त्तमत्वेन, एतेषां तिलकाभिषेकमन्त्रक्रियाभिः प्राधान्यमुपजायते, न तैस्तिलकादिभिस्तेषां देहपुष्टिर्जायते, किंतु तत्क्रियाप्रतिपादनात् देवतप्रवेशेन तादृशी युक्तिर्जाघटीति । तथैव पाषाणादेर्घटितस्याघटितस्य जिनशिवविष्णुबुद्धचण्डीक्षेत्रपालादिनामकरणं तद्विषयपूजा च प्रवर्तते, तत्र कारणमिदं भुवनपतिव्यन्तरज्योतिष्कवैमानिकानां तत्तदधिष्ठानात् प्रभावसिद्धिर्मूर्तिषु, गृहवापीकूपानां तथैव सिद्धानां चार्हदादीनां प्रतिष्ठाविधौ कृते तत्प्रतिमायां प्रभावव्यतिरेकः संघटते, तत्र न तेषां मुक्तिपदलीनानामवतारः, किंतु प्रतिष्ठादेवताप्रवेशादेव सम्यग्दृष्टिसुराधिष्ठानाच्च प्रभावः, स्थापनार्हत्त्वे च पूजाविशेषः, ततः प्रथमं जिनबिम्बप्रतिष्ठा १ चैत्यप्रतिष्ठा २ कलशप्रतिष्ठा ३ ध्वजप्रतिष्ठा ४ बिम्बकरप्रतिष्ठा ५ देवीप्रतिष्ठा ६ क्षेत्रपालप्रतिष्ठा ७ गणेशादिदेवतप्रतिष्ठा ८ सिद्धमूर्तिप्रतिष्ठा ९ देवतावसरसमवसरणप्रतिष्ठा १० मण्डपप्रतिष्ठा ११ पितृमूर्तिप्रतिष्ठा १२ यतिमूर्तिप्रतिष्ठा १३ ग्रहप्रतिष्ठा १४ चतुर्णिकायदेवप्रतिष्ठा १५ गृहप्रतिष्ठा १६ वाप्यादिजलाशयप्रतिष्ठा १७ वृक्षप्रतिष्ठा १८ अट्टालकादिप्रतिष्ठा १९ दुर्गप्रतिष्ठा २० भूम्याद्यधिवासना चेति २१ क्रमेण वक्ष्यते । तत्र जिनबिम्बप्रतिष्ठायां शैलमयकाष्ठमयदन्तमयधातुमयलेप्यमयगृहपूज्यचैत्यस्थापितबिम्बानां प्रतिष्ठा १ चैत्यप्रतिष्ठायां महाचैत्यदेवकुलिकामण्डपमण्डपिकाकोट्टिकाप्रतिष्ठा २ कलशप्रतिष्ठायां स्वर्णपाषाणमृत्कलशानां प्रतिष्ठा ३ ध्वजप्रतिष्ठायां पताकामहाध्वजराजध्वजादिप्रतिष्ठा ४ बिम्बपरिकरप्रतिष्ठायां जलपट्टरूपतोरणादिप्रतिष्ठा ५ देवीप्रतिष्ठायामम्बादिसर्वदेवीनां गच्छदेवतानां शासनदेवतानां कुलदेव-

ताना प्रतिष्ठा ६ क्षेत्रपालप्रतिष्ठाया बटुकनाथहनुमत्कारसिंहादिपुरपूजितदेशपूजितप्रतिष्ठा ७ गणेशादिदेवतानां प्रतिष्ठा ८ ... तप्रतिष्ठायां माणूचणादिप्रतिष्ठा ८ सिद्धमूर्तिप्रतिष्ठाया पुण्डरीकगौतमादिपूर्वसिद्धप्रतिष्ठा ९ देवतावसरसमवसरणप्रतिष्ठायामक्षवलयस्थापनाचार्यपञ्चपरमेष्ठिसमवसरणप्रतिष्ठा १० मन्त्रपटप्रतिष्ठाया धातूत्कीर्णवस्त्रमयप्रतिष्ठा ११ पितृमूर्तिप्रतिष्ठाया प्रासादस्थापितगृहस्थापितपट्टिकास्थापितगलच्छिन्यरिकास्थापितपितृप्रतिष्ठा १२ यतिमूर्तिप्रतिष्ठायामाचार्योपाध्यायसाधुमूर्तिस्तूपप्रतिष्ठा १३ ग्रहप्रतिष्ठाया सूर्यचन्द्रग्रहतारानक्षत्रप्रतिष्ठा १४ चतुर्णिकायदेवतप्रतिष्ठाया दिक्पालेन्द्रसर्वदेवशासनयक्षादिप्रतिष्ठा १५ गृहप्रतिष्ठाया भित्तिस्तम्भदेहलीद्वारश्रीहट्टतृणगृहादिप्रतिष्ठा १६ वाप्यादिजलाशयप्रतिष्ठाया वापीकूपतडागनिर्झरतडागिकाविवरिकाधर्मजलाशयनिमित्तजलाशयप्रतिष्ठा १७ वृक्षप्रतिष्ठाया वाटिकावनदेवतादिप्रतिष्ठा १८ अट्टालकादिप्रतिष्ठाया स्थण्डिलपथ्यादिप्रतिष्ठा १९ दुर्गप्रतिष्ठाया दुर्गप्रतोलीयन्त्रादिप्रतिष्ठा २० भूम्याद्यधिवासनाया पूजाभूमिसवेशभूम्यासनभूमिविहारभूमिनिधिभूमिक्षेत्रभूमिप्रभृतिभूमिजलवह्निचुल्लीशकटीवस्त्रभूषणमाल्यगन्धताम्बूलचन्द्रोदयशय्यापर्याणपादत्राणसर्वपात्रसर्वौषधिमणिदीपभोजनभाण्डागारकोष्ठागारपुस्तकजपमालीवाहनशस्त्रकवचप्रक्षरस्फुरगवादिगृहोपकरणक्रयविक्रयसर्वभोग्योपकरणचमरसर्ववादित्रसर्वचस्वधिवासना २१ ताश्च द्वारप्रतिष्ठाद्वारक्रमेण वक्ष्यन्ते । यथाप्रथम बिम्बप्रतिष्ठा—“विषमैरङ्गुलैर्हस्तैः कार्यं बिम्बं न तत्समैः । द्वादशाङ्गुलतो हीनं बिम्बं चैत्ये न धारयेत् ॥ १ ॥ ततस्त्वधिकमागारे सुखाकाङ्क्षी न पूज-

येत् । लोहाश्मकाष्ठमृद्दन्तचित्रगोविट्मयानि च ॥ २ ॥ बिम्बानि कुशलाकाङ्क्षी न गृहे पूजयेत् क्वचित् । खण्डिताङ्गानि वक्राणि परिवारोज्झितानि च ॥ ३ ॥ प्रमाणाधिकहीनानि विषमाङ्गस्थितीनि च । अप्रतिष्ठानि दुष्टानि बिम्बानि मलिनानि च ॥ ४ ॥ चैत्ये गृहे न धार्याणि बिम्बानि सुविचक्षणैः । धातुलेप्यमयं सर्वं व्यङ्गं संस्कारमर्हति ॥ ५ ॥ काष्ठपाषाणनिष्पन्नं संस्कारार्हं पुनर्नहि । यच्च वर्षशतातीतं यच्च स्थापितमुत्तमैः ॥ ६ ॥ तद्व्यङ्गमपि पूज्यं स्याद्बिम्बं तन्निष्फलं नहि । तच्च धार्यं परं चैत्ये गेहे पूज्यं न पण्डितैः ॥ ७ ॥ चतुर्भिः कलापकम् । प्रतिष्ठिते पुनर्बिम्बे संस्कारः स्यान्न कर्हिचित् । संस्कारे च कृते कार्या प्रतिष्ठा तादृशी पुनः ॥ ८ ॥ यदुक्तम्—संस्कृते तुलिते चैव दुष्टस्पृष्टे परीक्षिते । हृते बिम्बे च लिङ्गे च प्रतिष्ठा पुनरेव हि ॥९॥ अथ शास्त्रान्तरेष्वपि श्रूयते । यथा—अतीताब्दशतं यच्च यच्च स्थापितमुत्तमैः । तद्व्यङ्गमपि पूज्यं स्याद्बिम्बं तन्निष्फलं नहि ॥ १० ॥ नखाङ्गुलीबाहुनासांघ्रीणां भङ्गेष्वनुक्रमात् । शत्रुभीर्देशभङ्गश्च धनबन्धुकुलक्षयः ॥११॥ पीठयानपरीवारध्वंसे सति यथाक्रमम् । जैन(नेज)वाहनभृत्यानां नाशो भवति निश्चितम् ॥१२॥ आरभ्यैकाङ्गुलाद्बिम्बाद्यावदेकादशाङ्गुलम् । गृहेषु पूजयेद्बिम्बमूर्ध्वं प्रासादगं पुनः ॥ १३ ॥ प्रतिमाकाष्ठलेप्याश्मदन्तचित्रायसां गृहे । मानाधिका परीवाररहिता नैव पूज्यते ॥ १४ ॥ रौद्री निहन्ति कर्तारमधिकाङ्गी तु शिल्पिनम् । हीनाङ्गी द्रव्यनाशाय दुर्भिक्षाय कृशोदरी ॥ १५ ॥ वक्रनासातिदुःखाय ह्रस्वाङ्गी क्षयकारिणी । अनेत्रा नेत्रनाशाय स्वल्प स्य भोगवर्जिता ॥ १६ ॥ जायते प्रतिमा हीनकटिराचार्यघातिनी । जङ्घाहीना

भयेन्नातृपुत्रमित्रविनाशिनी ॥ १७ ॥ पाणिपादाविहीना तु धनक्षयाववायिन। । चिरपर्युषिताचौ तु नावर्तव्या यतस्तत ॥ १८ ॥ अर्धहतप्रतिमोत्ताना चिन्ताहेतुरधोमुखी । आधिप्रदा तिरश्चीना नीचोचस्था विदेशदा ॥ २० ॥ अन्यायद्रव्यनिष्पन्ना परवास्तुदलोद्भवा । हीनाधिकाङ्गी प्रतिमा स्वपरोन्नतिनाशिनी ॥ २१ ॥ प्रासादतुर्यभागस्य समानप्रतिमा मता । उत्तमा यत्कृते सा तु कार्यैकोनाधिकाङ्गुला ॥ २२ ॥ अथवा स्वदशाङ्गेन हीनस्याप्यधिकस्य च । कार्या प्रासादपादस्य शिल्पिभिः प्रतिमा समा ॥ २३ ॥ सर्वेषामपि धातूनां रत्नस्फटिकयोरपि । प्रवालस्य च बिम्बेषु चैत्यमान यदृच्छया ॥ २४ ॥ प्रासादगर्भगेहार्धे भित्तित पञ्चधा कृते। यक्षाद्याः प्रथमे भागे देव्यः सर्वा द्वितीयके ॥ २५ ॥ जिनार्कस्कन्दकृष्णाना प्रतिमाः स्युस्तृतीयके । ब्रह्मा तु तुर्यभागेऽस्य लिङ्गमीशस्य पञ्चमे ॥ २६ ॥ ऊर्ध्वदृग् द्रव्यनाशाय तिर्यग्दृग् भोगहानये । दुःखदा स्तब्धदृष्टिश्चाधोमुखी कुलनाशिनी ॥ २७ ॥ चैत्ये गृहे नव बिम्ब कारयन् स्नातकः कृती । सप्तधा निजनामार्ह जैनबिम्ब विधापयेत् ॥ २८ ॥" अथातः सप्रवक्ष्यामि गृहे बिंबस्य लक्षण। एकांगुलभवेच्छ्रेष्ठ द्व्यंगुल धननाशन १ त्र्यंगुले जायते सिद्धिः पीडा स्याचतुरंगुले । पंचांगुले तु वृद्धिः स्यादुद्वेगस्तु षडंगुले २ सप्तांगुले गवा वृद्धिर्हानिरष्टांगुले मता । नवांगुले पुत्रवृद्धिर्धननाशो दशांगुले ३ एकादशांगुल बिंब सर्वकामार्थकारकं । एतत् प्रमाणमाख्यात ततऊर्ध्वं नकारयेत् ४ इति गृहेबिंबः । सप्तविशुद्धिर्यथा—नाड्याविरोधः १ षट्काष्टकादिपरिहारः २ योन्यविरोधः ३ वर्गाण्यविरोधः ४ गणाविरोधः ५ लभ्यालभ्यसम्बन्धः ६ राश्याधिपत्यविरोधः ७ एतदर्थजिनाना

जन्मनक्षत्राणि जन्मराशय कथ्यन्ते यथा—"मैत्री १ ब्राह्मी २ मृगा ३ पुनर्वसु ४ मघा ५ चित्रा ६ वि-
शाखा ७ स्तथा राधा ८ मूल ९ जलर्क्ष १० विष्णु ११ वरुणार्क्षा १२ भाद्रपादोत्तरा १३। पौष्ण १४ पुष्य १५
यमर्क्ष १६ दाहनयुता १७ पौष्णा १८ श्विनी १९ वैष्णवा २० वास्री २१ त्वाष्ट्र २२ विशाखिका २३ यैम
२४ युता जन्मर्क्षमालार्हताम् ॥ १ ॥ चापो १ गौर्मिथुनद्वय ४ मृगपतिः ५ कन्या ६ तुला ७ वृश्चिका ८ चाप
९ चाप १० मृगास्य ११ कुम्भ १२ शफरा १३ मत्स्य १४ कुलीरो १५ हुडु १६। गो १७ मीनो १८ हुडु १९
रेणवश्च २० हुडुका २१ कन्या २२ तुला २३ कन्यका २४ विशेषाः क्रमतोर्हता मुनिजनैः सूत्रोदिता राशयः
॥ २ ॥ एतन्नाम्न्यनुमानेन नाम येनार्हतां समम् । युज्यते कारकस्यास्य बिम्बं कार्यं तदर्हत ॥ ३ ॥ बिम्ब
मणिमय चन्द्रसूर्यकान्तमणीमयम् । सर्वं समगुण ज्ञेय सर्वामी रत्नजातिभिः ॥ ४ ॥ स्वर्णरूप्यताम्रमय
वाच्य धातुमय परम् । कांस्यसीसवङ्गमय कदाचिन्नैव कारयेत् ॥ ५ ॥ तत्र धातुमये रीतिमयमाश्रियते क्वचित् ।
निषिद्धो मिश्रधातुः स्याद्रीतिः कैश्चिच्च गृह्यते ॥ ६ ॥ कार्यो दारुमयश्चैत्ये श्रीपर्ण्या चन्दनेन वा । बिल्वेन
वा कदम्बेन रक्तचन्दनदारुणा ॥ ७ ॥ पियालोदुम्बराभ्यां वा क्वचिच्छिशिमयापि वा । अन्यदारूणि सर्वाणि
बिम्बकार्ये विवर्जयेत् ॥ ८ ॥ अशुभस्थाननिष्पन्न सत्रास मशकान्वितम् । सशिर चैव पाषाण बिम्बार्थं न
समानयेत् ॥ ९ ॥ नीरोग सुरङ्ग शुभ्र हारिद्र रक्तमेव वा। कृष्ण हरिं च पाषाण बिम्बकार्ये नियोजयेत् ॥१०॥
भूमावपतितगोमयमप मृत्स्ना पूत[illegible]मिमंमता । लेप्यमयबिम्बकार्ये वर्णा विविधा गवेष्यन्ते ॥ ११ ॥ तन्मध्ये

च शलाकायां यिम्वयोग्य च यन्नयेत् । तदेव दारु पूर्वोक्तं निषेध्यं पूतभूमिजाम् ॥ १२ ॥ एव निष्पन्नयिम्बस्य प्रतिष्ठा गृहमेधिना । विधाप्या सा विधेया च गुरुणा गुणशालिना ॥ १३ ॥ आचार्यैः पाठकैश्चैव साधुभिर्ज्ञातसत्क्रियैः । जैनविप्रैः क्षुल्लकैश्च प्रतिष्ठा क्रियतेऽर्हतः ॥ १४ ॥ दीक्षाया स्थापनाया च शस्त मूल पुनर्वसू । स्वातिर्मैत्र करं श्रोत्र पौष्ण ब्राह्युत्तरात्रयम् ॥ १५ ॥ प्रतिष्ठाया धनिष्ठा च पुष्यः सौम्य मघापि च । सप्तदोषोज्झितेष्वेषु प्रतिष्ठोडुषु शस्यते ॥ १६ ॥ सवत्सरस्य मासस्य दिनस्यर्क्षस्य सर्वथा । कुजवारोज्झिता शुद्धिः प्रतिष्ठाया विवाहवत् ॥ १७ ॥ जन्मर्क्षे दशमे चैव षोडशेऽष्टादशे तथा । त्रयोविंशे पञ्चविंशे प्रतिष्ठा नैव कारयेत् ॥ १८ ॥ ग्रहणस्य ग्रहैर्भिन्नमुदितास्तमितग्रहम् । क्रूरमुक्ताग्रगाक्रान्त नक्षत्र परिवर्जयेत् ॥ १९ ॥ स्थापयितुः शिष्यस्य च गोचरशुद्धौ गुरोस्तु चन्द्रबले । स्थापनदीक्षे कार्ये जन्मेन्दुग्रहास्तु सा ग्राह्या ॥ २० ॥ लग्नशुद्धिर्यथा—सौरार्कक्षितिसूनवस्त्रिरिपुगा द्वित्रिस्थितश्चन्द्रमा एकद्वित्रिखपञ्चयन्धुषु बुधः शस्तः प्रतिष्ठाविधौ । जीवः केन्द्रनवस्वधीषु भृगुजो व्योमत्रिकोणे तथा पातालोदययो' सराहुशिखिनः सर्वे ह्युपान्ते

१ मगासिराईमासद्व चित्तपोसहिपुधिमुचमुहा । अहमगुरुसुक्कोया याक्लोयुट्टोघअरयमिओ १ दसतिनिविणे याक्लो पणविणपक्ख च सिगुसुओ पुह्नो । पयिमगुव्वासुकमा गुरुविअहसंमवंनेठ २ महग्गपुहविहप्पह सणिवारा सुवरसयग्गहाण । यिंवपइट्ठाए पुणोविविहप्पईसोमपुहसुष्क ३ मुत्तघउदसिपनरासेनय भद्दामि छट्ठिबारसीघउयी । सेसायवंसग्गहणे गुणावहासुविपक्खेसु ४ सियपक्खेपडियईयीय पघमीदसमीतेरसि पुह्ना । कसिणेपडियईयीया पघमिसुहयापइट्ठाए ५ उत्तररोहणिहत्याणुराहसयतिमयपुष्यमहवय पुस्स । पुणम्वसुखेह मुस्सिणिसवणपूसपए ६ महमियसिरहत्युत्तर अणुराहारेवईसयणमूळ । पुस्स पुणयसु रोहिणिसाइ घमिहापइट्ठार ७ ।

शुभा' ॥ २१ ॥ इयमुत्तमलग्नस्थितिः । मध्यमाचेयम् । सेर्कः केन्द्रनवारिगः शशधरः सौम्यो नवास्तारिगः षष्ठो देवगुरुः सितस्त्रिभवनगो मध्यः प्रतिष्ठाक्षणे । अर्केन्दुक्षितिजा' सुते सहजगो जीवो व्ययास्तारिगः शुक्रो व्योमसुते विमध्यमफलः सौरिश्च सद्भिर्मतः ॥ २२ ॥ अधमा यथा—सर्वे परत्र वर्ज्या जन्मस्मरगः शिखी शशियुतश्च । शुभदस्त्रिशत्रुमस्थोऽपरत्र मध्यो विधुन्तुदस्तद्वत् ॥ २३ ॥ भौमेनार्केण वा युक्ते दृष्टे वाग्निभय भवेत् । पञ्चत्व शनिना युक्ते समृद्धिस्त्विन्दुजन्मना ॥ २४ ॥ चन्द्रस्योत्तमयुक्तिर्यथा—सिद्धार्थितत्व जायेत गुरुणा युगधीक्षिते । शुक्रयुक्तेक्षिते चन्द्रे प्रतिष्ठाया समृद्धयः ॥ २५ ॥ विनाशयुक्तिर्यथा—सूर्ये विपले गृह्यो गृहिणी मृगलाञ्छने धन भृगुजे । वाचस्पतौ तु सौख्य नियमाद्वाश समुपयाति ॥ २६ ॥ उदयनभस्तलहिबुकेष्वस्तसये च त्रिकोणसक्षे च । सूर्यशनैश्चरवक्रा' प्रासादविनाशन प्रकुर्वन्ति ॥ २७ ॥ अङ्गारकः शनिश्चैव राहुर्भास्करकेतवः । मृगुपुत्रसमायुक्ताः सप्तमस्थास्त्रिकापहाः ॥ २८ ॥ स्थपतिस्थापककर्तृणा सद्यप्राणवियोगका' । तस्मात्सर्वप्रयत्नेन सप्तमस्थान् विवर्जयेत् ॥ २९ ॥ बलीयसि सुहृद्दृष्टे केन्द्रस्थे रविनन्दने । त्रिकोणगे च नेष्यन्ते शुभारम्भा मनीषिभिः ॥ ३० ॥ निधनव्ययधर्मस्थकेन्द्रगो वा धरासुतः । अपि सौख्यसहस्राणि विनाशयति पुष्टिमान् ॥ ३१ ॥ क्रूरग्रहसयुक्ते दृष्टे वा शशिनि सूर्यलुप्तकरे । मृत्यु करोति कर्तुं कृता प्रतिष्ठा शनौ याम्ये ॥ ३२ ॥ शुभयोगयुक्तिर्यथा—बलवति सूर्यस्य सुते बलहीनेऽङ्गारके बुधे चैव । मेषवृषस्थे सूर्ये क्षपाकरे चार्हती स्थाप्या ॥ ३३ ॥ न तिथिर्न च नक्षत्र न वारो न च चन्द्रमाः । लग्नमेक प्रशसन्ति

त्रिषडेकादशे रवौ ॥ ३४ ॥ हिबुकोदयनवमाम्बरपञ्चमगृहगः सितोऽथवा जीवः। लघु हन्ति लग्नदोषांस्तटरुह इव निम्नगावेगः ॥ ३५ ॥ लग्नं दोषशतेन दूषितमसौ चन्द्रात्मजो लग्नगः केन्द्रे वा विमलीकरोति सुचिरं यद्यर्कयिन्याद्युतः । शुक्रस्तद्द्विगुणं सुनिर्मलवपुर्लग्नस्थितो नाशयेत् दोषाणामथलक्षमप्यपहरेल्लग्नस्थितो वाक्पतिः ॥ ३६ ॥ ये लग्नदोषाः कुनवांशदोषाः पापैः कृता दृष्टनिपातदोषाः । लग्ने गुरुस्तान् विमलीकरोति फलं यथाम्भः कतकद्रुमस्य ॥ ३७ ॥ सुतहिबुकधियद्विलग्नधर्मेष्वमरगुरुर्यदि दानवार्चितो वा । यदशुभमुपयाति तच्छुभत्वं शुभमपि वृद्धिमुपैति तत्प्रभावात् ॥ ३८ ॥ इत्यनेनानुमानेन नवांशस्यानुसारतः । कार्या षड्वर्गसंशुद्धिः स्थापनादीक्षयोः शुभा ॥ ३९ ॥ कार्यमात्यन्तिकं चेत्स्यात्तदा षड्गुणान्वितम् । स्वल्पदोषं समाश्रित्य लग्नं तत्सर्वमाचरेत् ॥ ४० ॥" इत्येवंविधे लग्ने प्रतिष्ठा विधेया । तत्रोत्कृष्टत्वेन धनुःशतं क्षेत्रशुद्धिः, मध्येन धनुःपञ्चाशत् जघन्येन धनुःपञ्चविंशतिक्षेत्रशुद्धिर्विधेया । क्षेत्रशुद्धियुक्तिर्यथा—शुद्धमृत्तिकापर्यन्तं भूमिखननं, ततः काष्ठास्थिचर्मकेशनखदन्ततृणामेध्याधकराणां दूरतोपसारणं, तत्र च गौरसुरभिमृत्स्नापरिक्षेपः, ततः उपरि गोमूत्रगोमयस्थापनं, ततो देशे वा तत्र नगरे ग्रामे वा दिनसप्तकममारिघोषणं राज्ञो देशनगराधिपतेः षट्पदादानपूर्वकमनुज्ञाग्रहणं, स्थपतिभ्यो वस्त्रकेयूरकटकमुद्रिकादिदानम् । प्रतिष्ठायां करणीयानि यथा—पञ्चाशद्योजनमध्ये गताचार्योपाध्यायसाधुसाध्वीश्रावकश्राविकाणामाह्वानं कौसुम्भसूत्रं कौसुम्भवस्त्ररञ्जनं कुमारीकर्तितसूत्रप्रगुणीकरणं पवित्रस्थानात् समस्तकूपवापीतडागनिर्झरतटिनीविचरिको-

जम्बूप्रस्रावजलानयन गङ्गोदकानयनं च कलशैर्वेदिकारचनं दिक्पालपूजोपकरणस्थापनानि, चतुर्णां स्नपनकराणामुभयकुलविशुद्धानामखण्डिताङ्गाना नीरोगाणां सौम्याना दक्षाणामधीतस्नपनविधीना कृतोपवासानां प्रगुणीकरण, चतसृणां चौषधिपेषणकारिणीनामुभयकुलविशुद्धाना सपुत्रभर्तृकाणा सतीनामखण्डिताङ्गीनां दक्षाणा शुचीना सचेतनानां प्रगुणीकरण, दिग्बल्यर्थं च नानान्नपक्वान्नपाचनमक्षतपात्रकृतासप्तन्तुलप्रस्थकरण, सप्तबीज १ लाज २ कुलत्थ ३ यव ४ कङ्गु ५ माष ६ सर्षप ७ रूपसप्तधान्यमीलन, धान्य १ मुद्ग २ माष ३ चणक ४ यव ५ गोधूम ६ तिल ७ रूप सप्तधान्यमन्यत् । सण १ कुलत्थ २ मसूर ३ वल्ल ४ चणक ५ व्रीहि ६ चपलक ७ रूप सप्तधान्यमन्यत् । कर्पूरकस्तूरीश्रीखण्डागरुकुङ्कुमसिल्हककुष्टमासीमुराप्रभृतिगन्धकालागुरुदशाङ्गपञ्चाङ्गद्वादशाङ्गद्वात्रिंशदङ्गसिल्हकसर्जरसकुन्दुरुकप्रभृतिधूपा कर्पूरकस्तूरिकापुष्पवासवासितश्रीखण्डचूर्णवासाः सुरससुगन्धपञ्चवर्णपुष्पजात्यानयन सुवर्णरूप्यप्रवालराजावर्तकमौक्तिकपञ्चरत्नाष्टकसंग्रहः कौसुम्भकङ्कणविंशतिप्रगुणीकरणं श्वेतसर्षपानयनमष्टसर्षपपोट्टलिकाकरण सिद्धार्थदधिघृताक्षततन्दुलदूर्वाचन्दनजलरूपार्घप्रगुणीकरण दर्पणानयनमृद्धिवृद्धिमदनफलसमेतकङ्कणकाष्ठककरण वेदिचतुष्टयकरण दशाजवधारशरावधापन दशजवधारशरावकरण षट्त्रिंशदुत्तरशतमृत्तिकाकलशकरणमेकरूप्यकचोलिकाकरण सुवर्णशलाकैककरणं नन्द्यावर्तपट्ट श्रीपर्णीमयमेक तस्य प्रगुणीकरणमाच्छादनपट्टद्वादशहस्तमिता पट्ट, एका मातृशाटिका दशहस्ता मुद्ग ५ यव ५ गोधूम ५ चणक ५ तिलमया ५ प्रत्येक पञ्चपञ्चपञ्च-

विंशतिकर्करिका' सर्वे प्रत्येकमाण(ढ)कप्रमाणा' मोदककरण थाटकरण क्षैरेयाकरण करम्भकरण कृसराकरण भक्तकरण घृतखण्डसमिश्रपोलिकाचूर्णकरण पूपिकाकरण प्रत्येकमेतेषा वस्तूना कृते शरावसम्पादन तथा नालिकेरक्रमुकद्राक्षाखर्जूरशर्करावर्षोपलवाताम्राम्रातकफलवीरण्टकदाडिमबीजपूराम्रेक्षुकदलीफलजम्बीर-करुणाराजादनबदराक्षोटोदारपारुकलिकानिमज्जकपिशङ्गप्रमृत्यार्द्रशुष्कफलानयन ततो वेष्टित रक्तसूत्र रक्त-सूत्रवेष्टितकङ्कणिका. पञ्चनिरुञ्छनकर्त्र्यः सपुत्रभर्तृकाः कुलीनाश्चतस्रः कञ्जुलिकाचतुष्टयकरण दीपगर्भेश-रावदशककरण घृतगुडसहितमङ्गलदीपचतुष्टय क्रयाणकत्रिशती षष्टिसहिताप्रगुणीकरण प्रियङ्गुकर्पूरगोरोच-नादीना हस्तलेपार्थमानयन घृतभाजनकरण सौवीरघृतमधुशर्करारूप नेत्राञ्जन शलाकार्थ वादित्रढक्काबुक्कता-लकांस्यतालमृदङ्गपटहभेरीझल्लरित्रिगडमर्झरवीणापणवशङ्खमुखहुडुक्काकाहलात्रयकधूमलाप्रियवादिकातिमिला-प्रमृतिवादित्रानयन शङ्खनयनपूर्णभाजनमेक वल्लमयपूपकाना शरावाः पञ्च, छगणमूत्रघृतदधिदुग्धदर्भरूप-गव्याङ्गमोदकेन पञ्चगव्यस्नपन पञ्चगव्यानयन गजवृषभविषाणोत्पाटितमृत्तिका—वल्मीकमृत्तिका—राजद्वा-रमृत्तिका—पर्वतमृत्तिका—नद्युभयकूलनदीसंगममृत्तिकापद्मसरोवरमृत्तिकामीलन सुवर्णकलशपञ्चक तदभावे रूप्यकलशपञ्चक तदभावे ताम्रमय मृण्मय वा क्रयाणकप्रतिबद्धाः पुटिकाः त्रिशतीषष्टिसहिताः । तेच यथा—

अथ प्रतिष्ठोपयोगिना षष्ट्यधिकत्रिशतसंख्याना क्रयाणकाना नामानि कीर्त्यन्ते यथा—मदनफल १ मधुयष्टी २ तुम्बी ३ निम्ब ४ महानिम्ब ५ बिम्बी ६ इन्द्रवारुणी ७ स्थूलेन्द्रवारुणी ८ कर्कटी ९ कुटज १० इन्द्रयव

११ मूर्वा १२ देवदाली १३ विडङ्गफल १४ वेतस १५ निचुल १६ चित्रक १७ दन्ती १८ उन्दरकर्णी १९ को-
शातकी २० राजकोशातकी २१ करञ्ज २२ चिरबिल्व २३ पिप्पली २४ पिप्पलीमूल २५ सैन्धव २६ सौवर्चल
२७ कृष्णसौवर्चल २८ बिडलवण २९ पाक्यलवण ३० समुद्रलवण ३१ यवक्षार ३२ रोमक ३३ स्वर्जिका ३४
वचा ३५ एला ३६ क्षुद्रैला ३७ बृहदेला ३८ त्रुटि ३९ महात्रुटि ४० सर्षप ४१ आसुरी ४२ कृष्णसर्षप ४३
इति मदनादिगणः । त्रिवीज ३ मालविनी ४ त्रिफला ५ स्नुही ६ शङ्खपुष्पी ७ नीलिनी ८ रोध्र ९ वृहद्रोध्र
१० कृतमाल ११ कम्पिल्लक १२ स्वर्णक्षीरी १३ इति कुम्भादिगणः । कुष्ट १ बिल्व २ काश्मरी ३ अरणी ४
अरणिका ५ पाटला ६ कुबेराक्षी ७ सेनाक ८ कण्टकारिका ९ क्षुद्रकण्टकारिका १० शालिपर्णी ११ पृश्नि-
पर्णी १२ गोक्षुरु १३ देवदारु १४ रास्ना १५ यव १६ शतपुष्पी १७ कुलत्थ १८ माक्षिक १९ पौक्षिक २०
क्षौद्र २१ सिस्तुक २२ शर्करा कुष्ठादिगण । ७९ । अपामार्ग १ त्रिकटु ४ नागकेशर ५ त्वक् ६ पत्र ७ हरिद्रा
८ राल ९ दारुहरिद्रा १० श्रीखण्ड ११ शोभाञ्जन १२ रक्तशोभाञ्जन १३ मधुशोभाञ्जन १४ मधूक १५
रसाजन १६ हिङ्गुपत्री १७ इति वेल्लादिगणः । ९६ । तगर १ बला २ अतिबला ३ इति भद्रदार्वादिगणः ।
९९ । दूर्वा १ श्वेतदूर्वा २ गण्डदूर्वा ३ जवासक ४ दुरालभा ५ वासा ६ कपिकच्छू ७ क्षुद्रा ८ शतावरी ९
गुञ्जा १० श्वेतगुञ्जा ११ प्रियङ्गु १२ पद्म १३ पुष्कर १४ नीलोत्पल १५ सौगन्धिक १६ कुमुद १७ शालूक १८
बितुभक १९ इति दूर्वादिगणः ॥११७॥ जीवन्ती १ काकोली २ क्षीरकाकोली ३ मेद ४ महामेद ५ मुद्गपर्णी ६

मापपर्णी ७ ऋषभक ८ जीवक ९ मधुयष्टी १० इति जीवन्त्यादिगणः ॥ १२७॥ विदारी १ क्षीरविदारी २ एरण्ड ३ रक्तैरण्ड ४ वृश्चिकाली ५ पुनर्नवा ६ श्वेतपुनर्नवा ७ नागबला ८ गांगेरुकी ९ सहदेवी १० कृष्णसारिवा ११ हंसपदी १२। इति विदार्यादिगणः। उशीर १ लामज्जक २ चन्दन ३ रक्तचन्दन ४ कालेयक ५ परूषक ६ इति दार्व्यादिगणः ॥ १४५ ॥ पद्मक १ पुण्डरीक २ वृद्धि ३ तुकाक्षीरी ४ सिद्धि ५ कर्कटाशृङ्गी ६ गुडूची ७ इति पद्मकादिगणः ॥ १५२ ॥ द्राक्षा १ कटुफल २ कतक ३ राजादन ४ दाडिम ५ शाक ६ इति परूषादिगणः ॥१५८॥ अञ्जन १ सौवीर २ मासी ३ गन्धमांसी ४ इति अजनादिगणः ॥१६२॥ कटुका १ पाठा २ पटोल्यादिगणः॥ १६४ ॥ धान्यक १ गुडूच्यादिगणः ॥१६५॥ काकमाची १ ग्रन्थिल २ किराततिक्त ३ शैलेय ४ सहचर ५ सप्तपर्ण ६ कारवेल्ली ७ बदरी ८ आरग्वधादिगणः ॥ १७३ ॥ बीजक १ तिनस २ भूर्ज ३ अर्जुन ४ खदिर ५ कदर ६ मेषशृंगी ७ धव ८ सिंसिपा ९ ताल १० अगर ११ पलाश १२ शाल १३ क्रमुक १४ अजकर्ण १५ अश्वकर्ण १६ अशनादिगणः ॥ १८९॥ वरुण १ मोराट २ अजशृंगी ३ अरुष्कर ४ इति वरुणादिगणः ॥१९३॥ रूपक १ तुत्थ २ हिंगु ३ कासीस ४ पुष्पकासीस ५ शिलाजतु ६ इति रूपकादिगणः ॥१९९॥ वेल्लतर १ वृक्षस्थल २ पाषाणभेद ३ इक्कटा ४ कास ५ इक्षु ६ नल ७ दर्भ ८ शितयार ९ मर्क १० पिप्पली ११ सुवर्चला १२ इन्दीवर १३ इति वेल्लतरादिगणः ॥२१२॥ जिंगिणी १ सरल २ कदली ३ अशोक ४ एलवालुक ५ सल्लकी ६ रोध्रादिगणः ॥ २१८ ॥ अर्क १ अलर्क २ विशल्या ३ भारगी ४ ज्योतिष्मती ५ कटभी ६ श्वेतकटभी ७

श्शुवी ८ इति अर्काद्विगणः ॥ २२६ ॥ सुरसा १ श्वेतसुरसा २ फणिज्झक ३ कृष्णकुयेर ४ कुयेर ५ मरुवक ६
अजकर्णी ७ क्षुवक ८ कपित्थपत्री ९ नवीकान्त १० काकमाची ११ आवस्तु १२ केशमुष्टि १३ भूतृण १४
निर्गुंडी १५ इति सुरसाद्विगणः ॥ २४१ ॥ मुष्कक १ इति मुष्ककाद्विगणः ॥ २४२ ॥ अतिविपा १ जीरक २
उपकुंचिका ३ कृष्णजीरक ४ अजमो ५ अजमोद ६ चव्य ७ वत्सकाद्विगणः ॥ २४९ ॥ पुष्करपत्री १ मजिष्ठा
२ शाल्मलि ३ मोचरस ४ सुनन्दा ५ धातकी ६ प्रियंग्वाद्विगणः ॥ २५५ ॥ अवष्ठा १ नवी २ कच्छुरा ३
इति अंबष्ठाद्विगण. ॥ २५८ ॥ भल्लातक १ मुस्ताद्विगणः ॥२५९॥२६० वट १ पिप्पल २ उदुंबर ३ जबू ४ राज-
जबू ५ काकजबू ६ कपीतन ७ आम्र ८ पियाल ९ तिंदुक १० इति न्यग्रोधाद्विगणः ॥२७०॥ तुरुष्क १ वालक
२ नेत्रवालक ३ अधःपुष्पी ४ क्षेमक ५ त्वचा ६ तमालपत्र ७ थोयेयक ८ नख ९ श्रीवेष्ट १० कुन्दुरुक ११
कुंकुम १२ गुग्गुल १३ एलाद्विगणः ॥ २८३ ॥ सातला १ वृषगधा २ पीलु ३ श्यामाद्विगणः ॥ २८६ ॥ त्राय-
माण १ खटी २ सोमराजी ३ श्रावणी ४ महाश्रावणी ५ शमी ६ मण्डूकपत्री ७ हपुषा ८ काकनाशा ९ काक-
जघा १० पर्पटक ११ विषघारि १२ राजहंस १३ पुष्करमूल १४ अश्मन्तक १५ कोविदार १६ रोहितक १७
घषा १८ वेणु १९ अकोल्ल २० कौंडिन्य २१ फल्गु २२ श्लेष्मातक २३ तिंतिडीक २४ अम्लवेतस २५ कपित्थ
२६ केशाम्र २७ नालिकेर २८ सप्तलिंव २९ खर्जूर ३० बीजपूर ३१ नारिंग ३२ जंभीर ३३ निंबुक ३४ आ-
म्रातक ३५ पालेवत ३६ मदनफल ३७ आरुक ३८ वीर ३९ कुरटक ४० अक्षोट ४१ —गीरी ४२ अम्लिका

४३ करीर ४४ कार्कशी ४५ वास्तुक ४६ कुसुम ४७ लाक्षा ४८ लांगली ४९ मिश्रेया ५० गडरीक ५१ काकसी ५२ वरुणा ५३ मूलक ५४ तंदुलीयक ५५ द्रोणपुष्पी ५६ तामलकी ५७ ब्राह्मी ५८ ब्रह्मजीरी ५९ अरिष्ट ६० पुत्रजीव ६१ सहदेवी ६२ कूष्माण्डक ६३ महातुंबी ६४ चिर्मटी ६५ कटुचिर्मटी ६६ शुनिकर्ण ६७ अहिमार ६८ विष्णुक्रान्ता ६९ क्षीरिणी ७० सर्पाक्षी ७१ नकुली ७२ गृद्धनखी ७३ अहिंस्त्री ७४ कर्दमपुष्पी ७५ करवीर ७६ रक्तकरवीर ७७ घस्मरक ७८ यवानी ७९ शतपुष्पा ८० लशुन ८१ पलाण्डु ८२ वाराही ८३ मासरोहिणी ८४ कुलत्थिका ८५ जतुका ८६ पुष्पाजन ८७ वृद्धदारु ८८ वालमुट ८९ वन्ध्याकर्कोटकी ९० त्रिपत्रिका ९१ शखपुष्पी ९२ अश्वखुर ९३ घघन ९४ पिशीतक ९५ स्वर्णक्षीरी ९६ सिंदुवार ९७ अश्वगधा ९८ मदयती ९९ भृगराज १०० शिरीष १०१ अगस्ति १०२ नली १०३ मन्दारक १०४ हिंताली १०५ मोहिनी १०६ गोघापदी १०७ महाश्यामा १०८ देवगधा १०९ विटिका ११० दुर्गंधिलिका १११ आघाटक ११२ स्वर्णपुष्पी ११३ लक्ष्मणा ११४ वज्रशूल ११५ पलकषा ११६ दधिपुष्पी ११७ कुक्कुटपाद ११८ गोजिह्वा ११९ तुनहिका १२० कस्तूरी १२१ कपूर १२२ जातिपत्री १२३ जातीफल १२४ कक्कोलक १२५ लवग १२६ नटी १२७ दमनक १२८ मुरा १२९ कर्चूर १३० तुवरु १३१ मालती १३२ मल्लिका १३३ यूथिका १३४ सुवर्णयूथिका[1] १३५ वासती १३६ चपक १३७ बकुल १३८ तिलक १३९ अतिमुक्तक १४० कुमारी १४१ तरणी १४२ कुब्ज १४३

---

1 सुवर्णपुष्पिका इति पाठान्तरम् ।

सामाइय कातूण वच्चति। पंचसमिओ तिगुत्तो इरिआए उवजुत्ते जहा साहू भासाए सावज्ज परिहरंतो एसणाए कट्ठ लेट्ठुं वा पडिलेहिय पमज्जेत्तु, एवं आयाणे निक्खेवणे खेलसिंघाणे ण विगिंचति विगिंचतो वा पडिलेहेति य पमज्जति अ, जत्थ चिट्ठति तत्थवि गुत्तिणिरोह करेइ। एयाए विहीए गंता तिविहेण णमित्तु साहुणो पच्छा सामाइय करेइ। 'करेमि भंते! सामाइअ सावज्ज जोग पच्चक्खामि दुविह तिविहेण जाव साहू पज्जुवासामित्ति' कातूण, पच्छा इरिआवहिआए पडिक्कमति, पच्छा आलोएत्ता वदति आयरिआदि, जहा रायणिआ पुणोऽवि गुरु वंदित्ता पडिलेहित्ता णिविट्ठो पुच्छति पढति वा। एय चेइआइएसुवि जया सगिहे पोसहसालाए वा आवासए वा। तत्थ णवरि गमण नत्थि, जो इड्ढिपत्तो सो सव्विड्ढीए एति, तेण जणस्स अत्था होइ, (उच्छाहो), आढिया य साहुणो सुपुरिसपरिग्गहेण जइ सो कयसामाइओ एति, ताहे आसहत्थिमाइणा जणेण य अहिगरण वट्टति ताहे न करेइ, कयसामाइएण य पाएहिं आगतव्व तेण न करेइ, आगओ साहुसमीवे करेति। जइ सो सावओ तो ण कोइ उट्ठेइ, अह अहाभद्दओ ता पूआ कया 'होउत्ति' भण्णति, ताहे पुव्वरइअ आसण कीरइ, आयरिया उट्ठिआ य अच्छति, तत्थ उट्ठतमणुट्ठंते दोसा विभासिअव्वा। पच्छा सो इड्ढिपत्तो सामाइय करेइ अणेण विहिणा 'करेमि भंते! सामाइय सावज्ज जोग पच्चक्खामि, दुविहं तिविहेण जाव निअम पज्जुवासामित्ति, एव सामाइय काउ पडिक्कतो वंदित्ता पुच्छति, सो अ किर सामाइअ करेंतो मउड अवणेइ, कुडलाणि-नामामुद्द-पुप्फ-तंबोल-पावारगमाइ वोसिरति, एसा विही सामाइअस्स।

अत्र चतुर्ष्वपि सामायिकस्थानकेषु सामायिकात् पश्चादेव ईर्यापथिक्या प्रतिक्रमण स्पष्टीकृतम्॥ १॥

प्रश्नोत्तरमयं सामाचारी नामेदमद्भुतम् । शास्त्रं सुविहिताचार-विचारप्रतिपादकम् ॥ ६ ॥
श्रीमत्खरतरे गच्छे, श्रीजिनचन्द्रसूरयः । युगप्रधाना इत्याख्या, प्रापिता पातिसाहिना ॥ ७ ॥
तत्पट्टाम्बुजमार्तण्डा, महाभाग्या बहुश्रुताः । श्रीजिनसिंहसूरीन्द्रा, विजयेते उभौ गुरू ॥ ८ ॥
श्रीजिनचन्द्रसूरीणां, विनेयः प्रथमोऽभवत् । गणिः सकलचन्द्राख्यो, गोत्र'रीहड'भूषणम् ॥ ९ ॥
तेषां प्रसादमासाद्य, शिष्यः समयसुन्दरः । प्रश्नोत्तरशते पञ्च, प्रकाशांस्तनुते क्रमात् ॥ १० ॥

तत्र-प्रथमं श्रीमद्बृहत्खरतरगच्छे क्रियमाणसामाचारीक्रियानुष्ठानानि शास्त्रसम्मत्या शिष्यप्रश्नोद्देशेन समर्थयन्नाह—
ननु-श्राद्धाना सामायिकग्रहणे सामायिकदण्डकोच्चारानन्तरम् ईर्यापथिक्या प्रतिक्रमणम्, उत पूर्वमीर्यापथिक्याः प्रतिक्रमण, पश्चात् सामायिकदण्डकोच्चारः ? उच्यते—सामायिकदण्डकोच्चारानन्तर ईर्यापथिक्याः प्रतिक्रमण सङ्गतिमङ्गति। तथैव सर्वत्र शास्त्रेषु दृश्यमानत्वात्, यदाहुः श्रीहरिभद्रसूरयः श्रीआवश्यकबृहद्वृत्तौ—(पत्र ८३२)

एत्थ पुण सामायारी—सामाइयं सावगेण कहं कायव्वं ? ति, इह सावगो दुविहो इड्ढिपत्तो अणिड्ढिपत्तो अ, जो सो अणिड्ढिपत्तो सो चेईअघरे १ साहुसमीवे वा २ घरे वा ३ पोसहसालाए वा ४ जत्थ वा-वीसमइ अच्छते वा निव्वावारो सव्वत्थ करेइ तत्थ, सं चउसु ठाणेसु नियमा कायव्वं—चेईअघरे-साहुमूले-पोसहसालाए वा-घरे, आवस्सगं करेंतोत्ति । तत्थ जइ साहु-सगासे करेइ तत्थ का विही ?, जइ परंपरभयं नत्थि, जइवि य केणइ समं विवाओ नत्थि, जइ कस्सइ ण धरेइ, मा तेण अच्छविअच्छियं कज्जिहित्ति, जइ य धारणगं दट्ठूण न गेण्हइ, मा भिज्जिहिति । [illegible] न धारेति ताहे घरे चेव

एआए विहीए गता तिविहेण साहुणो नमिऊण पच्छा साहुसक्खिअ सामाइअ करेइ-'करेमि भंते ! सामाइय सावज्ज जोगं पच्चक्खामि दुविह तिविहेण जाव साहु पज्जुवासामि'त्ति काऊण जइ चेइआइ अत्थि तो पढम वदति, साहूण सगासाओ रयहरण निसिज्ज वा मग्गत्ति, अह घरे तो से उवग्गहिअ रयहरण अत्थि । तस्स असति पोत्तस्स अतेण पमज्जइ, पच्छा इरियावहिआए पडिक्कमति, पच्छा आलोएत्ता वंदति आयरियाई जहा रायणियाए त्ति' ॥ ४ ॥

इत्थमेव श्रीपञ्चाशकवृत्तावपि श्रीमदभयदेवाचार्याः सामायिकाधिकारे सामायिकदण्डकोच्चारादनु एव ईर्यापथिकी-प्रतिक्रमण निजगदुः (पृ० २३)। तद्यथा—

अनेन विधिना गत्वा त्रिविधेन साधून् नत्वा सामायिक करोति–'करेमि भते ! सामाइअ सावज्ज जोग पच्चक्खामि जाव साहु पज्जुवासामि दुविह तिविहेण' इत्याद्युच्चारणतः । तत ईर्यापथिक्या प्रतिक्रामति, पश्चादालोच्य वन्दते आचार्यादीन्, यथाऽऽरात्निकतया, पुनरपि गुरु वन्दित्वा प्रत्युपेक्ष्य निविष्टः, पृच्छति वा पठति वा, एव चैत्येष्वपि । यदा तु स्वगृहे, पौषधशालायां वा तदा गमन नास्ति, य' पुन ऋद्धिप्राप्त स सर्वर्द्ध्या याति, तेन जनस्याऽऽस्था भवति । आदृताश्च साधव सुपुरुषपरिग्रहेण भवन्ति, यदि तु असौ कृतसामायिक एति, तदाऽश्वहस्त्यादिभिरधिकरण स्यात्, तच्च न वर्तते कर्तुम्–इति असौ तन्न करोति । तथा कृतसामायिकेन पदाभ्यामेव गन्तव्यमिति च तन्न करोति । तथा यदि असौ श्रावकः तदा तन्न कोऽप्यभ्युत्तिष्ठति, अथ यदा भद्रक' तदा पूजा कृता भवतु इति पूर्वरचितमासन क्रियते, आचार्याश्चोत्थिता एवाऽऽसते, मोत्थानानुत्थानकृता दोषा अभूवन्, पश्चादसौ ऋद्धिप्राप्त श्रावक सामायिक करोति । कथ? 'करेमि

एवमेव श्रीश्रावकधर्मप्रकरणेऽपि । तथाहि—

चैत्यालये १, स्वनिशान्ते २, साधूनामन्तिकेऽपि वा ३ । कार्यं पौषधशालाया ४, श्राद्धैस्तद्विधिना सदा ॥ १ ॥

व्याख्या—चैत्यालये=विधिचैत्ये १ स्वनिशान्ते=स्वगृहेऽपि, विजनस्थाने इत्यर्थः २, साधूनामन्तिके=साधुसमीपे ३, पोषो ज्ञानादीना धीयतेऽनेनेति पौषध=पर्वानुष्ठानम्, उपलक्षणत्वात्सर्वधर्मानुष्ठानार्थं शालागृह=पौषधशाला तत्र वा ४, तत्सामायिकं कार्यं श्राद्धैः सदा नोभयसन्ध्यमेवेत्यर्थ । कथम्? विधिना 'खमासमण दाव इच्छाकारेण संदिस्सह भगवन्! सामाइय मुहपत्तिं पडिलेहेमि'त्ति, भणिअ बीअखमासमणपुव मुहपुत्तिं पडिलेहिअ खमासमणेण सामाइअ संदिसाविअ, बीअखमासमणपुव सामाइअं 'ठामि'त्ति वुत्तं खमासमणदाणपुवं अद्धावणयगत्तो पचमगल कड्डित्ता—'करेमि भंते! सामाइअ सावज्ज जोग पच्चक्खामि जाव निअम पज्जुवासामि दुविह तिविहेण मणेणं वायाए काएण न करेमि न कारवेमि तस्स भंते! पडिक्कमामि निंदामि गरिहामि अप्पाण वोसिरामि ॥' इति सामाइअ सुत्त भणइ, तओ पच्छा इरिआवहिय पडिक्कमइ ॥ इत्यादि ॥ २ ॥

एवमावश्यकलघुवृत्तावपि । तथाहि—शिक्षाव्रतेषु आद्यव्रतमाह—

सामाइय नाम सावज्जजोगपडिवज्जणं निरवज्जजोगपरिसेवण च । इह श्रावको द्वेधा,—श्रीमान् दरिद्रश्च, द्वावपि निरपायौ चैत्ये १ साधुसमीपे २ स्वगृहे ३ पौषधशालाया वा ४ सामायिकं प्रतिपद्येते—

'करेमि भंते! सामाइय सावज्ज जोग पच्चक्खामि, जाव निअम पज्जुवासामि दुविह तिविहेण'त्ति, पश्चात् ईर्यापथिकीं प्रतिक्रमतः, ततः स्वाध्याय कुरुत इति ॥३॥ पुनरत्रार्थे पूर्वाचार्यविनिर्मिता श्रीआवश्यकचूर्णिरपि तथैव (पृ०२९९)। तथाहि—

समीपे मुखपोतिकाप्रत्युपेक्षणपूर्वं 'करेमि भंते ! सामाइयं सावज्जं जोगं पच्चक्खामि दुविहं तिविहेण जाव नियमं पज्जुवासामि'
इत्यादि उच्चार्येर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य यथारात्निकतया सर्वसाधूंश्च अभिवन्द्य पृच्छनादि करोति, अत्रोभयोरपि ऋद्धि-
प्राप्तानर्द्धिप्राप्तयोः श्राद्धयोश्चतुर्ष्वपि स्थानेषु सामायिकदण्डकोच्चारात् पश्चादैर्यापथिकीप्रतिक्रमणं प्रतिपादितम् ॥ ६ ॥
एवं नवपदप्रकरणस्य स्वोपज्ञलघुवृत्तौ—सं० १०७३ त्रिसप्तत्यधिकसहस्रवर्षकृतायां श्रीदेवगुप्तसूरयोऽपि प्राहु
(पत्र ४२)। तथाहि—
सो अ सावओ दुविहो, इड्ढिपत्तो आणिड्ढिपत्तोय, जो सो इड्ढिपत्तो जो सो गओ साहुसमीवे करेइ। जो पुण अ-
णिड्ढिपत्तो सो घराओ चेव सामाइयं काऊण पंचसमिओ तिगुत्तो जहा साधू तहा अगच्छइ, साहुसमीवे पत्तो पुणोऽवि
सामाइअं करेइ इरियावहियाए पडिक्कमइ, जइ चेइयं अत्थि तो पढमं चेइयाइं वंदइ, पच्छा पढइ सुणइ वा ॥ ७ ॥
पुनस्त्र्यशीत्यधिकैकादशशत ११८३ वर्षे चन्द्रगच्छीयश्रीविजयसिंहाचार्यैः कृतायां श्रावकप्रतिक्रमणचूर्णौ (पत्रं २४३)
वंदिऊण य गुरुणो छोभावंदणएणं संदिसाविय सामायिकदंडकमणुकड्ढइ, जहा—'करेमि भंते ! सामाइयं सावज्जं जोगं पच्च-
क्खामि जाव नियमं पज्जुवासामि दुविहं तिविहेणं मणेणं वायाए काएणं न करेमि न कारवेमि तस्स भंते ! पडिक्कमामि
निंदामि गरिहामि अप्पाणं वोसिरामि' तओ इरियावहियाए पडिक्कमिउं आगमणं आलोइए, पच्छा जहाजेट्ठं साहुणो वंदिऊण
पढइ सुणइ वा इति ॥ ८ ॥ श्रीयशोदेवसूरिभिः कृतायां पञ्चाशकचूर्णौ, तथाहि—अणेण विहिणा गंतूण तिविहेण साहुणो
नमिऊण सामाइयं करेइ, 'करेमि भंते ! सामाइयं सावज्जं जोगं पच्चक्खामि जाव साहुणो पज्जुवासामि दुविहेणं तिविहेणं'

भते ! सामाइअ सावज्ज जोग पच्चक्खामि दुविहं तिविहेण जाव नियम पज्जुवासामि ।' इत्यादि, एवं सामायिक कृत्वा ईर्यां प्रतिक्रान्तो वन्दित्वा पृच्छति पठति वा, स च किल सामायिक कुर्वन् मुकुट कुण्डले नाममुद्रा चाऽपनयति, पुष्पताम्बूल-प्रावारादिक च व्युत्सृजति, एष विधिः सामायिकस्येति ॥ ५ ॥

पुनः श्रीयशोदेवोपाध्याया अपि श्रीनवपदप्रकरणविवरणे प्रोचिवांस । (पृ० २४३) तथाहि—

आगतश्च त्रिविधेन साधून् नमस्कृत्य तत्साक्षिक सामायिक पुन करोति—'करेमि भते ! सामाइय सावज्ज जोग पच्चक्खामि दुविह तिविहेण जाव (साहु) पज्जुवासामि' इत्यादि सूत्रमुच्चार्य तत ईर्यापथिकीं प्रतिक्रमति आगमन चालोचयति । तत आचार्यादीन् यथा रत्नाधिकतया अभिवन्द्य सर्वसाधून् उपयुक्तोपविष्ट पठति, पुस्तकवाचनादि करोति, चैत्यगृहे तु यदि साधवो न भवन्ति, तदा ईर्यापथिकीप्रतिक्रमणपूर्वक आगमनालोचनां विधाय चैत्य'गृहे' वन्दना करोति, तत पठनादि विधत्ते । साधुसद्भावे तु पूर्व एव विधिः । एवम् पौषधशालायामपि केवल यथा गृहे आवश्यक कुर्वाणो गृह्णाति, तथैव गमनविरहितं, न चाऽऽवश्यक श्रावकस्य न सम्भवतीति वाच्यम्—"समणेण सावएणय अवस्सकायव हवइ जम्हा ।" इत्यादिवचनप्रतिष्ठितत्वात् अस्य मुखवस्त्रिकाप्रत्युपेक्षणपूर्वं च सर्वत्र सामायिक साध्व्यादिसमीपे विधिना ग्राह्यमिति । ऋद्धिप्राप्तस्तु चैत्यगृहं साधुमूल वा महर्द्ध्या याति येन लोकस्याऽऽस्था जायते । चैत्यानि साधवश्च सत्पुरुषपरिग्रहेण विशेषपूज्यानि भवन्ति, पूजितपूज्यत्वात् लोकस्य, अतः तेन गृह एव सामायिकमादाय न गन्तव्यम्, अधिकरणभवेन हस्त्यश्वादिना अयतनाप्रसक्तत्, आयातश्च चैत्यालये विधिना प्रविश्य चैत्यानि च प्रथममावश्यकेनाऽभिवन्द्य यथाक्रमं 'साधु-

समीपे मुखपोतिकाप्रत्युपेक्षणपूर्वं 'करेमि भंते! सामाइय सावज्जं जोग पच्चक्खामि दुविह तिविहेण जाव नियमं पज्जुवासामि' इत्यादि उच्चार्येर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य यथाराात्निकतया सर्वसाधूंश्च अभिवन्द्य पृच्छनादि करोति, अत्रोभयोरपि ऋद्धिप्राप्तानर्द्धिप्राप्तयो श्राद्धयोश्चतुर्ष्वपि स्थानेषु सामायिकदण्डकोच्चारात् पश्चादेवेर्याप्रतिक्रमण प्रतिपादितम् ॥ ६ ॥

एव नवपदप्रकरणस्य स्वोपज्ञलघुवृत्तौ—स० १०७३ त्रिसप्तत्यधिकसहस्रवर्षकृतायां श्रीदेवगुप्तसूरयोऽपि प्राहुः (पत्र ४२)। तथाहि—

सो अ सावओ दुविहो, इड्ढिपत्तो आणिड्ढिपत्तोय, जो सो इड्ढिपत्तो जो सो गओ साहूसमीवे करेइ। जो पुण अणिड्ढिपत्तो सो घराओ चेव सामाइय काऊण पचसमिओ तिगुत्तो जहा साधू तहा अगच्छइ, साहुसमीवे पत्तो पुणोऽवि सामाइअ करेइ इरियावहियाए पडिक्कमइ, जइ चेइय अत्थि तो पढम चेइयाइ वदइ, पच्छा पढइ सुणइ वा ॥ ७ ॥

पुनस्त्र्यशीत्यधिकैकादशशत ११८३ वर्षे चन्द्रगच्छीयश्रीविजयसिंहाचार्यै कृतायां श्रावकप्रतिक्रमणचूर्णौ (पत्रं २४३) वदिऊण य गुरुणो छोभावंदणएण सदिसाविय सामायिकदण्डकमणुकड्ढइ, जहा—'करेमि भते! सामाइयं सावज्ज जोग पच्चक्खामि जाव नियमं पज्जुवासामि दुविह तिविहेण मणेण वायाए काएण न करेमि न कारवेमि तस्स भते! पडिक्कमामि निंदामि गरिहामि अप्पाण वोसिरामि' तओ इरियावहियाए पडिक्कमिउ आगमण आलोइए, पच्छा जहाजेट्ठ साहुणो वदिऊण पढइ सुणइ वा इति ॥ ८ ॥ श्रीयशोदेवसूरिभिः कृतायां पञ्चाशकचूर्णौ, तथाहि—अणेण विहिणा गतूण तिविहेण साहुणो नमिऊण सामाइयं करेइ, 'करेमि भते! सामाइय सावज्ज जोग पच्चक्खामि जाव साहुणो पज्जुवासामि दुविहेण तिविहेण'

भते ! सामाइअ सावज्जं जोग पच्चक्खामि दुविह तिविहेण जाव नियम पज्जुवासामि ।' इत्यादि, एव सामायिक कृत्वा ईर्यां प्रतिक्रान्तो वन्दित्वा पृच्छति पठति वा, स च किल सामायिक कुर्वन् मुकुट कुण्डले नाममुद्रा चाऽपनयति, पुष्पताम्बूलप्रावारादिक च व्युत्सृजति, एष विधिः सामायिकस्येति ॥ ५ ॥

पुनः श्रीयशोदेवोपाध्याया अपि श्रीनवपदप्रकरणविवरणे प्रोचिवास । (पृ० २४२) तथाहि—

आगतश्च त्रिविधेन साधून् नमस्कृत्य तत्साक्षिक सामायिक पुनः करोति—'करेमि भते ! सामाइय सावज्ज जोग पच्चक्खामि दुविह तिविहेण जाव (साहु) पज्जुवासामि' इत्यादि सूत्रमुच्चार्य तत ईर्यापथिकीं प्रतिक्रमति आगमन चालोचयति । तत आचार्यादीन् यथा रत्नाधिकतया अभिवन्द्य सर्वसाधून् उपयुक्तोपविष्ट पठति, पुस्तकवाचनादि करोति, चैत्यगृहे तु यदि साधवो न भवन्ति, तदा ईर्यापथिकीप्रतिक्रमणपूर्वक आगमनालोचना विधाय चैत्य'गृहे' वन्दनां करोति, तत पठनादि विधत्ते । साधुसद्भावे तु पूर्व एव विधिः । एवम् पोषधशालायामपि केवल यथा गृहे आवश्यक कुर्वाणो गृह्णाति, तथैव गमनविरहित, न चाऽऽवश्यकं श्रावकस्य न सम्भवतीति वाच्यम्—"समणेण सावएणय अवस्सकायव हवइ जम्हा ।" इत्यादिवचनप्रतिष्ठितत्वात् अस्य मुखवस्त्रिकाप्रत्युपेक्षणपूर्व च सर्वत्र सामायिक साध्वादिसमीपे विधिना ग्राह्यमिति । ऋद्धिप्राप्तस्तु चैत्यगृह साधुमूल वा महर्द्ध्या इति येन लोकस्याऽऽस्था जायते । चैत्यानि साधवश्च सत्पुरुषपरिग्रहेण विशेषपूज्यानि भवन्ति, पूजितपूज्यत्वात् लोकस्य, अत तेन गृह एव सामायिकमादाय न गन्तव्यम्, अधिकरणभयेन हस्त्यश्वादिना अयतनाप्रसङ्गात्, आयातश्च चैत्यालये विधिना प्रविश्य चैत्यानि च द्रव्यभावस्तवेनाऽभिपूज्य यथासम्भव 'साधु-

"जइ चेइआइ अत्थि तो पढम वदइ ।" इति वाक्येन सामायिकदण्डकात् चैत्यवन्दनान्तरिता ईर्यापथिकी प्रोक्ता, तत् कथम् ? उच्यते—

तत्र सामायिककरणे चैत्यवन्दनायाः सामाचारीविशेषात् नानात्वमवसेयम्, न व्यामोहो विधेय । नानात्वेऽपि सर्वत्र सामायिकदण्डकोच्चारादनन्तरम्, एवम् ईर्यापथिकीप्रतिक्रमण प्रतिपादित, न सामायिकदण्डकात् प्राक्, पुनस्तु चर्चा-विस्तरो नवपदप्रकरणवृत्त्यादिभ्यो ज्ञेय ।

ननु—"अपडिक्कताए इरियावहियाए न कप्पइ चेव काउं किंचिवि चिअवदण १ सज्झायझाणाइअ २ फलासायमभिक्खु-गाण ॥" इत्यादि श्रीमहानिशीथसिद्धान्ताक्षरदर्शनात् ईर्यापथिकीप्रतिक्रमणमकृत्वा च न किञ्चिदन्यत्कुर्यादशुद्धतापत्तेरिति । दशवैकालिकवृत्तिपाठवलाच्च ईर्यापथिक्यामप्रतिक्रान्ताया न कल्पते एव, किञ्चिच्चैत्यवन्दनास्वाध्यायादि ततो ज्ञायते चैत्य-वन्दनकादिवत्, किञ्चित्शब्दसूचितानि अन्यान्यपि सर्वाणि सामायिकादीनि धर्मकार्याणि अप्रतिक्रान्तायामीर्यापथिक्या न शुद्ध्यन्तीति पूर्वपक्षः ?, तत्रोत्तरमिदम्, सत्य—पर महानिशीथवाक्य चैत्यवन्दनस्वाध्याय–ध्यानप्रतिक्रमणादिरूपबहुक्रि-यागोचरत्वेन बहुविषयत्वात् सामान्यम्, आवश्यकादिवाक्य तु केवलसामायिकगोचरत्वेनाऽल्पविषयत्वात् विशेष, सामान्याच्च विशेषो बलीयानिति । यदुक्तं वैयाकरणे 'सामान्यशास्त्रतो नून विशेषो बलवान् भवेदिति' यथा दधि इहेति स्थाने "इय स्वरे" इति सामान्यसूत्रस्य बाधकं "सवर्णे दीर्घः सह" इति विशेषसूत्र । भवतु नाम महानिशीथवचनप्रामाण्यात् चैत्यवन्दनस्वाध्यायादौ प्रथमम् ईर्यापथिकीप्रतिक्रमणं, पर सामायिकग्रहणविधौ तु नामग्राह विधिवादेन चरितानुवादेन सर्वत्र सामायिकदण्डकोच्चा-

एवमाइ उच्चारिऊण ततो इरियावहियाए पडिक्कमइ, पच्छा आलोएत्ता वंदित्ता आयरीयमादी जहारायणिए, पुणरवि गुरु वंदित्ता पडिलेहित्ता भूमिं निविट्ठो पुच्छति पढति वा, एवं चेइएसु वि, असइ साहुचेइयाणं पोसहसालाए सगिहे वा सामाइयं आवस्सगं करेइ, तत्थ नवरि गमणं नत्थि। एव भणइ जाव नियमं पज्जुवासामि त्ति, पच्छा सो इड्ढिपत्तो सावगो सामाइयं करेइ, 'करेमि भंते ! सामाइयं सावज्जं जोगं पच्चक्खामि दुविहं तिविहेणं जाव नियमं पज्जुवासामि एवमाइ, एवं सामाइयं काऊण ईरियावहियं पडिक्कंतो वंदित्ता पुच्छति पढति वा ॥ ९ ॥ श्रीहेमाचार्यकृतयोगशास्त्रवृत्तौ (पत्र १७६); तथाहि–एवं कृतसामायिकेर्यापथिकायाः प्रतिक्रामति, पश्चादागमनमालोच्य यथाज्येष्ठमाचार्यादीन् वन्दते ॥ १० ॥ ननु श्रीआवश्यकबृहद्वृत्ति–प्रमुखग्रन्थेषु विधिवादेन सामायिकदण्डकोच्चारादनु ईर्यापथिकीप्रतिक्रमणं दर्शितं, परं क्वाऽपि चरितानुवादेनाऽपि एवं सामायिकदण्डकोच्चारेर्यापथिकीप्रतिक्रमणयोः पौर्वापर्यं लिखितमस्ति ? उच्यते—

नवाङ्गीवृत्तिकारक–श्रीअभयदेवसूरिपदाब्जभृङ्गश्रीवर्धमानसूरिभिः सं० ११४१ मिते कृते कथाकोशग्रन्थे पञ्चमाणुव्रतफलवर्णनाधिकारे एवमुक्तमस्ति–"जिणगुत्तो नवकारपुरस्सरं काऊण निसीहिअं पविट्ठोपासाए कयसामाईओ ईरियावहियं पडिक्कमिऊण जो कोइ इत्थ अच्छइ देवो दाणवो वा भूओ वा सो मज्झ अणुजाणेउ भवणमिणंति भणिऊण सज्झायं काउमाढत्तो इति" ॥ ११ ॥

आह शिष्यः—ननु–श्रीआवश्यकचूर्ण्यादौ विधिवादेन सामायिकदण्डकोच्चारानन्तरं साक्षादेव ईर्यापथिकीप्रतिक्रमणं लिखितम्। श्रीआवश्यकचूर्णौ तु—

"जइ चेइआइ अत्थि तो पढम वदइ।" इति वाक्येन सामायिकदण्डकात् चैत्यवन्दनान्तरिता ईर्यापथिकी प्रोक्ता, तत् कथम् ? उच्यते—

तत्र सामायिककरणे चैत्यवन्दनायाः सामाचारीविशेषात् नानात्वमवसेयम्, न व्यामोहो विधेयः। नानात्वेऽपि सर्वत्र सामायिकदण्डकोच्चारादनन्तरम्, एवम् ईर्यापथिकीप्रतिक्रमणं प्रतिपादित, न सामायिकदण्डकात् प्राक्, पुनस्तु चर्चा-विस्तरो नवपदप्रकरणवृत्त्यादिभ्यो ज्ञेयः।

ननु–"अपडिक्कताए इरियावहियाए न कप्पइ चेव काउं किंचिवि चिअवंदण १ सज्झायझाणाइअ २ फलासायमभिक्खु-गाण॥" इत्यादि श्रीमहानिशीथसिद्धान्ताक्षरदर्शनात् ईर्यापथिकीप्रतिक्रमणमकृत्वा च न किञ्चिदन्यत्कुर्यादशुद्धतापत्तेरिति। दशवैकालिकवृत्तिपाठबलाच्च ईर्यापथिक्यामप्रतिक्रान्ताया न कल्पते एव, किञ्चिच्चैत्यवन्दनास्वाध्यायादि ततो ज्ञायते चैत्य-वन्दनकादिवत्, किञ्चित्शब्दसूचितानि अन्यान्यपि सर्वाणि सामायिकादीनि धर्मकार्याणि अप्रतिक्रान्तायामीर्यापथिक्या न शुद्ध्यन्तीति पूर्वपक्षः ?, तत्रोत्तरमिदम्, सत्य–पर महानिशीथवाक्य चैत्यवन्दनस्वाध्याय–ध्यानप्रतिक्रमणादिरूपबहुक्रि-यागोचरत्वेन बहुविषयत्वात् सामान्यम्, आवश्यकादिवाक्य तु केवलसामायिकगोचरत्वेनाऽल्पविषयत्वात् विशेष, सामान्याच्च विशेषो बलीयानिति। यदुक्तं वैयाकरणे 'सामान्यशास्त्रतो नून विशेषो बलवान् भवेदिति' यथा दधि इहेति स्थाने "इय स्वरे" इति सामान्यसूत्रस्य बाधक "सवर्णे दीर्घ सह" इति विशेषसूत्र। भवतु नाम महानिशीथवचनप्रामाण्यात् चैत्यवन्दनस्वाध्यायादौ प्रथमम् ईर्यापथिकीप्रतिक्रमणं, पर सामायिकग्रहणविधौ तु नामग्राह विधिवादेन चरितानुवादेन सर्वत्र सामायिकदण्डकोच्चा-

एवमाइ उच्चरिऊण तओ इरियावहियाए पडिक्कमइ, पच्छा आलोएत्ता वंदित्ता आयरीयमादी जहारायणिए, पुणरवि गुरु वंदित्ता पडिलेहित्ता भूमिं निविट्ठो पुच्छति पढति वा, एवं चेइएसु वि, असइ साहुचेइयाण पोसहसालाए सगिहे वा सामाइय आवस्सग करेइ, तत्थ नवरि गमणं नत्थि। एव भणइ जाव नियम पज्जुवासामि त्ति, पच्छा सो इड्ढिपत्तो सावगो सामाइय करेइ, 'करेमि भंते ! सामाइय सावज्ज जोगं पच्चक्खामि दुविह तिविहेण जाव नियम पज्जुवासामि एवमाइ, एव सामाइय काऊण ईरियावहिय पडिक्कतो वंदित्ता पुच्छति पढति वा ॥ ९ ॥ श्रीहेमाचार्यकृतयोगशास्त्रवृत्तौ (पत्र १७६), तथाहि–एव कृतसामायिकेर्यापथिकायाः प्रतिक्रामति, पश्चादागमनमालोच्य यथाज्येष्ठमाचार्यादीन् वन्दते ॥ १० ॥ ननु श्रीआवश्यकबृहद्वृत्ति–प्रमुखग्रन्थेषु विधिवादेन सामायिकदण्डकोच्चारादनु ईर्यापथिकीप्रतिक्रमण दर्शित, पर क्वाऽपि चरितानुवादेनाऽपि एव सामायिकदण्डकोच्चारेर्यापथिकीप्रतिक्रमणयोः पौर्वापर्यं लिखितमस्ति ? उच्यते—

नवाङ्गीवृत्तिकारक–श्रीअभयदेवसूरिपदाब्जभृङ्गश्रीवर्धमानसूरिभिः स० ११४१ मिते कृते कथाकोशग्रन्थे पञ्चमाणुव्रतफलवर्णनाधिकारे एवमुक्तमस्ति–"जिणगुत्तो नवकारपुरस्सर काऊण निसीहिअ पविट्ठोपासाए कयसामाईओ ईरियावहिय पडिक्कमिऊण जो कोइ इत्थ अच्छइ देवो दाणवो वा भूओ वा सो मज्झ अणुजाणेउ भवणमिणत्ति भणिऊण सज्झायं काउमाढत्तो इति" ॥ ११ ॥

आह शिष्यः—ननु–श्रीआवश्यकचूर्ण्यादौ विधिवादेन सामायिकदण्डकोच्चारानन्तरं साक्षादेव ईर्यापथिकीप्रतिक्रमणं लिखितम् । श्रीआवश्यकचूर्ण्यादौ तु—

सामायिकदण्डकाऽनन्तर ईर्यापथिकीप्रतिक्रमणं निगदितमस्ति ? उच्यते—श्रीदेवेन्द्रसूरिभिः श्रावक-
च्छीयसूरिभिरपि क्वापि सामायिकदण्डकाऽनन्तर ईर्यापथिकीप्रतिक्रमणं निगदितमस्ति ? उच्यते—श्रीदेवेन्द्रसूरिभिः श्रावक-
दिनकृत्यसूत्रवृत्तौ तथैव प्रतिपादना कृताऽस्ति, तथाहि—

तओ वियालवेलाए, अत्थमंते दिवायरे । पुव्वुत्तेण विहाणेण पुणो यदे जिणोत्तमे ॥ २२८ ॥

तओ पोसहसालं तु, गतूण तु पमज्जए । ठावित्ता तत्थ सूरिं तु, तओ सामाइअ करे ॥ २२९ ॥

काऊण य सामाइय, इरिअ पडिक्कमिअ गमणमालोए । वदित्तु सूरिमाई, सज्झायावस्सय कुणइ ॥ २३० ॥

साम्प्रतम्—अष्टादशसत्कारद्वारमाह—'तओ वि०' ततो वैकालिकानन्तर=विकालवेलाया अन्तर्मुहूर्त्तरूपाया, तामेव व्य-
नक्ति, अस्तमयति दिवाकरे=अर्द्धविम्बादर्वाक् इत्यर्थः, पूर्वोक्तेन विधानेन पूजा कृत्वेति शेष', पुनर्वन्दते—जिनोत्तमान् प्रसि-
द्धचैत्यवन्दनविधिनेति ॥ २२८ ॥ अथैकोनविंश वन्दनोपलक्षितमावश्यकद्वारमाह—

'तओ०' ततः तृतीयपूजाऽनन्तर श्रावकः पौपधशाला गत्वा यतनया प्रमार्ष्टि, ततो नमस्कारपूर्वक व्यवहितः, 'तु'शब्द-
स्य एवार्यत्वात् स्थापयित्वैव, तत्र सूरिस्थापनाचार्य ततो विधिना सामायिक करोति ॥२२९॥ अथ तत्र साधवोऽपि सन्ति
श्रावकेण गृहे सामायिक कृत, ततः सोऽसौ साधुसमीपे गत्वा किं करोतीत्याह—

'काऊण०' साधुसाक्षिक पुन' सामायिक कृत्वा-ईर्या प्रतिक्रम्य आगमनमालोचयेत्, तत्र आचार्यादीन् वन्दित्वा स्वा-
ध्यायकाले चावश्यक करोति ॥ २३० ॥

अत्र उभयत्र सामायिकानन्तरमीर्याप्रतिक्रमण निवेदितम् । एव कुलमण्डनसूरिकृतग्रन्थेऽपि । ननु—यदि तपागच्छी-

रादनन्तरमेव ईर्यापथिकीप्रतिक्रमण निर्दिष्ट शिष्टैः । पुनरपि श्रूयताम्–यदि प्रथममीर्यापथिकीप्रतिक्रमणमन्तरेण किञ्चिदपि धर्मकर्त्तव्य न शुद्ध्येत, तदा प्रत्यक्ष विरोधः समापद्येत । यत ईर्यापथिकीप्रतिक्रमणमन्तरेण देवगृहे साधुसाध्वीश्रावकश्राविकाभिः सदैव देववन्दना क्रियते ॥ १ ॥ धर्मशालायामागत्य मार्गे वा साधुसाध्वीना साधुश्रावकैर्वन्दना विधीयते । २ । श्रावकैर्यत्र तत्र स्थित्वा पञ्चपरमेष्ठीनमस्कारा गुण्यन्ते । ३ । श्रावकैः साधुसाध्वीसमीपे प्रत्याख्यान प्रत्याचक्ष्यते । ४ । श्राद्धैः साधुभ्यो दान दीयते । ५ प्रथमोपधान वाह्यते । ६ । तत्र सर्वत्र सर्वेषामपि धर्मकर्त्तव्यत्वात् कथं तेषा शुद्धिः, तत ईर्यापथिकीप्रतिक्रमण विना न किञ्चिदपि शुद्ध्यतीति वचन न सहृदयाना हृदयङ्गमम् । पुनरपि रे शिष्य ! शृणु महानिशीथवाक्यम् । श्रीदेवेन्द्रसूरिभिरपि विशेषविषय लिखित श्रीपडावश्यकवृत्तौ दिनकृत्यवृत्तौ च, तथाहि—(पत्रं २४)

सम्प्रदायात् उत्कृष्टं चैत्यवन्दना ईर्यापथिकीप्रतिक्रमणपुरस्सर विधेया इति अत सदैवाऽऽदौ व्याख्यायते, इति । श्रीदेवेन्द्रसूरिशिष्यैर्महोपाध्याय–श्रीधर्मकीर्त्तिभिरपि चैत्यवन्दनकभाष्यवृत्तौ सङ्घाचाराभिधानाया प्रोचे, तथाहि—

"यद्–अत्र–ईर्यापथिक्या अपि फलमुपदर्शितं तदीर्यापथिकीप्रतिक्रमणपूर्विकैव परिपूर्णचैत्यवन्दनेति प्रतिपादनार्थम्, इति तावत् प्रोक्तम् ।" पुनरप्यग्रे वृद्धाः पुनरेवमाहु, उत्कृष्टा चैत्यवन्दना ईर्यापथिकीप्रतिक्रमणपुरस्सरैव कार्या, अन्यथापि जघन्या मध्यमेति इति, ततः सामान्योक्तावपि यो विधिर्यत्र नामग्राहं प्रोक्तः स तत्र कार्य इति तत्त्वम् । बहु–वपाण

च्छीयसूरिभिरपि क्वापि सामायिकदण्डकाऽनन्तर ईर्यापथिकीप्रतिक्रमण निगदितमस्ति ? उच्यते—श्रीदेवेन्द्रसूरिभिः श्रावक-
दिनकृत्यसूत्रवृत्तौ तथैव प्रतिपादना कृताऽस्ति, तथाहि—

तओ वियालवेलाए, अत्थमते दिवायरे । पुव्वुत्तेण विहाणेण पुणो वदे जिणोत्तमे ॥ २२८ ॥

तओ पोसहसाल तु, गतूण तु पमज्जए । ठावित्ता तस्थ सूरिं तु, तओ सामाइअ करे ॥ २२९ ॥

काऊण य सामाइय, इरिअ पडिक्कमिअ गमणमालोए । वदित्तु सूरिमाई, सज्झायावस्सय कुणइ ॥ २३० ॥

साम्प्रतम्—अष्टादशचत्कारद्वारमाह—'तओ वि०' ततो वैकालिकानन्तर=विकालवेलाया अन्तर्मुहूर्तरूपाया, तामेव व्य-
नक्ति, अस्तमयति दिवाकरे=अर्द्धबिम्बादर्वाक् इत्यर्थ , पूर्वोक्तेन विधानेन पूजा कृत्वेति शेष , पुनर्वन्दते—जिनोत्तमान् प्रति-
रूपैत्यवन्दनविधिनेति ॥ २२८ ॥ अथैकोनविंश वन्दनोपलक्षितमावश्यकद्वारमाह—

'तओ०' तत तृतीयपूजाऽनन्तर श्रावक पौषधशाला गत्वा यतनया प्रमार्ष्टि, ततो नमस्कारपूर्वक व्यवहित , 'तु शब्द-
स एवार्थत्वात् स्थापयित्वैव, तत्र सूरिस्थापनाचार्य ततो विधिना सामायिक करोति ॥२२९॥ अथ तत्र साधवोऽपि सन्ति
श्रावकेण गृहे सामायिक कृत, तत सोऽसौ साधुसमीपे गत्वा किं करोतीत्याह—

'काऊण०' साधुसाक्षिक पुन सामायिक कृत्वा-ईर्या प्रतिक्रम्य आगमनमालोचयेत्, तत्र आचार्यादीन् वन्दित्वा स्वा-
ध्यायकाले चावश्यक करोति ॥ २३० ॥

अत्र उभयत्र सामायिकानन्तरमीर्याप्रतिक्रमण निवेदितम् । एव कुलमण्डनसूरिकृतग्रन्थेऽपि । ननु—यदि तपागच्छी-

रादनन्तरमेव ईर्यापथिकीप्रतिक्रमण निर्दिष्ट शिष्टैः । पुनरपि श्रूयताम्–यदि प्रथममीर्यापथिकीप्रतिक्रमणमन्तरेण किञ्चिदपि धर्मकर्त्तव्य न शुद्ध्येत, तदा प्रत्यक्ष विरोध समापद्येत । यतः ईर्यापथिकीप्रतिक्रमणमन्तरेण देवगृहे साधुसाध्वीश्रावकश्राविकाभिः सदैव देववन्दना क्रियते ॥ १ ॥ धर्मशालायामागत्य मार्गे वा साधुसाध्वीना साधुश्रावकैर्वन्दना विधीयते । २ । श्रावकैर्यत्र तत्र स्थित्वा पञ्चपरमेष्ठीनमस्कारा गुण्यन्ते । ३ । श्रावकैः साधुसाध्वीसमीपे प्रत्याख्यान प्रत्याख्यायते । ४ । श्राद्धैः साधुभ्यो दान दीयते । ५ प्रथमोपधान वाह्यते । ६ । तत्र सर्वत्र सर्वेषामपि धर्मकर्त्तव्यत्वात् कथ तेषा शुद्धि, तत ईर्यापथिकीप्रतिक्रमण विना न किञ्चिदपि शुद्ध्यतीति वचन न सहृदयाना हृदयङ्गमम् । पुनरपि रे शिष्य! शृणु महानिशीथवाक्यम् । श्रीदेवेन्द्रसूरिभिरपि विशेषविषय लिखित श्रीषडावश्यकवृत्तौ दिनकृत्यवृत्तौ च, तथाहि—(पत्रं २४)

सम्प्रदायात् उत्कृष्ट चैत्यवन्दना ईर्यापथिकीप्रतिक्रमणपुरस्सर विधेया इति अत सदैवाऽऽदौ व्याख्यायते, इति । श्रीदेवेन्द्रसूरिशिष्यैर्महोपाध्याय–श्रीधर्मकीर्त्तिभिरपि चैत्यवन्दनकभाष्यवृत्तौ सङ्घाचाराभिधानाया प्रोचे, तथाहि—

"यद्–अत्र–ईर्यापथिक्या अपि फलमुपदर्शित तदीर्यापथिकीप्रतिक्रमणपूर्विकैव परिपूर्णचैत्यवन्दनेति प्रतिपादनार्थम्, इति तावत् प्रोक्तम् ।" पुनरप्यग्रे वृद्धाः पुनरेवमाहुः, उत्कृष्टा चैत्यवन्दना ईर्यापथिकीप्रतिक्रमणपुरस्सरैव कार्या, अन्यथापि जघन्या मध्यमेति इति, ततः सामान्योक्तावपि यो विधिर्यत्र नामग्राह प्रोक्तः स तत्र कार्य इति तत्त्वम् । ननु–तपाग-

च्छीयसूरिभिरपि क्वापि सामायिकदण्डकाऽनन्तरं ईर्यापथिकीप्रतिक्रमण निगदितमस्ति ? उच्यते—श्रीदेवेन्द्रसूरिभिः श्राधकविनकृत्यसूत्रवृत्तौ तथैव प्रतिपादना कृताऽस्ति, तथाहि—

तओ वियालवेलाए, अत्थमंते दिवायरे । पुव्वुत्तेण विहाणेण पुणो वदे जिणोत्तमे ॥ २२८ ॥

तओ पोसहसालं तु, गतूण तु पमजए । ठावित्ता तत्थ सूरिं तु, तओ सामाइअ करे ॥ २२९ ॥

काऊण य सामाइय, इरिअ पडिक्कमिअ गमणमालोए । वदित्तु सूरिमाई, सज्झायावस्सय कुणइ ॥ २३० ॥

साम्प्रतम्—अष्टादशसत्कारद्वारमाह—'तओ वि०' ततो वैकालिकानन्तर=विकालवेलाया अन्तर्मुहूर्त्तरूपाया, तामेव व्यनक्ति, अस्तमयति दिवाकरे=अर्द्धबिम्बादर्वाक् इत्यर्थः, पूर्वोक्तेन विधानेन पूजा कृत्वेति शेषः, पुनर्वन्दते—जिनोत्तमान् प्रसिद्धचैत्यवन्दनविधिनेति ॥ २२८ ॥ अथैकोनविंश वन्दनोपलक्षितमावश्यकद्वारमाह—

'तओ०' ततः तृतीयपूजाऽनन्तर श्रावक' पौषधशाला गत्वा यतनया प्रमार्ष्टि, ततो नमस्कारपूर्वक व्यवहित , 'तु'शब्दस्य एवार्थत्वात् स्थापयित्वैव, तत्र सूरिस्थापनाचार्य ततो विधिना सामायिक करोति ॥२२९॥ अथ तत्र साधवोऽपि सन्ति श्रावकेण गृहे सामायिक कृत, ततः सोऽसौ साधुसमीपे गत्वा किं करोतीत्याह—

'काऊण०' साधुसाक्षिक पुनः सामायिकं कृत्वा-ईर्यां प्रतिक्रम्य आगमनमालोचयेत्, तत्र आचार्यादीन् वन्दित्वा स्वाध्यायकाले चावश्यक करोति ॥ २३० ॥

अत्र उभयत्र सामायिकानन्तरमीर्याप्रतिक्रमण निवेदितम् । एव कुलमण्डनसूरिकृतग्रन्थेऽपि । ननु—यदि तपागच्छी-

यसूरिभिरप्येव प्रतिपादितम्, तर्हि साम्प्रतं तपागच्छीयश्रावकाः कथं पूर्वम् ईर्यो प्रतिक्रम्य पश्चात् सामायिकदण्डकोचार कुर्वन्ति, गुरवश्च कारयन्ति ? । उच्यते—

तत्कर्तव्यतां त एव जानन्ति, तत्रार्थे त एव प्रष्टव्याः सम्यक्, अस्माभिस्तु पूर्वोक्तागमाक्षरे, इमाभिश्च युक्तिभि, अनेन च गुरुपारम्पर्येण सामायिकोच्चारानन्तरमीर्याप्रतिक्रमणं ज्ञातमस्ति, पश्चाद्यथाऽस्ति तत्सर्वविद्वेद्य नास्माक कोऽपि कदाग्रह ॥

॥ इति सामायिकाधिकारः ॥ १ ॥

ननु–आत्मना गच्छे पौषधः चतुःपर्व्यामेव चतुर्दशी–अष्टमी–अमावसी–पूर्णिमारूपाया क्रियते, तत्र सिद्धान्ताक्षराणि सन्ति, किं वा गच्छपरम्परा ? उच्यते—

सूत्र–वृत्ति–चूर्णि–प्रकरणादिषु पौषधस्य चतुःपर्व्यामेव भणितत्वात् सिद्धान्ताक्षराणि एव न गच्छपरम्परा, तत्र प्रथम विधिवादेन येषु शास्त्रेषु पौषधश्चतुःपर्व्यां प्रतिपादितः । तानि आह—

"अत्थविअ णं चाउद्दसट्ठमुद्दिट्ठपुण्णमासिणीसु पडिपुण्णं पोसह सम्म अणुपालेइ । तत्थवि अ से एगे आसासे पण्णत्ते ॥" इति श्रीस्थानाङ्गसूत्रे चतुर्थस्थाने (पत्र २३६) । १ । एवं सूत्रकृतामष्टादशाध्ययनेऽपि (पत्र ३३५)

से जहानामए समणोवासगा भवन्ति, अभिगयजीवाजीवा उवलद्धपुण्णपावा आसवसंवरवेअणानिज्जराकिरिआहिगरण बंधमोक्खकुसला असहिज्जदेवासुरनागसुवण्णजक्खरक्खसकिंनरकिंपुरुसगरुलगंधव्वमहोरगाइएहिं देवगणेहिं निग्गंथाओ पावयणाओ अणतिक्कमणिज्जा, इणमेव निग्गंथे पावयणे, निस्संकिआ निक्कंखिआ निव्वितिगिच्छा, लद्धट्ठा गहिअट्ठा पुच्छि-

अट्ठा विणिच्छिअट्ठा अभीगयट्ठा अट्ठिमिंजपेमाणुरागरत्ता, अयमाउसो ! निग्गंथे पावयणे अट्ठे अय परमट्ठे सेसे अणिट्ठे, उसिअफलिहा अवंगुअदुवारा अचिअत्ततेउरघरपवेसा, चाउद्दसट्ठमुद्दिट्ठपुण्णमासिणीसु पडिपुण्ण पोसह सम्मं अणुपालेमाणे, समणे निग्गथे फासुअएसणिज्जेणं, असण-पाण-खाइम-साइमेण वत्थ-पडिग्गह-कवलपायपुछणेण, ओसह-भेसज्जेण, पीठ-फलग-सेज्जासथारएण, पडिलाभेमाणा, बहूर्हिं सीलव्वयगुणवेरमणपच्चक्खाणपोसहोववासेर्हिं, अहा परिग्गहिएर्हिं तवोकम्मेर्हिं अप्पाण भावेमाणा विहरति ॥ २ ॥ इत्यादि ।

पुनः श्रीसूत्रकृताङ्गे एव त्रयोविंशाध्ययने, (पृष्ठम् ४१९) तथाहि—

भयव ! च णं वदाहु सतेगईआ समणोवासगा भवंति, तेसिं च ण एव वुत्त पुव भवइ ? नो खलु वय सचाएमो मुंडे भवित्ता आगाराओ अणगारिअ पव्वइत्तए । वय च णं चाउद्दसट्ठमुद्दिट्ठपुण्णिमासिणीसु पडिपुण्ण पोसह सम्म अणुपालेमाणा विहरिस्सामो ॥ ३ ॥

एवमेव श्रीउत्तराध्ययने पञ्चमाध्ययने २३ गाथाया (पृष्ठम् २५१)

"अगारिसामाइअगाइ, सड्ढी कायेण फासई । पोसह दुहओ पक्ख, एगराइ न हावए ॥ १ ॥"

अथ एतद्वृहद्वृत्तिशान्त्याचार्यकृता—'अगारिणो' गृहिण सामायिकसम्यक्त्वश्रुतदेशविरतिरूप तस्याङ्गानि=निःशङ्कितम्=शङ्कारहित' सन् कालाध्ययनाणुव्रतादिरूपाणि अगारिसामायिकाङ्गानि 'सड्ढि'त्ति सूत्रत्वात् श्रद्धा-रुचि अस्याऽस्तीति श्रद्धावान् कायेनेत्युपलक्षणान्मनसा वाचा च 'फासइ'ति स्पृशति-सेवन्ते पोषण=पोष, स चेह धर्मस्य त धत्ते इति

पौषधः=आहारपौषधादिः त 'दुहत्रपक्ख'ति तत एव द्वयोरपि सितेतररूपयोः पक्षयोश्चतुर्दशीपूर्णमास्यादितिथिषु 'एग-राइयं' अपेर्गम्यमानत्वादेकरात्रमपि-उपलक्षणत्वाच्चैकदिनमपि 'न हावए'त्ति, न हापयति=न हानिं प्रापयति, रात्रिग्रहणं च दिवा व्याकुलतया कर्तुमशक्नुवन् रात्रावपि पौषधं कुर्यात् ॥ ४ ॥ एवं लघुवृत्तौ-तथाहि-पौषधम्=आहारपौषधादि 'दुहओ पक्खंति' प्राकृतत्वात् द्वयोः पक्षयोः सितेतररूपयोः, अष्टमी-चतुर्दश्यादिषु तिथिषु, रात्रिग्रहणं दिवा व्याकुलतया कर्तुमशक्नुवन् रात्रावपि पौषधं कुर्यात् ॥ ५ ॥ तथा हेमाचार्यकृतयोगशास्त्रे तृतीयप्रकाशे चतुष्पर्व्यामेव पौषधकरणं प्रत्यपादि (पृष्ठम् १७८) तथाहि—"चतुष्पर्व्यां चतुर्थादि-कुव्यापारनिषेधनम् । ब्रह्मचर्यक्रियास्नानादि-त्यागः पौषधव्रतम् ॥८५॥"

व्याख्या—चतुष्पर्वी अष्टमी-चतुर्दशी-पूर्णिमा-अमावास्यालक्षणा, चतुर्णां पर्वणां समाहारः चतुष्पर्वी, पर्वशब्दोऽकारान्तोऽप्यस्ति, तस्यां चतुर्थादिकं तपः, कुव्यापारस्य सावद्यव्यापारस्य निषेधः, ब्रह्मचर्यक्रिया=ब्रह्मचर्यस्य करणं, स्नानादेः शरीरसत्कारस्य त्यागः, आदिशब्दादुद्वर्तन-वर्णकविलेपन-पुष्पगन्ध-विशिष्टवस्त्राभरणादिपरिग्रहः, पोषं=पुष्टिं प्रक्रमात् धर्मस्य धत्ते इति पौषधः, स एव व्रतं पौषधव्रतं, सर्वतः पौषध इत्यर्थः ॥ ६ ॥ तथा-औपपातिकोपाङ्गे (पत्र १०५) तथाहि—"जे इमे समणोवासगा भवंति, अभिगयजीवाजीवा" इत्यादि "चाउद्दसट्ठमुद्दिट्ठपुण्णमासिणीसु सम्मं पोसहमणुपालेमाणा" इत्यादि ॥ ७ ॥ एवं श्रीठाणावृत्तावपि सं० ११०० वर्षे श्रीहेमाचार्यगुरुश्रीदेवचन्द्रसूरिकृतायां पर्वदिवसेषु एव पौषधं प्रतिपादितं । तथाहि—"सुव्वति जिणमासियाइ, सेविज्जए सामाइयाइयमावस्सयं घिप्पए पव्वदियहेसु पोसहं, किं बहुणा" (देवधरप्रबन्धवाक्यात्) ॥ ८ ॥ इत्यमेव श्रीधर्मबिन्दुवृत्तावपि (पत्रं ३५) श्रीमुनिचन्द्रसूरिकृतायां, तथाहि—"पोषं

धत्ते पौपधः=अष्टमी-चतुर्दश्यादि पर्वदिवसः, उपेति-सह उपावृत्तदोपस्य सतो गुणैः आहारपरिहारादिरूपै वास उपवास', यथोक्तम्-'उपावृत्तस्य दोपेभ्यः, सम्यग्वासो गुणैः सह । उपवासः स विज्ञेयो, न शरीरविशोपणम्' ॥१०२॥ तत पौपधेपूपवासः पौपधोपवास" इति ॥ ९ ॥ तथा नवपदप्रकरणवृहद्वृत्तौ अपि स० ११५० श्रीउपकेशगच्छीयकक्कसूरिसन्तानीयोपाध्याययशोदेवकृताया (पृष्ठम् २७१) 'कर्तव्य ' विधेय स 'नियमात्' नियमेन 'अष्टम्यादिपु पर्वसु' अष्टमीचतुर्दश्यादिपु उत्सवतिथिपु ॥ १० ॥ एव श्रीदेवेन्द्रसूरयोऽपि धर्मरत्नप्रकरणवृहद्वृत्तौ प्रोचु । तथाहि—"पोप पुष्टि प्रक्रमात् धर्मस्य धत्ते करोतीति पौपधः=अष्टमी-चतुर्दशी-पूर्णिमा-अमावास्यादिपर्वदिनानुष्ठेयो व्रतविशेप"(पत्र ६४)॥ ११॥ एव समवायाङ्गसूत्रवृत्त्योरेकादशस्थाने, श्रावकैकादशप्रतिमाधिकारे (पृष्ठम् १९),-तथाहि—"पोसहोववासनिरए"—व्याख्या—पोप पुष्टि कुशलधर्माणा धत्ते यत् आहारत्यागादिक अनुष्ठान तत् पौपध, तेन उपवसन अवस्थान अहोरात्र यावत्, इति पौपधोपवास इति, अथवा पौपध पर्वदिन अष्टम्यादि, तत्र उपवासः अभक्तार्थ पौपधोपवास इति, इय व्युत्पत्तिरेव । प्रवृत्तिस्तु-अस्य शब्दस्य आहार-शरीरसत्कारा ऽब्रह्मचर्यव्यापारपरिवर्जनेपु अपि, तत्र—पौपधोपवासे निरत आसक्त पौपधोपवासनिरत , स एवविधश्च श्रावकस्य चतुर्थी प्रतिमा इति प्रक्रमः । अयम् अत्र भाव —पूर्वप्रतिमात्रयोपेतस्य अष्टमी-चतुर्दशी-अमावास्या-पूर्णमासीपु आहारपौपधादि चतुर्विध पौपधं प्रतिपद्यमानस्य चतुरो मासान् यावत् चतुर्थी प्रतिमा भवति ॥१२॥ एव पञ्चाशकवृत्तौ अपि श्रीअभयदेवसूरिकृताया (पृष्ठम् २५)—पौपधः=पर्वदिनानुष्ठानमिति व्याख्यात तथाहि-"पोप पुष्टि प्रक्रमात् धमस्य धत्ते करोतीति पौपधः=पर्वदिनानुष्ठानम्" इति॥ १३ ॥

पौपधः=आहारपौपधादिः त 'दुहउपक्ख'त्ति तत एव द्वयोरपि सितेतररूपयोः पक्षयोश्चतुर्दशीपूर्णमास्यादितिथिषु 'एगराइयं' अपेर्गम्यमानत्वादेकरात्रमपि–उपलक्षणत्वाच्चैकदिनमपि 'न हावए'त्ति, न हापयति=न हानिं प्रापयति, रात्रिग्रहण च दिवा व्याकुलतया कर्तुमशक्नुवन् रात्रावपि पौषध कुर्यात् ॥ ४ ॥ एव लघुवृत्तौ–तथाहि–पौपधम्=आहारपौपधादि 'दुहओ पक्खंति' प्राकृतत्वात् द्वयोः पक्षयोः सितेतररूपयो', अष्टमी-चतुर्दश्यादिषु तिथिषु, रात्रिग्रहण दिवा व्याकुलतया कर्तुमशक्नुवन् रात्रावपि पौपधं कुर्यात् ॥ ५ ॥ तथा हेमाचार्यकृतयोगशास्त्रे तृतीयप्रकाशे चतुष्पर्व्यामेव पौपधकरण प्रत्यपादि (पृष्ठम् १७८) तथाहि—"चतुष्पर्व्यां चतुर्थादि–कुव्यापारनिषेधनम् । ब्रह्मचर्यक्रियास्नानादि–त्याग' पौपधव्रतम् ॥८५॥"

व्याख्या—चतुष्पर्वी अष्टमी–चतुर्दशी–पूर्णिमा–अमावास्यालक्षणा, चतुर्णां पर्वाणा समाहार चतुष्पर्वी, पर्वशब्दोऽकारान्तोऽप्यस्ति, तस्या चतुर्थादिक तपः, कुव्यापारस्य सावद्यव्यापारस्य निषेधः, ब्रह्मचर्यक्रिया=ब्रह्मचर्यस्य करण, स्नानादे शरीरसत्कारस्य त्यागः, आदिशब्दादुद्वर्तन-वर्णकविलेपन-पुष्पगन्ध-विशिष्टवस्त्राभरणादिपरिग्रह', पोप=पुष्टिं प्रक्रमात् धर्मस्य धत्ते इति पौषधः, स एव व्रतं पौषधव्रत, सर्वतः पौषध इत्यर्थः ॥ ६ ॥ तथा–औपपातिकोपाङ्गे (पत्र १०५) तथाहि—"जे इमे समणोवासगा भवंति, अभिगयजीवाजीवा" इत्यादि "चाउद्दसट्ठमुद्दिट्ठपुण्णमासिणीसु सम्म पोसहमणुपालेमाणा" इत्यादि ॥ ७ ॥ एव श्रीठाणावृत्तावपि स० ११०० वर्षे श्रीहेमाचार्यगुरुश्रीदेवचन्द्रसूरिकृताया पर्वदिवसेषु एव पौषध प्रतिपादितः । तथाहि—"सुणंति जिणभासियाइ, सेविज्जए सामाइयाइयमावस्सय घिप्पए पव्वदियहेसु पोसह, किं बहुणा" (देवधरप्रबन्धवाक्यात्) ॥ ८ ॥ इत्यमेव श्रीधर्मबिन्दुवृत्तावपि (पत्र ३५) श्रीमुनिचन्द्रसूरिकृतायां, तथाहि–"पोषं

प्रतिपादिता, यदुक्तं श्रीभगवतीसूत्रे द्वितीयशतके तुङ्गिकानगरीवास्तव्यश्रावकाधिकारे (पृष्ठम् १३४)। तथाहि–"सीलव्वय-गुणवेरमणपच्चक्खाणपोसहोववासेहिं, चाउद्दसट्ठमुद्दिट्ठपुण्णमासिणीसु पडिपुण्णं पोसहं सम्मं अणुपालेमाणे।" व्याख्या—अत्र तुङ्गिकानगरीवासिश्रावकैरपि चतुर्दश्यादिपर्वदिवसेषु एव पौषधश्चक्रे, न प्रतिपदादिसर्वतिथिषु ॥ १ ॥ पुनर्द्वादशशते प्रथमोद्देशे शङ्खश्रावकाधिकारे (पत्र ५५२) "तए णं से संखे समणोवासए ते समणोवासए एवं वयासी–तुम्हेणं देवाणुप्पिया! विउलं असणं पाणं खाइमं साइमं उवक्खडावेह, तए णं अम्हे तं विउलं असणं पाणं खाइमं साइमं आसाएमाणा विसाएमाणा परिभुंजेमाणा परिभाएमाणा पक्खियं पोसहं पडिजागरमाणा विहरिस्सामो।" व्याख्या—पक्षे=अर्धमासि भवं पाक्षिकं 'पौषधं' अव्यापारपौषधं 'प्रतिजाग्रतः' अनुपालयन्त 'विहरिष्यामः' स्थास्यामः, यच्चेह अतीतकालीनप्रत्ययान्तत्वेऽपि वार्तमानिकप्रत्ययोपादानं तद्भोजनानन्तरमेवाऽऽक्षेपेण पौषधाभ्युपगमप्रदर्शनार्थम्, एवं उत्तरत्राऽपि गमनिका कार्या इत्येके, अन्ये तु व्याचक्षते–इह किल पौषधं=पर्वदिनानुष्ठानं, तच्च द्वेधा–इष्टजनभोजनदानादिरूपं, आहारादिपौषधरूपं च, तत्र शङ्ख इष्टजनभोजनदानरूपं पौषधं कर्तुकामः सन् यदुक्तवान् ॥ २ ॥ एवं श्रीविपाकश्रुते द्वितीयश्रुतस्कन्धे (पत्र ९३) सुबाहुश्रावकेणाऽपि चतुर्दश्यादिपर्वदिवसे पौषधोऽकारि, तथाहि तत्पाठः–"तते णं से सुबाहुकुमारे अण्णया कयाइ चाउद्दसट्ठमुद्दिट्ठपुण्णमासिणीसु जेणेव पोसहसाला तेणेव उवागच्छइ २ त्ता पोसहसालं पमज्जइ २ त्ता उच्चारपासवणभूमिं पडिलेहेइ २ त्ता दब्भसंथारं संथरइ २ त्ता दब्भसंथारं दुरूहति २ त्ता अट्ठमभत्तं पगिण्हति २ त्ता पोसहसालाए पोसहिए अट्ठमभत्तिए पोसहं पडिजागरमाणे २ विहरइ" ॥ ३ ॥ एवमेव श्रीउपासकदशासूत्रवृत्तौ आनन्दश्रावकाधिकारे श्रीअभय-

पुनः श्रीआवश्यकचूर्णिर्यथा देवर्द्धिकृता–(पृष्ठम् ३०४)

"पोसहोपवासो पोसहे उववासो, पोसहोचउव्विहो–सरीरपोसहो देसे अमुग ण्हाणादि न करोति, सव्वे ण्हाण–मद्दण–वन्न-विलेवणपुप्फगंधाणं तहाऽऽभरणाण य परिच्चाओ, अव्वावारपोसहो नामदेसेअ सव्वे अ, देसे अमुगं वावार न करेइ, सव्वे ववहारसेवा हल–सगड–घरपरिकम्ममाइओ न करेइ, बंभचेर देसे दिवा रत्तिं वा इक्कस दो वा सव्वे अहो रत्तिं बंभयारी आहारे (२) देसे अमुगा (२) विगई आयंबिल वा इक्कसिं वा सव्वे चउव्विहोऽवि आहारो अहोरत्तिं जो देसे पोसह करेइ सो सामाइयं करेइ वा न वा जो सव्वपोसह करेइ सो नियमा करेइ जदि ण करेइ तो वंचिज्जइ त कहिं चेइअघरे १ साहुमूले वा २ घरे वा ३ पोसहसालाए वा ४ तो मुक्कमणिसुवण्णो पढंतो पोत्थग वा वायतो धम्मज्झाण वा कायई, जहा एते साहुगुणा अहं मंदभागो असमत्थो त्ति विभासा त सत्तितो करिज्जा, तवो उ जो वण्णिओ समणधम्मे देसावगासिएण बहु जुत्तो सामाइएण वा ॥ १४ ॥

सव्वेसु कालपव्वेसु, पसत्थो जिणमए तवो । जोगो अट्ठमिपण्णरसीसु अ, निअमेण हविज्ज पोसहिओ ॥ २ ॥

एव प्रतिपक्षपौषधप्रतिमाना उत्कृष्टश्रावकाणामपि पौषधमत पर्वतिथिष्वेव श्रीदशाश्रुतस्कन्धे समुपदिष्टम् ।" तथाहि–

"चाउद्दसट्ठमुद्दिट्ठपुण्णमासिणीसु पडिपुण्ण पोसहमणुपालेत्ता भवतीति ।"

इत्यादि सूत्र–वृत्ति–चूर्णि–प्रकरणादिषु चतुष्पर्व्यामेव पौषधकर्तव्यता दृश्यते, न सामायिकवत् सर्वदा सर्वतिथीनां आदित्वेऽपि प्रतिपदादितिथीनां पौषधकर्तव्यताया अभणनात्। एवं चरितानुवादेऽपि स्थाने स्थाने चतुष्पर्वी एव सर्वत्र

विभाग य मुणिजोगे ॥ १ ॥” इत्यादि (पत्र २६) ॥ ९॥ विजयसिंहाचार्यकृतप्रतिक्रमणचूर्णौ तथाहि–“पवदिहयमि तम्हि अट्ठमभत्त पगिण्हई णवो । पोसहसालं पविसइ, पोसहमादाय वट्टइ अ॥ १ ॥” इति ॥ १० ॥ पुनः श्रीभगवतीसूत्रे वरुणाधिकारे (पृष्ठम् ३२०) ॥ ११ ॥ आलभिकानगर्युपासकवर्णनाधिकारे (पत्र ८८८) ॥ १२ ॥ जयन्तीश्राविकावर्णनाधिकारे ॥ १३ ॥ ऋषभदत्तोपासकवर्णनाधिकारे ॥ १४ ॥ कार्त्तिकश्रेष्ठिवर्णनाधिकारे ॥ १५ ॥ उदायनराजाधिकारे ॥ १६ ॥ सोमलाधिकारे ॥ १७ ॥ श्रीज्ञाताधर्मकथायामरहन्नगश्रावकवर्णनाधिकारे ॥ १८ ॥ सुबुद्धिश्राद्धसम्बन्धे ॥ १९ ॥ नन्दमणिकारवर्णके (पत्र १७८)॥ २० ॥ श्रीऔपपातिकोपाङ्गेऽम्बडोपासकवर्णके (पृष्ठम् १०५) एव सर्वत्र 'चाउद्दसट्ठमुद्दिट्ठपुण्णमासिणीसु' इत्यादिपाठसद्भावेन पर्वदिवसेषु एव पौषधकर्त्तव्यता प्रतिपादिता । अत्राऽऽह कश्चिच्चर्चाचञ्चु —

ननु–पूर्वोक्तग्रन्थानुसारेण पौषधस्य पर्वदिवसेषु कर्त्तव्यता समायाता, परं पर्वदिवसान् विना अन्यदिवसेषु न कार्यं पौषध इति निषेधाक्षराणि स्पष्टं क्वापि सन्ति ? उच्यते–

सन्तीति ब्रूमः, तथाहि—

इत्थ पुण समणोवासगधम्मे पंचअणुव्वयाइं तिन्नि गुणव्वयाइं आवकहिआइं, चत्तारि सिक्खावयाइं इत्तरिआइं ।

व्याख्या—अत्र पुनः श्रमणोपासकधर्म्मे पुन'शब्दोऽवधारणार्थ । अत्रैव न शाक्यादिश्रमणोपासकधर्म्मे, सम्यक्त्वाभावेन अणुव्रताद्यभावादिति, वक्ष्यति च–'इत्थ पुण समणोपासगधम्मे मूलवत्थू सम्मत्त'इत्यादि, पञ्चाणुव्रतानि प्रतिपादितस्वरूपाणि, त्रीणि गुणव्रतानि इत्युक्तलक्षणान्येव 'यावत्कथिकानी' ति सकृत्गृहीतानि यावज्जीवमपि भावनीयानि,

देवसूरिभिः व्याख्यात (पत्र ६) तथाहि-"तयाणतर च ण पोसहोववासस्स समणोवासएण पच अइयारा जाणिअवा न समायरिअवा । व्याख्या—'पोसहोववासस्स त्ति' इह पौषधशब्दो अष्टम्यादिपर्वसु रूढः, तत्र पौषधे उपवास पौषधोपवास, स च आहारादिविषयभेदात् चतुर्विध इति ॥ ४ ॥ इत्थमेव श्रीसूत्रकृताङ्गे त्रयोविंशाध्ययने लेपश्रावकाधिकारे प्रत्यपादि (पत्र ४०८); तथाहि-"चाउद्दसट्ठमुद्दिट्ठपुण्णमासिणीसु पडिपुन्न पोसह सम्म अणुपालेमाणे विहरति" इति ॥ ५ ॥ एवमेव श्रीराजप्रश्नीयोपाङ्गे चित्रोपासकवर्णने (पत्रं १२२) तथाहि—चाउद्दसट्ठमुद्दिट्ठपुण्णमासिणीसु पडिपुण्ण पोसहं अणुपालेमाणे इति सूत्र, वृत्तिरपि चतुर्दश्या अष्टम्यां उद्दिष्टाया इति अमावास्या च प्रतिपूर्ण अहोरात्र यावत् पौषध इति ॥ ६ ॥ स्थानाङ्गवृत्तौ चतुर्थस्थाने चेटकराजवर्णने यथा "चाउद्दसट्ठमुद्दिट्ठपुण्णमासिणीसु पडिपुण्ण पोसह अणुपालेमाणे विहरति" एतद् व्याख्येय 'उद्दिट्ठ'त्ति अमावास्या 'पुण्णमासिणी'त्ति पूर्णमासी इति, (पृष्ठम् २३६) ॥ ७ ॥ उत्तराध्ययनसूत्रवृत्तौ नवमाध्ययने; तथाहि-"इहेव पोसहरओ" पौषधो अष्टम्यादितिथिषु अनुष्ठेयो व्रतविशेष इति, "पुन: श्रीउत्तराध्ययनवृत्तौ श्रीशान्त्याचार्यकृताया, तथाहि-"इह अस्मिन् एव गृहाश्रमे स्थितः इति गम्यते, पोष=धर्मपुष्टिं धत्ते इति पौषध' अष्टम्यादितिथिषु व्रतविशेषः, तत्र रतो आसक्तः पौषधरतः 'भवाहि'त्ति भव, अणुव्रताद्युपलक्षण एतद्, अस्य एव च उपादान पौषधदिनेषु अवश्यभावतः तपोनुष्ठानाख्यापकं, यत आह असरोनः-"सर्वेष्वपि तपोयोग, प्रशस्तः कालपर्वसु । अष्टम्यां पञ्चदश्या च, नियतः पौषध वसेत् ॥ १ ॥" इत्यादि (पत्रं ३१५) ॥ ८ ॥ धर्मविधिप्रकरणवृत्तौ कामदेवाधिकारे पर्वणि एव पौषधग्रहणं लिखितं । तथाहि "सामाइअप्पमाण करेइ देसावगासिअ निच्चं । पव्वे पोसहगणं अतिहि

विसेस करेइ, तयाहि–जइ धम्मे महव्वयाणि आवकहियाणि चेव भवति, एत्थ पुण सी सावगधम्मे पायमणुव्वयाणि अ गुणव्वयाइ च जावज्जीविआणि भवंति, पाय गाहणाउ पुण चाउम्मासाइ कालपमाणेण वि भवति, सिक्खावयाणि पुण 'इत्तरिआणि' अप्पकालिआणि तत्थ पइदियसाणुट्ठेआणि सामाइअ १ देसावगासिआणि २ पुणो पुणो उच्चारिज्जति त्ति भणिअ होइ, पोसहोववासअतिहिसंविभागा पुण पतिनिअयदिवसाणुट्ठेआ ॥ ४ ॥ एवमेव पञ्चाशकवृत्ति' (पत्र ३०) अपि नित्यपौषधप्रतिषेधकरी । तथाहि–'तत्र प्रतिदिवसानुष्ठेये सामायिकदेशावकाशिके पुनः पुनः उच्चार्येते इति भावना, पौषधोपवासातिथिसंविभागौ तु प्रतिनियतदिवसानुष्ठेयौ, न प्रतिदिवसाचरणीयौ इति अत्र 'सी' शब्दः प्रस्तुतार्थपरिसमाप्त्यर्थं ॥ ५ ॥ श्रीचन्द्रसूरिकृतषडावश्यकवृत्तावपि च । ६ । इत्यादिग्रन्थेषु प्रतिनियतपर्वरूपदिवसेषु एव पौषधो दृश्यते, पर न प्रतिदिन निषेधाक्षराणा प्रकटमुपलभ्यमानत्वादिति ॥ इत्यादि, प्रतिदिवस पौषधनिषेधपाठो ज्ञातव्यः ।

पुनरप्याह चर्चाचणः शिष्यः—ननु-यदि चतुष्पर्वीरूपप्रतिनियतदिवसेषु एव पौषधकर्त्तव्यता विधिवादचरितानुवादाभ्या दर्शिता, तर्हि कल्याणकदिवसेषु पौषधो माध्यते, तत्कथ घटामाटीकते ? उच्यते–कल्याणकदिवसेषु अपि पुण्यतिथित्वेन पौषधकरणं श्रीशीलाङ्काचार्येण श्रीसूत्रकृताङ्गद्वितीयश्रुतस्कन्धे सप्तमाध्ययने लेपश्रावकाधिकारे 'उद्दिष्ट'शब्दव्याख्याने अनुज्ञातम् (पृष्ठम् ४०८) । तथाहि–

"तत्थ ण नालदियाए बहिरियाए लेपनाम गाहावती होत्था, + + जाव अहिगयजीवाजीवे + + चाउद्दसट्ठमुद्दिट्ठपुण्णमासिणीसु पडिपुण्णं पोसहमणुपालेमाणे विहरति ।"

चत्वारीति सङ्ख्या, शिक्षापदव्रतानि शिक्षा—अभ्यासः तस्य पदानि—स्थानानि तान्येव व्रतानि शिक्षापदव्रतानि, 'इत्वराणी' ति । तत्र प्रतिदिवसानुष्ठेये द्वे सामायिकदेशावकाशिके पुनः पुनरुच्चार्ये इति भावना, पौषधोपवासातिथिसंविभागौ तु प्रतिनियतदिवसाऽनुष्ठेयौ न प्रतिदिवसाऽऽचरणीयौ इति श्रीहरिभद्रसूरयः श्रीआवश्यकवृत्तौ प्रोचिवांस (पत्र ८३८)। अत्र साक्षात्–प्रकटमेव पौषधकर्त्तव्यताया' प्रतिदिवस निषेधः प्रोक्तोऽस्ति । १ एवमेव श्रीहरिभद्रसूरय' श्रावकप्रज्ञप्तिवृत्तावपि उक्तवन्तः (पत्र १८२)। तथाहि—

तत्र प्रतिदिवसानुष्ठेये द्वे सामायिकदेशावकाशिके पुनः पुनरुच्चार्ये इति भावना, पौषधातिथिसंविभागौ तु प्रतिनियतदिवसानुष्ठेयौ न प्रतिदिवसाचरणीयौ इति । २ । एवं तत्त्वार्थवृत्तौ अपि यथा (द्वितीयभागे पत्र ८८) व्रती-अगारी अनगारश्च, अणुव्रतोऽगारी, सूत्रं–"दिग्देशानर्थदण्डविरतिसामायिक-पौषधोपवासोपभोगपरिभोगपरिमाणातिथिसंविभागव्रतसंपन्नश्च शीलसपन्नश्च" कृतद्वन्द्वा दिगादयस्तैः सपन्नः=समृद्ध' सयुक्त, चशब्द समुच्चयवचन', प्रतिपन्नाणुव्रतस्य अगारिण' तेषामेव अणुव्रतानां दार्ढ्योपादनाय शीलोपदेशः, शील च गुणशिक्षाव्रतमय, तत्र गुणव्रतानि त्रीणि, दिगुपभोगपरिभोगपरिमाणानर्थदण्डविरतिसंज्ञानि अणुव्रताना भावनाभूतानि यथा अणुव्रतानि तथा गुणव्रतानि अपि सकृद्गृहीतानि यावज्जीव भावनीयानि, शिक्षाव्रतपदानि सामायिक—देशावकाशिक—पौषधोपवासा-ऽतिथिसंविभागाख्यानि चत्वारि, तत्र प्रतिदिवसानुष्ठेये द्वे सामायिक—देशावकाशिके पुनः पुनः उच्चार्येते इति भावत्॥ ३॥ पञ्चाशकसूत्रस्य चूर्णिः यथा—"सावगधम्मे पावमणुवयाई च मावकहिआइ सिक्खावयाई पुण इत्तरिआई" व्याख्या—'पावं'ति पुनरपि 'इ' व्यो

"पौषधं पर्वदिनानुष्ठानमेव" इति श्रुतधरवचनानुसारेण अष्टमी–चतुर्दशी–पूर्णिमा–अमावास्या–पर्युषणापर्वदिवसेषु एव पौषध सामायिकयुक्त कार्यमिति। पुनरप्याह पर—ननु–सोऽष्टमी–चतुर्दशी–पञ्चदशीषु अन्यतमां वा तिथिमभिगृह्य चतुर्थ्याद्युपवासिना इति भाष्यम्, व्याख्यानयता वृत्तिकारेणान्यास्वपि प्रतिपदादितिथिषु पौषधो विधेयतया उक्तः। तथाहि–"सोऽष्टमीमित्यादि", स पौषधोपवास उभयो पक्षयोः अष्टम्यादितिथिम् अभिगृह्य निश्चित्य बुद्ध्वा अन्यतमा वेति प्रतिपदादितिथिं, अनेन चान्यासु तिथिषु अनियम दर्शयति, न अवश्यतया अन्यासु कर्त्तव्यः, अष्टम्यादितिथिषु तु नियमेन कार्यः, प्रतिपदादितिथिषु अनियमेन कार्यः, परमत्र प्रतिपदादितिथिषु अपि पौषधकर्त्तव्यता समागता, तस्या च सत्या सर्वं पूर्वोक्त व्यर्थता अगमत् प्रतिदिवस पौषधसद्भावात्, नैवं अन्यासु तिथिषु अनियम दर्शयति। एतद्वाक्यस्य अभिप्रायापरिज्ञानात्, यत एतस्य अन्यपूर्वोक्तशास्त्रमिति तस्येन। अथ परमार्थः—यदि प्रतिपदादितिथयो महाकल्याणकसम्बन्धितया पुण्यतिथयो भवन्ति तदा पौषध क्रियत एव, एतत्तु अस्माभिरपि परमसम्मतत्वेन पूर्वं प्रपञ्चितम्, अथ यदि प्रतिपदादितिथय पुण्यतिथयो न स्युः, किन्तु कल्याणकाद्यभावेन सामान्यतिथयः स्यु, तदा तासु पौषधो न कर्त्तव्यः, अन्यथा एतदर्थं विना सर्वेऽपि पूर्वोक्तग्रन्था गणधरादिकृता विसंवादिनः स्युः, न च गणधरादिवाक्य विसंवादि, अत एतद्वाक्यस्य तदभिप्रायकत्वे सर्वं पूर्वोक्तं सङ्गतिमङ्गति स्मेति, न च वक्तव्य पर्वदिवसेषु अपि निश्चयेन श्रावकैः पौषध कार्य, एव चरितानुवादेऽन्यथाऽपि दर्शनात्। यदुक्त श्रीभगवतीसूत्रे–

पाक्षिकपर्वण्यपि शतकादिश्रावकैर्मुक्तं, पर नोच्चाररूपपौषधो व्यधायि, तत इयता किमागतम्?, अष्टमी–चतुर्दशी–

व्याख्या—चतुर्दशी–अष्टम्यादितिथिषु उद्दिष्टासु महाकल्याणकसम्बन्धितया पुण्यतिथित्वेन प्रख्यातासु, तथा पौर्णमासीषु चतसृषु अपि चतुर्मासिकतिथिषु इत्यर्थः, एवंभूतेषु धर्मदिवसेषु सुष्ठु=अतिशयेन प्रतिपूर्णो यः पौषधो व्रताभिग्रहविशेषः तं प्रतिपूर्णम् आहार–शरीर–सत्कार–ब्रह्मचर्याव्यापाररूपं पौषधम् अनुपालयन् श्रावकधर्मम् आचरतीति । अत्र श्रीशीलाङ्काचार्येण लेपश्रावकस्य जिनच्यवन १ जन्म २ दीक्षा ३ ज्ञान ४ निर्वाण ५ दिनेषु अपि पौषधकर्तव्यता दर्शिता 'उद्दिष्ट'शब्देन ननु युक्तं उक्तं, तद्दर्शनेन 'कल्याणकतिथिषु नामग्राहं पुण्यतिथित्वेन पौषधकरणं तत्प्रतिपादनेन च पर्युषणापर्वणि अपि भाद्रपदसुदिपञ्चम्या आचरणया तच्चतुर्थ्यां लोकोत्तरज्येष्ठपर्वत्वात् विशेषतः पुण्यतिथित्वेन पौषधकरणमावेदितमेव, परं नामग्राहं क्वापि ग्रन्थे पर्युषणापर्वणि पौषधकरणं निवेदितमस्ति ? उच्यते–अस्तीति, तथाहि–"चतुर्विधेन शुद्धेन, पौषधेन समन्वितः । तत्पर्वदिवसे कृत्य–मतिचारविवर्जितम् ॥ ११० ॥ व्याख्या—पर्वदिवसे अष्टमी–चतुर्दशी–पूर्णिमा–अमावस्या–पर्युषणादिपुण्यवासरे तत्सामायिकं कृत्यं कार्यं, कीदृक्समन्वितः ? केन पौषधेन ? इत्यादि श्रावकधर्मप्रकरणे–जिनेश्वरसूरिः । तथा नवपदप्रकरणवृत्तौ अपि (पत्र २७१)—

√"पोसहोववासो पुण अट्ठमिचउद्दसीसु अम्मदिणे । नाणे निव्वाणे चाउम्मास अट्ठाहि पज्जुसणे ॥ १ ॥"

एवमेव श्रीजिनवल्लभसूरिकृतपौषधविधिप्रकरणेऽपि । तथाहि—(पृष्ठम् १३)

√"तं च चउद्दसि–अट्ठमि–पज्जोसवणाइपव्वदिवसेसु । साहुसगासे पोसहसालाए घरे व इय कुज्जा ॥५॥" इत्यादिग्रन्थेषु पर्युषणापर्वतिथेः नामग्राहम् उक्तत्वात् । एवं विचारसारग्रन्थेऽपि । तथाहि—

"तपण से उदायणे राया अण्णया कयाइ जेणेव पोसहसाला पोसहिए एगे अबीए पक्खिअ पोसह पडिजागरमाणे विहरति" इति। एवमेव श्रीसङ्घाचारवृत्तौ श्रीधर्म्मकीर्त्युपाध्याया अपि निजगदु । तथाहि—

'कइआवि पक्खिअ पोसह निषो लेई, वीअभयसामी । रयणीए चरमजामे सुहलेसो इय विचिंतेइ' । इति ।

तत उभयोरपि नन्दोदायनयोः पर्वदिवसेषु एव पौषधकरणमागतम् । ननु—भवतु नाम पर्वदिवसेषु एव पौषधकरण, पर नन्दकृतपौषधस्य अष्टमरूपस्य दिनत्रयात्मकत्वाद्दिनत्रयस्य कथ पर्वदिनत्व उच्यते ? रे शिष्य ! एतदालापकाभिप्राय शृणु—पूर्वोक्तग्रन्थसम्मत्या ज्ञायते नन्दमणिकारेण ज्येष्ठामूलमासे ज्येष्ठमासे चतुर्दश्यपेक्षया पुरा द्वादशीत्रयोदशीरूपे दिनद्वये उपवासद्वय चक्रे, तृतीयेचतुर्दशीदिने पर्वरूपे पौषध जगृहे, अथवा द्वादश्या श्रीसुपार्श्वजन्म, त्रयोदश्या श्रीसुपार्श्वदीक्षा, ततो द्वादशीत्रयोदशीदिनद्वयस्य ज्येष्ठमासे शुक्लपक्षे कल्याणकतिथित्वेन पर्वत्व, चतुर्दशी तु पर्वैवाऽस्ति, अतो दिनत्रयमपि पर्व भूत, पर्वणि तु दिनत्रयेऽपि पौषधकरण नन्दमणिकारस्य सङ्गतिमङ्गति एव। ननु—पञ्चाधिकैकादशशत ११०५ प्रमितवर्षे वर्तमानोपकेशगच्छीय—श्रीकक्काचार्यसन्तानीयोपाध्यायश्रीयशोदेवकृताया श्रीनवपदप्रकरणवृत्तौ (पृष्ठम् ५४) नन्दमणिकारस्य कृतचतुर्दशीरजनीपौषधव्रतस्य तृषा प्ररूपिता, पौषधव्रत तिष्ठदपि चतुर्दश्यामेव । तथाहि—"अन्यदा च त्रैलोक्यबान्धवे भगवति सिन्धुविषयमुदायनराजश्रावकस्य प्रव्राजनार्थं गतवति नन्दमणिकारश्रावको ग्रीष्मचतुर्दश्या पौषधिको बभूव, अस्तगते रवौ विहित' सायतनसन्ध्यावश्यकविधे धर्मध्यानरतस्य अस्य कस्याचित् वेलाया पिपासावेदना प्रादुरभूत्, ततस्तया बाध्यमानः चिन्तयामास इति वाक्येन नन्दमणिकारस्य कृतचतुर्दशीरजनीपौषधव्रतस्य तृषा प्ररूपिता",

अमावस्या-पूर्णिमातिथिषु पर्युषणापर्वणि कल्याणकतिथिषु च सति सामर्थ्ये सत्यवकाशे पौषधं कार्यः शङ्खादिवत्, तदभावेऽपि न कर्त्तव्योऽपि शतकादिवत्, परमेता अष्टम्यादितिथयः पौषधकर्त्तव्यताया सन्ति, न अन्या ।

ननु-यदि पर्वदिवसेषु एव पौषधकरणं न अन्येषु, तदा नन्दमणिकारेण श्रीज्ञाताधर्मकथायां, उदायनभूपेन श्रीभगवत्यां कथं पर्वान्यदिवसेषु अपि पौषधो व्यधायि ? । तथा च तत्पाठः-(पृष्ठम् १७८)

"तएण नदमणिआरसेट्ठी अण्णया गिम्हकालसमयसि जेट्ठामूलमासम्मि अट्ठमभत्तं परिगिण्हति परिगिण्हित्ता पोसहसालाए जाव विहरति" इति । श्रीज्ञाताधर्मकथाया त्रयोदशाध्ययने । भगवत्यामुदायनपाठो यथा-(पृष्ठम् ६१८)

"तएण से उदायणे राया अण्णयाकयाइ जेणेव पोसहसाला पोसहिए एगे अबीए पक्खिअ पोसह पडिजागरमाणे विहरति ।" इति ? ।

उच्यते-यद्यपि अत्र उभयत्र आलापकेषु पर्वपद नास्ति, तथापि अशीत्यधिकैकादशशत ११८० प्रमितवर्षे वर्तमाने श्रीविजयसिंहाचार्यकृताया श्रीश्रावकप्रतिक्रमणचूर्णौ नन्दमणिकारस्य अधिकारे पर्वपदमरूपितमस्ति । तथाहि-

"पर्वदिवसम्मि कम्मि, अट्ठमभत्त पगिण्हइ नंदो । पोसहसाल पविसइ, पोसहमादाय चट्ठइ अ ॥" इति ॥ १ ॥

तथा उदायनभूपाधिकारेऽपि श्रीउत्तराध्ययनवृत्तौ (पृष्ठम् ६१८) 'पक्खिअ पोसह'मिति पाठेन पक्षिकायां पर्वभूतायां पौषधकरणं सूचित, तथा च तत्पाठः—

"तएणं से उदायणे राया अण्णया कयाइ जेणेव पोसहसाला पोसहिए एगे अबीए पक्खिअ पोसह पडिजागरमाणे विहरति" इति। एवमेव श्रीसङ्घाचारवृत्तौ श्रीधर्मकीर्त्युपाध्याया अपि निजगदुः। तथाहि—

'कइआवि पक्खिअ पोसह निसो लेई, वीअभयसामी। रयणीए चरमजामे सुहलेसो इय विचिंतेइ'। इति।

तत उभयोरपि नन्दोदायनयोः पर्वदिवसेषु एव पौषधकरणमागतम्। ननु–भवतु नाम पर्वदिवसेषु एव पौषधकरण, पर नन्दकृतपौषधस्य अष्टमरूपस्य दिनत्रयात्मकत्वाद्दिनत्रयस्य कथ पर्वदिनत्व उच्यते? रे शिष्य! एतदालापकाभिप्राय शृणु–पूर्वोक्तग्रन्थसम्मत्या ज्ञायते नन्दमणिकारेण ज्येष्ठामूलमासे ज्येष्ठमासे चतुर्दश्यपेक्षया पुरा द्वादशीत्रयोदशीरूपे दिनद्वये उपवासद्वय चक्रे, तृतीयेचतुर्दशीदिने पर्वरूपे पौषध जगृहे, अथवा द्वादश्या श्रीसुपार्श्वजन्म, त्रयोदश्या श्रीसुपार्श्वदीक्षा, ततो द्वादशीत्रयोदशीदिनद्वयस्य ज्येष्ठमासे शुक्लपक्षे कल्याणकतिथित्वेन पर्वत्व, चतुर्दशी तु पर्वैवाऽस्ति, अतो दिनत्रयमपि पर्व भूत, पर्वणि तु दिनत्रयेऽपि पौषधकरण नन्दमणिकारस्य सङ्गतिमङ्गति एव। ननु–पञ्चाधिकैकादशशत ११०५ प्रमितवर्षे वर्तमानोपकेशगच्छीय–श्रीकक्काचार्यसन्तानीयोपाध्यायश्रीयशोदेवकृताया श्रीनवपदप्रकरणवृत्तौ (पृष्ठम् ५४) नन्दमणिकारस्य कृतचतुर्दशीरजनीपौषधव्रतस्य तृषा प्ररूपिता, पौषधव्रत तिष्ठदपि चतुर्दश्यामेव। तथाहि–"अन्यदा च त्रैलोक्यबान्धवे भगवति सिन्धुविषयमुदायनराजश्रावकस्य प्रव्राजनार्थं गतवति नन्दमणिकारश्रावको ग्रीष्मचतुर्दश्या पौषधिको बभूव, अस्तगते रवौ विहितः सायतनसन्ध्यावश्यकविधे धर्मध्यानरतस्य अस्य कस्याचित् वेलाया पिपासावेदना प्रादुरभूत्, ततस्तया बाध्यमानः चिन्तयामास इति वाक्येन नन्दमणिकारस्य कृतचतुर्दशीरजनीपौषधव्रतस्य तृषा प्ररूपिता",

अमावस्या–पूर्णिमातिथिषु पर्युषणापर्वणि कल्याणकतिथिषु च सति सामर्थ्ये सत्यवकाशे पौषधं कार्यं श्राद्धादिवत्, तदभावेऽपि न कर्त्तव्योऽपि श्रावकाविषत्, परमेता अष्टम्यादितिथयः पौषधकर्त्तव्यतया सन्ति, न अन्या ।

ननु–यदि पर्वदिवसेषु एव पौषधकरणं न अन्येषु, तदा नन्दमणिकारेण श्रीज्ञाताधर्मकथायां, उदायनभूपेन श्रीभगवत्यां कथं पर्वान्यदिवसेषु अपि पौषधो व्यधायि ? । तथा च तत्पाठः–(पृष्ठम् १७८)

"तएण नंदमणियारसेट्ठी अण्णया गिम्हकालसमयंसि जेट्ठामूलमासम्मि अट्ठमभत्तं परिगिण्हति परिगिण्हित्ता पोसहसालाए जाव विहरति" इति । श्रीज्ञाताधर्मकथाया त्रयोदशाध्ययने । भगवत्यामुदायनपाठो यथा–(पृष्ठम् ६१८)

"तएण से उदायणे राया अण्णयाकयाइ जेणेव पोसहसाला पोसहिए एगे अबीए पक्खियं पोसहं पडिजागरमाणे विहरति ।" इति ? ।

उच्यते–यद्यपि अत्र उभयत्र आलापकेषु पर्वपदं नास्ति, तथापि अशीत्यधिकैकादशशत ११८० प्रमितवर्षे वर्त्तमाने श्रीविजयसिंहाचार्यकृतायां श्रीश्रावकप्रतिक्रमणचूर्णौ नन्दमणिकारस्य अधिकारे पर्वपदमरूपितमस्ति । तथाहि–

"पव्वदिवसम्मि कम्मि, अट्ठमभत्तं पगिण्हइ नंदो । पोसहसाल पविसइ, पोसहमादाय चट्टइ अ ॥" इति ॥ १ ॥

तथ उदायनभूपाधिकारेऽपि श्रीउत्तराध्ययनवृत्तौ (पृष्ठम् ६१८) 'पक्खियं पोसह'मिति पाठेन पक्षिकायां पर्वभूतायां पौषधकरणं सूचितं, तथा च तत्पाठः—

"तएण से उदायणे राया अण्णया कयाइ जेणेव पोसहसाला पोसहिए एगे अवीए पक्खिअ पोसह पडिजागरमाणे विहरति" इति। एवमेव श्रीसङ्घाचारवृत्तौ श्रीधर्मकीर्त्युपाध्याया अपि निजगदु । तथाहि—

'कइआवि पक्खिअ पोसह निवो लेई, वीअभयसामी। रयणीए चरमजामे सुहलेसो इय विचिंतेइ'। इति।

तत उभयोरपि नन्दोदायनयो पर्वदिवसेषु एव पौषधकरणमागतम्। ननु–भवतु नाम पर्वदिवसेषु एव पौषधकरणं, पर नन्दकृतपौषधस्य अष्टमरूपस्य दिनत्रयात्मकत्वाद्दिनत्रयस्य कथ पर्वदिनत्व उच्यते? रे शिष्य! एतदालापकाभिप्राय शृणु–पूर्वोक्तग्रन्थसम्मत्या ज्ञायते नन्दमणिकारेण ज्येष्ठामूलमासे ज्येष्ठमासे चतुर्दश्यपेक्षया पुरा द्वादशीत्रयोदशीरूपे दिनद्वये उपवासद्वय चक्रे, तृतीयेचतुर्दशीदिने पर्वरूपे पौषध जगृहे, अथवा द्वादश्या श्रीसुपार्श्वजन्म, त्रयोदश्या श्रीसुपार्श्वदीक्षा, ततो द्वादशीत्रयोदशीदिनद्वयस्य ज्येष्ठमासे शुक्लपक्षे कल्याणकतिथित्वेन पर्वत्व, चतुर्दशी तु पर्वैवाऽस्ति, अतो दिनत्रयमपि पर्व भूत, पर्वणि तु दिनत्रयेऽपि पौषधकरण नन्दमणिकारस्य सङ्गतिमङ्गति एव। ननु–पञ्चाधिकैकादशशत ११०५ प्रमितवर्षे वर्तमानोपकेशगच्छीय–श्रीकक्काचार्यसन्तानीयोपाध्यायश्रीयशोदेवकृताया श्रीनवपदप्रकरणवृत्तौ (पृष्ठम् ५४) नन्दमणिकारस्य कृतचतुर्दशीरजनीपौषधव्रतस्य तृषा प्ररूपिता, पौषधव्रतं तिष्ठदपि चतुर्दश्यामेव। तथाहि–"अन्यदा च त्रैलोक्यबान्धवे भगवति सिन्धुविषयमुदायनराजश्रावकस्य प्रव्राजनार्थं गतवति नन्दमणिकारश्रावको ग्रीष्मचतुर्दश्या पौषधिको बभूव, अस्तगते रवौ विहितः सायतनसन्ध्यावश्यकविधेः धर्मध्यानरतस्य अस्य कस्याचित् वेलाया पिपासावेदना प्रादुरभूत्, ततस्तया बाध्यमानः चिन्तयामास इति वाक्येन नन्दमणिकारस्य कृतचतुर्दशीरजनीपौषधव्रतस्य तृषा प्ररूपिता",

अमावस्या-पूर्णिमातिथिषु पर्युषणापर्वणि कल्याणकतिथिषु च सति सामर्थ्ये सत्यवकाशे पौषधं कार्यं शङ्खादिवत्, तदभावेऽपि न कर्त्तव्योऽपि श्रावकाणिषवत्, परमेता अष्टम्यादितिथयः पौषधकर्त्तव्यताया सन्ति, न अन्या ।

ननु-यदि पर्वदिवसेषु एव पौषधकरणं न अन्येषु, तदा नन्दमणिकारेण श्रीज्ञाताधर्मकथाया, उदायनभूपेन श्रीभगवत्या कथ पर्वान्यदिवसेषु अपि पौषधो व्यधायि ? । तथा च तत्पाठः-(पृष्ठम् १७८)

"तएण नदमणिआरसेट्ठी अण्णया गिम्हकालसमयसि जेट्ठामूलमासम्मि अट्ठमभत्त परिगिण्हति परिगिण्हिसा पोसहसालाए जाव विहरति" इति । श्रीज्ञाताधर्मकथायां त्रयोदशाध्ययने । भगवत्यामुदायनपाठो यथा-(पृष्ठम् ६१८)

"तएण से उदायणे राया अण्णयाकयाइ जेणेव पोसहसाला पोसहिए एगे अबीए पक्खिअ पोसहं पडिजागरमाणे विहरति ।" इति ! ।

उच्यते-यद्यपि अत्र उभयत्र आलापकेषु पर्वपद नास्ति, तथापि अशीत्यधिकैकादशशत ११८० प्रमितवर्षे वर्तमाने श्रीविजयसिंहाचार्यकृताया श्रीश्रावकप्रतिक्रमणचूर्णौ नन्दमणिकारस्य अधिकारे पर्वपदप्ररूपितमस्ति । तथाहि-

"पव्वदियहम्मि कम्मि, अट्ठमभत्त पगिण्हइ नंदो । पोसहसाल पविसइ, पोसहमादाय चइइ अ ॥" इति ॥ १ ॥

तथा उदायनभूपाधिकारेऽपि श्रीउत्तराध्ययनवृत्तौ (पृष्ठम् ६१८) 'पक्खिअ पोसह'मिति पाठेन पक्षिकायां पर्वभूतायां पौषधकरणं सूचित, तथा च तत्पाठः—

कारे, तथाहि—"जाव निअमं पज्जुवासइ" इति, नियमश्च जघन्यतो मुहूर्त्तमानः, उत्कृष्टतोऽहोरात्रमानकाल इति, पौषधश्च शास्त्रे त्रिधा व्याख्यातः, तथाहि—'पडिपुन्न पोसहं सम्मं अणुपालेमाणे'त्ति, प्रतिपूर्णमहोरात्रं यावत्तृतीयाङ्गे तृतीयाश्वासाधिकारे (पृष्ठम् २२७) अन्यत्रापि ग्रन्थे 'पडिपुण्ण'पदव्याख्याने अयमेवार्थो व्याख्यातोऽस्ति, ततोऽयमहोरात्रमान उत्कृष्टः पौषधः १, तथा—'पोसहं दुहओ पक्खं एगरायं न हावए।' इत्यत्र रात्रिग्रहणं दिवाव्याकुलतया कर्त्तुमशक्नुवन् रात्रावपि पौषधं कुर्यादिति श्रीउत्तराध्ययनवृत्तौ व्याख्यानात् रात्रिपौषधोऽपि द्वितीय २, सर्वगच्छीयगीतार्थाचरणया साम्प्रत क्रियमाणो दैवसिकपौषधस्तृतीयः ३, ननु—भवतु नाम सुबाहोरधिकारेऽपि पर्वान्यदिवसेषु पौषधप्रतिषेधः, परं अभयकुमारेण पर्वदिनानि विनापि पौषधत्रयं व्यधायि। तत्र का वार्त्ता ?, तथा च श्रीज्ञातासूत्रे (३० पत्रे) तत्पाठः—

"अत्थि णं मज्झ सोहम्मकप्पवासी पुव्वसगतिए देवे महिड्ढीए जाव महासोक्खे, तं सेयं खलु मम पोसहसालाए पोसहियस्स बंभचारिस्स उम्मुक्कमणिसुवण्णस्स ववगयमालावण्णगविलेवणस्स निक्खित्तसत्थमुसलस्स एगस्स अबीयस्स दब्भसंथारोवगयस्स अट्ठमभत्तं परिगिण्हित्ता पुव्वसगतियं देवं मणसि करेमाणस्स विहरित्तए, तते णं पुव्वसगतिए देवे मम चुल्लमाउयाए धारिणीए देवीए अयमेयारूवे अकालमेहेसु डोहलं विणेहिति, एवं संपेहेति संपेहित्ता जेणेव पोसहसाला तेणामेव उवागच्छति उवागच्छित्ता पोसहसालं पमज्जति, पमज्जित्ता उच्चारपासवणभूमिं पडिलेहेइ पडिलेहित्ता दब्भसंथारगं पडिलेहेइ पडिलेहित्ता दब्भसंथारगं दुरूहइ दुरूहित्ता अट्ठमभत्तं परिगिण्हइ परिगिण्हित्ता पोसहसालाए पोसहिए बंभयारी जाव पुव्वसगतियं देवं मणसि करेमाणे करेमाणे चिट्ठइ" इत्यत्र। उच्यते—अत्र 'अट्ठमभत्त'इति पाठात् अभयकुमारेणापि,

तस्मात् हेतोः पर्वणि एव तस्य पौषधव्रतस्य निष्ठा अपि परिपूर्णत्वं समभूत्, तथा च नन्दस्य पर्वणि एव पौषधग्रहणनिष्ठे समुपदिष्टे । अथवा सन्देहदोलावलीबृहद्वृत्तौ तु श्रीजिनपालोपाध्यायाः ज्येष्ठपूर्णिमायां पौषधव्रतनिष्ठत्वं प्राहुः (पत्रं ५८) तथाहि–"जेट्ठा–मूलंसि मासंसी" इति, ज्येष्ठपूर्णिमायां अष्टमे भक्ते तृतीयदिवसे पर्वणि एव त्रिदैवसिके प्रतिमान्त्यरात्रौ कायोत्सर्गवत् पौषधस्य संभवात्, कथं नन्दमणिकारदृष्टान्तेन पौषधस्य अपर्वानुष्ठानता ? इति, अत्र एकत्रनिष्ठाकालः चतुर्दश्याम् अन्यत्र तु पञ्चदश्यां, ततः कथं न विरोधः ? उच्यते–भवतु नाम चतुर्दशी वा पूर्णिमा वा निष्ठाकाले, परं उभयत्राऽपि पर्वदिनत्वं तु वर्तते एव, अस्माकं न अत्र विचारः । ननु विपाकसूत्रे प्रथमाध्ययने (पृष्ठम् ९३) "तते णं से सुबाहुकुमारे अन्नया कयाइ चाउद्दसट्ठमुद्दिट्ठपुण्णमासिणीसु जेणेव पोसहसाला तेणेव उवागच्छति, उवागच्छित्ता पोसहसालं पमज्जति, पमज्जित्ता उच्चारपासवणभूमिं पडिलेहति, पडिलेहित्ता दब्भसंथारगं संथरति, संथरित्ता दब्भसंथारं दुरुहइ, दुरुहित्ता अट्ठमभत्तं पगिण्हइ, पगिण्हित्ता पोसहसालाए पोसहिते अट्ठमभत्तिए पोसहं पडिजागरमाणे विहरति" इति ॥ सुबाहुकुमारस्य अष्टमः प्रतिपादितः तत्र किं समाधानं ? उच्यते–श्रूयतां नन्दमणिकारोदायनवत् सुबाहोरपि अष्टमस्य संभवात् न दोषः, सुबाहुः अन्यदा कस्मिंश्चित् काले अष्टमेन उपवासत्रयेण युतः सन् चतुर्दशी–अष्टमी–उद्दिष्टा पौर्णमासी–रूपपर्वदिवसेषु पौषधव्रतं अकार्षीत् । पर्वदिनतः प्रागुपवासद्वयं कृतं, चतुर्दश्यादिपर्वदिने तु पौषधव्रतं, न तु चतुर्दश्यादिपर्वदिनं आदितः कृत्वा एकदिनकृतं पौषधं दिनत्रयेऽपि अनुवर्त्तयति, सर्वगच्छीयगीतार्थानां अनभिमतत्वात्, यतः–पौषधस्तु सामायिकाऽवियुतः सामायिककालस्तु उत्कृष्टतोऽपि अष्टप्रहरिकः. यदुक्तं–श्रीश्री[illegible] प्रतिक्रमणसूत्रवृत्तौ सामायिकाधि-

प्रतिलाभित' तद्दिने तस्याः दिनत्रय अभक्तार्थत्वात् अष्टमोऽभूत् । ३ ननु–भवतु नाम श्रीअभयकुमारस्य सावद्ययोगप्रवृत्तत्वेन अष्टमे पौषधव्रतत्वाभावः, पर श्रीविजयेन राज्ञा सप्तदिवसानि यावत् पौषधः पालित श्रूयते, तत्र किं कर्तव्य ?, तदधिकारः श्रीवसुदेवहिण्डौ एकोनविंशतिलम्भे (पत्र ३१६) यथा "चउत्थेण भणियं–माहणेण आइट्ठो पोयणाहिवस्स असणिघाओ, न सिरिविजयस्स रण्णो, त सेय णे सत्तरत्त अण्ण राय ठावेउ ति, ततो निमित्तिणा भणिय, 'साहु भो महामती ! सि, एयं कायव, रण्णो जीवियपरिरक्खणनिमित्त अहमवि आगओ, नियमजुत्तो राया नित्थरिहिति उवसग्ग, निमित्तिवयण च परिग्गहेऊण राया जिणायतणमागतो सउरोहो, मतीहि वि से वेसमणपडिमा पगइसमग्गेहिं अहिसित्ता सेविज्जए रायोवयारेण, सिरिविजयो वि दब्भसथारोवगतो सत्तरत्त परिचत्तारभपरिग्गहो बभयारी सविग्गो पोसह पालेइ, सत्तमे य दिवसे समततो मेहा पाउब्भूया सलिलभारग(रु)या पवणवेगपवित्थरमाणा विज्जुज्जोइयपासा भयजणणनिट्ठुरगज्जियऽसणा, ततो मज्झण्हकाले महयासद्देण पासाद वेसमणपडिम च चुण्णयती इदासणी पडिया, राया अभिनदिओ पगतीहिं 'नमो अरिहताणं' ति निग्गतो पोसहसालाओ त्ति, "विट्ठो य तुट्ठेण परियणेण" इति । अत्र उच्यते–श्रीविजयेन सप्ताह पौषधो गृहीत', स च इहलोकार्थं विद्युत्पातलक्षणोपद्रवटालनबुद्ध्या प्रवृत्तत्वात् पर न मोक्षार्थं, तत्राऽपि न स पौषधो व्रतरूप सोच्चारः तस्य, यतस्तेन मध्याह्ने एव विद्युत्पातानन्तर 'नमोऽर्हद्भ्यः' इत्युक्त्वा पौषध पारयित्वा तदैव पौषधागारान्निर्गमनं व्यधायि, पौषधपारणविधेस्तु भिन्नत्वात्, अहोरात्रावसाने च पौषधपारणसमयत्वाच्च न व्रतरूप' पौषधः, तेन सप्ताह पौषधविधानेनाऽपि न दूषणावकाश' ॥ ४ ॥

'अष्टमभत्त' अष्टमभक्तशब्दवाच्यम् उपवासत्रयमेव व्यधायि, न पौषधव्रतत्रयम्, कुतः ?, पौषधव्रते तु "तम्मिकए पढइ पोत्थय वा वाएइ, धम्मज्झाण वा झीआयइ, जहा एए साधुगुणा अह मदभग्गो न समत्थो धारेउ एवमाइ विभासेति।" श्रीआवश्यकचूर्णिपाठात् (पृष्ठम् ३०४) धर्मध्यान ध्यातव्यम्। अनेन तु अकालमेघवृष्ट्याशसारूपसावद्यव्यापारचिंतनेन आर्तध्यान ध्यातम्। ततो नेदं व्रतरूपपौषधत्रयं, तदङ्गीकारे तु श्रीज्ञाताया षोडशाध्ययने (पत्र २१४) "तते ण से पउमनाभे राया कच्छुल्लनारयस्स अतिए एयमट्ठ सोच्चा निसम्म दोवईए देवीए रूवे य मुच्छिए दोवईए अज्झोववन्ने जेणेव "पोसहसाला तेणेव उवागच्छई उवागच्छित्ता पोसहसाल जाव पुव्वसगइअ देवं" इत्यादिपाठात् पद्मनामकृतपौषधस्यापि पौषधव्रतत्वापत्तिः, सा च न कस्यापि इष्टा, जिनधर्मवासनाया अपि तस्मिन् अभावात्। एव ठाणावृत्तौ–"समयम्मि तओ कण्हो, पोसहसालाए अट्ठम भत्तं। हरिणेगमेसिदेवं, मणम्मि काउं पगिण्हेइ ॥ १ ॥ उम्मुक्कमणिसुवण्णो, ववगयमाला विलेवणो तत्थ। तणसंथारनिसण्णो, चिट्ठइ जा अट्ठम पुण्ण ॥ २ ॥" इति वाक्यात् श्रीकृष्णस्य पौषधशब्दवाचकत्वमष्टम मात्रैव दर्शितम्, अपि च सो जनाभावे प्रत्याख्यानमन्तरेणाऽपि तृतीयदिने अष्टम स्यादेव, यदुक्त–श्रीहरिभद्रसूरिभिः श्रीआवश्यकवृहद्वृत्तौ (पत्र २२२); तथाहि–"तत्थ सामी पोसबहुलपाडिवए इमं एयाणुरूवं अभिग्गह अभिगिण्हइ चउव्विह दव्वओ १ खित्तओ २ कालओ ३ भावओ ४ दव्वओ कुम्मासे सुप्पकोणेण, खित्तओ एलुय विक्खभइत्ता, कालओ नियत्तेसु भिक्खायरेसु, भावओ जहा रायधुया दासत्तण पत्ता, नियलबद्धा, मुंडियसिरा, रोयमाणी, अट्ठमभत्तिया एव कप्पति सेस न कप्पति" अत्र चन्दनया न स्वयं अष्टमप्रत्याख्यानं कृतं, १ नाऽपि कस्याऽपि समीपे प्रत्याख्यातं, २ किन्तु यद्दिने भगवान्

सूत्रकृताङ्गवृत्तौ 'उद्दिष्टा'शब्दव्याख्याने कल्याणकदिवसेषु पौषधो दर्शित ॥ ३ ॥ सर्वगच्छीयगीतार्थाचरणया च उपधानतपोवहने पौषधग्रहण लिखितम् ॥ ४ ॥ एवमेतैः सूत्रवृत्त्याद्यक्षरैः इमाभि पूर्वोक्तयुक्तिभि अनेन च गुरुसम्प्रदायेन पौषधग्रहणनिरूपण लिखितम् । पुनर्यद्भगवदुक्त तत्प्रमाणमिति ॥

॥ इति पर्वदिने एव पौषधाचरणाधिकारः ॥ २ ॥

ननु-श्रीमहावीरदेवस्य कैश्चित् कल्याणकपञ्चकमेव प्रोच्यते, श्रीखरतरगच्छे तु कल्याणकषट्क, तत्र किं सिद्धान्तादिसाक्ष्यम् ? उच्यते—सर्वत्र-सूत्र-चूर्णि-वृत्तिस्वपरगच्छीयप्रकरणादौ कल्याणकषट्कस्य एव प्ररूपणात् कल्याणकषट्कमेव ।

यदुक्तं-श्रीआचाराङ्गद्वितीयश्रुतस्कन्धे भावनाऽध्ययने-(पत्र ३८७) तथाहि—

"तेण कालेण तेण समएण समणे भगव महावीरे पचहत्थुत्तरे यावि होत्था, तंजहा-हत्थुत्तराहिं चुए चइत्ता गब्भ वक्कंते १ हत्थुत्तराहिं गब्भाओ गब्भ साहरिए २ हत्थुत्तराहिं जाए ३ हत्थुत्तराहिं मुंडे भवित्ता अगाराओ अणगारियं पव्वइए ४ हत्थुत्तराहिं कसिणे पडिपुण्णे निव्वाघाए निरावरणे अणते अणुत्तरे केवलवरनाणदसणे समुप्पण्णे ५ साइणा भगव परिनिव्वुडे० ६ ।" इति सूत्रम् । तद्वृत्तिरियम्-'तेण कालेण'मित्यादि 'तेन कालेने'ति दु'षमसुषमादिना 'तेन समयेन'इति विवक्षितेन विशिष्टेन कालेन सता उत्पत्त्यादिकमभूदिति सम्बन्धः । तत्र "पचहत्थुत्तरे आऽवि होत्था" इत्येवमादिना "आरोग्गारोग्ग पसूया" इत्येवमन्तेन ग्रन्थेन भगवतो श्रीवर्द्धमानस्वामिनो विमानच्यवन ब्राह्मणीगर्भाधानम् १ तत शक्रादेशात् त्रिशलागर्भसंहरण २ मुत्पत्ति ३ श्चाभिहिता , 'तत्थ पचहत्थुत्तरे होत्थ'त्ति, हस्त उत्तरो यासामुत्तरफाल्गु-

ननु–यदि पर्वदिवस १ कल्याणक २ पर्युषणापर्व ३ तिथिर्विना पौषधग्रहणं निषेधश्चक्रे। तर्हि उपधानतपोवाहनमध्ये किमिति पौषधग्रहणं सदा कार्यते? उच्यते–तत्र यद्यपि महानिशीथादौ उपधाने सदा पौषधग्रहण नोक्तं, तथापि सर्वगीतार्थैः सर्वगच्छीयगीतार्थसम्मततया सर्वेष्वपि सुविहितगच्छेषु नियततया स्वस्वोपधानदिनप्रमाणविधितया स्वस्वतपोयोगविधिप्रकरणेषु निबद्धं दृश्यते, तथैव च तद्गच्छीयोपासकैः क्रियते च। तथाहि–श्रावकश्राविकाणां तु एकस्मिन्नुपधानेऽगूढेऽपि गुर्वाज्ञया मनुज्ञानन्दी विधीयमाना दृश्यते, परमेतैरहोरात्रपौषधदिनानि पश्चादपि शीघ्रं सविशेषं पूरणीयानि, इति श्रीचन्द्रगच्छीय–श्रीअजितसूरयः त्रिसप्तत्यधिकद्वादशशत १२७३ वर्षकृते योगविधिप्रकरणे प्रोचुः। १। पुनरपि पौषधग्रहणपुरस्सरं उपधानतपो विधेयमिति उपधानविधिरुच्यते, इति श्रीअभयदेवसूरिशिष्यपरमानन्दसूरिकृतसामाचारीग्रन्थे।२। तथाहि "पौषधक्रिया तु यद्यपि महानिशीथे साक्षान्नोक्ता तथापि यथा साधोर्योगेषु अतिशायि क्रियावत्त्वं सर्वप्रतीतम्, तथा श्राद्धानामपि उपधानेषु विलोक्यते" इति श्रीतपागच्छीयश्रीरत्नशेखरसूरिकृते श्रीआचारप्रदीपे (पत्रे १९)। ३। एवं श्रीबृहद्गच्छीयसामाचार्याम्। ४। श्रीमानदेवसूरिकृते कुलके। ५। श्रीखरतरगच्छीय–श्रीजिनपतिसूरिकृतद्वादशकुलकवृत्तौ। ६। श्रीजिनप्रभसूरिकृतविधिप्रपायाम्। ७। अन्येष्वपि सामाचारीग्रन्थेषु, आचरणया उपधाने पौषधग्रहणं प्रमाणीकृतमस्ति, अत्राऽयं भावार्थः,–श्रीस्थानाङ्ग १ सूत्रकृताङ्ग २ श्रीउत्तराध्ययनलघुबृहद्वृत्ति ३ योगशास्त्रवृत्ति ४ श्रीऔपपातिकवृत्ति ५ ठाणावृत्ति ६ प्रमुखग्रन्थेषु पर्वदिवसेषु पौषधं प्रतिपादितः ॥ १ ॥ तथा–आवश्यकसूत्रवृत्ति १ श्रावकप्रज्ञप्तिवृत्ति २ पञ्चाशकचूर्णिवृत्ति ३ प्रमुखग्रन्थेषु पर्वान्यदिवसेषु पौषधनिषेधः प्रत्यपादि ॥ २ ॥ तथा श्रीहरिभद्राचार्यकृत-

ननु—अत्र पूर्वलिखितालापकेषु क्वापि स्थानपदमुक्त, क्वापि च वस्तु पद, पर क्वापि च्यवनगर्भापहारादीना नामग्राह कल्याणकशब्दाभिधेयत्व स्पष्टमुद्दिष्टमस्ति ?, उच्यते—अनेकशः तत्प्रतिपादनात्, यदुक्त—श्रीचन्द्रकुलाम्बरतरणि–श्रीशीलभद्रसूरिः तच्छिष्यशाकम्भरीयनृपप्रतिबोधकश्रीधर्मघोषसूरिः—तच्छिष्यः श्रीयशोभद्रसूरि तच्छिष्यः श्रीदेवसेनगणिः तच्छिष्य श्रीपृथ्वीचन्द्रसूरि तद्विरचिते श्रीपर्युषणाकल्पटिप्पनके। तथाहि—"हस्त उत्तरो यासा ता, बहुवचन बहुकल्याणकापेक्ष" इति ॥ १ ॥ पुनरपि श्रीपर्युषणाकल्पाध्ययननिरुक्ते श्रीविक्रमात्तत्त्वगुणेन्दुवर्षे १२२५ निर्मिते श्रीविनयेन्दुसूरयोऽप्यचोचन्। तथाहि—"तेण कालेण" इति तस्मिन् काले यः पूर्वतीर्थङ्करे श्रीवीरस्य च्यवनादिहेतुर्ज्ञात कथितश्च, यस्मिन् समये तीर्थङ्करच्यवनं स एव समय उच्यते, समय—कालनिर्द्धारणार्थ, यतः—कालो वर्णोऽपि, तथा "हस्त उत्तरो यासा ता हस्तोत्तरा उत्तराफाल्गुन्यः, बहुवचन बहुकल्याणकापेक्ष, तस्या हि विभोश्च्यवनम् १, गर्भाद्गर्भसङ्क्रान्ति' २, जन्म ३, व्रत ४, केवल ५, चाऽभवत्, निर्वृतिस्तु स्वातौ ६, ॥ २ ॥ एव श्रीजिनप्रभसूरयोऽपि सन्देहविषौषध्या कल्याणकशब्द प्रोचु (पत्र २), तथाहि—

"पञ्चसु च्यवन १ गर्भापहार २ जन्म ३ दीक्षा ४ ज्ञान ५ कल्याणकेषु हस्तोत्तरा यस्य स तथा, च्यवनादीनि पञ्च उत्तरफाल्गुनिषु जातानि, निर्वाणस्य स्वातौ सम्भूतत्वादिति भावः" ॥ ३ ॥ एव श्रीसङ्घपट्टकबृहद्वृत्तौ (पत्र ५९६) चैत्र कूटीयप्रशस्तिसत्काव्यव्याख्यानावसरे। तथाहि—"क्षुद्राणा लिङ्गिना आचीर्णानि सिद्धान्तोक्तमपि श्रीमहावीरस्य षष्ठ गर्भापहारकल्याणक लङ्घनीयत्वात् न कर्त्तव्यमित्यादिका आचरणा" ॥ ४ ॥ पुनरेतत्सम्मतिप्रतिपादिकं गुणचन्द्रकृतप्राकृतवीरचरित्रम्

नीता ता हस्तोत्तराः तासु पञ्चसु स्थानेषु गर्भाधान १ संहरण २ जन्म ३ दीक्षा ४ ज्ञानोत्पत्ति ५ रूपेषु संवृत्ता, अतः पञ्चहस्तोत्तरो भगवानभूदिति ॥ १ ॥

एष-श्रीस्थानाङ्गसूत्रवृत्तौ पञ्चमस्थानप्रथमोद्देशकेऽपि (पत्र ३०७), तथाहि-"समणे भगवं महावीरे पंचहत्थुत्तरे होत्था, तं जहा-हत्थुत्तराहिं चुए चइत्ता गब्भं वक्कंते १ हत्थुत्तराहिं गब्भाओ गब्भं साहरिए २ हत्थुत्तराहिं जाए ३ हत्थुत्तराहिं मुंडे भवित्ता अगाराओ अणगारिअं पव्वइए ४ हत्थुत्तराहिं अणंते अणुत्तरे जाव केवलवरनाणदंसणे समुप्पन्ने। ५। साइणा भगवं परिनिव्वुडे। ६।" वृत्तिर्यथा-"समणे"इत्यादि, हस्तोपलक्षिता उत्तरा हस्तोत्तरा, हस्तो वा उत्तरो यासां ता हस्तोत्तराः-उत्तराफाल्गुन्यः, पञ्चसु च्यवनगर्भापहरणादिषु हस्तोत्तरा यस्य स तथा 'गर्भात्, गर्भस्थानात्, गर्भ'न्ति गर्भे=गर्भस्थानान्तरे, संहृतो=नीतः, निर्वृतस्तु स्वातिनक्षत्रे कार्त्तिकामावास्यायामिति ॥ २ ॥

इत्यमेव दशाश्रुतस्कन्धचूर्णावपि अष्टमाध्ययने कल्याणकपञ्चकमेवाभाणि। तथाहि-

"तेण कालेण तेण समएण जो भगवता उसभसामिणा सेसतित्थकरेहि य भगवओ वद्धमाणसामिणो चवणादीण छण्ह वत्थूण कालो णाओ दिट्ठो वागरिओ अ।"

"तेण कालेण तेण समएण"त्ति कालान्तर्गतः समयः, समयादिश्च कालः सामण्णकालओ एस विसेसकालो, समओ हत्थस्स उत्तराओ जाओ हत्थुत्तराओ गणणं च पडुच्च हत्थुत्तरो आसिं ताओ हत्थुत्तराओ उत्तरफग्गुणीओ छट्ठी अहोरत्तस्स रत्तीए पुव्वरत्तावरत्तंसि" ॥ ३ ॥

ननु–अत्र पूर्वलिखितालापकेषु क्वापि स्थानपद्धमुक्त, क्वापि च वस्तु पद्ध, पर क्वापि च्यवनगर्भापहारादीना नामग्राह कल्याणकशब्दाभिधेयत्वं स्पष्टमुद्दिष्टमस्ति ?, उच्यते–अनेकश तत्प्रतिपादनात्, यदुक्त–श्रीचन्द्रकुलाम्बरतरणि–श्रीशी-लभद्रसूरिः तच्छिष्यशाकम्भरीयनृपप्रतिबोधकश्रीधर्मघोषसूरिः–तच्छिष्यः श्रीयशोभद्रसूरिः तच्छिष्यः श्रीदेवसेनगणि तच्छिष्यः श्रीपृथ्वीचन्द्रसूरिः तद्विरचिते श्रीपर्युषणाकल्पटिप्पनके। तथाहि—"हस्त उत्तरो यासा ताः, बहुवचन बहुकल्याण-कापेक्ष" इति ॥ १ ॥ पुनरपि श्रीपर्युषणाकल्पाध्ययननिरुक्ते श्रीविक्रमात्तत्त्वगुणेन्दुवर्षे १३२५ निर्मिते श्रीविनयेन्दुसूरयोऽप्य-वोचन् । तथाहि–"तेण कालेण" इति तस्मिन् काले यः पूर्वतीर्थङ्करैः श्रीवीरस्य च्यवनादिहेतुर्ज्ञात कथितश्च, यस्मिन् समये तीर्थङ्करच्यवन स एव समय उच्यते, समयः–कालनिर्द्धारणार्थः, यत –कालो वर्णोऽपि, तथा "हस्त उत्तरो यासा ता हस्तोत्तरा उत्तराफाल्गुन्यः, बहुवचन बहुकल्याणकापेक्ष, तस्या हि विभोश्च्यवनम् १, गर्भाद्गर्भसङ्क्रान्ति' २, जन्म ३, व्रत ४, केवल ५, चाऽभवत्, निर्वृतिस्तु स्वातौ ६, ॥ २ ॥ एव श्रीजिनप्रभसूरयोऽपि सन्देहविषौषध्या कल्याणक-शब्द प्रोचुः (पत्र २), तथाहि–

"पञ्चसु च्यवन १ गर्भापहार २ जन्म ३ दीक्षा ४ ज्ञान ५ कल्याणकेषु हस्तोत्तरा यस्य स तथा, च्यवनादीनि पञ्च उत्तर-फाल्गुनिषु जातानि, निर्वाणस्य स्वातौ समूतत्वादिति भावः" ॥ ३ ॥ एव श्रीसङ्घपट्टकबृहद्वृत्तौ (पत्र ५९१) चैत्र कूटीयप्र-शस्तिसत्ककाव्यव्याख्यानावसरे । तथाहि–"क्षुद्राणा लिङ्गिना आचीर्णानि सिद्धान्तोक्तमपि श्रीमहावीरस्य षष्ठ गर्भापहारक-ल्याणकं लज्जनीयत्वात् न कर्त्तव्यमित्यादिका आचरणा" ॥ ४ ॥ पुनरेतत्सम्मतिप्रतिपादिकं गुणचन्द्रकृतप्राकृतवीरचरित्रम्

नीना वा हस्तोत्तराः ताश्च पञ्चसु स्थानेषु गर्भाधान १ संहरण २ जन्म ३ दीक्षा ४ ज्ञानोत्पत्ति ५ रूपेषु संवृत्ताः, अत पञ्च-हस्तोत्तरो भगवानभूदिति ॥ १ ॥

एवं-श्रीस्थानाङ्गसूत्रवृत्तौ पञ्चमस्थानप्रथमोद्देशकेऽपि (पत्र ३०७), तथाहि-"समणे भगव महावीरे पंचहत्थुत्तरे होत्था, त जहा-हत्थुत्तराहिं चुए चइत्ता गब्भं वक्कते १ हत्थुत्तराहिं गब्भाओ गब्भ साहरिए २ हत्थुत्तराहिं जाए ३ हत्थुत्तराहिं मुंडे भवित्ता अगाराओ अणगारिअं पव्वइए ४ हत्थुत्तराहिं अणते अणुत्तरे जाव केवलवरनाणदसणे समुप्पन्ने । ५ । साइणा भगव परिनिव्वुडे । ६ ।" वृत्तिर्यथा—"समणे"इत्यादि, हस्तोपलक्षिता उत्तरा हस्तोत्तरा, हस्तो वा उत्तरो यासा ता हस्तोत्तराः-उत्तराफाल्गुन्यः, पञ्चसु च्यवनगर्भापहरणादिषु हस्तोत्तरा यस्य स तथा 'गर्भात्, गर्भस्थानात्, गर्भ'न्ति गर्भे=गर्भस्थानान्तरे, संहृतो=नीतः, निर्वृतस्तु स्वातिनक्षत्रे कार्त्तिकामावास्यायामिति ॥ २ ॥

इत्यमेव दशाश्रुतस्कन्धचूर्णावपि अष्टमाध्ययने कल्याणकषट्कमेवाभाणि । तथाहि—

"तेण कालेण तेणं समएण जो भगवता उसभसामिणा सेसतित्थंकरेहि य भगवओ वद्धमाणसामिणो चवणादीण छण्हं वत्थूण कालो णाओ दिट्ठो वागरिओ अ ।"

"तेण कालेण तेण समएणं"ति कालान्तर्गत समयः, समयादिश्च कालः सामण्णकालओ एस विसेसकालो, समओ हत्थस्स उत्तराओ जाओ हत्थुत्तराओ गगणं च पढुच्च हत्थुत्तरो आसि तातो हत्थुत्तराओ उत्तरफग्गुणीओ छट्ठी अहोरत्तस्स रत्तीए पुव्वरत्तावरत्तसि" ॥ ३ ॥

ननु—अत्र पूर्वलिखितालापकेषु क्वापि स्थानषट्कमुक्त, क्वापि च वस्तु षट्क, पर क्वापि च्यवनगर्भापहारादीना नामग्राह
कल्याणकशब्दाभिधेयत्वं स्पष्टमुद्दिष्टमस्ति ?, उच्यते—अनेकशः तत्प्रतिपादनात्, यदुक्त—श्रीचन्द्रकुलाम्बरतरणि—श्रीशी-
लभद्रसूरिः तच्छिष्यशाकम्भरीयनृपप्रतिबोधकश्रीधर्मघोषसूरिः—तच्छिष्यः श्रीयशोभद्रसूरिः तच्छिष्यः श्रीदेवसेनगणिः
तच्छिष्यः श्रीपृथ्वीचन्द्रसूरिः तद्विरचिते श्रीपर्युषणाकल्पटिप्पनके । तथाहि—"हस्त उत्तरो यासा ता , बहुवचन बहुकल्याण-
कापेक्ष" इति ॥ १ ॥ पुनरपि श्रीपर्युषणाकल्पाध्ययननिरुक्ते श्रीविक्रमात्तत्त्वगुणेन्दुवर्षे १३२५ निर्मिते श्रीविनयेन्दुसूरयोऽप्य-
घोषन् । तथाहि—"तेण कालेण" इति तस्मिन् काले य पूर्वतीर्थङ्करैः श्रीवीरस्य च्यवनादिहेतुर्ज्ञात कथितश्च, यस्मिन्
समये तीर्थङ्करच्यवन स एव समय उच्यते, समयः—कालनिर्द्धारणार्थः, यत —कालो वर्णोऽपि, तथा "हस्त उत्तरो यासा
ता हस्तोत्तरा उत्तराफाल्गुन्यः, बहुवचन बहुकल्याणकापेक्ष, तस्या हि विभोश्च्यवनम् १, गर्भाद्गर्भसङ्क्रान्तिः २, जन्म
३, व्रत ४, केवल ५, चाऽभवत्, निर्वृतिस्तु स्वातौ ६, ॥ २ ॥ एव श्रीजिनप्रभसूरयोऽपि सन्देहविषौषध्या कल्याणक-
शब्द प्रोचुः (पत्र २), तथाहि—

"पञ्चसु च्यवन १ गर्भापहार २ जन्म ३ दीक्षा ४ ज्ञान ५ कल्याणकेषु हस्तोत्तरा यस्य स तथा, च्यवनादीनि पञ्च उत्तर-
फाल्गुनिषु जातानि, निर्वाणस्य स्वातौ संभूतत्वादिति भावः" ॥ ३ ॥ एव श्रीसङ्घपट्टकबृहद्वृत्तौ (पत्र ५१६) चैत्र कूटीयप्र-
शस्तिसत्काव्यव्याख्यानावसरे । तथाहि—"क्षुद्राणां लिङ्गिना आचीर्णानि सिद्धान्तोक्तमपि श्रीमहावीरस्य षष्ठ गर्भापहारक
ल्याणक लज्जनीयत्वात् न कर्त्तव्यमित्यादिका आचरणा " ॥ ४ ॥ पुनरेतत्सम्मतिप्रतिपादिक गुणचन्द्रकृतप्राकृतवीरचरित्रम्

नीना ता हस्तोत्तराः ताश्च पञ्चसु स्थानेषु गर्भाधान १ संहरण २ जन्म ३ दीक्षा ४ ज्ञानोत्पत्ति ५ रूपेषु संवृत्ता, अतः पञ्च-हस्तोत्तरो भगवानभूदिति ॥ १ ॥

एवं-श्रीस्थानाङ्गसूत्रवृत्तौ पञ्चमस्थानप्रथमोद्देशकेऽपि (पत्र ३०७), तथाहि-"समणे भगवं महावीरे पंचहत्थुत्तरे होत्था, तं जहा-हत्थुत्तराहिं चुए चइत्ता गब्भं वक्कंते १ हत्थुत्तराहिं गब्भाओ गब्भं साहरिए २ हत्थुत्तराहिं जाए ३ हत्थुत्तराहिं मुंडे भवित्ता अगाराओ अणगारियं पव्वइए ४ हत्थुत्तराहिं अणंते अणुत्तरे जाव केवलवरनाणदंसणे समुप्पन्ने। ५। साइणा भगवं परिनिव्वुडे। ६।" वृत्तिर्यथा—"समणे"इत्यादि, हस्तोपलक्षिता उत्तरा हस्तोत्तरा, हस्तो वा उत्तरो यासां ता हस्तोत्तराः-उत्तराफाल्गुन्यः, पञ्चसु च्यवनगर्भापहरणादिषु हस्तोत्तरा यस्य स तथा 'गर्भात्, गर्भस्थानात्, गर्भ'न्ति गर्भे-गर्भस्थानान्तरे, संहृतो-नीतः, निर्वृत्तस्तु स्वातिनक्षत्रे कार्त्तिकामावास्यायामिति ॥ २ ॥

इत्थमेव दशाश्रुतस्कन्धचूर्णावपि अष्टमाध्ययने कल्याणकषट्कमेवामाणि। तथाहि-

"तेण कालेण तेण समएण जो भगवता उसभसामिणा सेसतित्थकरेहि य भगवओ वद्धमाणसामिणो चवणादीण छण्हं वत्थूण कालो णाओ दिट्ठो वागरिओ अ।"

"तेण कालेण तेण समएण"त्ति कालान्तर्गतः समयः, समयादिश्च कालः सामण्णकालओ एस विसेसकालो, समओ हत्थस्स उत्तराओ जाओ हत्थुत्तराओ गगणं च पडुच्च हत्थुत्तरो जासिं ताओ हत्थुत्तराओ उत्तरफग्गुणीओ छट्ठी अहोरत्तस्स रत्तीए पुव्वरत्तावरत्तंसि" ॥ ३ ॥

ननु—अत्र पूर्वलिखितालापकेषु क्वापि स्थानपदमुक्त, क्वापि च वस्तु पद, पर क्वापि च्यवनगर्भापहारादीना नामग्राह कल्याणकशब्दाभिधेयत्व स्पष्टमुद्दिष्टमस्ति ?, उच्यते—अनेकशः तत्प्रतिपादनात्, यदुक्त—श्रीचन्द्रकुलाम्बरतरणि—श्रीशीलभद्रसूरिः तच्छिष्यशाकम्भरीयनृपप्रतिबोधकश्रीधर्मघोषसूरिः—तच्छिष्य श्रीयशोभद्रसूरिः तच्छिष्यः श्रीदेवसेनगणिः तच्छिष्यः श्रीपृथ्वीचन्द्रसूरिः तद्विरचिते श्रीपर्युषणाकल्पटिप्पनके। तथाहि—"हस्त उत्तरो यासां ताः, बहुवचन बहुकल्याणकापेक्ष" इति ॥ १ ॥ पुनरपि श्रीपर्युषणाकल्पाध्ययननिरुक्ते श्रीविक्रमात्तत्त्वगुणेन्दुवर्षे १३२५ निर्मिते श्रीविनयेन्दुसूरयोऽप्यवोचन्। तथाहि—"तेण कालेण" इति तस्मिन् काले य पूर्वतीर्थङ्करे श्रीवीरस्य च्यवनादिहेतुर्ज्ञातः कथितश्च, यस्मिन् समये तीर्थङ्करच्यवन स एव समय उच्यते, समय —कालनिर्द्धारणार्थं, यतः—कालो वर्णोऽपि, तथा "हस्त उत्तरो यासा ता हस्तोत्तरा उत्तराफाल्गुन्यः, बहुवचन बहुकल्याणकापेक्ष, तस्या हि विभोश्च्यवनम् १, गर्भाद्गर्भसङ्क्रान्ति २, जन्म ३, व्रत ४, केवलं ५, चाऽभवत्, निर्वृतिस्तु स्वातौ ६, ॥ २ ॥ एव श्रीजिनप्रभसूरयोऽपि सन्देहविषौषध्या कल्याणकशब्द प्रोचुः (पत्र २), तथाहि—

"पञ्चसु च्यवन १ गर्भापहार २ जन्म ३ दीक्षा ४ ज्ञान ५ कल्याणकेषु हस्तोत्तरा यस्य स तथा, च्यवनादीनि पञ्च उत्तरफाल्गुनिषु जातानि, निर्वाणस्य स्वातौ समुत्पन्नत्वादिति भावः" ॥ ३ ॥ एव श्रीसङ्घपट्टकबृहद्वृत्तौ (पत्र ५९६) चैत्र कूटीयप्रशस्तिसत्ककाव्यव्याख्यानावसरे। तथाहि—"क्षुद्राणा लिङ्गिना आचीर्णानि सिद्धान्तोक्तमपि श्रीमहावीरस्य षष्ठ गर्भापहारकल्याणक लज्जनीयत्वात् न कर्त्तव्यमित्यादिका आचरणा" ॥ ४ ॥ पुनरेतत्सम्मतिप्रतिपादिक गुणचन्द्रकृतप्राकृतवीरचरित्रम्

॥ ५ ॥ प्रवचनसारोद्धार ॥ ६ ॥ श्रीआवश्यकसूत्रवृत्ति ॥ ७ ॥ प्रमुखग्रन्था बहव सन्ति, तदार्थिना ते विलोकनीयाः । अथ च श्रीपञ्चाशकसूत्रे श्रीहरिभद्रसूरिकृते (पत्र १५८) "इय ते दिणा पसत्था" इत्यादिगाथात्रिके श्रीमहावीरस्य कल्याणकपञ्चकमेवोक्तम्, श्रीअभयदेवसूरिणाऽपि तत्तथैव व्याख्यातम्, न तु नाऽस्तीति निषेधपर वचन, तदभिप्राय तु त एव बहुश्रुता वा जानन्ति ।

अत्र प्रवादीत् कोऽपि प्रतिवादी—ननु च्यवनादीना चतुर्णां कल्याणकत्व भवतु, पर गर्भापहारस्य नेति । मैवम्—यत, उक्तपूर्ववक्ष्यमाणसूत्र-वृत्ति चूर्णि-प्रकरणादिषु कुत्रापि एव विवेचन पूर्वसूरिभि पापभीरुभिर्नोक्त, यदुत श्रीमहावीरस्य च्यवनादीनां कल्याणकत्व गर्भापहारस्य नेति, तर्हि स्वचित्तविकल्पितकुविकल्पेन केन उत्सूत्रवादिना ? उच्यते—अपि च च्यवनाद्यन्तर्वर्तिनो गर्भापहारस्य कल्याणकत्वे तत्समुदायात् अपनीयमाने च्यवनादीनापि अकल्याणकत्वापत्तिरापद्येत । तथा च हैमन्यायसूत्रम्–'सन्नियोगशिष्टानामेकापायेऽन्यतरस्याप्यपायः ।' अतो हेतोः पञ्चहस्तोत्तरो भगवानभूत् इत्यु-कत्वाच्च (च्यवन)भवनक्रियायाः सर्वत्र समानत्वात् । यदि च्यवनादीनि चत्वारि कल्याणकानि, तर्हि गर्भापहारस्य कल्या-णकस्य निराकर्तुं साक्षादिन्द्राणामपि अशक्यं, न च वाच्य गर्भापहारस्य आश्चर्यभूतत्वाद् अनाराध्यत्वम्, एवं चेत्तर्हि मल्लिजिनस्यापि स्त्रीत्वे तीर्थङ्करस्य आश्चर्यभूतत्वेन असमान्यत्व भावि । तथा च सति श्वेताम्बरधर्मेऽपि दिगम्बरधर्मत्वा-भ्युपगमः स्यादिति १ । पुनरपि एकसमये ऋषभाद्यष्टोत्तरशत सिद्ध, तस्यापि उत्कृष्टावगाहनाया सिद्धत्वेन आश्चर्यभू-तत्वात् मनाराध्यत्वेन भवन्यत्वापत्तिः स्यात् २ ततश्च्यवनादिवत् गर्भापहारस्यापि कल्याणकत्वं आराध्यत्वं युक्तिमत् ।

तथैव श्रीआगमिकगच्छीय–श्रीजयतिलकसूरयोऽपि सम्यक्त्वसम्भवनाम्नि महाकाव्ये सुलसाचरित्रे (पत्र ८६) सप्तश-तश्लोकमन्याग्रे सम्यक्त्वपरीक्षणनाम्नि षष्ठे सर्गे अम्बडमुनिकृतवर्द्धमानस्वामिषट्कल्याणकस्तवनाधिकारे षट्कल्याणका-ना आराध्यत्वेन स्तुतिश्चक्रिरे । तथाहि—

"देवानन्दोदरे श्रीमान्, श्वेतपक्षया सदा शुचि । अवतीर्णोऽसि मासस्यापा ऽऽढस्य शुचिता ततः ॥ १ ॥ त्रिशला सर्व-सिद्धेच्छा, त्रयोदश्यामभूयतः । तवावतारस्तेनैषा, सर्वसिद्धा त्रयोदशी ॥ २ ॥ शुक्लत्रयोदश्या यश्चाऽचल मेरु प्रचालयन् । चित्रं कृतवाँस्तद्योगाच्, चैत्रमासोऽपि कथ्यते ॥ ३ ॥ यस्याद्यदशम्यां दुर्ग-मोक्षमार्गस्य शीर्षकम् । चारित्रमादृतं युक्ता, मासोऽस्य मार्गशीर्षता ॥ ४ ॥ दशम्या यस्य शुक्लाया, केवलश्रीरद्दो त्वया । ह्यादत्ता तेन मासोऽस्य, युक्ता माधवता प्रभो ! ॥ ५ ॥ तव निर्वाणकल्याणं, यद्दिनं आगमिष्यति । ततो न वेद्मि नाथोऽहं, मादृशोऽप्यक्षवेदिन ॥ ६ ॥ सिद्धार्थराजा-ङ्गजदेवराज !, कल्याणकैः षड्भिरिति स्तुतस्त्वम् । तथाविधे ह्यन्तरवैरिषट्कं, यथा जयाम्याशु तवप्रसादात् ॥ ७ ॥ इति स्तुत्वा जिनाधीशं, त्रिः प्रणम्याऽम्बडो मुनि । विस्मितास्यः सभासीनोऽश्रौषीच्च धर्मदेशनाम् ॥ ८ ॥" इति ॥ १ ॥

तथा कोटिमितसमवायाङ्गसूत्रे (पत्रं १०५) श्रीअभयदेवसूरिकृततट्टीकाया च श्रीमहावीरस्य गर्भापहारस्य पोट्टिलभ-वात् षष्ठमभवत्वेन प्रमाणीकृतत्वात् । तथाहि–"समणे भगवं महावीरे तित्थगरभवग्गहणाओ छट्ठे पोट्टिलभवग्गहणे एगं वासकोडिं सामण्णपरिआगं पाउणित्ता सहस्सारे कप्पे सव्वट्ठे विमाणे देवत्ताए उववण्णे ।"

वृत्तिर्यथा–'समणे'त्यादि,यतो भगवान् पोट्टिलाभिधानो राजपुत्रो बभूव, तत्र च वर्षकोटिं प्रव्रज्या पालितवान् इत्येको भवः

। १ । ततो देवोऽभूदिति द्वितीयः । २ । ततो नन्दनामिधानो राजसूनुः 'छत्राग्र'नगर्यां जज्ञे इति तृतीयः । ३ । तत्र भवे यर्पलक्षं सर्वदा मासक्षपणेन तपस्तप्त्वा दशमे देवलोके पुष्पोत्तर प्रवरविजयपुण्डरीकाभिधाने विमाने देवोऽभवदिति चतुर्थ । ४ । ततो ब्राह्मणकुण्डग्रामे ऋषभदत्तस्य ब्राह्मणस्य भार्याया देवानन्दाऽभिधानाया कुक्षौ उत्पन्न इति पञ्चम । ५ । तत ञ्यशीतितमे दिवसे क्षत्रियकुण्डग्रामे नगरे सिद्धार्थमहाराजस्य त्रिशलाभिधानभार्याया कुक्षौ इन्द्रवचनकारिणा हरिणेगमेषि-नाम्ना देवेन संहृतः, तीर्थकरतया जात इति षष्ठः । ६ । उक्तभवग्रहण विना हि नान्यद्भवग्रहण षष्ठ श्रूयते भगवत इति, एतदेव षष्ठभवग्रहणतया व्याख्यात, यस्माच्च भवग्रहणादिद षष्ठं तदपि एतस्मात् षष्ठमेव इति सुष्ठु उच्यते, तीर्थंकर-भवग्रहणात्षष्ठे पोट्टिलभवग्रहणे इति ॥ २ ॥

ननु-तपागच्छीयप्राक्तनसूरिकृतग्रन्थेऽपि क्वापि गर्भापहारस्य कल्याणकता प्रतिपादिताऽस्ति ? उच्यते—तपागच्छीय-श्रीकुलमण्डनसूरिणा कल्पसूत्रावचूरौ स्पष्टं तद्भणनात्, तथाहि—"पच हत्युत्तरे होत्थ त्ति" हस्तादुत्तरस्या दिशि वर्तमानत्वात् हस्तोत्तरा हस्त उत्तरो यासा ता हस्तोत्तरा=उत्तराफाल्गुन्यः, बहुवचन-बहुकल्याणकापेक्ष पञ्चसु च्यवन १ गर्भापहार २ जन्म ३ दीक्षा ४ ज्ञान ५ कल्याणकेषु हस्तोत्तरा यस्य सः, तथा निर्वाणस्य स्वातौ जातत्वादिति ६ ॥ ३ ॥

पुनः श्रीकुलमण्डनसूरिकृतटिप्पनकेऽपि, तथाहि—

पञ्चहस्तोत्तर आसीत्, हस्त उत्तरोऽग्रेसरो यासा ता उत्तरफाल्गुन्यः, बहुवचन=बहुकल्याणकापेक्ष, तस्यां हि विभो च्यवनम् १, गर्भाद्गर्भसङ्क्रान्तिः २ जन्म ३ व्रतं ४ केवल ५ चामवत् निर्वृतिस्तु स्वातौ ६ ॥ ४ ॥

ननु-तर्हि कथ तपागच्छीया गुरवो गर्भापहारस्य कल्याणकत्वं न श्रद्दधन्ति ? उच्यते—ते एव जानन्ति-तेषामेव च जिनवचनलोपस्य निजगुरुपारम्पर्यलोपस्य च दोषो भावी, का हानिः अस्माक इति ॥

॥ इति श्रीमहावीरदेवस्य षट्कल्याणकाधिकारः ॥ ३ ॥

ननु-केऽपि परविघ्नसन्तोषिणः प्रलपन्ति यदुत नवाङ्गीवृत्तिकारकः श्रीस्तम्भनकपार्श्वनाथप्रकटकः श्रीअभयदेवसूरिः श्रीखरतरगच्छे न बभूव, किन्तु अन्यगच्छे इति, तत्र केषां ग्रन्थानां सम्मत्या एतादृशः प्रभावक श्रीअभयदेवसूरिः श्रीखरतरगच्छे एव बभूवेति निश्चीयते ?, उच्यते—येषां गच्छे श्रीअभयदेवसूरीणां गुरुशिष्यपरम्परा मिलति तेषामेव गच्छे श्रीअभयदेवसूरिर्जात इति, सा तु तस्य परम्परा श्रीखरतरगच्छे एव, नाऽन्यगच्छेषु । यदुक्त गुणचन्द्रगणिना एकोनचत्वारिंशदधिकैकादशशतवर्ष ११३९ निर्मितस्य पञ्चविंशत्यधिकद्वादशसहस्र १२०२५ प्रमाणस्य श्रीवीरचरित्रस्य प्रशस्तौ, (३३९ पत्रे) तथाहि—

इय सुक्कज्झाणाणल निदड्ढघणघातिकम्मदारुस्स । गोयमपहुस्स सहसा, उप्पन्न केवल नाणं ॥ १ ॥ बारसवासाणि वि-बो-हिऊणभवे सिव गए तमि । भयव सुहम्मसामी, निव्वाणपई पयासेइ ॥ २ ॥ तम्मि वि चिरकाल विहरिऊण सिरिजंबु-सामिणो दाउ । गच्छगणाणमणुन्न, सपत्ते सिद्धिवाससम्मि ॥ ३ ॥ एव विज्जाहरसुरनर-सुरिंदसंदोहवदणिज्जेसु । सम-इक्कंतेसु महापहूसु सेज्जंभवाईसु ॥ ४ ॥ अइसयगुणरयणनिही मिच्छत्ततमंधलोयदिणनाहो । दूरुच्छारिअवइरो, वइर-स्सामी समुप्पन्नो ॥ ५ ॥ साहाइ तस्स चदेकुलम्मि निप्पडिमपसमकुलभवणं । आसि सिरिवद्धमाणो, मुणिनाहो सजमनि

हिय ॥ ६ ॥ महलकलिकालतमपसरपूरिआसेसविसमसमभागो । दीवेण व मुणीण, पयासिओ जेण मुत्तिपहो ॥ ७ ॥
मुणिवइणो तस्स हरि-हरासससिअजसपसाहिआसस्स । आसि सुवे वरसीसा, जयपयडा सूरससिणोव्व ॥ ८ ॥ भवजलहिवी-
इसंभंतभविअसत्ताणतारणसमत्थो । बोहित्थोव्व महत्थो, सिरिसूरिजिणेसरो पढमो ॥ ९ ॥ गुरुसाराओ धवलाओ, 'सुविहिआ'
खरयसाहुसंतई आया । हिमवंताओ गंग-व्व निग्गया सयलजणपुज्जा ॥ १० ॥ अण्णो अ पुण्णिमाच-दसुंदरो बुद्धिसागरो
सूरी । निम्मविअपवरवागरण-छंदसत्थो पसत्थमई ॥ ११ ॥ एगंतवायविलसिर परवाइकुरंगभगसीहाण । तेसिं सीसो
जिणचन्दसूरिनामा समुप्पण्णो ॥ १२ ॥ संवेगरंगसाला, न केवलं कव्वविरइणा जेण । भवजणविम्हयकरी, विहिया
संजमपवित्तीऽवि ॥ १३ ॥ ससमयपरसमयण्णू, विसुद्धसिद्धंतदेसणाकुसलो । सयलमहिवलयवित्तो अन्नोऽभयदेवसूरित्ति
॥ १४ ॥ जेणालंकारधरा, सलक्खणा वरपया पसन्ना य । नवंगवित्तिरयणे-ण भारई कामणिव्व कया ॥ १५ ॥ तेसिं अत्थि
विणेओ, समत्थसत्थत्थबोहकुसलमई । सूरी पसण्णचंदो, चंदो इव जणमणाणंदो ॥ १६ ॥ तव्वयणेण सिरिसुम-इवाइ-
गाणं विणेअलेसेण । गणिणा गुणचंदेण, रइअं सिरिवीरचरिअमिमं ॥ १७ ॥ अत्रे २३ पद्यानि सन्ति—नंद सिहिरुद्द-
संखे, ११३९ वोक्कंते विक्कमाउ कालम्मि । जेट्ठस्स सुद्धतइआ, तिहिम्मि सोमे समत्तमिमं ॥ ५० ॥—अत्रेयं गुरुशिष्य-
परम्परा—चान्द्रे कुले श्रीवर्द्धमानसूरिर्बभूव, तस्य शिष्यद्वयम्, प्रथमः श्रीजिनेश्वरसूरिः, द्वितीयो बुद्धिसागरश्च, तयोः

१ देवचन्द्र-लालभाई-जैनसंस्थाद्वारा मुद्रितपुस्तके तु 'खरयसाहुसंतई आया' इत्यत्र 'सुविहिया (सिम्मलासु) साहुसंतई आया' इति परिवर्तितपाठः सम्मतो, किं तु स नासमीचीनः, डॉ पी पीटर्सन रिपोर्ट १०५ पृष्ठेऽपि उपरितनमूलपाठ एव प्रतिभाति ।

शिष्यद्वय श्रीजिनचन्द्रसूरिः नवाङ्गीवृत्तिकारकः श्रीअभयदेवसूरिश्च, तयोः शिष्यः श्रीप्रसन्नचन्द्राचार्य तद्वचनेन श्रीसुमतिवाचकशिष्येण पं० गुणचन्द्रगणिना इद श्रीवीरचरित्र रचितम् इति ॥ १ ॥

पुनरपि श्रीअभयदेवसूरीणामेव शिष्याः वर्द्धमानसूरयः षष्ठ्यधिकैकादशशत ११६० वर्षकृतैकादशसहस्र ११००० प्रमिते श्रीआदिनाथचरित्रे प्रशस्तौ प्रोचुः, तथाहि—"खमदमसंजमगुणरोहणो विजिअदुज्जयाणगो। आसी सिरिवद्धमाणो, सूरी सयत्थसुपसिद्धो ॥ १ ॥ सूरिजिणेसरसिरिबुद्धिसागरा सागरोव गमीरा। सुरगुरुसुक्कसरित्था, सहोअरा तस्स दो सीसा ॥ २ ॥ वागरणछंदनिघंटु—कव्वंनाडयपमाणसमएसु। अणिवारिअप्पआरा, जाणमईसव्वसत्थेसु ॥ ३ ॥ ताण विणेओ सिरिअभ—यदेवसूरित्ति नाम विक्खाओ। विजयक्खो पच्चक्खो, कयविक्कयसग्गहो धम्मे ॥ ४ ॥ जिणमयभवणब्भतर—गूढपयत्थाण पयडणे जस्स। दीवयसिहिव विमला, विसुद्धबुद्धी पवित्थरिआ ॥ ५ ॥ ठाणाइनवंगाण, पंचासयपमुहपगरणार्ण च। विवरणकरणेण कओ, उवयारो जेण संघस्स ॥ ६ ॥ इक्कोव दोव तिन्निव, कहवि तु लग्गेण जइगुणा हुंति। कलिकाले जंमि पुणो, वुच्छ स सव्वेहि वि गुणेहिं ॥ ७ ॥ सीसेहिं तस्स रइअं, चरिअमिण वद्धमाणसूरीहिं। होउ पढत सुणता—ण कारण मोक्खसुक्खस्स ॥ ८ ॥ विक्कमनिवकालाउ, सएसु एक्कारसेसु सट्ठेसु। सिरिजयसिंहनरिंदे, रज्ज परिपालयंतम्मि ॥ ९ ॥ खभाइत्थठिएहिं, सियपक्खे चित्तविजयदसमीए। पुस्सेणं सुरगुरुणो, समत्थियं चरियमिय ति ॥ १० ॥ लोगुत्तमचरियमिणं, काऊण जमज्जिय सुह किं पि। उत्तमगुणाणुराओ, भवे भवे तेण मह होज्ज ॥११॥ पुधा-

१ पत्तनस्थप्राच्यजैनभाण्डागारीयग्रन्थसूच्यां प्रथमायां (३५० पत्रे)

हिय ॥ ६ ॥ घहलकलिकालतमपस-रपूरिआसेसविसमसममागो । दीवेण व मुणीणं, पयासिओ जेण मुत्तिपहो ॥ ७ ॥ मुणियइणो तस्स हरि-हहासससिअजसपसाहिआसस्स । आसि दुवे वरसीसा, जयपयडा सूरससिणोव ॥ ८ ॥ भवजलहिवी-इसंभं-तभविअसंताणतारणसमत्थो। बोहित्थोव महत्थो, सिरिसूरिजिणेसरो पढमो ॥ ९ ॥ गुरुसाराओ धवलाओ, 'सुविहिआ' खेरयसाहुसतई आया। हिमवंताओ गंग-व्व निग्गया सयलजणपुज्जा ॥ १० ॥ अण्णो अ पुण्णिमाच-दसुंदरो बुद्धिसागरो सूरी । निम्मविअपवरवागरण–छंदसत्थो पसत्थमई ॥ ११ ॥ एगंतवायविलसिर-परवाइकुरंगभगसीहाण । तेसिं सीसो जिणच-दसूरिनामा समुप्पण्णो ॥ १२ ॥ संवेगरंगसाला, न केवलं कव्वविरइणा जेण । भवजणविम्हयकरी, विहिया संजमपवित्तीऽवि ॥ १३ ॥ ससमयपरसमयण्, विसुद्धसिद्धंतदेसणाकुसलो । सयलमहिवलयवित्तो अन्नोऽभयदेवसूरित्ति ॥ १४ ॥ जेणालंकारधरा, सलक्खणा वरपया पसन्ना य । नवगविवित्तिरयणे-ण भारई कामणिव्व कया ॥ १५ ॥ तेसिं अत्थि विणेओ, समरयसत्यत्थबोहकुसलमई । सूरी पसण्णचंदो, चंदो इव जणमणाणंदो ॥ १६ ॥ तव्वयणेण सिरिसुम-इवाइ-गाणं विणेअलेसेण । गणिणा गुणचंदेणं, रइअं सिरिवीरचरिअमिमं ॥ १७ ॥ अग्रे २३ पद्यानि सन्ति–नद सिहिरुद्द-सखे, ११३९ वोक्कते विक्कमाउ कालम्मि । जेट्ठस्स सुद्धतइआ, तिहिम्मि सोमे समत्तमिम ॥ ५० ॥—अत्रेयं गुरुशिष्य-परम्परा–चान्द्रे कुले श्रीवर्द्धमानसूरिर्बभूव, तस्य शिष्यद्वयम्, प्रथमः श्रीजिनेश्वरसूरिः, द्वितीयो बुद्धिसागरश्च, तयोः

---

१ देवचन्द्र–लालभाई–जैनसंस्थाद्वारा मुद्रितपुस्तके तु 'खरयसाहुसंतई आया' इत्यत्र 'सुविहिया (विम्मला तु) साहुसंतई आया' इति परिवर्तितपाठो लभ्यते, किं तु स चासमीचीनः, डॉ पी पीटर्सन् रिपोर्टस ३०५ पृष्ठेऽपि उपरिलम्बमूलपाठ एव परिलभ्यते।

शिष्यद्वय श्रीजिनचन्द्रसूरिः नवाङ्गीवृत्तिकारक[1] श्रीअभयदेवसूरिश्च, तयोः शिष्यः श्रीप्रसन्नचन्द्राचार्यः तद्वचनेन श्रीसुमतिवाचकशिष्येण पं० गुणचन्द्रगणिना इद श्रीवीरचरित्र रचितम् इति ॥ १ ॥

पुनरपि श्रीअभयदेवसूरीणामेव शिष्याः वर्द्धमानसूरय पञ्चषष्ट्यधिकैकादशशत ११६० वर्षकृतैकादशसहस्र ११००० प्रमिते श्रीआदिनाथचरित्रे प्रशस्तौ प्रोचुः, तथाहि–"समदमसजमगुणरोहणो विजिअदुज्जयाणगो । आसी सिरिवद्धमाणो, सूरी सयत्थसुपसिद्धो ॥ १ ॥ सूरिजिणेसरसिरिबुद्धिसागरा सागरोव गभीरा । सुरगुरुसुक्कसरित्था, सहोअरा तस्स दो सीसा ॥ २ ॥ वागरणछन्दनिघण्टु–कव्वनाडयपमाणसमएसु । अणिवारिअप्पआरा, जाणमईसव्वसत्थेसु ॥ ३ ॥ ताण विणेओ सिरिअभ–यदेवसूरित्ति नाम विक्खाओ । विजयक्खो पच्चक्खो, कयविक्कयसगहो धम्मे ॥ ४ ॥ जिणमयभवणब्भतर–गूढपयत्थाण पयडणे जस्स । दीवयसिहिव्व विमला, विसुद्धबुद्धी पवित्यरिआ ॥ ५ ॥ ठाणाइनवगाण, पचासयपमुहपगरणाण च । विवरणकरणेण कओ, उवयारो जेण सघस्स ॥ ६ ॥ इक्कोव्व दोव तिन्निव, कहवि तु लग्गेण जइगुणा हुति । कलिकाले जमि पुणो, वुच्छ स सव्वेहि वि गुणेहिँ ॥ ७ ॥ सीसेहिँ तस्स रइअ, चरिअमिण वद्धमाणसूरीहिँ । होउ पढत सुणंता–ण कारण मोक्खसुक्खस्स ॥ ८ ॥ विक्कमनिवकालाउ, सएसु एक्कारसेसु सट्ठेसु । सिरिजयसिंहनरिंदे, रज्जं परिपालयंतम्मि ॥ ९ ॥ संभाइत्थठिएहिँ, सियपक्खे चित्तविजयदसमीए । पुस्सेणं सुरगुरुणो, समत्थिय चरियमिय ति ॥ १० ॥ लोगुत्तमचरियमिण, काऊण जमज्जिय सुहं किं पि । उत्तमगुणाणुराओ, भवे भवे तेण मह होज्ज ॥ ११ ॥ पुवा-

1 पत्तनस्थप्राच्यजैनभाण्डागारीयग्रन्थसूच्यां प्रथमायां (३५० पत्रे)

घरेण गणिय–स्स सघसखा इमस्स गंथस्स । एक्कारस च सहस्सा, सलोगसखाइ नायवा ॥ १२ ॥ अत्राऽपि गुरुशिष्य-पारम्पर्य इदं–चान्द्रे कुले श्रीवर्धमानसूरिः बभूव, तस्य शिष्यौ श्रीजिनेश्वरसूरि-श्रीबुद्धिसागरौ, तयोः विनेयः स्थानाङ्गादि-नवाङ्गीवृत्तिकारकः श्रीअभयदेवसूरिः, तस्य शिष्यै श्रीवर्धमानाचार्यैः इद श्रीआदिनाथचरित्रं रचितमिति ॥ २ ॥

तथा तथैव गुरुशिष्यपारम्पर्यं, श्रीछत्रापल्लीयश्रीविबुधप्रभसूरिशिष्य–श्रीपद्मप्रभसूरिभिरपि चतुर्नवत्यधिकद्वादशशत-वप १२९४ विनिर्मिते श्रीमुनिसुव्रतस्वामिचरित्रे भवत्रयनिबद्धे पर्वत्रितयप्रमाणे पञ्चदशप्रस्तावे स्पष्टीकृत; तथाहि—"पूर्वं चान्द्रकुले बभूव विपुले श्रीवर्धमानप्रभुः, सूरिर्मङ्गलभाजन सुमनसां सेव्यः सुवृत्तास्पदम् । शिष्यस्तस्य जिनेश्वरः समजनि स्याद्वादिनामग्रणीः, बन्धुस्तस्य च बुद्धिसागर इति त्रैवेद्यपारङ्गमः ॥ १ ॥ सूरिः श्रीजिनचन्द्रो–ऽभयदेवगुरुर्नवाङ्गवृत्तिकर श्रीजिनभद्रमुनीन्द्रो, जिनेश्वरविभोस्त्रयः शिष्याः ॥ २ ॥ चक्रे श्रीजिनचन्द्रसूरिगुरुभिर्धुर्युः प्रसन्नाभिध–स्तेन ग्रन्थच-तुष्टयीस्फुटमतिः श्रीदेवभद्रप्रभुः । देवानन्दमुनीश्वरोऽभवदतश्चारित्रिणा ग्रामणीः, ससाराम्बुधिपारगामिजनताकामेषु काम सता ॥ ३ ॥ यन्मुखावासवास्तव्या, व्यवस्यति सरस्वती । गन्तु नाऽन्यत्र स न्यायः, श्रीमान् देवप्रभः प्रभुः ॥ ४ ॥ मुकु-रतुलामकुरयति, वस्तुप्रतिबिम्बविशदमतिवृत्तम् । श्रीविबुधप्रभचित्तं, न विद्यते वैपरीत्य तु ॥ ५ ॥ तत्पदपद्मभ्रमर–श्चक्रे पद्मप्रभश्चरितमेतत् । विक्रमतोऽतिक्रान्ते, वेदग्रहरवि १२९४ मिते समये ॥ ६ ॥ इत्यादि ॥ अत्राऽपि चान्द्रे कुले श्रीव-

र्धमानसूरि' बभूव, तस्य द्वौ शिष्यौ–श्रीजिनेश्वरसूरिः श्रीबुद्धिसागरश्च, श्रीजिनेश्वरसूरेः त्रयः शिष्याः–श्रीजिनचन्द्रसूरि, नवाङ्गवृत्तिकारकः श्रीअभयदेवसूरिः, श्रीजिनभद्रसूरिश्च इत्यादि ॥ २ ॥

एवमेव गुरुपरम्परायां श्रीरुद्रपल्लीयखरतरश्रीसङ्घतिलकाचार्या अपि सप्तविंशत्यधिकचतुर्दशशत १४२७ वर्षे कृताया सम्यक्त्वसप्ततिकावृत्तौ (२२७ पत्रे) प्रोचिवांसः, तथाहि—

'श्रीवीरशासनमहोदधितः प्रसूतः, प्रोद्यत्कलाभिरभितः प्रथितः पृथिव्याम् । माद्यन्महःप्रसरनाशिततामसोऽस्ति, श्रीचन्द्रगच्छ इति चन्द्र इवाऽद्भुतश्रीः ॥ १ ॥ तत्राऽऽसीद्धरणेन्द्रवन्द्यचरणः श्रीवर्धमानो गुरु–स्तत्पट्टे च जिनेश्वरः सुविहितश्रेणीशिरःशेखरः । तच्छिष्योऽभयदेवसूरिरभवद्गङ्गनवाङ्गीमहा–वृत्तिस्तम्भनपार्श्वनाथजिनराड्मूर्त्तिप्रकाशैककृत् ॥ २ ॥ तत्पट्टपूर्वाचलचूलिकाया, भास्वानिव श्रीजिनवल्लभाख्यः । सच्चक्रसम्बोधनसावधान–बुद्धिः प्रसिद्धो गुरुमुख्य आसीत् ॥ ३ ॥ तच्छिष्यो जिनशेखरो गणधरो जज्ञेऽतिविज्ञाग्रणीस्तत्पादाम्बुजराजहंससदृश श्रीपद्मचन्द्रः प्रभुः । तत्पट्टाम्बुधिवर्धने कुवलयप्रोद्यत्प्रबोधैकधीः, श्रीमान् श्रीविजयेन्दुरिन्दुवदभूच्छश्वत् कलालङ्कृतः ॥ ४ ॥ पट्टे तदीयेऽभयदेवसूरि–रासीद्द्वितीयोऽपि गुणाद्वितीयः । जातो यतोऽय जयतीह रुद्र–पल्लीयगच्छ' सुतरामतुच्छः ॥ ५ ॥ तत्पादाम्भोजभृङ्गोऽजनि जिनसमयाम्भोजपाथोधिजन्मा, सूरीन्द्रो देवभद्रोऽनुपमशमरमारामभेयोपमानः । तस्याऽन्तेवासिमुख्यः कुमतमतितमश्चण्डमार्तण्डकल्पः, कल्पद्रुः कल्पितार्थप्रवितरणविधौ श्रीप्रभानन्दसूरिः ॥ ६ ॥ ज्योतिस्तोमैरमाने प्रतिहतजगतीवर्त्तितेजस्वितेज–स्फूर्त्तीतत्पट्टपूर्वाचलविमललसन्मौलिमौलीयमानौ । श्रीमान् श्रीचन्द्रसूरिर्विमलशशिगुरुश्चाऽप्रमेयप्रभावौ, जातौ

श्रीराजहंसाविव भविकजनव्यूहबोधैकदक्षौ ॥ ७ ॥ आकाश्मीरमरीणचारुधिषणान् वादीन्द्रवृन्दारकान्, माथद् वादविधौ विजित्य जगति प्राप्तप्रतिष्ठोदयाः ॥ सूरीन्द्रा गुणशेखराः स्मयहराः श्रृंगारचन्द्रक्षमाधीशा-भ्यर्च्यपदाम्बुजा समभवंस्तत्पट्ट-भृगारिणः ॥ ८ ॥ श्रीसंघतिलकाचार्या-स्तत्पदाम्भोजरेणवः ॥ सम्यक्त्वसप्ततेर्वृत्तिं, विदधुस्तत्त्वकौमुदीम् ॥ ९ ॥ अस्म-च्छिष्यवरस्य सोमतिलकाचार्यानुजस्याधुना, श्रीदेवेन्द्रमुनीश्वरस्य वचसा सम्यक्त्वसत्सप्तते ॥ श्रीमद्विक्रमवत्सरे द्विनयना-म्भोधिक्षपाकृत्(१४२२)प्रमे, श्रीसारस्वतपत्तने विरचिता दीपोत्सवे वृत्तिका ॥ १० ॥ सा सोमकलशवाचकवरानुजैरत्र विहित-सा-हाय्ये ॥ प्रथमाऽऽदर्शे लिखितो-पाध्यायैः श्रीयशःकलशैः ॥ ११ ॥ मेधामान्द्यात्प्रमादाच्च, यदवद्यमिहाजनि ॥ तत्प्रसद्य महाविद्याः, शोधयन्तु विशारदाः ॥ १२ ॥ द्वादशात्मेव सद्वारे द्वादशात्मेव बोधकृत् ॥ इयं सम्यक्त्वतत्त्वाना, कौमुदी द्योतता भुवि ॥ १३ ॥ इत्यादि ॥ ४ ॥

पुनः श्रीरुद्रपल्लीयखरतरकृतप्रबन्धे एषा एव परम्परा । तथाहि—चान्द्रे कुलेऽस्मिन्नमलचरित्रैः, प्रभुर्बभूवाऽभयदेव-सूरिः । नवाङ्गवृत्तिच्छलतो यदीय-मद्यापि जागर्त्ति यशःशरीरम् ॥ १ ॥ तस्मान्मुनीन्दुर्जिनवल्लभो यस्तथा प्रभामाप निजैर्गुणौघैः । विपश्चितां संयमिनां च वर्ये धुरीणता तस्य यथाऽधुनाऽपि ॥ २ ॥ तेषामन्वयमण्डनं समभवत् सजीवनं दुःखमा-मूर्छालस्य (?) मुनिव्रतस्य भवन निःसीमपुण्यश्रियः । श्रीमन्तोऽभयदेवसूरिगुरवस्ते यद्वियुक्तैर्गुणैः, दृष्ट तादृश-मान्तरमहो दिक्चक्रमाक्रम्यते ॥ ३ ॥ यतिपतिरथ देवभद्रनामा, समजनि तस्य पदाब्जसेव्यः । दधुरचरितभाव-रोगयोगा-ञ्जगति रसायनता यदीयवाच ॥ ५ ॥ तदीयपट्टे प्रतिभासमुद्रः, श्रीमान् प्रभानन्दमुनीश्वरोऽभूत् । स वीतराग-

स्तवनेष्वमीषु, विनिर्ममे दुर्गपदप्रकाशम् ॥ ५ ॥ 'एष सपादशतयुत-र्षशातशतपारामतप्रबन्धाऽयम् । लिखितः प्रथमादर्शे,
गणिना हर्षेन्दुना शमिना' ॥ ६ ॥ अत्राऽपि शिष्यपरम्परा एव-चन्द्रकुले नवाङ्गीवृत्तिकारकाः श्रीअभयदेवसूरयोऽभूवन्,
तेषां शिष्य' श्रीजिनवल्लभसूरिः, तदन्वयेऽभयदेवसूरिः, तत्पट्टे श्रीदेवभद्रसूरिः, तत्पट्टे प्रभानन्दसूरिः, इत्यादि इति ॥ ५ ॥

तथा श्रीजिनपतिसूरिविनिर्मितपञ्चलिङ्गीविवरणप्रशस्तौ (पत्रे १८६) अपि च इत्थमेव गुरुशिष्यपरम्परा अस्ति, तथा-
हि-'न रजनिकृतसाफल्य, सदा न नक्षत्रबुधपरिगृहीतम् । अस्ति कुलं चान्द्रमहो, न तमो हत्या येन प्रथितम् ॥ १ ॥ तत्र
न वियति प्रसितो, बुधो नवीनो न सूर्यसहचरितः । अनिशापतितनय' श्री-जिनेश्वर' सूरिरजनिष्ट ॥ २ ॥ यस्मिन् गोष्ठ्या
कलयति कला हेलया जल्पकेलौ, कम्बूलानामपि निरवधिस्वेदधाराप्रवाहम् । शङ्के सारस्वतरसरय क्षोभतापानुपङ्गा-
दङ्गान्यन्तःप्लवनशुभग वादिनामुद्वमन्ति ॥ ३ ॥ समासेऽनुविधेयतापदमिति चौलुक्यमाणिक्यता, श्रीमद्दुर्लभराजि जल्प-
कथया वल्गद्विकल्पस्पृशा । प्रत्याख्यायत दैवदैवकुलिकान् दर्पोन्नमत्कन्धरान्, संविग्नमतिना विहारपदवीं श्रुत्या समा-
धत्त यः ॥ ४ ॥ शिष्यौ बभूवतुरमुष्य मनुष्यमौलेर्दिक्कूलमुद्वहयशःप्रवहप्रबन्धौ । आद्यस्तयो प्रतिकल स्वनिवेशसिद्ध्यै,
विद्याप्रसादवदनो जिनचन्द्रसूरिः ॥ ५ ॥ नर्तयितु सवेगं, पुनर्नृणा लुप्तनृत्यमिव कलिना । सवेगरङ्गशाला, येन विशाला
व्यरचि रुचिरा ॥ ६ ॥ द्वितीय प्रज्ञातोऽभवदभयदेवो मुनिपति-र्विविक्तादेयायास्त्वरितमपनीयान्तरपटीम् । अकार्षीद् यो
गुह्यस्वरसरससवेदनकृते, नवाङ्ग्यास्तन्वङ्ग्यास्तनुविवरण कामुक इव' ॥ ७ ॥ इत्यादि ॥ ६ ॥

इत्यमेव श्रीरुद्रपल्लीयखरतरगच्छमण्डनश्रीतिलकोपाध्यायविरचितगौतमपृच्छाप्रकरणप्रशस्तौ गुरुपरम्परा दर्शिताऽस्ति । तथाहि–[1]श्रीवर्धमान इति चन्द्रकुलाम्बरार्क–स्तस्माज्जिनेश्वरमुनीश्वर एव जज्ञे । रङ्गन्नवाङ्गविवृतिप्रथनप्रसिद्ध–माहात्म्यभूरभयदेवगुरुस्ततश्च ॥ १ ॥ सूरिर्बभूव जिनवल्लभनामधेय–स्तत्पादपद्ममधुकृज्जिनशेखराख्यः । पद्मेन्दुरिन्दुनिभकीर्त्तिभरो बभूव, सूरिस्ततो यतिपतिर्विजयेन्दुनामा ॥ २ ॥ तस्माद्बभूवाऽभयदेवसूरि–र्विध्वस्तविस्तारिकुवादिगर्वः । श्रीदेवभद्रोऽप कृतोरुभद्र–स्ततः प्रभानन्दमुनीश्वरश्च ॥ ३ ॥ श्रीचन्द्रसूरिः सुगुरुस्तदीये, पट्टावतंसप्रतिमोऽधुनाऽस्ति । अस्य द्वितीयस्तु धियाऽद्वितीयो, जज्ञे मुनीन्द्रो विमलेन्दुनामा ॥४॥ आचार्यधुर्यत्वमवापिता' श्री–श्रीचन्द्रसूरिप्रवरैस्त्रयोऽमी । श्रीचारुचन्द्रो जिनभद्रसूरि–र्गुणाम्बुधिः श्रीगुणशेखरश्च ॥ ५ ॥ एतैरेव वितीर्णो–पाध्यायपदो मुनीश्वरोत्तंसैः । श्रीदेवभद्रयतिपति–शिष्यः श्री-श्रीतिलकनामा ॥ ६ ॥ गौतमपृच्छाप्रकरण–विवरणमिदमल्पबुद्धिविभवोऽपि । श्रीदेवकृते, कृतवानभ्यर्थित कृतिभिः ॥ ७ ॥ छन्दोलङ्कृतिलक्षण–दोषैर्दुष्टमस्ति किमपीह । तदखिलमपि मदनुग्रह–बुद्ध्या शोध्य विमलधीभि' ॥ गगनतले परिखेलति० ॥ ९ ॥ कल्याणाचलभूर्विका० ॥ १० ॥ इत्यादिद्वादशपद्यानि, अत्राऽपि गुरुपरम्परा इयं–चन्द्रे कुले वर्धमानसूरिः बभूव, तत्पट्टे श्रीजिनेश्वरसूरिः, तस्य शिष्यो नवाङ्गीवृत्तिकारकः श्रीअभयदेवसूरिः तत्पट्टे श्रीजिनवल्लभसूरिः इत्यादि ॥ ७ ॥

[1] संस्कृत एण्ड प्राकृत मॅन्युस्क्रिप्ट्स इन् लायब्रेरी ऑफ़ दि बॉम्बे ब्रँच ऑफ़ दि रॉयल एशियाटिक सोसायटी (१९१०-११ पत्रको)

अपि च रुद्रपल्लीयखरतरगच्छाधिपति–श्रीअभयदेवसूरयोऽपि अष्टसप्तत्यधिकद्वादशशत १२७८ वर्षकृतद्वाविंशति-
शतश्लोकमानजयन्तविजयकाव्यप्रशस्तौ (१३८ पत्रे) अमुमेव परम्परां कथयामासुः । तथाहि—
"आसीच्चन्द्रकुलाम्बराम्बरमणिः श्रीवर्धमानप्रभोः, पादाम्भोरुहचञ्चरीकचरितश्चारित्रिणामग्रणीः । स श्रीसूरिजिनेश्व
रस्त्रिपथगापाथःप्रवाहैरिव, स्वैरं यस्य यशोभरैस्त्रिजगतः पावित्र्यमासूत्रितम् ॥ १ ॥ अभवदभयदेव सूरिरस्मात् स
यस्य, प्रभुरभजत तोषं स्तम्भने पार्श्वनाथः । प्रकटितविकटार्थां सद्रसासाम्राज्यवृद्ध्यै, व्यधित निधिसमाना यश्च वृत्तिं नवा-
ङ्ग्याः ॥ २ ॥ तच्छिष्यो जिनवल्लभः प्रभुरभूद्विश्वम्भराभामिनी–भास्वद्भालललामकोमलयशःस्तोमः शमारामभूः । यस्य श्री-
नरवर्मभूपतिशिरःकोटीररत्नाङ्कुर–ज्योतिर्जालजलैरपुष्यत सदा पादारविन्दद्वयी ॥ ३ ॥ अत्रापि सूरिगुरुपरपरायामेव चन्द्र-
कुले श्रीवर्द्धमानसूरिर्बभूव, तच्छिष्यः श्रीजिनेश्वरसूरिः तस्य शिष्यः श्रीस्तभनपार्श्वनाथमूर्तिप्रकटको नवाङ्गीवृत्तिकारक
श्रीअभयदेवसूरिः, 'तच्छिष्या श्रीजिनवल्लभसूरिः' इत्यादिनवपद्यानि ॥ ८ ॥
पुनः श्रीरुद्रपल्लीयखरतरगच्छाधिपति–श्रीदेवेन्द्रसूरयोऽपि गुरुशिष्यक्रमं तथैवाऽऽहुः श्रीप्रश्नोत्तररत्नमालावृत्तौ एको-
नत्रिंशदधिकचतुर्दशशत १४२९ वर्षकृतायां (पत्रं ५६७), तथाहि–"श्रीवर्धमानजिनशासनमेरुभूपा–भूते सुधर्मगणना-
यकभद्रशाले । श्रीकोटिकाख्यगणकल्पतरौ सुवज्र–शाखेऽत्र गुच्छ इव राजति चन्द्रगच्छः ॥ १ ॥ तस्मिन् महोज्ज्वलफलो-
पमितिं दधानः, श्रीवर्धमान इति सूरिवरो बभूव । यस्याऽग्रतः समगृणोद्धरणोरगेन्द्रः, सूरीन्द्रमन्त्रविविधोपनिषत्प्रका-
रान् ॥ २ ॥ ततोऽस्तदोषो नियत विवस्वान्, जिनेश्वर सूरिवर समासीत् । नो चेत्कथ श्रीधनपालचित्ता–न्मद्यातम-

इत्यमेव श्रीरुद्रपल्लीयखरतरगच्छमण्डनश्रीतिलकोपाध्यायविरचितगौतमपृच्छाप्रकरणनाम्नी गुरुपरम्परा दर्शिताऽस्ति । तथाहि-'श्रीवर्धमान इति चन्द्रकुलाम्बरार्क-स्तस्माजिनेश्वरमुनीश्वर एव जज्ञे । तस्माज्जिनचन्द्रविभय नाम्नि-गाढाद्य- भूरभयदेवगुरुस्ततश्च ॥ १ ॥ सूरिर्बभूव जिनवल्लभनामधेय-स्तत्पादपद्ममधुकृज्जिनशेखराख्यः । पद्मेन्दुरिन्दुरिव कीर्ति- द्रोऽथ कृतोरुभद्र-स्ततः प्रभानन्दमुनीश्वरश्च ॥ ३ ॥ श्रीचन्द्रसूरिः सुगुरुस्तदीये, पट्टानतमप्रतिमोऽधुनाऽस्ति । अस्य द्वितीयस्तु धियाऽद्वितीयो, जज्ञे मुनीन्द्रो विमलेन्दुनामा ॥ ४ ॥ आचार्यधुर्यत्वमवापिता श्री-श्रीचन्द्रसूरिमनरैजयोऽमी । श्रीचारुचन्द्रो जिनभद्रसूरि-र्गुणाम्बुधि श्रीगुणशेखरश्च ॥ ५ ॥ एतैरेव वितीर्णो-पाध्यायपदो मुनीश्वरोत्तंसैः । श्रीदेव- भद्रयतिपति-शिष्यः श्री-श्रीतिलकनामा ॥ ६ ॥ गौतमपृच्छाप्रकरण-विवरणमिदमल्पबुद्धिविभवोऽपि । भव्यजनोपकृति- कृते, कृतवानभ्यर्थितः कृतिभिः ॥ ७ ॥ छन्दोलङ्कृतिलक्षण-दोषैर्दुष्टमस्ति किमपीह । तदखिलमपि मदनुग्रह-बुद्ध्या शोध्य विमलधीभिः ॥ गगनतले परिखेलति० ॥ ९ ॥ कल्याणाचलभूर्विका० ॥ १० ॥ इत्यादिद्वादशपद्यानि, अत्राऽपि गुरुपरम्परा इयं-चन्द्रे कुले वर्धमानसूरिः बभूव, तत्पट्टे श्रीजिनेश्वरसूरिः, तस्य शिष्यो नवाङ्गीवृत्तिकारकः श्रीअभयदेव- सूरिः तत्पट्टे श्रीजिनवल्लभसूरिः इत्यादि ॥ ७ ॥

---

१ संस्कृत एंड प्राकृत मॅन्युस्क्रिप्ट्स इन् कालेजी ऑफ् दि बॉम्बे ब्रँच ऑफ् दि रॉयल एशियाटिक सोसायटी (११०-११ पृष्ठयोः)

अपि च रुद्रपल्लीयखरतरगच्छाधिपति–श्रीअभयदेवसूरयोऽपि अष्टसप्तत्यधिकद्वादशशत १२७८ वर्षकृतद्वाविंशति-शतश्लोकमानजयन्तविजयकाव्यप्रशस्तौ (१६८ पत्रे) अमुमेव परम्परां कथयामासुः । तथाहि—

"आसीच्चन्द्रकुलाम्बराम्बरमणिः श्रीवर्धमानप्रभो, पादाम्भोरुहचञ्चरीकचरितश्चारित्रिणामग्रणीः । स श्रीसूरिर्जिनेश्वरस्त्रिपथगापाथःप्रवाहैरिव, स्वैरं यस्य यशोभरैस्त्रिजगतः पावित्र्यमासूत्रितम् ॥ १ ॥ अभवदभयदेवः सूरिरस्मात् स यस्य, प्रभुरभजत तोषं स्तम्भने पार्श्वनाथः । प्रकटितविकटार्थां सद्रसाम्राज्यभृत्यै, व्यधित निधिसमाना यश्च वृत्तिं नवाङ्ग्याः ॥ २ ॥ तच्छिष्यो जिनवल्लभः प्रभुरभूद्विश्वम्भराभामिनी–भास्वद्भाललामकोमलयशःस्तोमः शमारामभूः । यस्य श्री-नरवर्मभूपतिशिरःकोटीररत्नाङ्कुर–ज्योतिर्जालजलैरपुष्यत सदा पादारविन्दद्वयी ॥ ३ ॥ अत्रापि सूरिगुरुपरम्परायामेव चन्द्र-कुले श्रीवर्द्धमानसूरिर्बभूव, तच्छिष्यः श्रीजिनेश्वरसूरिः तस्य शिष्यः श्रीस्तम्भनपार्श्वनाथमूर्तिप्रकटको नवाङ्गीवृत्तिकारकः श्रीअभयदेवसूरिः, 'तच्छिष्या श्रीजिनवल्लभसूरिः' इत्यादिनवपद्यानि ॥ ८ ॥

पुनः श्रीरुद्रपल्लीयखरतरगच्छाधिपति–श्रीदेवेन्द्रसूरयोऽपि गुरुशिष्यक्रमं तथैवाऽऽहुः श्रीप्रश्नोत्तररत्नमालावृत्तौ एकोनत्रिंशदधिकचतुर्दशशत १४२९ वर्षकृतायां (पत्र ५६७); तथाहि–"श्रीवर्धमानजिनशासनमेरुभूपा–भूते सुधर्मगणनायकभद्रशाले । श्रीकोटिकाख्यगणकल्पतरौ सुवज्र–शाखेऽत्र गुच्छ इव राजति चन्द्रगच्छः ॥ १ ॥ तस्मिन् महोज्ज्वलफलोपमितिं दधानः, श्रीवर्धमान इति सूरिवरो बभूव । यस्याऽग्रतः समगृणोद्धरणोरगेन्द्रः, सूरीन्द्रमन्त्रविविधोपनिपत्प्रकारान् ॥ २ ॥ ततोऽस्तदोषो नियतं विवस्वान्, जिनेश्वरः सूरिवरः समासीत् । नो चेत्कथं श्रीधनपालचित्ता–न्महातम-

इत्थमेव श्रीरुद्रपल्लीयखरतरगच्छमण्डनश्रीतिलकोपाध्यायविरचितगौतमपृच्छाप्रकरणप्रशस्तौ गुरुपरम्परा दर्शिताऽस्ति । तथाहि–'श्रीवर्धमान इति चन्द्रकुलाम्बरार्क–स्तस्माज्जिनेश्वरमुनीश्वर एव जज्ञे । रङ्गन्नवाङ्गविवृतिप्रथनप्रसिद्ध–माहात्म्यभूरभयदेवगुरुस्ततश्च ॥ १ ॥ सूरिर्बभूव जिनवल्लभनामधेय–स्तत्पादपद्ममधुकृज्जिनशेखराख्यः । पद्मेन्दुरिन्दुनिभकीर्त्तिभरो बभूव, सूरिस्ततो यतिपतिर्विजयेन्दुनामा ॥ २ ॥ तस्माद्बभूवाऽभयदेवसूरि–र्विध्वस्तविस्तारिकुवादिगर्वः । श्रीदेवभद्रोऽथ कृतोरुभद्र–स्तत प्रभानन्दमुनीश्वरश्च ॥ ३ ॥ श्रीचन्द्रसूरिः सुगुरुस्तदीये, पट्टावतंसप्रतिमोऽधुनाऽस्ति । अस्य द्वितीयस्तु धियाऽद्वितीयो, जज्ञे मुनीन्द्रो विमलेन्दुनामा ॥४॥ आचार्यधुर्यत्वमवापिता श्री–श्रीचन्द्रसूरिप्रवरैस्त्रयोऽमी । श्रीचारुचन्द्रो जिनभद्रसूरि–र्गुणाम्बुधिः श्रीगुणशेखरश्च ॥ ५ ॥ एतैरेव वितीर्णो–पाध्यायपदो मुनीश्वरोत्तंसैः । श्रीदेवभद्रयतिपति–शिष्यः श्री श्रीतिलकनामा ॥ ६ ॥ गौतमपृच्छाप्रकरण–विवरणमिदमल्पबुद्धिविभवोऽपि । भव्यजनोपकृतिकृते, कृतवानभ्यर्थित कृतिभिः ॥ ७ ॥ छन्दोलङ्कृतिलक्षण–दोषैर्दुष्टमस्ति किमपीह । तदखिलमपि मदनुग्रह–बुद्ध्या शोध्य विमलधीभिः ॥ गगनतले परिखेलति० ॥ ९ ॥ कल्याणाचलमूर्विका० ॥ १० ॥ इत्यादिद्वादशपद्यानि, अत्राऽपि गुरुपरम्परा इय–चन्द्रे कुले वर्धमानसूरिः बभूव, तत्पट्टे श्रीजिनेश्वरसूरिः, तस्य शिष्यो नवाङ्गीवृत्तिकारकः श्रीअभयदेवसूरिः तत्पट्टे श्रीजिनवल्लभसूरिः इत्यादि ॥ ७ ॥

१ संस्कृत ऍण्ड प्राकृत मॅन्युस्क्रिप्ट्स इन् कायमेरी ऑफ दि बॉम्बे ब्रँच ऑफ दि रॉयल एशियाटिक सोसायटी (११०–११ पन्नो)

अपि च रुद्रपल्लीयखरतरगच्छाधिपति–श्रीअभयदेवसूरयोऽपि अष्टसप्तत्यधिकद्वादशशत १२७८ वर्षकृतद्वाविंशति-
शतश्लोकमानजयन्तविजयकाव्यप्रशस्तौ (१९८ पत्रे) अमुमेव परम्परा कथयामासुः । तथाहि—
"आसीच्चन्द्रकुलाम्बराम्बरमणिः श्रीवर्धमानप्रभोः, पादाम्भोरुहचञ्चरीकचरितश्चारित्रिणामग्रणीः । स श्रीसूरिजिनेश्व
रस्त्रिपथगापाथःप्रवाहैरिव, स्वैरं यस्य यशोभरैस्त्रिजगतः पावित्र्यमासूत्रितम् ॥ १ ॥ अभवदभयदेव सूरिरस्मात् स
यस्य, प्रभुरभजत तोषं स्तम्भने पार्श्वनाथः । प्रकटितविकटार्था सद्गसाम्राज्यवृद्ध्यै, व्यधित निधिसमाना यश्च वृत्तिं नवा-
ङ्गाः ॥ २ ॥ तच्छिष्यो जिनवल्लभः प्रभुरभूद्विश्वम्भराभामिनी–भास्वद्भालललामकोमलयश स्तोमः शमारामभू । यस्य श्री-
नरवर्मभूपतिशिरःकोटीररत्नाङ्कुर–ज्योतिर्जालजलैरपुष्यत सदा पादारविन्दद्वयी ॥ ३ ॥ अत्रापि सूरिगुरुपरंपरायामेव चन्द्र-
कुले श्रीवर्द्धमानसूरिर्बभूव, तच्छिष्य श्रीजिनेश्वरसूरिः तस्य शिष्यः श्रीस्तंभनपार्श्वनाथमूर्तिप्रकटको नवाङ्गीवृत्तिकारक
श्रीअभयदेवसूरिः, 'तच्छिष्या श्रीजिनवल्लभसूरि' इत्यादिनवपद्यानि ॥ ८ ॥

पुनः श्रीरुद्रपल्लीयखरतरगच्छाधिपति–श्रीदेवेन्द्रसूरयोऽपि गुरुशिष्यक्रमं तथैवाऽऽहु श्रीप्रश्नोत्तररत्नमालावृत्तौ एको-
नत्रिंशदधिकचतुर्दशशत १४२९ वर्षकृताया (पत्र ५६७), तथाहि–"श्रीवर्धमानजिनशासनमेरुभूप–भूते सुधर्मगणना-
यकभद्रशाले । श्रीकोटिकाख्यगणकल्पतरौ सुवज्र–शाखेऽत्र गुच्छ इव राजति चन्द्रगच्छ' ॥ १ ॥ तस्मिन् महोज्वलफलो-
पमितिं दधानः, श्रीवर्धमान इति सूरिवरो बभूव । यस्याऽमतः समगुणोद्धरणोरगेन्द्र , सूरीन्द्रमन्त्रविविधोपनिषत्प्रका-
रान् ॥ २ ॥ ततोऽस्तदोषो नियत विवस्वान् , जिनेश्वर सूरिवरः समासीत् । नो चेत्कथ श्रीधनपालचित्ता–न्महातम-

स्तोममपाकरोद्राक् ॥ ३ ॥ तस्माद्बभूवाऽभयदेवसूरि–र्यः स्तम्भने पार्श्वजिनेन्द्रमूर्त्तिम् । प्रकाश्य शस्याश्च नवाङ्गवृत्ती कृत्वा कृतार्थं स्वजनुस्तवान ॥ ४ ॥ तदनु जिनवल्लभाख्यः, प्रख्यातः समयकनककपपट्टः । यत्प्रतिबोधनपटहो,–ऽधुनाऽपि वन्ध्यन्यते जगति" ॥ ५ ॥ इत्यादित्रयस्त्रिंशत्पद्यानि सन्ति ॥ ९ ॥

एव पुनः श्रीदशगणधरसंबन्धगर्भित–श्रीपार्श्वनाथचरित्रे १२१६७ श्लोकमिते वसुरसरुद्र ११६८ वर्षे श्रीदेवभद्राचार्यैं अपि प्रशस्तौ प्रोक्त । तथाहि—

"तित्थंमि वह(ट)ते तस्स, भगवओ तियसवदणिज्जंमि । चदकुलंमि पसिद्धो, विउलाए वइरसाहाए ॥ १ ॥ सिरिवद्ध-माणसूरी–अहेसि तवनाणचरणरयणनिही । जस्सवि सुमरतो, लोगो रोम च मुचइइ ॥ २ ॥ तस्साऽसि दोन्नि सीसा, जयविक्खाया दिवायरससिव्व । आयरिअजिणेसरबुद्धिसागरायरिअनामाणो ॥ ३ ॥ तेसिं च पुणो जाया, सीसा दो महियलंमि सुपसिद्धा । जिणचदसूरिनामो, बीओऽभयदेवसूरित्ति ॥ ४ ॥ सिद्धतवित्तिविरयण-पगरणउवयारियभवलो-याण । को ताण गुणलव पि हु, होज्ज समत्थो पवित्थरिउ ॥ ५ ॥ तेसिंविणेअस्स पसन्नचदसूरिस्स सव्वगुणनिहिणो । पयपउमसेवगेहिं, सुमइउवज्झायसिस्सेहिं ॥ ६ ॥ सवेगरगसाला–राहणसत्थ जगमि वित्थरिअ । रइअं च वीरचरिअं, जेहिं कहारयणकोसो(सा)य ॥ ७ ॥ सोवण्णिकियमहिअ–मुणिसुव्वयवीरभवणरमणीए । भरुअच्छे तेहिं ठिए, सुमंदिरे

१ डॉ० पिटर्सन् रिपोर्ट में ३ पत्र ६२ ।

आमदत्तस्स ॥ ८ ॥ सिरिदेवभद्दसूरीहिं, विरइअं पासनाहचरिअमिम । लिहिय पढमिल्लुय पोत्थयमि गणिअमलचंदेणं" ॥ ९ ॥ इत्यादि ॥ १० ॥

एव श्रीअर्बुदाचले श्रीवस्तुपालवसतौ देवकुलिकाप्रशस्तौ अपि लिखितमस्ति ॥

स्वस्ति श्रीनृपविक्रमस० १२९३ मिति वैशाखशुक्ल १५ दिने शनौ, अद्येह श्रीअर्बुदाचलमहातीर्थे अणहिलपुरवास्त-व्यप्राग्वाटज्ञातीय–श्रीचन्द्र० इत्यादिबहुनामानि सन्ति, ततः श्रीशान्तिनाथबिम्ब कारित, प्रतिष्ठित च नवाङ्गीवृत्तिकारक–श्रीअभयदेवसूरिसन्तानीयैः श्रीधर्म्मघोषसूरिभि इत्यादि। अत्र मधुकरश्रीखरतरगच्छीय–श्रीधर्मघोषसूरयो ज्ञेया ॥ ११ ॥

एवमेव श्रीद्वीपासन्न–श्रीउनानगरे भूमिगृहान्तर्वर्त्तिप्रतिमाप्रशस्तौ अपि लिखितमस्ति, यथा "नवाङ्गीवृत्तिकारकश्रीअ-भयदेवसूरिसन्तानीयैः श्रीधर्मघोषसूरिभिः प्रतिष्ठित" ॥ १२ ॥

एव श्रीवीजापुरनगरे खरतरश्रावकहम्मीरपुरनरेश्वरमन्त्रिविजयपालपुत्रमन्त्रिदेवाकारितदेवगृहपट्टिकाया बहूनि प्रशस्ति-काव्यानि लिखितानि सन्तिं, तत्र श्रीवर्धमानसूरित आरभ्य लघुजिनेश्वरसूरिं यावत् एकैकेन काव्येन श्रीवर्धमानसूरि १ श्रीदुर्लभराजपर्षत् खरतरविरुदप्रापक–श्रीजिनेश्वरसूरि २ श्रीजिनचन्द्रसूरि ३ नवाङ्गीवृत्तिकारक–श्रीअभयदेवसूरि ४ श्रीजिनवल्लभसूरि ५ श्रीजिनदत्तसूरि ६ प्रमुखा वर्णिता सन्ति, सा पट्टिका श्यामवर्णा सांप्रत वीजापुरे सयतशालामध्ये भित्तौ स्थापिताऽस्ति स्वय मया दृष्टा च, पुनः कौतुकिना तत्र गत्वा द्रष्टव्या ॥ १३ ॥

---

१ श्रीमद्बुद्धिसागरसूरिकृतविजापुरवृत्तान्तग्रन्थस्य प्रस्तावनायां '५ पत्रे, ९२' श्लोकात् ११५ श्लोकपर्यन्तम् ।

ननु-श्रीअभयदेवसूरिभिरपि स्वय क्वापि ग्रन्थे पूर्वोक्तगुरुशिष्यपरम्परा प्रोक्ताऽस्ति ? उच्यते-बहुशो यत श्रीस्थानाङ्गवृत्तौ विंशत्यधिकैकादशशतवर्षे ११२० कृताया द्विशतद्विपञ्चाशदधिकचतुर्दशसहस्र १४२५२ प्रमाणाया प्रान्ते (पत्र ५२७) उक्तम्, तथाहि-"श्रीस्थानाङ्गस्य महानिधानस्य इव उन्मुद्रणमिव अनुयोग प्रारभ्यते इति। तच्चन्द्रकुलीनप्रवचनप्रणीता प्रतिबद्धविहारहारिचरित्र-श्रीवर्द्धमानमुनीन्द्रपादोपसेविन' प्रमाणादिव्युत्पादनप्रवणप्रकरणप्रबन्धप्रणायिनः प्रबुद्धप्रतिबन्धकप्रवक्तृप्रवीणाप्रतिहतप्रवचनार्थप्रधानवाक्प्रसरस्य सुविहितमुनिजनमुख्यस्य श्रीजिनेश्वराचार्यस्य तदनुजस्य च व्याकरणादिशास्त्रकर्तुः श्रीबुद्धिसागराचार्यस्य चरणकमलचञ्चरीककल्पेन श्रीमदभयदेवसूरिनाम्ना मया महावीरजिनराजसन्तानवर्त्तिना महाराजवंशजन्मनेव सविभ्रमुनिवर्गप्रवरश्रीमदजितसिंहाचार्यान्तेवासि-यशोदेवगणिनामधेयसाधोः उत्तरसाधकस्य इव विद्याक्रियाप्रधानस्य साहाय्येन समर्थितम् ॥ १४ ॥ एवमेव श्रीसमवायाङ्गसूत्रवृत्तिप्रशस्तौ (१६० पत्रे) अपि पट्टानुक्रमोऽस्ति, तदर्थिना ते ग्रन्था विलोकनीया. ॥ १५ ॥ एवमेव श्रीभगवतीवृत्तिप्रशस्तौ (९८० पत्रे) अपि ॥ १६ ॥ एवमेव श्रीज्ञाताधर्मकथावृत्तिप्रशस्तौ (२५४ पत्रे) अपि ॥ १७ ॥ एवमेव श्रीअनुत्तरोपपातिकदशावृत्तिप्रशस्तौ (८ पत्रे) अपि ॥ १८ ॥ एवमेव श्रीप्रश्नव्याकरणवृत्तिप्रशस्तौ (१६५ पत्रे) अपि ॥ १९ ॥

एवमेव श्रीपञ्चाशकवृत्तौ (३०१ पत्रेऽपि) सा एव गुरुपरम्परा, तथाहि-"यस्मिन्नतीते श्रुतसंयमश्रिया-वमासुवत्यावपरं तथाविधम्। स्वस्या(स्था) श्रयं सवसतोऽतिदुःस्थिते, श्रीवर्धमानः स यतीश्वरोऽभवत् ॥ १ ॥ शिष्योऽभवत्तस्य जिनेश्वराख्यः, सूरिः कृतानिन्द्यविचित्रशास्त्रः। सदा निरालम्बविहारवर्ती, चन्द्रोपमश्चन्द्रकुलाम्बरस्य ॥ २ ॥

अन्योऽपि विचो भुवि बुद्धिसागरः पाण्डित्यचारित्रगुणैरनो(नू)पमैः । शब्दादिलक्ष्मप्रतिपादकानघ-ग्रन्थप्रणेता प्रवर क्षमावताम् ॥ ३ तयोरिमा शिष्यवरस्य वाक्याद्, वृत्तिं व्यधात् श्रीजिनचन्द्रसूरेः । शिष्यस्तयोरेव विमुग्धबुद्धि-र्ग्रन्थार्थ-बोधेऽभयदेवसूरिः ॥ ४ ॥ बोधो न शास्त्रार्थगतोऽस्ति तादृशो, न तादृशी वाक्पटुतास्ति मे तथा । न चास्ति टीकेह न वृद्धनिर्मिता, हेतु परं मेऽत्र कृतौ विमोर्वचः ॥ ५ ॥ यदिह किमपि दृब्ध बुद्धिमान्द्याद्विरुद्धं, मयि विहितकृपास्तद्धी-धनाः शोधयन्तु । निपुणमतिमतोऽपि प्रायशः साघृतेः स्यात्, न हि न मतिविमोहः किं पुनर्मादृशस्य ॥ ६ ॥ चतुरधिकविंशातियुते, वर्षसहस्रे शते च सिद्धेयम् । धवलकपुरे वसतौ, धनपत्योर्बकुलनन्दिकयोः ॥७॥ अणहिलपाटकनगरे, सघवैर्वर्तमानबुधमुख्यैः । श्रीद्रोणाचार्यै-र्विद्वद्भिः शोधिता चेति" ॥ ८ ॥ इत्यादि । एव एषा एव गुरुपरम्परा श्रीअभयदेवसूरिभिः स्वकृतानेकग्रन्थप्रशस्तौ लिखिताऽस्ति, जिज्ञासुभिः ते ग्रन्था विलोकनीयाः ॥ २० ॥

ननु—अन्यगच्छीयसूरिभिः अपि इदमेव गुरुशिष्यपारम्पर्यं श्रीअभयदेवसूरीणा क्वापि ग्रन्थे लिखितमस्ति ? उच्यते—अनेकेषु ग्रन्थेषु अनेकैः लिखित वरीवर्ति । तथाहि—

"जिणवल्लहगणिलिहिय, सुहुमत्थवियारलवमिण सुयणा । निसुणंतु मुणंतु सय, परे वि बोहिंतु सोहिंतु ॥ १५२ ॥"

व्याख्या—'जिनवल्लहगणि'त्ति श्रीजिनवल्लभगणिनामकेन मतिमता सकलार्थसङ्ग्राहिस्थानाङ्गाद्यङ्गोपाङ्गपञ्चाशकादिशास्त्र-वृत्तिविधानावाप्तावदातकीर्त्ति-सुधाधवलितधरामण्डलाना श्रीमदभयदेवसूरीणां शिष्येण लिखित कर्म्मप्रकृत्यादिगंभीर-

शास्त्रेभ्यः समुद्धृत्य इत्थं जिनवल्लभगणिलिखितम्। इति सार्द्धशतकवृत्त्या (९९ पत्रे) एकसप्तत्यधिकैकादशशतवर्षे ११७१ कृतायां श्रीचित्रावालगच्छीय-श्रीधनेश्वरसूरयः प्राहु' ॥ २१ ॥

ननु-तपागच्छीयसूरिभिः अपि श्रीअभयदेवसूरीणां पूर्वोक्ता गुरुशिष्यपरम्परा क्वापि प्रोक्ताऽस्ति? उच्यते-श्रीकल्पान्तर्वाच्ये तपागच्छीयश्रीहेमहंससूरिभिः भिन्नभिन्नगच्छप्रभावकाधिकारे तथैव प्रतिपादिताऽस्ति, तथाहि—'श्रीउपकेशवंशे श्रीरत्नप्रभसूरि हुआ, जिये कोरंटे नगरइ अनइ ओसिए समकाळै एकसमै एकलग्नै प्रतिष्ठा कीधी १। चित्रावालगच्छीय-श्रीवादिदेवसूरि हुआ। जीए हेमराज भनातणें, आस्थानि गुणचन्द्र दिगम्बर जीतो २। नवाङ्गीवृत्तिकारक श्रीअभयदेवसूरि जिणे थंभणे सेढी नदीनैं उपकंठि श्रीपार्श्वनाथतणी स्तुति करी, धरणेन्द्रसाहाय्ये श्रीपार्श्वबिम्बप्रत्यक्ष कीधो, शरीरतणो कोढरोग उपसमाव्यो, तच्छिष्य श्रीजिनवल्लभसूरि हुआ, चारित्रनिर्मल अनेक ग्रन्थ तणो निर्माण कीधो। इणे अनुक्रमइं श्रीखरतरपक्षइ सूरिवर अनेक हुआ सातिशय' इत्यादि ॥ २२॥

पुनः तपागच्छनायक-श्रीसोमसुन्दरशिष्यमहोपाध्याय-श्रीचारित्रगणिविनेय प० श्रीसोमधर्मगणिविरचितायां (सं० १५०३ वर्षे) श्रीउपदेशसप्ततिकायां निष्पन्नाया द्वितीयाधिकारे सप्तमोपदेशे (पत्र ४२), तथाहि—

"जयत्यसौ स्तम्भनपार्श्वनाथः, प्रभावपूरैः परितः सनाथः। स्फुटीचकाराभयदेवसूरि-र्यां भूमिमध्यस्थितमूर्त्तिमिद्धाम् ॥ १ ॥ पुरा श्रीपत्तने राज्य, कुर्वाणे भीमभूपतौ। अभूवन् भूतले ख्याताः, श्रीजिनेश्वरसूरयः ॥ २ ॥ सूरयोऽभयदेवाख्या-स्तेषां पट्टे दिदीपिरे। येभ्यः प्रतिष्ठामापन्नो, गच्छः खरतराभिधः ॥ ३॥" इत्यादि ॥ २३॥

पुनः उपदेशतरङ्गिण्यां श्रीमुनिसुन्दरसूरयोऽपि प्रोचुः । तथाहि—"व्याख्याताभयदेवसूरिरमलप्रज्ञो नवाङ्ग्याः पुन-र्म्र-न्थाना जिनदत्तसूरिरददाद्दीक्षा सहस्रस्य तु । प्रौढः श्रीजिनवल्लभो गुरुरभूद् ज्ञानादिलक्ष्म्या पुन-र्ग्रन्थान् श्रीतिलकश्चकार विविधांश्चन्द्रप्रभाचार्यवत् ॥ १ ॥" इति ॥ २४ ॥

एव श्रीअणहिल्लपत्तने स० १६१७ मिते युगप्रधानश्रीजिनचन्द्रसूरिभिः सम श्रीअभयदेवसूरिं आश्रित्य तपागच्छीयधर्मसागरेण विवादे प्रारब्धेऽनेकग्रन्थदर्शनपूर्व चतुरशीतिगच्छाचार्यै एकीभूय धर्म्मपक्ष कक्षीकृत्य—अङ्गीकृत्य च सर्वगच्छीयसङ्घसमक्ष साक्ष्य प्रदत्त स्वहस्ताक्षरैः मतानि लिखितानि । यदुत श्रीस्तम्भनकपार्श्वनाथमूर्त्तिप्रकटको नवाङ्गीवृत्तिकारकः श्रीअभयदेवसूरि श्रीखरतरगच्छे एव नाऽन्यत्र गच्छे बभूव इति । इय वार्त्ता आबालगोपाल प्रसिद्धा अस्ति, पुनस्तदर्थिना इद मतपत्र द्रष्टव्यम्—

अत्र मतपत्रमिदम्—

"सं० १६१७ मिते कार्त्तिक सुदि ७ दिने शुक्रवारे श्रीपाटणनगरे श्रीखरतरगच्छनायकवादिकन्दकुद्दालभट्टारक-श्रीजिनचन्द्रसूरि चौमासी कीधी । तिवारइ ऋषीमती धर्मसागरै कुडी चरचा माडी, ज उ अभयदेवसूरि नवाङ्गीवृत्तिकर्त्ता श्रीथमणापार्श्वनाथप्रकटकर्ता, ते खरतरगच्छे न हूआ । एहवी वात साभली तिवारै श्रीजिनचन्द्रसूरि समस्तदर्शन एकठा कीधा, पछै समस्त दर्शन नइ पूछयो, जे श्रीअभयदेवसूरि नवाङ्गीवृत्तिकर्त्ता थभणपार्श्वनाथप्रकटकर्ता किसै गच्छइ हूआ ? तिवारैं समस्त दर्शन मिली अनै घणा ग्रन्थ जोया । पछै इम कह्यो—जे श्रीअभयदेवसूरि खरतरगच्छे

हूवा सही, सत्य समस्त दर्शन घणा मथ ओई नई सही कीधी, सही वार १०८ ॥ अत्र साखिभट्टारककर्मसुन्दरसूरिमत १, सिद्धान्तीया–वडगच्छा–श्रीथिरचन्द्रसूरिमत २, जावडीयागच्छे श्रीहर्षविनयमतम् ३, नीगमीया–तपागच्छे श्रीकल्याणरत्नसूरिमत ४, बृहत्तपागच्छे श्रीसिद्धसूरिमतम् ५, विवदणीक वारे जिया–खडखडता–तपागच्छे श्रीपरमानन्दसूरिमत ६, सिद्धान्तीया–वडगच्छा–श्रीमहीसागरसूरिमतम्, ७ काछेला–पुनमीयागच्छे उदयरत्नसूरिमतम् ८, पीपलियागच्छे विमलचन्द्रसूरिमतम् ९, आंठाडीआ–पूनमिआगच्छे श्रीविद्याप्रभसूरिमतं १०, ढढेरिया–पुनमीयागच्छे श्रीसयमसागरसूरिमतम् ११, कुतबपुरा–तपागच्छे श्रीविनयतिलकसूरिमतम् १२, वोकडियागच्छे देवानन्दसूरिमत १३, सिद्धान्तीयागच्छे पन्यासप्रमोदहंसमतम् १४, पाल्हणपुरागच्छे वादिनयकीर्त्तिमतम् १५, पाल्हणपुरीशाखातपागच्छे वा० रगनिधानमतं १६, अचलगच्छे पं० भावरत्नमत १७, छापरियापुनमीयागच्छे प० उदयराजमतं १८, साधुपुनमीयागच्छे पं० वा० नगामत १९, मलधारीगच्छे प० गुणतिलकमत २०, ओसवालगच्छे प० रत्नहर्षमत २१, धवलपर्वीसामाचलीयागच्छे पन्यास रगामत २२, चित्रावालगच्छे वा० क्षेमामतं २३, चिन्तामणीया पाडा वा० गुणमाणिक्यगणिमत २४, आगमीया उपाध्यायसुमतिशेखरमतम् २५, वेगडाखरतर प० पद्ममाणिक्यमत २६, बृहत्खरतर वा० मुनिरत्नमतम् २७, चित्रावालओगीवाडई पं० राजामतं २८, कोरण्टवालगच्छे चेला–हासामत २९, विवदणीक–खिराजुआमत ३०, आगमीया मोकलमत ३१, खरतर–उपाध्याय श्रीजयलाभमत ३२, कार्त्तिकसुदि ७ शुक्रवारे सर्वदर्शनी मिली, मतलब कीधी, धर्मसागर ऋषिमती वेढाव्यो, पुणि धर्मसागर दर्शनमाहि न आव्यव, वार तीम मतलब करी वेढाव्यो, पछी

छिपी रह्यो, पण न आवे, तिवारें काती सुदि १३ दिने सर्वदर्शन मिली षरचाये पोटो जाणीने निह्नव थाप्यौं, जिनदर्शन बाहिर कीधौ सही । सही १०८ । सर्वदर्शनसम्मत श्रीअभयदेवसूरि नवाङ्गीवृत्तिकर्त्ता थंभणा पार्श्वनाथ प्रकटकर्त्ता ते खरतर गच्छइ हुआ, पत्तनीयसमस्तदर्शनिभिः विचार्य मत लिखितम्" ॥

अथ ग्रन्थसाक्ष्य लिख्यते–श्रीतपागच्छीय–हेमहंससूरिकृतकल्पान्तर्वाच्ये १, भावहडाकृत–गुरुपर्वप्रभावकग्रन्थे २, तपालघुशाखालघुपट्टावल्या ३, तपाकृते आचारप्रदीपे ४, सन्देहदोलावलीखरतरग्रन्थप्रामाण्यसाधके ५, कुमरगिरिस्थिततपासामग्रीसाधुपट्टावल्या ६, श्रीजिनवल्लभसूरिकृत–सार्द्धशतककर्म्मग्रन्थमध्ये ७, श्रीचित्रावालगच्छीयश्रीधनेश्वरसूरिकृत–वृत्तिपरम्परासाधके ८, तपाकल्याणरत्नसूरिचिरन्तनटिप्पनकद्वये ९, छापरीया–पुनमीया–पट्टावल्यां १०, साधुपुनमीयापट्टावल्या ११, गुर्वावलीग्रन्थे १२, प्रभावकचरित्रे चन्द्रप्रभसूरिप्रणीते १३, सर्गे (१६१ पत्रे) श्रीअभयदेवसूरिचरित्रे १३, पल्लीवालगच्छीय भ० श्रीआमदेवसूरिकृतप्रभावकचरित्रे १४, पीपलीया–उदयरत्नप्रारम्भेण जीवानुशासने १५, तथा तपा–श्रीसोमसुन्दरसूरिराज्ये कृतोपदेशसप्ततिग्रन्थे १६, किं बहुना ४१ ग्रन्थमध्ये । हुडी–श्रीअभयदेवसूरि नवाङ्गीवृत्तिकर्त्ता श्रीस्तम्भनकपार्श्वनाथप्रकटकर्त्ता खरतरगच्छे बभूव–सर्वदर्शनिमतोपेतं मूलपत्रं अणहिल्लपत्तनभाण्डागारे मुक्त अस्ति, तद् आलोक्य एतल्लिखित अस्ति, ये च न मन्यन्ते ते निह्नवाः ।

अथ स्तम्भतीर्थमतानि लिख्यन्ते–स्वस्ति श्रीस्तम्भनाधीशं नत्वा श्रीस्तम्भतीर्थमध्ये समस्तदर्शनिभिर्लिखितम् । श्रीअभयदेवसूरि श्रीथंभणपार्श्वनाथ प्रकटकारक नवाङ्गीवृत्तिकारक खरतरगच्छे हुआ, केई एक भ्रम नथी सरदहिता, राग-

हूवा सही, सत्य समस्त दर्शन घणा ग्रथ जोई नइ सही कीधी, सही वार १०८ ॥ अत्र सालिभट्टारककर्मसुन्दरसूरि-
मत १, सिद्धान्तीया–वडगच्छा–श्रीथिरचन्द्रसूरिमतं २, आवडीयागच्छे श्रीहर्षविनयमतम् ३, नीगमीया–तपागच्छे
श्रीकल्याणरत्नसूरिमत ४, वृद्धतपागच्छे श्रीसिद्धसूरिमतम् ५, विवदणीक वारे जिया-खडखडता–तपागच्छे श्रीपरमानन्द-
सूरिमत ६, सिद्धान्तीया–वडगच्छा-श्रीमहीसागरसूरिमतम्, ७ काछेला–पुनमीयागच्छे उदयरत्नसूरिमतम् ८, पीपलिया-
गच्छे विमलचन्द्रसूरिमतम् ९, आठाडीआ–पूनमिआगच्छे श्रीविद्याप्रभसूरिमत १०, ढढेरिया–पुनमीयागच्छे श्रीसयम-
सागरसूरिमतम् ११, कुतवपुरा–तपागच्छे श्रीविनयतिलकसूरिमतम् १२, वोकडियागच्छे देवानन्दसूरिमत १३, सिद्धा-
न्तीयागच्छे पन्यासप्रमोदहसमतम् १४, पाल्हणपुरागच्छे वादिनयकीर्त्तिमतम् १५, पाल्हणपुरीशाखातपागच्छे वा० रग-
निधानमतं १६, अचलगच्छे पं० भावरत्नमत १७, छापरियापुनमीयागच्छे प० उदयराजमतं १८, साधुपुनमीयागच्छे
पं० वा० नगामत १९, मलधारीगच्छे प० गुणतिलकमत २०, ओसवालगच्छे प० रत्नहर्षमत २१, धवलपक्षीयाभाव-
लीयागच्छे पन्यास रंगामत २२, चित्रावालगच्छे वा० क्षेमामतं २३, चिन्तामणीया पाडा वा० गुणमाणिक्यगणि-
मत २४, आगमीया उपाध्यायसुमतिशेखरमतम् २५, वेगडाखरतर प० पद्ममाणिक्यमत २६, वृद्धखरतर वा० मुनि-
रत्नमतम् २७, चित्रावालजोगीवाडई पं० राजामतं २८, कोरण्टवालगच्छे चेला–हासामत २९, विवदणीक–लिराजुआमत
३०, आगमीया मोकलमत ३१, खरतर-उपाध्याय श्रीजयलाभमत ३२, कार्त्तिकसुदि ७ शुक्रवारे सर्वदर्शनी मिली, मत्त-
उस कीधी, धर्मसागर ऋषिमती तेडाव्यो, पुणि धर्मसागर धर्मसमाहि न आव्यउ, वार तीन मनवर करी तेडाव्यो, पणि

छिपी रह्यो, पण न आवे, तिवारै काती सुदि १२ दिने सर्वदर्शन मिली चरचाये पोटो जाणीने निह्नव थाप्यौ, जिनदर्शन बाहिर कीधौ सही। सही १०८। सर्वदर्शनसम्मत श्रीअभयदेवसूरि नवाङ्गीवृत्तिकर्त्ता थमणा पार्श्वनाथ प्रकटकर्त्ता ते खरतर गच्छइ हुआ, पत्तनीयसमस्तदर्शनिभिः विचार्य मत लिखितम्" ॥

अथ ग्रन्थसाक्ष्य लिख्यते–श्रीतपागच्छीय–हेमहंससूरिकृतकल्पान्तर्वाच्ये १, भावहडाकृत–गुरुपर्वप्रभावकग्रन्थे २, तपालघुशाखालघुपट्टावल्या ३, तपाकृते आचारप्रदीपे ४, सन्देहदोलावलीखरतरग्रन्थप्रामाण्यसाधके ५, कुमरगिरिस्थिततपासामग्रीसाधुपट्टावल्या ६, श्रीजिनवल्लभसूरिकृत–सार्द्धशतककर्मग्रन्थमध्ये ७, श्रीचित्रावालगच्छीयश्रीधनेश्वरसूरिकृत–वृत्तिपरम्परासाधके ८, तपाकल्याणरत्नसूरिचिरन्तनटिप्पनकद्वये ९, छापरीया–पुनमीया–पट्टावल्या १०, साधुपुनमीयापट्टावल्या ११, गुर्वावलीग्रन्थे १२, प्रभावकचरित्रे चन्द्रप्रभसूरिप्रणीते १३, सर्गे (१९१ पत्रे) श्रीअभयदेवसूरिचरित्रे १३, पल्लीवालगच्छीय भ० श्रीआमदेवसूरिकृतप्रभावकचरित्रे १४, पीपलीया–उदयरत्नप्रारम्भेण जीवानुशासने १५, तथा तपा–श्रीसोमसुन्दरसूरिराज्ये कृतोपदेशसप्ततिग्रन्थे १६, किं बहुना ४१ ग्रन्थमध्ये। हुडी–श्रीअभयदेवसूरि नवाङ्गीवृत्तिकर्त्ता श्रीस्तम्भनकपार्श्वनाथप्रकटकर्त्ता खरतरगच्छे बभूव–सर्वदर्शनिमतोपेत मूलपत्र अणहिल्लपत्तनभाण्डागारे मुक्त अस्ति, तद् आलोक्य एतल्लिखित अस्ति, ये च न मन्यन्ते ते निह्नवाः।

अथ स्तम्भतीर्थमतानि लिख्यन्ते–स्वस्ति श्रीस्तम्भनाधीश नत्वा श्रीस्तम्भतीर्थमध्ये समस्तदर्शनिभिर्लिखितम्। श्रीअभयदेवसूरि श्रीथमणपार्श्वनाथ प्रकटकारक नवाङ्गीवृत्तिकारक खरतरगच्छे हुआ, केई एक इम नथी सरदहिता, राग-

हूवा सही, सत्य समस्त दर्शन घणा ग्रथ जोई नइ सही कीधी, सही वार १०८ ॥ अत्र साखिभट्टारकक्षमासुन्दरसूरिमतं १, सिद्धान्तीया-वडगच्छा-श्रीथिरचन्द्रसूरिमतं २, जावडीयागच्छे श्रीहर्षविनयमतम् ३, नीगमीया-तपागच्छे श्रीकल्याणरत्नसूरिमत ४, बृहत्तपागच्छे श्रीसिद्धसूरिमतम् ५, विवदणीक वारे जिया-खडखडता-तपागच्छे श्रीपरमानन्दसूरिमत ६, सिद्धान्तीया-वडगच्छा-श्रीमहीसागरसूरिमतम्, ७ काछेला-पुनमीयागच्छे उदयरत्नसूरिमतम् ८, पीपलियागच्छे विमलचन्द्रसूरिमतम् ९, आठाडीआ-पूनमिआगच्छे श्रीविद्याप्रभसूरिमत १०, ढढेरिया-पुनमीयागच्छे श्रीसयमसागरसूरिमतम् ११, कुतबपुरा-तपागच्छे श्रीविनयतिलकसूरिमतम् १२, वोकडियागच्छे देवानन्दसूरिमत १३, सिद्धान्तीयागच्छे पन्यासप्रमोदहंसमतम् १४, पाल्हणपुरागच्छे वादिनयकीर्त्तिमतम् १५, पाल्हणपुरीशाखातपागच्छे वा० रगनिधानमत १६, अचलगच्छे प० भावरत्नमत १७, छापरियापुनमीयागच्छे प० उदयराजमतं १८, साधुपुनमीयागच्छे प० वा० नगामत १९, मलधारीगच्छे प० गुणतिलकमतं २०, ओसवालगच्छे प० रत्नहर्षमत २१, धवलपर्वीयाआंचलीयागच्छे पन्यास रगामत २२, चित्रावालगच्छे वा० क्षेमामतं २३, चिन्तामणीया पाडा वा० गुणमाणिक्यगणिमतं २४, आगमीया उपाध्यायसुमतिशेखरमतम् २५, वेगडाखरतर प० पद्ममाणिक्यमत २६, बृहत्खरतर वा० मुनिरत्नमतम् २७, चित्रावालओगीयावाडई पं० राजामत २८, कोरण्टवालगच्छे चेला-हासामत २९, विवदणीक-खिराळुआमत ३०, आगमीया मोकलमत ३१, खरतर-उपाध्याय श्रीजयलाभमतं ३२, कार्त्तिकसुदि ७ शुक्रवारे सर्वदर्शनी मिली, मजलस कीधी, धर्मसागर ऋषिमती तेडाव्यो, पुणि धर्मसागर दर्शनमांहि न आव्यउ, वार तीन मजकव करी तेडाव्यो, पछी

छिपी राखो, पण न आवे, तिवारे काती सुदि ११ दिने सर्वदर्शन मिली चरचाये पोठो आणीने निहव थाप्यो, जिन-
दर्शन बाहिर कीधो सही । सही १०८ । सर्वदर्शनसम्मत श्रीअभयदेवसूरि नवाङ्गीवृत्तिकर्त्ता थभणा पार्श्वनाथ प्रकट-
कर्त्ता ते खरतर गच्छइ हुआ, पत्तनीयसमस्तदर्शनिभिः विचार्य मत लिखितम्" ॥

अथ ग्रन्थसाक्ष्य लिख्यते—श्रीतपागच्छीय—हेमहंससूरिकृतकल्पान्तर्वाच्ये १, भावहड़ाकृत—गुरुपर्वप्रभावकग्रन्थे २, तपा-
लघुशालालघुपट्टावल्या ३, तपाकृते आचारप्रदीपे ४, सन्देहदोलावलीखरतरग्रन्थप्रामाण्यसाधके ५, कुमरगिरिस्थिततपा-
सामग्रीसाधुपट्टावल्या ६, श्रीजिनवल्लभसूरिकृत—सार्द्धशतककर्मग्रन्थमध्ये ७, श्रीचित्रावालगच्छीयश्रीधनेश्वरसूरिकृत—वृत्ति-
परम्परासाधके ८, तपाकल्याणरत्नसूरिचिरन्तनटिप्पनकद्वये ९, छापरीया—पुनमीया—पट्टावल्या १०, साधुपुनमीयापट्टा-
वल्या ११, गुर्वावलीग्रन्थे १२, प्रभावकचरित्रे चन्द्रप्रभसूरिप्रणीते १३, सर्गे (१११ पत्रे) श्रीअभयदेवसूरिचरित्रे १३,
पल्लीवालगच्छीय भ० श्रीआमदेवसूरिकृतप्रभावकचरित्रे १४, पीपलीया—उदयरत्नप्रारम्भेण जीवानुशासने १५, तथा
तपा—श्रीसोमसुन्दरसूरिराज्ये कृतोपदेशसप्ततिग्रन्थे १६, किं बहुना ४१ ग्रन्थमध्ये । इत्थी—श्रीअभयदेवसूरिः नवाङ्गीवृत्ति-
कर्त्ता श्रीस्तम्भनकपार्श्वनाथप्रकटकर्त्ता खरतरगच्छे बभूव—सर्वदर्शनिमतोपेत मूलपत्र अणहिलपत्तनभाण्डागारे मुक्त अस्ति,
तद् आलोक्य एतल्लिखित अस्ति, ये च न मन्यन्ते ते निह्नवाः ।

अथ स्तम्भतीर्थमतानि लिख्यन्ते—स्वस्ति श्रीस्तम्भनाधीशं नत्वा श्रीस्तम्भतीर्थमध्ये समस्तदर्शनिभिर्लिखितम् । श्री-
अभयदेवसूरि श्रीथंभणपार्श्वनाथ प्रकटकारक नवाङ्गीवृत्तिकारक खरतरगच्छे हुआ, केई एक इम नथी सरदहिता, राग-

हुया सही, सत्य समस्त दर्शन घणा ग्रंथ जोई नइ सही कीधी, सही वार १०८ ॥ अत्र साखिभट्टारककर्मसुन्दरसूरिमत १, सिद्धान्तीया-वडगच्छा-श्रीथिरचन्द्रसूरिमत २, जावडीयागच्छे श्रीहर्षविनयमतम् ३, नीगमीया-तपागच्छे श्रीकल्याणरत्नसूरिमत ४, बृहत्तपागच्छे श्रीसिद्धसूरिमतम् ५, विवदणीक वारे जिया-खडखडता-तपागच्छे श्रीपरमानन्दसूरिमत ६, सिद्धान्तीया-वडगच्छा-श्रीमहीसागरसूरिमतम्, ७ काछेला-पुनमीयागच्छे उदयरत्नसूरिमतम् ८, पीपलियागच्छे विमलचन्द्रसूरिमतम् ९, त्रांठारीआ-पूनमिआगच्छे श्रीविद्याप्रभसूरिमत १०, ढढेरिया-पुनमीयागच्छे श्रीसयमसागरसूरिमतम् ११, कुतबपुरा-तपागच्छे श्रीविनयतिलकसूरिमतम् १२, वोकडियागच्छे देवानन्दसूरिमत १३, सिद्धान्तीयागच्छे पंन्यासप्रमोदहसमतम् १४, पाल्हणपुरागच्छे वादिनयकीर्त्तिमतम् १५, पाल्हणपुरीशाखातपागच्छे वा० रगनिधानमतं १६, अचलगच्छे पं० मावरत्नमत १७, छापरियापुनमीयागच्छे प० उदयराजमत १८, साधुपुनमीयागच्छे पं० षा० नगामत १९, मलधारीगच्छे पं० गुणतिलकमतं २०, ओसवालगच्छे प० रत्नहर्षमत २१, धवलपर्वीयामाणडीयागच्छे पन्यास रंगामत २२, चित्रावालगच्छे वा० क्षेमामत २३, चिन्तामणीया पाडा वा० गुणमाणिक्यगणिमतं २४, आगमीया उपाध्यायसुमतिशेखरमतम् २५, मेगडाखरतर प० पद्ममाणिक्यमत २६, बृहत्खरतर वा० मुनिरत्नमतम् २७, चित्रावालओगीवाडई पं० राजामतं २८, कोरण्टवालगच्छे चेला-हासामतं २९, विवदणीक-सिराछुआमतं ३०, आगमीया मोकलमत ३१, खरतर-उपाध्याय श्रीजयलाभमत ३२, कार्त्तिकसुदि ७ शुक्रवारे सर्वदर्शनी मिली, मजलस कीधी, धर्मसागर ऋषिमती तेडाव्यो, पुणि धर्मसागर दर्शनमाहि न आव्यउ, वार तीन मजकच करी तेडाव्यो, पछे

पट्टे विधीयिरे । येभ्यः प्रतिष्ठामापन्नो, गच्छः खरतराभिधः ॥ ३ ॥ तेषामाचार्यवर्याणां, मान्याना भूभृतामपि । कुष्ठव्या धिरभूद्देहे, प्राच्यकर्माऽनुभावत ॥ ४ ॥ तत श्रीगुर्जरत्राया सभाणकपुर प्रति । शक्त्यल्पत्वेऽपि ते चक्रुर्विहार मुनिपुङ्ग वा ॥ ५ ॥ रोगग्रस्ततयाऽत्यन्त, सम्भाव्य स्वायुष क्षयम् । मिथ्यादुष्कृतदानार्थं, सर्वं सङ्घ समाह्वयत् ॥ ६ ॥ तस्यामेव निशीथिन्या, स्वप्ने शासनदेवता । प्रभो ! स्वपिषि जागर्षि, किं ? वेत्याह गुरु प्रति ॥ ७ ॥ रोगेण क्वास्ति ? मे निद्रे–त्युक्ते देवी गुरु जगौ । उन्मोटयत तर्ह्येताः सूत्रस्य नव कुकुन्टी (कुक्कुटीः ?) ॥ ८ ॥ शक्तेरभावात्किं कुर्वे ?,' साऽऽह मैव वचो वद । त्वमद्यापि नवाङ्गा यद्-वृत्तिः स्फीताः करिष्यसि ॥ ९ ॥ श्रीसुधर्मकृतग्रन्थान्, कथमर्थापयाम्यहम् ? । पङ्गो मत्येति को नाम ?, मेर्वारोहणकौशलम् ॥ १० ॥ देव्याह यत्र सन्देहा , स्मर्तव्याऽह त्वया तदा । यथा भिनद्मि तान् सर्वान्, पृष्ट्वा सीमन्धर जिनम् ॥ ११ ॥ रोगग्रस्त कथ मात !, करोमि विवृतीरहम् ? । माऽवादीस्तत्प्रतीकारे, किन्तूपायमिम शृणु ॥ १२ ॥ अस्ति स्तम्भनकग्रामे, सेढीनाममहानदी । तस्या श्रीपार्श्वनाथस्य, प्रतिमाऽस्त्यतिशायिनी ॥ १३ ॥ यत्र च क्षरति क्षीर, प्रत्यह कपिलेति गौः । तत्खुरोत्खातभूमौ च, द्रक्ष्यसि प्रतिमामुखम् ॥ १४ ॥ तदेव सप्रभाव तद् बिम्ब वदस्व भावत । यथा त्व स्वस्थदेह स्याः, इति प्रोच्य गता सुरी ॥ १५ ॥ प्रातर्जागरितास्तेऽथ, स्वप्नार्थमवबुध्य च । सम समग्रसङ्घेन, चेलु स्तम्भनक प्रति ॥ १६ ॥ तत्र गत्वा यथा स्थाने, प्रेक्ष्य पार्श्वजिनेश्वरम् । उल्लसत्सर्वरोमाञ्चा, एव ते तुष्टु वुर्मुदा ॥१७॥ "जय तिहुयणवरकप्परुक्ख जय जिणधन्नंतरि, जय तिहुयणकल्लाणकोस दुरिअक्करिकेसरि । तिहुयणजणअवि लंघियाण भुवणत्तयसामिय, कुणसु सुहाइ जिणेसपास थंभणयपुरट्ठिय ॥ १ ॥" वृत्ते तु षोडशे साऽर्चा, सर्वाङ्ग प्रकटाऽभ-

छेपना पाझा कुबुद्धि माया, ते मापता वुखीहुस्ये सही १०८, सिद्धान्तनैमेलि नवागीवृत्तिने वृद्ध सम्प्रदायनें मेलि, नेह न मानइ ते घणा कूडा पडे छे । समस्त दर्शन वैसी श्रीनवागीप्रशस्ति जोई वृद्धसम्प्रदाय जोईनें सही कीधी, जे श्रीअमयदेवसूरि खरतरगच्छे हुआ । अत्र साखि–ओसवालगच्छे प० सींहामत १ अचलगच्छे प० टक्सीनिधानमत २ वृद्धशालीयतपागच्छे श्रीसौभाग्यरत्नसूरिमत ३ वडागच्छे उ० विनयकुशलमत ४ कोरटवालगच्छे प० पद्मशेखरमत ५ पूर्णिमागच्छे प० रत्नधीरमत ६ वडगच्छातपागच्छे प० रत्नसागरमत ७ मलधारीगच्छे क्षमासुन्दरमत ८ अचलीयागच्छे पूर्णचन्द्रमत ९ सांडेरा–समयरत्नमत १० आगमीयागच्छे ऋषिरामसतम् ११ सुधर्मघोषगच्छे ऋषिरत्नसागरमत १२ कडूआमती–पोमसीमतं १३ श्रीखरतरगच्छे श्रीअमयदेवसूरि स० ११११ श्रीथभणो पार्श्वनाथ प्रगट कीधौ, स० ११२० श्रीनवाङ्गीवृत्ति कीधी, सं० १२०४ श्रीरुद्रपल्लीगच्छे अभयदेवसूरि बीजा हुआ न माने ते अभागीया, खोटु बोलीने चारित्र गमाडे छै । तथा के इक कदाग्रही इम कहै–जे श्रीअमयदेवसूरि नवाङ्गीवृत्तिकर्त्ता श्रीथमणपार्श्वनाथप्रकटकारक खरतरगच्छे न हुआ, ते महाउत्सूत्रवादी जाणिवा, जिणे कारणें तपागच्छनायक श्रीसोमसुन्दर सूरिना शिष्यनी कीधी उपदेशसत्तरी ग्रन्थ तेमांहि १२ मइ उपदेशे (४१ पत्रे) ते कालना गीतार्थ सवेगी हुआ । तिणे खरतरगच्छे कह्या छे ते हुबी लिखी जइ छे ॥

जयत्यसौ स्तम्भनपार्श्वनाथः, प्रभावपूरैः परितः सनाथः । स्फुटीचकाराभयदेवसूरि–र्यो भूमिमध्यस्थितमूर्तिमिद्धम् ॥१॥
पुर श्रीपत्तने राज्य, कुर्वाणे भीमभूपतौ । अभूवन् भूतले ख्याताः, श्रीजिनेश्वरसूरयः ॥ २ ॥ सूरयोऽभयदेवाख्या–स्तेषा

३४ श्रीसर्वदेवसूरि ३५ श्रीअजितदेवसूरि ३६ श्रीविजयसिंहसूरि ३७ श्रीसोमप्रभसूरि ३८ श्रीमुनिचन्द्रसूरि ३९ श्रीअजितसिंहसूरि ४० श्रीविजयसेनसूरि ४१ श्रीमणिरत्नसूरि ४२ श्रीजगच्चन्द्रसूरि ४३ श्रीदेवेन्द्रसूरि ४४ श्रीधर्मघोषसूरि ४५ श्रीसोमप्रभसूरि ४६ श्रीसोमतिलकसूरि ४७ श्रीजयानन्दसूरि ४८ श्रीदेवसुन्दरसूरि ४९ श्रीज्ञानसागरसूरि ५० श्रीकुलमण्डनसूरि ५१ श्रीसोमसुन्दरसूरि ५२ श्रीजयचन्द्रसूरि ५३ श्रीमुनिसुन्दरसूरि ५४ श्रीरत्नशेखरसूरि ५५ श्रीलक्ष्मीसागरसूरि ५६ श्रीसुमतिसाधुसूरि ५७ श्रीहेमविमलसूरि ५८ श्रीआनन्दविमलसूरि ५९ श्रीविजयदानसूरि ६० श्रीहीरविजयसूरि ६१ श्रीविजयसेनसूरि ६२ श्रीविजयदेवसूरिप्रमुखाः ६३। एवमन्येषु अपि आगमिक १ पूर्णिमापक्षीय २ विधिपक्षीयादि ३ गच्छेषु पट्टावल्या एतादृशप्रभावक–श्रीअभयदेवसूरिनाम न क्वाऽपि लिखितमस्ति, ततो यस्य पितामहगुरुः श्रीवर्द्धमानसूरिः गुरुश्च श्रीजिनेश्वरसूरिः सतीर्थ्यश्च श्रीजिनचन्द्रसूरिः शिष्यो यस्य श्रीजिनवल्लभसूरिः प्रशिष्यश्च श्रीजिनदत्तसूरिः स्वयं च श्रीस्तम्भनकपार्श्वनाथमूर्त्तिप्रकटको नवाङ्गीवृत्तिकारकश्च, एतादृशः प्रभावकः श्रीअभयदेवसूरिः श्रीखरतरगच्छे एव जातः, नाऽन्यत्र।

॥ इति श्रीअभयदेवसूरेः खरतरगच्छेशत्वाधिकारः ॥ ४ ॥

ननु–आत्मीयगच्छे प्रतिक्रमणान्ताः साधवः–"आयरिय उवज्झाए"त्ति, गाथा त्रिकं कथं न पठन्ति? उच्यते–आवश्यकादिषु साधूनां नामग्राहं तस्य अनुक्तत्वात्। ननु–तर्हि श्रावकाः कथं कथयन्ति? सत्यं, श्रीजिनवल्लभसूरिभिः निजसामाचार्यां उक्तत्वात्, तथाहि–"दाऊण वंदणं तो, पणगाइसु जइसु खामए तिन्नि। किइकम्मं किरिअ ठिओ सड्ढो गाहातिगं पढई ॥ १९ ॥" अत्र आह परः—ननु–श्रीप्रवचनसारोद्धारबृहद्वृत्तौ रात्रिप्रतिक्रमणाधिकारे (४० पत्रे) "वंदणय गा-

घत् । अत एवाऽमुक्ते तैः, पच्चक्खेति पदं कृतम् ॥ १८ ॥ "फणिफणफारफुरंतरयणकररंजियनहयल, फलिणीकंदलदल-
तमालनीलुप्पलसामल । कमठासुरउवसग्गवग्गसंसग्गअगंजिय, जय पच्चक्खजिणेसपास थंभणयपुरट्ठिय ॥ २८ ॥" एवं
द्वात्रिंशता वृत्तैः, तुष्टुवुः पार्श्वतीर्थपम् । श्रीसङ्घोऽपि महापूजाद्युत्सवांस्तत्र निर्ममे ॥ १९ ॥ अन्त्य वृत्तद्वय तत्र त्यक्त्वा देव्युप-
रोधतः । चक्रिरे त्रिंशता वृत्तैः, स प्रभावं स्तवं हि ते ॥ २० ॥ तत्कालरोगनिर्मुक्ताः, सूरयस्तेऽपि जज्ञिरे । नव्यकारितचैत्ये च,
प्रतिमा सा निवेशिता ॥ २१ ॥ स्थानाङ्गादिनवाङ्गानां, चक्रुस्ते विवृतीः क्रमात् । देवतावचनं न स्यात्, कल्पान्तेऽपि हि
निष्फलम् ॥ २२ ॥ इत्यादि समस्तवृत्तान्तआणी करी जे संवेगी गीतार्थ छे ते समस्तसिधा कहिस्ये, उत्सूत्रथी बीहता
थका बीजाई पूर्वाचार्य अनेरे गच्छि हुआ तेहिं इम कह्या जे श्रीअभयदेवसूरि नवाङ्गीवृत्तिकर्त्ता थंभणापार्श्वनाथ
प्रकटणहार "जयतिहुयण बत्रीसी" कारक श्रीखरतरगच्छि हुआसही सन्देह नही ॥ न च वाच्यं एतादृशः प्रभावक
श्रीअभयदेवसूरिः तपागच्छे न बभूव, कथं तत्पट्टावल्यां तन्नाम अभवत् ? । तत्पट्टानुक्रमस्तु अयम्—"श्रीवर्धमान १
श्रीसुधर्म २ जम्बू ३ प्रभव ४ श्रीसिज्जंभव ५ श्रीयशोभद्र ६ श्रीसम्भूतिविजय ७ श्रीस्थूलभद्र ८ श्रीसुहस्ति ९ श्रीसु-
स्थित १० श्रीइन्द्रदिन्न ११ श्रीदिन्नसूरि १२ श्रीसिंहगिरि १३ श्रीवज्रस्वामि १४ श्रीवज्रसेन १५ श्रीचन्द्रसूरि १६ श्री-
सामन्तभद्रसूरि १७ श्रीदेवसूरि १८ श्रीप्रद्योतनसूरि १९ श्रीवादिदेवसूरि २० श्रीमानतुङ्गसूरि २१ श्रीवीरसूरि २२ श्रीज-
यदेवसूरि २३ श्रीदेवानन्दसूरि २४ श्रीविक्रमसूरि २५ श्रीनरसिंहसूरि २६ श्रीसमुद्रसूरि २७ श्रीमान् देवसूरि २८ श्री-
विबुधप्रभसूरि २९ श्रीजयानन्दसूरि ३० श्रीरविप्रभसूरि ३१ श्रीयशोभद्रसूरि ३२ श्रीविमलचन्द्रसूरि ३३ श्रीउद्योतनसूरि

चित्तां शोकेन १ हृष्टचित्तां हर्षेण २ यक्षाविष्टां—देवताधिष्ठितां ३ उन्मादप्राप्तां मातादिना ४ उपसर्गप्राप्तां तिर्यङ्मनुष्या-दिना नीयमानां ५ साधिकरणां कलहयन्तीं ६, षड्भिः स्थानैः वक्ष्यमाणैः निर्ग्रन्थाः—साधवो निर्ग्रन्थ्याः च साध्व्यः तथाविध-निर्ग्रन्थ्याभावे मिश्राः सन्तः साधर्मिक—समानधर्मयुक्त साधुं इत्यर्थ, 'समायरमाणे'त्ति समाद्रियमाणाः—साधर्मिकं प्रति आदर कुर्वाणाः समाचरन्तो वा उत्पाटनादिव्यवहारविषयीकुर्वन्तो, न अतिक्रमन्ति आज्ञा स्त्रीभिः सह विहार १—स्वा-ध्याया २—वस्थानादि न कार्यं इत्यादिरूपा, पुष्टालम्बनत्वात् इति 'अतोर्हितो व'त्ति गृहादेः मध्याद् बहिर्नयन्तो वाशब्दा विकल्पार्थाः, बाह्यिर्हितो व'त्ति गृहादेः बहिस्तात् निर्बहिः—अत्यन्तबहिः बहिस्तात्तरा नयन्तः, 'उपेक्षमाणा' इति उपेक्षा द्विवि-धा—व्यापारोपेक्षा अव्यापारोपेक्षा च, तत्र व्यापारोपेक्षया त उपेक्षमाणा तद्विषयाया छेदनबन्धनादिकाया समयप्रसिद्ध-क्रियाया व्याप्रियमाणा इत्यर्थः, अव्यापारोपेक्षया च मृतकस्वजनादिभिः त सत्क्रियमाण उपेक्षमाणाः तत्र उदासीना इत्यर्थः, तथा 'उवासमाण'त्ति पाठान्तरेण 'भयमाण'त्ति वा रात्रिजागरणात् तदुपासना विदधानाः, 'उवसामेमाणा'त्ति पाठान्तरे त क्षुद्रव्यन्तराधिष्ठितं समयप्रसिद्धविधिनोपशमयन्त इति, तथा 'अणुन्नवेमाण'त्ति तत्स्वजनादीन् तत्परिष्ठा-पनाय अनुज्ञापयन्तः, 'तुसिणीए'त्ति तूष्णींभावेन सम्प्रव्रजन्तः तत्परिष्ठापनार्थं आगमानुज्ञातत्वात् सर्वं इदं आज्ञाऽतिक्र-माय न भवति इति ।" अत्र स्पष्टमेव साधूनां साध्वीभिः समं विहारो न्यषेधि ॥ १ ॥

तथा पुनर्निषेधमाह—"जे भिक्खू आगंतागारे जाव परिआवहेसु वा एगो एगित्थिए सद्धिं विहार वा करेज्ज सज्झायं वा करेज्ज असणं वा पाण वा खाइम वा साइम वा आहारेज्ज उच्चारपासवणं वा परिट्ठवेइ, अण्णयर वा (अणारिअ) आणा-

चिन्मते न पठंति च" इति श्रीभावदेवसूरिकृतयतिदिनचर्यायां (८६ पत्रे)। अथ पञ्चवस्तुकसूत्रे साधुप्रतिक्रमणाधिकारे (७७ पत्रे) 'आयरिय उवज्झाए' इत्यादि गाथात्रिकं भणितमस्ति, तत्रापि तद्गच्छीयसामाचारी एव प्रमाणम् ॥ अथवा 'तत्त्वं पुनः केवलिनो विदन्ति' यथाऽस्ति तथा प्रमाणं, नाऽस्माकं कोऽपि अभिनिवेशः, असद्गच्छसामाचारी चेयम्, यत्साधवः, 'आयरिय उवज्झाए'त्ति गाथात्रिकं न पठन्तीति ॥

॥ इति आयरिय उवज्झाए श्रावकपठनाधिकारः ॥ ५ ॥

ननु-केषाञ्चिद्गच्छे साम्प्रतं साधूनां साध्वीभिः समं विहारो दृश्यते,आत्मगच्छे तु तन्निषेधः, तत् कथम्? अत्रोच्यते, सूत्रवृत्त्यादौ साधूनां स्त्रीभिः सह विहारः १ स्वाध्यायः २ अवस्थानादेः ३ निषेधात्, यदुक्तं स्थानाङ्गसूत्रे षष्ठस्थानके प्रथमोद्देशके (३५२ पत्रे), तथाहि—

"छहिं ठाणेहिं निग्गथे निग्गर्थी गिण्हमाणे वा अवलमाणे वा नाइक्कमति, तं जहा-खित्तचित्तं १ दित्तचित्तं २ जक्खाइट्ठं ३ उम्मायपत्तं ४ उवसग्गपत्तं ५ साहिकरणं ६ ॥ छहिं ठाणेहिं निग्गथा निग्गंथीओ अ साहम्मिअं कालगयं समायरमाणा नाइक्कमति, तंजहा—अंतोहिंतो वा बाहिं णीणेमाणा वा १ बाहिं हिंतो वा निबाहिं णीणेमाणा २ उवेहमाणा वा ३ उवासमाणा वा ४ अणुन्नवेमाणा वा ५ तुसिणीते वा संपव्वयमाणा ६ ॥ तट्टीका—अनन्तरं गणधरगुणा उक्ताः, गणधरकृतमर्यादया च वर्तमानो निर्ग्रन्थो न आज्ञा अतिक्रामति इति एतत् सूत्रद्वयेनाऽऽह—तत्र प्रथमं पञ्चमस्थानके व्याख्यातमेव, तथापि किंचिदुच्यते गृह्णन्=भीतादौ अवलम्बयन्, हस्तबाहुलादौ गृहीत्वा न अतिक्रामति आज्ञामिति गम्यते। क्षिप्त-

चित्ता शोकेन १ दृप्तचित्ता हर्षेण २ यक्षाविष्टा=देवताधिष्ठितां ३ उन्मादप्राप्तां वातादिना ४ उपसर्गप्राप्ता तिर्यङ्मनुष्या-दिना नीयमाना ५ साधिकरणा कलहयन्ती ६, षड्भिः स्थानैः वक्ष्यमाणैः निर्ग्रन्थाः—साधवो निर्ग्रन्थ्याः च साध्व्यः तथाविध-निर्ग्रन्थ्याभावे मिश्राः सन्त साधर्मिक—समानधर्मयुक्तं साधुं इत्यर्थ, 'समायरमाणे'त्ति समाद्रियमाणाः—साधर्मिकं प्रति आदर कुर्वाणाः समाचरन्तो वा उत्पाटनादिव्यवहारविषयीकुर्वन्तो, न अतिक्रामन्ति आज्ञा स्त्रीभिः सह विहार १—स्वा-ध्याया २—वस्थानादि न कार्य इत्यादिरूपा, पुष्टालम्बनत्वात् इति 'अतोहिंतो व'त्ति गृहादे' मध्याद् बहिर्नयन्तो वाशब्दा विकल्पार्थाः, बाहिर्हितो व'त्ति गृहादेः बहिस्तात् निर्बहिः—अत्यन्तबहिः बहिस्तात्तरा नयन्तः, 'उपेक्षमाणा' इति उपेक्षा द्विवि-धा—व्यापारोपेक्षा अव्यापारोपेक्षा च, तत्र व्यापारोपेक्षया त उपेक्षमाणा' तद्विषयाया छेदनबन्धनादिकाया समयप्रसिद्ध-क्रियाया व्याप्रियमाणा इत्यर्थः, अव्यापारोपेक्षया च मृतकस्वजनादिभिः त सत्क्रियमाण उपेक्षमाणाः तत्र उदासीना इत्यर्थः, तथा 'उवासमाण'त्ति पाठान्तरेण 'भयमाण'त्ति वा रात्रिजागरणात् तदुपासना विदधानाः, 'उवसामेमाणा'त्ति पाठान्तरे त क्षुद्रव्यन्तराधिष्ठितं समयप्रसिद्धविधिनोपशमयन्त इति, तथा 'अणुन्नवेमाण'त्ति तत्स्वजनादीन् तत्परिष्ठा-पनाय अनुज्ञापयन्तः, 'तुसिणीए'त्ति तूष्णींभावेन सम्प्रव्रजन्तः तत्परिष्ठापनार्थं आगमानुज्ञातत्वात् सर्वं इदं आज्ञाऽतिक्र-माय न भवति इति ।" अत्र स्पष्टमेव साधूना साध्वीभिः समं विहारो न्यषेधि ॥ १ ॥

तथा पुनर्निषेधमाह—"जे भिक्खू आगंतागारे जाव परिआवहेसु वा एगो एगित्थिए सद्धिं विहार वा करेज्ज सज्झायं वा करेज्ज असणं वा पाण वा खाइम वा साइम वा आहारेज्ज उच्चारपासवण वा परिठ्ठवेइ, अण्णयर वा (अणारिअं) आणा-

चिन्मते न पठंति च" इति श्रीभावदेवसूरिकृतयतिदिनचर्यायां (८३ पत्रे)। अथ पञ्चवस्तुकसूत्रे साधुप्रतिक्रमणाधिकारे (७७ पत्रे) 'आयरिय उवज्झाए' इत्यादि गाथात्रिकं भणितमस्ति, तत्रापि तद्गच्छीयसामाचारी एव प्रमाणम् ॥ अथवा 'तत्त्वं पुन' केवलिनो विदन्ति' यथाऽस्ति तथा प्रमाणं, नाऽस्माकं कोऽपि अभिनिवेशः, अस्मद्गच्छसामाचारी चेयम्, यत्साधवः, 'आयरिय उवज्झाए'त्ति गाथात्रिकं न पठन्तीति ॥

॥ इति आयरिय उवज्झाए श्रावकपठनाधिकारः ॥ ५ ॥

ननु–केषांचिद्गच्छे साम्प्रतं साधूनां साध्वीभिः समं विहारो दृश्यते,आत्मगच्छे तु तन्निषेध', तत् कथम् ? अत्रोच्यते, सूत्रवृत्त्यादौ साधूना स्त्रीभिः सह विहारः १ स्वाध्याय' २ अवस्थानादेः ३ निषेधात्, यदुक्तं स्थानाङ्गसूत्रे षष्ठस्थानके प्रथमोद्देशके (३५२ पत्रे), तथाहि—

"छहिं ठाणेहिं निग्गथे निग्गथीं गिण्हमाणे वा अवलमाणे वा नाइक्कमति, तं जहा–खित्तचित्तं १ दित्तचित्तं २ जक्खाइट्ठं ३ उम्मायपत्त ४ उवसग्गपत्त ५ साहिकरणं ६ ॥ छहिं ठाणेहिं निग्गंथा निग्गंथीओ अ साहम्मिअं कालगयं समायरमाणा नाइक्कमति, तंजहा–अंतोहिंतो वा बाहिं णीणेमाणा वा १ बाहिं हिंतो वा निबाहिं णीणेमाणा २ उवेहमाणा वा ३ उवासमाणा वा ४ अणुन्नवेमाणा वा ५ तुसिणीते वा संपव्वयमाणा ६ ॥ तट्टीका–अनन्तरं गणधरगुणा उक्ताः, गणधरकृतमर्यादया च वर्तमानो निर्ग्रन्थो न आज्ञां अतिक्रामति इति एतत् सूत्रद्वयेनाऽऽह–तत्र प्रथम पञ्चमस्थानके व्याख्यातमेव, तथापि किंचिदुच्यते गृह्णन्–भीतादौ अवलम्बयन्, हस्तवस्त्राञ्चलादौ गृहीत्वा न अतिक्रामति आज्ञामिति गम्यते । क्षिप्त-

चित्तां शोकेन १ हृप्तचित्तां हर्षेण २ यक्षाविष्टा=देवताधिष्ठिता ३ उन्मादप्राप्ता वातादिना ४ उपसर्गप्राप्ता तिर्यङ्मनुष्यादिना नीयमाना ५ साधिकरणां कलहयन्तीं ६, षड्भिः स्थानैः वक्ष्यमाणैः निर्ग्रन्थाः—साधवो निर्ग्रन्थ्याः च साध्व्य' तथाविधनिर्ग्रन्थाभावे मिश्राः सन्तः साधर्मिक=समानधर्मयुक्तं साधु इत्यर्थः, 'समायरमाणे'त्ति समाद्रियमाणा —साधर्मिकं प्रति आदरं कुर्वाणाः समाचरन्तो वा उत्पाटनादिव्यवहारविषयीकुर्वन्तो, न अतिक्रामन्ति आज्ञा स्त्रीभिः सह विहार १—स्वाध्याया २—वस्थानादि न कार्य इत्यादिरूपा, पुष्टालम्बनत्वात् इति 'अतोर्हितो व'त्ति गृहादेः मध्याद् बहिर्नयन्तो वाशब्दा विकल्पार्थाः, वाहिर्हितो व'त्ति गृहादे बहिस्तात् निर्वहिः—अत्यन्तबहिः बहिस्तात्तरा नयन्तः, 'उपेक्षमाणा' इति उपेक्षा द्विविधा—व्यापारोपेक्षा अव्यापारोपेक्षा च, तत्र व्यापारोपेक्षया त उपेक्षमाणाः तद्विषयाया छेदनबन्धनादिकाया समयप्रसिद्धक्रियाया व्याप्रियमाणा इत्यर्थः, अव्यापारोपेक्षया च मृतकस्वजनादिभिः त सत्क्रियमाण उपेक्षमाणाः तत्र उदासीना इत्यर्थः, तथा 'उवासमाण'त्ति पाठान्तरेण 'भयमाण'त्ति वा रात्रिजागरणात् तदुपासना विदधानाः, 'उवसामेमाणा'त्ति पाठान्तरे त क्षुद्रव्यन्तराधिष्ठित समयप्रसिद्धविधिनोपशमयन्त इति, तथा 'अणुन्नवेमाण'त्ति तत्स्वजनादीन् तत्परिष्ठापनाय अनुज्ञापयन्तः, 'तुसिणीए'त्ति तूष्णींभावेन सम्प्रव्रजन्तः तत्परिष्ठापनार्थं आगमानुज्ञातत्वात् सर्वं इद आज्ञाऽतिक्रमाय न भवति इति ।" अत्र स्पष्टमेव साधूनां साध्वीभिः सम विहारो न्यषेधि ॥ १ ॥

तथा पुनर्निषेधमाह—"जे भिक्खू आगंतागारे जाव परिआवहेसु वा एगो एगित्थिए सद्धिं विहार वा करेज्ज सज्झायं वा करेज्ज असणं वा पाण वा खाइम वा साइम वा आहारेज्ज उच्चारपासवण वा परिट्ठवेइ, अण्णयर वा (अणारिअ) आणा-

रिअं निठ्ठुर असमणपाउग्गं कह कहेइ कहंतं वा साइज्जति तं सेवमाणे आवज्जइ चाउम्मासिय परिहारट्ठाण अणुग्घाइयं" इत्यादि इति श्रीनिशीथेऽष्टमोद्देशके ॥ उक्तः सप्तमः, इदानीं अष्टम "तस्स इमो सबंधो कहितो"–

"कहिया खलु मागारा, ते उ कहिं? कतिविहा? य विन्नेया। अगतागारादीसुं, सविगारविहारमादीया ॥ १ ॥" सत्तममत्त अतसुत्ते(इ)त्थी पुरिसागारा कहिता, ते कहिं हवेज्ज? अगतागारादिसु, ते आगतागारादी इह समति कतिविहा गामे अगारा निण्णेया? इह अपुनरुत्तियाणि—

व्याख्या–एगो साहू एगाए इत्थिआए सद्धिं समाणं गामाओ गामतर विहारो अहवा गयागय चकमण सज्झाय करेइ, असणाविअ वा आहारेति उच्चारं पासवण वा परिठवेइ, एगो एगत्थिआए सद्धिं विहारभूमिं गच्छति, अणारिआ कामकहा निरन्तर वा अप्पिय कहं कहेति, काम निठ्ठुरकहाओ एता चेव असमणपाउग्गा, अथवा देसभत्तकहादी जा सजमोवकारिका ण भवति, सा सब्बा असमणपाउग्गा ॥

"आगतगारे आरामागारे कुलावसत्थे। पुरिसित्थिएगऽणेगे चउक्कमयणा, दुयक्खेऽवि ॥२॥" एगो एगित्थिए सद्धिं, एगो अणेगित्थीए सद्धिं, अणेगा एगित्थिए सद्धिं, अणेगा अणेगित्थिए सद्धिं, जा कामकहा सा उ होइ अणारिया तरंव लोइया णरवाहणदत्तकथा लोगुत्तरिया तरंगवती मलयवती मगधसेणादी, चउत्तरिया निठ्ठुरमहीकहण भागवयदोससामण्णया ॥ ३ ॥

"अवि मायर पि सद्धिं, कहावि एगाणियस्स पडिसिद्धा। किं पुण? अगारिगादी, तरुणित्थीणं सहगयस्स ॥ ४ ॥"

माइमगिणिमादीहिं अगासित्थीहिं सद्धिं एगागिमस्स धम्मकहावि काउ ण वट्टइ, किं पुण अण्णाहिं तरुणित्थीहिं सद्धिं ? "अण्णावि अप्पसत्थासु थीसु कहा किंसु अणारिय असब्भ चंकमणपाणभोअणे उच्चारेसु सु सविसेसो ॥ ५ ॥"
"भयणपयाण चउण्हं, अण्णयसुत्ते अ संजए सते । जे भिक्खू विहरेज्जा, अहवा करेज्ज सज्झाय ॥६॥" भयणपया चउभगो पुव्वुत्तो । असणादि वा आहारे उच्चारे उच्चारिं च आचरिज्जाहि निठुरमसा(हु) जहुत्त । अजयर कह जो कहेइ, ॥७॥ सो आणा अणवत्थ, मिछत्तविराहण तहा दुविह, पावति जम्हा तेणं एए पया विवज्जेज्जा ॥८॥ बितिय सक्का भोगादि जम्हा एए दोसा तम्हा न कप्पंति विहाराइ काउं, कारणे पुण करेज्जावि ॥ ९ ॥ बितियपदमणप्पज्झे, गेलण्णुवसग्गरोहगिद्धाणे । संभमभयवासासु य, खति समादीण निक्खमणे ॥ १ ॥ दारगाहा—अणाच्च अणप्पज्झो सो सयाणि विहारादीणि करेज्जा, इआणि गेलण्णे उद्देसमि पच्चत्थे गेळण्णे जो विही समक्खाओ सो चेव य वितिअपए गिलण्णे अद्धसमुद्देसे ॥ १० ॥ कंठा । इयाणि उवसोगेत्ति तत्थिम उदाहरण—कुलघरंमि पहीणे, ससगभसगेहिं होइ आहरण । सुकुमालिअपपज्जा, सपच्चवाया य फासेण ॥ ११ ॥ इत्यादि निशीथभाष्यचूर्ण्यां अष्टमोद्देशके—किंच यत्र सयत्यो भवन्ति तत्र क्षेत्रे अपि अनवस्थान साधूनां आस्ता विहारादि ॥ २ ॥ तथा चोक्त बृहत्कल्पसूत्रभाष्यवृत्तिषु द्वितीयखण्डे—"से गामसि वा जाय राय, हाणींसि वा एगगवडाए एगदुवाराए एगनिक्खमणपवेसाए नो कप्पइ निग्गथाण य निग्गथीण य एगत्तउ वत्थए" ॥
अथाऽस्य सूत्रस्य कः सम्बन्ध ? इत्याह—गामनगराइएसु तेसु अ खेत्तेसु कत्य वसिअए ? जत्थ न वसति समणीम-

यत्र "अभ्यासे" प्रतिश्रयासन्ने "निर्गमपथे वा" निर्गमनद्वारे श्रमण्यो न वसति भवन्ति तत्र वस्तव्यं इति । + + + "जहा तस्स रायपुत्तस्स वेजेहिं अवगा अपत्थियसि कार्च पडिसिद्धा, तहा भगवयाऽवि साहूण अबंभपडिसेवा इह परत्थ य अपत्थियत्ति काउ पडिसिद्धा, तप्परिहरणे वा ओम इत्थीपसुपडगसंसत्ताए वसहीए सजयखेत्ते म ण ठायव ॥" एता- घता साधुभिः साध्वीभिः समं न विहर्त्तव्यम्, यत्र च साधवः साध्वीः प्रतिक्षेत्रान्तरं नयन्ति, तत्राऽपि अमी एव न- यन्ति, नाऽन्ये । यदुक्त, पञ्चानां=आचार्योपाध्यायप्रवर्तकस्थविरगणावच्छेदकानां एकतरः सयतीः नयति, ताश्च स्त्रीसा- र्थेन समं संविग्नेन परिणतवयसा नेतव्या । इति बृहत्कल्पभाष्ये चतुर्थोद्देशके ॥ २ ॥

गणधरस्य एव साध्वीना क्षेत्रान्तरनयने अधिकारः, तत्प्रकारश्च निशीथभाष्यचूर्णौ अष्टमोद्देशके जीतकल्पे च प्रोक्तः—"जया खेत्तामो खेत्त संजतीओ संचारिज्जति तदा निब्भए निराबाहे साहू पुरओ ठिआ, ताओ मग्गओ पट्ठिआ आगच्छति, भयाइ कारणे पुण साधूना पुरओ मग्गओ संजतीतो सचारिज्जंति, तया निब्भए निराबाहे साहू पुरओ ठिआ ताओ य मग्गओ पट्ठिआ आगच्छति, भयाइकारणे पुण साधूण पुरओ मग्गओ पक्खापक्खिय वा समंतओ वा ठिआ गच्छति, "णिपच्च गाहा" सजतीण सवधिणो जे सजया तेहिं सहिओ गणधरो अप्पवितिओ अप्पतितिओ वा निपच्चवाए णेति सपच्चवाए सत्थेण समं णेति, जो वा सअओ सहस्सजोधाती सत्थे वा कयकरणो तेण सहिओ णेति, "उभयट्ठा॰ गाहा" एगे आयरिआ भणति पुरओ वि ठिआ संपतीतो गच्छंति, किं कारणम्? आह, काइअसण्णाणिवेट्ठुसजयं मा वइणीए लहिति सोववहर्णि तम्हा पुरओ गच्छतु त ण

जुज्जति कम्हा ? तासिं अविणओ भण्णाति 'लोगविरुद्ध च' तम्हा उभय जयणाए कारज्जा, का जयणा ? जत्थ एगो काइ- असण्ण घोसिरति, तत्थ सवेपि चिट्ठति, ततो (सअइओ) वि चिट्ठते दट्टुं मग्गतो चेव चिट्ठति, ताओ वि पिट्ठओ सरी- रचिंत करेंति एव दोसा न भवति" इत्यादि ।

साध्वीना क्षेत्रान्तरनेता गणधरश्च ईदृग् इष्यते—

"पिअधम्मे दढधम्मे, संविग्गोऽवज्जभोअतेजस्सी । सगहुवग्गह कुसलो, सुत्तत्थविऊ गणाहिवई ॥ १ ॥"

व्याख्या—"पिअधम्मो०" प्रिय इष्टो धर्मः श्रुतचारित्ररूपो यस्य स प्रियधर्मः, यस्तु तस्मिन् एव धर्मे दृढो द्रव्यक्षेत्रा- घापदुदयेऽपि निश्चलः स दृढधर्मो राजदन्तादिवत् दृढशब्दस्य पूर्वनिपातः, सविग्नो द्विधा-द्रव्यतो भावतश्च, तत्र द्रव्यतो मृगः सदैव त्रस्तमानसत्वात्, भावतो यः संसारभयोद्विग्नः पूर्वरात्रापररात्रकाले संप्रेक्षते—'किं मया कृत ?, किं वा कर्तव्य- शेष ?, किं वा शक्यमपि तपःकर्मादिक किं अह न करोमि ?' इत्यादि, "वज्जिति" अकारप्रश्लेषाद् अवद्यं=पाप, सूचनात् सूत्रं इति कृत्वा तद्भीरुः अवद्यभीरुः, ओजः तेजश्च उभयमपि वक्ष्यमाणलक्षण तद् विद्यते यस्य स ओजस्वी तेजस्वी चेति, 'संग्रहो' द्रव्यतो वस्त्रादिभिः भावतः सूत्रार्थाभ्यां, 'उपग्रहो' द्रव्यत औषधादिभिः, भावतो ज्ञानादिभिः, एतयोः सयति- विपययोः सग्रहोपग्रहयोः कुशलः, तथा 'सूत्रार्थविद्' गीतार्थः, एष एवविधो गणधराधिपतिः आर्यिकाणा गणधरः स्थाप- नीयः । अथ ओजस्वी इति व्याचष्टे—

'जे भिक्खू सगणच्चियाए परगणच्चियाए निग्गंथीए सम गामाणुगाम दूइज्जमाणे पुरओ गच्छमाणे पिट्ठओ रीयमाणे ओहयमणसंकप्पे चिंतासोगसागरं संपविट्ठो करयलपल्हत्थमुहे अट्टज्झाणोवगए विहार करेइ जाव करेंत वा साइज्जति जाव त सेवमाणे आवज्जति चाउम्मासिअ परिहारट्ठाणं' अणुग्घाइय" इति ॥ ६ ॥

अत्रेदं तात्पर्यम्–श्रीस्थानाङ्गसूत्राभिप्रायेण साधूनां स्त्रीभिः समं विहारो निषिद्धः, तथा निशीथभाष्याभिप्रायेण साधूना स्त्रीभिः सम चतुर्थव्रतस्याऽपि विहारो न्यषेधि, करणे तु बहवो दोषाः प्रतिपादिताः, ग्लानादिनिमित्ते ताभिः सम विहारविधिः उक्तः, स तु कारणिकः, अपवादपद उत्सर्गपदे स्थाप्यमान तु उत्सूत्राय भवतीति । तथा श्रीबृहत्कल्पभाष्यवचनप्रामाण्यात्तु–श्रीआचार्योपाध्यायप्रवर्तकस्थविरगणावच्छेदकानां बहुश्रुतानां परिणतवयस्कानां संविग्नाना अन्यतरः कोऽपि स्त्रीसम्बन्धिसार्थयोगेन साध्वीः क्षेत्रान्तरे नयति, तत्राऽपि आचार्यैः संवेगी निर्विकारो स्वात्रादिः सहस्रयोधिशस्त्रकलाकुशलो द्विरिसाधुसमन्वितो विलोक्यते नाऽन्यः, एतादृशः पूर्वोक्तनिशीथभाष्यबृहत्कल्पविधिना साध्वीः क्षेत्रान्तरे प्रापयति न यादृशः तादृशः, अतोऽत्र इदं आकूतम्—सामान्यसाधुना तु साध्वीनां क्षेत्रान्तरे प्रापणं निषिद्ध, आचार्यादिपञ्चक प्रापयति तत्र तु कारण उक्त, तथा पुनः साध्वीभि सम विहारनिषेधसूत्रं तु स्पष्टमेव पूर्वं उपदिष्टमस्ति, तथा लोकविरुद्धश्चायम्–ताभिः समं विहार' ये केऽपि पश्यन्ति तेऽपि निन्दन्ति—अहो ब्रह्मचर्यधारिणोऽमी योगियोगिनीवत् ये वनिताभि' विरहिता दिनमपि स्थातुं न शक्नुवन्ति । अपरं च तेषामपि मध्ये केचिद्भुक्तभोगाः, केचिदभुक्तभोगाः, केचिद्युवानः, ततस्तेषां ता दृष्ट्वा कथं चेतोवृत्तौ कलाकेलिकेलयो जलधिजलवेला इव प्रसरन्त्यो धारयन्ते, तदनिवारणेन कदाचित्कथंचित्

शीलव्रतभङ्गे द्वयोरपि बोधिबीजनाशः स्यात्। यदुक्तम्–"चेइयदव्वविणासे, १ रिसिघाए पवयणस्स उड्डाहे। संजइ च उत्थभंगे, मूलग्गी बोहिलाभस्स॥ १॥" इत्यादि, न च सर्वेऽपि साम्प्रतीकाः साधवः श्रीस्थूलभद्रस्वामिसधर्माणः सन्ति, तत्तत्समयेऽपि तत्समतां न केऽपि सिंहगुहावासितत्सतीर्थ्यसाधुप्रमुखा लेभिरे, ततः सम्प्रति तथाविधाः कथं भवेयुः ?, ततस्तासां सङ्गतिः एव असङ्गता ओतोः इवाऽऽखूनाम्। यदुक्त श्रीउत्तराध्ययनसूत्रे ३२ अध्ययने (६२५ पत्रे)—

"जहा बिरालावसहस्स मूले, न मूसगाण वसही पसत्था। एमेव इत्थीनिलयस्स मज्झे, न बंभयारिस्स खमो निवासो" ॥ १३ ॥ इत्यादि ॥७॥ तत आधुनिकसाधुभिः साध्वीभिः समं विशेषतो विहारो न कार्यः, जिनाज्ञाभङ्गात्। तत्प्रसङ्गेन महानर्थकोटिप्रादुर्भावाच्च ॥

ननु–तपागच्छे साम्प्रत किमिति साध्वीभिः सम साधवो विहार कुर्वन्ति ? उच्यते–सिद्धान्तादिषु निष्कारण प्रकट निषेधे अपि, तपागच्छीयश्रीविजयचन्द्रसूरिणा एकादशनवीनाऽऽचरणासु साध्वीभिः सम साधूना विहारस्य स्थापितत्वात्, यदुक्त तपागच्छीयप्रबन्धे, तथाहि—

"श्रीजगच्चन्द्रसूरिणा बीजापुरे स० १२८५ 'तपा' इति नाम लब्ध द्वादशवर्षाचाम्लकरणेन, तच्छिष्यौ श्रीदेवेन्द्रसूरि १ श्रीविजयचन्द्रसूरी २ तत्र प्रथमो देवेन्द्रसूरिः तत्पट्टे स्थापितः, द्वितीयस्तु आचार्यत्वेन गच्छप्रवर्तकः तदनु ॥ श्रीदेवेन्द्रसूरौ मालवक गते, गूर्जरधरित्र्यां विजयचन्द्रसूरिणा सर्वगच्छावर्जनार्थं निर्विकृतिकप्रत्याख्याने निर्विकृतिकग्रहणम् १, साधुभिः सम साध्वीविहारस्थापन २, तत्कालीनोष्णोदकग्रहण ३, साधुसाध्वीना वस्त्रपोट्टिकाप्रदानम् ४, हरितफल-

सशब्दद्वितीयव्याख्याने, बहुदिवससम्भृतगोधूममण्डकं व्याख्यातं, ततः पर्युषितद्विदलपर्युषितगोधूममण्डकयोः द्वयोरपि ग्रहणं स्वयं अङ्गीकरणेन भगवता साधूनामपि अनुज्ञातम्। एवमाचाराङ्गचूर्णौ अपि, तथाहि–'सुचिते णाम कुसणं व असूचित भक्त, सीतपिंडो–वासी वतकूरो पुराणकुम्मासो वि पज्जुसिअकुम्मासो अदु वक्कस पुलाग वा ठद्दे पिंडे अलद्धए दविए, एकतो पुराणधण्णवक्कसं पुराणसतुगा च पुराणगोरसो वा पुराणगोधूममण्डको वा, पुलाग णाम अवयवो निप्फावादि, ठद्धेवि पञ्जत्ते, दविओ नाम न रागं गच्छति" इत्यादि, अत्राऽपि पर्युषितद्विदलगोधूमयोः ग्रहण व्याख्यात ॥ २॥

न च वाच्यं, श्रीमहावीरदेवस्य लोकातीतमार्गत्वात् भवतु नाम पर्युषितद्विदलादिग्रहण, पर विधिवादेन साधुभि अपि कुत्राऽपि तद्ग्रहण व्यधायि ? उच्यते–श्रीऔपपातिकप्रथमोपाङ्गे (३९ पत्रे) बाह्यतपोऽधिकारे श्रीमहावीरशिष्यसाधुभिः तद्ग्रहण कृतं, तथाहि–

'तेणं कालेण'इत्यादि, यावत्, अन्नगिलायए' ततश्च–"अरसाहारे विरसाहारे अंताहारे पंताहारे लुहाहारे सेत रस परिचाए' इत्यादि ॥"

व्याख्या–'अन्नगिलाय'त्ति अन्न–भोजन विना ग्लायति, अन्नग्लायकः, स च अभिग्रहविशेषात् प्रातरेव दोषात् न "अरसाहारे"त्ति भुगिति इत्यादि, "अरसो" हिंग्वादिभिः असंस्कृतः आहारो यस्य स तथा, "विरसाहारे"त्ति विगतरसः पुराणधान्यौदनादिः "अंताहारे"त्ति, अन्ते भवं अन्त्य=जघन्यधान्यं वल्लादि "पंताहारे"त्ति, प्रकर्षेण अन्त्ये वल्लाद्येव भुक्तावशेषं पर्युषितं वा 'लूहाहारेत्ति रूक्ष–रूक्षस्वभाव', इत्यादि, अत्रापि पंताहारव्याख्याने पर्युषितवल्लादिग्रहण साधूनामपि अनुज्ञात-

मेव॥३॥ एव सूत्रकृताङ्गेऽपि क्रियास्थानकाधिकारे साधुवर्णके (३३२ पत्रे), तथाहि–"अदुत्तर च ण उक्खित्तचरगा × × अत-चरगा पतचरगा × × अताहारा पताहारा अरसाहारा विरसाहारा लूहाहारा तुच्छाहारा अतजीवी पतजीवी" इत्यादि ॥४॥

तथा स्थानाङ्गेऽपि पञ्चमस्थानके प्रथमोद्देशके साधूनां अभिग्रहाधिकारे (२९६ पत्रे), तथाहि–

"पच ठाणाइं समणाण जाव अब्भणुन्नायाइ भवति, त जहा उक्खित्तचरते निक्खित्तचरते अतचरते पतचरते लूहचरते" व्याख्या–इतश्च साधुधर्मभेदस्य बाह्यतपोविशेषस्य वृत्तिसंक्षेपाभिधानस्य भेदाः 'उक्खित्तचरए' इत्यादिना अभिधीयन्ते, तत्र उत्क्षिप्त स्वप्रयोजनाय पाकभाजनात् उद्धृत तदर्थं अभिग्रहविशेषात् चरति–तद्गवेषणाय गच्छति इति उत्क्षिप्तचरकः १, एव सर्वत्र, नवर निक्षिप्त=अनुद्धृत २, अन्ते भव आन्त=भुक्तावशेषं वल्लादि ३, प्रकृष्ट आन्त=प्रान्त तदेव पर्युषित ४, रूक्षं=निःस्नेहं इति ५, इह च भावप्रत्ययप्रधानत्वेन उत्क्षिप्तचरकत्व इत्यादि द्रष्टव्य, एव उत्तरत्राऽपि भावप्रधानता दृश्या, इह च आद्यौ भावाभिग्रहौ इतरे द्रव्याभिग्रहाः, अत्राऽपि प्रान्तशब्देन पर्युषितवल्लादि व्याख्यातम् ॥ ५ ॥

पुनरपि श्रीस्थानाङ्गे चतुर्थस्थानके द्वितीयोद्देशके (२१९ पत्रे), तथाहि–

"चउविहे आहारे पन्नत्ते तजहा–उवक्खरसपन्ने १, उवक्खडसपन्ने २, सभावसपन्ने ३, परिजुसियसपन्ने ४" व्याख्या–उपस्क्रियते अनेन इति उपस्करो हिङ्ग्वादि, तेन सपन्नो युक्तः उपस्करसपन्नः तथा उपस्करण उपस्कृत=पाक इत्यर्थः, तेन सपन्न ओदनमण्डकादिः उपस्कृतसपन्नः पाठान्तरेण नो उपस्करसपन्नो–हिङ्ग्वादिभि असस्कृत ओदनादिः, स्वभावेन–पाक विना सपन्नः–सिद्धो द्राक्षादिः स्वभावसपन्नः, 'परिजुसिय'त्ति पर्युषित=रात्रिपरिवसन तेन सपन्नः पर्युषितसपन्नः

सप्तम्द्वितीयव्याख्याने, सद्दिवससम्भृतगोधूममण्डकं व्याख्यात, ततः पर्युषितद्विदलपर्युषितगोधूममण्डकयोः द्वयो-रपि ग्रहणं स्वयं अङ्गीकरणेन भगवता साधूनामपि अनुज्ञातम्। एवमाचाराङ्गचूर्णौ अपि, तथाहि–'मुचिते णाम कुमाणि व असूषित भक्त, सीतपिंडो–वासी तवकूरो पुराणकुम्मासो वि पज्जुसिअकुम्मासो अदु वक्कसं पुलाग वा ठद्धे पिंडे अठदए दविए, एकतो पुराणधण्णवक्कसं पुराणसतुगा च पुराणगोरसो वा पुराणगोधूममण्डको वा, पुलाग णाम अवयवो निप्फा-वादि, उव्वेवि पज्जुसे, दविओ नाम न रागं गच्छति" इत्यादि, अत्राऽपि पर्युषितद्विदलगोधूमयो ग्रहण व्याख्यात ॥२॥

न च वाच्य, श्रीमहावीरदेवस्य लोकातीतमार्गत्वात् भवतु नाम पर्युषितद्विदलादिग्रहण, पर विधिनादेन साधुभि अपि कुत्राऽपि तद्ग्रहणं व्यधायि ? उच्यते–श्रीऔपपातिकप्रथमोपाङ्गे (३९ पत्रे) बाह्यतपोऽधिकारे श्रीमहावीरशिष्यसाधुभि तद्ग्रहण कृतं, तथाहि–

'तेणं कालेणं'इत्यादि, तावत्, अन्नगिलायए' ततश्च–"अरसाहारे विरसाहारे अंताहारे पंताहारे लुहाहारे सेत रस परिचाए' इत्यादि ॥"

व्याख्या–'अन्नगिलाय'त्ति अन्न–भोजन विना ग्लायति, अन्नग्लायकः, स च अभिग्रहविशेषात् प्रातरेव दोषान् न "अर-साहारे"त्ति भुङ्क्ते इत्यादि, "अरसो" हिंग्वादिभिः असंस्कृत आहारो यस्य स तथा, "विरसाहारे"त्ति विगतरसः पुरा-णधान्यौदनादिः "अंताहारे"त्ति, अन्ते भव अन्त्य=अजघन्यधान्यं वल्लादि "पंताहारे"त्ति, प्रकर्षेण अन्त्ये वल्लाद्येव भुक्तावशेषं पर्युषितं वा 'लूहाहारे'त्ति रूक्ष–रूक्षस्वभाव', इत्यादि, अत्रापि पंताहारव्याख्याने पर्युषितवल्लादिग्रहण साधूनामपि अनुज्ञात-

मेव ॥३॥ एव सूत्रकृताङ्गेऽपि क्रियास्थानकाधिकारे साधुवर्णके (३३३ पत्रे), तथाहि—"अदुत्तर च ण उक्खित्तचरगा × × अत-
चरगा पतचरगा × × अताहारा पताहारा अरसाहारा विरसाहारा लूहाहारा तुच्छाहारा अतजीवी पतजीवी" इत्यादि ॥४॥

तथा स्थानाङ्गेऽपि पञ्चमस्थानके प्रथमोद्देशके साधूना अभिग्रहाधिकारे (२९६ पत्रे), तथाहि—

"पच ठाणाइं समणाण जाव अब्भणुन्नायाइ भवति, त जहा उक्खित्तचरते निक्खित्तचरते अतचरते पतचरते लूहचरते" व्याख्या—इतश्च साधुधर्मभेदस्य बाह्यतपोविशेषस्य वृत्तिसक्षेपाभिधानस्य भेदाः 'उक्खित्तचरए' इत्यादिना अभिधीयन्ते, तत्र उत्क्षिप्त स्वप्रयोजनाय पाकभाजनात् उद्धृत तदर्थं अभिग्रहविशेषात् चरति—तद्गवेषणाय गच्छति इति उत्क्षिप्तचरक १, एव सर्वत्र, नवर निक्षिप्त=अनुद्धृत २, अन्ते भव आन्त=भुक्तावशेष वल्लादि ३, प्रकृष्ट आन्त=प्रान्त तदेव पर्युषित ४, रूक्ष=निःस्नेहं इति ५, इह च भावप्रत्ययप्रधानत्वेन उत्क्षिप्तचरकत्व इत्यादि द्रष्टव्य, एव उत्तरत्राऽपि भावप्रधानता दृश्या, इह च आद्यो भावाभिग्रहो इतरे द्रव्याभिग्रहाः, अत्राऽपि प्रान्तशब्देन पर्युषितवल्लादि व्याख्यातम् ॥ ५ ॥

पुनरपि श्रीस्थानाङ्गे चतुर्थस्थानके द्वितीयोद्देशके (२१९ पत्रे), तथाहि—

"चउविहे आहारे पन्नत्ते तजहा—उवक्खरसपन्ने १, उवक्खडसपन्ने २, सभावसपन्ने ३, परिजुसियसपन्ने ४" व्याख्या—उपस्क्रियते अनेन इति उपस्करो हिङ्ग्वादि, तेन सपन्नो युक्त उपस्करसपन्न तथा उपस्करण उपस्कृत=पाक इत्यर्थ , तेन सपन्न ओदनमण्डकादि उपस्कृतसपन्न पाठान्तरेण नो उपस्करसपन्नो—हिङ्ग्वादिभि असस्कृत ओदनादिः, स्वभावेन—पाक विना सपन्नः—सिद्धो द्राक्षादिः स्वभावसपन्नः, 'परिजुसिय'त्ति पर्युषित=रात्रिपरिवसन तेन सपन्नः पर्युषितसपन्नः

इक्षुरिकादिः, यतः ताः पर्युषितकञ्जीकृताः अम्लरसाः भवन्ति, आरनालस्थिताम्रफलादिः वा इति, अत्राऽपि पर्युषितशब्दस्य तथैव अर्थव्याख्यानात् ॥ ६ ॥ एवं ओघनिर्युक्तिसूत्रवृत्त्योः अपि (६७ पत्रे), तथाहि–

"लिच तिहा करेत्ता, दोसीणे नीणिअमि अ वयति। अन्नो लद्धो बहुओ, थोवं दे मा य रूसेज्जा ॥१४५॥ अहव ण दोसीणं चिय, आयामो देहि दहि भयं खीरं। खीरे घयगुलपेज्जा, थोवं थोवं च सव्वत्थ ॥१४६॥" व्याख्या–क्षेत्रं त्रिधा कृत्वा त्रिभिः भागैः विभज्य एको विभागः प्रत्युषसि एव हिण्ड्यते, अपरो मध्याह्ने हिण्ड्यते, अपरो (अन्त्यो) अपराह्ने, एवं ते भिक्षां अटन्ति, 'दोसीणे नीणियंमि च वयति' 'दोसीणे' पर्युषिते आहारे निस्सारिते सति वदन्ति–'अण्णो लद्धो बहुओ' अन्य आहारो लब्धः प्रचुरः ततश्च 'थोवं दे'त्ति स्तोकं ददस्व–स्वल्पं प्रयच्छ, 'मा य रूसेज्ज'त्ति मा वा रोष ग्रहीष्यसि अनादरजनितम्, एतच्चाऽसौ परीक्षार्थं करोति, किं अयं लोको दानशीलो न वा ? इति, अत्राऽपि 'दोसीण'पदव्याख्याने पर्युषिताहारग्रहणं अनुमतं ॥७॥ पुनरपि ओघनिर्युक्ति तत्र वृत्तिपाठः पर्युषितद्विदला-ऽऽहारग्रहणसूचकः (२८७ पत्रे) तथाहि–

"अंतंत भोक्खामि–त्ति बेसए भुंजए य तह चेव। एस सधारणिविट्ठो, ससारओ उट्ठिओ साहू ॥ ५७२ ॥" व्याख्या–इदानीं ससारः कदाचित् भोजनार्थं उपविशन् भवति कदाचित् उपविष्टः कदाचित् उत्थितः, एतत् प्रदर्शनाय आह–'अंतंतं' अन्त्य–प्रत्यपर वल्लचणकादि तदपि अन्त्य पर्युषितं चणकादि अन्त्य अपि अन्त्य अन्त्यान्त्यं भक्षयिष्यामि इति, एवंविधेन परिणामेन उपविष्टो भण्डस्या भुङ्क्ते यः तथैव एव साधुः शुभपरिणामत्वात् ससार उपविष्टः ससारश्च उत्थितः तस्य शुभपरिणामस्य अप्रतिपतितत्वात् . एवमेव

ससारो निविट्ठो असारो उट्ठिओ विइओ भंगो २ असारो निविट्ठो ससारो उट्ठिओ तइओ भंगो ३ असारो निविट्ठो असारो उट्ठिओ एस चरत्थो भंगो ४ सारश्चाऽत्र ज्ञानादिः, आदिग्रहणात् दर्शन चारित्र चेति तेन ज्ञानादिना सहितो यः साधुः स ससारो भण्यते इत्यादि ॥ ८ ॥

एव प्रश्नव्याकरणे प्रथमसवरद्वारे (१०० पत्रे) "अंतचरएहिं" इत्यादि–व्याख्या–अन्त=वल्लचणकादि, प्रान्त–तदेव भुक्तावशेष पर्युषितं वा ॥ ९ ॥

ननु–यथा विधिवादेन पर्युषितद्विदलादिकग्रहण दृश्यते तथा चरितानुवादेनाऽपि क्वाऽपि अस्ति? उच्यते–अस्तीति, श्रीभगवतीसूत्रे नवमशतके त्रयस्त्रिंशत्तमोद्देशके (४८४ पत्रे), तथाहि–जमालिना पर्युषितद्विदलवल्लचणकादिग्रहणात् तथाहि–"तते णं तस्स जमालिस्स अणगारस्स तेहिं अरसेहि" इत्यादि। "अरसेहि अ"त्ति हिङ्ग्वादिभि असस्कृतत्वात् अविद्यमानरसैः, 'विरसेहि य'त्ति–पुराणत्वात् विगतरसैः, 'अतेहि य'त्ति अरसतया सर्वधान्यान्तवर्त्तिभि वल्लचणकादिभिः, 'पतेहिअ'त्ति तैरेव भुक्तावशेषत्वेन पर्युषितत्वेन वा प्रकर्षेण अन्तवर्त्तित्वात् प्रान्तै, ॥ १० ॥ तथैव ज्ञाताधर्मकथाया पञ्चमाध्ययने (१११ पत्रे) सेलकाचार्यैरपि शैथिल्यावस्थायाः प्रागपि तग्रहणात् तथाहि–"तते ण तस्स सेलगरस रायरिसिस्स तेहिं अंतेहि य पतेहि य तुच्छेहि य" इत्यादि–व्याख्या–'अतेहि य'त्ति इत्यादि अन्तैः=वल्लचणकादिभिः, प्रान्तैः–तैरेव भुक्तावशेषै पर्युषितैः वा इत्यादि ॥ ११ ॥

ननु–तपागच्छीया आधुनिकाः पर्युषितवल्लचणकपूपिकादीना ग्रहण श्रीआचाराङ्ग–सूत्रकृताङ्ग–स्थानाङ्ग–भगवती–ज्ञाताधर्मकथा–औपपातिक–ओघनिर्युक्त्यादिसूत्रवृत्तिषु साक्षाद्भगवताऽनुज्ञातमपि निषेधयन्तो दृश्यन्ते, पर तद्गच्छीयप्राक्तनसूरिकृतग्रन्थेऽपि निषेधोऽस्ति न वा ? उच्यते–निषेधो दूरे तिष्ठतु, प्रत्युत तद्ग्रहण अनुज्ञातमस्ति, यदुक्त तपागच्छीयरत्नशेखरसूरिभिः षडधिकपञ्चदशशतवर्षे १५०६ कृताया श्रीश्राद्धप्रतिक्रमणवृत्तौ विधिकौमुदीनाम्न्या चतुर्मासिकाभिग्रहाधिकारे श्रावकानधिकृत्य पर्युषितद्विदलपूपिकापर्पटवटकादि–शुष्कशीततन्दुलीयकादि–पत्रशाकदुम्बरकखादिरिकखर्जूरद्राक्षाखण्डशुण्ठ्यादीना कुन्थुपनकल्लीलिकादिसंसक्तिसम्भवात् त्यागः, औषधादिविशेषकार्ये तु सम्यक् शोधनादियतनया एव तेषा ग्रहणमित्यादि, एतावता चातुर्मासिके पर्युषितद्विदलादीना निषेध वदता च आचार्येण शीतकालादौ तद् अप्रतिषेधात् तद्ग्रहण उक्तमेव । पुनर्विधिकौमुद्यामेव तपागच्छनायक–श्रीरत्नशेखरसूरिणा पर्युषितपूपिकाना निषेधो न कृत , किन्तु पर्युषितद्विदलपूपिकानिषेधः ? काकोक्तिः इय । तथाहि–

पर्युषितद्विदलपूपिकादि १ केवलजलराद्धकूरादि २ तथाऽन्यदपि सर्व कुथितान्न पर्युषितौदनपक्वान्नादि वा अभक्ष्यत्वेन वर्जनीयमिति, तन्निषेधश्च अस्माभिरपि सर्वैः क्रियते एव, को नाम कुथितान्नपर्युषितद्विदलपूपिकाः स्वीकरोति ? इति । ननु–ये च तपागच्छीयाः पर्युषितवल्लचणकमाषादिद्विदलाना पर्युषितगोधूममण्डकपूपिकादीना च ग्रहणनिषेध कुर्वन्ति, ते ? किं सूत्राक्षराणि दर्शयन्ति, किं वा स्वगच्छपूर्वपरम्परा वदन्ति ?, उच्यते–स्वगच्छपरम्परामेव, यदुक्त तपागच्छाचार्य–हीरविजयसूरिप्रसादीकृतप्रश्नोत्तरसमुच्चये नवमप्रश्ने (३९ पत्रे), तथाहि–

"औपपातिकसूत्रे साधुवर्णनाधिकारे 'पताहारे' इत्यस्य वृत्तौ पर्युषितं वल्लचणकादीनि इति व्याख्यातमस्ति, तथा च पर्युषितपूपिकाभक्षणादराणां खाद्यादीनां तद्विषये दोषोद्घट्टनं कथ युक्तिमत्? इति प्रश्नः, तत्रोत्तर तत्र–"निप्पावचणकमाई अत पत च होइ थावन्न" इति बृहत्कल्पभाष्ये जिनकल्पिकाधिकारे, एतद्वृत्तौ च 'वावन्न'शब्देन विनष्टमिति व्याख्यातमस्ति, तत्त्वं तु तत्त्वविद्वेद्यम्, आत्मनां तु पर्युषिताग्रहणेऽविच्छिन्नवृद्धपरम्पराराधनं ससक्तिसद्भावे तद्दोषवर्जनं च गुणाय एव इति बोध्य ॥१॥" इत्याद्यक्षरैः श्रीहीरविजयसूरिभिरपि स्वगच्छीयसर्वगीतार्थसम्मततया वृद्धपरम्परैव प्रमाणीकृता नाऽन्यत् किमपि, तथा पुनस्तपागच्छीय–श्रीमुनिसुन्दरसूरिकृतषडावश्यकबालावबोधेऽपि "मज्जे महुम्मि मंसम्मि नवणीयम्मि" इत्यादि गाथायां अभक्ष्यव्याख्यानाधिकारे चलितरसशब्देन कुथितान्नमेव व्याख्यात, न पर्युषितान्न । तथा च तत्पाठ'–

"चलितरस जे कुहिउअन्न १ चउवीस पहुरओ ओदनादिक २ सोलपहुर उपरु दही ३" इत्यादि ।

पुनरप्याह कश्चित्–ननु–रात्रिरक्षित प्रातर्वल्लचणकमाषादिद्विदल गोधूममण्डक च विनश्यति, ततश्चलितरसत्वेन अभक्ष्य भवेत्, कथंकार सुविहितसाधुभिः गृह्यते? उच्यते–सत्यं, अत्राऽय परमार्थः, यदा यच्चलितरस ज्ञायते तदा तन्न ग्राह्यमेव, तत्राऽपि अयं निश्चयो नाऽस्ति, यद् रात्रिरक्षित प्रातर्वल्लचणकादि गोधूममण्डकादि विनश्यते एव, तद्दिनसत्क नेति, उभयथापि विरोधदर्शनात् कथ कदाचिच्छीतकालादौ रात्रिरक्षितमपि न विनश्यति? कदाचित्तु उष्णकालादौ तद्दिनसत्कवल्लादि गोधूममण्डकादि तत्कालमपि कस्यापि सयोगे विनश्यत् दृश्यते । तत आत्मना गच्छे एषा सिद्धान्ताद्यक्ष

ननु–तपागच्छीया आधुनिकाः पर्युषितवल्लचणकपूपिकादीनां ग्रहणं श्रीआचाराङ्ग–सूत्रकृताङ्ग–स्थानाङ्ग–भगवती–ज्ञाताधर्मकथा–औपपातिक–ओघनिर्युक्त्यादिसूत्रवृत्तिषु साक्षाद्भगवताऽनुज्ञातमपि निषेधयन्तो दृश्यन्ते, परं तद्गच्छीयप्राक्तनसूरिकृतग्रन्थेऽपि निषेधोऽस्ति न वा ? उच्यते–निषेधो दूरे तिष्ठतु, प्रत्युत तद्ग्रहणं अनुज्ञातमस्ति, यदुक्तं तपागच्छीयरत्नशेखरसूरिभिः षडधिकपञ्चदशशतवर्षे १५०६ कृतायां श्रीश्राद्धप्रतिक्रमणवृत्तौ विधिकौमुदीनाम्न्यां चतुर्मासिकाभिग्रहाधिकारे श्रावकानधिकृत्य पर्युषितद्विदलपूपिकापर्पटवटकादि–शुष्कशीततन्दुलीयकादि–पत्रशाकतुम्परकखादिरिकखर्जूरद्राक्षाखण्डशुण्ठ्यादीनां कुन्थुकुन्थ्वीलिकादिसंसक्तिसम्भवात् त्यागः, औषधादिविशेषकार्ये तु सम्यक् शोधनादियतनया एव तेषां ग्रहणमित्यादि, एतावता चातुर्मासिके पर्युषितद्विदलादीनां निषेधं वदता च आचार्येण शीतकालादौ तद् अप्रतिषेधात् तद्ग्रहणं उक्तमेव । पुनर्विधिकौमुद्यामेव तपागच्छनायक–श्रीरत्नशेखरसूरिणा पर्युषितपूपिकानां निषेधो न कृतः, किन्तु पर्युषितद्विदलपूपिकानिषेधः ? काकोक्तिः इयं । तथाहि–

पर्युषितद्विदलपूपिकादि १ केवलजलराद्धकूरादि २ तथाऽन्यदपि सर्वं कुथितान्नं पर्युषितौदनपक्वान्नादि वा अभक्ष्यत्वेन वर्जनीयमिति, तन्निषेधश्च अस्माभिरपि सर्वैः क्रियते एव, को नाम कुथितान्नपर्युषितद्विदलपूपिकाः स्वीकरोति ? इति । ननु–ये च तपागच्छीयाः पर्युषितवल्लचणकमाषादिद्विदलानां पर्युषितगोधूममण्डकपूपिकादीनां च ग्रहणनिषेधं कुर्वन्ति, ते ? किं सूत्राक्षराणि दर्शयन्ति, किं वा स्वगच्छवृद्धपरम्परां वदन्ति ?, उच्यते–स्वगच्छपरम्परामेव, यदुक्तं तपागच्छाचार्य–हीरविजयसूरिप्रसादीकृतप्रश्नोत्तरसमुच्चये नवमप्रश्ने (१९ पत्रे), तथाहि–

वेसु पसत्थो जिणमए तहा जोगो । अट्ठमी पक्खरसीसुय, निअमेण हविज्ज पोसहिओ ॥ १ ॥" पुन तत्रैव "चउद्दसिअट्ठमि-पुण्णमासिणीसु पडिपुन्न पोसह सम्म अणुपालइ" इति ॥१५॥ कल्पसूत्रे (३५ पत्रे), यथा "नवमल्लई नवलेच्छई कासीको-सलगा अट्ठारस वि गणरायाणो अमावसाए पाराभोय पोसहोववास पट्ठविंसु" इति, पुनरपि श्रीबृहद्गच्छाधीश्वरश्रीसर्वदेव-सूरिशिष्यविनयचन्द्रोपाध्यायशिष्यमुनिचन्द्रेण अब्धिमुनिरुद्र ११७४ वर्षे विरचिताया श्रीउपदेशपदवृत्त्या (५२ पत्रे) कृष्णपक्षो अमावास्यापर्यन्तः शुक्लपक्षश्च पौर्णमासीपर्यन्तः प्रोक्तः, तथाहि–

"इह चन्द्रमासस्य द्वौ पक्षौ–तत्र आद्यः कृष्णो द्वितीयश्च शुक्लः, तत्र च कृष्णपक्षो अमावास्यापर्यन्तः शुक्लश्च पौर्णमासी परिनिष्ठित । एव च अमावास्या पक्षसधितया व्यवह्रियते । पौर्णमासी च माससन्धितया, ततो अमावास्या इव सधिः अमावास्यासन्धिः, अग्रेतनपक्षात्यन्तसन्निधानलक्षण तस्मिन् समाप्त इति योगः ॥ १७ ॥ इत्यादिसिद्धान्ताक्षरैः पञ्चदश्या एव पक्षस्य पूर्त्तिप्रतिपादनात् पञ्चदश्या एव पाक्षिकप्रतिक्रमण युक्त, प्रयोगश्च पञ्चदश्यां एव पाक्षिकप्रतिक्रमण सम्पूर्ण पक्षत्वात्, यत्र न सम्पूर्ण पक्ष, तत्र न पाक्षिकप्रतिक्रमण, यथा द्वादश्या सपूर्णपक्षो न भवति, न अय अनुष्णं तेजोऽव-यवी इत्यादिवत् प्रत्यक्षविरुद्धः, पञ्चदश्या एव पाक्षिकप्रतिक्रमणस्य आगमे दृश्यमानत्वात् नाऽस्ति सर्वज्ञ इत्यादिवत् पञ्चदश्या पाक्षिकप्रतिक्रमण, अय पक्षः आगमविरुद्धः नाऽस्ति इति उक्ते कोऽपि प्राह—अहो ! आगमविरुद्धोऽय पक्ष, यतः–आगमे चतुर्दश्या पाक्षिकशब्दस्य प्ररूपणात्, यतः श्रीव्यवहारवृत्तिकार श्रीमलयगिरिः–पाक्षिक कृष्णचतुर्दशीरूप

लभमाणः चान्द्रो मास, एकपौर्णमासीपरावर्तनः चान्द्रो मास इति यावत् ॥ १० ॥ अथवा चन्द्रचारनिष्पन्नत्वाद् उपचारतो मासोऽपि चान्द्रः २, चः समुच्चये, दीर्घत्वं आर्षत्वात्, इत्यमेव श्रीसूर्यप्रज्ञप्त्या अपि चान्द्रमासप्ररूपणा ॥११॥ किं च पाक्षिकक्षामणकावसरे त्रिःकृत्वः कल्याणोदन्तप्रश्नेन पाक्षिकप्रतिक्रमण पञ्चदश्या एव सूचित, तदेवाऽऽह–"दिवसो पोसहो पक्खो वइक्कंतो अन्नो मे ! कल्लाणेण" इति, एतच्चूर्णिः–"पोसहो अट्ठमीचउद्दसीसु उववासकरण" वृत्तिश्च (यशोदेवकृता-वृ ७२ पत्रे) दिवसो=दिनः, किंविधः ? पौषधः=पर्वरूपः, तथा पक्षोऽर्धमासरूपो व्यतिक्रान्तोऽतिलङ्घित , अन्यच्च पक्ष इति वर्तते, 'मे' भवता शुभेन=कल्याणेन युक्त इति गम्यते ॥ १२॥ अत्राह कोऽपि स्थूलमति । ननु–उपवासादि पाक्षिककृत्य चतुर्दश्यामेव उक्त, तद्बलेन च पाक्षिकप्रतिक्रमणमपि चतुर्दश्यामेव युज्यते ? मैवम्, तदभिप्रायापरिज्ञानात्, यतो दशाश्रुतस्कन्धसूत्रे पञ्चदशायाम्, तच्चूर्णौ च पाक्षिकशब्दस्य चतुर्दशीतः पार्थक्येन भणनात्, तथाहि—

'पक्खिअपोसहिएसु समाहि पत्ताण ति' सूत्र । चूर्णिर्यथा–"पक्खिअ पक्खिअमेव पक्खिए पोसहो पक्खिअपोसहो वा चाउद्दसी अट्ठमीसु वा समाहिपत्ताण" । अत्र यदि 'पक्खिअ'शब्देन चतुर्दशी गृहीता अभविष्यत् तदा पार्थक्येन चतुर्दशीग्रहणं नाऽकारिष्यत् व्यर्थत्वात्, तस्मात् 'पक्खिअ'शब्देन पञ्चदश्येव, तत्र पाक्षिके पौषध उपवासश्चतुर्दश्यामष्टम्या चेति ॥ १३ ॥ पुनर्व्यवहारसूत्रदशमोद्देशके, (४१ पत्रे) तथाहि–"पक्खिअपोसहिएसु कारयति तव सय, करोति च । भिक्खायरिए तहा निउंजति पर सय वा वी ॥ २०८ ॥ व्याख्या–पाक्षिके अर्धमासपर्वणि पौषधिके च अष्टम्यादिषु पर्वसु पर तपः कारयति स्वयमपि करोति च ॥१४॥ एवं आवश्यकचूर्णौ अपि, (उत्त० २०४ पत्रे) तथाहि–"सव्वेसु कालप-

घेसु पसत्थो जिणमए तह्वा जोगो । अट्ठमी पन्नरसीसुय, निअमेण हविज्ज पोसहिओ ॥ १ ॥" पुन तत्रैव "चउद्दसिअट्ठमिपुण्णमासिणीसु पडिपुन्न पोसह सम्म अणुपालइ" इति ॥१५॥ कल्पसूत्रे (३५ पत्रे), यथा "नवमल्लई नवलेच्छई कासीकोसलगा अट्ठारस वि गणरायाणो अमावसाए पारामोय पोसहोववास पट्ठविंसु" इति, पुनरपि श्रीवृद्धगच्छाधीश्वरश्रीसर्वदेवसूरिशिष्यविनयचन्द्रोपाध्यायशिष्यमुनिचन्द्रेण अंगिमुनिरुद्र ११७४ वर्षे विरचिताया श्रीउपदेशपदवृत्त्या (५२ पत्रे) कृष्णपक्षो अमावास्यापर्यन्तः शुक्लपक्षश्च पौर्णमासीपर्यन्त प्रोक्तः, तथाहि–

"इह चन्द्रमासस्य द्वौ पक्षौ–तत्र आद्यः कृष्णो द्वितीयश्च शुक्लः, तत्र च कृष्णपक्षो अमावास्यापर्यन्तः शुक्लश्च पौर्णमासी परिनिष्ठितः । एव च अमावास्या पक्षसधितया व्यवह्रियते । पौर्णमासी च माससन्धितया, ततो अमावास्या इव सधिः अमावास्यासन्धिः, अग्रेतनपक्षात्यन्तसन्निधानलक्षण तस्मिन् सप्राप्त इति योग ॥ १७ ॥ इत्यादिसिद्धान्ताक्षरैः पञ्चदश्या एव पक्षस्य पूर्त्तिप्रतिपादनात् पञ्चदश्यां एव पाक्षिकप्रतिक्रमण युक्तं, प्रयोगश्च पञ्चदश्या एव पाक्षिकप्रतिक्रमण सम्पूर्ण पक्षत्वात्, यत्र न सम्पूर्ण पक्षः, तत्र न पाक्षिकप्रतिक्रमण, यथा द्वादश्या सपूर्णपक्षो न भवति, न अय अनुष्ण तेजोऽवयवी इत्यादिवत् प्रत्यक्षविरुद्धः, पञ्चदश्या एव पाक्षिकप्रतिक्रमणस्य आगमे दृश्यमानत्वात् नाऽस्ति सर्वज्ञ इत्यादिवत् पञ्चदश्या पाक्षिकप्रतिक्रमणं, अय पक्षः आगमविरुद्धः नाऽस्ति इति उक्ते कोऽपि प्राह—अहो ! आगमविरुद्धोऽयं पक्षः, यतः–आगमे चतुर्दश्या पाक्षिकशब्दस्य प्ररूपणात्, यतः श्रीव्यवहारवृत्तिकारः श्रीमलयगिरिः–पाक्षिक कृष्णचतुर्दशीरूप

प्रोक्तवान्, नैव, सम्यग् परिज्ञानाभावात्, तथाहि—न तत्र पाक्षिकप्रतिक्रमणाधिकारः किन्तु विद्यासाधनविचार एव, तथाहि—(पंचविभागे ४५ पत्रे)

"विज्जाणं परिवाडी, पव्वे पव्वे य दिंति (देंति) आयरिया। मासद्धमासिआण, पव्व पुण होइ मज्झ तु ॥२५१॥ पक्खस्स अट्ठमी खलु, मासस्स य पक्खिअं मुणेयव्वं। अन्नपि होइ पव्वं, उवरागो चंदसूराण ॥२५२॥" व्याख्या—आचार्याः पर्वणि पर्वणि विद्यानां परिपाटीः ददति, विद्याः परावर्तन्ते इति भावः, अथ पर्व किमुच्यते ? तत् आह—मासार्धमासयोः मध्य पुनः पर्व भवति, एतदेवाऽऽह—अर्धमासस्य पक्षात्मकस्य मध्यं अष्टमी सा खलु पर्व, मासस्य मध्य पाक्षिकं पक्षेण निर्वृत्त ज्ञातव्य, तच्च कृष्णचतुर्दशीरूप अवसातव्यं, तत्र प्रायो विद्यासाधनोपचारभावात् "बहुलादिका मासा" इति वचनाच्च, न केवल एतदेव पर्व किन्तु अन्यदपि पर्व भवति, यत्र उपरागो ग्रहण चन्द्रसूर्ययोः, एतेषु च पर्वसु विद्यासाधनप्रवृत्ते ॥२५१॥२५२॥१८॥ अत्र सूत्रकारेण चतुर्दश्या नामाऽपि न गृहीत। चूर्णिकारेण—'कण्हपक्खस्स चउद्दसीए विज्जासाहणोवयारो।' इत्यादिभिः अक्षरैः तथा 'कृष्णचतुर्दशीरूप' इत्याद्यक्षरैः वृत्तिकारेणाऽपि विद्यासाधन उक्त, न पाक्षिकप्रतिक्रमण, तच्च पाक्षिक कृष्णचतुर्दशीरूप प्रोक्त मलयगिरिणा तदभिप्रायं न जानीम, तत' कथ आगमविरोध ? अथ यदि कृष्णचतुर्दश्या एव पाक्षिक तदा एकस्यां चतुर्दश्या पक्षो द्वितीयचतुर्दश्यां मासः, एव च कृते मासस्य मध्य पाक्षिक भवति, परन्तु पूर्वोक्तपक्षस्य मध्यं मष्टमी न भवति 'बहुलादिका मासा' इत्यपि विरुध्येत, किंच विशेषणं व्यवच्छेदक इति कृत्वा तत्र कृष्णचतुर्दशीरूपं, एतद्बलेन चतुर्दश्यां पाक्षिक कुर्वाणेन मासे मासे पाक्षिकप्रतिक्रमण कर्तव्यं भाद्रपदशुक्लपञ्चम्यां एव पर्युषणाप्रतिक्रमण-

घत्, यथा पर्युषणाप्रतिक्रमणस्य सांवत्सरिकं नाम तथा पाक्षिकप्रतिक्रमणस्याऽपि मासिक इति नाम युक्तं परन्तु तथा न
दृश्यते, तेन चतुर्दश्या पाक्षिकप्रतिक्रमण इति भवतां स्थाने स्थाने महान् विरोध, तेन च पञ्चदश्या एव पाक्षिकप्रतिक्र-
मणं प्रतिपत्तव्य, येन न सिद्धान्तादिशास्त्रैः सम विरोधः, अन्यथा पदे पदे विरोधो भावी, तथा आलोचनाऽपि च पञ्च-
दश्यां न निषिद्धा, यदुक्त व्यवहारभाष्ये-(द्वितीयविभागे ४० पत्रे)
"पडिकुट्ठेलगदिवसे, वज्जेज्जा अट्ठमिं च नवमिं च। छट्ठिं च चउत्थिं च बारसिं दुण्णपि पक्खाणं ॥ भा० १२९ ॥" एतेन
ये वदन्ति अमावस्यां न आलोचना दीयते तदपास्त, तथा कोऽपि प्राह-अमावास्या आलोचना निषिद्धा, कथ अगृहीतालोच-
नाना तत्र पाक्षिकप्रतिक्रमणं घटते ? इति चेत् तर्हि चतुर्दश्या अपि आलोचना निषिद्धा, यदुक्त श्रीआवश्यके-(४७१पत्रे)
"चाउद्दसिं पण्णरसिं च वज्जिज्जा अट्ठमिं च नवमिं च। छट्ठिं च चउत्थिं बारसिं च दुण्हपि पक्खाण ॥ १ ॥" पर एतदालोचना-
न्तरं अपेक्ष्य भविष्यति, यदुक्त श्रीपर्युषणाकल्पे-'पक्खि आ आरोवणा' पक्षे पक्षे आलोचना ग्राह्या, तेन पञ्चदश्यामेव आलो-
चना आदाय तत्रैव प्रतिक्रमण विधेय नाऽत्र कोऽपि दोष, आवश्यकचूर्णौ (११३ पत्रे) तथा "ततो सागरचंदो कमलामेला
य सामिसगासे धम्म सोऊण गहिआणुवयाणि सावगाणि सवुत्ताणि, तओ सागरचदो अट्ठमीचउद्दसीसु सुण्णघरे सुसाणेसु
वा एगराइअ पडिम ठाइ" इत्याद्यनेकालापकैः नानासिद्धान्तोक्तैः अष्टम्या चतुर्दश्या उपवासादि कृत्य उक्तमस्ति, यदि तत्पा-
क्षिककृत्यं इति कृत्वा चतुर्दश्यां पाक्षिकप्रतिक्रमण स्थाप्यन्ते तथा अष्टम्या अपि पाक्षिकप्रतिक्रमण कर्तव्य स्यात्, प्रयोगश्च
अष्टम्यादि अपि पाक्षिकप्रतिक्रमणं तत्राऽपि पाक्षिककृत्यस्य क्रियमाणत्वात् यत्र यत्र पाक्षिककृत्य क्रियते तत्र तत्र पाक्षिक-

प्रोक्तवान्, नैवं, सम्यग् परिज्ञानाभावात्, तथाहि–न तत्र पाक्षिकप्रतिक्रमणाधिकार किन्तु विद्यासाधनविचार एव, तथाहि–(पष्ठविभागे ४५ पत्रे)

"विज्जाणं परिवाडी, पवे पवें य दिंति (देंति) आयरिया। मासद्धमासिआण, पवं पुण होइ मज्झ तु ॥२५१॥ पक्खस्स अट्ठमी खलु, मासस्स य पक्खिअं मुणेयवं। अन्नपि होइ पव, उवराओ चदसूराणं॥२५२॥" व्याख्या–आचार्याः पर्वणि पर्वणि विद्याना परिपाटीः ददति, विद्याः परावर्तन्ते इति भावः, अथ पर्व किमुच्यते ? तत् आह–मासार्धमासयोः मध्य पुन पर्व भवति, एतदेवाऽऽह–अर्धमासस्य पक्षात्मकस्य मध्य अष्टमी सा खलु पर्व, मासस्य मध्य पाक्षिक पक्षेण निर्वृत्त ज्ञातव्य, तच्च कृष्णचतुर्दशीरूप अवसातव्यं, तत्र प्रायो विद्यासाधनोपचारभावात् "बहुलादिका मासा" इति वचनाच्च, न केवल एतदेव पर्व किन्तु अन्यदपि पर्व भवति, यत्र उपरागो ग्रहण चन्द्रसूर्ययो, एतेषु च पर्वसु विद्यासाधनप्रवृत्ते ॥२५१॥२५२॥१८॥ अत्र सूत्रकारेण चतुर्दश्या नामाऽपि न गृहीत। चूर्णिकारेण–'कण्हपक्खस्स चउद्दसीए विज्जासाहणोवयारो।' इत्यादिभि अक्षरैः तच्च 'कृष्णचतुर्दशीरूप' इत्याद्यक्षरैः वृत्तिकारेणाऽपि विद्यासाधन उक्त, न पाक्षिकप्रतिक्रमण, तच्च पाक्षिक कृष्णचतुर्दशीरूपं प्रोक्त मलयगिरिणा तदभिप्राय न जानीमः, तत कथ आगमविरोध ? अथ यदि कृष्णचतुर्दश्या एव पाक्षिक तदा एकस्या चतुर्दश्यां पक्षो द्वितीयचतुर्दश्यां मासः, एव च कृते मासस्य मध्य पाक्षिक भवति, परन्तु पूर्वोक्तपक्षस्य मध्ये अष्टमी न भवति 'बहुलादिका मासा' इत्यपि विरुध्येत, किंच विशेषणं व्यवच्छेदक इति कृत्वा तच्च कृष्णचतुर्दशीरूपं, एतद्बलेन चतुर्दश्या पाक्षिकं कुर्वाणेन मासे मासे पाक्षिकप्रतिक्रमणं कर्तव्यं भाद्रपदशुक्लपञ्चम्या एव पर्युषणाप्रतिक्रमण-

पूआ तओ नाम, पयट्टो तस्थ ऊसवो" ॥ ८३ ॥ इति । पुन –'नयरम्मि धरावासे' इत्यादि कालिकाचार्यकथाया पद्प-
श्चाशत्प्रमाणगाथाया अङ्काष्टपक्ष १३८९ वर्षे श्रीधर्मप्रभसूरिकृताया, तथाहि–
"आयरेणा वि हु पज्जो–सविअह तो निवो भणइ तुट्ठो । भयव ! अणुगाहिउ ह, ज महे अतेउरीण तु ॥ ४२ ॥
"पक्खोववासपारण–दिवसमि भत्तमेसणासुद्ध । साहूणुत्तरपारण–दिवसंमि भविस्सए बहुअ ॥ ४३ ॥" इति ॥
ननु–यदि पञ्चदश्यां पाक्षिकप्रतिक्रमण आसीत्, तदा कथ साम्प्रत चतुर्दश्या विधीयते ? उच्यते–श्रीकालिकाचार्यै
आचीर्णत्वात्, यदुक्त ठाणावृत्तौ श्रीहेमाचार्यगुरुश्रीदेवचन्द्रसूरिभिः । तथाहि–
"एव च कारणे ण कालगायरिएहिं चउत्थीए पज्जोसवण पवत्तिअ, समत्थसघेण य अणुमन्निअ, तव्वसेण य पक्खिअईणि
चउद्दसीए आयरियाणि, अन्नहा आगमुत्ताणि पुण्णिमाए'त्ति ।" एव श्रीकालिकाचार्यकथाया अतिजीर्णाया २६९ श्लोक-
मिताया अपि उक्त, तथाहि–
"राइणा भणिअ–जइ एव तो चउत्थीए भयतु, सूरिहिं भणिअ–एव होउ नत्थि अणत्थो सो भणिअमागमे "आ-
यरेणा वि पज्जोसविअव्व"मिति तओ हरिसवसुफुल्ललोअणेण जपिअ राइणा भयय ! महापसाओ महतो अम्हाणम-
णुग्गहो जओ मम अतेउरिआण पक्खोववासपारणए साहूण उत्तरपारणय भविस्सइ, तओ गिहे गतूण समाइट्ठिवाओ
अतेउरिआओ तुम्हाण ममावसाए उववासो होही पारणेअ साहूण उत्तरपारणय भविस्सइ, ता तत्थ अहा पवत्तेहिं
भत्तपाणेहिं साहुणो पडिलामेह, जओ भणिअमागमे–"पहसतगिलाणमि अ, आगमगहणे अ लोअकरणे अ । उत्तर-

प्रतिक्रमणे, यथा चतुर्दश्या तथा यथा अष्टम्या न भवति तथा चतुर्दश्या अपि मा भवतु, किंच चतुर्दश्या पाक्षिकप्रतिक्रमण अङ्गीकुर्वता सूत्रोक्ता पूर्णिमां विहाय चतुर्मासिक अपि तत्र एव प्रतिक्रमणीय, यत चतुर्मासिके अष्टौ पक्षा भवन्ति ते च तन्मते चतुर्दश्यां एव पूर्णतां अगच्छन्, पाक्षिकस्य तत्र एव करणत्वात्, अथ चतुर्मासिकसबन्धी पक्ष प्रतिपद आरम्यते पाक्षिकसंबन्धी तु अन्यत एव इति चेत् तर्हि कोऽयं अर्धजरतीन्यायः ? तथा च सति महान् सूत्रविरोध' तत्र ईदृग् अर्थस्य अदर्शनात् न युक्त एष, ततश्च कृष्णचतुर्दशीरूप इति चेत् तर्हि सकलमपि पूर्वोक्त दूषणकदम्बक तत्पश्चाल्लम अनुधावति, किंच एवं चतुर्दश्यां पाक्षिकप्रतिक्रमण कुर्वता पूर्णमास्या चतुर्मासिक आचरता चतुर्मासिकसबन्धि तपो धाष्यते स्थानाङ्गवाक्ये पाक्षिकचतुर्मासिकयोः मध्य दिनाभावात्, ननु किमर्थं तद्दिन ईक्षते ? उच्यते—पाक्षिके चतुर्थस्य करणात्, चतुर्मासिके षष्ठसंभवात् मध्यं दिन अन्तरेण तच्च न घटते, तस्मात् युक्त्याऽपि पाक्षिक पञ्चदश्या एव युज्यते, पुनरपि प्रयोगो न चतुर्दश्या पाक्षिकप्रतिक्रमणं अपूर्णपक्षत्वात्, यत्र यत्र असपूर्णं पक्षत्व तत्र तत्र न पाक्षिकप्रतिक्रमण यथा दशम्या, किंच श्रीकालिकाचार्यकथायां शतगाथाप्रमाणाया श्रीभावदेवसूरिकृताया पक्षोपवासपारणे साधूना अष्टमोत्तरपारणस्य प्रोक्तत्वात् पाक्षिक पर्व पञ्चदश्या एव आगत, तथाहि—

“मम अतेउरी पक्खोववासपारणए अओ । साहूण फासुहं भत्तं, होही उत्तरवारणे ॥ ८१ ॥ एय पव्वं चउत्थीए, कय कालगसूरिणा । एम पज्जोसवणाकप्प, सव्वसंघेण मन्निअ ॥ ८२ ॥ साहू पूआरओ लोओ, जाजो तप्पभिइ तओ । साहू

सारोद्धारसूत्रवृत्त्योः 'षड्त्रिंशदुत्तरशततमद्वारे (२५५ पत्रे) स्वकायपरकायशस्त्रोपहत प्रासुक जलं साधूना ग्रहणोचित प्रत्यपादि, तथाहि–

"उसिणोदग तिदण्डु-क्कलिअं फासुअजल च जइ कप्प। नवरि गिलाणाइकए, पहरतिगोवरिवि धरिअव्व ॥ ८८१ ॥
जायइ सचित्तया से, गिम्हम्मि पहरपचगस्सुवरिं ॥ चउपहरुवरिं ससिरे, वासासु पुणो तिपहरुवरिं ॥ ८८२ ॥

त्रिभिर्दण्डैः–उत्कालैः उत्कलित=आवृत्त यदुष्णोदकं, तथा यत् प्रासुक स्वकायपरकायशस्त्रोपहतत्वेनाऽचित्तीभूत जल तदेव यतीना कल्प्य–ग्रहीतु उचित, इह किल प्रथमे दण्डे जायमाने कश्चित् परिणमति कश्चिन्न इति मिश्रः १, द्वितीये प्रभूतः परिणमति स्तोकोऽवतिष्ठते २, तृतीये तु सर्वोऽपि अप्कायोऽचित्ती भवतीति दण्डत्रयग्रहण, इद च सर्वमपि प्रहरत्रयमध्ये एव उपभोक्तव्य, प्रहरत्रयादूर्ध्वं पुनः कालातिक्रान्तदोषसम्भवेन उपभोगानर्हत्वात् न धारणीयं, नवर केवलं ग्लानादिकृते ग्लानवृद्धाना अर्थाय प्रहरत्रिकादपि ऊर्ध्व धर्त्तव्य,–॥ ८८१ ॥ 'जायइ' इत्यादि गाहा। जायते=भवति सचित्तता 'से'त्ति, तस्य उष्णोदकस्य प्रासुकजलस्य वा ग्लानाद्यर्थ धृतस्य 'ग्रीष्मे' उष्णकाले प्रहरपञ्चकस्योपरि–प्रहरपञ्च–कादूर्ध्व कालस्याऽतिरूक्षत्वात् चिरेण एव जीवससक्तिसद्भावात्, तथा शिशिरे=शीतकाले कालस्य स्निग्धत्वात् प्रहरचतुष्टयादूर्ध्वं सचित्तता भवति, "वर्षासु" वर्षाकाले पुनः कालस्याऽतिस्निग्धत्वात् प्रासुकीभूतमपि जल भूय प्रहरत्रयादूर्ध्व सचित्तीभवति, तदूर्ध्वमपि यदि ध्रियते तदा क्षारः प्रक्षेपणीयः–सर्जिकादिकं क्षेप्तव्य, येन भूयः सचित्त न भवतीति ॥ ८८२ ॥ इति ॥ ४ ॥

पौपध्यां (१४८ पत्रे) श्रीजिनप्रभसूरिभिः 'सुद्धवियड'त्ति, शुद्धविकटं उष्णोदक १ वर्णान्तरादिप्राप्त शुद्धजल २ चेति,
वर्णान्तरादिप्राप्तजलस्य प्राधान्येन उक्तत्वात् । न च वाच्य श्रीजिनप्रभसूरिभि कस्य अन्यस्य सम्मत्या व्याख्येय न्यथा-
थीति । श्रीकुलमण्डनसूरिकृतायां श्रीकल्पसूत्रावचूर्णौ तथैव व्याख्यानात्, तथाहि—

"वासावास पज्जोसविअस्स अट्ठमभत्तिअस्स भिक्खुस्स कप्पति तओ पाणगाइं पडिगाहित्तए, त जहा—आयामे वा १ सो-
वीरे वा २ सुद्धवियडे वा ३ । अत्र 'सुद्धवियड'त्ति, शुद्धविकट उष्णोदक १ वर्णान्तरादिप्राप्त शुद्धजल २ चेत्यादि ॥ १ ॥

एवमेव श्रीयतिदिनचर्यासूत्रवृत्त्योरपि (६५ पत्रे) । तथाहि—

"गिण्हिज्ज आरनालं आविलधोवणतिदंडउक्कलिअं । वण्णतराइपत्त, फासुअसलिलपि तदभावे ॥ १०२ ॥ व्याख्या—पि-
ण्डग्रहणसमये साधुः आरनाल=अवश्रावण गृह्णीयात् १ आम्भ्लं=काञ्जिक २ तन्दुलादिधावनजल ३ त्रिदण्डोत्कलित
उष्णोदक ४ वर्णान्तरादिप्राप्त अन्यत् प्रासुकजलमपि ५ गृह्णीयादिति योगः, पर तदभावे—तस्य उष्णोदकस्याऽप्राप्तौ
यदाहुः,—"उस्सेइम १ ससेइम २ तंदुल ३ तिल ४ तुस ५ जवोदगा ६ ऽऽयाम ७ । सोवीर ८ सुद्धवियड ९ अंबय १० अबा-
डय ११ कविट्ठ १२ ॥ १ ॥ माउलिंग १३ दक्खा १४ दाडिम १५ खज्जूर १६ नालियर १७ कयर १८ बयरफल १९ ।
आमलय २० चिंचापाणगाइं २१ पढमंगभणिआइं ॥ २ ॥

पुनः श्रीआचाराङ्गवृत्तौ शस्त्रपरिज्ञाऽध्ययने तृतीयोद्देशके (४२ पत्रे), तथाहि—
अतो यद्बादरशस्त्रसम्पर्कात् परिणामान्तरापन्नं वर्णादिभिः तत् अचित्त साधुपरिभोगाय कल्पते इति ॥ ३ ॥ एव प्रवचन-

पुन' निशीथभाष्यचूर्णिर्यथा—'फासुअमुवग'त्ति जं वुत्तं तस्स इमा वक्खा—"तुबरे फले अ पत्ते रुक्खसिलो तुप्पमद्दणा-ईसु।" इत्यादि। तुबरसद्दो रुक्खसद्दे संबज्झो तुबरः-वृक्षः, सो अ समूलपत्तपुप्फफलो जम्मि उदगे पडिओ तेण परिणामिअं घिप्पइ, अहवा तुबरफला हरीतक्यादयः तुबरपत्राः पलाशपत्रादयः 'रुक्ख'त्ति-रुक्खकोटरे कडुफलपत्तपरिणामिअ घिप्पइ'सिल'त्ति, कश्चिच्छिलाया मनन्तर रुक्खछल्ली कुट्टिआ तम्मि अ सढिअ उदगं व परिणामिअ घिप्पइ जत्थ वा सिलाए तुप्परिणामिअ उदगं व घिप्पइ, "तुप्पो" पुण मयगकलेवरयसा भण्णइ, "मद्दणाइसु" हस्त्यादिमर्दित आदिसद्दो हस्त्यादिकमर्दने इत्यादि। एवं पिण्डनिर्युक्तिवृत्त्योरपि। तथाहि—

"दव्वओ परिणओ तिलतुबराईहिं दव्वेहिं।" विभीतकादिकषायद्रव्यैः अपि मिश्रोदकानि वर्णा(दी)नि परिणतानि प्रासुकानि, अत्र आदिशब्दात् यथासम्भव वर्णादिपरिणामहेतूनि गोमयरक्षादिद्रव्याणि सर्वाणि ज्ञेयानि, । पुन ओघनिर्युक्तौ (१३१ पत्रे), तथाहि—

"सीउण्हखारखत्ते, अग्गी लोणूसअविले नेहे। वक्कंतजोणिएणं, पओयणं तेणिमं होंति ॥ २४६ ॥

एतद्वृत्ति—"सीउण्हा"-पसिद्धा, "खारो"-तिलकरीरखाराई, खत्त—उक्करडिआ कयवरो, अग्गीलोणा पसिद्धाओ गो पसुखारदल, अविल—सोवीराई, 'नेहो'-तिल्लघयवसाई, एएहिं जो परिणओ' इति। पुन निशीथभाष्ये यथा—

"सीएअरफासु चउद्धा, दवे ससट्ठमीसग खित्त। काले पोरसि परओ, वण्णाई परिणयं भावे॥ १ ॥" इति, एवं कमेण-

पुनरपि सुविहितसाधूनां पानीयत्रिकग्रहणे कषायद्रव्यमिश्रितपानीयस्य ग्रहीतुं कल्पत्वेन उक्तत्वात्, तथाहि—

"अन्नजल १ उण्ह वा २ कसायदव्वेहिं मीसिअ वावि ३ । कप्पइ जईण नऽण्ण, सुविहिअ कप्पट्ठिआण च ॥ २ ॥" इति ॥ ५ ॥ पुनः वर्णगन्धरसस्पर्शैः परिणत पानीयं प्रासुक संयतो गृह्णीयाद् इति विधिवादेनाऽपि प्रोक्तत्वात्, तथाहि—

"वण्णरस–गंधएणं, परिणय फरसेण वा । अजीवं फासुअ नच्चा, पडिगाहेज्ज संजए ॥ १ ॥" इति ॥ ६ ॥

ननु–वर्णान्तरप्राप्तपानीय साधूना योग्य च सम्मत्या दर्शित तत्तथैव, परं कै द्रव्यै केन च विधिना प्रासुक तत् स्यात्, केषु च ग्रन्थेषु प्रोक्तम्? इत्याह–श्रीबृहत्कल्पभाष्ये, तथाहि—

"वण्णरसगंधफासा, जह दवे जम्मि उक्कडा हुंति । तह तह चिर न चिट्ठइ, असुभेसु सुभेसु कालेण ॥ १ ॥" व्याख्या–यस्मिन् द्रव्ये यथा वर्णरसगन्धस्पर्शा उत्कटा-उत्कटतरा भवन्ति, तथा तथा तेन तेन द्रव्येण सह मिश्रित उदक चिर न तिष्ठति, क्षिप्रं क्षिप्रतर परिणमति, किं अविशेषेण? न इत्याह–येऽशुभा वर्णादय उत्कटा तेषु एव क्षिप्र परिणमति, ये तु शुभा वर्णादयः तेषु उत्कटेषु कालेन परिणमते चिरादित्यर्थ, अत्रैव निदर्शनमाह–"जो चदणे कडुरसो, संसट्ठजलेण दूसणा जाओ । सो खलु दगस्स सत्थ, फासो उ उवग्गहं कुणइ ॥ १ ॥" व्याख्या–इह तन्दुलोदक चन्दनेन काऽपि मिश्रित तत्र चन्दनस्य यः कटुको रसः स तन्दुलोदकस्य शस्त्र, परं यः स्पर्श शीतलः स जलस्योपग्रह करोति इति कृत्वाऽचिरेण तत्परिणमति, एव संसृष्टजलस्यापि या दूषणा आम्लरसता सा उदकस्य शस्त्र, स्पर्शस्तु शीतलत्वाद् उपग्रहकारी अतः चिरेण परिणमति, इति ॥

श्राद्धाः प्राय उष्णोदक न पिबन्ति, तत्रापि त्रिदण्डोत्कलितमेव कल्पते, नाऽन्यथा, तादृश तु प्रायशो दुर्लभं साधूनुद्दिश्य क्रियमाण तु आधाकर्मदोषभाक् भवति, सति च तस्मिन् द्वयोरपि दातृग्रहीत्रो अहिताय अल्पायुष्याय च भवति, कसेल्लकप्रासुकनीर तु आरम्भना गच्छे श्राद्धा विशेषत श्राद्धिकाश्च पिबन्ति, तैस्तु तत् स्वार्थं क्रियमाणमस्ति, तन्मध्ये साधुभिरपि यतनया गृह्यमाण न दोषाय स्यात्, ततः सिद्धान्तमूलत्वेन गच्छपरम्परया च कसेल्लकप्रासुकपानीय गृह्यते इति ॥ ९ ॥

॥ इति कसेल्लकपानीयविचारः (अधिकारः) ॥ ९ ॥

ननु–श्रीखरतरगच्छीयाः श्राद्धा आचाम्ले द्रव्यद्वय गृह्णन्ति, नाऽधिक, तत्किम् ? उच्यते–श्रीमज्जिनवल्लभसूरिशिष्य–श्रीजिनदत्तसूरिभिः सन्देहदोलावलीसूत्रे (११६ पत्रे) द्रव्यद्वयस्य एव प्रतिपादितत्वात्, तथाहि–

"गिहिणो इह विहि आय विलस्स कप्पति दुन्नि दव्वाइ । एग समुचिअमन्न, बीअ पुण फासुअ नीर ॥ १०४ ॥" इति ॥

अत्र उचित अपि नीरमेव, न तु काञ्जिका १ अवस्रावण २ तक्रं ३ क्षुरसादीनि ४ तेषा हि पानकाहारत्वेऽपि शुद्ध्यहेतुत्वेन आचमनादिकार्यस्य अनर्हत्वात्, अत एव प्रत्याख्यानचूर्णावपि जलमेव उक्त । तथाहि–

"जावइअ उवजुज्जइ, तावइअ भायणे गहेऊणं । जलबिन्दुड काउ, भुत्तव एस इत्थ विही ॥ १ ॥

एवं द्रव्यद्वयातिरिक्तद्रव्यनिषेधः श्रीजिनपतिसूरिभिरपि सामाचारीमध्ये २५ लिखितः ॥ १ ॥ तथाहि–

"आयविले पप्पड १ घुग्घरिआ २ वेढमिआ ३ इड्डुरिआ ४ तक्काइ ५ निसेहो त्ति ॥२॥ पुनः जीर्णपुस्तकेषु अपि आचाम्लप्रत्याख्यानपाठे–"सूरे उग्गए पुरिमड्ढ पच्चक्खामि तिविह चउविहं पि आहार असण पाण खाइमं साइम अन्नत्थणाभोगेण

कपानीय प्रासुकत्वेन तपागच्छेशहीरविजयसूरि-प्रसादीकृतप्रश्नोत्तरसमुच्चये तच्छिष्य प० कीर्त्तिविजयगणिसमुच्चिते प० जगमालगणिकृतत्रयोदशप्रश्नेऽपि (३६ पत्रे) प्रोक्त, तथाहि–

वर्णान्तरप्राप्त कसेल्लकनीर प्रासुक भवति न वा ? तत्रोत्तर–वर्णान्तरप्राप्त कसेल्लकनीर प्रासुकं भवति पर आत्मीयवृद्धै अनाचीर्ण इति ज्ञेय, एवं पुनस्तत्रैव ग्रन्थे दीपचन्दरसङ्कृत १५ प्रश्नेऽपि (८४ पत्रे), तथाहि–मतान्तरीयस्य कदाचिदुपवासादिप्रत्याख्यानं क्रियते, तत्र 'पाणस्से'त्युच्चारणमाश्रित्य किं विधेय ?, यतस्तस्य कसेल्लकादिपानीयपाने कथ तत्फलं भवतीति ? तत्रोत्तरम्–अत्र मतान्तरीयस्य प्रत्याख्यानकरणे 'पाणस्से'त्युच्चारणे स यदि कसेल्लकादिपानीय पिबति तदा प्रत्याख्यानभङ्गो ज्ञातो नाऽस्ति, यतः कसेल्लकक्षेपेऽपि पानीय प्रासुक भवति, पर आत्मना आचरणा नाऽस्तीति नो गृह्यते इति। ननु–त्रिविधाहारप्रत्याख्याने कसेल्लकस्य स्वादिमत्वात् कथ न प्रत्याख्यानभङ्गः ?, उपवासप्रत्याख्याने च कथ न द्रव्यवृद्ध्यापत्तिर्भवेत् ? उच्यते–कसेल्लकस्वादो हि तथा नीरेण सम तदात्मना परिणतो यथा न नीरात्पृथग्भूतो ज्ञायते, अतो न प्रत्याख्यानभङ्गो नाऽपि च द्रव्यवृद्ध्यापत्तिः, एव येषा सम्प्रदाये त्रिफलापानीय पीयमानमस्ति तैरपि यद्यपि हरीतकीबिभीतके स्वादिमे आमलकाद्य अशने, तथापि तन्मिश्रितोदकपानेन त्रिविधाहारप्रत्याख्यानभङ्गो मन्यते, नापि उपवासप्रत्याख्याने द्रव्यत्रयगणना, अन्यथा प्रत्याख्यानभङ्गः सम्पद्येत इति ॥

ननु–पूर्वमुष्णोदकाभावे वर्णान्तरप्राप्तपानीयग्रहण उपदिष्ट, साम्प्रत तु वर्णान्तरप्राप्तमेव प्रासुकोदक गृह्यते तत्किमिति ? उच्यते–नाऽस्माभिः एकान्तेन कसेल्लकप्रासुकपानीयमेव गृह्यते, किन्तु उष्णोदकमपि गृह्यते, पर साम्प्रतं

आद्धाः प्राय उष्णोदक न पिबन्ति, तथापि त्रिदण्डोत्कलितमेव कल्पते, नाऽन्यथा, तादृश तु प्रायशो गुर्लभं साधूनुद्दिश्य क्रियमाण तु आधाकर्मदोषभाक् भवति, सति च तस्मिन् द्वयोरपि दातृग्रहीत्रोः अहिताय अल्पायुष्याय च भवति, कसे-ल्लकप्रासुकनीरं तु आत्मनां गच्छे श्राद्धा विशेषतः श्राद्धिकाश्च पिबन्ति, तेषु तत् स्वार्थं क्रियमाणमस्ति, तद्गच्छे साधु-भिरपि यतनया गृह्यमाणं न दोषाय स्यात्, ततः सिद्धान्तमूलत्वेन गच्छपरम्परया च कसेल्लकप्रासुकपानीयं गृह्यते इति ॥ ९ ॥

॥ इति कसेल्लकपानीयविचार (अधिकारः) ॥ ९ ॥

ननु–श्रीखरतरगच्छीयाः श्राद्धा आचाम्ले द्रव्यद्वय गृह्णन्ति, नाऽधिक, तत्किम् ? उच्यते–श्रीयुगप्रधानाचार्यविरुद–श्रीजिनदत्तसूरिभिः सन्देहदोलावलीसूत्रे (११६ पत्रे) द्रव्यद्वयस्य एव प्रतिपादितत्वात्, तथाहि–

"गिहिणो इह विहि आय विलस्स कप्पति दुन्नि दव्वाइं । एग समुचिअसन्नं, बीअं पुण फासुअं नीरं ॥ १०१ ॥" इति ॥ अत्र उचित अपि नीरमेव, न तु काञ्जिका १ अवस्रावण २ तक्रं ३ क्षुरसादीनि ४ येषां हि पानकाहारत्वेऽपि शुद्ध-त्वेन आचमनादिकार्यस्य अनर्हत्वात्, अत एव प्रत्याख्यानचूर्णावपि उक्तम् । तथाहि–

"जावइअं उवजुज्जइ, तावइअं भायणे गहेऊण । जलबिन्दुव्व कार्उ, भुत्तं एस इत्थ विही ॥ १ ॥

एव द्रव्यद्वयातिरिक्तद्रव्यनिषेध श्रीजिनपतिसूरिभिरपि सामाचारीग्रन्थे २१ लिखितः ॥ १ ॥ तथाहि–

"आयबिले पप्पड १ घुग्घरिआ २ येढमिआ ३ इन्डुरिआ ४ तयाइ ५ निरोधो त्ति ॥२॥ पुनः जीर्णपुस्तकेषु प्राप्ते आचाम्ल प्रत्याख्यानपाठे–"सूरे उग्गए पुरिमड्ढ पच्चक्खामि तिविहं चउव्विहं पि आहारं असणं पाणं खाइमं साइमं अन्नत्थणाभोगेणं

सहसागारेण पच्छन्नकालेण दिसामोहेण साहुवयणेण महत्तरागारेण सव्वसमाहिवत्तियागारेण आयंबिल पच्चक्खामि अन्नत्थ-णाभोगेणं सहसागारेण लेवालेवेण उक्खित्तविवेगेणं गिहत्थसंसट्ठेण पारिट्ठावणियागारेण महत्तरागारेण सव्वसमाहिवत्तिया-गारेण एकासण पच्चक्खामि तिविहंपि आहार" इत्यादि, दव्वविसए सव्वनिअमा अन्नत्थणाभोगेण सहसागारेण महत्तरागा-रेण सव्वसमाहिवत्तियागारेणं वोसिरामि" अय पाठः श्रीजेसलमेरुभाण्डागारे सं० १२१५ लिखितपुस्तिकायां अस्ति ॥ ३ ॥

ननु-मूलग्रन्थे क्वाऽपि द्रव्यद्वय प्रतिपादित अस्ति? उच्यते-महानिशीथसूत्रे तच्चूर्णौ च "दोहिं दव्वेहिं आयंबिलेहिं" ॥ ४ ॥ एवं श्रीआवश्यकबृहद्वृत्तौ, तथाहि—"एवं जहन्ने मज्झिमे उक्कोसेऽवि आयंबिले दव्वदुगेण सव्वत्थ भणिअव्वं"। पुन अत्राऽर्थे सूक्ष्मधिया श्रीहरिभद्रसूरिकृतावश्यकबृहद्वृत्तिः विचारणीया, तत्पाठस्तु (८५५ पत्रे) अयम्-

"एत्थ आयंबिल च भवति आयंबिलपाउग्ग च, तत्थोदणे आयंबिल आयंबिलपाउग्ग च, आयंबिला सकूरा, जाणि कूरविहाणाणि आयंबिलपाउग्गं, तंदुलकणिआउ कुक्कुसो पीट्ठ पिहुगा पिट्ठपोवलियाओ रालगा मंडगादि कुम्मासा पुव्व पाणिएण कज्जंति, पच्छा उक्खलीए पीसति, ते तिविहा-सण्हा मज्झिमा थूला, एते आयंबिल आयंबिलपाउग्गाणि, पुण जे तस्स तुसमीसा कणिआउ ककुगा य पयमादि, सत्तुआ जवाण गोधूमाण विहिआण वा, पाउग्ग पुण गोधूम-मुग्गिया पिचुगाला य जाव मुंजिज्जा जे अ जतएण ण तीरति पीसितु, तस्सेव णिहारे कणिक्कादि वा, एयाणि आयं-बिलपाउग्गाणि, त तिविहं पि आयंबिल तिविहं उक्कोस १ मज्झिम २ जहण्ण ३ च, दव्वओ कलमसालिकूरो उक्कोस ज वा जस्स पत्थं रुच्चइ वा रालगो सामागो वा जहण्णो, सेसा मज्झिमा, जो सो कलमसालिकूरो सो रस पडुच्च तिविधो

उक्कोसं १ तं चेव तिविधं पि आयंबिल णिज्जरागुण पडुच्च तिविध उक्कोसो णिज्जरागुणा, मज्झिमो जहण्णोत्ति, कलमसालिकूरो दव्वतो उक्कोस, दव्वं चउत्थरसिएण समुद्दिसति, रसओ वि उक्कोस तस्सच्चपणऽवि आयामेण उक्कोस रसओ, गुणतो जहण्ण थोवा णिज्जरति भणित भवति, सो चेव कलमोदणो जदा अण्णेहिं आयामेहिं तदा दव्वतो उक्कोसो, रसतो मज्झिमो, गुणतो वि मज्झिमो चेव, सो चेव जदा उण्होदएण तदा दव्वतो उक्कोस, रसतो जहण्ण, गुणओ मज्झिम चेव, जेण दव्वओ उक्कोस न रसओ, इआणिं जे मज्झिमा ते चाउलोदणा तेन दव्वओ मज्झिमा आयंबिलेण रसओ उक्कोसा गुणओ मज्झिमा तहेव च उण्होदएण दव्वओ मज्झ, रसओ जहण्ण, गुणओ मज्झ, मज्झिम दव्वति काऊण, रालगतणकूरा दव्वओ जहण्ण, आयंबिलेण रसओ उक्कोस, गुणओ मज्झ ते चेव आयामेण दव्वओ जहण्ण, रसओ मज्झ, गुणओ मज्झ, ते चेव उण्होदएण दव्वओ जहण्ण, रसओ जहण्ण, गुणओ उक्कोस बहुणिज्जरत्ति भणित होति, अहवा उक्कोसे तिण्णि विभासा—उक्कोसउक्कोस उक्कोसमज्झिम उक्कोसजहण्ण कंजियआयामउण्होदएहिं जहण्णा मज्झिमा उक्कोसा णिज्जरा, एव तिसु विभासितव ॥ ५ ॥ एव श्रीहरिभद्रसूरिकृतश्रावकधर्मप्रज्ञप्तिवृत्तौ अपि एतादृश एव पाठोऽस्ति ॥६॥ तथा—द्वाविंशत्यभ्यधिकै-कादशवत्सरशतैस्तु विक्रमतः। अकृतैना नमिसाधु, शिष्य श्रीशालिसूरीणाम् ॥१॥ इति प्रशस्तिसद्भावेन ११२२ वर्षे नमिसाधुकृतषडावश्यकवृत्तौ विशेषो यथा विशेषस्तु कलमशालिचतुर्थरसकाद्युत्कृष्ट शेषकूरः चतुर्थरसकादिश्च मध्यमः उष्णोदकादिश्च जघन्यो गुणतश्च बह्वी निर्जरा उत्कृष्टे मध्यमा मध्यमेऽल्पा च जघन्ये चेति, एव च स्थिते कलमशालिकूर कलमशालिकञ्जिकेन उत्कृष्ट, उत्कृष्टेन यदा भुज्यते तदा जघन्या=निर्जरा अल्पे-

सहसागारेण पच्छन्नकालेण दिसामोहेण साहुवयणेण महत्तरागारेण सव्वसमाहिवत्तियागारेण आयम्बिल पच्चक्खामि अन्नत्थणाभोगेण सहसागारेण लेवालेवेणं उक्खित्तविवेगेणं गिहत्थसंसट्ठेण पारिट्ठावणियागारेण महत्तरागारेण सव्वसमाहिवत्तियागारेण एकासण पच्चक्खामि तिविहंपि आहार" इत्यादि, दव्वविसए सव्वनिअमा अन्नत्थणाभोगेण सहसागारेण महत्तरागारेण सव्वसमाहिवत्तियागारेणं वोसिरामि" अय पाठः श्रीजेसलमेरुभाण्डागारे सं० १२१५ लिखितपुस्तिकाया अस्ति ॥ ३ ॥

ननु–मूलग्रन्थे क्वाऽपि द्रव्यद्वय प्रतिपादित अस्ति? उच्यते–महानिशीथसूत्रे तच्चूर्णौ च "दोहिं दव्वेहिं आयम्बिलेहिं" ॥ ४ ॥ एवं श्रीआवश्यकबृहद्वृत्तौ, तथाहि—"एव जहन्ने मज्झिमे उक्कोसेऽवि आयम्बिले दव्वदुगेण सव्वत्थ भणिअव्व"। पुनः अत्राऽर्थे सूक्ष्मधिया श्रीहरिभद्रसूरिकृतावश्यकबृहद्वृत्ति विचारणीया, तत्पाठस्तु (८५५ पत्रे) अयम्–

"एत्थ आयम्बिल च भवति आयम्बिलपाउग्ग च, तत्थोदणे आयम्बिल आयम्बिलपाउग्ग च, आयम्बिला सकूरा, जाणि कूरविहाणाणि आयम्बिलपाउग्ग, तंदुलकणिआउ कुंडतो पीहु पिहुगा पिहुपोवलियाओ रालगा मंडगादि कुम्मासा पुव्व पाणिएण कड्ढिज्जति, पच्छा उखलीए पीसंति, ते तिविहा–सण्हा मज्झिमा थूला, एते आयम्बिल आयम्बिलपाउग्गाणि, पुण जे तस्स तुसमीसा कणिआउ कक्कुगा य एवमादि, सत्तुआ जवाणं गोधूमाण विहिआण वा, पाउग्ग पुण गोधूम मुज्जिया पिचुगाला य जाव मुंजिज्जा खे अ जतएण ण तीरति पीसिसु, तस्सेव णिव्वारे कणिक्कादि वा, एयाणि आयम्बिलपाउग्गाणि, त तिविह पि आयम्बिल तिविह उक्कोस १ मज्झिम २ जहण्ण ३ च, दव्वओ कलमसालिकूरो उक्कोस जं वा जस्स पत्थं रुच्चइ वा रालगो सामागो वा जहण्णो, सेसा मज्झिमा, जो सो कलमसालिकूरो सो रस पडुच्च तिविधो

उक्कोसं ३ तं चेव तिविध पि आयंबिल णिज्जरागुण पडुच्च तिविध उक्कोसो णिज्जरागुणो, मज्झिमो जहण्णोत्ति, कलम सालिकूरो दयतो उक्कोस, दयं चउत्थरसिएण समुद्दिसति, रसओ वि उक्कोस तस्सच्चएणऽवि आयामेण उक्कोस रसओ, गुणतो जहण्ण थोवा णिज्जरति भणित भवति, सो चेव कलमोदणो जदा अन्नेहिं आयामेहिं तदा दयतो उक्कोसो, रसतो मज्झिमो, गुणतो वि मज्झिमो चेव, सो चेव जदा उण्होदएण तदा दयतो उक्कोस, रसतो जहण्ण, गुणओ मज्झिम चेव, जेण दयओ उक्कोस न रसओ, इमाणिं जे मज्झिमा ते घाउलोदणा तेन दयओ मज्झिमा आयंबिलेण रसओ उक्कोसा गुणओ मज्झिमा तहेव च उण्होदएण दयओ मज्झ, रसओ जहण्ण, गुणओ मज्झ, मज्झिम दयति काऊणं, रालगतणकूरा दयओ जहण्ण, आयंबिलेण रसओ उक्कोस, गुणओ मज्झ ते चेव आयामेण दयओ जहण्ण, रसओ मज्झ, गुणओ मज्झ, ते चेव उण्होदएण दयओ जहण्ण, रसओ जहण्ण, गुणओ उक्कोस बहुणिज्जरत्ति भणित होति, अहवा उक्कोसे तिण्णि विभासा–उक्कोसउक्कोस उक्कोसमज्झिम उक्कोसजहण्ण कंजियआयामउण्होदएहिं जहण्णा मज्झिमा उक्कोसा णिज्जरा, एव तिसु विभासितव ॥ ५ ॥ एव श्रीहरिभद्रसूरिकृतश्रावकधर्मप्रज्ञप्तिवृत्तौ अपि एतादृश एव पाठोऽस्ति ॥६॥ तथा–द्वाविंशत्यभ्यधिकै–कादशवत्सरशतैस्तु विक्रमत । अकृतैना नमिसाधुः, शिष्यः श्रीशालिसूरीणाम् ॥१॥ इति प्रशस्तिसद्भावेन ११२२ वर्षे नमिसाधुकृतषडावश्यकवृत्तौ विशेषो यथा विशेषस्तु कलमशालिचतुर्थरसकाद्युत्कृष्ट शेषकूरः चतुर्थरसकादिश्च मध्यम उष्णोदकादिश्च जघन्यो गुणतश्च वक्ष्ये निर्जरा उत्कृष्टे मध्यमा मध्यमेऽल्पा च जघन्ये चेति, एव च स्थिते कलमशालिकूरः कलमशालिकञ्जिकेन उत्कृष्टः, उत्कृष्टेन यदा भुज्यते तदा जघन्या=निर्जरा अल्पे-

त्यर्थः, तथा उत्कृष्ट द्रव्य जघन्यरसेन भुज्यते, तदा मध्यमो निर्जरा गुण इत्यादिभङ्गका द्रष्टव्या इति, अयमर्थो द्रव्य-रसयो' द्वयोः उत्कृष्टत्वे जघन्या निर्जरा एकैकोत्कृष्टत्वे मध्यमा द्वयोर्जघन्यत्वे उत्कृष्टा निर्जरा इति, अपि चात्र सर्वेष्वपि पूर्वोक्तेषु भङ्गकेषु जघन्य १ मध्यमो २ त्कृष्टरूपेषु ३ शालिप्रभृतीना अन्नाना मध्यादेकतरत् अन्न, अथ च काञ्जिकप्र-भृतीनां नीराणा च मध्यात् एकतरन्नीरं आचाम्लमध्ये ग्राह्यत्वेन प्रोक्त, पर न कुत्राऽपि एवरूपो भङ्गको लिखितो, यदुत–एकस्मिन् आचाम्ले शालिप्रभृत्यन्नानां मध्यात् अन्नद्वय तन्नय वा अथ च काञ्जिकप्रभृतिनीरमध्यात् नीरद्वय तन्नय वा ग्राह्यमिति ॥ ७ ॥ ननु द्रव्यद्वयस्य एव ग्रहणे नियमिते कथ दन्तशोधन विना मुखशुद्धिः?–तत्राऽर्थे सन्देहदो-लावली गाथा (११७ पत्रे) यथा–

जो पुण सिलिमाई विणा, मुहसुद्धिं काउमित्थमसमत्थो । सो कडुअकसायरस, सिलिअ गिण्हइ न से भगो ॥१०६॥ अनाहारत्वात् ॥ ८ ॥ यदुक्त–'निंबाईण' गाहा, अतो बहुनिर्जराहेतुत्वेन उत्कृष्टाऽऽचाम्ले द्रव्यद्वयग्रहण युक्त, पुन अत्रार्थे वृद्धपरंपरागतसामाचार्येव प्रमाण, किमेतत्प्रामाण्यात् निर्विकृतिकाऽऽचाम्लोपवासादिषु सचित्तनियममेव न कुर्वन्ति श्राद्धाः किञ्च उपवासे एकमेव द्रव्य न गृह्णन्ति, ततो यथा सूत्राक्षरादर्शनेऽपि अत्र अवश्यतया सचित्तनियमः क्रियते, एवं द्व्यधिक-द्रव्यनियमोऽपि इति सन्देहदोलावलिबृहद्वृत्तिवचनप्रामाण्यात् वृद्धपरम्परागतसामाचार्या उत्कृष्टाऽऽचाम्लत्वेन द्रव्यद्वयमेव आचाम्ले गृह्यते, ततो यत्कृगवत्केवलिभाषित तत्प्रमाण नाऽत्राऽस्माक कोऽप्यभिनिवेशः इति ॥

॥ इति आचाम्ले द्रव्यद्वयग्रहणाधिकारः ॥ १० ॥

नतु-केचिद्वदन्ति अपक्वदुग्धेन समं द्विदलभक्षणं अभक्ष्यदोषभाक्, तत् किम् ? उच्यते—न चैतत् सङ्गतिमङ्गति,
क्वाऽपि तद्दोषस्याऽनुक्तत्वात् इति, आह परः, उच्यते-
नतु-भो ! "आमगोरससम्पृक्त-द्विदलादिषु जन्तवः । दृष्टाः केवलिभिः सूक्ष्मा-स्तस्मात् तानि विवर्जयेत् ॥ ७१ ॥",
इति श्रीहेमाचार्यकृतश्रीयोगशास्त्र(१७१ पत्रे)वचनप्रामाण्यात् आमगोरससम्पृक्तद्विदले सूक्ष्मजन्तूत्पत्तिसद्भावेन तद्-
जैनस्य सुतरां प्रोक्तत्वात् तद्दुष्टता एव समागता । न च वाच्यं गोरसशब्देन दधितक्रे । परं दुग्धं न ?, उच्यते-
श्रीहेमाचार्यैः गोरसशब्देनाऽभिधानचिन्तामणौ (१६७ पत्रे) दधि १ दुग्ध २ घोल ३ रूपार्थत्रयस्य प्रोक्तत्वात्,
तथाहि-"दुग्धं तु सोमजं, गोरसः क्षीरमूधस्यं, स्तन्यं पुंसवनं पयः ॥ ६८ ॥ १ तथा (१६८ पत्रे) "क्षीरजं=दधि
गोरसश्च २" पुनः (१६९ पत्रे) "दण्डाहते कालशेय-घोलारिष्टानि गोरसः रसायनं ३" इति । तत आमगोर-
सेन समं द्विदलभक्षणे स्पष्टं अभक्ष्यदोषः ?, सत्यं, यद्यपि आमगोरसशब्देन अपक्वदुग्धमपि समायात, परं द्विदलदोषाधि-
कारे आमगोरसशब्दस्य प्रवृत्तिः अनुत्कालितदधितक्रयोः एव विषये, तयोः द्वयोः एव ग्रन्थादौ व्याख्यातत्वात्, यदुक्तं
"श्रीतपागणसरोजरविश्रीदेवसुन्दरगणेन्द्रविनेयः, श्राद्धवर्गविहिताग्रहतः श्रीसोमसुन्दरगुरुः कुरुतेऽदः ॥ १ ॥" इति ग्रन्थादौ
सद्भावेन तपागच्छनायकश्रीसोमसुन्दरसूरिभिः श्रीयोगशास्त्रबालावबोधे, तथाहि-

"आमगोरससंपृक्तं, द्विदलं पुष्पितौदनम् । दध्यहर्द्वितयातीतं, क्वथितान्नं विवर्जयेत्" ॥ ७ ॥

व्याख्या—"आम गोरस-अणऊकाल्या दूध दही छासि ते मांहि मिल्यौ विदल कठउल अने वासीकूडल अने आदि शब्द लगे फूल्यो जे रान्ध्यो उदन १ दुडणादिक २ तथा विविहडो-सोल पहुर ऊपहरा दहीमाहि ३ अनइ वासीयकठउलादिक कुहिआ अन्न ४ पतलो सवि हि माहि दृष्टा केवलज्ञानीयै सूक्ष्मजीव उपजता दीठा, ते भणी ए सगला ही श्रावके वर्जिवा इति।"अत्रार्थे योगशास्त्रावचूर्णिरपि विलोकनीया, "तत्राऽऽमगोरसशब्देन अनुत्कालितदधि-तक्रवस्तुद्वयस्य एव व्याख्यानात्", तथा विहाय एकं कश्चिद् गच्छं, अन्येषु गच्छेषु आमदुग्धमध्ये द्विदलग्रहणनिषेधो नाऽस्ति, प्रत्युत प्रवृत्ति वर्त्तते, अथ क्वाऽपि ग्रन्थेऽपक्वदुग्धमध्ये द्विदलनिषेधः प्रोक्तो भवेत्, तदा स ग्रन्थो विचार्येत, पर स ग्रन्थो नाऽस्तीति सम्भाव्यते इति ॥

॥ इति अपक्वदुग्धमध्ये द्विदलग्रहणाधिकार ॥ ११ ॥

ननु—आत्मनां गच्छे मुद्गादीनामिव सङ्गरादीनामपि द्विदलत्व गण्यते, केषाचिद्गच्छे तु न इति, तत्र को विचारः? उच्यते,—श्रीजिनदत्तसूरियुगप्रधानैः उत्सूत्रपदोद्घट्टने सङ्गरादीना द्विदलत्वे अमन्यमाने उत्सूत्रस्य प्ररूपितत्व उक्तमस्ति, तथाहि—

"कडुअसगरियाओ न हुति विदलति विरुहगाऽणत इति उत्सूत्र", ॥ १ ॥ एवमेव श्रीजिनप्रभसूरिभि विधिप्रपाया सम्यक्त्वारोपणविधौ प्रत्यपादि, तथाहि—

सगरफलिभामुग्गमवठमासमसूरकलायचणयघवल्लकुलत्यमिस्थिआ, कडुअगोआरमाइ विदलाइ गोरसेण सह न जिमेअव्वाइं एएसिं राइत्तिअ न कायव्व" इति ॥ २ ॥

इत्यमेव चैत्यवन्दनकुलकेऽपि, (९७ पत्रे) तथा हि—

"संगरफलिमुग्गमुहडमासकङ्गु अपमुक्कसमिदलाइ । सह गोरसेण न जिमेए य रायत्तिअं न करे ॥ १८ ॥
अम्मि य पीलिज्जते, मणय पि न नेहनिग्गमो हुज्जा । तुम्भिअदलाइ दीसति मित्थिगाईण जह लोए ॥ १९ ॥" ॥ ३ ॥
एव श्रीजिनपतिसूरिभिरपि निजसामाचारीग्रन्थे ८ मत्यपादि, तथाहि-"सगर कङ्गु अगोयराइ विदल"इति ३ ।

ननु-पूर्वाचार्यग्रन्थेऽपि क्वाऽपि सङ्करादीनां द्विदलत्वसम्मति अस्ति ? उच्यते—यद्यपि साम्प्रत प्रवर्त्तमाना श्रीसिद्धसेनसूरिकृता श्रीप्रवचनसारोद्धारवृत्तिः तत्र सा नाऽस्ति, पर श्रीआनन्दसूरिभिः श्रीप्रवचनसारोद्धारगाथाद्वितीयार्द्धं व्याख्यानयद्भिः स्ववृत्तौ तथैवोक्त, तथाहि-

"दहिए विगयगयाइं, घोलवडाँ घोलसिहरिणि करवो । लवणकणदहिअमहिअ सगरगाइम्मि अप्पडिए ॥ १ ॥"

व्याख्या-लवणकणैः जीरकलवणलेशैः युक्त दधि हस्तेन मथितं वस्त्रेण गालित तदपि रात्र्युषित सत् कल्पते, निर्विकृतिकप्रत्याख्यानवतां, क्वाऽपि देशे सङ्करादयपि तत्र प्रक्षिप्यते, इत्याशङ्क्याऽऽह, पर सङ्करादौ अपतिते सति, तत्र तु द्विदलदोषसम्भवात् न कल्पते इत्यर्थ. ॥ ४ ॥ एवं यतिदिनचर्याया अपि, तथा हि-"फलियावग्गे तह सगर वल्ला चवला य होला येति" ॥ ५ ॥ ननु-सङ्करादीना मुद्गादीनामिव द्विदलत्वसाधक लक्षणमस्ति न वा ? उच्यते-बाढ अस्तीति ब्रूम , तथा हि-

न य सगरवीयाओ तिल्लुप्पत्ति कयाइवि सभवइ । दलिए तुल्लि दलाइ मुग्गाईण व दीसति ॥ १ ॥ इत्यादि ॥ ६ ॥
पुनः केवलिना दृष्ट सत्यमिति ॥

॥ इति सङ्करप्रमुखाणा द्विदलत्वाधिकार. ॥ १२ ॥

ननु–केषाचित् गच्छे श्राद्धानपि साधूनिव "पाणस्स लेवाडेण वा" इत्यादिपानषडागारा उच्चारयन्ति, आत्मना गच्छे तु न इति, तत्र किं निदानम्? उच्यते–

शास्त्रे निषिद्धत्वात्, वृद्धाना असंमतत्वात्, युक्तियुक्तत्वाच्च, यतः श्राद्धाना पानकागारषट्कनिषेध श्रीजिनदत्तसूरयः उत्सूत्रपदोद्घट्टने प्रोचिवासः, तथाहि–

"अजिअअलाद्धारगिही पाणागारे समुच्चरइ" तदुत्सूत्रमिति ॥ १ ॥ एव श्रीजिनपतिसूरयोऽपि निजसामाचार्यां १२ लिखन्ति स्म; तथाहि–"सावयाण पाणस्स लेवाडेण वा इच्चाइ पाणगागार अणुच्चारण" इति ॥ २ ॥ ननु–पूर्वसूरिभिरपि क्वाऽपि ग्रन्थे तन्निषेधो भणितोऽस्ति? उच्यते—श्रीबृहद्भाष्ये; तथा हि–"ए ए छ आगारा साहूणं, न पुण सड्ढाण" इति ॥ ३ ॥ एवं श्रीप्रत्याख्यानभाष्ये त्र्यशीत्यधिकैकादश ११८३ शतवर्षे निर्मिताया तद्वृत्तौ च, तथाहि–"एते पानकागारा यतीनामेव, न तु श्राद्धानां, न खलु श्राद्धाः सर्वविरतयः इति" ॥ ४ ॥ ननु–वृद्धानां असमतत्व युक्तियुक्तत्व च कथं? इत्याह–शृण्वतां सावधानीभूय विचार्यतां च चक्षुषी निमील्य, अत्र अय परमार्थ —यतीना एकाशनादिप्रत्याख्यानवतां भिक्षावृत्तित्वेन यथालब्धसर्वपानकानि गृह्णतां पिबता च तदपवादभूताः, "पाणस्स लेवाडेण वा" इत्यादि षडागारा अपि उच्चारयितुं कल्पन्ते एव, पर सचित्तपरिहारिणा गृहस्थाना एकाशनादिप्रत्याख्यानवतां आरम्भवशित्वेन पानकापवादसेवार्थं षडागारान् उच्चारयितु न घटामाटीकते। न च वाच्य गृहस्थाना अपि भिक्षावृत्तिः अस्तु,

को दोषो गृहस्थानां एकादशप्रतिमाया अर्वाक् भिक्षावृत्तेः अष्टकग्रन्थादौ पौरुषघ्नीत्वेन निषिद्धत्वात्। अथ यतिन इव गृहस्था अपि पानकषडागारान् उच्चरिष्यन्ति, तदा गृहस्था अपि यतिन इव उपवासादित्रिविधाहारप्रत्याख्यानमध्ये सौवीरा-घशावणादिपानीयानि अपि पास्यन्ति, न च एषा सौवीरादिपानीयपानप्रवृत्तिः, केषाञ्चिदपि गच्छे दृश्यते। तदपाने च तदपवादागाराणां अपि समुच्चारणे स्पष्टं असंगतिरेव, नहि विशेष्याभावे विशेषणसम्भवः, प्रत्युत पानकषडागारोच्चारण अन्तरेणाऽपि सर्वगच्छेषु सचित्तपरिहारिणः श्राद्धाः सन्ध्याया द्विविधत्रिविधाहारदिवसचरिमप्रत्याख्यानकरणानन्तर रात्रौ प्रासुकपानीय पिबन्तो दृश्यन्ते। अपि च यथा दिवसचरिमप्रत्याख्याने अनुच्चारितेषु अपि पानकागारेषु रात्रौ गृहस्थाः शुद्धोदक पिबन्ति, तथा अन्येषु अपि दैवसिकप्रत्याख्यानेषु पानकोच्चारं विनाऽपि पानीय पिबन्तु, का विचारणा? उभयत्र समानत्वात्, किं च खर्जूर-तिल-तन्दुलधावना-ऽवश्रावणादीनि पानकानि, यथा रात्रौ गृहिणा अपेयानि तथा दिवा अपि अपेयानि एव, तत्पानस्य धर्मे अभिमुखानां अप्रतिपत्तिहेतुत्वेन अप्रतिपन्नधर्मोणा, विपरिणामहेतुत्वेन वैधर्मिकाणा, जिनधर्मस्य निन्दाकृतौ प्रेरकत्वेन च महादोषत्वात् तेन पानकोच्चारणं अनर्थक एव, आह परः—न तु तद् अनर्थक, यतो यद्यपि फोगरक—दाडिमछल्ल्यादिभिः प्रासुकीकृत जल त्रिविधाहारेण पातु कल्पते एव, तेषा कषायवृक्षफलछल्लीचूर्णत्वेन अनाहारकत्वात्, तथापि बिभीतकादिना प्रासुकीकृतं न कल्पते एव, तस्य च स्वादिमाहारत्वादिति। तदर्थं पानकागा-रान् उच्चरन्तु गृहस्थाः इति चेत्? न, वस्तुगत्या बिभीतकादेः अपि कटुफलत्वेन अनाहारकत्वात्, न च वाच्य पानमङ्गमिया

तेण । जत्तेण होइअथं, सुहाणुबंधप्पहाणेणं ॥ ४ ॥ संभवइ अकाले वि हु, कुसुम महिलाण तेण देवाण । पूयाए अहिगारो, नओ इओ होइ सुत्तुत्तो ॥ ५ ॥ लोगुत्तमदेवाण समुच्चणे समुचिओ इह नेओ सुइगुण जिट्ठत्तणओ, लोए लोउत्तरे पुरिसो ॥ ६ ॥ न छिवंति जहा देहं, ओसरणे भावजिणवरिंदाणं । तह तप्पडिम पि सय, पूअंति न जुवनारीओ ॥ ७ ॥" इत्यादि, अत्र इद रहस्यम्—श्रीजिनदत्तसूरिभिः इदं निषिद्ध, यदुत तरुणस्त्री मूलप्रतिमा स्वकरेण चन्दनादिविलेपनेन पूजयेदिति न अन्यत् किमपि । ननु—तर्हि या बाला वृद्धा च सा अन्यगच्छीयबालवृद्धस्त्रीवत् प्रतिमापूजा कुर्वती कथ न रमयते ? उच्यते—तथाविधाया रूढेः दुर्वार्यत्वात्, कुर्वन्तु ता, प्रतिमापूजा को निवारक ?, कुर्वन्ति अपि च ता बालाः वृद्धाश्च काश्चन स्त्रियः कुत्रचित् ॥

॥ इति तरुणस्त्रिया, मूलप्रतिमापूजानिषेधाधिकार ॥ १४ ॥

ननु—आत्मीयो गच्छः सुविहितः तर्हि सामत श्राद्धाः "दसण १ वय २ सामाइय ३ पोसह ४ पडिमा य ५ बभ ६ सच्चित्ते ७ । आरंभ ८ पेस ९ उद्दिट्ठ १०, वज्जए समणभूए अ ॥ २ ॥" इत्येवरूपा एकादश प्रतिमाः कथ न वहंति ? उच्यते—सम्प्रति काले दुःषमकालानुभावेन संहनन—साहस—बलधैर्याभावात्, निरतिचारसम्यक्त्वादि पालयितु न शक्यते, पुनः कायोत्सर्गप्रतिमाया पञ्चमासीं यावत् शून्यमहे श्मशाने वा चतुरः प्रहरान् कायोत्सर्गं कृत्वा पौषधिकीरात्रिः अतिवाहयितु अशक्या । पुनः भूत—प्रेतव्यन्तरादिदुष्टानिष्टदेवतादिकृतोपसर्गे सति प्रादुर्भूतप्रभूतभीत्या च मनोधैर्यं क्षणमपि न तिष्ठति, प्रत्युत अपायापत्तिश्च स्यादिति तद्वहननिषेधो युक्तिमान् । ननु—कैः तद्वहननिषेधोऽकारि ? उच्यते—युगप्रधान-

श्रीजिनदत्तसूरिप्रमुखै' । कथ ? कस्मिन् ग्रन्थे ? इत्याह–"पुरिसित्थीओ पडिमा, वहंति तत्थाइमा चउरो ॥ ६ ॥" तदुत्सूत्र इति श्रीजिनदत्तसूरिकृतोत्सूत्रपदोद्घट्टनकुलके षष्ठगाथाया ॥ १ ॥ एव श्रीजिनपतिसूरिभिरपि निजसामाचार्या तन्निषेधो लिलिखे, तथाहि–"सपइ काले सावयपडिमाओ न वहिज्जते ॥ २ ॥" ननु–तत प्राक्तनग्रन्थेऽपि क्वाऽपि प्रतिमाव-हननिषेधो दृश्यते ? उच्यते–तीर्थोद्धारप्रकीर्णके तद्व्यवच्छेदस्य प्रतिपादना, तथाहि–

साहूणऽग्गोयरओ वुच्छिन्नो दूसमाणुभावाओ । अज्जाण पणवीसं सावयधम्मो अ वुच्छिन्नो ॥ १ ॥ एतद्गाथार्थस्तु अय तथाहि–साधूनां–महात्मना पूर्व प्रमादाल्पत्वेन 'अग्गोऽयरओ' त्ति अग्रवेत्तार (अग्रावतारः) परिधानविशेषः साधुजनप्रतीत' आसीत्, स सप्रति व्युच्छिन्नः, कटिपट्टकस्य अन्यथा करणात् कस्माद् दु·षमानुभावात् १ तथा आर्यि-काणां साध्वीना पञ्चविंशत्युपकरणाना आसन्, सप्रति तानि अपि व्यवच्छिन्नानि २ तथा श्रावकधर्मः श्रावकैकादशप्रतिमारूपो धर्मोऽपि व्यवच्छिन्नः ३ न च वाच्य श्रावकधर्मशब्देन सम्यक्त्वमूलस्थूलद्वादशव्रतरूपो धर्मो व्यवच्छिन्नः, एतद्वचनस्य द्वाद-शव्रतरूपश्रावकधर्मस्य प्रत्यक्ष क्रियमाणत्वेन अघटमानत्वात्, तद्व्यवच्छेदस्य तु साधुधर्मव्यवच्छेदेन सहभावित्वाच्च, साधु-धर्मस्तु आदुःप्रसहसूरिं स्थास्यति, ततः तत्सहभावित्वेन श्रावकधर्मोऽपि द्वादशव्रतरूपः तावन्त काल स्याता। ननु–तीर्थोद्धा-रप्रकीर्णकगाथातुर्यपदस्य केन अर्थो व्याख्यातः ? यदुत 'एकादशप्रतिमारूपो धर्मो व्यवच्छिन्नः' ? उच्यते–तरुणप्रभसूरिणा स्वकृतषडावश्यकबालावबोधे इत्थमेव प्रतिपादितत्वात्, तथाहि–

"साहूणंऽगोयरओ, वुच्छिन्नो दूसमाणुभावाओ । अज्जाण पणवीस, सावयधम्मो अ वुच्छिन्नो ॥ १ ॥" अत्र साधु-

गाहित्तए तं० तिलोदग वा तुसोदग वा जवोदग वा । वासावासं पज्जोसविअस्स अट्ठमभत्तियस्स भिक्खुस्स कप्पति, तओ पाणगाइ पडिगाहित्तए त० आयामे वा सोवीरे वा सुद्धवियडे वा इत्यादि" श्रीदशाश्रुतस्कन्धाष्टमाध्ययनादिषु (कल्पसूत्रे सामाचार्यां) चतुर्थषष्ठाष्टमादिप्रत्याख्यानस्य स्पष्ट नामश्रवणात् । कथङ्कारं नो उपलभः ?, सत्य, श्रूयतां श्रुती दत्त्वा, विचार्यता च क्षण चक्षुषी निमील्य । अत्र इदं रहस्यं—एतानि चतुर्थ-षष्ठाष्टमादीनि प्रत्याख्यानकारापणक्षणे नामग्राह न उच्चार्यंते किन्तु केनाऽपि एकोपवासः कृतः तस्य उपवासस्य चतुर्थ इति सज्ञा १, एव उपवासद्वयस्य षष्ठ इति सज्ञा २, उपवासत्रयस्य अष्टम इति सज्ञा ३, यावत् षोडशोपवासानां चतुस्त्रिंशत्तम इति सज्ञा वर्तते, तथैव श्रीस्थानाङ्गसूत्रौ अपि तृतीयस्थाने चतुर्थस्य अर्थ एकोपवासः, एव षष्ठस्य अर्थ उपवासद्वय, अष्टमस्य अर्थ उपवासत्रय इत्यादि व्याख्यातमस्ति । तथा च तद्वृत्तिपाठः (१४७ पत्रे)—चउत्थेत्यादिसूत्राणि चतुर्दश व्यक्तानि, केवल एक पूर्वदिने, द्वे उपवासदिने, चतुर्थपारणकदिने भक्त=भोजन परिहरति यत्र तपसि तत् चतुर्थ भक्त, तदस्य अस्ति स चतुर्थभक्तिक, तस्य एवं अन्यत्राऽपि, शब्दव्युत्पत्तिमात्र एतत् प्रवृत्तिस्तु चतुर्थभक्तादिशब्दाना एकाद्युपवासादिषु इति । अथ च श्रीआवश्यकसूत्रेऽपि उपवासपाठस्तु अय (८५३ पत्रे) तथाहि—"सूरे उग्गए अब्भत्तट्ठं पच्चक्खाइ" इत्यादि, पर न तु एव यदुत 'सूरे उग्गए चउत्थ पच्चक्खाइ' एवं छट्ठभत्त अट्ठमभत्त यावत् चउतीसभत्त । अथ यदि पुनः प्रथमदिने एव षष्ठविधायिनः षष्ठसज्ञा स्यात् तदा षष्ठभक्तिकमुनेः प्रथमदिनेऽपि पूर्वोक्तानि तिल-तुष-जवोदकानि द्वितीयदिने कल्पनीयानि उपादेयानि स्यु षष्ठभक्तिकत्वात्, पर न च चतुर्थप्रायोग्यपानीयानि, न च एवं प्रवृत्तिः कुत्राऽपि, एव अष्टमभक्तिकस्याऽपि साधो

प्रथमदिने तृतीयदिनप्रायोग्याणि आयाम-सौवीर शुद्धविकटानि त्रीणि पानकानि ग्राह्याणि स्यु' अष्टमभक्तिकत्वात्, परं न चतुर्थपष्ठप्रायोग्याणि पानकानि, एव विकृष्टमक्तिकस्याऽपि महामुनेः प्रथमदिने एव उष्णविकटमेव पानीयं उपादेय स्यात् न उत्स्वेदिमादिक, असंगत च एतत्, यत तृतीयदिनात् उपर्येव तच्छरीर देवताधिष्ठित इति, प्रथमद्वितीयतृतीय-दिनेषु विकृष्टभक्तिकस्य शेषपानकाना अस्वीकारे भगवदाज्ञामङ्गः स्यात्, यतो विकृष्टभक्तिकस्य एक उष्ण विकटमेव पानक अनुज्ञात, यदाह-श्रीभद्रबाहुस्वामी श्रीकल्पसूत्रे साधुसामाचार्यां, तथाहि-

'विकट्ठभत्तिअस्स भिक्खुस्स कप्पति एगे उसिण वियडे' इति, किं च युगपत् अष्टमप्रत्याख्याने प्रथमदिने चतुर्विधा-हारपरिहारिणः अग्रिमदिनद्वये पानकाहारकर्तुः अष्टमप्रत्याख्यातुः प्राग्दिने कथ प्रत्याख्यान सगतिं अङ्गति ?। तथा अष्टमप्रत्याख्यानकृत्, उपासकः पाण्मासिकतपश्चिन्तनावसरे आद्यदिने अष्टम कर्तुं शक्नोमि इति उक्तौ सत्या, द्वितीयदिने किं तपः कर्तुं शक्नोमि इति ब्रूयात् ? एव तृतीयेऽपि दिने किं ब्रूयात् ? न च वाच्य दिनत्रयेऽपि अष्टम कर्तुं शक्नोमि इति वक्तव्य अनवस्थाप्राप्तेः, कथं तृतीयदिनेऽपि ? यदि अष्टमप्रत्याख्यान करोति तदा पुन' उपवासद्वय अग्रेऽपि कर्तव्य स्यात्, तदकरणे च अष्टमशब्दप्रतिज्ञाभङ्गः स्यात्, तथा अष्टाह्निका कर्तुकामस्य श्राद्धादे' प्रथमदिने एव अष्टादशभक्तयुगपत्प्रत्याख्याने एकस्य कस्याऽपि कथचित् उपवासस्य भङ्गे अष्टाह्निकाया अपि भङ्ग आपद्येत, पुनरपि केनाऽपि उपवासद्वय कृत आसीत्, पश्चात् अकस्मात् तृतीयोपवासः कृतः तस्य अष्टमं कथ्यते न वा ? । अथ यदि पष्ठाष्टमादीनां उच्चाररूपता स्यात्, तदा अभक्तार्थादिवत् तेषामपि आकारयत्वापत्तिः स्यात् न च सा क्वाऽपि दृष्टा

गाहित्तए तं० तिलोदगं वा तुसोदगं वा जवोदगं वा। वासावासं पज्जोसविअस्स अट्ठमभत्तियस्स भिक्खुस्स कप्पति, तओ पाणगाइं पडिगाहित्तए तं० आयामे वा सोवीरे वा सुद्धवियडे वा इत्यादि" श्रीदशाश्रुतस्कन्धाष्टमाध्ययनादिषु (कल्पसूत्रे सामाचार्यां) चतुर्थषष्ठाष्टमादिप्रत्याख्यानस्य स्पष्ट नामश्रवणात् । कथङ्कार नो उपलभः ?, सत्य, श्रूयतां श्रुती दत्त्वा, विचार्यतां च क्षण चक्षुषी निमील्य । अत्र इद रहस्य—एतानि चतुर्थ-षष्ठाष्टमादीनि प्रत्याख्यानकारापणक्षणे नामग्राह न उच्चार्यन्ते किन्तु केनाऽपि एकोपवासः कृतः तस्य उपवासस्य चतुर्थ इति सज्ञा १, एव उपवासद्वयस्य षष्ठ इति सज्ञा २, उपवासत्रयस्य अष्टम इति सज्ञा ३, यावत् षोडशोपवासानां चतुस्त्रिंशत्तम इति सज्ञा वर्तते, तथैव श्रीस्थानाङ्गवृत्तौ अपि तृतीयस्थाने चतुर्थस्य अर्थ एकोपवासः, एव षष्ठस्य अर्थ उपवासद्वय, अष्टमस्य अर्थ उपवासत्रय इत्यादि व्याख्यातमस्ति । तथा च तद्वृत्तिपाठः (१४७ पत्रे)—चउत्थेत्यादिसूत्राणि चतुर्दश व्यक्तानि, केवल एक पूर्वदिने, द्वे उपवासदिने, चतुर्थपारणकदिने भक्त=भोजन परिहरति यत्र तपसि तत् चतुर्थ भक्त, तदस्य अस्ति स चतुर्थभक्तिक' तस्य एवं अन्यत्राऽपि, शब्दव्युत्पत्तिमात्र एतत् प्रवृत्तिस्तु चतुर्थभक्तादिशब्दाना एकाद्युपवासादिषु इति । अथ च श्रीआवश्यकसूत्रेऽपि उपवासपाठस्तु अय (८५३ पत्रे) तथाहि—"सूरे उग्गए अब्भत्तट्ठं पच्चक्खाइ" इत्यादि, पर न तु एव यदुत 'सूरे उग्गए चउत्थ पच्चक्खाइ' एवं छट्ठभत्त अट्ठमभत्त यावत् चउतीसभत्त । अथ यदि पुनः प्रथमदिने एव षष्ठविधायिनः षष्ठसज्ञा स्यात् तदा षष्ठभक्तिकमुनेः प्रथमदिनेऽपि पूर्वोक्तानि तिल-तुष-जवोदकानि द्वितीयदिने कल्पनीयानि उपादेयानि स्यु षष्ठभक्तिकत्वात्, परं न च चतुर्थप्रायोग्यपानीयानि, न च एवं प्रवृत्ति कुत्राऽपि, एव अष्टमभक्तिकस्याऽपि साधो

प्रथमदिने तृतीयदिनप्रायोग्याणि आयाम-सौवीर-शुद्धविकटानि त्रीणि पानकानि ग्राह्याणि स्युः अष्टमभक्तिकत्वात्, पर न चतुर्थषष्ठप्रायोग्याणि पानकानि, एव विकृष्टभक्तिकस्याऽपि महामुनेः प्रथमदिने एव उष्णविकटमेव पानीयं उपादेय स्यात् न उत्स्वेदिमादिक, असगत च एतत्, यत तृतीयदिनात् उपर्येव तच्छरीर देवताधिष्ठित इति, प्रथमद्वितीयतृतीय-दिनेषु विकृष्टभक्तिकस्य शेषपानकानां अस्वीकारे भगवदाज्ञाभङ्गः स्यात्, यतो विकृष्टभक्तिकस्य एक उष्ण विकटमेव पानक अनुज्ञात, यदाह—श्रीभद्रबाहुस्वामी श्रीकल्पसूत्रे साधुसामाचार्यां, तथाहि—

'विकट्ठभत्तिअस्स भिक्खुस्स कप्पति एगे उसिण वियडे' इति, किं च युगपत् अष्टमप्रत्याख्याने प्रथमदिने चतुर्विधाहारपरिहारिणः अग्रिमदिनद्वये पानकाहारकर्तुः अष्टमप्रत्याख्यातुः प्रागदिने कथ प्रत्याख्यान सगतिं अङ्गति ? । तथा अष्टमप्रत्याख्यानकृत्, उपासकः पाण्मासिकतपश्चिन्तनावसरे आद्यदिने अष्टम कर्तुं शक्नोमि इति उक्तौ सत्या, द्वितीयदिने किं तपः कर्तुं शक्नोमि इति ब्रूयात् ? एव तृतीयेऽपि दिने किं ब्रूयात् ? न च वाच्य दिनत्रयेऽपि अष्टम कर्तुं शक्नोमि इति वक्तव्य अनवस्थाप्राप्तेः, कथ तृतीयदिनेऽपि ? यदि अष्टमप्रत्याख्यानं करोति तदा पुनः उपवासद्वय अग्रेऽपि कर्तव्य स्यात्, तदकरणे च अष्टमशब्दप्रतिज्ञाभङ्गः स्यात्, तथा अष्टाह्निका कर्तुकामस्य श्राद्धादेः प्रथमदिने एव अष्टादशभक्तयुगपत्प्रत्याख्याने एकस्य कस्याऽपि कथचित् उपवासस्य भङ्गे अष्टाह्निकाया अपि भङ्ग आपद्येत, पुनरपि केनाऽपि उपवासद्वय कृत आसीत्, पश्चात् अकस्मात् तृतीयोपवासः कृतः तस्य अष्टमं कथ्यते न वा ? । अथ यदि षष्ठाष्टमादीनां उच्चाररूपता स्यात्, तदा अभक्तार्थादिवत् तेषामपि आकारयत्वापत्तिः स्यात् न च सा क्वाऽपि दृष्टा

श्रुता च, ततः श्राद्धादिः चतुर्थं-षष्ठं-अष्टमं वा यावत् चतुस्त्रिंशत्तमं वा करोतु परं प्रत्यहं प्रत्याख्यानं एकोपवासस्य एव कार्यते न तु षष्ठाष्टमादीनां तेषां सञ्ज्ञामात्रत्वात् । अत्राऽऽह परः—ननु-प्रथमदिने अष्टमकर्तुं अष्टमकर्तृत्वं न उच्यते, तदा तृतीयदिने तस्य कुतो अष्टमकर्तृत्वं अभ्यागतम् ? उच्यते-आगमादेव, क आगम ? इत्याह श्रीम-गवतीसूत्रे सप्तमशतके नवमोद्देशके (१२० पत्रे), तथाहि-

'तते णं से वरुणे नागनत्तुए अण्णया कयाइ रायाभिओगेण गणाभिओगेण बलाभिओगेण रहमुसले संगामे आणत्ते समाणे छट्ठभत्तिए अट्ठमभत्तं अणुवट्टेति अट्ठमभत्तं अणुवट्टेत्ता कोडुंबिअपुरिसे सद्दावेइ सद्दावेइत्ता' इत्यादि । पुनः श्रीपञ्चमाङ्गे एव तृतीयशतके (१७१ पत्रे)

तथाहि-"ते णं काले णं ते णं समएणं अहं गोयमा ! छउमत्थकालिआए एक्कारसवासपरिआए छट्ठं छट्ठेणं अणिक्खि-त्तेणं तवो कम्मेणं संजमेणं तवसा अप्पाणं भावेमाणे पुव्वाणुपुव्विं चरमाणे गामाणुगामं दूइज्जमाणे जेणेव सुसमारपुरे नगरे, जेणेव असोअवणसंडे उज्जाणे, जेणेव असोअवरपायवे, जेणेव पुढविसीलावट्टओ तेणेव उवागच्छामि उवागच्छित्ता असो-गवरपायवस्स हेट्ठा पुढविसीलापट्टयंसि अट्ठमभत्तं परिगिण्हामि, दोवि पाए साहट्टु-वग्घारिअपाणी एगपोग्गलनिविट्ठदिट्ठी अणिमिसनयणे ईसिंपब्भारगएणं काएणं अहापणिहिएहिं गत्तेहिं सव्विंदिएहिं गुत्तेहिं एगराइयं महापडिमं उवसंपज्जित्ताणं विहरामि" इति, अत्र उभयवरुण १ श्रीमहावीरयोर्द्वितीयदिने षष्ठभक्तिकनामत्वे सति तृतीयदिने अष्टमभक्तिकत्वं जातं, परं प्रथमद्वितीयदिनयोर्न अभूत् इति, तथा "अण्णे भणंति एवं चिंतेमव-किं मए पच्चक्खातव ? जइ आवस्सगमादि-

आणं जोगाणं सक्केति संघरणं काउं तो अन्भचट्ठ ववसति, असक्केंतो पुरिमड्ढायंबिलेगट्ठाण, असक्केंतो निधीयं असक्केंतो पोरिसमाइ विभासा, अह चउत्थभत्तिओ छट्ठ ववसइ छट्ठभत्तिओ अट्ठममिच्चादि विभासा" इति श्रीआवश्यकचूर्णौ (२१४ पत्रे) अत्राऽपि चतुर्थभक्तिको अभूत् प्रथमदिने, अथ च द्वितीयदिने तपश्चिन्तनावसरे षष्ठमनोरथो जातः, ततः षष्ठः कृतः ततो विचारयन्तु, तस्य षष्ठकर्तुः प्रथमदिवसे चतुर्थभक्तिकत्वं कथित, न षष्ठभक्तिकत्व, एव छट्ठभत्तिओ अट्ठम ववसइ, अत्राऽपि अष्टमकर्तुरपि द्वितीयदिने षष्ठभक्तिकत्वेन प्रोक्तमिति । इति प्रत्यह प्रत्याख्यान एकोपवासस्य एव कार्यते न षष्ठाष्टमादीनां इति ॥ १६ ॥

॥ इति अनेकोपवासप्रत्याख्याननिषेधाधिकार ॥ १६ ॥

ननु-श्रीखरतरगच्छीयाः श्राद्धाः सामायिकदण्डकोच्चार वारत्रय कुर्वन्ति, तत्स्वगच्छपरम्परया किं वा ग्रन्थानुसारेण ? उच्यते-ग्रन्थानुसारेण एव, कथ ? इत्याह-श्रीजिनपतिसूरिभिः स्वकृतसामाचार्यां सामायिकदण्डकोच्चारस्य वारत्रय पठनोपदेशात्, तथाहि-"पडिक्कमणाइसु सामाइदडगो नवकारो अ वारतिग भणिज्जइ १" एव श्रीजिनप्रभसूरिभिरपि अभाणि, तथाहि-"नमुक्कारतिगपुव्व करेमि भते ! सामाइय इच्चाइ दडग वोसिरामि पज्जत वारतिग कहिअ खमासमणेण इरिय पडिक्कमिअ" इत्यादि २ इत्थमेव श्रीतरुणप्रभसूरिभिरपि स्वकृतबालावबोधे प्रोचे, तथाहि-"मुहपत्ती पडिलेही एक खमा० सामाइय संदिसावेमि, बीय ख० सामाइय ठाएमि ती० ख० देइकरी अर्धावनतगात्र हु तउ तिण्ह नमस्कार कही त्रिणि वार करेमि भते० इसउ सामायिक सूत्र त्रिणि वार कहइ" इत्यादि ३ । ननु-काऽपि जीर्णग्रन्थेऽपि सामायिकदण्डकोच्चार

पाठो वारत्रय पठितोऽस्ति ? उच्यते–श्रीव्यवहारभाष्ये चतुर्थोद्देशके यतीनां दीक्षाग्रहणे (५८ पत्रे) प्रोक्तत्वात्, तथाहि– "अण्णो वा थिरहत्थो, सामाइअतिगुणमट्ठगहण च । तिगुण पादक्खिण्णा, नित्थारग गुरुगुणविवड्ढी ॥ २०९ ॥" तट्टीकाकारैः मलयगिरिभिरपि त्रिःकृत्वः सामायिकोच्चारणं व्याख्यातमस्ति ४, पुनर्व्यवहारभाष्यटीकाया तत्रैव लिखित "यतीनां व्रतोच्चारे कार्यमाणे सति एकैक व्रत गुरुर्यदि वारत्रयं नोच्चारयति तदा गुरोश्चतुर्लघुनामप्रायश्चित्तापत्ति स्यात्", तथाहि– (५८ पत्रे) "अप्पत्ते अकहित्ते अणहिगय अपरिच्छ अइक्कमे पासे । एक्केको चउगुरुगा, चोअग सुत्त तु कारणिअं ॥ २११ ॥" तत्र अतिक्रमे एकैकस्य व्रतस्य वारत्रय अनुच्चारणे एतेषु सर्वेषु प्रत्येक एकैकस्मिन् प्रायश्चित्त चत्वारो गुरुकाः । ४ । ननु–इदं सामायिकदण्डकोच्चारण वारत्रयं तु यतीना दीक्षाग्रहणादौ प्रतिपादित, न श्रावकाणा नामग्राह ? सत्य, यद्यपि श्रावकाणा नामग्राह न उक्तं, तथापि श्रावकाणामपि सामायिकव्रतव्रतोच्चारे कथ वारत्रय न उच्चार्यते ? व्रतोच्चारविधिः सर्वेषां सर्वत्र समानत्वात् श्रावकाणा साध्वनुगामिक्रियाकरणत्वोपदेशत्वाच्च । न च वाच्य खरतरगच्छे एव वारत्रयं दण्डकोच्चारण, अन्येष्वपि बहुषु गच्छेषु सम्यक्त्वव्रतशीलव्रताद्युच्चारे वारत्रय तदुच्चारस्य पठ्यमानत्वात् । ननु–आवश्यकचूर्णि १ तट्टीका २ पञ्चाशकवृत्ति ३ नवपदप्रकरणविवरण ४ पौषधविधिप्रकरणादिषु ५ कथ सामायिकोच्चारस्य बहुत्व न दर्शितम् ? उच्यते—तत्राऽपि सामान्यतया उक्तौ अपि जात्यैकवचनमिति न्यायेन बहुत्वं ज्ञेय । यतो यथा ओघनिर्युक्तौ "सामाइय उभयकाल पडिलेहा" इति पाठे सामान्यतया सामायिकशब्द उक्तः, तथापि तद्वृत्तिकृता श्रीद्रोणाचार्येण 'सामाइअ ति' सामायिक वारत्रयमाकृष्य स्वपितीति व्याख्यातं । एव उत्तराध्ययनेष्वपि षड्विंशाध्ययने प्रतिक्रमणा-

स्ययनाधिकारे (५४४ पत्रे) "काउस्सग्ग तओ कुज्जा" अय पाठः सामान्यतः कायोत्सर्गाभिधायी अपि टीकाकृता "कायोत्सर्ग-चारित्र १ दर्शन २ श्रुतज्ञान ३ शुद्धिनिमित्त कायोत्सर्गत्रयलक्षणं जातौ एकवचनं, ततो गुरुवन्दनाद् अनन्तर कुर्याद्" इति व्याख्यातं, एव अत्राऽपि आवश्यकचूर्ण्यादिषु सामान्यतः सामायिकाभिधानेऽपि अन्यग्रन्थसम्मत्या सम्प्रदायाच्च तत् त्रयं अवसेयम्। ननु-रात्रिपौषधिकाना शयनावसरे सामायिकदण्डकत्रय तु साक्षात् दर्शित=तत्सत्य-पर अन्यत्र अन्यदा सामायिकग्रहणसमये न तत् त्रित्वं दर्शित ?, सत्य, यदि शयनसमयेऽपि तत्त्रय अभ्यनुज्ञात तदा सामायिकमत उच्चरद्भिः सद्भिः विशेषतः तत् त्रित्व वाच्यम्। तथा निशीथचूर्णौ अपि सामायिकदण्डकत्रयोच्चारण स्पष्ट उद्दिष्ट अस्ति, तथाहि-"एव जहा जाय दाय वामपासे वि अस्स आयरिओ भणइ इमस्स साहुस्स सामाइअस्स आरुहावण करेमि काउस्सग्ग, अन्ने भणति उच्चारावण करेमि काउस्सग्गं', उभयथाऽपि अविरुद्धे "अन्नत्थ ऊससिएण जाव वोसिरामित्ति, लोगस्स उज्जोयगरे चिंतेत्ता वा नमो अरिहंताण पढित्ता पच्छा पव्वावणज्जेण सेहो सामाइय तिक्खुत्तो कड्ढइ" इत्यादि॥

ननु-यदि भवता गच्छे सामायिकग्रहणाधिकारे वारत्रय सामायिकदण्डकोच्चारः, तदा भवत्पूर्वजैः श्रीजिनवल्लभसूरिभिः पौषधविधिप्रकरणे। सामायिकोच्चाराधिकारे किमिति वारत्रयं सामायिकदण्डकोच्चारो न प्रतिपादितः ? उच्यते—सत्य, यद्यपि श्रीजिनवल्लभसूरिभिः आवश्यकवृत्तिचूर्ण्यनुसारेण (३२ पत्रे) "पचमगलं कड्ढित्ता भणइ करेमि भते ? सामाइय" इत्यादिपाठः सामान्यतया एव लिखितः, तथापि तेषा अभिप्रायः तच्छिष्य-प्रशिष्यैः एव ज्ञायते न अपरैः, अत एव तत्पट्टपरम्परागतैः श्रीजिनप्रभसूरि १ श्रीजिनपतिसूरि २ श्रीतरुणप्रभसूरिभिः ३ तदभिप्राय जानद्भिः विधिप्रपा १

पाठो वारत्रय पठितोऽस्ति ? उच्यते–श्रीव्यवहारभाष्ये चतुर्थोद्देशके यतीना दीक्षाग्रहणे (५८ पत्रे) प्रोक्तत्वात्, तथाहि–"अण्णो वा थिरहत्थो, सामाइअतिगुणमङ्गगहणं च । तिगुणं पादक्खिणं, नित्थारग गुरुगुणविवड्ढी ॥ २०९ ॥" तट्टीकाकारैः मलयगिरिभिरपि त्रिःकृत्वः सामायिकोच्चारणं व्याख्यातमस्ति ४, पुनर्व्यवहारभाष्यटीकाया तत्रैव लिखित "यतीनां व्रतोच्चारे कार्यमाणे सति एकैकं व्रत गुरुर्यदि वारत्रयं नोच्चारयति तदा गुरोश्चतुर्लघुनामप्रायश्चित्तापत्ति स्यात्", तथाहि– (५८ पत्रे) "अप्पत्ते अकहित्ते अणहिगय अपरिच्छ अइक्कमे पासे । एक्केक्को चउगुरुगा, चोअग सुत्त तु कारणिअ ॥२११॥" तत्र अतिक्रमे एकैकस्य व्रतस्य वारत्रय अनुच्चारणे एतेषु सर्वेषु प्रत्येक एकैकस्मिन् प्रायश्चित्त चत्वारो गुरुकाः । ४ । ननु–इदं सामायिकदण्डकोच्चारण वारत्रयं तु यतीना दीक्षाग्रहणादौ प्रतिपादित, न श्रावकाणा नामग्राह ? सत्य, यद्यपि श्रावकाणां नामग्राहं न उक्तं, तथापि श्रावकाणामपि सामायिकनवमव्रतोच्चारे कथं वारत्रय न उच्चार्यते ? व्रतोच्चारविधिः सर्वेषां सर्वत्र समानत्वात् श्रावकाणा साध्वनुगामिक्रियाकरणत्वोपदेशत्वाच्च । न च वाच्यं खरतरगच्छे एव वारत्रय दण्डकोच्चारणं, अन्येष्वपि बहुषु गच्छेषु सम्यक्त्वव्रतशीलव्रताद्युच्चारे वारत्रय तदुच्चारस्य पठ्यमानत्वात् । ननु–आवश्यकचूर्णि १ तट्टीका २ पञ्चाशकवृत्ति ३ नवपदप्रकरणविवरण ४ पौषधविधिप्रकरणादिषु ५ कथ सामायिकोच्चारस्य बहुत्वं न दर्शितम् ? उच्यते—तत्राऽपि सामान्यतया उक्तौ अपि जात्यैकवचनमिति न्यायेन बहुत्वं ज्ञेय । यतो यथा ओघनिर्युक्तौ "सामाइय उभयकाल पडिलेहा" इति पाठे सामान्यतया सामायिकशब्द उक्तः, तथापि तद्वृत्तिकृता श्रीद्रोणाचार्येण 'सामाइअं ति' सामायिक वारत्रयमाकृष्य स्वपितीति व्याख्यातं । एव उत्तराध्ययनेष्वपि षड्विंशाध्ययने प्रतिक्रमणा-

चलवलइ करी प्रमार्जिवानुं काज करइ, पणि महात्मानी परि मुख आगइ धरइ नहीं, तिहा आचरणाज प्रमाण इत्यादि" एवं तपागच्छाधिराजश्रीरत्नशेखरसूरिणाऽपि स्वकृतश्राद्धविधिविनिश्चये लिखितमस्ति, कायोत्सर्गकरणावसरे वन्दनकदानावसरे च "रजोहरणं चरणपार्श्वे मोक्तव्यमिति भणितमस्ति" ननु-तपागच्छीयसूरिप्रमुखैः साधुवत् रजोहरणधरण निषिद्ध वर्तते तर्हि कथ तपागच्छीयश्राद्धा' क्रिया कुर्वन्तः साधुवत् रजोहरण बिभ्रति ? उच्यते-तत्राऽर्थे तद्गुरव एव प्रष्टव्याः, न वय काञ्चन निन्दामः ॥ १८ ॥

॥ इति श्रावकाणा चलवलक नैश्चयिकं न भवतीति विचारः ॥ १८ ॥

ननु-आत्मीयगच्छे पौषधिकाः सत्यपि सामायिकव्रते पुनरपि रात्रिपश्चिमप्रहरे सामायिक नवीन गृह्णन्ति, तत्कथ ? उच्यते-युक्तियुक्तत्वात्, का युक्ति' ? इत्याह-श्रूयता, सामायिकस्य जघन्यो मुहूर्त्तमेकं, उत्कृष्टश्च अष्टौ यामा कालो, ध्यानशतकेऽभ्यधायि, ततो गतरात्रे मुहूर्त्तशेषे सामायिक गृहीत आसीत्, पुनरग्रिमरात्रेरपि मुहूर्त्ते शेषे अष्टौ यामाः सपूर्णा बभूवुः, तत्सपूर्णताभवनेन सामायिककालोऽपि अष्टप्रहररूप उत्कृष्टः सपूर्णोऽजनिष्ट, पौषधश्च सामायिकानुगतोऽतः सामायिक नवीन अवश्य ग्राह्यमेव ॥

ननु-नवीनसामायिकग्रहणे शास्त्राक्षराणि अपि सन्ति ? उच्यते-सन्तीति, कानीत्याह-श्रीजिनवल्लभसूरिभिः पौषधविधिप्रकरणे (६८ पत्रे) उक्तत्वादिति तथाहि-"तओ राईए चरमे जामे उट्ठेऊण इरियावहिअ पडिक्कमिअ सक्कत्थएण

पुनः सङ्घाचारवृत्तौ तपागच्छीयश्रीधर्मकीर्त्युपाध्यायेनाऽपि "खेलिणकविंटु दुगं पुण, अगीयसे हाइयाण समाव। संभवइ गिहत्याण वि, कयाइ एगत्तभावंमि ॥ १ ॥" इत्युक्तत्वात्, खेलिणकविट्ठकायोत्सर्गदूषणद्वय, अगीतार्थशिष्याणां छगत् मोक्त, गृहस्थस्य तु एतद्दूषणद्वयं, कदाचित् एकत्वभाव गतस्य भवत्युक्त पर न सर्वदा, एकत्वभावश्च गृहस्थस्य एकादशप्रतिमायामेव न अर्वाक्। अत्र इद रहस्यम्,—कदाचित् यतनानिमित्त श्राद्धो रजोहरण बिभर्ति तथापि क्रिया कुर्वन् साधुवत् न मुखाग्रादौ रक्षति, यतः श्रीअनुयोगद्वारसूत्रवृत्त्योः (२० पत्रे) अपि रजोहरणादीना यथोचितव्यापारनियोगे अर्पितत्वेन युक्तत्वभणनात्, तथाहि—

"से किं तं लोगुत्तरिअं भावावस्सय जण्ण इमे समणे वा समणी वा सावओ वा साविआ वा तच्चित्ते तम्मणे तल्लेसे तदज्झवसिए तत्तिव्वज्झवसाणे तदट्ठोवउत्ते तदप्पिअकरणे तब्भावणाभाविए (एगमणे अविमाणजिणवयणधम्मरागरत्तमणे) अण्णत्थ कत्थइ मण अकरेमाणे उभओकाल आवस्सय करेंति। से तं लोगुत्तरिअ भावावस्सयं", अत्र "तदप्पिअकरणे" इति पदस्य वृत्तिर्यथा तदर्पितकरणः करणानि तत्साधकतमानि, देह—रजोहरणमुखवस्त्रिकादीनि तस्मिन् आवश्यके यथोचितव्यापारनियोगेन अर्पितानि—नियुक्तानि येन स तथा सम्यक् यथास्थानन्यस्तोपकरण इत्यर्थः।

पुनरपि तपागच्छनायकश्रीसोमसुन्दरसूरि—श्रीजयचन्द्रसूरि—श्रीविशालराजसूरि—श्रीरत्नशेखरसूरि—श्रीउदयनन्दसूरिपदकमलसेविना शिष्यहेमहंसगणिना श्राद्धवराभ्यर्थनया कृते श्रीषडावश्यकबालावबोधेऽपि लिखितमस्ति यथा—"श्रावको वन्दन ददन् चलचलकेन प्रमार्जनस्य एव कार्यं करोति न तु महारमवत् मुखाग्रे रक्षति, तथाहि—"वादणा देतउ श्रावक

चलवलइ करी प्रमार्जिवानुंज कार्ज करइ, पणि महारमानी परि मुख आगइ धरइ नही, तिहा आचरणाज प्रमाण इत्यादि" एव तपागच्छाधिराजश्रीरत्नशेखरसूरिणाऽपि स्वकृतश्राद्धविधिविनिश्चये लिखितमस्ति, कायोत्सर्गकरणावसरे वन्दनकदानावसरे च "रजोहरणं चरणपार्श्वे मोक्तव्यमिति भणितमस्ति" ननु-तपागच्छीयसूरिप्रमुखैः साधुवत् रजोहरणधरण निषिद्ध वर्तते तर्हि कथं तपागच्छीयश्राद्धाः क्रिया कुर्वन्तः साधुवत् रजोहरण बिभ्रति ? उच्यते-तत्राऽर्थे तद्गुरव एव प्रष्टव्याः, न वय काश्चन निन्दामः ॥ १८ ॥

॥ इति श्रावकाणां चलवलक नैश्चयिक न भवतीति विचारः ॥ १८ ॥

ननु-आत्मीयगच्छे पौषधिकाः सत्यपि सामायिकमते पुनरपि रात्रिपश्चिमप्रहरे सामायिक नवीन गृह्णन्ति, तत्कथ ? उच्यते-युक्तियुक्तत्वात्, का युक्ति ? इत्याह-श्रूयता, सामायिकस्य जघन्यो मुहूर्त्तमेक, उत्कृष्टश्च अष्टौ यामाः कालो, ध्यानशतकेऽभ्यधायि, ततो गतरात्रे मुहूर्त्तशेषे सामायिक गृहीत आसीत्, पुनरग्रिमरात्रेरपि मुहूर्त्ते शेषे अष्टौ यामाः संपूर्णा बभूवुः, तत्संपूर्णताभवनेन सामायिककालोऽपि अष्टप्रहररूप उत्कृष्टः सपूर्णोऽजनिष्ट, पौषधश्च सामायिकानुगतोऽतः सामायिक नवीन अवश्य ग्राह्यमेव ॥

ननु-नवीनसामायिकग्रहणे शास्त्राक्षराणि अपि सन्ति ? उच्यते-सन्तीति, कानीत्याह-श्रीजिनवल्लभसूरिभिः पौषधविधिप्रकरणे (३८ पत्रे) उक्तत्वादिति तथाहि-"तओ राईए चरमे जामे उट्ठेऊण इरियावहिअ पडिकमिअ सक्कत्थएण

पुनः सङ्घाचारवृत्तौ तपागच्छीयश्रीधर्मकीर्त्युपाध्यायेनाऽपि "खेलिणकविंटु दुगं पुण, अगीयसे हाइयाण समाव । सभवइ गिहत्याण वि, कयाइ एगत्तभावमि ॥ १ ॥" इत्युक्तत्वात्, खेलिणकविंटुकायोत्सर्गदूपणद्वय, अगीतार्थशिष्याणां लगत् प्रोक्त, गृहस्थस्य तु एतद्दूपणद्वयं, कदाचित् एकत्वभाव गतस्य भवतुक्त पर न सर्वदा, एकत्वभावश्च गृहस्थस्य एकादशप्रतिमायामेव न अर्वाक् । अत्र इद रहस्यम्,—कदाचित् यतनानिमित्त श्राद्धो रजोहरण बिभर्ति तथापि क्रिया कुर्वन् साधुवत् न मुखाग्रादौ रक्षति, यतः श्रीअनुयोगद्वारसूत्रवृत्त्योः (२० पत्रे) अपि रजोहरणादीनां यथोचितव्यापारनियोगे अर्पितत्वेन युक्तत्वभणनात्, तथाहि—

"से किं तं लोगुत्तरिअ भावावस्सय जण्ण इमे समणे वा समणी वा सावओ वा साविआ वा तच्चित्ते तम्मणे तल्लेसे तदज्झवसिए तत्तिव्वज्झवसाणे तदट्ठोवउत्ते तदप्पिअकरणे तब्भावणाभाविए (एगमणे अविमाणजिणवयणधम्मरागरत्तमणे) अण्णत्थ कत्थइ मण अकरेमाणे उभओकाल आवस्सय करेंति । से त लोगुत्तरिअ भावावस्सयं", अत्र "तदप्पिअकरणे" इति पदस्य वृत्तिर्यथा तदर्पितकरणः करणानि तत्साधकतमानि, देह—रजोहरणमुखवस्त्रिकादीनि तस्मिन् आवश्यके यथोचितव्यापारनियोगेन अर्पितानि—नियुक्तानि येन स तथा सम्यक् यथास्थानन्यस्तोपकरण इत्यर्थः ।

पुनरपि तपागच्छनायकश्रीसोमसुन्दरसूरि–श्रीजयचन्द्रसूरि–श्रीविशालराजसूरि–श्रीरत्नशेखरसूरि–श्रीउदयनन्दसूरिपदकमलसेविना शिष्यहेमहंसगणिना श्राद्धवराभ्यर्थनया कृते श्रीषडावश्यकबालावबोधेऽपि लिखितमस्ति यथा—"श्रावको वन्दन ददन् चलवलकेन प्रमार्जनस्य एव कार्यं करोति न तु महात्मवत् मुखाग्रे रक्षति, तथाहि—"वादणा देतव श्रावक

चेइए वंदिअ पुत्तिं च पुत्तिं पेहिअ नमुक्कारपुव्वं सामाइअसुत्त कड्ढिअ सदिसाविअ सज्झाय कुणइ जाव पडिक्कमणवेला, तओ पुव्वविहिणा पडिक्कमिअ पडिलेहणाइअ करेइ" । १ । एव श्रीजिनप्रभसूरिभिरपि विधिप्रपाया अभाणि—

"तओ पच्छिमरयणीए उट्ठिअ इरियावहिअ पडिक्कमिअ कुसुमिणदुस्सुमिणकाउसग्ग सय उस्सास, मेहुणसुमिणे अट्ठुत्तरसयउस्सास करिअ सक्कत्थय भणिअ पुव्वुत्तविहिए सामाइय काउ सज्झाय सदिसाविअ ताव करेइ जाव पडिक्कमणवेला" ।२। एवमेव श्रीतरुणप्रभसूरिकृतषडावश्यकबालावबोधेऽपि ज्ञेय ॥ ३ ॥ ननु–जीर्णग्रन्थस्याऽपि एतत्सम्मतिरस्ति ? उच्यते, श्रीपञ्चाशकचूर्णौ तथैव प्रोक्तत्वात् तथाहि–"तओ राइए चरमजामे उट्ठिऊण इरियावहिअ पडिक्कमिअ पुत्तिं च पोत्तिं पेहिअ नमुक्कारपुव्व सामाइयसुत्त कड्ढिअ सदिसाविअ सज्झाय कुणइ" ॥ ४ ॥ इति ॥ १९ ॥

॥ इति पौषधिकाना पश्चिमरात्रौ नवीनसामायिकग्रहणाधिकार ॥ १९ ॥

ननु–तपागच्छप्रमुखगच्छेषु साधवः पादोनप्रहरे प्रतिलेखनासमये "उग्घाडा पोरिसी" इति न भणन्ति किन्तु "बहुपडिपुन्ना पोरिसी" इति, अस्मनां गच्छे तु "उग्घाडा पोरिसी" इति भणन्ति तत्र किं गच्छाचारः प्रमाण ?, किं वा शास्त्रोक्तिः ? उच्यते—शास्त्रोक्तिरेव, का शास्त्रोक्तिः ? इत्याह–श्रीविधिप्रपाया (१४ पत्रे) श्रीजिनप्रभसूरिभिः तथैव भणनात्, तथाहि–" तत्थ देवसिअ पडिक्कम रयणिपढमपहर जाव सुज्झइ, राइय पुण आवस्सयचुण्णिअभिप्पायेण उग्घाडापोरिसिं जाव, ववहाराभिप्पाएण पुण पुरिमड्ढ जाव सुज्झइ" इत्यादि । १ ।

एवमेव श्रीतरुणप्रभसूरिविनिर्मितश्रीषडावश्यकबालावबोधेऽपि । २ । ननु–प्राक्तनपूर्वाचार्यविरचितग्रन्थेष्वपि एत-

त्सम्मतिरस्ति ? उच्यते—अस्तीति, कथं ? इत्याह–श्रीप्रवचनसारोद्धारसूत्रे (१६९ पत्रे) ५९२ गाथाशकले तथैव उक्तत्वात्, तथाहि–"उवगरणचउद्दसगं, पडिलेहिज्जइ दिणस्स पहरतिगे । उग्घाडपोरिसीए उ पत्तनिओगपडिलेहा ॥ ५९२ ॥" पुनस्तत्रैव ग्रन्थे (४८ पत्रे) १०९ गाथाव्याख्याने "साधुवचन–उद्घाटा पौरुषी" इत्यादिक विभ्र-मकारणम् । ४ । पुनः श्रीहरिभद्रसूरिविरचितावश्यकबृहद्वृत्तौ (८५२ पत्रे) प्रत्याख्यानाधिकारेऽपि, तथाहि–"साहुणो भणति–उग्घाडापोरुसी ताव सो पजिमितो, परित्ता मिणाति अण्णो वा मिणति, तेण से भुजतस्स कहित ण पूरितति ताथे ठाइदव्वं इति" । ५ । एवमेव श्रीआवश्यकलघुवृत्तावपि तिलकाचार्यकृतायां । ६ । पुन श्रीआवश्यकवृत्तौ हारि-भद्र्या श्रीशीतलाचार्यसबन्धिवन्दनाधिकारे (५१२ पत्रे), तथाहि–"जे तुज्झ भाइणिज्जा ते आगया वियालोत्ति न पविट्ठा, तेण कहिअ, तुट्ठो, इमेसिं पि रत्तिं सुहेण अज्झवसाणेण चउण्हवि केवलणाण समुप्पन्नं, पभाए आयरिया वित्ताउ पलोएइ, एत्ताहे मुहुत्तेण एहिंति, पोरिसित्ति सुत्त भणणे करेंति अच्छति, उग्घाडाए अत्यपोरिसिति अतिचिरा-विएय ते देवकुलिअ गया, ते वीअरागाणा न आढयति, दडओऽणेण ठविणो पडिक्तो, आलोइए भणति–कओ वंदामि ? भणति–जओ मे पडिहायति सो चिंतेति–अहो दुट्ठसेहा निल्लज्जाति" । ७ । इत्थमेव श्रीआवश्यकचूर्णावपि "उग्घाडाए अत्थ पोरिसिति, जातिविरावेए देवकुलिअ गया ते अ वीअरागाणा ठायंति, दडओ ठविउ पडिक्तो" इत्या-दे । ८ । ननु–तपागच्छीयसूरिकृतेऽपि ग्रन्थे क्वाऽपि उग्घाडा पोरिसी भणिताऽस्ति ? उच्यते–अनेकेषु ग्रन्थेषु तथा ...ऽपि श्रीतपागच्छनायकश्रीरत्नशेखरसूरिणा स्वकृतश्राद्धविधिकौमुद्या (४२० पत्रे), तथाहि–"तच्च प्रतिक्रमण पञ्चभेद

दैवसिकं रात्रिकं पाक्षिक चातुर्मासिक सावत्सरिक चेति । एषां कालस्तु उत्सर्गेण एव उक्तः, "अद्ध निवुड्डे बिंबे, सुत्त कड्डुति गीअत्था । इअवयणपमाणेण, देवसि आवस्सए कालो ॥ १ ॥" रात्रिकस्य चैव आवस्सगस्स समए, निद्दामुद्द पयंति आयरिआ । तह तं कुणति जह दस–पडिलेहाणतरं सूरो ॥ २ ॥" अपवादस्तु दैवसिक दिवसतृतीयप्रहरादर्वाक् अर्धरात्रं यावत्। योगशास्त्रवृत्तौ तु मध्याह्नादारभ्य अर्धरात्र यावत् इत्युक्तं, रात्रिक अर्धरात्रादारभ्य मध्याह्न यावत्। उक्त च–

"उग्घाडपोरिसिं जा, सइ अवस्सयस्सचुण्णीए । ववहाराभिप्पाया, भणति पुण जाव पुरिमड्ढं ॥ २ ॥" पाक्षिकचातुर्मासिकसांवत्सरिकाणि तु पक्षाद्यन्तेषु च स्युः । ९ । पुनरपि श्रीदेवेन्द्रसूरिविरचितश्रीश्राद्धदिनकृत्यवृत्तौ अपि अमाणि, तथाहि–"साधुवचन उग्घाडा पोरिसी इत्यादि विभ्रमकारण । १० ।" पुनरपि श्रीदेवेन्द्रसूरिकृतप्रत्याख्यानभाष्येऽपि तथाहि–"साहुवयण उग्घाडा पोरिसी तणुसुच्छया समाहित्ति" इत्यादि २५ गाथायाम् । ११ ।

॥ इति उग्घाडा पोरिसी भणनाधिकारः ॥ २० ॥

ननु–श्रीखरतरगच्छे पुत्रादिजन्मनि तन्मरणे च जातमृतक सूतक गण्यते, तत्राऽपि पुत्रस्य एकादशदिनानि पुत्र्याश्च द्वादशदिनानि यावत् तद्गृहे खरतरसाधवो भिक्षां न गृह्णन्ति, तपागच्छादिगच्छेषु तु केषुचित् न सूतकशङ्काशङ्कुः, तत्र मूलतः क्वाऽपि शास्त्रे सूतकगृहवर्जनं समुपदिष्टं वर्तते न वा ? उच्यते—श्रीजिनपतिसूरिभिः निजसामाचार्यां प्रोक्तत्वात्, तथाहि–"सघवइसूरिपयकुलेसु वि दसाह सुअसूअगकुलाण च एगारसाह पुत्तिआ सूअग बारसाह मयगकुलाण च वज्जणं ॥ २१ ॥" एव तरुणप्रभसूरिकृतश्रीषडावश्यकबालावबोधे २ पुनरन्यग्रन्थीयगाथाबालावबोधव्याख्यानेऽपि यथा—

"उक्कायद्वार्थतो वि, मंजओ तुणाइ तुआई थोहिं । आहारे नीणरे, [illegible] [illegible] अ ॥ १ ॥" [illegible] [illegible]
पिंडगहणे अ सूतक मृतक रजके पणंक प्रमुखिक जे छइ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
रूप तणइ महणि हुमइ इति संबंध करियउ । ३ । ननु-का[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] अपि [illegible] [illegible] ?
उच्यते-सन्तीति, श्रीसूयकृदङ्गसूत्रवृत्त्योः (१८० पत्रे), [illegible] [illegible], [illegible]-"[illegible] [illegible], [illegible]
अ । मागारिअ च पिंट च, त विज्ज परिजाणिआ ॥ २१ ॥" व्याख्यालेशः-[illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible]
या सागारिकपिण्ड इति सूतकगृहपिण्ड [illegible] [illegible] वा, [illegible] [illegible] । [illegible] [illegible] [illegible]
परिज्ञाय प्रत्याख्यानपरिज्ञया च परिहरेदिति" ० [illegible] २१ गाथायाम् ॥ ४ ॥ पुनः श्री[illegible] [illegible]
प्रथमाध्ययने चतुर्थोद्देशके (६०५ पत्रे),

तथा हि-"भिक्खागा नामेगे [illegible] [illegible] वा [illegible] वा [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
अनिरुद्धाए नो गच्छाउ से एवं [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]' इति । [illegible] [illegible]
'वसमानाः' मासकल्पविहारिणः ते [illegible], [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]—
'यथा क्षुल्लकोऽयं ग्रामः अल्पगृहभिक्षादो वा, तथा [illegible]-[illegible], [illegible]' इति [illegible] [illegible]
लार्थ, अतिशयेन क्षुल्लक इत्यर्थः, [illegible] [illegible] । इति [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] ब्रूयात्" इति । ५ । पुनः श्रीनिशीथभाष्यचूर्णौ यथा "[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]-[illegible]-[illegible]-

दैवसिकं रात्रिकं पाक्षिकं चातुर्मासिकं सांवत्सरिकं चेति । एषां कालस्तु उत्सर्गेण एव उक्तः, "अद्ध निवुड्डे बिंबे, सुत्त कड्ढति गीअत्था । इअवयणपमाणेण, देवसि आवस्सए कालो ॥ १ ॥" रात्रिकस्य चैव आवस्सगस्स समए, निद्दामुद्द चयति आयरिआ । तह तं कुणति जह दस–पडिलेहाणतरं सूरो ॥ २ ॥" अपवादस्तु दैवसिकं दिवसतृतीयप्रहरादर्वाक् अर्ध-रात्रं यावत्। योगशास्त्रवृत्तौ तु मध्याह्नादारभ्य अर्धरात्रं यावत् इत्युक्तं, रात्रिकं अर्धरात्रादारभ्य मध्याह्न यावत्। उक्तं च–

"उग्घाडपोरिसिं जा, राइ अवस्सयस्सचुण्णीए । ववहाराभिप्पाया, भणति पुण जाव पुरिमड्ढं ॥ २ ॥" पाक्षिक-चातुर्मासिकसांवत्सरिकाणि तु पक्षाद्यन्तेषु च स्युः । ९ । पुनरपि श्रीदेवेन्द्रसूरिविरचितश्रीश्राद्धदिनकृत्यवृत्तौ अपि अभाणि, तथाहि–"साधुवचन उग्घाडा पोरिसी इत्यादि विभ्रमकारण । १० ।" पुनरपि श्रीदेवेन्द्रसूरिकृतप्रत्याख्यान-भाष्येऽपि तथाहि–"साहुवयण उग्घाडा पोरिसी तणुसुच्छया समाहित्ति" इत्यादि २५ गाथायाम् । ११ ।

॥ इति उग्घाडा पोरिसी भणनाधिकारः ॥ २० ॥

ननु–श्रीखरतरगच्छे पुत्रादिजन्मनि तन्मरणे च आतमृतक सूतक गण्यते, तत्राऽपि पुत्रस्य एकादशदिनानि पुत्र्याश्च द्वादशदिनानि यावत् तद्गृहे खरतरसाधवो भिक्षां न गृह्णन्ति, तपागच्छादिगच्छेषु तु केषुचित् न सूतकशङ्काशङ्कु, तत्र मूलतः क्वाऽपि शास्त्रे सूतकगृहवर्जनं समुपदिष्ट वर्तते न वा ? उच्यते—श्रीजिनपतिसूरिभिः निजसामाचार्यां प्रोक्तत्वात्, तथाहि–"सघवइसूरिपयकुलेसु वि दसाह सुअसूअगकुलाण च एगारसाहं पुत्तिआ सूअग बारसाह मयगकुलाण च वज्जणं ॥ २१ ॥" एवं तरुणप्रभसूरिकृतश्रीषडावश्यकबालावबोधे २ पुनरन्यग्रन्थीयगाथाबालावबोधव्याख्यानेऽपि यथा—

"छकायदयावंतो वि, सजओ कुणइ वुलह बोहिं । आहारे नीहारे, दुगछिए पिंडगहणे अ ॥ १ ॥" इत्यत्र दुगछिए पिंडगहणे अ सूतक मृतक रजकं वर्णकर प्रमृतिक जे छइ दुगछित निंदित कुल तिहा पिंड असन-पान-खादिम-स्वादिम-रूप तणइ ग्रहणि हुवइ इति संबध करिवउ । २ । ननु-काऽपि मूलसूत्र भाष्य-चूर्णि-वृत्त्यादौ अपि अक्षराणि सन्ति ? उच्यते-सन्तीति, श्रीसूत्रकृदङ्गसूत्रवृत्त्यो (१८० पत्रे), तथैव उक्तत्वात्, तथाहि-"सपसारी कयकिरिए, पसिणायतणाणि अ । सागारिअ च पिंड च, त विज्ज परिजाणिआ ॥ १६ ॥" व्याख्यालेशः-सागारिकः=शय्यातरः, तस्य पिण्ड=आहार, यदि वा सागारिकपिण्ड इति सूतकगृहपिण्ड जुगुप्सित वर्णापसदपिण्ड वा, चशब्दः समुच्चये । एतत्सर्व विद्वान्=ज्ञपरिज्ञया परिज्ञाय प्रत्याख्यानपरिज्ञया च परिहरेदिति" ९ अध्ययने १६ गाथायाम् ॥ ४ ॥ पुनः श्रीआचाराङ्गे द्वितीयश्रुतस्कन्धे प्रथमाध्ययने चतुर्थोद्देशके (३०५ पत्रे),

तथा हि-"भिक्खागा नामेगे एवमाहसु समाणा वा वसमाणा वा गामाणुगाम दूइज्जमाणे खुड्डाए खलु अय गामे सनिरुद्धाए नो महालए से हता भयतारो बाहिरगाणि गामाणि भिक्खायरिआए वयह' इति । वृत्त्येकदेशो यथा-'वसमाना' मासकल्पविहारिणः ते एवभूता, प्राघूर्णकान् समायातान् ग्रामानुग्राम दूयमानान् गच्छत एव ऊचुः—'यथा क्षुल्लकोऽय ग्राम अल्पगृहभिक्षादो वा, तथा सनिरुद्ध-सूतकादिना, नो महान्' इति पुनर्वचन आदरख्यापनार्थ, अतिशयेन क्षुल्लक इत्यर्थ, ततो हन्त ! इति आमन्त्रण, यूय भवन्तः=पूज्या बहिर्ग्रामेषु भिक्षाचर्यार्थ व्रजत इत्येव ब्रूयात्" इति । ५ । पुन श्रीनिशीथभाष्यचूर्णौ यथा "जे भिक्खू दुगछिअकुलेसु असणाइ-वत्थाइ-वसहि-

दैवसिकं रात्रिकं पाक्षिकं चातुर्मासिकं सांवत्सरिकं चेति। एषा कालस्तु उत्सर्गेण एव उक्तः, "अद्ध निवुड्ढे बिंबे, सुत्त कड्डंति गीअत्था। इअवयणपमाणेण, देवसि आवस्सए कालो ॥ १ ॥" रात्रिकस्य चैव आवस्सगस्स समए, निद्दामुद्द चयंति आयरिआ। तह तं कुणंति जह दस-पडिलेहाणंतरं सूरो ॥ २ ॥" अपवादस्तु दैवसिकं दिवसतृतीयप्रहरादर्वाक् अर्ध-रात्रं यावत्। योगशास्त्रवृत्तौ तु मध्याह्नादारभ्य अर्धरात्रं यावत् इत्युक्तं, रात्रिकं अर्धरात्रादारभ्य मध्याह्नं यावत्। उक्तं च-

"उग्घाडपोरिसिं जा, सइ अवस्सयस्सचुणीए। ववहाराभिप्पाया, भणंति पुण जाव पुरिमड्ढं ॥ २ ॥" पाक्षिक-चातुर्मासिकसांवत्सरिकाणि तु पक्षाद्यन्तेषु च स्युः। ९। पुनरपि श्रीदेवेन्द्रसूरिविरचितश्रीश्राद्धदिनकृत्यवृत्तौ अपि अभाणि, तथाहि-"साधुवचनं उग्घाडा पोरिसी इत्यादि विभ्रमकारण। १०।" पुनरपि श्रीदेवेन्द्रसूरिकृतप्रत्याख्यान-भाष्येऽपि तथाहि-"साहुवयण उग्घाडा पोरिसी तणुसुच्छया समाहित्ति" इत्यादि २५ गाथायाम्। ११।

॥ इति उग्घाडा पोरिसी भणनाधिकारः ॥ २० ॥

ननु-श्रीखरतरगच्छे पुत्रादिजन्मनि तन्मरणे च जातमृतकं सूतकं गण्यते, तत्राऽपि पुत्रस्य एकादशदिनानि पुत्र्याश्च द्वादशदिनानि यावत् तद्गृहे खरतरसाधवो भिक्षां न गृह्णन्ति, तपागच्छादिगच्छेषु तु केषुचित् न सूतकशङ्काशङ्कुः, तत्र मूलतः क्वाऽपि शास्त्रे सूतकगृहवर्जनं समुपदिष्टं वर्तते न वा ? उच्यते—श्रीजिनपतिसूरिभिः निजसामाचार्यां प्रोक्तत्वात्, तथाहि-"सयवइसूरिपयकुलेसु वि दसाह सुअसूअगकुलाण य एगारसाह पुत्तिआ सूअग बारसाह मयगकुलाण य वज्जणं ॥ २१ ॥" एवं तरुणप्रभसूरिकृतश्रीपडावश्यकबालावबोधे २ पुनरन्यग्रन्थीयगाथाबालावबोधव्याख्यानेऽपि यथा—

"छक्कायदयावतो वि, सजओ कुणइ दुछहं बोहिं । आहारे नीहारे, दुगछिए पिंडगहणे अ ॥ १ ॥" इत्यत्र दुगछिए पिंडगहणे अ सूतक मृतेक रजकं घणकर प्रमृतिक जे छइ दुगछित निंदित कुळ तिहा पिंड असन-पान-खादिम-स्वादिम-रूप तणइ ग्रहणि हुतइ इति संबंध करिवउ । २ । ननु-क्वाऽपि मूलसूत्र भाष्ये-चूर्णि-वृत्त्यादौ अपि अक्षराणि सन्ति ? उच्यते-सन्तीति, श्रीसूत्रकृदङ्गसूत्रवृत्त्यो' (१८० पत्रे), तथैव उक्तत्वात्, तथाहि-"सपसारी कयकिरिए, पसिणायतणाणि अ । सागारिअ च पिंड च, त विज्ज परिजाणिआ ॥ १६ ॥" व्याख्यालेशः-सागारिकः=शय्यातरः, तस्य पिण्ड=आहार, यदि वा सागारिकपिण्ड इति सूतकगृहपिण्ड जुगुप्सित वर्णापसदपिण्ड वा, चशब्दः समुच्चये । एतत्सर्वं विद्वान्=ज्ञपरिज्ञया परिज्ञाय प्रत्याख्यानपरिज्ञया च परिहरेदिति" ९ अध्ययने १६ गाथायाम् ॥ ४ ॥ पुन. श्रीआचाराङ्गे द्वितीयश्रुतस्कन्धे प्रथमाध्ययने चतुर्थोद्देशके (३०५ पत्रे),

तथा हि-"भिक्खागा नामेगे एवमाहसु समाणा वा वसमाणा वा गामाणुगाम दूइज्जमाणे खुड्डाए खलु अय गामे सनिरुद्धाए नो महालए से हता भयतारो बाहिरगाणि गामाणि भिक्खायरिआए वयह' इति । वृत्त्येकदेशो यथा-'वसमानाः' मासकल्पविहारिण' ते एवंभूताः, प्राघूर्णकान् समायातान् ग्रामानुग्राम दूयमानान् गच्छत एव ऊचु'-'यथा क्षुल्लकोऽय ग्राम अल्पगृहभिक्षादो वा, तथा सनिरुद्धः-सूतकादिना, नो महान्' इति पुनर्वचन आदरख्यापनार्थ, अतिशयेन क्षुल्लक इत्यर्थ, ततो हन्त ! इति आमन्त्रण, यूय भवन्त'=पूज्या बहिर्ग्रामेषु भिक्षाचर्यार्थं व्रजत इत्येव ब्रूयात्" इति । ५ । पुन श्रीनिशीथभाष्यचूर्णौ यथा "जे भिक्खू दुगछिअकुलेसु असणाइ-वत्थाइ-वसहि-

सज्झाय वा करेइ" इत्यादि षठब्भुअ तेसिं एसो मे दोसरूव परविहा गाहा इत्तरिअत्ति सूअगगाहा निजूढा जे ठप्पाकया सिलागा पडिअत्ति, आवकहिआ जे जत्थ वीसए आदि जुगिआ जहा दक्खिणापहे लोहगार कलाला लादेसु, नड-वरुडचम्मकारादि एए आवकहिआ ६।" पुनः श्रीनिशीथचूर्णौ "जे भिक्खू ठवणा कुलाइ" इत्यादि ठवणा गाहा, समासो संखेवे, लोइअ दुविहा इत्तिआ १ आवकहिआ २ इमे इत्तिरिआ सूअगगाहा कालावहीए जे ठप्पाकया ते निजूढा जेवि कुला जत्थ विसए जुगिआ अभोज्या इत्यर्थः। कम्मेण वा सिप्पेण वा जाइए वा कम्मे पहा वि आसाधिका मोरपोसगा सिप्पेहिट्ठा पहाविआ तेरिमापतकरा निछेवा जातीए पाणा डुवा मोरुत्तिआय, खलुशब्दो अवधारणे, ते चेव अन्नत्थ जुगिआ जहा सिंधूए निलेवगा इत्यादि। ७। पुनरेवमेव श्रीनिशीथषोडशोद्देशकभाष्यचूर्णिषु अपि तथाहि-

"दुविहा दुगछिआ खलु, इत्तरिआ हुंति आवकहिआ य। एएसिं नाणत्तं, वुच्छामि आणुपुवीए॥ १॥ सूअगमयकुलाइ, इत्तरिआ जे हवंति निजूढा जे जत्थ जुगिआ खलु, ते हुती आवकहिआ उ ॥ २॥ तेसु असण वत्थाई, वसही विप्परिणामो तहेव कुच्छिया। तेसिं पि होइ संका, सवे एआरिसा मन्ने॥ ३॥" इति भाष्यम्। अत्र चूर्णिव्याख्या-सूअगगाहा कालावहीए जे थप्पाकया ते निजूढा, भक्तपानग्रहणादौ निषिद्धाः १ जे कुला जत्थ विसए जुगिआ दुगछिआ अभोज्या इत्यर्थः, कम्मेण १ सिप्पेण वा २ जाइए वा ३, कम्मे न्हावियाइणो १ सिप्पे वि ठार न्हाविआइणो २ दिढान्हाविया तेरिमाजाइए पाणाइणो ३, पुनरपि श्रीदशवैकालिकसूत्रे पञ्चमाध्ययने श्रीहरिभद्रसूरिकृतायां वृत्तौ च (१६६ पत्रे) सूतकादिकुले प्रवेशस्य वर्जनीयत्वेन उक्तत्वात्, तथाहि-

कुल ॥ २७ ॥ व्याख्या–प्रतिकुष्ट 'पडिकुट्ठकुलं न पविसे, मामग परिवज्जए । अचियत्तकुल न पविसे, चिअत्त पविसे कुल ॥ २७ ॥ व्याख्या–प्रतिकुष्ट कुल द्विविधम्–इत्वरं यावत्कथिक च, इत्वरं सूतकयुक्तं, यावत्कथिकं अभोज्य, एतत्र प्रविशेत् शासनलघुत्वप्रसंगात् । अत्राऽर्थे प्रशमरतिसूत्रवृत्ती अपि (४० पत्रे), तथा–

"लोकः खल्वाधारः, सर्वेषा ब्रह्मचारिणा यस्मात् । तस्माल्लोकविरुद्ध, धर्मविरुद्धं च सत्याज्यम् ॥ १३१ ॥ व्याख्या–लोको जनपदः, खलुशब्दो अवधारणे, लोक एव आधारः सर्वेषा ब्रह्मचारिणा, यस्मात् ब्रह्म–संयम सप्तदशभेद , तद्योगात् सयमिनः तेषां सर्वेषामिति गच्छवासिना गच्छनिर्गताना च, तस्मात् लोके यद्विरुद्ध जात–मृतक–सूतक समूह–निराकृतादिगृहेषु भिक्षादिग्रहण अभोज्येषु च परिहार्यं, तथा चाऽऽर्षे–

"जे जहिँ दुगुंछिआ खलु, पव्वावणवसहिभत्तपाणेसु । जिणवयणे पडिकुट्ठा, वज्जेअया पयत्तेण ॥ १ ॥" यच्च लोकैकदेशे विरुद्ध मद्य–मांस–लशुन–बीजानन्तकायादि धर्मसाधनविरुद्ध अनेकं तदपि परिहार्यमिति ॥ १३१ ॥ इतश्च लोकवार्तान्वेषण श्रेयोहेतुः इति दर्शयति । ननु–दशदिनादिमान अपि कुत्राऽपि प्रोक्तमस्ति ?, उच्यते–श्रीव्यवहारभाष्यवृत्तौ श्रीमलयगिरिसूरिभि दशदिनमानं उक्तं अस्ति, तथाहि–"जातसूतक नाम जन्मानन्तरं दशाऽहानि यावत्, मृतकसूतक मृतानन्तरं दश दिवसान् यावत् । १ । पुनरपि व्यवहारभाष्यवृत्तौ प्रथमोद्देशके; तथाहि–"लौकिक द्विधा, इत्वर यावत्कथिकं च, तत्र इत्वर मृतकसूतकादि; तथाहि–लोकै सुतकादि दश दिवसान् यावत् वर्ज्यते इति, यावत्कथिक वरुड–छिम्पक–चर्मकार–डुम्बादि एते हि यावज्जीव शिष्टैः सभोगाविना वर्ज्यन्ते इति । २ । पुनः निशीथचूर्णौ परिहारनिक्षेपाधिकारे

"लोइओ दुविहो इत्तरिओ आवकहिओ अ, इत्तरिओ सूयगाविसु दसादिदिवसपरिवज्जण, आवकहिओ जहा नट्ट–वरुड-छिंपग–चम्मार डुंबा य, लोउत्तरिओ सेज्जादाण–अभिगमसड्ढादि आवकहिओ रायपिंडो इति ३। पद्मपुराणेऽपि उक्तम्– "मृते स्वजनमात्रेऽपि, सूतक जायते किल। अस्तंगते दिवानाथे, भोजन क्रियते कथम्? ॥ १ ॥" तथा लौकिकसूतकमपि एवं, तथाहि–"सूतक वृद्धिहानिभ्या, दिनानि त्रीणि द्वादश। प्रसूतिस्थानमासैक, वासराः पञ्च गोत्रिणाम् ॥ १ ॥ प्रसूतिं च मृते बाले, देशान्तरमृते रणे। सन्त्याने मरण चैव, दिनैक सूतक मतम् ॥ २ ॥ यद्दिने सूतके जाते, गते द्वादशके दिने। जिनाभिषकपूजायां, पात्रदानेन शुद्ध्यति ॥ ३ ॥ पञ्चहा सूतक क्षत्रे, शूद्रे पक्षैकसूतकम्। दशहा ब्राह्मणे विद्धि, द्वादशहा वैश्यमाचरेत् ॥ ४ ॥ सतीसूतक हत्या च, पापं पाण्मासिक भवेत्। अन्येषामात्महत्याना, यथापाप च कल्पयेत् ॥ ५ ॥ अश्वी–चेटिका–महिषी–गोप्रसूतिर्गृहाङ्गणे। सूतक दिनमेक स्यात्, गृहबाह्ये न सूतकम् ॥ ६ ॥ दासी दासस्तथा कन्या, जायते म्रियते यदि। त्रिरात्र सूतक ज्ञेय, गृहमध्येऽतिदूषितम् ॥ ७ ॥ यदि गर्भविपत्ति स्यात्, श्रवणे चाऽपि योषिताम्। यावन्मास स्थितो गर्भ–स्तावद्दिनानि सूतकम् ॥ ८ ॥ महिषीपक्षकं क्षीर, गोक्षीर च दिना दश। अष्टक च अजाक्षीर, पश्चात् क्षीरं प्रवर्तकम् ॥ ९ ॥ इत्यादिस्वशासनपरशासनसम्मत्या समर्थितं सूतकवर्जनम् ॥ २१ ॥

॥ इति जातमृतकसूतकपिण्डनिषेधाधिकारः ॥ २१ ॥

ननु–खरतरगच्छीयाः श्राद्धाः प्रतिक्रमणसूत्रान्ते उत्तिष्ठन्तः "तस्स धम्मस्स केवलिपन्नत्तस्से ति" वाक्य न कथयन्ति, वाचा अनुच्चरन्तो मनस्येव तदर्थं ध्यायन्तीति, अत्र काऽपि ग्रन्थसम्मतिरस्ति? उच्यते—अस्तीति, श्रीजिनपतिसूरिभि

सामाचार्या स्पष्ट उक्तत्वात् । तथाहि–"सावया पडिक्कमणसुत्तते तस्स धम्मस्स केवलिपन्नत्तस्सेति न भणति", इति ॥ १ ॥ पुनरपि श्रीतरुणप्रभसूरिकृतषडावश्यकबालावबोधेऽपि, तथाहि–"तस्स धम्मस्स केवलिपन्नत्तस्स" इसउ पद श्रावक प्रतिक्रमणप्राति आम्नायतणा अभावइ तओ केइएक पढइ नही, केइएक पुणि पढइ, तथापि हि "अब्भुट्ठिओमि आराहणाए विरओमि विराहणाए" ए पद जुगलु तिहाजि सघयिउ छइ, तिण कारणि मतिवर्तमानु जाणिवु (१५२ पत्रे) ॥ २ ॥ एव श्रीचन्द्रसूरिकृतप्रतिक्रमणवृत्तौ अपि तथैव उक्तम्, तथाहि–"तस्स धम्मस्स केवलिपन्नत्तस्स" इत्यादि द्वादशाक्षरी वाचा अनुच्चरन् श्राद्ध उत्तिष्ठतीति ॥ ३ ॥ एव श्रीजिनप्रभसूरिकृतविधिप्रपायामपि "तस्स धम्मस्स केवलिपन्नत्तस्सेति" वाक्य न लिखितमस्ति, तथाहि–तत्पाठः–"तओ पुत्तीए कट्ठासण पाउछण वा पडिलेहिअ, वाम जाणु हिट्ठा दाहिण च उड्ढं काउ करजुअगहिअपुत्ती सम्म पडिक्कमणसुत्त भणइ, तओ दव्वभावुट्ठिओ अब्भुट्ठिओमि इच्चाइ दडगं पठित्ता वदण दाउ", इत्यादि ॥ ४ ॥ २२ ॥

॥ इति तस्स धम्मस्स केवलिपन्नत्तस्स कथननिषेधाधिकार ॥ २२ ॥

ननु–आत्मना गच्छे श्रावणस्य वृद्धौ द्वितीयश्रावणद्वितीयपक्षे, भाद्रपदवृद्धौ प्रथमभाद्रपदद्वितीयपक्षे श्रीपर्युषणापर्वकरणात् आषाढचातुर्मासकात् पञ्चाशता दिनैरेव यत्पर्युषणापर्व क्रियते, तत्कुत्र तदक्षराणि सन्ति ? उच्यते–श्रीजिनपतिसूरिभिः निजसामाचार्यां ११ तथैव उक्तत्वात्, तथाहि–"सावणे भद्दवए वा अहिगमासे चउम्मासाओ पण्णासइमे दिणे पज्जोसवणा कायव्वा न असीइमे" इति ॥ ११ ॥ ननु–यैः आषाढचातुर्मासकात् अशीत्या दिनै श्रीपर्युषणापर्व विधी

कारयेदिति । पुनः श्रीपर्युषणाकल्पटिप्पणकेऽपि उक्तं "नो से कप्पइ त रयणिं ति" भाद्रपदशुक्लपञ्चमीं अतिक्रमितु इत्यादि, एवं सर्वत्र पर्युषणाकर्तव्यस्य भाद्रपदशुक्लपञ्चम्यामेव प्रोक्तत्वात्, न क्वाऽपि श्रावणे तत्कर्तव्यता दृश्यते इति चेत्कथ्य, कथ ? इत्याह–मूलपक्षे आषाढवृद्धौ "नो तं रयणिं उवायणावित्तए ति" सामान्यसूत्रापेक्षया "अभिवड्ढिअमि वीसेति" विशेषसूत्रस्य बलीयस्त्वात्, श्रावणेऽपि पर्युषणासत्कसर्वकर्तव्यकरणात्, ततोऽस्माकं लौकिकटिप्पणकानुसारेण श्रावणवृद्धौ आषाढवृद्धौ इव श्रावणेऽपि पर्युषणापर्वकुर्वतां सिद्धान्तपक्षीकरणात् को दोषः ?, पुनरपि कार्तिकचातुर्मास-काधिकारे तु चन्द्रसवत्सरापेक्षया पर्युषणातो दिनैः सप्तत्या एव तस्य जैनाम्नायेन अवर्धितवर्षेऽपि सप्तत्या दिनैः तस्य सभवः पौषाषाढयोः एव वृद्धेः, लौकिकटिप्पणकानुसारेण तु भाद्रपदाश्वयुजवृद्धौ दिनशतसभवः स्यात्, दीपमालिकाऽनन्त-रमेव चतुर्मासकसंभवात्, शैलकज्ञाते कार्तिकपूर्णिमाया चतुर्मासकप्रतिक्रमणस्य उक्तत्वादिति, न च असंक्रान्तिमासोऽधि-कमाश्च स्फुट स्यादिति भास्कराचार्योक्तत्वात्, असंक्रान्तिमासे कथ पर्युषणा ? इति वाच्य, तस्मिन् लग्नकार्यस्य एव निषि-द्धत्वात्, दीक्षा–स्थापना–प्रतिष्ठालक्षणं नाऽन्यत् धर्मकर्म, यत उक्त नारचन्द्रीयद्वितीयप्रकरणे (१४५ पत्रे), तथाहि–

"रविक्षेत्रगते जीवे, जीवक्षेत्रगते रवौ । दीक्षामुपस्थापना चाऽपि, प्रतिष्ठां च न कारयेत् ॥ ४५ ॥ वर्षशुद्धि –हरि-भद्रेयेनेऽधिकमासे, गुरुशुक्रास्ते न लग्नमन्वेष्य, लग्नेशांशाधिपयोर्नीचाऽस्तमने च न शुभ स्यात् ॥ ४६ ॥" ततो असंक्रान्ति-मासे पर्युषणाकरणप्रतिषेधो न घटते, इत्यलं विस्तरेण ॥ तत इदं स्थितं श्रावणवृद्धौ द्वितीयश्रावणशुक्लचतुर्थ्यां, भाद्रपद-

वृद्धौ प्रथमभाद्रपदशुक्लचतुर्थ्यां पर्युषणापर्व कर्तव्य न अशीत्या दिनै, इद च स्थल बहुगम्भीरार्थ, मया तु पूर्वगीतार्थप्रतिपादितसिद्धान्ताक्षरयुक्त्यनुसारेण लिखित अस्ति, न स्वगच्छकल्पित, पुनर्यथाऽस्ति तथा बहुश्रुता विदन्ति ॥ २३ ॥

॥ इति श्रावणभाद्रपदयोः वृद्धौ ५० पञ्चाशद्दिनै पर्युषणा कार्या इत्यधिकार ॥ २३ ॥

ननु–श्रीखरतरगच्छे कदाचित् कुत्रचित् कल्पसूत्र गीतार्था नव वाचनानि वाचयन्ति, कदापि क्वाऽपि एकादशवाचनाभिः, कदापि कुत्राऽपि त्रयोदशवाचनाभिः वाचयन्ति, तपागच्छीयादिगीतार्थास्तु नवभिरेव वाचनाभि नाऽधिकन्यूनाभि, तत्र किमपि नियामक वर्तते न वा? उच्यते—सत्य, भोः! पूर्वो मूलविधिः कल्पसूत्रश्रवणस्य श्रूयता, तथाहि–"तहा गिहत्थाणं अन्नतित्थिआण गिहत्थीण अन्नतित्थीणीण उसेणाण संजईण च अग्गओ पज्जोसवणाकप्पो न कड्ढिअव्वो, सम्मीसवाससकाइदोसप्पसंगाओ, पज्जोसवणाकप्पो दिवसओ कड्ढिउ न चेव कप्पइ, जत्थ वि खेत्त पडुच्च कड्ढिज्जइ, जहा दिवसओ, आणदपुरे मूलचेइयहरे सव्वजणसमक्ख कड्ढिज्जइ, तत्थ वि साहू नो कड्ढइ, पासत्थो कड्ढइ, त साहू सुणिज्जा न दोसो, आणंदपुर नाम सपइ वडनगर महाठाण भण्णइ, पासत्थाण कड्ढगस्स असइ दंडगेण वा अब्भत्थिओ सड्ढेहिं वा साहू ताहे दिवसओ सभाए सय कड्ढइ, पज्जोसवणाकप्पे य कड्ढणे इमा सामायारी। अप्पणो उवस्सए पादोसिए आवस्सए कए काल घेत्तु काले सुद्धे वा असुद्धे वा पट्ठविता कड्ढिज्जइ एगो कड्ढइ सेसा उद्धट्ठिआ सुणंति, एव चउसु वि राईसु पज्जोसवणाराईए पुण कड्ढिए सव्वे (साहवो) साहू कप्पसमप्पावणिअ काउस्सग्ग (करेंति) करिंता पज्जोसवणाकप्पस्स समप्पावणिअ करेमि काउस्सग्गं ज खडिअ ज विराहिअ ज न पडिपूरिअ तस्स उत्तरीकरणेण जाव वोसिरामित्ति सव्वो दंडओ कड्ढिअव्वो

जाव पोसरामित्ति लोगस्स उज्जोअगरं चिंतिऊण उस्सारित्ता पुणो लोगस्स उज्जोअगर कड्डित्ता सवे साहुणो निसीअति, जेण कड्डिओ सो ताहे कालस्स पडिक्कमइ, ताहे वरिसाकाल ठवणा ठविज्जइ, एसो विधि भणियो जइ उ कड्डिज्जते गिहत्या अण्णतित्थिआ उसण्णा च आगच्छिज्जा तो वि ण किज्जा इत्यादि" इति श्रीनिशीथचूर्णौ दशमोद्देशके, इत्थमेव श्रीदशाश्रुतस्कन्धचूर्णौ अपि, एवमेव श्रीसन्देहविषौषधिवृत्तिप्रान्तेऽपि, एतद्ग्रन्थानुसारेण पूर्वं पञ्चरात्रं प्रतिक्रमणानन्तरं पाक्षिकसूत्रपाठवत् साधूना कल्पसूत्रश्रवणं उपलभ्यते, पर अयं विधिः व्यवच्छिन्नः। सांप्रत तु श्रीवीरनिर्वृतेः नवसु वर्षशतेषु अशीत्यधिकेषु गतेषु आनन्दपुरे पुत्रमरणार्त्तध्रुवसेननृपसन्तोषनिमित्त सभासमक्ष कल्पो वाचयितु प्रारब्ध, यदुक्त श्रीकल्पसूत्रावचूरौ, तथाहि—केचित्तु इदं आहुः यत् "इयत्कालातिक्रमे ध्रुवसेननृपस्य पुत्रमरणार्त्तस्य समाधये आनन्दपुरे सभायां अय ग्रन्थो वाचयितु प्रारब्ध इति" अन्यत्र तु सर्वसम्मतचिरन्तनग्रन्थेषु कुत्रापि वाचनानियमो न कृतः, पूर्वसूरिभिः प्रत्युत निशीथचूर्णौ प्रोक्तमस्ति "ये नववाचनाभिः कल्प वाचयन्ति ते पार्श्वस्था इति" अत एव ऐदयुगीना—गीतार्था प्रतिगच्छ स्वपरम्परया यथारुचि वाचना विदधानाः सन्ति, न च वाच्यं वय मूलविध्यनुसारेण पञ्च दिनानि कल्प वाचयन्तो नववाचनानियमः कुर्वाणाः स्मः, कथ तद्विधिलेशस्याऽपि अभावात्, कथ तदनुसारिता ? कथ इत्याह—मूलविधौ रात्रौ पार्श्वस्थपार्श्वश्रवणं, सांप्रत तु दिवसे, पूर्वं तु गृहस्थादीनां असमक्षं, संप्रति तु तत्समक्ष, पूर्वं तु एकवार, अधुना तु दिवसमध्येऽपि वारद्वय वाचनं, अथ ये नववाचनातो अधिकवाचनावाचने जिनाज्ञाबाह्यत्व वदन्ति तेपामपि इद अज्ञानविजृम्भित, यतोऽत्र सूत्रोक्तविधिविपरीतत्वेन गीतार्थाचरणतो गच्छपरम्परा वर्तते। पुनः श्रीहीरविजयसूरिप्रसादीकृत-

प्रश्नोत्तरसमुच्चये (१२ पत्रे) तच्छिष्य प० कीर्तिविजयगणिसमुच्चिते ग्रन्थे प० वेलर्षिगणिकृतप्रश्नाधिकारे प्रथमप्रश्नेऽपि प्रोक्तं, तथाहि–"नवक्षणैः कल्पसूत्र वाच्यते, कैश्चिदधिकैरपि वाच्यते, तदक्षराणि क्व सन्ति? इति, तत्रोत्तरम्–कल्पसूत्र नवक्षणैः वाच्यते परम्परात १ अन्तर्वाच्यमध्ये नवक्षणविधानाक्षरसद्भावाच्चेति २ अत्राऽपि नववाचनावाचने गच्छपरम्परा एव, प्रत्युत्तरिता न तदक्षराणि दर्शितानि, अन्तर्वाच्य तु तत्कृत आधुनिक च, तत इद रहस्य आगतम्—मूलपक्षः कोऽपि नाऽस्ति क्वाऽपि, पश्चात् येषा नववाचनानां गच्छपरम्परा ते नववाचनाभिः वाचयन्तु, अथ च येषा गच्छे नवाधिकवाचनानां परम्परा ते तदेकादशक तत्त्रयोदशक वा कुर्वन्तु, न कस्याऽपि निन्दा कार्या धर्मार्थिभि· गच्छपरम्पराया व्यवस्थायाश्च स्वरुच्यनुयायित्वात् ॥ २४ ॥

॥ इति कल्पसूत्रवाचने नववाचनानियमाभावविचारः ॥ २४ ॥

ननु–"करेमि भंते ! पोसह आहारपोसह देसओ सव्वओ य" इत्यादिपाठसद्भावात् पौषधो द्विविधो देशतः सर्वतश्च सर्वत्र प्रतिपादितः, ततो यथा देशतः पौषधोच्चारे श्रावका पानीय पिबन्ति तथा एकाशनादिकरणेन भोजनमपि कथ न कुर्वन्तु ? देशत इति पाठस्य अत्राऽपि भङ्गाभावात्, उच्यते–सत्यं, पर उपधान विना पौषधे त्रिधाहारप्रत्याख्यानस्य चतुर्धाहारप्रत्याख्यानस्य वा उपवासस्य एव घटमानत्वात् पौषधोपवासरूपशब्दव्याख्यानस्याऽपि श्रीतत्त्वार्थभाष्यवृत्तौ (९२ पत्रे) तथैव उक्तत्वाच्च, तथाहि–

पौषधोपवासो नाम इत्यादिना पौषधस्वरूप निरूपयति, रूढ्या पौषधशब्दः पर्वसु वर्तते, पर्वाणि च अष्टम्यादि-

तिथयः पूरणात् पर्व धर्मोपचयहेतुत्वात्, तत्र=पौषधे पर्वणि उपवासः पौषधोपवासः त्रिविधस्य चतुर्विधस्य वाऽऽहारस्य छेदः इत्यादि, एवमेव श्रीसमवायाङ्गसूत्रवृत्तौ श्रीअभयदेवसूरिभि व्याख्यानात् (१९ पत्रे), तथाहि—"पौषध पर्वदिन अष्टम्यादिः तत्रोपवासोऽभक्तार्थं पौषधोपवास इति इय व्युत्पत्तिरेव, प्रवृत्तिस्तु अस्य शब्दस्य आहारशरीरसत्कारब्रह्मचर्येतरव्यापारपरिवर्जनेषु इति ज्ञेयमिति"। ननु—तर्हि श्रीजिनवल्लभसूरिभिः श्रीपौषधविधिप्रकरणे (३५ पत्रे) कथ पौषधमध्ये भोजन प्रतिपादितम् ? तथाहि—

"जो पुण आहारपोसही देसओ सो पुण्णे पच्चक्खाणे तीरिए अ खमासमणदुगेण मुहपत्तिं पडिलेहिअ खमासमणेण वदिअ भणइ—इच्छाकारेण सदिसह पारावह पोरिसी पुरिमड्ढ चउव्विहाहार एगासण निवीय आयबिल वा कय, जा कावि वेला तीए पारावेमि, तओ सक्कत्थएण चेइए वंदिअ सज्झाय सोलस वीस वा सिलोगे काउ जहासभवमतिहिस-विभाग दाउं मुह हत्थपाए पडिलेहिअ नवकारपुव्वमरत्तदुट्ठो भुजइ", इति। अत्रोत्तरं—यद्यपि अत्र पौषधमध्ये भोजन उक्त, पर एतदुपधान आश्रित्य अभ्यधायि, येषा पुन गच्छे पौषधमध्ये भोजन अनुज्ञात तेषा अपि अपवादत एव न उत्सर्गत। तथा चोक्तं तपागच्छीयसोमसुन्दरसूरिशिष्यहेमहंसगणिकृतषडावश्यकबालावबोधेऽपि, तथाहि—

"तृतीयशिक्षाव्रत पौषधोपवासः, स च पर्वतिथिषु अहोरात्र यावत् चतुर्विधाहारपरित्यागेन, तथा न शक्नोति चेत् तदा त्रिविधाहारपरित्यागेन, एवमपि अशक्तौ अपवादत आचाम्लादि समुच्चार्य भोजन क्रियते इत्यादि" न च अपवादपदं उत्सर्गपदे क्षेप्तव्य, तस्य षड्भङ्ग्या भिन्नत्वेन अभिधानात. उपधानविचारस्तु अयम्—उपधानानि श्रीमहानिशीथसूत्रे

सामान्यतया प्रोक्तानि, पर यद्यपि तत्र उपधानतपसि पौपधव्रत न उक्त, तथापि समस्तगच्छीयगीतार्थसम्मततया सर्वेषु अपि धर्मगच्छेषु नियत यथा स्वस्वोपधानादिप्रमाणतया तत्र स्वस्वतपोयोगविधिप्रकरणेषु गीतार्थैः निबद्ध दृश्यते, तै कार्यमाण च उपासकै उपलभ्यते। तत्र श्रीअभयदेवसूरिशिष्यपरमानन्दकृतयोगविधिग्रन्थे चतुश्चत्वारिंशदधिकद्वादश-शतवर्षे १२४४ लिखिते यथा "पौपधग्रहणपुरस्सर उपधानतपो विधेयमिति अत उपधानविधिः उच्यते इति १" पुनः श्रीचन्द्रगच्छीय–श्रीअजितदेवसूरिकृतयोगविधौ त्रिसप्तत्यधिकद्वादशशतवर्षे १२७३ कृते यथा "श्रावकश्राविकाणा तु एकस्मिन् उपधाने अव्यूढेऽपि गुर्वाज्ञया अनुज्ञानन्दी विधीयमाना दृश्यते, पर एतै अहोरात्रपौपधदिनानि पश्चादपि शीघ्र सविशेष पूरणीयानि २" पुनरपि–तपागच्छीय-श्रीरत्नशेखरसूरिकृते श्रीआचारप्रदीपे (१९ पत्रे), यथा–

पौपधग्रहणक्रिया तु यद्यपि श्रीमहानिशीथे साक्षात् नोक्ता, तथाऽपि यथा साधो योगेषु अतिशायि क्रियावत्त्व सर्वप्रतीत तथा श्राद्धाना अपि उपधानेषु विलोक्यते ३" पुनरपि श्रीखरतरगच्छाधिपति–श्रीजिनपतिसूरिकृतद्वादशकुलकवृत्ति – वडगच्छीयजीर्णसामाचारी–श्रीजिनप्रभसूरिकृतविधिप्रपा–श्रीमान्देवसूरिकृतकुलकप्रमुखग्रन्था विलोकनीयाः ॥

ननु–श्रीविधिप्रपाया "मुहपत्तिं पडिलेहिअ वंदिअ भणइ भगवन्! भातपाणी पारावेह, उवहाणवाही भणइ–नवकार-सहिअ चउविहाहार, इअरो भणइ–पोरिसिं पुरिमड्ढं वा तिविहाहार चउविहाहार वा एगासण निव्विइअ आयंबिल वा जा काइ वेलातीए भत्तपाण पारावेमि त्ति", श्रीजिनप्रभसूरिभिः 'उवहाणवाही भणइ इअरो भणइ' इति भेदद्वयोक्त्या पौपध-मध्ये उपधान विनाऽपि कथं भोजन अनुज्ञातम्? उच्यते—तत्परमार्थ लघुखरतरगच्छीया श्रीजिनप्रभसूरय एव जानन्ति,

सूरेः हि श्रीऋषभदेवशिष्यस्य न व्यभिचरति शिंशपत्वे वृक्षत्ववत् । तथा तपागच्छीयमन्येऽपि सूरिप्रतिष्ठा एव स्थाने स्थाने दृश्यते, यदुक्त–तपाश्रीसोमसुन्दरसूरि–तच्छिष्यमहोपाध्याय–श्रीचारित्रगणितद्विनेय–प० सोमधर्मगणिविरचितायां उपदेशसप्ततिकायां द्वितीयाधिकारे अष्टमोपदेशे (३८ पत्रे), तथाहि–"निर्मापितं पासिलसंज्ञकेन, श्रद्धावता श्राद्धवरेण चैत्यम् । आरासणे श्रीगुरुदेवसूरि–प्रतिष्ठितं तीर्थमभूत् क्रमेण ॥ १ ॥" पुनः अत्रैव सम्बन्धप्रान्ते (४० पत्रे)—

"गोगाकस्य सुतेन मन्दिरमिदं श्रीनेमिनाथप्रभो–स्तुङ्गं पासिलसंज्ञितेन सुधिया श्रद्धावता मन्त्रिणा । शिष्यैः श्रीमुनिचन्द्रसूरिसुगुरोर्निर्ग्रन्थचूडामणे–र्वादीन्द्रैः प्रभुदेवसूरिगुरुभिर्नेमेः प्रतिष्ठा कृता ॥ १ ॥" एतदक्षरानुसारेण सूरिः एव प्रतिष्ठाकृत् संभाव्यते, पुनः यथार्थता यथार्थवेदिगम्या इति ॥ २६ ॥

॥ इति सूरेः प्रतिष्ठाधिकारः ॥ २६ ॥

ननु–आत्मना गच्छे चतुर्दशीहानौ चतुर्दशीकृत्य पौषधग्रहणपाक्षिकातिचारालोचनादिकं पूर्णिमायां क्रियते, अन्यगच्छेषु तु केषुचित् त्रयोदश्यां विधीयते तत्कथं ? उच्यते—पूर्णिमायाः पर्वतिथित्वेन मूलपक्षे सिद्धान्ते प्रत्याख्यातत्वात् पूर्णिमायां एव तत्सङ्गतिं भजति ?, अपि च पर्वभूतां पूर्णिमां अमावास्यां वा विहाय अपर्वभूतायां त्रयोदश्यां कथं पाक्षिककृत्यं क्रियेत ?, को नाम विज्ञमन्यो निकटवर्तिनीं वृहत्प्रवाहां गङ्गां तीर्थभूतां विहाय अतीर्थभूते कूपे स्नानं समाचरेत् ?, पुनः त्रयोदश्यां तिथ्यां तत्करणे तु आगमाचरणयोः द्वयोः मध्ये एकस्याऽपि पक्षस्य अनाराधितत्वं स्यात् । यदुक्तं श्रीजिनप्रभसूरिभिः विधिप्रपायां, तथाहि–

"नवर चाउम्मासिए तह चउद्दसीहासे पुण्णिमा जुज्जइ, तेरसीगहणे आगमआयरणाण अन्नतरपि न आराहिअ होज्जा" इति, ननु–एतदर्थसंवादिका जीर्णग्रन्थे सम्मतिः अपि अस्ति ? उच्यते—अस्त्येव, कथं ? इत्याह–श्रीहरिभद्रसूरिभिः स्वकृततत्त्वविचारसारग्रन्थे तथैव उक्तत्वात्, तथाहि–"भवइ जहिं तिहिहाणी, पुव्वतिही विद्धिआ य सा किरइ । पक्खी न तेरसीए, कुज्जा सा पुण्णिमासीए ॥ १ ॥ इति", । एवमेव श्रीउमास्वातिवाचका अपि स्वकृताया आचारवल्लभाया प्रोचुः, तथाहि–"तिहिपडणे पुव्वतिही, कायव्वा जुत्ताधम्मकज्जेसु । चाउद्दसी विलोवे, पुण्णिमिअ पक्खिपडिक्कमण ॥ १ ॥" इति, इत्यमेव श्रीज्योतिष्करण्डेऽपि अकथि, तथाहि–"छट्ठिसहिआ न अट्ठमि, तेरसिसहित न पक्खिअ होइ । पडिवयसहिअ न कया वि, इअ भणिअ वीअरागेहिं ॥ १ ॥" ? इति, ननु–यथा चतुर्दशीहानौ अग्रिमतिथिपूर्णिमाया अमावास्या वा पाक्षिक कर्तव्य क्रियते, तथा अष्टमीहानौ नवमीतिथौ अष्टमीकर्तव्य क्रियतां, पर सप्तम्या कथ क्रियते ? उच्यते–सत्य, भो यौक्तिक ! श्रूयता, पूर्णिमायास्तु पर्वतिथित्वेन तत्र पाक्षिककृत्य घटा आटीकते, पर नवमी तु अपर्वतिथिः, ततो नवमीतिथेः अपर्वतिथित्वेन सप्तम्या साम्येऽपि अष्टमीसत्कभोगबहुलत्वेन वर सप्तम्या एव अष्टमीकृत्य, यदुक्त श्रीजिनप्रभसूरिभिः विधिप्रपाग्रन्थे, तथाहि–

"जया य पक्खिआइपव्वतिही पडइ तया पुव्वतिही चेव तब्भुत्तिबहुला पच्चक्खाणपूआइसु घिप्पइ, न उत्तरा तब्भोगगधस्स वि अभावाओ इति", एतदर्थसंवादिका गाथा अपि च श्रीसूर्यप्रज्ञप्तौ श्रूयते । तथाहि–"पज्जुसणे चउमासे, पक्खिअपव्वऽट्ठमीसु कायव्वा । जाए उदए सूरो, ताओ तिहिओ न अन्नाओ ॥१॥" इति, न च 'क्षये पूर्वा तिथिः ग्राह्या' इति

सूरे हि श्रीऋषभदेवशिष्यस्य न व्यभिचरति शिंशपत्वे वृक्षत्ववत् । तथा तपागच्छीयमन्येऽपि सूरिप्रतिष्ठा एव स्थाने स्थाने दृश्यते, यदुक्तं—तपाश्रीसोमसुन्दरसूरि—तच्छिष्यमहोपाध्याय—श्रीचारित्रगणितद्विनेय—प० सोमधर्मगणिविरचितायां उपदेशसप्ततिकायां द्वितीयाधिकारे अष्टमोपदेशे (३८ पत्रे), तथाहि—"निर्मापितं पासिलसञ्ज्ञकेन, श्रद्धावता श्राद्धवरेण चैत्यम् । आरासणे श्रीगुरुदेवसूरि—प्रतिष्ठितं तीर्थमभूत् क्रमेण ॥ १ ॥" पुनः अत्रैव सम्बन्धप्रान्ते (४० पत्रे)—

"गोगाकस्य सुतेन मन्दिरमिदं श्रीनेमिनाथप्रभो—स्तुङ्गं पासिलसञ्ज्ञितेन सुधिया श्रद्धावता मन्त्रिणा । शिष्यैः श्रीमुनिचन्द्रसूरिसुगुरोर्निर्ग्रन्थचूडामणे—र्वादीन्द्रैः प्रभुदेवसूरिगुरुभिर्नेमेः प्रतिष्ठा कृता ॥ १ ॥" एतदक्षरानुसारेण सूरि एव प्रतिष्ठाकृत् संभाव्यते, पुनः यथार्थता यथार्थवेदिगम्या इति ॥ २६ ॥

॥ इति सूरेः प्रतिष्ठाधिकारः ॥ २६ ॥

ननु—अस्मनां गच्छे चतुर्दशीहानौ चतुर्दशीकृत्यं पौषधग्रहणपाक्षिकातिचारालोचनादिकं पूर्णिमायां क्रियते, अन्यगच्छेषु तु केषुचित् त्रयोदश्यां विधीयते तत्कथं ? उच्यते—पूर्णिमायाः पर्वतिथित्वेन मूलपक्षे सिद्धान्ते प्रत्याख्यातत्वात् पूर्णिमाया एव तत्सङ्गतिं अङ्गति ?, अपि च पर्वभूतां पूर्णिमां अमावास्यां वा विहाय अपर्वभूतायां त्रयोदश्यां कथं पाक्षिकं कृत्यं क्रियेत ?, को नाम विज्ञमन्यो निकटवर्तिनीं नृहत्प्रवाहां गङ्गां तीर्थभूतां विहाय अतीर्थभूते कूपे स्नानं समाचरेत् ?, पुनः त्रयोदश्यां तिथ्यां तत्करणे तु आगमाचरणयोः द्वयोः मध्ये एकस्याऽपि पक्षस्य अनाराधितत्वं स्यात् । यदुक्तं श्रीजिनप्रभसूरिभिः विधिप्रपायां, तथाहि—

पौषधं पर्वदिनानुष्ठानं, तच्च द्वेधा–इष्टजनभोजनदानादिरूपं, आहारादिपौषधरूपं च, तत्र शङ्खः इष्टजनभोजनदानरूपं पौषधं कर्तुकामः सन् यदुक्तवान् तद्दर्शयति–इदं उक्तं इति, अथ यदि शतकादिश्रावकैः भोजनानन्तरं पौषधो गृहीतो अभविष्यत् तदा तत्र पौषधपारणप्रस्तावोऽपि प्रोक्तो अभविष्यत्, परं न उक्तः इति नो गृहीतः, न च वक्तव्यं यथा तथा पौषधकरणं भव्यं एव, एवं चेत्तर्हि प्रभाते भुक्त्वा पौषधः कर्तव्यः, ततः पुनरपि सन्ध्यायां पौषधमध्ये भुक्त्वा पौषधकरणं पौषधस्य आराधनं कर्तव्यं, न च अयं पौषधो लाभाय भवेत्, यदि अतिप्रसङ्गनिवारणार्थं भोजनद्वयी पौषधो गीतार्थैः निषिद्धः, तदा अस्माकीनगीतार्थैः अपि अतिप्रसङ्गनिवारणार्थं पौषधमध्ये भोजनं निषिद्धं अस्ति, पुनः सिद्धान्तवचनं प्रमाणं, न अस्माकं कोऽपि पक्षपातः ॥ २९ ॥

॥ इति भोजनानन्तरं पौषधग्रहणनिषेधाधिकारः ॥ २९ ॥

ननु–श्रीखरतरगच्छे यदि चतुष्पर्वी कल्याणकादितिथिं च विना पौषधग्रहणं निराकृतं, तर्हि उपधानमध्ये कथं श्राद्धानां सदा पौषधग्रहणं कार्यते ? उच्यते–सत्यं, यद्यपि उपधानाधिकारे श्राद्धानां श्रीमहानिशीथसूत्रे पौषधग्रहणं न अलेखि, तथापि समस्तगच्छीयगीतार्थसम्मततया सर्वेषु अपि धर्मगच्छेषु गीतार्थैः स्वस्वोपधानदिनप्रमाणतया तत्र स्वस्वतपोयोगविधिप्रकरणेषु निबद्धं, ततो अस्मद्गीतार्थवृद्धैः अपि अन्यगीतार्थसम्मत्या आचरणया उपधानमध्ये पौषधग्रहणं प्रमाणीकृतं, उपधानमध्ये पौषधग्रहणपारणादिसर्वविधिः श्रीखरतरगच्छाधिपतिश्रीजिनवल्लभसूरिभिः श्रीपौषधविधिप्रकरणे प्रोक्तोऽस्ति, तथैव श्रीजिनपतिसूरिभिः द्वादशकुलकवृत्तौ, पुनः श्रीजिनप्रभसूरिभिः विधिप्रपायां, अपि च श्रीअभयदेव-

मेण जुत्ताओ। ता अवरविद्धअवरा, वि हुज्ज न हु पुव्वतविद्धा ॥ ४ ॥" इति, "क्षये पूर्वा तिथिर्ग्राह्या, वृद्धौ ग्राह्या तथोत्तरा" इदमपि वाक्यं श्रीरत्नशेखरसूरिणा विधिकौमुदीग्रन्थे उमास्वातिवचनपरिघोषतया लिखितं अस्ति ॥ २८ ॥

॥ इति तिथिवृद्धौ प्रथमा तिथिः मान्या इत्यधिकारः ॥ २८ ॥

ननु-श्रीखरतरगच्छे श्रावकाः भुक्त्वा पौषधं कथं न गृह्णन्ति तपागच्छीयश्रावकवत् ? उच्यते,—भुक्त्वा पौषधग्रहणं जीर्णग्रन्थेषु सर्वसम्मतेषु केषुचित् अपि दृष्टं श्रुतं वा नाऽस्ति, न च श्रीभगवतीसूत्रे द्वादशशतकप्रथमोद्देशके शङ्खश्रावकाधिकारे- (५५२ पत्रे) ॥

"तए णं से संखे समणोवासए ते समणोवासए एवं वयासी—तुब्भे णं देवाणुप्पिआ ! विउलं असणं पाणं खाइमं साइमं उवक्खडावेह, तए णं अम्हे तं विउलं असणं पाणं खाइमं साइमं आसाएमाणा विसाएमाणा परिभुंजेमाणा परिभाएमाणा पक्खिअं पोसहं पडिजागरमाणा विहरिस्सामो" इति अक्षरदर्शनात् वक्तव्यं, अत्र भोजनानन्तरं पौषधग्रहणं प्रतिपादितं अस्ति तदभिप्रायापरिज्ञानात्, अतोऽत्र पौषधशब्देन व्यापारपौषधो व्याख्यातोऽस्ति, न तु आहारपरित्यागरूपः । यदुक्तं एतदालापकवृत्तौ (५५५ पत्रे) तथाहि—

"पक्खिअं पोसहं पडिजागरमाणा विहरिस्सामो त्ति" पक्षे=अर्धमासि भवं पाक्षिकं पौषधं=अव्यापारपौषधं प्रतिजाग्रतोऽनुपालयन्तो विहरिष्यामः=स्थास्यामः, यच्च इह अतीतकालीनप्रत्ययान्तत्वेऽपि वार्तमानिकप्रत्ययोपादानं तद्भोजनानन्तरं एव अक्षेपेण पौषधाभ्युपगमप्रदर्शनार्थं, एवं उत्तरत्राऽपि गमनिका कार्या इत्येके, अन्ये तु व्याचक्षते—इह किल

पौषधं पर्वविनानुष्ठान, तच्च द्वेधा–इष्टजनभोजनदानादिरूप, आहारादिपौषधरूप च, तत्र शङ्ख इष्टजनभोजनदानरूप पौषध कर्तुकामः सन् यदुक्तवान् तद्दर्शयत–इद उक्त इति, अथ यदि शतकादिश्रावकैः भोजनानन्तर पौषधो गृहीतो अभविष्यत् तदा तत्र पौषधपारणप्रस्तावोऽपि प्रोक्तो अभविष्यत्, परं न उक्तः इति नो गृहीतः, न च वक्तव्य यथा तथा पौषधकरण मन्य एव, एव चेत्तर्हि प्रभाते भुक्त्वा पौषधः कर्तव्यः, ततः पुनरपि सन्ध्याया पौषधमध्ये भुक्त्वा पौषधकरणं पौषधस्य आराधन कर्तव्य, न च अय पौषधो लाभाय भवेत्, यदि अतिप्रसङ्गनिवारणार्थं भोजनद्वयी पौषधो गीतार्थैः निषिद्धः, तदा अस्माकीनगीतार्थैं अपि अतिप्रसङ्गनिवारणार्थं पौषधमध्ये भोजन निषिद्ध अस्ति, पुनः सिद्धान्तवचन प्रमाण, न अस्माक कोऽपि पक्षपातः ॥ २९ ॥

॥ इति भोजनानन्तर पौषधग्रहणनिषेधाधिकारः ॥ २९ ॥

ननु–श्रीखरतरगच्छे यदि चतुष्पर्वी कल्याणकादितिथिं च विना पौषधग्रहण निराकृत, तर्हि उपधानमध्ये कथ श्राद्धाना सदा पौषधग्रहण कार्यते ? उच्यते–सत्य, यद्यपि उपधानाधिकारे श्राद्धाना श्रीमहानिशीथसूत्रे पौषधग्रहण न अलेखि, तथापि समस्तगच्छीयगीतार्थसम्मततया सर्वेषु अपि धर्मगच्छेषु गीतार्थैः स्वस्वोपधानदिनप्रमाणतया तत्र स्वस्वतपोयोगविधिप्रकरणेषु निबद्ध, ततो अस्मद्गीतार्थवृद्धैः अपि अन्यगीतार्थसम्मत्या आचरणया उपधानमध्ये पौषधग्रहण प्रमाणीकृत, उपधानमध्ये पौषधग्रहणपारणादिसर्वविधिः श्रीखरतरगच्छाधिपतिश्रीजिनवल्लभसूरिभि श्रीपौषधविधिप्रकरणे प्रोक्तोऽस्ति, तथैव श्रीजिनपतिसूरिभिः द्वादशकुलकवृत्तौ, पुनः श्रीजिनप्रभसूरिभिः विधिप्रपाया, अपि च श्रीअभयदेव-

मेण जुत्ताओ । ता अवरविद्धअवरा, वि हुज्ज न हु पुव्वतविद्धा ॥ ४ ॥" इति, "क्षये पूर्वा तिथिर्ग्राह्या, वृद्धौ ग्राह्या तथोत्तरा" इदमपि वाक्य श्रीरत्नशेखरसूरिणा विधिकौमुदीग्रन्थे उमास्वातिवचनपरिघोषतया लिखितं अस्ति ॥ २८ ॥

॥ इति तिथिवृद्धौ प्रथमा तिथिः मान्या इत्यधिकारः ॥ २८ ॥

ननु–श्रीखरतरगच्छे श्रावका' भुक्त्वा पौषध कथ न गृह्णन्ति तपागच्छीयश्रावकवत् ? उच्यते,—भुक्त्वा पौषधग्रहण जीर्णग्रन्थेपु सर्वसम्मतेषु केषुचित् अपि दृष्ट श्रुत वा नाऽस्ति, न च श्रीभगवतीसूत्रे द्वादशशतकप्रथमोद्देशके शङ्खश्रावकाधिकारे– (५५२ पत्रे) ॥

"तए णं से संखे समणोवासए ते समणोवासए एव वयासी–तुब्भे ण देवाणुप्पिआ ! विउल असण पाण खाइम साइम उवक्खडावेह, तए ण अम्हे त विउल असण पाण खाइम साइम आसाएमाणा विसाएमाणा परिभुजेमाणा परिभाएमाणा पक्खिअ पोसह पडिजागरमाणा विहरिस्सामो" इति अक्षरदर्शनात् वक्तव्य, अत्र भोजनानन्तर पौषधग्रहण प्रतिपादितं अस्ति तदभिप्रायापरिज्ञानात्, अतोऽत्र पौषधशब्देन व्यापारपौषधो व्याख्यातोऽस्ति, न तु आहारपरित्यागरूप' । यदुक्त एतदालापकवृत्तौ (५५५ पत्रे) तथाहि–

"पक्खिअ पोसह पडिजागरमाणा विहरिस्सामो त्ति" पक्षे=अर्धमासि भव पाक्षिक पौषध=अव्यापारपौषध प्रतिजाग्रतोऽनुपालयन्तो विहरिष्यामः=स्थास्यामः, यच्च इह अतीतकालीनप्रत्ययान्तत्वेऽपि वार्तमानिकप्रत्ययोपादान तद्भोजनानन्तर एव अक्षेपेण पौषधाभ्युपगमप्रदर्शनार्थं, एव उत्तरत्राऽपि गमनिका कार्या इत्येके, अन्ये तु व्याचक्षते–इह किल

उत्सर्गतः प्रावरणग्रहण नाऽस्ति, पर अपवादत श्रीजिनदत्तसूरियुगप्रधानैः सन्देहदोलावल्या (६८ पत्रे) काष्ठदाहशीतादिकारण आश्रित्य प्रावरणत्रय उक्त अस्ति, तथाहि–

"उस्सग्गनयर्ण सावगस्स परिहाण साडगादवर । कप्पइ पाउरणाइ, न सेसमववायओ तिण्णि ॥ ४६ ॥"

ननु–मूलग्रन्थे तु न क्काऽपि श्रावकाणा प्रावरण दृश्यते ? सत्य, पर सामायिकस्थः श्रावको यतितुल्य सर्वत्र प्रतिपादित । यतीनां तु शीताद्यपवादे कल्पत्रयस्य क्रमेण प्रावरणं उक्त, तथाहि ओघनिर्युक्तिभाष्य–'जाहे तह वी न तरे, ताहे निविट्ठग पाउणे खोम। तेण वि असंथरंतो, दो खोमी पाउणा ताहे॥ १॥ "तहवी असंथर तो तइआणं ओर्णिंग पाउणे" इति' ततः "पागुरण संदिसावेमि पागुरण पडिघापमि" इति क्षमाश्रमणद्वय दत्त्वा, गुरोः पार्श्वे आदेश लात्वा, प्रावरणं गृह्णता सांप्रतीना शक्त्यभावे अपवादपद अङ्गीकुर्वता न दोषभाक्त्वम् । ननु–केपाञ्चित् गच्छे गुरो पार्श्वे "पागुरण सदिसावेमि पांगुरण पडिघापमि" इति क्षमाश्रमणद्वय अदत्त्वा एव पागुरणं गृह्यते तत्कथम् ? उच्यते–दोप एव तेषा सभाव्यते, तत्राऽर्थे ते एव प्रष्टव्याः, तत्क्षमाश्रमणद्वय कुत्राऽन्तर्भवतीति वा ॥ ३४ ॥

॥ इति सामायिकादौ उत्सर्गतः प्रावरणनिषेधाधिकारः ॥ ३४ ॥

ननु–प्रतिक्रमणस्थापने आत्मना गच्छे क्षमाश्रमणचतुष्क दीयते, तत्कुत्र प्रतिपादित अस्ति ? उच्यते—"यदित्तु चेइआइ, दाउ चउराइ खमासमणे । भूनिहिअसिरो सयला–इयारमिच्छुक्कड देई ॥ १ ॥" इति श्रीजिनवल्लभसूरिकृत'प्रति-

ननु-श्रीखरतरगच्छीयाः श्राद्धाः प्राभातिकसामायिकग्रहणे पूर्वं वइसण संदिसावेमि वइसण ठाएमि, पश्चात् सज्झाय संदिसावेमि सज्झायं करेमि इति वदन्ति, सायन्तनसामायिकग्रहणे तु पूर्वं सज्झाय संदिसावेमि सज्झाय करेमि, पश्चात् वइसण संदिसावेमि वइसण ठाएमि इति ब्रुवते, तत्र किं व्यत्ययकथने कारणम्? सामायिकविधे तुल्यत्वात् उभयत्र, उच्यते-सत्य, पर श्रीजिनवल्लभसूरिकृतपौषधविधिप्रकरणे श्रीजिनप्रभसूरिविरचितश्रीविधिप्रपाग्रन्थे श्रीपञ्चाशकचूर्णौ च रात्रिपौषधिकश्रावकस्य सामायिकग्रहणावसरे प्रात वइसणाक्षमाश्रमणद्वयदानात् अनु स्वाध्यायक्षमाश्रमणद्वयदान प्रोक्त, पुनः तत्रैव पञ्चाशकचूर्ण्यादौ पौषधिकस्य साय प्रथम स्वाध्यायक्षमाश्रमणद्वयदान, तदनु वइसणाक्षमाश्रमणद्वयदान उक्त, यथा पौषधे तथा सामायिकेऽपि उभयत्राऽपि क्रियायाः तुल्यत्वात्, तथा श्रीआवश्यकचूर्णौ प्राभातिकसामायिकग्रहणे "उवविट्ठो पढइ" इत्यादिपाठप्रामाण्यात्, 'उवविट्ठ'शब्देन वइसणा क्षमाश्रमणे, 'पढइ'शब्देन स्वाध्यायक्षमाश्रमणे, सायन्तनसामायिकग्रहणे तु सर्वेष्वपि स्वाध्यायक्षमाश्रमणाभ्या, अनु वइसणाक्षमाश्रमणदान सम्मत एव इति किं विचार्य? अत्र पौषधविधिप्रकरण-विधिप्रपा-पञ्चाशकचूर्णि-आवश्यकचूर्णि-पाठस्तु तत्तद्ग्रन्थविलोकनेन ज्ञातव्यः ॥

॥ इति सामायिकग्रहणे प्रभाते पूर्वं वइसणं ततः स्वाध्यायम् इति अधिकारः ॥ ३२ ॥

ननु-"पावरणं पमुत्तूण गिण्हत्ता मुहपत्तिम । वत्थकायविसुद्धीए करेइ पोसहा इअ ॥ १ ॥" इति व्यवहारचूर्णिवचनात्, तथा "सो अ किर सामाइअ करिंतो मउड अवणेइ कुंडलाणि नाममुद्द तंबोलपावारगमाइ वोसिरइ" इति आवश्यकचूर्णिपाठप्रामाण्यात्. प्रावरणनिषेधे सति किमिति सामायिकपौषधादौ श्रावकैः प्रावरण गृह्यते? उच्यते-यद्यपि

उत्सर्गतः प्रावरणग्रहण नाऽस्ति, पर अपवादतः श्रीजिनवल्लभसूरियुगप्रधानैः सन्देहदोलावल्यां (१८ पत्रे) काष्ठदाहशीतादिकारणं आश्रित्य प्रावरणत्रय उक्त अस्ति, तथाहि–

"उस्सग्गनएण सावगस्स परिहाण साडगादवर । कप्पइ पाउरणाइ, न सेसमववायओ तिण्णि ॥ ४६ ॥"

ननु–मूलग्रन्थे तु न क्वाऽपि श्रावकाणा प्रावरण दृश्यते ? सत्य, पर सामायिकस्थः श्रावको यतितुल्यः सर्वत्र प्रतिपादितः । यतीना तु शीताद्यपवादे कल्पत्रयस्य क्रमेण प्रावरण उक्तं, तथाहि ओघनिर्युक्तिभाष्य–'जाहे तह वी न तरे, ताहे निविट्ठेग पाउणे खोम। तेण वि असथरतो, दो खोमी पाउणा ताहे ॥ १ ॥ "तहवी असथर तो तइआणं ओर्णिग पाउणे" इति' ततः "पांगुरण संदिसावेमि पांगुरण पडिघाएमि" इति क्षमाश्रमणद्वयं दत्त्वा, गुरोः पार्श्वे आदेश लात्वा, प्रावरण गृह्णता सामतीनां शक्त्यभावे अपवादपद अङ्गीकुर्वता न दोषभाक्त्वम् । ननु–केषाचित् गच्छे गुरो पार्श्वे "पागुरण संदिसावेमि पागुरण पडिघाएमि" इति क्षमाश्रमणद्वय अदत्त्वा एव पागुरण गृह्यते तत्कथम् ? उच्यते–दोष एव तेषा सभाव्यते, तत्राऽर्थे ते एव प्रष्टव्याः, तत्क्षमाश्रमणद्वय कुत्राऽन्तर्भवतीति वा ॥ ३४ ॥

॥ इति सामायिकादौ उत्सर्गतः प्रावरणनिषेधाधिकारः ॥ ३४ ॥

ननु–प्रतिक्रमणस्थापने आत्मना गच्छे क्षमाश्रमणचतुष्क दीयते, तत्कुत्र प्रतिपादित अस्ति ? उच्यते—"वंदित्तु चेइआइ, दाउं चउराइ खमासमणे । भूनिहिअसिरो सयला-इयारमिच्छुक्कड देई ॥ १ ॥" इति श्रीजिनवल्लभसूरिकृत'प्रति-

"इरिया कुसुमिणुसग्गो, सक्कत्थय साहुनमण सज्झाय । चउरो वि खमासमणा,
क्रमणसामाचारी' पाठसद्भावात् । पुनः "इरिया कुसुमिणुसग्गो, सक्कत्थय साहुनमण सज्झाय । चउरो वि खमासमणा, ...)यतिदिनचर्याग्रन्थसम्मत्या च क्षमाश्रमणचतुष्कं सवस्स वि दइओ चेव ॥ १० ॥" इत्यादि भावदेवसूरिकृत(८ पत्रे)यतिदिनचर्याग्रन्थसम्मत्या च क्षमाश्रमणचतुष्कं एव सङ्गतिं अङ्गति, एवं तरुणप्रभसूरिकृतबालावबोधे अपि, तथाहि—"देववन्दना अनन्तरं तओ पाछइ एक खमासमणि भगवत वर्तमान-आचार्यमिश्र वांदीयइ १ बीअ खमासमणि उपाध्यायमिश्र वांदीयइ २ तओ पाछइ एक खमासमणि गुरु वांदीयइ ३ चउथी खमासमणि सर्वसाधु वांदीयइ ४ इसी परे चउरादि खमासमण देइ करी गोडिलिया होइ, माथउ भुइ लिगाडी, मुहपत्ति मुहि दीधा हुति हाथ जोडिए "सवस्स वि देवसिअ" इत्यादि कहीये छेहिं, "इच्छाकारेण संदि-स्सह" इसु पद न कहियइ, तस्स मिच्छामि दुक्कड कही करी उभा थइ करेमि भंते ! इत्यादि, एवमेव रात्रिप्रतिक्र-मणस्थापनासमयेऽपि क्षमाश्रमणचतुष्कं लिखित अस्ति, एव श्रीजिनप्रभसूरिकृतविधिप्रपाया अपि क्षमाश्रमणचतुष्क एव, तथाहि "चेइआइ वंदित्तु चउराइ खमासमणेहिं आयरियाई वंदिअ भूनिहिअसिरो "सवस्स वि देवसिअ" इच्चाइ दंड-गेण सयलाइयारमिच्छामि दुक्कड दाउं" इत्यादि। ननु—तपागच्छीयगीतार्थैः अपि क्वाऽपि प्रतिक्रमणारम्भे क्षमाश्रमणचतु-ष्टय उक्त अस्ति ? उच्यते—तपागच्छीय—श्रीजयचन्द्रसूरिभिः प्रतिक्रमणहेतुगर्भग्रन्थे स्पष्ट तस्य प्रतिपादनात्, तथाहि—"चतुरादिक्षमाश्रमणैः श्रीगुरून् वन्दते" इत्यादि । ननु—तर्हि साम्प्रतीनाः तपागच्छीयाः साध्वादय. "भगवन् ! देवसिअ पडिक्कमणु ठाउं" इत्येवरूप पञ्चम क्षमाश्रमण अनुक्त अपि कथं ददते ? उच्यते—तत्राऽर्थे ते एव प्रष्टव्याः, पुन. तपा-

गच्छीयाः प्रथमक्षमाश्रमणे श्रीभगवन् वांदु इति वदन्ति, तत्र भगवच्छब्देन किं देवो वा गुरुः वा ?, न देवः, तस्य च देववन्दनाधिकारे पूर्वं वन्दितत्वेन पुनरुक्तदोषसंभवात्, नाऽपि गुरुः, गुरुवन्दने आचार्यवन्दनस्य पृथक्क्षमाश्रमणेन प्रतिपादितत्वात्, नाऽपि आचार्यात् अधिको गुरु कोऽपि संभाव्यते, अत्र बहु विचार्यमपि तेषाम् ॥ ॥ इति ॥ ३५ ॥

॥ इति प्रतिक्रमणस्थापने क्षमाश्रमणचतुष्क एव न तत्पञ्चकम् ॥ ३५ ॥

ननु—लौकिकटिप्पणकानुसारेण कार्तिकवृद्धौ कस्मिन् कार्तिके चतुर्मासिकप्रतिक्रान्त्यादिकृत्य क्रियमाण अस्ति ? उच्यते—प्रथमकार्तिके एव, यदुक्त श्रीखरतरगच्छीयसामाचारीपत्रे, तथाहि—"काती वधइ तउ पहिलीइ काती चउमासउ कीजइ । १ ।" इत्थमेव श्रीजिनपतिसूरिसामाचार्यां अपि, तथाहि—"कत्तिअवुड्ढीए पढमकत्तिए चेव चाउम्मासिअ पडिक्कमिज्जइ, सेसमासवुड्ढीए पंचसु मासेसु चउमास कीरइ" इति १४ सामाचारी । २ । ननु—यथा श्रीखरतरगच्छे कार्तिकवृद्धौ प्रथमकार्तिके एव चतुर्मासिकप्रतिक्रान्त्यादिकृत्य क्रियते, तथा अन्यगच्छेषु अपि क्वाऽपि एव वर्तते न वा ? उच्यते—श्रीतपागच्छीयपट्टावल्यां अवदातवर्णनाधिकारे, श्रीसोमप्रभसूरय प्रथमकार्तिके एव प्रतिक्रम्य विहृताः सन्ति, तथाहि तत्पट्टावलीप्रबन्ध—"सं० १३१० वर्षे श्रीसोमप्रभसूरिणा जन्म २१ दीक्षा ३२ सूरिपद, श्रीगुरुदत्तमन्त्रपुस्तिका "चारित्र मे प्रयच्छत मन्त्रपुस्तिका न" इत्युक्त्वा न गृहीता, अपरयोग्याभावात् गुरुभिः जले बोलिता सा, श्रीसोमप्रभसूरिणा एकादशाङ्गाना सूत्रार्थौ कण्ठस्थौ, भीमपल्ल्यां चतुर्मासी अवस्थिता, एकादशसु अपरेषु आचा-

क्रमणसामाचारी' पाठसद्भावात् । पुनः "इरिया कुसुमिणुसग्गो, सक्कत्थय साहुनमण सज्झाय । चउरो वि खमासमणा, सव्वस्स वि दुडओ चेव ॥ १० ॥" इत्यादि भावदेवसूरिकृत(८ पत्रे)यतिदिनचर्याग्रन्थसम्मत्या च क्षमाश्रमणचतुष्क एव सङ्गतिं अङ्गति, एवं तरुणप्रभसूरिकृतबालावबोधे अपि, तथाहि–"देववन्दना अनन्तर तओ पाछइ एक खमासमणि आचार्यमिश्र वांदीयइ १ बीअ खमासमणि उपाध्यायमिश्र वांदीयइ २ तओ पाछइ एक खमासमणि भगवत वर्तमान-गुरु वांदीयइ ३ चउथी खमासमणि सर्वसाधु वांदीयइ ४ इसी परे चउरादि खमासमण देइ करी गोडिलिया होइ, मायउ भुइ लिगाडी, मुहपत्ति मुहि दीधा हुति हाथ जोडिए "सव्वस्स वि देवसिअ" इत्यादि कहीये छेहिं, "इच्छाकारेण सदिस्सह" इसुं पद न कहियइ, तस्स मिच्छामि दुक्कड कही करी उभा थइ करेमि भंते ! इत्यादि, एवमेव रात्रिप्रतिक्रमणस्थापनासमयेऽपि क्षमाश्रमणचतुष्कं लिखितं अस्ति, एव श्रीजिनप्रभसूरिकृतविधिप्रपाया अपि क्षमाश्रमणचतुष्क एव, तथाहि "चेइआइ वंदित्तु चउराइ खमासमणेहिं आयरियाई वदिअ भूनिहिअसिरो "सव्वस्स वि देवसिअ" इच्चाइ दडगेण सयलाइयारमिच्छामि दुक्कडं दाउ" इत्यादि। ननु–तपागच्छीयगीतार्थैः अपि क्वाऽपि प्रतिक्रमणप्रारम्भे क्षमाश्रमणचतुष्क उक्त अस्ति? उच्यते—तपागच्छीय–श्रीजयचन्द्रसूरिभिः प्रतिक्रमणहेतुगर्भग्रन्थे स्पष्ट तस्य प्रतिपादनात्, तथाहि–"चतुरादिक्षमाश्रमणैः श्रीगुरून् वन्दते" इत्यादि । ननु–तर्हि साम्प्रतीनाः तपागच्छीयाः साध्वादय "भगवन् ! देवसिअ पडिकमणु ठाउं" इत्येवंरूप पञ्चम क्षमाश्रमणं अनुक्त अपि कथ ददते ? उच्यते—तत्राऽर्थे ते एव प्रष्टव्याः, पुनः तपा-

सागा, मुग्गगय आमगोरसुम्मीस। संसज्जए अ इयरा, तइवि हु, नियमा वु दोसायत्ति ॥ १ ॥" इति आतमसंयमविराधनारूपौ द्वौ दोषौ इत्यर्थ ॥ पुनरपि तथैव श्रीकुमारपालभूपालशुश्रूषितश्रीहेमचन्द्रसूरिभि अपि उक्तं, तथाहि–

"आमगोरससंपृक्त–द्विदलादिषु जन्तवः। दृष्टा केवलिभि सूक्ष्मा–स्तस्मात् तानि विवर्जयेत्॥१॥" अत्र इदं रहस्य—अत्र सर्वत्र एवं प्रतिपादित यदुत अनुत्कालितगोरसेन सम मीलिते द्विदलान्ने समूर्च्छत्सूक्ष्मत्रसजीवविराधनादोषो भवति। ननु–मुखे यदा आमगोरसद्विदलान्नयोः संयोगो भवति, तदा सूक्ष्मत्रसजीवा समूर्च्छन्ति इति बहवो लोकाः प्रतिपादयन्ति तत्र किं उत्तरम? उच्यते—तयोः मुखसयोगे तदुत्पत्त्यक्षराणि न दृष्टानि, प्रत्युत निषेधो दृश्यते। यदुक्त श्रीजिनभद्रसूरिपट्टालङ्कारश्रीजिनचन्द्रसूरिविजयराज्ये श्रीमेरुसुन्दरनामोपाध्यायैः स्वकृतसाधिकशतप्रश्नोत्तरग्रन्थे, तथाहि–"विदल किम जीव उपजइ तत्रार्थे श्रीवडाकल्पना भाष्यमांहे गाथा कही जइ–"जइ मुग्गमासपमुहं, विदल कच्चमि गोरसे पडइ। ता तसजीवुप्पत्तिं, भणति दहिए वि तिदिणुवरिं ॥ १ ॥" अत्र काचा गोरसमाहि विदलान्न पडइ तिवारइ त्रसजीव उपजइ, पणि कठतालुया नइ योगइ नही कह्या, वलि जिणदिहाडइ विदल जिमइ छइ तिणदिहाडइ गोरस केइ नही जिमता, ते स्यु कारण? तत्रार्थे ते वात अयुक्त, जे भणी विदलान्न जेतलइ जिमउ तेतलइ उदराग्नियोगि ते परिपक्व हुयउ, ते भणी तिवारइ तक्रादि लीजइ तउ दोष न हुवइ, तेह तक्रादिक उदराग्नि मुखि पडता सामान्नि परिपक्व थायइ तेहभणी एह दोष नहीं, यतो "विदलं कच्चमि गोरसे पडइ" इतिवचनात्, इति ९४ प्रश्ने" ॥ ३७ ॥

॥ इति अनुत्कालितगोरसेन समं मीलिते द्विदलान्ने दोषाधिकारः ॥ ३७ ॥

येषु वारयस्तु अपि कार्तिकद्वये प्रथमे कार्तिके मते, न तु पक्षः, ते आचार्याः चतुर्मासके प्रतिक्रम्य विहृताः" इत्यादि ॥ ३६ ॥

॥ इति कार्तिकवृद्धौ प्रथमकार्तिके चतुर्मासिकप्रतिक्रमणाधिकारः ॥ ३६ ॥

ननु–आमगोरसेन समं द्विदलाश्च भुञ्जानाना दोषः प्रतिपादितः सर्वत्र, तत्तु सङ्गतिं अङ्गति, पर स दोष किं स्यान्नस्यादिभोजनादिभाजनस्थितेन आमगोरसेन सम मीलिते द्विदले भवति १ किं वा मुखे प्रक्षिप्ते २ किं वा गिलनानन्तर ३ ? उच्यते—आद्ये विकल्पे द्विदलदोषो भवति, पर न मुखे प्रक्षिप्ते, नाऽपि गिलनानन्तर, यतः श्रीसन्देहदोलावलीसूत्रवृत्त्यो (९३ पत्रे) आमगोरसमध्ये द्विदले पतिते दोषो भवति, इत्यमेव उक्तत्वात्, तथाहि–

"उक्कालिअंमि तक्के, विदलक्खेवे वि नत्थि तद्दोसो । अतत्तगोरसमि य, पडिअ संसप्पए विदल ॥ ६६ ॥"

व्याख्या–'उत्कालिते' अभितापात् अत्युष्णीभूते, 'तक्रे' गोरसे तक्र गोरसभेदाना दध्यादीनां उपलक्षण, द्वे दले यस्य तद्विदल–मुद्गादि, तस्य 'क्षेपे'ऽपि न्यासेऽपि, किं पुनः द्विदलकवलगिलनानन्तर उत्कालिततक्राद्यात्मकप्रवले अवलेहादिपाने, इति अपेः अर्थः, 'नाऽस्ति' न भवति तद्दोषो=द्विदलदोषो जीवविराधनालक्षण । अत्र हेतु आह–यत इति अध्याहार्य, यतः कारणात् 'अतप्तगोरसे' आमगोरसे 'पतित' सगत 'द्विदलं' पालक्यालट्टशाकमुद्गादि ससर्पति=ससज्जति समूर्च्छत्सूक्ष्मत्रसजीवयुक्त भवति इत्यर्थः ॥ इत्यमेव श्रीदुर्लभराजसमालब्धजयवादश्रीजिनेश्वरसूरिभिः अपि उक्तम्, तथाहि–" जइ मुग्गमासपमुहं, विदलं आममि गोरसे पडइ । ता तसजीवुप्पत्ती, भणंति दहिअमि तिदिणुवरिं ॥ १ ॥"

ननु–पूर्वाचार्यग्रन्थेषु अपि इत्थं प्रतिपादित अस्ति न वा ? उच्यते–श्रीकल्पभाष्ये तथैव प्रतिपादना, तथाहि–"पालकलट्ट-

॥ अथ द्वितीयः प्रकाशः ॥

॥ श्रीमत्पार्श्वनाथाय नमः ॥

ननु—श्रीजिनशासने संप्रति कति आगमाः सन्ति ? उच्यते—पञ्चचत्वारिंशत्, यदुक्त—"इकारस अंगाइ ११, बारसउव-
गाइ २३ दस पइण्णा ३३ य । छ च्छेअ ३९ मूलचउरो ४३, नदी ४४ अणुयोगदाराइं ४५ ॥ १ ॥" पृथक् पृथक् नामानि
अपि इत्थ—श्रीआचाराङ्ग १ सूत्रकृताङ्ग २ स्थानाङ्ग ३ समवायाङ्ग ४ भगवती ५ ज्ञाताधर्मकथा ६ उपासकदशाङ्ग
७ अन्तकृद्दशाङ्ग ८ अनुत्तरोपपातिकदशाङ्ग ९ प्रश्नव्याकरण १० विपाकश्रुत ११ चेति एकादश अङ्गानि । औपपातिक १
राजप्रश्नीय २ जीवाभिगम ३ प्रज्ञापना ४ सूर्यप्रज्ञप्तिः ५ जम्बूद्वीपप्रज्ञप्तिः ६ चन्द्रप्रज्ञप्ति ७ निरयावली ८ कल्पावत-
सिका ९ पुष्पिका १० पुष्पचूलिका ११ वह्निदशोपाङ्ग १२ चेति द्वादश उपाङ्गानि पूर्वमीलने २३ । चतुःशरणप्रकीर्णक १
चन्द्रावेध्यकः २ आतुरप्रत्याख्यान ३ महाप्रत्याख्यान ४ भक्तप्रत्याख्यान ५ तन्दुलवैकालिक ६ गणिविद्या ७ मरणस-
माधिः ८ देवेन्द्रस्तवः ९ संस्तारकप्रकीर्णकं १० चेति दश प्रकीर्णकानि पूर्वमीलने ३३ । निशीथ १ महानिशीथ २
व्यवहार ३ बृहत्कल्पः ४ जीतकल्पः ५ दशाश्रुतस्कन्धः ६ चेति षट् छेदग्रन्थाः पूर्वमीलने ३९ । ओघनिर्युक्तिः १ पिण्ड-
निर्युक्तिः २ दशवैकालिक ३ उत्तराध्ययन ४ चेति चत्वारि मूलसूत्राणि । क्वाऽपि विचारामृतसंग्रहादौ ओघनिर्युक्तिस्थाने

खरतरगच्छाधीशा, जिनचन्द्रयुगप्रधानगुरुराजाः । श्रीपातसाहिमान्या, समभूवन् भूमिविख्याता ॥ १ ॥
श्रीपूज्यमुख्यशिष्याः, दक्षाः श्रीसकलचन्द्रनामानः । मद्गुरवो गुणगुरव–स्तेषामेष प्रसादो मे ॥ २ ॥
सप्तत्रिंशन्मितैरेवं, पूर्णं प्रश्नोत्तरैः स्फुटम् । प्रकाश प्रथम चक्रे, गणिः समयसुन्दरः ॥ ३ ॥
इति श्रीसामाचारीशतके पञ्चप्रकाशे श्रीसमयसुन्दरोपाध्यायविरचिते प्रथम प्रकाशः सम्पूर्णः ॥ १ ॥

इति श्रीसमयसुन्दरोपाध्यायविरचिते सामाचारी-
शतके प्रथमः प्रकाशः समाप्तः ॥

महानिशीथ २ दशप्रकीर्णक १२ अनुयोग (द्वाराणि) १३ एते त्रयोदश, तेषां पूर्वाचार्यछद्मस्थप्रणीतत्वात्, मम मनस्तु गणधरदेवभाषित एव प्रीतिं जनयति न अन्यत्, अत्रार्थे रे मनोमतिशिष्य ! शृणु निश्चलमनोदानेन गणधरदेवभाषिता तु द्वादशाङ्गी अभूत् मूलतः, तत्राऽपि दृष्टिवादः सूत्रार्थाभ्यां व्यवच्छिन्नः, साम्प्रतं एकादश अङ्गानि गणधरभाषितानि, अन्यागमाः सर्वेऽपि छद्मस्थैः पूर्वाचार्यैः अङ्गेभ्यः उद्धृताः सन्ति, यथा प्रज्ञापना श्रीश्यामाचार्येण कृता, यदुक्तं प्रज्ञापना प्रथमपादे (५ पत्रे) अन्यकृतं गाथाद्वयं इदम्, तथाहि–'वायगवरवंसाओ, तेवीसइमेण धीरपुरिसेण। दुद्धरधरेण मुणिणा, पुव्वसुयसमिद्धबुद्धीण ॥ १ ॥ सुयसागरा विणेऊ–ण जेणं सुअरयणमुत्तमं दिन्नं । सीसगणस्स भगवओ, तस्स नमो अज्ज-सामस्स ॥ २ ॥ एतट्टीकायां एतद्गाथाद्वयव्याख्यानं अपि अस्ति, श्रीऋषिमण्डलसूत्रेऽपि १९१ गाथायाम्, यथा–'निज्जूढा जेण तया, पन्नवणा सव्वभावपन्नवणा । तेवीसइमो पुरिसो, जाओ सामज्जनामुत्ति ॥ १ ॥ स च श्रीश्यामाचार्यः श्रीमहावीरात् ३३५ वर्षे जातो, यदुक्तं विचारसारे–"सिरिवीराउ गएसुं, पणतीसहिएसु तिसयवरिसेसुं । पढमो कालिगसूरी, जाओ सामज्जनामुत्ति ॥ १ ॥" ॥ १ ॥ तथा दशाश्रुतस्कन्धस्तु श्रीभद्रबाहुस्वामिना चतुर्दशपूर्वधरेण श्रीमहावीरदेवत सप्तत्यधिकशत १७० वर्षे जाते तेन विनिर्मितः ॥ २ ॥ श्रीदशवैकालिकसूत्रमपि श्रीसुधर्मस्वामिनः चतुर्थपट्टधरेण श्रीशय्यंभवसूरिणा विहितम् ॥ ३ ॥ श्रीउत्तराध्ययनसूत्रं तु श्रीपाक्षिकवृत्तौ "ऋषिभाषितानि उत्तराध्ययनानि" इति व्याख्यातत्वात् ऋषिभाषितं ॥ ४ ॥ एवं अन्येऽपि आगमाः छेदग्रन्थादिका अवशिष्टाः सर्वेऽपि पूर्वाचार्यकृता एव सन्ति, ततः त्वं एकादश अङ्गानि एव मन्यस्व न द्वात्रिंशत् आगमान् । अथ यदि उपाङ्गादीन् द्वात्रिंशद् आगमान् मानयिष्यसि तदा

आवश्यकनिर्युक्तिः अस्ति पूर्वमीलने ४३ नन्दीसूत्र ४४ अनुयोगद्वार ४५ इति ४५ आगमाः । एतानि एव आगमनामानि श्रीजिनप्रभसूरिभिः अपि स्वकृतसिद्धान्तस्तवे प्रोक्तानि, तथाहि—

"सिरिवीरजिण सुपरय–ण रोहण पणमिऊण । भत्तीए किंचेमि वप्पणीअ सिद्धातमह जगप्पईव ॥ १ ॥ आयारग १, सूअगडं २ ठाणंग ३ समवायं ४ । भगवइअंग ५ नाया–धम्मकहो ६ वासगदसा ७ य ॥ २ ॥ अतग इदसा ८ णुत्तर–वाइदसा ९ पण्हवागरणनामं १० । सुहदुक्खविवागसुअ ११, विट्ठीवायं १२ च अगाणि ॥ ३ ॥ उववाई १ रायपसे–णिअ २ तह जीवाभिगम ३ पन्नवणा ४ । जंबुप्पन्नत्ती ५ च–द ६ सूरपन्नत्ति ७ नामाओ ॥ ४ ॥ निरयावलिआ ८ कप्पा–वयंसि ९ पुप्फिया १० पुप्फचूला य ११ । वह्नीदसा १२ य एए, वारसुवगाण नामाणि ॥ ५ ॥ चउसरण १ चंदविज्झग २, आउर ३ महपुवपच्चक्खाण ४ च । भत्तपइण्णा ५ तदुल–वेयालीय ६ च- गणिविज्जा ७ ॥ ६ ॥ मरणसमाही ८ देविं–दयओ ९ संथार १० इय दस पइण्णा । वीरत्थय गच्छाया–रपमुह चउ दससहस्स पुरा ॥ ७ ॥ दसवेआलिअ १ तह ओ–ध २ पिंडनिज्जुत्ति ३ उत्तरज्झयणा ४ । मचारि मूलगया, नंदी १ अणुयोगदाराइं २ ॥ ८ ॥ निस्सीह १ कप्पववहा–र २ पंचकप्पो ३ दसासुअक्खधो ४ । तह महनिसीह ५ एए, छ—च्छेआ जीअकप्पो ६ अ ॥ ९ ॥ पंचपरमिट्ठसामा–इयाइ आवस्सय च छ—च्छेअ । निज्जुत्तिचुण्णिवित्ती, विसे- सआवस्सयाइजुअ ॥ १० ॥ इअ जिणपहेण गुरुणा, रेइअ सिद्धतनाममेगत्त । पणयालीसपमाण, निअनिअनामेण नायव ॥११॥" अत्र आह कोऽपि मनोमतिशिष्यः—ननु–अहं द्वात्रिंशत् एव आगमान् मानयिष्यामि, न निशीथ १

महानिशीय २ दशप्रकीर्णक १२ अनुयोग (द्वाराणि) १३ एते त्रयोदश, तेषां पूर्वाचार्यछद्मस्थप्रणीतत्वात्, मम मनस्तु गणधरदेवभाषित एव प्रीतिं जनयति न अन्यत्, अत्रार्थे रे मनोमतिशिष्य ! शृणु निश्चलमनोदानेन गणधरदेवभाषिता तु द्वादशाङ्गी अभूत् मूलतः, तत्राऽपि दृष्टिवादः सूत्रार्थाभ्यां व्यवच्छिन्नः, साम्प्रत एकादश अङ्गानि गणधरभाषितानि, अन्यागमाः सर्वेऽपि छद्मस्थैः पूर्वाचार्यैः अङ्गेभ्यः उद्धृताः सन्ति, यथा प्रज्ञापना श्रीश्यामाचार्येण कृता, यदुक्त प्रज्ञापना प्रथमपादे (५ पत्रे) अन्यकृत गाथाद्वयं इदम्, तथाहि–'वायगवरवसाओ, तेवीसइमेण धीरपुरिसेण। दुद्धरधरेण मुणिणा, पुव्वसुयसमिद्धबुद्धीण ॥ १ ॥ सुयसागरा विणेऊ–ण जेण सुअरयणमुत्तम दिन्न । सीसगणस्स भगवओ, तस्स नमो अज्ज-सामस्स ॥ २ ॥ एतट्टीकाया एतद्गाथाद्वयव्याख्यान अपि अस्ति, श्रीऋषिमण्डलसूत्रेऽपि १९१ गाथायाम्, यथा–'निज्जूढा जेण तया, पन्नवणा सव्वभावपन्नवणा । तेवीसइमो पुरिसो, जाओ सामज्जनामुत्ति ॥ १ ॥ स च श्रीश्यामाचार्यः श्रीमहावीरात् ३३५ वर्षे जातो, यदुक्त विचारसारे–"सिरिवीराउ गएसु, पणतीसहिएसु तिसयवरिसेसु । पढमो कालिगसूरी, जाओ सामज्जनामुत्ति ॥ १ ॥" ॥ १ ॥ तथा दशाश्रुतस्कन्धस्तु श्रीभद्रबाहुस्वामिना चतुर्दशपूर्वधरेण श्रीमहावीरदेवतः सप्तत्यधिकशत १७० वर्षे जाते तेन विनिर्मितः ॥ २ ॥ श्रीदशवैकालिकसूत्रमपि श्रीसुधर्मस्वामिनः चतुर्थपट्टधरेण श्रीशय्यभवसूरिणा विहितम् ॥ ३ ॥ श्रीउत्तराध्ययनसूत्र तु श्रीपाक्षिकवृत्तौ "ऋषिभाषितानि उत्तराध्ययनानि" इति व्याख्यातत्वात् ऋषिभाषितं ॥ ४ ॥ एव अन्येऽपि आगमाः छेदग्रन्थादिका अवशिष्टाः सर्वेऽपि पूर्वाचार्यकृता एव सन्ति, ततः त्व एकादश अङ्गानि एव मन्यस्व न द्वात्रिंशत् आगमान् । अथ यदि उपाङ्गादीन् द्वात्रिंशद् आगमान् मानयिष्यसि तदा

मारितः इति कथ न विरोधः ? ॥ १ ॥ अपि च श्रीज्ञाताधर्मकथायां (२०६ पत्रे) "तए णं सा सूमालिआ अज्जा अणोहट्टिआ अनिवारिआ सच्छंदमई अभिक्खण अभिक्खण हत्थे धोवेइ जाव चेएति, तत्थवि अ ण पासत्था पासत्थविहारी, ओसन्ना ओसन्नविहारी कुसीला कुसीलविहारी ससत्ता ससत्तविहारी बहुणि वासाणि सामण्णपरिआग पाउणति अद्धमासिआए सलेहणाए तस्स ठाणस्स अणालोइअ अपडिक्कंता कालमासे कालं किच्चा ईसाणे कप्पे अण्णयरंसि विमाणंसि देवगणिअत्ताए उववन्ना, तत्थेगइआण देवीणं नवपलिओवमाइं ठिई पन्नत्ता, तत्थण सूमालिआए देवीए नव पलिवमाइ ठिई पन्नत्ता" अपि च श्रीज्ञाताधर्मकथाया विराधितसयमा सुकुमारिकाऽऽर्या ईशाने कल्पे देवगणिकात्वेन उत्पन्ना इत्यादि प्रोक्त अस्ति, एतत् सूत्रविसवादि च इद श्रीभगवतीसूत्र (४९ पत्रे), यथा "विराहिअसजमाण कहिं उववाओ ? गोयमा ! जहन्नेण भवणवासु, उक्कोसेणं सोहम्मे कप्पे" इति। अत्र इदं रहस्य—ज्ञातायां विराधितसयमाया अपि सुकुमारिकाया ईशाने देवलोके उत्पाद उक्त, भगवत्यां तु उत्कर्षेण अपि विराधितसंयमस्य सौधर्मे एव उत्पाद, तर्हि कथ न विसवाद ? ॥ २ ॥ पुन श्रीजीवाभिगमसूत्रे (५७ पत्रे) "से किं त थलयरपरिसप्पसमुच्छिमा ? २ दुविहा पन्नत्ता, त जहा—उरगपरिसप्पसमुच्छिमा, भुयगपरिसप्पसंमुच्छिमा। से किं त उरगपरिसप्पसमुच्छिमा ? २ चउविहा पन्नत्ता, त जहा—अही १ अयगरा २ आसालिआ ३ महोरगा ४। से किं त अही ? अही दुविहा पन्नत्ता, त जहा—दव्वीकरा मउलिणो अ, से किं त दव्वीकरा ? दव्वीकरा अणेगविहा पन्नत्ता, त जहा—आसीविसा जाव से त दव्वीकरा। से किं त मउलिणो ? मउलिणो अणेगविहा पन्नत्ता, तजहा—दिव्वा गोणसा जाव से त मउलिणो; से तं अही। से किं तं अयगरा ? अयगरा एगागारा पन्नत्ता, से त अयगरा।

से किं तं आसालिआ ? १ आसालिआ २ जहा पन्नवणाए। सें त आसालिआ। से किं तं महोरगा ? महोरगा जहा पन्नवणाए, से तं महोरगा। जे यावण्णे तहप्पगारा ते समासओ दुविहा पन्नत्ता, तं जहा–पज्जत्ता य, अपज्जत्ता य त चेव, नवरि सरीरोगाहणा जहन्नेण अंगुलस्सऽसंखेज्जभाग उक्कोसेणं जोयणपुहुत्त" एतत्सूत्रविरोधि तु इद श्रीप्रज्ञापनासूत्र (४६ पत्रे), तथाहि–

कहिणं भंते ! आसालिआ संमुच्छंति ? गोयमा ! अंतोमणुस्सखित्ते अड्ढाइज्जेसु दीवेसु निव्वाघाएण पन्नरससु कम्मभूमिसु वाघायं पडुच्च पचसु महाविदेहेसु चक्कवट्टिखधावारेसु बलदेवखधावारेसु वासुदेवखधावारेसु मंडलिअखधावारेसु महामंडलिअखधावारेसु गामनिवेसेसु निगमनिवेसेसु खेडनिवेसेसु नगरनिवेसेसु कब्बडनिवेसेसु मडबनिवेसेसु दोणमुहनिवेसेसु पट्टणनिवेसेसु आगरनिवेसेसु आसमनिवेसेसु सवाहनिवेसेसु रायहाणीनिवेसेसु एएसिण चेव विणासेसु एत्थ ण आसालिआ संमुच्छति। जहन्नेण अंगुलस्स असखेज्जइभागमित्ताए ओगाहणाए उक्कोसेणं बारसजोयणाइ तयणुरूव च णं विक्खमबाहल्लेण भूमिं दालित्ता णं समुट्ठेइ, असन्नी मिच्छदिट्ठी अन्नाणी पचींदी अंतोमुहुत्तऽद्धाउया चेव काल करेइ, अत्र अयं विरोधः–पुनः जीवाभिगमसूत्रे संमूर्च्छिमोरःपरिसर्पभेदेषु आसालिकसर्पान् आश्रित्य शरीरावगाहना जघन्येन अङ्गुलासख्यभागा उत्कृष्टा अवगाहना च योजनपृथक्त्वं इति उक्त, प्रज्ञापनासूत्रे तु द्वादश योजनानि इति। २। अपि च श्रीस्थानाङ्गसूत्रे (३९८ पत्रे) "जबुद्दीवे दीवे भारहे वासे अतीताए उसप्पिणीए सत्त कुलगरा होत्था, त जहा–मित्तदामे १ सुदामे अ २, सुपासे अ ३ सयपभे ४। विमलघोसे ५ सुघोसे त ६, महाघोसे ७ अ सत्तमे ॥१॥" एतद्विसवादि च श्रीस्थानाङ्गस्य एव दशमं स्थानम् तथाहि–(५१८ पत्रे) जबुद्दीवे २ दीवे भारहे वासे अतीताए उसप्पिणीए दस कुलगरा होत्था, त जहा–सय-

मारितः इति कथ न विरोधः ? ॥ १ ॥ अपि च श्रीज्ञाताधर्मकथाया (२०६ पत्रे) "तए ण सा सूमालिआ अज्जा अणोहट्टिआ अनिवारिआ सच्छंदमई अभिक्खण अभिक्खण हत्थे धोवेइ जाव चेएति, तत्थवि अ ण पासत्था पासत्थविहारी, ओसन्ना ओसन्नविहारी कुसीला कुसीलविहारी संसत्ता ससत्तविहारी बहूणि वासाणि सामण्णपरिआग पाउणति अद्धमासिआए संलेहणाए तस्स ठाणस्स अणालोइअ अपडिक्कंता कालमासे काल किच्चा ईसाणे कप्पे अण्णयरसि विमाणसि देवगणिअत्ताए उववन्ना, तत्थेगइआण देवीणं नवपलिओवमाइं ठिई पन्नत्ता, तत्थण सूमालिआए देवीए नव पलिवमाइ ठिई पन्नत्ता" अपि च श्रीज्ञाताधर्मकथाया विराधितसंयमा सुकुमारिकाऽऽर्या ईशाने कल्पे देवगणिकात्वेन उत्पन्ना इत्यादि प्रोक्त अस्ति, एतत् सूत्रविसंवादि च इद श्रीभगवतीसूत्र (४९ पत्रे), यथा "विराहिअसजमाण कहिं उववाओ ? गोयमा ! जहन्नेण भवणवासु, उक्कोसेण सोहम्मे कप्पे" इति। अत्र इदं रहस्य—ज्ञातायां विराधितसयमाया अपि सुकुमारिकाया ईशाने देवलोके उत्पाद उक्तः, भगवत्या तु उत्कर्षेण अपि विराधितसंयमस्य सौधर्मे एव उत्पादः, तर्हि कथ न विसवादः ? ॥ २ ॥ पुन श्रीजीवाभिगमसूत्रे (३७ पत्रे) "से किं त थलयरपरिसप्पसमुच्छिमा ? २ दुविहा पन्नत्ता, त जहा—उरगपरिसप्पसमुच्छिमा, भुयगपरिसप्पसमुच्छिमा। से किं तं उरगपरिसप्पसमुच्छिमा ? २ चउविहा पन्नत्ता, त जहा—अही १ अयगरा २ आसालिआ ३ महोरगा ४। से किं त अही ? अही दुविहा पन्नत्ता, तं जहा-दव्वीकरा मउलिणो अ, से किं त दव्वीकरा ? दव्वीकरा अणेगविहा पन्नत्ता, तं जहा—आसीविसा जाव से तं दव्वीकरा। से किं त मउलिणो ? मउलिणो अणेगविहा पन्नत्ता, तंजहा—दिव्वा गोणसा जाव से त मउलिणो, से तं अही। से किं त अयगरा ? अयगरा एगागारा पन्नत्ता, से त अयगरा।

दस अज्झयणा पन्नत्ता, त जहा—उवमा १ संखा २ इसिभासिआइं ३ आयरिअभासिआइं ४ महावीरभासिआइं ५ खोमग पसिणाइं ६ कोमलपसिणाइं ७ अद्दा[इा]गपसिणाइं ८ अगुट्ठपसिणाइं ९ बाहुपसिणाइं १०” इति अत्र अय विरोध'—अत्र उक्त 'एतानि दश अध्ययनानि श्रीप्रश्नव्याकरणे सन्ति,' तानि कानि ? न एतादृशानि नामानि क्वाऽपि सन्ति, नाऽपि अर्थयकव्यता सङ्गतिः, साम्प्रत तु पञ्च आश्रवद्वाराणि पञ्च संवरद्वाराणि च सन्ति ॥ ७॥

एवं श्रीजीवाभिगमसूत्रे नारकाणां संहनन न उक्त, अथ च उत्तराध्ययनसूत्रे एकोनत्रिंशदध्ययने मास नारकाणा उक्तम् ॥ ८ ॥ तथा श्रीआचाराङ्गसूत्र द्वितीयश्रुतस्कन्धे पिण्डैषणाऽध्ययने चतुर्थोद्देशके षड्रसनवविकृतिग्रहण अनगाराणा उक्तं, श्रीस्थानाङ्गे भगवत्यां च मासनिषेधः प्रत्यपादि, दशवैकालिके मद्यनिषेध ॥ ९ ॥ तथा दशवैकालिकादौ उक्तम्—साधव षड्जीवनिकायरक्षकाः सचित्तपृथिव्यप्तेजोवायुवनस्पत्यादिसघट्टे आहार अपि न गृह्णन्ति । पुन श्रीआचाराङ्गे श्रीकल्पसूत्रे च साधूनां नदीलङ्घन नद्युत्तरण वर्षति अपि मेघे आहारार्थं गमन च समनुज्ञातम् ॥ १० ॥ श्रीभगवत्यादौ श्रावकाणा पञ्च-दश कर्मादानानि निषारितानि ॥ उपासकदशासूत्र आनन्दकामदेवादीना पञ्चशतहलवाहनेऽपि श्रावकत्व श्लाघितम् ॥ ११ ॥ तथा प्रथमोपाङ्गे तापसाना उत्कृष्टा गति ज्योतिष्केषु प्रोक्ता ॥ भगवत्या तु तामलितापस ईशानकल्पे समुत्पन्न ॥ १२ ॥ तथा सूत्रकृताङ्गे साधो' स्त्रीसङ्गतौ त्रिविध त्रिविधेन परिहार' प्रत्यपादि । श्रीस्थानाङ्गे तु साधु प्रपतन्तीं साध्वीं स्वहस्तेन अवलम्बयेत् इति उक्तम् ॥ १३ ॥ ज्ञातायां श्रीकृष्णवासुदेवस्य अन्त'पुर्यो द्वात्रिंशत्सहस्रा लिखिता , अन्तकृते च षोडश-सहस्राः ॥ १४ ॥ तथा अष्टमाङ्गे श्रीकृष्णो द्वादशमो जिनो भावी इति निगदित, समवायाङ्गे तु त्रयोदशम इति ॥ १५ ॥

जले १ सयाऊ य २ अणतसेणे अ ३ अमितसेणे अ ४ । तक्कसेणे अ ५ भीमसेणे अ ६ महाभीमसेणे सत्तमे ७ ॥१॥ ददरहे ८ दसरहे ९ सयरहे १०" इयं विघटना यदुत–अतीतोत्सर्पिण्या एकस्मिन् एव स्थानाङ्गे सप्तमस्थाने सप्त, दशमस्थाने दश कुलकरा उक्ताः ॥ ४ ॥ तथा पुनः श्रीस्थानाङ्गे (३९८ पत्रे) "जंबुद्दीवे दीवे भारहे वासे आगमिस्साए उसप्पिणीए सत्त कुलकरा भविस्संति, त जहा–मित्तवाहणे १ सुभोमे अ २, सुप्पभे अ ३ सयपभे ४ । दत्ते ५ सुहुमे ६ [सुहे सुन्वे य] सुबंधू अ ७ आगमेस्सिण होक्खई ॥ १ ॥" एतत्सूत्रविसंवादि च दशम स्थान (५१८ पत्रे), तथाहि–जंबुद्दीवे २ दीवे भारहे वासे आगमिस्साए उसप्पिणीए दस कुलगरा भविस्सति, त जहा–सीमकरे १ खेमधरे २ सीमकरे ३ खेमधरे ४ विमलवाहणे ५ संमुती ६ पडिसुए ७ दढघणू ८ दसघणू ९ सतघणू १०" अत्राऽपि सप्ताना दशभिः सम कुलकरसङ्ख्यया विरोधः ॥ ५ ॥ तथा श्रीस्थानाङ्गसूत्रे (३९८ पत्रे) वर्तमानावसर्पिण्यां सप्त कुलकरा उक्ताः, तथाहि–

जम्बुद्दीवे दीवे भारहे वासे इमीसे ओसप्पिणीए सत्त कुलगरा होत्था, तं जहा–"पढमित्थ विमलवाहण १ चक्खुम २ जसम ३ चउत्थमभिचंदे ४ । तत्तो य पसेणइ ५ पुण, मरुदेवे चेव ६ नाभी य ७ ॥ १ ॥" इति, जम्बूद्वीपप्रज्ञप्त्या (१३२ पत्रे) तु पञ्चदश उक्ताः, तथाहि–"तीसेणं समाए पच्छिमे तिभागे पलिओवमट्ठभागावसेसे एत्यण इमे पण्णरस कुलगरा समुप्पज्जित्या, त जहा–सुमई १ पडिस्सुई २ सीमकरे ३ सीमधरे ४ खेमकरे ५ खेमधरे ६ विमलवाहणे ७ चक्खुम ८ जसम ९ अभिचंदे १० चदाभे ११ पसेणई १२ मरुदेवे १३ नाभी १४ उसमे त्ति १५" इति, सप्तकुलकराणां पञ्चदशकुलकरसङ्ख्यया समं विसंवादः ६ । तथा श्रीस्थानाङ्गे दशमस्थाने (५०६ पत्रे) एव प्रत्यपादि 'पण्हावागरणदसाण

तथ्य इति १३ पत्रे । ततः पञ्चचत्वारिंशदपि आगमाः एकसमानकर्तृकाः, छद्मस्थैः एकसमानबुद्ध्या माननीयाः, न अत्र शङ्काशङ्कु' हृदि रक्षणीयो विचक्षणैः॥ ३८ ॥

॥ इति ४५ आगमस्थापनाधिकारः ॥ ३८ ॥

ननु—केषु केषु आगमेषु जिनप्रतिमा अस्ति, केन केन च सा पूजिता वन्दिता चाऽस्ति ? तद्दर्शयन्तु, उच्यते—श्रीज्ञाताधर्मकथायां षोडशाध्ययने (२१० पत्रे) द्रौपद्या जिनप्रतिमा पूजिताऽस्ति, तथाहि—"तएण सा दोवई रायवरकन्ना जेणेव मज्जणघरे तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता मज्जणघर अणुपविसइ, अणुपविसित्ता न्हाया कयबलिकम्मा कयकोउअमंगलपायच्छित्ता सुद्धप्पावेसाइं मंगलाइं वत्थाइं पवराइं परिहिआ, मज्जणघराओ पडिनिक्खमइ, पडिनिक्खमित्ता जेणेव जिणघरे तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता जिणघर अणुपविसइ, अणुपविसित्ता जिणपडिमाण आलोए पणाम करेइ, पणाम करित्ता लोमहत्थय परामुसइ, एवं जहा सूरिआभो जिणपडिमाओ अच्चेइ, अच्चेइत्ता तहेव भाणिअव जाव धूव डहइ धूयं डहित्ता वाम जाणु अच्चेइ दाहिण जाणु धरणियलसि निवेसेइ, निवेसित्ता तिक्खुत्तो मुद्धाणं धरणियलसि नमेइ, नमेइत्ता ईसिं पच्चुण्णमइ करयल जाव कट्टु एव वयासी "नमोत्थु णं अरिहंताण भगवंताण जाव ठाण संपत्ताणं" वदइ नमसइ, नमंसित्ता जिणघराओ पडिनिक्खमइ, पडिनिक्खमित्ता जेणेव अंतेउरे तेणेव उवागच्छइ" इत्यादि, अत्र इदं रहस्यम्—द्रौपदीश्राविकया प्रतिमा पूजिता, पुन अत्राऽर्थे श्रूयतां अत्र "जेणेव जिणघरे तेणेव उवागच्छइ" इति उक्तं, इद जिनगृहणं शाश्वत अशाश्वत वा ? न आद्यपक्षो दक्षः, एतत्स्थाने शाश्वतचैत्यस्य सिद्धान्ते अनभिधानेन

तथा चतुर्दशपूर्विणो जघन्यतोऽपि लान्तके गच्छन्ति, कार्तिकस्तु चतुर्दशपूर्वधरोऽपि सौधर्मे समुत्पन्न ॥ १६ ॥ एवं प्रत्यागम शतशो विसंवादाः सन्ति किं क्रियते ? ननु–यदि एक एव श्रीदेवर्द्धिगणिक्षमाश्रमणः पञ्चचत्वारिंशतोऽपि आगमाना संकलना कृतवान् तर्हि कथं एतावन्तो विसंवादा लिखिता तेन ? उच्यते–एकं तु कारण इद, यथा यथा यस्मिन् यस्मिन् आगमे मृतावशिष्टसाधुभिः यद् यद् उक्त तथा तथा तस्मिन् तस्मिन् आगमे श्रीदेवर्द्धिगणिक्षमाश्रमणेन अपि पुस्तकारूढीकृतं, नहि पापभीरवो महान्त इद सत्यं, इदं तु असत्यं इति एकान्तेन प्ररूपयन्ति इति, द्वितीय तु कारणं इद, यथा वलभ्या यस्मिन् काले देवर्द्धिगणिक्षमाश्रमणतो वाचना प्रवृत्ता, तथा तस्मिन् एव काले मथुरानगर्यां अपि स्कन्दिलाचार्यतोऽपि द्वितीया वाचना प्रवृत्ता, तदा तत्कालीनमृतावशिष्टछद्मस्थसाधुमुखविनिर्गतागमालापकेषु सकलनायां विस्मृतत्वादिदोष एव वाचनाविसंवादकारको जातः । यदुक्त श्रीज्योतिष्करण्डकवृत्तौ, तथाहि–"इह स्कन्दिलाचार्यप्रवृत्तौ दुःषमानुभावतो दुर्भिक्षप्रवृत्त्या साधूनां पठनगणनादिक सर्वं अपि अनश्यत्, ततो दुर्भिक्षातिक्रमे सुभिक्षप्रवृत्तौ द्वयोः सङ्घयो मेलापको अभूत्, तद् यथा, एको वलभ्यां, एको मथुरायां, तत्र सूत्रसंघट्टने वाचनाभेदो जातः, विस्मृतयोः हि सूत्रार्थयोः स्मृत्वा स्मृत्वा संघट्टने भवति अवश्य वाचनाभेदः, न कदाचिद् अनुपपत्तिः, तत्र अनुयोगद्वारादिक इदानीं वर्तमान माथुरीवाचनानुगत, ज्योतिष्करण्डकसूत्रकर्ता च आचार्यो वालभ्यः, तत इद सख्यास्थानप्रतिपादनं वालभ्यवाचनानुगत, इति न अस्य अनुयोगद्वारप्रतिपादितैः सख्यास्थानैः सह विसदृशत्वं उपलभ्य विचिकित्सि-

तव्य इति १२ पत्रे । ततः पञ्चचत्वारिंशदपि आगमाः एकसमानकर्तृकाः, छद्मस्थैः एकसमानबुद्ध्या माननीयाः, न अत्र शङ्काशङ्कु हृदि रक्षणीयो विचक्षणैः ॥ ३८ ॥

॥ इति ४५ आगमस्थापनाधिकारः ॥ ३८ ॥

ननु—केषु केषु आगमेषु जिनप्रतिमा अस्ति, केन केन च सा पूजिता वन्दिता चाऽस्ति ? तद्दर्शयन्तु, उच्यते—श्रीज्ञाताधर्मकथायां षोडशाध्ययने (२१० पत्रे) द्रौपद्या जिनप्रतिमा पूजिताऽस्ति, तथाहि—"तएण सा दोवई रायवरकन्ना जेणेव मज्जणघरे तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता मज्जणघरं अणुपविसइ, अणुपविसित्ता न्हाया कयबलिकम्मा कयकोउअमंगलपायच्छित्ता सुद्धप्पावेसाइं मंगल्लाइं वत्थाइं पवराइं परिहिआ, मज्जणघराओ पडिनिक्खमइ, पडिनिक्खमित्ता जेणेव जिणघरे तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता जिणघरं अणुपविसइ, अणुपविसित्ता जिणपडिमाण आलोए पणाम करेइ, पणाम करित्ता लोमहत्थयं परामुसइ, एवं जहा सूरिआभो जिणपडिमाओ अच्चेइ, अच्चेइत्ता तहेव भाणिअव्व जाव धूवं डहइ धूवं डहित्ता वाम जाणु अंचेइ दाहिण जाणु धरणियलंसि निवेसेइ, निवेसित्ता तिक्खुत्तो मुद्धाण धरणियलंसि नमेइ, नमेइत्ता ईसिं पच्चुण्णमइ करयल जाव कट्टु एवं वयासी "नमोत्थु णं अरिहंताण भगवंताण जाव ठाण संपत्ताण" वंदइ नमंसइ, नमंसित्ता जिणघराओ पडिनिक्खमइ, पडिनिक्खमित्ता जेणेव अंतेउरे तेणेव उवागच्छइ" इत्यादि, अत्र इद रहस्यम्—द्रौपदीश्राविकया प्रतिमा पूजिता, पुनः अत्राऽर्थे श्रूयतां अत्र "जेणेव जिणघरे तेणेव उवागच्छइ" इति उक्त, इदं जिनगृहण शाश्वत अशाश्वत वा ? न आद्यपक्षो दक्षः, एतत्स्थाने शाश्वतचैत्यस्य सिद्धान्ते अनभिधानेन

तथा चतुर्दशपूर्विणो जघन्यतोऽपि लान्तके गच्छन्ति, कार्तिकस्तु चतुर्दशपूर्वधरोऽपि सौधर्मे समुत्पन्नः ॥ १६ ॥ एवं प्रत्यागम शतशो विसंवादाः सन्ति किं क्रियते ? ननु–यदि एक एव श्रीदेवर्द्धिगणिक्षमाश्रमणः पञ्चचत्वारिंशतोऽपि आगमानां संकलनां कृतवान् तर्हि कथ एतावन्तो विसंवादा लिखिता तेन ? उच्यते–एकं तु कारणं इदं, यथा यथा यस्मिन् यस्मिन् आगमे मृतावशिष्टसाधुभिः यद् यद् उक्तं तथा तथा तस्मिन् तस्मिन् आगमे श्रीदेवर्द्धिगणिक्षमाश्रमणेन अपि पुस्तकारूढीकृत, नहि पापभीरवो महान्त इदं सत्यं, इदं तु असत्यं इति एकान्तेन प्ररूपयन्ति इति, द्वितीयं तु कारणं इदं, यथा वल्लभ्यां यस्मिन् काले देवर्द्धिगणिक्षमाश्रमणतो वाचना प्रवृत्ता, तथा तस्मिन् एव काले मथुरानगर्यां अपि स्कन्दिलाचार्यतोऽपि द्वितीया वाचना प्रवृत्ता, तदा तत्कालीनमृतावशिष्टछद्मस्थसाधुमुखविनिर्गतागमालापकेषु सकलनायां विस्मृतत्वादिदोष एव वाचनाविसंवादकारको जातः । यदुक्तं श्रीज्योतिष्करण्डकवृत्तौ, तथाहि–"इह स्कन्दिलाचार्यप्रवृत्तौ दुष्षमानुभावतो दुर्भिक्षप्रवृत्त्या साधूनां पठनगणनादिकं सर्वं अपि अनश्यत्, ततो दुर्भिक्षातिक्रमे सुभिक्षप्रवृत्तौ द्वयोः सङ्घयोः मेलापको अभूत्, तद् यथा, एको वल्लभ्यां, एको मथुरायां, तत्र सूत्रसंघट्टने वाचनाभेदो जातः, विस्मृतयोः हि सूत्रार्थयोः स्मृत्वा स्मृत्वा संघट्टने भवति अवश्यं वाचनाभेदः, न काचिद् अनुपपत्तिः, तत्र अनुयोगद्वारादिकं इदानीं वर्तमानं माथुरीवाचनानुगतं, ज्योतिष्करण्डकसूत्रकर्ता च आचार्यो वाल्लभ्यः, तत इदं सङ्ख्यास्थानप्रतिपादनं वाल्लभ्यवाचनानुगतं, इति न अस्य अनुयोगद्वारप्रतिपादितैः सङ्ख्यास्थानैः सह विसदृशत्वं उपलभ्य विचिकित्सि-

तव्य इति १३ पत्रे । ततः पञ्चचत्वारिंशदपि आगमाः एकसमानकर्तृकाः, छद्मस्थैः एकसमानबुद्ध्या माननीयाः, न अत्र शङ्काशङ्कुः हृदि रक्षणीयो विचक्षणैः ॥ ३८ ॥

॥ इति ४५ आगमस्थापनाधिकार ॥ ३८ ॥

ननु—केषु केषु आगमेषु जिनप्रतिमा अस्ति, केन केन च सा पूजिता वन्दिता चाऽस्ति ? तद्दर्शयन्तु, उच्यते—श्रीज्ञाताधर्मकथाया षोडशाध्ययने (२१० पत्रे) द्रौपद्या जिनप्रतिमा पूजिताऽस्ति, तथाहि—"तएण सा दोवई रायवरकन्ना जेणेव मज्जणघरे तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता मज्जणघर मणुपविसइ, अणुपविसित्ता न्हाया कयबलिकम्मा कयकोउअमंगलपायच्छित्ता सुद्धप्पावेसाइ मंगल्लाइ वत्थाइं पवराइं परिहिआ, मज्जणघराओ पडिनिक्खमइ, पडिनिक्खमित्ता जेणेव जिणघरे तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता जिणघर अणुपविसइ, अणुपविसित्ता जिणपडिमाण आलोए पणाम करेइ, पणाम करित्ता लोमहत्थय परामुसइ, एव जहा सूरिआभो जिणपडिमाओ अच्चेइ, अच्चेइत्ता तहेव भाणिअव जाव धूव डहइ धूव डहित्ता वामं जाणु अचेइ दाहिण जाणु धरणियलंसि निवेसेइ, निवेसित्ता तिक्खुत्तो मुद्धाण धरणियलंसि नमेइ, नमेइत्ता ईसिं पच्चुण्णमइ करयल जाव कट्टु एव वयासी "नमोत्थु णं अरिहंताणं भगवंताण जाव ठाण संपत्ताण" वंदइ नमंसइ, नमंसित्ता जिणघराओ पडिनिक्खमइ, पडिनिक्खमित्ता जेणेव अंतेउरे तेणेव उवागच्छइ" इत्यादि, अत्र इद रहस्यम्—द्रौपदीश्राविकया प्रतिमा पूजिता, पुनः अत्राऽर्थे श्रूयतां अत्र "जेणेव जिणघरे तेणेव उवागच्छइ" इति उक्तं, इद जिनगृहणं शाश्वत अशाश्वतं वा ? न आद्यपक्षो दक्षः, एतत्स्थाने शाश्वतचैत्यस्य सिद्धान्ते अनभिधानेन

तथा चतुर्दशपूर्विणो जघन्यतोऽपि लान्तके गच्छन्ति, कार्तिकस्तु चतुर्दशपूर्वधरोऽपि सौधर्मे समुत्पन्न ॥ १६ ॥ एवं
मत्यागम एतावन्तो विसंवादाः सन्ति किं क्रियते ? ननु–यदि एक एव श्रीदेवर्द्धिगणिक्षमाश्रमणः पञ्चचत्वारिंशतोऽपि
आगमानां संकलना कृतवान् तर्हि कथं एतावन्तो विसंवादा लिखिता तेन ? उच्यते–एकं तु कारणं इदं, यथा यथा
यस्मिन् यस्मिन् आगमे मृतावशिष्टसाधुभिः यद् यद् उक्तं तथा तथा तस्मिन् तस्मिन् आगमे श्रीदेवर्द्धिगणिक्षमाश्रमणेन
अपि पुस्तकारूढीकृतं, नहि पापभीरवो महान्त इदं सत्यं, इदं तु असत्यं इति एकान्तेन प्ररूपयन्ति इति, द्वितीयं तु कारणं
इदं, यथा वलभ्यां यस्मिन् काले देवर्द्धिगणिक्षमाश्रमणतो वाचना प्रवृत्ता, तथा तस्मिन् एव काले मथुरानगर्यां अपि
स्कन्दिलाचार्यतोऽपि द्वितीया वाचना प्रवृत्ता, तदा तत्कालीनमृतावशिष्टछद्मस्थसाधुमुखविनिर्गतागमालापकेषु सकल-
भावो विस्मृतत्वादिदोष एव वाचनाविसंवादकारको जातः । एतदुक्तं श्रीज्योतिष्करण्डकचूर्णौ, तथाहि–"इह स्कन्दिलाचा-
र्यप्रवृत्तौ दुष्षमानुभावतो दुर्भिक्षप्रवृत्त्या साधूनां पठनगणनादिकं सर्वं अपि अनश्यत्, ततो दुर्भिक्षातिक्रमे सुभिक्षप्र-
वृत्तौ द्वयोः सङ्घयोः मेलापको अभूत्, तद् यथा, एको वलभ्यां, एको मथुरायां, तत्र सूत्रार्थसङ्घटने वाचनाभेदो जातः,
विस्मृतयोः हि सूत्रार्थयोः स्मृत्वा स्मृत्वा सङ्घटने भवति अवश्यं वाचनाभेदः, न काचिद् अनुपपत्तिः, तत्र अनुयोग-
द्वारादिकं इदानीं वर्तमानं माथुरीवाचनानुगतं, ज्योतिष्करण्डकसूत्रकर्ता च आचार्यो वालभ्यः, तत इदं सङ्ख्यास्थानप्र-
तिपादनं वालभ्यवाचनानुगतं, इति न अस्य अनुयोगद्वारप्रतिपादितैः सङ्ख्यास्थानैः सह विसदृशत्वं उपलभ्य विचिकित्सि-

मान्यत्वेन यौवनादिमदोत्कटतया नारदस्य न उत्थानादि चक्रे इति, यतः सूत्रे गणधरदेवोक्तं अनुत्थानादौ असयताविरतादिक हेतुं मुक्त्वा नवीनस्वगच्छकल्पितहेतुं वदतः तव महोत्सूत्रदोषापत्तिः भविष्यति इति, अपि च यदि द्रौपदी श्राविका न अभविष्यत् तदा नमोत्थु ण कथं अकथयिष्यत्, नहि श्रावकधर्मं विना कोऽपि नमोत्थु ण पठति जिनप्रतिमाग्रे कथयति वा। पुन प्राह मनोमतिशिष्यः ननु–द्रौपद्या जिनप्रतिमा पूजिता पर धर्मार्थं न, किन्तु विवाहसमयत्वात् ससारार्थं, तत्राऽर्थे शृणु रे मूर्ख ! यदि कोऽपि विद्यमान तीर्थङ्कर पूर्वं वन्दयित्वा वा साधु वा पूर्वं प्रतिलाभयित्वा सामायिक वा पूर्वं लात्वा पश्चात् भोजन कुरुते, तर्हि किं विद्यमानतीर्थङ्करवन्दनादिपुण्य संसारार्थे किं पतिष्यति ? प्रत्युत एवं प्रशसा कर्तव्या तस्याः "अहो ! धन्या एषा द्रौपदी, अहो ! दृढ अस्या सम्यक्त्व, अहो ! शर्म्य अस्या श्राविकात्व, यदुत विवाहादिकर्तव्यव्यग्रतायां अपि जिनप्रतिमा पूजितवती" इति। न च वाच्यं अनया तु पूर्वजन्मनि निदानं व्यधायि, तेन तस्मिन् सति कथं तस्याः सम्यक्त्ववत्त्व श्राविकात्वं चेति ? द्रौपदीकृतनिदानस्य "निव १ धणि २ नारी ३ नर ४ सुर ५ अप्पप्पवियार ६ आयवियारत्त ७ सड्ढत्त ८ दरिद्द ९ चइज्ज नवनिआणाइ ॥ १ ॥" इति निदाननवके न अन्तर्भावात् निदानता एव न भवति, यथा कथञ्चित् चतुर्थनिदानमध्ये अन्तर्भावेऽपि अध्यवसायविशेषेण तस्य निदानताया अभावात् तस्याः श्राविकात्व न व्याहन्यते, अपि च तादृशनिदानसद्भावे ब्रह्मदत्तचक्रवर्तिवत् न विरतिः उदय एति, द्रौपदी तु प्रव्रजिता अतो न तस्याः निदानता १ तथा श्रीभगवतीसूत्रे २० शतके नवमोद्देशके (७९१ पत्रे), यथा विद्याचारणजङ्घाचारणसाधुभिः शाश्वतानि नन्दीश्वरादिसत्कानि अशाश्वतानि च, भरतक्षेत्रसत्कानि चैत्यानि वन्दितानि सन्ति, तानि श्रूयतां–

तदुक्तौ स्फुटं तत्सूत्रदोषापत्ते', अथ यदि अशाश्वतं तर्हि केनचित् कारित एव भविष्यति, न च मिथ्यात्विना तत् कारणे अधिकारः, ततः कैश्चित् श्रावकैः एव तत् जिनगृहं कारित इति निश्चय', न च वक्तव्य द्रौपदी तु अत्र श्राविका न उक्ता, किं तु राजवरकन्या कथिता इति, यतो राजवरकन्या इति उक्तौ श्राविकात्व न व्याहन्यते, यथा श्रीउत्तराध्ययने द्वाविंशतितमे अध्ययने (४९२ पत्रे) राजीमती राजवरकन्या प्रोक्ता, तर्हि न सम्यक्त्वधारिणी न श्राविका ? तत्पाठो यथा—

"सोऊण रायकन्ना, पवज्जं सा जिणस्स उ । णीहासा उ निराणंदा, सोगेण य समुच्छिआ ॥ २८ ॥ राईमई विचिंतेइ, धिगत्थु [धिरत्थु] मम जीविअं । जाऽहं तेण परिच्चत्ता, सेअं पव्वइउं मम ॥ २९ ॥ अह सा भमरसन्निभे, कुच्चफणगप्पसाहिए । सयमेव लुचई केसे, धिइमती ववस्सिआ ॥ ३० ॥ वासुदेवो अ णं भणइ, लुत्तकेसिं जिइंदिअं । संसारसागरं घोरं, तर कन्ने ! लहुं लहुं ॥ ३१ ॥ अह सा रायवरकन्ना, सुट्ठिआ नियमव्वए । जाई कुलं च सीलं च, रक्खमाणी तयं वदे ॥ ४० ॥" इति, तथा पुनः श्रीज्ञाताया (१३५ पत्रे) मल्लिकुमारी अपि राजवरकन्या प्रोक्ताऽस्ति, तथाहि—तए णं कुंभए तेसिं संबत्तगाणं जाव पविक्खइ, पडिक्खित्ता मल्लीं विदेहवररायकन्नं सद्दावेइ, सद्दावित्ता तं दिव्वं कुंडलजुयलं मल्लीए विदेहवररायकन्नगाए पिणद्धेति, पिणद्धित्ता पडिविसज्जइ" इति, अपि च रे मनोमते ! शिष्य ! चक्षुषी क्षण निमील्य विचारय, यतो द्रौपदी श्राविका, तत एव नारदस्य असंयताऽविरताऽप्रतिहतप्रत्याख्यातपापकर्मणो न उत्थानादिभक्तिं कृतवती, तत्पाठो ज्ञाताङ्गे यथा (२१३ पत्रे) "तते णं सा दोवई कच्छुल्लनारयं अस्संजय अविरय अपडिहयपच्चक्खायपावकम्म तिकट्टु नो आढाति नो परिआणाइ नो अब्भुट्ठेइ नो पज्जुवासइ" इति, न च वाच्य द्रौपदी पञ्चभर्तृ-

आराहणा (सूत्र ९८३), से केणट्ठेण भंते ! एव वुच्चइ जघाचारणे ? जघाचारणे गोयमा ! तस्स ण अट्ठमं अट्ठमेण अणिक्खित्तेण तवोकम्मेण अप्पाणं भावेमाणस्स जघाचारणलद्धीनाम लद्धी समुप्पज्जइ, से तेणट्ठेण जाव एव वुच्चइ जघाचारणे, जघाचारणस्स ण भंते ! कह सीहा गति कह सीहे गइविसए पन्नत्ते ? गोयमा ! अयन्न जम्बुद्दीवे दीवे एव जहेव विज्जाचारणस्स, णवरं तिसत्तक्खुत्तो अणुपरिअट्टित्ताण हव्वमागच्छेज्जा, जघाचारणस्स णं गोयमा ! तहा सीहा गई तहा सीहे गतिविसए पन्नत्ते सेसं तं चेव । जघाचारणस्स णं भते ! तिरिअ केवतिए गइविसए पन्नत्ते ? गोयमा ! से णं इतो एगेण उप्पाएण रुअगवरे दीवे समोसरण करेइ, करित्ता तहिं चेइआइ वदति, वदित्ता ततो पडिनिअत्तमाणे वितिएण उप्पाएण नदीसरवरदीवे समोसरण करेइ, करित्ता तहिं चेइआइ वंदइ वदित्ता इहमागच्छइ, आगच्छित्ता इह चेइआइ वदइ, जघाचारणस्स ण गोयमा ! तिरिअ एवतिए गइविसए पन्नत्ते, । जघाचारणस्स ण भते ! उड्ढं केवतिए गइविसए पन्नत्ते ? गोयमा ! से ण इतो एगेण उप्पाएण पडगवणे समोसरण करेइ, करित्ता तहिं चेइआइ वदइ, वदित्ता तओ पडिनिअत्तमाणे वितिएण उप्पाएण नदणवणे समोसरण करेइ, करित्ता तहिं चेइआइ वदइ, वदित्ता इहमागच्छइ, आगच्छित्ता इह चेइआइ वंदइ, जंघाचारणस्स ण गोयमा ! उड्ढं एवतिए गइविसेए पन्नत्ते, से ण तस्स ठाणस्स अणालोइअअपडिक्कते कालं करेइ नत्थि तस्स आराहणा, से णं तस्स ठाणस्स आलोइअपडिक्कंते काल करेइ अत्थि तस्स आराहणा, सेव भते ! सेव भते ! जाव विहरति (सूत्र ९८४)" ॥ इति विंशतितमशतके नवमोद्देशकः सम्पूर्णः ॥

इह विद्याचारणेन तिर्यग्लोके मानुषोत्तरपर्वते नन्दीश्वरपर्वते च चैत्यानि वन्दितानि, ऊर्ध्वलोके च नन्दनवने पाण्डु-

"कइविहा ण भंते ! चारणा पन्नत्ता ? गोयमा ! चारणा दुविहा पन्नत्ता, त जहा–विज्जाचारणा य जंघाचारणा य, से केणट्ठे ण भंते ! एवं वुच्चइ विज्जाचारणा ? विज्जाचारणा गोयमा ! तस्स णं छट्ठंछट्ठेण अणिक्खित्तेणं तवोकम्मेण विज्जाए उत्तरगुणलद्धिं खममाणस्स विज्जाचारणलद्धीनाम लद्धी समुप्पज्जइ, से तेणट्ठेण जाव विज्जाचारणा०, विज्जाचारणस्स णं भंते ! कह सीहा गई कहं सीहे गइविसए पन्नत्ते ? गोयमा ! अयन्न जंबुद्दीवे दीवे जाव किंचिविसेसाहिए परिक्खेवेणं देवे णं महड्ढीए जाव महेसक्खे जाव इणामेवत्तिकट्टु, केवलकप्पं जंबुद्दीवं दीवं तिहिं अच्छरानिवाएहिं तिक्खुत्तो अणुपरिअट्टित्ता ण हव्वमागच्छेज्जा, विज्जाचारणस्स णं गोयमा ! तहा सीहा गई तहा सीहे गइविसए पन्नत्ते। विज्जाचारणस्स ण भंते ! तिरिअं केवतिय गतिविसए पन्नत्ते ? गोयमा ! से ण इओ एगेण उप्पाएण माणुसुत्तरे पव्वए समोसरणं करेइ, समोसरण करित्ता तहिं चेइआइं वंदइ, वंदित्ता बितिएण उप्पाएण नंदीसरवरे दीवे समोसरण करेइ, समोसरणं करित्ता तहिं चेइआइं वंदइ, वंदित्ता तओ पडिनिअत्तति २ इहमागच्छइ, आगच्छित्ता इह चेइआइं वंदइ। विज्जाचारणस्स ण गोयमा ! तिरिअं एवतिए गतिविसए पन्नत्ते । विज्जाचारणस्स ण भंते ! उड्ढं केवतिए गइविसए पन्नत्ते ? गोयमा ! से णं इओ एगेण उप्पाएण नंदणवणे समोसरण करेइ, करित्ता तहिं चेइआइं वंदइ वंदित्ता, बितिएण उप्पाएण पंडगवणे समोसरण करेइ, करित्ता तहिं चेइआइं वंदइ, वंदित्ता तओ पडिनियत्तति तओ २ इहमागच्छइ, आगच्छित्ता इह चेइआइं वंदइ, वंदित्ता विज्जाचारणस्स ण गोयमा ! उड्ढं एवतिए गइविसए पन्नत्ते। से ण तस्स ठाणस्स अणालोइअपडिक्कंते कालं करेइ, नत्थि तस्स आराहणा, से णं तस्स ठाणस्स आलोइअपडिक्कंते काल करेइ अत्थि तस्स

स्स ण अट्ठमं अट्ठमेण अणि-
भाव एवं वुच्चइ जघाचारणे,
वे दीवे एव जहेव विज्जा-
तहा सीहा गई तहा सीहे

गतिविसए पन्नत्ते सेसं त चेव । जघाचारणस्स ण भंते ! तिरिअं केवतिए गइविसए पन्नत्ते ? गोयमा ! से ण इतो एगेण उप्पाएण रुअगवरे दीवे समोसरण करेइ, करित्ता तहिं चेइआइ वदति, वदित्ता ततो पडिनिअत्तमाणे वितिएण उप्पाएण नदीसरवरदीवे समोसरण करेइ, करित्ता तहिं चेइआइ वंदइ वदित्ता इहमागच्छइ, आगच्छित्ता इह चेइआइ वंदइ, जघाचारणस्स ण गोयमा ! तिरिअं एवतिए गइविसए पन्नत्ते, । जघाचारणस्स ण भंते ! उड्ढं केवतिए गइविसए पन्नत्ते ? गोयमा ! से ण इतो एगेण उप्पाएणं पंडगवणे समोसरणं करेइ, करित्ता तहिं चेइआइं वदइ, वदित्ता तओ पडिनिअत्तमाणे वितिएणं उप्पाएण नदणवणे समोसरण करेइ, करित्ता तहिं चेइआइं वदइ, वदित्ता इहमागच्छइ, आगच्छित्ता इह चेइआइ वंदइ, जंघाचारणस्स ण गोयमा ! उड्ढं एवतिए गइविसेए पन्नत्ते, से ण तस्स ठाणस्स अणालोइअ-अपडिक्कंते काल करेइ नत्थि तस्स आराहणा, से ण तस्स ठाणस्स आलोइअपडिक्कंते काल करेइ अत्थि तस्स आराहणा, सेवं भंते ! सेवं भंते ! जाव विहरति (सूत्र ६८४)" ॥ इति विंशतितमशतके नवमोद्देशकः सम्पूर्णः ॥

विद्याचारणेन तिर्यग्लोके मानुषोत्तरपर्वते नन्दीश्वरपर्वते च चैत्यानि वन्दितानि, ऊर्ध्वलोके च नन्दनवने पाण्डु-

"कइविहा ण भंते ! चारणा पन्नत्ता ? गोयमा ! चारणा दुविहा पन्नत्ता, त जहा–विज्जाचारणा य जघाचारणा य, से केणट्ठे ण भंते ! एव वुच्चइ विज्जाचारणा ? विज्जाचारणा गोयमा ! तस्स ण छट्ठछट्ठेणं अणिक्खित्तेणं तवोकम्मेण विजाए उत्तरगुणलद्धिं खममाणस्स विज्जाचारणलद्धीनामं लद्धी समुप्पज्जइ, से तेणट्ठेण जाव विज्जाचारणा०, विज्जाचारणस्स ण भंते ! कह सीहा गई कहं सीहे गइविसए पन्नत्ते ? गोयमा ! अयन्न जबुद्दीवे दीवे जाव किंचिविसेसाहिए परिक्खेवेण देवे णं महड्ढीए जाव महेसक्खे जाव इणामेवत्तिकट्टु, केवलकप्प जबुद्दीव दीवं तिहिं अच्छरानिवाएहिं तिक्खुत्तो अणुपरिअट्टित्ता ण हव्वमागच्छेज्जा, विज्जाचारणस्स णं गोयमा ! तहा सीहा गई तहा सीहे गइविसए पन्नत्ते। विज्जाचारणस्स ण भंते ! तिरिअ केवतिय गतिविसए पन्नत्ते ? गोयमा ! से ण इओ एगेण उप्पाएण माणुसुत्तरे पव्वए समोसरणं करेइ, समोसरण करित्ता तहिं चेइआइ वदइ, वंदित्ता बितिएण उप्पाएण नदीसरवरे दीवे समोसरण करेइ, समोसरण करित्ता तहिं चेइआइ वदइ, वदित्ता तओ पडिनिअत्तति २ इहमागच्छइ, आगच्छित्ता इह चेइआइ वदइ। विज्जाचारणस्स ण गोयमा ! तिरिअ एवतिए गतिविसए पन्नत्ते। विज्जाचारणस्स ण भंते ! उड्ढ केवतिए गइविसए पन्नत्ते ? गोयमा ! से णं इओ एगेण उप्पाएण नदणवणे समोसरण करेइ, करित्ता तहिं चेइआइ वदइ वदित्ता, बितिएण उप्पाएण पंडगवणे समोसरण करेइ, करित्ता तहिं चेइआई वदइ, वदित्ता तओ पडिनियत्तति तओ २ इहमागच्छइ, आगच्छित्ता इह चेइआई वंदइ, वदित्ता विज्जाचारणस्स ण गोयमा ! उड्ढ एवतिए गइविसए पन्नत्ते। से ण तस्स ठाणस्स अणालोइअपडिक्कते कालं करेइ, नत्थि तस्स आराहणा, से णं तस्स ठाणस्स आलोइअपडिक्कते काल करेइ अत्थि तस्स

आराहणा (सूत्र ९८३), से केणट्ठेण भंते ! एव वुच्चइ जघाचारणे ? जंघाचारणे गोयमा ! तस्स ण अट्ठमं अट्ठमेण अणि-
क्खित्तेणं तवोकम्मेण अप्पाणं भावेमाणस्स जघाचारणलद्धीनाम लद्धी समुप्पज्जइ, से तेणट्ठेण जाव एवं वुच्चइ जघाचारणे,
जघाचारणस्स ण भंते ! कह सीहा गति कह सीहे गइविसए पन्नत्ते ? गोयमा ! अयण्ण जंबुद्दीवे दीवे एव जहेव विज्जा-
चारणस्स, णवर तिसत्तक्खुत्तो अणुपरिअट्टित्ताण हव्वमागच्छेज्जा, जघाचारणस्स ण गोयमा ! तहा सीहा गई तहा सीहे
गतिविसए पन्नत्ते सेस त चेव । जघाचारणस्स णं भते ! तिरिअ केवतिए गइविसए पन्नत्ते ? गोयमा ! से ण इतो
एगेण उप्पाएणं रुअगवरे दीवे समोसरण करेइ, करित्ता तहिं चेइआइ वदति, वदित्ता ततो पडिनिअत्तमाणे वितिएण
उप्पाएण नदीसरवरदीवे समोसरण करेइ, करित्ता तहिं चेइआइं वंदइ वदित्ता इहमागच्छइ, आगच्छित्ता इह चेइआइ
वदइ, जघाचारणस्स ण गोयमा ! तिरिअ एवतिए गइविसए पन्नत्ते, । जघाचारणस्स ण भते ! उड्ढं केवतिए गइविसए
पन्नत्ते ? गोयमा ! से णं इतो एगेण उप्पाएण पडगवणे समोसरण करेइ, करित्ता तहिं चेइआइ वदइ, वदित्ता तओ
पडिनिअत्तमाणे बितिएण उप्पाएण नंदणवणे समोसरण करेइ, करित्ता तहिं चेइआइ वंदइ, वदित्ता इहमागच्छइ, आग-
च्छित्ता इह चेइआइ वंदइ, जघाचारणस्स ण गोयमा ! उड्ढ एवतिए गइविसए पन्नत्ते, से ण तस्स ठाणस्स अणालोइअ-
अपडिक्कते कालं करेइ नत्थि तस्स आराहणा, से ण तस्स ठाणस्स आलोइअपडिक्कंते कालं करेइ अत्थि तस्स आराहणा, सेव
भते ! सेवं भते ! जाव विहरति (सूत्र ९८४)" ॥ इति विंशतितमशतके नवमोद्देशकः सम्पूर्णः ॥

इह विद्याचारणेन तिर्यग्लोके मानुषोत्तरपर्वते नन्दीश्वरपर्वते च चैत्यानि वन्दितानि, ऊर्ध्वलोके च नन्दनवने पाण्डु-

कयने च चैत्यानि वन्दितानि, तानि च स्थानकचतुष्केऽपि शाश्वतचैत्यानि ज्ञेयानि, तत्र मानुषोत्तरे च चत्वारि शाश्वत-
चैत्यानि वन्दितानि, एवं जङ्घाचारणेन अपि रुचके नन्दीश्वरे च तिर्यग्लोके पाण्डुकवने नन्दनवने च ऊर्ध्वलोके
स्थानचतुष्के शाश्वतचैत्यवन्दना अकारि, अत्राऽऽगमने वारद्वय च अनाभ्यांतरेषु शाश्वतचैत्येषु वन्दना विदधे,
अत्राऽऽह मनोमतिशिष्यः ननु–विद्याचारणा जङ्घाचारणाश्च चैत्यवन्दनार्थगतागता पर तत्राऽऽलोचिताश्च विराधका
प्रोक्ताः, अरे अत्रार्थे गणधराभिप्राय शृणु, एभिः लब्धि प्रयुक्ता, तेन लब्ध्युपजीवित्वेन प्रमादस्थान सेवितं, तत्तु
प्रमादस्थान गुरुसमीपं आगत्य अवश्यं आलोचयितव्य, अन्यथा विराधकत्व आरयेत, पर चैत्यवन्दनाया आलोचने
तत्र गमन एव न घटां आटीकते, गमनागमनालोचना तु सङ्गतिं अङ्गति एव, यदि हस्तशतादुपरि गम्यते तदा अपि
आगतेन गमनागमन गुरुसमक्ष आलोचयितव्यं एव, किं वाच्य नन्दीश्वरद्वीपरुचकद्वीपगमनागमनयो ?, यदुक्त
श्रीमावश्यकनिर्युक्तौ—

"हत्थसयादागंतुं, गंतु च मुहुत्तगं जहिं चिट्ठे। पंथे वा वच्चंते, नइसंतरणे पडिक्कमणं ॥ १ ॥" पुन श्रीदशवै-
कालिकसूत्रे पञ्चमाध्ययनेऽपि (१७८ पत्रे) आलोचनाविधिः, तथाहि–

"विणएण पविसित्ता, सगासे गुरुणो मुणी । इरियावहियमायाय, आगओ अ पडिक्कमे ॥ ८८ ॥ आभोइत्ताण नीसेसं,
आईआर च जहक्कमं । गमणागमणे चेव, भत्तपाणे व संजए ॥ ८९ ॥ उज्जुप्पन्नो अणुव्विग्गो, अव्वक्खित्तेण चेतसा ।
आलोए गुरुसगासे, जं जहा गहिअं भवे ॥ ९० ॥ न सम्ममालोइअं हुज्जा, पुव्विं पच्छा व जं कडं । पुणो पडिक्कमे

तस्स, वोसट्ठो चियत्तए इमं ॥ ११ ॥ अहो जिणेहिं असावज्जा, वित्ती साहूण देसिआ । मुक्खसाहणहेउस्स, साहुदेहस्स
धारणा ॥ १२ ॥ नमुक्कारेण पारित्ता, करित्ता जिणसंथवं । सज्झायं पट्ठवित्ता णं, वीसमेज्ज खणं मुणी ॥ १३ ॥ पुन
श्रीगौतमस्वामिना श्रीउपासकदशासूत्रे (२१ पत्रे) गमनागमनं आलोचितं अस्ति, तथाहि—
"तते णं से भगवं गोयमे आणंदएणं समणोवासएणं एववुत्ते समाणे, संकिए कंखिए वितिगिच्छिए भेदसमा-
वन्ने आणंदस्स समणोवासगस्स अंतियाओ पडिनिक्खमइ पडिनिक्खमित्ता जेणेव दूइपलासे चेइए, जेणेव समणे
भगवं महावीरे तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता समणस्स भगवओ महावीरस्स अदूरसामंते गमणागमणे पडिक्क-
मइ, पडिक्कमित्ता एसणमणेसणं आलोएइ, आलोइत्ता भत्तपाणं पडिदंसेइ, पडिदंसित्ता समणं भगवं महावीरं वंदइ
नमंसइ" इत्यादि, एवं स्थाने स्थाने साधुभिः आहारार्थं गत्वा आगत्य गुरुपार्श्वे गमनागमनं आलोचितं अस्ति ।
पुनरपि आह मनोमतिः ननु—यदि विद्याचारणा जङ्घाचारणाश्च अन्तराले कदाचित् कालं कुर्युः तदा कुत्र यान्ति ?
उच्यते—गतिः तेषां सूत्रे न लिखिताऽस्ति परं त्वमपि विद, आहारार्थं विद्यमानतीर्थङ्करवन्दनार्थं वा गत्वा कदा
चित् साधुः म्रियते तदा कुत्र गच्छेत् ? अत्र इदं रहस्यं जानीहि—अत्र भावस्य एव प्रधानत्वं ज्ञेयं, यथा संविग्नगी-
तार्थसमीपे साधुः आलोचनाग्रहणार्थं गच्छन् अन्तराले एव कालं कुर्वन् शुद्धभावत्वेन सुगतिमेव गच्छेत् तथा विद्या-
चारणा जङ्घाचारणा अपि सुगतिभाज एव । अपि च मनुष्यक्षेत्राद् बहिः न केऽपि म्रियन्ते मनुष्यक्षेत्रान्तरं अपि "दु-
समुद्दे तिन्नि सेस जले" इति उक्तत्वात्, लवणसमुद्रादौ सिद्धान्ते उक्ता, अथ च पञ्चचत्वारिंशल्लक्षयोजनमिते क्षेत्रे

"यत्र एकः सिद्धः तत्र अनन्ताः सिद्धाः" इत्येवंप्रकारेण सर्वमपि सिद्धक्षेत्र सिद्धजीवव्याप्त तदा एव जातं यदा तदधः पञ्चचत्वारिंशल्लक्षयोजनप्रमिते मनुष्यक्षेत्रेऽपि समश्रेण्या सर्वत्र अनन्ताः सिद्धाः, ततो मनुष्यक्षेत्रान्तःसमुद्रेऽपि अनन्ताः सिद्धाः सन्ति ते के ? तान् विचारय, विचारय । तथा श्रीऔपपातिकसूत्रे (९७ पत्रे) अम्बडश्रावकाधिकारो यथा—

'अम्बडस्स ण नो कप्पइ अण्णउत्थिए वा अण्णउत्थियदेवयाणि वा अण्णउत्थियपरिग्गहिआणि वा अरिहंतचेइआणि वंदित्तए वा नमंसित्तए वा जाव पज्जुवासित्तए वा, नन्नत्थ अरिहंते वा अरिहंतचेइआणि वा" इत्यादि, अत्र अर्हच्चैत्यादिजिनप्रतिमा इति ॥ ३ ॥ एवं श्रीउपासकदशासूत्रे (१४ पत्रे) आनन्दश्रावकाधिकारेऽपि, तथाहि—"नो खलु मे भंते ! कप्पइ अज्जप्पभिइ अन्नउत्थिए वा अन्नउत्थिअदेवयाणि वा अन्नउत्थिअपरिग्गहिआणि अरिहंतचेइआणि वा वंदित्तए वा नमंसित्तए वा" अत्राऽपि चैत्यानि अर्हत्प्रतिमालक्षणानि यथा भौतपरिगृहीतानि वीरभद्र २ महाकाला दीनि ॥ ४ ॥ तथा श्रीप्रश्नव्याकरणसूत्रे तृतीयसंवरद्वारे (१२२ पत्रे) चैत्यवैयावृत्त्यकरणे कर्मनिर्जरा प्रोक्ता, तथाहि—

"अह केरिसए पुणाइ आराहए वयमिणं ? जे से उवहि-भत्त-पाण संगहण-दाणकुसले अच्चंतबाल-दुब्बल-गिलाण-वुड्ढखमके पवत्ति-आयरिय-उवज्झाए सेहे साहम्मिए तवस्सीकुल-गण-संघ-चेइअट्ठे अ निज्जरट्ठी वेयावच्चं अणिस्सिअं दसविहं बहुविहं करेइ" व्याख्याऽपि यथा (१२१ पत्रे) 'जे से' इत्यादि योऽसौ उपधेः भक्तपानानां च दानं च संग्रहणं च तयोः कुशलो=विधिज्ञो यः स तथा, बालश्च दुर्बलश्च इत्यादि समाहारद्वन्द्वः, ततो अत्यन्त बाल-दुर्बल-

ग्लान-वृद्ध-क्षपक तद् तथा, तत्र विषये वैयावृत्य करोति इति योगः, तथा प्रवृत्त्याचार्योपाध्याये इह द्वन्द्वैकत्वात् प्रवृत्त्यादिषु, तत्र प्रवृत्तिलक्षण इद—

"तवसजमजोगेसुं, जो जोगो तत्थ त पवत्तेइ । असहु च निअत्तेइ, गणतत्तिल्लो पवित्ती उ ॥ १ ॥ इतरौ प्रतीतौ तथा 'सेहे'त्ति शैक्षे—अभिनवप्रव्रजिते साधर्मिके=समानधर्मके लिङ्गप्रवचनाभ्या तपस्विनि—चतुर्थभक्तादिकारिणि, तथा कुल=गच्छसमुदायरूप चन्द्रादिक, गणः=कुलसमुदायः कोटिकादिकः, सङ्घः=तत्समुदायरूपः, चैत्यानि जिनप्रतिमा, एतासा योऽर्थः—प्रयोजन स तथा, तत्र च निर्जरार्थी—कर्मक्षयकामः वैयावृत्य—व्यावृत्तकर्मरूप उपष्टम्भन इत्यर्थः, अनिश्रित—कीर्त्यादिनिरपेक्ष दशविध—दशप्रकार आह च—

"वेयावच्च वावड—भावो इह धम्मसाहणनिमित्त । अन्नाइयाण विहिणा, सपायणमेस भावत्थो ॥ १ ॥
आयरिय उवज्झाए, थेरे तवस्सी गिलाण सेहाणं । साहम्मिअ कुल गणे सं—घ सगय तमिह कायव ॥ २ ॥"

इति, बहुविध भक्तपानादिदानभेदेन अनेकप्रकार करोति इति ॥ अत्राऽऽह मनोमतिशिष्य ॥

ननु—प्रश्नव्याकरणे आश्रवद्वारे (१२ पत्रे) निगदित अस्ति "ये विहार-प्रासाद चैत्य—देवकुलादीना अर्थे पृथिवीजीवान् हिंसन्ति ते मन्दबुद्धिकाः" ततोऽह कथ प्रासाद—चैत्यदेवकुलानि मानयामि ? तत्पाठोऽपि (८ पत्रे) यथा—'किं ते ? करिसाणपोक्खरणी—वावि—विप्पिणी—कूव—सर—तलाग—चिति—वेति—खाति अ—आराम—विहार—थूम—पागार—दार—गोपुर—अट्टालग—चरिआ—सेतु—सकम—पासाय—विकप्प—भवण—घर—सरण—लेण—आवण—चेइअ—देवकुल—चित्तसभा—

पवा–आयतण–आवसह–भूमिघर–मंडवाण य कए भायण–भंडोवगरणस्स विविहस्स य अट्ठाए पुढविं हिंसति मंदबुद्धिया" अत्र उच्यते, रे पूर्वापराविचारक ? अत्र विहारो–बौद्धाश्रयः, प्रासादो—नरेन्द्राश्रयः, जिनप्रासादस्तु प्रायो जिनगृह सिद्धायतनं च इति संज्ञात्वात्, चैत्यानि व्यन्तरादिदेवप्रतिमाः, देवकुलानि च सशिखरलौकिकहरिहरादिदेवप्रासादाः, अयं अर्थो ज्ञेयः, अन्यथा "चेइयट्ठे निज्जरट्ठी" इति संवरद्वारे चैत्यवैयावृत्तिकारको निर्जराभागी कथं उक्तः ?, नहि गणधरदेववचनं पूर्वापरविसंवादि स्यात्, अपि च राजप्रश्नीयोपाङ्गादौ (१७ पत्रे) प्रोक्तं–"एय मे पेच्चा हियाए सुहाए खमाए निस्सेसाए आणुगामियत्ताए भविस्सतित्तिकट्टु एवं संपेहेइ" इति, मोक्षपर्यन्तं पूजाफलं विघटेत, न च शाप्य चैत्यशब्दस्य अन्यार्थं कोऽपि भविता (भाव्यते) इति, चैत्यशब्दस्य कुत्राऽपि वृक्षाद्यर्थं वाचकत्वेऽपि तद्वैयावृत्तिकरणे निर्जराभागित्वासम्भवात् ॥ ४ ॥ एवं श्रीऔपपातिकोपाङ्गे (२ पत्रे) चम्पानगरीवर्णनेऽपि अर्हच्चैत्यानि प्रतिपादितानि सन्ति, पाठान्तरे तथाहि–

"अरिहंतचेईअजणवय–विसण्णिविट्ठबहुलेत्ति" व्याख्या यथा–अर्हच्चैत्यानां १ जनानां २ व्रतिनां च ३ विविधानि यानि सन्निविष्टानि–पाटकाः तैः बहुलेति विग्रहः ॥ ५ ॥ तथा श्रीभगवत्यां चमरोद्देशके चमरेन्द्रेणाऽपि सौधर्मं गच्छता अर्हच्चैत्यनिश्रा गृहीताऽस्ति, (१७० पत्रे) तथाहि–

"किं निस्साए णं भंते ! असुरकुमारा देवा उड्ढं उप्पयंति जाव सोहम्मो कप्पो ? गोयमा ! से जहानामए–इह सबरा इ वा बब्बरा इ वा टंकणा इ वा भुत्तुया इ वा पल्हया इ वा पुलिंदा इ वा एगं महं गड्डं वा खड्डं वा दुग्गं वा-

दरिं वा विसम वा पवय वा नीसाए सुमहल्लमवि आसबल वा हत्थिबल वा जोहबल वा धणुबल वा आगलेंति एवा
मेव असुरकुमारा वि देवा णण्णत्थ अरिहंते वा अरिहंतचेइआणि वा अणगारे वा भाविअप्पणो निस्साए उड्ढ उप्पयंति
जाव सोहम्मो कप्पो । × × × (१७५ पत्रे) तते ण तस्स सक्कस्स देविंदस्स देवरण्णो इमेयारूवे अज्झत्थिए ४ जाव समु-
प्पज्जित्था—णो खलु पहू चमरे असुरिंदे असुरराया नो खलु समत्थे चमरे असुरिंदे असुरराया, णो खलु विसए चम-
रस्स असुरिंदस्स असुररण्णो अप्पणो निस्साए उड्ढ उप्पइत्ता जाव सोहम्मो कप्पो, णण्णत्थ अरिहंते वा अरिहंतचेइ
आणि वा अणगारे वा भाविअप्पणो णीसाए उड्ढ उप्पयति जाव सोहम्मो कप्पो" इत्यादि ॥ ६ ॥ पुन श्रीराजप्रश्नीयो-
पाङ्गे (१०४ पत्रे) सूर्याभदेवेन यथा जिनप्रतिमापूजा विस्तरेण विहिताऽस्ति, तथा श्रूयतां, तथाहि—"तए ण से सूरि-
याभे देवे पोत्थयरयणं गिण्हति, गिण्हित्ता पोत्थयरयण मुयइ, मुयइत्ता पोत्थयरयण विहाडेइ, विहाडित्ता पोत्थयरयण वाएइ,
पोत्थयरयण वाएत्ता धम्मिअ ववसाय गिण्हइ, गिण्हित्ता पोत्थयरयण पडिनिक्खिवति, पडिनिक्खिवित्ता सीहासणाओ
अब्भुट्ठेइ, अब्भुट्ठित्ता ववसायसभाओ पुरच्छिमिल्लेण दारेण पडिनिक्खमइ, पडिनिक्खमित्ता जेणेव नंदापुक्खरणी तेणेव
उवागच्छइ, उवागच्छित्ता णंदापुक्खरणिं पुरच्छिमिल्लेण तोरणेण पुरच्छिमिल्लेण तिसोवाणपडिरूवएण पच्चोरुहइ, पच्चो-
रुहित्ता हत्थपाय पक्खालेइ, पक्खालित्ता आयंते चोक्खे परमसुइभूए एग महं सेअ रययामय विमल सलिलपुण्ण मत्त-
गयमुहागितिकुभसमाण भिंगार पगिण्हइ, पगिण्हित्ता जाइ तत्थ उप्पलाइ जाव सतसहस्सपत्ताइ ताइ गिण्हइ, गिण्हित्ता
णदातो पुक्खरणीतो पच्चोरुहति, पच्चोरुहित्ता जेणेव सिद्धायतणे तेणेव पहारेत्थ गमणाए (सूत्र ४२) (१०५ पत्रे)

तते ण त सूरिआभ देव बहवे आभिओगिआ देवा य देवीओ अ अप्पेगइआ फलसहत्थगया जाव अप्पेगइआ धूवकडुच्छुय हत्थगया हट्ठतुट्ठ जाव सूरियाभ देव पिट्ठओ पिट्ठओ समणुगच्छति तए ण से सूरियामे देवे चउहिं सामाणिअसाहस्सीहिं जाव अण्णेहिं य बहूहिं य सूरियाभ जाव देवेहिं य देवीहिं य सद्धिं सपरिवुडे, सवड्ढीए सववलेहिं जाव णातियरवेण जेणेव सिद्धायतणे तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता सिद्धायतण पुरच्छिमिल्लेण दारेण अणुपविसइ, अणुपविसित्ता जेणेव देवच्छदए जेणेव जिणपडिमाओ तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता जिणपडिमाण आलोए जिणपडिमाण पणाम करेइ, पणाम करित्ता लोमहत्थग गिण्हइ, गिण्हित्ता जिणपडिमाण लोमहत्थेण पमज्जइ, पमज्जित्ता जिणपडिमाओ सुरभिणा गधोदएण ण्हाणेइ, ण्हाणित्ता सरसेण गोसीसचदणेण गायाइ अणुलिंपइ, अणुलिंपइत्ता सुरभिगधकासाइएण गायाइ लूहेति-लूहित्ता जिणपडिमाण अहयाइ देवदूसजुयलाइ नियंसेइ, नियसित्ता पुप्फारुहण मल्लारुहण गधारुहण चुण्णारुहण वन्ना-रुहण वत्थारुहण आभरणारुहणं करेइ, करित्ता आसत्तोसत्तविउलवट्टवग्घारिअ मल्लदामकलावं करेइ, करित्ता कयग्गहग-हियकरयलपब्भट्ठविप्पमुक्केण दसद्धवन्नेण कुसुमेण मुक्कपुप्फपुजोवयारकलिअ करेइ, करित्ता जिणपडिमाण पुरओ अच्छेहिं सण्हेहिं रययामएहिं अच्छरसातदुलेहिं अट्ठट्ठमगले आलिहइ, त जहा—सोत्थिअ जाव दप्पण, तयाणतर च ण चदप्पभरयण-वइरवेरुलिअविमलदड कचणमणिरयणभत्तिचित्त कालागुरुपवरकुदुरुक्कतुरुक्कडज्झतमघमघतगधुद्धुआभिराम च गधवट्टि धूववट्टि विणिम्मुयतं वेरुलिअमय कडुच्छुय पग्गहिअ पयत्तेणं धूव दाऊण जिणवराण अट्ठसयविसुद्धगध(गन्त्थ)जुत्तेहिं अत्थजुत्तेहिं अपुणरुत्तेहिं महावित्तेहिं सथुणइ, सथुणित्ता पच्छा सत्तट्ठपयाइ पच्चोसक्कइ, पच्चोसक्कित्ता वाम जाणु अचेइ,

अचित्ता दाहिण जाणु धरणितलंसि निहट्टु तिक्खुत्तो मुद्धाण धरणितलंसि निवाडेइ, निवाडित्ता एगसाडिअ उत्तरासग करेइ, करित्ता ईसिं पच्चुण्णमइ, पच्चुण्णमित्ता करयलपरिग्गहिअ दसनह सिरसावत्त मत्थए अजलिं कट्टु एव वयासी–"नमुत्थुण अरहताण जाव ठाण सपत्ताण" इति ॥ अत्राऽऽह मनोमतिशिष्य —

ननु–सूर्याभदेवेन प्रतिमावत् स्तम्भादीनि अपि अनेकवस्तूनि पूजितानि सन्ति, कथं तर्हि सम्यक्त्वधारी ? उच्यते,—अहो ! विमृश स्तम्भादीनि पूजितानि, परं जिनप्रतिमां विना कस्याऽग्रे नमुत्थुण कथित स्यात् ? तदा दर्शय, अथ च स्तम्भादीना पूजा यदि व्यधायि तदा सम्यक्त्वस्य किं ? यदि श्रीआदिनाथपुत्रेण श्रीभरतचक्रवर्तिना चक्ररत्न पूजित, किं तर्हि तस्य सम्यक्त्व गत ? चक्ररत्नपूजाक्षराणि श्रीजम्बूद्वीपप्रज्ञप्त्या(१८४ पत्रे) यथा–

"तते णं से भरहे राया तस्स आउहघरिअस्स अतिए एयमट्ठ सोच्चा निसम्म हट्ठ जाव सोमणस्सिए विकसितवरकमलनयणवयणे पयलिअवरकडगतुडिअकेऊरमउडकुंडलहारविरायतरइअवच्छे पालवपलबमाणघोलतभूसणधरे ससभम तुरिअ चवल नरिंदे सीहासणाओ अब्भुट्ठेइ, अब्भुट्ठित्ता पायपीढाओ पच्चोरुहइ, पच्चोरुहित्ता पाउयाओ ओमुअति, ओमुइत्ता एगसाडिय उत्तरासंग करेइ, करित्ता अजलिमउलिअग्गहत्थे चक्करयणाभिमुहे सत्तट्ठपयाइ अणुगच्छइ, अणुगच्छित्ता वाम जाणु अचेइ, अचित्ता दाहिण जाणु धरणितलसि निहट्टु करयल जाव अजलिं कट्टु चक्करयणस्स पणाम करेइ" इति, पुन श्रीअभयकुमारेण पूर्वसंगतिक देवं मनसि कृत्वा निजलघुमातृदोहदपूरणनिमित्त अट्ठमभक्त अकारि, तर्हि किं सम्यक्त्वधारी न ? तदक्षराणि अपि श्रीज्ञाताधर्मकथासत्कानि (३० पत्रे) "तए ण

तते ण त सूरिआभं देव सव्वे आभिओगिआ देवा य देवीओ अ अप्पेगइआ कलसहत्थगया जाव अप्पेगइआ धूवकडुच्छुय हत्थगया हट्ठतुट्ठ जाव सूरियाभ देव पिट्ठओ पिट्ठओ समणुगच्छति तए ण से सूरिआभे देवे चउहिं सामाणिअसाह- स्सीहिं जाव अण्णेहिं य बहूहिं य सूरियाभ जाव देवेहिं य देवीहिं य सद्धिं सपरिवुडे, सव्वड्ढीए सव्वबलेहिं जाव णातियरवेण जेणेव सिद्धायतणे तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता सिद्धायतण पुरच्छिमिल्लेण दारेण अणुपविसइ, अणुपविसित्ता जेणेव देवच्छदए जेणेव जिणपडिमाओ तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता जिणपडिमाण आलोए जिणपडिमाण पणाम करेइ, पणाम करित्ता लोमहत्थगं गिण्हइ, गिण्हित्ता जिणपडिमाण लोमहत्थेण पमज्जइ, पमज्जित्ता जिणपडिमाओ सुरभिणागधो- दएण ण्हाणेइ, ण्हाणित्ता सरसेण गोसीसचदणेणं गायाइ अणुलिंपइ, अणुलिंपइत्ता सुरभिगधकासाइएण गायाइ लूहेति- लूहित्ता जिणपडिमाण अहयाइ देवदूसजुयलाइ नियंसेइ, नियंसित्ता पुप्फारुहण मल्लारुहण गधारुहण चुण्णारुहण वन्ना- रुहण वत्थारुहण आभरणारुहणं करेइ, करित्ता आसत्तोसत्तविउलवट्टवग्घारिअ मल्लदामकलाव करेइ, करित्ता कयग्गहग- हियकरयलपब्भट्ठविप्पमुक्केण दसद्धवन्नेण कुसुमेण मुक्कपुप्फपुजोवयारकलिअ करेइ, करित्ता जिणपडिमाण पुरओ अच्छेहिं सण्हेहिं रययामएहिं अच्छरसातदुलेहिं अट्ठट्ठमगले आलिहइ, त जहा—सोत्थिअ जाव दप्पण, तयाणतर च ण चदप्पभरयण- वइरवेरुलिअविमलदड कचणमणिरयणभत्तिचित्त कालागुरुपवरकुदुरुक्कतुरुक्कधूवमघमघतगंधुद्धुआभिराम च गधवट्टि धूववट्टिं विणिम्मुयत वेरुलिअमय कडुच्छुय पग्गहिअ पयत्तेण धूव दाऊण जिणवराण अट्ठसयविसुद्धगध(गन्त्थ)जुत्तेहिं अत्थजुत्तेहिं अपुणरुत्तेहिं महावित्तेहिं संथुणइ, संथुणित्ता पच्छा सत्तट्ठपयाइ पच्चोसक्कइ, पच्चोसक्कित्ता वाम जाणु अचेइ,

जहारिह एव वयासी–खिप्पामेव भो देवाणुप्पिआ ! सव्वरयणामए महइमहालए तओ चेइअथूमे करेह, एग भगवओ तित्थगरस्स चिइगाए, एग गणहरचिइगाए, एग अवसेसाण अणगाराण चिइगाए, तते णं ते बहवे जाव करिंति, तते णं ते बहवे भवणवइ जाव वेमाणिआ देवा तित्थगरस्स परिनिवाणमहिम करेइ, करित्ता जेणेव नदीसरवरे दीवे तेणेव उवागच्छंति तते णं से सक्के देविंदे देवराया पुरच्छिमिल्ले अजणगपव्वए अट्ठाहिअ महामहिम करेंति, तए णं सक्कस्स देविंदस्स चत्तारि लोगपाला चउसु दहिमुहगपव्वएसु अट्ठाहिय महामहिम करेंति, ईसाणे देविंदे देवराया उत्तरिल्ले अजणगे अट्ठाहिअ, तस्स लोगपाला चउसु दहिमुहपव्वगेसु अट्ठाहिअ, चमरो अ दाहिणिल्ले अजणगे तस्स लोगपाला दहिमुहगपव्वएसु, बली पच्चत्थिमिल्ले अजणगे, तस्स लोगपाला दहिमुहगपव्वएसु, तते ण ते बहवे भवणवइवाणमतर जाव अट्ठाहिआओ महामहिमाओ करेंति, करित्ता तेणेव साइ साइ विमाणाइं जेणेव साइ साइ भवणाइ जेणेव साओ साओ सभाओ सुहम्माओ, जेणेव सगा सगा माणवगा चेइअखभा तेणेव उवागच्छति, उवागच्छित्ता वइरामएसु गोलवट्टसमुग्गएसु जिणसकहाओ पक्खिवंति, पक्खिवित्ता अग्गेहिं वरेहिं गधेहिं अ मल्लेहिं अ अच्चेंति, अच्चित्ता विउलाइ भोगभोगाइ भुजमाणा विहरति" इति ॥ ८ ॥ एव जीवाभिगमसूत्रे (२४९ पत्रे) विजयदेवेनाऽपि यथा जिनप्रतिमापूजा व्यधायि, तथा श्रूयतां—

"तते ण तस्स विजयस्स देवस्स आभियोगिया देवा पोत्थयरयण उवणेंति, तए ण से विजये देवे पोत्थयरयण गिण्हइ, गिण्हित्ता पोत्थयरयण अके मुअइ पोत्थयरयण मुइत्ता पोत्थयरयण विहाडेइ, पोत्थयरयण विहाडेत्ता पुण पोत्थ-

तस्स अभयकुमारस्स अयमेयारूवे अब्भत्थिए जाव समुप्पज्जित्था—नो खलु सक्का माणुस्सएण उवाएण मम चुल्लमाउयाए धारिणीए देवीए अकालडोहलमणोरहसंपत्तिं करेत्तए, णण्णत्थ दिव्वेण उवाएण, अत्थि ण मज्झ सोहम्मकप्पवासी पुव्वसंगतिए देवे महिड्ढिए जाव महासोक्खे, त सेय खलु मम पोसहसालाए पोसहियस्स बंभयारिस्स उम्मुक्कमणिसुवण्णस्स ववगयमालावन्नगविलेवणस्स निक्खित्तसत्थमुसलस्स एगस्स अबीअस्स दब्भसथारोवगयस्स अट्ठमभत्त परिगिण्हित्ता पुव्वसगतिकं देव मणसि करेमाणस्स विहरित्तए, तते ण पुव्वसंगतिए देवे मम चुल्लमाउयाए धारिणीए देवीए अयमेयारूवे अकालमेहेसु डोहलं विणेहिस्ति, एवं संपेहेइ, सपेहित्ता जेणेव पोसहसाला तेणामेव उवागच्छति, उवागच्छित्ता पोसहसाल पमज्जति, पमज्जित्ता उच्चारपासवणभूमिं पडिलेहेइ, पडिलेहित्ता दब्भसथारग पडिलेहेइ, पडिलेहित्ता दब्भसथारग दुरुहइ, दुरुहित्ता अट्ठमभत्त परिगिण्हइ, परिगिण्हित्ता पोसहसालाए पोसहिए बंभयारी जाव पुव्वसगतिय देव मणसि करेमाणे करेमाणे चिट्ठति" इत्यादि ॥ ७ ॥ तथा पुनः यदि शक्रादयो देवेन्द्राः जिनदंष्ट्रा अपि पूजयन्ति, तदा जिनप्रतिमाया किं वाच्यम् ! तत्रार्थे जम्बूद्वीपप्रज्ञप्त्या (१५८ पत्र) यदुक्त तत् श्रोतव्य, तथाहि—

तते ण से सक्के देविंदे देवराया भगवओ तित्थगरस्स उवरिल्ल दाहिण सकह गेण्हइ, ईसाणे देविंदे देवराया उवरिल्लं वाम सकह गेण्हइ, चमरे असुरिंदे असुरराया हिट्ठिल्ल दाहिण सकह गेण्हइ, बली वइरोअणिंदे वइरोअणराया हिट्ठिल्ल वाम सकह गेण्हइ, अवसेसा भवणवइ जाव वेमाणिया देवा जहारिहं अवसेसाइ अगमगाइ, केई जिणभत्तीए, केई जितमेयतिकट्टु केई धम्मोत्ति कट्टु गेण्हति, तते णं से सक्के देविंदे देवराया बहवे भवणवइ जाव वेमाणिए देवे

सुरभिणा गधोदएण ण्हाणेइ, ण्हाणित्ता दिव्वाए सुरभिगंधकासाइए गाताइं लूहेइ, लूहित्ता सरसेणं गोसीसचंदणेण गाताणि अणुलिंपइ, गाताणि अणुलिंपेत्ता जिणपडिमाण अहयाइं सेआइं दिव्वाइं देवदूसजुअलाइं नियंसेइ, निअसित्ता अग्गेहिं वरेहिं अ गंधेहिं अ मल्लेहिं अ अच्चेइ, अच्चित्ता पुप्फारुहणं मल्लारुहणं गंधारुहणं वण्णारुहणं चुण्णारुहणं आभरणारुहणं करेति, करित्ता आसत्तोसत्तविउलवट्टवग्घारिअमल्लदामकलावं करेइ, करित्ता अच्छेहिं सण्हेहिं [सेएहिं] रययामएहिं अच्छरसातंदुलेहिं जिणपडिमाणं पुरओ अट्ठट्ठमंगलए आलिहति, त जहा—सोत्थिअ सिरिवच्छ जाव दप्पणं अट्ठट्ठमंगलगे आलिहति, आलिहित्ता कयग्गाहग्गहिअकरयलपब्भट्ठविप्पमुक्केण दसद्धवण्णेण कुसुमेण मुक्कपुप्फपुंजोवयारकलिअं करेइ, करित्ता चंदप्पभवइरवेरुलिअविमलदंड कंचणमणिरयणभत्तिचित्तं कालागुरुपवरकुंदुरुक्कतुरुक्कधूवगंधुत्तमाणुविद्धं धूमवट्टिं विणिम्मुअंत वेरुलिआमयं कडुच्छुयं पग्गहित्तु पयत्तेण धूवं दाऊण जिणवराणं अट्ठसयविसुद्धगंत्थजुत्तेहिं महावित्तेहिं अत्थजुत्तेहिं अपुणरुत्तेहिं संथुणइ, संथुणित्ता सत्तट्ठ पयाइं ओसरइ, ओसरित्ता वामं जाणुं अंचेइ, अंचेइत्ता दाहिणं जाणुं धरणितलंसि निवाडेइ तिक्खुत्तो मुद्धाणं धरणितलंसि नमेइ, नमित्ता ईसिं पच्चुण्णमति, पच्चुण्णमित्ता कडगतुडिअथंभिआओ भुयाओ पडिसाहरइ, पडिसाहरित्ता करयलपरिग्गहिअं सिरसावत्तं मत्थए अंजलिं कट्टु एम [एव] वयासी—नमोत्थुणं अरिहंताणं भगवंताणं जाव सिद्धिगइनामधेयं ठाणं संपत्ताणं त्तिकट्टु वंदइ नमंसइ” इत्यादि, पुनः अत्रैव अग्रे पत्रान्तरे विजयदेवेन जिनसत्कानि अपि पूजितानि सन्ति, तत्पाठो यथा (२५१ पत्रे) “जेणेव सुहम्मा सभा तेणेव पहारेत्थ गमणाए, तए णं तस्स विजयदेवस्स चत्तारि सामाणिअसाहस्सीओ एअप्पभिइं जाव सव्विड्ढीए जाव नाइयरवेणं जेणेव सुहम्मा सभा

यरयण घाएइ पोत्थयरयण वाएत्ता धम्मिअ ववसाय पगिण्हइ, धम्मिय ववसायं पगिण्हित्ता पोत्थयरयण पडिनिक्खिवइ, पडिनिक्खिवित्ता सीहासणाओ अब्भुट्ठेइ, अब्भुट्ठित्ता ववसायसभाओ पुरत्थिमिल्लेण दारेण पडिनिक्खमइ, पडिनिक्खमित्ता जेणेव नदा पुक्खरिणी तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता नदा पुक्खरिणीं अणुप्पयाहिणीकरेमाणे पुरत्थिमिल्लेण दारेण अणुप्पविसइ, अणुप्पविसित्ता पुरत्थिमिल्लेण तिसोपाणपडिरूवगएण पच्चोरुहइ, पच्चोरुहित्ता हत्थ पाय पक्खालेइ, पक्खालित्ता एग मह सेअ रयतामय विमलसलिलपुण्ण मत्तगयमहामुहाकितिसमाण भिंगार पगिण्हइ, भिंगारं पगिण्हित्ता जाइं तत्थ उप्पलाइ पउमाइ जाव सयसहस्सपत्ताइ ताइ गिण्हइ, गिण्हित्ता नदाओ पुक्खरिणीओ पच्चुत्तरेइ, पच्चुत्तरित्ता जेणेव सिद्धायतणे तेणेव पहारेत्थ गमणाए ॥ तए ण तस्स विजयस्स देवस्स चत्तारि सामाणिअसाहस्सीओ जाव अन्ने अ बहवे वाणमतरा देवा य देवीओ अ अप्पेगइआ उप्पलहत्थगया जाव हत्थगया विजय देवं पिट्ठओ पिट्ठओ अणुगच्छंति । तए ण तस्स विजयस्स देवस्स बहवे आभिओगिया देवा देवीओ अ कलसहत्थगया जाव धूवकडुच्छुयहत्थगया विजय देव पिट्ठओ पिट्ठओ अणुगच्छति । तए ण से विजए देवे चउहिं सामाणिअसहस्सीहिं जाव अन्नेहिं य बहूहिं वाणमंतरेहिं देवेहिं य देवीहिं अ सद्धिं सपरिवुडे सव्विड्ढीए सव्वजुईए जाव निग्घोसणाइअरवेण जेणेव सिद्धाययणे तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता सिद्धायतण अणुप्पयाहिणी करेमाणे करेमाणे पुरत्थिमिल्लेण दारेण अणुप्पविसइ, अणुप्पविसित्ता जेणेव देवच्छंदए तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता आलोए जिणपडिमाण पणामं करेइ, पणाम करित्ता लोमहत्थग गिण्हइ, लोमहत्थग गिण्हित्ता जिणपडिमाओ लोमहत्थएण पमज्जइ, पमज्जित्ता

वया पन्नत्ता, तं जहा—पुरत्थिमिल्ले अंजणगपव्वए १ दाहिणिल्ले अंजणगपव्वए २ पच्चत्थिमिल्ले अंजणगपव्वए ३ उत्तरिल्ले अंजणगपव्वए ४, ते णं अंजणगपव्वया चउरासीति जोयणसहस्साइं उड्ढं उच्चत्तेण एगं जोयणसहस्सं उव्वेहेण मूले दसजोयणसहस्साइं विक्खंभेण, तदणंतरं च णं मायाए मायाए परिहायेमाणा परिहायेमाणा उवरिमेगं जोयणसहस्सं विक्खंभेण पन्नत्ता, मूले इक्कतीसं जोयणसहस्साइं छच्च तेवीसे जोयणसए परिक्खेवेण, उवरिं तिन्नि तिन्नि जोयणसहस्साइं एगं च छावट्ठं जोयणसयं परिक्खेवेण, मूले वित्थिन्ना (विच्छिन्ना) मज्झे संखित्ता उप्पिं तणुआ० गोपुच्छसंठाणसंठिआ सव्वअंजणमया अच्छा सण्हा लण्हा घट्ठा मट्ठा नीरया निप्पंका निक्कंकडच्छाया सप्पभा समिरीया सउज्जोया पासाईया दरिसणीया अभिरूवा पडिरूवा, तेसि णं अंजणगपव्वयाणं उवरिं बहुसमरमणिज्जभूमिभागा पन्नत्ता, तेसि णं बहुसमरमणिज्जभूमिभागाणं बहुमज्झदेसभागे चत्तारि सिद्धायतणा पन्नत्ता, ते णं सिद्धाययणा एगं जोयणसयं आयामेणं पन्नत्ता, पन्नासं जोयणाइं विक्खंभेणं, बावत्तरिं जोयणाइं उड्ढं उच्चत्तेणं, तेसिं सिद्धाययणाणं चउद्दिसिं चत्तारि दारा पन्नत्ता, तं जहा—देवदारे १ असुरदारे २ नागदारे ३ सुवण्णदारे ४, तेसु णं दारेसु चउव्विहा देवा परिवसंति, तं जहा—देवा १ असुरा २ नागा ३ सुवण्णा ४, तेसि णं दाराणं पुरओ चत्तारि मुहमंडवा पन्नत्ता, तेसि णं मुहमंडवाणं पुरओ चत्तारि पेच्छाघरमंडवा पन्नत्ता, तेसि णं पेच्छाघरमंडवाणं बहुमज्झदेसभागे चत्तारि वइरामया अक्खाडगा पन्नत्ता, तेसि णं वइरामयाणं अक्खाडगाणं बहुमज्झदेसभागे चत्तारि मणिपीढिआओ पन्नत्ता, तासां णं मणिपीढिआणं उवरिं चत्तारि सीहासणा पन्नत्ता, तेसि णं सीहासणाणं उवरिं चत्तारि विजयदूसा पन्नत्ता, तेसि णं विजयदूसगाणं बहुमज्झसभागे चत्तारि वइरामया अंकुसा पन्नत्ता, तेसु णं वइ-

तेणेव उवागच्छति, उवागच्छित्ता त णं सभं सुधम्म अणुप्पयाहिणी करेमाणे करेमाणे पुरत्थिमिल्लेण अणुपविसइ, अणुपविसित्ता आलोए जिणसकहाणं पणाम करेइ, करित्ता जेणेव मणिपेढिआ जेणेव माणवचेइअखंभे जेणेव वइरामया गोलवट्टसमुग्गका तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता लोमहत्थयं गिण्हइ, गिण्हित्ता वइरामए गोलवट्टसमुग्गए लोमहत्थएण पमज्जइ, पमज्जित्ता वइरामए गोलवट्टसमुग्गए विहाडेइ, विहाडित्ता जिणसकहाओ लोमहत्थएण पमज्जइ, पमज्जित्ता सुरभिणा गन्धोदएण तिसत्तखुत्तो जिणसकहाओ पक्खालेइ, पक्खालित्ता सरसेण गोसीसचंदणेण अणुलिंपइ, अणुलिंपेत्ता अग्गेहिं वरेहिं गन्धेहिं मल्लेहिं अ अच्चिणइ, अच्चिणित्ता धूवं दलयइ, दलित्ता वइरामएसु गोलवट्टसमुग्गएसु पडिनिक्खिवति, पडिनिक्खिवित्ता माणवक चेइयखंभं लोमहत्थएणं पमज्जइ, पमज्जित्ता दिव्वाए उदगधाराए अब्भुक्खेइ, अब्भुक्खेइत्ता सरसेणं गोसीसचंदणेण चच्चए दलयति, दलित्ता पुप्फारुहणं जाव आसत्तोसत्त० कयग्गाह० धूवं दलयति, धूवं दलित्ता जेणेव सभाए सुहम्माए मज्झदेसभाए त चेव दारच्चणिआ" इत्यादि॥८॥पुनः श्रीजीवाभिगमे चन्द्रविमाने चन्द्रवक्तव्यतायां (२८३पत्रे) तथाहि-

"चदस्स ण जोतिसिंदस्स जोतिसरण्णो चदवडेंसए विमाणे सभाए सुहम्माए माणवगंसि चेइयखंभंसि वइरामएसु गोलवट्टसमुग्गएसु बहुआओ जिणसकहाओ सन्निक्खित्ताओ चिट्ठति, जाओ ण चंदस्स जोइसिंदस्स जोइसरण्णो अन्नेसिं च बहूण जोइसिआण देवाण य देवीण य अच्चणिज्जाओ जाव पज्जुवासणिज्जाओ" इत्यादि ॥ ९ ॥ अथ श्रीस्थानाङ्गसूत्रे चतुर्थस्थानके द्वितीयोद्देशके (२२९ पत्रे) शाश्वतजिनप्रतिमाग्रे अष्टाह्निकामहोत्सवं देवाः कुर्वन्ति, तथा निशम्यता, तथाहि-

"[अथ-नन्दीश्वरविचारः] नदीसरवरस्स णं दीवस्स चक्कवालविक्खंभस्स बहुमज्झदेसभागे चउद्दिसिं चत्तारि अंजणगप-

गाण एव आयसगाण थालाण पातीण सुपतिट्ठकाणं मणगुलिआण वातकरगाण चित्ताण रयणकरडगाण" इत्यादि ॥ १० ॥ तथा चमरेन्द्रादयोऽपि ईशानान्ता इन्द्रा निजनिजसौधर्मादिसभाया स्थिता , तत्रवर्तिन्यो जिनदंष्ट्राः पूजनीया अर्चनीयाश्चेति ज्ञात्वा तत्समक्ष अप्सरोभिः सम मैथुनमपि न सेवन्ते । यदुक्त श्रीभगवतीसूत्रे दशमशतके पञ्चमोद्देशके (५०२ पत्रे), तथाहि–

"चमरस्स ण भते! असुरिंदस्स असुरकुमाररण्णो कति अग्गमहिसीओ पन्नत्ताओ ? अज्जो ! पच अग्गमहिसीओ पन्नत्ताओ तजहा–काली १ रायी २ रयणी ३ विज्जु ४ मोहा ५ तत्थ ण एगमेगाए देवीए अट्ठट्ठ देवीसहस्सा परिवारो पन्नत्तो, पभू ण भते! ताओ एगमेगा देवी अण्णाइ अट्ठट्ठदेवी सहस्साइ परिवार विउवित्तए ? एवामेव सपुव्वावरेण चत्तालीस देवीसहस्सा, से त तुडिए, पभू ण भते! चमरे असुरिंदे असुरकुमारराया चमरचचाए रायहाणीए सभाए चमरसि सीहासणसि तुडिएणं सद्धिं दिव्वाइ भोगभोगाइ भुजमाणे विहरित्तए?, णो तिणट्ठे समट्ठे, से केणट्ठे ण भते! एव वुच्चइ? णो पहू चमरे असुरिंदे चमरचचाए रायहाणीए जाव विहरित्तए ? अज्जो चमरस्स ण असुरिंदस्स असुरकुमाररण्णो चमरचचाए रायहाणीए सभाए सुहम्माए माणवए चेइयखभे वइरामएसु गोलवट्टसमुग्गएसु बहूओ जिणसकहाओ सनिक्खित्ताओ चिट्ठति, जाओ ण चमरस्स असुरिंदस्स असुरकुमाररण्णो अण्णेसिं च बहूण असुरकुमाराण देवाण य देवीण य अच्चणिज्जाओ वदणिज्जाओ नमसणिज्जाओ पूयणिज्जाओ सक्कारणिज्जाओ सम्माणणिज्जाओ कल्लाण मगल देवय चेइअ पज्जुवासणिज्जाओ भवति तेसिं पणिहाए नो पभू, से तेणट्ठेणं अज्जो ! एव वुच्चति–णो पहू चमरे असुरिंदे जाव राया चमरचंचाए जाव विहरित्तए

रामएसु अकुसेसु चत्तारि कुंभिआ मुत्तादामा पन्नत्ता, ते ण कुंभिआ मुत्तादामा पत्तेय पत्तेय अन्नेहिं तदद्धउच्चत्तपमाणमित्तेहिं चउहिं अद्धकुंभिकेहिं मुत्तादामेहिं सव्वओ समता संपरिक्खित्ता, तेसि ण पेच्छाघरमडवाण पुरओ चत्तारि मणिपीढियाओ पन्नत्ताओ, तासि णं मणिपीढिआण उवरिं चत्तारि चत्तारि चेतितयूभा पन्नत्ता, तासि ण चेतितयूभाण पत्तेय पत्तेय चउद्दिसिं चत्तारि मणिपीढियाओ पन्नत्ता, तासि ण मणिपीढिआण उवरिं चत्तारि जिणपडिमाओ सव्वरयणामईओ संपलिअंक निसण्णाओ थूभाभिमुहाओ चिट्ठंति, त जहा–रिसहा १ वद्धमाणा २ चदाणणा ३ वारिसेणा ४" इत्यादि ॥ १ ॥ पुन श्रीजीवाभिगमसूत्रे (२३१ पत्रे) शाश्वतजिनप्रतिमापूजाधिकार, तथाहि–

"तासि णं जिणपडिमाण पिट्ठओ पत्तेअ पत्तेअ छत्तधारपडिमाओ पन्नत्ताओ, ताओ ण छत्तधारपडिमाओ हिमरययकुंदेंदुसप्पकासाइं सकोरेंटमल्लदामधवलाइं आतपत्ताइं सलील ओहारेमाणीओ चिट्ठंति । तासि ण जिणपडिमाण उभओ पासिं पत्तेअ पत्तेअ चामरधारपडिमाओ पन्नत्ताओ, ताओ ण चामरधारपडिमाओ चदप्पहवइरवेरुलियनाणामणिकणगरयणविमलमहरिहतवणिज्जुज्जलविचित्तदडाओ चिल्लिआओ संखककुंददगरययमतमथितफेणपुजसण्णिकासाओ सुहुमरययदीहवालाओ धवलाओ चामराओ सलील ओहारेमाणीओ चिट्ठंति । तासि ण जिणपडिमाण पुरओ दो दो नागपडिमाओ, दो दो जक्खपडिमाओ, दो दो भूतपडिमाओ, दो दो कुंडधारपडिमाओ विणओणयाओ पायवडिआओ पंजलिउडाओ सन्निक्खित्ताओ चिट्ठंति, सव्वरयणामतीओ अच्छाओ सण्हाओ लण्हाओ घट्ठाओ मट्ठाओ नीरयाओ निप्पंकाओ जाव पडिरूवाओ । तासि ण जिणपडिमाण पुरओ अट्ठसय घटाण अट्ठसय चदणकलसाण एव अट्ठसय भिंगार-

गाण एव आयसगाण थालाणं पातीण सुपतिट्ठकाणं मणगुलिआण वातकरगाण चित्ताण रयणकरडगाण" इत्यादि ॥ १० ॥ तथा चमरेन्द्राद्योऽपि ईशानान्ता इन्द्रा निजनिजसौधर्मादिसभायां स्थिताः, तत्रवर्तिन्यो जिनदंष्ट्रा पूजनीया अर्चनीयाश्चेति ज्ञात्वा तत्समक्ष अप्सरोभिः सम मैथुनमपि न सेवन्ते । यदुक्त श्रीभगवतीसूत्रे दशमशतके पञ्चमोद्देशके (५०१ पत्रे), तथाहि–

"चमरस्स ण भते! असुरिंदस्स असुरकुमाररण्णो कति अग्गमहिसीओ पन्नत्ताओ? अज्जो! पच अग्गमहिसीओ पन्नत्ताओ तजहा–काली १ रायी २ रयणी ३ विज्जु ४ मोहा ५ तत्थ ण एगमेगाए देवीए अट्ठट्ठ देवीसहस्सा परिवारो पन्नत्तो, पभू ण भते! ताओ एगमेगा देवी अण्णाइ अट्ठट्ठदेवी सहस्साइ परिवार विउव्वितए? एवामेव सपुव्वावरेण चत्तालीस देवीसहस्सा, से त तुडिए, पभू ण भते! चमरे असुरिंदे असुरकुमारराया चमरचचाए रायहाणीए सभाए चमरसि सीहासणसि तुडिएण सद्धिं दिव्वाइ भोगभोगाइ भुजमाणे विहरित्तए?, णो तिणट्ठे समट्ठे, से केणट्ठे ण भते! एव वुच्चइ? णो पहू चमरे असुरिंदे चमरचचाए रायहाणीए जाव विहरित्तए? अज्जो चमरस्स ण असुरिंदस्स असुरकुमाररण्णो चमरचचाए रायहाणीए सभाए सुहम्माए माणवए चेइयखभे वइरामएसु गोलवट्टसमुग्गएसु बहूओ जिणसकहाओ सनिक्खित्ताओ चिट्ठति, जाओ ण चमरस्स असुरिंदस्स असुरकुमाररण्णो अण्णेसिं च बहूण असुरकुमाराण देवाण य देवीण य अच्चणिज्जाओ वदणिज्जाओ नमसणिज्जाओ पूयणिज्जाओ सक्कारणिज्जाओ सम्माणणिज्जाओ कल्लाण मगल देवय चेइअ पज्जुवासणिज्जाओ भवति तेसिं पणिहाए नो पभू, से तेणट्ठेणं अज्जो! एव वुच्चति–णो पहू चमरे असुरिंदे जाव राया चमरचंचाए जाव विहरित्तए

पहू णं अज्जो चमरे असुरिंदे असुरकुमारराया चमरचंचाए रायहाणीए सभाए सुहम्माए चमरंसि सीहासणंसि चउ-सट्ठीए सामाणियसाहस्सीहिं तायत्तीसाए जाव अण्णेहिं य बहूहिं असुरकुमारेहिं देवेहिं अ देवीहिं य सद्धिं संपरिवुडे महयाहय जाव भुंजमाणे विहरित्तए०, केवल परियारिद्धीए णो चेव णं मेहुणवत्तिअं (सूत्र ४०५)" इत्यादि, अत्र तेषां देवानां स्त्रीशब्दश्रवणरूपदर्शनप्रमुखरूपो भोग उक्तः, न मैथुनसेवा, एवं तेषां लोकपालानामपि आलापका ज्ञेया ॥११॥

पुनः मरणसमाधिप्रकीर्णकमध्येऽपि (९७ पत्रे) चैत्यभक्तिः प्रोक्ताऽस्ति, तथाहि-"अरिहंतसिद्धचेइअ-गुरुसु अयधम्म-साहुवग्गे अ। आयरिअउवज्झाए, पवयणे सव्वसंघे अ॥ १९॥ एएसु भत्तिजुत्ता, पूअंता अहरह अणण्णमणा। सम्मत्तमणुस-रिन्ता, परित्तसंसारिआ हुंति ॥ २० ॥ सुविहिअ! इमं पइण्णं, असद्दहंतेहिं णेगजीवेहिं। बालमरणाणि तीए, मयाइं काले अणंताइं ॥२१॥" ॥१२॥ पुनरपि नामस्तवे "कित्तिअवंदिअमहिआ" तत्र कीर्तिता नामादिभिः, वन्दिता मनोवाक्कायैः, महिताः पुष्पादिभिः, "सव्वलोए अरिहंतचेइआणं करेमि काउस्सग्गं वंदणवत्तिआए पूअणवत्तिआए" इत्यादि । १३ । पुनः "जावंति चेइआइं, उड्ढे अ अहे अ तिरिअ लोए अ। सव्वाइं ताइं वंदे, इह संतो तत्थ संताइं ॥ १ ॥" ॥ १४ ॥ एवं श्रीआवश्यकनिर्युक्तौ (११९ पत्रे) अपि श्रीअष्टापदतीर्थे भरतकारितजिनप्रतिमादिवर्णनं, तथाहि-

"थूभसय भाउगाणं, चउवीसं चेव जिणहरे कासी। सव्वजिणाणं पडिमा, वण्णपमाणेहिं निअएहिं ॥४५॥ (मू० भा०)

आयंसघरपवेसो, भरहे पडणं च अंगुलीअस्स। सेसाण उम्मुअणं, संवेगो नाण दिक्खा अ ॥ ४३६ ॥" न च वाच्य-आवश्यकनिर्युक्तेः पञ्चचत्वारिंशदागमेभ्योऽतिरिक्तत्वेन न तद्वचनं प्रमाणमिति-आवश्यकनिर्युक्ते चतुर्दशपूर्वधर-

श्रीभद्रबाहुस्वामिप्रणीतत्वात् श्रीकल्पसूत्रस्य इव सुतरा मान्यत्वात्, नहि समानैककर्तृकग्रन्थेषु एको मान्योऽन्ये तु अमान्या इति ॥ १५ ॥

तथा श्रीजम्बूद्वीपप्रज्ञप्तौ पुनः भणितं, तथाहि-"तित्थयरगुणा पडिमा-सु नत्थि निस्ससय वियाणतो । तित्थयरत्ति नमतो, सो पावइ निज्जर विउल ॥ १ ॥" ॥ १६ ॥ पुन श्रीआवश्यकनिर्युक्तौ (४९३ पत्रे) वंदनाध्ययने यथा-"अकसिणपवत्तगाण, विरयाविरयाण एस खलु जुत्तो । संसारपयणुकरणो, दव्वथए कूवदिट्ठतो ॥ १ ॥" ॥ १९४ ॥ (भा०) श्रीमहानिशीथसूत्रेऽपि यथा-

"काउ पि जिणायतने-हिँ मडिअ सव्वमेइणीपिट्ठ । दाणाइचउक्केण, सुट्ठु वि गच्छिज्ज अच्चुय न पुरओ ॥ १ ॥" ॥१८॥ गणिविद्याप्रकीर्णकेऽपि (७३ पत्रे) यथा-"धणिट्ठा सयभिसा सई, सवणो अ पुणवसू । एएसु गुरुसुस्सूस, चेइआण च पूअणं ॥ ३८ ॥" इति, ॥ १९ ॥ एव देवेन्द्रस्तवेऽपि भवनपत्यधिकारे पूजाधिकारो यथा-

"कणगमणिरयणथूभिअ-रम्माइं चेइआइ भवणाइ । एएसिं दाहिणओ, सेसाण उत्तरे पासे ॥ १ ॥" ॥ २० ॥ पुनः देवेन्द्रस्तवे व्यन्तराधिकारेऽपि (८१ पत्रे) यथा-"मणिकणगरयणथूभिअ-जवूणय[चे]नेइआइ भवणाइ । एएसि दाहिणओ, सेसाण उत्तरे पासे ॥ ७८ ॥ तथा च (९२ पत्रे) "तत्थ विमाणा बहुविहा, पासायपगइचेइयारम्मा । चेरुलिअथूभिआगा, रयणामयदामलकारा ॥ २४२ ॥" ॥ २२ ॥ तथा अनार्यदेशोत्पन्नोऽपि आर्द्रकुमार श्रीअभयकुमारमुक्तजिनप्रतिमादर्शनेन जातिस्मरणज्ञानेन प्रतिबोध अवाप्य आर्यदेशे समागत्य दीक्षा गृहीतवान्, नाऽपि प्रतिमादर्शन

मिना तस्य प्रतिबोधकारणं काऽपि दृष्ट श्रुत वा, तदक्षराणि तु श्रीद्वितीयाङ्गनिर्युक्तौ (३८६ पत्रे) श्रीभद्रबाहुस्वामिकृताया, तथाहि–

"गामे वसतपुरए, सामइओ घरणिसहिअ [ओ] निक्खतो। भिक्खायरिआदिट्ठा, ओहासिअभत्तवेहास ॥ १९१ ॥ सवेगसमावन्नो, माई भत्त चइत्तु दिअलोए। चइऊण अद्दपुरे, अद्दसुओ अद्दओ जाओ ॥ १९२ ॥ पीती अ दोण्ह दूओ, पुच्छणमभयस्स पट्ठवे सोऽवि। तेणावि सम्मद्दिट्ठि–त्ति होज्ज पडिमा रहंमि गया ॥ १९३ ॥" इति ॥ २३ ॥ तथा श्रीबृहत्कल्पेऽपि तीर्थङ्कर १ सामान्यकेवलि २ चतुर्दशपूर्वधर ३ सपूर्णपूर्वधर ४ संविग्नशुद्धचारित्रि ५ असविग्नचारित्रि ६ साधुसदृशवेषमात्रधारि ७ द्वादशव्रतधारिश्रावक ८ निष्केवलसम्यक्त्वधारि ९ जिनप्रतिमाना १० दर्शाना दर्शनेन भव्यजीवाना भावग्राममोक्षज्ञानादिलाभो जायमानो निगदितोऽस्ति, तथाहि–"तित्थयरा १ जिण २ चउदस ३, भिन्ने ४ सविग्ग ५ तह य असंविग्गो ६। सारूविअ ७ वय ८ दंसण ९–पडिमाओ १० भावगामाओ॥ १ ॥" इति ॥ २४ ॥ पुनः श्रीबृहत्कल्पच्छेदग्रन्थे साधो प्रायश्चित्ताधिकारे एव प्रोक्त अस्ति, कोऽपि महात्मा काऽपि ग्रामादौ जिनप्रासाद दृष्ट्वा चैत्य नमस्कर्तु मध्ये गतः, तत्र कथचिद् असमार्यमाणे चैत्ये भगवत्प्रतिमाया उपरिष्टात् लूताकौलिकजालकभ्रमरीगृहादिकं दृष्ट्वा च यदि उपेक्षां कुर्यात्, कोऽर्थो यदि स्वय तत् न दूरीकुर्यात्, तदा गुरुप्रायश्चित्त प्राप्नोति, तत्करणे तु लघुप्रायश्चित्तम्, तत्राऽर्थे तत्रत्या गाथा यथा–

"लूआ कोलिगजालिग–कोत्यलहारी अ उवरिगोहे अ। साडतमसाडते, लहुगा गुरुगा य भत्तीए ॥१॥" इति ॥ २५ ॥

पुन श्रीतीर्थोद्गालिप्रकीर्णकेऽपि श्रेणिकजीवपद्मनाभतीर्थङ्करदीक्षाधिकारे जलजस्थलजकुसुमैः भगवतः पूजा प्रतिपादिताऽस्ति, तथाहि–"चदप्पहाइ सीआ, अविरहिआजम्ममरणमुक्कस्स । आसत्तमल्लदामा, जलयथलयदीवकुसुमेहिं ॥ १ ॥" इति ॥ २६ ॥ इत्य चैत्यस्तवेऽपि पूजा "पूअणवत्तिआए" इति ॥ २७ ॥ श्रीउत्तराध्ययननिर्युक्तौ (१२१ पत्रे) अपि गौतमेन जिनप्रतिमा वन्दिताऽस्ति, तथाहि–

"सोऊण त भगवओ, गच्छइ तहि गोअमो पहिअकित्ती । आरुहइ त नगवर, पडिमाओ वदइ जिणाण ॥ २९१ ॥"

पुनः श्रीआवश्यकनिर्युक्तौ (२१० पत्रे) यथा–

"तत्तो अ पुरिमताले, वग्गुर ईसाण अच्चए पडिमा । मल्लीजिणायण पडिमा, उण्णाए वसि बहुगोट्ठी ॥ ४९० ॥"

पुनः श्रीआवश्यकचूर्णौ (२९५ पत्रे) तत्सम्बन्धलेशोऽपि यथा–"तेण कालेणं तेणं समएण ईसाणे देविंदे देवराया जहा अभिसेगे जाव जाणमाणेण सविड्ढीए सामीं तिक्खुत्तो आयाहिण पयाहिण काऊण वदइ नमसइ, वदित्ता नमसित्ता, जाव पजलिकडे भगवओ चरिअ आगायमाणे सामिमि दिव्वदिट्ठीए पज्जुवासेमाणे चिट्ठइ, वग्गुरो य सेट्ठी त काल ण्हाओ ओल्लपडसाडओ सपरिजणो महया इड्ढीए विविहकुसुमहत्थगतो त आयतण अच्चओ जाति, त च वितिवयमाण ईसाणिंदो पासइ, भणति य भो वग्गुरा ! तुब्भ पच्चक्खतित्थगरस्स महिम ण करेसि, तो पडिम अच्चतो जासि, जा एस महइमहावीरवद्धमाणसामी जगनाहेति लोगपूज्जेति, सो आगओ मिच्छातुक्कड काउ खमेति महिम करेइ" इति ॥ ३० ॥ श्रीसमवायाङ्गसूत्रे (६० पत्रे) जलज–१ स्थलज–२ वैक्रिय–३ पुष्पै उपचारकरण देवाना यथा–"चोत्तीस बुद्धाइसेसा

विना तस्य प्रतिबोधकारणं काऽपि दृष्टं श्रुतं वा, तदक्षराणि तु श्रीद्वितीयाङ्गनिर्युक्तौ (३८६ पत्रे) श्रीभद्रबाहुस्वामिकृतायां, तथाहि—

"गामे वसंतपुरए, सामइओ घरणिसहिओ [ओ] निक्खंतो । भिक्खायरिआदिट्ठा, ओहासिअभत्तवेहास ॥ १९१ ॥ संवेगसमावन्नो, माई भत्तं चइत्तु दिअलोए । चइऊण अद्दपुरे, अद्दसुओ अद्दओ जाओ ॥ १९२ ॥ पीती अ दोण्ह दूओ, पुच्छणमभयस्स पट्ठवे सोऽवि । तेणावि सम्मदिट्ठि–त्ति होज्ज पडिमा रहम्मि गया ॥ १९३ ॥" इति ॥ २३ ॥ तथा श्रीबृहत्कल्पेऽपि तीर्थङ्कर १ सामान्यकेवलि २ चतुर्दशपूर्वधर ३ संपूर्णपूर्वधर ४ संविग्नशुद्धचारित्रि ५ असंविग्नचारित्रि ६ साधुसदृक्षवेषमात्रधारि ७ द्वादशव्रतधारिश्रावक ८ निष्केवलसम्यक्त्वधारि ९ जिनप्रतिमानां १० दशानां दर्शनेन भव्यजीवानां भावग्राममोक्षज्ञानादिलाभो जायमानो निगदितोऽस्ति, तथाहि—"तित्थयरा १ जिण २ चउदस ३, भिन्ने ४ संविग्ग ५ तह य असंविग्गो ६ । सारूविअ ७ वय ८ दंसण ९–पडिमाओ १० भावगामाओ ॥ १ ॥" इति ॥ २४ ॥ पुनः श्रीबृहत्कल्पच्छेदग्रन्थे साधो प्रायश्चित्ताधिकारे एवं प्रोक्तं अस्ति, कोऽपि महात्मा काऽपि ग्रामादौ जिनप्रासादं दृष्ट्वा चैत्यं नमस्कर्तुं मध्ये गतः, तत्र कथञ्चित् असमार्ज्यमाणे चैत्ये भगवत्प्रतिमाया उपरिष्टात् लूताकौलिकजालकभ्रमरीगृहादिकं दृष्ट्वा च यदि उपेक्षां कुर्यात्, कोऽर्थो यदि स्वयं तत् न दूरीकुर्यात्, तदा गुरुप्रायश्चित्तं प्राप्नोति, तत्करणे तु लघुप्रायश्चित्तम्, तत्राऽर्थे तत्रत्या गाथा यथा—

"लूआ कोलिगजालिग–कोत्थलहारी अ उवरिगेहे अ । साहतमसाहते, लहुगा गुरुगा य भत्तीए ॥१॥" इति ॥ २५ ॥

उदायनस्य राज्ञः प्रभावत्याः देव्याः सत्का देवदत्ताऽभिधाना दासी अभूत्, सा च देवनिर्मिता गोशीर्षचन्दनमयीं श्रीमन्महावीरप्रतिमां राजमन्दिरान्तर्वर्तिचैत्यभवनव्यवस्थितां प्रतिचरति स्म, तद्वन्दनार्थं च श्रावक कोऽपि देशान् संचरन् समायातः, तत्र च आगतोऽसौ रोगेण अपटुशरीरो जात, तया च सम्यक् परिचरितः, तुष्टेन च तेन सर्वकामिक आराधितदेवतावितीर्णं गुटिकाशतं अदायि, तया च "अहं कुब्जा विरूपा सुरूपा भूयासं" इति मनसि विभाव्य एका गुटिका भक्षिता, तत्प्रभावात् सा सुवर्णवर्णा जाता, इति सुवर्णगुलिका इति नाम्ना प्रसिद्धिं उपगता, ततोऽसौ चिन्तितवती–"जाता मे रूपसंपदा एतया च किं भर्तृविहीनया ? तत्र तावद् अयं राजा पितृतुल्यो न कामयितव्य, शेषास्तु पुरुषमात्र अतः किं तै ?" ततः उज्जयिन्याः पतिं चण्डप्रद्योतराजं मनसि आधाय गुटिका भक्षिता, ततोऽसौ देवतानुभावात् तां विज्ञाय तदानयनाय हस्तिरत्नं आरुह्य तत्राऽऽयातः, आकारिता च तेन सा, तया उक्तं आगच्छामि यदि प्रतिमां नयसि, तेन उक्तं–"तर्हि श्वो नेष्यामि ।" ततोऽसौ स्वनगरीं गत्वा तद्रूपां प्रतिमां कारयित्वा तां आदाय तथैव रात्रौ आयातः, स्वकीयप्रतिमां देवतानिर्मितप्रतिमास्थाने विमुच्य तां सुवर्णगुलिकां च गृहीत्वा गतः, प्रभाते चण्डप्रद्योतगन्धहस्तिविमुक्तमूत्रपुरीषगन्धेन विमदान् स्वहस्तिनो विज्ञाय ज्ञातचण्डप्रद्योतागमोऽपगतप्रतिमासुवर्णगुलिकानयनोऽसौ उदायनराजा परं कोपं उपगतो दशभिः महाबलै राजभिः सह उज्जयिनीं प्रति प्रस्थितः, अन्तरा पिपासाबाधितसैन्यं त्रिपुष्करकरणेन देवतया निस्तारितसैन्यः अक्षेपेण उज्जयिन्याः बहिः प्राप्तो रथारूढश्च धनुर्वेदकुशलतया सन्नद्धहस्तिरत्नारूढं चण्डप्रद्योतं प्रजिहीर्षुः मण्डल्या

पसत्ता त जहा–"अवट्ठिए" इत्यादि + + + तत्र जलथलयभासुरपभूएण विंटट्ठाइणा दसद्धवन्नेण कुसुमेण जाणुस्सेहप्पमाणमित्ते पुप्फोवयारे किज्जइ" इति ॥ ११ ॥ पुन आवश्यकचूर्णिः (२५७ पत्रे) यथा "सव्वलोए अरिहतचेइआइ वदणवत्तिआए" इत्यादि, अस्य व्याख्या–"न केवल भरहवासाए (जेवि) जाव सव्वलोए सिद्धादी अरिहता चेइआणि अ तेसिं चेव प्रतिकृतिलक्षणानि, 'चिती संज्ञाने', संज्ञान उत्पद्यते काष्ठकर्मादिषु प्रतिकृतिं दृष्ट्वा यथा अरिहतपडिमा एसा इति, अण्णे भणति अरहंता–तित्थगरा तेसिं चेइआणि अरहंतचेइआणि आर्हत्प्रतिमा इत्यर्थः, तेसिं वन्दनादिप्रत्यय 'ठामि काउस्सग्ग' इति योग', तत्र वन्द्यत्वात् तेषां वन्दनार्थं कायोत्सर्गं करोमि" इत्यादि ॥ १२ ॥ श्रीदशाश्रुतस्कन्धनिर्युक्तौ २४२ पत्रेऽपि यथा–"सोहिण पडिमा उदयण–पभावई उप्पायदेवदत्ताहे । मरणुववायतावस–नयण तह भीसणा समणी ॥ १ ॥ गधारगिरी–देवय–पडिमा गुलिआगिलाण पडिअरणे । पज्जोअहरणपुक्खर–करण गहणाभओ सवणा ॥ २ ॥" इति ॥ १३ ॥ पुन श्रूयतां (श्रीप्रश्नव्याकरणसूत्रे ८५ पत्रे)—

"विपुलमोहाभिभूअसन्ना, मेहुणमूलं च सुव्वए तत्थ तत्थ वत्तपुव्वा सगामा जणक्खयकरा सीआए १ दोवईए २ रुप्पिणीए ३ पउमावईए ४ ताराए ५ कंचणाए ६ रत्तसुभद्दाए ७ अहिल्लिआए ८ सुवण्णगुलिआए ९ किन्नरीए १० सुरूवविज्जुमईए ११ रोहिणीए १२ य, अन्नेसु अ एवमाइएसु बहवो महिलाकएसु सुव्वति" इति श्रीप्रश्नव्याकरणसूत्रसन्नाघात्, प्रभावत्या दास्याः देवदत्ताभिधानाया सुवर्णगोलिका इति नाम जात, तत्र प्रतिमाव्यतिकर एव पूर्वदशाश्रुतस्कन्धनिर्युक्तिलिखितो हेतुः, नान्यः, तत्सम्बन्धः वसुदेवहिण्डौ (८९ पत्रे) विस्तरेण यथा–"सिन्धुसौवीरेषु जनपदेषु विदर्भकनगरे

यथा श्रीउपदेशमालासूत्रे[प्रकरणे]–"गाहाण सयगं, पश्वसया चेव चालीसा" इति उक्त, पर प्रान्त्यगाथा तद्व्यतिरिक्ताऽस्ति एव अत्राऽपि ज्ञेय ॥ २९ ॥

॥ इति जिनप्रतिमापूजाधिकारः ॥ २९ ॥

ननु–पूजनीया जगति ज्ञानादयो गुणाः, तद्योगात् तद्वानपि विद्यमानतीर्थङ्करवत्, परं जिनप्रतिमा तु काष्ठपाषाणादिमयी अचेतना च, ततो ज्ञानादिगुणराहित्येन कथङ्कार पूजार्हा जिनप्रतिमा काष्ठादिपुत्तलकवत् ? अत्र उच्यते—सत्य, पर श्रूयतां परमार्थः–

"नामजिणा जिणनामा १, ठवणजिणा जिणवरिंदपडिमाओ २ । दव्वजिणा जिणजीवा ३, भावजिणा समवसरणत्था[त्था] ४ ॥ १ ॥ इति श्रीआवश्यकनिर्युक्तौ श्रीभद्रबाहुस्वामीवचनात् जिनप्रतिमास्थापनाजिनः, तद्दर्शने च सति समवसरणादिस्थो भावजिनः स्मृतिं आयाति, तत्स्मृतौ च तद्गुणचिन्तने चाऽनन्तो लाभः सम्प्रतिपद्यते, सद्यः दुर्गतिनाश सुगतिप्राप्तिश्चाऽपि भवेतामिति, अत्राऽर्थे दृष्टान्तो यथा–भगवता उक्त–'भो साधो ! त्व चित्रलिखितनारीं मा द्राक्षीः, तद्दर्शने नारी स्मृतिं आयास्यति, तत्स्वरूपचिन्तने च दुर्गतौ पात स्यात्, यदुक्त श्रीदशवैकालिकसूत्रे (२३६ पत्रे)–

"चित्तभित्तिं न निज्झाए, नारिं वा सुअलंकिअं । भक्खर पिव दट्ठूण, दिट्ठिं पडिसमाहरे ॥ ५५ ॥" इति ।' ततो यथा चित्रनारीदर्शने अशुभपरिणामः प्रादुर्भवति तथा जिनप्रतिमादर्शने शुभपरिणामो जायते समानयुक्तित्वात् सगतिं अङ्गति च एतत्, पुनरपि श्रूयता उपासकदशादौ (१२ पत्रे), "अन्नउत्थियदेवयाणि वा" इत्यादि उक्तत्वात्, हरिहरप्रमुखमिथ्यात्विदेव–

चमन्त चलनतलशरण्यायितहस्तिनो भुवि निपातनेन वशीकृतवान्, 'दासीपतिः' इति ललाटपट्टे मयूरपिच्छेन अङ्कितवान् इत्यादि ॥ २४ ॥ पुनः भक्तप्रतिज्ञाप्रकीर्णके (२१ पत्रे) जिनभवनजिनबिम्बप्रतिष्ठा प्रतिपादिताऽस्ति, तथाहि–

"अनियाणोदारमणो, हरिसवसविसट्टकञ्चुयकरालो । पूएइ गुरु संघ, साहम्मिअमाइ भत्तीए ॥ ३० ॥ निअदव्वम-पुव्वजिणि–दभवणजिणविंबवरपइट्ठासु । विअरइ पसत्थपोत्थय–सुतित्थतित्थयरपूआसु ॥ ३१ ॥" न च इद वक्तव्य अत्र–अहो ! (२१ पत्रे) "सत्तरिसय जिणाण, व गाहाण समयखित्तपन्नत्तं । आराहतो विहिणा, सासयसुक्ख लहइ मुक्ख ॥ १ ॥" इति उक्तत्वेन अत्र प्रकीर्णके सप्ततिगाथासंख्या उक्ताऽस्ति, अनिआणेत्यादिगाथाद्वये सति द्वासप्ततिगाथा भवन्ति, तत इद गाथाद्वय केनाऽपि नव्य कृत्वा मध्ये क्षिप्त अस्तीति न मानयामि इति, युक्तियुक्तत्वात्, कथ इत्याह–अरे ! शृणु, इद गाथाद्वय प्रतिमोत्थापकमतप्रादुर्भावात् पूर्व कृत पश्चाद्वा ? न तावत्पूर्व, प्रयोजनमन्तरेण पूर्व तत्करणस्य असगतत्वात् नाऽपि पश्चात्, यतः प्रतिमोत्थापकमत त्रिंशदधिकपञ्चदशशत १५३० वर्षे प्रादुर्भूत, तन्मतसंभवप्राक्लिखितासु भक्त-प्रतिज्ञाप्रकीर्णकप्रतिषु (२४ पत्रे) सर्वत्र तद्गाथाद्वयस्य दर्शनात्, अपि चाऽस्मिन्नेव भक्तप्रज्ञाप्रकीर्णके–

"अरिहंतसिद्धचेइअ–पवयणआयरिअसव्वसाहूसु । [तिव्व] तित्थकरेसु भत्तिं, तिगरणसुद्धेण भावेण ॥ १ ॥" इति गाथा वर्तते, तस्याः का वार्ता ? अत्राऽपि चैत्यभक्तिः प्रतिपादिताऽस्ति, पुन संख्यासकलनविचार' श्रूयता—अत्र गाथा-द्वयवर्धनेऽपि न संख्या विघटेत, यत' प्रथमान्त्यगाथयोः तद्विचाराभावात्, तद्विचारप्रतिपादिका गाथा' सप्तति एव,

यथा श्रीउपदेशमालासूत्रे[प्रकरणे]–"गाहाण सयग, पचसया चेव चालीसा" इति उक्त, पर प्रान्त्यगाथा तदृन्यतिरिक्ताऽस्ति एय अत्राऽपि ज्ञेय ॥ ३९ ॥

॥ इति जिनप्रतिमापूजाधिकारः ॥ ३९ ॥

ननु–पूजनीया जगति ज्ञानादयो गुणाः, तद्योगात् तद्वानपि विद्यमानतीर्थङ्करवत्, पर जिनप्रतिमा तु काष्ठपाषाणादिमयी अचेतना च, ततो ज्ञानादिगुणराहित्येन कथङ्कार पूजार्हा जिनप्रतिमा काष्ठादिपुत्तलकवत्? अत्र उच्यते—सत्य, पर श्रूयता परमार्थः–

"नामजिणा जिणनामा १, ठवणजिणा जिणवरिंदपडिमाओ २। दव्वजिणा जिणजीवा ३, भावजिणा समवसरणत्था[त्था] ४ ॥ १ ॥ इति श्रीआवश्यकनिर्युक्तौ श्रीभद्रबाहुस्वामीवचनात् जिनप्रतिमास्थापनाजिन, तद्दर्शने च सति समवसरणादिस्थो भावजिनः स्मृतिं आयाति, तत्स्मृतौ च तद्गुणचिन्तने चाऽनन्तो लाभः संप्रतिपद्यते, सद्यः दुर्गतिनाश सुगतिप्राप्तिश्चाऽपि भवेतामिति, अत्राऽर्थे दृष्टान्तो यथा–भगवता उक्त–'भो साधो! त्व चित्रलिखितनारीं मा द्राक्षीः, तद्दर्शने नारी स्मृतिं आयास्यति, तत्स्वरूपचिन्तने च दुर्गतौ पात स्यात्, यदुक्त श्रीदशवैकालिकसूत्रे (२३६ पत्रे)–

"चित्तभित्तिं न निज्झाए, नारिं वा सुअलंकिअ। भक्खर पिव दट्ठूण, दिट्ठिं पडिसमाहरे ॥ ५५ ॥" इति।' ततो यथा चित्रनारीदर्शने अशुभपरिणामः प्रादुर्भवति तथा जिनप्रतिमादर्शने शुभपरिणामो जायते समानयुक्तित्वात् सगतिं अङ्गति च एतत्, पुनरपि श्रूयता उपासकदशादौ (१२ पत्रे), "अन्नउत्थियदेवयाणि वा" इत्यादि उक्तत्वात्, हरिहरप्रमुखमिथ्यात्विदेव–

भ्रमन्त चलनतलशरव्यथितहस्तिनो भुवि निपातनेन वशीकृतवान्, 'दासीपतिः' इति ललाटपट्टे मयूरपिच्छेन अङ्कितवान् इत्यादि ॥ २४ ॥ पुनः भक्तप्रतिज्ञाप्रकीर्णके (२१ पत्रे) जिनभवनजिनबिम्बप्रतिष्ठा प्रतिपादिताऽस्ति, तथाहि–

"अनियाणोदारमणो, हरिसवसविसट्टकंचुयकरालो । पूएइ गुरु संघ, साहम्मिअमाइ भत्तीए ॥ ३० ॥ निअदव्वम-पुव्वजिणिं–दभवणजिणबिंबवरपइट्ठासु । विअरइ पसत्थपोत्थय–सुतित्थतित्थयरपूआसु ॥ ३१ ॥" न च इद वक्तव्य अत्र—अहो ! (२१ पत्रे) "ससरिसय जिणाण, य गाहाण समयसित्तपन्नत्त । आराहतो विहिणा, सासयसुक्ख लहइ मुक्ख ॥ १ ॥" इति उक्तत्वेन अत्र प्रकीर्णके सप्ततिगाथासंख्या उक्ताऽस्ति, अनिआणेत्यादिगाथाद्वये सति द्वासप्ततिगाथा भवन्ति, तत इद गाथाद्वय केनाऽपि नव्य कृत्वा मध्ये क्षिप्त अस्तीति न मानयामि इति, युक्तियुक्तत्वात्, कथ इत्याह–अरे ! शृणु, इद गाथाद्वय प्रतिमोत्थापकमतप्रादुर्भावात् पूर्वं कृतं पश्चाद्वा ? न तावत्पूर्वं, प्रयोजनमन्तरेण पूर्वं तत्करणस्य असंगतत्वात् नाऽपि पश्चात्, यतः प्रतिमोत्थापकमत त्रिंशदधिकपञ्चदशशत १५३० वर्षे प्रादुर्भूत, तन्मतसंवत्प्राक्लिखितासु भक्त-प्रतिज्ञाप्रकीर्णकप्रतिषु (२४ पत्रे) सर्वत्र तद्गाथाद्वयस्य दर्शनात्, अपि चाऽस्मिन्नेव भक्तप्रज्ञाप्रकीर्णके–

"अरिहंतसिद्धचेइअ–पवयणआयरिअसव्वसाहूसु । [तिव्व] तित्थकरेसु भत्तिं, तिगरणसुद्धेण भावेण ॥ १ ॥" इति गाथा वर्तते, तस्याः का वार्ता ? अत्राऽपि चैत्यभक्तिः प्रतिपादिताऽस्ति, पुनः संख्यासंकलनविचार' श्रूयता—अत्र गाथा-त्रयवर्धनेऽपि न संख्या विघटेत, यत· प्रथमान्त्यगाथयोः तद्विचाराभावात्, तद्विचारप्रतिपादिका गाथा· सप्तति एव,

यथा श्रीउपदेशमालासूत्रे[प्रकरणे]–"गाहाण सयग, पचसया चेव चालीसा" इति उक्त, परं प्रान्त्यगाथा तद्व्यतिरिक्ताऽस्ति एष अत्राऽपि ज्ञेय ॥ ३९ ॥

॥ इति जिनप्रतिमापूजाधिकारः ॥ ३९ ॥

ननु–पूजनीया जगति ज्ञानादयो गुणाः, तद्योगात् तद्वानपि विद्यमानतीर्थङ्करवत्, पर जिनप्रतिमा तु काष्ठपाषाणादिमयी अचेतना च, ततो ज्ञानादिगुणराहित्येन कथङ्कार पूजार्हा जिनप्रतिमा काष्ठादिपुत्तलकवत् ? अत्र उच्यते—सत्य, पर श्रूयता परमार्थः–

"नामजिणा जिणनामा १, ठवणजिणा जिणवरिंदपडिमाओ २ । दव्वजिणा जिणजीवा ३, भावजिणा समवसरणत्था[त्था] ४ ॥ १ ॥ इति श्रीआवश्यकनिर्युक्तौ श्रीभद्रबाहुस्वामीवचनात् जिनप्रतिमास्थापनाजिन, तद्दर्शने च सति समवसरणादिस्थो भावजिनः स्मृतिं आयाति, तत्स्मृतौ च तद्गुणचिन्तने चाऽनन्तो लाभः सम्प्रतिपद्यते, सद्य दुर्गतिनाश सुगतिप्राप्तिश्चाऽपि भवेतामिति, अत्राऽर्थे दृष्टान्तो यथा–भगवता उक्त–'भो साधो ! त्व चित्रलिखितनारीं मा द्राक्षीः, तद्दर्शने नारी स्मृतिं आयास्यति, तत्स्वरूपचिन्तने च दुर्गतौ पातः स्यात्, यदुक्त श्रीदशवैकालिकसूत्रे (२३६ पत्रे)–

"चित्तभित्तिं न निज्झाए, नारिं वा सुअलंकिअं । भक्खर पिव दट्ठूण, दिट्ठिं पडिसमाहरे ॥ ५५ ॥" इति ।' ततो यथा चित्रनारीदर्शने अशुभपरिणामः प्रादुर्भवति तथा जिनप्रतिमादर्शने शुभपरिणामो जायते समानयुक्तित्वात् सगतिं अङ्गति च एतत्, पुनरपि श्रूयता उपासकदशादौ (१२ पत्रे), "अन्नउत्थियदेवयाणि वा" इत्यादि उक्तत्वात्, हरिहरप्रमुखमिथ्यात्विदेव–

प्रयच्छन्ति, तृषितस्य पानीय पाययन्ति, न च साधवः, तेषा भगवता निवारितत्वात् । अन्यत् दूरे तिष्ठतु, कोऽपि धीवरो वदति "भो साधो ! यदि त्व मम रोटिकां (अपूपिकां)ददासि तदाऽह मत्स्यमालं मुञ्चामि" तथापि साधु न ता ददाति तन्मोचयेत्, अपि च पुष्पादिभिः साधवः पूजा न कुर्वन्ति, सचित्तस्पर्शने तेषा अनधिकारात्, परं पुष्पादिभि भगवत्पूजया यत् पुण्य जायते तद् इच्छन्ति, यदुक्तं "वदणवत्तिआए पूअणवत्तिआए सक्कारवत्तिआए सम्माणवत्तिआए" इत्यादि, तथा पुन श्रीआचाराङ्गद्वितीयश्रुतस्कन्धे प्रान्ते तृतीयचूलाया (२८५ पत्रे) भगवता महता महता नन्दादिस्थानभुवोऽपि वन्द्यत्वेन वक्ता सन्ति, तथाहि–

"जम्माभिसेअनिक्खमण चरणनाणुप्पया य निव्वाणे । दिअलोअभवणमदर–नदीसरभोमनगरेसु ॥ २२४ ॥ अट्ठावयमुज्जिंते, गयग्गपयए अ धम्मचक्के अ । पासरहावत्तनग, चमरुप्पाय च वदामि ॥ २२५ ॥" व्याख्या–"तीर्थकृतां जन्मभूमिषु तथा निष्क्रमण–चरण–ज्ञानोत्पत्तिनिर्वाणभूमिषु तथा देवलोकभवनेषु मन्दरेषु तथा नन्दीश्वरद्वीपादौ भौमेषु च पातालभवनेषु यानि शाश्वतानि चैत्यानि तानि वन्देऽहं इति द्वितीयगाथाया अन्ते क्रिया इति, एव अष्टापदे तथा श्रीमदुज्जयन्तगिरौ, गजाग्रपदे दशार्णकूटवर्तिनि तथा तक्षशिलाया धर्मचक्रे, तथा अहिच्छत्राया पार्श्वनाथस्य धरणेन्द्रमहिमास्थाने, एव रथावर्ते पर्वते वैरस्वामिना यत्र पादोपगमन कृत, यत्र च श्रीमद्वर्धमान आश्रित्य चमरेन्द्रेण उत्पतनं कृत, एतेषु स्थानेषु यथासमव अभिगमनवन्दनपूजनोत्कीर्तनादिकाः क्रिया कुर्वतो दर्शनशुद्धि भवति इति"। यथा भगवतीसूत्रे (३ पत्रे) आदौ एव श्रीसुधर्मस्वामिगणधरदेवेन अचेतनाया अपि ब्राह्मीलिपे प्रणाम कृतोऽस्ति,

तथाहि-"नमो अरिहंताण नमो सिद्धाण नमो आयरियाणं नमो उवज्झायाणं नमो लोए सव्वसाहूण (५ पत्रे) णमो बंभीए लिवीए" इति, अर्थोऽपि अयं श्रीअभयदेवसूरिकृतवृत्तिगतः—लिपिः पुस्तकादौ अक्षरविन्यासः, सा च अष्टादशप्रकाराऽपि श्रीमन्नाभेयजिनेन स्वसुताया ब्राह्मीनामिकाया दर्शिता, ततो ब्राह्मी इति अभिधीयते, आह च—"लेह लिवीविहाण, जिणेण बंभीए दाहिण करेणं" इति, अतो 'ब्राह्मी' इति स्वरूपविशेषण लिपेः इति, तदाऽत्र ब्राह्मीलिपेः यो वेत्ता तस्मै नमस्कारो भविष्यति इति अर्थान्तर कार्यं, तस्य सर्वथाविरुद्धत्वात्, कथं ? इत्याह—श्रूयता, नमो ब्राह्मीलिपेः यो वेत्ता तस्मै इति अर्थे क्रियमाणे दूषणत्रयं, कथ ? एक तु वेत्तीति पदं सूत्रे नाऽस्ति, अर्थकरणे कुतः आनीत ? १, द्वितीयं तु व्याकरणादिषु असंगतिः २, तृतीयं तु तस्याः वेत्ता कः साधु श्रावको वा ? नाऽऽद्यः पक्षः, यतः तस्य अर्हदादिपञ्चकान्यतरत्वेन पूर्वं उक्तत्वात् पुनरुक्तदोषपोषस्य प्रसगात्, नाऽपि श्रावकः, तस्य नमस्कारकरणे सुधर्मस्वामिनोऽनुचितत्वेन असंभवात्, तत उभयथाऽपि विरुद्धत्वात् इद नमस्कारकरणं न श्रेयस्कर इति । पुनः 'नमो बंभीए' इति वाक्यस्य अर्थे व्यक्तिः, श्रीसमवायाङ्गसूत्रतो ज्ञेया । पुनः श्रीभद्रबाहुस्वामिना दशधा स्थापना श्रीओघनिर्युक्तिसूत्रे (१२८ पत्रे) प्रोक्ताऽस्ति, तत्र गाथा—

'अक्खे १ वराडए वा २ कट्ठे ३ पोत्थे ४ व चित्तकम्मे वा ५ । सब्भावमसब्भावा, ठवणापिंड वियाणाहि ॥ ३२४ ॥ व्याख्या—स्थापना द्विविधा—सद्भावस्थापना असद्भावस्थापना चेति, तत्र अक्षविषया सद्भावस्थापना असद्भावस्थापना च भवति । कथ ? यदा एक एव अक्षः पिण्डकल्पनया बुद्ध्या कल्प्यते तदा असद्भावस्थापना, यत्र पुनः

ते एव अक्षाः त्रिप्रभृतय एकत्र स्थाप्यन्ते तदा सद्भावस्थापना, एव वराटकेषु १ कपर्दकेषु २ तथा काष्ठकर्मणि २ घा इति । यदा एक एव काष्ठे पिण्डः एष इत्येवं कल्प्यते तदा असद्भावस्थापना, यदा तु एकत्र बहूनि मिलि-तानि पिण्डत्वेन कल्प्यन्ते तदा सद्भावस्थापना, एव 'पुस्ते' [धीउल्लिकादौ] पुत्तलिकादिषु अपि, एव चित्रकर्मणि अपि, यदा एकचित्रकर्मणि पुद्गलपिण्ड इति स्थाप्यते तदा असद्भावपिण्डस्थापना, यदा त्रिप्रभृतिपिण्डबुद्ध्या कल्प्यते तदा सद्भावस्थापना, एवं सद्भावपिण्ड असद्भावपिण्ड च जानीहि । इत्यादि स्थापनापिण्डाधिकारे । पुन' श्रीअनुयोगद्वारसूत्रे (१२ पत्रे) स्थापनावश्यक यथा ॥

"से किं तं ठवणावस्सयं ? ठवणावस्सय २ जण्ण कट्ठकम्मे वा १ चित्तकम्मे वा २ पोत्थकम्मे वा ३ लेप्पकम्मे वा ४ गंथिमे वा ५ वेढिमे वा ६ पूरिमे वा ७ संघाइमे वा ८ अक्खे वा ९ वराडए वा १० एगो वा अणेगो वा सब्भाव-ठवणा वा असब्भावठवणा वा आवस्सएत्ति ठवणा ठविज्जइ से त ठवणावस्सय (सूत्र १०)" इति, एतद्व्याख्या-एत-द्वृत्तितो ज्ञेया, पुनः विचार्यता मनोमते रे ! तव नूतनम् मतं त्रिंशदधिकपञ्चदशशतवर्षे १५३० प्रवर्तित, पर क्वाऽपि तीर्थे श्रूयते जीवत्स्वामिप्रतिमा, पुनः घङ्गाणीनामग्रामे सांप्रतमेव भूमिगृहाद् बह्व्यो पुरातन्यो जिनप्रतिमाः प्रकटीभूता अतिपुरातनाः सन्ति, तत्र तत्र लिखितप्रशस्तिसंवद् एव प्रतिभूः । पुना रामसैन्यग्रामे अपि अतिजीर्णा श्रीऋषभदेव-प्रतिमा प्रादुर्भूताऽस्ति, एवं शतशः स्थाने स्थाने शतशः प्रतिमा इति । पुनः श्रीदशाश्रुतस्कन्धे स्थविरावल्यां श्रीभद्रबाहु-स्वामिना देवर्द्धिगणिक्षमाश्रमणपर्यन्ता भाविनः साधवो वन्दिताः सन्ति, यस्मिन् अवसरे वन्दिताः तदवसरे ते साधुजीवाः

चतुर्गतिवर्तमानाः। ननु—भावश्रमणाः काऽभूवन्? ततो भाविजिना अपि द्रव्यजिना इति हेतोः नमस्काराहीः, तथा स्थापनायाः रूपार्हत्वात् भावार्हद्वत् जिनप्रतिमाऽपि पूजनीया इति रहस्य, पुनरपि पिण्डनिर्युक्तौ तद्वृत्तौ च (६ पत्रे) पिण्डस्थापनाया एव स्वरूपं, तथाहि—"ठवणापिंड अतो वोच्छं" तत्समर्थयमानः स एव आह—

"अक्खे १ वराडए वा २, कट्ठे ३ पोत्थे ४ व चित्तकम्मे वा ५। सब्भाव ६ मसब्भाव ७, ठवणापिंड वियाणाहि ॥ ७ ॥"

व्याख्या—सत इव=विद्यमानस्य इव भाव सत्ता=सद्भावः, किं उक्तं भवति?—स्थाप्यमानस्य इन्द्रादेः अनुरूपाङ्गोपाङ्गचिह्नवाहनप्रहरणादिपरिकररूपो य आकारविशेषो यद्दर्शनात् साक्षाद् विद्यमान इव इन्द्रादिः लक्ष्यते स सद्भावः, तदभावो असद्भावः, तत्र सद्भाव असद्भावं च आश्रित्य अक्षे—चन्दनके वराटके—कपर्दके, वाशब्दोऽङ्गुलीयकादिसमुच्चयार्थः, उभयत्राऽपि च जातौ एकवचनं, तथा काष्ठे—दारुणि पुस्ते=ढिंढलिकादौ, वाशब्दो लेप्यपाषाणसमुच्चये, चित्रकर्मणि वा या पिण्डस्य स्थापना साऽक्षादिः, काष्ठादिषु आकारविशेषो वा पिण्डत्वेन स्थाप्यमानः स्थापनापिण्ड, इयं अत्र भावना—यदा काष्ठे लेप्ये उपले चित्रकर्मणि वा प्रभूतद्रव्यसश्लेषरूपः पिण्डाकार साक्षाद् विद्यमान इव आलिख्यते, यद्वा अक्षाः कपर्दकाः अङ्गुलीयकादयो वा एकत्र सश्लेष्यपिण्डत्वेन स्थाप्यन्ते यथा एष पिण्ड' स्थापित इति, तदा तत्र पिण्डाकारस्य उपलभ्यमानत्वात् सद्भावतः पिण्डस्थापना, यदा तु एकस्मिन् अक्षे वराटके अङ्गुलीयके वा पिण्डत्वेन स्थापना एष पिण्डो मया स्थापित इति, तदा तत्र पिण्डाकारस्य अनुपलभ्यमानत्वात्, अक्षादिगतपरमाणुसङ्घातस्य च अविवक्षणाद् असद्भावतः पिण्डस्थापना, चित्रकर्मणि अपि यदा एकबिन्दुआलिखनेन पिण्डस्थापना, यथा एष पिण्ड

आलिखित इति विवक्षा तदा प्रभूतद्रव्यसंश्लेषाकारादर्शनात् असद्भावपिण्डस्थापना, यदा पुनः एकविन्द्वालिखनेऽपि एष मया गुडपिण्डः ओदनपिण्डः सक्तुपिण्डो वा आलिखित इति विवक्षा तदा सद्भावतः पिण्डस्थापना ॥ अमुं एव सद्भावासद्भावस्थापनाविभाग भाष्यकृत् उपदर्शयति—

"इक्को व असब्भावे, तिण्ह ठवणा व होइ सब्भावे । चित्तेसु असब्भावे, दारुमलेप्पोवले सियरो ॥ ७ ॥"

व्याख्या—एकोऽक्षो वराटकोऽङ्गुलीयकादिः वा यदा पिण्डत्वेन स्थाप्यते तदा सा पिण्डस्थापना, 'असब्भावे' असद्भावविषया, असद्भाविकी इत्यर्थः ॥

तत्र पिण्डाकृतेः अनुपलभ्यमानत्वात्, अक्षादिगतपरमाणुसङ्घातस्य च अविवक्षणात् । यदा तु त्रयाणा अक्षाणा वराटकानां अङ्गुलीयकादीना वा परस्परं एकत्र संश्लेषकरणेन पिण्डत्वेन स्थापना तदा सा पिण्डस्थापना, 'सब्भावे' सद्भाविकी, तत्र पिण्डाकृतेः उपलभ्यमानत्वात्, त्रयाणां चेति उपलक्षणं, तेन द्वयोः अपि बहूना च इत्यपि द्रष्टव्य । तथा 'चित्रेषु'—चित्रकर्मसु यदा एकबिन्द्वालिखनेन पिण्डस्थापना तदा साऽपि असद्भावे, यदा तु चित्रकर्मसु अपि अनेकबिन्दुसंश्लेषालिखनेन प्रभूतद्रव्यसङ्घातात्मकपिण्डस्थापना तदा सा सद्भावस्थापना, पिण्डाकृते तत्र दर्शनात् । तथा दारुकलेप्योपलेषु पिण्डाकृतिसंपादनेन या पिण्डस्य स्थापना स 'इतरः' सद्भावस्थापनापिण्डः, तत्र पिण्डाकारस्य दर्शनात् ॥ तद् एवं उक्तः स्थापनापिण्डः इति ॥ ४० ॥

॥ इति जिनप्रतिमास्थापना जिन–इत्यधिकारः ॥ ४० ॥

ननु–जिनप्रतिमापूजायाः फलं किं? का च जिनप्रतिमापूजकस्य गतिः?, तद् आगमाक्षरैः दर्शयतु, उच्यते—यदेव विद्यमानतीर्थङ्करस्य वन्दनपूजादिफलं तदेव जिनप्रतिमापूजाया अपि फलं सा एव गतिश्चाऽपि, श्रीराजप्रश्नीयोपाङ्गे (१७ पत्रे) विद्यमानतीर्थङ्करस्य वन्दनादिफलं यथा "तं महाफलं खलु देवाणुप्पियाणं तहारूवाणं अरहंताणं भगवंताणं नामगोअस्स वि सवणयाए? किमंग! पुण अभिगमणवंदणनमंसणपडिपुच्छणपज्जुवासणयाए! तं सेयं खलु एगस्स वि आयरिअस्स धम्मिअस्स सुवयणस्स सवणयाए किमंग! पुण विउलस्स अट्ठस्स गहणयाए? तं गच्छामि [गच्छामो] णं देवाणुप्पिय समणं भगवं महावीरं वंदामि नमसामि सक्कारेमि सम्माणेमि कल्लाणं मंगलं चेइयं देवयं पज्जुवासामि, एअं मे पिच्चा हिआए सुहाए खमाए निस्सेयसाए आणुगामियत्ताए भविस्सति त्तिकट्टु एवं संपेहेइ' इत्यादि ॥ १ ॥ एवमेव श्रीविपाकसूत्रे चम्पानगर्यां श्रीमहावीरसमवसरणे श्रीमहावीरदेवस्य वन्दनादिफलं, तथाहि–"एतेणं पेच्चभवे हिआए सुहाए खमाए निस्सेयसाए आणुगामिअत्ताए भविस्सति त्तिकट्टु" इत्यादि ॥ २ ॥ इत्थमेव श्रीभगवतीसूत्रादौ सर्वत्र ज्ञेयं। अथ जिनप्रतिमापूजायाः फलं श्रीराजप्रश्नीयोपाङ्गे (९८ पत्रे) प्रोक्तं तन्निशम्यतां, तथाहि–"तए णं तस्स सूरिआभस्स देवस्स पंचविहाए पज्जत्तीए पज्जत्तीभावं गयस्स समाणस्स इमेयारूवे [अज्झत्थिए] अब्भत्थिए चिंतिए पत्थिए मणोगए संकप्पे समुप्पज्जित्था–किं मे पुव्विं करणिज्जं? किं मे पच्छा करणिज्जं? किं मे पुव्विं सेयं? किं मे पच्छा सेयं? किं मे पुव्विं पि पच्छावि करणिज्जं? किं मे पुव्विं पि पच्छा वि हिआए सुहाए खमाए निस्सेयसाए आणुगामिअत्ताए भविस्सइ? तए णं तस्स सूरिआभस्स देवस्स सामाणिअपरिसोववण्णगा देवा सूरिआभस्स

आलिखित इति विवक्षा तदा प्रभूतद्रव्यसंश्लेषाकारादर्शनात् असद्भावपिण्डस्थापना, यदा पुनः एकबिन्द्वालिखनेऽपि एष मया गुडपिण्डः ओदनपिण्डः सक्तुपिण्डो वा आलिखित इति विवक्षा तदा सद्भावतः पिण्डस्थापना ॥ अमुं एव सद्भावासद्भावस्थापनाविभाग भाष्यकृद् उपदर्शयति—

"इक्को उ असब्भावे, तिण्ह ठवणा उ होइ सब्भावे । चित्तेसु असब्भावे, दारुअलेप्पोवले सियरो ॥ ७ ॥"

व्याख्या-एकोऽक्षो वराटकोऽङ्गुलीयकादिः वा यदा पिण्डत्वेन स्थाप्यते तदा सा पिण्डस्थापना, 'असद्भावे' असद्भावविषया, असद्भाविकी इत्यर्थः ॥

तत्र पिण्डाकृतेः अनुपलभ्यमानत्वात्, अक्षादिगतपरमाणुसङ्घातस्य च अविवक्षणात् । यदा तु त्रयाणा अक्षाणा वराटकानां अङ्गुलीयकादीनां वा परस्परं एकत्र संश्लेषकरणेन पिण्डत्वेन स्थापना तदा सा पिण्डस्थापना, 'सद्भावे' सद्भाविकी, तत्र पिण्डाकृतेः उपलभ्यमानत्वात्, त्रयाणां चेति उपलक्षणं, तेन द्वयोः अपि बहूना च इत्यपि द्रष्टव्य । तथा 'चित्रेषु'-चित्रकर्मसु यदा एकबिन्द्वालिखनेन पिण्डस्थापना तदा साऽपि असद्भावे, यदा तु चित्रकर्मसु अपि अनेकबिन्दुसंश्लेषालिखनेन प्रभूतद्रव्यसङ्घातात्मकपिण्डस्थापना तदा सा सद्भावस्थापना, पिण्डाकृतेः तत्र दर्शनात् । तथा दारुकलेप्योपलेषु पिण्डाकृतिसंपादनेन या पिण्डस्य स्थापना स 'इतरः' सद्भावस्थापनापिण्डः, तत्र पिण्डाकारस्य दर्शनात् ॥ तद् एवं उक्तः स्थापनापिण्डः इति ॥ ४० ॥

॥ इति जिनप्रतिमास्थापना जिन-इत्यधिकारः ॥ ४० ॥

ननु–जिनप्रतिमापूजायाः फल किं? का च जिनप्रतिमापूजकस्य गतिः ?, तद् आगमाक्षरै॰ दर्शयतु, उच्यते—यदेव विद्यमानतीर्थङ्करस्य वन्दनपूजादिफलं तदेव जिनप्रतिमापूजाया अपि फल सा एव गतिश्चाऽपि, श्रीराजप्रश्नीयोपाङ्गे (१७ पत्रे) विद्यमानतीर्थङ्करस्य वन्दनादिफल यथा "त महाफल खलु देवाणुप्पियाण तहारूवाणं अरहंताण भगवंताणं नामगोअस्स वि सवणयाए ? किमग ! पुण अभिगमणवंदणनमसणपडिपुच्छणपज्जुवासणयाए ! त सेय खलु एगस्स वि आयरिअस्स धम्मिअस्स सुवयणस्स सवणयाए किमग ! पुण विउलस्स अट्ठस्स गहणयाए ? त गच्छामि [गच्छामो] णं देवाणुप्पिय समण भगवं महावीरं वदामि नमसामि सक्कारेमि सम्माणेमि कल्लाण मंगल चेइयं देवयं पज्जुवासामि, एअ मे पिच्चा हिआए सुहाए खमाए निस्सेयसाए आणुगामियत्ताए भविस्सति त्तिकट्टु एवं सपेहेइ' इत्यादि ॥ १ ॥ एवमेव श्रीविपाकसूत्रे चम्पानगर्यां श्रीमहावीरसमवसरणे श्रीमहावीरदेवस्य वन्दनादिफलं, तथाहि–"एतेणं पेच्चभवे हिआए सुहाए खमाए निस्सेयसाए आणुगामिअत्ताए भविस्सति त्तिकट्टु" इत्यादि ॥ २ ॥ इत्थमेव श्रीभगवतीसूत्रादौ सर्वत्र ज्ञेय । अथ जिनप्रतिमापूजायाः फलं श्रीराजप्रश्नीयोपाङ्गे (९८ पत्रे) प्रोक्तं तन्निशम्यता, तथाहि–"तए णं तस्स सूरिआभस्स देवस्स पचविहाए पज्जत्तीए पज्जत्तीभाव गयस्स समाणस्स इमेयारूवे [अज्झत्थिए] अब्भत्थिए चिंतिए पत्थिए मणोगए संकप्पे समुपज्जित्था–किं मे पुव्विं करणिज्जं ? किं मे पच्छा करणिज्ज ? किं मे पुर्विं सेय ? किं मे पच्छा सेयं ? किं मे पुर्विं पि पच्छावि करणिज्ज ? किं मे पुर्विं पि पच्छा वि हिआए सुहाए खमाए निस्सेयसाए आणुगामिअत्ताए भविस्सइ ? तए ण तस्स सूरिआभस्स देवस्स सामाणिअपरिसोववण्णगा देवा सूरिआभस्स

देवस्स इमेआरूवमज्झत्थिअ जाव समुप्पन्नं समभिजाणित्ता जेणेव सूरिआभे देवे तेणेव उवागच्छति, सूरिआभ देव करयलपरिग्गहिअं सिरसावत्तं मत्थए अंजलिं कट्टु जएणं विजएणं वद्धावेंति, वद्धावित्ता एवं वयासी–एवं खलु देवाणुप्पिआण सूरिआभे विमाणे सिद्धायतणंसि जिणपडिमाण जिणुस्सेहपमाणमित्ताण अट्ठसयं सन्निखित्तं चिट्ठति, सभाए णं सुहम्माए माणवए चेइए खंभे वइरामएसु गोलवट्टसमुग्गएसु बहूओ जिणसकहाओ सन्निखित्ताओ चिट्ठति, ताओ णं देवाणुप्पिआणं अण्णेसिं च बहूणं वेमाणियाणं देवाण य देवीण य अच्चणिज्जाओ जाव पज्जुवासणिज्जाओ, त एयं णं देवाणुप्पिआणं पुव्विं करणिज्जं, तं एय णं देवाणुप्पिआण पच्छा करणिज्ज तं एय ण देवाणुप्पियाण पुव्विं सेय, त एय ण देवाणुप्पियाणं पच्छा सेय, त एय णं देवाणुप्पिआण पुव्विं पि पच्छा वि हिआए सुहाए खमाए निस्सेयसाए आणुगामिअत्ताए भविस्सति"। पुनः श्रूयतां देवपूजाफलं साधोः पञ्चमहाव्रतपालनस्य श्रीस्थानाङ्गे तृतीयस्थाने चतुर्थोद्देशके (१७६ पत्रे) प्रोक्तं, तदेव फलं जिनप्रतिमापूजनस्याऽपि प्रोक्त, तथाहि–

"तओ ठाणा अववसितस्स अहिताते असुभाते अखमाते अणिस्सेसाते अणाणुगामिअत्ताते भवति, तं–से णं मुंडे भवित्ता अगारातो अणगारिअं पव्वतिते निग्गंथे पावयणे संकिते कंखिते वितिगिच्छिते भेदसमावन्ने कलुससमावन्ने निग्गंथं पावयणं णो सद्दहति णो पत्तियति णो रोएति, त परिस्सहा अभिजुंजिअ अभिजुंजिअ अभिभवति, नो से परिस्सहे अभिजुंजिअ अभिजुंजिअ अभिभवति" से णं मुंडे भवित्ता अगारातो अणगारितं पव्वतिते पंचहिं महव्वएहिं संकिते जाव कलुससमावन्ने पंचमहव्वताइं नो सद्दहति जाव णो से परिस्सहे अभिजुंजिअ अभिजुंजिअ अभिभवति।

से णं मुंडे भवित्ता आगारातो अणगारिअं पव्वइते छहिं जीवनिकाएहिं निस्संकए [किते] जाव परिसहे अभिजुंजिअ अभिजुंजिअ अभिभवति । णो त परिसहा अभिभवति २ ॥"

व्याख्याऽपि यथा—अनन्तरं मरणमुक्त, मृतस्य तु जन्मान्तरे यथाविधस्य यद्वस्तु त्रय यस्मै सपद्यते तस्य तत्तस्मै दर्शयितु-माह—'तओ ठाणा इत्यादि' त्रीणि स्थानानि—प्रवचनमहाव्रतजीवनिकायलक्षणानि अव्यवसितस्य—अनिश्चयवतोऽपराक्रमवतो वाऽहिताय अपथ्याय—असुखाय—दुःखाय अक्षमाय—असगतत्वाय अनिःश्रेयसाय—अमोक्षाय अननुगामिकत्वाय—अशुभानुबन्धाय भवन्ति। 'से ण'ति यस्य त्रीणि स्थानानि अहितादित्वाय भवन्ति। स शकितो—देशत सर्वतो वा सशयवान्, काङ्क्षितस्तथैव मतान्तरस्यापि साधुत्वेन मन्ता विचिकित्सितः—फल प्रति शङ्कोपेतः अत एव भेदसमापन्नो—द्वैधीभावमापन्न एवमिद न चैवमितिमतिक, कलुषसमापन्नो—नैतदेवमितिप्रतिपत्तिकः । ततश्च निर्ग्रन्थानामिद नैर्ग्रन्थ्यक, प्रशस्त प्रगत प्रथम वा वचनमिति प्रवचन—आगमो दीर्घत्व प्राकृतत्वात्, न श्रद्धत्ते सामान्यतो न प्रत्येति—न प्रतीतिविषयी करोति न रोचयति—न चिकीर्षाविषयी करोति 'त'मिति य एवंभूतस्त प्रव्रजिताभास परिसह्यन्ते इति परीषहा—क्षुधादय अभियुज्य अभियुज्य—सम्बन्धमुपगत्य प्रतिस्पर्ध्य वा अभिभवन्ति—न्यक्कुर्वन्ति इति, शेष सुगमं । उक्तविपर्ययसूत्रं प्राग्वत्, किन्तु हित—प्रदोपकर इह परत्र च आत्मनः परेषा च पथ्यान्नभोजनवत्, सुख आनन्दः तृषितस्य शीतलपानमिव, क्षम उचित तथाविधव्याधिव्याघातकौषधपानमिव, निःश्रेयस निश्चित श्रेयः—प्रशस्य भावतः पञ्चनमस्कारकरणमिव अनुगामिक अनुगमनशीलं भास्वरद्रव्यजनितच्छायेवेति ॥ ४ ॥

पुनः श्रीपाक्षिकसूत्रेऽपि, तथाहि–"एस खलु पाणाइवायस्स वेरमणे हिए सुहे खमे निस्सेयसिए आणुगामिए" इत्यत्र इद रहस्य—पंचमहाव्रतपालनस्य यत् "हिआए सुहाए खमाए निस्सेसिआए आणुगामिआए" इत्यनेन फलमुक्त तदेव जिनप्रतिमापूजाया अपि फलमुक्त, पुनश्चैत्यस्य जिनप्रतिमारूपस्य वैयावृत्तिकरणे कर्म निर्जरारूपं फलं श्रीप्रश्नव्याकरणे सवरद्वारे (१२२ पत्रे) प्रोक्त, तथाहि–

"अर्हत-बाल-दुबल-गिलाण वुड्ढखमके पवत्ति-आयरिअ-उवज्झाए सेहे साहम्मिए तवस्सी कुलगण संघ चेइअट्ठे अ निज्जरट्ठी वेयावच्चं अणिस्सियं दसविह बहुविह करेइ अ" अथ जिनप्रतिमापूजकस्य सूर्याभदेवस्य श्रीराजप्रश्नीयोपाङ्गे (५४ पत्रे) श्रीमहावीरदेवेन या गतिरुक्ता ता शृणुतां, तथाहि–

"तए ण से सूरिआमे देवे समणस्स भगवओ महावीरस्स अंतिए धम्म सोच्चा निसम्म हट्ठतुट्ठ जाव हयहियए उट्ठाए उट्ठेति, उट्ठित्ता समणं भगवं महावीरं वंदइ, नमसइ वंदित्ता नमसित्ता एव वयासी—अह णं भंते ! सूरिआमे देवे किं भवसिद्धिए किं अभवसिद्धिए १ सम्मद्दिट्ठी मिच्छदिट्ठी ? २ परित्तसंसारिए अणतसंसारिए ? ३ सुलभबोहिए दुल्लभबोहिए ? ४ आराहए विराहए ? ५ चरिमे अचरिमे ? ६ तए णं समणे भगवं महावीरे सूरिआभं देवं एव वयासी–सूरिआभा ! तुम णं भवसिद्धिए नो अभवसिद्धिए १ सम्मद्दिट्ठी नो मिच्छदिट्ठी २ परित्तससारी नो अणंतसंसारी ३ सुलभबोही नो दुल्लभबोही ४ आराहए नो विराहए ५ चरिमे नो अचरिमे ६ । तए ण से सूरिआमे देवे समणेणं भगव-

या महावीरेणं एवं वुत्ते समाणे हट्ठतुट्ठचित्तमाणंदिए परमसोमणस्से" इत्यादि । पुनः श्रीबृहत्कल्पे जिनप्रतिमादर्शनात् ज्ञानदर्शनचारित्रलाभरूपो भावग्रामः कथितोऽस्ति, तथाहि–

"तित्थयरा १ जिन २ चउदस ३ भिन्ने ४ संविग्ग ५ तह य असंविग्गे ६ सारूविय ७ वय ८ दंसण ९ पडिमाओ १० भावगामाओ ११ ॥ ४१ ॥"

॥ इति जिनप्रतिमापूजाफलाधिकारः ॥ ४१ ॥

ननु–प्रतिमायाः पूजने षट्कायवधेन महानारम्भो जायते, कथ ? पूर्वं पाषाणादिघटने सचित्तपाषाणच्छेदादिना पृथ्वीकायवधः १ प्रतिमायाः स्नानकारापणे एकस्मिन् जलबिन्दौ केवलिनाऽसंख्याता जीवा दृष्टाः प्रतिपादिताश्चेति हेतोरप्कायवधः २ धूपोत्क्षेपे दीपप्रज्वालने चाऽग्निकायवधः ३ शङ्खादिवाद्यवादने वायुकायवधः ४ कुसुममालादीना कण्ठादिपरिधापने वनस्पतिकायवध ५ दीपादौ पतङ्गादिजीवमरणेन त्रसकायवधः ६ इति । जैनधर्मस्तु जीवदयामयः, तत्कथ मानयामि जिनप्रतिमापूजाम् ?, इत्यत्र उच्यते—ननु–जिनधर्मो निःकेवल जीवदयारूपो वाऽऽज्ञासहितदयारूपो वा ? नाऽऽद्यः पक्ष कक्षीकार्यः, भगवदुक्तागमपक्षेण सम प्रत्यक्ष विरोधस्य लक्ष्यमाणत्वात् । कथ यदि श्रीवीतरागदेवेन निःकेवल जीवदयारूपो धर्मः प्ररूपितोऽभविष्यत् तदा साधूना नदीलङ्घनादिकं कर्तव्यं भगवान् नाऽकथयिष्यत् ?, तत्रापि पृथिव्यादिजीवाना वधस्य प्रत्यक्ष जायमानत्वात् । नदीलङ्घनं च श्रीस्थानाङ्गसूत्रे पञ्चमस्थाने द्वितीयोद्देशके प्रथमालापके (२०८ पत्रे), तथाहि–"नो कप्पइ निग्गथाण वा निग्गथीण वा इमाओ उद्दिट्ठाओ गणिआओ वितजिता-

तो पंच महण्णवातो महानदीओ अंतो मासस्स दुक्खुत्तो वा तिक्खुत्तो वा उत्तरित्तए वा संतरित्तए वा, त जहा—गंगा १ जउणा २ सरऊ ३ एरावती ४ मही, ५ पंचहिं ठाणेहिं कप्पति, त जहा—भतसि वा १ दुब्भिक्खसि वा २ पव्वहेज्ज व ण कोइ ३ दओघसि वा एज्जमाणंसि महता वा ४ अणारितेसु य" इत्यादि । पुनः श्रीआचाराङ्गसूत्रे द्वितीयश्रुतस्कन्धे तृतीयाध्ययने ईर्यायाः प्रथमोद्देशके (३४६ पत्रे) "से भिक्खू वा भिक्खुणी वा पुव्वामेव तिरिच्छसंपातिम नावं जाणिज्जा, जाणित्ता से तमायाए एगंतमवक्कमिज्जा २ भंडग पडिलेहिज्जा २ एगओ भोअणभंडग करिज्जा २ ससी–सोवरिअं कायं पाए पमज्जिज्जा २ सागारं भत्तं पच्चक्खाइज्जा, एग पाय जले किच्चा एग पाय थले किच्चा ततो संजयामेव नावं दुरूहिज्जा ॥ (सूत्र १४१) । से भिक्खू वा भिक्खुणी वा नावं दुरूहमाणे नो नावाओ पुरतो दुरूहिज्जा, नो नावाओ मग्गओ दुरूहिज्जा, नो नावाओ मज्झओ दुरूहिज्जा, नो बाहाओ पगिज्झिय २ अंगुलिआए उद्दिसिअ २ ओणमिअ २ उन्नमिअ २ निज्झाइज्जा । से णं परो नावागओ नावागयं वइज्जा—आउसंतो ! समणा ! एयं ता तुमं नावं उक्कसाहिज्जा वा वुक्कसाहि वा खिवाहि वा रज्जूआए वा गहाय आकसाहि, नो से तं परिन्नं परिजाणिज्जा, तुसिणीओ उवेहिज्जा । से णं परो नावागओ नावाग० वइज्जा आउसंतो ! समणा ! नो संचाएसि तुमं नावं उक्कसित्तए वा वुक्कसित्तए वा खित्तए वा रज्जूयाए वा गहाय आकसित्तए वा, आहर, एयं नावाए रज्जूयं सयं चेव णं वयं नावं उक्कसिस्सामो । वा जाव रज्जूए वा गहाय आकसिस्सामो, णो से तं प० तुसिणीओ वइज्जा, से णं परो नावागओ नावा गयं वइज्जा । आउसंतो ! समणा ! एअं ता तुमं नावं आलित्तेण वा पीढएण वा वंसेण वा वलएण वा अवल्लुएण वा वाहेहि, नो से तं प० तुसि० ।

से णं परो० एय ता तुमं नावाए उदय हत्थेण वा पाएण वा मत्तेण वा पडिग्गहेण वा नावाउस्सिंचणेण वा उस्सिंचाहि, णो से तं । से ण परो आउसंतो ! समणा ! एयं तुम नावाए उत्तिंग हत्थेण वा पाएण वा बाहुणा वा ऊरुणा वा उदरेण वा सीसेण वा काएण वा उस्सिंचणेण वा चेलेण वा मट्टियाए वा कुसपत्तएण वा कुविंदएण वा पिहेहि, नो से त । से भिक्खू वा भिक्खुणी वा नावाए उत्तिंगेण उदय आसवमाण पेहाए उवरुवरिं नाव कज्जलावेमाणिं पेहाए नो पर उवसंकमित्तु एव बूया—आउसतो ! गाहावई एय ते नावाए उदय उत्तिंगेण आसवइ उवरुवरिं नावा वा कज्जलावेइ, एयप्पगार मण वा वाय वा नो पुरओ कट्टु विहरिज्जा, अप्पुस्सुए अवहिलेसे एगतगएण अप्पाणं विउसेज्जा समाहीए, तओ० सं०, नावासतारिमे य उदए आहारिय रीइज्जा, एय खलु सया जइज्जासित्तिबेमि × × × × से ण परो णावा० आउसंतो ! समणा ! एय ता तुम छत्तग वा जाव चम्मछेयणग वा गिण्हाहि, एआणि तुम विरूवरूवाणि सत्थजायाणि धारेहि, एय ता तुम दारग वा दारिग वा पज्जेहि णो से त × × × × से ण परो नावागए नावागय वएज्जा—आउसतो ! एस ण समणे नावाए भडभारिए भवति, से ण बाहाए गहाय नावाओ उदगसि पक्खिविज्जा, एयप्पगार निग्घोस सुच्चा निसम्म से अ चीवरधारी सिया खिप्पामेव चीवराणि उव्वेढिज्ज वा निवेढिज्ज वा उप्फेस वा करिज्जा, अह पुण एयं जाणिज्जा अभिक्कतकूरकम्मा खलु बाला बाहाहिं गहाय नावाओ उदगंसि पक्खिविज्जा से पुव्वामेव वइज्जा—आउसतो ! गाहावती मा मेत्तो बाहाए गहाय नावओ उदगसि पक्खिवह, सय चेव ण अह नावाओ उदगसि ओगाहिस्सामि से णेव वयतं परो सहसा बलसा बाहाहिंग० नावाओ उदगसि पक्खिविज्जा, त णो सुमणे सिआ, नो दुम्मणे सिआ, नो

उच्चावय मण नियच्छिज्जा, णो तेसिं बालाण घयाए वहाए समुट्ठिज्जा, अप्पुस्सुए जाव समहीए तओ संजयामेव उदगंसि पविज्जा × × × × से भिक्खू वा भिक्खुणी वा उदगंसि पवमाणे नो हत्थेण हत्थ पाएण पाय काएण काय आसाइज्जा, से अणासायणाए अणासायमाणे तओ सजयामेव उदगंसि पविज्जा । से भिक्खू वा भिक्खुणी वा उदगसि पवमाणे नो उम्मुग्गनिमुग्गिअ करिज्जा, मामेय उदगं कन्नेसु वा अच्छीसु वा नक्कसि वा मुहसि वा परिआवज्जिज्जा, तओ, सजयामेव उदगसि पविज्जा । से भिक्खू वा उदगसि पवमाणे दुब्बलिअ पाउणिज्जा, खिप्पामेव उवहिं विगिंचिज्ज वा विसोहिज्ज वा, नो णेव ण साइज्जिज्जा, अह पुण जाणिज्जा पारए सिआ उदगाओ तीर पाउणित्तए, तओ सजयामेव उदउल्लेण वा ससिणद्धेण वा काएण उदगतीरे चिट्ठिज्जा । से भिक्खू वा भिक्खुणी वा उदउल्ल वा कायं वा ससिणद्ध वा काय नो आमज्जिज्जा वा, णो पमज्जिज्जा वा सलिहिज्जा वा निलिहिज्जा वा उव्वलिज्जा वा उवट्टिज्जा वा आयाविज्ज वा पयाविज्ज वा अह पुण एव जाणिज्जा विगओदओ मे काए छिन्नसिणेहे काए तहप्पगार काय आमज्जिज्ज वा पयाविज्ज वा, तओ सजयामेव गामाणुगाम दूइज्जमाणे णो परेहि सद्धिं परिजविअ २ गामाणुगाम दूइज्जिज्जा ।" पुनरत्रैव तृतीयाऽध्ययनस्य द्वितीयोद्देशके (३४९ पत्रे) एव जङ्घाप्रमाणनदीजललङ्घनविधिमाह, तथाहि—"से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गामाणुगामं दूइज्जमाणे अतरा से जघासंतारिमे उदग [गे] सिआ, से पुव्वामेव ससीसोवरिय काय पाए य पमज्जिज्जा २ एगं पाय जले किच्चा एग पाय थले किच्चा ततो संजयामेव जघासतारिमे उदगसि आहारिअ रीएज्जा" इत्यादि ॥

पुनः श्रीकल्पसूत्रेऽपि तृतीयसामाचार्यां (२५३ पत्रे) नदीलङ्घन उक्त आहारार्थे, तथाहि—"वासावास पज्जोसवियाण

कप्पइ निग्गथाण वा निग्गथीण वा सवओ समंता सक्कोसं जोयण भिक्खायरिआए गतुं, पडिनियत्तए × × × × एरावई कुणालाए जत्थ चक्किआ सिआ, एग पाय जले किच्चा, एग पाय थले किच्चा, एव चक्किआ, एव ण कप्पइ सवओ समता सक्कोस जोयण भिक्खायरियाए गतु पडिनियत्तए" इत्यादि। तथा पुनरपि श्रीकल्पे त्रयोदशसामाचार्यां (२६३ पत्रे) अल्पवृष्टौ जायमानायामपि निर्ग्रन्थाना निर्ग्रन्थीनां च भक्तपानार्थं गमन अनुज्ञात श्रीमहावीरदेवेन, तथाहि—

"वासावासं पज्जोसविअस्स पडिग्गहधारिस्स भिक्खुस्स नो कप्पइ वग्घारिअवुट्ठिकायसि गाहावइकुल भत्ताए वा पाणाए वा निक्खमित्तए वा पविसित्तए वा। कप्पइ से अप्पवुट्ठिकायसि सतरुत्तरसि गाहावइकुल भत्ताए वा पाणाए वा निक्खमित्तए वा पविसित्तए वा" इति वर्षत्यपि मेघे अनस्तमिते सूर्ये साधोः वसतौ आगमने एव आराधकत्व उक्त, तत्र स्थितौ तु विराधकत्व, अत्र आज्ञा एव प्रमाण। निष्केवल जीवदयापक्षे तु अनागमन श्रेयस्कर, आगमनादिना जाताया अप्कायविराधनाया तत्राऽभावात्, तत्सामाचारीपाठोऽपि तत्रैव यथा—

"वासावास पज्जोसविअस्स निग्गथस्स निग्गथीए वा गाहावइकुल पिंडवायपडिआए अणुपविट्ठस्स निगिज्झिय निगिज्झिय वुट्ठिकाए निवइज्जा, कप्पइ से अहे आरामंसि वा अहे उवस्सयंसि वा, अहे विअडगिहंसि वा अहे रुक्खमूलसि वा उवागच्छित्तए", (पुनः २६४ पत्रे) "नो से कप्पइ पुवगहिएण भत्तपाणेण वेल उवायणावित्तए, कप्पइ से पुवामेव विअडग भुच्चा पिच्चा पडिग्गहग सलिहिअ सलिहिअ सपमज्जिय सपमज्जिय एगाययं भडग कट्टु सावसेसे सूरे जेणेव उवस्सए तेणेव उवागच्छित्तए, नो से कप्पइ त रयणिं तत्थेव उवायणावित्तए" इति। पुन श्रूयतां—श्रावकाणा साधूना

उच्चायय मण नियच्छिआ, णो तेसिं बालाण घयाए वहाए समुट्ठिज्जा, अप्पुस्सुए जाव समहीए तओ सजयामेव उदगंसि पविज्जा × × × × से भिक्खू वा भिक्खुणी वा उदगंसि पवमाणे नो हत्थेण हत्थ पाएण पाय काएण काय आसाइज्जा, से अणासायणाए अणासायमाणे तओ सजयामेव उदगंसि पविज्जा । से भिक्खू वा भिक्खुणी वा उदगंसि पवमाणे नो उम्मुग्गनिमुग्गिअ करिज्जा, मामेय उदगं कन्नेसु वा अच्छीसु वा नक्कंसि वा मुहंसि वा परिआवज्जिज्जा, तओ, सजयामेव उदगंसि पविज्जा । से भिक्खू वा उदगंसि पवमाणे दुब्बलिअ पाउणिज्जा, खिप्पामेव उवहिं विगिंचिज्ज वा विसोहिज्ज वा, नो चेव ण साइज्जिज्जा, अह पुण जाणिज्जा पारए सिआ उदगाओ तीर पाउणित्तए, तओ सजयामेव उदउल्लेण वा ससिणद्धेण वा काएण उदगतीरे चिट्ठिज्जा । से भिक्खू वा भिक्खुणी वा उदउल्ल वा काय वा ससिणद्ध वा कार्य नो आमज्जिज्ज वा, णो पमज्जिज्ज वा संलिहिज्ज वा निल्लिहिज्ज वा उव्वलिज्जा वा उवट्टिज्जा वा आयाविज्ज वा पयाविज्ज वा अह पुण एव जाणिज्जा विगओदओ मे काए छिन्नसिणेहे काए तहप्पगार काय आमज्जिज्ज वा पयाविज्ज वा, तओ सजयामेव गामाणुगाम दूइज्जमाणे णो परेहिं सद्धिं परिजविअ २ गामाणुगाम दूइज्जिज्जा ।" पुनरत्रैव तृतीयाऽध्ययनस्य द्वितीयोद्देशके (३४९ पत्रे) एवं जङ्घाप्रमाणनदीजललङ्घनविधिमाह, तथाहि-"से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गामाणुगाम दूइज्जमाणे अंतरा से जघासंतारिमे उदग [गे] सिआ, से पुव्वामेव ससीसोवरिय काय पाए य पमज्जिज्जा २ एग पाय जले किच्चा एगं पाय थले किच्चा तओ सजयामेव जघासंतारिमे उदगंसि आहारिअ रीएज्जा" इत्यादि ॥

पुनः श्रीकल्पसूत्रेऽपि तृतीयसामाचार्यां (२५३ पत्रे) नदीलङ्घन उक्त आहारार्थे, तथाहि—"वासावास पज्जोसवियाण

पसिणाइं पुच्छति पसिणाइं पुच्छित्ता अट्ठाइं परिआदियंति अ० २ उट्ठाए
महावीरं वंदति नमंसंति वंदित्ता नमंसित्ता समणस्स भ० महा० अंतियाओ कोट्ठयाओ चेइयाओ पडिनि० प० २ जेणेव सावत्थी नगरी तेणेव पहा-
रेत्थ गमणाए । तए णं से संखे समणोवासए ते समणोवासए एवं वयासी-तुब्भे णं देवाणुप्पिया ! विउलं असणं पाणं
खाइमं साइमं उवक्खडावेह, तए णं अम्हे तं विउलं असणं पाणं खाइमं साइमं आसाएमाणा विसाएमाणा परिभुंजेमाणा परि-
भाएमाणा पक्खियं पोसहं पडिजागरमाणा विहरिस्सामो, तए णं ते समणोवासगा संखस्स समणोवासगस्स एअमट्ठं
विणएणं पडिसुणंति, तए णं तस्स संखस्स समणोवासगस्स अयमेयारूवे अब्भत्थिए जाव समुप्पज्जित्था-नो खलु मे
सेयं तं विउलं असणं पाणं जाव साइमं आसाएमाणस्स जाव ४ पक्खिअं पोसहं पडिजागरमाणस्स विहरित्तए, सेअं
खलु मे पोसहसालाए पोसहिअस्स बंभचारिस्स उम्मुक्कमणिसुवण्णस्स ववगयमालावन्नगविलेवणस्स निक्खित्तसत्थमुसलस्स
एगस्स अबिइयस्स दब्भसंथारोवगयस्स पक्खिअं पोसहं पडिजागरमाणस्स विहरित्तए त्तिकट्टु एवं संपेहेति २ जेणेव
सावत्थी नगरी जेणेव सए गिहे जेणेव उप्पला समणोवासिआ तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता उप्पलं समणोवासियं
आपुच्छइ, आपुच्छित्ता जेणेव पोसहसाला तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता पोसहसालं अणुपविसइ, अणुपविसित्ता पोसह-
सालं पमज्जइ, पो० २ उच्चारपासवणभूमिं पडिलेहेइ उ० पडि० २ दब्भसंथारगं संथरति, दब्भ० सं० २ दब्भसंथारगं
दुरूहइ, दु० २ पोसहसालाए पोसहिए बंभचारी जाव पक्खिअं पोसहं पडिजागरमाणे विहरइ । तए णं ते समणोवासगा
जेणेव सावत्थी नगरी जेणेव साइं गिहाइं तेणेव उवागच्छंति, उवागच्छित्ता विउलं असणं पाणं खाइमं साइमं उवक्ख-

च सर्वधर्मकर्तव्य पृथिव्याद्यारम्भपूर्वकमेव दृश्यते, यतो वद र्स्व श्रेणिककोणिकतुङ्गिकानगरीवास्तव्यश्रावकादीनां भग-
वद्वन्दनार्थं गमनाऽऽगमने पृथिव्यप्वनस्पतिकुन्थुपिपीलिकादिजीवाना उपमर्दन जात न वा ? जातमेव, न च वक्तव्य
जीवोपमर्दे तेषा पुण्यमपि जातं न भविष्यतीति । तेषां हि—
"आए सुहाए खमाए निस्सेअसाए अणुगामिअत्ताए भविस्सइ" इति फलस्योक्तत्वात् । अपि च पुष्कलिश्रावकेण
पाक्षिकपर्वण्यपि साधर्मिकाणां भोजनाविना साधर्मिकवात्सल्य चक्रे, तत्र तस्यारम्भो लग्नो न वा ? न च वाच्यं तस्याऽऽरम्भ
एव लग्नः, न शुभ फल भावि इति । यतस्तत्रैव तस्य पुण्यपुष्टेः फलस्योक्तत्वात् । यदुक्तं श्रीभगवतीसूत्रे द्वादशशतके प्रथ-
मोद्देशके (५५२ पत्रे) तथाहि—
"तेण कालेण तेण समएण सावत्थी नाम नगरी होत्था, वण्णओ कोट्ठए चेइए वण्णओ, तत्थ ण सावत्थीए नगरीए
बहवे संखप्पामोक्खा समणोवासगा परिवसति, अड्ढा जाव अपरिभूया अभिगयजीवाजीवा जाव विहरति, तस्स णं
संखस्स समणोवासगस्स उप्पलानामं भारिआ होत्था, सुकुमाल जाव सुरूवा समणोवासिया अभिगयजीवाजीवा
जाव विहरति । तत्थ णं सावत्थीए नगरीए पोक्खलीनाम समणोवासए परिवसइ अड्ढे अभिगयजाव विहरइ, तेण
कालेणं तेण समएणं सामी समोसढे परिसा निग्गया जाव पज्जुवासति, तए ण ते समणोवासगा इमीसे जहा आलभि-
याए जाव पज्जुवासइ, तएण समणे भगवं महावीरे तेसिं समणोवासगाण तीसे य महति० धम्मकहा जाव परिसा
पडिगया, तए ण ते समणोवासगा समणस्स भगवओ महावीरस्स अतियं धम्म सोच्चा निसम्म हट्ठ तुट्ठ० समणं भगव

अ० २ उट्ठाए
महावीर वंदंति नमसंति वंदित्ता नमसित्ता पसिणाइं पुच्छति पसिणाइं पुच्छित्ता अट्ठाइं परिआदिअंति अ० २ उट्ठाए
उट्ठेति उ० २ समणस्स भ० महा० अंतियाओ कोट्ठयाओ चेइयाओ पडिनि० प० २ जेणेव सावत्थी नगरी तेणेव पहा-
रेत्थ गमणाए। तए णं से संखे समणोवासए ते समणोवासए एवं वयासी-तुब्भे णं देवाणुप्पिया! विउलं असणं पाणं
खाइम साइमं उवक्खडावेह, तए णं अम्हे तं विउलं असणं पाणं खाइमं साइमं आसाएमाणा विसाएमाणा परिभुंजेमाणा परि-
भाएमाणा पक्खियं पोसहं पडिजागरमाणा विहरिस्सामो, तए णं ते समणोवासगा संखस्स समणोवासगस्स एअमट्ठं
विणएणं पडिसुणंति, तए णं तस्स संखस्स समणोवासगस्स अयमेयारूवे अब्भत्थिए जाव समुप्पज्जित्था-नो खलु मे
सेयं तं विउलं असणं पाणं खाइमं साइमं आसाएमाणस्स जाव ४ पक्खिअं पोसहं पडिजागरमाणस्स विहरित्तए, सेअं
खलु मे पोसहसालाए पोसहिअस्स बंभचारिस्स उम्मुक्कमणिसुवण्णस्स ववगयमालावण्णगविलेवणस्स निक्खित्तसत्थमुसलस्स
एगस्स अबिइयस्स दब्भसंथारोवगयस्स पक्खिअं पोसहं पडिजागरमाणस्स विहरित्तए त्तिकट्टु एवं संपेहेति २ जेणेव
सावत्थी नगरी जेणेव सए गिहे जेणेव उप्पला समणोवासिआ तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता उप्पलं समणोवासियं
आपुच्छइ, आपुच्छित्ता जेणेव पोसहसाला तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता पोसहसालं अणुपविसइ, अणुपविसित्ता पोसह-
सालं पमज्जइ, पो० प० २ उच्चारपासवणभूमीं पडिलेहेइ, उ० पडि० २ दब्भसंथारगं संथरति, दब्भ० सं० २ दब्भसंथारगं
दुरूहइ, दु० २ पोसहसालाए पोसहिए बंभयारी जाव पक्खिअं पोसहं पडिजागरमाणे विहरइ। तए णं ते समणोवासगा
जेणेव सावत्थी नयरी जेणेव सयाइं गिहाइं तेणेव उवागच्छंति, उवागच्छित्ता विउलं असणं पाणं खाइमं साइमं उवक्खा-

हावेंति उ० २ अण्णमण्णे सद्दावेंति अ० स० २ एव वयासी—एवं खलु देवाणुप्पिया ! अम्हेहिं से विउले असणपाणखाइमसाइमे उवक्खडाविए, संखे य ण समणोवासए नो हव्वमागच्छइ, त सेय खलु देवाणुप्पिया ! अम्ह सख समणोवासग सद्दावेत्तए । तए ण से पोक्खली समणोवासए ते समणोवासए एव वयासी—अच्छह ण तुज्झे देवाणुप्पिया ! सुणिव्वुया वीसत्था अहन्न सख समणोवासग सद्दावेमित्तिकट्टु तेसिं समणोवासगाण अतिआओ पडिनिक्खमइ प० २ सावत्थीए नगरीए मज्झमज्झेण जेणेव सखस्स समणोवासगस्स गिहे तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता सखस्स समणो वासगस्स गिहं अणुपविट्ठे । तए णं सा उप्पला समणोवासिआ पोक्खलिं समणोवासग एज्जमाण पासइ पासित्ता हट्ठतुट्ठ० आसणाओ अब्भुट्ठेइ, अब्भुट्ठित्ता सत्तट्ठ पयाइ अणुगच्छइ अणुगच्छित्ता पोक्खलिं समणोवासगं वदति नमसति, वदित्ता नमसित्ता आसणेण उवनिमतेइ, आ० २ एवं वयासी—सदिसंतु ण देवाणुप्पिया ! किमागमणप्पयोअण ? तए णं से पोक्खली समणोवासए उप्पल समणोवासिय एव वयासी—कहिन्न देवाणुप्पिये ? सखे समणोवासए ? तए ण सा उप्पला समणोवासिआ पोक्खल समणोवासग एव वयासी—एव खलु देवाणुप्पिया ! सखे समणोवासए पोसहसालाए पोसहिए बभयारी जाव विहरइ । तए ण से पोक्खली समणोवासए जेणेव पोसहसाला जेणेव सखे समणोवासए तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता गमणागमणाए पडिक्कमइ, ग० २ सख समणोवासग वदति नमसति, वदित्ता नमसित्ता एव वयासी—एव खलु देवाणुप्पिया ! अम्हेहिं से विउले असण जाव साइमे उवक्खडाविए तं गच्छामोण देवाणुप्पिया ! त विउल असण जाव साइम आसाएमाणा जाव पडिजागरमाणा विहरामो । तए ण से संखे समणोवासए पोक्खलिं समणोवासग एव वयासी—नो खलु कप्पति

देवाणुप्पिया ! त विउल असण पाणं खाइमं साइमं आसाएमाणस्स जाव पडिजागरमाणस्स विहरित्तए, कप्पइ मे पोसह-सालाए पोसहिअस्स जाव विहरित्तए, त छंदेणं देवाणुप्पिया ! तुब्भे त विउल असण पाण खाइम साइमं आसाएमाणा जाव विहरह, तए ण से पोक्खली समणोवासए सखस्स समणोवासगस्स अतियाओ पोसहसालाओ पडिनिक्खमति, पडिनिक्ख-मित्ता । सावत्थिं नगरिं मज्झमज्झेणं जेणेव ते समणोवासगा तेणेव उवागच्छइ" इत्यादि। अपि च श्राद्धाना साधुवन्दनार्थं सामायिकपौषधग्रहणार्थं धर्मशालाया गमनागमने, तथा क्षुधितस्य भोजनप्रदाने, तृषितस्य पानीयपाने आरम्भो जायते न वा ? तथा साधवे अन्न [दान] ददता उष्णधान्यस्थाल्युद्घाटने उष्णबाष्पादिना वायुकायस्य सर्वत्र भ्रमरसूक्ष्मत्रसजीवाना च घातो भवति न वा ? । तथा कटिच्छिकाझाटने बादरवायुकायादिवधो भवति न वा ? । तथा धान्यादिना सर्पादिजीवमोचने आरम्भो जायते न वा ? । सर्वत्र भवत्येव इति रहस्य, तस्य प्रत्यक्ष दृश्यमानत्वेन अपलपितु अशक्यत्वात् । पुनर्यद् सामायिकपौषधादिकधर्मकर्तव्यकरणार्थं धर्मशाला कार्यते तत्र तु प्रकट षट्कायोपमर्दो दरीदृश्यते, ततस्तद्धर्मशाला-कारापणे पुण्य पाप वा जायते ? । न च पुण्यमिति वक्तव्य, स्वपक्षक्षतेः । नाऽपि पाप, न च धर्मार्थं पापं कर्तव्यमिति भवन्मत, तदा कुत्र यास्यति ? । पुनः पाप चेत्, तदा धर्मशालानामस्थाने पापशालेति कथ्यताम् । तत उभयथाऽपि तव सकटे पातो जात इतो व्याघ्र इतस्तटी । एव साधूनामपि गोचरी(र्या)भ्रमणे १ गुरुवन्दनार्थं गमने २ विहारकरणे ३ वस्त्र-पात्रादिप्रतिलेखनादिक्रियाकरणे ४ प्रतिक्रमणादौ क्षमाश्रमण दाने ५ च सर्वत्र पदे पदे आरम्भपूर्विकैव धर्मप्रवृत्तिः दृश्यते । अत्राऽऽह मनोमति शिष्यः, ननु यदि आरम्भपूर्विका प्रवृत्तिः एषा, तर्हि आरम्भस्य अशुभगतिहेतुत्वेन

दावेंति उ० २ अण्णमण्णे सद्दावेंति अ० स० २ एव वयासी—एवं खलु देवाणुप्पिया! अम्हेहिं से विउले असणपाणखाइमसाइमे उवक्खडाविए, सखे य ण समणोवासए नो हव्वमागच्छइ, त सेय खलु देवाणुप्पिया! अम्ह सख समणोवासग सद्दावेत्तए। तए ण से पोक्खली समणोवासए ते समणोवासए एव वयासी—अच्छह ण तुज्झे देवाणुप्पिया! सुणिव्वुया वीसत्था अहण्ण सख समणोवासग सद्दावेमित्तिकट्टु तेसिं समणोवासगाणं अतिआओ पडिनिक्खमइ प० २ सावत्थीए नगरीए मज्झमज्झेण जेणेव संखस्स समणोवासगस्स गिहे तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता सखस्स समणो वासगस्स गिह अणुपविट्ठे। तए ण सा उप्पला समणोवासिआ पोक्खलिं समणोवासग एज्जमाण पासइ पासित्ता हट्ठतुट्ठ० आसणाओ अब्भुट्ठेइ, अब्भुट्ठित्ता सत्तट्ठ पयाइ अणुगच्छइ अणुगच्छित्ता पोक्खलिं समणोवासग वदति नमसति, वदित्ता नमसित्ता आसणेण उवनिमतेइ, आ० २ एवं वयासी—सदिसंतु ण देवाणुप्पिया! किमागमणप्पयोअण? तए णं से पोक्खली समणोवासए उप्पल समणोवासियं एव वयासी—कहिश देवाणुप्पिये? सखे समणोवासए? तए णं सा उप्पला समणोवासिआ पोक्खल समणोवासग एव वयासी—एव खलु देवाणुप्पिया! सखे समणोवासए पोसहसालाए पोसहिए बभयारी जाव विहरइ। तए ण से पोक्खली समणोवासए जेणेव पोसहसाला जेणेव सखे समणोवासए तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता गमणागमणाए पडिक्कमइ, ग० २ संख समणोवासग वदति नमसति, वदित्ता नमसित्ता एव वयासी—एव खलु देवाणुप्पिया! अम्हेहिं से विउले असण जाव साइमे उवक्खडाविए त गच्छामोण देवाणुप्पिया! त विउल असण जाव साइम आसाएमाणा जाव पडिजागरमाणा विहरामो। तए ण से संखे समणोवासए पोक्खलिं समणोवासग एव वयासी—नो खलु कप्पति

देवाणुप्पिया ! त विउल असण पाणं खाइमं साइमं आसाएमाणस्स जाव पडिजागरमाणस्स विहरित्तए, कप्पइ मे पोसहसालाए पोसहिअस्स जाव विहरित्तए, त छन्देण देवाणुप्पिया ! तुब्भे त विउल असण पाण खाइम साइमं आसाएमाणा जाव विहरह, तए णं से पोक्खली समणोमासए सखस्स समणोवासगस्स अतियाओ पोसहसालाओ पडिनिक्खमति, पडिनिक्खमित्ता । सावत्थिं नगरिं मज्झमज्झेणं जेणेव ते समणोवासगा तेणेव उवागच्छइ" इत्यादि। अपि च श्राद्धाना साधुवन्दनार्थं सामायिकपौपधग्रहणार्थं धर्मशालाया गमनागमने, तथा क्षुधितस्य भोजनप्रदाने, तृपितस्य पानीयपाने आरभो जायते न वा ? तथा साधवे अन्न [दान] ददतां उष्णधान्यस्थाल्युद्घाटने उष्णवाष्पादिना वायुकायस्य सर्वत्र भ्रमत्सूक्ष्मत्रसजीवाना च घातो भवति न वा ? । तथा कडिच्छिकाझाटने बादरवायुकायादिवधो भवति न वा ? । तथा धान्यादिना सर्पादिजीवमोचने आरम्भो जायते न वा ? । सर्वत्र भवत्येव इति रहस्य, तस्य प्रत्यक्ष दृश्यमानत्वेन अपलपितु अशक्यत्वात् । पुनर्वद सामायिकपौपधादिकधर्मकर्तव्यकरणार्थं धर्मशाला कार्यते तत्र तु प्रकट षट्कायोपमर्दो दरीदृश्यते, ततस्तद्धर्मशालाकारापणे पुण्य पाप वा जायते ? । न च पुण्यमिति वक्तव्य, स्वपक्षक्षतेः । नाऽपि पाप, न च धर्मार्थं पाप कर्तव्यमिति भवन्मत, तदा कुत्र यास्यति ? । पुनः पाप चेत्, तदा धर्मशालानामस्थाने पापशालेति कथ्यताम् । तत उभयथाऽपि तव सकटे पातो जात इतो व्याघ्र इतस्तटी । एव साधूनामपि गोचरी(र्या)भ्रमणे १ गुरुवन्दनार्थं गमने २ विहारकरणे ३ वस्त्रपात्रादिप्रतिलेखनादिक्रियाकरणे ४ प्रतिक्रमणादौ क्षमाश्रमण दाने ५ च सर्वत्र पदे पदे आरम्भपूर्विकैव धर्मप्रवृत्ति दृश्यते । अत्राऽऽह मनोमतिः शिष्यः, ननु यदि आरम्भपूर्विका प्रवृत्तिः एषा, तर्हि आरम्भस्य अशुभगतिहेतुत्वेन

किमर्थं धर्मार्थिभि सा क्रियते ? उच्यते—तीर्थङ्करदेवस्य आज्ञात्वात्, सा च निर्वाणफलेति । ततो निर्वाणसुखफलार्थिभिः अवश्यं कर्तव्या इति । अत्रार्थे श्रीस्थानांगवृत्तिगतं गाथाद्वयं (११० पत्रे) यथा–

"भण्णइ जिणपूआए, कायवहो जइवि होइ उ कहिंचि । तहवि तई परिसुद्धा, गिहीण कूवाहरणजोगा ॥ १ ॥
असदारंभपवत्ता, ज च गिही तेण तेसिं विसेआ । तन्निवित्तिफलच्चिअ, एसा परिभावणीअमिद ॥ २ ॥"

ननु–तर्हि सर्वत्र धर्मकर्तव्ये आरम्भकरणे सत्यपि किं पाप न लगति ? उच्यते–सत्य, सत्यारम्भेऽपि पृथिव्यादित्रस-जीवानामुपरि तेषां मारणाध्यवसायो नास्ति, किं तु रक्षणाध्यवसाय । पापं तु दुष्टमनसि आध्याते भवेद्, यदुक्त श्रीपिण्डनिर्युक्तौ (१७८ पत्रे)–

"जा जयमाणस्स भवे, विराहणा सुत्तविहिसमग्गस्स । सा होइ निज्जरफला, अज्झत्थविसोहिजुत्तस्स ॥ ६७१ ॥"

पुनरत्रार्थे श्रीभगवतीसूत्र प्रतिभूः, तथाहि– (२८८ पत्रे)

"समणोवासगस्स णं भंते पुव्वामेव तसपाणसमारंभे पच्चक्खाए भवति पुढविसमारंभे अपच्चक्खाए भवति से अ पुढविं खणमाणे अण्णयरं तसं पाणं विहिंसेज्जा से णं भंते ? तं वयं अतिचरति गो० नो तिणट्ठे समट्ठे णो खलु से तस्स अइवायाए आउट्टति ।" पुनस्तत्रैवोक्तं—

"समणोवासगस्स णं पुव्वामेव वणस्सइसमारंभे पच्चक्खाए से अ पुढविं खणमाणे अण्णयरस्स रुक्खस्स मूलं छिंदेज्जा-से णं भंते ? तं वयं अतिचरति ? नो तिणट्ठे समट्ठे णो खलु से तस्स अइवायाए आउट्टति इति ।" एवमेव यद्यपि पूजाकरणे

अलाग्निपुष्पादीनां उपमर्दो जायते पर पूजाकर्तुस्तेषां जलाग्निपुष्पादीना उपमर्दे मनो नाऽस्ति, प्रत्युत तद्रक्षणे यतना क्रियमाणा अस्ति, मनस्तु निष्केवलं भगवद्भक्तिविशिष्ट वर्तते, तदिद आगत–सत्यपि आरम्भे यत्तीर्थङ्करदेवेन अनुज्ञातं तत्सत्यमेव । तत आज्ञासहितो जीवदयारूपो, न तु निष्केवलं जीवदयारूपोऽपि आज्ञारहित इति ॥

॥ इति आज्ञासहितदयाधर्माधिकारः ॥ ४२ ॥

ननु–श्रीभगवतीसूत्रे देवा अधर्मिण उक्तास्तर्हि काऽऽगमे जिनप्रतिमापूजाया फल ? उच्यते–रे मनोमतिन् ! शास्त्रमत्या विचारय, 'अधर्मिण' इति कोऽर्थः ? तथाविधया कयाचिद् भवस्थित्या विरतिरूपो धर्मो नाऽस्ति तेषां, परं अन्यो धर्मो विरतिव्यतिरिक्त सर्वोऽप्यस्ति, तथाहि–सर्वे सूर्याभदेवाधिकारे पश्य विमुक्त "धम्मिअ ववसायमि गिण्हइ" कोऽर्थ ? सूर्याभदेवेन धर्मं कर्तुं इच्छता पूर्व जिनप्रतिमापूजा व्यधायि, एव विजयदेवादिभिरपि विदधे, तथा देवा केऽपि सम्यक्त्वधर्ममपि पालयन्ति तत् सम्यक्त्व सवरमध्ये प्रोक्तं, यदुक्त श्रीस्थानाङ्गे पचमस्थाने द्वितीयोद्देशके सवराधिकारे (३१९ पत्रे), तथाहि–

"पच आसवदारा पन्नत्ता, त जहा–मिच्छत्त अविरती पमादे कसाया जोगा ५ । पच संवरदारा पन्नत्ता, त जहा सम्मत्त विरती अपमादो अकसातित्तमजोगित्त" इत्यत्र । इदं रहस्य—ये देवा सम्यक्त्ववन्तस्ते सवरवन्त उक्ता, ततः कथ अधर्मिणः ? १ । पुनः श्रोतव्य–देवाः शाश्वतरत्नादिमयपुस्तकवाचनपूर्व परस्पर देवगुरुधर्मसम्बन्धिन विचार कुर्वन्ति स धर्मो न वा ? २ । तथा जिनाना पचकल्याणकेषु मनुष्यक्षेत्रे समागत्य तीर्थङ्कराणा भक्तिं वितन्वते, स धर्मो न वा ? ३ ।

किमर्थं धर्मार्थिभिः सा क्रियते ? उच्यते—तीर्थङ्करदेवस्य आज्ञात्वात्, सा च निर्वाणफलेति । ततो निर्वाणसुखफलार्थिभिः अवश्य कर्तव्या इति । अत्रार्थे श्रीस्थानांगवृत्तिगतं गाथाद्वयं (११० पत्रे) यथा–

"भण्णइ जिणपूआए, कायवहो जइवि होइ उ कहिंचि । तहवि तई परिसुद्धा, गिहीण कूवाहरणजोगा ॥ १ ॥
असदारंभपवत्ता, जं च गिही तेण तेसिं विन्नेआ । तन्निवित्तिफलच्चिअ, एसा परिभावणीअमिद ॥ २ ॥"

ननु–तर्हि सर्वत्र धर्मकर्तव्ये आरम्भकरणे सत्यपि किं पापं न लगति ? उच्यते–सत्य, सत्यारम्भेऽपि पृथिव्यादित्रसजीवानामुपरि तेषा मारणाध्यवसायो नास्ति, किं तु रक्षणाध्यवसायः । पाप तु दुष्टमनसि आध्याते भवेद्, यदुक्तं श्रीपिण्डनिर्युक्तौ (१७८ पत्रे)–

"जा जयमाणस्स भवे, विराहणा सुत्तविहिसमग्गस्स । सा होइ निज्जरफला, अज्झत्थविसोहिजुत्तस्स ॥ ६७१ ॥"

पुनरत्रार्थे श्रीभगवतीसूत्र प्रतिभूः, तथाहि– (२८८ पत्रे)

"समणोवासगस्स णं भंते पुव्वामेव तसपाणसमारंभे पच्चक्खाए भवति पुढविसमारंभे अपच्चक्खाहे भवति से अ पुढविं खणमाणे अण्णयरं तसं पाणं विहिंसेज्जा से णं भंते ! त वय अतिचरति गो० नो तिणट्ठे समट्ठे णो खलु से तस्स अइवायाए आवट्टति ।" पुनस्तत्रैवोक्तं—

"समणोवासगस्स णं पुव्वामेव वणस्सइसमारंभे पच्चक्खाए से अ पुढविं खणमाणे अण्णयरस्स रुक्खस्स मूलं छिंदेज्जा से णं भंते ! त वय अतिचरति ? नो तिणट्ठे समट्ठे णो खलु से तस्स अइवायाए आवट्टति इति ।" एवमेव यद्यपि पूजाकरणे

ठिते धम्म चेव उवसपज्जित्ताण विहरति, असंयतजाव पावकम्मे अधम्मे ठिए अधम्म चेव उवसपज्जित्ताण विहरइ, संजयासजए धम्माधम्मे ठिते ! धम्माधम्म उवसपज्जित्ताण विहरति, से तेणट्ठेण जाव ठिए ॥ जीवा ण भते ! किं धम्मे ठिआ अधम्मे ठिआ धम्माधम्मे ठिआ गोयमा ! जीवा धम्मेवि ठिआ अधम्मेवि ठिआ धम्माधम्मेवि ठिआ, नेरइआण पुच्छा ! गोयमा ! नेरइआ नो धम्मे ठिआ अधम्मेठिआ नो धम्माधम्मे ठिआ, एव जाव चउरिंदियाण, पचिंदियतिरिक्खजोणियाण पुच्छा, गोयमा ! पचिंदियतिरिक्खजोणिआ नो धम्मे ठिआ अधम्मे ठिआ धम्माधम्मेवि ठिआ, मणुस्सा जहा जीवा, वाणमतरजोइसिअवेमाणिया जहा नेरइया × × × × अन्नउत्थिया ण भते ! एव आइक्खति जाव परूवेंति—एव खलु समणा पंडिआ समणोवासया बालपडिआ जस्स ण एगपाणाएवि दडे अणिक्खित्ते से ण एगतबालेत्ति वत्तव सिआ, से कहमेय भते ! एव गोयमा ! जण्ण ते अण्णउत्थिया एव आइक्खति जाव वत्तवं सिआ, जे ते एवमाहसु मिच्छ ते एवमाहसु, अह पुण गोयमा ! एवमाइक्खामि जाव परूवेमि एव खलु समणा पडिआ समणोवासगा बालपडिआ जस्स णं एग पाणाएवि दडे निक्खित्ते से ण नो एगतबालेति वत्तव सिआ ॥ जीवा ण भते ! किं बाला पडिआ बालपडिआ ? गोयमा ? जीवा बालावि पडिआ वि बालपडिआ वि, नेरइयाण पुच्छा, गोयमा ! नेरइया बाला नो पडिआ नो बालपडिआ, एव जाव चउरिंदियाण । पचिंदिअतिरिक्खजोणिया पुच्छा गोयमा ? पचिंदियतिरिक्खजोणिया बाला नो पडिआ बालपडिआ वि, मणुस्सा जहा जीवा, वाणमतरजोइसियवेमाणिया जहा नेरइया"

अत्राऽयं परमार्थः—देवाना असयतत्व १ अविरतत्व २ अप्रत्याख्यानपापकर्मकत्व ३ च प्रतिपादित, तेन चारित्रमाश्रित्य

पुनस्तीर्थङ्कराणां साधूना च वन्दनां कुर्वन्ति, तदग्रे व्याख्यान च शृण्वन्ति, स धर्मो न वा ४ । पुनर्नन्दीश्वरादौ अष्टा-ह्निकामहिमां देवाः कुर्वन्ति स धर्मो न वा ? ५ । अयमेवाऽर्थः सिद्धान्तालापकैः अग्रे प्रपञ्चयिष्यते । पुनर्देवाना राज-प्रश्नीयोपाङ्गे (२६ पत्रे) धर्मत्व उक्तमस्ति । तथाहि—

"तए ण ते सूरिआभविमाणवासिणो बहवे वेमाणिया देवा देवीओ य पायत्ताणिआहिवइस्स देवस्स अंतिए एअमट्ठ सोच्चा निसम्म हट्ठतुट्ठ जाव हियया अप्पेगइआ वंदणवत्तिया अप्पेगइया पूयणवत्तियाए अप्पेगइया सक्कारवत्तियाए एय सम्माणवत्तियाए अप्पेगइया कोउहल्लवत्तियाए अप्पेगइया असुआइ सुणिस्सामो, सुआइ अट्ठाइ हेऊइ पसिणाइ कार-णाइ वागरणाइ पुच्छिस्सामो अप्पेगइया सूरियाभस्स देवस्स वयण-मणुअत्तमाणा अप्पेगइया अन्नमन्नमणुअत्तमाणा अप्पेगइया जिणभत्तिरागेण अप्पेगइआ धम्मोत्ति अप्पेगइया जीअमेअंति कट्टु" इत्यादि । अत्रालापके अप्पेगइआ जिण-भत्तीए अप्पेगइआ धम्मो इति पदद्वयेऽपि प्रोक्त । केचिद्देवा धर्मनिमित्त, केचिद्देवा जिनभक्तिनिमित्त वीतरागदेवान् वन्दन्ति, तर्हि कथ न धर्मिणः ?। पुन श्रीभगवतीसूत्रे सप्तदशशतके द्वितीयोद्देशके [७२२ पत्रे], तथाहि—

"से णूण भंते ! संजयविरयपडिहयपच्चक्खायपावकम्मे धम्मे ठिए असंजयअविरयअपडिहयअपच्चक्खायपावकम्मे अहम्मे ठिए संजयासंजए धम्माधम्मे ठिते ? हंता गोयमा ! संजयविरयजाव धम्माधम्मे ठिए, एतेसि ण भंते ! धम्मंसि वा अधम्मंसि वा धम्माधम्मंसि वा चक्किआ केइ आसइत्तए वा जाव तुअट्टित्तए वा गोयमा ! णो तिणट्ठे समट्ठे, से केणं अट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चति जाव धम्माधम्मे ठिए ? गोयमा ! संजतविरतजाव पावकम्मे धम्मे

ठिते धम्म चेव उवसपज्जित्ताण विहरति, असंयतजाव पावकम्मे अधम्मे ठिए अधम्म चेव उवसपज्जित्ताण विहरइ, सजयासजए धम्माधम्मे ठिते ! धम्माधम्म उवसपज्जित्ताण विहरति, से तेणट्ठेण जाव ठिए ॥ जीवा ण भते ! किं धम्मे ठिआ अधम्मे ठिआ धम्माधम्मे ठिआ गोयमा ! जीवा धम्मेवि ठिआ अधम्मेवि ठिआ धम्माधम्मेवि ठिआ, नेरइआण पुच्छा ! गोयमा ! नेरइआ नो धम्मे ठिआ अधम्मेठिआ नो धम्माधम्मे ठिआ, एव जाव चउरिंदियाण, पचिंदियतिरिक्खजोणियाण पुच्छा, गोयमा ! पचिंदियतिरिक्खजोणिआ नो धम्मे ठिआ अधम्मे ठिआ धम्माधम्मेवि ठिआ, मणुस्सा जहा जीवा, वाणमतरजोइसिअवेमाणिया जहा नेरइया × × × × अन्नउत्थिया ण भते ! एव आइक्खंति जाव परूवेंति—एव खलु समणा पडिआ समणोवासया बालपडिआ जस्स ण एगपाणाएवि दडे अणिक्खित्ते से ण एगतबालेत्ति वत्तव सिआ, से कहमेय भते ! एव गोयमा ! जण्ण ते अण्णउत्थिया एव आइक्खति जाव वत्तव सिआ, जे ते एवमाहसु मिच्छ ते एवमाहसु, अह पुण गोयमा ! एवमाइक्खामि जाव परूवेमि एव खलु समणा पडिआ समणोवासगा बालपडिआ जस्स ण एग पाणाएवि दडे निक्खित्ते से ण नो एगतबालेति वत्तव सिआ ॥ जीवा ण भते ! किं बाला पडिआ बालपडिआ ? गोयमा ? जीवा बालावि पडिआ वि बालपडिआ वि, नेरइयाण पुच्छा, गोयमा ! नेरइया बाला नो पडिआ नो बालपडिआ, एव जाव चउरिंदियाण । पचिंदिअतिरिक्खजोणिया पुच्छा गोयमा ? पचिंदियतिरिक्खजोणिया बाला नो पडिआ बालपडिआ वि, मणुस्सा जहा जीवा, वाणमतरजोइसियवेमाणिया जहा नेरइया"

अत्राऽय परमार्थ —देवाना असयतत्व १ अविरतत्व २ अप्रत्याख्यानपापकर्मकत्वं ३ च प्रतिपादित, तेन चारित्रमाश्रित्य

पुनस्तीर्थङ्कराणां साधूनां च वन्दना कुर्वन्ति, तदग्रे व्याख्यान च शृण्वन्ति, स धर्मो न वा ४ । पुनर्नन्दीश्वरादौ अष्टाह्निकामहिमा देवा कुर्वन्ति स धर्मो न वा ? ५ । अयमेवाऽर्थ सिद्धान्तालापकैः अग्रे प्रपञ्चयिष्यते । पुनर्देवाना राजप्रश्नीयोपाङ्गे (२१ पत्रे) धर्मत्व उक्तमस्ति । तथाहि–

"तए ण ते सूरिआभविमाणवासिणो बहवे वेमाणिया देवा देवीओ य पायत्ताणिआहिवइस्स देवस्स अतिए एअमट्ठ सोच्चा निसम्म हट्ठतुट्ठ जाव हियया अप्पेगइआ वंदणवत्तिया अप्पेगइया पूयणवत्तियाए अप्पेगइया सक्कारवत्तियाए एव समाणवत्तियाए अप्पेगइया कोउहल्लवत्तियाए अप्पेगइया असुआइ सुणिस्सामो, सुआइ अट्ठाइ हेऊइ पसिणाइ कारणाइ वागरणाइ पुच्छिस्सामो अप्पेगइया सूरियाभस्स देवस्स वयण–मणुअत्तमाणा अप्पेगइया अन्नमन्नमणुअत्तमाणा अप्पेगइया जिणभत्तिरागेण अप्पेगइआ धम्मोत्ति अप्पेगइया जीअमेअति कट्टु" इत्यादि । अत्रालापके अप्पेगइआ जिणभत्तीए अप्पेगइआ धम्मो इति पदद्वयेऽपि प्रोक्त । केचिद्देवा धर्मनिमित्त, केचिद्देवा जिनभक्तिनिमित्त वीतरागदेवान् वन्दन्ति, तर्हि कथ न धर्मिणः ? । पुन श्रीभगवतीसूत्रे सप्तदशशतके द्वितीयोद्देशके [७२२ पत्रे], तथाहि–

"से णूण भते ! सजयविरयपडिहयपच्चक्खायपावकम्मे धम्मे ठिए असंजयअविरयअपडिहयअपच्चक्खायपावकम्मे अहम्मे ठिए सजयासंजए धम्माधम्मे ठिते ? हता गोयमा ! संजयविरयजाव धम्माधम्मे ठिए, एतेसि ण भते ! धम्मसि वा अधम्मसि वा धम्माधम्मसि वा चक्किआ केइ आसइत्तए वा जाव तुअट्टित्तए वा गोयमा ! णो तिणट्ठे समट्ठे, से केण खाइ अट्ठेण भते ? एवं वुच्चति जाव धम्माधम्मे ठिए ? गोयमा ! सजतविरतजाव पावकम्मे धम्मे

एवं तेषां चामत्प,
समक्षं मैथुनसेवामपि तदाशातनाभीत्या न कुर्वन्तीति गुरुणि ताप
असुरिंदे असुरकुमारराया चमरचंचाए रायहाणीए सभाए चमरंसि सीहासणंसि तुडिएणं सद्धिं चमरचंचाए रायहाणीए
भुंजमाणे विहरित्तए, नो तिणट्ठे समट्ठे, से केणट्ठेण भंते ! एवं वुच्चइ नो पभू चमरे असुरिंदे चमरचंचाए रायहाणीए सभाए सुहम्माए माणवए
ए विहरित्तए, ? अज्जो चमरस्स णं असुरिंदस्स असुरकुमाररन्नो चमरचंचाए रायहाणीए सभाए सुहम्माए माणवए चेइयखंभे वइरामएसु गोलवट्टसमुग्गएसु बहूओ जिणसकहाओ संनिक्खित्ताओ चिट्ठंति, जाओ णं चमरस्स असु-
रिंदस्स असुरकुमाररन्नो अन्नेसिं च बहूणं असुरकुमाराणं देवाण य देवीण य अच्चणिज्जाओ वंदणिज्जाओ नमंसणिज्जाओ पूयणिज्जाओ सक्कारणिज्जाओ सम्माणणिज्जाओ कल्लाणं मंगलं देवयं चेइयं पज्जुवासणिज्जाओ भवंति तेसिं
पणिहाए नो पभू, से तेणट्ठेणं अज्जो ! एवं वुच्चइ—णो पभू चमरे असुरिंदे जाव राया चमरचंचाए जाव विहरि-
त्तए । पभू णं अज्जो ! चमरे असुरिंदे असुरकुमारराया चमरचंचाए रायहाणीए सभाए सुहम्माए चमरंसि सीहा-
सणंसि चउसट्ठीए सामाणियसाहस्सीहिं तायत्तीसाए जाव अन्नेहि य बहूहिं असुरकुमारेहिं देवेहि य देवीहि य सद्धिं
संपरिवुडे महयाहय जाव भुंजमाणे विहरित्तए केवलं परियारिड्ढीए नो चेव णं मेहुणवत्तियं" इति । पुनः सीहासण
तृतीयस्थानके तृतीयोद्देशके (१४५ पत्रे) देवानां लिपि पीठानि वोसिराति, ततो परि पलाइत्ता पभासणा
रो यदा तेषां विशेषतो भणितं, तदा अपरो ऽपर-
दि तयोर्वि येते परित्यजेत्ता, । अप्र–पाठो । । एते मते य तत्र पीठिए तते पविलातारको लोलिते गणि-

अधर्मत्व समागतं, पर "ज्ञानदर्शनचारित्राणि मोक्षमार्गः" इत्युक्तत्वात्, न तु मोक्षमार्गमाश्रित्य । पुनः श्रीस्थानाङ्गे तृतीयस्थाने चतुर्थोद्देशके (१५९ पत्रे), तथाहि—

"तिविहा आराहणा पन्नत्ता, तं जहा नाणाराहणा दंसणाराहणा चरित्ताराहणा" इत्युक्तत्वात् देवेषु ज्ञानाराधना दर्शनाराधना २ चेति आराधनाद्वय विद्यते ततः कथमधर्मित्वम् ? २ ॥

पुनः श्रूयता-श्रीस्थानाङ्गतृतीयस्थानके चतुर्थोद्देशके (१७३ पत्रे), "तिविहे धम्मे भगवया पन्नत्ते, त जदा सुअधिज्झिते सुज्झातिते सुववस्सिते, जया सुअधिज्झित भवति तदा सुज्झातित भवति, जया सुज्झातिअ भवति तदा सुववस्सिअं भवति, से सुअधिज्झिते सुज्झातिते सुववस्सिए सुतक्खाते ण भगवया धम्मे पन्नत्ते," इत्युक्त्वाद्देवाना वीतरागवन्दनादिशुभध्यानवता धर्मित्वमेव । पुनः श्रीजम्बूद्वीपप्रज्ञप्त्या (१५८ पत्रे) प्रोक्त, केऽपि देवा जिनभक्त्या केऽपि देवा धर्म इति कृत्वा जिनदंष्ट्रा गृह्णन्ति, तेषु धर्म एवाऽऽस्ते, तत्पाठो यथा-

"तए णं से सक्के देविंदे देवराया भगवओ तित्थगरस्स उवरिल्ल दाहिण सकहं गेण्हइ, ईसाणे देविंदे देवराया उवरिल्ल वाम सकहं गिण्हति, चमरे असुरिंदे असुरराया हिट्ठिल्ल दाहिणं सकहं गिण्हति, बली वइरोअणिंदे वइरोअणराया हिट्ठिल्ल वाम सकहं गिण्हति, अवसेसा भवणवइ जाव वेमाणिआ देवा जहारिहं अवसेसाइं [अंगमंगाइं] अगुयगाइं, केई जिणभत्तीए केई जिअमेअतिकट्टु केई धम्मोत्ति कट्टु गिण्हंति ।" पुनः श्रीभगवतीसूत्रे दशमशतके चतुर्थोद्देशके (५०३ पत्रे), चमरेन्द्रादय ईशानेन्द्रान्ता देवा माणवकचैत्य[illegible]

"पंचहिं ठाणेहिं जीवा दुल्लभबोधि–अत्ताए कम्म पकरेंति, त जहा–अरहताणं अवण्ण वयमाणे १ अरहतपन्नत्तस्स धम्मस्स अवण्ण वयमाणे २ आयरिअउवज्झायाण अवण्ण वयमाणे ३ चाउवण्णस्स सघस्स अवण्ण वयमाणे ४ विवक्कतव बभचेराण देवाणं अवण्णं वयमाणे ५" । पुनरपि तादृशाना धर्मवता देवाना श्लाघा कुर्वन्तस्तु निज बोधिबीज सुलभ कुर्वन्ति यदुक्त तत्रैव, तथाहि–"पंचहिं ठाणेहिं जीवा सुलभबोधियत्ताए कम्म पकरेंति, त जहा–अरिहताण वण्ण वयमाणे १ अरिहतपन्नत्तस्स धम्मस्स वण्ण वयमाणे २ आयरिअ–उवज्झायाण–वण्ण वयमाणे ३ चाउवण्णस्स सघस्स वण्ण वयमाणे ४ विवक्कतवबभचेराण देवाण वण्ण वयमाणे ५" इति। पुनः श्रीजीवाभिगमसूत्रे नन्दीश्वरद्वीपवक्तव्यताया चतुरञ्जनपर्वताधिकारे (३५७ पत्रे) प्रोक्तमस्ति भवनपत्यादयो देवाश्चातुर्मासिकसावत्सरिकादिनेषु अष्टाह्निका प्रमुदितमनस्का सन्तोऽष्टौ दिवसान् यावत्कुर्वन्ति, अहो तेषा दृढो धर्मरागो वीतरागोपरि, तस्मात् कथ न ते धर्मवन्त ?, तत्पाठो यथा–

"तत्थ ण बहवे भवणवइवाणमतरजोइसियवेमाणिया देवा चाउमासियापडिवएसु सवच्छरिएसु वा अण्णेसु बहुसु जिणजम्म[ण]–निक्खमण–नाणुप्पत्ति–परिनिव्वाणमाइएसु य देवकज्जेसु य देवसमुदएसु य देवसमिईसु य देवसमवाएसु य देवपओअणेसु य एगतओ सहिता समुवागता समाणा पमुइअपक्कीलिआ अट्ठाहितारूवाओ महामहिमाओ करेमाणा पालेमाणा सुहंसुहेण विहरति" इत्यादि । अतो विरतिरूपधर्ममन्तरेण सम्यक्त्वधारका देवाः स्वभावतोऽपि धर्मवन्तोऽपि जिनप्रतिमापूजाया विशेषतो धर्मभाजो ज्ञेयाः ॥ ४२ ॥

॥ इति देवाना विरतिधर्मं विना सर्वे धर्माः ॥ ४२ ॥

प्पसि आयरिअउवज्झाएहिं विज्जमाणेहिं कल्लसरीरेण णो बहुए सुए अहीए १, अहो ण भते इहलोकपडिबद्धेण परलोगपरमुहेण विसयतिसिएणं णो दीहे सामण्णपरिआए अणुपालिए २ अहो ण मए इड्ढिरससायगरुएण भोगामिसगिद्धेण णो विसुद्धे चरित्ते फासिए ३" इति । पुनर्देवानां धर्मित्वप्रतिपादक औपपातिकसूत्रे (४२ पत्रे), तथाहि—

"धम्मज्झाणे चउव्विहे चउप्पडोआरे पन्नत्ते, तं जहा आणाविजए १ अवायविजए २ विवागविजए ३ सठाणविजए ४, धम्मस्स ण झाणस्स चत्तारि लक्खणा पन्नत्ता, त जहा—आणारुई १ निसग्गरुई २ उवदेसरुई ३ सुत्तरुई ४, धम्मस्स ण झाणस्स चत्तारि आलबणा पन्नत्ता, त जहा—वायणा १ पुच्छणा २ परिअट्टणा ३ धम्मकहा ४, धम्मस्स ण झाणस्स चत्तारि अणुप्पेहाओ पन्नत्ताओ तजहा—अणिच्चाणुप्पेहा १ असरणाणुप्पेहा २ एगत्ताणुप्पेहा ३ ससाराणुप्पेहा ४", इत्यत्र आलापकचतुष्टये ये आज्ञारुच्युपदेशरुचिप्रमुखा धर्मध्यानप्रकारा धर्मलक्षणानि धर्मानुप्रेक्ष्याश्चेति, तत्सर्वं देवेषु वेविद्यते ततो धर्मभाजस्ते इह च आर्तरौद्रे परिहार्यतया साधुविशेषणे धर्मशुक्ले तु आसेव्यतया इति "चउप्पडोयारे"त्ति चतुर्षु भेदलक्षणालम्बनानुप्रेक्षालक्षणेषु पदार्थेषु प्रत्यवतारः—समवतारो वक्ष्यमाणस्वरूपो यस्य तच्चतुष्प्रत्यवतारमिति, 'आणाविजए'त्ति आज्ञा—जिनप्रवचन तस्या विषयो—निर्णयो यत्र तदाज्ञाविषय, प्राकृतत्वात् आणाविजय आज्ञागुणानुचिन्तन इत्यर्थ, एव शेषपदानि अपि, नवर अपायाः—रागद्वेषादिजन्या अनर्था', विपाक'—कर्मफल, सस्थानानि—लोकद्वीपसमुद्राद्याकृतय' । पुनरेतादृशेषु धर्मिषु देवेषु सत्सु ये वैया अधर्मिण इति पूत्कुर्वन्ति ते स्वकीय बोधिबीज दुर्लभ कुर्वन्तीति ज्ञेय, यदुक्त श्रीस्थानाङ्गसूत्रे पञ्चमस्थाने द्वितीयोद्देशके (३२१ पत्रे), तथाहि—

"पचहिं ठाणेहिं जीवा दुल्लभबोधि—अत्ताए कम्म पकरेंति, त जहा—अरहताण अवण्ण वयमाणे १ अरहतपन्नत्तस्स धम्मस्स अवण्ण वयमाणे २ आयरिअउवज्झायाण अवण्ण वयमाणे ३ चाउवन्नस्स सघस्स अवण्ण वयमाणे ४ विवक्कतव बभचेराण देवाण अवण्ण वयमाणे ५"। पुनरपि तादृशानां धर्मवता देवाना श्लाघा कुर्वन्तस्तु निज बोधिबीज सुलभ कुर्वन्ति यदुक्त तत्रैव, तथाहि—"पंचहिं ठाणेहिं जीवा सुलभबोधियत्ताए कम्म पकरेंति, त जहा—अरिहताणं वण्ण वयमाणे १ अरिहतपन्नत्तस्स धम्मस्स वण्ण वयमाणे २ आयरिअ—उवज्झायाण—वण्ण वयमाणे ३ चाउवण्णस्स सघस्स वण्ण वयमाणे ४ विवक्कतवबभचेराण देवाण वण्ण वयमाणे ५" इति। पुनः श्रीजीवाभिगमसूत्रे नन्दीश्वरद्वीपवक्तव्यताया चतुरञ्जनपर्वताधिकारे (३५७ पत्रे) प्रोक्तमस्ति भवनपत्यादयो देवाश्चातुर्मासिकसावत्सरिकदिनेषु अष्टाहिका प्रमुदितमनस्का सन्तोऽष्टौ दिवसान् यावत्कुर्वन्ति, अहो तेषां दृढो धर्मरागो वीतरागोपरि, तस्मात् कथ न ते धर्मवन्तः ?, तत्पाठो यथा—

"तत्थ णं बहवे भवणवइवाणमतरजोइसियवेमाणिया देवा चाउमासियापडिवएसु सवच्छरिएसु वा अण्णेसु बहूसु जिणजम्म[ण]—निक्खमण—नाणुप्पत्ति—परिनिव्वाणमाइएसु य देवकज्जेसु य देवसमुदएसु य देवसमिईसु य देवसमवाएसु य देवपओअणेसु य एगतओ सहिता समुवागता समाणा पमुइअपक्कीलिआ अट्ठाहितारूवाओ महामहिमाओ करेमाणा पालेमाणा सुहसुहेण विहरति" इत्यादि । अतो विरतिरूपधर्ममन्तरेण सम्यक्त्वधारका देवा स्वभावतोऽपि धर्मवन्तोऽपि जिनप्रतिमापूजाया विशेषतो धर्मभाजो ज्ञेयाः॥ ४२ ॥

॥ इति देवाना विरतिधर्मं विना सर्वे धर्माः ॥ ४२ ॥

प्पसि आयरिअउवज्झाएहिं विज्जमाणेहिं कल्लसरीरेण णो बहुए सुए अहीए १, अहो णं मए इहलोकपडिबद्धेण परलोगपरम्मुहेण विसयतिसिएण णो दीहे सामण्णपरिआए अणुपालिए २ अहो णं मए इड्ढिरससायगरुएण भोगामिसगिद्धेण णो विसुद्धे चरित्ते फासिए ३" इति । पुनर्देवानां धर्मित्वप्रतिपादकं औपपातिकसूत्रे (४३ पत्रे), तथाहि–

"धम्मज्झाणे चउव्विहे चउप्पडोआरे पण्णत्ते, तं जहा आणाविजए १ अवायविजए २ विवागविजए ३ संठाणविजए ४, धम्मस्स णं झाणस्स चत्तारि लक्खणा पण्णत्ता, तं जहा–आणारुई १ निसग्गरुई २ उवदेसरुई ३ सुत्तरुई ४, धम्मस्स णं झाणस्स चत्तारि आलंबणा पण्णत्ता, तं जहा–वायणा १ पुच्छणा २ परिअट्टणा ३ धम्मकहा ४, धम्मस्स णं झाणस्स चत्तारि अणुप्पेहाओ पण्णत्ताओ तंजहा–अणिच्चाणुप्पेहा १ असरणाणुप्पेहा २ एगत्ताणुप्पेहा ३ संसाराणुप्पेहा ४", इत्यत्र आलापकचतुष्टये ये आज्ञारुच्युपदेशरुचिप्रमुखा धर्मध्यानप्रकारा धर्मलक्षणानि धर्मानुप्रेक्ष्याश्चेति, तत्सर्वं देवेषु सेविद्यते ततो धर्मभाजस्ते इह च आर्तरौद्रे परिहार्यतया साधुविशेषणे धर्मशुक्ले तु आसेव्यतया इति "चउप्पडोयारे"त्ति चतुर्षु भेदलक्षणालम्बनानुप्रेक्षालक्षणेषु पदार्थेषु प्रत्यवतारः–समवतारो वक्ष्यमाणस्वरूपो यस्य तच्चतुष्प्रत्यवतारमिति, 'आणाविजए'त्ति आज्ञा–जिनप्रवचनं तस्या विचयो–निर्णयो यत्र तदाज्ञाविचयं, प्राकृतत्वात् आणाविजयं आज्ञागुणानुचिन्तनमित्यर्थः, एवं शेषपदानि अपि, नवरं अपायाः–रागद्वेषादिजन्या अनर्थाः, विपाकः–कर्मफलं, संस्थानानि–लोकद्वीपसमुद्राद्याकृतयः । पुनरेतादृशेषु धार्मिकेषु देवेषु सत्सु ये देवा अधार्मिका इति पूत्कुर्वन्ति ते स्वकीयं बोधिबीजं दुर्लभं कुर्वन्तीति ज्ञेयं, यदुक्तं श्रीस्थानाङ्गसूत्रे पञ्चमस्थाने द्वितीयोद्देशके (१२१ पत्रे), तथाहि–

'बारस्से'ति द्वादशवार्षिकस्य तथा कालपर्यायेण अरुणोपपातादीनि पञ्चाध्ययनानि, तद्यथा अरुणोववाए १ वरुणोववाए २ गरुलोववाए ३ वेलंधरोववाए ४ वेसमणोववाए ५, । त्रयोदशवार्षिकस्य तथोत्थानश्रुतादीनि चत्वारि, तद्यथा—उट्ठाणसुअ १ समुट्ठाणसुअ २ देविंदोववाओ ३ नागपरिआवणिआओ त्ति ४ गाथार्थं ॥ ८५ ॥ 'चउ' चतुर्दशवर्षस्य तथा पर्यायेण आशीविषभावनां जिना ब्रुवते, नारतः, पञ्चदशवर्षस्य तु पर्यायेणैव दृष्टिविषभावना तथैव ब्रुवते इति गाथार्थः ॥ ८६ ॥ 'सोलसेति' षोडशवर्षादिषु च पर्यायेषु एकोत्तरवर्धितेषु 'यथासङ्ख्य' यथाक्रम चारणभावना १ महास्वप्नभावना २ तेजोनिसर्ग ३ इत्येतानि त्रीणि भवन्तीति गाथार्थ ॥ ८७ ॥ 'एगू' एकोनविंशतिकस्य तु पर्यायेण दृष्टिवादो द्वादशमग, अत एव शेषलाभो ज्ञेय' इति, संपूर्ण विंशतिवर्षपर्यायेणाऽनुपातो योग्यः सर्वस्य सूत्रस्य बिन्दुसारादेरिति गाथार्थः ॥ ८८ ॥ ववहारणं पुण आय-विलाइ जं जस्स वन्निअ सुत्ते । त तेणेव उद्देअ, इहरा आणाइआ दोसा ॥ ५८९ ॥ एवं दशाश्रुतस्कन्धेऽपि, तथाहि—

"तिवासपरिआयस्स निग्गथस्स कप्पइ आयारकप्प नामज्झयण, चउवासपरिआयस्स कप्पइ सूअगड नामज्झयण, दसकप्पववहारा सवच्छरपणगदिक्खिअस्से वा कप्पति, ठाण समवायगे अ अडवासपरिआयस्स, दसवासपरिआयस्स विवाहो कप्पइ, एव जाव सपुण्णवीसवरिसपरिआओ सव्वसुत्तस्स अणुवाई हवइ" इति । तथा श्रावकाणां तु श्रीसूत्रकृताङ्गनवमाध्ययने (१८५ पत्रे) श्रुतज्ञानलाभाभाव' प्रोक्तोऽस्ति, तर्हि कुत सिद्धान्तभणन ?, तत् पाठो यथा—

"गिहे दीवमपासंता, पुरिसादणिआ नरा । ते वीरा बंधणुम्मुक्का, नावकंखति जीविअ ॥ ३४ ॥" व्याख्या—'गृहे'

"कालक्कमेण पत्त, संवच्छरमाइणा उ जं जंमि । तं तम्मि चेव धीरो, वाएज्ज सो अ कालोऽय ॥ ५८१ ॥ तिवरिसपरिआगस्स उ, आयारपकप्पनाममज्झयणं । चउवरिसस्स उ सम्मं, सूअगडं नाम अंगंति ॥ ५८२ ॥ अत्राऽऽचारप्रकल्पो निशीथाभिधानमध्ययनम्-"दसकप्पववहारा, संवच्छरपणगदिक्खिअस्सेव ठाणं समवाओत्ति अ अंगेए अट्ठवासस्स ॥ ५८३ ॥ दसवासस्स विवाहो, एक्कारसवासयस्स य इमे उ । खुड्डिअविमाणमाई, अज्झयणा पंच नायव्वा ॥ ५८४ ॥ बारसवासस्स तहा, अरुणुववायाइ पंच अज्झयणा । तेरसवासस्स तहा, उट्ठाणसुआइआ चउरो ॥ ५८५ ॥ चोद्दसवासस्स तहा, आसीविसभावणं जिणा बिंति । पन्नरसवासगस्स य, दिट्ठीविसभावणं तह य ॥ ५८६ ॥ सोलसवासाईसु अ, इक्कुत्तरवड्डिएसु जहसंखं । चारणभावण महसुवि-णभावणा तेअगनिसग्गा ॥ ५८७ ॥ एगूणवीसगस्स उ दिट्ठीवाओ दुवालसममंगं । संपुण्णवीसवरिसो, अणुवाई सव्वसुत्तस्स ॥ ५८८ ॥" पंचवस्तुकवृत्तौ (९५ पत्रे) श्रीहरिभद्रसूरिभिः एता एव गाथा व्याख्याताः सन्ति । तथाहि-'ति०' त्रिवर्षपर्यायस्यैव नारतः आचारप्रकल्पनाम निशीथाऽभिधानमध्ययनं वाच्यते इति क्रिया योजनीया, चतुर्वर्षस्य तु सम्यगस्खलितस्य 'सूत्रकृत'-नामाङ्गं द्वितीयमिति गाथार्थः ॥ ८२ ॥'दसेति' दशाश्रुतकल्पव्यवहाराः त्रयोऽपि पञ्चसंवत्सरदीक्षितस्यैव, स्थानं समवाय इति च अङ्गे एते द्वे अपि अष्टवर्षस्येति गाथार्थः ॥ ८३ ॥ 'दसे' दशवर्षस्य व्याख्येति व्याख्या-प्रज्ञप्तिर्भगवती, एकादशवार्षिकस्य चाऽमूनि इति हृदयस्थो निर्देशः, क्षुल्लिकाविमानादीनि अध्ययनानि काउयोग्यतामङ्गीकृत्य पञ्च ज्ञातव्यानि, तद्यथा खुड्डिआविमाणपविभत्ती १ महल्लिया-विमाणपविभत्ती २ अंगचूलिआ ३ वग्गचूलिआ ४ विवाहचूलिय त्ति ५ इति गाथार्थः ॥ ८४ ॥

'बारस्से'ति द्वादशवार्षिकस्य तथा कालपर्यायेण अरुणोपपातादीनि पञ्चाध्ययनानि, तद्यथा अरुणोववाए १ वरुणोववाए २ गरुलोववाए ३ वेलधरोववाए ४ वेसमणोववाए ५,। त्रयोदशवार्षिकस्य तथोत्थानश्रुतादीनि चत्वारि, तद्यथा—उट्ठाणसुअं १ समुट्ठाणसुअ २ देविंदोववाओ ३ नागपरिआवणिआओ त्ति ४ गाथार्थः ॥ ८५ ॥ 'चउ' चतुर्दशवर्षस्य तथा पर्यायेण आशीविषभावनां जिना ब्रुवते, नारतः, पञ्चदशवर्षस्य तु पर्यायेणैव दृष्टिविषभावना तथैव ब्रुवते इति गाथार्थः ॥ ८६ ॥ 'सोलसेति' षोडशवर्षादिषु च पर्यायेषु एकोत्तरवर्धितेषु 'यथासख्य' यथाक्रम चारणभावना १ महास्वप्नभावना २ तेजोनिसर्ग ३ इत्येतानि त्रीणि भवन्तीति गाथार्थः ॥ ८७ ॥ 'एगू' एकोनविंशतिकस्य तु पर्यायेण दृष्टिवादो द्वादशमग, अत एव शेषलाभो ज्ञेयः इति, सपूर्ण विंशतिवर्षपर्यायेणाऽनुपातो योग्य सर्वस्य सूत्रस्य बिन्दुसारादेरिति गाथार्थः ॥ ८८ ॥ ववहारं पुण आय–बिलाइ जं जस्स वभिअ सुत्ते । त तेणेव उदेअ, इहरा आणाइआ दोसा ॥ ५८९ ॥ एव दशाश्रुतस्कन्धेऽपि, तथाहि–

"तिवासपरिआयस्स निग्गथस्स कप्पइ आयारकप्प नामज्झयण, चउवासपरिआयस्स कप्पइ सूअगड नामज्झयण, दसकप्पववहारा सवच्छरपणगदिक्खिअस्से वा कप्पति, ठाणं समवायगे अ अट्ठवासपरिआयस्स, दसवासपरिआयस्स विवाहो कप्पइ, एव जाव संपुण्णवीसवरिसपरिआओ सव्वसुत्तस्स अणुवाई हवइ" इति । तथा श्रावकाणा तु श्रीसूत्रकृताङ्गनवमाध्ययने (१८५ पत्रे) श्रुतज्ञानलाभाभाव प्रोक्तोऽस्ति, तर्हि कुतः सिद्धान्तभणन ?, तत् पाठो यथा–

"गिहे दीवमपासंता, पुरिसादाणिआ नरा । ते वीरा बंधणुम्मुक्का, नावकखति जीविअ ॥ ३४ ॥" व्याख्या–'गृहे'

इत्ताण अत्थिताण वायावेइ तत्थत्थवेत्ति अप्पाणए वा गच्छे ठितया गिलाणइ ताण च गच्छे वायावेइ अह तेसिं आयरियाण मोत्तु अन्नो नत्थि वायणसमत्थो ते अ अधाडजोगवाही ताहे भणइ, कालं सोहेजह जत्तिआणि दिवसाणि दिणाणि कालो सोहिओ तत्तिआणि दिवसाणि उद्देसणकालो एगदिवसेण उद्दिस्सिस्सामो जत्तिआणि दिवसाणि पमाओ कालग्गहणे कओ, तत्तिआणि दिवसाणि उद्देसणकाला नो उद्दिसिज्जंति, जे पुण अणागाढइ ता तेसिं निक्खिप्पइ" तथा समवायाङ्गसूत्रेऽपि उपासकदशाङ्गस्वरूपप्ररूपणाधिकारे साक्षादेव श्रावकाणा उपधानानि उक्तानि, तथाहि-"उवासगाण च सीलव्वयवेरमणपच्चक्खाणपोसहोववासपडिवज्जणयाओ सुअपरिग्गहो तवोवहाणाइ पडिमाओ" इति । अत्र वृत्त्येकदेशो यथा-श्रुत-परिग्रहः, तप-उपधानानि प्रतीतानि उपलक्षणाद् व्यवहारवृत्तौ अपि यथाश्रुतग्रहण उपधान कार्यमिति ॥

॥ इति योगोपधानवहनाधिकारः ॥ ४५ ॥

ननु-दण्डकः कुत्राप्यस्ति ?, किं वा एवमेव गृह्यते ? उच्यते-श्रीप्रश्नव्याकरणसूत्रे (१२२ पत्रे) एतस्य प्रकट प्रतिपादनाद् युक्तमेव साधुना तद् ग्रहण, तथाहि-"न य अचिअत्तभत्तपाण अचियत्तपीढफलगसेज्जासथारगवत्थपत्तकबलदंडगरयहरणनिसेज्जचोलपट्टगमुहपोत्तियपायपुंछणाइ भायणभंडोवहिउवगरण ॥" व्याख्या- (१२६ पत्रे) 'न च' नैव च 'अचिअत्तस्स'त्ति अप्रीतिकारिणो गृह प्रविशति, न च-नैव च 'अचियत्तस्स'त्ति अप्रीतिकारिणः सत्क गृह्णाति भक्तपान, न च 'अचियत्तस्स'त्ति अप्रीतिकर्तुः सेवते-भजते, पीठफलकशय्यासस्तारकवस्त्रपात्रकम्बलदण्डकरजोहरणनिषद्याचोलपट्टकमुखपोतिकापादप्रोञ्छनादिभाजनभाण्डोपध्युपकरण" इति श्रीप्रश्नव्याकरणे तृतीयसवरद्वारे । पुन

श्रीप्रश्नव्याकरणप्रथमसवरद्वारे पञ्चमभावनाद्वारे (१०१ पत्रे) साधो रजोहरणादिवत् दण्डकस्याऽपि सयमोपकरणत्वेन प्रोक्तत्वात्, तथाहि "पचम आयाणनिक्खेवण समिई, पीढ १ फलग २ सिज्जा ३ संथारग ४ वत्थ ५ पत्त ६ कबल ७ दडग ८ रयहरण ९ चोलपट्टग १० मुहपोत्तिग ११ पायपुछणादी १२ दुवालसविह एयपि सजमस्स उववूहणट्ठयाए वातातवदंसमसगसीअपरिरक्खणट्ठाए उवगरण रागदोसरहिअ परिहरितव", व्याख्या–(११२ पत्रे)–'पचम'ति पंचम भावनावस्तु आदाननिक्षेपसमितिलक्षण, एतदेवाह–पीठादि द्वादशविध उपकरण प्रसिद्ध, 'एयपी'ति एतदपि अनन्तरोदित उपकरण, अपिशब्दादन्यदपि संयमस्य उपबृंहणार्थतया–सयमपोषणाय तथा वाताऽऽतपदशमशकशीतपरिरक्षणार्थतया, उपकरण–उपकारक उपाधिं रागद्वेषरहित क्रियाविशेषणमिद 'परिहरिअव'ति परिभोक्तव्य, न विभूषादिनिमित्तमिति भावना । एव श्रीदशवैकालिकसूत्रेऽपि (१५५ पत्रे) "से भिक्खू वा भिक्खुणी वा सजयविरयपडिहयपच्चक्खायपावकम्मे दिआ वा राओ वा एगओ वा परिसागओ वा सुत्ते वा जागरमाणे वा से कीडं वा पयग वा कुथु वा पिपीलिय वा हत्थसि वा पायसि वा बाहुसि वा ऊरुसि वा उदरसि वा सीससि वा वत्थसि वा पडिग्गहसि वा कबलसि वा पायपुछणसि वा रयहरणसि वा गोच्छगसि वा उडगसि वा दडगसि वा पीढगसि वा फलगसि वा सेज्जसि वा संथारगसि वा अन्नयरसि वा तहप्पगारे उवगरणजाए तओ सजयामेव पडिलेहिअ पडिलेहिअ पमज्जिअ पमज्जिअ एगतमवणेज्जा नो ण संघायमावज्जेज्जा ॥ ७ ॥ एव श्रीभगवतीसूत्रेऽपि दण्डग्रहण साधूनामुपदिष्ट । इत्थमेव श्रीओघनिर्युक्तिसूत्रवृत्तावपि, (८७ पत्रे) "भत्तट्ठिअ आवस्सग, सोहेउ तो अइति अवरण्हे । अब्भुट्ठाणं दडा–इआण गहणेक्क

इयाण अत्थिताण वायावेइ तत्थत्थवेत्ति अप्पाणए वा गच्छे ठितया गिलाणइ ताण च गच्छे वायावेइ अह तेसिं आयरियाणं मोत्तु अन्नो नत्थि वायणसमत्थो ते अ अघाडजोगवाही ताहे भणइ, कालं सोहेज्जह जत्तिआणि दिवसाणि दिणाणि कालो सोहिओ तत्तिआणि दिवसाणि उद्देसणकालो एगदिवसेण उद्दिस्सिस्सामो जत्तिआणि दिवसाणि पमाओ कालग्गहणे कओ, तत्तिआणि दिवसाणि उद्देसणकाला नो उद्दिसिज्जति, जे पुण अणागाढइ ता तेसिं निक्खिप्पइ" तथा समवायाङ्गसूत्रेऽपि उपासकदशाङ्गस्वरूपप्ररूपणाधिकारे साक्षादेव श्रावकाणां उपधानानि उक्तानि, तथाहि-"उवासगाण च सीलव्वयवेरमणपच्चक्खाणपोसहोववासपडिवज्जणयाओ सुअपरिग्गहा तवोवहाणाइ पडिमाओ" इति । अत्र वृत्त्येकदेशो यथा-श्रुतं-परिग्रह', तप-उपधानानि प्रतीतानि उपलक्षणाद् व्यवहारवृत्तौ अपि यथाश्रुतग्रहण उपधान कार्यमिति ॥

॥ इति योगोपधानवहनाधिकारः ॥ ४५ ॥

ननु-दण्डकः कुत्राप्यस्ति?, किं वा एवमेव गृह्यते? उच्यते-श्रीप्रश्नव्याकरणसूत्रे (१२२ पत्रे) एतस्य प्रकट प्रतिपादनाद् युक्तमेव साधुना तद् ग्रहण, तथाहि-"न य अचिअत्तभत्तपाण अचियत्तपीढफलगसेज्जासथारगवत्थपत्तकबलदडगरयहरणनिसेज्जचोलपट्टगमुहपोत्तियपायपुछणाइ भायणभडोवहिउवगरणं ॥" व्याख्या-(१२६ पत्रे) 'न च' नैव च 'अचिअत्तस्स'त्ति अप्रीतिकारिणो गृह प्रविशति, न च-नैव च 'अचियत्तस्स'त्ति अप्रीतिकारिणः सत्क गृह्णाति भक्तपान, न च 'अचियत्तस्स'त्ति अप्रीतिकर्तुः सेवते-भजते, पीठफलकशय्यासस्तारकवस्त्रपात्रकम्बलदण्डकरजोहरणनिषद्याचोलपट्टकमुखपोतिकापादप्रोञ्छनादिभाजनभाण्डोपध्युपकरण" इति श्रीप्रश्नव्याकरणे तृतीयसवरद्वारे । पुन

श्रीप्रश्नव्याकरणप्रथमसवरद्वारे पञ्चमभावनाद्वारे (१०१ पत्रे) साधो रजोहरणादिवत् दण्डकस्याऽपि सयमोपकरणत्वेन प्रोक्तत्वात्, तथाहि "पचम आयाणनिक्खेवण समिई, पीढ १ फलग २ सिज्जा ३ संथारग ४ वत्थ ५ पत्त ६ कवल ७ दडग ८ रयहरण ९ चोलपट्टग १० मुहपोत्तिग ११ पायपुछणादी १२ दुवालसविह एयपि सजमस्स उवयूहणट्ठयाए वातातवदंसमसगसीअपरिरक्खणट्ठाए उवगरण रागदोसरहिअ परिहरितव", व्याख्या–(११२ पत्रे)–'पंचम'ति पचम भावनावस्तु आदाननिक्षेपसमितिलक्षण, एतदेवाह–पीठादि द्वादशविध उपकरण प्रसिद्ध, 'एयपी'ति एतदपि अनन्तरोदित उपकरण, अपिशब्दादन्यदपि सयमस्य उपबृंहणार्थतया–सयमपोषणाय तथा वाताऽऽतपदशमशकशीतपरिरक्षणार्थतया, उपकरण–उपकारक उपधिं रागद्वेषरहित क्रियाविशेषणमिद 'परिहरिअव'ति परिभोक्तव्य, न विभूषादिनिमित्तमिति भावना । एव श्रीदशवैकालिकसूत्रेऽपि (१५५ पत्रे) "से भिक्खू वा भिक्खुणी वा सजयविरयपडिहयपच्चक्खायपावकम्मे दिआ वा राओ वा एगओ वा परिसागओ वा सुत्ते वा जागरमाणे वा से कीड वा पयग वा कुथु वा पिपीलिय वा हत्थसि वा पायसि वा बाहुसि वा ऊरुसि वा उदरसि वा सीससि वा वत्थसि वा पडिग्गहसि वा कवलसि वा पायपुछणसि वा रयहरणसि वा गोच्छगसि वा उडगसि वा दडगसि वा पीढगसि वा फलगसि वा सेज्जसि वा संथारगसि वा अन्नयरसि वा तहप्पगारे उवगरणयाए तओ सजयामेव पडिलेहिअ पडिलेहिअ पमज्जिअ पमज्जिअ एगतमवणेज्जा नो ण सघायमावज्जेज्जा ॥ ७ ॥ एव श्रीभगवतीसूत्रेऽपि दण्डग्रहण साधूनामुपदिष्टं । इत्थमेव श्रीओघनिर्युक्तिसूत्रवृत्तावपि, (८७ पत्रे) "भत्तट्ठिअ आवस्सग, सोहेउ तो अइति अवरण्हे । अब्भुट्ठाणं दंडा–इआण गहणेक

इत्ताण अत्थितार्णं वायावेइ तत्यत्यवेत्ति अप्पाणए वा गच्छे ठितया गिलाणइ ताण य गच्छे वायावेइ अह तेर्सि आयरियाण मोत्तुं अन्नो नत्थि वायणसमत्थो ते अ अघाडजोगवाही ताहे भणइ, काल सोहेज्जह जत्तिआणि दिवसाणि दिणाणि फालो सोहिओ तत्तिआणि दिवसाणि उद्देसणकालो एगदिवसेण उद्दिस्सिस्सामो अत्तिआणि दिवसाणि पमाओ कालग्गहणे कओ, तत्तिआणि दिवसाणि उद्देसणकाला नो उद्दिसिज्जति, जे पुण अणागाढइ ता तेर्सि निक्खिप्पइ" तथा समवायाङ्गसूत्रेऽपि उपासकदशाङ्गस्वरूपप्ररूपणाधिकारे साक्षादेव श्रावकाणां उपधानानि उक्तानि, तथाहि-"उवासगाण च सीलव्वयवेरमणपच्चक्खाणपोसहोववासपडिवज्जणयाओ सुअपरिग्गहो तवोवहाणाइ पडिमाओ" इति । अत्र वृत्त्येकदेशो यथा-श्रुतं-परिग्रहः, तप-उपधानानि प्रतीतानि उपलक्षणाद् व्यवहारवृत्तौ अपि यथाश्रुतग्रहण उपधान कार्यमिति ॥

॥ इति योगोपधानवहनाधिकारः ॥ ४५ ॥

ननु-दण्डकः कुत्राप्यस्ति?, किं वा एवमेव गृह्यते? उच्यते-श्रीप्रश्नव्याकरणसूत्रे (१२२ पत्रे) एतस्य प्रकट प्रतिपादनाद् युक्तमेव साधुना तद् ग्रहण, तथाहि-"न य अचिअत्तभत्तपाण अचियत्तपीढफलगसेज्जासंथारगवत्थपत्तकंबलदंडगरयहरणनिसेज्जचोलपट्टगमुहपोत्तियपायपुंछणाइ भायणभंडोवहिउवगरण ॥" व्याख्या-(१२६ पत्रे) 'न च' नैव च 'अचिअत्तस्स'त्ति अप्रीतिकारिणो गृह प्रविशति, न च-नैव च 'अचियत्तस्स'त्ति अप्रीतिकारिण सत्क गृह्णाति भक्तपान, न च 'अचियत्तस्स'त्ति अप्रीतिकर्तुः सेवते-भजते, पीठफलकशय्यासंस्तारकवस्त्रपात्रकम्बलदण्डकरजोहरणनिषद्याचोलपट्टकमुखपोतिकापादप्रोञ्छनादिभाजनभाण्डोपध्युपकरण" इति श्रीप्रश्नव्याकरणे तत्तीयसंवरद्वारे । पुनः

श्रीप्रश्नव्याकरणप्रथमसंवरद्वारे पञ्चमभावनाद्वारे (१०१ पत्रे) साधो रजोहरणादिवत् दण्डकस्याऽपि संयमोपकरणत्वेन प्रोक्तत्वात्, तथाहि "पंचम आयाणनिक्खेवण समिई, पीढ १ फलग २ सिज्जा ३ संथारग ४ वत्थ ५ पत्त ६ कंबल ७ दंडग ८ रयहरण ९ चोलपट्टग १० मुहपोत्तिग ११ पायपुंछणादी १२ दुवालसविहं एयंपि संजमस्स उववूहणट्ठयाए वातातवदंसमसगसीअपरिरक्खणट्ठाए उवगरणं रागदोसरहिअं परिहरितव्वं", व्याख्या-(११२ पत्रे)-'पंचम'ति पंचमं भावनावस्तु आदाननिक्षेपसमितिलक्षणं, एतदेवाह-पीठादि द्वादशविधं उपकरणं प्रसिद्धं, 'एयंपी'ति एतदपि अनन्तरोदितं उपकरणं, अपिशब्दादन्यदपि संयमस्य उपबृंहणार्थतया-संयमपोषणाय तथा वाताऽऽतपदंशमशकशीतपरिरक्षणार्थतया, उपकरणं-उपकारकं उपधिं रागद्वेषरहितं क्रियाविशेषणमिदं 'परिहरिअव्व'ति परिभोक्तव्यं, न विभूषादिनिमित्तमिति भावना । एवं श्रीदशवैकालिकसूत्रेऽपि (१५५ पत्रे) "से भिक्खू वा भिक्खुणी वा संजयविरयपडिहयपच्चक्खायपावकम्मे दिआ वा राओ वा एगओ वा परिसागओ वा सुत्ते वा जागरमाणे वा से कीडं वा पयंगं वा कुंथुं वा पिपीलियं वा हत्थंसि वा पायंसि वा बाहुंसि वा ऊरुंसि वा उदरंसि वा सीसंसि वा वत्थंसि वा पडिग्गहंसि वा कंबलंसि वा पायपुंछणंसि वा रयहरणंसि वा गोच्छगंसि वा उंडगंसि वा दंडगंसि वा पीढगंसि वा फलगंसि वा सेज्जंसि वा संथारगंसि वा अन्नयरंसि वा तहप्पगारे उवगरणजाए तओ संजयामेव पडिलेहिअ पडिलेहिअ पमज्जिअ पमज्जिअ एगंतमवणेज्जा नो णं संघायमावज्जेज्जा ॥ ७ ॥ एवं श्रीभगवतीसूत्रेऽपि दण्डग्रहणं साधूनामुपदिष्टं । इत्थमेव श्रीओघनिर्युक्तिसूत्रवृत्तावपि, (८७ पत्रे) "मत्तट्ठिअ आवस्सग, सोहेउं तो अइंति अवरण्हे । अब्भुट्ठाणं दंडा-इआण गहणेक

वयणेणं ॥ २११ ॥ व्याख्या–इदानीं ते साधर्मिकसमीपे प्रविशन्तः, 'मत्थएण वंदामि त्ति' मुक्त्वा तथा 'आवस्सग सोहेउ'ति आवश्यक च–कायिकोच्चारादि 'शोधयित्वा' कृत्वेत्यर्थः, अतो अपराह्णसमये आगच्छन्ति, येन वास्तव्याना भिक्षाटनाद्याकुलत्व न भवति, वास्तव्या अपि कुर्वन्ति, किं इत्यत आह 'अब्भुट्ठाण'ति तेषा प्रविशता अभ्युत्थानादि कुर्वन्ति, 'दण्डादिताण–गहण'ति दण्डकादीना ग्रहण कुर्वन्ति, कथ ? 'एगवयणेण'ति एकेनैव वचनेन उक्ताः सन्तः पात्रकादीन् समर्पयन्ति, वास्तव्येनोक्ते मुञ्चस्वेति ततश्च मुञ्चन्ति, अथ न मुञ्चति एकवचनेन ततो न गृह्यन्ते, मा भूत् प्रमादः इति। श्रीआवश्यकबृहद्वृत्तौ हारिभद्र्यामपि (५१२ पत्रे) यथा–

"जे तुब्भ माइणिज्जा ते आगया विआलोत्ति न पविट्ठा, तेण कहिअ तुट्ठो, इमेसिंपि रत्तिं सुभेण अज्झवसाणेण चउण्हवि केवलनाण समुप्पन्न । पभाए आयरिआ दिसाउ पलोएइ पत्ताहे मुहुत्तेण एहिंति, पोरिसिसुत्त मण्णो करेंति अच्छति, उग्घाडाए अत्यपोरिसित्ति, अति चिराविते य ते देवकुलिअ गया, ते वीअराया न आढायति, दडओ अणेण ठविओ पडिक्कतो आलोइए भणति–कओ वदामि ? भणति–अओ मे पडिहायति, सो चिंतेइ–अहो दुट्ठसेहा निल्लज्जत्ति" इत्यादि । एवं श्रीआवश्यकचूर्णावपि, तथाहि–उग्घाडाए अत्थ पोरसिं त अतिच्चरावि ते देवलिअ गया ते वीयरागाणा ढायति दंडव ठविओ पडिक्कतो" इत्यादि। एवमेव श्रीदशाश्रुतस्कन्धचूर्णावपि भिक्षुप्रतिमाऽधिकारे, तथाहि–

एगस्स आयरियस्स सयासे एगो सेट्ठिसुओ पव्वइओ, सेहो पच्चण्ह सजयसयाण जो जो साहू एति तस्स दडग गहाय ठवेइ, एव तस्स उट्ठितिगस्स अच्छतस्स अन्नो एति अन्नो जाति, तहावि सो भयव ! अतरिअ अचवलं उवरिं दिट्ठा य

पमज्जित्ता ठवेइ, एवं मडुएणं वि कालेणं न परितप्पई" इति आदान–निक्षेपणासमितौ दृष्टान्तः। इत्थमेव व्यवहारचूर्णौ अष्ट-
मोद्देशकेऽपि यथा–दंडगगाहा सुत्तपयाणि गहिआणि थेरो नाम जराए जिणो अट्टावणानिमित्तं छण्हा परितावणा पत्ता-
णायं छसयं गिण्हति दंडस्स कारण पुण वत्तति दंडादीण गहणकारण निसीहे कप्पे अ भणिअ, सो पुणकारण उवगरणं
ठवेइ एसा पुच्छा उच्यते सो दीहो दंडओ यूगेरो अ सो त वुग्गोवग्घाइवारणा निमित्त परिघहति सेसाउ गाहा उ कठा"
इत्यादि। पुनर्विस्तरार्थिना श्रीनिशीथश्रीअनुयोगद्वारश्रीप्रवचनसारोद्धारादयो ग्रन्था द्रष्टव्या । ननु साधूना चतुर्द-
शोपकरणानि प्रतिपादितानि, तन्मध्ये दण्डकस्तु नाऽस्ति किमिति गृह्यते ? सत्य, यद्यपि तु उपधिश्चतुर्दशधा एव पर औप-
ग्रहीकोपधिः बहुधाऽस्ति, तत्र दण्डकस्य प्रतिपादनात् । यदुक्त श्रीपचवस्तुकस्वोपज्ञवृत्तौ (१२८ पत्रे) श्रीहरिभद्रसूरिभिः
तथाहि–उक्त ओघोपधिः औपग्रहिकमाह–"पीढग निसज्ज दंडग, पमज्जणी घट्टए डगलमाई । पिप्पलग सूई नहरणि,
सोहणगदुग जहण्णो उ ॥ ८३४ ॥" व्याख्या–पीठक काष्ठछगणात्मक लोकसिद्धमान, त्रेहवत्या वसतौ वर्षाकाले वा ध्रियते
इति औपग्रहिक, सयतीना तु आगताभ्यागतसाधुनिमित्तमिति, निषद्या पादपुञ्छन प्रसिद्धप्रमाण, जिनकल्पिकादीना न
भवति, निषीदनाभावात्, दण्डकोऽप्येवमेव, नवर निवारणाऽभावात् एषः, प्रमार्जनी वसतेर्दण्डकपुञ्छनाभिधाना एव,
'घट्टकः' पात्रमुखादिकरणाय लोहमयः, 'सूची' शीवनादिनिमित्त वेण्वादिमया, नखरदनी प्रतीता लोहमय्येव, शोधनकद्वय
कर्णशोधनकदन्तशोधनकाभिधान लोहमयादि, जघन्यस्तु अय जघन्य औपग्रहिक खलु उपधिरिति गाथार्थ इति वृत्तौ॥

॥ इति साधूना दण्डकग्रहणाधिकारः ॥ ४६ ॥

वयणेण ॥ २११ ॥ व्याख्या-इदानीं ते साधर्मिकसमीपे प्रविशन्तः, 'भत्तट्ठिअ त्ति' मुक्त्वा तथा 'आवस्सग सोहेउ'ति आवश्यकं च-कायिकोच्चारादि 'शोधयित्वा' कृत्वेत्यर्थः, अतो अपराह्णसमये आगच्छन्ति, येन वास्तव्याना भिक्षाटनाद्याकुलत्वं न भवति, वास्तव्या अपि कुर्वन्ति, किं इत्यत आह 'अब्भुट्ठाण'ति तेषां प्रविशतां अभ्युत्थानादि कुर्वन्ति, 'दण्डादिठाण-गहण'ति दण्डकादीनां ग्रहणं कुर्वन्ति, कथं? 'एगवयणेण'ति एकेनैव वचनेन उक्ताः सन्तः पात्रकादीन् समर्पयन्ति, वास्तव्येनोक्ते मुञ्चस्वेति ततश्च मुञ्चन्ति, अथ न मुञ्चति एकवचनेन ततो न गृह्यन्ते, मा भूत् प्रमाद इति।

श्रीआवश्यकबृहद्वृत्तौ हारिभद्र्यामपि (५१२ पत्रे) यथा-

"जे तुज्झ माइणिज्जा ते आगया वियालोत्ति न पविट्ठा, तेण कहिअ तुट्ठो, इमेसिंपि रत्तिं सुभेण अज्झवसाणेण चउण्हवि केवलनाणं समुप्पन्नं। पभाए आयरिआ दिसाउ पलोएइ पच्चाहे मुहुत्तेण एहिंति, पोरिसिसुत्त भणणो करेंति अच्छंति, उग्घाडाए अत्थपोरिसित्ति, अतिचिराविते य ते देवकुलिअ गया, ते वीअराया न आढायंति, दडओ अणेण ठविओ पडिक्कंतो आलोइए भणति-कओ वदामि? भणति-जओ मे पडिक्खायति, सो चिंतेइ-अहो दुट्ठसेहा निलज्जत्ति" इत्यादि। एवं श्रीआवश्यकचूर्णावपि, तथाहि-उग्घाडाए अत्थ पोरसिं त अतिचिरावि ते देवलिअ गया ते वीयरागाणा ठायति दडग ठविओ पडिक्कंतो" इत्यादि। एवमेव श्रीदशाश्रुतस्कन्धचूर्णावपि भिक्षुप्रतिमाऽधिकारे, तथाहि-

एगस्स आयरियस्स सयासे एगो सेहिसुओ पव्वइओ, सेहो पच्चण्ह सजयसयाण जो जो साहू एति तस्स दडग गहाय ... अतरिअ अचयलं उवरिं दिट्ठा य

जिनप्रतिमावन्दनपूजादीना श्रावकाणा प्रत्याख्यान कार्यते तत् कस्मिन्० ? । २४ । चैत्राश्विनमासयोः अस्वाध्यायो गण्यते सूत्रपठनादौ तत् कस्मिन्० ? । २५ । निन्द्यनिषिद्धकुले साधुभिः आहारो गृह्यते तत् कस्मिन्० ? ।२६। श्रावका एकादश-प्रतिमां विना भिक्षा याचन्ते तत् कस्मिन्० ? । २७ । श्रावकाः प्रतिक्रमणादि कुर्वन्त प्रथममीर्यापथिकीं प्रतिक्रमन्ति तत् कस्मिन्० ? । २८ । श्रावकैः करेमि भन्ते! इत्यादि दण्डकोच्चारण क्रियते तत् कस्मिन्० ? ।२९। ईर्यापथिकी तस्सोत्तरी-लोकस्योद्योतकरवन्दनकप्रभृतीना पाठः कथ्यते तत् कस्मिन्० ?। ३० । प्रत्याख्याने आकारा कथ्यन्ते तत् कस्मिन्० ? । ३१ । श्रावकैः वंदित्तुसूत्रं प्रतिक्रमणे कथ्यते तत् कस्मिन्० ? ।३२ । प्रतिक्रमणादिक्रिया कुर्वद्भिः श्रावकैः उपवेशनोत्था-नादिकायचेष्टा क्रियते तत् कस्मिन्० ? । ३३ । उच्छिष्टाश्च गृह्यते तत् कस्मिन्० ? । ३४ । श्रावकैश्चोलपट्टको ध्रियते तत् कस्मिन्० ? । ३५ । शेषकाले पीठफलकपट्टिकादिपरिभोगः क्रियते तत् कस्मिन्० ?। ३६। साधुश्राद्धाना आलोचनादि प्राय-श्चित्त च प्रदीयते तत् कस्मिन्० ? ।३७। पौषधादिग्रहणपारणविधिः साम्पत विधीयते तत् कस्मिन्० ? ।३८। सामायिक-दण्डके दुविहं तिविहेणमित्येवाऽस्ति सिद्धान्ते, न तु मणेणमित्यादियुक्ति पर साम्प्रत क्रियते तत् कस्मिन्० ? ।३९। काय-मुखवस्त्रिकादीना पञ्चविंशतिः २५ प्रतिलेखनाः क्रियते तत् कस्मिन्० ? । ४० । साधर्मिकाणा हस्ते गृहे वा खण्डपुटकाः प्रदीयन्ते ब्रम्मादीना वा लम्भनिका क्रियते तत् कस्मिन्० ? । ४१ । श्रीपर्युषणापर्वणि लोकसमक्ष छेदग्रन्थरूप श्रीकल्प-सूत्र वाच्यते तत् कस्मिन्० ? । ४२ । लौकिकटिप्पनकोपरि दीक्षादिमुहूर्तं गण्यते, द्वादशमासवृद्धा पर्युषणापर्व क्रियते तत् कस्मिन्० ? ।४३। नव्योपाश्रयाः कार्यते तत् कस्मिन्० ? ।४४। अन्यगच्छाद् उद्ग्राह्य यदाऽऽत्मीयः श्रावकः क्रियते तदा

ननु–ये एकत्रिंशद् द्वात्रिंशद्वा सिद्धान्तान् मानयन्ति, न पञ्चचत्वारिंशत् ते स्वमानितसिद्धान्ताऽनुक्तान्यपि कर्तव्यानि कुर्वन्ति न वा? उच्यते–शतशः कुर्वन्ति, ततस्तेषा प्रत्यक्ष मषनोक्तौ विरोध, तत्रार्थे ते प्रष्टव्या इत्य–भोः! श्रावका नमस्कारान् गुणयन्ति तत् कस्मिन् सिद्धान्ते प्रोक्तमस्ति?।१। श्रावकाणां साम्प्रत क्रियमाणप्रतिक्रमणादिविध्यनुक्रम क्रियते तत् कस्मिन्०?।२। श्रावकैर्मुखवस्त्रिका गृह्यते तत् कस्मिन्०?।३ साधुभिः पुस्तकादीनि रक्ष्यन्ते तत् कस्मिन्०? ।४। ओघ १ कल्प २ चोलपट्टक ३ मुखवस्त्रिका ४ मान क्रियते तत् कस्मिन्०?।५। पात्रकाणा लेपन क्रियते तत् कस्मिन्०?।६। अलसेलरोगानादिकूपिका रक्ष्यते तत् कस्मिन्०?।७। त्रिपणे दवरको दीयते तत् कस्मिन्०?।८। झोलिकाया ग्रन्थिः प्रदीयते तत् कस्मिन्०?।९। गोचरीगमने ग्रामद्वारादौ झोलिका स्थाप्यते तत् कस्मिन्०?।१०। साध्व्यादिभिर्मुखवस्त्रिका पाशकदवरकाभ्यां कर्णयोर्धार्यते तत् कस्मिन्०?।११। श्रावका यदा वन्दन्ते तदा साधुभिर्हुङ्कारः क्रियते तत् कस्मिन्०?।१२। पटीप्रावरणे वामस्कन्धे आव्रियते, दक्षिण उद्घाटितो रक्ष्यते तत् कस्मिन्०? ।१३। ओघे ऊर्णादिदशिका बध्यन्ते तत् कस्मिन्०?।१४। त्रिपणे कण्ठको बध्यते तत् कस्मिन्०?।१५। कटौ साधुभिर्दवरको बध्यते तत् कस्मिन्०।१६। मषीभाजन रक्ष्यते तत् कस्मिन्०।१७। गोचरीं कुर्वता [पर्यटता] साधूना पश्चाद् गृहस्था भ्रमन्ति तत् कस्मिन्०?।१८। आर्याः साधून् आपृच्छ्य विहरणार्थं यान्ति तत् कस्मिन्०?।१९। आर्याणामुपकरणानि मानोपेतानि क्रियन्ते तत् कस्मिन्०?।२०। पानीयं प्रासुक कियत् काल तिष्ठति तत् कस्मिन्? ।२१। पक्वान्न कियत्कालमविनष्ट सच्चित्तिष्ठति तत् कस्मिन्०?।२२। छिम्पकादिधौतवस्त्रधावन गृह्यते तत् कस्मिन्?।२३।

जिनप्रतिमावन्दनपूजादीना श्रावकाणां प्रत्याख्यान कार्यते तत् कस्मिन्० ? । २४ । चैत्राश्विनमासयोः अस्वाध्यायो गण्यते सूत्रपठनादौ तत् कस्मिन्० ? । २५ । निन्द्यनिषिद्धकुले साधुभिः आहारो गृह्यते तत् कस्मिन्० ? । २६ । श्रावका एकादश-प्रतिमां विना भिक्षा याचन्ते तत् कस्मिन्० ? । २७ । श्रावकाः प्रतिक्रमणादि कुर्वन्तः प्रथममीर्यापथिकीं प्रतिक्रमन्ति तत् कस्मिन्० ? । २८ । श्रावकैः करेमि भन्ते! इत्यादि दण्डकोच्चारण क्रियते तत् कस्मिन्० ? ।२९। ईर्यापथिकी तस्सोत्तरी-लोकस्योद्योतकरवन्दनकप्रमृतीनां पाठः कथ्यते तत् कस्मिन्० ?। ३० । प्रत्याख्याने आकाराः कथ्यन्ते तत् कस्मिन्० ? । ३१ । श्रावकै वदित्तुसूत्र प्रतिक्रमणे कथ्यते तत् कस्मिन्० ? । ३२ । प्रतिक्रमणादिक्रिया कुर्वद्भिः श्रावकैः उपवेशनोत्था-नादिकायचेष्टा क्रियते तत् कस्मिन्० ? । ३३ । उच्छिष्टान्न गृह्यते तत् कस्मिन्० ? । ३४ । श्रावकैश्चोलपट्टको ध्रियते तत् कस्मिन्० ? । ३५ । शेषकाले पीठफलकपट्टिकादिपरिभोगः क्रियते तत् कस्मिन्० ?। ३६। साधुश्राद्धाना आलोचनादि प्राय-श्चित्त च प्रदीयते तत् कस्मिन्० ? ।३७। पौषधादिग्रहणपारणविधि साम्प्रत विधीयते तत् कस्मिन्० ? ।३८। सामायिक-दण्डके दुविहं तिविहेणमित्येवाऽस्ति सिद्धान्ते, न तु मणेणमित्यादियुक्ति पर साम्प्रत क्रियते तत् कस्मिन्० ? । ३९ । काय-मुखवस्त्रिकादीना पञ्चविंशतिः २५ प्रतिलेखनाः क्रियते तत् कस्मिन्० ? । ४० । साधर्मिकाणा हस्ते गृहे वा खण्डपुटकाः प्रदीयन्ते ब्रह्मादीना वा लम्भनिका क्रियते तत् कस्मिन्० ? । ४१ । श्रीपर्युषणापर्वणि लोकसमक्ष छेदग्रन्थरूप श्रीकल्प-सूत्र वाच्यते तत् कस्मिन्० ? । ४२ । लौकिकटिप्पनकोपरि दीक्षादिमुहूर्त गण्यते, द्वादशमासवृद्ध्या पर्युषणापर्व क्रियते तत् कस्मिन्० ? ।४३। नव्योपाश्रया कार्यते तत् कस्मिन्० ? ।४४। अन्यगच्छाद् वधूमाद्य यदाऽस्मीयः श्रावकः क्रियते तदा

पूर्वं देवपूजाशत्रुञ्जयादियात्राकरणस्य मिच्छामिदुक्कडं दाप्यते तत् कस्मिन्० ? । ४५ । तैलचूर्णादिमध्ये वस्त्रादि मलिनानि क्रियन्ते तत् कस्मिन्० ? । ४६ । एवं शतशः कर्तव्यानि क्रियमाणानि दृश्यन्ते, अत्रेदं रहस्यम्—येषु आगमेषु एतानि सन्ति ते आगमास्तैर्न मन्यन्ते, मन्यमानागमेषु न सन्ति तानि, ततो यदि एतानि तैः क्रियन्ते, तदा एतद्गर्भिता आगमा अपि माननीयाः, नो चेदेतानि कार्याणि न करणीयानि, तथा यानि मुखावरणानि क्रियन्ते तानि कस्मिन् ग्रन्थे प्रोक्तानि सन्ति ? ॥

॥ इति पञ्चचत्वारिंशदागममाननाधिकारः ॥ ४७ ॥

ननु—वार्तमानिकेषु गच्छेषु [अज्ञातेषु] निर्विरोधैः आत्मगवेषकैः पापभीरुभिः पूर्वसूरिभिः प्राक्तनग्रन्थेषु जिनप्रतिमा-पूजा तत्फलादिकं च प्रतिपादितमस्ति ?, उच्यते—शतशः स्थानेषु तन्निरूपितमस्ति, तत्रार्थे—श्रीमहानिशीथसूत्रे द्रव्यपूजा-फलं यथा—"काउं पि जिणायतणेहिं मंडिअं सव्वमेइणीपीठं दाणाइ चउक्केण सुट्ठु वि गच्छिज्ज अच्चुअं न परओ॥ १ ॥" तथा श्रीपञ्चचैत्ये गाथात्रयं चैत्यभेदपञ्चकनिरूपकं यथा—

"भत्ती १ मंगलचेइअ २ निस्सकड ३ अनिस्सचेईए यावि ४ । सासयचेइअ ५ पंचम—मुवइट्ठं जिणवरिंदेहिं ॥ १ ॥ गिह जिणपडिमाभत्ती, चेईअं १ उत्तरंगघडिअंमि । जिणबिंबे मंगलचेईयति २ समयन्नुणो बिंति ॥ २ ॥ निस्सकडगच्छस्स उ निस्सिअं ३ तदिअर अनिस्सकडं ४ सिद्धाययणं च इमं ५ चेइअपणगं विणिद्दिट्ठं ॥ ३ ॥ इति । पुनः—श्रीनिशीथमध्यखण्डे १५ उद्देशे धूपकुसुमबलिपूजा यथा—"तओ विहिणा न्हाओ परमसुरभियपोत्तियजुगल—

परिहिओ । सुत्तगाईसु अणुगम्ममाणेसु महयाधूवकुसुमघलिगघोवहारेसु कालागुरुपवरधूवसुस्सरादेअअगीअवाइअरवेणं अल्लो जिणाययणं"ति, तथा आवश्यकचूर्णौ (३९६ पत्रे) श्रीवज्रस्वामिभिरपि दशपूर्वधरं स्वय आकाशमुत्पत्य हुताशनात् पुष्पाणि आनीय श्रावकाणां दत्त्वा जिनप्रतिमायाः पूजा पर्युषणापर्वणि कारिता, तथाहि—"एव पच्छा उप्पइओ भगवं, पत्तो पुरिय नयरिं, तत्थ सुभिक्खं तत्थ य सावगा बहुगा, एव तत्थ उब्बाहा, तत्थ य राया तच्च-न्निअसड्ढो, तत्थ य अम्हच्चयाणं सड्ढाण तेसिं च वरुड्डएण मल्लारुभणाणि वट्टति, सपत्थ तच्चन्नियसड्ढा पराजी-यती, ताहे तेहिं राया पुप्फाणि वाराविओ, पज्जोसवणाए सड्ढा अद्दण्णा, जतो पज्जोसवणाए पुप्फाणि नत्थित्ति, ताहे सवालवुड्ढा वयरसामिं उवट्ठिआ, तुब्भे जाणह जइ तुब्भेहिं जाणएहिं पवयण ओहामिज्जइ, एव बहुप्पगार भणिए ताहे उप्पइओ माहेसरिं गओ, तत्थ य हुयासणगिह नाम वाणमंतर, तत्थ कुभो पुप्फाण उट्ठेइ, तत्थ भगवओ पितुमित्तो तडितु, तत्थ गतो, सो ससंतो भणइ—किमागमणपयोअण ?, भगवता भणित—पुप्फेहिं पयोअण, सो भणइ अणुग्गहो, ता तुब्भे गहेह जाव एमि, पच्छा चुल्लहिमवते सिरिसगास गओ, सिरीए चेइअअच्चणिया—निमित्त पउम छिण्णग, ताहे सिरीए वदित्ता निमंतिओ, त गहाय अग्गिहर एति, तत्थ कुभ पुप्फाण छोढूण अण्णाणि तु सारियाणि, एव जभगग-परि[रि]वुडो दिव्वेण गीअगधव्वनिनाएण आगतो आगासेण, तस्स य पउमस्स वेंटे वइरसामी, तत्थ तच्चण्णिया भणति—अम्हं एतं पाडिहेरं, अग्घ गहाय निग्गया, तं विहार मोलेत्ता अरिहतघर गया, तत्थ देवेहिं महिमा कया, तत्थ लोगस्स

पूर्वं देवपूजाशत्रुंजयादियात्राकरणस्य मिथ्यादुष्कृतं दाप्यते तत् कस्मिन्० ? । ४५ । तैलचूर्णादिमध्ये वस्त्रादि मलिनानि क्रियन्ते तत् कस्मिन्० ? ।४६। एवं शतशः कर्तव्यानि क्रियमाणानि दृश्यन्ते, अत्रेद रहस्यम्—येषु आगमेषु एतानि सन्ति ते आगमास्तैर्न मन्यन्ते, मन्यमानागमेषु न सन्ति तानि, ततो यदि एतानि तैः क्रियन्ते, तदा एतद्गर्भिता आगमा अपि माननीयाः, नो चेदेतानि कार्याणि न करणीयानि, तथा यानि दुष्टाचरणानि क्रियन्ते तानि कस्मिन् ग्रन्थे प्रोक्तानि सन्ति ?॥

॥ इति पञ्चचत्वारिंशदागममाननाधिकारः ॥ ४७ ॥

ननु—वार्तमानिकेषु गच्छेषु [अज्ञातेषु] निर्विरोधैः आत्मगवेषकैः पापभीरुभिः पूर्वसूरिभि प्राक्तनग्रन्थेषु जिनप्रतिमा-पूजा तत्फलादिकं च प्रतिपादितमस्ति ?, उच्यते—शतशः स्थानेषु तन्निरूपितमस्ति, तत्रार्षे—श्रीमहानिशीथसूत्रे द्रव्यपूजा-फल यथा—"काउ पि जिणायतणेहिं मंडिअं सव्वमेइणीपीठ दाणाइ चउक्केण सुट्ठु वि गच्छिज्ज अच्चुअ न परओ॥ १ ॥" तथा श्रीपञ्चचैत्ये गाथात्रय चैत्यभेदपञ्चकनिरूपक यथा—

"भत्ती १ मंगलचेइअ २ निस्सकड ३ अनिस्सचेईए यावि ४। सासयचेइअ ५ पचम-मुवइट्ठ जिणवरिंदेहिं ॥ १ ॥ गिह जिणपडिमाभत्ती, चेईअं १ उत्तरंगघडिअमि । जिणबिंबे मंगलचेईयति २ समयन्नुणो बिंति ॥ २ ॥ निस्स-कडगच्छस्स य निस्सिअ ३ तद्विअर अनिस्सकडं ४ सिद्धाययण च इम ५ चेइअपणग विणिद्दिट्ठ ॥ ३ ॥ इति। पुनः—श्रीनिशीथमध्यखण्डे १५ उद्देशे धूपकुसुमञ्जलिपूजा यथा—"तओ विहिणा न्हाओ परमसुरभियपोत्तियजुगल—

"सिज्जंभव गणहर, जिणपडिमादंसणेण पडिबुद्ध । सिरिमणगपिअ दसकालियस्स निज्जूहगं वंदे ॥ १ ॥ इति ।" श्रीऋषिमण्डलसूत्रे तथा आवश्यकचूर्णावपि (२२१ पत्रे) अष्टापदप्रासादाधिकारे यथा "भरहो य तत्थ चेइयघरं करेइ वड्ढइरयणेणं जोअणायाम तिगाउतुस्सेह सीहनिसादि सिद्धायतणपलिभाग अणेगखंभसयसन्निविट्ठ । एवं जहा वेयड्ढसिद्धायतण जंबूदीवपन्नत्तीए जाव झायाइ" इत्यादि । पुनः श्रीआचाराङ्गबृहद्वृत्तौ (८२ पत्रे), तथाहि "अर्हत्सिद्धचैत्यतपःश्रुतगुरुसाधुसङ्घप्रत्यनीकतया दर्शनमोहनीयं कर्म बध्नाति, येन चाऽसौ अनन्तसंसारसमुद्रान्तःपात्या इवाऽवतिष्ठते ।" औपपातिकसूत्रे (२५) उचितप्रदान यथा "तए ण कोणीए राया तस्स पवत्तिवाइ[उ]यस्स अद्धत्तरसयसहस्सं पिइदाणं दलइ" इति । निरयावलिकाश्रुतस्कन्धे पुष्पिकाया चतुर्थाध्ययने बहुपुत्रिकाऽग्रिमभवे साधार्मिकभोजनाधिकारो यथा "तए णं रट्ठकूडे-विउलअसण-पाण-खाइमसा-इमं उवक्खडावेइ, उवक्खडावित्ता तहेव जाव पुव्वभवे सुभद्दा जाव अज्जा जाया" इति । अत्रेदं रहस्यम्—पूर्वोक्तपूर्वाचार्यैः निजपूर्वप्रतिपादितशास्त्रेषु जिनप्रतिमापूजा—जिनप्रतिमाप्रतिष्ठा—जिनभवनकारापणसप्तदशभेदपूजा—दीपपूजौचित्यदानसाधर्मिकवात्सल्यादयो धर्माः प्ररूपिताः । पुनः श्रीपादलिप्ताचार्य—श्रीउमास्वातिवाचकादिभिः प्रतिष्ठाकल्पाः कृताः सन्ति, स्वय तु ते संविग्ना महानुभावाः शुद्धप्ररूपकाश्चासन्, ततस्तेषामपि ग्रन्थसम्मति मान्याः, कदाग्रह अपास्य धर्मार्थिभिरिति ॥ ४८ ॥

॥ इति जिनप्रतिमापूजाया जिनप्रतिमापूजाफलस्य चाऽधिकारः ॥ ४८ ॥

अतीव बहुमाणो जाओ रायावि आवट्टावितो समणोवासगो जाओ" इति । श्री आवश्यकवृत्तौ हारिभद्र्यां एवमेव सम्बन्धो, नन्दीवृत्तौ अपि। इत्थमेव श्रीआवश्यकचूर्णावपि अर्हत्प्रतिमाधिकारे यथा–"चिती सज्ञाने" सज्ञान उत्पद्यते काष्ठकर्मादिषु प्रकृतिं दृष्ट्वा "अहा अरिहंतपडिमाएसु इति, अरिहंता तित्थगरा तेसिं च तेसिं चेइआणि अरिहंत चेइआणि" अरिहंतप्रतिमा इत्यर्थः । तथा क्षेत्रविचारप्रकरणे–साधर्मिकभक्ति १ जिनबिम्बप्रतिष्ठा २ पुस्तकभक्ति ३ तीर्थयात्रादिक ४ सर्व प्रकटतयाऽस्ति, तथाहि "अह दुज्ज देसविरओ, सम्मत्तरओ रओ अ जिणवयणे। तस्स वि अणुव्वयाई, आरोविज्जंति सुद्धाइं ॥ २९ ॥ अनिआणोदारमणो, हरिसवसविसट्टकंचुयकरालो । पूएइ गुरुं संघं, साहम्मियमाइ भत्तीए ॥ ३० ॥ निअदव्वमपुव्व जिणिंदभवण, जिणबिंबवरपइट्ठासु । वियरइ पसत्थपोत्थयसुतित्थतित्थयरजत्तासु ॥ ३१ ॥ अरिहंतसिद्धचेइअपवयणआयरिअसव्वसाहूसु । निच्चं करेइ भत्तिं, तिगरणसुद्धेण भावेण ॥ ७० ॥" तथा पुनः श्रीउत्तराध्ययनचूर्णौ पुष्पपूजा, तथाहि "तित्थयरो अरिहंतो तस्स चेव भत्ती कायव्वा, सा य पूआवंदणाईहिं हवइ, पूअ य पुप्फामिसथुइ–पडिवत्तिभेएण चउव्विह पि जहासत्तीए कुज्जा इति, जो सो सोढा धम्म पवयति सो आयरिएण भणइ–सद्दिसह किं मए कायव्व ? आयरिआ तस्स सार नाऊण भणइ–चेइआणं विउलपूअ करेहि, समणसंघस्स य ण वयगुडणाउसिं पूअ करेहि", इत्यादि । एव कल्पचूर्णौ चैत्यपूजासाधर्मिकभक्तिः प्रतिपादिता, तथाहि "भण्णइ जिणपूआए, कायवहो जइवि होइ उ कहिंवि । तहवि भत्ती[तई] परिसुद्धा, गिहीण कूवाहरणयोगा ॥ १ ॥ असदारंभपवित्ता ज च गिही तेण तेसिं विन्नेया । तन्निवित्ति फलच्चिअ एसा परिभावणायमिम ॥ २ ॥" इति गाथाद्वय श्रीस्थानाङ्गवृत्तौ (११० पत्रे) श्रीअभयदेवसूरिभिः प्रोचे ।

“से किं त लोगुत्तरिअ भावावस्सयं ? भावावस्सय अण्णं इमे समणे वा समणी वा सावओ वा साविआ वा तच्चित्ते तम्मणे तल्लेसे तदज्झवसिए तत्तिव्वज्झवसाणे तदट्ठोवउत्ते तदप्पियकरणे तब्भावणाभाविए अन्नत्थ कत्थइ मण अकरेमाणे उभओकाल आवस्सय करेंति” इत्येतद् सूत्रैकदेशो यथा ‘तदर्पितकरणः’ करणानि–तत्साधकतमानि देहरजोहरणमुखवस्त्रिकादीनि, तस्मिन्नावश्यके यथोचितव्यापारनियोगेन अर्पितानि–नियुक्तानि तानि येन स तथा, सम्यक् यथास्थानन्यस्तोपकरण इत्यर्थः। एकार्थिकानि वा विशेषणानि एतानि प्रस्तुतोपयोगप्रकर्षप्रतिपादनपराणि, अमूनि च लिङ्गविपरिणामतः श्रमणीश्राविकयोरपि योज्यानि, तस्मात् तच्चित्तादिविशेषणविशिष्टाः श्रमणादयः ‘उभयकाल’ उभयसन्ध्य यदावश्यक कुर्वन्ति तल्लोकोत्तरिकं, भावमाश्रित्य भावश्चासौ आवश्यकं चेति वा भावावश्यकं, अत्राऽपि अवश्यकरणादावश्यकत्व तदुपयोगपरिणामस्य च सद्भावाद् भावत्व मुखवस्त्रिकाप्रत्युपेक्षणरजोहरणव्यापारादिक्रियालक्षणदेशस्य अनागमत्वात् नोआगमत्व भावनीयं” इति। पुन श्रीअनुयोगद्वारवृत्तौ श्रीवीरनिर्वाणात् सहस्रवर्षसमयसंजाते श्रीहरिभद्रसूरिभिः कृतायां २० पत्रे। एवं श्रीअनुयोगद्वारचूर्णावपि (१४ पत्रे) तथाहि “तस्साहणे जाणि सरीररजोहरमुहणंतगादि यानि दव्वाणि ताणि किरिआकरणत्तणतो अप्पिआणि” इति, तथैव मलधारि–हेमचन्द्रसूरिकृताया अनुयोगद्वारवृत्तावपि (३० पत्रे), तथाहि “तदर्पितकरणः” करणानि–तत्साधकतमानि देहरजोहरणमुखवस्त्रिकादीनि तस्मिन्नावश्यके यथोचितव्यापारनियोगेन अर्पितानि नियुक्तानि करणानि येन स तथा, अमूनि च तच्चित्तादिविशेषणानि लिङ्गविपरिणामतः श्रमणीश्रावकयोरपि योज्यानि। अत्र वृत्तिद्वये चूर्णौ च तदर्पितकरण

"वासत्ताणावरिया, निक्कारण ठंति कज्जि जयणाए। हत्थच्छं[त्थ]गुलिसमा, पुत्तावरिमा व भासंति ॥ १२१० ॥" इति। वृत्तिर्यथा—निष्कारणे–कारणाभावे वर्षात्राण कम्बलमयः कल्पः, तेन सौत्रिककल्पान्तरितेन सर्वात्मना आवृताः तिष्ठन्ति, न कामपि लेशतोऽपि चेष्टा कुर्वन्ति, कार्ये तु समापतिते यतनया हस्तसंज्ञया अक्षिसंज्ञया अङ्गुलिसंज्ञया वा व्यवहरन्ति, 'पोत्तावरिआ' वा भाषन्ते, ग्लानादिप्रयोजने वर्षाकल्पावृता गच्छन्ति इति ॥ श्रीव्यवहारभाष्यवृत्तौ सप्तमोद्देशे (१९० पत्रे) "पुनरिह प्रमार्जन शय्यादेः आसेवनकाले वस्त्रोपान्तादिना आवश्यकवृत्तौ अत्र पोतशब्देन मुखवस्त्रिका प्रवोच्यते ननु वस्त्र। तथैव श्रीहरिभद्रसूरिभिर्व्याख्यातत्वात् इति विचारसारग्रन्थे लिखितमस्ति। पुनर्विवाहचूलिकाया "दवचणे पविर्त्ति, करेइ जइ कच वत्थतणुसुद्धी। भावचणपि कुज्जा, तह इरिआए विमलचित्ता ॥ १ ॥ दवह्नि कुसुम-सेहर–मुञ्चइ दवाह्निगारमज्झमि। ठवणायरिय ठविउ, पोसहसालाइ सो सीसो ॥ २ ॥ उम्मुक्कभूसणो सो, इरिआ य पुरस्सर च मुहपत्ति। पडिलेहिऊण तत्तो, चउविहं पोसहं कुणइ ॥ ३ ॥ पुनर्व्यवहारचूर्णौ यथा [वत्ते] "वसुअणुवसुवा वि, पुत्ति पेहण पुव्वय। सामाइअं करेमाणो भणिओ कम्म निज्जरी ॥ १ ॥ पापारंभ पमुत्तुगं, घित्तूण मुहणतर। वत्थकायविसुद्धीए, सीहो गिण्हइ पोसह ॥ २ ॥" इत्येवं। वन्दनकभाष्येऽपि, तथाहि—"वामकरगिहिअ पोत्ती, एगदेसेण वामकन्नाओ। आरभिऊण निडालपमज्जिआ दाहिणो कन्नो ॥ १ ॥ तह विच्छिन्न वामगआणुं निसिऊण तत्थ। मुहपत्ति रयहरणमज्झभागमि ठावए पुज्जपायजुगं ॥ २ ॥ एवं सुसावओ वि हुं दुवालसावत्तवंदणं दिन्नो। मुहपत्ति मज्झभागमि ठावए पुज्जपायजुग ॥ ३ ॥" पुनरत्रार्थे श्रीअनुयोगद्वारसूत्रे (३० पत्रे), तथाहि—

"से किं तं लोगुत्तरिअ भावावस्सयं ? भावावस्सय जण्णं इमे समणे वा समणी वा सावओ वा साविआ वा तच्चित्ते तम्मणे तल्लेसे तदज्झवसिए तत्तिवज्झवसाणे तदट्ठोवउत्ते तदप्पियकरणे तब्भावणाभाविए अन्नत्थ कत्थइ मण अकरेमाणे उभओकाल आवस्सय करेंति" इत्येतत् सूत्रैकदेशो यथा 'तदर्पितकरणः' करणानि-तत्साधकतमानि देहरजोहरणमुखवस्त्रिकादीनि, तस्मिन्नावश्यके यथोचितव्यापारनियोगेन अर्पितानि-नियुक्तानि तानि येन स तथा, सम्यक् यथास्थानन्यस्तोपकरण इत्यर्थः। एकार्थिकानि वा विशेषणानि एतानि प्रस्तुतोपयोगप्रकर्षप्रतिपादनपराणि, अमूनि च लिङ्गविपरिणामत श्रमणीश्राविकयोरपि योज्यानि, तस्मात् तच्चित्तादिविशेषणविशिष्टाः श्रमणादयः 'उभयकाल' उभयसन्ध्यं यदावश्यकं कुर्वन्ति तल्लोकोत्तरिक, भावमाश्रित्य भावश्चासौ आवश्यक चेति वा भावावश्यक, अत्राऽपि अवश्यकरणादावश्यकत्वं तदुपयोगपरिणामस्य च सद्भावाद् भावत्व मुखवस्त्रिकाप्रत्युपेक्षणरजोहरणव्यापारादिक्रियालक्षणदेशस्य अनागमत्वात् नोआगमत्व भावनीयं" इति। पुन श्रीअनुयोगद्वारवृत्तौ श्रीवीरनिर्वाणात् सहस्रवर्षसमयसजातैः श्रीहरिभद्रसूरिभिः कृताया २० पत्रे। एव श्रीअनुयोगद्वारचूर्णावपि (१४ पत्रे) तथाहि "तस्साहणे जाणि सरीररजोहरमुहणतगादि यानि दव्वाणि ताणि किरिआकरणत्तणतो अप्पिआणि" इति, तथैव मलधारि-हेमचन्द्रसूरिकृतायां अनुयोगद्वारवृत्तावपि (३० पत्रे), तथाहि "तदर्पितकरणः" करणानि-तत्साधकतमानि देहरजोहरणमुखवस्त्रिकादीनि तस्मिन्नावश्यके यथोचितव्यापारनियोगेन अर्पितानि नियुक्तानि करणानि येन स तथा, अमूनि च तच्चित्तादिविशेषणानि लिङ्गविपरिणामतः श्रमणीश्रावकयोरपि योज्यानि। अत्र वृत्तिद्वये चूर्णौ च तदर्पितकरण

इति विशेषणस्य श्रमणश्रावकादिसम्बन्धिनः सदृशमेव व्याख्यान कृत त्रिभिरपि ग्रन्थकृद्भिः। सूत्रे च करणशब्दस्य रजोहरण मुखवस्त्रिकादिरूप एवार्थः प्रदर्शितः । पुनः श्रीआवश्यके वन्दननिर्युक्तौ (५४३ पत्रे), तथाहि—

"अवणामा दुअहाजायं, आवत्ता बारसेव उ। सीसा चत्तारि गुत्तीओ, तिन्नि दो अ पवेसणा ॥ १२०३ ॥
एग निक्खमणं चेव, पणवीसं विआहिआ। आवस्सगेहिं परिसुद्ध, किइकम्म जेहि कीरई ॥ १२०४ ॥
किइकम्मपि करिंतो, न होइ किइकम्मनिज्जराभागी। पणवीसामन्नयर, साहू ठाणं विराहिंतो ॥ १२०५ ॥"

इह आवश्यकचूर्णौ (४२ पत्रे) यथा—"दुओणत आए वेलाइ पढम वंदइ तहेव निक्खेढिऊण पुणो वदइ अहाजाते सामन्ने जोणिनिक्खिमणे अ सामन्ने रयहरणं मुहपोत्तिया चोलपट्टो अ जोणिनिक्खमणे अजली सीसे काऊण णीति।" एव श्रीअनुयोगद्वारेषु षड्विधा आवश्यकक्रिया मुखवस्त्रिका-रजोहरणादिव्यापारपूर्विका प्रोक्ता । वन्दननिर्युक्तौ च इह यथाजातास्यपद रजोहरणमुखवस्त्रिकाऽविनाभूतं दर्शित, तच्च साधूना श्रावकाणा च शेषचतुर्विंशत्यावश्यकवत् प्राय समानमेव युज्यते। आद्यान् एव केवलानाश्रित्य वन्दनकविधेः क्वाऽपि सिद्धान्तेऽनुपलम्भात्। नन्वेव श्रावकाणां चोलपट्टोऽपि प्रसज्यते, इति न वाच्यं, यतो यथाजातावस्यक सामान्येन उक्तमपि पूर्वाचार्यसम्प्रदायात् किंचिद्विशेषणमेव ज्ञेय। अन्यथा श्रमण्या अपि मुखवस्त्रिकावत् चोलपट्टः अपि प्रसज्येत । कश्चिदाह श्रावकाणा सर्वानुष्ठानेषु उत्तरासङ्गमुद्रा एव इति, तदयुक्त, आगमे सम्प्रदाये च तथाऽनुपलम्भात्, तथाहि—

"तुगियाए नयरीए मज्झं मज्झेणं निगच्छति, निगच्छित्ता जेणेव पुप्फवईए चेइए तेणेव उवागच्छति, उवाग-

च्छित्ता थेरे भगवंते पंचविहेण अभिगमेण अभिगच्छति, त जहा—सचित्ताण दव्वाणं विउसरणयाए १ अचित्ताण दव्वाणं अविउसरणयाए २ एगसाडिएणं उत्तरासंगकरणेण ३ चक्खुप्फासे अजलिप्पग्गहेण ४ मणसो एगत्तीकरणेण ५ जेणेव थेरा भगवंतो तेणेव उवागच्छति, उवागच्छित्ता तिक्खुत्तो आयाहिण पयाहिण करेइ, करित्ता जाव तिविहाए पज्जुवासणाए पज्जुवासति" इति श्रीभगवतीसूत्रे द्वितीयशतके पंचमोद्देशके (१३७ पत्रे)—

अभिसेक्काओ हत्थिरयणाओ पच्चोरुहति, पच्चोरुहित्ता अवहट्टु पंच रायककुहाइ, त जहा—खग्ग १ छत्त २ उप्फेस ३ वाहणाओ ४ वालवीअणे ५, जेणेव समणे भगवं महावीरे तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता समण भगव महावीर पचविहेण अभिगमेण अभिगच्छति, तं जहा—सचित्ताण दव्वाण विउसरणयाए १ अचित्ताण दव्वाण अविउसरणयाए २ एगसाडिय उत्तरासगकरणेण ३ चक्खुफासे अजलिपग्गहेण ४ मणसो एगत्तभावकरणेणं ५ समण भगव महावीर तिक्खुत्तो आयाहिणं पयाहिणं करेइ, करित्ता वदति नमंसति, वंदित्ता नमसित्ता तिविहाए पज्जुवासणाए पज्जुवासति, त जहा—काइआए वाइआए माणसिआए, इति श्रीऔपपातिके (१४१ पत्रे), इत्यादि ग्रन्थेषु श्रावकाणा साधुपाश्रयादिप्रवेशे उत्तरासग साक्षादुक्तोऽस्ति । ननु नामग्राह प्रवेशानन्तरविधेयकृत्येषु श्राविकाणा तु प्रवेशेऽपि उत्तरासगो नाऽस्ति, यदुक्त श्रीभगवतीसूत्रे नवमशतके ३३ उद्देशे (४५७ पत्रे)—

"तए णं सा देवाणदा माहणी धम्मिआओ जाणप्पवराओ पच्चोरुहति २ बहूहिं खुज्जाहिं जाव महत्तरगवदपरिक्खित्ता समणं भगवं महावीरं पंचविहेण अभिगमेण अभिगच्छति, त जहा—सचित्ताण दव्वाणं विउसरणयाए, अचि-

त्ताण दव्वाणं अविमोअणयाए विणयोणयाए गायलट्ठीए चक्खुफासे अञ्जलिपग्गहेणं मणस्स एगत्तीभावकरणेणं जेणेव समण भगव महावीरे तेणेव उवागच्छति, उवागच्छित्ता समण भगव महावीर तिक्खुत्तो आयाहिणं पयाहिण करेइ, करित्ता वदति नमसति” इति ॥

पुन –श्रीऔपपातिकसूत्रे (१४५ पत्रे) कोणिकभार्याः सुभद्राप्रमुखा , तथाहि “समणं भगव महावीर पंचविहेण अभिगमेण अभिगच्छति, त जहा–सचित्ताण दव्वाण विउसरणयाए, अचित्ताण दव्वाणं अविउसरणयाए, विणओणताए गायलट्ठीए चक्खुफासे अञ्जलिपग्गहेण मणसो एगत्तकरणेणं समण भगव महावीर तिक्खुत्तो आयाहिणं पयाहिण करेंति, करित्ता वदति नमसति” इत्यादि । अत्रेद रहस्यम्–श्रावकाणां साधूपाश्रयादिप्रवेशे उत्तरासगः प्रतिपादितोऽस्ति, श्राविकाणा तु तत्रापि तदभावः, ततः कथ सामायिकादिक्रियाया उत्तरासगः ?, प्रत्युत सामायिकादौ उत्तरासगोत्तारण सर्वत्र प्रतिपादितमस्ति । यदुक्त उपासकदशाया षष्ठाध्ययने (२७ पत्रे), तथाहि “तए ण से कुडकोलिए समणोवासए अन्नया कयाइ पुव्वावरण्हकालसमयसि जेणेव असोगवणिआ जेणेव पुढविसिलापट्टए तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता नाममुद्दग च उत्तरिज्जग च पुढविसिलापट्टए ठवेइ, ठवित्ता समणस्स भगवओ महावीरस्स अतिय धम्मपन्नत्तिं उवसपज्जित्ता ण विहरइ” ‘धम्मपन्नत्तीति’ श्रुतधर्मप्ररूपणादर्शनगतसिद्धान्त इत्यर्थः, इति श्रीउपासकवृत्तौ षष्ठाध्ययने । पुनरत्रैवाऽधिकारे (३७ पत्रे) देवपरीक्षाऽनन्तर “तेणं कालेण तेणं समएणं सामी समोसढे, तए ण से कुंडकोलिए समणोवासए इमीसे कहाए लद्धट्ठे समाणे हट्ठ जहा कामदेवो तहा निग्गच्छइ जाव पज्जुवासइ” ॥ इति श्रीउपासकदशाया

षष्ठाध्ययने । कामदेवश्चाऽत्रैव द्वितीयाध्ययने (२७ पत्रे) एव निर्गतो यथा "तए ण से कामदेवे समणोवासए इमीसे कहाए जाव लद्धट्ठे समाणे एव खलु समणो भगव महावीरे जाव विहरति त सेअ खलु मम समण भगव महावीर वंदित्ता नमसित्ता तओ पडिनियत्तस्स पोसह पारित्तए त्तिकट्टु एव सपेहेइ" इत्यादि । इह कुण्डकोलिकेन तदेव अन्यदा वा प्रतिपन्नपोषधेन परिमुक्तोत्तरीयेण श्रुतधर्मप्ररूपणारूपानुष्ठानं कृत । तथा–"एव सामाइअ काउ पडिक्कतो वदित्ता पुच्छइ, सो अ किर सामाइअ करितो मउड अवणेइ, कुण्डलाणि नाममुद्द पुप्फतबोल पावारणगमादी वोसिरति" इत्यावश्यकवृत्तौ षष्ठाध्ययने (८३२ पत्रे) प्रावारशब्दश्च सलोमपटोत्तरासंगवाचकत्वात् द्व्यर्थः, तथाहि—

"पण्हवि १ कोयव २ पवार ३ नवतए ४ तहय दाढिगाली ५ य । दुप्पाडिलेहिअदूसे, एय वितिअ भवे पणग ॥ १ ॥" इति, निशीथभाष्ये १२ उद्देशके—

"खरडो तह पूरट्ठी, सलोमपडओ तहा हवइ जीण । सदस वत्थ पल्हविमाईणमिमे उ पज्जाया ॥ १ ॥" इति प्रवचनसारोद्धारे, 'वैकक्ष्ये प्रावारोत्तरासगौ बृहतिकाऽपि च', इति श्रीहेमनाममालाया, एव प्रावारशब्दस्य अर्थद्वये सति य एव वृत्तिगतप्रावरणे मादीयतिपाठानुकूलः, बहुश्रुतैराचीर्णः स एव आचरणीयतया प्रमाण, आदिशब्दाच्च, सलोमपटादीनां परिहारो भविष्यति, इत्याद्यनेकेषु स्थानेषु श्रावकाणा मुखवस्त्रिका भणिताऽस्ति, अञ्चलेन वन्दन न क्वाऽपि दृश्यते, यश्च कृष्णवासुदेवदृष्टान्तः कैश्चित्कथ्यते तत्राऽपि यथा मुखवस्त्रिकया वन्दन न भणित, तथा अञ्चलेनाऽपि नोक्त । 'यत्तू असइ पुत्तस्स अतेणं ति' आवश्यकचूर्ण्यक्षराणि दृष्ट्वा पुत्तशब्देन भ्रान्ताः सन्तस्ते अञ्चलेन वन्दन वन्दन्ति,

त्ताण दयाण अविमोअणयाए विणयोणयाए गायलट्ठीए चक्खुफासे अञ्जलिपग्गहेणं मणस्स एगत्तीभावकरणेणं जेणेव समण भगव महावीरे तेणेव उवागच्छति, उवागच्छित्ता समणं भगव महावीरं तिक्खुत्तो आयाहिण पयाहिण करेइ, करित्ता वदति नमसति" इति ॥

पुनः-श्रीऔपपातिकसूत्रे (१४५ पत्रे) कोणिकभार्याः सुभद्राप्रमुखाः, तथाहि "समण भगव महावीर पचविहेण अभिगमेण अभिगच्छति, त जहा-सच्चित्ताणं दव्वाण विउसरणयाए, अचित्ताण दव्वाणं अविउसरणयाए, विणओणताए गायलट्ठीए चक्खुफासे अञ्जलिपग्गहेण मणसो एगत्तकरणेण समण भगव महावीर तिक्खुत्तो आयाहिण पयाहिण करेंति, करित्ता वदति नमसति" इत्यादि । अत्रेद रहस्यम्-श्रावकाणा साधूपाश्रयादिप्रवेशे उत्तरासग प्रतिपादितोऽस्ति, श्राविकाणा तु तत्रापि तदभावः, ततः कथं सामायिकादिक्रियायां उत्तरासग ?, प्रत्युत सामायिकादौ उत्तरासंगोत्तारण सर्वत्र प्रतिपादितमस्ति । यदुक्त उपासकदशाया षष्ठाध्ययने (३७ पत्रे), तथाहि "तए ण से कुडकोलिए समणोवासए अन्नया कयाइ पुव्वावरण्हकालसमयंसि जेणेव असोगवणिआ जेणेव पुढविसिलापट्टए तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता नाममुद्दग च उत्तरिज्जंग च पुढविसिलापट्टए ठवेइ, ठवित्ता समणस्स भगवओ महावीरस्स अतिय धम्मपन्नत्तिं उवसपज्जित्ता ण विहरइ" 'धम्मपन्नत्तीति' श्रुतधर्मप्ररूपणादर्शनगतसिद्धान्त इत्यर्थ, इति श्रीउपासकवृत्तौ षष्ठाध्ययने । पुनरत्रैवाऽधिकारे (३७ पत्रे) देवपरीक्षाऽनन्तर "तेणं कालेण तेणं समएण सामी समोसढे, तए ण से कुडकोलिए समणोवासए इमीसे काहाए लद्धट्ठे समाणे हट्ठ जहा कामदेवो तहा निग्गच्छइ जाव पज्जुवासइ" ॥ इति श्रीउपासकदशाया

पष्ठाध्ययने । कामदेवश्चात्रैव द्वितीयाध्ययने (२७ पत्रे) एव निर्गतो यथा "तए णं से कामदेवे समणोवासए इमीसे कहाए जाव लद्धट्ठे समाणे एव खलु समणे भगव महावीरे जाव विहरति त सेअ खलु मम समण भगव महावीर वदित्ता नमसित्ता तओ पडिनियत्तस्स पोसह पारिचएत्तिकट्टु एवं सपेहेइ" इत्यादि । इह कुण्डकोलिकेन तदेव अन्यदा वा प्रतिपक्षपोषचेन परिमुक्तोत्तरीयेण श्रुतधर्मप्ररूपणारूपानुष्ठान कृत । तथा—"एव सामाइअ काउ पडिकंतो वदित्ता पुच्छइ, सो अ किर सामाइअ करितो मउड अवणेइ, कुण्डलाणि नाममुद्द पुप्फतबोल पावारणगमादी वोसिरति" इत्यावश्यकवृत्तौ पष्ठाध्ययने (८३२ पत्रे) प्रावारशब्दश्च सलोमपटोत्तरासगवाचकत्वात् व्यर्थः, तथाहि—

"पण्हवि १ कोयव २ पवार ३ नवतए ४ तहय दाढिगाली ५ य । दुप्पडिलेहिअदूसे, एय वितिअ भवे पणग ॥ १ ॥" इति, निशीथभाष्ये १२ उद्देशके—

"खरडो तह पूरड्डी, सलोमपडओ तहा हवइ जीण । सदस वत्थ पल्हयिमाईणमिमे उ पज्जाया ॥ १ ॥" इति प्रवचनसारोद्धारे, 'वैकक्ष्ये प्रावारोत्तरासगो बृहतिकाऽपि च', इति श्रीहेमनाममालाया, एव प्रावारशब्दस्य अर्थद्वये सति य एव वृत्तिगतप्रावरणे मादीयतिपाठानुकूलः, बहुश्रुतैराचीर्णः स एव आचरणीयतया प्रमाण, आदिशब्दाच्च, सलोमपटादीनां परिहारो भविष्यति, इत्याद्यनेकेषु स्थानेषु श्रावकाणा मुखवस्त्रिका भणिताऽस्ति, अञ्चलेन वन्दन न क्वाऽपि दृश्यते, यश्च कृष्णवासुदेवदृष्टान्तः कैश्चित्कथ्यते तत्राऽपि यथा मुखवस्त्रिकया वन्दन न भणितं, तथा अञ्चलेनाऽपि नोक्त । 'वत्थ् असइ पुत्तस्स अतेण ति' आवश्यकचूर्ण्यक्षराणि दृष्ट्वा पुत्तशब्देन भ्रान्ता सन्तस्ते अञ्चलेन वन्दन वन्दन्ति,

त्ताणं दव्वाणं अविमोअणयाए विणयोणयाए गायलट्ठीए चक्खुफासे अजलिपग्गहेणं मणस्स एगत्तीभावकरणेणं जेणेव समणे भगवं महावीरे तेणेव उवागच्छति, उवागच्छित्ता समणं भगवं महावीरं तिक्खुत्तो आयाहिणं पयाहिणं करेइ, करित्ता वदति नमसति" इति ॥

पुनः—श्रीऔपपातिकसूत्रे (१४५ पत्रे) कोणिकभार्याः सुभद्राप्रमुखाः, तथाहि "समणं भगवं महावीरं पचविहेणं अभिगमेणं अभिगच्छति, तं जहा—सच्चित्ताणं दव्वाणं विउसरणयाए, अचित्ताणं दव्वाणं अविउसरणयाए, विणओणताए गायलट्ठीए चक्खुफासे अजलिपग्गहेणं मणसो एगत्तकरणेणं समणं भगवं महावीरं तिक्खुत्तो आयाहिणं पयाहिणं करेंति, करित्ता वंदति नमसंति" इत्यादि । अत्रेदं रहस्यम्—श्रावकाणां साधूपाश्रयादिप्रवेशे उत्तरासंग प्रतिपादितोऽस्ति, श्राविकाणां तु तत्रापि तदभावः, ततः कथं सामायिकादिक्रियाया उत्तरासंगः ?, प्रस्तुत सामायिकादौ उत्तरासंगोच्चारणं सर्वत्र प्रतिपादितमस्ति । यदुक्तं उपासकदशाया षष्ठाध्ययने (३७ पत्रे), तथाहि "तए णं से कुंडकोलिए समणोवासए अन्नया कयाइ पुव्वावरण्हकालसमयंसि जेणेव असोगवणिआ जेणेव पुढविसिलापट्टए तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता नाममुद्दगं च उत्तरिज्जगं च पुढविसिलापट्टए ठवेइ, ठवित्ता समणस्स भगवओ महावीरस्स अंतियं धम्मपन्नत्तिं उवसंपज्जित्ता णं विहरइ" 'धम्मपन्नत्तीति' श्रुतधर्मप्ररूपणादर्शनगतसिद्धान्त इत्यर्थः, इति श्रीउपासकवृत्तौ षष्ठाध्ययने । पुनरत्रैवाऽधिकारे (३७ पत्रे) देवपरीक्षाऽनन्तरं "तेणं कालेणं तेणं समएणं सामी समोसढे, तए णं से कुंडकोलिए समणोवासए इमीसे कहाए लद्धट्ठे समाणे हट्ठ जहा कामदेवो तहा निग्गच्छइ जाव पज्जुवासइ" ॥ इति श्रीउपासकदशाया

ननु—केषाञ्चिद् गच्छे "होइ मंगलं" इति पठंति, आत्मना गच्छे तु "हवइ मंगलं" इति तत्कथम् ? उच्यते—सत्यं, यद्यपि 'हवइ' 'होइ' इत्येतयोः पाठयोः अत्रार्थं प्रति न कश्चिद्विशेषः, होइ मंगलमिति च पाठे प्रत्युत श्लोको नाऽधिकाक्षरो भवति, तथापि हवइ मंगलमित्येव पठनीयं महानिशीथाद्यनेकागमेषु अस्यैव पाठस्य प्रतिपादितत्वात्, नमस्कारपटलनमस्कारपञ्जिकादिषु ग्रन्थेषु च इत्थमेव श्रेयोहेतुत्वेन समर्थितत्वात्, बहुश्रुतैः आदृतत्वाच्च प्रयोगः। होइ मंगलमिति पाठो मिथ्या विसंवादवत्त्वाद् यथा शुक्तिकाशकले च रजतज्ञानं। ननु—आवश्यके नमस्कारनिर्युक्तौ 'पढमं होइ मंगलं' इति पाठेन संवादसद्भावात्, विसंवादवत्त्वादिति असिद्धं, सत्यं, किन्तु अयं नमस्कारनिर्युक्तिपाठो न नमस्कारपाठनियामकोऽन्यभिचारात्, तथाहि—तत्रैव 'बीअं हवइ मंगलं' इत्युक्तं। ननु—'पढमं हवइ मंगलं' इति पाठो न उक्तः छन्दोभङ्गहेतुत्वात्, छन्दो ह्यत्र श्लोकः, स चाऽष्टाक्षरप्रमाणपाद एव भवति नाऽन्यथा। अयं च नवाक्षरपाद इति चेत्, सत्यं, किन्तु आर्षश्लोकेषु बहुशो नवाक्षरस्याऽपि पादस्य दर्शनात्, तथाहि—दशवैकालिके 'भमरो आवियइ रसं' १ तथा 'न य कोइ उवहम्मइ' २ 'छत्तस्स य धारणट्ठाए' ३ तथा 'अहं च भोगरायस्स तं चसि अंधगवण्हिणो' ४ तथैव श्रीउत्तराध्ययने (३४८ पत्रे) एकादशाध्ययनेऽपि, तथाहि—

"जहा से कंबोयाणं, आइन्ने कंथए सिया। आसे जवेण पवरे, एवं हवइ बहुस्सुए॥ १६ इत्यादि पूर्वश्रुतधरवचनानुयायित्वात्, 'हवइ मंगलं' इति अयमेव पाठः सतामुपादेय इति स्थितम्। एवं विचारामृतसंग्रहेऽपि (७७ पत्रे) हवइ मंगलमिति पाठः समर्थितस्तथा च तत्पाठलेशः। अपरं च—आवश्यकादर्शेषु 'हवइ' 'होइ' इति पाठद्वयमपि दृश्यते,

म्मकुलाणि वा खत्तियकुलाणि वा इक्खागकुलाणि वा हरिवंसकुलाणि वा एसिअकुलाणि वा वेसिअकुलाणि वा गंडागकुलाणि वा कोट्टागकुलाणि वा गामरक्खकुलाणि वा बुक्कासकुलाणि वा अण्णयरेसु वा तहप्पगारेसु वा कुलेसु वा अदुगुंछिएसु अगरहिएसु असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा फासुअं जाव पडिग्गाहिज्जा"। व्याख्या–स भिक्षुर्भिक्षार्थं प्रवेष्टुकामो यानि पुनरेवंभूतानि कुलानि जानीयात् तेषु प्रविशेदिति सम्बन्धः, तद्यथा–उग्गा–आरक्षिकाः १ भोगा–राज्ञः पूज्यस्थानीयाः २ राजन्याः–सखिस्थानीयाः ३ क्षत्रिया–राष्ट्रकूटादयः ४ इक्ष्वाकवः–ऋषभस्वामिवंशिकाः ५ हरिवंशा–हरिवंशजा अरिष्टनेमियशस्थानीयाः ६ 'एसिअ'त्ति गोष्ठाः ७ वैश्या–वणिजः ८ गण्डको–नापितो यो हि ग्रामे उद्घोषयति ९ कोट्टागाः–काष्ठतक्षका वर्धकिन इत्यर्थः १० बोक्कशालियाः तन्तुवायाः ११ कियन्तो वा वक्ष्यन्ते इत्युपसंहरति, अन्यतरेषु वा तथाप्रकारेषु अजुगुप्सितेषु कुलेषु नानादेशविनेयसुखप्रतिपत्त्यर्थं पर्यायान्तरेण दर्शयति, अगर्ह्येषु यदि वा जुगुप्सितानि–चर्मकारकुलादीनि गर्ह्याणि–दास्यादिकुलानि, एतद्विपर्ययभूतेषु कुलेषु, लभ्यमानमाहारादिकं प्रासुकमेषणीयमिति मन्यमानो गृह्णीयादिति।" पुनर्निशीथचूर्णौ भक्तपानग्रहणादौ एते निषिद्धाः, तथाहि–"कालावहीए जे ठप्पा कया ते निज्जूढा" भक्तपानग्रहणादौ निषिद्धाः, "जे कुला जत्थ विसए वि जुगिआ ते दुगंछिआ" अभोज्या इत्यर्थः, कम्मेण १ सिप्पेण वा २ जाइए वा ३ कम्मे न्हाविआइणो १ सप्पे वि छुरत्ताविआइणो छिद्दान्हाविआ तेरिमाजाइए पाणाइणो ३। पुनरत्रार्थे जातमृतकसूतकपिण्डनिषेधाऽधिकाररूप एकविंशतितम प्रश्नोत्तरं विलोक्यम् ॥ ५१ ॥

॥ इति साधुना भक्तपानग्रहणाय योग्यायोग्याधिकारः ॥ ५१ ॥

मंगलमहासुअखंधस्स वक्खाण त महया य पबंधेण अणतगमपज्जवेहिं सुत्तस्स पिहुब्भूयाहिं निज्जुत्तिभासचूण्णीहिं जहेव अणंतनाणदसणधरेहिं तित्थयरेहिं वक्खाणिअ तहेव समासओ वक्खाणिज्जत आसि, अहऽन्नया कालपरिहाणि दोसेण तओ निज्जुत्तिभासचूण्णीओ वुच्छिन्नाओ, इओ अ वच्चतेण कालेण तेण समएण महड्ढीपत्ते पयाणुसारी वइरसामी नाम [दुवालसग सुअहरे] पुव्वदसंगसुअहरो समुप्पन्नो, तेणेसो पचमगलमहासुअखधस्स उद्धारो मूलसुत्तस्स मज्झे लिहिओ" इति महानिशीथे । तथा नमस्कारपंजिका–सिद्धचक्रादौ "पचपयाण पणतीस वण्ण चूलाइ वण्ण तित्तीस । एव इमो समप्पति फुडमक्खरमट्ठसट्ठीए ॥ १ ॥ तथा अष्टप्रकाश्या आग्नेयादिविदिग्व्यवस्थितेषु दलेषु पादचतुष्क "एसो पच नमुक्कारो, सव्वपावप्पणासणो । मगलाण च सव्वेसिं, पढम हवइ मगल" ॥१॥ इति ध्यायेत्, तथा वृहन्नमस्कारफले "सत्त पण सत्त सत्त य, नवक्खर पमाण पयडपचपय । तित्तीसक्खरमूल, सुमरह नवकारवरमत ॥ १ ॥" इत्याद्यनेकानि स्थानानि अष्टषष्टिवर्णात्मकनमस्कारदर्शकानि । इति नमस्कारस्याऽष्टषष्ठ्यक्षरप्रमाणत्व, एव श्रीसघाचारवृहद्वृत्तौ (२१० पत्रे) श्रीदेवेन्द्रसूरिभिरपि हवइ मगलमेव पाठः समर्थितः । तथा च तत्पाठः—सिद्धान्तेऽपि स्फुटाक्षरैः हवइ मंगलमिति भणित, तथाहि महानिशीथचतुर्थाध्ययनसूत्र–"तहेव तदत्थाणुगमिअ इक्कारसपयपरिच्छिन्न तिआलावग तित्तीसक्खरपरिमाण एसो पचनमुक्कारो, सव्वपावप्पणासणो । मगलाण च सव्वेसिं, पढम हवइ मगल ॥ १ ॥" इअ चूलति अहिज्जतीति प्रकृत । तदेव हवइ मगलमित्यस्य साक्षादागमे भणितत्वात् प्रभुश्रीवज्रस्वामिप्रभृति सुबहुश्रुतसुविहितसविग्नपूर्वाचार्यसमतत्वाच्च पढम हवइ मगलमिति पाठेन अष्टषष्ठ्यक्षरप्रमाण एव नमस्कार पठनीयः । तथा च महानिशीथे—

तथा उपांगछेद-ग्रन्थकर्म-ग्रन्थाद्यनेकागमानुयोगसूत्रधरैः श्रीमलयगिरिभिः आवश्यक विवृणद्भि, "अरिहतनमुक्कारो" इत्यादिका "एसो पचे"ति पर्यन्ताः षट्गाथाः "हवइ मगल"मिति पाठत एव लिखिताः सन्ति, एव प्रवचनसारोद्धारवृत्तौ अपि हवइ मंगलमिति पाठः समर्थितोऽस्ति, तथाहि—यद्यप्यत्र 'हवइ' 'होइ' इत्यनयो पाठयोरर्थे न कश्चिद्विशेषः, तथापि अष्टषष्ठ्यक्षरार्थे नवकारे हवइ इति पठितव्य, ततो नमस्कारावलिकादिग्रन्थेषु यन्त्रपद्मे उक्तमस्ति, विशेषकार्योत्पत्तौ चूलिकाध्यान यदा क्रियते तदा द्वात्रिंशद्दलकमले द्वात्रिंशद्दलेषु द्वात्रिंशदक्षराणि स्थापयित्वा त्रयस्त्रिंशत्तम अक्षर मध्यकर्णिकायां स्थाप्यते, ततो ध्यान क्रियते, ततो 'होइ' पाठे द्वात्रिंशन्निरक्षरैः द्वात्रिंशत्कमलदलान्येव पूर्यन्ते पर मध्यकर्णिका शून्यैव तिष्ठति, ततो हवइ मंगलमिति पाठो युक्त", तथा चैतत्सवादि पूर्वाचार्यकृतप्रकरणवचन "अडसट्ठि अक्खरपरमाणू, जिणसासननवकारपहाणू। अतिमचूला तिन्नि पसिद्धा, सोलसअट्ठनवकार सिद्ध ॥ १ ॥" न च वाच्य नमस्कारसूत्रे नमस्कारस्य सप्तषष्ठ्यक्षरत्वत्व प्रोक्तमस्ति, यतः 'एसो पचनमुक्कारो' इत्यादिगाथाऽपि नमस्कारसूत्रसम्बन्धिनी नाऽस्ति, किं तु निर्युक्तिसत्का, ततो "ग्रामो नाऽस्ति, कुतः सीमा?" इति न्यायात् कथ सप्तषष्ठ्यक्षरत्वत्व नमस्कारस्य! मूलसूत्रनिर्युक्तिभाष्यचूर्णिवृत्तिटिप्पनकादिषु क्वाऽपि निर्दिष्ट न दृश्यते न श्रूयते च। अष्टषष्ठ्यक्षरप्रमाणत्व च महानिशीथादिषु स्पष्टमेव उद्दिष्ट, तथाहि—

"तहेव तदत्थाणुगमिअ इक्कारसपयपरिच्छिन्नं तिआलावग तित्तीसक्खरपरिमाण एसो पचनमुक्कारो, सव्वपावप्पणासणो। मगलाणं च सव्वेसिं, पढमं हवइ मगलं इयचूल ति "अहिज्जति" महानिशीथे तथा-'एअ तु ज पंच-

... पचमगलमहासुअखधस्स ण सुत्तत्थ पन्नत्त । त जहा—जे ण पचमगलमहासुअखधे से ण सयलागमतरोववत्ती तिलतिल्ल १ कमलमयरद २ सवलोगपचत्थिकायमिव ३ जहत्थ किरियाणुवायसभूय गुणुकित्तणे जहिच्छियफलपसाहगे चेव परमथुइवाए सा य परमथुई केसिं कायवा सवजगुत्तमाण सवजगुत्तमे अ जे केइ भूए जे केइ भयति जे केइ भविस्सति, ते सवेवि, अरिहतादओ चेव, नो णं अन्नेति, ते अ पंचहा—अरिहते १ सिद्धे २ आयरिए ३ उवज्झाए ४ साहुणो अ ५, तत्थ एएसिं चेव गब्भत्थस्स सब्भाओ इमो, त जहा—सनरामरासुरस्स ण सवस्स चेव जगस्स अट्ठमहापाडिहेराइपूआइउवलक्खिय अणण्णसरिसमचिंतमप्पमेअ केवलाहिट्ठिअ, पवरुत्तमतत्त अरिहति त्ति अरहंता अरिहता ११। एव अतए एएसिं नमुक्कारो 'एसो पचनमुक्कारो' किं करिज्जा ? सवं पाव नाणावरणीआइकम्मं निस्सेस त पयरिसेण दिसोदिसिं नासइ 'सवपावप्पणासणो' एस चूलाए पढमो उद्देसो "एसो पचनमुक्कारो, सवपावप्पणासणो" किंविहो ऊ ? मग्गे निवाणसुहसाहणिक्कसमो सम्मदसणाइआराहओ, अहिंसालक्खणो धम्मो व मे लाइज्जति मगल ममं भवाओ ससाराओ गमिज्जाओ तारिज्ज वा मंगल २ वद्धपुट्ठनिद्धत्तनिकाइअट्ठपयार कम्मरासिं मे गालिज्जा विज्जविज्जत्ति मगल, १ एएसिं सवेसिं अन्नेसिं च मंगलाण किं ! पढम आइए अरिहताईण थुई चेव मगलंत्ति समासत्थुत्ति" सघाचारवृत्तौ (२१८ पत्रे) ॥

॥ इति "होइ मगल" इति पाठनिषेधाधिकारः ॥ ५२ ॥

ननु—अशन-पान-खादिम-स्वादिमाना आहाराणा विवेचन कथं ज्ञायते ?। उच्यते—शास्त्रसम्मत्या तदवबोधात्, का शास्त्रसम्मतिः ?, इत्याह—श्रीमत्खरतरगच्छाधिराज—श्रीजिनभद्रसूरिपट्टपूर्वाचलप्रभाकरश्रीजिनचन्द्रसूरिशिष्य—श्रीमेरुसु-

"एअ तु ज पचमगलमहासुअखधस्स वक्खाणं त महया पबधेण अणतगमपज्जवेहिं सुत्तस्स य पि हु भूआहिं निज्जुत्तिभासचूण्णीहिं जहेव अणतनाणदंसणधरेहिं तित्थयरेहिं वक्खाणित तहेव समासओ वक्खाणिज्जत आसि, अह अन्नया कालपरिहाणिदोसेण ताओ निज्जुत्तिभासचूण्णीओ वुच्छिन्नाओ, इओ अ वच्चतेण कालसमएणं महड्ढीपत्ते पयाणुसारी वइरसामी नाम दुवालसंगसुअहरे समुप्पन्ने, तेणसो पचमंगलसुयखधस्स उद्धारो मूलसुत्तस्स मज्झे लिहिओ, मूलसुत्त पुण सुत्तत्ताए गणहरेहिं अत्थत्ताए अरिहंतेहिं भगवतेहिं धम्मतित्थयरेहिं तिलोयमहिएहिं वीरजिणिंदेहिं पन्नवि अति २। एस वुड्ढसपयाओ, इत्थ जत्थ जत्थ पय पएणाणुलग्ग सुत्तालावग न सपज्जइ तत्थ तत्थ सुअहरेहिं कुलिहिअदोसो न दायव्वो किं तु जो सो एअस्स अचिंतचिंतामणिकप्पभूअस्स महानिसीहसुअखधस्स पुव्वायरिसो आसि, तहिं चेव खडाखडीए उद्देहिआएहिं हेउहिं बहवे पत्तगा परिसाडिआ तहावि अच्चतसुमहत्थाइसय इम महानिसीहसुअखंध कसिणपवयणस्स परमसारभूयं, पर तत्त महत्थतिकलिऊण पवयणवच्छलत्तणेण तहा भवसत्तोवयारअ च काउ, तहा य आयहिअट्ठाए आयरिअहरिभद्देणं ज तत्थायरिसे दिट्ठ त सव्व समईए सोहिऊण लहिअति, अन्नेहिं पि सिद्धसेणदिवायरवुड्ढवाईजक्खसेणदेवगुत्तजसवद्धणखमासमणसीसरविगुत्तनेमिचदजिणदासगणिखमगसच्चसिरिपमुहेहिं जुगप्पहाणसुअहरेहिं बहुमन्निअमण ति"। अत्र सूत्रं व्याख्यायते, अस्य व्याख्यान—यदेव श्रीवज्रस्वामिना छेदग्रन्थमध्ये लिखित तदेव भक्तिबहुमानातिशयतो विशेषतश्च बहुभव्यसत्त्वोपकारकमिति कृत्वा दर्श्यते। तथाहि—

"से भयवं किमेअस्स अचिंतचिंतामणिकप्पभूअस्स पचमगलमहासुअखधस्स सुत्तत्थ पन्नत्त ? गोयमा ! इय एयस्स

अचिंतचिंतामणिकप्पभू-अस्स पचमगलमहासुअखघस्स ण सुत्तत्थ पसत्त । त जहा—ज ण पचमगलमहासुअक्खधे से ण सयलागमतरोववत्ती तिलतिल्ल १ कमलमयरद २ सव्वलोगपंचत्थिकायमिव ३ जहत्थ किरियाणुवायसम्भूय गुणुक्कित्तणे जहिच्छियफलपसाहगे चेव परमथुइवाए सा य परमथुई केसिं कायव्वा सव्वजगुत्तमाण सव्वजगुत्तमे अ जे केइ भूए जे केइ भवति जे केइ भविस्सति, ते सव्वेवि, अरिहतादओ चेव, नो ण अन्नेति, ते अ पचहा—अरिहते १ सिद्धे २ आयरिए ३ उवज्झाए ४ साहुणो अ ५, तत्थ एएसिं चेव गब्भत्थ सब्भाओ इमो, त जहा—सनरामरासुरस्स ण सव्वस्स चेव जगस्स अट्ठमहापाडिहेराइपूआइसवलक्खिय अण्णसरिसमचिंतमप्पमेअ केवलाहिट्ठिअ, पवरुत्तमत्त अरिहति त्ति अरहंता अरिहता ११। एव अतए एएसिं नमुक्कारो 'एसो पचनमुक्कारो' किं करिज्जा ? सव्व पाव नाणावरणीआइकम्म निस्सेस त पयरिसेण दिसोदिसिं नासइ 'सव्वपावप्पणासणो' एस चूलाए पढमो उद्देसो "एसो पचनमुक्कारो, सव्वपावप्पणासणो" किंविहो ऊ ? मग्गे निव्वाणसुहसाहणिक्कसमो सम्मदसणाइआराहओ, अहिंसालक्खणो धम्मो त मे लाइज्जति मगल मम भवाओ ससाराओ गमिज्जाओ तारिज्ज वा मंगल २ बद्धपुट्ठनिद्धत्तनिकाइअट्ठपयार कम्मरासिं मे गालिज्जा विज्जविज्जत्ति मगल, १ एएसिं सव्वेसिं अन्नेसिं च मगलाण किं। पढम आइए अरिहताईण थुई चेव मगलत्ति समासत्थुत्ति" सघाचारवृत्तौ (२१८ पत्रे) ॥

॥ इति "होइ मगल" इति पाठनिषेधाधिकारः ॥ ५२ ॥

ननु—अशन-पान-खादिम-स्वादिमाना आहाराणां विवेचन कथं ज्ञायते ?। उच्यते—शास्त्रसम्मत्या तदवबोधात्, का शास्त्रसम्मतिः ?, इत्याह—श्रीमत्खरतरगच्छाधिराज-श्रीजिनभद्रसूरिपट्टपूर्वाचलप्रभाकरश्रीजिनचन्द्रसूरिशिष्य-श्रीमेरुसु-

"एअ तु जं पंचमंगलमहासुअखंधस्स वक्खाणं त महया पबंधेण अणतगमपज्जवेहिं सुत्तस्स य पि हु भूआहिं निज्जुत्ति-भासचूण्णीहिं जहेव अणतनाणदंसणधरेहिं तित्थयरेहिं वक्खाणित तहेव समासओ वक्खाणिजंत आसि, अह अन्नया कालपरिहाणिदोसेण ताओ निज्जुत्तिभासचूण्णीओ वुच्छिन्नाओ, इओ अ वच्चंतेण कालसमएणं महड्ढीपत्ते पयाणुसारी वइरसामी नाम दुवालसंगसुअहरे समुप्पन्ने, तेणसो पंचमंगलसुयखंधस्स उद्धारो मूलसुत्तस्स मज्झे लिहिओ, मूल-सुत्तं पुण सुत्तत्ताए गणहरेहिं अत्थत्ताए अरिहंतेहिं भगवंतेहिं धम्मतित्थयरेहिं तिलोयमहिएहिं वीरजिणिंदेहिं पन्नवि अति २। एस वुड्ढसंपयाओ, इत्थ जत्थ जत्थ पय पएणाणुलग्ग सुत्तालावग न संपज्जइ तत्थ तत्थ सुअहरेहिं कुलिहिअदोसो न दायव्वो किं तु जो सो एअस्स अचिंतचिंतामणिकप्पभूअस्स महानिसीहसुअखंधस्स पुव्वायरिसो आसि, तहिं चेव खंडाखंडीए उद्देहिआएहिं हेऊहिं बहवे पत्तगा परिसडिआ तहावि अच्चंतसुमहत्थाइसय इम महानिसीहसुअखंध कसि-णपवयणस्स परमसारभूयं, परं तत्तं महत्थतिकलिऊण पवयणवच्छल्लत्तणेण तहा भव्वसत्तोवयारअं च काउ, तहा य आयहिअट्ठआए आयरिअहरिभद्देणं जं तत्थायरिसे दिट्ठं त सव्वं समईए सोहिऊण लिहिअंति, अन्नेहिं पि सिद्धसेणदिवायर-वुड्ढवाईजक्खसेणदेवगुत्तजसवद्धणखमासमणसीसरविगुत्तनेमिचंदजिणदासगणिखमगसच्चसिरिपमुहेहिं जुगप्पहाणसुअहरेहिं बहुमन्निअमेअ ति" । अत्र सूत्रं व्याख्यायते, अस्य व्याख्यानं—यदेव श्रीवज्रस्वामिना छेदग्रन्थमध्ये लिखित तदेव भक्तिबहुमानातिशयतो विशेषतश्च बहुभव्यसत्त्वोपकारकमिति कृत्वा दर्श्यते । तथाहि—

"से भयवं किमेअस्स अचिंतचिंतामणिकप्पभूअस्स पंचमंगलमहासुअखंधस्स सुत्तत्थं पन्नत्तं ? गोयमा ! इय एयस्स

भमेद दूग्ध दधि सूरणा मंडकादिक जाणवो, तथा च भणित—"असण भोअण सत्तुग, मुगाजगराइखज्जग विहीय। खीरणाई सूरणाई, मडग पमिई अ विन्नेअ ॥ १ ॥" आछण जवोदक तुषोदक तंदुलोदक उष्णोदक शुद्धविकट अप्काय समग्र पनक जाणवु, तद्यथा—"पाण सोवीरजवो—दगाइ चित्त सुराइअं चेव। आउकाओ सवो, ककडगज लाइअ च तहा ॥ २ ॥ अत्र चित्त सुराइअमिति चित्र नानाप्रकार काष्ठ पिष्टजातिभेदभिन्न सुरामधु आदिशब्दतो द्राक्षा शर्करा पानकादि अप्काय सगलउ कर्कटी चिर्भटी प्रमुखनो जल तथा कालिंग जलादिक सगलु जाणवु ॥ २ ॥ नालिकेर खर्जूर द्राक्षा भृष्टधान्यादिक आम्रफल रंभाफल कर्कटी फणसादिक पक्कसुपुणि सगलो खादिम जाणवु, तथा च भणित च "भत्तो संदताई, खर्जूर नालिकेरदक्खाई। ककडअंबगपणसाइ, बहुविह खाइम नेय ॥ १ ॥ दंतवण तंबोल, सुंठि पिप्पली मिरच हरितकी बिभीतकतुलसी प्रमुख स्वादिम जाणवु, तथा च भणित—"दंतवण तंबोल, चित्त तुलसी कहेडमाई अ। महु पिप्पली सुठाई, अणेगहा साइम नेयं ॥ १ ॥" एव तपागच्छनायकश्रीसोमसुन्दरसूरिपट्टपूर्वाचल-भास्करश्रीमुनिसुन्दरसूरिकृतषडावश्यकबालावबोधेऽपि, तथाहि—

चिहुं प्रकारे आहारस्यु असण वा पाण वा खाइम वा साइम वा अशन कहतां—शालि ज्वारि वरटी प्रमुख सर्व ओदन मुद्गादिक सर्व कठचल सातुयादिक सर्व लोट पेयादिक सर्व तिमज मोदकादिक सर्व पकवान सूरणादिक सर्वकंद मडकादिक सर्व केलवी वस्तु ए सर्व अशन कहिव, वली वेसण विरहाली आमला सैंधव करठिपत्र लींबुइ लूण हींग ए अशन माहि आवइ १। पान कहतां पाणी कांजिक जव गोधूम ज्वारि चोखा काकडी आदि-

न्दरोपाध्यायविनिर्मितश्रीषडावश्यकबालावबोधे पञ्चानामपि निर्णयप्रतिपादनात्, तथाहि—असन कहवा अन्न—चोखा ज्वारि घरटी मुग प्रमुख सर्वधान, सात सत्तु गिहु [आदि]ना सर्व लोट सर्वराब सालणा लाडु प्रमुख सर्व पक्वान्न, सूरणादि सर्व कद दूध दही मडादिक सर्वकेलवी वस्तु, हींग वेसण विरयाली लूण सैंधवादिक ए सर्व असन माहि जाणिवा । १ । हिवे पानक कहतां आछण जवोदक तुषोदक तदुलोदक उष्णोदक शुद्धोदक कहता वर्णाढ्य प्रमुखसर्वअप्काय पानक जाणिवा, अथवा काष्ठज पिष्टज सुरादि द्राखनापाणी साकर आविलपाणी इक्षुरसादि काकडी चीभडा कालिंगना जल इत्यादि सर्व पानक जाणवा । २ । हिवे खादिम कहतां सुखडी नालेर खजूर द्राख विदाम सेक्यु धान आचा केडा काकडी असोड सारेक प्रमुख सर्व मेवो इत्यादिक खादिम ॥ ३ ॥ हिवे स्वादिम कहता तंबोल सुठ मिरी पिपल हरडे बहेडा तुलसी कसेलो काथो जेठीमध तमालपत्र एलची लवींग बीडग काठी अजमो अजमोद कुलिंजण चीणीकबोधा कपूरो कांटासेलीयो मोथ हरडे कुमठठ पान सोपारी पोकरमूल अवासामूल बावची बालडछाली धवछालि खयरसार खेजडछालि ए सर्व स्वादिम ॥ ४ ॥ हिवे निंबके—छाल मूलपान सिली गोमूत्र गिलोइ कडूकिरियातड अतिविष कुडउ सूकडिगाम रोहणी पीपलामूल वज्ज धमासउ नाहि रींगणी एलीयो चिणोठी कयर थोरनामूल कथारियउ कुयारि इत्यादि अणाहार ॥ ५ ॥ पिणि ए अणाहार जउ इच्छा पाखइ अनिष्ट पणइ लीजे तो, अने जउ भावता लीजे तो आहारमाही पडइ इति । श्रीतरुणप्रभसूरिकृतबालावबोधे तु एवं, तथाहि—

चतुर्विध आहार अशन पान खादिम स्वादिम तत्र अशन—ओदन राध्या चोखा सत्त मुग राब खडखाद्यादि पका-

प्रभेद दुग्ध दधि सूरणा मडकादिक जाणवो, तथा च भणित—"असण भोअण सत्तुग, मुगाजगराइखज्जग विहीय। सीरणाई सूरणाई, मडग पमिई अ विन्नेअ ॥ १ ॥" आछण जयोदक तुषोदक तदुलोदक उष्णोदक शुद्धविकट अप्काय समग्र पनक जाणवु, तद्यथा—"पाण सोवीरजवो—दगाइ चित्त सुराइअ चेव । आउफाओ सघो, ककडगजलाइअ च तहा ॥ २ ॥ अत्र चित्त सुराइअमिति चित्र नानाप्रकार काष्ठ पिष्टजातिभेदभिन्न सुरामधु आदिशब्दतो द्राक्षा शर्करा पानकादि अप्काय सगलउ कर्कटी चिर्भटी प्रमुखनो जल तथा कालिंग जलादिक सगलु जाणवु ॥ २ ॥ नालिकेर खर्जूर द्राक्षा भृष्टधान्यादिक आम्रफल रंभाफल कर्कटी फणसादिक पलुसुपुणि सगलो खादिम जाणवु, तथा च भणित च "भत्तो सदताई, खर्जूर नालिकेरदक्खाई। ककडअवगपणसाइ, बहुविह खाइम नेय ॥ १ ॥ दतवण तबोल, सुठि पिप्पली मिरच हरितकी विभीतकतुलसी प्रमुख स्वादिम जाणवु, तथा च भणित—"दतवण तबोल, चित्त तुलसी वहेडमाई अ । महु पिप्पली सुठाई, अणेगहा साइम नेय ॥ १ ॥" एव तपागच्छनायकश्रीसोमसुन्दरसूरिपट्टपूर्वाचलभास्करश्रीमुनिसुन्दरसूरिकृतषडावश्यकबालावबोधेऽपि, तथाहि—

चिहुं प्रकारे आहारस्युं असण वा पाण वा खाइम वा साइम वा अशन कहता—शालि ज्वारि चरटी प्रमुख सर्व ओदन मुद्गादिक सर्व कठउल साथुयादिक सर्व लोट पेयादिक सर्व तिमज मोदकादिक सर्व पक्वान सूरणादिक सर्वकद मडकादिक सर्व केलयी वस्तु ए सर्व अशन कहिउ, वली वेसण विरहाली आमला सँधव कउठिपत्र लींबुइ लूण हींग ए अशन माहि आवइ १ । पान कहता पाणी काजिक जव गोधूम ज्वारि चोखा फाकडी आदि-

फनु धोवण, अनइ सर्व जलभक्ष्य तणो अप्काय, ए पान कहिजइ, साकरपाणी द्राखपाणी आवलपाणी इक्षुरसपाणी प्रमुख सर्व सरस पाणी पान कहतां आवइ, पिणि व्यवहारइ अशन, जिनु जिनु खाइम स्वादिम कहिजइ सुखडी सेकनु धान सर्व खारिक टोपरां द्राक्षा बिदाम अखोड खजूर प्रमुख सर्व मेवो, काकडी आंब फलसादिक सर्व फल स्वादिम कहिअइ, स्वादिम कहतां सुंठि हरडइ पींपरी मिरी असमद कायफल कसेल कायो खयरसार जेठीमध वज तमालपत्र एलची लवग विडग काठी विडलवण अजमोद कुलिंजन पीपलीमूल चीणीकबाला कचूर मोथ कटासेरीयो कपुर सचल हरडा बहेडा आमला कुमठव पान पुगी हिंगुलाष्टक हींग त्रेवीसव पुष्करमूल जवासामूल बावची बावल छालि खेजडछालि ए स्वादिम कहिजइ, गुडस्वादिम कहिजइ, पिणि व्यवहारइ अशन, जीकु कुनीर साकर वासित सुंठनो पाणी हरडेनो पाणी ए लीजे नीतारनइ गल्यो हुवे तो, न गल्यो हुइ तो नहि, तिविहार पच्चक्खाणि जे सूझइ इहांइ स्वादिमभि, बीरो प्रवचनसारोद्धारमाहि स्वादिम कह्यु छइ, अनइ श्रीकल्पवृत्तौ खादिम कह्यु छइ, ए चार आहारनो विचार नींबनी छालि मूलाना पादडा सीली गोमूत्र गिलो कडूकिरियातु अतिविष कडुओ मुकडरास हलद्रा रोहणि उपलोट वज त्रिफला पचमूलनिंब धमासव नाहि आसगधि रींगणी एलीयो गूगल हरडा दालि वरणमूल बोरीमूल कयारीमूल कयरडानुमूल पुमाडी आछी मजीठ बोल बीयुत्त कुयारी इत्यादिक बीजुई जे अनिष्ट पणइ इच्छा पाखइ लीसइ ते बिहुं आहारमांहि एकइ भागइ नहि, अणाहार जाणवो। विचारमये अनाहारगाथा यथा– "अभयक्ख फलामल्प भूर्निबाकडु अगिलोअ रखाई। जोगोनिपाइण तयाइ पत्ताणि अणाहारो ॥२॥" इति, गीपि-

शेपकल्पचूर्णौ पञ्चमोद्देशकेऽपि यथा—"अणाहार गाहीमो" अकाइअ छल्ला निंबाईण मूल पचमूलादिफल अद्दामलय हरी- तगबहेडगादि से सति, अणाहार मुक्त्वा ज अणत आहारमिति । पुनर्भणित—अणाहारो मोअछल्ली मूल च फल च होइ अणाहारो पूर्वार्ध, 'मोक' कायकी, 'छल्ली' निंबादित्वक् 'मूल' च पंचमूलादिकं 'फल' च आमलकबिभीतकादिकं एतत् सर्वं अनाहारो भवतीति चूर्णिः । निशीथचूर्णौ तु या, निंबादीना छल्लि—त्वक्, यच्च तेपामेव निंबोलिकादिफल, यच्च तेपामेव मूल एवमादिक सर्वमनाहार इति । अत्र श्रीमेरुसुन्दरोपाध्यायकृत-बालावबोधात् श्रीमुनिसुन्दरसूरिकृतबालावबोधे स्वादिममध्ये एतानि नव ९ वस्तूनि अधिकानि सन्ति, तथाहि—"कायफल १ विडलवण २ पीपलीमूल ३ कपूर ४ सचल ५ बहेडा ६ आमला ७ हिंगुलाष्टक ८ हिंगुलीत्रेविसड ९ । पुनरेतस्माद् एतस्मिन् अनाहारकमध्येऽप्यर्यं ११ विशेषः तथाहि—"हलद १ उपलोट २ त्रिफला ३ आसगंध ४ गूगल ५ हरडेछालि ६ वउणिमूलि ७ पुमाड ८ आछीमजीठ ९ घोल १० वीयउ ११ । तथा श्रीमेरुसुन्दरसूरिकृत-बालावबोधे पीपलीमूल अनाहारमध्ये प्रोक्तमस्ति । श्रीमुनिसुन्दरसूरि- कृत-बालावबोधे पीपलीमूल स्वादिममध्ये प्रोक्तमस्ति । तथा तपागच्छीयरत्नशेखरसूरिणाऽपि श्राद्धविधिकौमुदीग्रन्थे अश- नादीनामेव विवेचन लिखितमस्ति, तथाहि—अशनादिविभागश्चेत्थ—"अन्न-पक्वान्न-मंडक-सक्तुकादि—क्षुधोपशमनसमर्थम् अशन १ तक्रोदक-मद्यादि पान २ फलेक्षुपृथुकसुखभक्षिकादि खाद्य ३ स्वाद्य शुंठी-हरितकी-पिप्पली मरिच-जीरक-अज- मक जातिफल-जावत्री-कसेलक-कच्छकखदिरवटिका-ज्येष्ठीमधु-तज-तमालपत्र एलची-लवंग काठी-विडंग बिडलवण-अजक-

अजमोद-कुलिंजण-पिप्पलीमूल-चिणीक-वाला कचूरक-मुस्ता-कंटासेलियो-कर्पूर-सचल हरडा बिभीतक-कुंभटउ-बबूलचर-खदिर-खेजडादिछल्लीपत्र-पूग-हिंगुलाष्टक-हिंगत्रेवीसो-पंचमूल-पुष्करमूल जवासकमूल-बावची-तुलसी-कपूरी-कन्दादिक जीरक स्वभाष्यं ४। प्रवचनसारोद्धाराभिप्रायेण खाद्यं, कल्पवृत्त्यभिप्रायेण तु स्वाद्य, अजमकं खाद्यमिति, केचित् सर्व स्वाद्य एला-कर्पूरादिजलवत् तत् द्विविधाहारप्रत्याख्याने कल्पन्ते। वेसण चिरयाली-सोया-कउठसरी-गामठागादी-आंबागोली-कउठीय लींबूई-पत्र-प्रमुखखाद्यस्वादिना द्विविधाहारे न कल्पते, त्रिविधाहारे तु जलमेव कल्पते, उष्णादि फुकानीरं साकरी-कपूर-एला-कच्छक-खादिरचूर्ण-कसेल्लक-पाडलादिजल च नीतरित गालित वा नाऽन्यथा, ग्रामेषु मधु-गुडशर्करा-खण्डाद्यपि खाद्यतया, द्राक्षा-शर्करादिजल तक्रादि च पानकतया उक्त, पर द्विविधाहारादौ न कल्पते। उक्त च तपागपुरीयगच्छप्रत्याख्यानभाष्ये—

"दक्खापाणाईअ, पाणं तह साइम गुडाईअ। पढिअ सुअमि तहवि हु, तित्तीजणगंति नायरिअं ॥ १॥"

स्त्रिया संभोगे चतुर्विधाहारो न भज्यते, बालादीना ओष्ठादिचुम्बने तु भज्यते। द्विविधाहारे तु तदपि कल्पते, प्रत्याख्यान हि कावलिकाहारविषयमेव, न तु लोमाद्याहारविषयमपि। अन्यथा उपवासादावभ्यङ्गादेः चतुरभ्यङ्ग-गडुकलम्ब-बन्धनादिनाऽपि भङ्गप्रसङ्गात्, न चैव व्यवहारो लोमाहारस्य निरन्तर संभवेन प्रत्याख्यानाभावप्रसंगात् ४ अनाहारतया व्यवह्रियमाणानि यथा—पचांग निंब १ मूल २ गडूची ३ कडू ४ किरिआतउ ५ अतिविष ६ कुडउ ७

चीड ८ सूकडी ९ रक्षा १० हरिद्रा ११ रोहिणी १२ उपलोट १३ वज १४ त्रिफला १५ वाउलछली १६ इति, अन्ये घमासउ १७ नाहि १८ आसगंधि १९ रींगणी २० एलियो २१ गूगल २२ हरडावालि २३ वउणि २४ वदरी २५ कथेरि २६ करीरमूल २७ पुमाड २८ बोयरी २९ आछीमजीठ ३० बोल ३१ बीयउ ३२ कूंयारी ३३ चित्रक ३४ कन्दुरु ३५ प्रभृति अनिष्टस्वाद रोगाद्यापदि चतुर्विधाहारेऽप्येतानि कल्पन्ते ॥ ५२ ॥

॥ इति अशनादिनिर्णयाधिकारः ॥ ५२ ॥

ननु केचित् शृगाटकाना अभक्ष्यत्व अनन्तकायत्व च प्रतिपादयन्ति तत्सत्य असत्यं वा ? उच्यते—ये तेषा अभक्ष्यत्व अनन्तकायत्व च प्रतिपादयन्ति ते सर्वे सिद्धान्तानभिज्ञा एव, यत उक्त श्रीखरतरगच्छाधिराज-श्रीजिनभद्रसूरिपट्टालङ्कार-श्रीजिनचन्द्रसूरिविजयराज्ये श्रीमुनिमेरुसुन्दरोपाध्यायैः सघाभ्यर्थनया कृतवार्तिकसार्धशतकप्रश्नोत्तरे ४९ प्रश्ने, तथाहि—

सिंघोडादिजीवा वनस्पतिसचरीमाहि कह्या छइ अने अभक्ष्य अनन्तकाय कहै ते किम ? तत्रार्थे सिंघोडा अभक्ष्य अनन्तकाय न हुवे, जे अभक्ष्य अनन्तकाय कहै ते सिद्धान्तना जाण नहीं, यत प्रज्ञापनासूत्रे (३४ पत्रे)—

"सिंघाडगस्स गुच्छो, अणेगजीवो उ होइ नायव्वो। पत्ता पत्तेअजीवा, दुन्नि य जीवा फले भणिआ ॥५१॥" इणि कारणि विहुं जीवनो फल साधारण अनन्तकाय न थायइ, जेह भणी प्रज्ञापना वृत्तिमांहि कह्यो छइं, "साधारणस्तु नियमादन-

अजमोद-कुलिंजण-पिप्पलीमूल चिणीक-वाला कसूरक-मुस्ता-कंटासेलियो-कर्पूर-सचल हरडा विभीतक-कुंभटउ-चन्नूलघर-खदिर-खेजडादिछल्लीपत्र-पूग-हिंगुलाष्टक-हिंगत्रेवीसो-पचमूल-पुष्करमूल जवासकमूल-चावची-तुलसी-कपूरी-कन्दादिक जीरकं स्वभाष्यं ४ । प्रवचनसारोद्धाराभिप्रायेण खाद्यं, कल्पवृत्त्यभिप्रायेण तु स्वाद्य, अजमकं खाद्यमिति, केचित् सर्वं स्वाद्य एला-कर्पूरादिजलवत् तत् द्विविधाहारप्रत्याख्याने कल्पन्ते । वेसण विरयाली सोया-कउठवडी-आमलागांठी-आंबागोली-कवठीय लींबूई-पत्र-प्रमुखखाद्यत्वादिना द्विविधाहारे न कल्पते, त्रिविधाहारे तु जलमेव कल्पते, तत्रापि हुकानीरं साकरी-कपूर-एला-कत्थक-खदिरचूर्ण-कसेलक-पाडलादिजल च नीतरितं गालित वा नाऽन्यथा, शास्त्रेषु मधु-गुडशर्करा-खंडाद्यपि खाद्यतया, द्राक्षा-शर्करादिजल तक्रादि च पानकतया उक्त, पर द्विविधाहारादौ न कल्पते । उक्त च तपागपुरीयगच्छप्रत्याख्यानभाष्ये—

"दक्खापाणाईअ, पाणं तह साइमं गुडाईअ । पढिअ सुअमि तहवि हु, तित्तीजणगति नायरिय ॥ १ ॥"

स्त्रिया संभोगे चतुर्विधाहारो न भज्यते, बालादीना ओष्ठादिचुम्बने तु भज्यते । द्विविधाहारे तु तदपि कल्पते, प्रत्याख्यानं हि कावलिकाहारविषयमेव, न तु लोमाद्याहारविषयमपि । अन्यथा उपवासाचाम्लादे वपुरभ्यङ्ग-गडुकरम्भ-मन्थनादिनाऽपि भङ्गप्रसङ्गात्, न चैव व्यवहारो लोमाहारस्य निरन्तरं सम्भवेन प्रत्याख्यानाभावप्रसंगात् ४ अनाहारतया व्यवह्रियमाणानि यथा—पचांग निंब १ मूल २ गडूची ३ कडू ४ किरिआतउ ५ अतिविष ६ कुडउ ७

श्रीचन्द्राचार्यैरपि स्वकृतयोगविधौ सम्यक्त्वारोपणानन्तर श्रावकवर्जनीयद्वाविंशत्यभक्ष्यप्रतिपादकं गाथाद्वय प्रत्यपादि, तथाहि "पञ्चुंबर चउविगई, अनायफल कुसुमहीमविसकरगे । मज्जं राईभोयण, घोलवडा रींगणी चेव ॥ १ ॥ पपोटय सघाणय, घायगण काईवणे य तह चेव । बावीस दव्वाणि, अभक्खणीयानि सड्ढाण ॥ २ ॥" एव श्रीजिनपतिसूरिशिष्य-श्रीपूर्णभद्रकृते श्रीकृतपुण्यकचरित्रेऽपि शृङ्गाटकानामभक्ष्यत्व, तथाहि—"मद्य १ मांसं २ नवनीत ३, मधू ४ दुम्बरपञ्चकम् ९ । अनन्तकाय १० मज्ञात-फलं ११ रात्रौ च भोजनम् १२ ॥ १ ॥ आमगोरससपृक्, द्विदल १३ पुष्पितोदनम् १४ । दध्यहर्द्वितयातीत १५, सन्धान १६ कुथितान्नकम् १७ ॥ २ ॥ बहुवीज यच्च फल १८, शृगाटकान् १९ सर्वमृत्तिका २० करकान् २१ । हिम २२ विष २३ वृन्ताकीफल २४, घोलवटान् २५ वर्जयेत् शश्वत् ॥ ३ ॥" अत्राऽय परमार्थः—श्रीप्रवचनसारोद्धारादौ शृगाटकानि द्वाविंशत्यभक्ष्यमध्ये नाऽऽनीतानि, पर श्रीचन्द्रसूरिकृत-योगविधिग्रन्थे, श्रीपूर्णभद्रकृत-श्रीकृतपुण्यकचरित्रे च प्रोक्तत्वात् १ मोहोदयकारित्वात् २ जीवद्वययुक्तत्वात् ३ विकटमासतुल्यत्वेन गणितत्वात् ४ धर्मार्थिना श्राद्धादीना अभक्ष्याणि अग्राह्याणि ज्ञेयानि ॥ ५४ ॥

॥ इति शृङ्गाटकानामभक्ष्यत्वाधिकार ॥ ५४ ॥

ननु-लवण १ हरिताल २ मन शिला ३ पीप्पली ४ खर्जूर ५ द्राक्षा ६ हरीतकी ७ पत्र ८ पुष्प ९ फल १० प्रभृतीना प्रासुकत्व भवति न वा ?, उच्यते—भवति, कथमित्याह—श्रीबृहत्कल्पसूत्रवृत्तिषु योजनशतागमनादिकारणै तेषाम-

न्तकाय एवेति, कामदीपकद्रव्य भणी जेह टालइ तो जिम दूध न ल्यै प्रवाहै, तिमतेही न ल्यौ पणि अभक्ष्य अनन्तकाय नथी इति। ननु-तर्हि तद्भक्षणे न दोषः? न एतद्युक्तं युक्त, धर्मार्थिनां श्रावकादीनां तेषा अभक्ष्यत्वेन अग्राह्यत्वेन प्रतिपादनात्। यदुक्तं श्रीजिनवल्लभसूरिभिः श्राद्धकुलके श्रावकाणा अभक्ष्यनियमाधिकारे, तथाहि "महु १ मक्खण २ सघाडग ३ गोरसजुअविदल ४ जाणिअमणंत ५। अणायफलं ६ वयगण ७ पचुबरि ८ मंसि न भुंजतित्ति ॥ १ ॥" तथा "कह नु फुआ सामंत, जो कामे न निवारए।" इति पदद्वयस्य व्याख्यां कुर्वद्भिः श्रीहरिभद्रसूरिभिरपि (८५ पत्रे) शृंगाटकाना द्रव्यकामत्व विकटमांसतुल्यत्व च प्रतिपादितमस्ति, तथाहि "शब्दरूपरसगंधस्पर्शाः मोहोदयाभिभूतैः सत्त्वैः काम्यन्त इति कामाः, मोहोदयकारीणि च यानि द्रव्याणि शृंगाटकविकटमांसादीनि तान्यपि मदनकामाख्यभावकामहेतुत्वाद्द्रव्यकामा इति"। एवं श्रीप्रज्ञापनासूत्रवृत्त्योरपि प्रथमपदे-तथाहि-शृङ्गाटकफले जीवद्वय प्रत्यपादि, तथाहि—

"सिंघाडगस्स गुच्छो, अणेगजीवो उ होइ नायव्वो। पत्ता पत्ते अजिआ, दोन्नि य जीवा फले भणिआ ॥ ५१ ॥"

व्याख्या-"सिंघाडगस्से"त्यादि शृङ्गाटकस्य यो गुच्छः सोऽनेकजीवो भवति ज्ञातव्यः, त्वक्शाखादीना अनेकजीवात्मकत्वात्, केवलं तत्रापि यानि पत्राणि तानि प्रत्येकजीवानि, फले पुनः प्रत्येक एकैकस्मिन् द्वौ द्वौ जीवौ भणितौ इति। पुनः "तुप्पिजिआ सिंघाडग-फलंमि जे केइ नालिआ बद्धा। पुप्फा ससिजीजिआ, योहरिमाईणणंतजिआ ॥ १ ॥" इत्यादि गाथाचतुष्टय दर्शनसप्ततिकायामस्ति। एवमेव वनस्पतिसप्ततिकायामपि। तथैव

निषीदन्ति, तेषां गवादीना च यः कोऽपि पृष्ठादिगात्रोष्मा तेन वा परिणामो भवति, तथा यो यस्य भौमादिकः पृथिव्यादिक आहारस्तद्व्यवच्छेदे तस्य परिणाम उपक्रमः शस्त्र, "उपक्रम्यते जीवादीना आयूषि अनेन" इति व्युत्पत्तेः, तच्च शस्त्र त्रेधा, स्वकायशस्त्र परकायशस्त्र तदुभयशस्त्र चेति, तत्र स्वकायशस्त्र यथा—लवणोदक मधुरोदकस्य, कृष्णभौम वा पाण्डुरा भौमस्येति, परकायशस्त्र यथा—अग्नि उदकस्य, उदक चाऽग्नेरिति २ तदुभयशस्त्रं यथा—उदकमृत्तिका शुद्धोदकस्येत्यादि। एवमादीनि सचित्तवस्तुना परिणमनकारणानि मन्तव्यानि, गतं क्षेत्रतो लक्षणम्। अथ कालत आह—

"उप्पलपउमाई पुण, उण्हे दिन्नाइ जाम न धरती। मुग्गरगजूहिआओ, उण्हे छूढा चिर हुंति ॥ १ ॥

मगदंतीपुप्फाइं, उदए छूढाइ जाम न धरती। उप्पलपउमाइ पुण, उदए छूढा चिर हुति ॥ २ ॥" उत्पलानि पद्मानि च उदकयोनिकत्वात्, उष्णे आतपे दत्तानि याम—प्रहरमात्र काल न म्रियन्ते न अवतिष्ठन्ते, किंतु प्रहरादर्वागेव अचित्तीभवन्ति, मुद्गराणि मगदतिपुष्पाणि—यूथिकापुष्पाणि च उष्णयोनिकत्वात्, उष्णे क्षिप्तानि चिरमपि कालं भवन्ति सचित्तानि एव तिष्ठन्तीति भाव। मगदन्तिकापुष्पाणि उष्णे [उष्णोदके] क्षिप्तानि याम—प्रहरमात्रमपि न म्रियन्ते, उत्पलपद्मानि पुनः उदके क्षिप्तानि चिरमपि भवन्ति, गत कालतो लक्षणम् ॥

अथ भावत आह,—"पत्ताणं पुप्फाण, सरडुफलाण तहेव हरिआण। विण्टमि मिलाणमि, नायव जीवविप्पजढ ॥ १ ॥"

पत्राणा पुष्पाणा सरडुफलानां अबद्धास्थिकफलाना तथैव हरिताना वा स्थूलादीना सामान्यत तरुणवनस्पतीना वा

चित्तत्व प्रतिपादनात्, तथाहि–अथ क्षेत्रतस्तु आह–"जोयणसय तु गंता अणहारेणं तु भंडसंकंती । वायागणिधूमेण य, विद्धत्थ होइ लोणाई ॥ १ ॥" लवणादिकं वस्तु स्वस्वस्थानाद् गच्छत् प्रतिदिन बहुबहुतरादिक्रमेण विध्वस्यमान योजनशतात् परतो गत्वा सर्वथैव विध्वस्त–अचित्त भवति । अहो ! शस्त्राभावे योजनशतगमनमात्रेणैव कथं अचित्तीभवति ? इत्याह–"अनहारेण" यस्य यदुत्पत्तिदेशादिक साधारण ततो व्यवच्छिन्न, स्वोपष्टम्भकाहारविच्छेदात् विध्वस्यते, तच्च लवणादिक भाण्डसंक्रान्त्या पूर्वस्मात् भाजनाद् अपरभाजनेषु यद्वा पूर्वस्या भण्डशालाया अपरस्या भण्डशालाया चक्रम्यमाण विध्वस्यते, तथा वातेन वा अग्निना वा महानसादौ धूमेन वा लवणादिक विध्वस्त भवति । "लोणाई" इत्यत्र आदिशब्दात् अमी द्रष्टव्या । स्थानाङ्गसूत्रे (५४ पत्रे)—

"हरियाल १ मणोसिल २ पिप्पली य ३ खज्जूर ४ मुद्दिआ ५ अभया ६ । आइण्णमणाइण्णा तेऽवि हु एमेव नायव्वा ॥ १ ॥

व्याख्या–हरिताल–मनःशिला–पिप्पली–खर्जूरा–एते प्रतीताः, मुद्रिका–द्राक्षा, अभया हरीतकी, एतेऽप्येवमेव लवणवत् योजनशतगमनादिभिः कारणैः अचित्तीभवन्तो द्रष्टव्याः, परं एके अत्र आचीर्णा अपरे अनाचीर्णाः, तत्र पिप्पलीहरीतकीप्रभृतय आचीर्णा इति कृत्वा गृह्यन्ते, खर्जूरमुद्रिकादयः पुनरनाचीर्णा इति न गृह्यन्ते, अत्र सर्वेषा सामान्येन परिणमनकारणमाह–

"आरुहणे, ओरुहणे निसिअण गोणाइणं च गाउम्हा । भुमाहारच्छेए, उवक्कमेणेव परिणामो ॥ १ ॥" शकटे गवादिपृष्ठे च लवणादीना पुनःपुनर्भूय आरोहणमवरोहण च तथा यत्तस्मिन् शकटादौ लवणादिभारोपरि मनुष्या

एव श्रीनिशीयचूर्णिपञ्चदशोद्देशकेऽपि, तथाहि—चोअग आह इन्धनाभावे कथमचित्त भवति ? आचार्य आह—"अणाहारेणति जस्स ज साधारण, त ततो वुच्छिन्न आहारविच्छेदे विध्वस आगच्छति । जहा पुढवी उ वुच्छिन्न लोणाइ च लोणाइ, जोयणसयमगयपि सठाणे, अन्तरे वा विद्धसइ, जोयणसया उ परेण अचित्त सबहा भवइ, भडसकतीए पुधभायणाओ अन्न पि भायणं सकामिज्जइ, भडसालाओ वा अन्न भड सकामइ, वातेण आतवेण भत्तघरे वा अगणिनिरोहेण धूमेण आइसहाओ, इमा हरिआल गाहा—हरिताल मणोसिला अहा लोण अभयत्ति, हरियडे पिप्पलीमाइणो जोयणसतातो आगयादि, जे हरितकीमाइणो आइण्णा ता घेप्पंति, खर्जूरादयो अण्णाइण्णात्ति न घेप्पति, इम सवेसिं सामेण्ण परिणामकारण । आरुहणे गाहा इति ॥ लवण १ हरिताल २ मन शिला ३ पिप्पली ४ खर्जूर ५ द्राक्षा ६ हरितकी ७ प्रमुखाणा प्रासुकविचार ॥ ५५ ॥

॥ इति लवणादिसप्ताना प्रासुकाधिकारः ॥ ५५ ॥

ननु—चूर्णस्य सचित्तत्व १ अचित्तत्व २ ग्राह्यत्व ३ अग्राह्यत्व च ४ कथ ज्ञेयम् ? उच्यते—विचारसारग्रन्थोक्तगाथाभि स्पष्ट तदवबोधात्, तथाहि—"पण पहुर माह फग्गुणि, पहुरा चत्तारि चित्त वेसा हे । जिट्ठासाढे तिण्णि य तेण पर होइ सचित्तो ॥ १ ॥ पणदिणमी सो लुट्टो, अचालिओ सावणे अ भद्दवए । चउदिण आसोए कत्तिय—मिगसर—पोसेसु तिण्णि दिणा ॥ २ ॥"

वृन्ते मूलनाले म्लाने इति ज्ञातव्य यथा जीवविप्रमुक्तमेतद् पत्रादिकं, उक्त भावलक्षणम् । तदुक्तौ च समर्थित चतुर्विध सचित्ताचित्तज्ञानद्वार इति । एवमेव श्रीस्थानाङ्गे द्वितीयस्थानके प्रथमोद्देशके (५२ पत्रे), तथाहि—

"दुविहा पुढविकाइया पन्नत्ता, त जहा सुहुमा चेव बायरा चेव १, एव जाव दुविहा वणस्सइकाइया पन्नत्ता, त जहा सुहुमा चेव बायरा चेव ५ दुविहा पुढविकाइया पन्नत्ता, त जहा पज्जत्तगा चेव अपज्जत्तगा चेव ९ एव जाव वणस्सइकाइआ १० दुविहा पुढविकाइया पन्नत्ता, त जहा परिणया चेव अपरिणया चेव ११ ॥ दुविहा पुढवी इत्यादिपदसूत्री-परिणता', स्वकायपरकायशस्त्रादिना परिणामान्तर आपादिताः—अचित्तीभूता इत्यर्थः । तत्र द्रव्यतः क्षेत्रादिना मिश्रेण द्रव्येण, कालतः पौरुष्यादिना [मिश्रेण] कालेन भावतो वर्णगन्धरसस्पर्शान्यथात्वेन' परिणता , क्षेत्रतस्तु "जोयणसय तु गता अणहारेणं तु भडसकंती । वायागणिधूमेणय, विद्धत्थ होइ लोणाइ ॥ १ ॥ हरिआल मणोसिल पिप्पली अ खज्जूर मुद्दिआ अभया । आइन्नमणाइन्ना, तेऽवि हु एमेव नायव्वा ॥ २ ॥ आरुहणे ओरुहणे, निसिअण गोणाइण च गाउम्हा । भूमाहारच्छेदे, उवक्कमेणेव परिणामो ॥ ३ ॥"

'अणहारेण'ति स्वदेशजाहाराभावेन इति, 'भडसंकती'ति भाजनाद् भाजनान्तरसङ्क्रान्त्या खर्जूरादयोऽनाचरिता , अभयादयस्तु आचरिता इति, परिणामान्तरेऽपि पृथिवीकायिका एव ते, केवल अचेतना' इति, कथ अन्यथा अचेतन-पृथिवीकायपिण्डप्रयोजनाभिधानमिद स्यात् ?, यथा "घट्टगडगलगलेवो एमादि पयोयण बहुहा" इति 'एव' इत्यादि प्रागिव, तदेव पञ्चैतानि सूत्राणि ॥

श्रीजिनभद्रसूरिपट्टालङ्कारश्रीजिनचन्द्रसूरिविजयराज्ये श्रीमेरुसुन्दरोपाध्यायकृतवार्त्तिकप्रश्नोत्तरशतके, तथाहि—वडां वासी अग्राह्य कहइ छइ ते किम ? तत्रार्थे पहिलु कोरा घडा जे घणो राखिजइ तिहा लालापातादिक दोष प्रत्यक्ष दीसे छे, ते भणी उकाली छाशि—माहि तत्काल जे मुक्या हुयइ घडा ते वासी लेवा दोष नहिं, ए अक्षर श्रीआचारागने छेहडइ छे तिहाथी जो ज्यो ९२ प्रश्ने इति । दिनद्वयानन्तर अभक्ष्य दधि । तत्रार्थे श्रीहेमचन्द्रसूरयोऽपि स्वोपज्ञयोगशास्त्रवृहद्वृत्तौ (१७१ पत्रे) प्रोचु:, तथाहि—

"आमगोरससम्पृक्त—द्विदलादिषु जन्तवः । दृष्टाः केवलिभिः सूक्ष्मा—स्तस्मात् तानि विवर्जयेत् ॥ ७१ ॥" इह हि द्रव्य स्थितिः—केचिद्भावा हेतुगम्याः, केचित्तु आगमगम्या , तत्र ये यथा हेत्वादिगम्यास्ते तथैव प्रवचनधरै प्रतिपादनीयाः, आगमगम्येषु हेतून्, हेतुगम्येषु तु आगममात्र प्रतिपादयन् आज्ञाविराधक स्यात्, यदाह—

"जो हेउवायपक्खमि हेउओ आगमे अ आगमिओ । सो ससमयपन्न[व]वाओ, सिद्धातविराहओ अन्नो ॥ १ ॥" इति आगोरससंपृक्तद्विदलादौ न हेतुगम्यो जीवसद्भावः, किन्तु आगमगम्य एव, तथाहि—आमगोरससंपृक्ते द्विदले आदिशब्दात् पुष्पितौदने, अहर्द्वितीयातीते दध्नि, कथितान्ने च, ये जन्तवः ते केवलज्ञानिभिर्दृष्टा इति, जन्तुमिश्र गोरसमिश्रद्विदलादिभोजन वर्जयेत्, तद्भोजनाद्धि प्राणातिपातलक्षणो दोषः, न च केवलिना निर्दोषत्वेन आप्ताना च तानि वचनानि विपरियन्ति, ननु पक्वान्नस्य माह्यत्वे कियद्दिनानि ?, इत्याह—

लिङ्गसूत्रे, तथाहि—"वण्णरसगंधएण, परिणय फरसेण वा । अजीव फासुय नच्चा, पडिगाहेज्ज संजए ॥ १ ॥" इति, पुनः

खच्चूर्णौपि (२४ पत्रे) तथाहि—'तत्तानिवुडभोइ'त्ति, तत्त पाणीयं पुणो सीतलीभूत अनिवुडं भण्णइ, त च गिम्हे रत्ति-पज्जुवसिय सचित्तीभवति, हेमतवासासु पुवण्हे कय अवराण्हे सचित्तीभवति, एय सचित्तं जो भुज्जइ सो तत्तानिवुड-भोइ भवति, अथवा तत्तमपि जाहे तिन्निवाराओ तत्त भवति ताहे त अनिवुड सचित्त निवुत्त भवति, त जो अपरिणय भुञ्जइ सो तत्तानिवुडभोइत्ति" इति ॥ ५७ ॥

॥ इति प्रासुकमपि पानीय इयता कालेन सचित्त भवतीति विचार ॥ ५७ ॥

ननु—जर्गरी १ घृष्टि २ तक्र ३ करम्बको ४ दन ५ दधि ६ प्रभृतीना कति प्रहरान् यावद् ग्राह्यत्व ? कियत्प्रहरानन्तर च तेषा अभक्ष्य अग्राह्यत्व च ? उच्यते—जगरेति गाथाया प्रवर्तमानाया सकाशाद्विज्ञेय, तथाहि—

"जगरा य चार पहरा, वीस चिसिउक करंबको गिण्हइ । पच्छा निगोअजतू, उपज्जइ सपदेसेसु ॥ १ ॥" इति ओदनस्य चतुर्विंशतिप्रहरानन्तर अग्राह्यत्व, दध्नस्तु षोडशप्रहरानन्तर अग्राह्यत्व, दभस्तु षोडशप्रहरानन्तर अग्राह्यत्व यदुक्त तत् तपागच्छीय श्रीमुनिसुन्दरसूरिकृत-श्रीषडावश्यकबालावबोधे । श्राद्धप्रतिक्रमणसूत्रे "मज्जमि य मसमि य" इत्यादिगाथाव्याख्यानाधिकारे, तथाहि—चलितरस जे कुथ्यो अन्न १ चउवीस पहुर उपरु ओदनादिक २ सोलपहुर उपहरं दही ३ इत्यादि अभक्ष्य तेहमाहि जीव उपजे ते भणी इति । पर्युषित घोलवडा अभक्ष्यमाहि, यदुक्त—श्रीखरतरगच्छीय-

आवश्यकचूर्णिकारोऽप्याह–प्रहरदिवसोऽर्धरात्रप्रहर यावत् दिवसो वइ०, रात्रिप्रहरार्धदिवसप्रहर यावत् राइ अय०, पादोसिए जाव पोरिसी न उग्घाडेति ताव देवसिअं भण्णइ, पुव्वण्हे जाव पोरिसी न उग्घाडेइ ताव राइअति।" एव विचारसारग्रन्थेऽपि, तथाहि "देवसिअपडिक्कमणं, सुज्झइ रयणीइ जाव पढम पहरं। राइअमह उग्घाडा–पोरिसिमुव जाव पुरिमड्ढ ॥ १ ॥" इत्यादि। एवमेव ओघनिर्युक्तिसूत्रवृत्तौ ॥

॥ इति दैवसिकरात्रिकप्रतिक्रमण कियत् काल यावच्छुध्यतीति [अधिकार] विचार ॥ ५९ ॥

ननु–पञ्चम्याः पर्वत्व क्व प्रोक्तमस्ति ?, येन तत्र विशेषतः पुण्यकर्तव्यानि क्रियमाणानि सन्ति, उच्यते–पर्युषणाचूर्णौ तस्याः पर्वत्वेनोक्तत्वात्, तथाहि–"इत्थ उ पणग पणग, कारणिअ जा सवीसईमासो। सुद्धदसमीठिआण य आसाढी पुण्णिमोसरण॥ १ ॥ आसाढपुण्णिमाए, ठिआण जदि डगलाईणि गहियाणि पज्जोसवणाकप्पो अ कहिओ तो सावणबहुलप चमीए पज्जोसवति। असति खित्ते सावणबहुलदसमीए, असति खित्ते सावणबहुलस्स पन्नरसीए। एव पच पच ओसारिं तेण जाव असति भद्दवयसुद्धपचमीए, अओ परेण न वट्टइ। अइक्कमेउ आसाढपुण्णिमाओ आढत्त मग्गंताण जाव भद्दवयजोण्हस्स पचमीए। इत्थतरे जइ न लद्ध ताहे जइ रुक्खाहे ठितो तोऽवि पज्जोसयेअव्वं। एएसु पव्वेसु जहा लभे पज्जोसवेअव अप्पवे न वट्टइ, कारणिआ चउत्थीवि अज्जकालमायरिएहिं पवत्तिआ।" इति (३२ पत्रे) एव श्रीनिशीथचूर्णौ दशमोद्देशके ३१७ पत्रेऽपि, तथाहि—

"वासासु पनरदिवसे, सिसुणहकालेसु मास-वीसदिणा । ओगाहिमं जहीण, कप्पइ आरब्भ पढमदिण ॥ १ ॥"

॥ इति जर्गरी १ घृष्टि २ सक्तु ३ करम्बक ४ ओदन ५ दधि ६ पक्वान्नप्रमुखाणां भाक्ष्याभाक्ष्यत्वविचारः ॥ ५८॥

ननु-दैवसिक रात्रिक च प्रतिक्रमणं केनाऽपि प्रमादेन कार्यव्यग्रत्वादिना कारणेन वा कालवेलायां न चक्रे, तर्हि काल-वेलातोऽग्रतः कति प्रहरान् यावत् कृत शुध्यति ?, उच्यते-अपवादतो दैवसिक प्रतिक्रमणं दिवसतृतीयप्रहरादारभ्य अर्धरात्रं यावत्, रात्रिकं प्रतिक्रमणं तु अर्धरात्रादारभ्य मध्याह्न यावत् शुध्यते १ । यदुक्त तपागच्छीय-श्रीरत्नशेखरसूरि-कृत-श्राद्धविधिकौमुद्या, तथाहि-"तच्च प्रतिक्रमणं पञ्चभेदं-दैवसिक १ रात्रिक २ पाक्षिक ३ चातुर्मासिक ४ सावत्सरिक ५ चेति ।" एतेषां कालस्तु उत्सर्गेण एवमुक्तः, "अद्धनिवुड्डे बिंबे, सुत्तं कड्ढति गीअत्था । इयवयण-पमाणेण, देवसिआवस्सए कालो ॥ १ ॥ रात्रिकस्य चैवं-आवस्सयस्स समये निद्दामुद्द चयति आयरिया । तह त कुणति जह दस (दिसि) पडिलेहा-णंतरं सूरो॥ २ ॥" अपवादतस्तु दैवसिक दिवसतृतीयप्रहरादर्वाक् अर्धरात्र यावत् इति-उक्त, योगशास्त्रवृत्तौ तु मध्याह्ना-दारभ्य अर्धरात्रं यावत् इति उक्तं, रात्रिक चार्धरात्रादारभ्य मध्याह्न यावत् इति, उक्त च "उग्घाडपोरिसिं जाव राइयमा-वस्सयस्स चुण्णीए चेव । ववहाराभिप्पाया, भणति पुण जाव पुरिमड्ढ ॥१॥" पाक्षिकचातुर्मासिकसावत्सरिकानि तु पक्षाद्यन्तेऽ च स्युः, एवं श्रीजिनप्रभसूरिकृतविधिप्रपायामपि, तथाहि-"तत्थ देवसियपडिक्कमण रयणीपढमपहर जाव सुज्झइ, राइय पुण आवस्सयचुण्णिअभिप्पाएणं उग्घाडापोरिसिं जाव, ववहाराभिप्पाएण पुण पुरिमड्ढं जाव सुज्झइ" इति (५१ पत्रे)

छट्ठट्ठमे न करिज्जा तो पायच्छित्त इति", ननु–एवं सति पञ्चमी १ अष्टमी २ पूर्णिमा ३ अमावास्या २ अन्यतरा चेति गणनाया पक्षमध्ये त्रिपर्वी स्यात्, चतु:पर्वी–पञ्चपर्व्यावपि च ग्रन्थान्तरे प्रोच्येते, एवमत्र पर्वणामनियतत्वात् त्रिपर्वी १ चतुःपर्वी २ पञ्चपर्वी ३ वाक्यात् तपःशीलाविना आराध्यते ? इति चेदुच्यते–स्वशक्त्यपेक्ष सर्वा द्वे एका वा, तामाराधयता न कश्चिद्दोषः । पुनः पञ्चम्याः पर्वत्वप्रतिपादका एकोनविंशतिपञ्चाशकवृत्त्यादि–अनेकग्रन्था सन्तीति तदर्थिना ते विलोकनीयाः ॥ ६० ॥

॥ इति पञ्चम्याः पर्वत्वम् ॥ ६० ॥

ननु–"सवीसए राइमासे वइक्कते पज्जोसवती"ति श्रीकल्पसूत्रवचनात् "जाव भद्दवयसुद्धपचमीए अओ परेणं न वट्टइ अइक्कमित्त आसाढपुन्निमाओ आढत्त, मग्गताण जाव भद्दवयजोण्हस्स पचमीए" इति श्रीपर्युषणाचूर्णिवचनाच्च भाद्रपदसुदिपञ्चम्यामेव श्रीपर्युषणापर्वकरणमुचितम् । अन्यगच्छेष्वपि केषुचित् साम्प्रत भाद्रपदसुदिपञ्चम्यामेव पर्युषणापर्व क्रियमाण दृश्यते, परम्–आत्मीयगच्छे भाद्रपदसुदिचतुर्थ्यां तत् क्रियते तत्कथम् ? इति, उच्यते–सत्य भो शिष्य ! पूर्वमेवं आसीत्, परं श्रीवीरात् त्रिनवत्यधिकेषु नवशतवर्षेषु (९९३) गतेषु सत्सु श्रीशालिवाहनराजाग्रहात् श्रीकालिकाचार्यैः, "अतरावि अ से कप्पइ" इति श्रीकल्पसूत्राक्षरदर्शनबलेन पञ्चमीत चतुर्थ्यां श्रीपर्युषणापर्व प्रवर्तित, तद्वशेन च चातुर्मासमपि चतुर्दश्या जात, अन्यथा आगमोक्त पञ्चदश्यामासीत्, तत् इदानींतनसमस्तसंघेनाऽपि प्रमाणीकृत,

"इत्थ उ पणग पणग, कारणिअ आ सवीसईमासो । सुद्धदसमीठिआण च आसाढी पुण्णिमोसरण ॥ १ ॥ तथाच— आसाढपुण्णिमाए पविट्ठा डगलाइअ गिण्हंति पज्जोसवणकप्प कहिंति, पचदिणा ताहे सावणबहुलपचमीए पज्जोसवति, खित्ताऽभावे कारणेण पणगे संवुड्ढे दसमीए पज्जोसवति, एव पन्नरसीए, एव पणगवुड्ढि ताव कज्जति जाव सवीसतिमासो पुन्नो इत्यादि सवीसइराए मासे पुन्ने अवि वासखित्त न लब्भइ तो रुक्खहेट्ठेवि पज्जोसविअव्व । त च पुण्णिमाए पचमीए दसमीए, एवमादिएसु पवेसु पज्जोसविअव्व नो अपवेसु। सीसो पुच्छइ—इआणिं कहिं च चउत्थीए अपवे पज्जोसविज्जत्ति । आयरिओ भणइ—कारणिआ चउत्थी अज्जकालगायरिएहिं पवत्तिआ" इति । अत्र पूर्वचूर्णिद्वयेऽपि "एतेसु पवेसु जहा लभ पज्जोसवेअव्व अपवे न वट्टइ, इत्यनेन पुण्णिमाए १ पचमीए २ दसमीए ३ एवमाइएसु पवेसु पज्जोसवेअव्व नो अपवेसु ।" इत्यनेन वचनेन पूर्णिमावत् पञ्चम्याः पर्वत्व सिद्धम् । अत्राऽऽह कोऽपि कोपितप्राय —चर्चाचञ्चुर्विपश्चित्—ननु एतैरक्षरैर्दशम्या अपि पर्वत्व पञ्चमीवन्माननीय स्यात् ? इति चेदुच्यते—सिद्धान्ताक्षरसिद्धेऽर्थे का नाम विचारणा ?। नन्वेव दशम्या तपोऽपि विधीयते ?, इति चेदुच्यते—पञ्चम्याः पर्वत्व तावत् सिद्धान्ताक्षरैः सिद्ध, अथ केवल दशमीतपोविषये विवादोऽवतिष्ठते, तत्र चेदमुत्तरम्—दशम्याः पर्वत्वे सत्यपि पूर्वाचार्यपरम्पराया महानिशीथे च दशम्या तपस करणस्य अदर्शनात् । तत्र तपो न क्रियते इति महानिशीथ—भाष्यपाठो यथा—

"संते बलवीरिअपुरिसायारपरक्कमे अट्ठमि १ चउद्दसी २ नाणपचमी ३ पज्जोसवणाओ ४ चाउम्मासिएसु चउत्थ,

छट्ठट्ठमे न करिज्जा तो पायच्छित्त इति", ननु—एव सति पञ्चमी १ अष्टमी २ पूर्णिमा ३ अमावास्या २ अन्यतरा चेति गणनाया पक्षमध्ये त्रिपर्वी स्यात्, चतुःपर्वी—पञ्चपर्व्यावपि च ग्रन्थान्तरे प्रोच्येते, एवमत्र पर्वणामनियतत्वात् त्रिपर्वी १ चतुःपर्वी २ पञ्चपर्वी ३ वाक्यात् तपःशीलादिना आराध्यते ? इति चेदुच्यते—स्वशक्त्यपेक्ष सर्वा द्वे एका वा, तामाराधयता न कश्चिद्दोषः । पुनः पञ्चम्या पर्वत्वप्रतिपादकाः एकोनविंशतिपञ्चाशकवृत्त्यादि—अनेकग्रन्था' सन्तीति तदर्थिना ते विलोकनीयाः ॥ ९० ॥

॥ इति पञ्चम्याः पर्वत्वम् ॥ ९० ॥

ननु—"सवीसए राइमासे वइक्कंते पज्जोसवंती"ति श्रीकल्पसूत्रवचनात् "जाव भद्दवयसुद्धपचमीए अओ परेण न वट्टइ अइक्कमिउ आसाढपुण्णिमाओ आढत्त, मग्गताण जाव भद्दवयजोण्हस्स पचमीए" इति श्रीपर्युषणाचूर्णिवचनाच्च भाद्रपदसुदिपञ्चम्यामेव श्रीपर्युषणापर्वकरणमुचितम् । अन्यगच्छेष्वपि केषुचित् साम्प्रत भाद्रपदसुदिपञ्चम्यामेव पर्युषणापर्व क्रियमाण दृश्यते, परम्—आत्मीयगच्छे भाद्रपदसुदिचतुर्थ्यां तत् क्रियते तत्कथम् ? इति, उच्यते—सत्य भो शिष्य ! पूर्वमेवं आसीत्, परं श्रीवीरात् त्रिनवत्यधिकेषु नवशतवर्षेषु (९९३) गतेषु सत्सु श्रीशालिवाहनराजाग्रहात् श्रीकालिकाचार्यैः, "अतरावि अ से कप्पइ" इति श्रीकल्पसूत्राक्षरदर्शनबलेन पञ्चमीतः चतुर्थ्यां श्रीपर्युषणापर्वं प्रवर्तित, तद्वशेन च चातुर्मासमपि चतुर्दश्यां जात, अन्यथा आगमोक्त पञ्चदश्यामासीत्, तत् इदानींतनसमस्तसघेनाऽपि प्रमाणीकृत,

यदुक्तं श्रीतीर्थोद्गालिप्रकीर्णके, तथाहि-"तेणउयनवसएहिं (९९३), समइक्कतेहिं वद्धमाणाओ । पज्जोसवण चउत्थी, कालगसूरिहिं तो ठविआ ॥ १ ॥ वीसहिं दिणेहिं कप्पो, १ पंचगहाणीय कप्पठवणा य । नवसयतेणउएहिं, वुच्छिन्ना संघआणाए ॥ २ ॥ सालाहणेण रन्ना, संघाएसेण कारिओ भयवं । पज्जोसवणचउत्थी, चाउम्मासं चउद्दसिए ॥ ३ ॥ चउमासयपडिक्कमणं, पक्खियदिवसंमि चउविहो संघो । नवसयतेणउएहिं, आयरणं तं पमाणंति ॥ ४ ॥"

पुनरपि श्रीस्थानाङ्गवृत्तावपि तथैव प्रत्यपादि, तथाहि-"एत्थ य कारणेणं अज्जकालगायरिएहिं चउत्थीए पज्जोसवणा पवत्तिय समत्तं संघेण य अणुमन्निअं तव्वसेण य पक्खिआईणि वि चउद्दसीए आयरिआणि, अन्नहा आगमुत्ताणि पुण्णिमाए त्ति", एवं पर्युषणाचूर्णावपि, तथाहि-'कारणिया चउत्थी वि अज्जकालएहिं पवत्तिअ' त्ति। पुनरेयमेव निशीथचूर्णिदशमोद्देशकेऽपि, तथाहि-"सिसो पुच्छइ इयाणिं कह च चउत्थीए अपव्वे पज्जोसविज्जति ? आयरिओ भणइ-कारणिया चउत्थी अज्जकालगायरिएहिं पवत्तिअ इति ।' न च वाच्यं तस्मिन्नेव वर्षे शालिवाहनजीवनावधि वा तत्पर्युषणापर्व चतुर्थ्यां कृतं, पश्चात् पुनरपि पञ्चम्यामेव जातं भविष्यतीति, तदनन्तरमपि चतुर्थ्यामेव क्रियमाणमासीत्, यदुक्तं श्रीनिशीथचूर्णौ दशमोद्देसके, तथाहि-"इआणि कहं अपव्वे चउत्थीए पज्जोसविज्जइ ?" इति शिष्यपृच्छाया गुरुवचनावसरे-"एत्थ य जुगप्पहाणेहिं चउत्थी कारणे पवत्तिआ, सच्चेव अणुमया सव्वसाहूण" इति । ततः श्रीकालिकाचार्यानन्तरं पश्चात् कियत्कालभावी निशीथचूर्णिकारः-तद्वचनप्रामाण्यात् ज्ञायते श्रीकालिकाचार्यात् पश्चादपि श्रीपर्युषणापर्व भाद्रपदचतुर्थ्यामेव

क्रियमाणमासीत्, ततस्तत्परम्पराऽऽयातैः अस्माभिरपि चतुर्थ्यामेव श्रीपर्युषणापर्व विधीयते इति न दोषः कोऽपि ॥

ननु–यदि एवं च–"एवं च कारणेण अज्जकालगेहिं चउत्थीए पज्जोसवणं पवत्तिअं समत्तसंघेण य अणुमन्निअं", इति स्थानाङ्गवृत्तौ भणितं। तदा समस्तसंघेन चतुर्थ्यां तस्याङ्गीकरणात्। सांप्रतं केषुचिद्गच्छेषु पञ्चम्यां तत्करणं कुतः ? ॥

उच्यते–श्रीकालिकाचार्यपरम्परां न ते मन्यन्ते इति संभाव्यते। ननु तर्हि 'असढेण समाइन्नं' इत्याद्युक्तत्वेन कथं न ते दोषभाजः ? ॥

उच्यते–तत्रार्थे त एव प्रष्टव्याः, वयं च न कांश्चिदपि निन्दामः। ननु–आत्मगच्छे पञ्चम्यां केवलं श्रीकल्पसूत्रं पाठमात्रतः श्रीसंघाग्रे वाच्यते न वा ? न वाच्यम्–इति उत्तरं, यतः सांवत्सरिकप्रतिक्रमणानन्तरिककल्पाष्टमाध्ययनपाठादनु–"कप्पसमत्तावणियं करेमि काउसग्गं" इति वाक्येन कल्पसमाप्तिनैमित्तिककायोत्सर्गस्य तच्चूर्ण्यादौ प्ररूपणात्, सांवत्सरिकप्रतिक्रमणस्य चतुर्थ्यामेवाचरितत्वात्, चतुर्थ्यामेव तद्वचनं यौक्तिकं, न पञ्चम्यां, अतश्चतुर्थ्यां सांवत्सरिककृत्यसमाप्तिकारकाणां पञ्चमी षष्ठीवद्दोषकृत् ज्ञेया। पुनर्यथा श्रीकल्पसूत्रे–"नो से कप्पइ तं रयणिं उवाइणावित्तए" इति पञ्चमीमाश्रित्य प्रोक्तं, तथा चतुर्थीमानकानां चतुर्थीमाश्रित्यापि ज्ञेयं, ततश्चतुर्थीमानकानां पञ्चम्यां श्रीकल्पसूत्रस्य प्रथमसमक्षं पाठवाचनेऽपि महान् दोषः। इति चतुर्थ्यां श्रीपर्युषणापर्वकरणम् ॥ ६१ ॥

॥ इति चतुर्थ्यां श्रीपर्युषणापर्वकरणम् ॥ ६१ ॥

खरतरगच्छाधीशा, जिनचन्द्रयुगप्रधानगुरुराजाः । श्रीपातिशाहिमान्या , समभूवन् भूमिविख्याताः ॥ १ ॥

श्रीपूज्यमुख्यशिष्या', दक्षाः श्रीसकलचन्द्रनामानः । मद्गुरवो गुणगुरव-स्तेषामेव प्रसादो मे ॥ २ ॥

त्रयोदशसिरित्येव, पूर्ण प्रभोत्तरैर्व्यधात् । तृतीयक प्रकाश श्री-समयादिमसुन्दरः ॥ ३ ॥

इति श्रीसमयसुन्दरोपाध्यायविरचिते श्रीसामाचारीशतके पञ्चमप्रकाशे तृतीयः प्रकाशः सम्पूर्ण. ॥ ३ ॥

इति श्रीसमयसुन्दरोपाध्यायविरचिते सामाचारीशतके
पञ्चमप्रकाशे तृतीयः प्रकाश' समाप्त' ॥ ३ ॥

॥ अथ चतुर्थः प्रकाशः ॥

॥ श्रीमत्स्थमणपार्श्वनाथाय नम ॥

ननु–श्रीजिनवल्लभसूरीणा परमसविग्नाना कठोरसत्क्रियापात्राणा का सामाचारी प्रवर्तते ?, यदुपरि सर्वोऽपि श्रीखरतरगच्छसंघः प्रतिक्रमणादिक्रिया कुर्वाणोऽस्ति ? उच्यते–श्रूयताम् , एपा चत्वारिंशद्गाथारूपा तेपा सामाचारी, तथाहि—

"सम्म नमिउ देवं, देविंदवंदिअपय महावीर । पडिक्कमणसमाचारीं, भणामि जह सभरामि अह ॥ १ ॥ पचविहायारविसु–द्धिहेउमिह साहू सावगो वावि । पडिक्कमण सह गुरुणा, गुरुविरहे कुणइ इक्को वि ॥ २ ॥ वदित्त चेइआइ, दाउ चउराइए खमासमणे । भूनिहियसिरो सयला–ऽइआरमिच्छुक्कड देइ ॥ ३ ॥ सामाइअपुव्वमिच्छा–मि ठाइउ काउसग्गमिच्चाइ । सुत्त भणिअ पलबिअभूयकुप्परधरिअपहिरणओ ॥ ४ ॥ सजइ १ कविट्ठ २ घण ३ लय ४ लवुत्तर ५ खलिण ६ सबरि ७ वहु ८ पेहा ९ । वारुणि १० भमुह ११ गुलि १२ सीस १३ मूअ १४ हय १५ काय १६ निहलु १७ द्धी १८ ॥ ५ ॥ थभाइ १९ [घोडगमाई] दोसरहिय, तो कुणइ कुहुसिओ तणुस्सग्ग । नाभिअहो जाणुद्ध, चतुरगुलठविअकडिपट्टो ॥ ६ ॥ तत्थ य धरेइ हिअए, अहक्कम दिणकए अईआरे । पारेत्तु नमुक्कारेण पढइ चउवीसत्थयदड ॥ ७ ॥ सडासगे पमज्जिय, उवविसिय अलग्गविअयबाहुजुओ । मुहणतग च कायं, पेहए पचवीसइहा ॥ ८ ॥ उट्ठियट्ठिओ सविणयं,

विहिणा गुरुणो करेइ किइकम्म । बत्तीसदोसरहिय, पणवीसावस्सगविसुद्ध ॥ ९ ॥ थद्ध १ पविद्ध २ मणाढिअ ३ परि-
पिंडिअ ४ मंकुसं ५ ससुवत्त ६ । कच्छवरिंगिअ ७ टोलगइ-८ दहुर ९ वेइ-आवद्ध १० ॥ १० ॥ मणदुट्ठ ११ रुट्ठ १२
तज्जिय १३ सढ १४ हीलिअ१५ तिणिअ १६ मढणीअ च १७ । दिट्ठमदिट्ठ १८ संग १९ कर २० मोअण २१ मूण २२
मूअं च २३ ॥ ११ ॥ मय २४ मित्ती २५ गारव २६ कारणेहिं २७ पलिओथि । [चि]अ २८ भयत्त च २९ । आलिद्ध ३०
मणालिद्धं ३१ चूलिअ ३२ चुडुलित्ति बत्तीसा ॥ १२ ॥ दुपवेसमहाजाय, दुहोणय पयडबारसावत्त । एगनिरामणतिगुत्त,
चउसिर न भणंति पणवीसा ॥ १३ ॥ अह सम्ममवणअगो, करजुअविहिधरिअपोत्तिरयहरणो । परिचिंतिय अइआरे,
जहक्कम गुरुपुरो विअडे ॥ १४ ॥ अह उवविसित्तु सुत्त, सामाइअमाइअ पढीअ पयओ । अब्भुट्ठियओ म्मि इच्चा-इ पढइ
दुह उट्ठिओ विहिणा ॥ १५ ॥ दाऊण वदणं तो, पणगाइसु जइसु खामए तिन्नि । किइकम्म किरियठिओ, नहो गाहा-
तिगं भणई ॥ १६ ॥ अह [इय] सामाइअउस्सग्गसुत्तमुच्चारिअ काउसग्गठिओ । चिंतइ उज्जोयदुग, चरित्तअइआरसुद्धि-
कए ॥ १७ ॥ विहिणा पारिअ सम्म-त्तसुद्धिहेउ च पढिअ उज्जोअ । तह सपलोयअरिह-तचेइआरोहणुस्सग्गं ॥ १८ ॥
काउ उज्जोयगर, चिंतिय पारेइ सुद्धसम्मत्तो । पुक्खरवरदीवड्ढ, कड्ढइ सुयसोहणनिमित्त ॥ १९ ॥ पुण पणवीसोस्सासं
उस्सग्गं कुणइ पारए विहिणा । तो सयलकुसलकिरिआ, फलाण सिद्धाण पढइ थय ॥ २० ॥ अह सुअसमिद्धिहेउ, सुय
देवीए करेइ उस्सग्गं । चिंतेइ नमुक्कारं, सुणइ वदेइ व तीइ थुइं ॥ २१ ॥ एव खेत्तसुरीए, उस्सग्ग कुणइ सुणइ देइ थुइं ।
पढिअं च पंचमगल उवविसइ पमज्ज संडासे ॥ २२ ॥ पुव्वविहिणेव पेहिअ, पुत्तिं दाऊण वदणं गुरुणो । इच्छामो अणु-

सड्ढिं,—ति भणिअ जाणूट्ठिओ ठाइ ॥ २३ ॥ गुरुथुइगहणे थुइ तिन्नि, वद्धमाणक्खरस्सरो पढइ। सक्कत्थय थय पढिअ कुणइ पच्छित्तउस्सग्ग ॥ २४ ॥ एव ता देवसिअं, राइअमवि एवमेव नवरि तहिं। पढम दाउं मिच्छा—मि दुक्कड पढइ सक्कत्थव ॥ २५ ॥ उट्ठिय करेइ विहिणा, उस्सग्ग चिंतए अ उज्जोय। बीअ दसणसुद्धीए चिंतए तत्थ इममेव ॥ २६ ॥ तइए निसाअइयारे, जहक्कम्म चिंतिऊण पारेइ। सिद्धत्थय पढित्ता, पमज्ज सडासमुवविसइ ॥ २७ ॥ पुव्वं च पोत्तिपेहण—वदण-मालोयसुत्तपढण च। वंदणखामणवंदण—गाहातिगपढणमुस्सग्गो ॥ २८ ॥ तत्थ वि चिंतए संयम—योगाण न जेण होइ मे हाणी। त पडिवज्जामि तव, छम्मासं ता न काउमल ॥ २९ ॥ एगाइगुणतीसूणय अ पि न सहो न पचमासमवि। एव चउ ति दुमास, न समत्थो एगमासं पि ॥ ३० ॥ जा त पि तेरसूणं, चउतीसइभाइअ दुहाणीए। जाव चउत्थ तो आय-बिलाइ आ पोरसि नमो वा ॥ ३१ ॥ जो सक्क त हिअए, धरित्त पारेत्तु पेहए पोत्तिं। दाऊ वदणमसढो, त चिअ पच्चक्खए विहिणा ॥ ३२ ॥ इच्छामो अणुसट्ठिं, ति भणइ उवविसिअ पढइ तिन्नि। थुई मिउसद्देण सक्कत्थयाइ तो चेइए वंदे ॥ ३३ ॥ अह पक्खिय चउद्दसि—दिणमि पुव्व व तत्थ देवसिअ। सुत्तत पडिकमिउ, तो सम्ममिम कम कुणइ ॥ ३४ ॥ मुहपोत्तिय वंदणय, संबुद्धाखामणं तहालोए। वदण पत्तेयखामणाणि च वदणयमह सुत्त च ॥ ३५ ॥ सुत्त अब्भुट्ठाण, उस्सग्गो पोत्ति वदण तह य। पज्जंतिअखामण, तह चउरो थोभवदणया ॥ ३६ ॥ पुव्वविहिणेव सव्व, देवसियं वंदणाइ तो कुणइ। सिज्जसुरी उस्सग्गे, भेओ सतित्थयपढणे अ ॥ ३७ ॥ एव चि अ चउमासे, वरिसे अ जहक्कम्म विहि णेयो। पक्खचउमास—वरिसेसु नवरि नाममि नाणत्त ॥ ३८ ॥ तह उस्सग्गोज्जोया, बारस वीसा सम्म गलिगचत्ता।

सवुद्धासामण ति–पण सत्त साहूण जहसंख ॥ ३९ ॥ इअ जिणवल्लहगणिणा, लिहिअ ज सुमरिअं च मइणावि । उस्सुत्तमणाइअ, ज मिच्छामि दुक्कड तस्स ॥ ४० ॥"

॥ इति श्रीजिनवल्लभसूरिसामाचार्यधिकारः ॥ ६२ ॥

ननु–श्रीजिनदत्तसूरीणां युगप्रधानगुरूणामपि अनायतनचैत्य–स्त्रीकृतमूलप्रतिमापूजा–प्रमुखनिषेधकवाक्यानि सामाचारीरूपाणि क्वाऽपि सकलितानि सन्ति ? सन्तीति ब्रूमः, स्वकृतोत्सूत्रपदोद्घाटनकुलके तै सविस्तर प्ररूपितत्वात् तथाहि, तत्कुलक—

"लिंगी जत्थ गिहिव्व देवनिलए निच्चं निवासी तय, सुत्तेऽणायतण न तत्थ उ जओ नाणाइवुड्ढी भवे । निस्सानिस्सजिणिंदमदिरजुग तन्नाम हेउ तय, सिद्धतमि पसिद्धमेव तहवी सिंसंति ही बालिसा ॥ १ ॥ चेइअमढेसु जइवेसधारया निच्चमेव निवसंति । तमणाययणं अइसावगेहिं सत्तु वज्जणिज्जति ॥ २ ॥ उस्सुत्तदेसणाकारएहिं केहिं तु वसइवासीहिं । पडिबोहिअसावयचेइय पुणो होइऽणाययण ॥ ३ ॥ एयमि हुस्सुत्त पुण, जुवइपवेसो निसाइ चेइहरे । रयणीइ जिणपइट्ठा, न्हाण नेवेज्जदाण च ॥ ४ ॥ पूएइ मूलपडिमपि साविआ चिइनिवसिसम्मत्त । गब्भापहारकल्लाण पि न हु होइ वीरस्स ॥ ५ ॥ कीरइ मासविहारोऽहुणाऽवि साहूहिं नत्थि किर दोसो । पुरिसित्थीओ पडिमा, वहति तत्था–इमा चउरो ॥ ६ ॥ कडुअसगरिआओ, न हुति विदलति विरुहगाऽणत । न य सिंधियवेराइ, सचित्त सिंधवो दक्खा ॥ ७ ॥ इरियावहिय पडिकमिअ जो जीणाईण पूअणाइ पुणो । काउं इरिय पडिकमिअ कुणइ किंरायोकम्मदाणाइं ॥ ८ ॥ विहि-

चेइअ नाम पि हु न जुत्तमेअ अमागमेणुत्तं । निस्साकडाइ जिणचेइआइ, लिंगीहि विजुआइ ॥ ९ ॥ तित्तियमित्तं कुल्मा, त्तियमित्तं जलाइ मुजिज्जा । अजियजलाहारगिही, पाणागारे समुच्चरइ ॥ १० ॥ उग्गय[ए]सूरे सूरुग्गमे अ मणि- अमि नत्थि किर दोसो । एगजुगे जुगपवरा, दस पच हवंति न हु एगो ॥ ११ ॥ बत्तीस देविंदा, चउसठ्ठी नेअ हुति जिण- पयडा । पूआ अट्ठविअप्पा, पाससुपासा न नव ति फणा ॥ १२ ॥ खीरघएहिं न्हाण, जिणपडिमाण न काउ जुत्तमिण । दवत्थओत्ति काउ, गिहीणमुचिआ जिणपइट्ठा ॥ १३ ॥ कत्तियडमावासाए, पच्छिमरयणीइ वीरपडिमाए । कीरइ न्हाण पूआ, वाइअ महनट्टगीअं च ॥ १४ ॥ लउडारसो वि दिज्जइ, विहि–जिणभवणमि सावएहिं पि । सासणसुराणमदो–लण च तत्थेव जलकील ॥ १५ ॥ माहे मालारोवण–मिह कीरंत च साहए सिद्धिं । मालग्गहणे न्हाणे, जिणाण रयणीइ [ए] को दोसो ? ॥ १६ ॥ न्हवणयरसिहावधो, मुद्दाकलसेसु वासखेवाइ । सूरी विणा पइट्ठ, कुणइ अ उस्सुत्तमाईअ ॥ १७ ॥ गिहिणोऽवि दिसावधो, कीरतो धम्मसाहगो होइ । चेइवसहिनिवासीवि साहुवेसट्ठिया पुज्जा ॥ १८ ॥ जिणबिंबमणा- ययणं, न होइ निवसंति ते जहिं स मढो । सो सुविहियसाहूहिं, परिहरिणिज्जो न य गिहीहिं ॥ १९ ॥ मेरुगिरिंमि तिअसा हि–बेहिं जिणजम्मन्हाणमवि किरिय । आरत्तिअमुत्तारिय, मगलदीव कय नट्ट ॥ २० ॥ आरत्तिअमेगजिर्णि–दपडिम- पुरओ कय न निम्मल्ल । परिहाविज्जइ जेण, वत्थेण तमवि निम्मल्ल ॥ २१ ॥ आरत्तियमुवरिजल, भामिज्जइ तह पयत्तओ पूअ । तमि अ अमुत्तरते, तदुवरि कुसुमंजलिक्खेवो ॥ २२ ॥ आरत्तिय धरिज्जइ, अयंतराले वि उत्तरत तु । कीरइ नट्ट गीअ, वाइअमुअगीअ नट्टं च ॥ २३ ॥ जिणपुरओऽवि फलक्खय–पमुह जं ढोइअ तु पूअट्ठा । तमवि न कप्पइ

पडिक्कमणाइ मोणेण कुणंति ॥३०॥ गोयमपडिग्गह १ मुक्कसदंग २ मरहसत्तमी माणिक्कपत्थारिआइ तव अकरण ॥ ३१ ॥ संपइकाले सावयपडिमाओ न वहिज्जति ॥३२॥ देवस्स गाम १ गोउल २ आराम ३ कूवाइ ४ न कीरइ ॥३३॥ चेइअहराइसु अट्ठघय पडिसेहो ॥३४॥ राईमइ विरहगीआई परिहारो ॥३५॥ जहण्णओ वि पारुत्थय विणा न न्हवण ॥ ३६ ॥ रयणीए नंदि १ वलि २ पइट्ठा ३ रहजत्ता ४ न्हवणाई ५ समणा १ समणी २ सावय ३ साविआण ४ चेइअ पवेसो न मंगलदीवस्स न भामण ॥ ३७ ॥ न य आरत्तिए विसेस पूआ ॥ ३८ ॥ लवणस्स जलस्स य उत्तारिअ जलणे खिवण ॥ ३९ ॥ न य थाल विणा आरत्ति अ मगलदीवा ॥ ४० ॥ न चेईए वेसा नच्चण ॥ ४१ ॥ न य लउडारसदाण ॥ ४२ ॥ लोण १ जल २ आरत्तिआइ ३ जिणस्स सवेण न कय किंतु गीयत्थेहिं आइण्णं सहारेण य उज्जुत्त ॥ ४३ ॥ अट्ठाहिआओ तदा आरभिअव्वाओ जहा सत्तमी अट्ठमी नवमीओ अट्ठाहिआ मज्झे इति ॥ ४४ ॥ परिग्गहप्पमाणटिप्पणए मूलगुरुपासे इम गहिअति लिहिज्जइ न उण अन्नेहिं वि आयरिय उवज्झाय वायणायरिएहिं दिन्ने परिग्गहप्पमाणे स नाम लिहिअव ॥ ४५ ॥ मूलगुरुपत्थाणं काउ जाव विवक्खिय ठाणं न संपत्तो ताव घोवणीया सव्वठाणेसु साहूहिं न कायव्वा ॥ ४६ ॥ कप्पकप्पलियाए असमप्पिआए दंडगो न अप्पेअव्वो आयरियउवज्झायाण गिण्हतेहिं पढम दंडओ घेतव्वो पच्छा कप्पकप्पलिआ ॥ ४७ ॥ आयरिय-उवज्झायाण कप्पकमली विहारभूमिए वेयावच्चगरेण घेतव्वा न पुण वायणायरिअस्स ॥ ४८ ॥ चउरो तिप्पाओ घेतव्वा न पुण तिन्नि ॥ ४९ ॥ अपडिक्कमंत सदणदायारो सावया जहा पभाए तहा सञ्झाए वि दोहिं

छदणेहिं कमेण आलोयण खामणं पच्चक्खाणं करेंति, न पुण सभाए पढम छदणदुगेण पच्चक्खाण ततो दो दो छदणेहिं आलोयण खामणया ॥ ५० ॥ सावय–पडिक्कमणसुत्तते तस्स धम्मस्स केवलिपन्नत्तस्सत्ति न भणंति ॥ ५१ ॥ पडिक्कमणे साहूणो सावया य काउस्सग्गे आइआर मुक्कलं चिंतति न पुण गाहारूवं ॥ ५२ ॥ पच्चक्खाणवायणेवि रागज्झुणी न कायव्वो ॥ ५३ ॥ सामाइअदंडग मुहपोत्तिआ पडिलेहणपुव्व भणिअ तओ इरिआवहिआ पडिक्कमिज्जइ न पुण इरिअ पडिक्कमित्ता तओ सामाइअग्गहण ॥ ५४ ॥ पक्खियपडिक्कमणे पुढोकय आलोयण मुत्तु परोप्पर एगमडलीए न छदणा दोसो अओ मुहपोत्ति पडिलेहिज्जइ ॥ ५५ ॥ अट्ठमीचउद्दसीसु उववासकरणं सइ सामत्थे बीआपचमीएगारसीसु निविगयं अन्नया एगभत्तमविजण आय खुड्डिय गिलाणाइ मोत्तु ॥ ५६ ॥ पइदिण सपुणचियवंदणा देवालए ॥ ५७ ॥ रत्तिए गुरुणो सोअत्थं दुप्परिआए जलोच्छिय चीवरसहठावण अइसाराइसु लूहणयाइ धोवण भडए धारेअव्व ॥ ५८ ॥ चउमासिया धोवणी ॥ ५९ ॥ वासा चउमासए सूरिण मुकवला निसिज्झा उवज्झायस्स एग कवला वायणायरिअस्स य ॥ ६० ॥ जेट्ठउवज्झाया मह–उवज्झाया इति भणति न पुण अन्ने ॥ ६१ ॥ आयरिय नाम लेहाइसु अमुग आयरिय इय लिहिअव्व न पुण सूरित्ति ॥ ६२ ॥ संघाडयमाहिरे मए तस्स अतिय वत्थ पत्त पुत्थआइ पडआसण कवलसहिअ मूलगुरुणो दिज्जइ ॥ ६३ ॥ साहूसु कणिट्ठो भोयणमडलिं समुद्धरइ ॥ ६४ ॥ ओमरायणीआ जलं विहरति सो सा भत्ताइअ ॥ ६५ ॥ वीसओसिरिमाल-ओसवाल-पोरवाड-कुलसभूओ चेव आयरिओ ठाविज्जइ उवज्झाओवि तहेव न पुण दसाआतिओ महुत्तीयाणो ठाविज्जइ, वायणागुरू जो वा सो वा ठाविज्जइ महत्तरी सिरिमाला चेव ठाविज्जइ ॥ ६६ ॥

पडिक्कमणाइ मोणेण कुणति ॥२०॥ गोयमपडिमाइ १ मुक्खदंसग २ मव्वडसत्तमी माणिक्कपत्थारिआइ तव अकरण ॥२१॥ सपइकाले सावयपडिमाओ न वहिज्जति ॥२२॥ देवस्स गाम १ गोसल २ आराम ३ कूवाइ ४ न कीरइ ॥२३॥ चेइअहराइसु अजुहघय पडिसेहो ॥२४॥ राईमई विरहगीआई परिहारो ॥२५॥ जहसुओ वि पारुत्थय विणा न न्हवण ॥ २६ ॥ रयणीए नदि १ वलि २ पइट्ठा ३ रहजत्ता ४ न्हवणाई ५ समणा १ समणी २ सावय ३ साविआण ४ चेइअ पवेसो न मंगलदीवस्स न भामण ॥ २७ ॥ न य आरत्तिए विसेस पूआ ॥ २८ ॥ लवणस्स जलस्स य चत्तारिअ जलणे खिवण ॥२९॥ न य थाल विणा आरत्ति अ मगलदीवा ॥ ३० ॥ न चेईए वेसा नच्चण ॥ ३१ ॥ न य लउडारसदाण ॥ ३२ ॥ लोण १ जल २ आरत्तिआइ ३ जिणस्स सक्खेण न कय किंतु गीयत्थेहिं आइण्णं सङ्घारेण य सजुत्त ॥ ३३ ॥ अट्ठाहिआओ तहा आरंभिअव्वाओ जहा सत्तमी अट्ठमी नवमीओ अट्ठाहिआ मज्झे इति ॥ ३४ ॥ परिग्गहप्पमाणटिप्पणए मूलगुरुपासे इम गहिअति लिहिज्जइ न उण अन्नेहिं वि आयरिय उवज्झाय वायणायरिएहिं विसे परिग्गहप्पमाणे स नाम लिहिअव ॥ ३५ ॥ मूलगुरुपत्थाण कच आव विवक्खिय ठाणं न संपत्तो ताव घोसणीया सव्वठाणेसु साहूहिं न कायव्वा ॥ ३६ ॥ कंपककलियाए असमप्पिआए दंडगो न अप्पेअव्वो आयरियउवज्झायाण गिण्हतेहिं पढम दडओ घेतव्वो पच्छा कपकंबलिआ ॥ ३७ ॥ आयरिय-उवज्झायाणं कपकंबली विहारभूमिए वेयावच्चगरेण घेतव्वा न पुण वायणायरिअस्स ॥ ३८ ॥ पवरो तिप्पाओ घेतव्वा न पुण तिन्नि ॥ ३९ ॥ अपडिक्कमंत वंदणदायारो सावया जहा पभाए तहा सझाए वि दोहिं

छदणेहिं कमेण आलोयण खामणं पच्चक्खाण करेंति, न पुण सङ्गाए पढम छदणवुगेण पच्चक्खाण ततो दो दो छदणेहिं आलोयण खामणया ॥ ५० ॥ सावय–पडिक्कमणसुत्तते तस्स धम्मस्स केवलिपन्नत्तस्सत्ति न भणंति ॥ ५१ ॥ पडिक्कमणे साहूणो सावया य काउस्सग्गे आइआर मुकल चिंतति न पुण गाहारूवं ॥ ५२ ॥ वक्खाणवायणेवि रागञ्जुणी न कायब्वो ॥ ५३ ॥ सामाइअदडगं मुहपोत्तिआ पडिलेहणपुव्व भणिअ तओ इरिआवहिआ पडिक्कमिज्जइ न पुण इरिअ पडिक्क मित्ता तओ सामाइअग्गहण ॥ ५४ ॥ पक्खियपडिक्कमणे पुढोकय आलोयण मुत्तु परोप्पर एगमडलीए न छदणा दोसो अओ मुहपोत्ति पडिलेहिज्जइ ॥ ५५ ॥ अट्ठमीचउद्दसीसु उववासकरण सइ सामत्थे वीआपचमीएगारसीसु निविगय अवया एगभत्तमविजण आय खुड्डिय गिलाणाइ मोत्तु ॥ ५६ ॥ पइदिण सपुण्णचियवंदणा देवालए ॥ ५७ ॥ रत्तिए गुरुणो सोअत्थं दुप्परिआए जलोछिय चीवरसडठावण अइसाराइसु लूहणयाइ धोवण भडए धारेअब्व ॥ ५८ ॥ चउमासिया धोवणी ॥ ५९ ॥ वासा चउमासए सूरिण मुकंवला निसिज्झा उवज्झायस्स एग कवला वायणायरिअस्स य ॥ ६० ॥ जेट्ठउवज्झाया मह–उवज्झाया इति भणंति न पुण अन्ने ॥ ६१ ॥ आयरिय नाम लेहाइसु अमुग आयरिय इय लिहिअव न पुण सूरित्ति ॥ ६२ ॥ संघाडयबाहिरे मए तस्स अतिय वत्थ पत्त पुत्थआइ पडआसण कवलसहिअ मूलगुरुणो दिज्जइ ॥ ६३ ॥ साहूसु कणिट्ठो भोयणमडलिं समुद्धरइ ॥ ६४ ॥ ओमरायणीआ जलं विहरति सो सा मवाइम ॥ ६५ ॥ वीसओसिरिमाल-ओसवाल-पोरवाड-कुलसमूओ चेव आयरिओ ठाविज्जइ उवज्झाओवि तहेव न पुण दसाजातिओ महत्तीयाणो ठाविज्जइ, वायणागुरू जो वा सो वा ठाविज्जइ महत्तरी सिरिमाला चेव ठविज्जइ ॥ ६६ ॥

पडिक्कमणाइ मोणेण कुणंति ॥३०॥ गोसमपरिग्गहे १ मुक्खसदसग २ मयदसत्तमी माणिक्कपत्थारिआइ तव अकरण ॥ ३१ ॥ सपइक्कले सावयपडिमाओ न वहिज्जति ॥३२॥ देवस्स गाम १ गोउल २ आराम ३ कूवाइ ४ न कीरइ ॥३३॥ चेइअहराइसु अब्भुट्ठय पडिसेहो ॥३४॥ राईमई घिरइगीआई परिहारो ॥३५॥ जलसओ वि पारुत्थय विणा न न्हवणं ॥ ३६ ॥ रयणीए नदि १ बलि २ पइट्ठा ३ रहजत्ता ४ न्हवणाई ५ समणा १ समणी २ सावय ३ साविआण ४ चेइअ पवेसो न मंगलदीवस्स न भामण ॥ ३७ ॥ न य आरत्तिए विसेस पूआ ॥ ३८ ॥ लवणस्स जलस्स य उत्तारिअ जलणे खिवण ॥ ३९ ॥ न य थाल विणा आरत्ति अ मंगलदीवा ॥ ४० ॥ न चेईए वेसा नच्चण ॥ ४१ ॥ न य लउडारसदाण ॥ ४२ ॥ लोण १ जल २ आरत्तिआइ ३ जिणस्स सड्ढेण न कय किंतु गीयत्थेहिं आइण्णं सहारेण य सजुत्त ॥ ४३ ॥ अट्ठाहिआओ तहा आरभिअवाओ जहा सत्तमी अट्ठमी नवमीओ अट्ठाहिआ मज्झे इति ॥ ४४ ॥ परिग्गहप्पमाणटिप्पणए मूलगुरुपासे इम गहिअंति लिहिज्जइ न उण अन्नेहिं वि आयरिय उवज्झाय वायणायरिएहिं दिन्ने परिग्गहप्पमाणे स नाम लिहिअव ॥ ४५ ॥ मूलगुरुपत्थाण कए जाव विवक्खियं ठाणं न संपत्तो ताव घोसणीया समठाणेसु साहूहिं न कायवा ॥ ४६ ॥ कंधकमलियाए असमप्पिआए दंडगो न अप्पेअवो आयरियउवज्झायाण गिण्हतेहिं पढम दडओ घेतवो पच्छा कंधकमलिआ ॥ ४७ ॥ आयरिय-उवज्झायाण कंधकमली विहारभूमिए वेयावच्चगरेण घेतवा न पुण वायणायरिअस्स ॥ ४८ ॥ पवरो तिप्पाओ घेतवा न पुण तिप्पि ॥ ४९ ॥ अपडिक्कमंत वदणदायारो सावया जहा पभाए तहा सझाए वि दोहिं

किमपि न आनाय्य किं तु सघाटक प्रति पृष्ट्वा । ८ । विंशति वर्षपर्यायं विना योगपट्टादि न प्राह्य । ९ । साध्वाचार... वर्जनं । १० । संस्तारके सामान्यतपोधनस्य कम्बलिका निषिद्धा ग्लानवर्ज । ११ । क्रीतादिना वस्त्रादि अपूर्व न आनाय्य । १२ । सागारिकसमक्ष गाढकलहे आचाम्लं अज्ञाते निर्विकृतिक । १३ । सागारिकेभ्यो याचकेभ्यश्च निजान्नपानादि न देय । १४ । उपाध्यायवाचनाचार्ययो मण्यक्षपूजानिषेधः । १५ । गुरोराज्ञया विहारो गमनागमनादिक । १६ । उपाध्यायवाचनाचार्याणां प्रावृतानामेव उपयोगकरण आचार्यवत् । १७ । उपाध्यायवाचनाचार्याणां आरात्रिकावतारणं न । १८ । प्रथमदिने आचार्योपाध्यायवाचनाचार्यैः यथाज्येष्ठ रात्रिक पादशौचं कार्य । १९ । उपाध्यायवाचनाचार्याणां पृष्ठपट्टे कम्बल वस्त्र च नाऽस्ति । २० । भोजनकाले आचार्योपाध्यायाग्रे पट्टक धार्य, न वाचनाचार्याग्रे । २१ । व्याख्यानारम्भे गच्छाधिपतेः नमस्कारकथन प्रतिक्रमणे तन्नाम कथन च । २२ । दीक्षादान मूलगुरोस्तदाज्ञया आचार्याणा च । २३ । सागारिकदृष्टौ उच्छोञ्छनाभ्यगनिषेधोऽन्यत्र हस्तपादमुखशौचात् । २४ । वर्षाचतुर्मास्या एका विकृतिः क्षीरकत्यागके च बालग्लानवर्ज । २५ । रात्रुकाचरनिषेध । २६ । देवस्य ज्ञानस्य च न काऽपि व्यापार्य देवकार्यादन्यत्र । २७ । पूर्णिमाऽमावास्योः नन्दीश्वरदेववन्दन । २८ । कार्तिकचातुर्मासिक पारण बहिर्विधेयं यतनया । २९ । गुरुरूपद्रव्यमपि देवस्व-ज्ञानस्ववत् । ३० । अकाले संज्ञायां यथा उपवासः प्रवेश्यः । ३१ । अष्टमीचतुर्दश्योः पादशौचवर्ज उच्छोलनानिषेधः करणे उपवास । ३२ । उत्सर्गेण मुखनिषेधः य कश्चित् लघयिष्यति तस्याज्ञाभंगः इति ॥ ३३ ॥

॥ इति व्यवस्थापत्राधिकार ॥ ६५ ॥

पये सज्झाय पुप्पडिलेहण गोअरचरिअभंगेवि जहा—जेहिं साहूणो विस्सामिअ विस्सामिअ सुद्द विहारो पुरिउअन्नो ॥ ६७॥ साहूण पढमो-बहाणे धुवे जत्तरज्झयणाइ जोगा वोढव्वा ॥ ६८ ॥ वीरस्स छ कल्लाणा य ॥ ६९ ॥"

॥ इति श्रीजिनपतिसूरिसामाचार्यधिकारः ॥ ६४ ॥

ननु—श्रीखरतरगच्छे एतत्सामाचारीत्रयातिरिक्तं व्यवस्थापत्रमपि किमपि वर्तते न वा ? उच्यते—वर्तते एव साधूनां शिक्षारूपं, तथाहि—

सर्वं वस्त्रपात्रादि विहृत्य मूलगुरुभ्यो निवेदनीय । १ । प्राभृतकादिपरिष्ठापने आचाम्ल, अन्यत्र चातुर्मासिक—छायल-रिकपारणात् । २ । पात्रक्षालने कल्पपरिष्ठाने निर्विकृतिकं । ३ । गुरुणासह संस्तारक—मुखवस्त्रिकाऽप्रतिलेखने निर्विकृतिक मार्गश्रमम्लानत्वादिकारणं विना । ४ । गुरोरनापृच्छया साधुभ्यो वस्त्रादिदानं न कार्यम् । अन्यत्र पृथक् संघाटकात् । ५ । पात्र त्रेपणक पटभंगे आचाम्ल । ६ । चेतणी ढांकणी प्रभृतिभंगे निर्विकृतिक । ७ । आत्मरुच्या गृहस्थपार्श्वात्

१ गच्छपतिः पद्मश्रीः सावधि । सूरिमंत्रं आराधयति । मध्ये द्विजयसूरिमन्त्रजपं करोति । खरतरश्रावकगृहे क्षमकाकसहसाले [गुरवे] खरतर-श्राद्धाः सदा जिनपदी २००० गुणनीया । श्राद्धैः स्वपुरे माससध्ये आचाम्लद्वयं कार्यं । सति सामर्थ्ये खरतरसाधुभिः पक्षाशनं कार्यं । पत्ते सह बरा श्रीजिनदत्तसूरीणां पार्श्वे पोसिसीमर्पिताः । पोसिसीकृताः तु पूर्वे । प्रतिमास पुण्य भावो दीक्षा । मायसः खरतरश्राद्धो मिथ्यो न । खरतरश्राद्धः कुमरोन न क्रियते । साध्वी धर्मं न । खरतरमार्गं काकिनी न स्फटति । जिनदत्तसूरिनाम्ना विद्युत्स्मर्यं न । खरतरश्राद्धः सिन्धुदेशे गत्वा आमयान् भविष्यति । एति जिनदत्तसूरीणां सह बराः पोसिसीकृताः इति चौर्य-पत्रे ॥

ननु–श्राविका श्रावको वा यदा मुखवस्त्रिकोपरि वन्दनक ददते तदा एकपट्टाया मुखवस्त्रिकाया उपरि तद् दान घटामाटीकते ?, किंवा द्विपट्टाया उपरि ? उच्यते—एकपट्टायाः, न द्विपट्टायाः, यतो वन्दनकावसरे पूज्यपादयुग्मकल्पना मुखवस्त्रिकाया मध्यभागे कथिताऽस्ति । द्विपट्टायास्तस्या उपरि वन्दनकदाने मुखवस्त्रिकाया मध्यभागो न भवति किन्तु चतुर्थभागः, स तु विरुद्धो ग्रन्थेऽप्रतिपादनात्, तस्या मध्यभागे वन्दनकदान तु श्रीअभयदेवसूरिकृतवन्दनकभाष्ये प्रोक्तमस्ति, तथाहि—

"तह वि छिन वामयजाणु नमिऊण तत्थ मुहपुत्तिं । रयहरणमज्झभागमि ठावए पुज्जपायजुग ॥ १ ॥

एव सुसावओ वि हु दुवालसावत्तवंदणं दिंतो । मुहपुत्तिमज्झभागंमि ठावए पुज्जपायजुग ॥ २ ॥

॥ इत्येकपट्टमुखवस्त्रिकोपरि वन्दनकदानाधिकारः ॥ ९८ ॥

ननु–श्रीखरतरगच्छे पदस्थानां व्यवस्थाविधिः कोऽपि प्राक्तनोऽस्ति न वा ? उच्यते—अस्तीति । तथाहि–

श्रीयुगप्रधानाचार्यस्य गच्छाधिपतेः पाञ्चजन्यशङ्खवादनाविना प्रवेशः क्रियते, निउछन च क्रियते, मङ्गलकलशः सम्मुखमागच्छति [आनीयते], व्याख्याने कृते सति श्राविका गीत गायन्ति, इति सक्षेपेण श्रीयुगप्रधानाचार्यस्य प्रतिपत्तिः ॥ १ ॥

द्वितीयस्थानीय–सामान्याचार्यस्य नगरप्रवेशे चतुर्विधसघः सम्मुख आगच्छति, शङ्खो वाद्यते, श्राविकाश्च गीत

ननु–देवयन्दनाऽनन्तरं श्रीआचार्यमिश्र–इत्यादि क्षमाश्रमणचतुष्टयादारम्य क्षेत्रदेवतास्तुतिपूर्वकवन्दनद्वयदानेन नमोऽर्हत्सिद्धा इत्यादिपर्यन्त आन्तरणीनामकः छन्दनादोषः प्रतिपादितोऽस्ति, अतः पाक्षिकप्रतिक्रमणे क्षामणाकाले परस्पर आतरणीदोषो न गण्यमानोऽस्ति, तत् क्वाऽपि प्रतिपादितमस्ति न वा ? उच्यते–श्रीजिनपतिसूरिसामाचार्यां स्पष्ट तदक्षराणि सन्ति, तथाहि–"पक्खियपडिक्कमणे पुढोकय आलोयण मोत्तु परोप्पर एग मडलीए न छवणा दोसो अओ मुहपत्ति पडिलेहिज्जइ" १ एव श्रीजिनप्रभसूरिकृतविधिप्रपायामपि, तथाहि–"पक्खियपडिक्कमणे पत्तेअखामणकुणताण पुढो कय आलोयण मोत्तुं नत्थि छवणादोसो अओ चेव अम्ह सामाचारीए मुहपत्तिआ पत्तेअ खामणानन्तर पडिलेहिज्ज इत्ति २ एवं तरुणप्रभसूरिकृत–बालावबोधेऽपि ज्ञेयम् ३ ॥

॥ इति पाक्षिकप्रतिक्रमणे क्षामणाया न आन्तरीणानामकः छन्दना–दोषाधिकारः ॥ ९६ ॥

ननु–देवसिय वइक्कंत कियन्त काल कथ्यते ?, कियन्त काल च राइय वइक्कंत पठ्यते ? उच्यते—प्रादोषिके प्रतिक्रमणे रात्रिप्रथम प्रहर यावत् देवसिय कथ्यते, पूर्वाह्णे तु दिवसप्रथमप्रहर यावत् राइय कथ्यते, यदुक्त श्रीआवश्यकचूर्णौ (५१ पत्रे) तृतीयाध्ययने, तथाहि–"एवं देवसिओ वंदणग विहाणं भणिय । रत्तिमाइसुवि जेसु ठाणेसु दिवसग्गहण तत्थ राईगादी वि भाणियवा । पादोसिए जाव पोरसी न उग्घाडेइ ताव देवसिअ भण्णइ, पुव्वण्हे जाव पोरिसी न उग्घाडेइ ताव राइयअ" इत्यादि ॥ ९७ ॥

॥ इति देवसिअं राइयं पाठकालाधिकारः ॥ ९७ ॥

ननु-श्राविका श्रावको वा यदा मुखवस्त्रिकोपरि वन्दनक ददते तदा एकपट्टाया मुखवस्त्रिकाया उपरि तद् दान घटामाटीकते ?, किंवा द्विपट्टाया उपरि ? उच्यते—एकपट्टायाः, न द्विपट्टायाः, यतो वन्दनकावसरे पूज्यपादयुग्मकल्पना मुखवस्त्रिकाया मध्यभागे कथिताऽस्ति। द्विपट्टायास्तस्या उपरि वन्दनकदाने मुखवस्त्रिकाया मध्यभागो न भवति किन्तु चतुर्थभागः, स तु विरुद्धो ग्रन्थेऽप्रतिपादनात्, तस्या मध्यभागे वन्दनकदान तु श्रीअभयदेवसूरिकृतवन्दनकभाष्ये प्रोक्तमस्ति, तथाहि—

"तइ वि छिन्न धामयजाणु नमिऊण तत्थ मुहपुत्तिं। रयहरणमज्झभागमि ठवएँ पुज्जपायजुगं॥ १॥

एव सुसावओ वि हु दुवालसावत्तवंदण दिंतो। मुहपुत्तिमज्झभागंमि ठवएँ पुज्जपायजुग॥ २॥

॥ इत्येकपट्टमुखवस्त्रिकोपरि वन्दनकदानाधिकार ॥ ६८॥

ननु-श्रीखरतरगच्छे पदस्थाना व्यवस्थाविधिः कोऽपि प्राक्तनोऽस्ति न वा ? उच्यते—अस्तीति। तथाहि-

श्रीयुगप्रधानाचार्यस्य गच्छाधिपतेः पाञ्चजन्यशङ्खवादनादिना प्रवेश क्रियते, निउछन च क्रियते, मङ्गलकलशः सम्मुखमागच्छति [आनीयते], व्याख्याने कृते सति श्राविका गीत गायन्ति, इति सक्षेपेण श्रीयुगप्रधानाचार्यस्य प्रतिपत्तिः॥ १॥

द्वितीयस्थानीय-सामान्याचार्यस्य नगरप्रवेशे चतुर्विधसघः सम्मुख आगच्छति, शङ्खो वाद्यते, श्राविकाश्च गीत

अनुयोगपडिग्गहणत्थं करेमि काउस्सग्ग" इत्यादि भणित्वा कायोत्सर्गं क्रियते, लोगस्स उज्जोअगरे एको चिन्त्यते पार्यते च लोगस्स १ कथ्यते, यदा उद्देशका अध्ययनानि च परिपूर्णानि भवन्ति, तदा वन्दनकद्वय दीयते, समाप्तौ प्रारम्भे च वन्दनकद्वय दीयते। इत्यनुयोगविधिः, उद्देशो वाचनासूत्रप्रदानमित्यर्थः १, समुद्देशो व्याख्याया अर्थप्रदानमिति २, अनुज्ञा सूत्रार्थयोः अन्यप्रदाने प्रति अनुमनन ३, मुखवस्त्रिका प्रतिलेख्य वन्दनकद्वय दीयते, पश्चात् क्षमाश्रमणदान-पूर्वमनुयोगं विसर्जः। अनुयोगविसर्जनार्थं काउस्सग्ग करेह। अनुयोगविसर्जनार्थं करेमि काउस्सग्गमित्यादि भणित्वा कयोत्सर्गे नमस्कार एकश्चिन्त्यते पार्यतेऽपि एकः कथ्यते पश्चाद् विश्रामणय कृत्वा मिथ्या दुष्कृत दीयते ॥ ७१ ॥

॥ इत्यनुयोगदानविसर्जनविधिरधिकारः ॥ ७० ॥

ननु-पाक्षिक-चातुर्मासिकप्रतिक्रमणे यथा भवनदेवतायाः कायोत्सर्गः स्तुतिश्च कथ्यते—तथा सावत्सरिकप्रतिक्रमणेऽपि कथ्यते न वा ? उच्यते पाक्षिक-चातुर्मासिक-सांवत्सरिकप्रतिक्रमणे भवनदेवता थुई अधिकी कहिजइ इति श्रीतरुणप्रभ-सूरिकृतबालावबोधवचनप्रामाण्यात् कथ्यते एव, यत्तु श्रीविधिप्रपाया श्रीजिनप्रभसूरिभि प्रोक्त "संवच्छरिए भवन-देवता काउस्सग्गो न कीरइ, न य थुई असज्झायकाउस्सग्गोवि न कीरइ" इति तत्परमार्थं तु त एव जानन्ति। ननु श्रीतरुणप्रभसूरिवचनोक्तिसम्मति कुत्राऽप्यस्ति जीर्णग्रन्थे ? उच्यते-हेतुगर्भे तथैव प्रतिपादनात्, तथाहि-श्रुतदेवतायाः प्रत्यहं स्मृत्वा तु आराध्यत्वेन तद्दिने तत्कायोत्सर्गस्थाने भवनदेवताकायोत्सर्गः, क्षेत्रदेवतायाः प्रत्यह स्मृतो भवनस्य

क्षेत्रान्तर्गतत्वात् भवनदेव्या अपि स्मृतिः कृतैव, तथापि पर्वदिने तस्या अपि बहुमानार्हत्वात् कायोत्सर्गः साक्षात् क्रियते, स्तवस्थाने अजितशान्तिस्तव पाठश्च । उक्त च—

"एवं विहिणेव सव्वं, देवसिअ वंदणाइतो कुणइ । सिज्झसुरी उस्सग्गो, भेओ संतिथयपढणे य ॥ १ ॥"

इत्यादि पाक्षिकप्रतिक्रमणविधिः । चातुर्मासिक–सांवत्सरिकप्रतिक्रमणयोरपि क्रम एष एव, नवरं नाम्नि विशेषः, कायोत्सर्गे च चातुर्मासिकप्रतिक्रमणे चतुर्विंशतिस्तवविंशतिः चिन्तनं । सांवत्सरिकप्रतिक्रमणे च चत्वारिंशच्चतुर्विंशतिस्तव, तदन्ते एको नमस्कारश्च चिन्त्यते । क्षामणकं च पाक्षिकचातुर्मासिकयोः पञ्चानां, सांवत्सरिके च सप्तानां, श्रीगुर्वादीनां यदि द्वौ शेषौ तिष्ठतः ॥ उक्त च—

"एवं चिअ चउम्मासे, वरिसे अ जहक्कम विही नेओ । पक्खियचउमासवरिसे-सु नवरि नामंमि नाणत्त ॥ १ ॥
तह उस्सग्गो ज्जोया, बारस वीसा समं गलिगचत्ता । संबुद्धखामण ति–पण–सत्त साहूण जह सखं ॥ २ ॥"

इत्थमेव श्रीप्रवचनसारोद्धारवृत्तौ, तथाहि—

"पाक्षिकादिषु त्रिषु श्रुतदेवताकायोत्सर्गस्थाने भवनदेवताकायोत्सर्गः क्रियते" इत्यादि । एवं श्रीदेवेन्द्रसूरिविरचित षडावश्यकवन्दारकवृत्तावपि (८५ पत्रे) पाक्षिक–चातुर्मासिक–सांवत्सरिक–प्रतिक्रमणत्रयेऽपि भवनदेवताकायोत्सर्गः प्रतिपादितोऽस्ति, तथाहि–तया पाक्षिकादीनि—

अनुयोगपडिग्गहणत्थं करेमि काउस्सग्गं" इत्यादि भणित्वा कायोत्सर्गं क्रियते, लोगस्स उज्जोअगरे पढो चिन्त्यते लोगस्स १ कथ्यते, यदा उद्देशका अध्ययनानि च परिपूर्णानि भवन्ति, तदा वन्दनकद्वयं दीयते, एवमेव वन्दनकद्वयं दीयते। इत्यनुयोगविधिः, उद्देशो वाचनासूत्रप्रदानमित्यर्थं १, समुद्देशो व्याख्याया अर्पणम् २, अनुज्ञा सूत्रार्थयोः अन्यप्रदानं प्रति अनुमनन ३, मुखवस्त्रिका प्रतिलेख्य वन्दनकद्वयं दीयते, पश्चात् पूर्वमनुयोगं विससर्ज। अनुयोगविसर्जनार्थं काउस्सग्ग करेह। अनुयोगविसर्जनार्थं करेमि काउस्सग्गमित्यादि भणित्वा कायोत्सर्गे नमस्कार एकश्चिन्त्यते पार्यतेऽपि एकः कथ्यते पश्चात् विश्रामणं कृत्वा शिष्या द्वादशावर्त्तं दीयते ॥ ७० ॥

॥ इत्यनुयोगदानविसर्जनविधिरधिकारः ॥ ७० ॥

ननु—पाक्षिक—चातुर्मासिकप्रतिक्रमणे यथा भवनदेवतायाः कायोत्सर्गं स्तुतिश्च कथ्यते—तथा सांवत्सरिकेऽपि कथ्यते न वा? उच्यते पाक्षिक—चातुर्मासिक—सांवत्सरिकप्रतिक्रमणे भवनदेवता थुई अधिकी कहिवाइ इति श्रीजिनप्रभसूरिकृतबालावबोधवचनप्रामाण्यात् कथ्यते एव, यत्तु श्रीविधिप्रपाया श्रीजिनप्रभसूरिभिः प्रोक्त "सांवत्सरिए भवनदेवता काउस्सग्गो न कीरइ, न य थुई असज्झायकाउस्सग्गोवि न कीरइ" इति तत्परमार्थं तु त एव जानन्ति। तत्तु श्रीतरुणप्रभसूरिवचनोक्तिसम्मतिः कुत्राऽप्यस्ति जीर्णग्रन्थे? उच्यते—हेतुगर्भे तथैव प्रतिपादनात्, तथाहि—श्रुतदेवतायाः प्रत्यहं स्मृत्या तु आराध्यत्वेन तद्दिने तत्कायोत्सर्गस्थाने ———ौ, क्षेत्रदेवतायाः प्रत्यह स्मृतो भवनस्य

क्षेत्रान्तर्गतत्वात् भवनदेव्या अपि स्मृतिः कृतैव, तथापि पर्वदिने तस्या अपि बहुमानार्हत्वात् कायोत्सर्गः साक्षात् क्रियते, स्तवस्थाने अजितशान्तिस्तव पाठश्च । उक्त च—

"एव विहिणेव सव्व, देवसिअ पडणाइतो कुणइ । सिज्झसुरी उस्सग्गो, भेओ संतिथयपढणे य ॥ १ ॥"

इत्यादि पाक्षिकप्रतिक्रमणविधिः । चातुर्मासिक–सांवत्सरिकप्रतिक्रमणयोरपि क्रम एष एव, नवर नाम्नि विशेषः, कायोत्सर्गे च चातुर्मासिकप्रतिक्रमणे चतुर्विंशतिस्तवविंशतिः चिन्तन । सांवत्सरिकप्रतिक्रमणे च चत्वारिंशच्चतुर्विंशतिस्तव, तदन्ते एको नमस्कारश्च चिन्त्यते । क्षामणक च पाक्षिकचातुर्मासिकयोः पञ्चानां, सांवत्सरिके च सप्ताना, श्रीगुर्वादीना यदि द्वौ शेषौ तिष्ठतः ॥ उक्त च—

"एवं चिअ चउम्मासे, वरिसे अ जहक्कम विही नेओ । पक्खियचउमासवरिसे–सु नवरि नाममि नाणत्त ॥ १ ॥
तह उस्सग्गो ज्जोया, बारस वीसा समं गलिगचत्ता । संबुद्धखामण ति–पण–सत्त साहूण जह सख ॥ २ ॥"

इत्यमेव श्रीप्रवचनसारोद्धारवृत्तौ, तथाहि—

"पाक्षिकादिषु त्रिषु श्रुतदेवताकायोत्सर्गस्थाने भवनदेवताकायोत्सर्गः क्रियते" इत्यादि । एव श्रीदेवेन्द्रसूरिविरचित षडावश्यकवन्दारुवृत्तावपि (८५ पत्रे) पाक्षिक–चातुर्मासिक–सांवत्सरिक–प्रतिक्रमणत्रयेऽपि भवनदेवताकायोत्सर्गः प्रतिपादितोऽस्ति, तथाहि–यथा पाक्षिकादीनि—

अनुयोगपडिग्गहणत्थ करेमि काउस्सग्ग" इत्यादि भणित्वा कायोत्सर्गं क्रियते, लोगस्स उज्जोअगरे एको चिन्त्यते पार्यते च लोगस्स १ कथ्यते, यदा उद्देशका अध्ययनानि च परिपूर्णानि भवन्ति, तदा वन्दनकद्वय दीयते, समाप्तौ प्रारम्भे च वन्दनकद्वयं दीयते। इत्यनुयोगविधिः, उद्देशो वाचनासूत्रप्रदानमित्यर्थः १, समुद्देशो व्याख्याया अर्थप्रदानमिति २, अनुज्ञा सूत्रार्थयोः अन्यप्रदानं प्रति अनुमनन ३, मुखवस्त्रिका प्रतिलेख्य वन्दनकद्वय दीयते, पश्चात् क्षमाश्रमणदान-पूर्वमनुयोगं विसर्जः । अनुयोगविसज्जनार्थं काउस्सग्गं करेह। अनुयोगविसर्जनार्थं करेमि काउस्सग्गमित्यादि भणित्वा कयोत्सर्गे नमस्कार एकश्चिन्त्यते पार्यतेऽपि एकः कथ्यते पश्चात् विश्रामण्यं कृत्वा मिथ्या दुष्कृत दीयते ॥ ७० ॥

॥ इत्यनुयोगदानविसर्जनविधिरधिकारः ॥ ७० ॥

ननु—पाक्षिक—चातुर्मासिकप्रतिक्रमणे यथा भवनदेवतायाः कायोत्सर्गः स्तुतिश्च कथ्यते—तथा सावत्सरिकप्रतिक्रमणेऽपि कथ्यते न वा ? उच्यते पाक्षिक—चातुर्मासिक—सांवत्सरिकप्रतिक्रमणे भवनदेवता थुई अधिकी कहिज्जइ इति श्रीतरुणप्रभ-सूरिकृतबालावबोधवचनप्रामाण्यात् कथ्यते एव, यत्तु श्रीविधिप्रपाया श्रीजिनप्रभसूरिभिः प्रोक्त "सावच्छरिए भवन-देवता काउस्सग्गो न कीरइ, न य थुई असज्झायकाउस्सग्गोवि न कीरइ" इति तत्परमार्थं तु त एव जाणन्ति। ननु श्रीतरुणप्रभसूरिवचनोक्तिसम्मतिः कुत्राऽप्यस्ति जीर्णग्रन्थे ? उच्यते—हेतुगर्भे तथैव प्रतिपादनात् , तथाहि—श्रुतदेवतायाः प्रत्यहं स्मृत्या तु आराध्यत्वेन तद्दिने तत्कायोत्सर्गस्थाने भवनदेवताकायोत्सर्गः, क्षेत्रदेवतायाः प्रत्यह स्मृतौ भवनस्य

क्षेत्रान्तर्गतत्वात् भवनदेव्या अपि स्मृतिः कृतैव, तथापि पर्वदिने तस्या अपि बहुमानार्हत्वात् कायोत्सर्गः साक्षात् क्रियते, स्तवस्थाने अजितशान्तिस्तव पाठ्य। उक्त च—

"पुष विहिणेव सव्वं, देवसिअ वदणाइतो कुणइ। सिज्झसुरी उस्सग्गो, भेओ संतिथयपढणे य ॥ १ ॥"

इत्यादि पाक्षिकप्रतिक्रमणविधिः। चातुर्मासिक–सांवत्सरिकप्रतिक्रमणयोरपि क्रम एप एव, नवर नाम्नि विशेषः, कायोत्सर्गे च चातुर्मासिकप्रतिक्रमणे चतुर्विंशतिस्तवविंशतिः चिन्तन। सांवत्सरिकप्रतिक्रमणे च चत्वारिंशच्चतुर्विंशतिस्तव, तदन्ते एको नमस्कारश्च चिन्त्यते। क्षामणक च पाक्षिकचातुर्मासिकयोः पञ्चाना, सांवत्सरिके च सप्ताना, श्रीगुर्वादीना यदि द्वौ शेषौ तिष्ठतः॥ उक्त च—

"एव चिअ चउम्मासे, वरिसे अ जहक्कम विही नेओ। पक्खियचउमासवरिसे–सु नवरि नामम्मि नाणत्त ॥ १ ॥
तह उस्सग्गो ज्जोया, बारस वीसा समं गलिगचत्ता। संबुद्धखामण ति–पण–सत्त साहूण जह सख ॥ २ ॥"

इत्यमेव श्रीप्रवचनसारोद्धारवृत्तौ, तथाहि—

"पाक्षिकादिषु त्रिषु श्रुतदेवताकायोत्सर्गस्थाने भवनदेवताकायोत्सर्गः क्रियते" इत्यादि। एव श्रीदेवेन्द्रसूरिविरचित षडावश्यकवन्दारकवृत्तावपि (८५ पत्रे) पाक्षिक–चातुर्मासिक–सांवत्सरिक–प्रतिक्रमणत्रयेऽपि भवनदेवताकायोत्सर्गः प्रतिपादितोऽस्ति, तथाहि–तथा पाक्षिकादीनि—

अनुयोगपडिग्गहणत्थ करेमि काउस्सग्गं" इत्यादि भणित्वा कायोत्सर्गः क्रियते, लोगस्स उज्जोअगरे एको चिन्त्यते पार्यते च लोगस्स १ कथ्यते, यदा उद्देशका अध्ययनानि च परिपूर्णानि भवन्ति, तदा वन्दनकद्वय दीयते, समाप्तौ प्रारम्भे च वन्दनकद्वयं दीयते। इत्यनुयोगविधिः, उद्देशो वाचनासूत्रप्रदानमित्यर्थः १, समुद्देशो व्याख्याया अर्थप्रदानमिति २, अनुज्ञा सूत्रार्थयो' अन्यप्रदानं प्रति अनुमनन ३, मुखवस्त्रिका प्रतिलेख्य वन्दनकद्वय दीयते, पश्चात् क्षमाश्रमणदान-पूर्वमनुयोग विससर्जः । अनुयोगविसजनार्थं काउस्सग्गं करेइ। अनुयोगविसर्जनार्थं करेमि काउस्सग्गमित्यादि भणित्वा कयोत्सर्गे नमस्कार एकश्चिन्त्यते पार्यतेऽपि एकः कथ्यते पश्चाद् विश्रामण्य कृत्वा मिथ्या दुष्कृत दीयते ॥ ७० ॥

॥ इत्यनुयोगदानविसर्जनविधिरधिकारः ॥ ७० ॥

ननु–पाक्षिक–चातुर्मासिकप्रतिक्रमणे यथा भवनदेवतायाः कायोत्सर्गः स्तुतिश्च कथ्यते—तथा सावत्सरिकप्रतिक्रमणेऽपि कथ्यते न वा? उच्यते पाक्षिक–चातुर्मासिक–सांवत्सरिकप्रतिक्रमणे भवनदेवता थुई अधिकी कहिजइ इति श्रीतरुणप्रभ-सूरिकृतबालावबोधवचनप्रामाण्यात् कथ्यते एव, यत्तु श्रीविधिप्रपाया श्रीजिनप्रभसूरिभिः प्रोक्त "सावच्छरिए भवन-देवता काउस्सग्गो न कीरइ, न य थुई असज्झायकाउस्सग्गोवि न कीरइ" इति तत्परमार्थं तु त एव जाणन्ति। ननु श्रीतरुणप्रभसूरिवचनोक्तिसम्मतिः कुत्राऽप्यस्ति श्रीर्णग्रन्थे? उच्यते–हेतुगर्भे तथैव प्रतिपादनात्, तथाहि–श्रुतदेवतायाः प्रत्यहं स्मृत्या तु आराध्यत्वेन तद्दिने तत्कायोत्सर्गस्थाने भवनदेवताकायोत्सर्गः, क्षेत्रदेवतायाः प्रत्यह स्मृतौ भवनस्य

पच्छिम छट्ठि चउद्दसि, सत्तमि पडिपुन्न वायवे कूणे। दसमी विइज्जा उत्तर, अट्ठमि अमावसाइ ईसाणे ॥ २ ॥ इइ गाह-क्कमेण जोगिणि ड वामे पिट्ठिड वा काउ, बुहसोमवारेसु चदबलाइ भावे सुक्कगुरुसु वि, पुस्स १ पुण्णवसु २ रेवइ ३ चित्ता ४ सवण ५ धनिट्ठा ६ मिअसिर ७ अस्सिणि ८ हत्थेसु ९ कित्तिआ १ विसाहा २ महा ३ भरणी ४ वज्जेसु। अन्नेसु वा रिक्खेसु ववयसिअ सम्ममहिआ संतो लोअ कारिअ लोअगारवाहु विस्सामिअ। इरिअ पडिक्कमिअ सक्कथय भणिअ गुरु समीवमागस्स खमासमण दुगेण मुहपोत्तिं पडिलेहिअ, दुवालसावत्तवंदण दाउ, पढमखमासमणे भणइ इच्छाकारेण संदिसह लोअ पवेएमि, गुरू भणइ पवेह, वीए खमासमणे सदिसह किं भणामो, गुरू भणइ वदित्ता पावेअह, तइएख० केसा मे पज्जुवासिआ तओ दुक्कर कय, अगिणी साहियसि गुरुणा वुत्ते, इच्छामो अणुसट्ठंति भणइ, चतुत्थे तुम्हाण पवेइअ सदि-सह साहूण, पवेएमि पचमे नमुक्कार भणइ, छट्ठे तुम्हाण पवेइअं साहूण पवेइअ सदिसह काउस्सग्ग करेमि, सत्तमे केसेसु पज्जुवासिज्जमाणेसु सम्म ज न अहिआसिअ कुइअ कक्कराइअ छीअ जभाइअ तस्स उहडावणिअ करेमि काउस्सग्ग अन्नत्थूससिएणमिच्चाइणा, सत्तावीसूस्सासं काउस्सग्ग करेइ, चउवीसत्थय भणित्ता जहारायणिय साहू वंदइ पाइअ विस्सा-मेइ। जो पुण सय चिय लोअ करेइ सो संदिसावण पवेयणाइ न करेइ ॥ ७२ ॥

॥ इति लोचकारापणविधिरधिकारः ॥ ७२ ॥

ननु—श्रावका अतिचारकायोत्सर्गे कथ काश्च अतिचारान् आलोचयन्ति ? उच्यते—श्रीतरुणप्रभसूरिकृतषडावश्यकबाला-

भारो कओ" इत्यादि कही करी तस्सुत्तरी कही, शक्तिसंभवइ सवइ काउस्सग्ग कीजइ । एक श्रावक श्रीआचार्यमिश्र आगे आवी एक खमासमण देइ करी भणइ, इच्छाकारेण संदिसह भगवन् सुत्तं संदिसाउं ? गुरु संदिसावेह इसु भणियइ हुतइ, बीजुं खमासमण देई करी भगवन् सुत्त कडुं ? इसुं भणइ, गुरु भणइ कढ इस्यु कह्यै, छतइ इच्छं इसु भणी करी उभउथकउ-हाथ ओघिकारि मुहे मुहपत्ती देइ तिणइ नमुक्कार कही मधुरस्वर व्यक्ताक्षर सावधानचित्त सूत्रार्थ मनश्चित-प थउ हुतउ पडिक्कमणासुत्त गुणइ, बीजा काउस्सग्गे वर्धमान सावधान थका सांभलइ । साधुसरसा पडिक्कमता हुता तिणइसंयसाठि पक्खियसूत्र सांभलइ शक्ति अभावे पइठा सांभलइ सूत्रं प्रति सवे काउस्सग्ग करेइ सपूर्णसूत्र भणियइ नमुक्कारेण पारिचा वमां थका तिण्ह नवकार कही बेसी करी इत्यादि ॥ ७२ ॥

॥ इति पाक्षिकसूत्रभणने श्रुतौ च पूर्वपाठक्रमाधिकारः ॥ ७२ ॥

ननु-लोचकारापणविधिः कस्मिन् ग्रन्थे निवेदितोऽस्ति ? उच्यते-श्रीविधिप्रपाया श्रीजिनप्रभसूरिभि समीचीनतया भणितोऽस्ति, तथाहि—

पच्छईएण लोओ कायव्वो अओ तविही भण्णइ, गुरुसमीवे खमासमण मुहपोत्तिं पडिलेहिअ, दुवालसावत्तवंदण दाउ पढमखमासमणेण इच्छाकारेण संदिसह भगवन् लोअं संदिसावेमि, बीए लोअं करेमि, तईए उच्चासणं संदिसावेमि चउत्थए उच्चासणं ठामि, तओ लोअगारं खमासमणपुव्वं भणइ इच्छकार लोअं करेह, मत्थया रक्खधारिणो य इच्छाकार देइ तओ "पुव्वं परिवय नवमी, बइआ इक्कारसीइ अम्मीए । दाहिण पंचमी तेरसि, बारसि चउत्थीए नेरईए ॥ १ ॥

पच्छिम छट्ठि चउद्दसि, सत्तमि पडिपुन्न वायवे कूणे । दसमी विइज्जा उत्तर, अट्ठमि अमावसाइ ईसाणे ॥ २ ॥ इइ गाह-क्कमेण जोगिणि च वामे पिट्ठिउ वा काउ, वुहसोमवारेसु चउदसाइ भावे सुक्कगुरुसु वि, पुस्स १ पुण्णवसु २ रेवइ ३ चित्ता ४ सवण ५ धनिट्ठा ६ मिअसिर ७ अस्सिणि ८ हत्थेसु ९ किसिआ १ विसाहा २ महा ३ भरणी ४ वज्जेसु । अन्नेसु वा रिक्खेसु ववसिअ सम्ममहिआ संतो लोअ कारिअ लोअगारवाहु विस्सामिअ । इरिअ पडिक्कमिअ सक्कथय भणिअ गुरु समीवमागस्स खमासमण दुगेण मुहपोत्तिं पडिलेहिअ, दुवालसावत्तवंदण दाउं, पढमखमासमणे भणइ इच्छाकारेण सदिसह लोअ पवेएमि, गुरू भणइ पवेह, वीए खमासमणे संदिसह किं भणामो, गुरू भणइ वंदित्ता पावेअह, तइएख० केसा मे पज्जुवासिआ तओ दुक्कर कय, अगिणी साहियत्ति गुरुणा वुत्ते, इच्छामो अणुसट्ठति भणइ, चतुत्थे तुम्हाण पवेइअ सदिसह साहूण, पवेएमि पचमे नमुक्कार भणइ, छट्ठे तुम्हाण पवेइअ साहूण पवेइअ सदिसह काउस्सग्ग करेमि, सत्तमे केसेसु पज्जुवासिज्जमाणेसु सम्म ज न अहिआसिअ कुइअ कक्कराइअ छीअ जभाइअ तस्स उहडावणिअ करेमि काउस्सग्ग अन्नत्थूससिएणमिच्चाइणा, सत्तावीसूस्सासं काउस्सग्ग करेइ, चउवीसत्थय भणित्ता जहारायणिय साहू वदइ पाइअ विस्सामेइ । जो पुण सय चिय लोअ करेइ सो संदिसावण पवेयणाइ न करेइ ॥ ७१ ॥

॥ इति लोचकारापणविधिरधिकारः ॥ ७१ ॥

ननु—श्रावका अतिचारकायोत्सर्गे कथ काश्च अतिचारान् आलोचयन्ति ? उच्यते—श्रीतरुणप्रभसूरिकृतषडावश्यकबाला-

आरो कओ" इत्यादि कही करी तस्सुत्तरी कही, शक्तिसंभवइ सवइ काउस्सग कीजइ । एक श्रावक श्रीआचार्यमिश्र आगे आवी एक खमासमण देइ करी भणइ, इच्छाकारेण संदिसह भगवन् सुत्त संदिसाहु ? गुरु संदिसावेह इसु भणियइ हुवइ, बीजुं खमासमण देई करी भगवन् सुत्त कढु ? इसुं भणइ, गुरु भणइ कढ इस्सु कह्ये, छतइ इच्छं इसु भणी करी उभउयकउ–हाथ जोडिकरि मुहे मुहपत्ती देइ तिण्ह नमुकार कही मधुरस्वर व्यक्ताक्षर सावधानचित्त सूत्रार्थ मनश्चिंत- य तउ हुवउ पडिकमणासुत्त गुणइ, बीजा काउस्सगे वर्तमान सावधान थका साभलइ । साधुसरसा पडिकमता हुता तिण्हसंयसाठि पक्खियसूत्र सांभलइ शक्ति अभावे बइठा सांभलइ सूत्रं प्रति सवे काउस्सग करेइ संपूर्णसूत्र भणियइ नमुक्कारेण पारिचा उभो थका तिण्ह नवकार कही बेसी करी इत्यादि ॥ ७२ ॥

॥ इति पाक्षिकसूत्रभणने श्रुतौ च पूर्वपाठक्रमाधिकारः ॥ ७२ ॥

ननु–लोचकारापणविधिः कस्मिन् ग्रन्थे निवेदितोऽस्ति ? उच्यते–श्रीविधिप्रपाया श्रीजिनप्रभसूरिभि' समीचीनतया भणितोऽस्ति, तथाहि—

पज्जूसणे लोओ कायव्वो अओ तव्विही भण्णइ, गुरुसमीवे खमासमण मुहपोत्तिं पडिलेहिअ, दुवालसावत्तवंदण दाउ पढमखमासमणेण इच्छाकारेण संदिसह भगवन् लोअ संदिसावेमि, बीए लोअ करेमि, तईए उच्चासण संदिसावेमि चउत्थए उच्चासणं ठामि, तओ लोअगारं खमासमणपुव्वं भणइ इच्छकार लोअं करेह, मत्थया रक्खधारिणो य इच्छाकार देइ तओ "पुव्वं पडिवय नवमी, छट्ठी इक्कारसीइ अग्गीए । दाहिण पंचमी तेरसि, बारसि चउत्थीए नेरईए ॥ १ ॥

पच्छिम छट्ठि चउद्दसि, सत्तमि पडिपुष वायवे कूणे। दसमी विइज्जा उत्तर, अट्ठमि अमावसाइ ईसाणे ॥ २ ॥ इइ गाह-क्रमेण जोगिणि च वामे पिट्ठिच वा काउ, बुहसोमवारेसु चदबलाइ भावे सुक्कगुरूसु वि, पुस्स १ पुण्णवसु २ रेयइ ३ चित्ता ४ सवण ५ धनिट्ठा ६ मिअसिर ७ अस्सिणि ८ हत्थेसु ९ कित्तिआ १ विसाहा २ महा ३ भरणी ४ वज्जेसु। अन्नेसु वा रिक्खेसु उववसिअ सम्ममहिआ संतो लोअ कारिअ लोअगारयाहु विस्सामिअ। इरिअ पडिक्कमिअ सक्कथय भणिअ गुरु समीवमागस्स समासमण दुगेण मुहपोत्तिं पडिलेहिअ, दुवालसावत्तवदण दाउ, पढमखमासमणे भणइ इच्छाकारेण संदिसह लोअ पवेएमि, गुरू भणइ पवेह, वीए खमासमणे सदिसह किं भणामो, गुरू भणइ वदित्ता पावेअह, तइएख० केसा मे पज्जुवासिआ तओ दुक्कर कय, अगिणी साहियच्चि गुरुणा वुत्ते, इच्छामो अणुसट्ठिंति भणइ, चतुत्थे तुम्हाण पवेइअ सदिसह साहूण, पवेएमि पचमे नमुक्कार भणइ, छट्ठे तुम्हाण पवेइअ साहूण पवेइअ सदिसह काउस्सग करेमि, सत्तमे केसेसु पज्जुवासिज्जमाणेसु सम्म ज न अहिआसिअ कुइअ कक्कराइअ छीअ जभाइअ तस्स उहडावणिअ करेमि काउस्सग अन्नत्थूससिएणमिच्चाइणा, सत्तावीसूस्सासं काउस्सग करेइ, चउवीसत्थय भणित्ता जहारायणिय साहू वदइ पाइअ विस्सामेइ। जो पुण सय चिय लोअ करेइ सो संदिसावण पवेयणाइ न करेइ ॥ ७१ ॥

॥ इति लोचकारापणविधिरधिकारः ॥ ७१ ॥

ननु—श्रावका अतिचारकायोत्सर्गे कथ काश्च अतिचारान् आलोचयन्ति? उच्यते—श्रीतरुणप्रभसूरिकृतषडावश्यकबाला-

स्तोकामपि मंडलीं लघते तदा किं तद्दोषनिवारणकर्तव्यं ? अत्रोच्यते—अत्रार्थे विधिप्रपाया श्रीजिनप्रभसूरिवाक्य प्रमाण, तथाहि तत्पाठः—"जया य मज्जारिआ छिंदइ तया जा-सा कालीकप्पवी । अक्खलिककडियारि मडलमाहि सचरी हय पडिइय मज्जारित्ति ॥ १ ॥ चउत्थपय वारतिग भणिआ खुद्दोपद्दवउद्दावणत्थ काउस्सग्गो कायव्वो, सिरिसतिनाह नमोकारो घोसेअव्वो इति प्रतिक्रमणविधिः ।" छुटकपत्रे तु वार्तिकरूपेऽयमनुक्रमः । दैवसिकादिप्रतिक्रमणपञ्चकेऽपि यदि मार्जारीमडलीं स्तोकामपि छघते तदा अपशकुनादि कायोत्सर्गोऽथ पूर्ववत्प्रतिक्रमणकरणानन्तर क्रियते, ततो "जा सा कालीति" गाथा वारत्रयं पठ्यते, वामपादेन वारत्रयं भूमिराहन्यते च ॥ ७७ ॥

॥ इति मार्जारीमडलीप्रवेक्षनदोषनिवारणविधिरधिकारः ॥ ७७ ॥

ननु—सामायिकग्रहणक्रियाया श्राद्धाना कति क्षमाश्रमणानि ? उच्यते—तत्रार्थे श्रीविधिप्रपापाठः प्रमाण, तथाहि—अगीकय सामाइयएण य उभयसंझ सामाइय गहेअव्व, तस्स एसो विहि—पोसहसालाए साहू समीवे गिहे वा एगदेसे वा, खमासमणदुगपुव्व सामाइय मुहपोत्तिं पडिलेहिअ २ पढमखमासमणेण सामाइय सदिस्सावेमि ३ बीअखमासमणेण सामाइय ठाएमित्ति ४ भणिऊण पुणो वदिअ ५ अद्धोनयगात्र हुतो नमुक्कारतिगपुव्व करेमि भते सामाइअ इच्चाइ दडग वोसिरामि पज्जत वारतिग कड्ढिअ, खमासमणेण इरियावहियं पडिक्कमिअ ६ खमासमणदुगेण वासासु कट्ठासण उउबद्धे पाउछण ८, खमासमणदुगेणं सज्झाय च संदिस्साविअ सज्झायं करेमि १० पुणो वदिअ नवकारदुगं भणइ ११ तओ सीअकाले पगुरण संदिसावेइ पगुरणं पडिग्गाहेमि १२ सज्झायाणतर कट्ठासण संदिसावेइ त्ति । एवं तरुणप्रभसूरिकृतषडावश्यकबालाव

घोषेऽपि, तथाहि–इच्छामीत्यादि भणी एक खमासमणु देइ १ सामायिक मुहपत्तिं पडिलेहमि इसु कही ऊभा थइ इच्छामि खमासमणो भणी खमासमणु देइ करी २ उतकूथको वेदिकामा हि बाहुकरी मुहुपत्ति पडिलेही एकखमा समणे सामाइय सदिसावेमि ३ इसु भणी बीअखमासमणे सामाइअ ठाएमि ४ इसो भणी तइअ खमासमण देइ करी ५ अर्धावनतगात्र हुतो तिण्ह नमस्कार कही तिणवार करेमि भंते इसु सामायिकसूत्र तिण वार कहइ गुरुवचनतणी अनुभापणा करतउ हुंतो सामाइकारोपण विधि नदी सिद्धान्तमाहे तिण्ह नमस्कारभणनपूर्वक सामायिक दंडकरहइ भणनइ तो पाछइ इरियावही पडिकमीयइ । आवश्यकचूर्णीवृत्तिमांही इम भणियइ छइ यथा–"करेमि भंते सामाइअ सा० जाव साहू पज्जुवासेमि त्ति काऊण पच्छा इरियावहिय पडिक्कमइ" तओ पाछइ विस्तरतो द्वादशावर्तवंदनक देइ करी प्रत्याख्यान कीजइ, सखेपइ, तओ खमासमण वदणापूर्वक प्रत्याख्यान कीजइ तो पाछइ एक खमासमण सज्झा० ७ बीअ खमासमण सज्झायकरुं कही ८ सज्झाय, तइअ खमासमण दानपूर्वक ९ आठ नमस्कार कही पाछइ एक खमासमणे कट्ठासण सदिसावेमि १० कही बीअ खमासमणे कट्ठासण पडिगाहेमि कही ११ तइअ खमासमणे पांगुरण सदिसावेमि १२ कही, चउत्थ खमासमणे पांगुरण पडिगाहेमि १३ कही करी वइसइ, अत्राऽय विशेषः—प्रभाते सामायिकग्रहणे त्रयोदशक्षमाश्रमणानि, अथ च सायन्तनसामायिकग्रहणे यदि मुखवस्त्रिका प्रतिलेख्य वन्दनकानि दत्त्वा प्रत्याख्यान करोति तदा चतुर्दश, अन्यथा तु त्रयोदशैव ॥ ७८ ॥

॥ इति सामायिकग्रहणे त्रयोदश-क्षमाश्रमणाधिकारः ॥ ७८ ॥

ननु—कदा कियत्काल अस्वाध्यायो भवति ? उच्यते—सूक्ष्म रज आकाशात् यावत्पतति तावद् अस्वाध्याय । १ । तथा धूमरी यावत्काल पतति तावद् अस्वाध्यायः । यस्माद्धूमरीपाते सकलक्षेत्र अप्कायमय स्यात्, तदा साधु कम्बल-प्रावृतसर्वाङ्गोपाङ्गोऽपवरकमध्ये स्थितो भवति, मुखमपि नोद्घाटयति, किमप्यङ्गोपाङ्ग न इतस्ततो विक्षिपति, एवं जीवदयापालनाय धूमर्या निपतितायां समस्तक्रिया कार्या । २ । तथा आकाशे गन्धर्वनगर देवताकृत दृश्यते, तथा उल्कापातो भवति, तथा कणकाः पतन्ति, तत्रोल्कापाते रेखा भवति उद्योतश्च, यत्र च रेखा उद्योतश्च न भवति, स कणक । तथा दिग्दाहो दशदिशा उज्ज्वलन्त्यो दृश्यते, चतुर्दिशा रक्तत्व वह्निसदृश स्याद्, एतेषु सत्सु विद्युत्पाते च अस्वाध्यायनिवर्ति तेषु प्रहरमेकमस्वाध्यायः । तत्र वर्षतौ सप्त कणकाः, शीतकाले पञ्च ५ उष्णकाले त्रय ३ कणका-पतति तदाऽस्वाध्यायः प्रहरमेकं यावत्, तदा अस्वाध्यायो निर्वृते—तेषु प्रहरद्वय यावत् अस्वाध्याय । ४ । अकाल गर्जिते प्रहरद्वयं यावदस्वाध्यायः । ५ । अकालविद्युच्चमत्कारे प्रहरमेक यावदस्वाध्याय । ६ । आषाढकार्तिकचा-तुर्मासिकप्रतिक्रमणानन्तर अध्ययन प्रतिपदं यावत्, द्वितीयाया शुध्यते, श्रीस्थानाङ्गे चतुर्थस्थाने द्वितीयोद्देश-केऽप्युक्तं (२१३ पत्रे)—"नो कप्पइ निग्गंथाण वा निग्गंथीण वा चउहिं महापडिवएहिं सज्झाय करित्तए त जहा—आसाढपाडिवए १ इंदमहपाडिवए २ कत्तियपाडिवए ३ सुगिम्हपाडिवए" ४ इति । ६ । आश्विनशुक्लपञ्चमी-मध्याह्नादारम्य कार्तिककृष्णप्रतिपदं यावत् अस्वाध्यायकाल उपरि शुध्यते । ७ । चैत्रशुक्लपञ्चमीमध्याह्नादारम्य वैशाख-कृष्णप्रतिपद यावदस्वाध्यायः, परं अत्राऽय विशेषः—चैत्रशुक्लैकादशीत आरभ्य मध्ये पूर्णिमाया यद् दिनत्रय 'अचित्तरज

उड्डावणियं करेमि काउस्सग्गं' लोगस्स ४ चिंत्यते, यदि एकादशीदिने न स्मर्यते तदा द्वादशीत्रयोदशीदिनेषु कायोत्सर्गः क्रियते, यदि द्वादशीदिने न स्मर्यते, तदा त्रयोदशी चतुर्दशी पूर्णिमाया यावत् कायोत्सर्गः क्रियते, यदि त्रयोदशीदिनेऽपि नो स्मर्यते, तदाऽऽगामिनं चैत्र यावद्धूलिर्नोड्डीयते तावदस्वाध्यायः । अयमर्थश्च एव—शुक्लैकादशीदिनात् "सचित्तरज उड्डावणत्थं करेमि काउस्सग्गं" इत्यादिना दिनत्रयं यावत् कायोत्सर्गं क्रियते । विस्मृते तु पूर्णिमा यावदन्यथा वर्षमप्यस्वाध्यायः । ८ । द्वयो राज्ञोः कलहे म्लेच्छादिभये उपाश्रयासन्नवासिस्त्रीपुरुषयुद्धे होलक्या भस्मोड्डयने चैतानि यावन्त काल वर्तन्ते तावदस्वाध्याय । ९ । राज्ञो मृत्युकाले जाते यावत् नवीनो राजा पट्टे नोपविशति तावदस्वाध्याय, स्थापितेऽपि राज्ञि यावदसमञ्जस न निवर्तते तावदस्वाध्याय । १० । नगरप्रधानपुरुषे मृते प्रहराष्टक यावदस्वाध्यायः । ११ । उपाश्रयात् सप्तगृहमध्ये कोऽपि प्रसिद्धपुरुषो म्रियते तदाऽहोरात्र यावदस्वाध्याय । १२ । तथाऽनाथसामान्यपुरुषमरणे कलेवरोत्थानानन्तर शुध्यते, एव तिर्यङ्मरणेऽपि । १३ । अथाऽऽचार्य १ महर्द्धिक २ कृतानशनमहातपस्वि ३ बहुस्वजनवल्लभ ४ मरणे दिनत्रयमस्वाध्याय एकदिनमुपवास, अन्येषा मरणे द्वयमपि न । १४ । तिर्यग् रुधिरे पतिते अण्डके स्फुटिते, गवि च प्रसूतायां, जरायुपतने शतहस्तमध्ये प्रहरत्रय यावदस्वाध्याय । अण्डके पतिते तिलकाचार्यकृतावश्यकवृत्तौ अयं विशेष—वसतेरन्तर्बहिर्वा अण्डक भिन्नमुज्झित वा यतिकल्पोपरि तदा हस्तपट्टे परतः त्यक्त्वा कल्पं क्षालयन्ति, तत शुद्ध, भूमौ तु भिन्नेन भूमिं खनन्ति यतस्ता खनित्वाऽपि छर्दितेन शुध्यति, केवल पौरुषीत्रय परिह्रियते । १५ । मनुष्यरुधिरे पतिते उद्धृतानन्तरमपि अहोरात्रमस्वाध्यायः, तथा बहुवृष्टिपतनेन भूमिः सिक्ता जायते

तर्हि स्वल्पवेलयाऽपि शुध्यति, घटिमात्ररात्रिशेषे मनुष्यसम्बन्धि रुधिर पतितमुसृत च ततः सूर्योद्गमे शुद्धि- । १६ । तथा मनुष्यास्थि निपतिते द्वादशवर्षाणि अस्वाध्यायः । १७ । तथा दन्तो वा दंष्ट्रा वा पतिता बहायासेन विलोकिताऽपि चेन्न लब्धा, "तदा दत उहडावणिअं करेमि काउस्सग्ग" इत्युक्त्वा कायोत्सर्गः क्रियते, तत्र नमस्कार एकश्चिन्त्यते पारायित्वा कथ्यते च, तदनन्तर अस्वाध्यायो न भवति । १८ । तथा यदि मार्जारी जीवित मूषक गृहीत्वा याति तदा नाऽस्वाध्यायः, अथ विनाश्य नयति तदाऽहोरात्रमस्वाध्यायः । १९ । तिर्यगवयवाः तद्रुधिर च षष्टिहस्तमध्येनाऽस्वाध्याय कुर्वन्ति । २० । मनुष्यावयवरुधिरपाते हस्तशतमध्येऽस्वाध्यायो, यद्यन्तरे उभयदिग्गामी शकटस्य मार्गो न भवति । २१ । तथा स्त्रिया मासि मासि ऋतुधर्मः समायाति, तदनन्तर दिवसत्रयं यावदस्वाध्यायः । तथा कस्याश्चित्प्रदररोगोदयाद्दिवसत्रिकस्योपर्यपि रुधिरं पतति तदा 'असज्झाय उहडावणिय' कायोत्सर्गे कृते पश्चात् शुध्यति । २२ । तथा आर्द्रानक्षत्रादारभ्य स्वातिनक्षत्रपर्यन्तगर्जित विद्युत्पातश्च न स्वाध्याय उपघ्नन्ति । तारकादर्शनमपि यावत् स्वातिनक्षत्रे आदित्यस्य गमन भवति, शेषकाले पुनरवश्य तारकादिकदर्शने शुध्यते, अथ केषांचित् साधूनां तथाविधनक्षत्रपरिज्ञान न भवति, तत आषाढचातुर्मासिकादारभ्य कार्तिकचातुर्मासिकं यावद् विद्युद्गर्जितेष्वपि नाऽस्वाध्यायः, उल्का तु सदाऽपि स्वाध्यायमुपघ्नन्ति प्रहर यावत् । २३ । तथा सशब्दो [illegible]रहितो भूकम्पः तयोर्जातयोः प्रहराष्टक यावदस्वाध्यायः । २४ । तथा प्रदीपने लग्ने यावन्नोपशमः तावदस्वाध्यायः । २५ । तथा वर्षाकाल बुद्बुदवृष्टिः अहोरात्रोपरि यावद्वर्षति तावदस्वाध्याय । २६ । विधिप्रपायां २५ पत्रे एवं पाठः—

"संपयसुद्धी असज्झाओ वारससु वि मासेसु वुब्वुअवरिसे अहोरत्ताओ जइपि जइ वरिसइ तो असज्झाओ, वुब्वुअ वज्जवरिसे दोण्हमहोरत्ताणमुवरि जाव पडइ ताव असज्झाओ"त्ति वुद्बुदवर्जं वर्षं वर्षति द्वाभ्यामहोरात्राभ्याम् उपरिष्टाद् यावद्वर्षति तावदस्वाध्यायः । २७ । फुसारमात्रवर्षणे सप्ताहोरात्रोपरि यावद्वर्षति तावदस्वाध्याय । २८ । सूर्येऽनुद्गते, मध्याह्ने २ सन्ध्यायां ३ अर्धरात्रे च ४ सन्ध्याचतुष्टयेऽप्यस्वाध्याय । २९ । पुत्रे जाते शतहस्तमध्ये दिनसप्तक यावद-स्वाध्यायः, पुत्र्यां जातायां तु दिनाष्टकमस्वाध्यायः, स्त्रियारक्तोत्कटत्वात् । ३० । शुक्लपक्षे प्रतिपदाया द्वितीयाया तृतीयाया वा आरभ्य दिनत्रय यावत् यूपकनामाऽस्वाध्यायो भवति, रात्रिप्रथमप्रहरं यावत् तत्र प्रादोपिककालो न शुध्यति, एवं पाक्षिकदिनेऽपि, श्रीतिलकाचार्यकृत–आवश्यकवृत्तौ यूपकनिरूपणमेव, तथाहि–"जुअओ सुक्कदिण तिन्नि" सन्ध्याप्रभा चन्द्रप्रभा च युगपद् भवतः स युगपद्भावः, शुक्लपक्षे हि दिनत्रय सन्ध्याप्रभाया चन्द्रप्रभावृतत्वात् सन्ध्या-छेदो न ज्ञायते, तत्र शुक्लप्रतिपदा–द्वितीया–तृतीयासु कालवेलानवबोधात्, प्रादोपिककालाऽग्रहणे सूत्रपौरुषि अकरण, तथा "केसिं च होइ मोहाओ जूवओ ताव होइ आइन्नो । जेसिं तु अणाइन्ना, तेसिं किर पोरिसी तिन्नि ॥ २ ॥" व्याख्या–केषाञ्चिद्भवति अमोहात्–अमूढत्वात् यूपक–दुर्दिन पुष्योपरागमुदये अस्ति एव, आदित्य–आताम्रः कृष्ण श्यामः शक-टोद्धिसस्थितो वा जगतामुत्पातरूपः तावत् तत्र पौरुषी अनध्यायत्वेन आचीर्ण । उत्तरार्ध स्पष्ट नवर "पोरिसि तिन्नि" पौरुपीत्रय अनध्यायः । ३१ ।

अथ चन्द्रग्रहणास्वाध्यायो लिख्यते–चन्द्रग्रहणस्योत्कृष्टतो द्वादश प्रहरान् अस्वाध्यायः, कथमित्याह–कदापि काले उत्पा-

तर्हि स्वल्पवेलयाऽपि शुध्यति, घटिमात्ररात्रिशेषे मनुष्यसम्बन्धि रुधिर पतितमुद्धृत च ततः सूर्योद्गमे शुद्धि । १६ । तथा मनुष्यास्थि निपतिते द्वादशवर्षाणि अस्वाध्यायः । १७ । तथा दन्तो वा दंष्ट्रा वा पतिता वह्वायासेन विलोकिताऽपि चेन्न लब्धा, "तदा तव उहडावणिअं करेमि काउस्सग्ग" इत्युक्त्वा कायोत्सर्गः क्रियते, तत्र नमस्कार एकश्चिन्त्यते पारायित्वा कथ्यते च, तदनन्तर अस्वाध्यायो न भवति । १८ । तथा यदि मार्जारी जीवितं मूषक गृहीत्वा याति तदा नाऽस्वाध्यायः, अथ विनाश्य नयति तदाऽहोरात्रमस्वाध्यायः । १९ । तिर्यगवयवाः तद्रुधिर च षष्टिहस्तमध्येनाऽस्वाध्याय कुर्वन्ति । २० । मनुष्यावयवरुधिरपाते हस्तशतमध्येऽस्वाध्यायो, यद्यन्तरे उभयदिग्गामी शकटस्य मार्गो न भवति । २१ । तथा स्त्रिया मासि मासि ऋतुधर्मः समायाति, तदनन्तर दिवसत्रय यावदस्वाध्यायः । तथा कस्याश्चित्प्रदररोगोदयाद्दिवसत्रिकस्योपर्यपि रुधिरं पतति तदा 'असज्झाय उहडावणिय' कायोत्सर्ग कृते पश्चात् शुध्यति । २२ । तथा आर्द्रानक्षत्रादारभ्य स्वातिनक्षत्रपर्यन्तगर्जित विद्युत्पातश्च न स्वाध्याय उपघ्नन्ति । तारकादर्शनमपि यावत् स्वातिनक्षत्रे आदित्यस्य गमन भवति, शेषकाले पुनरयस्य तारकादिकदर्शने शुध्यते, अथ केषाचित् साधूनां तथाविधनक्षत्रपरिज्ञान न भवति, तत आषाढचातुर्मासिकादारभ्य कार्तिकचातुर्मासिकं यावद् विद्युद्गर्जितेष्वपि नाऽस्वाध्यायः, उल्का तु सदाऽपि स्वाध्यायमुपघ्नन्ति प्रहर यावत् । २३ । तथा सशब्दो महद्दशब्दरहितो भूकम्पः तयोर्जातयो प्रहराष्टक यावदस्वाध्यायः । २४ । तथा प्रदीपने उभे यावभोपशमः तावदस्वाध्यायः । २५ । तथा वर्षाकाल बुद्बुदवृष्टि अहोरात्रोपरि यावद्वर्षति तावदस्वाध्याय । २६ । विधिप्रपायां २५ पत्रे एष पाठः—

"संपयवुड्ढी असज्झाओ बारससु वि मासेसु बुब्बुअवरिसे अहोरत्ताओ उड्ढपि जइ वासइ ता असज्झाओ, बुब्बुअवज्जवरिसे दोण्हमहोरत्ताणमुवरि जाव पडइ ताव असज्झाओ"त्ति बुद्बुदवर्जं वर्षं वर्षति द्वाभ्यामहोरात्राभ्याम् उपरिष्टाद् यावद्वर्षति तावदस्वाध्यायः । २७ । फुसारमात्रवर्षणे सप्ताहोरात्रोपरि यावद्वर्षति तावदस्वाध्याय २८ । सूर्येऽनुद्गते, मध्याह्ने २ सन्ध्यायां ३ अर्धरात्रे च ४ सन्ध्याचतुष्टयेऽप्यस्वाध्यायः । २९ । पुत्रे जाते शतहस्तमध्ये दिनसप्तक यावदस्वाध्याय, पुत्र्या जातायां तु दिनाष्टकमस्वाध्यायः, स्त्रियारक्तोत्कटत्वात् । ३० । शुक्लपक्षे प्रतिपदाया द्वितीयाया तृतीयाया वा आरभ्य दिनत्रय यावत् यूपकनामाऽस्वाध्यायो भवति, रात्रिप्रथमप्रहर यावत् तत्र प्रादोषिककालो न शुध्यति, एव पाक्षिकदिनेऽपि, श्रीतिलकाचार्यकृत-आवश्यकवृत्तौ यूपकनिरूपणमेव, तथाहि-"जुअओ सुक्कदिण तिन्नि" सन्ध्याप्रभा चन्द्रप्रभा च युगपद् भवतः स युगपद्भावः, शुक्लपक्षे हि दिनत्रय सन्ध्याप्रभाया चन्द्रप्रभावृतत्वात् सन्ध्याछेदो न ज्ञायते, तत्र शुक्लप्रतिपदा-द्वितीया-तृतीयासु कालवेलानवबोधात्, प्रादोषिककालाऽग्रहणे सूत्रपौरुषि अकरण, तथा "केसिं च होइ मोहाओ जूवओ ताव होइ आइन्नो । जेसिं तु अणाइन्ना, तेसिं किर पोरिसी तिन्नि ॥ २ ॥" व्याख्या-केषाञ्चिद्भवति अमोहात्-अमूढत्वात् यूपक-दुर्दिन पुष्योपरागमुदये अस्ति एव, आदित्य-आताम्र कृष्णः श्यामः शकटोद्धिसंस्थितो वा जगतामुत्पातरूपः तावत् तत्र पौरुषी अनध्यायत्वेन आचीर्णः । उत्तरार्धं स्पष्ट नवर "पोरिसि तिन्नि" पौरुषीत्रय अनध्यायः । ३१ ।

अथ चन्द्रग्रहणास्वाध्यायो लिख्यते-चन्द्रग्रहणस्योत्कृष्टतो द्वादश प्रहरान् अस्वाध्यायः, कथमित्याह-कदापि काले उत्पा-

स्तवभणन, ततो दशनमस्कार–कथनानन्तर श्रीशत्रुञ्जयपुण्डरीकाराधनार्थं "करेमि काउस्सग्ग"मित्यादि विधिपूर्वं कायोत्सर्ग-स्तत्र दशलोगस्स चिन्त्यते पारिते लो० १ दशगाथाप्रमाण स्तोत्र च, एवमेका पूजा जाता १ इत्थमेव द्वितीया २ तृतीया ३ चतुर्थी ४ पञ्चमी च ५ पूजा कार्या, विशेषतस्तु तत्र अयम्–द्वितीया पूजा जाता २ तस्या द्वितीयपूजाया विंशति-नमस्कारा' विंशतिपुष्पमाला विंशतिवस्तुढौकन च कार्य, पूर्वविधिना कायोत्सर्गकरण लोगस्स २० चिन्तन पारिते च एक १ लोग० विंशति २० गाथास्तोत्र चेति द्वितीया पूजा जाता २। तृतीयपूजाया त्रिंशत् नमस्कारा ३० त्रिंशत् ३० पुष्पाणि ३० त्रिंशद्वस्तु ढौकन त्रिंशल्लोगस्स ३० कायोत्सर्गः पूर्ववत्त्रिंशद्गाथास्तोत्र ३० चेति तृतीयपूजा जाता ३। चतुर्थपूजाया चत्वारिंशत् नमस्कारा:, चत्वारिंशत् पुष्पाणि, चत्वारिंशद् वस्तुढौकन कायोत्सर्गे चत्वारिंशत् लोगस्स चिन्तन पारिते एकलोगस्स चत्वारिंशद्गाथास्तोत्र इति चतुर्थीपूजा जाता ४। पञ्चमपूजाया पञ्चाशन्नमस्काराः ५० पञ्चाशत्पुष्पाणि ५० पञ्चाशद्वस्तु ५० ढौकन पञ्चाशल्लोगस्स ५० कायोत्सर्ग पारिते एक १ लोगस्स पञ्चाशद्गाथास्तोत्र ५० चेति पञ्चमीपूजा जाता ५। पूजायां पूजाया प्रान्ते काऽपि देशैः कैरपि दशाद्विजूत्कृतयोऽपि कार्यन्ते तथा पूजा पञ्चकानन्तर एकैकपूजानन्तरं वा यथाशक्ति यथासभवं महाध्वजारोपः संघाधिपेन कार्यः, तत्राऽऽरात्रिक १ मङ्गलप्रदीप २ गुरुभक्ति ३ संघभक्ति ४ साधर्मिकवात्सल्य ५ संघपतितिलक ६ कर्तव्यानि कार्याणि, प्रान्ते धर्मोपदेशो शत्रुञ्जयमाहात्म्यवर्णन ॥

॥ इति चैत्रपूर्णिमादेववन्दनविधिरधिकार' ॥ ८० ॥

ननु–गुरूणा स्तूपस्य प्रतिमायाश्च प्रतिष्ठा क्रियते, तत्र को विधिः प्रतिपादितोऽस्ति ? उच्यते—अत्र गुरुपरम्परागत-

पत्रलिखितविधि प्रमाण, स चाऽय शुभदिने शुभनक्षत्रे शुभवेलाया च गुरुणा स्तूप–प्रातमाप्रातष्ठा क्रियते, तत्र रात्रिजागरणमहोत्सवपूर्वक प्रातः संघसमक्ष सपुत्रकलत्रा पवित्रा कृतस्नानाः परिहितधौतवस्त्राः चत्वार श्रावकाः समागच्छन्ति, तत्करेषु चतुरङ्गुलाः श्राविकाः सधवाः कङ्कणं चभन्ति, वत्राले च कुङ्कुमतिलक कुर्वन्ति, अथ ते चत्वारोऽपि पुरुषाः उत्कृष्टतोऽष्टोत्तरशततीर्थजलौषधीभृतान् तदभावे एकविंशतितिलकतीर्थजलौषधीभृतान् कलशान् लात्वा ऊर्ध्वीभूय तिष्ठन्ति, ततो दशदिक्पालस्थापना क्रियते, सा चैवं कार्या, ओं ह्रीँ इन्द्राय सायुधाय सवाहनाय सपरिजनाय अस्मिन् जम्बुद्वीपे दक्षिणभरतार्द्धक्षेत्रे अमुकनगरे, अमुकजिनचैत्ये इह प्रतिष्ठाया आगच्छ आगच्छ बलिं गृहाण बलिं गृहाण उदय अभ्युदय च कुरु कुरु स्वाहा १ एव अग्नये २ यमाय ३ नैर्ऋताय ४ वरुणाय ५ वायवे ६ कुवेराय ७ ईशानाय ८ ब्रह्मणे ९ नागाय १० इति। एव ९ नव ग्रहस्थापनाऽपि कार्या, सर्वत्रोपरि बलिबाकुललपनश्रीमोचन वासक्षेपश्च कार्याः, ततो दशदिक्षु बलिबाकुलोच्छालन कार्यं, ततस्तेषु पुरुषा पादुके पञ्चामृतेन स्नपयन्ति, तत स्तूपपूजा कार्या, ततः सधवा स्त्री कुङ्कुमहस्तौ ददाति, ततः कर्पूरकस्तूरीमिश्रितकेसरचन्दनाभ्यां पादुकापूजा कार्या, ततो "वर्धमानविद्यया" वासक्षेपः कार्यः, ततस्तदग्रे अक्षतपुञ्जत्रयं कार्यं, तदुपरि पूगीफलत्रय मोच्य, चतुर्दिक्षु नालिकेरचतुष्टय भङ्क्त्वा सर्वेषा देय, ततो धूपः कार्यः, तत सधवाः स्त्रियो गायन्ति, वादित्राणि वाद्यन्ते, दान च दीयते, गुरुभक्तिश्च क्रियते साधर्मिकवात्सल्य च विस्तरेण कार्यं, ततो गीतगानवाद्यवादनपुरस्सर श्रीसघेन सम धर्मशालाया आगत्य श्रीगुरुपार्श्वे प्रति-

स्तवभणन, ततो दशनमस्कार–कथनानन्तर श्रीशत्रुञ्जयपुण्डरीकाराधनार्थं "करेमि काउस्सग्ग"मित्यादि विधिपूर्वं कायोत्सर्गस्तत्र दशलोगस्स चिन्त्यते पारिते लो० १ दशगाथाप्रमाण स्तोत्र च, एवमेका पूजा जाता १ इत्थमेव द्वितीया २ तृतीया ३ चतुर्थी ४ पञ्चमी च ५ पूजा कार्या, विशेषतस्तु तत्र अयम्–द्वितीया पूजा जाता २ तस्या द्वितीयपूजाया विंशतिनमस्कारा विंशतिपुष्पमाला विंशतिवस्तुढौकन च कार्यं, पूर्वविधिना कायोत्सर्गेकरण लोगस्स २० चिन्तन पारिते च एक १ लोग० विंशति २० गाथास्तोत्र चेति द्वितीया पूजा जाता २। तृतीयपूजाया त्रिंशत् नमस्कारा ३० त्रिंशत् ३० पुष्पाणि ३० त्रिंशद्वस्तु ढौकन त्रिंशल्लोगस्स ३० कायोत्सर्गः पूर्वचात्रिंशद्गाथास्तोत्र ३० चेति तृतीयपूजा जाता ३। चतुर्थपूजाया चत्वारिंशत् नमस्कारा, चत्वारिंशत् पुष्पाणि, चत्वारिंशद् वस्तुढौकन कायोत्सर्गे चत्वारिंशत् लोगस्स चिन्तन पारिते एकलोगस्स चत्वारिंशद्गाथास्तोत्र इति चतुर्थीपूजा जाता ४। पञ्चमपूजाया पञ्चाशन्नमस्काराः ५० पञ्चाशत्पुष्पाणि ५० पञ्चाशद्वस्तु ५० ढौकन पञ्चाशल्लोगस्स ५० कायोत्सर्गः पारिते एक १ लोगस्स पञ्चाशद्गाथास्तोत्र ५० चेति पञ्चमीपूजा जाता ५। पूजायां पूजाया प्रान्ते काऽपि देवैः कैरपि दशादिजूतकृतयोऽपि कार्यन्ते तथा पूजा पञ्चकानन्तर एकैकपूजानन्तरं वा यथाशक्ति यथासंभव महाध्वजारोपः संघाधिपेन कार्यः, तत्राऽऽरात्रिक १ मङ्गलदीप २ गुरुभक्ति ३ संघभक्ति ४ साधर्मिकवात्सल्य ५ संघपतितिलक ६ कर्तव्यानि कार्याणि, प्रान्ते धर्मोपदेशे शत्रुञ्जयमाहात्म्यवर्णनं ॥

॥ इति चैत्रपूर्णिमादेववन्दनविधिरधिकारः ॥ ८० ॥

ननु–गुरूणां स्तूपस्य प्रतिमायाश्च प्रतिष्ठा क्रियते, तत्र को विधिः प्रतिपादितोऽस्ति ? उच्यते—अत्र गुरुपरम्परागत-

यत् दूपित कीटकै–स्त्याज्य तत् कुसुम दल फलमथो भक्तैर्जिनप्रीतये
कुव्यसनैर्नामेरधो यद्धृतम् । स्पृष्टं दुष्टजनैर्घनैरभिहत यत् ... कलिकामपि । चम्पको दलभेदेन, यतिहत्यासम भवेत् ॥ १३ ॥ गन्ध-
॥ १२ ॥ नैक पुष्पं द्विधा कुर्या–न्न छिन्द्यात् कलिकामपि । चम्पको दलभेदेन, यतिहत्यासम भवेत् ॥ १३ ॥ गन्ध-
धूपाक्षतैः स्रग्भिः, प्रदीपैर्बलवारिभिः । प्रधानैश्च फलै पूजा, विधेया श्रीजिनेशितुः ॥ १४ ॥ शान्तौ श्वेतं जये श्यामं, भद्रे
रक्तं भये हरित् । पीत धान्यादिके लाभे, पञ्चवर्णं तु सिद्धये ॥ १५ ॥ खण्डिते सन्धिते छिन्ने, रक्ते रौद्रे च वाससि ।
दान पूजा तथा होमः, स्वाध्यायो निष्फलं भवेत् ॥ १६ ॥ वर्जयेदर्हतः पृष्ठ–मग्रत शिवसूर्ययोः । पार्श्वतो ब्रह्म-
विष्णोश्च, चण्डी सर्वत्र वर्जयेत् ॥ १७ ॥ गणं नाडीं तथा राशिं, तारां राशिं शमेय च । योनिवर्गं रिपुलभ्ये, प्रति-
माया विलोकयेत् ॥ १८ ॥

॥ इति प्रतिमाऽधिकारः ॥

अतीताब्दशत यच्च, यच्च स्थापितमुत्तमैः । तद्व्यगमपि पूज्य स्याद्, विम्ब तन्निष्फल नहि ॥ १ ॥ आरभ्यैकाङ्गुलाद्-
ङ्य, यावदेकादशाङ्गुलम् । गृहेषु विम्ब तत्पूज्य, प्रासादार्हं तदूर्ध्वकम् ॥ २ ॥ एक गुणे भवेत् श्रेष्ठ, द्व्यङ्गुल धननाश-
म् । त्र्यङ्गुलेन भवेत् सिद्धि–र्वर्जयेच्चतुरङ्गुलम् ॥ ३ ॥ पञ्चाङ्गुल भवेद्वित्त–मुद्वेग तु षडङ्गुलम् । सप्ताङ्गुलेन गोवृद्धि–स्त्य-
दष्टाङ्गुल सदा ॥ ४ ॥ नवाङ्गुल तु पुत्राय, द्रव्यहानिर्दशाङ्गुलम् । एकादशाङ्गुल विम्ब, सर्वकामार्थसिद्धिदम् ॥ ५ ॥
र्ध्वदृग् द्रव्यनाशाय, तिर्यग्दृग् भोगदा जये । श्रेयस्करी समदृष्टिः, कुलनाशे त्वधोमुखी ॥ ६ ॥ पद्मासनसमासीनो,
साग्रन्यस्तलोचनः । मौनी वस्त्रावृतास्योऽय, पूजा कुर्याज्जिनेशितु ॥ ७ ॥ स्नान १ विलेपन २ विभूषण ३ पुष्प ४

शालाभोपदेशं च श्रुत्वा सर्वेऽपि स्वस्थानं व्रजन्ति, ततो दिनदशकं यावत् स्तूपपूजा कार्या नैवेद्यो मुच्यते, भोगश्चोत्क्षिप्यते, प्रतिष्ठाकारकश्च दशदिनानि एकाशनं करोति, शीलव्रतं च पालयति ॥ ८१ ॥

॥ इति गुरुस्तूपप्रतिष्ठाविधिरधिकारः ॥ ८१ ॥

ननु-श्रावकाणां गृहे देवतासरः कुत्र स्थाप्यते?, केन विधिना श्रावकाः पूजा कुर्वन्ति? उच्यते—तत्राऽर्थे श्रीउमास्वातिवाचककृत पूजाप्रकरणमेव प्रमाण, तच्चेदं—"स्नानं पूर्वोन्मुखीभूय, प्रतीच्यां दन्तशोधनम्। उदीच्यां श्वेतवस्त्राणि, पूजा पूर्वोत्तरामुखी ॥ १ ॥ गृहे प्रविशतां वाम-भागे स्वल्पविवर्जिते। देवतावसरं कुर्यात्, सार्धहस्तोर्ध्वभूमिके ॥ २ ॥ नीचैर्भूमिस्थितिं कुर्याद्, देवतावसरं यदि। नीचैर्नीचैस्ततोऽवश्यं, सन्तत्याऽपि समं भवेत् ॥ ३ ॥ तथाऽर्चकः स्यात्पूर्वस्या, उत्तरस्या च संमुखम्। दक्षिणस्या दिशो वर्जी, विदिग्वर्जक एव च ॥ ४ ॥ पश्चिमाभिमुखः कुर्यात्, पूजा च जिनमूर्तये। तदा स्यात् सन्ततिच्छेदो, दक्षिणस्यामसन्ततिः ॥ ५ ॥ आग्नेय्यां तु यदा पूजा, धनहानिर्दिने दिने। वायव्यां सन्ततिर्नैव नैऋत्यां च कुलक्षयः ॥ ६ ॥ ऐशान्यां संमुखः किंचित्, सन्ततिर्नैव जायते। अङ्घ्रिजानुकरांसेषु, मूर्ध्नि पूजा यथाक्रमम् ॥७॥ भाले कण्ठे हृदम्भोजे, उदरे तिलकं तथा। [तथा] नवभिस्तिलकैः पूजा, करणीया निरन्तरम् ॥ ८ ॥ श्रीचन्दन विना नैव, पूजां कुर्यात् कदाचन। प्रभाते प्रथमं वास-पूजा कार्या विचक्षणैः ॥ ९ ॥ मध्याह्ने कुसुमैः पूजा, सन्ध्यायां दीपधूपयुक्। वामाङ्गे धूपदाहः स्या-दग्रपूजाऽत्र संमुखी ॥ १० ॥ अर्हतो दक्षिणे भागे, दीपस्य च निवेशनम्। ध्यानं तु दक्षिणे भागे, चैत्यानां वन्दनं तथा ॥ ११ ॥ हस्तात्प्रस्खलितं क्षितौ निपतितं लग्नं क्वचित् पादयो-र्यन्मूर्ध्वोर्ध्वगतं धृतं

कुव्यसनैर्नामेरधो यत्कृतम् । स्पृष्टं दुष्टजनैर्घनैरभिहत यत् दूपित कीटकै–स्त्याज्य तत् कुसुम दल फलमथो भक्तैर्जिनप्रीतये
॥ १२ ॥ नैक पुष्प द्विधा कुर्या–न्न छिन्द्यात् कलिकामपि । चम्पको दलभेदेन, यतिहत्यासम भवेत् ॥ १३ ॥ गन्ध-
धूपाक्षतैः स्रग्भिः, प्रदीपैर्बलवारिभिः । प्रधानैश्च फलै पूजा, विधेया श्रीजिनेशितुः ॥ १४ ॥ शान्तौ श्वेत जये श्यामं, भद्रे
रक्त भये हरित् । पीत धान्यादिके लाभे, पञ्चवर्ण तु सिद्धये ॥ १५ ॥ खण्डिते सन्धिते छिन्ने, रक्ते रौद्रे च वाससि ।
दान पूजा तथा होमः, स्वाध्यायो निष्फलं भवेत् ॥ १६ ॥ वर्जयेदर्हतः पृष्ठ–मग्रत शिवसूर्ययोः । पार्श्वतो ब्रह्म-
विष्णोश्च, सण्डी सर्वत्र वर्जयेत् ॥ १७ ॥ गण नाडीं तथा राशिं, तारा राशिं शमेव च । योनिवर्गे रिपुलभ्ये, प्रति-
माया विलोकयेत् ॥ १८ ॥

॥ इति प्रतिमाऽधिकारः ॥

अतीताब्दशत यच्च, यच्च स्थापितमुत्तमैः । तद्व्यङ्गमपि पूज्य स्याद्, विम्ब तन्निष्फल नहि ॥ १ ॥ आरभ्यैकाङ्गुलाद्-
द्व्य, यावदेकादशाङ्गुलम् । गृहेषु विम्ब तत्पूज्य, प्रासादार्हं तदूर्ध्वकम् ॥ २ ॥ एक गुणे भवेत् श्रेष्ठ, द्व्यङ्गुल धननाश-
नम् । त्र्यङ्गुलेन भवेत् सिद्धि–र्वर्जयेच्चतुरङ्गुलम् ॥ ३ ॥ पञ्चाङ्गुल भवेद्वित्त–मुद्वेग तु षडङ्गुलम् । सप्ताङ्गुलेन गोवृद्धि–स्त्य-
जेदष्टाङ्गुल सदा ॥ ४ ॥ नवाङ्गुल तु पुत्राय, द्रव्यहानिर्दशाङ्गुलम् । एकादशाङ्गुल विम्ब, सर्वकामार्थसिद्धिदम् ॥ ५ ॥
ऊर्ध्वदृग् द्रव्यनाशाय, तिर्यग्दृग् भोगदा जये । श्रेयस्करी समदृष्टिः, कुलनाशे त्वधोमुखी ॥ ६ ॥ पद्मासनसमासीनो,
नासाग्रन्यस्तलोचनः । मौनी वस्त्रावृतास्योऽय, पूजा कुर्याज्जिनेशितुः ॥ ७ ॥ स्नान १ विलेपन २ विभूपण ३ पुष्प ४

घास ५, धूप ६ प्रदीप ७ फल ८ तन्दुल ९ वस्त्र १० पूगैः ११ । नैवेद्य १२ वारि १३ वसनं १४ चमरा १५ तपत्र, १६ यादित्र १७ गीत १८ नटन १९ स्तुति २० कोषवृद्ध्या २१ ॥ ८ ॥ इत्येकविंशतिविधा जिनराजपूजा, ख्याता सुरासुरगणैश्च कृता सदैव । खण्डीकृता कुमतिभि कलिकालयोगाद्, यद्यत् प्रिय तदिह भाववशेन योज्यम् ॥ ९ ॥"

॥ इति श्रावकाणा देवतावसरस्थापनापूजाविधिरधिकार' ॥ ८२ ॥

ननु—कल्पत्रेपोच्चारणं किमर्थं प्रतिपादितमस्ति ?, कुत्र च तद्विधिः ? उच्यते—कल्पत्रेपस्य आसेवनाशिक्षारूपत्वात् उक्त तद्विधान यदुक्त—

"सा पुण दुविहा सिक्खा, गहणे आसेवणे य नायव्वा । गहणे सुत्ताहिज्जण, आसेवण कप्पतिप्पाई ॥ १ ॥ इति" पुनरपि 'कयकप्पतिप्पकरिय'त्ति वचन च ततः सति शास्त्रोक्ते कल्पत्रेपविधौ श्रीजिनप्रभसूरिविनिर्मितविधिप्रपोक्तानुक्रमेण कर्तव्यतापाठो लिख्यते, तथाहि—"जोगा य कप्पतिप्प विणा न वहिज्जति, कयकप्पतिप्पकरिय त्ति वयणाओ अओ संपय कप्पतिप्पविहि भण्णइ, तत्थ—चउसाह—कत्तियचउलपाडिवयाणतर पसत्थदिणे चउथाइअरिक्खे गुरुसोमवारे मुनिमित्तोवउत्तेहिं सयसवत्थवेढिअगिहत्थभायणेणं कप्पवाणिय माणित्ता जोइणीओ पिट्ठउ वामउ वा काउ मुहहत्थपाय उले काऊण अहारायणियाए छम्मासिअ कप्पो उत्तारिज्जइ, पविस्समाणस्स आसदसिआइय कय आउत्तजलेण पढम चवरो तिप्पाउ मुहे घिप्पति तओ पाएसु इत्थ इत्थ विण्णासो सपदाया नेतव्वो छम्मासिअकप्पे परदिसाउ चेव तिप्पाउ घेप्पति इयरकप्पे दसिआ पुण चलकोप्परेहिं परदिसाउ वा. तहा छम्मासिअ कप्पत्तारणे उद्धट्ठिअस्स उद्धट्ठिओ तिप्पाउ दिज्जा,

उवविट्ठस्स उवविट्ठो सामन्न कप्पे नत्थि नियमो तओ वसहीभडुवगरण च नाणोवगरणवज्ज सव्वपि ते पिज्जइ नवर मइलिट्ठाण गोमयलेवेकए ति पिज्जइ, कप्पमज्झे वा वरिअ पत्तमद्द मल्लग उद्धरणी च्छाइ पमज्जणिआ तलिया लोहरत्थाइ अलेण कप्पिओ तिप्पिज्जइ, एव कप्पे उत्तारिए वसहि सोहितु हडकेसाइ परिट्ठविअ इरिअ पडिक्कमिय पढम गुरुणा सज्झाए उक्खिविए मुहपोत्तिं पडिलेहिअ दुवालसावत्तवदण दाउं खमासमणेण भणति, सज्झाय उक्खिवामो बीअ समासमणेण सज्झाय उक्खिवणत्थ काउस्सग्ग करेमि तओ अन्नत्थूससीएणमिच्चाइ पढिअ नवकार चउवीसत्थय वा विचिंतिअ मुहेण त भणिअ काउस्सग्गतिग कुणंति, पढम असज्झाइअ अणाउत्तउहडावणिअ, बीअ खुद्दोवद्दवउहडावणिअ, तइयं सक्काइवेयावच्चगरआराहणत्थ तिसु वि चउरुज्जोअ चिंतण उज्जोअ भणण च तओ खमासमणदुगेण सज्झाय संदिसावेमि सज्झाय करेमि इति भणिअ जाणुठिएहिं पचमगलपुव्व धम्मो मगलाइअमज्झयणतिअ सज्झाओ कीर-इत्ति सज्झाय उक्खिवणविही ॥ ८१ ॥

॥ इति कल्पत्रेपोत्तारणविधिरधिकारः ॥ ८१ ॥

ननु-श्रीबृहत्खरतरगच्छे कोऽनुक्रमः प्रतिक्रमणविधे ?, कुत्र च सविधिः प्रतिपादितोऽस्ति ? उच्यते—अत्रानुक्रमः कोऽपि श्रीविधिप्रपा १ श्रीतरुणप्रभसूरिकृत–षडावश्यकबालावबोध २ श्रीजिनवल्लभसूरिकृत–सामाचारी ३ श्रीयोगशास्त्रवृती-यप्रकाशवृत्ति ४ श्रीप्रतिक्रमणहेतुगर्भ ५ प्रमुखग्रन्थानुसारेणाऽपि च स्वगच्छीयपरम्परातो ज्ञेयः, तत्र प्रथम साधुर्गोचरीं प्रतिक्रम्य श्रावको वा सामायिकं लात्वा, गुर्वादेशेन 'जयति हुयणनमस्कार' कथयित्वा सर्वे सम् "जयमहायसेत्यादि"

वास ५, धूप ६ प्रदीप ७ फल ८ तन्दुल ९ पत्र १० पूगैः ११ । नैवेद्य १२ वारि १३ वसनै १४ चमरा १५ तपत्र, १६ यावित्र १७ गीत १८ नटन १९ स्तुति २० कोषवृद्ध्या २१ ॥ ८ ॥ इत्येकविंशतिविधा जिनराजपूजा, ख्याता सुरासुरगणैश्च कृता सदैव । खण्डीकृता कुमतिभिः कलिकालयोगाद्, यद्यत् प्रिय तदिह भाववशेन योज्यम् ॥ ९ ॥"

॥ इति श्रावकाणां देवतावसरस्थापनापूजाविधिरधिकारः ॥ ८२ ॥

ननु—कल्पत्रेपोत्तारण किमर्थं प्रतिपादितमस्ति ?, कुत्र च तद्विधिः ? उच्यते—कल्पत्रेपस्य आसेवनाशिक्षारूपत्वात् उक्त तद्विधान यदुक्त—

"सा पुण दुविहा सिक्खा, गहणे आसेवणे य नायव्वा । गहणे सुत्ताहिज्जण, आसेवण कप्पतिप्पाई ॥ १ ॥ इति" पुनरपि 'कयकप्पतिप्पकरिय'त्ति वचन च ततः सति शास्त्रोक्ते कल्पत्रेपविधौ श्रीजिनप्रभसूरिविनिर्मितविधिप्रपोक्तानुक्रमेण कर्तव्यतापाठो लिख्यते, तथाहि—"जोगा य कप्पतिप्प विणा न वहिज्जति, कयकप्पतिप्पकरिय त्ति वयणाओ अओ सपय कप्पतिप्पविहि भण्णइ, तत्थ—चउसाह—कत्तियबहुलपाडिवयाणंतर पसत्थदिणे चउवाइअरिक्खे गुरुसोमवारे सुनिमित्तोवउत्तेहिं सद्दसत्थवेढिअगिहत्थभायणेणं कप्पवाणिय माणित्ता जोइणीओ पिट्ठउ वामउ वा काउ मुहहत्थपाय उल्ले काऊण अहारायणियाए छम्मासिअ कप्पो उत्तारिज्जइ, पविस्समाणस्स आसंदसिआइय कय आवत्तजलेण पढम चउरो तिप्पाउ मुहे विप्पंति तओ पाएसु इत्थ हत्थ विण्णासो सपदाया नेतवो छम्मासिअकप्पे परदिन्नाउ चेव तिप्पाउ घेप्पति इयरकप्पे वसिया पुत्त चलकोप्परेहिं परदिन्नाउ वा, तहा छम्मासिअ कप्पुत्तारणे उवट्ठिअस्स उवट्ठिओ तिप्पाउ दिज्जा,

श्रमणेन श्रीआचार्यमिश्र १ द्वि० श्रीउपाध्यायमिश्र २ तृती० भट्टारकवर्तमान अमुकसूरि ३ चतुर्थ० सर्वसाधुवन्दना ४ पश्चात् भून्यस्तमस्तको मुखवस्त्रिकां मुखे दत्त्वा करद्वयं योजयित्वा "सव्वस्सवि देवसिअ" इत्यादि पठति, परं इच्छाकारेण संदिसहेति पद न पठति, इद च सकलातिचारबीजकभूत अन्यत्राऽपि च ग्रन्थादौ बीजकस्य दर्शनात् 'जय जंतु कप्पपायवे' इत्यादाविव, अत्राऽवसरे श्राद्धस्तु साधुरिव पूर्ववत् क्षमाश्रमणचतुष्टयेन श्रीआचार्यादीन् वन्दित्वा इच्छकारि समस्तश्रावका वांदु इति भणति, श्रीहेतुगर्भे इत्थमेव भणनात्। अत्राऽऽह शिष्य', ननु-प्रतिक्रमणप्रारम्भे प्रथम कथ श्रीआचार्यादि वन्दनं विहितं ? उच्यते-प्रधानादि स्थानीयानां श्रीआचार्यादीना बहुमाननेन स्वसमीहितसिद्धिर्भवतीति हेतोः यदुक्तं श्रीहेतुगर्भे लोकेऽपि हि-राज्ञः प्रधानादीना च बहुमाननादिना स्वसमीहितकार्यसिद्धिर्भवति । अत्र राज स्थानीयः तीर्थङ्कराः प्रधानादिस्थानीया' श्रीआचार्यादय इति, तत उत्थाय द्रव्यतो वपुषा भावतश्च शुद्धपरिणामेन चारित्राचारविशुद्ध्यर्थं "करेमि भंते सामाइय" इत्यादि सूत्रं पठित्वा प्रलम्बितभुज कूर्परधृतनाभ्यधोवर्ति जानूर्ध्वचतुरङ्गुलस्थापितकटिपट्टः "सजय खलिणे य वायस कविट्ठेत्यादि" १९ दोषरहितं कायोत्सर्गं कुर्यात्। यदुक्त हेतुगर्भे—सामाइअपुव्वमिच्छामि काउस्सग्गमिच्चाइ सुत्त भणिअ पलंबिअभुअ कुप्परधरिअ परिहणओ ॥ १ ॥ इत्यस्मिन् कायोत्सर्गे च प्रातस्तत प्रतिलेखनायाः प्रभृति दिवसातिचारान् चिन्तयति, मनसा प्रधारयेच्च "सयणासण्णपाणे" त्यादिगाथा अचिन्तयत। श्राद्धस्तु आजुका चउपहर दिवसमाहि जिके जीव विराध्या हुवइ" इत्यादि अतिचारान् श्रीतरुणप्रभसूरिलिखितान् चिन्तयति। तदनागमने गच्छप्रवृत्त्या अष्टौ नमस्काराश्चिन्तयति, एतदतिचारचिन्तन मनसा सकथन च श्रीगुरुसमक्षमालोचनार्थं

गाथा पठति, ततः शक्रस्तव जावंति चेइआइंति गाथाद्विकवर्जं कथयित्वा देवान् वन्दते, अन्यगच्छे तु जयति भुवणस्थाने नमस्कारा एव कथ्यन्ते, श्रीखरतरगच्छे तु नवाङ्गीवृत्तिकारकस्तम्भनकपार्श्वनाथप्रकटक–श्रीअभयदेवसूरिस्वगच्छीयत्वेन तत्कृतेस्तु तेषां सातिशयत्वाच्च सुतरां प्रतिक्रमणप्रारम्भे आदेयता, अत्र च आवश्यकप्रारम्भे साधुः श्रावकश्चादौ देव-गुरुवन्दनं विदधे, यतः सर्वमप्यनुष्ठान श्रीदेवगुरुवन्दनविनयबहुमानादिभक्तिपूर्वक सफल भवतीत्याह च—

"विणया हीणा विज्जा, दींति फलं इह परे अ लोगंमि । न फलंति विणयहीणा, सस्साणिव तो अहीणाणि ॥ १ ॥ भत्तीइ जिनवराणं, खिज्जति पुव्वसंचिअं कम्मं । आयरिय नमुक्कारेण विज्जमता य सिज्झति ॥ २ ॥" अत पूर्वं देववन्दने द्वादशाधिकारा ज्ञेयाः । यदुक्त श्रीचैत्यवन्दनकभाष्ये (४ पत्रे)–"पढमहिगारे वंदे भावजिणे १ बीअए उ दव्वजिणे २ इगचेइअ ठवणजिणे तइय ३ चउत्थमि नामजिणे ४ ॥ १ ॥ तिहुअणठवणजिणे पुण, पंचमए ५ विहरमाणजिण छट्ठे ६ सत्तमए सुअनाणं ७ अट्ठमए सव्वसिद्धथुई ८ ॥ २ ॥ तित्थाहिववीरथुई नवमे ९ दसमेअ उज्जयंतथुई १० । अट्ठावय पुर इगदिसि ११, सुदिट्ठि–सुरसमरणा चरमे ॥ १२ ॥ ३ ॥ अथाऽधिकारप्रथमपदानि द्वादश यथा—

"नमु १ जे अइ २ अरिह ३ लोगे ४ सव ५ पुक्ख ६ तम ७ सिद्ध ८ जो देवा ९ उज्जिं १० चत्ता ११ वेयावच्च १२ अहिगार पढमपया ॥ १ इति ततो वंदिसु चेइआइं, दाउ चउराइए खमासमणो । भूमिहिअसिरो सयल–इ आरंभिचुक्कं देइ ॥ १ ॥" इति श्रीजिनवल्लभसूरिवचनात् चतुरादिक्षमाश्रमणैः श्रीगुरु वन्दते, इति हेतुगर्भसम्मत्या च क्षमाश्रमणचतु-ष्टयेन प्रतिक्रमण स्थापयन्ति, क्षमाश्रमणचतुष्टयदानानुक्रमश्च श्रीतरुणप्रभसूरिकृतबालावबोधे एव तथाहि–प्रथमक्षमा-

इम मुहणतंगपडिलेहणाइ कमसो विचिंतिज्जा ॥ २ ॥ हासो १ रई अ २ अरई ३, भय ४ सोग ५ दुगंछाय ६ वज्जिज्जा । भुअजुअल पेहतो, सीसो सुपसत्थलेसतिग ९ ॥ ३ ॥ गारवतिग च वयणे १२, उरिसल्लतिग १५ कसायचउपिट्ठे (सवे) १९ । पयजुगिछजीववह २५, तणुपेहाए विजाणमिण ॥ ४ ॥ जइ वि पडिलेहणाए, हेऊ जिअरक्खण जिणाणाय । तहवि इम मणमक्कडनिज तणत्थ मुणी चिंति ॥ ५ ॥" इत्यत्र सामायिके "साविआ पुण पिट्ठि ४ सिर ७ हियय १० वज्ज पनरस कुणइ" इति विधिप्रपाया श्रीजिनप्रभसूरिवचनात् श्राविका देहस्य पञ्चदशैव प्रतिलेखना करोति, तदनु वन्दनके दद्यात् वन्दनक च द्वात्रिंशद्दोषरहितं पञ्चविंशत्यावश्यकविशुद्ध च विधेय, एतद् वन्दनक च कायोत्सर्गातिचारालोचनार्थ एव विधिना वन्दन प्रदाय, सम्यगवनताङ्ग पूर्व कायोत्सर्गे स्वमनोवधारितान् दैवसिकातिचारान् इच्छाकारेण "संदिसह भगवन् देवसिअ आलोएमि" इत्यादि सूत्र चारित्रविशुद्धिहेतुक उच्चारयन् श्रीगुरुसमक्षमालोचयेत्, आह च—श्रीजिनवल्लभसूरिभिः तथैव उक्तत्वात् ॥

"अह सम्ममवणयंगो करजुअविहिधरिअपोत्तिरयहरणो । परिचिंतिय अइआरे, जहक्कम गुरुपुरो विअडे ॥ १४ ॥"

ततः तरुणप्रभसूरिवचनात् 'ठाणेकमणे' त्यादि कथयति साधुः, पौषधमध्ये श्रावकोऽप्येव दैवसिकातिचारालोचनानन्तर मनोवचनकायसकलातिचारसंग्राहक "सव्वस्सवि देवसिए"त्यादि पठेत् इच्छाकारेण संदिसह इत्यनेन अन्तरालोचितातिचार प्रायश्चित्तं च मार्गयेत् गुरुवश्च "पडिक्कमह" इति प्रतिक्रमणरूप प्रायश्चित्तमुपदिशन्ति, इद च—

"आलोयण १ पडिक्कमणे २, मिस ३ विवेगे ४ तहा वि उस्सग्गे ५ । तव ६ छेअ ७ मूल ८ अणवट्ठाया अ ९ पार

अन्यथा तत् सम्यक् न स्यात्, लोकेऽपि हि राजादीनां किमपि विज्ञाप्य मनसा सम्प्रधार्य कागदादौ लिखित्वा विज्ञप्यते, ततश्च नमस्कारपूर्वं कायोत्सर्गं पारयित्वा चतुर्विंशतिस्तव पठेत् आह च—

"काउस्सग्गमि ठिओ, नीरेयकाओ निरुद्धवयपसरो। जाणइ सुहमेगमणो, [मुणि] पुण देवसिआइ अइयारं ॥ १ ॥ परिजाणिऊण य तओ, सम्म गुरुजणपगासणेण तु। सो होइ अप्पगसो, जम्हा य जिणेहिं सो भणिउ ॥ २ ॥ काउस्सग्गं मुक्खपह देसिअ जाणिऊण तो धीरो। दिवसाइआर जाणण, ठाए ठायति उस्सग्गो ॥ ३ ॥ सयणासणन्नपाणे, चेइअ जइसज्झकायउच्चारे। समिई भावणगुत्ती, वि तहायरणे अ अइयारो ॥ ४ ॥ गोसमुहणतगाई, आलोए देसिएअ अइयारे। सवे समाणइत्ताहि अणदोसे ठविआहि ॥ ५ ॥ काउ हि अपदोसे, जहक्कम जानता च पारिंति। तार सुहुमाण पाणू, धम्म सुक्क च झाइज्जा ॥ ६ ॥ इति हेतुगर्भे। ननु-ज्ञानादिषु सत्सु प्रथम चारित्राचारकायोत्सर्गं कथं क्रियते ? उच्यते-ज्ञानादेश्चारित्रस्य गरिष्ठत्वज्ञापनार्थं आह च-"जम्हा दसणनाणा, सपुन्नफल न दिंति पत्तेअ। चारित्तजुआ दिंति, अविस्सिस्सए तेण चारित्त ॥ १ ॥ इति ततश्च जानुपाश्चात्यभागपिण्डिकादि प्रमृज्य उपविश्य च श्रीगुरूणा वन्दनकदानार्थं मुखवस्त्रिकां कायं च द्वावपि प्रत्येक पञ्चविंशतिधा प्रतिलिखेत्। यदाह-"सद्दासगे पमज्जिय, उववसिअ अलग्गविअमवाहु जुओ। मुहणतय च काय, च पेहए पचवीस इह ॥ १ ॥" इति मुखवस्त्रिकाकायप्रतिलेखनाया मनसः स्थिरीकरणार्थमेव चिन्तयेत्, यदुक्त हेतुगर्भे—"सुत्तत्थतत्तदिट्ठी १, दसणमोहतिअग च ४ रागतिग ७। देवाइ तत्तति अगं १०, तहा अदेवाइ तत्ततिग १३ ॥ १ ॥ नाणाइ तिग १६ तह तविराहणा १९ तिन्निगुत्ति २२ दडतिअ २५।

चारविशुद्धिहेतु कायोत्सर्गं च पारयित्वा दर्शनाचारविशुद्ध्यर्थं चतुर्विंशतिस्तव पठेत्, ततः "सघलोए अरिहतचेइआण" इत्यादि सूत्र च पठित्वा तदर्थमेव कायोत्सर्गमेकचतुर्विंशतिस्तवचिन्तनरूप कुर्यात्, त च तथैव पारयित्वा श्रुतज्ञानाचारवि- शुद्ध्यर्थं 'पुक्खरवरदीवड्ढे' इत्यादि सूत्र "सुअस्स भगवओ करेमि काउस्सग्ग" इत्यादि च पठित्वा एकचतुर्विंशतिस्तवचिन्त- नरूप कायोत्सर्गं कुर्यात्, पारयित्वा च ज्ञान-दर्शन-चारित्राचारनिरतिचरणसमाचरणफलभूताना सिद्धाना, "सिद्धाण बुद्धाणं" इति सिद्धस्तव पठति । आह च—

"विहिणा पारिअ सम्मत्तसुद्धिहेउ च पढिअउज्जोअ । तह सवलोअअरिह-तचेइआरोहणुस्सग्ग ॥ १८ ॥ काउ उज्जोयगर, चिंतिय पारेइ सुद्धसम्मत्तो । पुक्खरवरदीवड्ढ, कड्ढइ सुयसोहणनिमित्त ॥ १९ ॥ पुण पणवीसोस्सास, उस्सग्गं कुणइ पारए विहिणा । तो सयलकुसलकिरिआ, फलाणसिद्धाण पढइ थय ॥ २० ॥" इह चतुर्विंशतिस्तवद्वय- चिन्तनरूपो द्वितीयश्चारित्रविशुद्धिहेतुकः कायोत्सर्ग अस्मिश्च पूर्वोक्तयुक्त्या चारित्राचारस्य ज्ञानाद्याचारेभ्यो वैशिष्ट्या- दिना चतुर्विंशतिस्तवद्वयचिन्तन समाध्यते, नाऽग्रेतनयोः तृतीयो दर्शनाचारविशुद्धिहेतुकः चतुर्थो ज्ञानाचारविशुद्धि- हेतुः । आह च—

"नमुक्कार चउवीसग, किइकम्मालोयण पडिक्कमणं । किइकम्मपुरा लोइअ, वुप्पडिकते अ उस्सग्गो ॥ १ ॥ एस चरित्तुस्सग्गो, दसणसुद्धीइ तइओ होई । सुअनाणस्स चउत्थो, सिद्धाणथुई अ किइकम्म ॥ २ ॥" दिवसातिचार चिन्तनार्थः प्रथमश्चारित्राचारहेतुः कायोत्सर्गो द्वितीयोऽपि चतुर्विंशतिस्तवद्वयचिन्तनरूप तद्धेतुरेव कायोत्सर्गः ।

यात् प्रतिक्रमणमनुकुर्वन्निव पश्चात्पदैः अवग्रहात् बहिर्निःसृत्य 'आयरिय उवज्झाए' सूत्र पठति, अन्यगच्छेषु केषुचिद् 'आयरिय उवज्झाए' इत्यादि गाथात्रिक साधवोऽपि पठन्ति, न चैतत् संगतिमङ्गति, श्रीयोगशास्त्रवृत्तौ–हेतुगर्भे–श्रीजिनवल्लभसूरि–श्रीजिनपतिसूरिप्रमुखनिर्मितग्रन्थेषु सर्वत्र 'सड्ढो गाहातिग पढइ' इत्येव नामग्राह श्राद्धस्यैव एतत् पठनमुक्तत्वात् न साधोः, न च साध्व्य–श्राद्ध इति कोऽर्थः?, श्रद्धावानिति व्युत्पत्त्या द्वयोरपि ग्रहण क्वाऽपि ग्रन्थे, अत्राधिकारे एतदर्थकरणाऽदर्शनात्, नाऽपि च सर्वोऽपि प्रतिक्रमणसूत्रपाठो द्वयोरपि समान इति । सामायिकसूत्र–प्रतिक्रमणसूत्रादिषु द्वयोरपि भिन्नभिन्नपाठात् । विस्तरवार्तार्थिना अस्मिन्नेव ग्रन्थे पञ्चम प्रश्नोत्तर द्रष्टव्य, कायोत्सर्गे च चारित्राचारविशुद्ध्यर्थं चतुर्विंशतिस्तवद्वय चिन्तयति, आह च—

"इय सामाइयउस्सग्गसुत्तमुच्चरिअ काउसग्गठिओ । चिंतइ उज्जोअदुग, चरित्तअइयार शुद्धीए कए ॥ १७ ॥

इह चाऽऽह ननु–करेमि भंते सामाइयमिति सूत्रमादौ प्रतिक्रमणसूत्रकथनक्षणे द्वितीय तृतीय पुनरिह तदुच्चारण किमर्थं? उच्यते–सर्वमपि धर्मानुष्ठान समतापरिणामे स्थितस्य सफल भवतीति, प्रतिक्रमणस्यादौ मध्येऽवसाने च पुन पुनस्तस्य स्मृत्यर्थं तदुच्चारण, आह च—

"आइमकाउस्सग्गे, पडिक्कमतो य काउ सामइय । तो किं करेइ बीअ, तइअ च पुणोवि उस्सग्गो ॥ १ ॥ समभावमि ठिअप्पा, उस्सग्गं करिअ तो पडिक्कमइ । एमेव य समभावे, ठिअस्स तइअ पि उस्सग्गो ॥ २ ॥ सज्झाय १ झाण २ तव ३ ओसहेसु ४ उवएस ५ थुइपयाणेसु ६ । सतगुणकित्तणेसु य ७, न हुति पुणरुत्तदोसा उ ॥ ३ ॥" इति चारित्रा-

मग्रे दास्यते, इत्यनेन दैवसिकप्रतिक्रमणं सपूर्णं जातं । अत्र प्रतिक्रमणे 'जयतिहुयण' कथने गच्छाचारेण आन्तरणीदोषो गण्यते, देववन्दन विना कायोत्सर्गं तद्दोषो न भवति, ततः 'सव्वस्सवि देवसिअ' कथनादारभ्य 'इच्छामो अणुसट्ठिं' यावदान्तरणीदोषो भवेत् ततः पर न स्यात्, सर्वमपि धर्मानुष्ठान श्रीदेवगुरुभक्तिबहुमाननादिपुरःसर सफल भवतीति, प्रतिक्रमणस्य प्रारम्भे सपूर्णीभवने च श्रीदेवगुरुवन्दन इति । आद्यन्तग्रहणेन मध्यस्याऽपि ग्रहणमिति न्यायेन वक्ति सार्वत्रिकी ज्ञेया, यथा शक्रस्तवे नमुत्थुणमित्यादौ, नमो जिणाणमिति अन्ते च नमो इत्यस्य स्थापनेन शक्रस्तवे प्रतिपद तत्पाठज्ञापन, ततः 'कुणइ पच्छित्तउस्सग्गमिति' श्रीजिनवल्लभसूरिविरचितप्रतिक्रमणसामाचारीवचनप्रामाण्यात् चतुर्थक्षमाश्रमणदानपूर्वं इच्छाकारेण सदिसह भगवन् 'देवसिअपायच्छित्तविसोहणत्थं' करेमि काउस्सग्गमिति, श्रीतरुणप्रभसूरिवचसा अन्नत्थूससिएणमि त्यादि भणित्वा कायोत्सर्गं कुर्यात्, तन्मध्ये चतुश्चतुर्विंशतिस्तवचिन्तन कुर्यात्, पारिते चैक चतुर्विंशतिस्तव मङ्गलार्थं पठेत्, हेतुगर्भेऽप्युक्त, पूर्वं प्रतिक्रमणे चारित्रदर्शनज्ञानाचारशुद्ध्यर्थं कायोत्सर्गेषु कृतेष्वपि पुनरिह 'द्विर्बद्ध सुबद्ध' भवतीति न्यायेन प्राणातिपातादिविरमणातिचारविशुद्ध्यर्थं चतुर्थं चतुश्चतुर्विंशतिस्तवचिन्तनरूप दैवसिकप्रायश्चित्तविशुद्ध्यर्थं कायोत्सर्गं कुरुते, उक्तं च—

"गुरुथुइगहणे थुइ तिन्नि वद्धमाणक्खरस्सरो पढइ । सक्कत्थय थय पढिअ कुणइ पच्छित्तउस्सग्ग ॥ २४ ॥
पाणवह मुसावाए, अदत्तमेहुणपरिग्गहे चेव । सयमेगं तु अणूण, उस्सासाण हविज्जाहि ॥ २ ॥"

अय च कायोत्सर्गः कैश्चित् सामाचारीवशेन प्रतिक्रमणस्य अन्ते क्रियते । कैश्चित्तु आदौ एव क्रियते, श्रीखरतरगच्छी-

"बालस्त्रीमन्दमूर्खाणां, नृणां चारित्रकाङ्क्षिणाम् । अनुग्रहार्थं तत्त्वज्ञैः, सिद्धान्तः प्राकृत कृतः ॥ १ ॥"

इत्याद्युक्तिभिः स्त्रीणा संस्कृतेऽनधिकारित्वसूचनात्, नाटकादिष्वपि प्रायः स्त्र्यालापाना प्राकृतादिभाषयैव दर्शनात् साध्व्यः श्राविकाश्च नमोऽर्हत्सिद्धेत्यादि सूत्र न पठन्ति, नमोऽस्तु वर्धमानेत्यादिस्थाने 'ससारदावानले' त्यादिरूप स्तुतित्रय च पठन्ति, यच्च श्रीगुरुकथनावसरे प्रतिस्तुतिप्रान्ते नमो खमासमणाणमिति गुरुनमस्कार साधुसाध्व्यादिभिर्भण्यते । तत् नृपाद्या लस्येषु प्रतिवार्ता प्रान्तं जीवेत्यादि भणनवत् श्रीगुरुवचःप्रतीच्छादिरूप सभाव्यते, इद नमो खमासमणाणमिति पद विधिप्रपा–तरुणप्रभबालावबोधादौ नाऽस्ति, परं हेतुगर्भेऽस्ति, तथेद श्रीवर्धमानस्वामिनस्तीर्थं तस्याऽऽज्ञया चेद प्रतिक्रमणादिकरण निर्विघ्न च तत्सपूर्णीभवने हर्षेण मङ्गलार्थं च श्रीवर्धमानस्तुतिपाठोऽय कृतज्ञाना व्यवहारो यत्स्वसमीहितशुभकार्यनिर्विघ्नभवने श्रीगुरुदेवबहुमाननादिवर्धमानस्वरेण स्तुतित्रयपाठश्च हर्षातिरेकादयं च न्यायो लोकेऽपि दृश्यते, यथा राज्ञः शत्रुजयादौ विवाहादौ वा हर्षेण विचित्रवादित्रवादनोच्चैःस्वरगीतगानन्नृपपूजनादि', स्तुतित्रयपाठानन्तर शक्रस्तवपाठः, ततो गुर्वाज्ञया एकः श्राद्धो यतिर्वा इच्छाकारेण सदिसह भगवन् स्तोत्रभणु ? इति क्षमाश्रमणदानपूर्वकमधुरस्वरेण सद्भूतगुणगर्भितश्लोकाद्येकादशकादारभ्य अष्टोत्तरशत यावत् श्रीवीतरागस्य बृहत्स्तवन पठति, अन्ये तु जानुस्था स्थित्वा सावधानमनसः कृताञ्जलिपुटाः शृण्वन्ति । ततः सपूर्णस्तोत्रकथनानन्तर चतुर्भि क्षमाश्रमणै श्रीगुर्वादीन् वन्दते इति श्रीहेतुगर्भवचनप्रामाण्यात्, क्षमाश्रमणचतुष्टय दत्ते श्रीतरुणप्रभसूरिबालावबोधानुक्रमेण स चाऽय प्रथम० क्ष० श्रीआचार्यमिश्र १ द्वितीयक्षमाश्रमण० श्रीउपाध्यायमिश्र २ तृतीयक्षमाश्रमण० सर्वसाधु ३ चतुर्थक्षमाश्रमण-

भवनवशात् देवा न वन्दिताः तदाऽपवादमार्गेण बृहत्स्तोत्रकथनसमये स वन्द्यते इति स्वगच्छप्रवृत्तिर्दृश्यते, परं विचार्यमाणा न तादृक् ।

ननु-प्रतिक्रमण पञ्चविधाचारशुद्धिनिमित्त क्रियते, यदुक्त—

"पञ्चविहायारविसुद्धिहेउमिह साहु सावगो वा वि । पडिक्कमणं सह गुरुणा, गुरुविरहे कुणइ इक्कोवि ॥ २ ॥"

तत्र पञ्चविधाचारे कस्याऽऽचारस्य प्रतिक्रमणे केन सूत्रेण शुद्धिः स्यात्? इति, उच्यते-प्रतिक्रमणशब्द आवश्यकविशे-

षवाच्यपि अत्र सामान्ये आवश्यके रूढस्तथाऽऽवश्यकं षडध्ययनात्मकं तानि चाऽमूनि "सामाइयं चउवीसत्थउ वंदणेणं

पडिक्कमण काउस्सग्गो पच्चक्खाणंति" एतेषां च षडर्था अधिकारा अमी यथाक्रमम्—

सावज्जजोगविरइ, १ उक्कित्तण २ गुणवओ-अपडिवत्ति ३ । खलिअस्स निंदणा ४ वण तिगिच्छा ५ गुणधारणा ६ चेव ॥ १ ॥

तत्र सामायिकेन चारित्राचारस्य शुद्धिः क्रियते १ चतुर्विंशतिस्तवेन दर्शनाचारस्य २ वन्दनकेन ज्ञानाद्याचाराणां ३

प्रतिक्रमणेन तेषामतिचाराऽपनयनरूपा ४ प्रतिक्रमणेनाऽशुद्धानां तदतिचाराणां कायोत्सर्गेण ५ तपआचारस्य प्रत्या-

ख्यानेन ६ वीर्याचारस्य पुनः सर्वैरपि । उक्तं च—

"चरित्तस्स विसोही, कीरइ सामाइयेण किल इह यं । सावज्जे अरजोगाण वज्जणा सेवणाओ ॥ १ ॥" दंसणयारवि-

सोही, चउवीसाइत्थ एण किज्जइ य । अच्चुब्भूयगुणकित्तण, रूवेणं जिणवरिंदाणं ॥ २ ॥ नाणाईआ उ गुणा, तस्सं पन्न

पडिवत्तिकरणाओ । वंदणएण विहिणा, कीरइ सोही अ तेसिं तु ॥ ३ ॥ खलिअस्स य तेसिं पुणो, विहिणा जं निंद

येस्तु प्रतिक्रमणप्रान्ते क्रियते, तथा श्रीजिनवल्लभसूरिणा प्रतिक्रमणसामाचार्यां श्रीजिनप्रभसूरिणा च विधिप्रपायां देवसिकप्रतिक्रमणं देवसिकप्रायश्चित्तकायोत्सर्गपर्यन्तमेव लिखितं, तदानीं तत्प्रमाणस्य पर करणात्। अथ श्रीतरुणप्रभसूरिकृतषडावश्यकबालावबोधे प्रान्ततोऽग्रेतनः प्रतिक्रमणानुक्रमेण अनुक्रमो लिख्यते, तथाहि—ततो गीतार्थाऽऽचारणावशेन "इच्छाकारेण संदिसह भगवन् खुद्दोवद्दवओहडावणत्थं करेमि काउस्सग्गं अन्नत्थूससिएणं" इत्यादि भणित्वा कायोत्सर्गं करोति, तत्र चतुर्विंशतिस्तवचतुष्टयचिन्तनं पारिते चैक चतुर्विंशतिस्तवं पठेत्, ततो जानुभ्यां स्थित्वा साधुः पौषधकः श्रावकश्च "सज्झाय संदिस्सावेमि सज्झायं करेमि" इति भणित्वा नमस्काराणां त्रयं पञ्चकं वा कथयेत्। ततः श्रीपार्श्वनाथसंबन्धि स्तोत्रं कथयेत्, ततः शक्रस्तवः "जावंति चेइआइं" इत्यादि भणित्वा क्षमाश्रमणदानपूर्वं 'जावंत केवि साहू नमोऽर्हत् सिद्धे'त्यादिकथनपूर्वकं श्रीपार्श्वनाथलघुस्तवनं भणित्वा जयवीरायेति पठति, ततो भूतलन्यस्तमस्तको मुखे मुखवस्त्रिकां दत्त्वा "सिरि-थंभणयट्ठियपाससामिणो" इत्यादि गाथायुगलं 'वंदणवत्तिआए' इत्याद्युक्तिपूर्वं कायोत्सर्गं कुर्यात्, तन्मध्ये चतुर्विंशतिस्तवचतुष्टयचिन्तनं पारिते चैकश्चतुर्विंशतिस्तवः। ततः क्षमाश्रमणदानेन "भट्टारकश्रीजिनदत्तसूरि-आराधनानिमित्तं करेमि काउस्सग्गं" इत्याद्युक्तिपूर्वं चतुर्विंशतिस्तवचतुष्टयकायोत्सर्गं करोति, पारिते चैक, अस्मिन् देवसिकप्रतिक्रमणं विना पदस्थसाधु सर्वैरेकीभूय प्रतिक्रमणं स्थापनीयं। अथ कदापि कोऽपि श्रावकादि पश्चादापतति, तदा न शुध्यति तस्य तैः समं प्रतिक्रमणकरणं किंतु स तेभ्यः पृथग् भूत्वा करोति, प्रतिक्रमणं अथ मुख्यसाधुर्यदि वाचनाचार्यादिपदस्थो भवति, तदा आप्रतिक्रमणसूत्रं यावत् पश्चादप्यापतति। अथ केनाऽपि कस्यचित्

भवनवशात् देवा न वन्दिताः तदाऽपवादमार्गेण बृहत्स्तोत्रकथनसमये स वन्दते इति स्वगच्छप्रवृत्तिर्दृश्यते, परं विचार्यमाणा न तादृक् ।

ननु–प्रतिक्रमण पञ्चविधाचारशुद्धिनिमित्त क्रियते, यदुक्त—

"पञ्चविहायारविसुद्धिहेउमिह साहु सावगो वा वि । पडिक्कमणं सह गुरुणा, गुरुविरहे कुणइ इक्कोवि ॥ १ ॥"

तत्र पञ्चविधाचारे कस्याऽऽचारस्य प्रतिक्रमणे केन सूत्रेण शुद्धिः स्यात्? इति, उच्यते–प्रतिक्रमणशब्द आवश्यकविशेषवाच्यपि अत्र सामान्ये आवश्यके रूढत्वाच्चाऽऽवश्यक षडध्ययनात्मकं तानि चाऽमूनि "सामाइय चउवीसत्थउ वंदणय पडिक्कमण काउस्सग्गो पच्चक्खाणंति" एतेषां च षण्णां अधिकारा अमी यथाक्रमम्—

सावज्जजोगविरई, १ उक्कित्तिण २ गुणवओ–अपडिवत्ति ३ । खलिअस्स निंदणा ४ य विगिच्छा ५ गुणधारणा ६ चेव ॥ १ ॥

तत्र सामायिकेन चारित्राचारस्य शुद्धिः क्रियते १ चतुर्विंशतिस्तवेन दर्शनाचारस्य २ वन्दनकेन ज्ञानाद्याचाराणां ३ प्रतिक्रमणेन तेषामतिचाराऽपनयनरूपा ४ प्रतिक्रमणेनाऽशुद्धानां तदतिचाराणां कायोत्सर्गेण ५ तप आचारस्य प्रत्याख्यानेन ६ वीर्याचारस्य एभिः सर्वैरपि । उक्त च—

"चरित्तस्स विसोही, कीरइ सामाइयेण किल इह य । सावज्जे आरजोगाण वज्जणा सेवणत्तणउ ॥ १ ॥" दसणयारविसोही, चउवीसाइत्थ एण किज्जइ अ । अच्चुब्भयगुणकित्तण, रूवेणं जिणवरिंदाणं ॥ २ ॥ नाणाईआ उ गुणा, तस्स प्पन्नपडिवत्तिकरणाओ । वंदणएण विहिणा, कीरइ सोही अ तेसिं तु ॥ ३ ॥ खलिअस्स य तेसिं पुणो, विहिणा ज निंद-

येस्तु प्रतिक्रमणमान्ते क्रियते, तथा श्रीजिनवल्लभसूरिणा प्रतिक्रमणसामाचार्यां श्रीजिनप्रभसूरिणा च विधिप्रपाया देवसिकप्रतिक्रमणं देवसिकप्रायश्चित्तकायोत्सर्गपर्यन्तमेव लिखित, तदानीं तत्प्रमाणस्य एव करणात्। अथ श्रीतरुणप्रभसूरिकृतषडावश्यकबालावबोधे प्रान्ततोऽमेतनः प्रतिक्रमणानुक्रमेण अनुक्रमो लिख्यते, तथाहि–ततो गीतार्थाऽऽचारणावशेन "इच्छाकारेण संदिसह भगवन् खुद्दोवद्दवओहडावणत्थ करेमि काउस्सग्ग अन्नत्थूससिएण" इत्यादि भणित्वा कायोत्सर्गं करोति, तत्र चतुर्विंशतिस्तवचतुष्टयचिन्तनं पारिते चैक चतुर्विंशतिस्तव पठेत्, ततो जानुभ्यां स्थित्वा साधु पौषधकः श्रावकश्च "सज्झायं संदिस्सावेमि सज्झाय करेमि" इति भणित्वा नमस्काराणा त्रय पञ्चक वा कथयेत्। ततः श्रीपार्श्वनाथसंबन्धि स्तोत्रं कथयेत्, ततः शक्रस्तव "जावंति चेइआइ" इत्यादि भणित्वा क्षमाश्रमणदानपूर्वं 'जावंत केवि साहू नमोऽर्हत् सिद्धे'त्यादिकथनपूर्वक श्रीपार्श्वनाथलघुस्तवन भणित्वा जयवीरायेति पठति, ततो भूतलन्यस्तमस्तको मुखे मुखवस्त्रिकां दत्त्वा "सिरि–थंभणयट्ठियपाससामिणो" इत्यादि गाथायुगल 'वंदणवत्तिआए' इत्याद्युक्तिपूर्वं कायोत्सर्गं कुर्यात्, तन्मध्ये चतुर्विंशतिस्तवचतुष्टयचिन्तन पारिते चैकश्चतुर्विंशतिस्तवः। ततः क्षमाश्रमणदानेन "भट्टारकश्रीजिनदत्तसूरि–आराधनानिमित्त करेमि काउस्सग्ग" इत्याद्युक्तिपूर्वं चतुर्विंशतिस्तवचतुष्टयकायोत्सर्गं करोति, पारिते चैक, अस्मिन् देवसिकप्रतिक्रमणं विना पदस्थसाधु सर्वैरेकीभूय प्रतिक्रमण स्थापनीय। अथ कदापि कोऽपि श्राद्धादिः पश्चादापतति, तदा न शुद्ध्यति तस्य तैः समं प्रतिक्रमणकरण किंतु स तेभ्यः पृथग् भूत्वा करोति, प्रतिक्रमण अथ मुख्यसाधुर्यदि वाचनाचार्यादिपदस्थो भवति, तदा आप्रतिक्रमणसूत्रं यावत् पश्चादप्यापतति। अथ केनाऽपि चत्सूरत्वा

दर्शनज्ञानातिचारविशुद्ध्यर्थं कायोत्सर्गत्रयं करोति, प्रथमकायोत्सर्गे एक चतुर्विंशतिस्तवं चिन्तयति, द्वितीयेऽप्येकं 'साय सयं गोसद्धं ति' वचनात् चिन्तयति, 'साये'ति अत्र अनुस्वारलोपः प्राकृतत्वात् कृतः। ततः साय–सन्ध्याया, प्रतिक्रमणे शतं पादाना, तत्र श्लोकस्य चतुष्पादरूपत्वात् पञ्चविंशतिश्लोकानां चतुर्भिर्गुणने शतं पादाना भवति। 'गोसे' ति प्राभातिकोद्द्योतकरद्वये अर्धं शतस्य भवति, पादानां पञ्चाशदित्यर्थः। इति श्रीप्रवचनसारोद्धारे (४१ पत्रे) १८५ गाथावृत्तौ। तृतीये तु निशातिचारान् चिन्तयति, इह पूर्वोक्तयुक्त्या चारित्रातिचारस्य ज्ञानाद्याचारेभ्यो वैशिष्ट्येऽपि यदेकस्यैव चतुर्विंशतिस्तवनचिन्तनं तद्रात्रौ प्रायोऽल्पव्यापारत्वेन चारित्रातिचाराणा स्वल्पत्वादिना सभाव्यते। ततः कायोत्सर्गं पारयित्वा सिद्धस्तवं पठित्वा सडासकप्रमार्जनपूर्वं उपविशति, उक्तं च—

"विहिय करेइ विहिणा, उस्सग्गं चिंतए अ उज्जोअ। बीअ दंसणसुद्धीए चिंतए तत्थवि तमेव ॥ २६ ॥

तइए वि निसाइआरे, जहक्कम चिंतिऊण पारेइ। सिद्धत्थय पढित्ता, पमज्ज संडासमुवविसइ ॥ २७ ॥"

ननु–प्रथमे चारित्राचारविशुद्धिकायोत्सर्गे निशातिचारचिन्तन कस्मान्न क्रियते? उच्यते–'निद्दामत्तो न सरइ' इत्यादि हेतुभिः, उक्तं च—

"एत्थ पढमो चरित्ते, दंसणसुद्धीए बीअओ होइ। सुअनाणस्स अ तइओ, नवर चिंतंति अ तत्थ इम ॥१५२३॥" तइए निसाइयार" इत्यादि ततः पूर्वं च मुखवस्त्रिकादिप्रतिलेखनापूर्वं वन्दनकदानादिविधिं विधत्ते तावत् यावत् प्रतिक्रमणसूत्रानन्तरः कायोत्सर्गः। उक्तं च–"पुर्वं च पोत्तिपेहण, वंदणमालो अ सुत्तपढण च। वंदणखामणवंदण, गाहातिगपढणमु-

सोही ॥ ४ ॥ चरणाइआयाण, जइक्कम वणविगऊछरूवेण । पाढ-
गाइ पडिकमणं । तेण पडिक्कमणेणं, तेसिं पि कीरई सोही ॥ ३ ॥ चरणाइआयाण, जइक्कम वणविगऊछरूवेण । विरियायारस्स पुणो,
कमणा सुद्धाण, सोही तह काउसग्गेण ॥ ५ ॥ गुणधारणरूवेण, पच्चक्खाणेण तवइआरस्स । विरियायारस्स पुणो,
सवे हि वि कीरए सोही ॥ ६ ॥" इति दैवसिक प्रतिक्रमण सहेतुक स्वसामाचारीक संपूर्ण ॥ १ ॥

इदानीं रात्रिप्रतिक्रमणानुक्रमः कोऽप्युच्यते, तथाहि—पाश्चात्यनिशायामे निद्रां परित्यज्य ईर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य क्षमाश्रमणदानपूर्वं "कुसुमिण दुसुमिण राइपायच्छित्तविसोहणत्थं करेमि काउस्सग्गमि"त्यादि भणित्वा चतुर्विंशतिस्तवचतुष्कचिन्तनरूपं कायोत्सर्गं कुर्यात्, श्रावकस्तु सामायिकोच्चारपूर्वकं कायोत्सर्गं करोति, एष च कायोत्सर्गो दैवसिकप्रायश्चित्तविशोधनार्थं च संभाव्यते । इह च सर्वं श्रीदेवगुरुवन्दनपूर्वं सफलमिति चैत्यवन्दनां विधाय स्वाध्यायकायोत्सर्गादिधर्मव्यापारं विधत्ते, यावत्प्राभातिकप्रतिक्रमणवेला, तदनु चतुरादिक्षमाश्रमणैः प्रतिक्रमणं स्थापयति, क्षमाश्रमणचतुष्टय श्रीतरुणप्रभसूरिवचनप्रामाण्याद्, एव प्रथमक्षमाश्रमणेन श्रीआचार्यमिश्र १ द्वितीय क्ष० श्रीउपाध्यायमिश्र २ तृतीय क्ष० वर्तमानगुरु श्रीअमुकसूरि ३ चतुर्थ क्ष० सर्वसाधु, ततो भूतलन्यस्तमस्तको मुखे मुखवस्त्रिका दत्त्वा 'सव्वस्सवि राइये'त्यादिसूत्र सकलरात्रिकालाचारबीजकभूतं भणति, अत्राऽधिकारे 'इच्छाकारेण संदिसह'ति पद न वाच्य, ततः शक्रस्तव पठति, उक्त च—

"एव ता देवसिअं, राइअमवि एवमेव नवरि तहिं । पढम दाउं मिच्छामि दुक्कड पढइ सक्कथय ॥ १ ॥"

इह च शक्रस्तवपाठेन संक्षेपदेववन्दन पूर्वं कृतवन्दनत्वेऽपि श्रीदेवभक्तिः सर्वत्र कार्या इति स्मरणार्थं इत्यादि कारणानि यथाऽऽगम स्वय भाव्यानि, ततो द्रव्यतो भावतश्च उत्थाय 'करेमि भंते सामाइयमि' त्यादि सूत्रपाठपूर्वं चारित्र-

काउस्सग्ग तओ कुज्जा, सव्वदुक्खविमुक्खणं ॥ ४९ ॥ किं
॥ ४८ ॥ पडिक्कमित्तु निस्सल्लो, वंदित्ताण तओ गुरु । काउस्सग्ग तओ कुज्जा, सव्वदुक्खविमुक्खणं ॥ ४९ ॥ किं पारियकाउस्सग्गो,
तव पडिवज्जामि ?, एव तत्थ विचिंतए । काउस्सग्ग तु पारित्ता, करिज्जा जिणसथव ॥ ५० ॥ पारियकाउस्सग्गो, वंदिताण । तओ गुरू सप-
वंदित्ताण तओ गुरु । तव सपडिवज्जित्ता, करिज्ज सिद्धाण संथव ॥ ५१ ॥ पारिअकाउस्सग्गो वंदिताण । तओ गुरू सप-
डिवज्जित्ता करिज्ज सिद्धाण सथव ॥ ५१ ॥" इति ॥

अथ पाक्षिक–चातुर्मासिक–सांवत्सरिक–प्रतिक्रमणानुक्रमः कथ्यते, तत्र पाक्षिकप्रतिक्रमणमाचरणा चतुर्दश्या—तत्र साधवः सूक्ष्मबादरातिचारजातस्य विशोधनार्थं सदा दिवसनिशावसानेषु प्रतिक्रमण विदधाना अपि पक्षचतुर्माससंवत्सरेषु विशेषेण प्रतिक्रमण कुर्वन्ति, उत्तरकरणविधानार्थं, तथाहि–यथा कश्चित् तैलादिभिः कृतवपु संस्कारोऽपि धूपविलेपनभूषणादिभि उत्तरकरण विधत्ते, तथा साधवोऽपि शुद्धिविशेष कुर्वन्तीति । किं वा "जह गेह पइदिवस, पि सोहिओ तह वि पक्खसंधीसु । सोहिज्जइ सविसेस, एव इहय पि नायव ॥ १ ॥" तथा नित्यप्रतिक्रमणे कश्चिदतिचारो विस्मृतः स्यात् स्मृतो वा भयादिना गुरुसमक्ष न प्रतिक्रान्त स्यात् परिणाममान्द्याद् असम्यक् प्रतिक्रान्तोच्चारणाद् अतः पाक्षिकादिषु त प्रतिक्रामन्ति । तत्र पाक्षिके पूर्ववत् दैवसिक प्रतिक्रमणसूत्रान्त श्रीतरुणप्रभसूरिवचनेन "वदामि जिणे चउवीसमि" ति पर्यन्त भणित्वा प्रथमक्षमाश्रमणेन इच्छाकारेण "संदिसह भगवन् पक्खियमुहपत्तिं पडिलेहेमि, चतुर्मासिके चउमासी मु०, सवच्छरिए संवच्छरिय मु०" इत्युक्त्वा द्वितीयक्षमाश्रमण दत्त्वा मुखवस्त्रिका प्रतिलेख्य वन्दनक दत्ते । अत्रान्तरे वृद्धसाधुः वक्ति—"पुण्यवन्तो देवसिने" स्थानके पाक्षिक–चातुर्मासिक–सांवत्सरिक भणिज्यो छींक राखज्यो

तमेऽध्ययने कोऽपि स्वस्थः प्रतिक्रमणानुक्रमः (५४० पत्रे) प्रतिपादितो नाऽन्यत्र क्वाऽपि, तत्राऽपि साधुमुद्दिश्य न श्राद्ध। सांप्रत क्रियमाणप्रतिक्रमणानुक्रम इयान् विस्तर—कोऽपि पूर्वधरादिप्राक्तनसूरिविनिर्मितग्रन्थानुसारी कोऽपि च स्वगच्छसम्प्रदायगम्य। श्रीउत्तराध्ययने प्रतिक्रमणानुसारेण क्रम एव, तथाहि—

"पोरसिए चउब्भागे, वंदित्ता ण तओ गुरु। पडिक्कमित्ता कालस्स, सिज्ज तु पडिलेहए ॥ ३७ ॥ पासवणुच्चारभूमिं च, पडिलेहिज्ज जय जई। काउस्सग्ग तओ कुज्जा, सव्वदुक्खविमुक्खण ॥ ३८ ॥ देसिय च अईयार, चिंतिज्ज अणुपुव्वसो। नाणंमि दसणे चेव, चरित्तमि तहेव य ॥ ३९ ॥ पारियकाउस्सग्गो, वंदित्ता य तओ गुरु। देसिअ तु अइयारं, आलोइज्ज जहक्कम ॥ ४० ॥ पडिक्कमित्ताण निस्सल्लो, वंदित्ताण तओ गुरु। काउस्सग्ग तओ कुज्जा, सव्वदुक्खविमुक्खण ॥ ४१ ॥ सिद्धाण संथवं किच्चा, वंदित्ताण तओ गुरु। थुईमगल च काऊण, काल सपडिलेहए ॥ ४२ ॥"

इति दैवसिकप्रतिक्रमणानुक्रमः।

"पढमं पोरिसिं सज्झाय, बीअ झाणं झियायई। तईयाए निद्दमुक्ख तु, चउत्थी भुज्जोवि सज्झाय ॥ ४३ ॥ पोरिसीए चउत्थीए, काल तु पडिलेहए। सज्झाय तु तओ कुज्जा, अबोहतो असजए ॥ ४४ ॥ पोरिसीए चउब्भाए, वंदित्ता ण तओ गुरु। पडिक्कमित्तु कालस्स, काल तु पडिलेहए ॥ ४५ ॥ आगए कायवुस्सग्गे, सव्वदुक्खविमुक्खणे। काउस्सग्ग तओ कुज्जा, सव्वदुक्खविमुक्खणं ॥ ४६ ॥ राईय च अईयार, चिंतिज्ज अणुपुव्वसो। नाणमि दसणमि अ, चरित्तमि तवमि अ ॥ ४७ ॥ पारिअकाउस्सग्गो, वंदित्ताण तओ गुरु। राईय तु अईयारं, आलोइज्ज जहक्कमं

मणेण अब्भुट्ठिओमि अब्भिंतर पक्खिय—चउम्मासिअं—संवच्छरिअं वा खामेमि" इत्यादि, ततो वन्दनकद्वय ददाति, ततो
"देवसिअं आलोइअ पडिक्कंत पक्खिअं—चाउम्मासिअ—संवच्छरिअं वा पडिक्कमावेह" गुरुर्ब्रूते "सम्म पडिक्कमह त्ति ।" तत
इच्छमिति भणित्वा यः पाक्षिकसूत्र भणति स सामायिकसूत्र "इच्छामि पडिक्कमिउ जो मे पक्खिओ चउम्मासिओ
संवच्छरिओ अइयारो कओ" इत्यादि सूत्र भणित्वा एकक्षमाश्रमणेन "पक्खियसुत्त संदिसावेमि द्वि० क्षमा० पक्खियसुत्त
कड्डेमि त्ति" भणित्वा नमस्कारत्रय पठित्वा पाक्षिकसूत्र पठति । ये च साधुश्रावका शृण्वन्ति ते तदा किं कुर्युरित्याह—
सामायिकसूत्र उत्सर्गसूत्र तस्सुत्तरीसूत्र च पठित्वा कायोत्सर्गं कुर्वन्ति, कायोत्सर्गकरणशक्त्यभावे उपविष्टा अपि
शृण्वन्ति, पर प्रान्ते सर्वेऽप्युत्थाय कायोत्सर्गं कुर्वन्ति । यदुक्त श्रीविधिप्रपाया, तथाहि—"वदण दाऊ भणइ देवसिअ आलो-
इअ पडिक्कंत पक्खिय पडिक्कमावेह, तओ गुरुणा सम्म पडिक्कमहेति भणिय सामाइयसुत्त उस्सग्गसुत्त च भणिय खमासम
णेण पक्खियसुत्त सदिसावेमि पुणो खमासमणेण पक्खियसुत्त कड्डेमि त्ति भणित्वा नमुक्कारतिग कड्डिय पक्खियसुत्त भणइ
जे य सुत्त सुणति ते उस्सग्गसुत्ताणतरं तस्सुत्तरीकरणेणं ति दडग कड्डिय काउस्सग्गे ठति" इति । तरुणप्रभसूरिकृत-
षडावश्यकबालावबोधे तु ये कायोत्सर्गं कृत्वा शृण्वन्ति तेषामयमेवाऽनुक्रम प्रोक्तोऽस्ति, अथ च यः सूत्र भणति तस्य कर्तव्य-
ताऽनुक्रमो न उक्तोऽस्ति । अथ ये श्राद्धाः श्रीगुरु विना प्रतिक्रामन्ति ते तु एव कुर्वन्ति, तथाहि—एकः श्रावकः श्रीस्था-
पनाचार्याग्रे समागत्य एकक्षमाश्रमणदानेन वक्ति इच्छाकारेण "सदिसह भगवन् सूत्र सदिसाहु" गुरुर्वक्ति "सदिसावेह"
पुनर्द्वि० क्ष० भगवन् सूत्रं कढु, गुरुर्वक्ति भणहे ति, तत इच्छमिति भणित्वा ऊर्ध्वीभूय हस्तद्वय सयोज्य मुखे मुखवस्त्रिका

मधुरस्वरे पडिक्कमज्यो, अन्ये भणन्ति तद्वत्ति, इदं वार्तिकवाक्यं गच्छप्रवृत्त्या कथ्यमानमस्ति, पर विधिप्रपावरुणप्रभसूरि-बालावबोधादौ लिखित नाऽस्ति। तत सबुद्धान् श्रीगुर्वादीन् क्षमयितु क्षमाप्रधान च सर्वमनुष्ठान मकृतमिति ज्ञापयितु "संबुद्धा खामणेण अब्भुट्ठिओहं अब्भिंतरपक्खियं खामेमि" चातुर्मासिकप्रतिक्रमणे "चाउम्मासिअं खामेमि" सांवत्सरिक-प्रतिक्रमणे "संवच्छरिअं खामेमि" इति पाठमूर्ध्वस्थित एव मस्तके हस्तद्वय निवेशयन् कथयित्वा ततो जानुभ्या स्थित्वा भूतलन्यस्तमस्तको मुखे मुखवस्त्रिका दत्त्वा पाक्षिकप्रतिक्रमणे "पन्नरसण्हं राईण"मित्यादि, चातुर्मासिकप्रतिक्रमणे "चउण्हं मासाण"मित्यादि, सांवत्सरिकप्रतिक्रमणे "दुवालसण्हं मासाण"मित्यादिपाठेन श्रीगुर्वादीन् क्षमयति। तत्र पाक्षिके त्रीन्, चातुर्मासिके पञ्च, सांवत्सरिके सप्त क्षामणकानि कार्याणि, पर त्रिषु अपि स्थानेषु साधुद्वय शेष रक्षणीय। अत्र श्रीआ-वश्यकबृहद्वृत्तिः (७९४ पत्रे)—

"एवं सेसाणवि साहूण खामणावंदणं करेंति, अह विआलो वाघाओ वा ताहे सत्तण्हं पंचण्हं तिण्हं वा, पच्छा देवसिअं पडिक्कमंति" इति, तत उत्थाय इच्छाकारेण "संदिसह भगवन् पक्खियं चउम्मासिअं संवच्छरिअं वा आलोएमि इच्छं आलो-एमि जो मे पक्खिओ जो मे चउमासिओ जो मे संवच्छरिओ वा" इत्यादि सूत्रं भणित्वा संक्षेपेण विस्तरेण वा पाक्षिकान् चातुर्मासिकान् सांवत्सरिकान् वाऽतिचारान् आलोचयति "सव्वस्स वि पक्खियं चउम्मासिअं संवच्छरिअं" इत्यादि भणित्वा उपवासादिरूपं प्रायश्चित्तं प्रतिपद्यते, अत्र गच्छप्रवृत्त्या गुरुर्वक्ति—"चउत्थेण छट्ठेणं अट्ठमेण वा पडिक्कमह" इति ततो वन्दनकदानपूर्वकं प्रत्येकं क्षामणकानि कुरुते, तत्पाठस्तरुणप्रभसूरिणोक्तो यथा—"देवसिअआलोइअ पडिक्कंत प्रत्येकखा-

मणेण अब्भुट्ठिओमि अब्भिंतर पक्खिय–चउम्मासिअ–संवच्छरिअ वा खामेमि" इत्यादि, ततो वन्दनकद्वय ददाति, ततो "देवसिअं आलोइअ पडिक्कत पक्खिअ–चाउम्मासिअ–संवच्छरिअ वा पडिक्कमावेह" गुरुर्ब्रूते "सम्म पडिक्कमह त्ति ।" तत इच्छमिति भणित्वा यः पाक्षिकसूत्र भणति स सामायिकसूत्र "इच्छामि पडिक्कमिउ जो मे पक्खिओ चउम्मासिओ संवच्छरिओ अइयारो कओ" इत्यादि सूत्र भणित्वा एकक्षमाश्रमणेन "पक्खियसुत्त सदिसावेमि द्वि० क्षमा० पक्खियसुत्त कड्ढेमि त्ति" भणित्वा नमस्कारत्रय पठित्वा पाक्षिकसूत्र पठति । ये च साधुश्रावका शृण्वन्ति ते तदा किं कुर्युरित्याह— सामायिकसूत्र उत्सर्गसूत्र तस्सुत्तरीसूत्र च पठित्वा कायोत्सर्ग कुर्वन्ति, कायोत्सर्गकरणशक्त्यभावे उपविष्टा अपि शृण्वन्ति, पर प्रान्ते सर्वेऽप्युत्थाय कायोत्सर्ग कुर्वन्ति । यदुक्त श्रीविधिप्रपाया, तथाहि–"वदण दाऊ भणइ देवसिअ आलोइअ पडिक्कत पक्खिय पडिक्कमावेह, तओ गुरुणा सम्म पडिक्कमहेति भणिय सामाइयसुत्त उस्सग्गसुत्त च भणिय खमासमणेण पक्खियसुत्त सदिसावेमि पुणो खमासमणेण पक्खियसुत्त कड्ढेमि त्ति भणित्वा नमुक्कारतिग कड्ढिय पक्खियसुत्त भणइ जे य सुत्त सुणति ते उस्सग्गसुत्ताणतरं तस्सुत्तरीकरणेण ति दडग कड्ढिय काउस्सग्गे ठति" इति । तरुणप्रभसूरिकृत-बालावबोधे तु ये कायोत्सर्ग कृत्वा शृण्वन्ति तेषामयमेवाऽनुक्रमः प्रोक्तोऽस्ति, अथ च य' सूत्र भणति तस्य कर्तव्यताऽनुक्रमो न उक्तोऽस्ति । अथ ये श्राद्धा श्रीगुरु विना प्रतिक्रामन्ति ते तु एव कुर्वन्ति, तथाहि–एक श्रावकः श्रीस्थापनाचार्याभिमुख समागत्य एकक्षमाश्रमणदानेन वक्ति इच्छाकारेण "सदिसह भगवन् सूत्र सदिसाहुं" गुरुर्वक्ति "सदिसावेह" पुनर्द्वि० क्ष० भगवन् सूत्र कढु, गुरुर्वक्ति भणहे ति, तत इच्छमिति भणित्वा ऊर्ध्वीभूय हस्तद्वय सयोज्य मुखे मुखवस्त्रिका

दत्त्वा नमस्कारत्रय कथयित्वा मधुरस्वरेण व्यक्ताक्षर सावधानचित्त सूत्रार्थ मनसि चिन्तयन् यदित्तुसूत्र गुणयति श्रोतारश्च पूर्वोक्तविधिना कायोत्सर्ग कृत्वा शृण्वन्ति । ततः सूत्रसमाप्तौ नमस्कारेण पारयित्वा सर्वेऽप्यूर्ध्वं स्थित्वैव नमस्कारत्रय पठित्वा उपविश्य नमस्कारत्रय–सामायिकसूत्रत्रयपूर्व, "इच्छामि पडिक्कमिउ जो मे पक्खिओ अइयारो कओ" इत्यादिदण्डक पठित्वा, साधुः साधुप्रतिक्रमणसूत्र, श्राद्धः श्राद्धप्रतिक्रमणसूत्र भणति । श्रावकस्तु एको गुर्वादेशेन कथयति अन्ये शृण्वन्तीति गच्छप्रवृत्ति, तत उत्थाय "अब्भुट्ठिओमि आराहणाए" दण्डक पठित्वा क्षमाश्रमणदानेन कथयति "इच्छाकारेण संदिसह भगवन् मूलगुण–उत्तरगुणातिचारविशुद्धिनिमित्त करेमि काउस्सग्ग", गुरुर्ब्रूते "करेह तत इच्छ करेमि मते इच्छामि ठामि काउस्सग्ग अन्नत्थूससिएण"मित्यादि भणित्वा प्रतिक्रमणेन न शुद्धाना अतिचाराणा विशुद्ध्यर्थं द्वादशचतुर्विंशतिस्तवचिन्तनरूप कायोत्सर्ग कुर्यात् । चातुर्मासिके कायोत्सर्गे विंशतिचतुर्विंशतिस्तवचिन्तन कुर्यात्, तथा सावत्सरिके कायोत्सर्गे च चत्वारिंशच्चतुर्विंशतिस्तवान् नमस्कारमेकमधिक च चिन्तयेत्, तत पारयित्वा चतुर्विंशतिस्तवमेक कथयित्वा उपविश्य मुखवस्त्रिका प्रतिलेख्य वन्दनकद्वय दत्त्वा, इच्छाकारेण संदिसह भगवन् समत्तसामणेणं अब्भुट्ठिओमि अब्भितर पक्खिय चउमासियं संवच्छरिय खामेउ इत्यादिना समाप्तक्षामणाक विधत्ते, अत्र गच्छप्रवृत्त्या गुरुर्वक्ति पुण्यवन्त त्रीणि त्रीणि नमस्कार कही च्यार खमासमण देइ पक्खिय चउमासिय सवच्छरिय खामणा खामह, तत साधवः क्षामणासूत्रालापकैः चारचतुष्टय क्षामयन्ति । श्राद्धस्तु चतुर्भिश्छोभवन्दनैः भूतलन्यस्तमस्तको वारचतुष्टयं त्रीन् त्रीन् नमस्कारान् भणति, उक्तं च हेतुगर्भे—

"सुत्त अब्भुट्ठाणं, उस्सग्गो पुत्तिवंदण तह य । पज्जंते अ खामणय, तह चउरो छोभवंदणया ॥ १ ॥"

तदन्ते गुरवो भणन्ति 'नित्थारगपारगाहोह'त्ति ततः सर्वे भणन्ति 'इच्छ इच्छामो अणुसट्ठिं' इति हेतुगर्भे । तरुणप्रभसूरिबालावबोधे तु पूर्वं सर्वेऽपि 'इच्छामो अणुसट्ठि'मिति भणन्ति, ततो गुरुर्ब्रूते 'नित्थारगपारगाहोह'त्ति । अत्रान्तरे इद 'पाखीनइ लेखइ' इत्यादिक वाक्य श्रीतरुणप्रभसूरिबालावबोधविधिप्रपादौ लिखित नाऽस्ति, तथापि आचारदिनकरे लिखितमस्ति, तथाहि—"पाखिनइ एक उपवासु अथवा बी आंबिल अथवा तिण्ह नीवी च्यार एकासणां अथवा बीसहस्ससज्झाय एतलइ तपश्चर्याणि करी यथा शक्ति पक्षदिवसमाहे प्रवेश करिज्यो, ततो गुरुर्ब्रूते पुण्यवन्तो पाखिने लेखइ एक उपवास बी—आंबिल तिण्हि नीवी च्यार एकासणा अथवा बीसहस्ससज्झाय करी एक उपवासनउ पूरपूरिज्यो, पाखिनइ थानके देवसिक भणिज्यो, ततः सर्वेऽपि भणन्ति तहत्ति । चातुर्मासिकप्रतिक्रमणे एतत्सर्वं द्विगुण वाच्यं, सांवत्सरिकप्रतिक्रमणे त्रिगुण वाच्य, परमेतद्वार्त्तिकविधिः तरुणप्रभसूरिकृतबालावबोधादौ लिखितो नाऽस्ति, ततो वन्दनक दत्त्वा दैवसिकप्रतिक्रमण पूर्ववत्कार्यं, नवर भवनदेवतास्तुतिरधिका कथ्यते, तत्र हेतुगर्भे हेतुर्यथा—क्षेत्रदेवतायाः प्रत्यह स्मृतौ भवनस्य क्षेत्रान्तरगतत्वेन भवनदेव्या अपि स्मृति कृतैव, तथापि पर्वदिने तस्या अपि बहुमानार्हत्वात् कायोत्सर्ग साक्षात् क्रियते, पाक्षिकादिपर्वत्रयेऽपि । विधिप्रपाया तु प्रोक्त "संवच्छरिए भवणदेवया काउस्सग्गो न कीरइ न य थुई, असज्झाइ काउस्सग्गो वि न कीरइ" इति । पर्वत्रयेऽपि गुरुणा वर्धमानस्तुतित्रये कथिते चाऽन्ये वर्धमानस्तुतिं भणन्ति । श्रीखरतरगच्छे सति तत्रोत्रीयादिश्रावके जयतिहुयणनमस्कार बोहित्थरागोत्रीयः

दत्त्वा नमस्कारत्रय कथयित्वा मधुरस्वरेण व्यक्ताक्षर सावधानचित्तः सूत्रार्थं मनसि चिन्तयन् वंदित्तुसूत्र गुणयति श्रोतारश्च पूर्वोक्तविधिना कायोत्सर्गं कृत्वा शृण्वन्ति । ततः सूत्रसमाप्तौ नमस्कारेण पारयित्वा सर्वेऽप्यूर्ध्वं स्थित्वैव नमस्कारत्रय पठित्वा उपविश्य नमस्कारत्रय–सामायिकसूत्रत्रयपूर्वं, "इच्छामि पडिक्कमिउ जो मे पक्खिओ अइयारो कओ" इत्यादिदण्डक पठित्वा, साधुः साधुप्रतिक्रमणसूत्र, श्राद्धः श्राद्धप्रतिक्रमणसूत्र भणति । श्रावकस्तु एको गुर्वादेशेन कथयति अन्ये शृण्वन्तीति गच्छप्रवृत्तिः, तत उत्थाय "अब्भुट्ठिओमि आराहणाए" दण्डक पठित्वा क्षमाश्रमणदानेन कथयति "इच्छाकारेण संदिसह भगवन् मूलगुण–उत्तरगुणातिचारविशुद्धिनिमित्त करेमि काउस्सग्ग", गुरुर्ब्रूते "करेह तत इच्छं करेमि भंते इच्छामि ठामि काउस्सग्गं अन्नत्थूससिएण"मित्यादि भणित्वा प्रतिक्रमणेन न शुद्धाना अतिचाराणा विशुद्ध्यर्थं द्वादशचतुर्विंशतिस्तवचिन्तनरूप कायोत्सर्गं कुर्यात् । चातुर्मासिके कायोत्सर्गे विंशतिचतुर्विंशतिस्तवचिन्तन कुर्यात्, तथा सांवत्सरिके कायोत्सर्गे च चत्वारिंशच्चतुर्विंशतिस्तवान् नमस्कारमेकमधिक च चिन्तयेत्, तत पारयित्वा चतुर्विंशतिस्तवमेक कथयित्वा उपविश्य मुखवस्त्रिकां प्रतिलेख्य वन्दनकद्वय दत्त्वा, इच्छाकारेण संदिसह भगवन् समत्तखामणेण अब्भुट्ठिओमि अब्भिंतर पक्खिय चउमासिय संवच्छरिय खामेउ इत्यादिना समाप्तक्षामणक विधत्ते, अत्र गच्छप्रवृत्त्या गुर्वंके पुण्यवन्त त्रीणि त्रीणि नमस्कार कही च्यार खमासमण देइ पक्खिय चउमासिय संवच्छरिय खामणा खामइ, ततः साधवः क्षामणासूत्रालापकैः वारचतुष्टयं क्षामयन्ति । श्राद्धस्तु चतुर्भिश्छोभवन्दनैः भूतलन्यस्तमस्तको वारचतुष्टय त्रीन् त्रीन् नमस्कारान् भणति, उक्त च हेतुगर्भे—

दुग्गइ आवस्सिय करिअ साहुव ववदत्तो निज्जीवथंडिले गतुं अणुजाणह—जस्सावग्गहोत्ति भणिऊण दिसिपवणगामसूरियाए समयविहिणा उच्चारपासवणे वोसिरिअ फासुअजलेण आयमिय पोसहसालाए आगतूण निसिहीआइ पुव पविसिअ इरियावहियं पडिक्कमिअ खमासमणपुव भणति, इच्छाकारेण संदिसह भगवन् गमणागमण आलोयह इच्छ आवस्सिअ करिअ अवरदक्खिणप्पमुहदिसाए गच्छिअ दिसालोअ करिअ सडासए थंडिल च पडिलेहिअ उच्चारपासवण वोसिरिअ निसीहिअ करिअ पोसहसाल पविट्ठा आवतजतेहिं ज खंडिअ ज विराहिअ तस्स मिच्छामि दुक्कड", तओ सज्झाय ताव करेइ जाव पच्छिमपहरो जाए अ, तम्मि खमासमणपुव पडिलेहण करेमि, पुणो पोसहसाल पमज्जेमि त्ति पुव च अग पडिलेहण काऊ पोसहसाल दंडपुच्छणेण पमज्जिअ कज्जेअ उद्धरिअ परिट्ठविअ इरिय पडिक्कमिअ ठवणायरिअ पडिलेहिअ ठवेइ । तओ गुरुसमीवे ठवणायरीय समीवे वा खमासमणदुगेण मुहपोत्तिं पडिलेहिअ पढमखमासमणे इच्छाकारेण संदिसह भगवन् सज्झाय संदिसावेमि बीअ, खमासमणे सज्झाय करेमि त्ति भणिअ सज्झाय वंदणय दाऊण गुरुसक्खिय पच्चक्खाइ, तओ खमासमणदुगेण उवहि थंडिलपडिलेहण संदिसावीय उवहि पडिलेहण करेमि खमासमणदुगेण वइसण संदिसावेमि वइसण ठाएमि त्ति भणिय वत्थकंबलाइ पडिलेहेइ । इत्थ जो अभत्तट्ठी स सव्वोवहि पडिलेहाणतर कडिपट्टय पडिलेहेइ, जो पुण भत्तट्ठी सो कडिपट्टय पडिलेहिअ, उवहिं पडिलेहि इति विसेसो । तओ सज्झाय ताव करेइ जाव कालवेला, जायाए अतीए उच्चारपासवण थंडिले चउवीस पडिलेहिअ, जइ तम्मि दिणे चउद्दसीए पक्खियं चाउम्मासं

तव भवसिन्धुकुलगुरुपादमूले द्वादशावर्तवन्दना वियइ, शक्तिसंभवइ चउविहार उपवास प्रत्याख्यान करइ, शक्ति असंभवइ सुगुरुपदिष्टतिविहारोपवास प्रत्याख्यान करइ, पछे एक खमासमणे इच्छाकारेण संदिसह भगवन् बहुवेल संदिसावेमि भणी। बीय खमासमणे भगवन् बहुवेल करेमि पाछइ एक खमासमणे इच्छाकारेण संदिसह भगवन् सज्झाय संदिसावेमि ३ चउत्थ खमासमणे इच्छाकारेण संदिसह भगवन् सज्झाय करेमि इसु भणि ४ पाचमइ खमासमणे इच्छा० सं० भ० बइसण संदिसावेमि ५ छट्ठइ खमासमणे इच्छा० सं०, भ० बइसण ठाएमि इसु भणइ ६ पछइ उपधान तप तणउ द्वादशावर्त्त वांदणा देइ करी मुहपत्ति मुखे देइ करी मधुरस्वरइ सज्झाय करइ इति। तओ जायाए पऊण पोरिसिए खमासमणदुगेण पडिलेहण संदिसाविअ मुहपत्तिं य पडिलेहिय भोयणपाणभायणाइ पडिलेहइ, तओ पुणो सज्झाय करेइ जाव कालवेला ताहे आवस्सिआइ पुव्वं चेइहरे गतु देवे वंदेइ, उवहाणवाही पुण पचहिं सक्कत्थएहिं देवे वंदेइ तओ जइ पारणाइ तओ पच्चक्खाणे पुण्णे खमासमणदुगपुव्व मुहपत्तिं पडिलेहिअ भणइ भातपाणी पारावेह उवहाणी नवकारसहिओ चउविहारो इयरो भणइ पोरिसो पुरिमड्ढो वा तिविहाहारं चउविहाहार वा एकासण नीवी आंबिल वा जाव काइवेलातीए भत्तपाणं परावेमित्ति, तओ सक्कत्थय भणिय खण सज्झाय च काऊ जहा संभव अतिहिसंविभाग काऊ मुह हत्थे पडिलेहिअ नमुक्कारपुव्व अरत्त दुट्ठो असुरसुर अचवचव अद्रुअम विलविअ अपरिसाडिअ जेमेइ, त पुण निअघरे अहाप्पवत्त फासुअवि पोसहसालाए वा पुव्वसंदिट्ठसयणोवणीयं न य भिक्ख हिंडइ, तओ आसणाओ अचलिओ चेव दिवसचरिमं पच्चक्खइ तओ इरियावहिय पडिक्कमिअ सक्कत्थय भणइ, जइ पुण सरीरचिंताए अट्ठो तो नियमा

वुग्गइ आयस्सिय करिअ साहुष उवउत्तो निज्जीवथंडिले गंतु अणुजाणह—अस्सावग्गहोत्ति भणिऊण दिसिपवणगामसूरियाए समयविहिणा उच्चारपासवणे वोसिरिअ फासुअजलेण आयमिय पोसहसालाए आगतूण निसिहीआइ पुव्व पविसिअ इरियावहिय पडिक्कमिअ खमासमणपुव्व भणति, इच्छाकारेण संदिसह भगवन् गमणागमण आलोयह इच्छ आवस्सिअ करिअ अवरदक्खिणप्पमुहदिसाए गच्छिअ दिसालोअ करिअ सडासए थंडिल य पडिलेहिअ उच्चारपासवण वोसिरिअ निसीहिअ करिअ पोसहसाल पविट्ठा आवतजंतेहिं ज खंडिअ ज विराहिअ तस्स मिच्छामि दुक्कड", तओ सज्झाय ताव करेइ जाव पच्छिमपहरो जाए अ, तम्मि खमासमणपुव्व पडिलेहण करेमि, पुणो पोसहसाल पमज्जेमि त्ति पुव्व च अग पडिलेहण काऊ पोसहसाल दडपुच्छणेण पमज्जिअ कज्जेअ उद्धरिअ परिट्ठविअ इरिय पडिकमिअ ठवणायरिअ पडिलेहिअ ठवेइ। तओ गुरुसमीवे ठवणायरीय समीवे वा खमासमणदुगेण मुहपोत्तिं पडिलेहिअ पढमखमासमणे इच्छाकारेण संदिसह भगवन् सज्झाय संदिसावेमि बीअ, खमासमणे सज्झायं करेमि त्ति भणिअ सज्झाय वदणयं दाऊण गुरुसक्खिय पच्चक्खाइ, तओ खमासमणदुगेण उवहि थंडिलपडिलेहण संदिसावीय उवहि पडिलेहण करेमि खमासमणदुगेण बइसण संदिसावेमि बइसण ठाएमि त्ति भणिय वत्थकंबलाइ पडिलेहेइ। इत्थ जो अभत्तट्ठी स सव्वोवहि पडिलेहणतर कडिपट्टय पडिलेहेइ, जो पुण भत्तट्ठी सो कडिपट्टय पडिलेहिअ, उवहिं पडिलेहि इति विसेसो। तओ सज्झाय ताव करेइ जाव कालवेला, जायाए अतीए उच्चारपासवण थंडिले चउवीसं पडिलेहिअ, जइ तम्मि दिणे चउद्दसीए पक्खियं चाउम्मासं

तउ भघसिन्धुकुलगुरुपादमूले द्वादशावर्तवन्दना दियइ, शक्तिसभवइ चउविहार उपवास प्रत्याख्यान करइ, शक्ति असंभवइ सुगुरूपदिष्टतिविहारोपवास प्रत्याख्यान करइ, पछे एक खमासमणे इच्छाकारेण सदिसह भगवन् बहुवेल सदिसावेमि भणी । बीय खमासमणे भगवन् बहुवेल करेमि पाछइ एक खमासमणे इच्छाकारेण सदिसह भगवन् सज्झाय संदिसावेमि ३ चउत्थ खमासमणे इच्छाकारेण संदिसह भगवन् सज्झाय करेमि इसु भणि ४ पाचमइ खमासमणे इच्छा० स० भ० बइसण संदिसावेमि ५ छट्ठइ खमासमणे इच्छा० स०, भ० बइसण ठाएमि इसु भणइ ६ पछइ उपधान तप तणउ द्वादशावर्त्त वादणा देइ करी मुहपत्ति मुखे देइ करी मधुरस्वरइ सज्झाय करइ इति । तओ जायाए पऊण पोरिसिए खमासमणदुगेण पडिलेहण संदिसाविअ मुहपत्तिं य पडिलेहिय भोयणपाणभायणाइ पडिलेहइ, तओ पुणो सज्झायं करेइ आव काळवेला ताहे आवस्सिआइ पुव्वं चेइहरे गतु देवे वदेइ, उवहाणवाही पुण पचहिं सक्कत्थएहिं देवे वदेइ तओ जइ पारणाइ तओ पच्चक्खाणे पुन्ने खमासमणदुगपुव मुहपत्तिं पडिलेहिअ भणइ भातपाणी पारावेह उवहाणी नवकारसहिओ चउविहारो इयरो भणइ पोरिसो पुरिमड्ढो वा तिविहाहार चउविहाहार वा एकासण नीवी आंबिल वा जाव काइवेलातीए भत्तपाण परावेमित्ति, तओ सक्कत्थय भणिय खण सज्झाय च काऊ जहा सभव अतिहिसंविभाग काऊ मुह हत्थे पडिलेहिअ नमुक्कारपुव अरस दुट्ठो असुरसुर अचवचव अद्दुअम विलंबिअ अपरिसाडिअ जेमेइ, त पुण निअघरे अहाप्पवत्त फासुअति पोसहसालाए वा पुवसंदिट्ठसयणोवणीय न य भिक्ख हिंडइ, तओ आसणाओ अचलिओ चेव दिवसचरिमं पच्चक्खइ तओ इरियावहिय पडिक्कमिअ सक्कत्थय भणइ, जइ पुण सरीरचिंताए अट्ठो तो नियमा

वुग्गइ आयस्सिय करिअ साहुष उवउत्तो निज्जीवथंडिले गंतु अणुजाणह—जस्सावग्गहोत्ति भणिऊण दिसिपवणगामसूरियाए समयविहिणा उच्चारपासवणे वोसिरिअ फासुअजलेण आयमिय पोसहसालाए आगतूण निसिहीआइ पुव्व पविसिअ इरियावहियं पडिक्कमिअ खमासमणपुव्व भणति, इच्छाकारेण संदिसह भगवन् गमणागमण आलोयह इच्छ आवस्सिअ करिअ अवरदक्खिणप्पमुहदिसाए गच्छिअ दिसालोअ करिअ संडासए थंडिल च पडिलेहिअ उच्चारपासवण वोसिरिअ निसीहिअ करिअ पोसहसाल पविट्ठा आवतजतेहिं ज खडिअ जं विराहिअ तस्स मिच्छामि दुक्कड", तओ सज्झाय ताव करेइ जाव पच्छिमपहरो जाए अ, तम्मि खमासमणपुव्व पडिलेहण करेमि, पुणो पोसहसाल पमज्जेमि त्ति पुव्व च अग पडिलेहण काऊ पोसहसाल दडपुच्छणेण पमज्जिअ कज्जेअ उद्धरिअ परिट्ठविअ इरिय पडिक्कमिअ ठवणायरिअ पडिलेहिअ ठवेइ । तओ गुरुसमीवे ठवणायरीय समीवे वा खमासमणदुगेण मुहपोत्तिं पडिलेहिअ पढमखमासमणे इच्छाकारेण सदिसह भगवन् सज्झाय सदिसावेमि बीअ, खमासमणे सज्झाय करेमि त्ति भणिअ सज्झाय वदणय दाऊण गुरुसक्खिय पच्चक्खाइ, तओ खमासमणदुगेण उवहि थडिलपडिलेहण संदिसावीय उवहि पडिलेहण करेमि खमासमणदुगेण वइसण सदिसावेमि वइसण ठाएमि त्ति भणिय वत्थकबलाइ पडिलेहेइ । इत्थ जो अभत्तट्ठी स सव्वोवहि पडिलेहाणंतरं कडिपट्टय पडिलेहेइ, जो पुण भत्तट्ठी सो कडिपट्टय पडिलेहिअ, उवहिं पडिलेहि इति विसेसो । तओ सज्झायं ताव करेइ जाव कालवेला, जायाए अतीए उच्चारपासवण थंडिले चउवीस पडिलेहिअ, जइ तम्मि दिणे चउद्दसीए पक्खियं चाउम्मासं

प्रपञ्चः श्रीजिनवल्लभसूरिविरचितपौषधविधिप्रकरणादवसेयः। तथा अत्र श्रीतरुणप्रभसूरिबालावबोधे पूर्वं परिधान प्रतिलेख्य पश्चात् स्थापनाचार्यं प्रतिलेखयतीत्युक्त, अत्र च विधिप्रपाया स्थापनाचार्य प्रतिलेख्य पश्चात् परिधान प्रतिलेखयतीत्युक्त १ तथा 'इयरो भणइ' इत्यत्र उपधानपौषध विना पौषधमध्ये भक्तपानीयपारणविधिरुक्त २ तथा तृतीयप्रहरप्रतिलेखनायां स्थापनाचार्यप्रतिलेखनानन्तर श्रावकैस्तु साधुवत् स्वाध्यायकरण उपदिष्ट ३ पुन तत्रैव स्वाध्यायानन्तर प्रत्याख्याननिमित्त वन्दनकदान पौषधिकस्य प्रतिपादित ४ तथा तरुणप्रभसूरिबालावबोधे प्रोक्तमिद, यदुत श्रावको गोदोहनवेलायां साधुसमीपे समागत्य १ अगप्रतिलेखना १ वस्त्रप्रतिलेखना २ उच्चारभूमिप्रतिलेखना ३ च कृत्वा ईर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य पश्चात् पौषध करोति इति, तत्र रात्रौ कथ तेषा त्रयाणा प्रतिलेखना शुद्ध्यति ? तथा प्रवृत्तिरपि नो दृश्यते ५ तथा सायमप्रतिलेखितोऽपकरणैः पाश्चात्यरात्रौ पौषधकरण निगदितम् ६ इति। शब्दपद्ध निसवादिप्राय दृश्यते, गच्छप्रवृत्त्या सम, पुन तदभिप्राय ग्रन्थकर्तारोऽन्येऽपि च बहुश्रुता विदन्तीति नाऽस्माकमभिनिवेशो, यथाऽस्ति तथा प्रमाणम्॥ ८५ ॥

॥ इति पौषधकरणानुक्रमाधिकार ॥ ८५ ॥

ननु–दीक्षा–दानविधि कुत्र प्रतिपादितोऽस्ति ? उच्यते—श्रीविधिप्रपाया, अत्र शिष्याणा सुखावबोधार्थं स एव पाठ सस्कृतीकृत्य लिख्यते, श्रावकः कदाचित् चारित्रमोहनीयकर्मक्षयोपशमेन प्रव्रज्यापरिणामे जाते दीक्षा प्रतिपद्यते, अत

तस्या विधिर्भण्यते, प्रव्रज्यादिनात् पूर्वदिने सन्ध्यासमये प्रतमाहितसत्त्वो यथा विभूत्या मङ्गलतुर्यसहितो रजोहरणादिवेषसगत–च्छब्बकेन सधवाशुचिनारीशिरसि न्यस्तेन सम समागत्य गुरुवसत्यां समवसरणादि पूजासत्कारा–क्षतावर्तनालिकेरसहितो कृत्वा गुरूणा पादौ वन्दते, ततो गुरुर्वासचन्दनाक्षतानभिमन्त्र्य शिष्यशिरसि वासक्षेपं कुर्यात्, वर्धमानविद्यादिभिः। अट्टा [आट्टी] अधिवास्य कुसुम्भरक्तदशिकाया उद्ग्राहयति चन्दनमक्षताश्च शिरसि ददाति, ततो रजोहरणादिवेषमधिवास्य तस्य मध्ये पूगीफलानि पञ्च सप्त नव पञ्चविंशतिर्वा प्रक्षेपयति, भूतिपोट्टिका च, ततो वेषच्छब्बकेन सधवानारीशिरोन्यस्तेन सम उभयपार्श्वस्थितयोः हस्तगृहीतनिष्कोशखड्गयो द्वयोः पुरुषयोः सतोर्गृह गत्वा जिनबिम्बानि पूजयित्वा तेषा पुरस्तात् शासनदेवताया वा पुरस्तात् छब्बक स्थापयित्वा रात्रिजागरण कुर्वन्ति श्रावकाः, श्राविकाश्च देवगुरूणां चतुर्विधसघस्य च गीतानि गायन्त्यस्तिष्ठन्ति यावत् प्रभातवेला। तत प्रभाते गुरूणां चतुर्विधसघसहिताना गृहमागताना पूजा कृत्वा अमारिघोषणपूर्वं दान ददाति यथोचित स्वजनादिवर्गं सन्मानयति, तत तस्य मातृपितृबन्धुवर्गो गुरूणा पादौ वन्दयित्वा भणति–“इच्छाकारेण सचित्त भिक्ख पडिग्गहेह” गुरुर्भणति–“इच्छामो वट्टमाणजोगेण” ततो सघसहितेन यानादिषु समारूढो मङ्गलतुर्यरवेण स्वयमेव दान ददन् जिनभवन समागच्छति, लग्नादिकारणे पश्चाच्चलितो जिनाना पूजा करोति, ततोऽक्षतैर्नालिकेरसहितैः अञ्जलिं भृत्वा नमस्कारपूर्वं प्रदक्षिणात्रयं ददाति, तत पूर्वोक्तविधिना पुष्पाणि अक्षताश्च क्षिपति दीक्षानिमित्त, तत पश्चात् ईर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य क्षमाश्रमणपूर्वं पूर्वप्रतिपन्नसम्यक्त्वादिगुण शिष्यो

प्रपञ्च श्रीजिनवल्लभसूरिविरचितपौषधविधिप्रकरणादवसेय । तथा अत्र श्रीतरुणप्रभसूरिबालावबोधे पूर्वं परिधानं प्रतिलेख्य पश्चात् स्थापनाचार्यं प्रतिलेखयतीत्युक्तं, अत्र च विधिप्रपाया स्थापनाचार्यं प्रतिलेख्य पश्चात् परिधान प्रतिलेखयतीत्युक्त १ तथा 'इयरो भणइ' इत्यत्र उपधानपौषध विना पौषधमध्ये भक्तपानीयपारणविधिरुक्त २ तथा तृतीयप्रहरप्रतिलेखनायां स्थापनाचार्यप्रतिलेखनानन्तर श्रावकैस्तु साधुवत् स्वाध्यायकरण उपदिष्ट ३ पुन तत्रैव स्वाध्यायानन्तर प्रत्याख्याननिमित्तं वन्दनकदानं पौषधिकस्य प्रतिपादित ४ तथा तरुणप्रभसूरिबालावबोधे मोक्तमिद, यदुत श्रावको गोदोहनवेलायां साधुसमीपे समागत्य १ अगप्रतिलेखना १ वस्त्रप्रतिलेखना २ उच्चारभूमिप्रतिलेखना ३ च कृत्वा ईर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य पश्चात् पौषध करोति इति, तत्र रात्रौ कथ तेषा त्रयाणा प्रतिलेखना शुद्ध्यति ? तथा प्रवृत्तिरपि नो दृश्यते ५ तथा सायमप्रतिलेखितोऽपकरणैः पाश्चात्यरात्रौ पौषधकरण निगदितम् ६ इति । शब्दनद्ध विभवादिप्राय दृश्यते, गच्छप्रवृत्त्या समं, पुन तदभिप्राय ग्रन्थकर्तारोऽन्येऽपि च बहुश्रुता विदन्तीति नाऽस्माकमभिनिवेशो, यथाऽस्ति तथा प्रमाणम् ॥ ८५ ॥

॥ इति पौषधकरणानुक्रमाधिकार ॥ ८५ ॥

ननु–दीक्षा–दानविधिः कुत्र प्रतिपादितोऽस्ति ? उच्यते—श्रीविधिप्रपाया, अत्र शिष्याणा सुखावबोधार्थं स एव पाठ संस्कृतीकृत्य लिख्यते, श्रावकः कदाचित् चारित्रमोहनीयकर्मक्षयोपशमेन प्रव्रज्यापरिणामे जाते दीक्षा प्रतिपद्यते, अत

तस्या विधिर्भण्यते, प्रव्रज्यादिनात् पूर्वदिने सन्ध्यासमये प्रतग्राहिसत्त्वो यथा विभूत्या मङ्गलतुर्यसहितो रजोहरणादिवेषसंगत—च्छब्बकेन सधवाशुचिनारीशिरसि न्यस्तेन सम समागत्य गुरुवसत्या समवसरणादि पूजासत्कारा—क्षतावर्तनालिकेरसहितो कृत्वा गुरूणा पादौ वन्दते, ततो गुरुर्वासचन्दनाक्षतानभिमन्त्र्य शिष्यशिरसि वासक्षेपं कुर्याद्, वर्धमानविधादिभिः। अट्टा [आट्टी] अधिवास्य कुसुम्भरक्तदशिकाया उद्ग्राहयति चन्दनमक्षताश्च शिरसि ददाति, ततो रजोहरणादिवेषमधिवास्य तस्य मध्ये पूगीफलानि पञ्च सप्त नव पञ्चविंशतिर्वा प्रक्षेपयति, भूतिपोट्टिका च, ततो वेषछब्बकेन सधवानारीशिरोन्यस्तेन सम उभयपार्श्वस्थितयोः हस्तगृहीतनिष्कोशखड्गयो द्वयोः पुरुषयो सतोर्गृह गत्वा जिनबिम्बानि पूजयित्वा तेषा पुरस्तात् शासनदेवताया वा पुरस्तात् छब्बक स्थापयित्वा रात्रिजागरण कुर्वन्ति श्रावका:, श्राविकाश्च देवगुरूणां चतुर्विधसघस्य च गीतानि गायन्त्यस्तिष्ठन्ति यावत् प्रभातवेला। तत प्रभाते गुरूणा चतुर्विधसघसहिताना गृहमागताना पूजा कृत्वा अमारिघोषणपूर्वं दान ददाति यथोचित स्वजनादिवर्ग सन्मानयति, ततः तस्य मातृपितृबन्धुवर्गो गुरूणा पादौ वन्दयित्वा भणति—"इच्छाकारेण सचित्त भिक्ख पडिग्गहेह" गुरुर्भणति—"इच्छामो वट्टमाणजोगेण" ततो सघसहितेन यानादिषु समारूढो मङ्गलतुर्यरवेण स्वयमेव दान ददन् जिनभवन समागच्छति, लग्नादिकारणे पश्चाद्वलितो जिनाना पूजा करोति, ततोऽक्षतैर्नालिकेरसहितैः अञ्जलिं भृत्वा नमस्कारपूर्वं प्रदक्षिणात्रय ददाति, तत पूर्वोक्तविधिना पुष्पाणि अक्षताश्च क्षिपति दीक्षानिमित्त, तत पश्चात् ईर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य क्षमाश्रमणपूर्वं पूर्वप्रतिपन्नसम्यक्त्वादिगुण शिष्यो

भणति "इच्छाकारेण तुब्भे अम्ह सव्वविरइसामाइय आरोवणत्थं चेइआइ वदावेह", य पुन पूर्वाऽप्रतिपन्नसम्यक्त्वादि-गुण स "सम्मत्तसामाइय १ सुअसामाइय २ सव्वविरइसामाइय ३ आरोवणत्थ ति" भणति, गुरुराह "वदावेमो" पुनरपि क्षमाश्रमण दत्त्वा गुरुपुरतो जानुभ्या तिष्ठति गुरुरपि तस्य शीर्षे वास क्षिपति, ततो गुरुणा सह चैत्यानि वन्दते, गुरुरपि स्वयमेव शान्तिनाथ–शान्तिदेवतादिस्तुतीर्ददाति शासनदेवताकायोत्सर्गे उद्द्योतकरचतुष्क चदेसुनिम्मलयरा पज्जत चिन्तयति, गुरुरपि पारयित्वा स्तुतिर्ददाति, शेषाः कायोत्सर्गस्थिता शृण्वन्ति, पश्चात् सर्वेऽपि उद्द्योतकर पठन्ति, ततो नमस्कारत्रिक कथयन्ति, ततो जानुभ्यां स्थित्वा शक्रस्तव पञ्चपरमेष्ठिस्तवं च भणन्ति, ततो गुरुर्वेष अभिमन्त्रयति पश्चात् क्षमाश्रमण दत्त्वा शिष्यो भणति "इच्छाकारेण सदिसह [भगवन्] तुब्भे अम्ह रयहरणाइ वेस समप्पेह", ततो नमस्कारपूर्वं सुगृहीत करेहत्ति भणन् शिष्यो दक्षिणबाहुसमुख रजोहरणदसिका कुर्वन् पूर्वाभिमुख उत्तराभिमुखो वा वेष समर्पयति, पुनः क्षमाश्रमण दत्त्वा रजोहरणादिवेषं गृहीत्वा ईशानदिशि गत्वा आभरणाद्यलङ्कार उन्मुञ्चति वेष च परिदधाति, प्रदक्षिणावर्त चतुरङ्गुलोपरि कर्तितकेशो गुरुपार्श्वमागत्य क्षमाश्रमण दत्त्वा भणति "इच्छाकारेण तुम्हे अम्ह अट्ट गिण्हह" पुनः क्षमाश्रमण दत्त्वा ऊर्ध्वस्थितस्य ईषद् अवनतकायस्य नमस्कारत्रिक उच्चारयित्वा ऊर्ध्वस्थितो गुरुः प्राप्ताया लग्न-वेलाया समकालनासीद्विकप्रवाहवर्ज अभ्यन्तर प्रविश्य श्वास अस्खलित अट्टात्रिक गृण्हाति, तत् समीपस्थितसाधुः सदशा-चलेण अट्टाः प्रतीच्छति, ततः क्षमाश्रमणं दत्त्वा शिष्यो भणति "इच्छाकारेण तुब्भे अम्ह सव्वविरइसामाइयआरोवणत्थ

काउस्सग्ग करावेह, खमासमणपुव्व सव्वविरइसामाइय आरोवणत्थ करेमि काउस्सग्गं अन्नत्थूससिएण"मित्यादि पठित्वा उत्द्योतकर सागरवरगमीरा पर्यन्त शिष्यो गुरुश्च द्वावपि चिन्तयत पारयित्वा उद्द्योतकर भणतः, तत क्षमाश्रमण दत्त्वा शिष्यो भणति, इच्छाकारेण तुम्मे अम्ह सव्वविरइसामाइयसुत्त उच्चरावेह, गुरुराह, उच्चरावेमो । पुनः क्षमाश्रमण दत्त्वा ईपदयनतकायो गुरुवचन अनुवदन् नमस्कारत्रिकपूर्व सव्वविरइसामाइयसूत्र वारत्रिक उच्चरति, ततो गुरुर्मन्त्रोच्चारपूर्व प्रणाम कृत्वा लोकोत्तमाना पादेपु वास क्षिपति, अक्षतानभिमन्त्र्य सघाय ददाति। ततः क्षमाश्रमण दत्त्वा शिष्यो भणति "सदिसह किं भणामो" गुरुर्भणति "वदित्ता पवेयह", पुनः क्षमाश्रमण दत्त्वा भणति "इच्छाकारेण तुम्हे अम्ह सव्वविरइसामाइअ आरोवेह गुरुर्वासक्षेपपूर्व भणति" आरोवियं २ खमासमणेण हत्थेणं सुत्तेण तदुभएण सम्म धारणीय चिर पालनीय नित्थारगपारगाहोहि, गुरुगुणेर्हि वुड्ढाहिं, सीसो, इच्छामो अणुसट्ठित्ति भणित्वा क्षमाश्रमण दत्त्वा भणति तुम्हाण पवेइय सदिसह साहूणं पवेएमि, ततः क्षमाश्रमण दत्त्वा नमस्कारमुच्चरन् प्रदक्षिणां ददाति, वारत्रय सघश्च तच्छिरसि अक्षत-निक्षेप करोति, ततः क्षमाश्रमण दत्त्वा भणति "तुम्हाण पवेइय साहूण पवेइय संदिसह काउस्सग्ग करेमि", गुरुर्भणति करेह । पुन क्षमाश्रमण दत्त्वा "सव्वविरइ आरोवणत्थ करेमि काउस्सग्ग अन्नत्थूससिएण"मित्यादि पठित्वा सागरवरगमी-रा पर्यन्त उद्द्योतकर चिन्तयित्वा पारयित्वा उद्द्योतकर पठति, ततः क्षमाश्रमणपूर्व भणति "इच्छाकारेण तुम्मे अम्ह सव्वविरइ सामाइयथिरीकरणकाउस्सग्ग करावेह, सव्वविरइसामाइयथिरीकरणत्थ करेमि काउस्सग्ग" तत्र सागरवरगमी-

रापर्यन्त उद्द्योतकर चिन्तयित्वा पारयित्वा उद्द्योतकरं पठति । तत' क्षमाश्रमण दत्त्वा "इच्छाकारेण तुब्भे अम्ह नामठवणं करेह गुरुर्भणति "करेमो ।" ततो वासं क्षिप्यन् रविशशिगुरुसोमगोचरशुद्ध्या यथोचित नाम करोति, तत कृतनामा शिष्यः सर्वसाधून् वन्दते, आर्यिकाः श्रावका' श्राविका अपि त वन्दन्ते । ततः क्षमाश्रमणपूर्वं शिष्यो गुरु भणति "तुब्भे अम्ह धम्मोवएस देह" "पुनः क्षमाश्रमण दत्त्वा जानुभ्या स्थितः शिष्यः शृणोति गुरुर्भणति" "चत्तारि परमगाणि इत्याद्युत्तराध्ययनाना तृतीयमध्ययनं "पवज्जा विहाण वा जयं चरे जय चिट्ठे" इत्यादि वा सोऽपि च संवेगातिशयतस्तथा पुणोति यथाऽन्योऽपि कोऽपि पवज्जति, अत्र संग्रहगाथा—

"चिइवंदणवेसप्पण–समचउरगुलग अट्ठ[ट्ठी]गहो । सामाइअ तिअकड्ढण–तिपयाहिण वास उस्सग्गो ॥ १ ॥"

॥ इति दीक्षादानविधिरधिकारः ॥ ८६ ॥

ननु–सप्तसु उपधानेषु श्राद्धाना कस्मिन् उपधाने कति उपवासा ?, १ कति पौषधा ?, २ किं नाम ?, ३ क उपधानप्रवेशविधिः ?, ४ का प्रभाते क्रिया ?, ५ का तृतीयप्रहरे क्रिया ?, ६ को वाचनाकरणविधिः ?, ७ क उत्क्षेपविधिः ?, ८ को निक्षेपविधिः ?, ९ का कर्तव्यता नित्य ? १० का च पडिपुण्णाविगइपारणा कर्तव्यता ?, ११ ? अत्रोच्यते—एतेषा एकादशप्रश्नाना उत्तरस्वरूप किंचिद्विधिप्रपा–तरुणप्रभसूरिबालावबोधानुसारेण किंचित् संप्रदायानुसारेण, किंचिच्च सांप्रत श्रावकक्रियमाणक्रियानुसारेण शिष्यसुखावबोधार्थं प्राकृत–संस्कृत–वार्तिकरूपतया लिख्यते । तत्र प्रथम प्रत्युपधान उपवाससख्या १ पौष

धसंख्या २ नामानि ३ चाऽऽह—पचमगलमहासुअसधे पढम दुवालसं तओ पंचण्ह अज्झयणाण नमोअरिहताण इत्यत आरम्य नमो लोए सवसाहूण यावत् एगा वायणा दिज्जइ १। इत्य पुण अज्झयणा अट्ठ तओ आयविल अट्ठग अट्ठमं च ३ तओ तिण्हं अज्झयणाण एसो पच नमुक्कारो इत्यत आरम्य हवइ मगल यावत् बीया वायणा दिज्जइ २ अत्रोपवासा सार्धद्वादश, पौषधाविंशतिः, विधिना वहनेतु उपवासा द्वादश पौषधाश्च षोडश, इद पचमगलमहासुअखंध नमुक्कारतपः विसडेति नाम इद प्रथमोपधान ।१। इरियावहिआ—सुअखधे वि अट्ठ अज्झयणा तिणि चरमाणि चूला भिन्नइ, तत्थ दुवालसमे तवे पुण्णे "इच्छाकारेण सदिसह" इत्यत आरम्य जे मे जीवा विराहिया "यावत्" पढमा वायणा दिज्जइ १ तओ आयविल अट्ठमे अट्ठमे च कए एगिंदिया इत्यत आरम्य ठामि काउस्सग्ग यावत् बीआ वायणा दिज्जइ २ अत्राऽपि उपवासाः सार्धद्वादश पौषधाविंशतिर्विधिना वहने तु उपवासा द्वादश पौषधाः षोडश, इद इरियावहियातप विसडेति नाम इद द्वितीयमुपधान । २ । "भावारिहतत्यए पढम अट्ठम तओ नमुत्थुण" इत्यत आरम्य "गधहत्थीणं" यावत् पढमा वायणा दिज्जइ १ "तओ सोलसएहिं अबिलेहिं गएहिं लोगुत्तमाण" इत्यत आरम्य धम्मवरचाउरंतचक्कवट्टीण यावत् बीया वायणा दिज्जइ २ "पुणो तओ सोलसहिं अबिलेहिं गएहिं अप्पडिहयवरनाणदसणधराण इत्यत आरम्य सवे तिविहेण वदामि यावत् तइया वायणा दिज्जइ ३ अत्रोपवासा द्वाविंशति पौषधाः पञ्चत्रिंशत्, विधिना वहने तु उपवासा एकोनविंशति पौषधाः पञ्चत्रिंशदेव ३५ इद नमुत्थुण तपः पात्रीसडेति नाम तृतीयमुपधानं । ३ । "ठवणारिहतत्यए पुर्वि चउत्य तओ

रापर्यन्त उद्द्योतकर चिन्तयित्वा पारयित्वा उद्द्योतकरं पठति । ततः क्षमाश्रमण दत्त्वा "इच्छाकारेण तुम्भे अम्ह नामठ्यण करेह गुरुर्भणति "करेमो ।" ततो वास क्षिप्यन् रविशशिगुरुसोमगोचरशुद्ध्या यथोचित नाम करोति, ततः कृतनामा शिष्यः सर्वसाधून् वन्दते, आर्यिका श्रावका श्राविका अपि त वन्दन्ते । तत क्षमाश्रमणपूर्वं शिष्यो गुरु भणति "तुम्भे अम्ह धम्मोवएसं देह" "पुनः क्षमाश्रमण दत्त्वा जानुभ्यां स्थितः शिष्यः शृणोति गुरुर्भणति" "चत्तारि परमगाणि इत्याद्युत्तराध्ययनाना तृतीयमध्ययन "पवज्जा विहाणं वा जय चरे जय चिट्ठे" इत्यादि वा सोऽपि च सवेगातिशयतस्तथा पुणोति यथाऽन्योऽपि कोऽपि पवज्जति, अत्र संग्रहगाथा—

"थिइवदणवेसप्पण—संमचरंगुलग अट्ठ[ट्ठी]गहो । सामाइअ तिअकड्ढण—तिपयाहिण वास उस्सग्गो ॥ १ ॥"

॥ इति दीक्षादानविधिरधिकार ॥ ८६ ॥

ननु—सप्तसु उपधानेषु श्राद्धाना कस्मिन् उपधाने कति उपवासाः?, १ कति पौषधाः?, २ किं नाम?, ३ क उपधानप्रवेशविधिः?, ४ का प्रभाते क्रिया?, ५ का तृतीयप्रहरे क्रिया?, ६ को वाचनाकरणविधिः?, ७ क उत्क्षेपविधिः?, ८ को निक्षेपविधिः?, ९ का कर्तव्यता नित्य? १० का च पडिपुन्नाविगइपारणा कर्तव्यता?, ११ ? अत्रोच्यते—एतेषा एकादशप्रश्नाना उत्तरस्वरूप किंचिद्विधिप्रपा—तरुणप्रभसूरिबालावबोधानुसारेण किंचित् संप्रदायानुसारेण, किंचिच्च सांप्रत श्रावकक्रियमाणक्रियानुसारेण शिष्यसुखावबोधार्थं प्राकृत—संस्कृत—वार्तिकरूपतया लिख्यते । तत्र प्रथम प्रत्युपधान उपवाससंख्या १ पौष

अमुग उवहाणतवे पवेसह गुरुर्भणति पवेसेमो नवकारसी करिज्यो, अगपडिलेहण संदिसावज्यो, उवहाणवाही भणति
तहत्ति, तृतीयाद्युपधानप्रवेशे कालवेळा पौषधग्रहणे तु नवकारसी करिज्यो, अगपडिलेहण संदिसावज्यो उपधानवाही
भणति तहत्ति, अत्र क्षमाश्रमणदानानन्तर चतुर्विधाहार करोतु पानीय वा पिबतु भोजन वा करोतु विचारो व्यवस्था
वा नास्ति, अथ केनाऽपि कारणेन सन्ध्याया क्षमाश्रमण न दत्त, तदा पाश्चात्यरात्रौ अपि प्रतिक्रमणवेलात प्राक् पूर्व-
रीत्या क्षमाश्रमणदान कार्यं, कालवेलाया प्रतिक्रमण कार्यं नवकारसीप्रत्याख्यान च मालिकपार्श्वे कार्यं । ततो वाच-
कादिपदस्थसमीपे समागन्तव्य १ तत्र यदि प्रथमोपधानद्वयं भवेत् तदाऽवश्यं नन्दी कर्तव्या, नन्दीमध्ये एव च
तदुपधानस्य उत्क्षेपो विधेयो अथ यदि शेषोपधानानि तदा नन्दीनियमो नाऽस्ति । ततः प्रात' प्रथम तदुत्क्षेपः कार्यः, ततः
पौषधसामायिकयोर्ग्रहण ततो वन्दनकपट्टदानपूर्वं सुखतपोवन्दनक, ततः सुखतपःपृच्छा च इति उपधानप्रवेशनविधिः
। ४ । अथोपधानवाहिनः प्राभातिकक्रियामाह, उपधानवाही प्रातः पदस्थसमीपे समागत्य, गुर्वादेशेन ईर्यापथिकीं
प्रतिक्रम्या आगमनं आलोच्य पौषध सामायिक च गृहीत्वा क्षमाश्रमणद्वयदानपूर्वं प्रतिलेखना करोति, ततः क्षमाश्र-
मणद्वयदानपूर्वं अङ्गप्रतिलेखना करोति, ततो मुखवस्त्रिकां प्रतिलेख्य प्रथमक्षमाश्रमणेन ओहि पडिलेहण संदिसावेमि
द्वितीयक्षमाश्रमणेन ओहि पडिलेहण करेमि इति भणति, ततो मुखवस्त्रिका प्रतिलेख्य पदस्थपदे वन्दनपट्ट ददाति,
ततो गुरुर्वदति "पवेयणं पवेयह" उपधानवाही च क्षमाश्रमण दत्त्वा अर्धावनतकायः शृणोति, गुरुर्भणति 'अमुगउवहाण-

तिन्नि अविलाणी तओ तिण्ह अज्झयणाण अरिहतचेइयाण" इत्यत आरम्य वोसिरामि यावत् एगा वायणा दिज्जइ १ अत्रोपवासाः सार्धौ द्वौ पौपधः चत्वारः इदं अरिहतचेइआणं तपः चउक्कडेति नाम चतुर्थमुपधान। ४। "नामारिहत चउवीसत्थए पढम अट्ठम तओ लोगस्स उज्जोअगरे" इत्यत आरम्य चउवीसपि केवली इति यावत् पढमा वायणा दिज्जइ १ "पुणो बारसहिं आयबिलेहिं गएहिं उसममजिअ च वंदे" इत्यत आरम्य वद्धमाण चेति यावत् बीआ वायणा दिज्जइ २ "पुणो तेरसहिं आयबिलेहिं एगहिं "एवं मए" इत्यत आरम्य प्रान्त यावत् तइया वायणा दिज्जइ ३ अत्रोपवासा॰ सार्धसप्तदश, पौपधा अष्टाविंशतिः, विधिना वहने तु उपवासाः सार्धपञ्चदश पौपधास्तु अष्टाविंशतिरेव, इद चउवीसत्थयतपः अट्ठावीसडेति नाम पञ्चममुपधानं । ५ । "दवारिहतत्थए पढम चउत्थ तओ पच आयबिलाणि अते पुक्खरवरदीवड्ढे" इत्यत आरम्य सुअस्स भगवओ इति यावत् एगा वायणा दिज्जइ, अत्र उपवासा॰ सार्धत्रयः पौपधा षट्, इद पुक्खरवरदीवड्ढे तपः छक्कडेति नाम षष्ठं उपधान ॥६॥ सिद्धत्थय–सुयसंघे "सिद्धाण बुद्धाण" इत्यत आरम्य तारेइ नर वा नारिंवा इति यावत् एगा वायणा दिज्जइ, अत्र उपवास॰ एकः स च चतुर्विधाहार एव पौपधोऽपि एक, इद सिद्धाण बुद्धाण तपोमालेति नाम सप्तम उपधान ॥ ७ ॥ २ अथोपधानप्रवेशनविधिः प्राह–यदि बहवः श्रावकाः श्राविकाश्च उपधाने प्रविशन्ति तदा संघनाम्ना चन्द्रबलं प्राह्यं, संघस्य कुम्भराशिः ज्ञेयः, तदभावे यो या वा प्रविशति तन्नाम्ना चन्द्रबलं प्राह्य २ तथा उपधानवाही सम्प्याया वाचकादिपदस्थसमीपे समागत्य ईर्यापथिकीं प्रतिक्रमति, ततः क्षमाश्रमणं दत्वा भणति

पडिलेहण करेमि २ सज्झाय स० ३ सज्झाय क० ४ बइसण स० ५ वइसण क० ६ पांगुरण स० ७ पागुरण पडिग्गहेमि ८ कट्ठासण सदि० ९ कट्ठासण पडिग्गहेमि १० पुनर्मुखवस्त्रिका प्रतिलिख्य वन्दनकद्वय दत्त्वा सुखतपेति पृच्छा, उपधानवाहि भणति तुम्हारइ प्रसादइ । ततः सर्वोपकरणानि प्रतिलिखति मात्रकादिकमपि सर्वं प्रतिलिख्यते । तथा यस्मिन् दिने भुक्त तस्मिन् दिने पउणपहरप्रतिलेखनाया स्थालीकच्चोलादिक सर्वमपि भुज्यमान प्रतिलिखति, उपवासदिने तु न, इति उपधाने तृतीयप्रहरसंबन्धी विधिः । ६ ।

अथ वाचनाविधिर्लिख्यते—सन्ध्याया प्रथम चतुर्विधाहार कृत्वा ईर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य मुखवस्त्रिका प्रतिलिख्य वन्दनकद्वय दत्त्वा पहिलइ उपधानि पचमगलमहासुअखधस्स पढमवायणापडिगहणत्थ काउस्सग्ग करावेमो, पहिलइ उप, धानि पचमगलमहासुयखधपढमवायणानिमित्त करेमि काउस्सग्ग अन्नत्थू० इत्यादि भणनपूर्वं कायोत्सर्गे सागरवर-गभीरा यावत् लोगस्स १ चिन्त्यते, पारिते च सपूर्ण लो० भणित्वा, ततः क्षमाश्रमणपूर्वं इच्छाकारेण पचमंगलमहासु-यखंधस्स पढमवायणा पडिगहणत्थ चेइआइ वदावेह गुरुर्भणति वदावेमो, वासक्षेप करावेह गुरुर्भणति करावेमो ततो वास-क्षेपः कार्यं, ततश्चैत्यवन्दनं ततः क्षमाश्रमणपूर्वं इच्छाकारेण सदिसह भगवन् वायण सदिसावेमि वीये खमासमणे वायण पडिगहेमि, ततः क्षमाश्रमण दत्त्वा उपधानवाहिन करद्वयगृहीतमुखवस्त्रिकाच्छादितमुखस्य अर्धावनतगात्रस्य नम-स्कारत्रयपूर्वं गुरुर्वारत्रय तत्तत्सूत्रालापकस्य वाचनां ददाति, ततो वायणामाहि मिच्छामि दुक्कडमिति वाक्य प्रान्ते, एव इरियावहियसुअखधादिनामोद्देशेन सर्वेषा उपधानाना वाचनाविधिः कार्य इति वाचनाविधि । ७ ।

निरुद्धनिमित्तं वा तव करइ इत्युक्त्वा उपवासं, आयंबिल, एगासण वा, प्रत्याख्यान कारयति, उपवासे गायचित्ते निरुद्धत्ति वक्तव्यं, एकाशने निर्विकृतिके च निमित्तेति वक्तव्य । तत प्रथमक्षमाश्रमणेन चउवेल संदिसावेमि द्वितीयक्षमाश्रमणेन चउवेल करेमि तृ० क्ष० बइसण संदिसावेमि च० क्ष० बइसण ठापमि प० क्ष० सज्झाय संदिसावेमि प० क्ष० सज्झाय करेमि सप्त० क्ष० पागुरण संदिसावेमि अष्टम० क्ष० पागुरण पडिगाहेमि नवम० क्ष० कट्ठासण संदिसावेमि दशम० क्ष० कट्ठासण पडिग्गहेमि । ततो मुखवस्त्रिकां प्रतिलेख्य वन्दनकद्वय ददाति, गुरुर्वदति सुखतप उपधानवाही वदति गुरुदा-रइ पसावइ इति प्रभातसंबन्धी उपधानविधिः । ५ ।

अथ उपधाने तृतीय-प्रहर-संबधिविधिर्लिख्यते, तथाहि—तृतीयप्रहरस्य प्रतिलेखनायां जातायां स्थापनाग्रे माठि-कादेशेन ईर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य प्रथमक्षमाश्रमणेन पडिलेहणं करेमि द्वितीय क्ष० पोसहसाल पमज्जेमि, इत्युक्त्वा मुख-वस्त्रिकां प्रतिलिखति, एव क्षमाश्रमणद्वयदानपूर्व अङ्गप्रतिलेखना मुखवस्त्रिका प्रतिलिखति, ततो वसति प्रमार्जयति तत्र यदि तस्मिन् दिने भोजन कृत भवति, तदा पदस्थसमीपे क्रियाकरणादर्वाक् परिधानवेष एक प्रतिलिखति न शेष-वाणि, अथ यदि तस्मिन् दिने उपवासो भवति, तदैक वेषमपि न प्रतिलिखति, ततः पदस्थसमीपे समागत्य ईर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य प्रतिलेखनां अङ्गप्रतिलेखनां च पुनर्गुरुसमक्ष करोति, ततो मुखवस्त्रिकां प्रतिलिख्य वन्दनकद्वं ददाति च - चतुर्विधाहार त्रिविधाहारं वा प्रत्याख्यानं कृत्वा, क्षमाश्रमणद्वयं ददाति यथा—[illegible]

पडिलेहण करेमि २ सज्झाय सं० ३ सज्झाय क० ४ वइसण स० ५ वइसण क० ६ पांगुरण सं० ७ पागुरण पडिग्गहामि ८ कट्ठासण सदि० ९ कट्ठासण पडिग्गहेमि १० पुनर्मुखवस्त्रिका प्रतिलिख्य वन्दनकद्वय दत्त्वा सुखलपेति पृच्छा, उपधानवाहि भणति तुम्हारइ प्रसादइ । ततः सर्वोपकरणानि प्रतिलिखति मात्रकादिकमपि सर्वं प्रतिलिख्यते । तथा यस्मिन् दिने भुक्त तस्मिन् दिने पउणपहरप्रतिलेखनाया स्थालीकच्चोलादिकं सर्वमपि भुज्यमान प्रतिलिखति, उपवासदिने तु न, इति उपधाने तृतीयप्रहरसंबन्धी विधिः । ६ ।

अथ वाचनाविधिर्लिख्यते—सन्ध्याया प्रथम चतुर्विधाहार कृत्वा ईर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य मुखवस्त्रिका प्रतिलिख्य वन्दनकद्वय दत्त्वा पहिलइ उपधानि पचमगलमहासुअखधस्स पढमवायणापडिगहणत्थ काउस्सग करावेमो, पहिलइ उपधानि पचमगलमहासुयखधपढमवायणानिमित्त करेमि काउस्सग्गं अन्नत्थू० इत्यादि भणनपूर्व कायोत्सर्गे सागरवरगभीरा यावत् लोगस्स १ चिन्त्यते, पारिते च सपूर्ण लो० भणित्वा, ततः क्षमाश्रमणपूर्वं इच्छाकारेण पचमगलमहासुयखधस्स पढमवायणा पडिगहणत्थ चेइआइ वदावेह गुरुर्भणति वदावेमो, वासक्षेप करावेह गुरुर्भणति करावेमो ततो वासक्षेपः कार्यः, ततश्चैत्यवन्दनं ततः क्षमाश्रमणपूर्वं इच्छाकारेण सदिसह भगवन् वायण सदिसावेमि वीये खमासमणे वायण पडिगहेमि, ततः क्षमाश्रमण दत्त्वा उपधानवाहिनः करद्वयगृहीतमुखवस्त्रिकाच्छादितमुखस्य अर्धावनतगात्रस्य नमस्कारत्रयपूर्वं गुरुर्वारत्रय तत्तत्सूत्रालापकस्य वाचनां ददाति, ततो वायणामांहि मिच्छामि दुक्कडमिति वाक्य प्रान्ते, एवं इरियावहियसुअखधादिनामोद्देशेन सर्वेषा उपधानाना वाचनाविधिः कार्य इति वाचनाविधि । ७ ।

निरुद्धनिमित्त या तव करइ इत्युक्त्वा उपवासं, आयंबिलं, एगासण वा, प्रत्याख्यान कारयति, उपवासे आयंबिले निरुद्धत्ति वक्तव्य, एकाशने निर्विकृतिके च निमित्तेति वक्तव्य । ततः प्रथमक्षमाश्रमणेन बहुवेल सदिसावेमि द्वितीयक्षमाश्रमणेन बहुवेल करेमि तृ० क्ष० बइसण संदिसावेमि च० क्ष० बइसण ठाएमि प० क्ष० सज्झाय संदिसावेमि ष० क्ष० सज्झाय करेमि सप्त० क्ष० पांगुरणं संदिसावेमि अष्टम० क्ष० पागुरण पडिगाहेमि नवम० क्ष० कट्ठासण संदिसावेमि दसम० क्ष० कट्ठासण पडिगाहेमि । ततो मुखवस्त्रिका प्रतिलेख्य वन्दनकद्वय ददाति, गुरुर्वदति सुखतप उपधानवाही वदति तुम्हारइ प्रसादइ इति प्रभातसंबन्धी उपधानविधिः । ५ ।

अथ उपधाने तृतीय-प्रहर-सर्वविधिर्लिख्यते, तथाहि—तृतीयप्रहरस्य प्रतिलेखनाया जाताया स्थापनाग्रे मालिकादेशेन ईर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य प्रथमक्षमाश्रमणेन पडिलेहणं करेमि द्वितीय क्ष० पोसहसाल पमज्जेमि, इत्युक्त्वा मुखवस्त्रिकां प्रतिलिखति, एव क्षमाश्रमणद्वयदानपूर्वं अङ्गप्रतिलेखना मुखवस्त्रिकां प्रतिलिखति, ततो वसति प्रमार्जयति तत्र यदि तस्मिन् दिने भोजन कृत भवति, तदा पदस्थसमीपे क्रियाकरणादर्वाक् परिधानवेषं एक प्रतिलिखति न शेषवस्त्राणि, अथ यदि तस्मिन् दिने उपवासो भवति, तदैक वेषमपि न प्रतिलिखति, तत पदस्थसमीपे समागत्य ईर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य प्रतिलेखना अङ्गप्रतिलेखना च पुनर्गुरुसमक्ष करोति, ततो मुखवस्त्रिका प्रतिलिख्य वन्दनकपट्ट ददाति ततश्चतुर्विधाहार त्रिविधाहार वा प्रत्याख्यान कृत्वा, क्षमाश्रमणदशकं ददाति, तथा—ओहि पडिलेहण सदिसावेमि १ ओहि

पडिलेहण करेमि २ सज्झाय स० ३ सज्झाय क० ४ वइसण स०५ वइसण क० ६ पागुरण स० ७ पागुरण पडिग्गहेमि ८ कट्ठासण संदि० ९ कट्ठासण पडिग्गहेमि १० पुनर्मुखवस्त्रिका प्रतिलिख्य वन्दनकद्वय दत्त्वा सुखतपेति पृच्छा, उपधानवाहि भणति तुम्हारइ प्रसादइ । ततः सर्वोपकरणानि प्रतिलिखति मात्रकादिकमपि सर्वं प्रतिलिख्यते । तथा यस्मिन् दिने भुक्तं तस्मिन् दिने पउणपहरप्रतिलेखनाया स्थालीकचोलादिक सर्वमपि भुज्यमान प्रतिलिखति, उपवासदिने तु न, इति उपधाने तृतीयप्रहरसंबन्धी विधिः । ६ ।

अथ वाचनाविधिर्लिख्यते—सन्ध्याया प्रथम चतुर्विधाहार कृत्वा ईर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य मुखवस्त्रिका प्रतिलिख्य वन्दनकद्वय दत्त्वा पहिलइ उपधानि पचमगलमहासुअखधस्स पढमवायणापडिगहणत्थ काउस्सग्ग करावेमो, पहिलइ उपधानि पचमगलमहासुयखधपढमवायणानिमित्त करेमि काउस्सग्ग अन्नत्थू० इत्यादि भणनपूर्व कायोत्सर्गे सागरवरगभीरा यावत् लोगस्स १ चिन्त्यते, पारिते च सपूर्ण लो० भणित्वा, ततः क्षमाश्रमणपूर्वं इच्छाकारेण पचमगलमहासुयखधस्स पढमवायणा पडिगहणत्थ चेइआइ वदावेह गुरुर्भणति वदावेमो, वासक्षेप करावेह गुरुर्भणति करावेमो ततो वासक्षेपः कार्यः, ततश्चैत्यवन्दनं तत क्षमाश्रमणपूर्वं इच्छाकारेण सदिसह भगवन् वायण सदिसावेमि वीये खमासमणे वायण पडिगहेमि, ततः क्षमाश्रमण दत्त्वा उपधानवाहिन करद्वयगृहीतमुखवस्त्रिकाच्छादितमुखस्य अर्धावनतगात्रस्य नमस्कारत्रयपूर्वं गुरुर्वारत्रय तत्तत्सूत्रालापकस्य वाचना ददाति, ततो वायणामाहि मिच्छामि दुक्कडमिति वाक्य प्रान्ते, एव इरियावहियसुअखधादिनामोद्देशेन सर्वेषा उपधानाना वाचनाविधिः कार्य इति वाचनाविधि । ७ ।

अथ उत्क्षेपविधिमाह–प्रथम ईर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य मुखवस्त्रिका प्रतिलिख्य वन्दनकद्वय दत्त्वा क्षमाश्रमणपूर्वं उपधानवाही भणति—"पहिलइ उपधानि पचमगलमहासुअखंधतव उक्खिवह" गुरुर्भणति–उक्खिवामो, पहिलइ उपधानि पचमगल महासुअखध उक्खेवावणि अ नदिपवेसावणीय करेमि काउस्सग्ग अन्नत्थूससिएण"मित्यादि पूर्वं कायोत्सर्गे चदेसु निम्मलयरापर्यन्त चतुर्विंशतिस्तवमेकं चिन्तयित्वा पारिते च सपूर्णं कथयित्वा, क्षमाश्रमणदानपूर्वं भणति, पहिलइ उपधानि पचमगलमहासुअखध–उक्खिवावणीय चेइआइ वदावेह, गुरुर्भणति वदावेमो वासक्षेप करावेह गुरुर्भणति करावेमो, ततो वासक्षेपपूर्वं संपूर्णं चैत्यवन्दनं क्रियते । एव सर्वत्रोपधानेषु उत्क्षेपो ज्ञेयो, नवर प्रथमोपधानद्वये नदिमध्ये कार्यते उत्क्षेप । शेषोपधानेषु तु न नन्दिमध्ये कार्यते । अथ यद्दिने न नन्दि तदा प्रातः प्रवेशदिने उत्क्षेप कार्यते, पर निजनिजोपधाननामादिभिः आलापेन कार्यः इति उत्क्षेपविधिः । ८ । अथ निक्षेपविधिमाह—

तपोऽवसानदिने सन्ध्याया कृतचतुर्विधाहारः प्रातर्वा ईर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य मुखवस्त्रिका प्रतिलिख्य वन्दनकद्वयं दत्त्वा उपधानतपोवाही भणति "इच्छाकारेण संदिसह भगवन् अमुगतव निक्खिवेह" गुरुर्भणति "निक्खिवामो", तत इच्छं ति भणित्वा क्षमाश्रमणं दत्त्वा भणति "इच्छाकारेण सदिसह भगवन् अमुगतवनिक्खिवणत्थ काउस्सग्ग करावेह" गुरुर्भणति "करावेमो, इच्छामि खमासमणो० अमुगतवनिक्खिवणत्थं करेमि काउस्सग्ग अन्नत्थू" इत्यादि भणित्वा कायोत्सर्गे नमस्कारमेकं चिन्तयित्वा पारितेऽपि नमस्कारमेकं कथयित्वा क्षमाश्रमण दत्त्वा "अमुगतवनिक्खिवणत्थ चेइआइ वदावेह" गुरुर्भणति "वदावेमो" ततः संपूर्णां चैत्यवन्दना करोतीति निक्षेपविधिः । ९ ।

अथ नित्यकर्तव्यतामाह—सा नित्यकर्तव्यता काऽपि शास्त्रोक्ता काऽपि साम्प्रत दृश्यमानपरम्परागम्या, तथाहि—उपधाने श्रावकैर्विकृतिमध्ये एक घृतमेव ग्राह्य नाऽन्या काऽपि विकृतिः १। उपधाने त्रिंशन्निर्विकृतिकाना मध्ये एकमपि निर्विकृतिक न ग्राह्य, तथाविधकारणे तु सति खण्डादिग्रहण यतनया कार्य २। उत्कटद्रव्याणि अपि न ग्राह्याणि ३। आर्द्रहरितशाकोऽपि न ग्राह्यः ४। घृततैलादि व्याघारितशाकोऽपि न ग्राह्यो, धूमितस्तु ग्राह्य ५। तलितपर्पटसीरावटिकादिकमपि न ग्राह्य ६। अन्नादिपरिवेषिका स्त्री कृतरात्रिप्रायश्चित्ता शुद्ध्यति नाऽन्यथा ७। अन्नादिपरिवेषिकाया वस्त्राणि दण्डितखण्डितादिकानि न शुद्ध्यन्ति ८। जेमनादिभूमिस्थानमपि कृतरात्रिप्रायश्चित्तया दण्डितखण्डितादिवस्त्ररहितया प्रमार्जित शुद्ध्यति ९। यावन्ति च वस्त्राद्युपकरणानि तपःप्रवेशप्रथमदिने गृहीतानि भवन्ति तानि सर्वाण्यपि भोग्याभोग्यानि उभयकाल प्रतिलेख्यानि १०। जेमनस्थालीकच्चोलकादीनि तु जेमनदिने पादोनप्रहरप्रतिलेखनासमये प्रतिलेखनीयानि नाऽन्यदा भोजनाभावाच्च ११। कदाचित् हारकुण्डलादिक गृहीत स्वदेहादुत्तार्य स्वगृहादौ मोच्य भवेत् तदा विना उपधान यया स्त्रिया अहोरात्रपौषधो गृहीतोऽभवेत् तस्या हस्ते रात्रौ, न तु दिने उपधानवाहिन्या देय, सा च प्रातः तदुक्तस्थाने मुञ्चति १२। उपधाने सर्वाणि वस्त्राणि स्वय वा मालिकया वा प्रतिलेखितानि शुद्ध्यन्ति १३। सर्वे क्रियानुष्ठान आदेशनिर्देशादिक मालिकादेशेन शुद्ध्यति १४। क्रियानुष्ठानकारिका मालिकाऽप्युभयकाल प्रतिक्रमण करोति, रात्रिप्रायश्चित्त करोति, सप्तवाराश्च देवान् वन्दते तदा शुद्ध्यते नाऽन्यथा १५। रजस्वला दिनत्रय तपसि न पतति १६। महाअ-

स्वाध्यायसत्क ७।८।२ सप्तम्यादिदिनत्रय तपसि न पतति १७। प्रतिक्रमणमध्ये प्रभाते नमस्कारप्रत्याख्यानमेव कार्यं, ततो गुरुसमीपे क्रियावसरे उपवास आचाम्ल निर्विकृतिकं एकाशनं वा कार्यं १८ । प्रत्याख्यानपारणसमये पूर्वं नमस्कार-प्रत्याख्यान पारयति, ततः उपवासादिक १९। प्रथमोपधानद्वयप्रवेशदिने मालादिने च यदि नन्द्याडम्बरेण उत्सूरता भवति पौषधादि कर्तुं न शक्यते, तदा तृतीयप्रहरप्रतिलेखनानंतर सर्वोपकरणानि प्रतिलिख्य रात्रिपौषधोऽवश्य ग्राह्यः २०। प्रातरुपधानवाही गुरुसमीपे समागत्य ईर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य पौषध सामायिक च लात्वा प्रतिलेखना अङ्गप्रतिलेखनां च करोति, ततो मुखवस्त्रिकां प्रतिलिख्य उवहि पडिलेहण सदिसावेमि उवहि पडिलेहण करेमीति क्षमाश्र-मणद्वय ददाति, ततो वन्दनकद्वदानानन्तर क्षमाश्रमणदशक ददाति, तत्क्रमश्चाऽयं—बहुवेल सदि० १ बहुवेल करेमि० २ बइसण स० ३ बइसण ठाएमि ४ सज्झाय संदि० ५ सज्झाय क० ६ पांगुरण सदि० ७ पांगुरण पडिग्गहेमि ८ कट्ठा-सण सदि०९ कट्ठासण पडिग्गहेमि १०। ततो वन्दनकद्वयदानपूर्वं सुखतपःपृच्छा २१। सन्ध्यायामपि एवमेव क्रिया करण, नवर पूर्वं प्रतिलेखना अङ्गप्रतिलेखना च करोति, न उवहि प्रतिलेखना। ततो गुरोर्वन्दनकद्वदानानन्तर क्षमाश्रमणदशकदानमिषं उवहि पडिलेहण सदि० उवहि पडिलेहण करेमि २ सज्झायं सदि० ३ सज्झाय क० ४ वइ-सणं सं० ५ बइसण ठा० ६ शेष पूर्ववत् १०। २२। पृथक् प्रतिक्रमणसञ्जातत पाक्षिकवन्दनकानि सुखतपःपृच्छा-पर्यन्तां क्रिया सर्वामपि कृत्वा ज्ञेयानि २३। मालापरिधाने सन्ध्यायां माला अभिमन्त्रयित्वा स्वगृहे रात्रिजागरण कृत्वा

प्रातर्गच्छाधिपतिपार्श्वे माला परिधातव्या, तदनु तत् दिनात् दिनदशक दशाहिका कार्या, तत्र पौषधग्रहणाभावेऽपि त्रिवि-धाहारमेकाशनं कुर्वन् उपधानवाही च निरारम्भस्तिष्ठति २४। सर्वाण्यपि उपधानानि उत्कृष्टविधिना वहनीयानि तद-भावे श्रावकैः एकान्तरोपवासैः, साधुभिस्तु उपवासाचाम्लनिर्विकृतिकैकाशनै कृत्वा तावन्त उपवासाः पूरणीया न दिनसंख्या नियमोऽस्ति २५। इति नित्यकर्तव्यता ॥ १० ॥

अथ पडिपुन्ना विगइ पारणाविधिमाह—प्रातर्गुरो समीपे समागत्य पृथक् प्रतिक्रमणे कृते च मुखवस्त्रिका प्रति-लिख्य वन्दनकपट्क ददाति, गुरुभिः सम प्रतिक्रमणे कृते वन्दनकद्वयमेव ददाति, ततो गुरुर्भणति "पवेयण पवेयह" इति भणित्वा भणति पडिपुन्नाविगइपारण करेहचि, ततः किंचित् स्वेप्सित प्रत्याख्यान करोति, ततो भणति—गुरुसमक्ष समग्र उपधानमांहे अभक्ति आशातना कीधी हुवे ते मिच्छामि दुक्कड। इति पडिपुन्नाविगइपारणाविधि। ११। ॥ ८७ ॥

॥ इति सप्तोपधानक्रिया–विधिरधिकारः ॥ ८७ ॥

ननु श्रावक–श्राविकाणा निर्विकृतिकप्रत्याख्यानेन उत्कटद्रव्याणि यानि त्याज्यानि सन्ति तानि कानि ? उच्यन्ते—

"खीरी खड खज्जूर सक्करादक्खदाडिमाई य। तिलवट्टी वडिवाइ, करवओ चूरिम च तहा ॥ ९६ ॥
नालिअर मोईअ, मडिअ सतलिय भज्जियाचणए। आसुरिअविलिआ, पणगाइ फिल्लाडियाइ तहा ॥ ९७ ॥
तंदुलकड्डिअ दुद्ध, घोल एयाइ भूरिमेयाइ। उक्कोसगदवाइ, वज्जिज्जा निवि्गइअमि ॥ ९८ ॥"

इति श्रीसन्देहदोलावली (पत्रे ११०) सूत्रगाथात्रयवृत्त्यनुसारेण क्रियते—

तन्नामानि शृणु क्षैरेयी १ दुग्धराद्धसेविका २ खण्डः ३ सखूरः ४ शर्करा ५ द्राक्षा ६ दाडिमकुलिका ७ सहकार ८ राजादन ९ कदलीफल १० नागरङ्गजातिफलानि ११ द्राक्षादीनि नागरङ्गादिफलपर्यन्तानि सचित्तान्यपि उपायेन प्रासुकीकृतानि अत्र ज्ञेयानि, अन्यथा तद्भक्षणासंभवः, गुडपर्पटिका १२ गुडधाना १३ कर्करीयकः १४ फाणित १५ इक्षुरस १६ कसार १७ वर्षोपलाः १८ शर्करातिलकासण्डकतलीपर्यायाः १९ अमृतिका २० तिलकुट्टी २१ साऽपि सचित्ततिलाना चेत्तदा पर्युषिता अग्नितापतप्ता तदा सद्यस्काऽपि अग्निसाना तदापि सद्यस्काऽपि कल्पते, वटकानि काञ्जिकमिश्रानि अग्निज्ञानां पक्वान्नविकृतित्वेन घोलमिश्राना जीवसंसक्तिमत्त्वेन निर्विकृतिके अभक्ष्यत्वात् २२ करम्बो–दधिकृतो दुग्धकृतो वा ज्ञेयः, नतु तक्रकृतः तस्य बदरचूर्णवत् नीरसत्वेनाऽनुत्कृष्टत्वात् २३ चूरिम घृतखण्डादि[गुड]मिश्रित मोदकादिचूर्णं २४ स्नेहमार्चिः २५ तथाकुग २६ कुक्षरि २७ सिद्धपडिका २८ घृततैलाद्येकतरम्रक्षितमण्डका २९ रोट्टिका ३० आस्तानक ३१ आम्लिका ३२ व्याघारिते कुरिका ३३ पूरणादि तेमनानि ३४ व्याघारित राब्रमहेलिका ३५ नालिकेरगरिका ३६ मोदकामण्डितस्नेहमिश्रिता कणिकानिष्पन्ना ३७ अग्नितापगलितपुटद्वयान्तर्न्यस्तगुडमिश्रा रोट्टिका घृताद्यतिमृक्षितरोट्टिका वा ३८ भर्जिका वत्थुलादिशाकः, सापि उत्कालिते घृते तैले वा पक्वा ज्ञेया ३९ अपक्वचणकाः तेऽपि घृते तैले वा पक्वा ग्राह्याः ४० अन्यान्यपि छमकितघालनकानि ४१ आसुरिका–राजिका संस्कृतघोलदध्याद्यन्तर्निक्षिप्तखण्डीकृतसर्षपशाकादिः इयं च सिन्धादिदेशे आहुरिति नाम्ना, जालन्धरे आसुरमिति नाम्ना, अन्यत्र राजिका तिक्तमिति नाम्ना च प्रसिद्धा एवं

च दधिकृता कृता ज्ञेया। यदुक्तं योगविधौ—'तद्दिवसकया दहीकया आसुरी न कप्पइ जोगवाहीणमिति' अतः काञ्जिकवट-कपानीयभक्षणेऽपि न दोषः ४२ आम्लिकापानक चिंचापानक तद् आदिः यस्य तद् तथा, आदिशब्दात् ४३ द्राक्षापानक ४४ नालिकेरपानक ४५ खर्जूरपानक ४६ गुडपानक ४७ किलाटिका फेदहडिनामिका ४८ दुग्धसिद्धद्राक्षा ४९ खुडुहुडी ५० खारिक ५१ मख ५२ वटकादिव्यञ्जनानि ५३ तन्दुलक्वथित दुग्ध पेया इत्यर्थ । अल्पै षष्टिकादितन्दुलैः सम पक्कमित्यर्थः। इद तु तलस्थितसहपक्क तन्दुलादीनामुपरि चत्वारि अङ्गुलानि यावत् वृद्ध ज्ञेय, तदूर्ध्वं वर्धमानं विकृतिरेव, क्षैरेयी तु सान्द्रा भवतीति न तया पौनरुक्त्य ५४ हस्तविलोडितो निर्जलो दधिघोल', स तु विकृतिरेव, पर यो हस्तविलोडित सजलो दधिघोल स उत्कृष्टद्रव्य ५५ गुडमाधुरा ५६ शिखरणी ५७ निर्भञ्जनानि ५८ इत्यादीनि ज्ञेयानि। अत्र पूर्व नामग्राह अनेकानि उत्कृष्टद्रव्याणि उक्तानि। अथ एषामेव विकृतिनिष्पन्नाना नानादेशजत्वेन दुर्लक्षाणा सुखाववोधार्थं व्यापकलक्षणमाह—

"विगई दबेण हया, जात उक्कोसिअ भवे दव।" 'विकृति' क्षीरादिका द्रव्येण तन्दुलादिना हता भग्ना, मोरिता निर्वीर्यीकृतेति यावत्, या काचन पायसादि उत्कर्षित उत्कर्षितसञ्ज्ञ भवेत्॥ 'द्रव्यम्' उत्पन्नरसवीर्यविपाकान्तरत्वात् यथा मथित खण्डादिरसेन हतं शिखरणी १ घृत कणिक्कादिना मिश्रित कूलरिः, चूरिम वा २ वटकादि पक्वान्न काञ्जिकादिनोपहत काञ्जिकवटिकादीनि, पर्पटसुकुमारिकादिरसेणोपहत तैल घृत वा निर्भञ्जन ४ शुण्ठीचूर्णरसेन हतो गुडपाको गुडपर्पटिका ५ इत्यर्थः॥ पुनरुत्कटद्रव्यविस्तराधिकारमिच्छता सन्देहदोलावली—सूत्रवृत्तिप्रमुखा ग्रन्था द्रष्टव्या ॥ ८८ ॥

॥ इति उत्कटद्रव्याधिकार ॥ ८८ ॥

खरतरगच्छाधीशा, जिनचन्द्रयुगप्रधानगुरुराजाः । श्रीपातिसाहिमान्याः, समभूवन् भूमिविख्याता ॥ १ ॥
श्रीपूज्यमुख्यशिष्याः, दक्षाः श्रीसकलचन्द्रनामानः । मद्गुरवो गुणगुरव-स्तेपामेप प्रसादो मे ॥ २ ॥
इत्येव सप्तदशभि-स्तुर्यं प्रश्नोत्तरैः स्फुटम् । प्रकाश कृतवान् पूर्णं, गणि समयसुन्दर ॥ ३ ॥

इति श्रीसमयसुन्दरोपाध्यायविरचिते सामाचारीशतके
पञ्चमप्रकाशे चतुर्थः प्रकाश' समाप्तः ॥ ४ ॥

॥ अथ पञ्चमः प्रकाशः ॥

॥ श्रीमत्स्थम्भणपार्श्वनाथाय नमः ॥

ननु-साध्वीभिर्दशाश्रुतस्कन्धादिच्छेदग्रन्था वाच्यन्ते न वा ? उच्यते-स्वत एव पर न सभाधन्वेन, निषिद्धत्वात् , स्वतो वाचनं तु संगतिमञ्चति । यतः तत्तपोवहन तासां निर्दिष्टमस्ति, अन्यथा तत् तपोवहन अपार्थक स्यात् अपि च 'अन्नेसिं च पवेयणीअमि ति' ता न भणन्ति, अत एव स्वतो वाच्यते, न वाचना अनुज्ञाता तासाम् ॥ ८९ ॥

॥ इति साध्वीना स्वत कल्पसूत्रादिवाचनाधिकारः ॥ ८९ ॥

ननु-प्रतिक्रमणद्वय करणे षडावश्यकाना कुत्र कुत्र आद्यन्तौ व्यवस्थापितौ ? उच्यते-अत्र वृद्धसंप्रदाय एव, तत्र सायन्तनप्रतिक्रमणे 'करेमि भंते' इत्यत आरभ्य अतिचारकायोत्सर्गपारण यावत् सामायिकावश्यक प्रथम १ । ततश्चतुर्विंशतिस्तवप्रान्ते चतुर्विंशतिस्तवआवश्यकं द्वितीय २ । ततो मुखवस्त्रिकाप्रतिलेखनपूर्वं वन्दनक आदितः कृत्वाऽऽलोचनासूत्रं यावत् तृतीय वन्दनावश्यक ३ । ततः प्रतिक्रमणसूत्रत आरभ्य क्षामणावन्दनपूर्वं आयरियउवज्झाए गाथात्रयप्रान्त यावत् चतुर्थं प्रतिक्रमणावश्यक ४ । ततः चारित्रदर्शनज्ञानाना कायोत्सर्गत्रयकरणेन पञ्चम कायोत्सर्गावश्यक ५ । षष्ठ तु प्रत्याख्यानरूप आवश्यक ६ पूर्वं कृतमिति। प्राभातिकप्रतिक्रमणे तु षडावश्यकानि अनुक्रमेण भवन्ति, तथाहि—करेमि भंते

इत्यत आरभ्य चारित्रदर्शनज्ञानकायोत्सर्गपर्यन्त प्रथम सामायिक आवश्यक १। ततो लोकोद्द्योतकरसपूर्णभणनन्प द्वितीय चतुर्विंशतिस्तवावश्यक २। ततो वन्दनालोचनपर्यन्त तृतीय वन्दनावश्यक ३। तत प्रतिक्रमणसूत्रमारभ्य आयरिय उवज्झाए गाथात्रयपर्यन्त यावत् चतुर्थ प्रतिक्रमणावश्यक ४। ततः कायोत्सर्गकरणपूर्वं लोकोद्द्योतकरभणनपर्यंत पञ्चम कायोत्सर्गावश्यक ५। ततो वन्दनकदानपूर्व प्रत्याख्यान क्रियते तत् प्रत्याख्यानावश्यक षष्ठ ६ ॥ ९० ॥

॥ इति षडावश्यकाना आद्यन्तव्यवस्थाधिकारः ॥ ९० ॥

ननु-विंशतिस्थानकतपस का गाथा ?, तत् तपसि च किं गुणन ? तत्रोच्यते—

"अरिहंत-सिद्ध [चेइय] पवयण-गुरु-थेर-बहुस्सुए तवस्सीसु। वच्छलया य तेसिं, अभिक्ख नाणोवओगे य॥ १ ॥

दंसण-विणए आवस्सए अ सीलव्वए निरइयार। खणलव-तव-च्चिआए, वेयावच्चे समाही अ॥ २ ॥

अपुव्वनाणग्गहणे, सुअभत्ती पवयणे पभावणया। एएहिं कारणेहिं, तित्थयरत्त लहइ जीवो॥ ३ ॥"

गुणन इद प्रथमस्थानके तपसि नमो अरिहंताण २००० गुणन अर्हता अष्टप्रकारपूजा क्रियते १। द्वितीयस्थानके नमो सिद्धाणं २००० गुणन पुण्डरीकादिसिद्धभक्तिः क्रियते २। तृतीये नमो पवयणस्स २००० गुणन सघस्स पुस्तकस्य वा भक्तिः क्रियते ३। चतुर्थे नमो आयरियाण २००० गुणन वन्दनादिगुरूणा भक्ति क्रियते ४। पञ्चमे नमो थेराण २००० गुणनं वृद्धस्थविराणां विश्रामणादि भक्ति क्रियते ५। षष्ठे नमो उवज्झायाण २००० गुणनं बहुश्रुतानां भक्तिः क्रियते ६। सप्तमे नमो लोए सव्वसाहूण २००० गुणनं तपस्विनां भक्तिः क्रियते ७। अष्टमे नमो नाणस्स २०००

गुणन पूर्वपठितपाठो गुण्यते ८। नवमे नमो दसणस्स २००० गुणन निरतिचार शुद्धं सम्यक्त्व पाल्यते ९। दशमे नमो
विणयसंपन्नाण २००० गुणन देवगुरुवृद्धाना विनयभक्ति क्रियते १०। एकादशे नमो चारित्तस्स २००० गुणन कालवे-
लाया प्रतिक्रमणद्वयं क्रियते ११। द्वादशे नमो बंभवयधारिणं २००० गुणन द्वादशव्रतपालन विशेषतः क्रियते १२। त्रयो-
दशे नमो किरिआण २००० गुणन सामायिकादिक्रियाया प्रमादो न क्रियते १३। चतुर्दशे नमो तवस्सीण २००० गुणन
विशेषतस्तपः क्रियते १४। पञ्चदशे नमो गोयमस्स २००० गुणन सुपात्राय दान दीयते १५। षोडशे नमो जिणाण २०००
गुणन देवाना वृद्धाना च वैयावृत्य क्रियते १६। सप्तदशे नमो चारित्तधारिण २००० गुणन पौषधपूर्व मन समाधिना स्थात-
व्य १७। अष्टादशे नमो नाणस्स २००० गुणन नवीन श्रुताभ्यास क्रियते १८। एकोनविंशे नमो सुअस्स २००० गुणन
वेष्टनकदवरकादिना पुस्तकपूजा क्रियते १९ विंशे नमो पवयणस्स २००० गुणन जिनशासनोन्नति प्रभावना क्रियते २०
सर्वत्र स्थानकेषु उत्कृष्टतः त्रिकालदेववन्दन १ भूमिसस्तारके शयन २ त्रिकाल देवपूजन ३ उभयकाल प्रतिक्रमण
कर्तव्य ४, एतत्सर्वं सयोगाभावेऽपि च पञ्चशक्रस्तवै देववन्दन कर्तव्यमेव, तप पूर्तौ च विंशतिमोदकादिसर्वपक्वान्नढौक-
नपूर्वं देवगृहे स्नात्र विधाय सघभक्तिः क्रियते ॥ ९१ ॥

॥ इति विंशतिस्थानकतपोविधिरधिकारः ॥ ९१ ॥

ननु–भोजनानन्तर संवरणे वन्दनकानि दीयन्ते–क्रियते तानि किं भुक्तै अभुक्तैर्वा दीयन्ते? उच्यते—भुक्तैरेव नाऽभुक्तै
यतो वन्दनकचूर्णौ अभुक्ताना नियतानि चतुर्दशवन्दनानि अहोरात्रमध्ये प्रोक्तानि, भुक्ताना तु पञ्चदशेति तथा च–

तत्पाठः—एआणि पुवण्हे सत्त एवं अवरण्हे वि सत्त भवन्ति, अणुण्णा वदणगानि सज्झायवंदणगेसु पविसति त्ति काऊ सज्झायवंदणगाणि तिन्नि पडिक्कमणवदणगाणि चत्तारि पसिद्धाणि चेवत्ति सत्त एव चउद्दस हवति अब्भत्तट्ठिअस्स, भत्तट्ठिअस्स पुण पच्चक्खाणवंदणगेण सहिआणि पणरस भवति त्ति १ एव श्रीप्रवचनसारोद्धारे पञ्चसप्ततिद्वारेऽपि (१८४ पत्रे) तथाहि—

"चत्तारि पडिक्कमणे, किइकम्मा तिण्णि हुंति सज्झाए। पुवण्हे अवरण्हे, किइकम्मा चउदस हवति ॥ ६४८ ॥"

व्याख्या—चत्वारि प्रतिक्रमणे कृतिकर्माणि—वन्दनकानि भवन्ति, तत्र आलोचनवन्दनक प्रथम १ क्षामणकवन्दनक द्वितीय २ आचार्यप्रभृति—सर्वसघस्य क्षमणपूर्वमाश्रयणाय वन्दनकं तृतीय ३ प्रत्याख्यानवन्दनक चतुर्थं ४ तथा स्वाध्याये त्रीणि वन्दनकानि, तत्र स्वाध्यायप्रस्थापने एक वन्दनक १ स्वाध्यायप्रवेदने द्वितीय २ स्वाध्यायकरणानन्तर च तृतीय ३ एव पूर्वाह्णे—प्रत्युषसि सप्तवन्दनकानि, अपराह्णे अपि एतानि एव सप्त, कालग्रहणोद्देश १ समुद्देशा २ अनुज्ञादि ३ वन्दनकाना स्वाध्यायवन्दनेषु एव अन्तर्भावात्, सदैव एतानि ध्रुवाणि कृतिकर्माणि प्रतिदिवस चतुर्दश भवन्ति १, अभक्तार्थिकस्य। भक्तार्थिकस्य तु अपराह्णे प्रत्याख्यानवन्दनकेनाऽभ्यधिकानि इति पञ्चदश भवन्तीति २ ॥ एव श्रीआवश्यकचूर्णावपि (४० पत्रे)

पभाए पुव संझाए चत्तारि—पडिक्कमणे वदित्ता अलोएति एक, बितिअं जं अब्भुट्ठियतावसाणे मज्झे वंदति, भत्त-वंदणए कति वदितव्वा ?, जहण्णेणं तिण्णि मज्झिमेण पच वा सत्त वा उक्कोसेणं सव्वेवि, जदि वारसा वक्खेवो वा वो

एगेण ऊणगो दोहिं तिहिं जाव तिण्णि अवस्स वदितषा, एवं देवसिए वि। पक्खिए पच अवस्स, चातुम्मासिए संवत्सरिए य सत्त अवस्स, ते वदितूण ज आयरिअस्स अलिविज्जति तं ततिअ किइकम्म, पच्चक्खाणे चउत्थ किइ-कम्मं। तिण्णि सज्झाए-वदित्ता पट्ठवेति पढम, पट्ठविते पवेयतस्स वितिय, पच्छा पढति, ततो जाहे चउब्भागावसेसा, पोरिसी ताहे पादे पडिलेहिति, जदि न पढति तो वदति, अह पढति तो अवदित्ता पात पडिलेहेतूण पच्छा पढति, काल-वेलाए वदितु पडिक्कमति, अह उग्घाडकालिअ न पढति ताहे वदितु पादे पडिलेहिति, एत ततिय, एव पुव्वण्हे सत्त अवरण्हे वि एते चेव सत्त, एताणि अब्भत्तट्ठिअस्स नियमा, भत्तट्ठिअस्स पच्चक्खाणं अब्भहिअ एताणि अवस्स चोद्दस, इत्यादि ३ इत्यमेव श्रीबृहत्कल्पभाष्ये तद्वृत्तौ (तृतीये उद्देशे) च तथाहि—

"दुगसत्तगकिइकम्मस्स अकरणे होइ मासिय लहुग। आवासगविवरीए, ऊणऽहिए चेव लहुओ य[त्ति] ॥ ४४६९ ॥

वृत्तिः-'दुगसत्तग'त्ति द्वे सप्तके चतुर्दश भवन्तीति कृत्वा पूर्वाह्णाऽपराह्णयोः चतुर्दश वन्दनकानि भवन्ति, कथमिति चेदुच्यते-इह रात्रि-प्रतिक्रमणे चत्वारि वन्दनकानि, तत्रैक आलोचनाया १, द्वितीय क्षामणके २, तृतीयं पाण्मासिक-तपश्चिन्तनकायोत्सर्गार्थे ३, चतुर्थं प्रत्याख्यानग्रहणार्थं इति ४ तथा स्वाध्याये त्रीणि वन्दनकानि, तत्र वृद्धसप्रदाय, सज्झाए वदित्ता पट्ठवेइ, एय पढम १, पवेयं तस्स बीइयं २, पच्छा उद्दिट्ठ समुद्दिट्ठ पढइ, उद्देस-समुद्देस-वदणाण-मिहेव तब्भावो तओ जाहे चउभागावसेसा पोरिसी ताहे पाए पडिलेहेइ जइ न पढिउकामो तो वदइ अह पढिउकामो ताहे अवदित्ता पाए पडिलेहेइ, पडिलेहित्ता पच्छा पढइ, कालवेलाए वंदिउ पाए [पडिलेहण पडिक्कमइ] एयं तइय ३। एत्र पूर्वाह्णे

सप्तवन्दनकानि, अपराह्णेऽपि एवमेव सप्त भवन्ति। तत्र चत्वारि दैवसिकप्रतिक्रमणे, त्रीणि स्वाध्याये अनुज्ञावन्दनाना स्वाध्यायवन्दनेषु अन्तर्भावादिति सर्वसङ्ख्यया चतुर्दश वन्दनकानि भवन्ति, एतच्चाऽभक्तार्थिकं अङ्गीकृत्योक्त, यस्तु भक्तार्थिकस्तस्य भोजनानन्तरभाविप्रत्याख्यानवन्दनकसहितानि पञ्चदश भवन्ति इति, एतेषां मध्यात् एकतरस्याऽपि कृतिकर्मणोऽकरणे मासक लघुक प्रायश्चित्त भवति ॥ ४४६९ ॥ एवं आचारदिनकरेऽपि नवाङ्गीवृत्तिकारक–श्रीअभयदेवसूरिसन्तानीयैः श्रीरुद्रपल्लीगच्छीयैः श्रीवर्धमानसूरिभिः प्रोक्तं, तथाहि—तत्र यः किलाऽऽहारग्राही भवति तदा स वन्दनकद्वयं ददाति, यो नाऽऽहारग्राही तस्य नेति, इत्यादिग्रन्थानुसारेणाऽभक्तार्थिकस्य चतुर्दश वन्दनकानि भवन्ति, भक्तार्थिकस्य च पञ्चदश वन्दनकानि ज्ञेयानि, पश्चात् गच्छरीतिरपि प्रमाणमिति संवरणे भुक्तैरेव वन्दनकानि देयानि नाऽभुक्तैरिति ॥ ९२ ॥

॥ भोजनानन्तर संवरणे वन्दनकानां अधिकारः ॥ ९२ ॥

ननु–चैत्राश्विनमासयोः अस्वाध्यायमेलनस्वाध्यायोत्तारणविधिः कः? उच्यते–चैत्राश्विनमासयो द्वितीयपक्षे प्रतिपदि द्वितीयां वा मुख्यविहारिसाधोः चन्द्रादिबले मुहूर्ते च शुभे सति कल्पत्रेपमेलनं क्रियते, तत्राऽयं विधिः—स्थापनाचार्याग्रे समागत्य ईर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य मुखवस्त्रिका प्रतिलेख्य वन्दनकद्वय दत्त्वा "इच्छामि क्षमाश्रमण" इत्यादि क्षमाश्रमणपूर्वं "सज्झाय निक्खिवित्ति" द्वितीयक्षमाश्रमणेन "सज्झायनिक्खिवणत्थं काउस्सग्ग करु", तृतीयक्षमाश्रमणेन "सज्झाय निक्खिवणत्थं करेमि काउस्सग्ग अन्नत्थूससिएणं" मित्यादिपाठपूर्वं कायोत्सर्गं, तत्र नमस्कारं एकं चिन्तयित्वा पुनर्नमस्कारं एकं कथयित्वा अणुजाणिज्यो इति कथन। अथोत्तारणविधिः—यथाहि. वैशाख–कार्तिकमासयोः [illegible] द्वितीयायाः [illegible]

वारे बृहस्पतिवारे वा भरण्यादिवर्जिते चतुष्पादके नक्षत्रे मुख्यविहारिसाधो चन्द्रादिबले सिद्धियोगे सति कल्पत्रेपोत्तारणा-
नन्तर मध्याह्नात् परतः सायतनप्रतिक्रमणानन्तर वा ईर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य मुखवस्त्रिका प्रतिलेख्य वन्दनकद्वय च दत्त्वा
प्रथमक्षमाश्रमणेन "सज्झाय उक्खिवऊ" द्वितीयक्षमाश्रमणेन "सज्झाय उक्खिवणत्थं काउस्सग्गं करु इच्छ सज्झाय उक्खिव-
णत्थं करेमि काउस्सग्ग अन्नत्थ०" इत्यादि कथनपूर्व कायोत्सर्ग कृत्वा तत्र सागरवरगम्भीरापर्यन्तं लोकोद्द्योतकर चिन्त-
यित्वा पारिते च सपूर्णः कथ्यते १। पुनः क्षमाश्रमणदानपूर्वं "असज्झाय-उहडावणत्थ" कायोत्सर्गः क्रियते, तत्र लोको-
द्द्योतकरचतुष्टय चिन्त्यते, पारिते च सपूर्णः२। पुनः क्षमाश्रमणपूर्वं "खुद्दोवद्दवउहडावणत्थ" कायोत्सर्ग कृत्वा लोको
द्द्योतकरचतुष्टय चिन्तयित्वा पारिते सपूर्णः ३। पुनः क्षमाश्रमणदानपूर्वं शक्रादिसमस्तवेयावच्चगरदेवतानिमित्त कायोत्सर्गः
क्रियते तत्राऽपि लोकोद्द्योतकरचतुष्टय चिन्तयित्वा पारिते सपूर्णमेक कथयित्वा, क्षमाश्रमणदानपूर्वं "सज्झाय सदिसा-
वेमि सज्झायं करेमि निसीहिआए मत्थएण वदामि" इत्युक्त्वे पूर्वमुपविश्य स्वाध्याय क्रियते, तत्र नमस्कारत्रयपूर्व "धम्मो-
मगलमुक्किट्ठमि"त्यादि षड्जीवनिकायाध्ययन यावत् मधुरस्वरेण स्वाध्याय कर्तव्य । ततोऽनुज्येष्ठ साधुभि प्रत्येक वन्दना
कर्तव्या, मुख्यविहारिणा वाच्य च "सिद्धाव भणओ भणावओ तप वहओ वहडावओ" इत्यादि ॥ ९२ ॥

॥ इति अस्वाध्यायमेलनाऽस्वाध्यायोत्तारणविधिरधिकार ॥ ९३ ॥

ननु-द्वितीया-पञ्चम्यष्टम्येकादशी-चतुर्दशीरूपाः पञ्चतिथयो या विद्यन्ते तासु धर्मार्थिनो विशेषेणैकाशन-विकृतिप्रत्या-

सप्तवन्दनकानि, अपराह्णेऽपि एवमेव सप्त भवन्ति। तत्र चत्वारि दैवसिकप्रतिक्रमणे, त्रीणि स्वाध्याये अनुज्ञावन्दनानां स्वाध्यायवन्दनेषु अन्तर्भावादिति सर्वसङ्ख्यया चतुर्दश वन्दनकानि भवन्ति, एतच्चाऽभक्तार्थिकं अङ्गीकृत्योक्तं, यस्तु भक्तार्थिकस्तस्य भोजनानन्तरभाविप्रत्याख्यानवन्दनकसहितानि पञ्चदश भवन्ति इति, एतेषां मध्यात् एकतरस्याऽपि कृतिकर्मणोऽकरणे मासकं लघुकं प्रायश्चित्तं भवति॥ ४४६९॥ एवं आचारदिनकरेऽपि नवाङ्गीवृत्तिकारक–श्रीअभयदेवसूरिसन्तानीये श्रीरुद्रपल्लीगच्छीये श्रीवर्धमानसूरिभिः प्रोक्तं, तथाहि—तत्र यः किलाऽऽहारग्राही भवति तदा स वन्दनकद्वयं ददाति, यो नाऽऽहारग्राही तस्य नेति, इत्यादिग्रन्थानुसारेणाऽभक्तार्थिकस्य चतुर्दश वन्दनकानि भवन्ति, भक्तार्थिकस्य च पञ्चदश वन्दनकानि ज्ञेयानि, पश्चात् गच्छरीतिरपि प्रमाणमिति संवरणे भुक्तैरेव वन्दनकानि देयानि नाऽभुक्तैरिति॥ ९२॥

॥ भोजनानन्तरं संवरणे वन्दनकानां अधिकारः॥ ९२॥

ननु–चैत्राश्विनमासयोः अस्वाध्यायमेलनऽस्वाध्यायोच्चारणविधिः कः? उच्यते–चैत्राश्विनमासयोः द्वितीयपक्षे प्रतिपदि द्वितीयां वा मुख्यविहारिसाधोः चन्द्रादिबले मुहूर्ते च शुभे सति कल्यत्रेपमेलनं क्रियते, तत्राऽयं विधिः—स्थापनाचार्याग्रे समागत्य ईर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य मुखवस्त्रिकां प्रतिलेख्य वन्दनकद्वयं दत्त्वा "इच्छामि क्षमाश्रमण" इत्यादि क्षमाश्रमणपूर्वं "सज्झाय निक्खिवउं" द्वितीयक्षमाश्रमणेन "सज्झायनिक्खिवणत्थं काउस्सग्गं करुं", तृतीयक्षमाश्रमणेन "सज्झाय निक्खिवणत्थं करेमि काउस्सग्गं अन्नत्थूससिएणं"मित्यादिपाठपूर्वं कायोत्सर्गं, तत्र नमस्कारं एकं चिन्तयित्वा पुनर्नमस्कारं एकं कथयित्वा अणुजाणिज्जो इति कथनं। अथोच्चारणविधिः—यथाहि, वैशाख–कार्तिकमासयोः प्रथमपक्षे द्वितीयातः पश्चात् सोम-

वारे बृहस्पतिवारे वा भरण्यादिवर्जिते ममुष्यादके नक्षत्रे मुख्यविहारिसाधोः चन्द्रादिवले सिद्धियोगे सति कल्पत्रेपोच्चारणानन्तर मध्याह्नात् परतः सायतनप्रतिक्रमणानन्तर वा ईर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य मुखवस्त्रिका प्रतिलेख्य वन्दनकद्वय च दत्त्वा प्रथमक्षमाश्रमणेन "सज्झायं उक्खिवऊ" द्वितीयक्षमाश्रमणेन "सज्झाय उक्खिवणत्थ काउस्सगं करु इच्छ सज्झाय उक्खिवणत्थं करेमि काउस्सग अन्नत्थ०" इत्यादि कथनपूर्वं कायोत्सर्गं कृत्वा तत्र सागरवरगम्भीरापर्यन्तं लोकोद्द्योतकर चिन्तयित्वा पारिते च सपूर्णः कथ्यते १। पुनः क्षमाश्रमणदानपूर्वं "असज्झाय-उहडावणत्थ" कायोत्सर्गः क्रियते, तत्र लोकोद्द्योतकरचतुष्टय चिन्त्यते, पारिते च संपूर्णः २। पुनः क्षमाश्रमणपूर्वं "खुद्दोवद्दवउहडावणत्थ" कायोत्सर्गं कृत्वा लोकोद्द्योतकरचतुष्टय चिन्तयित्वा पारिते संपूर्णः ३। पुनः क्षमाश्रमणदानपूर्वं शक्रादिसमस्तवेयावच्चगरदेवतानिमित्त कायोत्सर्ग क्रियते तत्राऽपि लोकोद्द्योतकरचतुष्टय चिन्तयित्वा पारिते सपूर्णमेक कथयित्वा, क्षमाश्रमणदानपूर्वं "सज्झाय सदिसावेमि सज्झाय करेमि निसीहिआए मत्थएण वदामि" इत्युक्ते पूर्वमुपविश्य स्वाध्यायः क्रियते, तत्र नमस्कारत्रयपूर्वं "धम्मो-मगलमुक्किट्ठमि"त्यादि षड्जीवनिकायाध्ययन यावत् मधुरस्वरेण स्वाध्याय कर्तव्यः। ततोऽनुज्येष्ठ साधुभि प्रत्येक वन्दना कर्तव्या, मुख्यविहारिणा वाच्य च "सिद्धांत भणओ भणावओ तप वहओ वहडावओ" इत्यादि ॥ ९२ ॥

॥ इति अस्वाध्यायमेलनाऽस्वाध्यायोच्चारणविधिरधिकार ॥ ९२ ॥

ननु-द्वितीया-पञ्चम्यष्टम्येकादशी-चतुर्दशीरूपाः पञ्चतिथयो या विद्यन्ते तासु धर्मार्थिनो विशेषेणैकाशन-विकृतिमत्या-

ख्यानादिकं प्रत्याख्यानं कुर्वन्तो दृश्यन्ते । तत्राऽष्टमी—चतुर्दश्यो तपोनियमः क्रियमाणः सगच्छते, तयो पुण्यतिथित्वेन लोके प्रसिद्धत्वात्, पर्वत्वेन आगमेषु उक्तत्वाच्च, पर्वणि च तपो बहुगुणमेव भवति, यदुक्त—

"उत्तरकरणं एगग्गया य आलोय—चेइयवंदणया । मगलधम्मकहा वि अ, पवेसु तवो गुणा हुति ॥ १ ॥"

न पुनर्द्वितीयादिषु तद्विपरीतत्वात् अथवा सत्कृत्यत्वात् असौ अविशेषेण पञ्चदशस्वपि तिथिषु युज्यते, न पुन प्रतिनियतासु तासां अनागमिकत्वेन मिथ्यात्वहेतुत्वात्, इति चेत् सत्य, यद्यपि एताः पुण्यदिनत्वेन लोके न प्रसिद्धा, नाऽपि पर्वत्वेनाऽऽगमेऽपि उक्ता दृश्यन्ते, तथापि केनाऽपि कारणेन बहुश्रुतैः आदृताः, तथाहि—श्रावकविधौ पण्डितराजपरमार्हतधनपालेनोक्तम्—

"पचविहविसयसुख, उवभुजइ परमिएसु दिवसेसु । तीव्वाभिलासविरओ, परिहरओ पंचसु तिहिसु ॥ १ ॥"

इत्येता एव पञ्च तिथयः पञ्चदशीसहिताः षट् भवन्ति ता अपि श्रुतधरैः आदृताः, तथाहि दिनकृत्ये (७ पत्रे)—

"छण्हं तिहीण मज्झंमि का तिही अज्ज वासरे । किं वा कल्लाणग अज्ज—लोगनाहाण [मतिय] सति य ॥२१॥" इति ।

ननु—सामान्योक्तौ कथ ज्ञायते तैः एता एव विवक्षिता नाऽन्या ? इति चेदुच्यते—वृद्धव्यवहारात् तेषामेव ग्रन्थान्तरे उक्तत्वाच्च, तथाहि तद्ग्रन्थः—"बहिठ्ठ १ ठुमि २ चउद्दसीसु ३ च पुन्निम ४ वी एगारसि ५ पचमी ६ दोगासणादि तवं १ इति आगमिकवद्बहुमाननीयाः श्रुतधरवचनस्य प्रायः श्रुतमूलत्वादिति श्रीसन्देहदोलावलीवृहद्वृत्तौ चतुश्चत्वारिं

शङ्गाथा ४४ व्याख्याने । पुनर्महानिशीथे सप्तमाध्ययने, "अट्ठमी १ चउद्दसी २ नाणपचमी ३ पज्जोसवण ४ चाउमासिए ५ चउत्थाट्ठमछट्ठे न करिज्जा खवण"मिति ॥ ९४ ॥

॥ इति पञ्चतिथीना नामाधिकारः ॥ ९४ ॥

ननु–प्राभातिक प्रतिक्रमणं कुत्र स्थाने पूर्णीभूत कस्मात् स्थानात् छन्दनादोषो न भवति ? उच्यते–देववन्दनानन्तर श्रीआचार्यादिवन्दनाक्षमाश्रमणत्रये दत्ते सति रात्रिकप्रतिक्रमण सपूर्ण, ततः पर आन्तरणीदोषो न भवति, तथैव प्रतिक्रमण प्रान्तता, श्रीजिनप्रभसूरिभिः श्रीविधिप्रपायां लिखिता, तथाहि—"अरिहतचेइआइ इच्चाइ पढिय थुइचउक्केण चेइए वदेइ, जावति चेइआइ इच्चाइ गाहादुगथुत्त पणिहाणगाहाओ न भणेइ, तओ आयरियाइं वदेइ तओ वेलाए पडिलेहणाइ करेइ"त्ति । एवमेव तरुणप्रभसूरिकृतषडावश्यकबालावबोधेऽपि, तथाहि—"एगखमासमणि आचार्यमिश्र वांदीयइ, बीजै खमासमणि उपाध्यायमिश्र वादीयइ, त्रीजै खमासमणि सर्वसाधु वादीयइ एतलै रात्रिप्रतिक्रमण सपूर्ण थयु, तउ पछै कम्मभूमि पढमसंघयणि इत्यादि नमस्कार श्रीऋषभवर्धमानक इत्यादि स्तवनप्रतिलेखनाकुलकादिक 'अड्ढावयमि उसभो' इत्यादि प्रभातमागलिक्य भावनाकुलकसज्झाय करइ ॥ ९५ ॥

॥ इति प्राभातिकप्रतिक्रमणप्रान्तताधिकारः ॥ ९५ ॥

ननु–सामायिकस्थ श्रावक उत्तरीय प्रावरण प्रावृणोति किं वा केवलपरिधानशाटक एव तिष्ठति ? उच्यते—नोत्तरीयप्रावरण प्रावृणोति, तस्य सतोऽपि सामायिकग्रहणसमये व्युत्सर्जनत्वोक्तत्वात्, यदुक्त श्रीआवश्यकचूर्णौ, तथाहि—"सो म

फिर सामाइअ करिंतो मउडं अपणेइ १ कुंडलाणि २ नाममुद्द ३ तबोल ४ पावारगमाइ वोसरइ" इति । तत सामायिकस्य उत्सर्गतः अप्रावरण एव तिष्ठति, तदानीं तस्य यतिभूतत्वात्, यदुक्त 'हेमंतेसु अवाउडे ति, समणो इव सावओ हवइ जम्हा' इति वचनाच्च, अपवादतस्तु काष्ठदाहशीतादिकारणमाश्रित्य त्रीणि उत्तरीयाणि प्रावरितु कल्पन्ते नाऽधिकानि, तान्यपि कालप्रतिलेखितानि तस्य यतिवृत्तित्वात् यतीनां च शीताद्यपवादे कल्पत्रयस्य क्रमेण प्रावरणाना ग्रहणमुक्त, तथैव च ओघनिर्युक्तिभाष्ये भणितं, तथाहि–"जाहे सह वि न तरे ताहे निविङ्गेग पाउणे खोम । तेण वि असंथरतो दो खोमि पाउणे ताहे ॥१॥" तहवि असंथरतो तईअ ओण्णि पाउणे" इत्येवमेव श्रीसन्देहदोलावलीसूत्रे (६८ पत्रे) प्रोक्त, तथाहि—

"उस्सग्गनयेणं सावगस्स परिहाण साडगावसर । कप्पइ पाउरणाइ, न सेसमववायओ तिन्नि ॥ ४६ ॥"

यत एव प्रावरणपरिभोगः अपवादिकोऽत एव असौ परिधानाद् अन्यवस्त्र शीतदशमशकादिकारणत प्रतिसेवितुकाम एव सामायिकग्रहणक्षणे प्रावरणं संदेशयति नाऽन्यथा यथा उष्णकालादौ इति भाव । ननु–कृतसामायिकाया श्राविकाया उत्सर्गतः कति वस्त्राणि प्रतिपादितानि सन्ति ? उच्यते—परिधानशाटिका १ कञ्चुक २ उपरितनांशुक चेति ३ वस्त्रत्रय स्वदेहे यथास्थानोपयुक्त सत् कल्पते । अयमभिप्रायो यद्यपि सामायिकग्रहणवेलायां परिधानादन्यः सर्वोऽपि परिग्रह सावद्यव्यापारहेतुत्वात् व्युत्सृज्यतया उक्तः, इति अप्रतिलेख्यत्वात् अशुनवत् कञ्चुलिकागुणितशाटिके न सामायिके परिमोक्तुं अर्हत, तथाऽपि स्वस्याऽन्येषा च अशुभभावहेतुः स्तनस्तननेत्रजघनाद्यङ्गावयवाच्छादकतया बहुगुणा, कञ्चुलिका शाटिका प्रच्छदपटा इत्येतान् सामायिकेऽपि न व्युत्सृजन्ति, जिनवचनबहुमानात् महासत्त्वः श्राविकाः तथा

कय अन्यदा व्युत्सृजन्ति, तथा च या गृहिण्यो नीरोगा अपि सम्यक्त्वप्रतिपत्त्यनन्तर स्वदेशानुरोधाद्वा १ घर्मादि-कारणाद्वा २ वस्त्रमालिन्यादि भयाद्वा ३ यूकापातादिशङ्कया वा ४ वैधव्यस्थित्या वा ५ अपरिहितकञ्चुका अस्थानविदीर्णपरिधाना अस्थगितशिरसः परिधानाञ्चलस्थगितशिरसो वा स्त्रीवृन्दमध्येऽपि चिर तिष्ठन्ति । किं पुनः पुरुषा—लोके ता विराधका एव बोद्धव्याः प्रवचनलाघवहेतुत्वादिति, एवमेव कृतसामायिकाया श्राविकाया उत्सर्गतो वस्त्रत्रयस्यैव ग्रहण श्रीसन्देहदोलावलीसूत्रे (६९ पत्रे) युगप्रधानश्रीजिनदत्तसूरिभिर्लिखितमस्ति, तथाहि—

"एव कयसामइया, वि साविगा पढमनयमएणेह । कडिसाडगकचुयमु—त्तरीज्ज—वत्थाणि धारेइ ॥ ४७ ॥" गाथा ।

ननु—कृतसामायिकश्राविकाया यद् वस्त्रत्रय उत्सर्गतः प्रतिपादित तत् ज्ञात, पर अपवादतः सा कियन्ति वस्त्राणि बिभृयात् ? उच्यते—शीतादिकारणे सति प्रागुक्तपरिधानशाटक—कञ्चुकोत्तरीयरूपाणा औत्सर्गिकवस्त्राणामुपरि पुन प्राचरणवस्त्रत्रयेण अङ्गानि आच्छादयति, अत एव शरीरलग्नवस्त्रत्रयादधिक एक द्वे वा त्रीणि वा च वस्त्राणि प्रावरीतुकामाऽपि असौ प्रावरण संदिशति एव प्रावृणोति नाऽन्यथा । प्रतिक्रमणे तु षोढाऽऽवश्यककरणवेलाया पुनस्त्रिपद शीताघवाधाद्यपवादपरिगृहीत प्रावरणरूप वस्त्रस्थानत्रय परिहरति, स्वस्थानोपयुक्तैकशाटिकाकञ्चुकोत्तरीयेभ्योऽन्यत् प्रतिक्रमणकाले श्राविकाया न कल्पते इत्यर्थः । इत्थमेव कृतसामायिकायाः श्राविकायाः अपवादपदेन श्रीजिनदत्तसूरियुगप्रधानैरपि सन्देहदोलावलीसूत्रे (६९ पत्रे) प्रतिपादितमस्ति । तथाहि—

"चीअपएण तिण्णुवरि तिहिं तु वत्थेहिं पाउमगी उ । सामाइअवय पालइ, तिपय परिहरइ पडिक्कमणे ॥ ४८ ॥"

ननु—अपवादे निर्ग्रन्थानां कल्पसप्तकं अनुज्ञातमस्ति, तथाहि कल्पभाष्ये तृतीयोद्देशे—

"अप्पा असयरतो, निवारिओ होइ तिही वत्थेहिं । गिण्हति गुरुविदिण्णे, पगासपडिलेहणे सत्त ॥ ३९८५ ॥

तिन्नि कसिणे जहन्ने, पंच य पडिदुब्बलाइँ गेण्हेज्जा । सत्त य पडिजुण्णाइ, एय उक्कोसग गहणं ॥ ३९८६ ॥" इति,

'निवारितो होइ'त्ति अग्न्यादिविराधनातो निवारितो भवतीत्यर्थः । तत्कथं सामायिकस्थत्वेन निर्ग्रन्थतुल्यस्याऽपि श्राद्धस्य अपवादतः त्रीणि एव उक्तानि, कथं वा सामायिकस्थत्वेन निर्ग्रन्थीसमानायाः श्राविकाया अपि त्रीण्येव उक्तानि ? इति चेत् उच्यते—यतीनां यावत् जीविकव्रतत्वेन विकृष्टतपःकारितत्वेन शीतलाहारभोजित्वेन अनभ्यङ्गशरीरत्वेन प्रायो मलिन-जीर्णवस्त्रत्वेन अनिवातोपाश्रयत्वेन रूक्षवृत्तित्वेन च शीतं प्रचुरं लगति, तेन च सोढेन अल्पसंहननत्वेन ते घनं आबा-ध्यन्ते इति तेषां सप्त उपदिष्टानि, श्राद्धास्तु मुहूर्तमात्रपाल्यसामायिकव्रतत्वादिना तद्विपरीता इति तेषां कियतापि शीतेन सोढेनाऽपि न कदाचित् आबाधा भवतीति त्रीणि एव उक्तानि, एवं श्राविकाणामपि भाव्यं, अत्यन्तापवादे तु एवं "जहा समाहिं बहूणि वि कप्पाइं पाउणइ" इति वचनात् साधूनामिव द्वयानामपि एषां बहूनि अपि प्रावरीतुं कल्पन्ते । यदि वा विकृष्टतपःप्रतिपत्तिवशात् यदा एष सामायिके चिरकालं तिष्ठति, यथोपधानतपोवाही, तदा अस्य गृहस्थस्याऽपि तावन्ति प्रावरणानि कल्पन्ते, यावद्भिः प्रावृतैः शीतघर्मादिना न आक्रम्यते, यद्यपि उपधानतपोवाही पौषधस्थ एवोच्यते न सामायिकस्थः, तथापि पौषधे सति अवश्यमेव सामायिकं भवतीति, तदीया एव सर्वाऽपि उपसर्गापवादादिव्यवस्था

तत्र भवति, केवल शयासंस्तारकादिविधिः एवाऽत्राऽधिकः । तन्मूलस्य शयनविधेः पौषधे एव उक्तत्वादिति । 'पुर्ध जाहे तह वि' इत्याद्योघनिर्युक्तिभाष्येण कल्पत्रयस्य प्रावरणमेव अपवादिक साधोः उक्त । ननु ग्रहण, यतः औघिको पकरणान्तर्गतत्वेन उत्सर्गेण साधु कल्पत्रयं गृह्णाति यदुक्त चतुर्दशउपकरणसंख्याया, 'तिन्नेव य पच्छादगा' इति केवलमिदं संवर्त्तितमेव सत् उत्सर्गेण वामस्कन्धेन वहति शीतवातादिकारणेन पुन प्रावृणोति, अत्र तु 'गिण्हई गुरुय दिन्ने' इत्यादिना कल्पभाष्येण कल्पसप्तकस्य ग्रहणमेव अपवादिकं उक्त, ततो यतिः उत्सर्गेण तिस्रः प्रच्छादकाः सगृह्णाति अपवादतस्तु सप्त प्रावृणोति च, तिस्रोऽपि सप्ताऽपि अपवादतः एवेति न पूर्वापरविरोध इत्यर्थ', पुनरत्राऽर्थे विस्तरार्थिना युगप्रधानश्रीजिनदत्तसूरिविरचितं सन्देहदोलावलीसूत्र तद्वृत्तिश्च द्रष्टव्ये ॥

इति साधूनां उत्सर्गे वस्त्राणामेकं, अपवादे त्रय, अत्यन्तापवादे सप्तक ।

कृतसामायिकश्राद्धाना उत्सर्गे एक, अपवादे त्रयं, श्राविकाणा उत्सर्गे त्रय अपवादे पट्ट इत्यधिकारः ॥ ९६ ॥

ननु—"गुरुविरहंमि अ ठवणा" इति वचनप्रामाण्यात् काष्ठादिस्थापना स्थाप्यते तत् युक्तं, पर सा स्थापना गुरो वा अर्हतो वा यदि गुरोः तदा प्रतिक्रमणादौ क्रियमाणे शक्रस्तवपाठ' तदग्रे न युक्तः, अथ यदि अर्हत' स्थापना तदा 'गुरुविरहमि अ ठवणा' इति वाक्य हृदि निधाय तत् स्थापन असगत इव स्यात्, ततः किं तत्त्व ? तत्रोच्यते—एका काष्ठादिस्थापना पञ्चानामपि परमेष्ठिना अस्ति, अत्र पञ्चाऽपि परमेष्ठिन स्थापिताः सन्ति । अथ कश्चित् प्रेरयिष्यति श्राविकाभिः गुरूणा संघट्टो रक्षणीयः, तर्हि कथ आर्यिकाः स्थापनाचार्य स्थापयन्ति ? अथ निजमहत्तरा कल्प्यते इति चेत् तत्र स्थापनाचार्य

पञ्चपरमेष्ठिनः स्थाप्यन्ते न साध्व्यः तथा च स्थापनायां संघट्टो भवतीति अचेतनत्वात् तीर्थंकरस्थापनावत् यथा श्राविकाणां तीर्थंकरप्रतिमासंघट्टो न भवति एवं स्थापनाचार्यस्याऽपि । यदुक्त श्रीव्यवहारभाष्ये दशमोद्देशके, तथाहि—

"दसविहवेयावच्च, इमं समासेण होइ नायवं [विन्नेय] । आयरिय–उवज्झाए, थेरे अ तवस्सि सेहे य ॥ १२३ ॥
अंतरतकुलगणे य संघे साहम्मि वेयावच्चे अ । एएसिं तु दसण्ह, कायव्व तेरसपएहिं ॥ १२४ ॥" इति ।

परः प्राह–नन्वत्र आचार्यस्य वैयावृत्य उक्त न तु अर्हतः ? उच्यते–अत्र 'आयरिये' ति पदेन तीर्थङ्करो व्याख्यातोऽस्ति, यदुक्तम्—

"तित्थयरवेयावच्च न भणियमित्थं तु किं न कायवं । किं वा न होइ निज्जर, तहिअ अह चेइआयरिओ ॥ १ ॥
"आयरियग्गहणेणं, तित्थगरो तत्थ होइ गहिओ उ । किं वा न होआयरिओ, आयर उवदिसते अ ॥ १३२ ॥"

तत एकस्यामेव स्थापनायां आवश्यकादिकरणकाले स्थापनाचार्य इति व्यपदिश्यते, चैत्यवन्दनवेलायां तु स्थापनाऽर्हमिति, "जिणविरहंमि अ जिणबिंब ठावणे" ति वचनात् । न चाभ्यं एकत्रैव अर्हद्व्यपदेश आचार्यव्यपदेशश्च विरुध्येत, तयोरन्वयोः अर्हत्त्व–गुरुत्वयो एकत्वसञ्ज्ञावस्य आगमे सस्थापितत्वात्, तच्च प्राग्व्यवहारभाष्यगाथाया आयरियपदेन द्वयमपि दर्शितं, तीर्थङ्करस्य च आचार्यत्वं सर्वत्र सिद्धान्तादिषु प्रतिपादितमस्ति । तत्र श्रीभगवत्यां (११५ पत्रे) श्रीगौतमस्वामिना श्रीमहावीरदेवस्य धर्माचार्यत्व उक्तमस्ति, तथाहि–

"तए ण से भगवं गोयमे खदयं कच्चायणस्सगोत्तं एव वयासी एव खलु खंदया ! मम धम्मायरिए मम

पुनः श्रीभगवत्यां समणे भगवं महावीरे उप्पन्ननाणदंसणधरे अरहा जिणे केवली तियपच्चुप्पन्नमणागयवियाणए" इत्यादि । पुनः श्रीभगवत्यां कोणिकसंग्रामे गाढप्रहारजर्जरिताङ्गो नागपौत्रो वरुणनामा पर्यन्ताराधनाऽभिमुख प्राह "नमुत्थुण समणस्स भगवओ महावीरस्स आइगरस्स जाव संपाविउकामस्स मम धम्मायरियस्स त्ति", पुनः श्रीविशेषावश्यकगाथायामपि धर्माचार्यत्वे—

"ठवणा वि य निअगुरुणो, सुत्ते भते त्ति जेण गणहारी । आमतइ तित्थयरं, सेसा य अप्पणो य गुरु ॥ १ ॥" इति ।

पुनः श्रीउपदेशमालासूत्रे श्रीधर्मदासगणिनाऽपि प्रोक्त—

"आयरिय[भत्ति]धम्मरागो, कस्स सुनक्खत्तमहरिसीसरिसो । अवि जीविअ ववसिअ, न चेव गुरुपरिभवो सहिओ ॥१००॥"

पुनः श्रीपञ्चमाङ्गे सिंहानगारेण रेवत्यग्रेऽपि श्रीमहावीरदेवस्य अर्हतो धर्माचार्यत्व प्रोक्तमस्ति, एवमनेकेषु स्थानेषु अर्हतो धर्माचार्यत्व निगदितमस्ति, अतो न कश्चिद्विरोधः । ननु–भवतु नाम एकस्यामेव अवस्थाया स्थापनाचार्यो वा स्थापनार्हन् वा, परमसौ स्थाप्यप्रमाणमेव कर्तुमुचितो न लघुतरो महत्तरो वा, तावत्प्रमाणे हि तस्मिन् दृष्टे सोऽय इति अध्यवसन्ति तत्रस्थाः, किं नाऽध्यवसितः कृतपुण्यप्रतिनिधिः कृतपुण्य इति तत्पुत्रै इति वाच्य । स्थापनाकल्पस्य आगमे अनियतमानस्यैव प्रतिपादितत्वात् तथाहि आवश्यके–

"अक्खे वराडए वा, कट्ठे पोत्थे य चित्तकम्मे अ । सब्भावमसब्भाव, ठवणाकप्प विआणाहि ॥ १ ॥" इति ।

अथ वराटकाना स्वभावतो एव लघुत्वात् काष्ठाना च याहच्छिकत्वेन अनियतत्वात्, किं च स्थाप्यप्रमाणा एव स्थापना यदि अभविष्यत् तदाऽर्हत्स्थापनाऽपि तादृशेवाऽकारयिष्यत् अर्हश्च उत्कृष्टत पञ्चशतधनुःप्रमाणं एव, जघन्यतस्तु

सद्य हस्तमान एव भवति, तथा च सति तन्मानतो लघुतरार्हत्प्रतिमाः सर्वा अपि अप्रमाणता प्राप्स्यन्ति, साम्प्रतं तु अर्हत् प्रतिमाः लघुतराः प्रतिग्रामं प्रतिनगरं प्रतिदेवगृहं दृश्यन्ते, ततः तासां समाराधनं अफलमेव स्यात् न च तदफलं भवति संविग्नश्रुतधरैः आदृतत्वात्। तस्मात् यथा स्थाप्यमानात लघ्व्यो लघुतरा–लघुतमाऽपि तीर्थकृत्प्रतिमा आराध्यन्ते तथा स्थापनाचार्योऽपि, तथा शीतलाचार्येणाऽपि श्रीआवश्यके गुरुस्थापना स्थाने दण्डकः स्थापितोऽस्ति। पुनर्विस्तरार्थिना श्रीसन्देहदोलावलीबृहद्वृत्तिः द्रष्टव्या ॥ ९७ ॥

॥ इति स्थापनाया पश्चाऽपि परमेष्ठिन इत्यधिकारः ॥ ९७ ॥

ननु–श्रुतदेवतादीनां कायोत्सर्गः प्रतिक्रमणे क्रियते, स सिद्धान्तोक्त्या आचरणया वा क्रियते ? उच्यते–आचरणया, यदुक्तं श्रीहरिभद्रसूरिभिः श्रीपञ्चवस्तुकवृत्तौ (८० पत्रे), तथाहि—

"पम्हट्ठमेरसारण, विणओ उ ण फेडिओ हवइ एव। आयरणा सुयदेवय–माईण होइ उस्सग्गो ॥ ४९१ ॥"

वृत्तिः–आचरणया श्रुतदेवतादीनां भवति कायोत्सर्गः, आदिशब्दात् क्षेत्रभवनदेवतापरिग्रह इति। ननु इयं आचरणा कदा जाता ? उच्यते–पूर्वधरकाले समाध्यते—यतः श्रीवीरनिर्वाणाद्वर्षसहस्रे गते पूर्वश्रुतं व्यवच्छिन्नं, अथ च श्रीहरिभद्रसूरिस्तु वीरनिर्वाणात् पञ्चपञ्चाशदधिकवर्षसहस्रे व्यतीते दिवं गताः, यदुक्तं—"पंचसयपणसीइवरिसे ५८५, कालगगुरुणा सरिस्सई गहिआ। चउसयसत्तरिवरिसे ४७०, वीराओ विक्कमो जाओ ॥ ११ ॥ तत—"पंचसए पणसीए, विक्कमकालाओ झत्ति अत्थमिओ। हरिभद्दसूरिसूरो, निवुओ दिसओ सिवसुहं ॥ २०० ॥" इति। श्रीहरिभद्रसूरिश्च

श्रुतदेवतादिकायोत्सर्गकरण लिखित, ततः सा आचरणा श्रीहरिभद्रसूरितः प्राक् पूर्व-
तु पञ्चवस्तुके आचरणया श्रुतदेवतादिकायोत्सर्गकरण
धरकाले एव जातेति ॥

पूर्वधरकालेऽपि तस्य दृश्यमानत्वात्, पर श्रुतदेवतादिकायोत्सर्गकरण

ननु–भवतु नाम श्रुतदेवतादिकायोत्सर्गकरण तथाहि—(८० पत्रे)
सम्यग्दृशा न युज्यते इति यत् कस्यचिद्वचनं, तद् अयुक्त, आगमे तस्य उपदिष्टत्वात्, इति श्रीआ-
चाउम्मासिय वरिसे, उस्सग्गो खित्तदेवयाए उ । पक्खिय सिज्जसुराए, करिंति चउमासिए वेगे ॥ ४९२ ॥

वश्यककायोत्सर्गनिर्युक्तौ (पत्रे ७९४) पुन चाउम्मासिअ सवच्छरिएसु सव्वेऽवि मूलउत्तरगुणाणा आलोयण दाऊण पडि-
क्कमति, खेत्तदेवयाए उस्सग्ग करेंति, केई पुण चाउम्मासिगे सिज्जदेवयाएवि काउस्सग्ग करिंति, इति श्रीआवश्यकचूर्णौ ।
पुनरपि चाउम्मासिए एगो उवस्सयदेवयाए काउस्सग्गो कीरइ, संवच्छरिए खित्तदेवयाएवि कीरइ अब्भहिओ इति श्रीआ-
वश्यकचूर्णौ । तथा श्रुतदेवतायाश्च आगमे महती प्रतिष्ठा दृश्यते, तथाहि–
सुयदेवयाए असायणाए सुतदेवता जाए सुयमहिट्ठिअ तीए आसायणा, नत्थि सा, अकिंचित्करी वा एवमादि श्रीआवश्यकचूर्णौ–
"जो दिट्ठिदाणमित्तेण देइ पणयाण नरसुरसमिद्धिं । सिवपुररज्ज आणारयणा देवीइ तीइ नमो ॥ १ ॥"

श्रीआराधनापताकायाम्—

"यत्प्रभावादवाप्यन्ते, पदार्थाः कल्पना विना । सा देवी संवेदे नस्तादस्तकल्पलतोपमा ॥ २ ॥"

इति । श्रीउत्तराध्ययनबृहद्वृत्तौ—

सप्त हस्तमान एव भवति, तथा च सति तन्मानतो लघुतरार्हत्प्रतिमाः सर्वा अपि अप्रमाणता प्राप्स्यन्ति, साम्प्रतं तु अर्हत् प्रतिमाः लघुतराः प्रतिग्राम प्रतिनगरं प्रतिदेवगृह दृश्यन्ते, ततः तासां समाराधन अफलमेव स्यात् न च तदफल भवति संविग्नश्रुतधरैः आदृतत्वात्। तस्मात् यथा स्थाप्यमानात लघ्व्यो लघुतरा–लघुतमाऽपि तीर्थंकृत्प्रतिमा आराध्यन्ते तथा स्थापनाचार्योऽपि, तथा शीतलाचार्येणाऽपि श्रीआवश्यके गुरुस्थापना स्थाने दण्डक स्थापितोऽस्ति। पुनर्विस्तरार्थिना श्रीसन्देहदोलावलीबृहद्वृत्तिः द्रष्टव्या ॥ ९७ ॥

॥ इति स्थापनाया पश्चाऽपि परमेष्ठिन इत्यधिकारः ॥ ९७ ॥

ननु–श्रुतदेवतादीना कायोत्सर्गः प्रतिक्रमणे क्रियते, स सिद्धान्तोक्त्या आचरणया वा क्रियते ? उच्यते–आचरणया, यदुक्त श्रीहरिभद्रसूरिभि श्रीपञ्चवस्तुकवृत्तौ (८० पत्रे), तथाहि—

"पम्हट्ठमेरसारण, विणओ च ण फेडिओ हवइ एवं। आयरणा सुयदेवय–माईणं होइ उस्सग्गो ॥ ४९१ ॥"

वृत्तिः–आचरणया श्रुतदेवतादीनां भवति कायोत्सर्गः, आदिशब्दात् क्षेत्रभवनदेवतापरिग्रह इति। ननु इय आचरणा कदा जाता ? उच्यते–पूर्वधरकाले समाव्यते—यतः श्रीवीरनिर्वाणाद्वर्षसहस्रे गते पूर्वश्रुतं व्यच्छिन्नं, अथ च श्रीहरिभद्रसूरिस्तु वीरनिर्वाणात् पञ्चपञ्चाशदधिकवर्षसहस्रे व्यतीते दिवं गतः, यदुक्तं—"पणसयतिपन्नवरिसे ४५३, कालगगुरुणा सरिस्सई गहिआ। चउसयसत्तरिवरिसे ४७०, वीराओ विक्कमो जाओ ॥ ११ ॥ तद्यः—"पञ्चसए पणतीए, विक्कमकालाओ झत्ति अत्थमिओ। हरिभद्दसूरिसूरो, निबुओ दिसओ सिवसुक्ख ॥ २०० ॥" इति। श्रीहरिभद्रसूरिणा

तु पञ्चवस्तुके आचरणया श्रुतदेवतादिकायोत्सर्गकरण लिखित, ततः सा आचरणा श्रीहरिभद्रसूरित प्राक् पूर्व-
धरकाले एव जातेति ॥

ननु–भवतु नाम श्रुतदेवतादिकायोत्सर्गकरण पूर्वधरकालेऽपि तस्य दृश्यमानत्वात्, पर श्रुतदेवतादिकायोत्सर्गकरण
सम्यग्दृशा न युज्यते इति यत् कस्यचिद्वचन, तद् अयुक्त, आगमे तस्य उपदिष्टत्वात्, तथाहि—(८० पत्रे)
चाउमासिय वरिसे, उस्सग्गो खित्तदेवयाए उ । पक्खिय सिज्जसुराए, करिंति चउमासिए वेगे ॥ ४९२ ॥ इति श्रीआ-
वश्यककायोत्सर्गनिर्युक्तौ (पत्रे ७९४) पुनः चाउम्मासिअ संवच्छरिएसु सव्वेऽवि मूलउत्तरगुणाणा आलोयणं दाऊण पडि-
क्कमंति, खेत्तदेवयाए उस्सग्ग करेंति, केई पुण चाउम्मासिगे सिज्जदेवयाएवि काउस्सग्ग करिंति, इति श्रीआवश्यकवृत्तौ ।
पुनरपि चाउम्मासिए एगो उवस्सयदेवयाए काउस्सग्गो कीरइ, संवच्छरिए खित्तदेवयाएवि कीरइ अब्भहिओ इति श्रीआ-
वश्यकचूर्णौ । तथा श्रुतदेवतायाश्च आगमे महती प्रतिष्ठा दृश्यते, तथाहि–
सुयदेवयाए असायणाए सुतदेवता जाए सुयमहिट्ठिअ तीए आसायणा, नत्थि सा, अकिंचित्करी वा एवमादि श्रीआवश्यकचूर्णौ–

"जा विड्डिदाणमित्तेण देइ पणयाण नरसुरसमिद्धिं । सिवपुररज्ज आणारयणा देवीइ तीइ नमो ॥ १ ॥"

श्रीआराधनापताकायाम्—

"यत्प्रभावादवाप्यन्ते, पदार्थाः कल्पना विना । सा देवी सवेदे नस्तादस्तकल्पलतोपमा ॥ २ ॥"

इति । श्रीउत्तराध्ययनबृहद्वृत्तौ—

सप्त हस्तमान एव भवति, तथा च सति तन्मानतो लघुतरार्हत्प्रतिमाः सर्वा अपि अप्रमाणता प्राप्स्यन्ति, साम्प्रतं तु अर्हत् प्रतिमाः लघुतराः प्रतिग्रामं प्रतिनगरं प्रतिदेवगृहं दृश्यन्ते, ततः तासां समाराधनं अफलमेव स्यात् न च तदफलं भवति सविग्नश्रुतधरैः आदृतत्वात्। तस्मात् यथा स्थाप्यमानात् लघ्व्यो लघुतरा–लघुतमाऽपि तीर्थकृत्प्रतिमा आराध्यन्ते तथा स्थापनाचार्योऽपि, तथा शीतलाचार्येणाऽपि श्रीआवश्यके गुरुस्थापना स्थाने दण्डकः स्थापितोऽस्ति। पुनर्विस्तरार्थिना श्रीसन्देहदोलावलीबृहद्वृत्तिः द्रष्टव्या ॥ १७ ॥

॥ इति स्थापनाया पश्चाऽपि परमेष्ठिन इत्यधिकारः ॥ १७ ॥

ननु–श्रुतदेवतादीनां कायोत्सर्गः प्रतिक्रमणे क्रियते, स सिद्धान्तोक्त्या आचरणया वा क्रियते ? उच्यते–आचरणया, यदुक्तं श्रीहरिभद्रसूरिभिः श्रीपञ्चवस्तुकवृत्तौ (८० पत्रे), तथाहि—

"पम्हट्ठमेरसारण, विणओ च ण फेडिओ हवइ एवं। आयरणा सुयदेवय–माईण होइ उस्सग्गो ॥ ४९१ ॥"

वृत्ति–आचरणया श्रुतदेवतादीनां भवति कायोत्सर्गः, आदिशब्दात् क्षेत्रभवनदेवतापरिग्रह इति। ननु इयं आचरणा कदा जाता ? उच्यते–पूर्वधरकाले संभाव्यते—यतः श्रीवीरनिर्वाणाद्वर्षसहस्रे गते पूर्वश्रुतं व्यवच्छिन्नं, अथ च श्रीहरिभद्रसूरिस्तु वीरनिर्वाणात् पञ्चपञ्चाशदधिकवर्षसहस्रे व्यतीते दिवं गतः, यदुक्तं—"पंचसयपणसीए विक्कमकालाओ झत्ति अत्थमिओ। हरिभद्दसूरिसूरो, निवुओ दिसउ सिवसुक्खं ॥ २०० ॥" इति। श्रीहरिभद्रसूरिणा गगुरुणा सरिस्सई गहिआ। चउसयसत्तरिवरिसे ४७०, वीराओ विक्कमो जाओ ॥ ११ ॥ ततः—"पंचसए पणसीए,

सिअसुरी उस्सग्गे, नेओ संतिथयस्स पढणे य ॥ ३१ ॥ एव च्चिअ चउम्मासे, वरिसे अ जहक्कमं विही णेओ । पक्खिय-
चउमासवरिसेसु, नवरि नामस्स नाणत्त ॥ ३२ ॥ इति योगशास्त्रतृतीयप्रकाशवृत्तौ (२४८ पत्रे), एवं पाक्षिकवृत्तावपि
श्रुतदेवतास्तुतिः, तथाहि—"सुअदेवया—भगवई०" श्रुताधिष्ठात्री देवता भवति च श्रुताधिष्ठात्री देवता, यदुक्त कल्पभाष्ये—
"सव च लक्खणोवेय, समाहिं दिंति देवया । सुत्त व लक्खणोवेय, जिणसव्वण्णुभासिय ॥ १ ॥" भगवतीपूजा ज्ञानाव०
इत्यादि, ननु—कथ श्रुताधिष्ठातृदेव्या व्यन्तरादिप्रकारायाः कर्मक्षपणे सामर्थ्य ? उच्यते—तद्गोचरशुभध्यानस्याऽपि
स्मर्तुः कर्मक्षयहेतुत्वेन अभिहितत्वादिति । एवं निशीथभाष्यचूर्णौ षोडशोद्देशकेऽपि [भव] वनदेवतादीना कायोत्सर्गकरण
लिखितमस्ति, तथाहि—

"ताहे दिसाभाग अमुणता सबालवुड्डगच्छस्स रक्खणट्ठा वणदेवयाए उस्सग्ग करिंति सा आकंपिआ दिसभाग पथ
वा कहेज्ज, सम्मद्दिट्ठिदेवया अण्णयवएसओ यइ आएतावि उघति ते साधू तं, वइय पासित्ता आसासिया ते साहू ता ते
देवयाए गोउलपरपरएण ता याणीया जाव जणवद पत्ता ताहे सा देवता अतिमवइयाए उवगरणं विंटिय विस्सरावेइ,
तीए अट्ठा साहुणो नियत्ता गोउल न पेच्छति, वेंटिय घेत्तु पडिगया गुरुणो कहति नत्थि सा वइयत्ति, नाय जहा
देवयाए कयमिति । एत्थ सुद्धोचेव नत्थि पच्छित्त" इत्यादि । एवमेव श्रीदेवेन्द्रसूरिभिरपि श्रीसंघाचारवृहद्वृत्तौ
(३७० पत्रे) सम्यग्दृष्टिदेवदेवीनां स्मरणीयत्वादिना व्यवस्थापन व्यधायि, तथाहि—"इह सुरा य सरणिज्जत्ति" इहशब्द
पूर्वद्वारे सयोजितोऽपि डमरुकमणिन्यायेन अत्राऽपि सबध्यते । ततश्च इहेति सपूर्णचैत्यवन्दनाया क्रियमाणाया सुराश्च

"यस्याः प्रसादमतुलं, संप्राप्य भवन्ति भव्यजननिवहाः । अनुयोगवेदिनस्ता, प्रयतः श्रुतदेवता वन्दे ॥ १ ॥" इति ।

श्रीअनुयोगद्वारवृत्तौ तथा—

"पचविहायारविसुद्धिहेउमिह साहु सावगो वावि । पडिकमणं सह गुरुणा, गुरुविरहे कुणइ इक्कोऽवि ॥ १ ॥ वंदित्तु चेइयाइं, दाउं चउराइए खमासमणे । भूनिहियसिरो सयलाइयारमिच्छुक्कडं देइ ॥ २ ॥ सामाइअपुव्वमिच्छामि ठाइउं काउस्सग्गमिच्चाइ इत्यादि ११ पुण पणवीसुस्सासं, उस्सग्गं कुणइ पारए विहिणा । तो सयलकुसलकिरिआ-फलाण सिद्धाण पढइ थयं ॥ १४ ॥ अह सुअसमिद्धिहेउ, सुअदेवीए करेइ उस्सग्गं । चिंतेइ नमुक्कारं, सुणइ य देइ य तीइ थुइं ॥ १५ ॥ एव खित्तसुरीए, उस्सग्गं कुणइ सुणइ देइ थुइं । पढिऊण पचमंगल-मुवविसइ पमज्ज संडासे ॥ १६ ॥ पुव्वविहिणेव पेहिअ, पुत्तिं दाऊणवंदण गुरुणो । इच्छामो अणुसट्ठिं, ति भणिय जाणूहिं तो ठाइ ॥ १७ ॥ गुरुथुइगहणे थुइ तिन्नि वद्धमाणक्खरस्सरो पढइ । सक्कत्थय थव पढिअ कुणइ पच्छित्तउस्सग्गं ॥ १८ ॥ एव ता देवसिअं, राइअमवि एवमेव नवरि तहिं । पढम दाउं मिच्छामि दुक्कडं पढइ सक्कथयं ॥ १९ ॥ उट्ठिय करेइ विहिणा, उस्सग्गं इत्यादि गाथा ॥ २१ ॥ इच्छामो अणुसट्ठिं, ति भणिय उवविसिअ पढइ तिण्णि थुई । मिउसद्देण सक्क-त्थयाइ तो चेइए वंदे ॥ २७ ॥ अह पक्खियं चउद्दसि-दिणम्मि पुव्वं व तत्थ देवसिअं । सुत्तंत पडिक्कमिउं, तो सम्ममिमं कमं कुणइ ॥ २८ ॥ मुहपोत्ती वंदणयं, संबुद्धाखामणं तहाऽऽलोए । वंदण पत्तेअं खामणं च वंदणयमह सुत्तं ॥ २९ ॥ सुत्तं अब्भुट्ठाणं, उस्सग्गो पुत्ति वंदणय तह य । पज्जंतियखामणयं, तह चउरो छोभवंदणया ॥ ३० ॥ पुव्वविहिणेव सव्वं, देवसिअं वंदणाइ तो कुणइ ।

कायोत्सर्गादिक पारयिष्यामि इत्यादिना सुदर्शनप्रियामनोरमाया इव तत्र तत्र सघकृत्ये प्रवर्तयितव्याः। अत्र चायं निशीथ-चूर्ण्युक्तो विधिः "पुबं अणुसिट्ठी किज्जइ थुइत्ति भणिय होइ, अणुसिट्ठी थुइति एगट्ठेत्ति" भाष्यवचनात् "साहु कय ते एव, वुच्चइ, जह्वा चपाए सुभद्दा। नागरजणेण अणुसिट्ठा धन्ना सपुन्ना सत्ति ॥ १ ॥ तेओ उवालभो, दिज्जइ साणुण। ओव पसपयाण, कीरइ त्ति वुत्त भवति ॥ २ ॥ पच्छा सो उवगहो किज्जइ ३ भणिय च–दाणे दवावणे करणे अ, करणे य कयम-णुण्णाए। उवहिअसणुवहिअ वा, जाणहि उवगह एअ ॥ ३ ॥ एवमेव तत्रैव ग्रन्थे (३९४) पत्रेऽपि तथा च तत्पाठः–चतुर्थी स्तुतिः पुनर्वैयावृत्त्यकराणा–यक्षाम्बाप्रभृतीनां सम्यग्दृष्टिदेवतानां, किमर्थमित्याह–उपयोगार्थं स्वकृत्येषु तेषा सावधानता-निमित्त भवति च गुणोपबृंहणतः तत्तन्नावबुद्धिः। ततश्च स्वकार्यकारित्वोपयुक्तत्वाज्जगत् प्रसिद्ध एतद् यत्प्रशसातः सोत्साह सर्वकार्यकरणादर इति। 'तु' शब्दो विशेषक तेन याः श्रुताङ्गीशासनदेवतादिविषया स्तुतयः ताः सर्वा अपि चतुर्थस्तुतौ निपतन्ति, गुणोपबृंहणद्वारेण तासामपि उपयुक्ततादिफलत्वादिति । स्तुति[युगलेषु]युगन्तेषु तथा निबन्धनात्, गुणोत्कीर्तनस्य द्वितीयस्तुतिरूपत्वात्, तथाहि–जिनज्ञानस्तुतिर्वन्दनाधात्मकत्वाद् एका गण्यते, वैयावृत्यकरादिस्तुतयस्तु द्वितीया गुणोत्कीर्तनादिरूपत्वात्, एवमेव युगलत्वसिद्धेः, भावित चैतत् पचमे वन्दनाद्वारे अत एव क्वचिद्युगले चतुर्थी-स्तुति' सर्वे यक्षाम्बिकेत्यादि वैयावृत्यकराणां, क्वाऽपि च भूयासु । सर्वदा देवा देवीभिरित्यादि सामान्यत सर्वदेवताना कुत्राऽपि "गौरी सैरिभेति" विद्यादेवताना अन्यत्र 'निष्पङ्कव्योमनीले' ति देवविशेषविषया एकत्र विकटदर्शने ति देव्या एव, कुत्रचिद् च "आमूलालोलधूली"त्यादि श्रुतदेवतायाः इत्यादि परिभावनीय। इद सूक्ष्मधिया कुग्रहादिपरिहारेण। कायोत्सर्ग-

सूर्यश्चेति 'पुरुषस्त्रियो'ऽपि एकशेषे सुराः ते चात्र यक्षाम्बाप्रभृतयः सम्यग्दृष्टिदेवता ज्ञातव्या, न तु अर्हन्त, तेषां प्राग् वन्दनीयत्वेन अभिहितत्वात् अनुशासकत्वात् स्मारकत्वाच्च, एते च किं इत्याह–'सरणिज्जत्ति' स्मरणीयास्तु तद्गुणानुचिन्तनोत्कीर्तनादिनोपबृंहणीयाः, स्तवनीया इत्यर्थः। श्लाघ्यश्च जिनप्रवचनस्थः स्वल्पगुणोऽपि, सम्यग्दृष्टिप्रशंसायाः कर्मक्षयकारणत्वात्। उक्तं च–"गुणपगरिसबहुमाणो, कम्मक्खयकारणं जेण त्ति"। नैव चेत्तदा उत्तरोत्तरसंयमस्थानवर्तिभिः साधुभिः जघन्यजघन्यतरादिसंयमस्थानवर्तिनः साधवोऽप्यनुपबृंहणीयाः स्युः, तैश्च नियमादिषु दृढाः श्रावका। न च एतदागमे दृष्ट इष्टं वा, यत् गुणिनां गुणा न प्रशस्याः, दर्शनमालिन्याद्यवासेः। आह च "नो खलु अप्परिवाडिए निच्छयओऽभइतिए व सम्मत्ते। होइ तओ परिणामो जत्तो अणुवबूहणाईय त्ति" ॥ १ ॥ देशविरताना वा अविरताना वाऽविरतसम्यग्दृष्टयः श्राद्धाः सत्काराद्यर्हा न स्युः, तथा च सति—

तम्हा सव्वपयत्तेण, जो नमुक्कारधारओ। सावओ सोऽवि दट्ठव्वो, जहा परमबंधवो ॥ १ ॥

इत्यादि अपार्थकं स्यात् एष च सकलागमव्यवहारलोपात् विमर्शनीय इव सूक्ष्मधिया इति। यद्वा स्मरणीयाः–स्मारणादिप्रेरणार्हाः, तत्र "पमुहे गाहा" अयमर्थः–वैयावृत्त्यादिकारका गीयन्ते, तत्र चाऽनादरवता भवतां तत् किं स्वकृत्यमपि विस्मृतं? न युक्तमत्र प्रमादयितुं, दुर्लभा हि पुनरियं सामग्री २, दुःखदः प्रमादारिः ३ दुरितो भवोदधिविनिपातः ४ स्वनामैव सत्यापयति इत्यादि व्यङ्ग्यार्थगर्भितविशेषणद्वारेण स्मारणादि क्रियते, अथवा स्मरणीयाः संघादिकृत्ये वैयावृत्त्यप्रभावनादौ उभयलोकसुखावहे प्रेरणार्हाः तत्स्वरूपप्रकृतिमुक्त्वा तेषां। इदं उक्तं भवति–यदाऽमुकसंघे प्रभावनादि करिष्यथ तदाऽहं अमुकं

शुभदिने शुभवेलायां शुभमुहूर्ते सघस्य कारकस्य वा चन्द्रबले सति गुरूपदेशेन सघस्य समुदाय सर्व मेलयित्वा देवगृहे समेत्य स्नात्रकरणानन्तरं देवाग्रत धौत पवित्र निश्चलं पट्टक स्थापयित्वा तदुपरि केशरादितिलकपूर्वं ज्ञान–दर्शन–चारित्राणा अनुक्रमेण तन्दुलपुञ्जिकारूपा स्थापना क्रियते, ततो मूलनायकस्य दक्षिणाङ्गे इन्द्र १ अग्नि २ यम ३ नैर्ऋत ४ वरुण ५ वायु ६ कुबेर ७ ईशान ८ ब्रह्म ९ नागाना १० दशदिक्पालाना पूर्ववत् स्थापना क्रियते, ततो मूलनायकवामाङ्गे आदित्य १ सोम २ मगल ३ बुध ४ बृहस्पति ५ शुक्र ६ शनैश्चर ७ राहु ८ केतु ९ नवग्रहस्थापना क्रियते, ततः तद्दिश्येव चैत्यदेवता १ क्षेत्रदेवता २ देशदेवता ३ स्थापनात्रय क्रियते, एव २५ पुञ्जिकाना स्थापना कार्या। तदनु सर्वासा पुञ्जिकानामुपरि बलिपुष्पधूपनैवेद्यवासादिप्रक्षेपः कार्य । तत —

पुञ्जिकासु च ये देवा, देव्योऽपि गुरुणोदिताः। बलिपूजां प्रतीच्छन्तु, सन्तु सघस्य शान्तये ॥ १ ॥

अनेन श्लोकेन सर्वासामुपरि अखण्डजलधारादान कार्य, तत सर्व गृहागते पर्पटादिमिश्रभाजन बृहत्तर भृत्वा एकस्य हस्ते दत्त्वा पूर्वदिक्संमुख भूत्वा जलधारादानपूर्वं पूर्वदिशि बलिः प्रक्षिप्यते, तत्र–श्लोकश्चाऽयम्—

ऐरावतसमारूढः, शक्रः पूर्वदिशि स्थितः । सघस्य शान्तये सोऽस्तु, बलिपूजा प्रतीच्छतु ॥ १ ॥

एवमाग्नेय्या दिशि–आग्नेय्याविदिश स्वामी, श्रीवह्निश्छागवाहन । सघस्य शान्तये सोऽस्तु, बलिपूजा प्रतीच्छतु ॥ २ ॥

एव दक्षिणस्या दिशि–दक्षिणस्या दिश स्वामी, यमो महिषवाहन । सघस्य शान्तये सोऽस्तु, बलिपूजा प्रतीच्छतु ॥ ३ ॥

एव नैर्ऋतदिशि–याम्यऽपातरालेऽसौ, नैर्ऋतिः शववाहन । सघस्य शान्तये सोऽस्तु, बलिपूजां प्रतीच्छतु ॥ ४ ॥

विपयेऽपि महु विमर्शनीय, यतो दैवसिकावश्यकमध्ये सामान्यतो वैयावृत्यकरान् विमुच्य केवलश्रुतदेवतादेः कायोत्सर्गकरण, पाक्षिकादौ तु भवनदेव्याः, दीक्षादौ तु शासनदेव्यादीनामपि, अल प्रसगेन, तत्त्व तु परमर्षयो विदन्ति ॥ ९८ ॥

॥ इति श्रुतदेवतादिकायोत्सर्गस्थापनाधिकारः ॥ ९८ ॥

ननु–श्रीखरतरगच्छीयसाधुसाध्व्यः सुविहितनामविख्याता अपि मृत्तिकाघटकेन पानीय विहरन्ति तत्र रक्षन्ति तत् किं तत्र जीवसंसक्तिसम्भावात्? उच्यते, श्रीस्थानाङ्गे (१६८ पत्रे) तृतीयस्थाने तृतीयोद्देशके पानीयघटस्य साधुसाध्वीना उक्तत्वात् तथाहि–"कप्पइ निग्गथाण वा निग्गथीण वा तओ पायाइ धारित्तते वा परिहरित्तते वा त० लाउयपादे वा दारुपादे वा मट्टियापादे वा" (सूत्रं १७०) व्याख्या–अलाबुपात्रक–तुम्बक दारुपात्र–काष्ठमय मृत्तिकापात्र–मृण्मय शरावघार्घटिकादि, शेषं सुगम, अत्र वार्घटिकाशब्देन पानीयलघुघटिका प्रोक्ताः। जीवोत्पत्तिपर्यन्त तु यतनावन्त साधवो रक्षन्त्येव न कथंचित् रक्षणे तु तत्रोत्पन्नपूतरकजीवपानीय ग्रन्थोक्तविधिना गृहस्थादिभ्यः प्रयच्छन्ति, प्रत्युत काष्ठलोष्टिकादिधारणे तु क्रीतदोषस्य साक्षात् दृश्यमानत्वात् बहुमूल्यत्वाच्च। न तद्धारणनियमो विचार्यमाण सयमसुखावहो मृत्तिकापानीयलघुघटिकाः तु अल्पमूल्यत्वात् सुखेन शुद्धत्वेन मिलनत्वात् संयमोपष्टम्भकारिणो भवतीति युक्तमेव तद्धारणम् ॥ ९९ ॥

॥ इति मृत्तिकापानीयघटिकारक्षणाधिकारः ॥ ९९ ॥

ननु–संघादीना विघ्नोपद्रवशान्त्यै शान्तिविधिः क्रियते स शान्तिविधिः कः?, कुत्र प्रतिपादितश्च? उच्यते–स विधिः कोऽपि प्राक्तनलिखितानुसारेण, कोऽपि च महेमादौ [तत्स्वे] विविधश्रावकक्रियमाणान [illegible] ेन च लिख्यते, तथाहि–

शुभदिने शुभवेलाया शुभमुहूर्ते सघस्य कारकस्य वा चन्द्रवले सति गुरूपदेशेन सघस्य समुदाय सर्व मेलयित्वा देवगृहे समेत्य स्नात्रकरणानन्तर देवाग्रतः धौत पवित्र निश्चलं पट्टक स्थापयित्वा तदुपरि केशरादितिलकपूर्व ज्ञान–दर्शन–चारित्राणा अनुक्रमेण तन्दुलपुञ्जिकारूपा स्थापना क्रियते, ततो मूलनायकस्य दक्षिणाङ्गे इन्द्र १ अग्नि २ यम ३ नैर्ऋत ४ वरुण ५ वायु ६ कुबेर ७ ईशान ८ नक्ष ९ नागाना १० दशदिक्पालानां पूर्ववत् स्थापना क्रियते, ततो मूलनायकवामाङ्गे आदित्य १ सोम २ मगल ३ वुध ४ वृहस्पति ५ शुक्र ६ शनैश्चर ७ राहु ८ केतु ९ नवग्रहस्थापना क्रियते, ततः तद्दिश्येष चैत्यदेवता १ क्षेत्रदेवता २ देशदेवता ३ स्थापनात्रय क्रियते, एव २५ पुञ्जिकाना स्थापना कार्या। तदनु सर्वासा पुञ्जिकानामुपरि वलिपुष्पधूपनैवेद्यवासादिप्रक्षेप कार्यः। तत —

पुञ्जिकासु च ये देवा, देव्योऽपि गुरुणोदिता। वलिपूजां प्रतीच्छन्तु, सन्तु सघस्य शान्तये ॥ १ ॥

अनेन श्लोकेन सर्वासामुपरि अखण्डजलधारादान कार्य, तत सर्व गृहागते पर्पटादिमिश्रभाजन वृहत्तर भृत्वा एकस्य हस्ते दत्त्वा पूर्वदिक्सम्मुख भूत्वा जलधारादानपूर्व पूर्वदिशि वलि प्रक्षिप्यते, तत्र–श्लोकश्चाऽयम्—

ऐरावतसमारूढः, शक्रः पूर्वदिशि स्थितः। सघस्य शान्तये सोऽस्तु, वलिपूजा प्रतीच्छतु ॥ १ ॥

एवमाग्नेय्यां दिशि–आग्नेय्याविदिश स्वामी, श्रीवह्निश्छागवाहन। सघस्य शान्तये सोऽस्तु, वलिपूजा प्रतीच्छतु ॥ २ ॥

एव दक्षिणस्या दिशि–दक्षिणस्या दिशः स्वामी, यमो महिषवाहन। सघस्य शान्तये सोऽस्तु, वलिपूजा प्रतीच्छतु ॥ ३ ॥

एवं नैर्ऋतदिशि–याम्यऽपातरालेऽसौ, नैर्ऋति शववाहन। सघस्य शान्तये सोऽस्तु, वलिपूजां प्रतीच्छतु ॥ ४ ॥

विपयेऽपि बहु विमर्शनीयं, यतो दैवसिकावश्यकमध्ये सामान्यतो वैयावृत्यकरान् विमुच्य केवलश्रुतदेवतादे कायोत्सर्गकरण, पाक्षिकादौ तु भवनदेव्याः, दीक्षादौ तु शासनदेव्यादीनामपि, अल प्रसंगेन, तत्त्व तु परमपंयो विदन्ति ॥ ९८ ॥

॥ इति श्रुतदेवतादिकायोत्सर्गस्थापनाधिकारः ॥ ९८ ॥

ननु-श्रीखरतरगच्छीयसाधुसाध्व्यः सुविहितनामविख्याता अपि मृत्तिकाघटकेन पानीय विहरन्ति तत्र रक्षन्ति तत् किं तत्र जीवसंसक्तिसद्भावात्? उच्यते, श्रीस्थानाङ्गे (१३८ पत्रे) तृतीयस्थाने तृतीयोद्देशके पानीयघटस्य साधुसाध्वीना चक्तत्वात् तथाहि-"कप्पइ निग्गथाण वा निग्गथीण वा तओ पायाइ धारित्तते वा परिहरित्तते चा त० लाउयपादे वा दारुपादे वा मट्टियापाये वा" (सूत्र १७०) व्याख्या-अलाबुपात्रक-तुम्बक दारुपात्र-काष्ठमय मृत्तिकापात्र-मृण्मय शरावबार्घटिकादि, शेप सुगम, अत्र वार्घटिकाशब्देन पानीयलघुघटिका प्रोक्ताः। जीवोत्पत्तिपर्यन्त तु यतनावन्त साधवो रक्षन्त्येव न कथंचित् रक्षणे तु तत्रोत्पन्नपूतरकजीवपानीयं अन्योक्तविधिना गृहस्थादिभ्यः प्रयच्छन्ति, प्रत्युत काष्ठलोष्टिकादिधारणे तु क्रीतदोषस्य साक्षात् दृश्यमानत्वात् बहुमूल्यत्वाच्च। न तद्धारणनियमो विचार्यमाणः सयमसुखावहो मृत्तिकापानीयलघुघटिका तु अल्पमूल्यत्वात् सुखेन शुद्धत्वेन मिलनत्वात् संयमोपष्टम्भकारिणो भवतीति युक्तमेव तद्धारणम् ॥ ९९ ॥

॥ इति मृत्तिकापानीयघटिकारक्षणाधिकारः ॥ ९९ ॥

ननु-संघादीनां विघ्नोपद्रवशान्त्यै शान्तिविधिः क्रियते स शान्तिविधिः कः?, कुत्र प्रतिपादितश्च? उच्यते-स विधिः कोऽपि प्राक्तनलिखितानुसारेण, कोऽपि च महोपाध्यायो [उत्सवे] विधिप्रभावकक्रियमाणा[illegible] दर्शि[illegible]न च लिख्यते, तथाहि-

क्रियन्ते, मङ्गलप्रदीपश्च घृतमयः कुसुम्भलवृत्तिकश्च तादृग्विधेयो यथा एकयैव वृत्त्या प्रज्वलन् सपूर्णशान्तिघोषणादिकृत्यं यावत् न विध्याति [संपूर्ण]। पश्चात् चतुर्विधसंघसहितो गुरुः ईर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य शक्रस्तव आदितः कृत्वा अष्टादशभिः स्तुतिभिर्देवादीन् वन्दते, आन्तरणीदोषो न कर्तुं देयः, देवतायाश्च स्तुतय इमाः—यदभिनमनादेव, देहिनः सन्ति सुस्थिताः। तस्मै नमोऽस्तु वीराय, सर्वविघ्नविघातिने ॥ १ ॥ सुरपतिनतचरणयुगा—न्नाभेयजिनादिजिनपतीन् नौमि। यद्वचनपालनपरा, जलाञ्जलिं ददतु दुःखेभ्यः ॥ २ ॥ वन्दन्ति वन्दारुगणाग्रतो जिनाः, सदर्थतो यद्रचयन्ति सूत्रतः। गणाधिपास्तीर्थसमर्थनक्षणे, तदङ्गनामऽस्तु मत नु मुक्तये ॥ ३ ॥ शक्रः सुरासुरवरैः सहदेवताभिः, सर्वज्ञशासनसुखाय समुद्यताभिः। श्रीवर्धमानजिनदत्तमतप्रवृत्तान्, भव्यान् जनानवतु नित्यममङ्गलेभ्यः ॥ ४ ॥ ततः श्रीशान्तिनाथदेवाधिदेवाराधनार्थं करेमि काउस्सग्ग अन्नत्थू इत्यादि। रोगशोकादिभिर्दोषै—रजिताय जितारये। नमः श्रीशान्तये तस्मै, विहितानतशान्तये ॥ ५ ॥ ततः श्रीशान्तिदेवतानिमित्त करेमि काउस्सग्ग अन्नत्थू इत्यादि। श्रीशान्तिजिनभक्ताय, भव्याय सुखसम्पदम्। श्रीशान्तिदेवता देया—दशान्तिमपनीय [वे] मे ॥ ६ ॥ तत। श्रीश्रुतदेवतानिमित्त करेमि काउस्सग्ग अन्नत्थू इत्यादि। सुवर्णशालिनी देयाद्, द्वादशाङ्गी जिनोद्भवा। श्रुतदेवी सदा मह्य—मशेषश्रुतसम्पदम् ॥ ७ ॥ ततः श्रीभवनदेवतानिमित्त करेमि काउस्सग्ग अन्नत्थू इत्यादि। चतुर्वर्णाय संघाय, देवीभवनवासिनी। निहत्य दुरितान्येषा, करोतु सुखमक्षतम् ॥ ८ ॥ तत क्षेत्रदेवतानिमित्तक करेमि काउस्सग्ग अन्नत्थू इत्यादि। यासा क्षेत्रगता सन्ति, साधवः श्रावकादयः। जिनाज्ञां साधयन्तस्ता, रक्षन्तु क्षेत्रदेवताः ॥ ९ ॥ ततः श्रीअम्बिकादेवतानिमित्त करेमि काउस्सग्ग अन्नत्थू

एवं पश्चिमदिशि—यः प्रतीच्या दिशो नाथो, वरुणो मकरस्थितः। संघस्य शान्तये सोऽस्तु, बलिपूजा प्रतीच्छतु ॥ ५ ॥ एवं वायव्यदिशि—हरिणो वाहनं यस्य, वायव्याधिपतिः स्मरः। संघस्य शान्तये सोऽस्तु, बलिपूजा प्रतीच्छतु ॥ ६ ॥ एवमुत्तरदिशि—निधाननवकारूढ, उत्तरस्या दिशः प्रभुः। संघस्य शान्तये सोऽस्तु, बलिपूजा प्रतीच्छतु ॥ ७ ॥ एवमीशानदिशि—सिते वृषेऽधिरूढः स–श्रीशानो विदितः प्रभुः। संघस्य शान्तये सोऽस्तु, बलिपूजा प्रतीच्छतु ॥ ८ ॥ एवमधोदिशि—पातालाधिपतिर्योऽस्ति, सर्वदा पद्मवाहनः। संघस्य शान्तये सोऽस्तु, बलिपूजा प्रतीच्छतु ॥ ९ ॥ एवमूर्ध्वदिशि—ब्रह्मलोकविभुर्योऽस्तु, राजहंससमाश्रित। संघस्य शान्तये सोऽस्तु, बलिपूजां प्रतीच्छतु ॥ १० ॥ एवं दशस्वपि दिक्षु जलधारादानेन स्वस्वदिक्स्वामि श्लोकप्रतिपादेन च बलिः प्रक्षिप्यते, प्रथम प्रान्ते च श्लोकादौ नमोऽर्हत् सिद्धेति कथ्यते। एतस्मिन् विधौ कृतेऽत्र प्रस्तावे यदि संघसामुदायिका शान्तिः तदा देवगृहसत्कः कलशो गृह्यते, यदि एकः कोऽपि कारयति तदा शान्तिकारकगृहात् चतुरक्षतसधवसुन्दरीशिरसि आरोप्य बहुगीतगानतानमानदानपात्र-अन्यधन्वादिवादित्रे वाद्यमाने अन्तर्धवलितः पञ्चरत्नोपेतः मुखवेष्टितमुद्गलीसूत्र उपरि समाच्छादितकसुम्भलवकः कलशः समानीय पूर्वकृतस्वस्तिकोपरि स्थाप्यते कलशमध्ये श्रीशान्तिनाथप्रतिमा निश्चला सुसज्जिता कृत्वा मोच्या, कलशोपरि-ष्टात् ऊर्ध्वं तणीचतुष्कमध्ये उपर्युपरि प्रोतस्वास्तिकीपकाश बध्यते, तणीमध्यतो महुलीदवरको लम्बमानस्तथा बध्यते यथा कलशोपरि मुखमध्यभागे तिष्ठति, तत्र च संघसमुदायको मङ्गलीकम्बुको बध्यते, कलशस्य पुष्पचन्दनपूजा कार्या। गुरुरपि वासक्षेप करोति। ततः कलशाग्रे कुसुमाञ्जलि १ लवणपानीय २ परिधापनिका ३ आरात्रिका ४ मङ्गलदीपा ५

अस्मिन् कायोत्सर्गे लोगस्स ४ पारिते लोगस्स १ तत उपविश्य नमस्कारशक्रस्तवादि कथनपूर्व जयवीयरायपर्यन्त वाच्य । ततः सपूर्णाङ्गोपाङ्गाः सभार्याः सुशीला सपुत्रा समृद्धा बद्धहस्तमङ्गुलीदवरका गुणनभणनविचक्षणा अष्टौ इन्द्र-स्थानीयाः परिहितधौतिका आकार्यन्ते, तत्र द्वौ हस्तयोः कलशं गृहीत्वा तिष्ठत, एको धूप ददाति, एकः कुसुमचन्दन-वासक्षेप करोति, अन्ये चत्वारो मधुरस्वरेण शान्तिपूर्वक समवसरणादि गुणयन्ति । तथा द्वौ कलशधारकौ कुण्डिकात कलशान् भृत्वा सप्तनमस्कारपूर्व सप्तजलधारा दत्तः पश्चात् नमोऽर्हत्सिद्धाचार्योपाध्यायेति पूर्व अजितशान्तिस्तवः पठ्यते, पदे पदे जलधारादानं एवमग्रेतनस्मरणे अपि, भक्तामरशान्तिद्वयादीन्यपि । एवमन्योऽपि सर्वसंघ समवसरणादि गुण-यति पश्चाद् भृते मूलकलशे पूर्व रक्षित श्रीपार्श्वनाथप्रक्षालनपानीयमपि कलशमध्ये क्षिप्यते, ततो मङ्गलप्रदीप भ्रामयित्वा—

चेलोत्क्षेपैः पुष्पधूपादिदानैः, सम्मान्यश्रीदिक्पतीना विसर्गम् ।
कृत्वा शेपान् शेषदिव्यावतारान्, प्रासानारात् प्रेषयेत् स्वाधिवासान् ॥ १ ॥

अर्हदभिषेकदर्शित—सान्निध्यनिरस्तकल्मषोच्छाघाः । गच्छन्ति यथास्थाने, ये केचिदुपागता देवाः ॥ २ ॥

शक्राद्या लोकपाला दिशि विदिशि गताः शुद्धसद्धर्मसक्ता, आयाताः स्नात्रकाले कलशहृतिकृते तीर्थनाथस्य भक्त्या ।
न्यस्ता शेषाऽऽपदाद्या विहितशिवसुखाः स्वास्पद साप्रत ते, स्नात्रे पूजामवाप्य स्वमपि कृतमुदो यान्तु कल्याणभाज ॥ ३ ॥

अनेन पद्यत्रयेण दिक्पालविसर्जनं क्रियते, पश्चात् सर्वोऽपि सघो देवगृहे निकरादानपूर्व शान्तिजल केन्दुकसत्क-मङ्गुलीसूत्रं च लाति, मङ्गुलीसूत्रं हस्तादौ बध्यते, कलशमध्याच्छान्तिजलं गृहीत्वा सर्वत्र गृहादौ प्रक्षिप्यते, तत सघ-

इत्यादि । अम्बा निहितडिम्भा मे, सिद्धबुद्धसुतान्विता । सिते सिंहे स्थिता गौरी, वितनोतु समीहितम् ॥ १० ॥ ततः श्रीपद्मावतीदेवतानिमित्त करेमि काउस्सग्गं अन्नत्थू इत्यादि । धराधिपतिपत्नीया, देवी पद्मावती सदा । क्षुद्रोपद्रवतः सा मां, पातु फुल्लत्फणावली ॥ ११ ॥ ततः श्रीचक्रेश्वरीदेवतानिमित्त करेमि काउस्सग्ग अन्नत्थू इत्यादि । चञ्चच्चक्रकरा चारु-प्रवालदलसन्निभा । चिरं चक्रेश्वरी देवी, नन्दतादवताच्च माम् ॥ १२ ॥ ततः श्रीअच्छुप्तादेवतानिमित्त करेमि काउस्सग्गं अन्नत्थू इत्यादि । खड्गखेटककोदण्ड-बाणपाणितडिद्द्युति । तुरङ्गगमनाऽच्छुप्ता, कल्याणानि करोतु मे ॥ १३ ॥ ततः श्रीकुबेरादेवतानिमित्त करेमि काउस्सग्ग अन्नत्थू इत्यादि । मथुरापुरि सुपार्श्व-श्रीपार्श्वस्तूपरक्षिका । श्रीकुबेरा नरारूढा, सुताङ्काऽवतु वो भयात् ॥ १४ ॥ ततः श्रीब्रह्मशान्तिदेवतानिमित्त करेमि काउस्सग्ग अन्नत्थू इत्यादि । ब्रह्मशान्तिः स मां पाया-दपायाद्वीरसेवकः । श्रीमत्सत्यपुरे सत्या, येन कीर्तिः कृता निजा ॥ १५ ॥ ततः श्रीगोत्रदेवतानिमित्त करेमि काउस्सग्ग अन्नत्थू इत्यादि । या गोत्रं पालयत्येव, सकलाऽपायतः सदा । श्रीगोत्रदेवता रक्षां, सा करोतु नताऽङ्गिनाम् ॥ १६ ॥ ततः श्रीशक्रादिसमस्तदेवतानिमित्त करेमि काउस्सग्ग अन्नत्थू इत्यादि । श्रीशक्र-प्रमुखा यक्षाः, जिनशासनसंस्थिताः । देवदेव्यस्तदन्येऽपि, सङ्घं रक्षन्त्वपायतः ॥ १७ ॥ ततः सिद्धायिका-श्रीशासनदेवतानिमित्तं करेमि काउस्सग्ग अन्नत्थू इत्यादि । श्रीमद्विमानमारूढा, यक्षमातङ्गसेविता । सा मां सिद्धायिका पातु, चक्र-चापेषु धारिणी ॥ १८ ॥

अस्मिन् कायोत्सर्गे लोगस्स ४ पारिते लोगस्स १ तत उपविश्य नमस्कारशक्रस्तवादिकथनपूर्वं जयवीयरायपर्यन्तं वाच्यं । ततः सपूर्णाङ्गोपाङ्गाः सभार्याः सुशीलाः सपुत्रा समृद्धा मद्धहस्तमङ्गुलीदवरका गुणनभणनविचक्षणा अष्टौ इन्द्रस्थानीयाः परिहितधौतिका आकार्यन्ते, तत्र द्वौ हस्तयोः कलश गृहीत्वा तिष्ठत, एको धूप ददाति, एकः कुसुमचन्दनवासक्षेप करोति, अन्ये चत्वारो मधुरस्वरेण शान्तिपूर्वक सघस्मरणादि गुणयन्ति । तथा द्वौ कलशधारकौ कुण्डिकातः कलशान् भृत्वा सघनमस्कारपूर्वं सप्तजलधारा दत्तः पश्चात् नमोऽर्हत्सिद्धाचार्योपाध्यायेति पूर्वं अजितशान्तिस्तवः पठ्यते, पदे पदे जलधारादानं एवमग्रेतनस्मरणे अपि, भक्तामरशान्तिद्वयादीन्यपि । एवमन्योऽपि सर्वसघः सघस्मरणादि गुणयति पश्चाद् भृते मूलकलशे पूर्वं रक्षित श्रीपार्श्वनाथप्रक्षालनपानीयमपि कलशमध्ये क्षिप्यते, ततो मङ्गलप्रदीप भ्रामयित्वा—

चेलोत्क्षेपैः पुष्पधूपादिदानैः, सम्मान्यश्रीदिक्पतीना विसर्गम् ।

कृत्वा शेषान् शेषदिव्यावतारान्, प्राप्तानारात् प्रेषयेत् स्वाधिवासान् ॥ १ ॥

अर्हदभिषेकदर्शित—सान्निध्यनिरस्तकल्मषोल्लासाः । गच्छन्ति यथास्थाने, ये केचिदुपागता देवा ॥ २ ॥

शक्राद्या लोकपाला दिशि विदिशि गताः शुद्धसद्धर्मसक्ताः, आयाताः स्नात्रकाले कलशहृतिकृते तीर्थनाथस्य भक्त्या ।

न्यस्ता शेषाऽपवाधा विहितशिवसुखाः स्वास्पद साम्प्रतं ते, स्नात्रे पूजामवाप्य स्वमपि कृतमुदो यान्तु कल्याणभाज ॥ ३ ॥

अनेन पद्यत्रयेण दिक्पालविसर्जनं क्रियते, पश्चात् सर्वोऽपि संघो देवगृहे निकरादानपूर्वं शान्तिजल केन्दुकसत्कमङ्गुलीसूत्रं च लाति, मङ्गुलीसूत्र हस्तादौ बध्यते, कलशमध्याच्छान्तिजलं गृहीत्वा सर्वत्र गृहादौ प्रक्षिप्यते, तत॰ संघ-

मध्ये नगरमध्ये देशमध्ये सर्वत्र शान्तिर्भवति, ऋद्धिसमृद्धिवृद्धिसिद्धिसंपदो भवन्ति, आधिव्याधिरोगशोकक्षुद्रोपद्रवाश्च द्रुतं दूरतो यान्ति ॥ १०० ॥

॥ इति श्रीशान्तिकविधिविधिकारः संपूर्णः ॥ १०० ॥

खरतरगच्छाधीशा, जिनचन्द्रयुगप्रधानगुरुराजाः । श्रीपातिसाहिमान्या, समभूवन् भूमिविख्याताः ॥ १ ॥
श्रीपूज्यप्रभुस्वशिष्याः, दक्षाः श्रीसकलचन्द्रनामानः । मद्गुरवो गुणगुरव-स्तेषामेव प्रसादो मे ॥ २ ॥
एवं द्वादशभिः सम्यक्-पूर्णं प्रश्नोत्तरैः स्फुटम् । प्रकाशं पञ्चमं चक्रे, गणिः समयसुन्दरः ॥ ३ ॥

॥ इति श्रीसमयसुन्दरोपाध्यायविरचिते पञ्चमप्रकाशे श्रीसामाचारीशतके पञ्चमः प्रकाशः संपूर्णः ॥ ५ ॥

॥ ग्रन्थकृत्प्रशस्तिः ॥

किंचित् ।
सामाचारीशतकमिदमासूत्रित सूत्रगत्या, किंचित् वृत्तिप्रकरणवशात् सम्प्रदायाच्च किंचित् ।
चेद् ग्रन्थेऽस्मिन् भवति किमपि श्रीजिनाज्ञाविरुद्ध, सघाध्यक्ष मम जडधियो दुष्कृत स्याच्च [तस्य] मिथ्या ॥ १ ॥
जैना गच्छा जगति बहवो भिन्नभिन्नाभिधाना, भिन्नाचारा निजनिजमत स्थापयन्ति प्रमाणम् ।
गच्छाधीशा' श्रुतनिगदिता संमतिं दर्शयन्ति, [तद्व्यामोहो] तस्या मोहो न भवति कथ ? यज्जिनाज्ञैव सत्या ॥ २ ॥
प्रारब्ध किल सिन्धुदेशविषये श्रीसिद्धपुर्यामिद, मूलत्राणपुरे कियद्भिरचित वर्षत्रयात् प्रागमया ।
सपूर्ण विदधे पुरे सुखकरे श्रीमेडतानामके, श्रीमद्विक्रमसवति द्वि–मुनि–षट्–प्रालेयरोचिर्मिते १६७२ ॥ ३ ॥
प्रवर्तमाने जिनवीरशासने, परम्पराया गणभृत्सुधर्मणः । श्रीवज्रशाखा सुकुले च चान्द्रे, गणे स्फुटे कौटिकनामधेये ४
श्रीपातिसाहिमान्ये, युगप्रधाने प्रधानसौभाग्ये । खरतरगच्छाधीशे, विजयि जिनसिंहसूरिगुरौ ॥ ५ ॥
अकब्बरसाहिस्तुमान्य , श्रीमज्जिनचन्द्रसूरिगुरुराजा । जाता युगप्रधाना–स्तच्छिष्य सकलचन्द्रगणि ॥ ६ ॥
तच्छिष्यसमयसुन्दर–सदुपाध्याया अकार्षुरिदमेवम् । सामाचारीशतक, सतत स्वपरोपकाराय ॥ ७ ॥
सुशिष्यो वाचनाचार्य,–स्तर्कव्याकरणादिवित् । हर्षनन्दनवादीन्द्रो, मम साहाय्यदायकः ॥ ८ ॥

इति श्रीसमयसुन्दरोपाध्यायविरचिते पञ्चमप्रकाशे श्रीसामाचारीशतक सपूर्णम् ॥

॥ लेखक—प्रशस्तिः ॥

श्रीमद्विक्रमतो धराङ्गगगनप्रालेयरोचिर्मिते, वर्षे लोद्रपुरे वरे यदुकुले भाटीसुगोत्रेऽभवत् ।
राजा श्रीसगरः प्रजासुखकरस्तत्सुन्दरी श्रीमती, सौख्य भुक्तवतोस्तयो समभवन्नेकादशेहाऽऽत्मजाः ॥ १ ॥
अष्टौ तेषु मृताश्च मारिवशतो दुर्दैवतोऽनुक्रमे, दुःखार्त्तौ पितरौ वियोगविधुरौ जातौ च तस्मिन् क्षणे ।
कुर्वाणा विहृतिक्रमात् क्षितितले श्रीवर्धमानप्रभोः, शिष्या सूरिजिनेश्वराः खरतरा श्रीलोद्रपुर्यां गता ॥ २ ॥
राजाद्याः सपरिग्रहाः प्रमुदिता नन्तुं गताः सद्गुरून्, श्रुत्वा श्रीजिनधर्ममर्म सकल सन्तोषमापुस्तराम्।
विज्ञप्तिं विदधे नृपः करयुग सयोज्य राज्ञाऽन्वितः, स्वामिन्नष्ट ममाङ्गजा मृतिमगुर्जीवत्यथो ते त्रय ॥ ३ ॥
तत्कार्यं च यथा परोपकृतिभिर्जीवेत् सुताना त्रयं, लाभो वो भविता स को नृपतिना प्रोक्त तदा मत्पदे ।
राजाऽय भविता सुतः कुलधरः श्रीजैनधर्मी पुनः, पुत्रौ श्रीधरनामराजधरकौ शुद्धास्तिकौ भाविनो ॥ ४ ॥
ज्ञात्वा लाभममु तथैव गुरुभी रक्षाकृताम्नायतो, वासक्षेपवशेन तौ नृपसुतौ श्राद्धौ कृतौ श्रावकौ ।
ताभ्यां लोद्रपुरे जिनेन्द्रभवन प्रोच्चैस्तरं कारित, तत्रोत्र भणशालिनाम समभूत्प्राण्यादिशालावशात् ॥ ५ ॥
श्रीधरश्रावकस्याऽऽसन्, पञ्च पुत्रा अनुक्रमात् । खीमसी १ भीमसीनामा २, जगसी ३ रूपसी ४ तथा ।
देवसी ५ च यथा स्याताः, पाण्डवाः पण्डुभूपतेः ॥ ६ ॥

सीमसीश्रावकस्याऽऽसीत्, कुलचन्द्रस्तनूरुहः तत्पुत्रो रामदनामा, धनपालस्तदग्रज .. ।
साधारणाख्यस्तत्पुत्रः पुण्यपालस्तदङ्गज । तत्सूः सज्जूस्ततोदेदू—स्तत्पुत्रस्तस्य गञ्जकः ॥ ८ ॥
ज्येताख्यो नन्दनस्तस्य, खेतानामा तदङ्गभू । आसकर्णश्च तत्पुत्र—स्तत्पुत्रो घस्तुपालक ॥ ९ ॥
पुञ्जानामा च तत्पुत्रः, श्रीयशोधवलस्तत । तत्पुत्रः पुञ्जसीनामा, श्रीमल्लस्तस्य नन्दनः ॥ १० ॥
श्रीमल्लाङ्गजथाहरू सुरतरुर्दानप्रदानेऽधिको, यो भाण्डारमबीभरत्नवनवै शास्त्रै स्वय लिखितैः ।
अर्हच्छासनमेकविंशतिसहस्राणीह वर्तिष्यते, तत्तु प्रोज्वलपुस्तकेष्वधिगत बुद्ध्या विचार्येति च ॥ ११ ॥
आषाढाश्विनचैत्रभाद्रपदमासाष्टाह्निकापर्वणि, श्रीमज्जेसलमेरुदुर्गनगरे चैत्येषु सप्तस्वपि ।
काश्मीराभिधकेशरेण भगवद्बिम्बानि यः पूजयेत्, सद्भक्त्या शतश सृजन् स्वपरयो सम्यक्त्वमत्युज्ज्वलम् ॥ १२ ॥
गुप्त दानमपि प्रयच्छति मुदा सद्धर्मिणा सीदता, दीनाना च ददाति सुन्दरतरा सो वर्डका नामत ।
चातुर्मासिकपाक्षिकाब्दिकमहाष्टम्यादिके पर्वणि, प्रातः पारणक ददाति सतत य पौषधाख्य कृताम् ॥ १३ ॥
यः श्रीलोद्रपुरे पुराणनगरे भूयिष्ठद्रव्यव्ययात्, चैत्योद्धारमुदारचित्तपरिणामोऽकारयत् सादरम् ।
श्रीचिन्तामणिपार्श्वमूर्तियुगल तत्रैव चाऽस्थापयत्, सोल्लास जिनराजसूरिगुरुभिर्हस्तप्रतिष्ठापितम् ॥ १४ ॥
यः कुण्डलाकृतिभृतां जयलब्धिकाना, कृत्वा च पुञ्जमतुल मनुजावपुषि ।

॥ लेखक–प्रशस्तिः ॥

श्रीमद्विक्रमतो धराङ्कगगनप्रालेयरोचिर्मिते, वर्षे लोद्रपुरे वरे यदुकुले भाटीसुगोत्रेऽभवत् ।
राजा श्रीसगर प्रजासुखकरस्तत्सुन्दरी श्रीमती, सौख्य भुक्तवतोस्तयो सममवन्नेकादशोद्दाऽऽत्मजाः ॥ १ ॥
अष्टौ तेषु मृताश्च मारिवशतो दुर्दैवतोऽनुक्रमे, दुःखार्त्तौ पितरौ वियोगविधुरौ जातौ च तस्मिन् क्षणे ।
कुर्वाणा विहृतिक्रमात् क्षितितले श्रीवर्धमानप्रभोः, शिष्या सूरिजिनेश्वरा खरतरा श्रीलोद्रपुर्यां गता ॥ २ ॥
राजाद्याः सपरिग्रहाः प्रमुदिता नन्तुं गताः सद्गुरून्, श्रुत्वा श्रीजिनधर्ममर्म सकल सन्तोषमापुस्तराम् ।
विज्ञप्तिं विदधे नृपः करयुग संयोज्य राज्ञाऽन्वित , स्वामिन्नष्ट ममाऽङ्गजा मृतिमगुर्जीवत्ययो ते त्रय ॥ ३ ॥
तत्कार्यं च यथा परोपकृतिभिर्जीवेत् सुताना त्रयं, लाभो यो भविता स को नृपतिना प्रोक्त तदा मत्पदे ।
राजाऽयं भविता सुतः कुलधरः श्रीजैनधर्मी पुनः, पुत्रौ श्रीधरनामराजधरकौ शुद्धास्तिकौ भाविनौ ॥ ४ ॥
ज्ञात्वा लाभममु तथैव गुरुमी रक्षाकृताम्नायतो, वासक्षेपवशेन तौ नृपसुतौ श्राद्धौ कृतौ खातरौ ।
ताभ्यां लोद्रपुरे जिनेन्द्रभवन प्रोच्चैस्तर कारित, तत्रोत्र भणशालिनाम समभूत्ताभ्यांविशालावशात् ॥ ५ ॥
श्रीधरश्रावकस्याऽऽसन्, पञ्च पुत्रा अनुक्रमात् । खीमसी १ भीमसीनामा २, जगसी ३ रूपसी ४ तथा ।
देवसी ५ च यथा ख्याताः, पाण्डवाः पण्डुभूपतेः ॥ ६ ॥

स्रीमसीश्रावकस्याऽऽसीत्, कुलचन्द्रस्तनूरुहः तत्पुत्रो रामदेनामा, धनपालस्तदङ्गजः ॥ ७ ॥
साधारणाख्यस्तत्पुत्रः पुण्यपालस्तदङ्गजः । तत्सू सजूस्ततोदेदू–स्तत्पुत्रस्तस्य गजकः ॥ ८ ॥
ज्येताख्यो नन्दनस्तस्य, खेतानामा तदङ्गभूः । आसकर्णश्च तत्पुत्र–स्तत्पुत्रो वस्तुपालकः ॥ ९ ॥
पुञ्जानामा च तत्पुत्र', श्रीयशोधवलस्ततः । तत्पुत्रः पुञ्जसीनामा, श्रीमल्लस्तस्य नन्दनः ॥ १० ॥
श्रीमल्लाङ्गजथाहरू सुरतरुर्दानप्रदानेऽधिको, यो भाण्डारमचीभरच्चवनवै शास्त्रैः स्वय लिखितै ।
अर्हच्छासनमेकविंशतिसहस्राणीह वर्तिष्यते, तत्तु प्रोज्वलपुस्तकेष्वधिगत वुद्ध्या विचार्येति च ॥ ११ ॥
आषाढाश्विनचैत्रभाद्रपदमासाष्टाह्निकापर्वणि, श्रीमज्जेसलमेरुदुर्गनगरे चैत्येषु सप्तस्वपि ।
काश्मीराभिधकेशरेण भगवद्बिम्बानि य पूजयेत्, सद्भक्त्या शतशः सृजन् स्वपरयोः सम्यक्त्वमत्युज्ज्वलम् ॥ १२ ॥
गुप्त दानमपि प्रयच्छति मुदा सद्धर्मिणा सीदता, दीनाना च ददाति सुन्दरतरा सो वड्डका नामत ।
चातुर्मासिकपाक्षिकान्दिकमहाष्टम्यादिके पर्वणि, प्रात पारणक ददाति सतत यः पौषधाख्य कृताम् ॥ १३ ॥
यः श्रीलोद्रपुरे पुराणनगरे भूयिष्ठद्रव्यव्ययात्, चैत्योद्धारमुदारचित्तपरिणामोऽकारयत् सादरम् ।
श्रीचिन्तामणिपार्श्वमूर्तियुगल तत्रैव चाऽस्थापयत्, सोल्लास जिनराजसूरिगुरुभिर्हस्तप्रतिष्ठापितम् ॥ १४ ॥
यः कुण्डलाकृतिभृतां जयलब्धिकाना, कृत्वा च पुञ्जमतुल मनुजावपुपि ।

॥ लेखक–प्रशस्तिः ॥

श्रीमद्विक्रमतो धराङ्गगगनमालेयरोचिर्मिते, वर्षे लोद्रपुरे वरे यदुकुले भाटीसुगोत्रेऽभवत् ।
राजा श्रीसगरः प्रजासुखकरस्तत्सुन्दरी श्रीमती, सौख्यं भुक्तवतोस्तयो समभवन्नेकादशोद्धाऽऽत्मजा ॥ १ ॥
अष्टौ तेषु मृताश्च मारिवशतो दुर्दैवतोऽनुक्रमे, दुःखार्त्तौ पितरौ वियोगविधुरौ जातौ च तस्मिन् क्षणे ।
कुर्वाणा विहृतिक्रमात् क्षितितले श्रीवर्धमानप्रभोः, शिष्या सूरिजिनेश्वरा खरतरा श्रीलोद्रपुर्यां गता ॥ २ ॥
राजाद्याः सपरिग्रहाः प्रमुदिता नन्तु गताः सद्गुरून्, श्रुत्वा श्रीजिनधर्ममर्म सकलं सन्तोषमापुस्तराम् ।
विज्ञप्तिं विदधे नृपः करयुगं संयोज्य राज्ञाऽन्वितः, स्वामिन्नष्ट ममाऽङ्गजा मृतिमगुर्जीवत्ययो ते त्रयः ॥ ३ ॥
तत्कार्यं च यथा परोपकृतिभिर्जीवेत् सुताना त्रय, लाभो यो भविता स कौ नृपतिना प्रोक्त तदा सत्पदे ।
राजाऽय भविता सुतः कुलधरः श्रीजैनधर्मी पुनः, पुत्रौ श्रीधरनामराजधरकौ शुद्धास्तिको भाविनौ ॥ ४ ॥
ज्ञात्वा लाभममु तथैव गुरुभी रक्षाकृताम्नायतो, वासक्षेपवशेन तौ नृपसुतौ श्राद्धौ कृतौ सादरौ ।
ताभ्यां लोद्रपुरे जिनेन्द्रभवनं प्रोच्चैस्तरं कारितं, तत्रोत्र भणशालिनाम समभूत्गाण्डाविशालाक्षयात् ॥ ५ ॥
श्रीधरश्रावकस्याऽऽसन्, पञ्च पुत्रा अनुक्रमात् । खीमसी १ भीमसीनामा २, जगसी ३ रूपसी ४ तथा ।
देवसी ५ च यथा ख्याताः, पाण्डवाः पण्डुभूपतेः ॥ ६ ॥

पुण्यकर्तव्यता काऽपि, प्रत्यक्षं ददृशे मया । काऽपि श्रुता सतां वक्रात्, प्रशस्तिर्लिखिताऽस्ति तत् ॥ २३ ॥
सामाचारीशतकममुना थाहरूशाहनाम्ना, पश्चादर्शोप्यमलमतिना लेखित पूर्वमेव ।
यावच्छ्रीमत्खरतरगणप्रोल्लसन्नाम तावन्, नन्दत्वेतच्चिरमनुपम सर्वकल्याणकारि ॥ २४ ॥

॥ इति श्रीसामाचारीशतकं संपूर्ण ॥

सूरीश्वरो विजयते सुकृपादिचन्द्रः, शिष्योऽस्ति यस्य सुखसागरपाठकस्तु ।
तस्याऽऽज्ञया लिखितवान् पुरि मोहमय्या, सुश्रावको विजयचन्द्र इमा प्रतिं तु ॥ १ ॥

Printed by Ramchandra Yesu Shedge at the Nirnaya Sagar Press,
26–28, Kolbhat Street, Bombay

Published by Jaweri Mulchand Hirachand Bhagat, Jinadattasuri Jain Bhandar, Mahavir Swami's Temple, Pydhuni, Bombay

तामिर्भृश प्रवरभक्तिभृतस्तथा यत्, सा विस्मरिष्यति कदापि न किंवदन्ती ॥ १५ ॥
प्रासादेषु त्रिभुवनगुरोरष्टसङ्ख्येषु सम्यक्, दादास्तूपे मुखमलकथीपादिचश्चत्पताकाः ।
कीर्त्युल्लासाद्दिशि दिशि समारोपयामास भक्त्या, यः श्रीदेवावसरजयिन शभव पूजयित्वा ॥ १६ ॥
य' सौवर्णं वरमक्षरफीनाणक भक्तितोऽदात्, पूर्व केनाऽपि न वितरित सर्वसाधर्मिकाणाम् ।
नित्य दत्ते सकलयतिनां वस्त्रपात्रान्नपान, कुर्वन् सामायिकजिनवच श्रुत्यमावश्यकादीन् ॥ १७ ॥
श्रीभाले तिलक पुनः श्रवणयोः सौवर्णसत्कुण्डले, ग्रीवाया मणिमौक्तिकादिजटित ग्रैवेयक भूषणम् ।
हस्ते श्रीफलमद्भुत शिववधूवि[वे]वाहनैमित्तिक, मन्ये सर्वमिद चकार सुकृती श्रीपार्श्वनाथस्य यः ॥ १८ ॥
तद्भार्या निजभर्तृभक्तिकरणे दक्षा सुपक्षद्वया, शुद्धाचारवती सती गुणवती युक्ता विवेकश्रिया ।
बाह्याभ्यन्तरभूषणाऽस्ति कनकादेवी प्रसिद्धाऽभिधा, यत्पुत्रौ हरिराज उत्तमगुण श्रीमेघराजस्तथा ॥ १९ ॥
यः पूर्व भरतादिवच्च तिलक कारापयित्वा गृहे, भूत्वा संघपतिर्धभूव पुरतः कृत्वा रथ सत्वरम् ।
रुक्माणा निकर वर प्रतिपुर वर्षन् यशोऽप्यर्जयन्, श्रीशत्रुञ्जयतीर्थराजविलसद्यात्रा पवित्रा व्यधात् ॥ २० ॥
यत्सघे जिनराजसूरिगुरवो गच्छाधिराजेश्वरा, आचार्या जिनसागरा मुनिवरव्रातेन संशोभिता ।
मुख्यः संघपतिः शिवाख्य इतरे श्राद्धाः पुनर्गोचराः, अन्येऽपि व्यवहारिणो मरुधराः सत्कां सुयात्रां व्यधुः ॥ २१ ॥
विधु-वसु-रस-शशि-वर्षे १६८१, राउलकल्याणदासनृपराज्ये । श्रीशत्रुञ्जयपर्वणो, विनिर्ममे चाहलकेन ॥ २२ ॥

पुण्यकर्तव्यता काऽपि, प्रत्यक्ष ददृशे मया । काऽपि श्रुता सता वक्रात्, प्रशस्तिर्लिखिताऽस्ति तत् ॥ २३ ॥
सामाचारीशतकममुना थाहरूशाहनाम्ना, पश्चादर्शोप्यमलमतिना लेखितं पूर्वमेव ।
यावच्छ्रीमत्खरतरगणप्रोल्लसन्नाम तावत्, नन्दत्वेतच्चिरमनुपमं सर्वकल्याणकारि ॥ २४ ॥

॥ इति श्रीसामाचारीशतकं संपूर्णं ॥

सूरीश्वरो विजयते सुकृपादिचन्द्र', शिष्योऽस्ति तस्य सुखसागरपाठकस्तु ।
तस्याऽऽज्ञया लिखितवान् पुरि मोहमय्या, सुश्रावको विजयचन्द्र इमा प्रति तु ॥ १ ॥

Printed by Ramchandra Yesu Shedge, at the Nirnaya Sagar Press,
26–28, Kolbhat Street, Bombay

Published by Javeri Mulchand Hirachand Bhagat, Jinadattasuri Jain
Bhandar, Mahavir Swami's Temple, Pydhuni, Bombay

ताभिर्भूश प्रवरभक्तिभृतस्तथा यत्, सा विस्मरिष्यति कदापि न किंवदन्ती ॥ १५ ॥
प्रासादेषु त्रिभुवनगुरोरष्टसंख्येषु सम्यक्, दादास्तूपे मुखमलकथीपादिचञ्चत्पताकाः ।
कीर्त्युल्लासाद्दिशि दिशि समारोपयामास भक्त्या, यः श्रीदेवायसरजयिन शाभव पूजयित्वा ॥ १६ ॥
यः सौवर्ण वरमशरफीनाणक भक्तितोऽदात्, पूर्वं केनाऽपि न वितरित सर्वसाधर्मिकाणाम् ।
नित्य दत्ते सकलयतिना वस्त्रपात्रान्नपान, कुर्वन् सामायिकजिनवच श्रुत्यमावश्यकादीन् ॥ १७ ॥
श्रीभाले तिलक पुनः श्रवणयोः सौवर्णसत्कुण्डले, ग्रीवाया मणिमौक्तिकादिजटित ग्रैवेयक भूषणम् ।
हस्ते श्रीफलमद्भुत शिववधूवि[वे]वाहनैमित्तिक, मन्ये सर्वमिद चकार सुकृती श्रीपार्श्वनाथस्य यः ॥ १८ ॥
तद्भार्या निजभर्तृभक्तिकरणे दक्षा सुपक्षद्वया, शुद्धाचारवती सती गुणवती युक्ता विवेकश्रिया ।
बाह्याभ्यन्तरभूषणाऽस्ति कनकादेवी प्रसिद्धाऽभिधा, यत्पुत्रौ हरिराज उत्तमगुण श्रीमेघराजस्तथा ॥ १९ ॥
य॰ पूर्वं भरतादिवच्च तिलक कारापयित्वा गृहे, भूत्वा संघपतिर्धभूव पुरतः कृत्वा रथ सत्वरम् ।
रुक्माणा निकर वर प्रतिपुर वपन् यशोऽप्यर्जयन्, श्रीशत्रुञ्जयतीर्थराजविलसद्यात्रा पवित्रा व्यधात् ॥ २० ॥
यत्सघे जिनराजसूरिगुरवो गच्छाधिराजेश्वरा, आचार्या जिनसागरा मुनिवरव्रातेन संशोभिताः ।
मुख्यः संघपति शिवाख्य इतरे श्राद्धाः पुनर्गोचराः, अन्येऽपि व्यवहारिणो मरुधराः सत्का सुपात्रां व्यधु ॥ २१ ॥
विधु-वसु-रस-शशि-वर्षे १६८१, राउलकल्याणदासनृपराज्ये । श्रीशत्रुञ्जयसंघो, विनिर्ममे वाहरकेन ॥ २२ ॥

पुण्यकर्तव्यता काऽपि, प्रत्यक्ष ददृशे मया । काऽपि श्रुता सता वक्त्रात्, प्रशस्तिर्लिखिताऽस्ति तत् ॥ २३ ॥
सामाचारीशतकममुना थाहरूशाहनाम्ना, पश्चादर्शोप्यमलमतिना लेखित पूर्वमेव ।
यावच्छ्रीमत्खरतरगणप्रोल्लसन्नाम तावत्, नन्दत्वेतच्चिरमनुपम सर्वकल्याणकारि ॥ २४ ॥

॥ इति श्रीसामाचारीशतकं संपूर्ण ॥

सूरीश्वरो विजयते सुकृपाविचन्द्र', शिष्योऽस्ति तस्य सुखसागरपाठकस्तु ।
तस्याऽऽज्ञया लिखितवान् पुरि मोहमय्यां, सुभावको विजयचन्द्र श्रमा प्रति तु ॥ १ ॥

Printed by Ramchandra Yesu Shedge, at the Nirnaya Sagar Press,
26–28, Kolbhat Street, Bombay

Published by Javeri Mulchand Hirachand Bhagat, Jinadattasuri Jain
Bhandar, Mahavir Swami's Temple, Pydhuni, Bombay

॥ समाप्तमिदं सामाचारीशतकम् ॥

तया बालतया मूढत्वेन शिशुत्वेन वा मोहतया मिथ्यात्वादिमोहेन मन्दतया रागद्वेषादिपारवश्येन क्लिष्टतया क्लिष्टकर्मत्वेन त्रिगौरवगुरुतया ऋद्धिरससातगौरवेण एतैः प्रकारैः अस्य धर्मस्य अतीचारैरिति योजना। कथंभूतेन मयेत्याह—चतुःकषायोपगतेन पञ्चेन्द्रियवशार्तेन परिपूर्णतया सातासौख्यमनुपालयता तथा मया अस्य धर्मस्य अज्ञानतया अस्मिन्वा भवे वर्तमानजन्मनि अन्येषु वा भवग्रहणेषु अतीतानागतेषु प्राणातिपातः कृतो वा कारितो वा क्रियमाणो वा परैः समनुज्ञातः तं निन्दामि गर्हे त्रिविधं त्रिविधेन मनसा वाचा कायेन अतीतं निन्दामि प्रत्युत्पन्नं वर्तमानं संवृणोमि अनागतं प्रत्याख्यामि सर्वं प्राणातिपातं यावज्जीवमनिःश्रितोऽहं निश्रारहितो विप्रमुक्त इत्यर्थः। नैव स्वयं प्राणान् अतिपातयेत् नैव अन्यैः प्राणान् अतिपातयेत् प्राणानतिपातयतोऽन्यान्न समनुजानीयात्। तद्यथा। अर्हत्साक्षिकं सिद्धसाक्षिकं साधुसाक्षिकं देवसाक्षिकं गुरुसाक्षिकं। केचिदाहुः आत्मसाक्षिकं। अत्र अर्हत्सिद्धसाधुदेवात्मसाक्ष्यत्वे यन्निषिद्धं तदकरणीयमेवेत्यर्थः। केवलावधिज्ञानेन्द्रियादीनां सर्वप्रत्यक्षत्वात् एव भवति। अहमितिकथने कः पालक इत्याह। भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा साधुर्वा साध्वी वा संयतविरतप्रतिहतप्रत्याख्यातपापकर्मासंयत नियमित विरत निवृत्त प्रतिहत शुभकर्मविघातित प्रत्याख्यात निराकृत। कदा कर्मेत्याह। दिवा वा रात्रौ वा। कीदृशो भिक्षुर्भिक्षुकी च। एकको वा पर्षदि गतो वा सुप्तो वा जाग्रद्वा एतत्खलु प्राणातिपातस्य विरमणं हितं शुतं क्षमं तारणसमर्थं निःशोषितं संपूर्णं पालितं आत्मानुगामि आत्मसेवनीयं परानुगामि परप्रतिपादनीयं। पुनः क-

थंमूतम् । एताभिर्युक्तिभिर्महार्थम् । कामिरित्याह । सर्वेषा प्राणाना सर्वेषा भूतानां पूर्वोक्ताना सर्वेषा जीवाना पूर्वोक्ताना सर्वेषा सत्वाना पूर्वोक्ताना अदुःखकरणतया अशापनया अजीर्णनया अखण्डनेन अतीव्रतया सतोपकरणेन अपीडनया अपरितापनया अनुपद्रवनया महार्थं महागुण महानुभाव महापुरुषानुचीर्ण परमर्षिदेशित प्रशस्तं तत्प्राणातिपातात् विरमण । दुःखक्षयाय कर्मक्षयाय बोधिलाभाय ससारोत्तारणाय त्रिःकृत्वा त्रिःकरणशुद्ध्या त्रिवेल वा उपसयुज्य उपसपद्य वा व्रतेन सघटित्वा । णं इति वाक्यालकारे । विचरामि तिष्ठामि प्रथमे भदन्त महाव्रते उपस्थितोस्मि सर्वस्मात्प्राणातिपाताद्विरमण ॥ १ ॥ अहावरे दुच्चे भते महव्वए मुसावायाओ वेरमण सव्व भते मुसावाय पच्चक्खामि । से कोहा वा लोहा वा भया वा हासा वा नेव सय मुस वइज्जा । नेवन्नेहिं मुस वयाविज्जा मुसवयतेवि अन्ने न समणुजाणामि जाव० शेष पूर्ववत् । से मुसावाए चउविहे पन्नत्ते । त जहा । दव्वओ खित्तओ कालओ भावओ दव्वओण मुसावाए सव्वदव्वेसु खित्तओण मुसावाए लोए वा अलोए वा कालओण मुसावाए दिया वा राओ वा भावओण मुसावाए रागेण वा दोसेण वा ज पि० शेष० मुसावाओ भासिओ वा भासाविओ वा भासिज्जतो वा परेहिं समणुन्नाओ त नि० गरिहामि शेष पूर्ववत् । सव्व मुसावाय जाव० शेष० । नेव सय मुस वाइज्जा नेवन्नेहिं मुस वायाविज्जा मुस वयतेवि अन्ने न समणुजाणिज्जा । तजहा । शेष० । एस खलु मुसावायस्स वेरमणे शेष० । दुच्चे भते महव्वए उवट्ठिओमि सव्वाओ मुसावायाओ वेरमण ॥२॥ अथ अपरस्मिन् द्वितीये भदन्त महा-

तया घालतया मूढत्वेन शिशुत्वेन घा मोहतया मिथ्यात्वादिमोहेन भण्डतया रागपराद्विपारवश्येन क्लिष्टतया क्लेशकर्मत्वेन त्रिगौरवगुरुतया ऋद्धिरससातगौरवेण एतैः प्रकारैः अस्य धर्मस्य अतीचारैरिति योजना। कथम्भूतेन मयेत्याह—चतु'कषायोपगतेन पञ्चेन्द्रियवशार्तेन परिपूर्णतया सातासौख्यमनुपालयता तथा मया अस्य धर्मस्य अज्ञानतया अस्मिन्वा भवे वर्तमानजन्मनि अन्येषु वा भवग्रहणेषु अतीतानागतेषु प्राणातिपात' कृतो घा कारितो घा क्रियमाणो घा परै' समनुज्ञातः त निन्दामि गर्हे त्रिविध त्रिविधेन मनसा वाचा कायेन अतीत निन्दामि प्रत्युत्पन्न वर्तमान सवृणोमि अनागत प्रत्याख्यामि सर्वं प्राणातिपात यावज्जीवमनि'श्रितोऽहं निश्रारहितो विप्रमुक्त इत्यर्थः। नैव स्वय प्राणान् अतिपातयेत् नैव अन्यै प्राणान् अतिपातयेत् प्राणानतिपातयतोऽन्यास समनुजानीयात्। तद्यथा। अर्हत्साक्षिक सिद्धसाक्षिक साधुसाक्षिकं देवसाक्षिक गुरुसाक्षिक। केचिदाहुः आत्मसाक्ष्यक। अत्र अर्हत्सिद्धसाधुदेवात्मसाक्ष्यत्वे यन्निषिद्ध तदकरणीयमेवेत्यर्थ'। केवलावधिज्ञानेन्द्रियादीनां सर्वप्रत्यक्षत्वात् एव भवति। अहमितिकथने कः पालक इत्याह। भिक्षुर्वा भिक्षुकी घा साधुर्वा साध्वी वा संयतविरतप्रतिहतप्रत्याख्यातपापकर्मासयत नियमित विरत निवृत्त प्रतिहत शुभकर्मभिर्घातित प्रत्याख्यात निराकृत। कदा कर्मेत्याह। दिवा वा रात्रौ वा। कीदृशो भिक्षुर्भिक्षुकी च। एकको घा पर्षदि गतो घा सुप्तो वा जाग्रद्वा एतत्खलु प्राणातिपातस्य विरमण हित श्रुत क्षम तारणसमर्थ निःशेषितं सपूर्ण पालित आत्मानुगामि आत्मसेवनीय परानुगामि परप्रतिपादनीयं। पुनः क-

धमूतम् । एताभिर्युक्तिभिर्मेहार्थम् । कामिरित्याह । सर्वेषा प्राणानां सर्वेषां भूताना पूर्वोक्ताना सर्वेषा जीवाना पूर्वोक्ताना सर्वेषा सत्वानां पूर्वोक्ताना अदुःखकरणतया अशपनया अजीर्णनया अखण्डनेन अतीव्रतया सतोपकरणेन अपीडनया अपरितापनया अनुपद्रवनया महार्थ महागुण महानुभाव महापुरुषानुचीर्णं परमर्षिदेशित प्रशस्तं तत्प्राणातिपातात् विरमण । दुःखक्षयाय कर्मक्षयाय बोधिलाभाय ससारोत्तारणाय त्रिःकृत्वा त्रिःकरणशुद्ध्या त्रिवेल वा उपसयुज्य उपसपद्य वा व्रतेन सघटित्वा । ण इति वाक्यालकारे । विचरामि तिष्ठामि प्रथमे भदन्त महाव्रते उपस्थितोस्मि सर्वस्मात्प्राणातिपाताद्विरमण ॥ १ ॥ अहावरे दुच्चे भते महव्वए मुसावायाओ वेरमण सव्व भते मुसावाय पच्चक्खामि । से कोहा वा लोहा वा भया वा हासा वा नेव सय मुस वइज्जा । नेवन्नेहिं मुस वयाविज्जा मुसवयतेवि अन्ने न समणुजाणामि जाव० शेष पूर्ववत् । से मुसावाए चउव्विहे पन्नत्ते । त जहा । दव्वओ खित्तओ कालओ भावओ दव्वओण मुसावाए सव्वदव्वेसु खित्तओण मुसावाए लोए वा अलोए वा कालओण मुसावाए दिया वा राओ वा भावओण मुसावाए रागेण वा दोसेण वा ज पि० शेष० मुसावाओ भासिओ वा भासाविओ वा भासिज्जतो वा परेहिं समणुन्नाओ त नि० गरिहामि शेष पूर्ववत् । सव्व मुसावाय जाव० शेष० । नेव सय मुस वाइज्जा नेवन्नेहिं मुस वायाविज्जा मुस वयतेवि अन्ने न समणुजाणिज्जा । तजहा । शेष० । एस खलु मुसावायस्स वेरमणे शेष० । दुच्चे भते महव्वए उवट्ठिओमि सव्वाओ मुसावायाओ वेरमण ॥२॥ अथ अपरस्मिन् द्वितीये भदन्त महा-

शेष० । तन्मैथुन चतुर्विधं प्रज्ञप्त शेष० । द्रव्यतो रूपेषु वा आकृतिमयेषु रूपसहगेषु वा रूपलावण्यादियु-क्तेषु क्षेत्रत' ऊर्ध्वलोके वा अधोलोके वा तिर्यग्लोके वा शेष० । मैथुन सेवित वा सेवयित वा सेव्यमान वा परैः न समनुजानीयात् शेष० । एतत् खलु मैथुनस्य विरमण शेष० चतुर्थे शेष० । मैथुनाद्विरमण ॥ ४ ॥ अहावरे पचमे भते महव्वए परिग्गहाओ वेरमण सव्व भते परिग्गह पच्चक्खामि से अप्प वा बहु वा अणु वा थूल वा चित्तमत वा अचित्तमत वा णेव सय परिग्गह परिगिण्हेज्जा णेवण्णेहिं परिग्गह परिगिण्हाविज्जा परिग्गह परिगिण्हतेवि अन्ने न समणुजाणामि० शेष० । से परिग्गहे च० शेष० । दव्वओण परिग्गहे सचित्ता-चित्तमिस्सेसु दव्वेसु खित्तओण परिग्गहे गामे वा नयरे वा अरण्णे वा० शेष० । परिग्गहो गहिओ वा गाहा-विओ वा घिप्पतो वा परेहिं समणुन्नाओ० शेष० । सव्व परिग्गह शेष० । नेव सय परिग्गह परिगिण्हिज्जा नेवण्णेहिं परिग्गह परिगिण्हाविज्जा परिग्गहं परिगिण्हतेवि अन्ने न समणुजाणिज्जा० शेष० । एस खलु परि-ग्गहस्स विरमण शेष० पचमे भते० शेष० परिग्गहाओ वेरमण ॥ ५ ॥ अथापरे पचमे भदन्त महाव्रते प्रथ-मान्तपदानि वा । परिग्रहाद्विरमण सर्वं भदन्त परिग्रह प्रत्याख्यामि तत् अल्प वा बहु वा अणु वा स्थूलं वा चित्तमद्वा अचित्तमद्वा नैव स्वय परिग्रह परिगृह्णीयात् नैवान्यैः परिग्रह परिग्राहयेत् परिग्रह परिगृ-ह्णन्तमन्य न समनुजानामि शेष० स परिग्रहः शेष० । द्रव्यतः सचित्ताचित्तमिश्रितेषु द्रव्येषु क्षेत्रतो ग्रामे वा नगरे वा अरण्ये वा शेष० परिग्रहो गृहीतो वा ग्राहितो वा गृह्यमाणो वा परैः समनुज्ञातः शेष० सर्वं

परिग्रह शेष० । नैव स्वय परिग्रह परिगृह्णीयात् नैवान्यैः परिग्रह परिग्राहयेत् परिग्रह परिगृह्णतमन्य न समनुजानीयात् शेष० एतत् खलु परिग्रहाद्विरमण शेष० पञ्चमे भदन्त० शेष० परिग्रहाद्विरमण ॥ ५ ॥ अहावरे छट्ठे भते वए राइभोयणाओ वेरमण सव्व भंते राइभोयण पच्चक्खामि से असण वा पाण वा खाइम वा साइम वा णेव सय राइ भुजिज्जा णेवण्णेहिं राइ भुजाइज्जा राइ य भुजतेवि अन्ने न समणुजाणामि शेष० । से राइभोयणे चउव्वि० शेष० दव्वओण राइभोयणे असणे वा पाणे वा खाइमे वा साइमे वा खित्तओण राइभोयणे समेयखित्तेसु कालओण दिवा वा राइभोयणे रत्तिं । भावओण राइभोयणे तित्ते वा कडुए वा कसाइले वा अंबिले वा महुरे वा लवणे वा जपि० शेष० । राइभोयण भुजिय वा भुजाविय वा भुजिज्जत वा परेहिं समणुन्नाय शेष० सव्व राइभोयण० शेष० । नेव सय राइयं भुजिज्जा नेवन्नेहिं राइ भुजाविज्जा । राइ भुजतेवि अन्ने न समणुजाणिज्जा० शेष० । एस खलु राइभोयणस्स वेरमणे शेष० छट्ठे भंते० शेष० राइभोयणाओ वेरमण ॥ ६ ॥ अथापरे षष्ठे भदन्त व्रते प्रथमान्तपदानि वा । रात्रिभोजनाद्विरमणं सर्वं भदन्त रात्रिभोजन प्रत्याख्यामि तत् अशन वा पानं वा खादिम वा स्वादिम वा नैव स्वय रात्रौ भुञ्जीत नैवान्यै रात्रौ भोजयेत् रात्रौ भुञ्जानमन्यं न समनुजानामि शेष० । तद्रात्रिभोजनं चतुर्विध प्रज्ञप्त० शेष० । द्रव्यतः अशन वा पान वा खादिम वा स्वादिम वा क्षेत्रतः समयक्षेत्रेषु कालोचितभूमिषु कालतः रात्रौ भावतः तिक्त वा कटु वा कषाय वा अम्ल वा लवण वा मधुर वा० शेष पू० । रात्रिभोजन भुक्त वा भोजित वा

शेष० । तन्मैथुन चतुर्विध प्रज्ञप्त शेष० । द्रव्यतो रूपेषु वा आकृतिमयेषु रूपसुभगेषु वा रूपलावण्याढ्यु-क्तेषु क्षेत्रत ऊर्ध्वलोके वा अधोलोके वा तिर्यग्लोके वा शेष० । मैथुन सेवित वा सेवयित वा सेव्यमान वा परै न समनुजानीयात् शेष० । एतत् खलु मैथुनस्य विरमणं शेष० चतुर्थे शेष० । मैथुनाद्विरमण ॥ ४ ॥ अहावरे पचमे भते महव्वए परिग्गहाओ वेरमण सव्व भते परिग्रह पच्चक्खामि से अप्प वा बहु वा अणु वा थूल वा चित्तमत वा अचित्तमत वा णेव सय परिग्रह परिगिण्हेज्जा णेवण्णेहिं परिग्गह परिगिण्हाविज्जा परिग्गह परिगिण्हतेवि अन्ने न समणुजाणामि० शेष० । से परिग्गहे च० शेष० । दव्वओण परिग्रहे सचित्ता-चित्तमिस्सेसु दव्वेसु खित्तओण परिग्गहे गामे वा नयरे वा अरण्णे वा० शेष० । परिग्गहो गहिओ वा गाहा-विओ वा घिप्पतो वा परेहिं समणुन्नाओ० शेष० । सव्व परिग्गह शेष० । नेव सय परिग्गह परिगिण्हिज्जा नेवण्णेहिं परिग्गह परिगिण्हाविज्जा परिग्गह परिगिण्हतेवि अन्ने न समणुजाणिज्जा० शेष० । एस खलु परि-ग्गहस्स विरमण शेष० पचमे भते० शेष० परिग्गहाओ वेरमण ॥ ५ ॥ अथापरे पचमे भदन्त महाव्रते प्रथ-मान्तपदानि वा । परिग्रहाद्विरमण सर्वं भदन्त परिग्रह प्रत्याख्यामि तत् अल्प वा बहु वा अणु वा स्थूल वा चित्तमद्वा अचित्तमद्वा नैव स्वय परिग्रह परिगृह्णीयात् नैवान्यैः परिग्रह परिग्राहयेत् परिग्रह परिगृ-ह्णन्तमन्य न समनुजानामि शेष० स परिग्रहः शेष० । द्रव्यतः सचित्ताचित्तमिश्रितेषु द्रव्येषु क्षेत्रतो ग्रामे वा नगरे वा अरण्ये वा शेष० परिग्रहो गृहीतो वा ग्राहितो वा गृह्यमाणो वा परैः समनुज्ञातः शेष० सर्वं

भुज्यमानं वा परैः समनुज्ञात शेषं० सर्वं रात्रिभोजन शेष० नैव स्वयं रात्रौ भुञ्जीत नैवान्यै रात्रौ भोजयेत् रात्रौ भुञ्जानानन्यान्न समनुजानीयात् शेष० एतत्खलु रात्रिभोजनाद्विरमण शेष० षष्ठं भदन्त व्रते उपस्थितोऽस्मि शेष० रात्रिभोजनाद्विरमण ॥ ६ ॥ अथ सर्वेषा व्रताना समकालोच्चारमाह । इच्चेइयाइं पंचमहव्वयाइं राइभोयणवेरमणछट्ठाइं अत्तहियट्ठयाए उवसंपज्जित्ताणं विहरामि । इत्येतानि पञ्च महाव्रतानि रात्रिभोजनविरमणषष्ठानि आत्महितार्थं उपसम्पद्य सम्यक् प्रतिपद्य विचरामि ॥

अथ प्रकारान्तरेण महाव्रतव्युत्पत्तिमाह—'अप्पसत्था य जे जोगा परिणामा य दारुणा । पाणायायस्स वेरमणे एस वुत्ते अइक्कमे ॥ १ ॥ तिव्वरागा य जा भासा तिव्वदोसा तहेव य । मुसावायस्स वेरमणं एस वुत्ते अइक्कमे ॥ २ ॥ उग्गहं च अजाइत्ता अवदिले य उग्गहे । अदिण्णादाणस्स वे० ॥ ३ ॥ सद्दा रूवा रसा गंधा फासाण पवियारणे । मेहुणस्स० ॥ ४ ॥ इच्छा मुच्छा य गेहे य करपओय दारुणे । परिग्गहस्स वे० ॥ ५ ॥ अइमित्ते य आहारे सूरे खित्ते य संकिए । राइभत्तस्स वे० ॥ ६ ॥' अप्रशस्ता क्रोधपैशुन्यादिकरा परिणामाश्च दारुणाः हिंसाव्यवच्छेदादिकरा ये योगा मनोवाक्कायाः कर्मविशेषा वा प्राणातिपातस्य विरमणे एषोऽतिक्रमोऽतिचार उक्त ॥ १ ॥ तीव्ररागाय प्रचुरानुरागजन्मना या भाषा तथैव च तीव्रदूषा या भाषा मृषावादस्य विरमणे एषोऽतिक्रमोऽतिचार उक्त ॥ २ ॥ अवग्रहे गुर्वाद्याज्ञाविशेषे दत्तेपि पूर्वं ग्रतयोग्य गृहीतोपि कार्यकाले तस्य गुरोरवग्रह अयाचित्वा कार्यकरणमिति शेष । अदत्तादानस्य वि० ॥ ३ ॥ शब्दरूप-

रय पम्मपि य छविह तवोकम्म उव० १३ ॥ ६ ॥ सत्त भयट्ठाणाइ सत्तविह चेव नाणविम्भग । परि० १४ ॥ पिण्डेसण पाणेसण उग्गहसत्तक्किया महज्झयणा । उव० १५ ॥७॥ अट्ठ भयट्ठाणाइ अट्ठय कम्माइ तेसिं बंध च । परि० १६ । अट्ठय पवयणमाया दिट्ठा अट्ठविहणिट्ठिअट्ठेहिं । उव० १७ ॥ ८ ॥ नवविहदसणवरण नवइ नियाणाइ अप्पसत्थाइ । परि० १८ । नवबम्भचेरगुत्तो दुनवविह बम्भचेरपरिसुद्द । उव० १९ ॥ ९ ॥ उवघाय च दसविह असंवर तहय सकिलेस च । परि० २० ॥ दस चित्तसमाहिठाणा दस चेव दसाउ समणधम्मं च । उव० २१ ॥ १० ॥ आसायण च सव्व तिगुणएगारसविह विवज्जतो । परि० २२ । एव तिदण्डविरओ तिगुत्तिगुत्तो तिसल्लनिसल्लो । तिविहेण पडिक्कतो रक्खामि० २३ ॥ ११ ॥' व्याख्या—त्रिविधेन मनोवाक्कायपयोगेन अप्रमत्त. प्रमादरहितः पञ्चमहाव्रतानि रक्षामि परिपालयामि । एक सावद्ययोग एक मिथ्यात्व एक अज्ञान परिवर्जयन् गुप्तः त्रिगुप्तिगुप्तः पञ्चमहाव्रतानि रक्षामि । एक अनवद्ययोग एक सम्यक्त्व एक ज्ञान उपसपन्नः समासः युक्तः सयमयोगयुक्तः पञ्चमहाव्रतानि रक्षामि १ । द्वौ चैव रागद्वेषौ द्वे ध्याने आर्तरौद्रे च परिवर्जयन्० शेष० । द्विविध चारित्रधर्मं यतित्वगार्हस्थ्यरूप द्वे धर्मशुक्ले ध्याने उपसपन्नः० शेष० २ । कृष्णा नीला कापोता तिस्रो लेश्या अप्रशस्ताः परि० शेष० । तेजःपद्मशुक्लास्तिस्रो लेश्याः सुप्रशस्ताः उप० शेष० ३ । मनसा मनःसत्येन सत्यापितः वाचा वचःसत्येन कायेन करणसत्येन त्रिविधेनापि सत्यापितः पंचमहाव्रतानि रक्षामि ३ । चतस्रो दुःखशय्याः चतुरः कषायान् क्रोधमानमायालोभरूपान् चतस्रः सज्ञा आहारभयमैथुनपरिग्रह-

णाओ ॥ ४ ॥ आल० पचम वय० परिग्गहाओ ॥ ५ ॥ आल० छट्ठ वयमणुरक्खे विरमामो राइभोयणाओ ॥ ६ ॥' प्रथम व्रतमनुरक्षामि विरमामि प्राणातिपातात् आलयविहारसमितः आलयः स्थितिः विहारो गमन तत्र समितः पञ्चसमितियुक्तः युक्तः सयमयोगभृत् गुप्तस्त्रिगुप्तिगुप्त उपस्थितः श्रमणधर्मे ॥ १ ॥ द्वितीय व्रतम० मृषावादात् शेष० ॥ २ ॥ तृतीय व्रतम० अदत्तादानात् शेष० ॥ ३ ॥ चतुर्थं व्रतम० मैथुनात् शेष० ॥ ४ ॥ पचम व्रतम० परिग्रहात् शेष० ॥ ५ ॥ षष्ठ व्रतमनुरक्षामि विरमामि रात्रिभोजनात् शेष० ॥ ६ ॥ ॥ अथैकाद्येकादशान्तहेयोपादेयत्यागग्रहणद्वारेण पौनःपुन्येन महाव्रतरक्षणमाह—'तिविहेण अप्पमत्तो रक्खामि महव्वए पच । सावज्जजोगमेग मिच्छत्त एगमेव अन्नाण । परिवज्जतो गुत्तो रक्खामि महव्वए पच ॥ १ ॥ अणवज्जजोगमेगं सम्मत्तं एगमेव नाणओ । उवसपन्नो जुत्तो रक्खामि महव्वए पच ॥ २ ॥ दो चेव रागदोसे दोण्णिय झाणाइ अट्टरुद्दाइ । परि० ॥ ३ ॥ दुविह चरित्तधम्म दोण्णिय झाणाइ धम्मसुक्काइ । उव० ॥ ४ ॥ किण्हा नीला काऊ तिण्णियलेसाउ अप्पसत्थाओ । परि० ५ ॥ तेओ पम्हासुक्का तिण्णिय लेसाउ सुप्पसत्थाओ । उव० ६ ॥ ३ ॥ मणसा मणसच्चविओ वायासच्चेण करणसच्चेण । तिविहेणावि सच्चविर । उव० ७ ॥३॥ चत्तारि य दुहसिज्जा चउरो सन्ना तहा कसायाउ । परि० ८ । चत्तारि य सुहसिज्जा चउविह सवर समाहिं च । उव० ९ ॥ ४ ॥ पंचेव य कामगुणे पचेव य निण्हवे महादोसे १० । पचिंदिय सवरण तत्तो पचविहमेव सज्झाय । उव० ११ ॥ ५ ॥ छज्जीवनिकायविह छव्विहमासाउ अप्पसत्थाओ । परि० १२ । छव्विह मज्झित-

८

एव भगवन्त नमस्कृत्य तद्ग्रत एव कथितय-
रधर्मानस्वामिने नमोस्तु तुभ्यमर्हते । नमोस्तु तुभ्य भगवते । एव भगवन्त नमस्कृत्य तद्ग्रत एव कथितय-
क्ष्यमाणस्यापनमाह । त्रि'कृत्वस्त्रिवेल खलु महाव्रतोच्चारणा कृता । महव्वयउच्चारणा पचविहा पन्नत्ता इत्यारभ्य इमेइयाइं पचमहव्वयाइ इतिपर्यन्त एकवेल अप्पसत्थाय जे जोगा इत्यारभ्य आलयविहारसमिओ जुत्तो गुत्तो उवट्ठिओ समणधम्मे इतिपर्यन्त द्विवेलं । तिविहेण अप्पमत्तो इत्यारभ्य एव तिदण्डविरओ इतिपर्यन्त त्रिवेल ॥ अथ इच्छामः सूत्रकीर्तन कर्तुं श्रुताधाराणां मुनीना नमस्कारद्वारेण श्रुतनामकीर्तनमाह ॥ नमो तेसिं खमासमणाण जेहिं इम वाइय छव्विहमावस्सय भगवन्त । तजहा । सामाइय चउवीसच्छओ वदृण पडिक्कमण काउसग्गो पच्चक्खाण सव्वेसिंपि एयमि । छव्विहे आवस्सए भगवते समुत्ते सअत्थे सग्गथे सणिज्जुत्तिए ससगहणिए जे गुणा वा भावा वा अरहतेहिं भगवतेहिं पन्नत्ता वा परूविया वा ते भावे सद्दहामो पत्तियामो रोएमो फासेमो पालेमो अनुपालेमो ते भावे सद्दहतेणं पत्तियतेण रोयतेण फासि० तेण पालिंतेण अणुपालिंतेण अतोपक्खस्स ज वाइय पढिय परियट्टिय पुच्छिय अणुपेहिय अणुपालिय त दुक्खक्खयाए कम्मक्खयाए बोहिलाभाए ससारुत्तारणाए तिकट्टु उवसपजित्ताण विहरामि अतोपक्खस्स ज न वाइय न पढिय न पुच्छिय न परियट्टिय नाणुपालिय नाणुपेहिय सते बले सते वीरिए सते पुरिसक्कारपडिक्कमे । तस्स आलोएमो पडिक्कमामो निंदामो गरिहामो विउट्टेमो विसोहेमो अकरणयाए अब्भुट्ठेमो । अहारिह तवोकम्म पायच्छित्त पडिवज्जामो तस्स मिच्छामि दुक्कडं ॥ नमो तेसिं खमासमणाण जिहिं इम वायाइं (वा-

महव्वयउच्चारणा कया । कायथिरत्त सल्लुद्धरणं धिइयलं ववसाओ । पडागाहरण णिज्जूहणाराहणा गुणाण संवरजोगो पसत्थज्झाणोवगतता जुत्तताय झाणे परमट्ठे उत्तमट्ठे अ । एस खलु तित्थंकरेहिं रयरागदेसमहणेहिं देसिओ पवयणस्स सारो छज्जीवनिकायसंजमो उवइसिओ तिलुक्कस्स कय ठाण । अब्भुवगया नमुत्थु ते सिद्धबुद्धमुत्तनीरयनिस्संगनिस्सल्लमाणमूरण गुणरयणसायरमण तमहप्पमेय नमुत्थुते समणस्स भगवओ महइ महावीरवद्धमाणसामिस्स नमुत्थुते अरहओ नमुत्थुते भगवओ सिकट्टु एसा खलु महव्वयउच्चारणा कया इच्छामो सुत्तकित्तण काउ ॥ व्याख्या—इत्येषा खलु महाव्रतोच्चारणा कृता क' प्रभावो महाव्रतानामित्याह । कायस्थिरत्व धर्मशरीरस्य स्थैर्यं, शल्योद्धरण मायामिथ्यात्वनिदानशल्यापगमः, धृतिवल धीवल वा, व्यवसायो विगतविषादान्तःसयमोपक्रमो वा, पताकाहरण सयमयशसोद्भावनास्थापनाराधनागुणाना सवरयोगः प्रसिद्ध' प्रशस्तध्यानोपगतताशुभध्यानस्थितिरूपसपव प्रसिद्धा, युक्तताध्याने परमार्थ उत्तमार्थश्च प्रसिद्धपर्यायाः । एतत् खलु तीर्थंकरैः रजोरागद्वेषमथनैः देशित प्रवचनस्य सार षड्जीवनिकायसयम उपदिष्टः । पञ्चमहाव्रतपालनेपि परमार्थतः षड्जीवनिकायरक्षैवेत्यर्थः । त्रैलोक्यस्य कृत स्थान सुख स्थितिहितहेतुत्वात् । अतएव तान् जिनान् नमस्करोति । तत्रापि वर्तमानतीर्थत्वात् भगवत श्रीवर्धमानस्वामिन नमस्करोति । यथा नमोस्तु तुभ्य अरहन्त भगवन्त ससारतीर्ण सिद्धबुद्धमुक्तनीरजोनिस्सङ्गनिःशल्यमानहरण गुणरत्नसागर अनन्ताप्रमेय । एतेषा पर्यायाः प्रसिद्धाः । नमोस्तु तुभ्य श्रमणाय भगवते महते महावी-

एव भगवन्त नमस्कृत्य तदग्रत एव कथितय-
रवर्धमानस्वामिने नमोस्तु तुभ्यमर्हते । नमोस्तु तुभ्य भगवते । एव भगवन्त नमस्कृत्य तदग्रत एव कथितव-
क्ष्यमाणस्थापनमाह । त्रिःकृत्वस्त्रिवेल खलु महाव्रतोच्चारणा कृता । महव्वयउच्चारणा पचविहा पन्नत्ता इत्या-
रभ्य इच्चेइयाइ पचमहव्वयाइ इतिपर्यन्त एकवेलं अप्पसत्थाय जे जोगा इत्यारभ्य आलयविहारसमिओ
जुत्तो गुत्तो उवट्ठिओ समणधम्मे इतिपर्यन्त द्विवेल । तिविहेण अप्पमत्तो इत्यारभ्य एव तिदण्डविरओ
इतिपर्यन्त त्रिवेल ॥ अथ इच्छामः सूत्रकीर्तन कर्तुं श्रुताधाराणा मुनीना नमस्कारद्वारेण श्रुतनामकीर्तनमाह ॥
नमो तेर्सि खमासमणाण जेर्हि इम वाइय छव्विहमावस्सय भगवन्त । तजहा । सामाइय चउवीसच्छओ
वदण पडिक्कमण काउसग्गो पच्चक्खाण सव्वेसिंपि एयमि । छव्विहे आवस्सए भगवते समुत्ते सअत्थे सग्गथे
सणिज्जुत्तिए ससगहणिए जे गुणा वा भावा वा अरहतेर्हि भगवतेर्हि पन्नत्ता वा परूविया वा ते भावे सद्द-
हामो पत्तियामो रोएमो फासेमो पालेमो अनुपालेमो ते भावे सद्दहतेणं पत्तियतेण रोयतेण फासि० तेण पा-
लितेण अणुपालितेण अतोपक्खस्स ज वाइय पढिय परियट्टिय पुच्छिय अणुपेहिय अणुपालिय त दुक्खक्ख-
याए कम्मक्खयाए बोहिलाभाए ससारुत्तारणाए तिकट्टु उवसपजित्ताण विहरामि अतोपक्खस्स ज न वा-
इय न पढिय न पुच्छिय न परियट्टिय नाणुपालिय नाणुपेहिय सते बले संते वीरिए सते पुरिसक्कारपडिक्कमे ।
तस्स आलोएमो पडिक्कमामो निंदामो गरिहामो विउट्टेमो विसोहेमो अकरणयाए अब्भुट्ठेमो । अहारिह
तवोकम्म पायच्छित्त पडिवज्जामो तस्स मिच्छामि दुक्कड ॥ नमो तेर्सि खमासमणाण जेर्हि इम वायाइ (वा-

अनुप्रेक्षित वक्तानुक्तदुरुक्तचिन्तनैः शोधित उक्तसिद्धान्तमभ्यादित्यर्थं । तत् दुःखक्षयाय कर्मक्षयाय बोधिलाभाय संसारोत्तारणाय त्रिकृत्वः उपसंयुज्य संधार्य उपसंपद्य वा । ण इति वाक्यालंकारे । विचरामि अतपक्षस्य चातुर्मासिकस्य सांवत्सरिकस्य यन्न वाचित न पठित न परिनिष्ठित न पृष्ट न प्रेक्षित नानुपालित नानुप्रेक्षित सति बले सति वीर्ये सति पुरुषाकारपराक्रमे बल देहसंभव वीर्यमुत्साहसमथ पुरुषाकारपराक्रमो धैर्यगाम्भीर्यरूपः तस्य अवाचनादिरूपस्य पापस्य आलोचयामः प्रतिक्रमामः आलोचनाप्रतिक्रमार्हप्रायश्चित्तात् निन्दामो गर्हामहे पूर्ववत् वर्तयामः पुण्येन पाप हन्म' विशोधयाम' तच्छुद्धिं कुर्मः अकरणतया अकारित्वेन अभ्युत्तिष्ठामः तदुपक्रम कुर्मः यथार्हतपःकर्मप्रायश्चित्त तद्योग्यतपोशुद्धिशोधनार्हं प्रायश्चित्त प्रतिपद्यामहे । तस्य मिथ्या मे दुष्कृत पूर्ववत् । पुनर्नमस्तेभ्यः क्षमाश्रमणेभ्यो यैरिद वाचित अङ्गबाह्य । उत्कालिक भगवता अङ्गबाह्य द्वादशाङ्ग्या अतिरिक्त उत्कालिक योगेषु कालग्रहणसंघट्टादिवर्जित भगवत इति पूर्ववत् । तद्यथा । दशवैकालिक १ कल्पाकल्पिक २ क्षुल्लककल्पश्रुत ३ महाकल्पश्रुत ४ उपपातिक ५ राजप्रश्नेणिक ६ जीवाभिगमः ७ प्रज्ञापना ८ महाप्रज्ञापना ९ नन्दी १० अनुयोगद्वाराणि ११ देवेन्द्रस्तवः १२ तन्दुलवैकल्पिक १३ चन्द्रविध्वंजः १४ प्रमादप्रमाथः १५ पौरुषीमण्डलं १६ मण्डलीप्रवेशः १७ गणिविद्या १८ विद्याचरणविनिश्चयः १९ आत्मविशुद्धिः २० मरणविशुद्धिः ध्यानविशुद्धि' २१ मरणविशुद्धिः २२ संलेखनाश्रुत २३ वीतरागश्रुत २४ विहारकल्पः २५ चरणविधिः २६ आतुरप्रत्याख्यान २७ महाप्रत्या-

स्याम २८ सर्वस्मिन् अङ्गबाह्ये उत्कालिके शेष० ॥ पुनर्नमस्तेभ्यः क्षमाश्रमणेभ्यो यैरिद वाचित अङ्गबाह्य कालिक कालग्रहणसंघट्टयोगसहित भगवन् ज्ञानमाहात्म्यमय । तद्यथा । उत्तराध्ययनानि दशाः कल्पः व्यवहारः ऋषिभाषितानि निशीथो महानिशीथः जम्बूद्वीपप्रज्ञप्तिः चन्द्रप्रज्ञप्तिः सूर्यप्रज्ञप्तिः द्वीपसागरप्रज्ञप्तिः क्षुल्लकीविमानप्रज्ञप्तिः महतीविमानप्रज्ञप्ति अङ्गचूलिकाः व्यङ्गचूलिकाः व्यवहारचूलिकाः अरुणोपपातः गरुडोपपात. वरुणोपपात. धरणोपपातः वेलधरोपपातः देवेन्द्रोपपातः वैश्रमणोपपातः उत्थानश्रुत समुत्थानश्रुत नागपर्यापलिकाः निरयावलिका कल्पिकाः कल्पावतंसिकाः पुष्पिकाः पुष्पचूलिकाः वह्निदशाः आशीविषभावनाः दृष्टिविषभावनाः चारणभावनाः महाश्रमणभावना तेजोभिनिसर्गाः सर्वस्मिन्नप्येतस्मिन्नङ्गबाह्ये कालिके भगवति । शेष० ॥ पुनर्नमस्तेभ्यः क्षमाश्रमणेभ्यो यैरिद वाचितं । कालिकमित्यनुवर्तते । द्वादशाङ्ग गणिपिटक भगवन् । तद्यथा । आचार सूत्रकृत स्थान समवायः विवाहप्रज्ञप्तिः ज्ञाताधर्मकथाः उपासकदशा अन्तकृद्दशाः अनुत्तरोपपातिकदशा. प्रश्नव्याकरण विपाकश्रुतं दृष्टिवादः सर्वस्मिन्नप्येतस्मिन्द्वादशाङ्गे गणिपिटके भगवति । शेष० । एतेषा सर्वेषां सिद्धान्ताना अन्त. कथित नामग्रहणमेव कथित । एतेषा भेदाः शास्त्राध्ययनोद्देशप्रमाणानि ग्रन्थविस्तरभयान्नोदितानि महाशास्त्रेभ्योऽवसेयानि ॥ पुनरपि सिद्धान्तप्रधानत्वात् प्रान्ते द्वादशाङ्गीनमस्कारमाह । नमस्तेभ्यः क्षमाश्रमणेभ्यो यैरिद वाचित द्वादशाङ्ग गणिपिटक भगवन् ।

---

१ भगवतीसूत्र ।

अनुप्रेक्षित उक्तानुक्तगुरुकचिन्तने शोधित उक्तसिद्धान्तमध्यादित्यर्थः । तत् दुःखक्षयाय कर्मक्षयाय बोधि-लाभाय संसारोत्तारणाय त्रिःकृत्वः उपसंयुज्य सधार्य उपसपद्य वा । ण इति वाक्यालङ्कारे । विचरामि अतपक्षस्य चातुर्मासिकस्य सांवत्सरिकस्य यन्न वाचित न पठित न परिनिष्ठित न पृष्ट न प्रेक्षित नानुपा-लित नानुप्रेक्षित सति बले सति वीर्ये सति पुरुषाकारपराक्रमे बल देहसभव वीर्यमुत्साहसभव पुरुषाका-रपराक्रमो धैर्यगाम्भीर्यरूपः तस्य अवाचनादिरूपस्य पापस्य आलोचयामः प्रतिक्रमामः आलोचनाप्रतिक्र-मार्हप्रायश्चित्तात् निन्दामो गर्हामहे पूर्ववत् वर्तयामः पुण्येन पाप हन्मः विशोधयामः तच्छुद्धिं कुर्मः अक-रणतया अकारित्वेन अभ्युत्तिष्ठामः तदुपक्रम कुर्मः यथार्हतपःकर्मप्रायश्चित्त तद्योग्यतपोवृत्तिशोधनार्ह प्राय-श्चित्त प्रतिपद्यामहे । तस्य मिथ्या मे दुष्कृत पूर्ववत् । पुनर्नमस्तेभ्यः क्षमाश्रमणेभ्यो यैरिद वाचित अङ्ग-बाह्य । उत्कालिक भगवता अङ्गबाह्य द्वादशाङ्ग्या अतिरिक्त उत्कालिक योगेषु कालग्रहणसघट्टादिवर्जित भगवत इति पूर्ववत् । तद्यथा । दशवैकालिक १ कल्पाकल्पिक २ क्षुल्लककल्पश्रुत ३ महाकल्पश्रुत ४ उपपा-तिक ५ राजप्रश्नेणिक ६ जीवाभिगमः ७ प्रज्ञापना ८ महाप्रज्ञापना ९ नन्दी १० अनुयोगद्वाराणि ११ देवे-न्द्रस्तवः १२ तन्दुलवैकल्पिक १३ चन्द्रविध्वजः १४ प्रमादप्रमादः १५ पौरुषीमण्डल १६ मण्डलीप्रवेशः १७ गणिविद्या १८ विद्याचरणविनिश्चयः १९ आत्मविशुद्धिः २० मरणविशुद्धि ध्यानविशुद्धिः २१ मरणविशुद्धि २२ सलेखनाश्रुत २३ वीतरागश्रुत २४ विहारकल्पः २५ चरणविधिः २६ आतुरप्रत्याख्यान २७ महाप्रत्या-

स्याम २८ सर्वस्मिन् अङ्गबाह्ये उत्कालिके शेष० ॥ पुनर्नमस्तेभ्यः क्षमाश्रमणेभ्यो यैरिद वाचित अङ्गबाह्य कालिक कालग्रहणसघट्टयोगसहित भगवत् ज्ञानमाहात्म्यमय । तद्यथा । उत्तराध्ययनानि दशाः कल्पः व्यवहार ऋषिभाषितानि निशीथो महानिशीथ जम्बूद्वीपप्रज्ञप्तिः चन्द्रप्रज्ञप्तिः सूर्यप्रज्ञप्तिः द्वीपसागरप्रज्ञप्तिः क्षुल्लकीविमानप्रज्ञप्तिः महतीविमानप्रज्ञप्तिः अङ्गचूलिकाः वङ्गचूलिकाः व्यवहारचूलिकाः अरुणोपपातः गरुडोपपात' वरुणोपपात, धरणोपपात' वेलधरोपपातः देवेन्द्रोपपातः वैश्रमणोपपातः उत्थानश्रुत समुत्थानश्रुत नागपर्यावलिकाः निरयावलिकाः कल्पिकाः कल्पावतंसिकाः पुष्पिकाः पुष्पचूलिकाः वह्निदशाः आशीविषभावनाः दृष्टिविषभावनाः चारणभावनाः महाश्रमणभावनाः तेजोग्निनिसर्गाः सर्वस्मिन्नप्येतस्मिन्नङ्गबाह्ये कालिके भगवति । शेष० ॥ पुनर्नमस्तेभ्यः क्षमाश्रमणेभ्यो यैरिद वाचित । कालिकमित्यनुवर्तते । द्वादशाङ्ग गणिपिटक भगवत् । तद्यथा । आचारः सूत्रकृत स्थान समवायः विवाहप्रज्ञप्तिः[1] ज्ञाताधर्मकथाः उपासकदशा' अन्तकृद्दशाः अनुत्तरोपपातिकदशाः प्रश्नव्याकरण विपाकश्रुत दृष्टिवादः सर्वस्मिन्नप्येतस्मिन्द्वादशाङ्गे गणिपिटके भगवति । शेष० । एतेषां सर्वेषा सिद्धान्ताना अन्तः कथित नामग्रहणमेव कथितं । एतेषा भेदाः शास्त्राध्ययनोद्देशप्रमाणानि ग्रन्थविस्तरभयान्नोदितानि महाशास्त्रेभ्योऽवसेयानि ॥ पुनरपि सिद्धान्तप्रधानत्वात् प्रान्ते द्वादशाङ्गीनमस्कारमाह । नमस्तेभ्यः क्षमाश्रमणेभ्यो यैरिद वाचित द्वादशाङ्ग गणिपिटक भगवत् ।

१ भगवतीसूत्र ।

अनुप्रेक्षित वक्तानुरूपयुक्तचिन्तनैः शोधित उक्तसिद्धान्तमध्यादिस्यर्थे । तत् दु'खक्षयाय कर्मक्षयाय बोधि-लाभाय ससारोत्तारणाय त्रि'कृत्व' उपसयुज्य सधार्य उपसपद्य वा । ण इति वाक्यालकारे । विचरामि अतपक्षस्य चातुर्मासिकस्य सांवत्सरिकस्य यस्य वाचित न पठित न परिनिष्ठित न पृष्ट न प्रेक्षित नानुपा-लित नानुप्रेक्षित सति बले सति वीर्ये सति पुरुषाकारपराक्रमे बल देहसमव वीर्यमुत्साहसमव पुरुषाका-रपराक्रमो धैर्यगाम्भीर्यरूप' तस्य अवाचनादिरूपस्य पापस्य आलोचयामः प्रतिक्रमामः आलोचनाप्रतिक्र-मार्हप्रायश्चित्तात् निन्दामो गर्हामहे पूर्ववत् वर्तयामः पुण्येन पाप हन्मः विशोधयामः तच्छुद्धिं कुर्मः अक-रणतया अकारित्वेन अभ्युत्तिष्ठामः तदुपक्रम कुर्मः' यथार्हत्तपःकर्मप्रायश्चित्त तद्योग्यतपोवृत्तिशोधनार्ह प्राय-श्चित्त प्रतिपद्यामहे । तस्य मिथ्या मे दुष्कृत पूर्ववत् । पुनर्नमस्तेभ्यः क्षमाश्रमणेभ्यो यैरिद वाचित अङ्ग-बाह्य । उत्कालिक भगवता अङ्गबाह्य द्वादशाङ्ग्या अतिरिक्त उत्कालिक योगेषु कालग्रहणसघट्टादिवर्जित भगवत इति पूर्ववत् । तद्यथा । दशवैकालिक १ कल्पाकल्पिक २ क्षुल्लककल्पश्रुत ३ महाकल्पश्रुत ४ उपपा-तिक ५ राजप्रश्नेणिक ६ जीवाभिगमः ७ प्रज्ञापना ८ महाप्रज्ञापना ९ नन्दी १० अनुयोगद्वाराणि ११ देवे-न्द्रस्तवः १२ तन्दुलवैकल्पिक १३ चन्द्रविर्ध्वज. १४ प्रमादप्रमादः १५ पौरुषीमण्डल १६ मण्डलीप्रवेशः १७ गणिविद्या १८ विद्याचरणविनिश्चयः १९ आत्मविशुद्धिः २० मरणविशुद्धिः ध्यानविशुद्धिः २१ मरणविशुद्धि' २२ सलेखनाश्रुत २३ वीतरागश्रुत २४ विहारकल्पः २५ चरणविधिः २६ आतुरप्रत्याख्यान २७ महाप्रत्या-

शेष० ॥ पुनर्नमस्तेभ्यः क्षमाश्रमणेभ्यो यैरिद वाचित अङ्गबाह्य ध्यान २८ सर्वस्मिन् अङ्गबाह्ये उत्कालिके शेष० ॥ पुनर्नमस्तेभ्यः क्षमाश्रमणेभ्यो यैरिद वाचित अङ्गबाह्य कालिक कालग्रहणसघट्टयोगसहित भगवन् ज्ञानमाहात्म्यमय । तद्यथा । उत्तराध्ययनानि दशाः कल्पः व्यवहार ऋषिभाषितानि निशीथो महानिशीथ जम्बूद्वीपप्रज्ञप्तिः चन्द्रप्रज्ञप्तिः सूर्यप्रज्ञप्तिः द्वीपसागरप्रज्ञप्तिः क्षुल्लकीविमानप्रज्ञप्तिः महतीविमानप्रज्ञप्ति अङ्गचूलिकाः व्यङ्गचूलिकाः व्यवहारचूलिकाः अरुणोपपातः गरुडोपपातः वरुणोपपात. धरणोपपातः वेलधरोपपातः देवेन्द्रोपपात वैश्रमणोपपातः उत्थानश्रुत समुत्थानश्रुत नागपर्यावलिकाः निरयावलिकाः काल्पिकाः कल्पावतंसिकाः पुष्पिकाः पुष्पचूलिकाः वह्निदशाः आशीविषभावनाः दृष्टिविषभावनाः चारणभावनाः महाश्रमणभावना तेजोग्निविसर्गाः सर्वस्मिन्नप्येतस्मिन्नङ्गबाह्ये कालिके भगवति । शेष० ॥ पुनर्नमस्तेभ्यः क्षमाश्रमणेभ्यो यैरिद वाचित । कालिकमित्यनुवर्तते । द्वादशाङ्ग गणिपिटक भगवन् । तद्यथा । आचारः सूत्रकृत स्थान समवायः विवाहप्रज्ञप्तिः ज्ञाताधर्मकथाः उपासकदशा अन्तकृद्दशाः अनुत्तरोपपातिकदशाः प्रश्नव्याकरण विपाकश्रुतं दृष्टिवादः सर्वस्मिन्नप्येतस्मिन्द्वादशाङ्गे गणिपिटके भगवति । शेष० । एतेषा सर्वेषां सिद्धान्तानां अन्तः कथित नामग्रहणमेव कथित । एतेषा भेदाः शास्त्राध्ययनोद्देशप्रमाणानि ग्रन्थविस्तरभयान्नोदितानि महाशास्त्रेभ्योऽवसेयानि ॥ पुनरपि सिद्धान्तप्रधानत्वात् प्रान्ते द्वादशाङ्गीनमस्कारमाह । नमस्तेभ्यः क्षमाश्रमणेभ्यो यैरिद वाचित द्वादशाङ्ग गणिपिटक भगवन् ।

१ भगवतीसूत्र ।

अनुप्रेक्षित उक्तानुक्तगुरुकथिन्तनैः शोधित उक्तसिद्धान्तमध्याविल्यर्थ. । तत् दुःखक्षयाय कर्मक्षयाय बोधिलाभाय ससारोत्तारणाय त्रिकृत्व. उपसयुज्य सधार्य उपसपद्य वा । ण इति वाक्यालकारे । विचरामि अतपक्षस्य चातुर्मासिकस्य सावत्सरिकस्य यन्न वाचित न पठित न परिनिष्ठितं न पृष्ट न प्रेक्षित नानुपालित नानुप्रेक्षित सति बले सति वीर्ये सति पुरुषाकारपराक्रमे बल देहसभव वीर्यमुत्साहसमव पुरुषाकारपराक्रमो धैर्यगाम्भीर्यरूप तस्य अवाचनादिरूपस्य पापस्य आलोचयामः प्रतिक्रमामः आलोचनाप्रतिक्रमार्हप्रायश्चित्तात् निन्दामो गर्हामहे पूर्ववत् वर्तयाम पुण्येन पाप हन्मः विशोधयाम तच्छुद्धि कुर्मः अकरणतया अकारित्वेन अभ्युत्तिष्ठामः तदुपक्रम कुर्मः यथार्हतपःकर्मप्रायश्चित्त तद्योग्यतपोवृत्तिशोधनार्हं प्रायश्चित्त प्रतिपद्यामहे । तस्य मिथ्या मे दुष्कृत पूर्ववत् । पुनर्नमस्तेभ्यः क्षमाश्रमणेभ्यो यैरिद वाचित अङ्गबाह्य । उत्कालिक भगवता अङ्गबाह्य द्वादशाङ्ग्या अतिरिक्त उत्कालिक योगेषु कालग्रहणसंघट्टादिवर्जित भगवत इति पूर्ववत् । तद्यथा । दशवैकालिक १ कल्पाकल्पिक २ क्षुल्लककल्पश्रुत ३ महाकल्पश्रुत ४ उपपातिक ५ राजप्रश्नेणिक ६ जीवाभिगमः ७ प्रज्ञापना ८ महाप्रज्ञापना ९ नन्दी १० अनुयोगद्वाराणि ११ देवेन्द्रस्तवः १२ तन्दुलवैकल्पिक १३ चन्द्रविध्वंजः १४ प्रमादप्रमाथः १५ पौरुषीमण्डल १६ मण्डलीप्रवेशः १७ गणिविद्या १८ विद्याचरणविनिश्चयः १९ आत्मविशुद्धिः २० मरणविशुद्धिः ध्यानविशुद्धिः २१ मरणविशुद्धि २२ सलेखनाश्रुत २३ वीतरागश्रुत २४ विहारकल्पः २५ चरणविधिः २६ आतुरप्रत्याख्यान २७ महाप्रत्या-

लीकवचनविरतेः कन्यागोभूम्यलीकन्यासापहारकूटसाक्ष्यविरतिरूपायाः अतिचरित शेष० । सहसाभ्याख्यान अश्रुतादृष्टपरविरूपकथन । रहस्स इति परगुह्यभाषण । दारेति परस्य विश्वासेन निवेदितस्य प्रकाशन । मृषोपदेशः ज्ञात्वाऽज्ञात्वा वा भेषजमन्त्रादीना कूटकथन । कूटलेखोऽसत्यवार्तालिखन द्वितीयव्रतस्यातिचारे शेष० ॥ १२ ॥ 'तइए अणुव्वयमी थूलगपरदव्वहरणविरईओ । आयरियमप्पसत्थे इत्यपमायप्पसगेण ॥ १३ ॥ तेनाहडप्पओगे तप्पडिरूवे य विरुद्धगमणे य । कूडतुलकूडमाणे पडि० ॥ १४ ॥' तृतीये अणुव्रते स्थूलपरद्रव्यहरणविरतेः राजनिग्रहकरचौरनामकरादत्तादानवर्जनात् अतिचरित शेष० । तेनाहृतवस्तुग्रहण मूल्येनापि । प्रयोगः चौर्यार्थं परमेरण तत्प्रतिरूप वस्तुसदृशवस्तुमीलन विरुद्धगमन नृपतिनिषिद्धदेशगमन । कूटतुलकूटमान प्रसिद्ध प्रतिक्रमामि शेष० ॥ १४ ॥ 'चउत्थे अणुव्वयमी णिच्च परदारगमणविरईओ । आयरियमप्प० ॥ १५ ॥ अपरिग्गहिया इत्तर अणगवीवाह तिव्वअणुरागे । चउत्थवयस्स अइयारे पडि० ॥ १६ ॥' गाथाद्वयेन सबन्धः । चतुर्थे अणुव्रते नित्य परदारगमनविरतेः अतिचरित शेष पू० । अत्र परदारगमनविरतौ वेश्याविधवोपेक्षितागमने निर्दोषता तथाप्यतिचारमाह । अपरिगृहीतागमन वेश्याविधवादेरस्वीकृताया अभिगमः । इत्वरा केनापि या स्तोककाल द्रव्यादिना वेश्याविधवा स्वीकृता तस्याभिगमः । अनङ्गक्रीडा पुरुषस्य पुरुषादिसगो हस्तकर्मादि वा । विवाहोऽन्यकन्यापुत्रविवाहकारिता । तीव्रानुरागः कामक्रीडादिकामशास्त्रोचित कर्म चतुर्थस्य व्रतस्यातिचारान् शेष० ॥ १६ ॥ 'इत्तो अणुव्वये पंचममि आयरिय-

कायसमारम्भे षड्विधजीवनिकायघातिन्यारम्भे तेषां षट्कायाना पचने पाचने वा पतने पातने वा आत्मार्थं वा उभयार्थं वा ये दोषाः तान्निन्दामि ॥ ७ ॥ 'पञ्चण्हमणुव्वयाण गुणव्वयाण च तिण्ह मइयारे । सिक्खाण च चउण्ह पडिक्कमे देवसिय सव्व ॥ ८ ॥' पञ्चाना अणुव्रतानां त्रयाणा गुणव्रताना चतुर्णां शिक्षाव्रताना च अतिचारान्प्रतिक्रमामि ॥ ८ ॥ तानेवाह । 'पढमे अणुव्वयमी थूलगपाणाइवायविरईओ । आयरिउमप्पसत्थे इत्थ पमायप्पसगेण ॥ ९ ॥' वहबंधछविच्छेए अइयारे भत्तपाणवुच्छेए । पढमवयस्स अइयारे पडिक्कमे देवसिय सव्व ॥ १० ॥' गाथाद्वयेन सबन्धः । प्रथमे अणुव्रते स्थूलप्राणातिपातविरतौ आचीर्णं अप्रशस्ते । अत्र प्रमादप्रसगेन अणुव्रतमिति यत्युचितमहाव्रतापेक्षया स्थूलप्राणातिपातविरतिरिति । स्थूलप्राणाना द्वीन्द्रियादीना हिंसननिवृत्तिः । अथवा वधबन्धविच्छेदादिरूपाणा स्थूलप्राणातिपाताना विरतिः अतिचरितमिति अतिचारो नियमातिक्रमकृतः । अप्रशस्ते क्रोधादिकषायवैषम्ये पञ्चेन्द्रियार्तौ वा । अत्र व्रते प्रमादप्रसङ्गेन यथाविप्रमादोपनयेन अतिचारानाह । वधो द्विपदचतुःपदादीनां निर्दयताडन, बन्धो द्विपदादीनां रज्ज्वादिभि, छविच्छेद चर्मनाशादि कर्णादिकर्तन, अतिभारः प्राणिनां शक्त्यनपेक्षया बहुभारदान भक्तपानव्यवच्छेदः प्राणिनामाहारजलादिनिषेधः । प्रथमव्रतस्यातिचारे प्रतिक्रमामि शेष० ॥ १० ॥ 'बीए अणुव्वयमी परिथूलगअलियवयणविरईओ । आयरियमप्पसत्थे इत्थ पमायप्पसगेण ॥ ११ ॥ सहसा रहस्स दारे मोसुवएसे अ कूडलेहे अ । बीयवयस्स इयारे पडि० ॥ १२ ॥' गाथाद्वयेन सबन्धः । द्वितीये अणुव्रते परिस्थूला-

लीकवचनविरतेः कन्यागोभूम्यलीकन्यासापहारकूटसाक्ष्यविरतिरूपायाः अतिचारेत शेष० । सहसाभ्या-स्यान अश्रुतादृष्टपरविरूपकथन । रहस्स इति परगुह्यभाषण । दारेति परस्य विश्वासेन निवेदितस्य प्रकाशन । मृषोपदेशः ज्ञात्वाऽज्ञात्वा वा भेषजमन्त्रादीना कूटकथन । कूटलेखोऽसत्यवार्तालिखन द्वितीयव्रतस्यातिचारे शेषं० ॥ १२ ॥ 'तइए अणुव्वयमी थूलगपरदव्वहरणविरईओ । आयरियमप्पसत्थे इत्थपमायप्पसगेण ॥ १३ ॥ तेनाहडप्पओगे तप्पडिरूवे य विरुद्धगमणे य । कूडतुलकूडमाणे पडि० ॥ १४ ॥' तृतीये अणुव्रते स्थूलपरद्रव्यहरणविरतेः राजनिग्रहकरचौरनामकरादत्तादानवर्जनात् अतिचरित शेष० । तेनाहृतवस्तुग्रहण मूल्येनापि । प्रयोग. चौर्यार्थे परप्रेरण तत्प्रतिरूप वस्तुसदृशवस्तुमीलन विरुद्धगमन नृपतिनिषिद्धदेशगमन । कूटतुलकूटमान प्रसिद्ध प्रतिक्रमामि शेष० ॥ १४ ॥ 'चउत्थे अणुव्वयमी णिच्च परदारगमणविरईओ । आयरियमप्प० ॥ १५ ॥ अपरिग्गहिया इत्तर अणगवीवाह तिव्वअणुरागे । चउत्थवयस्स अइयारे पडि० ॥ १६ ॥' गाथाद्वयेन सबन्धः । चतुर्थे अणुव्रते नित्य परदारगमनविरतेः अतिचरित शेष पू० । अत्र परदारगमनविरतौ वेश्याविषयोपेक्षितागमने निर्दोषता तथाप्यतिचारमाह । अपरिगृहीतागमन वेश्याविषयादेरस्वीकृताया अभिगमः । इत्वरा केनापि या स्तोककाल द्रव्याद्विना वेश्याविषया स्वीकृता तस्याभिगमः । अनङ्गक्रीडा पुरुषस्य पुरुषादिसगो हस्तकर्मादि वा । विवाहोऽन्यकन्यापुत्रविवाहकारिता । तीव्रानुरागः कामक्रीडादिकामशास्त्रोचित कर्म चतुर्थस्य व्रतस्यातिचारान् शेष० ॥ १६ ॥ 'इत्तो अणुव्वये पचममि आयरिय-

गकेदारग्रहादिशोषण १४, असतीपोषः वित्तनिमित्तं दास्यादिपोषण सारिकाशुकमार्जारकुक्कुटमयूरश्वानपालनरूपं १५, एतत्कर्मादानपञ्चदशक द्वितीयान्त कृत्वा वर्जयेदिति शेषः ॥ २३ ॥ ॥ अथानर्थदण्ड गाथात्रयेणाह । "सत्थग्गि मुसल जतग तणकठे मतमूलमेसज्जे । दिन्ने दवाविये वा पडिक्कमे देवसिय सव्व ॥ २४ ॥ न्हाणुवट्टण वन्नग विलेवणे सद्दरूवरसगन्धे । वत्थासण आभरणे पडि० ॥ २५ ॥ कदप्पे कुक्कुइए मोहरिअहिगरिणभोग अइरित्ते । दण्डमि अणट्ठाए तइयमि गुणव्वए निंदे ॥ २६ ॥' शस्त्रे अग्नौ मुसले यन्त्रे तृणे काष्ठे मन्त्रे मूले भेषजे दत्ते दापिते वा प्रतिक्रमामि शेष० । इति हिंसोपकारिदानहिंसोपदेशदानविरमणेनानर्थदण्डविरमणमुक्त्वा प्रमादविरमणेन तद्विरमणमाह । स्नानोद्वर्तनवर्णकविलेपनादौ अतिमात्रे कृते अन्यस्मात्कारिते वा अनर्थदण्डः । शब्दे रूपे रसे गन्धे अतिमात्रे अविधिकृते व्यसनरूपे वस्त्रे आसने आभरणे अतिमात्रे प्रतिक्रमामि शेष० ॥ अतिचारानाह । कदर्पः परोपहासः, कौत्कुच्य कुटिलालापसव्याहतार्थवचन, मौखर्यमतिवावदूकतया परस्तुतिनिन्दे, अधिकरणातिरेकः उलूखलमुसलादिपापोपकरणाधिक्य सयुक्तता वा, भोगातिरेकः कामशास्त्रश्रवणदोलान्दोलनमहामैथुनरूपः, अनर्थदण्डे तृतीयगुणव्रते अतिचाराक्षिन्दामि ॥ २६ ॥ ॥ अथ सामायिकातिचारानाह । 'तिविहे दुप्पणिहाणे अणवट्ठाणे तहासयविहीणे । सामाइए वितहकडे पढमे सिक्खावए निन्दे ॥ २७ ॥' त्रिविधे दुःप्रणिधाने मनोवाक्कायानां दुष्टस्थितिरूपे अनवस्थाने स्मृतिभ्रंशे तथा आशयविहीने अनादरकृते सामायिके वितथकृते सातिचारनिर्मितो प्रथमशिक्षा-

व्रते अतिचारान्निन्दामि ॥ २७ ॥ 'आणवणे पेसवणे सद्दे रूवे य पुग्गलक्खेवे । देसावगासियम्मी बीए सिक्खावए निंदे ॥ २८ ॥' देशावकाशिकनियमे गृहीते अवग्रहबहिर्भागात् वस्तुनो जीवादेर्वा आनयन प्रेषण तत्रैव मनुष्यादे' प्रेषण शब्दस्तद्बहिर्गतस्याकारणरूप तद्बहिर्गतस्य स्वरूप दर्शयित्वा संज्ञादिकरण पुद्गलक्षेपः तद्बहिर्स्थतत्खण्डादिक्षेप' देशावकाशिके नियमे द्वितीये शिक्षाव्रते अतिचारान्निन्दामि ॥ २८ ॥ ॥ पौषधातिचारमाह 'संथारुच्चारविही पमाय तह चेव भोयणाभोए। पोसहविहिविवरीए तइए सिक्खावए निंदे ॥ २९ ॥' संस्तारकविधिः उच्चारविधिद्वये अप्यविधिना कृते प्रमादः प्रसिद्धः । तथा चैव भवत्यनाभोगो विस्मरण पौषधविधिविपरीतान्पौषधभङ्गकारिणः तृतीये शिक्षाव्रते अतिचारान्निन्दामि ॥ २९ ॥ ॥ अतिथिसंविभागव्रतातिचारानाह । 'सच्चित्ते निक्खिवणे पिहणे ववएस मच्छरे चेव । कालाइक्कमदाणे चउत्थे सिक्खावए निंदे ॥ ३० ॥' सचित्ते निक्षेपः सचित्तेन पिधान व्यपदेशोऽपरकीयवस्तुस्थापनं । मत्सरोऽन्यदानासूयादान कालातिक्रमदान चतुर्थशिक्षाव्रते अतिचारान्निन्दामि ॥ ३० ॥ ॥ अथ मिथ्यात्वप्रतिक्रमण प्रकारान्तरेणाह । 'सुहिएसु य दुहिएसु य जा मे असंजएसु अणुकंपा । रागेण व दोसेण व त निंदे त च गरिहामि ॥ ३१ ॥' सुखितेषु वा दुःखितेषु वा गृहिलिङ्गि—कुलिङ्गि—द्रव्यलिङ्गिषु रागेण वा दोषेण वा या मे अनुकम्पा ता च निन्दामि ता च गर्हे ॥ ३१ ॥ ॥ सम्यक्त्वभङ्गप्रतिक्रमण प्रकारान्तरेणाह । 'साहूसु संविभागो न कओ तवचरणकरणजुत्तेसु । संते फासुयदाणे त निंदे त च गरिहामि ॥ ३२ ॥' यन्मया सत्यपि

गकेदारग्रहादिशोषण १४, असतीपोष' विचनिमित्त दास्यादिपोषण सारिकाशुकमार्जारकुक्कुटमयूरश्वान-पालनरूप १५, एतत्कर्मादानपञ्चदशक द्वितीयान्त कृत्वा वर्जयेदिति शेषः ॥ २३ ॥ ॥ अथानर्थदण्ड गाथा-त्रयेणाह । "सत्थग्गि मुसल जतग तणकठे मतमूलभेसज्जे । दिन्ने दवाविये वा पडिक्कमे देवसिय सव्व ॥ २४ ॥ न्हाणुवट्टण वन्नग विलेवणे सद्दरूवरसगन्धे । वत्थासण आभरणे पडि० ॥ २५ ॥ कदप्पे कुकुइए मोहरिअ-हिगरिणभोग अइरित्ते । दडमि अणट्ठाए तइयमि गुणव्वए निंदे ॥ २६ ॥' शस्त्रे अग्नौ मुसले यन्त्रे तृणे काष्ठे मन्त्रे मूले भेषजे दत्ते दापिते वा प्रतिक्रमामि शेष० । इति हिंसोपकारिदानहिंसोपदेशदानविरमणेनान-र्थदण्डविरमणमुक्त्वा प्रमादविरमणेन तद्विरमणमाह । स्नानोद्वर्तनवर्णकविलेपनादौ अतिमात्रे कृते अन्य-स्मात्कारिते वा अनर्थदण्डः । शब्दे रूपे रसे गन्धे अतिमात्रे अविधिकृते व्यसनरूपे वस्त्रे आसने आभरणे अतिमात्रे प्रतिक्रमामि शेष० ॥ अतिचारानाह । कदर्पः परोपहासः, कौत्कुच्य कुटिलालापसव्याहृतार्थव चन, मौखर्यमतिवावदूकतया परस्तुतिनिन्दे, अधिकरणातिरेकः उलूखलमुसलादिपापोपकरणाधिक्य सयु-क्तता वा, भोगातिरेकः कामशास्त्रश्रवणदोलान्दोलनमहामैथुनरूपः, अनर्थदण्डे तृतीयगुणव्रते अतिचाराञ्नि-न्दामि ॥ २६ ॥ ॥ अथ सामायिकातिचारानाह । 'तिविहे दुप्पणिहाणे अणवट्ठाणे तहासयविहीणे । सा-माइए वितहकए पढमे सिक्खावए निन्दे ॥ २७ ॥' त्रिविधे दुःप्रणिधाने मनोवाक्कायानां दुष्टस्थितिरूपे अन-वस्थाने स्मृतिभ्रंशे तथा आदरविहीने अनादरकृते सामायिके वितथकृते सातिचारनिर्मिते प्रथमशिक्षा-

व्रते अतिचारान्निन्दामि ॥ २७ ॥ 'आणवणे पेसवणे सद्दे रूवे य पुग्गलक्खेवे । देसावगासियम्मि बीए सि-
क्खावए निंदे ॥ २८ ॥' देशावकाशिकनियमे गृहीते अवग्रहबहिर्भागात् वस्तुनो जीवादेर्वा आनयन प्रेषण
तत्रैव मनुष्यादेः प्रेषण शब्दस्तद्बहिर्गतस्याकारणरूप तद्बहिर्गतस्य स्वरूप दर्शयित्वा संज्ञादिकरण पुद्गल-
क्षेपः तद्बहिर्लेष्टुखण्डादिक्षेपः देशावकाशिके नियमे द्वितीये शिक्षाव्रते अतिचारान्निन्दामि ॥ २८ ॥ ॥ पौ-
षधातिचारमाह 'संथारुच्चारविही पमाय तह चेव भोयणाभोए। पोसहविहिविवरीए तइए सिक्खावए निंदे
॥ २९ ॥' सस्तारकविधिः उच्चारविधिद्वये अप्यविधिना कृते प्रमादः प्रसिद्धः । तथा चैव भवस्यनाभोगो वि-
स्मरण पौषधविधिविपरीतात्पौषधभङ्गकारिणः तृतीये शिक्षाव्रते अतिचारान्निन्दामि ॥ २९ ॥ ॥ अतिथि-
संविभागव्रतातिचारानाह । 'सच्चित्ते निक्खिवणे पिहणे ववएस मच्छरे चेव । कालाइक्कमदाणे चउत्थे सि-
क्खावए निंदे ॥ ३० ॥' सचित्ते निक्षेपः सचित्तेन पिधान व्यपदेशोऽपरकीयवस्तुस्थापन । मत्सरोऽन्यदाना-
सूययादान कालातिक्रमदान चतुर्थशिक्षाव्रते अतिचारान्निन्दामि ॥ ३० ॥ ॥ अथ मिथ्यात्वप्रतिक्रमण
प्रकारान्तरेणाह । 'सुहिएसु य दुहिएसु य जा मे असजएसु अणुकंपा । रागेण व दोसेण व त निंदे त च
गरिहामि ॥ ३१ ॥' सुखितेषु वा दुःखितेषु वा गृहिलिङ्गि-कुलिङ्गि-द्रव्यलिङ्गिषु रागेण वा द्वेषेण वा या मे
अनुकम्पा ता च निन्दामि ता च गर्हे ॥ ३१ ॥ ॥ सम्यक्त्वभङ्गप्रतिक्रमण प्रकारान्तरेणाह । 'साहूसु संवि-
भागो न कओ तवचरणकरणजुत्तेसु । सते फासुयदाणे त निंदे त च गरिहामि ॥ ३२ ॥' यन्मया सत्यपि

यथा भारवाहः अपहृतभरः सन् अतिरेकलघुर्भवति इति शेष० ॥ ४० ॥ ॥ अथावश्यकफलमाह । 'आवस्सएण एएण सावओ जइवि बहुरओ होइ । दुक्खाणमंतकिरियं काही अचिरेण कालेण ॥ ४१ ॥' श्रावको यद्यपि बहुरजा बहुपापमलो भवति तथापि एतेनावश्यकेन षड्विधेन अचिरेण कालेन दुःखानामन्तक्रिया कर्ता ॥ ४१ ॥ ॥ विस्मृतातिचारप्रतिक्रमणमाह । 'आलोयणा बहुविहा नय संभरिया पडिक्कमणकाले । मूलगुणउत्तरगुणे तं निंदे तं च गरिहामि ॥ ४२ ॥' मूलगुणे पञ्चाणुव्रतरूपे उत्तरगुणे गुणव्रतशिक्षाव्रतरूपे बहुविधा आलोचना प्रतिक्रमणकाले न संस्मृता तां निन्दामि तां च गर्हे ॥ ४२ ॥ ॥ अथोर्ध्वीभूय धर्मनिश्चयकथन ॥ 'तस्स धम्मस्स केवलिपन्नत्तस्स अब्भुट्ठिओमि आराहणाए विरओमि विराहणाए य । तिविहेण पडिक्कंतो वंदामि जिणे चउव्वीसं ॥ ४३ ॥' तस्य धर्मस्य केवलिप्रज्ञप्तस्य अभ्युद्यतोस्मि आराधनायां विरतोस्मि विराधनायां त्रिविधेन प्रतिक्रान्तश्चतुर्विंशतिजिनान्वन्दे ॥ ४३ ॥ ॥ अथ चैत्यवन्दन साधुवन्दन । 'जावंति चेइआइं० जावंति के०' इति गाथाद्वयव्याख्यान पूर्ववत् ॥४४॥४५॥ ॥ अथ कर्मक्षयहेतु मनोरथमाह । 'चिरसंचियपावपणासणीए भवसयसहस्समहणीए । चउवीसजिणविणिग्गय कहाए वोलंतु मे दियहा ॥४६॥' चिरसंचितपापप्रणाशिन्या भवशतसहस्रमाथिन्या संसारतारिण्येत्यर्थः । चतुर्विंशतिजिनविनिर्गतकथया मम दिवसा व्यपलीयन्तां अतिक्रमन्तु ॥ ४६ ॥ ॥ अथ प्रतिक्रमणानन्तरं सम्यग्दृशः च मङ्गलपाठनमाह । 'मम मंगलमरिहंता सिद्धा साहू सुयं च धम्मो य । सम्मद्दिट्ठी देवा दिंतु समाहिं च बोहिं च ॥ ४७ ॥' अ-

रिहन्तः सिद्धाः साधवः श्रुत च धर्मश्च सम्यग्दृष्टयो देवाः मम मङ्गल समाधि बोधि च ददतु ॥ ४७ ॥ ॥ प्रतिक्रमणकारणमाह । 'पडिसिद्धाण करणे किचाण अकरणे पडिक्कमण । अस्सद्दहणे य तहा विवरीयपरूवणाए य ॥ ४८ ॥ प्रतिषिद्धाना हिंसादीना करणे कृत्याना यतनावश्यकाना अकरणे प्रतिक्रमण । अत्र किल प्रायश्चित्तविधौ यत्प्रतिक्रमणशोधनीय पापं तत्र प्रतिक्रमणमित्यर्थः ॥ ४८ ॥ ॥ अथ क्षामणमाह । 'खामेमि सव० एवमहमालो०' इत्यादिगाथाद्वय यतिप्रतिक्रमणसूत्रवद्व्याख्येयम् ॥ इति श्राद्धप्रतिक्रमणसूत्रछायार्थः ॥ अत्र सर्वत्र यतिश्राद्धप्रतिक्रमणछायार्थ उक्तः । चालनादिव्याख्या न कृता ग्रन्थविस्तरभयात् । इत्यावश्यके प्रतिक्रमणम् ॥

अथ कायोत्सर्गः । कायस्य निश्चेष्टत्वादिना उत्सर्जन कायोत्सर्गः । तस्येय व्याख्या । तत्र पूर्वं पापकर्मनिर्घातनार्थं पापविशुद्ध्यर्थं वा विघ्नोपशमार्थं वा कस्यचिदपि देवादेराराधनार्थं वा कायोत्सर्गकरण । तत्र करेमि काउस्सग्ग अथवा ठामि काउस्सग्ग अन्नत्थ ऊससिएण नीससिएण खासिएणं छीएण जभाइएण उड्डुएण वायनिसग्गेण भमलिए पित्तमुच्छाए सुहुमेहिं अगसंचालेहिं सुहुमेहिं खेलसचालेहिं सुहुमेहिं दिट्ठिसचालेहिं एवमाइएहिं आगारेहिं अभग्गो अविराहिओ हुज्ज मे काउसग्गो जाव अरिहताण भगवंताणं नमुक्कारेण न पारेमि तावकाय ठाणेण मोणेण झाणेण अप्पाण वोसिरामि । व्याख्या । करोमि कायोत्सर्गं तिष्ठामि वा अन्यत्र अनन्तरोक्तचेष्टासमागमे अभग्नत्वे सतीत्यर्थः । अन्यत्रशब्दः सर्वत्र योज्यः । उच्छ्वसि-

यथा भारवाहः अपहृतभरः सन् अतिरेकलघुर्भवति इति शेष० ॥ ४० ॥ ॥ अथावश्यकफलमाह । 'आव-स्सएण एएण सावओ जइवि बहुरओ होइ । दुक्खाणमंतकिरियं काही अचिरेण कालेण ॥ ४१ ॥' श्रावको यद्यपि बहुरजा बहुपापमलो भवति तथापि एतेनावश्यकेन षड्विधेन अचिरेण कालेन दुःखानामन्तक्रिया कर्ता ॥ ४१ ॥ ॥ विस्मृतातिचारप्रतिक्रमणमाह । 'आलोयणा बहुविहा नय संभरिया पडिक्कमणकाले । मूलगुणउत्तरगुणे तं निंदे तं च गरिहामि ॥ ४२ ॥' मूलगुणे पञ्चाणुव्रतरूपे उत्तरगुणे गुणव्रतशिक्षाव्रतरूपे बहुविधा आलोचना प्रतिक्रमणकाले न संस्मृता तां निन्दामि ,तां च गर्हे ॥ ४२ ॥ ॥ अथोर्ध्वीभूय धर्मनि-रूपकथन ॥ 'तस्स धम्मस्स केवलिपन्नत्तस्स अब्भुट्ठिओमि आराहणाए विरओमि विराहणाए य । तिवि-हेण पडिक्कंतो वंदामि जिणे चउवीसं ॥ ४३ ॥' तस्य धर्मस्य केवलिप्रज्ञप्तस्य अभ्युद्यतोस्मि आराधनायां विर-तोस्मि विराधनायां त्रिविधेन प्रतिक्रान्तश्चतुर्विंशतिजिनान्वन्दे ॥ ४३ ॥ ॥ अथ चैत्यवन्दन साधुवन्दन । 'जावंति चेइआइं० जावंति के०' इति गाथाद्वयव्याख्यान पूर्ववत् ॥४४॥४५॥ ॥ अथ कर्मक्षयहेतु मनोरथमाह । 'चिरसंचियपावपणासणीए भवसयसहस्समहणीए । चउवीसजिणविणिग्गय कहाए वोलंतु मे दियहा ॥४६॥' चिरसंचितपापप्रणाशिन्या भवशतसहस्रमाथिन्या संसारतारिण्येत्यर्थः । चतुर्विंशतिजिनविनिर्गतकथया मम दिवसा व्यपलीयन्तां अतिक्रमन्तु ॥ ४६ ॥ ॥ अथ प्रतिक्रमणानन्तरं सत्येहामुत्र च मङ्गलयाचनमाह । 'मम मंगलमरिहंता सिद्धा साहू सुयं च धम्मो य । सम्मद्दिट्ठी देवा दिंतु समाहिं च बोहिं च ॥ ४७ ॥' अ-

रिहन्तः सिद्धाः साधवः श्रुत च धर्मश्च सम्यग्दृष्टयो देवाः मम मङ्गल समाधि बोधिं च ददतु ॥ ४७ ॥ ॥ प्रतिक्रमणकारणमाह । 'पडिसिद्धाण करणे किचाण अकरणे पडिक्कमण । अस्सद्दहणे य तहा विवरीयपरूवणाए य ॥ ४८ ॥ प्रतिषिद्धाना हिंसादीना करणे कृत्याना यतनावश्यकाना अकरणे प्रतिक्रमणं । अत्र किल प्रायश्चित्तविधौ यत्प्रतिक्रमणशोधनीय पाप तत्र प्रतिक्रमणमित्यर्थः ॥ ४८ ॥ ॥ अथ क्षामणमाह । 'खामेमि सव० एवमहमालो०' इत्यादिगाथाद्वय यतिप्रतिक्रमणसूत्रवद्व्याख्येयम् ॥ इति श्राद्धप्रतिक्रमणसूत्रछायार्थः ॥ अत्र सर्वत्र यतिश्राद्धप्रतिक्रमणछायार्थ उक्तः । चालनादिव्याख्या न कृता ग्रन्थविस्तरभयात् । इत्यावश्यके प्रतिक्रमणम् ॥

अथ कायोत्सर्गः । कायस्य निश्चेष्टत्वादिना उत्सर्जन कायोत्सर्गः । तस्येय व्याख्या । तत्र पूर्वं पापकर्मनिर्घातनार्थं पापविशुद्ध्यर्थं वा विघ्नोपशमार्थं वा कस्यचिदपि देवादेराराधनार्थं वा कायोत्सर्गकरण । तत्र करेमि काउस्सग्ग अथवा ठामि काउस्सग्ग अन्नत्थ ऊससिएण नीससिएण खासिएण छीएण जभाइएण उड्डुएण वायनिसग्गेण भमलिए पित्तमुच्छाए सुहुमेहिं अगसचालेहिं सुहुमेहिं खेलसचालेहिं सुहुमेहिं दिट्ठिसचालेहिं एवमाइएहिं आगारेहिं अभग्गो अविराहिओ हुज्ज मे काउसग्गो जाव अरिहताण भगवंताणं नमुक्कारेण न पारेमि तावकाय ठाणेण मोणेण झाणेण अप्पाण वोसिरामि । व्याख्या । करोमि कायोत्सर्गं तिष्ठामि वा अन्यत्र अनन्तरोक्तचेष्टासमागमे अभग्नत्वे सतीत्यर्थः । अन्यत्रशब्दः सर्वत्र योज्यः । उच्छ्वसि-

यथा भारवाहः अपहृतभरः सन् अतिरेकलघुर्भवति इति शेष० ॥ ४० ॥ ॥ अथावश्यकफलमाह । 'आव-स्सएण एएण सावओ जइवि बहुरओ होइ । दुक्खाणमंतकिरियं काही अचिरेण कालेण ॥ ४१ ॥' श्रावको यद्यपि बहुरजा बहुपापमलो भवति तथापि एतेनावश्यकेन षड्विधेन अचिरेण कालेन दुःखानामन्तक्रिया कर्ता ॥ ४१ ॥ ॥ विस्मृतातिचारप्रतिक्रमणमाह । 'आलोयणा बहुविहा नय संभरिया पडिक्कमणकाले । मूलगुणउत्तरगुणे तं निंदे तं च गरिहामि ॥ ४२ ॥' मूलगुणे पञ्चाणुव्रतरूपे उत्तरगुणे गुणव्रतशिक्षाव्रतरूपे बहुविधा आलोचना प्रतिक्रमणकाले न संस्मृता तां निन्दामि तां च गर्हे ॥ ४२ ॥ ॥ अथोर्ध्वीभूय धर्मनिरूपकथन ॥ 'तस्स धम्मस्स केवलिपन्नत्तस्स अब्भुट्ठिओमि आराहणाए विरओमि विराहणाए य । तिविहेण पडिक्कंतो वंदामि जिणे चउवीसं ॥ ४३ ॥' तस्य धर्मस्य केवलिप्रज्ञप्तस्य अभ्युद्यतोऽस्मि आराधनाया विरतोऽस्मि विराधनायां त्रिविधेन प्रतिक्रान्तश्चतुर्विंशतिजिनान्वन्दे ॥ ४३ ॥ ॥ अथ चैत्यवन्दन साधुवन्दन । 'जावंति चेइआइं० जावंति के०' इति गाथाद्वयव्याख्यान पूर्ववत् ॥४४॥४५॥ ॥ अथ कर्मक्षयहेतु मनोरथमाह । 'चिरसंचियपावपणासणीए भवसयसहस्समहणीए । चउवीसजिणविणिग्गय कहाए वोलंतु मे दिअहा ॥४६॥' चिरसंचितपापप्रणाशिन्या भवशतसहस्रमाथिन्या संसारतारिण्येत्यर्थः । चतुर्विंशतिजिनविनिर्गतकथया मम दिवसा व्यपलीयन्तां अतिक्रमन्तु ॥ ४६ ॥ ॥ अथ प्रतिक्रमणानन्तरं स्वस्येहामुत्र च मङ्गलप्रार्थनमाह । 'मम मंगलमरिहंता सिद्धा साहू सुयं च धम्मो य । सम्मद्दिट्ठी देवा दिंतु समाहिं च बोहिं च ॥ ४७ ॥' अ-

अतिक्रान्ते पर्वणि यदालोचनादितपः क्रियते तदतिक्रान्त २, एकस्य तपसः समाप्ता द्वितीयतपस आरम्भे
तद्दिन एव प्रत्याख्यानेन कोटिद्वयमीलन कोटिसहित ३, मासे मासे इयन्ति दिनानि अष्टमादिविधेयमेव
ग्लानत्वेपि सति तन्नियन्त्रित ४, एतच्च प्रथमसंघननेन सह व्यवच्छिन्न सहसाकारमहत्तरादेर्वचस इति सा-
कार ५, आकारैर्वर्जितमनाकार ६, यत्र दत्तिकवलसख्यादि तत्परिमाणकृत ७, सर्वचतुर्विधाहारकृतपरित्या-
गात्तिरवशेष ८, अङ्गुष्ठमुष्टिग्रन्थादिचिह्नोपलक्षित सकेत न ९, अद्धा कालस्तदुपलक्षितं अद्धाप्रत्याख्यान १०,॥
एतद्गाथा यथा । 'नवकार १ पोरिसीए २ पुरिमड्ढ ३ इक्कासणे ४ गट्ठाणेअ ५ । आयपिल ६ अभत्तट्ठे ७
चरमेय ८ अभिग्गहे ९ विगइ १० ॥ १ ॥ नमस्कारसहित दिनोदये घटीद्वयपर्यन्त १, पौरुषी पुरुषप्रमाण-
च्छायया प्रहरमात्रादिनोदये २, पूर्वार्धमध्याह्नपर्यन्त ३ एकासन एकेनासनेन एकवेलं भोजन ४, एकस्थानं
आकुञ्चितप्रसारितादिवर्जितमेकासन ५, आचाम्ल एकवेलमेकान्नजलभोजन ६, अभक्तार्थं उपवासः त्रिवि-
धाहाररहितो वा ७, चरम दिवसचरमभवचरमपर्यन्त प्रत्याख्यान ८, अभिग्रहो ग्रन्थिमुष्टिपर्यन्त प्रत्या-
ख्यान ९, विकृतिः विकृतीना सर्वथा त्यागः सख्या वा १० ॥ अथैषामागारसंख्या । 'दो चेव नमुक्कारे आ-
गारा छच्च पोरसीए उ । सत्तेव य पुरिमड्ढे एगासणम्मि अट्ठेव ॥ १ ॥ सत्तेगट्ठाणस्स उ अट्ठेव य अबिलम्मि
आगारा । पचेव य अभत्तट्ठे छप्पाणे चरमचत्तारि ॥२॥ पच चउरो अभिग्गहो निब्बीए अट्ठनवय आगारा ।
अप्पावरणे पचड हवति सेसेसु चत्तारि ॥ ३ ॥' नमस्कारसहिते द्वावेवाकारौ यथा । 'उग्गए सूरे नवकार-

करयलत्ति दक्षिणोत्तरपाणिभ्यां मुखवस्त्रिकारजोहरणं । कुप्परत्ति कूर्पराभ्यां चोलपट्टश्च धारणीयः । उस्सारिय पारियम्मि थुइत्ति उत्सारिते पूरिते कायोत्सर्गे नमस्कारेण पारिते जिनस्तुतिर्भणनीया पाठान्तरं च । गाथोत्तरार्धे एगूणवीसदोसा काउस्सग्गे विवज्जिज्जा सर्वत्र कायोत्सर्गे चतुर्विंशतिस्तवचिन्तने चन्दे सुनिम्मलयरापर्यन्तं चिन्तनं । नमस्कारचिन्तने नवपदपरिपूर्णचिन्तनं सर्वत्र कायोत्सर्गपारणे नमो अरिहंताणं इति पदं ततः स्तुतिपाठादि यथायोग्यं । इत्यावश्यके कायोत्सर्गः ॥

अथ प्रत्याख्यानम् । तच्च द्विधा । मूलगुणप्रत्याख्यानं उत्तरगुणप्रत्याख्यानं च । मूलगुणप्रत्याख्यानं द्विधा । देशसर्वभेदात्सर्वमूलगुणप्रत्याख्यानं साधूनां पञ्चमहाव्रतानि देशमूलगुणप्रत्याख्यानं श्राद्धानां पञ्चाणुव्रतानि । उत्तरगुणप्रत्याख्यानमपि द्विधा । देशसर्वभेदात् । साधूनां सर्वोत्तरगुणप्रत्याख्यानमनेकधा । यथा । 'पिंडस्स जा विसोही समिईओ भावणा तवो दुविहो । पडिमा अभिग्गहाविय उत्तरगुणमो वियाणाहि ॥ १ ॥' श्राद्धानां देशोत्तरगुणप्रत्याख्यानं त्रीणि गुणव्रतानि चत्वारि शिक्षाव्रतानि । उभयोरपि सर्वोत्तरगुणप्रत्याख्यानमनागतादिभेदाद्दशविधं । यथा । 'अणागय १ मइक्कंतं २ कोडीसहियं ३ नियंटियं चेव ४ । सागार ५ मणागार ६ परिमाणकडं ७ निरवसेसं ८ ॥ १ ॥ संकेयं ९ चेव अद्धाए १० पच्चक्खाणं तु दसविहं होइ । सयमेव अणुपालणीय दाणुवएसे जह समाही ॥ २ ॥' व्याख्या । तत्र पर्युषणादौ ग्लानवैयावृत्त्यकरणप्रसङ्गेन पूर्वमपि यदष्टमाद्यालोचनतपः क्रियते तदनागतं १, पर्युषणचतुर्मासकादिषु अशक्तौ वैयावृत्ये

अतिक्रान्ते पर्वणि यदालोचनादितपः क्रियते तदतिक्रान्त २, एकस्य तपसः समाप्तो द्वितीयतपस आरम्भ तद्दिन एष प्रत्याख्यानेन कोटिद्वयमीलन कोटिसहित ३, मासे मासे इयन्ति दिनानि अष्टमादिविधेयमेव ग्लानत्वेपि सति तन्नियन्त्रित ४, एतच्च प्रथमसंघननेन सह व्यवच्छिन्न सहसाकारैर्महत्तरादेर्वचस इति साकार ५, आकारैर्वर्जितमनाकार ६, यत्र दत्तिकवलसंख्यादि तत्परिमाणकृत ७, सर्वचतुर्विधाहारकृतपरित्यागान्निरवशेष ८, अङ्गुष्ठमुष्टिग्रन्थादिचिह्नोपलक्षित सकेतम ९, अद्धा कालस्तदुपलक्षित अद्धाप्रत्याख्यान १०,॥ एतद्दशधा यथा । 'नवकार १ पोरिसीए २ पुरिमड्ढ ३ इक्कासणे ४ गट्ठाणेअ ५ । आयंबिल ६ अभत्तट्ठे ७ चरमेय ८ अभिग्गहे ९ विगइ १० ॥ १ ॥ नमस्कारसहित दिनोदये घटीद्वयपर्यन्त १, पौरुषी पुरुषप्रमाणच्छायया प्रहरमात्रादिनोदये २, पूर्वार्धमध्याह्नपर्यन्त ३ एकासन एकेनासनेन एकवेल भोजन ४, एकस्थानं आकुञ्चितप्रसारितादिवर्जितमेकासन ५, आचाम्ल एकवेलमेकान्नजलभोजन ६, अभक्तार्थ उपवासः त्रिविधाहाररहितो वा ७, चरम दिवसचरमभवचरमपर्यन्त प्रत्याख्यान ८, अभिग्रहो ग्रन्थिमुष्टिपर्यन्त प्रत्याख्यान ९, विकृतिः विकृतीना सर्वथा त्यागः सङ्ख्या वा १० ॥ अथैषामागारसंख्या । 'दो चेव नमुक्कारे आगारा छच्च पोरसीए उ । सत्तेव य पुरिमड्ढे एगासणम्मि अट्ठेव ॥ १ ॥ सत्तेगट्ठाणस्स उ अट्ठेव य अंबिलम्मि आगारा । पचेव य अभत्तट्ठे छप्पाणे चरमचत्तारि ॥२॥ पच चउरो अभिग्गहो निव्वीए अट्ठनवय आगारा । अप्पावरणे पचउ हवंति सेसेसु चत्तारि ॥ ३ ॥' नमस्कारसहिते द्वावेवाकारो यथा । 'उग्गए सूरे नवकार-

करयलस्ति दक्षिणोत्तरपाणिभ्यां मुखवस्त्रिकारजोहरण' । कुप्परस्ति कूर्पराभ्यां चोलपट्टश्च धारणीयः । उस्सारिय पारियमि थुइत्ति उत्सारिते पूरिते कायोत्सर्गे नमस्कारेण पारिते जिनस्तुतिर्भणनीया पाठान्तर च । गाथोत्तरार्धे एगूणवीसदोसा काउस्सग्गे विवज्जिआ सर्वत्र कायोत्सर्गे चतुर्विंशतिस्तवचिन्तने चन्देसु निम्मलयरापर्यन्त चिन्तन । नमस्कारचिन्तने नवपदपरिपूर्णचिन्तन सर्वत्र कायोत्सर्गपारणे नमो अरिहंताण इति पद ततः स्तुतिपाठादि यथायोग्य । इत्यावश्यके कायोत्सर्गः ॥

अथ प्रत्याख्यानम् । तच्च द्विधा । मूलगुणप्रत्याख्यान उत्तरगुणप्रत्याख्यानं च । मूलगुणप्रत्याख्यान द्विधा । देशसर्वभेदात्सर्वमूलगुणप्रत्याख्यान साधूनां पञ्चमहाव्रतानि देशमूलगुणप्रत्याख्यान श्राद्धाना पञ्चाणुव्रतानि । उत्तरगुणप्रत्याख्यानमपि द्विधा । देशसर्वभेदात् । साधूनां सर्वोत्तरगुणप्रत्याख्यानमनेकधा । यथा । 'पिंडस्स जा विसोही समिईओ भावणा तओ दुविहा । पडिमा अभिग्गहावि य उत्तरगुणमो वियाणाहि ॥ १ ॥' श्राद्धानां देशोत्तरगुणप्रत्याख्यान त्रीणि गुणव्रतानि चत्वारि शिक्षाव्रतानि । उभयोरपि सर्वोत्तरगुणप्रत्याख्यानमनागतादिभेदाद्दशविध । यथा । 'अणागय १ मइक्कत २ कोडीसहिय ३ नियंटिय चेव ४ । सागार ५ मणागारं ६ परिमाणकड ७ निरवसेस ८ ॥ १ ॥ सकिय ९ मविअद्धाए १० पच्चक्खाण तु दसविह होइ । सयमेव अणुपालणीय दाणुवएसे जहसमाही ॥ २ ॥' व्याख्या । तत्र पर्युषणादौ ग्लानत्ववैयावृत्त्यकरणव्यग्रत्वेन पूर्वमपि यदष्टमाद्यावनतपः क्रियते तदनागतं १, पर्युषणचतुर्मासकादिषु अशक्तौ वैयावृत्त्ये

अतिक्रान्ते पर्वणि यदालोचनादितपः क्रियते तदतिक्रान्त २, एकस्य तपसः समाप्तौ द्वितीयतपस आरम्भ
तद्दिन एव प्रत्याख्यानेन कोटिद्वयमीलन कोटिसहित ३, मासे मासे इयन्ति दिनानि अष्टमादिविधेयमे
ग्लानत्वेपि सति तन्नियन्त्रितं ४, एतच्च प्रथमसंहननेन सह व्यवच्छिन्न सहसाकारमहत्तरादेर्वर्जस इति स
कार ५, आकारैर्वर्जितमनाकार ६, यत्र दत्तिकवलसंख्यादि तत्परिमाणकृतं ७, सर्वचतुर्विधाहारकृतपरित्य
गाश्रिरवशेष ८, अङ्गुष्ठमुष्टिग्रन्थादिचिह्नोपलक्षित सङ्केत न ९, अद्धा कालस्तदुपलक्षितं अद्धाप्रत्याख्यान १०,
एतद्गाथा यथा । 'नवकार १ पोरिसीए २ पुरिमड्ढ ३ इक्कासणे ४ गट्ठाणेअ ५ । आयंबिल ६ अभत्तट्ठे
चरमेय ८ अभिग्गहे ९ विगइ १० ॥ १ ॥ नमस्कारसहित दिनोदये घटीद्वयपर्यन्त १, पौरुषी पुरुषप्रमाण
च्छायया प्रहरमात्रादिनोदये २, पूर्वार्धमध्याह्नपर्यन्तं ३ एकासनं एकेनासनेन एकवेल भोजन ४, एकस्था
आकुञ्चितप्रसारितादिवर्जितमेकासन ५, आचाम्ल एकवेलमेकान्नजलभोजन ६, अभक्तार्थं उपवासः त्रिवि
धाहाररहितो वा ७, चरम दिवसचरमभवचरमपर्यन्त प्रत्याख्यान ८, अभिग्रहो ग्रन्थिमुष्टिपर्यन्त प्रत्य
ख्यान ९, विकृतिः विकृतीनां सर्वथा त्यागः संख्या वा १० ॥ अथैषामागारसंख्या । 'दो चेव नमुक्कारे अ
गारा छच्च पोरसीए उ । सत्तेव य पुरिमड्ढे एगासणम्मि अट्ठेव ॥ १ ॥ सत्तेगट्ठाणस्स उ अट्ठेव य अंबिलम्मि
आगारा । पंचेव य अभत्तट्ठे छप्पाणे चरमचत्तारि ॥२॥ पंच चउरो अभिग्गहो निव्वीए अट्ठनवय आगारा
अप्पावरणे पंचउ हवति सेसेसु चत्तारि ॥ ३ ॥' नमस्कारसहिते द्वावेवाकारौ यथा । 'उग्गए सूरे नवका

करयलत्ति दक्षिणोत्तरपाणिभ्यां मुखवस्त्रिकारजोहरणं । कुप्परत्ति कूर्पराभ्यां चोलपट्टश्च धारणीयः । उस्सारिय पारियम्मि थुइत्ति उत्सारिते पूरिते कायोत्सर्गे नमस्कारेण पारिते जिनस्तुतिर्भणनीया पाठान्तरं च । गाथोत्तरार्धे एगूणवीसदोसा काउस्सग्गो विवज्जिज्जा सर्वत्र कायोत्सर्गे चतुर्विंशतिस्तवचिन्तने चन्देसु निम्मलयरापर्यन्तं चिन्तनं । नमस्कारचिन्तने नवपदपरिपूर्णचिन्तनं सर्वत्र कायोत्सर्गपारणे नमो अरिहंताणं इति पदं ततः स्तुतिपाठादि यथायोग्यं । इत्यावश्यके कायोत्सर्गः ॥

अथ प्रत्याख्यानम् । तच्च द्विधा । मूलगुणप्रत्याख्यानं उत्तरगुणप्रत्याख्यानं च । मूलगुणप्रत्याख्यानं द्विधा । देशसर्वभेदात्सर्वमूलगुणप्रत्याख्यानं साधूनां पञ्चमहाव्रतानि देशमूलगुणप्रत्याख्यानं श्राद्धानां पञ्चाणुव्रतानि । उत्तरगुणप्रत्याख्यानमपि द्विधा । देशसर्वभेदात् । साधूनां सर्वोत्तरगुणप्रत्याख्यानमनेकधा । यथा । 'पिंडस्स जा विसोही समिईओ भावणा तवो दुविहो । पडिमा अभिग्गहावि य उत्तरगुणमो वियाणाहि ॥ १ ॥' श्राद्धानां देशोत्तरगुणप्रत्याख्यानं त्रीणि गुणव्रतानि चत्वारि शिक्षाव्रतानि । उभयोरपि सर्वोत्तरगुणप्रत्याख्यानमनागतादिभेदाद्दशविधं । यथा । 'अणागय १ मइक्कंत २ कोडीसहियं ३ नियंटियं चेव ४ । सागार ५ मणागारं ६ परिमाणकडं ७ निरवसेसं ८ ॥ १ ॥ संकेयं ९ चेव अद्धाए १० पच्चक्खाणं तु दसविहं होइ । सयमेव अणुपालणीयं दाणुवएसे जह समाही ॥ २ ॥' व्याख्या । तत्र पर्युषणादौ ग्लानस्य वैयावृत्त्यकरणव्यग्रत्वेन पूर्वमपि यदष्टमाद्यालोचनतपः क्रियते तदनागतं १, पर्युषणचतुर्मासकादिषु अथाग्नौ वैयावृत्त्ये

कुडेरगाईयं । महुत्तपिप्पलि सुठाई अणेगहा साइम होई ॥ १ ॥ दन्तवणं दन्तधावन प्रसिद्ध । तयोल ता-म्बूल पञ्चसौगन्धिक । चित्त चित्र नानाप्रकार । तुलसीकुडेडकादि तुलसीग्रहणेन सर्वाण्यपि सुरभिकपाय-द्रुमपत्राणि । कुहेटकग्रहणे मर्मर्यादिकादि । मधु मधुयष्टी । पिप्पली पिंपली । सुठाई शुण्ठ्यादि प्रसिद्ध । आदिशब्दात् त्रिफलात्रिकटुपूगलवङ्गैलाजातीफलप्रभृति सर्वमपि अपुष्टिकर शुष्क पुष्पपत्रफलादि । अणे-गहा साइम होइ अनेकधा स्वादिम भवति स्वाद्यते मकरसौरमप्रमोदार्थिभिरिति स्वादिम । अन्नत्थणाभोगेण अनाभोगात् अन्यत्र सहसाकारात् अन्यत्र प्र-सहसागारेणं । अत्र आकारग्रहण नियमभङ्गेपि अदोषार्थं । अनाभोगो वैपरीत्येन विस्मृत्यान्यकार्यव्याक्षे-त्याख्यामीति शेषः । आभोगः स्वचित्तावधानेन कर्तव्यकरण । अनाभोगो वैपरीत्येन विस्मृत्यान्यकार्यव्याक्षे-पेण कार्यकरण तस्मात् । सहसाकार इति सहसौत्सुक्येन कार्यकरण, अथवा स्वयमेव कार्योत्पत्तिः यथा पवनाद्याहृत किंचिन्मुखे निपतति इति सहकारस्तस्मात् । पोरसिय पच्चक्खाहि पौरुषीं यावत्प्रत्याख्याहि प्रहर यावदित्यर्थः । प्रत्याख्यामि उग्गतेसूर्ये सूर्योदयादारभ्येत्यर्थः । चतुर्विधमप्याहार अशन ४ पूर्ववत् अन्न० सह० पूर्ववत् । प्रच्छन्नकालेण प्रच्छन्नकालात् अभ्ररजश्छन्नसूर्यसयोगे प्रच्छन्नकालः तत्र दिनप्रमाण न ज्ञायते तस्मात् । दिसामोहेणं दिग्मोहात् पूर्वदक्षिणपश्चिमादिदिशामज्ञाने रविस्थितावज्ञातायां न कालपरिमाण ज्ञान । साहुवयणेणं साधुवचनात् यथा साधवः पादोनेपि प्रहरे अतिक्रान्ते 'भयव बहुपडिपुन्ना पोरिसी सा-हयो उवत्ता होह' इति वचनात् । सव्वसमाहिवत्तियागारेणं सर्वसमाधिवर्तिताकारेण सर्वेषां साधुसाध्वीश्रा-

साद्यकविधिर्नानापकान्नानि। खीराइ क्षीरादि क्षीरदधितक्रघृतादि । सूरणाई सूरणादिसर्वोप्यार्द्रो कन्द-जातिः । मडगपभिईइ-मण्डकप्रभृतिग्रहणात् पूपपोलिकाकृसराप्रभृति विशेय विशेय । पाण यथा । 'पाण सोवीर जवोदगाइ-चित्तं सुराइय चेव । आउक्काओ सव्वो कक्कडिगजलाइय च तहा ॥ १ ॥' पीयते तृष्णार्तै-र्दाहार्तैर्वा इति पान । तत्किमित्याह । सोवीर सौवीरं काञ्जिकं जवोदगाइ यवोदकादि यवोदकतिलोदकतु-षोदकप्रभृति । चित्तं चित्रं नानाप्रकार । सुराइय चेव सुरादिकं चैव । सुराग्रहणेन काष्टपिष्टपुष्पफलरसक्षो-द्रनिष्पन्न-मद्य यत्पुष्टिकरमतृप्तिकर । ततः सर्वपान आउक्काओ सव्वो । सर्वोप्यप्काय: हिमकरकशुद्धोदकप्र-भृतिः कक्कडिगजलाइय च तहा कर्कटिकाजलादिक तथा । कर्कटिकाजलग्रहणेन इक्षुरसवर्जितः पुष्टिकरणर-हितः सर्वोपि पुष्पफलरसः । साइम साइम यथा । 'भत्तोस दंताई खज्जूर नालिकेर दक्खाई । कक्कडिअ-बगफणसाइ बहुविह साइम होइ ॥ १ ॥' भत्तोस भक्तोष येन भुक्तेन भक्तभोजनवत् तृप्तिर्भवति तद्भक्तोष गुडक्षौद्रविकारादि । दंताई दन्त्यादि दन्तसरिप्रभृतिवृक्षनिर्यासाः सर्वेपि आराद्धाः शाकाश्च । खज्जूर नालि-केरदक्खाइ खर्जूरनारिकेलद्राक्षाः प्रसिद्धाः आदिशब्दात् वाताममप्रभृतयः । कक्कडिअंबफणसाइ कर्कट्यादि कर्कटीग्रहणेन चिर्भीफलादिसुस्वादमबलकरं फल । आमग्रहणेन नारिङ्गजम्बीरबीजपूरादिषड्रसफल । पन-सग्रहणेन कदलीफलचोचिकादिप्रभृति बृंहण मधुररसफलं । बहुविहं साइम होइ इत्यादि । बहुविध खादिम भवति खाद्यते पुष्टिसुखस्वादार्थिभिरिति खादिमं । साइमं स्वादिम यथा । 'दंतवण तंबोल चित्तं तुलसी

मह्तुत्तपिप्पलि सुठाई अणेगहा साइम हाइ ॥ २ ॥

कुहेडगाईय । महुत्तपिप्पलि सुठाई अणेगहा साइम हाइ ॥ २ ॥ दन्तवण
कुहेडगाईय । मह्तुत्तपिप्पलि सुठाई अणेगहा साइम हाइ । तुलसीकुहेडकादि तुलसीग्रहणेन सर्वाण्यपि सुरभिकषाय-म्बूल पञ्चसौगन्धिक । चित्त चित्र नानाप्रकार । तुलसीकुहेडकादि तुलसीग्रहणेन सर्वाण्यपि सुरभिकषाय-द्रुमपत्राणि । कुहेटकग्रहणे भर्भर्यार्यकादि । मधु मधुयष्टी । पिप्पली पिंपली । सुंठाई शुण्ठ्यादि प्रसिद्ध । आदिशब्दात् त्रिफलात्रिकटुपूगलवङ्गैलाजातीफलप्रभृति सर्वमपि अपुष्टिकर शुष्क पुष्पपत्रफलादि । अणे-गहा साइम होइ अनेकधा स्वादिम भवति स्वाद्यते वक्त्रसौरभप्रमोदार्थिभिरिति स्वादिम । अन्नत्थणाभोगेण सहसागारेण । अत्र आकारग्रहण नियमभङ्गेपि अदोषार्थं । अनाभोगात् अन्यत्र सहसाकारात् अन्यत्र प्र-त्याख्यामीति शेषः । आभोगः स्वचित्तावधानेन कर्तव्यकरण । अनाभोगो वैपरीत्येन विस्मृत्यान्यकार्यव्याक्षे-पेण कार्यकरण तस्मात् । सहसाकार इति सहसौत्सुक्येन कार्यकरण, अथवा स्वयमेव कार्योत्पत्तिः यथा पवनाघाहत किंचिन्मुखे निपतति इति सहकारस्तस्मात् । पोरसिय पच्चक्खाहि पौरुषीं यावत्प्रत्याख्याहि प्रहर यावदित्यर्थः । प्रत्याख्यामि उद्गतेसूर्ये सूर्योदयावारभ्येत्यर्थः । चतुर्विधमप्याहारं अशन ४ पूर्ववत् अन्न० सह० पूर्ववत् । प्रच्छन्नकालेण प्रच्छन्नकालात् अभ्ररजश्छन्नसूर्यसयोगे प्रच्छन्नकालः तत्र दिनप्रमाण न ज्ञायते तस्मात् । दिसामोहेण दिग्मोहात् पूर्वदक्षिणपश्चिमादिदिशामज्ञाने रविस्थितावज्ञातायां न कालपरिमाण ज्ञान । साहुवयणेण साधुवचनात् यथा साधवः पादोनेपि प्रहरे अतिक्रान्ते 'भयव बहुपडिपुन्ना पोरिसी सा-हयो उवसा होइ' इति वचनात् । सव्वसमाहिवत्तियागारेणं सर्वसमाधिवर्तिताकारेण सर्वेषा साधुसाध्वीश्रा-

वपान्तमित्यर्थः। भवचरिम आयुःपूर्णतापर्यन्त प्रत्याख्याहि । त्रिविध चतुर्विध वा आहार अशनं खादिम स्वादिम ३ अशन ४ अन्न० सह० मह० सव० पूर्ववत्। गठिसहित मुष्टिसहित अङ्गुष्ठसहित इत्यादि प्रत्याख्याहि चतुर्वि० अशन पान ४ अन्न० सह० पारि० मह० सव० पूर्ववत्॥ निविगइय विगईयो सेसिआओ वा पच्च० निर्विकृतिक गृहीतशेषा वा विकृतीः प्रत्याख्याहि अन्न० सह० लेवा० गिह० उक्खि० पूर्ववत्। पडुच्चमक्खिएण प्रत्युतपुरस्कारेण म्रक्षितात् घृततैलादिनाभ्यक्तात् परि० मह० सव० पूर्ववत्। यत्रोक्त अष्ट नव च आकारा अन्न च नवणीओगाहिमए इति वचनात् अद्रवविकृतिस्पर्शात् उक्खित्तविवेगेण कथन द्रवविकृतिस्पर्शात् न इत्यष्ट नव चाकाराः । अत्र विकृतय इति मनोवाक्कायाना कामाद्युपकारकत्वात् विकारित्सद्भावात् विकृतय उच्यन्ते। ताश्च सूत्रोक्ताश्च दशधा। यथा । 'दुद्ध १ दहि २ घय ३ तिल्ल ४ गुड ५ तहोगाहिम ६ छ भक्खाओ। मज्जु ७ मज्ज ८ मस ९ मक्खण १० चत्तारि अभक्खविगईओ ॥ १ ॥' दुग्ध गोमहिषीछागीमेष्युष्ट्रिकाभव दधि नवनीत घृत तासामेव। उष्ट्रीणा द्रव्याद्यभावात् । तैल तिलात सीलट्टासर्षपोद्भव चतुर्धा। गुडः पिण्डद्रवभेदो द्विधा । उत्कथित अवगाहित वा घृततैलाभ्या केवलाभ्या पक्व। पक्वास षट् भक्ष्या विकृतयः। चतस्रोऽभक्ष्याः मधुमद्यमासनवनीतरूपाः । अथ कटाहिकाया घृततैलादिपूर्णाया चलाचल खाद्यकादि पच्यते तेनैव स्नेहेन द्वितीय तृतीय च तद्विकृतिः। ततः पर पक्व योगवाहिना निर्विकृतिकप्रत्याख्यानेपि आगाढकारणे कल्पते । एव शेषाण्यपि विकृतिगतानि निर्विकृतिकप्रत्या-

ध्याने कल्पन्ते । तानि कथ्यन्ते यथा । 'अह पेआ १ दुद्धट्टी २ दुद्धवलेही य ३ दुद्धसाडी य ४ । पच य विगयगयाइ दुद्धम्मि य खीरसहियाइ ५ ॥ १ ॥' क्षीरेयीपेये प्रसिद्धे । त्रय च व्याख्यायते । 'अविलयम्मि दुद्धे दुद्धट्टी दक्खमीसदुद्धम्मि । पइसाडी तह तंदुल चुन्नय सिद्धम्मि अवलेही ॥ १ ॥ इति दुग्धविकृतिगतानि ॥ अथ दधिविकृतिगतानि यथा । 'दहिए विगयगयाइ घोलवडा १ घोल २ सिहिरिणि ३ करंबो ४ । लवणकणदहियमहिय ५ सगरिगायम्मि अप्पडिए ॥ १ ॥' घृतविकृतिगतानि यथा । 'पक्कघिअ १ घयकिट्टी २ पक्कोसहिउवरितरियसप्पिं च ३ । निब्भंजण ४ वीसंदण ५ गाईघिअ विगइ विगइगया ॥ १ ॥' तैलविकृतिगतानि यथा । 'तिल्लमली १ तिलकुट्टी २ दद्धतिल्ल ३ तहो सहुसरिय ४ । लक्खाइदव्वपक्क तिल्लतिल्लम्मि ... पायगुल ५ गुलविगई ६ विगयगया हुंति पंचेव ॥ १ ॥' गुडविकृतिगतानि यथा । अद्धकढिइक्खुरसो १ गुलवाणीय च २ सक्करा ३ खंडं ४ । ... अथ अवगाहितविकृतिगतानि यथा । 'एग एग सुवारिं १ तिह्वेवरि बीयग च ज पक्क । तुप्पेण तेण चिय २ तइय गुलहाणिआ पभिई ३ ॥ १ ॥ चउत्थ जलेण सिद्धा लप्पसिआ ४ पंचम तु पूयलिया । चुपडियतावियाए परिपक्का ५ तीसमिलिएसु ॥ २ ॥' एवं षट्सु भक्ष्यविकृतिषु त्रिंशत् विकृतिगतानि निर्विकृतिकेषु भक्ष्याणि । अभक्ष्यविकृतयस्तु मधु पौत्तिकमाक्षिकभ्रामरभेदात्त्रिविध । मद्य काष्ठपिष्टभेदात् द्विधा । मांस जलचरस्थलचरखचरभेदात्त्रिधा । नवनीत चतुर्धा पूर्वभे-

१ विठम्मि पंचेव विगइगया ।

द्यान्तमित्यर्थः । भवचरिम आयुःपूर्णतापर्यन्त प्रत्याख्याति । त्रिविध चतुर्विध वा आहार अशन खादिमं स्वादिम ३ अशन ४ अन्न० सह० मह० सव० पूर्ववत् । गठिसहित मुष्टिसहित अङ्गुष्ठसहित इत्यादि प्रत्याख्याति चतुर्वि० अशन पान ४ अन्न० सह० पारि० मह० सव० पूर्ववत् ॥ निर्विगइय विगईयो सेसिआओ वा पच० निर्विकृतिकं गृहीतशेषा वा विकृतीः प्रत्याख्याति अन्न० सह० लेवा० गिह० उक्खि० पूर्ववत् । पडुचमक्खिएण प्रत्युतपुरस्कारेण म्रक्षितात् घृततैलादिनाभ्यक्तात् परि० मह० सव० पूर्ववत् । यत्रोक्त अष्ट नव च आकारा अत्र च नवणीओगाहिमए इति वचनात् अद्रवविकृतिस्पर्शात् उक्खित्तविवेगेण कथन द्रवविकृतिस्पर्शात् न इत्यष्ट नव चाकारा' । अत्र विकृतय इति मनोवाक्कायाना कामाद्याक्षेपकारकत्वात् विकारिसद्भावात् विकृतय उच्यन्ते । ताश्च सूत्रोक्ताश्च दशधा । यथा । 'दुद्ध १ दहि २ घय ३ तिल्ल ४ गुड ५ तहोगाहिम ६ छ भक्खाओ । महु ७ मज्ज ८ मस ९ मक्खण १० चत्तारि अभक्खविगईओ ॥ १ ॥' दुग्ध गोमहिषीछागीमेष्युष्ट्रिकाभव दधि नवनीत घृत तासामेव । उष्ट्रीणा दध्याद्यभावात् । तैल तिलातसीलट्टासर्षपोद्भव चतुर्धा । गुडः पिण्डद्रवभेदो द्विधा । उत्कथित अवगाहित वा घृततैलाभ्या केवलाभ्या पक्व । पक्वान्न षट् भक्ष्या विकृतयः । चतस्रोऽभक्ष्याः मधुमद्यमासनवनीतरूपाः । अथ कटाहिकाया घृततैलादिपूर्णायां चलाचल खाद्यकादि पच्यते तेनैव स्नेहेन द्वितीय तृतीय च तद्विकृतिः । ततः पर पक्व योगवाहिना निर्विकृतिकप्रत्याख्यानेपि आगाढकारणे कल्पते । एव शेषाण्यपि विकृतिगतानि निर्विकृतिकप्रत्या-

'अह पेआ १ दुद्धट्टी २ दुद्धवलेही य ३ दुद्धसाडी य ४ । पच य
ध्याने कल्पन्ते । तानि कथ्यन्ते यथा । खीरेयीपेये प्रसिद्धे । अय च व्याख्यायते । 'अंबिललेयम्मि
विगयगयाइं दुद्धम्मि य खोरिसहियाइ ५ ॥ १ ॥' इति दुग्धविकृतिग-
दुद्धे दुद्धट्टी दक्खमीसदुद्धमि । पइसाडी तह तदुल चुण्णय सिद्धम्मि अवलेही ॥ १ ॥ इति दुग्धविकृतिग-
तानि ॥ अथ दधिविकृतिगतानि यथा । 'दहिए विगयगयाइ घोलवडा १ घोल २ सिहिरिणि ३ करबो ४ ।
लवणकणदहियमहिय ५ सगरिगायम्मि अप्पडिए ॥ १ ॥' घृतविकृतिगतानि यथा । 'पक्कघिअ १ घयकिट्टी
२ पक्कोसहिउवरितरियसर्पि च ३ । निज्झंजण ४ वीसदण ५ गाईघिअ विगइ विगइगया ॥ १ ॥' तैलवि-
कृतिगतानि यथा । 'तिल्लमली १ तिलकुट्टी २ दड्ढतिल्ल ३ तहो सहुघरिय ४ । लक्खाइदव्वपक्क तिल्लतिल्लमि
पचेव ॥ १ ॥ गुडविकृतिगतानि यथा । अद्धक्कढिइक्खुरसो १ गुलवाणीय च २ सक्करा ३ खंडं ४ । पायगुलं
५ गुलविगई ६ विगयगया छुति पचेव ॥ १ ॥' अथ अवगाहितविकृतिगतानि यथा । 'एग एग तुवरिं १
तिल्लेवरि पीयग च ज पक्कं । तुप्पेण तेण चिय २ तइय गुलहाणिआ पभिई ३ ॥ १ ॥ चउत्थ जलेण सिद्धा
लप्पसिआ ४ पचम तु पूयलिया । चुपडियतावियाए परिपक्का ५ तीसमिल्लिएसु ॥ २ ॥' एव षट्सु भक्ष्य-
विकृतिषु त्रिंशत् विकृतिगतानि निर्विकृतिकेषु भक्ष्याणि । अभक्ष्यविकृतयस्तु मधु पौतिकमाक्षिकभ्रामरभे-
दात्त्रिविध । मद्य काष्ठपिष्टभेदात् द्विधा । मास जलचरस्थलचरखचरभेदात्त्रिधा । नवनीत चतुर्धा पूर्वभे-

१ तिल्लमि पचेव विगइगया ।

दया तमित्यर्थः। भवचरिम आयुःपूर्णतापर्यन्त प्रत्याख्याति । त्रिविध चतुर्विध वा आहार अशनं खादिम स्वादिम १ अशन ४ अन्न० सह० मह० सव० पूर्ववत्। गठिसहित मुष्टिसहित अङ्गुष्ठसहित इत्यादि प्रत्या-ख्याति चतुर्वि० अशन पान ४ अन्न० सह० पारि० मह० सव० पूर्ववत्॥ निर्विगइय विगईयो सेसिआओ वा पव० निर्विकृतिक गृहीतशेषा वा विकृती प्रत्याख्याति अन्न० सह० लेवा० गिह० उक्खि० पूर्ववत्। पडुचमक्खियणं प्रत्युतपुरस्कारेण म्रक्षितात् घृततैलादिनाभ्यक्तात् परि० मह० सव० पूर्ववत्। यत्रोक्त अष्ट नव च आकारा अत्र च नवणीओगाहिमए इति वचनात् अद्रवविकृतिस्पर्शात् उक्खित्तविवेगेण कथन द्रवविकृतिस्पर्शात् न इत्यष्ट नव चाकाराः । अत्र विकृतय इति मनोवाक्कायानां कामाद्याक्षेपकारकत्वात् विकारिसद्भावात् विकृतय उच्यन्ते। ताश्च सूत्रोक्ताश्च दशधा। यथा । 'दुद्ध १ दहि २ घय ३ तिल्ल ४ गुड ५ तहोगाहिम ६ छ भक्खाओ। मधु ७ मज्ज ८ मंस ९ मक्खण १० चत्तारि अभक्खविगईओ ॥ १ ॥' दुग्ध गोमहिषीछागीमेष्युष्ट्रिकाभव दधि नवनीत घृत तासामेव। उष्ट्रीणां दध्याद्यभावात् । तैल तिलात-सीलट्टासर्षपोद्भव चतुर्धा। गुडः पिण्डद्रवभेदो द्विधा । उत्कथित अवगाहित वा घृततैलाभ्यां केवलाभ्यां पक्व। पक्वाश्च षट् भक्ष्या विकृतयः। चतस्रोऽभक्ष्याः मधुमद्यमांसनवनीतरूपाः । अथ कटाहिकायां घृतते-लादिपूर्णायां चलाचल खापकादि पच्यते तेनैव स्नेहेन द्वितीय तृतीय च तद्विकृतिः। ततः पर पक्व योगवा-हिना निर्विकृतिकप्रत्याख्यानेपि आगाढकारणे कल्पते । एव शेषाण्यपि विकृतिगतानि निर्विकृतिकप्रत्या-

पच य
व्याने कल्पन्ते । तानि कथ्यन्ते यथा । 'अह पेआ १ दुद्धट्टी २ दुद्धवलेही य ३ दुद्धसाडी य ४ । अधिलल्लेयम्मि
विगयगयाइ दुद्धम्मि य खोरिसहियाइ ५ ॥ १ ॥' क्षीरेयीपेये प्रसिद्धे । त्रय च व्याख्यायते । इति दुग्धविकृतिग-
दुद्धे दुद्धट्टी दक्खमीसदुद्धमि । पइसाडी तह तंदुल चुण्णय सिद्धम्मि अवलेही ॥ १ ॥ इति दुग्धविकृतिग-
तानि ॥ अथ दधिविकृतिगतानि यथा । 'दहिए विगयगयाइ घोलवडा १ घोल २ सिहिरिणि ३ करयो ४ ।
लवणकणदहियमहिय ५ सगरिगायम्मि अप्पडिए ॥ १ ॥' घृतविकृतिगतानि यथा । 'पक्कघिअ १ घयकिट्टी
२ पक्कोसहितघरितरियसर्पि च ३ । निज्झजण ४ वीसदण ५ गाईघिअ विगइ विगइगया ॥ १ ॥' तैलवि-
कृतिगतानि यथा । 'तिल्लमली १ तिलकुट्टी २ दढतिल्ल ३ तहो सहुघरिय ४ । लक्खाइदव्वपक्क तिल्लतिल्लमि
पंचेव ॥ १ ॥ गुडविकृतिगतानि यथा । अद्धक्कढिइक्खुरसो १ गुलवाणीय व २ सक्करा ३ खड ४ । पायगुल
५ गुलविगई ६ विगयगया हुंति पचेव ॥ १ ॥' अथ अवगाहितविकृतिगतानि यथा । 'एग एग छुवरिं १
तिह्वेवरि पीयग च ज पक्क । तुप्पेण तेण चिय २ तइय गुलहाणिआ पमिई ३ ॥ १ ॥ चउत्थ जलेण सिद्धा
लप्पसिआ ४ पंचम तु पूयलिया । छुपडियताविंयाए परिपक्का ५ तीसमिलिएसु ॥ २ ॥' एव पट्सु भक्ष्य-
विकृतिषु त्रिंशत् विकृतिगतानि निर्विकृतिकेषु भक्ष्याणि । अभक्ष्यविकृतयस्तु मधु पौतिकमाक्षिकभ्रामरभे
दात्रिविध । मद्य काष्ठपिष्टभेदात् द्विधा । मांस जलचरस्थलचरखचरभेदात्रिधा । नवनीत चतुर्धा पूर्वभे-

---

१ तिल्लमि पचेव विगइगया ।

वपान्तमित्यर्थः । भवचरिम आयुःपूर्णतापर्यन्त प्रत्याख्याति । त्रिविध चतुर्विध वा आहार अशनं खादिम स्वादिम ३ अशन ४ अन्न० सह० मह० सव० पूर्ववत् । गठिसहित मुष्टिसहित अङ्गुष्ठसहित इत्यादि प्रत्याख्याति चतुर्वि० अशन पान ४ अन्न० सह० पारि० मह० सव० पूर्ववत् ॥ निविगइय विगईयो सेसिआओ वा पच० निर्विकृतिक गृहीतशेषा वा विकृतीः प्रत्याख्याति अन्न० सह० लेवा० गिह० उक्खि० पूर्ववत् । पडुच्चमक्खिएण प्रत्युतपुरस्कारेण म्रक्षितात् घृततैलादिनाभ्यक्तात् परि० मह० सव० पूर्ववत् । यत्रोक्त अष्ट नव च आकारा अत्र च नवणीओगाहिमए इति वचनात् अद्रवविकृतिस्पर्शात् उक्खित्तविवेगेण कथन द्रवविकृतिस्पर्शात् न इत्यष्ट नव चाकाराः । अत्र विकृतय इति मनोवाक्कायाना कामाद्यान्लेपकारकत्वात् विकारिसद्भावात् विकृतय उच्यन्ते । ताश्च सूत्रोक्ताश्च दशधा । यथा । 'दुद्ध १ दहि २ घय ३ तिल्ल ४ गुड ५ तहोगाहिम ६ छ भक्खाओ । महु ७ मज्ज ८ मंस ९ मक्खण १० चत्तारि अभक्खविगईओ ॥ १ ॥' दुग्ध गोमहिषीछागीमेष्युष्ट्रिकाभव दधि नवनीत घृत तासामेव । उष्ट्रीणा दध्याद्यभावात् । तैल तिलातसीलट्टासर्षपोद्भव चतुर्धा । गुडः पिण्डद्रवभेदो द्विधा । उत्कथित अवगाहित वा घृततैलाभ्या केवलाभ्या पक्व । पक्वास षट् भक्ष्या विकृतयः । चतस्रोऽभक्ष्याः मधुमद्यमांसनवनीतरूपाः । अथ कटाहिकायां घृततैलादिपूर्णाया चलाचल खाद्यकादि पच्यते तेनैव स्नेहेन द्वितीय तृतीय च तद्विकृतिः । ततः पर पक्व योगवाहिनां निर्विकृतिकप्रत्याख्यानेपि आगारकारणे कल्पते । एव शेषाण्यपि विकृतिगतानि निर्विकृतिकप्रत्या-

का० कार० अनु० ९ एवं ४० ॥ नवमकोष्टकत्रयस्य भङ्गा नव यथा । म० क० १ । म० कार० २ । म० अनु० ३ । व० करो० ४ । व० कार० ५ । व० अनु० ६ । का० करो० ७ । का० कार० ८ । क० अनु० ९ एव सर्वमीलने भङ्गका० ४९ । एव सर्वमीलने एकत्रित्रित्रिनवनवत्रिनवनवभङ्गोत्पादने एकोनपञ्चाशद्भङ्गाः । एते च नाकार्षं न करोमि न कारयिष्यामीति कालत्रयमाने त्रिगुणीकृते सप्तचत्वारिंशदधिक शत भङ्गाना भवति । इत्यावश्यके प्रत्याख्यानं सपूर्णं ॥ इत्युक्त षड्विधमावश्यक क्रमेण सामायिक १ चतुर्विंशतिस्तव २ वन्दन ३ प्रतिक्रमण ४ कायोत्सर्ग ५ प्रत्याख्यान ६ रूप संक्षेपतः । अवश्य क्रियते इत्यावश्यकं । तन्नित्यमेव करणीय साधूना श्रावकाणा च । तच न योजना विना करणीयानुष्ठानमुपयाति तदर्थं योजना कथ्यते । प्रथम सामायिकस्य योजना यथा । सर्वविरतिसामायिक प्रव्रज्याग्रहणविधेरवसित । श्रुतसम्यक्त्वदेशविरतिसामायिकानि श्राद्धव्रतारोपाधिकारादवसितानि ॥

३	३	३	२	२	२	१	१	१
३	२	१	३	२	१	३	२	१
१	३	३	३	९	९	३	९	९

अधुना च आवश्यकसामायिक यदवश्य श्राद्धैरनुष्ठीयते । सर्वकर्मारम्भे पूर्वं परमेष्ठिमन्त्रपाठः किं पुनरावश्यके । अतः पूर्वं नमस्कार पठेत् । 'मुहपत्ति नमुक्कार वंदण मिरियासणस्स पडिलेहा । सज्झायपच्चक्खाणे गुरुमुणिसङ्गाइय पणामो ॥ १ ॥' पूर्वं श्राद्धः पुरोधृतासनो गुरुं नत्वा इच्छाकारेण सदिसह भगवन् सामाइयमुहपुत्तियं पडिलेहेमि इत्युक्त्वोपविश्य मुखवस्त्रिका प्रतिलेखयति । ततः ऊर्ध्वीभूय नमस्कार त्रिरेकवेल

सलसि ॥ ६ ॥' प्रथमकोष्टकत्रये मनसा वचसा कायेन न करोमि न कारयामि नतु जानामि १ इति एको भङ्गः । द्वितीयकोष्टकत्रये भङ्गत्रय यथा । मनसा वचसा कायेन न करोमि न कारयामि १, मनसा वचसा कायेन न करोमि नानुजानामि २, मनसा वचसा कायेन न कारयामि नानुजानामि ३, एव ४ ॥ अथ तृतीयकोष्टके भङ्गत्रय मनसा वचसा कायेन न करोमि १, मनसा वचसा कायेन न कारयामि २, मनसा वचसा कायेन नानुजानामि ३, एव ७ ॥ अथ चतुर्थकोष्टकत्रये भङ्गत्रय यथा । म० व० नक० नका० नानु० १, मन० व० का० नक० नानु० २, व० का० नक० नका० नानु० ३ एव १० । अथ पञ्चमकोष्टत्रये भङ्गनवक यथा । म० व० करोमि० कारयामि १ । म० व० करोमि अनुजानामि २ । म० व० कारयामि अनु० ३ । म० काये० करो० कार० ४ म० का० करो० अनु० ५ । म० का० कार० अनु० ६ । व० का० करो० कार० ७ । व० का० करो० अनु० ८ । व० का० कार० अनु० ९ एव १९ ॥ अथ षष्ठकोष्टकत्रयस्य भङ्गा यथा । म० नक० १ । म० का० नक० २ । व० का० नक० ३ । म० व० नका ४ । म० का० नका० ५ । व० का० नका० ६ । म० व० नानु० ७ । म० का० नानु० ८ व० का० नानु० ९ एव २८ ॥ अथ सप्तमकोष्टकत्रयस्य भङ्गत्रय यथा । म० नक० नका० नानु० १ । व० नक० नका० नानु० २ । का० नक० नका० नअ० ३ एव ॥ ३१ ॥ अष्टमकोष्टत्रयस्य भङ्गनवक यथा । म० करो० कार० १ । म० करो० अनु० २ । म० कार० अनु० ३ । वच० करो० कार० ४ । व० करो० अनु० ५ । व० कार० अनु० ६ । का० करो० कार० ७ । का० करो० अनु० ८ ।

का० कार० अनु० ९ एव ४० ॥ नवमकोष्टकत्रयस्य भङ्गा नव यथा । म० क० १ । म० कार० २ । म० अनु० ३ । व० करो० ४ । व० कार० ५ । व० अनु० ६ । का० करो० ७ । का० कार० ८ । क० अनु० ९ एव सर्वमीलने भङ्गका० ४९ । एव सर्वमीलने एकत्रित्रित्रिनवनवत्रिनवनवभङ्गोत्पादने एकोनपञ्चाशद्भङ्गाः । एते च नाकार्षं न करोमि न कारयिष्यामीति कालत्रयमाने त्रिगुणीकृते सप्तचत्वारिंशदधिक शत भङ्गाना भवति । इत्यावश्यके प्रत्याख्यानं सपूर्णं ॥ इत्युक्त षड्विधमावश्यक क्रमेण सामायिक १ चतुर्विंशतिस्तव २ वन्दन ३ प्रतिक्रमण ४ कायोत्सर्ग ५ प्रत्याख्यान ६ रूप संक्षेपतः । अवश्य क्रियते इत्यावश्यकं । तन्नित्यमेव करणीय साधूनां श्रावकाणा च । तच्च न योजना विना करणीयानुष्ठानमुपयाति तदर्थं योजना कथ्यते । प्रथम सामायिकस्य योजना यथा । सर्वविरतिसामायिकं प्रव्रज्याग्रहणविधेरवसित । श्रुतसम्यक्त्वदेशविरतिसामायिकानि श्राद्धव्रताधिरोपाधिकारादवसितानि ॥

३	३	३	२	२	२	१	१	१
३	२	१	३	२	१	३	२	१
१	१	३	३	९	९	३	९	९

अधुना च आवश्यकसामायिक यदवश्य श्राद्धैरनुष्ठीयते । सर्वकर्मारम्भे पूर्वं परमेष्ठिमन्त्रपाठः किं पुनरावश्यके । अतः पूर्वं नमस्कार पठेत् । 'मुहपत्ति नमुक्कार दंडग मिरियासणस्स पडिलेहा । सज्झायपच्चक्खाणे गुरुमुणिसद्दाइय पणामो ॥ १ ॥' पूर्वं श्राद्धः पुरोभूतासनो गुरुं नत्वा इच्छाकारेण संदिसह भगवन् सामाइयमुहपुत्तियं पडिलेहेमि इत्युक्त्वोपविश्य मुखवस्त्रिकां प्रतिलेखयति । तत ऊर्ध्वीभूय नमस्कार त्रिरेकवेल

सलस्ति ॥ ३ ॥' प्रथमकोष्ठकत्रये मनसा वचसा कायेन न करोमि न कारयामि नानु जानामि १ इति एको भङ्गः । द्वितीयकोष्ठकत्रये भङ्गत्रयं यथा । मनसा वचसा कायेन न करोमि न कारयामि १, मनसा वचसा कायेन न करोमि नानुजानामि २, मनसा वचसा कायेन न कारयामि नानुजानामि ३, एव ४ ॥ अथ तृतीयकोष्टके भङ्गत्रय मनसा वचसा कायेन न करोमि १, मनसा वचसा कायेन न कारयामि २, मनसा वचसा कायेन नानुजानामि ३, एव ७ ॥ अथ चतुर्थकोष्ठकत्रये भङ्गत्रयं यथा । म० व० नक० नका० नानु० १, मन० व० का० नक० नानु० २, व० का० नक० नका० नानु० ३ एवं १० । अथ पञ्चमकोष्टत्रये भङ्गनवक यथा । म० व० करोमि० कारयामि १ । म० व० करोमि अनुजानामि २ । म० व० कारयामि अनु० ३ । म० काये० करो० कार० ४ म० का० करो० अनु० ५ । म० का० कार० अनु० ६ । व० का० करो० कार० ७ । व० का० करो० अनु० ८ । व० का० कार० अनु० ९ एव १९ ॥ अथ षष्ठकोष्टकत्रयस्य भङ्गा यथा । म० नक० १ । म० का० नक० २ । व० का० नक० ३ । म० व० नका ४ । म० का० नका० ५ । व० का० नका० ६ । म० व० नानु० ७ । म० का० नानु० ८ व० का० नानु० ९ एव २८ ॥ अथ सप्तमकोष्टकत्रयस्य भङ्गत्रय यथा । म० नक० नका० नानु० १ । व० नक० नका० नानु० २ । का० नक० नका० नअ० ३ एव ॥ ३१ ॥ अष्टमकोष्टत्रयस्य भङ्गनवकं यथा । म० करो० कार० १ । म० करो० अनु० २ । म० कार० अनु० ३ । वच० करो० कार० ४ । व० करो० अनु० ५ । व० कार० अनु० ६ । का० करो० कार० ७ । का० करो० अनु० ८ ।

भगवन्, उपधिसदिसावउ उपधिपडिलेहउ इत्युक्त्वा यदि पूर्वं प्रतिलेखनाकाले वस्त्र पोषधागाराद्यप्रतिले खित स्यात् तदा प्रतिलेखयेत्। यदि प्रतिलेखित स्यात् तदा क्षमाश्रमणेनैव पूरयेत् । ततः क्षमाश्रमणद्वय-पूर्वं भणति भगवन्, वसतिसदिसावउं वसतिपडिलेहउ इत्युक्त्वा यदि वसतिमात्रकादि पूर्वं प्रतिलेखना-काले अप्रतिलेखित स्यात् तदा प्रतिलेखयेत्। प्रतिलेखितेपि क्षमाश्रमणेनैव पूरयेत्। वसतिप्रमार्जन दण्डप्रों-छनेन। ततः पुनः गुरुसमीपमागत्य क्षमाश्रमणपूर्वमिति वदेत् भगवन्, पसाउकरी पच्चक्खाण करावउ। ततो गुरुर्यदि श्राद्ध आहारार्थी भवति तदा दिवसपौषधे प्रातर्गृहीते नमस्कारसहित प्रत्याख्यानमुच्चारयेत् यथा। उग्गए सूरे नवकारसहिय पच्च० चउ० ४ अन्न० सह० वोसिरइ । स्वाध्यायकाले पुनराचाम्लैकभक्त-निर्विकृतिकादित्रिविधाहार उपवास वा दद्यात्। संध्याकृते रात्रिपौषधे तु दिवसचरिम पच्च० चउ० ४ अन्न० सह० मह० सव० वोसिरइ। तत्र यः किल आहारप्राही भवति तदा स वन्दनकद्वय ददाति। यो न आहा-रप्राही तस्य न आचार्योपाध्यायगुरुसाधुवन्दन। अय च सामान्यपोषधग्रहणविधिः। यत्किल अहोरात्रिक पोषध गृह्णाति तस्येय चर्या। ब्राह्मे मुहूर्ते पूर्वोक्तविधिना पौषध गृह्णाति । अतीतसंध्याप्रतिलेखितोपधिव-सति.। ततो जातायां प्रतिक्रमणवेलायां प्राभातिकप्रतिक्रमण करोति। तदन्ते क्षमा० द्वयपूर्वं बहुवेलं संदि-सावेमि बहुवेल करेमि इत्युक्त्वा आचार्योपाध्यायसर्वसाधून् वन्दते । ततो जाते प्रतिलेखनाकाले क्षमा० द्वयेन भणति भग० पडिलेहणं संदिसावेमि पडिलेहण करेमि इत्युक्त्वा मुखवस्त्रिकां प्रतिलेखयति। ततः

ततः श्राद्ध ऊर्ध्वीभूय नमस्कार त्रिरेकवेल वा पठति । ततो गुर्वग्रे कथयति । भगवन्, पोसहदण्डक उच्चरावउ । ततो गुरुस्त्रिरेकवेलं वा पौषधदण्डक वदति श्राद्धोपि तमनु वदति । दण्डको यथा । 'करेमि भंते पोसह आहारपोसह सव्वओ सरीरसक्कारपोसह सव्वओ अव्वावारपोसह सव्वओ बंभचेरपोसह सव्वओ चउव्विहे पोसहे ठामि जाव दिवस वा रत्तिं वा अहोरत्त वा पज्जुवासामि दुविह तिविहेण मणेण वायाए काएण न करेमि न कारवेमि तस्स भंते पडिक्कमामि निंदामि गरिहामि अप्पाणं वोसिरामि १ अत्र च यः किल दिवसपौषधे अहोरात्रपौषधे वा आहारार्थी तस्य आहारपोसह देसओ इत्युच्चारः शेष तथैव । तत उपविश्य इच्छाकारेण संदिसह भगवन्, सामाइकमुहपत्तिं पडिलेहेमि इत्युक्त्वा मुखवस्त्रिका प्रतिलेखयति । ततः श्राद्ध ऊर्ध्वीभूय परमेष्ठिमन्त्र त्रिरेकवेल वा पठित्वा पुनः कथयति भगवन्, सामाइकदण्डक उच्चरावउ । ततो गुरुस्त्रिरेकवेल वा सामायिकदण्डकमुच्चारयति यथा करेमि भंते सामाइय सावज्ज जोग पच्चक्खामि जाव पोसह पज्जुवासामि दुविह तिविहेण मणेण वायाए काएण न करेमि न कारवेमि तस्सभ ॥ १ ॥ १ । ततः क्षमाश्रमण दत्त्वा भणति । वर्षाकाले भगवन्, कट्ठासण संदिसावामि । कट्ठासण पडिलेहेमि । शेषाष्टमासेषु पाउछणउ संदिसावेमि । पाउछणउ पडिलेहेमि । इत्युक्त्वा पट्टक पादप्रोञ्छन वा प्रतिलेखयेत् । ततः क्षमाश्रमण दत्त्वा भणति भगवन्, सज्झायं संदिसावेमि सज्झायं करेमि । तत ऊर्ध्वीभूय नमस्कारत्रय पठित्वा । जयइ जगजीवजोणी इत्यादिगाथापञ्चक पञ्चविंशतिं वा पठेत् । ततः पुनः क्षमाश्रमणपूर्वं भणति

भगवन्, उपधिसंदिसावउं उपधिपडिलेहउ इत्युक्त्वा यदि पूर्वं प्रतिलेखनाकाले वस्त्र पौषधागाराद्यप्रतिलेखित स्यात् तदा प्रतिलेखयेत्। यदि प्रतिलेखित स्यात् तदा क्षमाश्रमणेनैव पूरयेत् । ततः क्षमाश्रमणद्वयपूर्वं भणति भगवन्, वसतिसंदिसावउं वसतिपडिलेहउ इत्युक्त्वा यदि वसतिमात्रकादि पूर्वं प्रतिलेखनाकाले अप्रतिलेखित स्यात् तदा प्रतिलेखयेत्। प्रतिलेखितेपि क्षमाश्रमणेनैव पूरयेत्। वसतिप्रमार्जन दण्डप्रोंछनेन। तत' पुनः गुरुसमीपमागत्य क्षमाश्रमणपूर्वमिति वदेत् भगवन्, पसाउकरी पच्चक्खाण करावउ। ततो गुरुर्यदि श्राद्ध आहारार्थी भवति तदा दिवसपौषधे प्रातर्गृहीते नमस्कारसहित प्रत्याख्यानमुच्चारयेत् यथा। उग्गए सूरे नवकारसहिय पच्च० चउ० ४ अन्न० सह० वोसिरइ । स्वाध्यायकाले पुनराचाम्लैकभक्तनिर्विकृतिकाद्यिविधाहार उपवास वा दद्यात्। सध्याकृते रात्रिपौषधे तु दिवसचरिम पच्च० चउ० ४ अन्न० सह० मह० सव० वोसिरइ। तत्र य' किल आहारग्राही भवति तदा स वन्दनकद्वय ददाति। यो न आहारग्राही तस्य न आचार्योपाध्यायगुरुसाधुवन्दन। अय च सामान्यपौषधग्रहणविधिः। यत्किल अहोरात्रिक पौषध गृह्णाति तस्येय चर्या। ब्राह्मे मुहूर्ते पूर्वोक्तविधिना पौषध गृह्णाति । अतीतसन्ध्याप्रतिलेखितोपधिवसतिः। ततो जातायां प्रतिक्रमणवेलायां प्राभातिकप्रतिक्रमण करोति। तदन्ते क्षमा० द्वयपूर्वं बहुवेल संदिसावेमि बहुवेल करेमि इत्युक्त्वा आचार्योपाध्यायसर्वसाधून् वन्दते । ततो जाते प्रतिलेखनाकाले क्षमा० द्वयेन भणति भग० पडिलेहण संदिसावेमि पडिलेहण करेमि इत्युक्त्वा मुखवस्त्रिका प्रतिलेखयति। ततः

ततः श्राद्ध ऊर्ध्वीभूय नमस्कार त्रिरेकवेल वा पठति । ततो गुर्वग्रे कथयति । भगवन्, पोसहदण्डक उचरावउ । ततो गुरुस्त्रिरेकवेल वा पौषधदण्डक वदति श्राद्धोपि तमनु वदति । दण्डको यथा । 'करेमि भंते पोसह आहारपोसह सव्वओ सरीरसक्कारपोसह सव्वओ अव्वावारपोसह सव्वओ बम्भचेरपोसह सव्वओ चउव्विहे पोसहे ठामि जाव दिवस वा रत्तिं वा अहोरत्त वा पज्जुवासामि दुविह तिविहेण मणेण वायाए काएण न करेमि न कारवेमि तस्स भंते पडिक्कमामि निंदामि गरिहामि अप्पाण वोसिरामि १ अत्र च यः किल दिवसपौषधे अहोरात्रपौषधे वा आहारार्थी तस्य आहारपोसह देसओ इत्युच्चारः शेष तथैव । तत उपविश्य इच्छाकारेण संदिसह भगवन्, सामाइकमुहपत्ति पडिलेहेमि इत्युक्त्वा मुखवस्त्रिका प्रतिलेखयति । ततः श्राद्ध ऊर्ध्वीभूय परमेष्ठिमन्त्र त्रिरेकवेल वा पठित्वा पुनः कथयति भगवन्, सामाइकदण्डक उचरावउ । ततो गुरुस्त्रिरेकवेल वा सामायिकदण्डकमुच्चारयति यथा करेमि भंते सामाइय सावज्ज जोग पच्चक्खामि जाव पोसह पज्जुवासामि दुविह तिविहेण मणेण वायाए काएण न करेमि न कारवेमि तस्सभ ॥ १ ॥ १ । ततः क्षमाश्रमण दत्त्वा भणति । वर्षाकाले भगवन्, कट्ठासणं संदिसावामि । कट्ठासण पडिलेहेमि । शेषाष्टमासेषु पाउछणउ संदिसावेमि । पाउछणउ पडिलेहेमि । इत्युक्त्वा पट्टक पादप्रोञ्छन वा प्रतिलेखयेत् । ततः क्षमाश्रमण दत्त्वा भणति भगवन्, सज्झायं संदिसावेमि सज्झाय करेमि । तत ऊर्ध्वीभूय नमस्कारत्रय पठित्वा । जयइ जगजीवजोणी इत्यादिगाथापञ्चक पञ्चविंशतिं वा पठेत् । ततः पुनः क्षमाश्रमणपूर्वं भणति

भगवन्, उपधिसंदिसावउ उपधिपडिलेहउ इत्युक्त्वा यदि पूर्वं प्रतिलेखनाकाले वस्त्र पौषधागाराद्यप्रतिलेखित स्यात् तदा प्रतिलेखयेत् । यदि प्रतिलेखित स्यात् तदा क्षमाश्रमणेनैव पूरयेत् । ततः क्षमाश्रमणद्वयपूर्वं भणति भगवन्, वसतिसंदिसावउ वसतिपडिलेहउ इत्युक्त्वा यदि वसतिमात्रकादि पूर्वं प्रतिलेखनाकाले अप्रतिलेखित स्यात् तदा प्रतिलेखयेत् । प्रतिलेखितेपि क्षमाश्रमणेनैव पूरयेत्। वसतिप्रमार्जन दण्डप्रोंछनेन । ततः पुनः गुरुसमीपमागत्य क्षमाश्रमणपूर्वमिति वदेत् भगवन्, पसाउकरी पच्चक्खाण करावउ । ततो गुरुर्यदि श्राद्ध आहारार्थी भवति तदा दिवसपौषधे प्रातर्गृहीते नमस्कारसहित प्रत्याख्यानमुच्चारयेत् यथा । उग्गए सूरे नवकारसहिय पच्च० चउ० ४ अन्न० सह० वोसिरइ । स्वाध्यायकाले पुनराचाम्लैकभक्तनिर्विकृतिकादित्रिविधाहार उपवास वा दद्यात्। सध्याकृते रात्रिपौषधे तु दिवसचरिम पच्च० चउ० ४ अन्न० सह० मह० सव्व० वोसिरइ । तत्र यः किल आहारग्राही भवति तदा स वन्दनकद्वय ददाति । यो न आहारग्राही तस्य न आचार्योपाध्यायगुरुसाधुवन्दन । अथ च सामान्यपौषधग्रहणविधिः । यत्किल अहोरात्रिकं पौषध गृह्णाति तस्येय चर्या । ब्राह्मे मुहूर्ते पूर्वोक्तविधिना पौषध गृह्णाति । अतीतसस्याप्रतिलेखितोपधिवसति० । ततो जाताया प्रतिक्रमणवेलायां प्राभातिकप्रतिक्रमण करोति। तदन्ते क्षमा० द्वयपूर्वं बहुवेल संदिसावेमि बहुवेल करेमि इत्युक्त्वा आचार्योपाध्यायसर्वसाधून् वन्दते । ततो जाते प्रतिलेखनाकाले क्षमा० द्वयेन भणति भग० पडिलेहण संदिसावेमि पडिलेहण करेमि इत्युक्त्वा मुखवस्त्रिका प्रतिलेखयति । ततः

ततः श्राद्ध ऊर्ध्वीभूय नमस्कार त्रिरेकवेलं वा पठति। ततो गुर्वग्रे कथयति। भगवन्, पोसहदण्डक उच्चरा-
वउ। ततो गुरुस्त्रिरेकवेल वा पौषधदण्डक वदति श्राद्धोपि तमनु वदति। दण्डको यथा। 'करेमि भते पो-
सह आहारपोसह सवओ सरीरसक्कारपोसह सवओ अघावारपोसह सवओ बंभचेरपोसह सवओ चउविहे
पोसहे ठामि जाव दिवस वा रत्तिं वा अहोरत्त वा पज्जुवासामि दुविह तिविहेण मणेण वायाए काएण न
करेमि न कारवेमि तस्स भते पडिक्कमामि निंदामि गरिहामि अप्पाणं वोसिरामि १ अत्र च यः किल दिव-
सपौषधे अहोरात्र्यौषधे वा आहारार्थी तस्य आहारपोसह देसओ इत्युच्चारः शेष तथैव। तत उपविश्य
इच्छाकारेण संदिसह भगवन्, सामाइकमुहपत्तिं पडिलेहेमि इत्युक्त्वा मुखवस्त्रिका प्रतिलेखयति। तत.
श्राद्ध ऊर्ध्वीभूय परमेष्ठिमन्त्र त्रिरेकवेल वा पठित्वा पुनः कथयति भगवन्, सामाइकदण्डक उच्चरावउ। ततो
गुरुस्त्रिरेकवेल वा सामायिकदण्डकमुच्चारयति यथा करेमि भते सामाइय सावज्ज जोग पच्चक्खामि जाव पो-
सह पज्जुवासामि दुविह तिविहेण मणेण वायाए काएणं न करेमि न कारवेमि तस्सभ॥ १॥ १। ततः
क्षमाश्रमण दत्त्वा भणति। वर्षाकाले भगवन्, कट्ठासणं सदिसावामि। कट्ठासण पडिलेहेमि। शेपाष्टमा-
सेषु पाउछणउ सदिसावेमि। पाउछणउ पडिलेहेमि। इत्युक्त्वा पट्टक पादप्रोंछन वा प्रतिलेखयेत्। ततः
क्षमाश्रमण दत्त्वा भणति भगवन्, सज्झायं सदिसावेमि सज्झाय करेमि। तत ऊर्ध्वीभूय नमस्कारत्रय
पठित्वा। जयइ जगजीवजोणी इत्यादिगाथापञ्चक पञ्चविंशतिं वा पठेत्। ततः पुनः क्षमाश्रमणपूर्वं भणति

भगवन्, उपधिसदिसावउ उपधिपडिलेहउ इत्युक्त्वा यदि पूर्वं प्रतिलेखनाकाले वस्त्र पोषधागाराध्यातल-खित स्यात् तदा प्रतिलेखयेत्। यदि प्रतिलेखित स्यात् तदा क्षमाश्रमणेनैव पूरयेत् । ततः क्षमाश्रमणद्वय-पूर्वं भणति भगवन्, वसतिसदिसाववं वसतिपडिलेहवं इत्युक्त्वा यदि वसतिमात्रकादि पूर्वं प्रतिलेखना-काले अप्रतिलेखित स्यात् तदा प्रतिलेखयेत्। प्रतिलेखितेपि क्षमाश्रमणेनैव पूरयेत्। वसतिप्रमार्जन दण्डप्रो-छनेन। ततः पुनः गुरुसमीपमागत्य क्षमाश्रमणपूर्वमिति वदेत् भगवन्, पसाउकरी पच्चक्खाण करावउ। ततो गुरुर्यदि श्राद्ध आहारार्थी भवति तदा दिवसपौषधे प्रातर्गृहीते नमस्कारसहित प्रत्याख्यानमुच्चारयेत् यथा। उग्गए सूरे नवकारसहिय पच्च० चउ० ४ असं० सह० वोसिरइ । स्वाध्यायकाले पुनराचाम्लैकभक्त-निर्विकृतिकादित्रिविधाहार उपवास वा दद्यात्। सन्ध्याकृते रात्रिपौषधे तु दिवसचरिम पच्च० चउ० ४ असं० सह० मह० सव० वोसिरइ। तत्र यः किल आहारग्राही भवति तदा स वन्दनकद्वय ददाति। यो न आहा-रग्राही तस्य न आचार्योपाध्यायगुरुसाधुवन्दन। अय च सामान्यपौषधग्रहणविधिः। यत्किल अहोरात्रिकं पौषध गृह्णाति तस्येय चर्या। ब्राह्मे मुहूर्ते पूर्वोक्तविधिना पौषध गृह्णाति । अतीतसन्ध्याप्रतिलेखितोपधिव-सतिः। ततो जातायां प्रतिक्रमणवेलाया प्राभातिकप्रतिक्रमण करोति। तदन्ते क्षमा० द्वयपूर्वं बहुवेल सदि-सावेमि बहुवेल करेमि इत्युक्त्वा आचार्योपाध्यायसर्वसाधून् वन्दते । ततो जाते प्रतिलेखनाकाले क्षमा० द्वयेन भणति भग० पडिलेहण सदिसावेमि पडिलेहण करेमि इत्युक्त्वा मुखवस्त्रिका प्रतिलेखयति। ततः

ततः श्राद्ध ऊर्ध्वीभूय नमस्कार त्रिरेकवेल वा पठति। ततो गुर्वग्रे कथयति। भगवन्, पोसहदण्डक उच्चराघउ। ततो गुरुस्त्रिरेकवेल वा पौषधदण्डक वदति श्राद्धोपि तमनु वदति। दण्डको यथा। 'करेमि भंते पोसह आहारपोसह सवओ सरीरसक्कारपोसह सवओ अवावारपोसह सवओ बंभचेरपोसह सवओ चउव्विहे पोसहे ठामि जाव दिवस वा रत्ति वा अहोरत्त वा पज्जुवासामि दुविह तिविहेण मणेण वायाए काएण न करेमि न कारवेमि तस्स भंते पडिक्कमामि निंदामि गरिहामि अप्पाणं वोसिरामि १ अत्र च यः किल दिवसपौषधे अहोरात्रपौषधे वा आहारार्थी तस्य आहारपोसह देसओ इत्युच्चारः शेष तथैव। तत उपविश्य इच्छाकारेण सदिसह भगवन्, सामाइकमुहपत्ति पडिलेहेमि इत्युक्त्वा मुखवस्त्रिका प्रतिलेखयति। ततः श्राद्ध ऊर्ध्वीभूय परमेष्ठिमन्त्र त्रिरेकवेल वा पठित्वा पुनः कथयति भगवन्, सामाइकदण्डक उच्चरावउ। ततो गुरुस्त्रिरेकवेल वा सामायिकदण्डकमुच्चारयति यथा करेमि भंते सामाइय सावज्ज जोग पच्चक्खामि जाव पोसह पज्जुवासामि दुविह तिविहेण मणेण वायाए काएण न करेमि न कारवेमि तस्सभ ॥ १ ॥ १। ततः क्षमाश्रमण दत्त्वा भणति। वर्षाकाले भगवन्, कट्ठासण सदिसावामि। कट्ठासण पडिलेहेमि। शेषाष्टमासेषु पाउछणउ सदिसावेमि। पाउछणउ पडिलेहेमि। इत्युक्त्वा पट्टक पादप्रोञ्छन वा प्रतिलेखयेत्। ततः क्षमाश्रमण दत्त्वा भणति भगवन्, सज्झायं सदिसावेमि सज्झाय करेमि। तत ऊर्ध्वीभूय नमस्कारत्रय पठित्वा। जयइ जगजीवजोणी इत्यादिगाथापञ्चक पञ्चविंशतिं वा पठेत्। ततः पुनः क्षमाश्रमणपूर्वं भणति

भगवन्, उपधिसंदिसावउं उपधिपडिलेहउ इत्युक्त्वा यदि पूर्वं प्रतिलेखनाकाले वस्त्र पोषधागाराद्यप्रतिलेखित स्यात् तदा प्रतिलेखयेत्। यदि प्रतिलेखित स्यात् तदा क्षमाश्रमणेनैव पूरयेत् । ततः क्षमाश्रमणद्वयपूर्वं भणति भगवन्, वसतिसंदिसावउं वसतिपडिलेहउ इत्युक्त्वा यदि वसतिमात्रकादि पूर्वं प्रतिलेखनाकाले अप्रतिलेखित स्यात् तदा प्रतिलेखयेत्। प्रतिलेखितेपि क्षमाश्रमणेनैव पूरयेत्। वसतिप्रमार्जन दण्डप्रोंछनेन। तत' पुनः गुरुसमीपमागत्य क्षमाश्रमणपूर्वमिति वदेत् भगवन्, पसाउकरी पच्चक्खाण करावउ। ततो गुरुर्यदि श्राद्ध आहारार्थी भवति तदा दिवसपोषधे प्रातर्गृहीते नमस्कारसहित प्रत्याख्यानमुच्चारयेत् यथा। उग्गए सूरे नवकारसहिय पच्च० चउ० ४ अन्न० सह० वोसिरइ । स्वाध्यायकाले पुनराचाम्लैकभक्तनिर्विकृतिकादित्रिविधाहार उपवास वा दद्यात्। सन्ध्याकृते रात्रिपोषधे तु दिवसचरिम पच्च० चउ० ४ अन्न० सह० मह० सव्व० वोसिरइ। तत्र य' किल आहारग्राही भवति तदा स वन्दनकद्वय ददाति। यो न आहारग्राही तस्य न आचार्योपाध्यायगुरुसाधुवन्दन। अय च सामान्यपोषधग्रहणविधिः। यत्किल अहोरात्रिकं पोषध गृह्णाति तस्येय चर्या। ब्राह्मे मुहूर्ते पूर्वोक्तविधिना पोषध गृह्णाति । अतीतसस्याप्रतिलेखितोपधिवसति.। ततो जातायां प्रतिक्रमणवेलायां प्राभातिकप्रतिक्रमण करोति। तदन्ते क्षमा० द्वयपूर्वं बहुवेल संदिसावेमि बहुवेल करेमि इत्युक्त्वा आचार्योपाध्यायसर्वसाधून् वन्दते । ततो जाते प्रतिलेखनाकाले क्षमा० द्वयेन भणति भग० पडिलेहणं संदिसावेमि पडिलेहण करेमि इत्युक्त्वा मुखवस्त्रिका प्रतिलेखयति। ततः

ततः श्राद्ध ऊर्ध्वीभूय नमस्कार त्रिरेकवेल वा पठति । ततो गुर्वग्रे कथयति । भगवन्, पोसहदण्डक उच्चरा-
वउ । ततो गुरुस्त्रिरेकवेल वा पौषधदण्डक वदति श्राद्धोपि तमनु वदति । दण्डको यथा । 'करेमि भंते पो-
सह आहारपोसह सबओ सरीरसक्कारपोसह सबओ अबाबारपोसह सबओ बम्भचेरपोसह सबओ चउब्विहे
पोसहे ठामि जाव दिवस वा रत्ति वा अहोरत्त वा पज्जुवासामि दुविह तिविहेण मणेण वायाए काएण न
करेमि न कारवेमि तस्स भंते पडिक्कमामि निंदामि गरिहामि अप्पाण वोसिरामि १ अत्र च यः किल दिव-
सपौषधे अहोरात्र्यौषधे वा आहारार्थी तस्य आहारपोसह देसओ इत्युच्चारः शेष तथैव । तत उपविश्य
इच्छाकारेण संदिसह भगवन्, सामाइकमुहपत्ति पडिलेहेमि इत्युक्त्वा मुखवस्त्रिकां प्रतिलेखयति । ततः
श्राद्ध ऊर्ध्वीभूय परमेष्ठिमन्त्र त्रिरेकवेल वा पठित्वा पुनः कथयति भगवन्, सामाइकदण्डक उच्चरावउ । ततो
गुरुस्त्रिरेकवेल वा सामायिकदण्डकमुच्चारयति यथा करेमि भंते सामाइय सावज्ज जोग पच्चक्खामि जाव पो-
सह पज्जुवासामि दुविह तिविहेण मणेण वायाए काएण न करेमि न कारवेमि तस्सभ ॥ १ ॥ १ । ततः
क्षमाश्रमण दत्त्वा भणति । वर्षाकाले भगवन्, कट्ठासण संदिसावामि । कट्ठासण पडिलेहेमि । शेषाष्टमा-
सेषु पाउछ्णव संदिसावेमि । पाउछ्णउं पडिलेहेमि । इत्युक्त्वा पट्टक पादप्रोञ्छनं वा प्रतिलेखयेत् । ततः
क्षमाश्रमण दत्त्वा भणति भगवन्, सज्झायं संदिसावेमि सज्झाय करेमि । तत ऊर्ध्वीभूय नमस्कारत्रय
पठित्वा । जपइ जगजीवजोणी इत्यादिगाथापञ्चक पञ्चविंशतिं वा पठेत् । ततः पुनः क्षमाश्रमणपूर्वं भणति

भगवन्, उपधिसंदिसावउ उपधिपडिलेहउ इत्युक्त्वा यदि पूर्वं प्रतिलेखनाकाले वस्त्र पौषधागाराद्यप्रतिलेखित स्यात् तदा प्रतिलेखयेत् । यदि प्रतिलेखित स्यात् तदा क्षमाश्रमणेनैव पूरयेत् । ततः क्षमाश्रमणद्वयपूर्वं भणति भगवन्, वसतिसंदिसावउं वसतिपडिलेहउ इत्युक्त्वा यदि वसतिमात्रकादि पूर्वं प्रतिलेखनाकाले अप्रतिलेखित स्यात् तदा प्रतिलेखयेत् । प्रतिलेखितेपि क्षमाश्रमणेनैव पूरयेत् । वसतिप्रमार्जन दण्डप्रोंछनेन । ततः पुनः गुरुसमीपमागत्य क्षमाश्रमणपूर्वमिति वदेत् भगवन्, पसाउकरी पच्चक्खाण करावउ । ततो गुरुर्यदि श्राद्ध आहारार्थी भवति तदा दिवसपौषधे प्रातर्गृहीते नमस्कारसहित प्रत्याख्यानमुच्चारयेत् यथा । उग्गए सूरे नवकारसहिय पच्च० चउ० ४ अन्न० सह० वोसिरइ । स्वाध्यायकाले पुनराचाम्लैकभक्तनिर्विकृतिकादित्रिविधाहार उपवास वा दद्यात् । संध्याकृते रात्रिपौषधे तु दिवसचरिम पच्च० चउ० ४ अन्न० सह० मह० सव्व० वोसिरइ । तत्र यः किल आहारग्राही भवति तदा स वन्दनकद्वय ददाति । यो न आहारग्राही तस्य न आचार्योपाध्यायगुरुसाधुवन्दन । अथ च सामान्यपौषधग्रहणविधिः । यत्किल अहोरात्रिक पौषध गृह्णाति तस्यैव चर्या । ब्राह्मे मुहूर्ते पूर्वोक्तविधिना पौषध गृह्णाति । अतीतसंख्याप्रतिलेखितोपधिवसतिः । ततो जातायां प्रतिक्रमणवेलायां प्राभातिकप्रतिक्रमण करोति । तदन्ते क्षमा० द्वयपूर्वं बहुवेल संदिसावेमि बहुवेल करेमि इत्युक्त्वा आचार्योपाध्यायसर्वसाधून् वन्दते । ततो जाते प्रतिलेखनाकाले क्षमा० द्वयेन भणति भग० पडिलेहणं संदिसावेमि पडिलेहण करेमि इत्युक्त्वा मुखवस्त्रिका प्रतिलेखयति । ततः

ततः श्राद्ध ऊर्ध्वीभूय नमस्कार त्रिरेकवेल वा पठति । ततो गुर्वग्रे कथयति । भगवन्, पोसहदण्डक उच्चरा-
वउ । ततो गुरुस्त्रिरेकवेल वा पौषधदण्डक वदति श्राद्धोपि तमनु वदति । दण्डको यथा । 'करेमि भंते पो-
सह आहारपोसह सव्वओ सरीरसक्कारपोसह सव्वओ अव्वावारपोसह सव्वओ बम्भचेरपोसह सव्वओ चउव्विहे
पोसहे ठामि जाव दिवस वा रत्तिं वा अहोरत्त वा पज्जुवासामि दुविहं तिविहेण मणेण वायाए काएण न
करेमि न कारवेमि तस्स भंते पडिक्कमामि निंदामि गरिहामि अप्पाणं वोसिरामि १ अत्र च यः किल दिव-
सपौषधे अहोरात्र्यौषधे वा आहारार्थी तस्य आहारपोसह देसओ इत्युच्चारः शेष तथैव । तत उपविश्य
इच्छाकारेण संदिसह भगवन्, सामाइकमुहपत्तिं पडिलेहेमि इत्युक्त्वा मुखवस्त्रिका प्रतिलेखयति । ततः
श्राद्ध ऊर्ध्वीभूय परमेष्ठिमन्त्र त्रिरेकवेल वा पठित्वा पुनः कथयति भगवन्, सामाइकदण्डक उच्चरावउ । ततो
गुरुस्त्रिरेकवेल वा सामायिकदण्डकमुच्चारयति यथा करेमि भंते सामाइय सावज्ज जोग पच्चक्खामि जाव पो-
सह पज्जुवासामि दुविहं तिविहेण मणेण वायाए काएण न करेमि न कारवेमि तस्सभ ॥ १ ॥ १ । ततः
क्षमाश्रमण दत्त्वा भणति । वर्षाकाले भगवन्, कट्ठासणं संदिसावामि । कट्ठासण पडिलेहेमि । शेषाष्टमा-
सेषु पाउञ्छणउ संदिसावेमि । पाउञ्छणउ पडिलेहेमि । इत्युक्त्वा पट्टक पादप्रोञ्छनं वा प्रतिलेखयेत् । ततः
क्षमाश्रमण दत्त्वा भणति भगवन्, सज्झायं संदिसावेमि सज्झाय करेमि । तत ऊर्ध्वीभूय नमस्कारत्रय
पठित्वा । जयइ जगजीवजोणी इत्यादिगाथापञ्चक पञ्चविंशतिं वा पठेत् । ततः पुनः क्षमाश्रमणपूर्वं भणति

णवुस्सुमिणराईपायच्छित्त चित्तविशोधनार्थं कायोत्सर्गं करोति शक्रस्तव च पठति । ततो मुखवस्त्रिका प्रतिलिख्य सामायिकदण्डकमुच्चार्य स्वाध्यायपर्यन्तं करोति । पुनः शुभध्यानेन रात्रिशेषमतिवाहयति । ततः प्रतिक्रमणवेलायां प्राभातिकं प्रतिक्रमणं करोति । ततः पूर्ववत्सर्वं प्राभातिकं कर्म विदध्यात् । जाते पौषधपारणावसरे इच्छा० भगवन् पोसहपारणमुहपत्तिं पडिलेहेमि । मुखवस्त्रिकां प्रतिलिख्य क्षमा० द्वयपूर्वकं भणति भगवन् पोसह पारउं भग० पोसह पारियउं । मुखवस्त्रिकापिहितवदनो न्यस्तशीर्षः पौषधपारणगाथाः पठति यथा–'सागरचंदो कामो चंदवडिंसो सुदंसणो धन्नो । जेहिं पोसहपडिमा न खंडिया जीवियंतेवि ॥ १ ॥ जो गब्भवासभीओ ताडुल्ललिओ महामुणी अभओ । उम्मुक्कमणिसुवन्नो पडिपुन्न पोसह कुणइ ॥ २ ॥ पोसहसुहे भावे असुहाइ खवेइ नत्थि संदेहो । छिंदइ नरतिरियगई इह भणिय पोसहं कुणइ ॥ ३ ॥ पोसहसामाइयसंठियस्स जीवस्स जाइ जो कालो । सो सफलो बोधव्वो सेसो संसारफलहेऊ ॥४॥ चक्कवट्टित्तमिदत्तं मुक्खो कालओ विक्खिओ । इच्चेअ पोसहस्सेव फलं विंति महेसिणो ॥ ५ ॥' ततो नमस्कारं भणित्वा सामायिकपारणमुखवस्त्रिकां प्रतिलिख्य पूर्ववत्सामायिकं पारयति । ततः पोषधपारणके साधुषु सत्सु नियतमतिथिसंविभागो विधेय एव । इत्याहोरात्रिकपौषधविधिः ॥ सामायिकं च द्विघट्यन्तं नमस्कारजापप्रतिक्रमणादिभिः पूरयेत् । केचित्स्थूलमतयः परमेष्ठिमन्त्रपञ्चशतीजपान्तं ब्रुवते । तदनन्तरं तत्पारयित्वा पुनः सामायिकं गृह्णीयादिति रूढिः । इत्यावश्यके सामायिकयोजना संपूर्णा ॥

ओहीथण्डिले पडिलेहेमि । ततो वस्त्रकम्बलादि प्रतिलिख्य पुनः शुभध्यानेन तिष्ठति । समागतायां कालवेलायां चतुर्विंशतिस्थण्डिलानि प्रतिलेखयति उच्चारप्रस्रवणार्थं । ततस्तद्दिवसानुसारेण सांवत्सरिक चातुर्मासिक पाक्षिक वा दैवसिक वा प्रतिक्रमण करोति । तदनन्तर साधुविश्रामणां करोति । ततः स्वाध्यायेन निशाप्रथमप्रहरमतिवाहयति । ततः शरीरचिन्तां कृत्वा ऐर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य मुखवस्त्रिका प्रतिलिख्य क्षमा० पूर्वपूर्वं भणति भग० राईसथारए संदिसावेमि राईसथारए ठाएमि इत्युक्त्वा शक्रस्तव पठति । ततः सस्तारक शरीर च प्रमृज्य जानूपरि सस्तारकोत्तरपट्टं मीलयित्वा भूमौ संस्थाप्य । अणुजाणह निस्सीही नमो खमासमणाण इत्युक्त्वा सस्तारकोपरि उपविशति । तत्र नमस्कारत्रय भणित्वा त्रिवेल चतु'शरण च पठित्वा गाथात्रय त्रिः पठति यथा । 'अणुजाणह परमगुरू गुरुगुणरयणेहिं भूसियसरीरा । बहुपडिपुन्ना पोरसि राईसथारए ठाएमि ॥ १ ॥ अणुजाणह संथार बाहुवहाणेण वामपासेण । कुक्कुडपायपसारण अतरंतु पमज्जए भूमिं ॥ २ ॥ सकोचियसडासा उव्वट्टंते य कायपडिलेहा । दव्वाईउवओग ऊसासनिरुंभणा लोए ॥ ३ ॥' इति त्रि' पठित्वा सकोचितपाणिर्वामबाहूपधानो वामपार्श्वेन शेते । यद्युद्वर्तना करोति तदा सस्तारक शरीर च प्रतिलेखयेत् ॥ अथ शरीरचिन्तार्थमुत्तिष्ठति तदा शरीरचिन्ता कृत्वा ऐर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य एकवेल अणुजाणह प० इत्यादिगाथात्रय पठति । पुनः शेते । सुप्तस्य चेन्निद्रा नायाति तदा शुभध्यानेन धर्मजागर्यां करोति । ततो रजन्याः पश्चिमप्रहरे उत्थाय देहचिन्तादिविधाय ऐर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य कुसुमि-

णदुस्सुमिणराईपायच्छित्त चित्तविशोधनार्थं कायोत्सर्गं करोति शक्रस्तव च पठति । ततो मुखवस्त्रिका प्रतिलिख्य सामायिकदण्डकमुच्चार्य स्वाध्यायपर्यन्त करोति । पुनः शुभध्यानेन रात्रिशेषमतिवाहयति । ततः प्रतिक्रमणवेलायां प्राभातिक प्रतिक्रमण करोति । ततः पूर्ववत्सर्वं प्राभातिक कर्म विदध्यात् । जाते पौषध-पारणावसरे इच्छा० भगवन् पोसहपारणमुहपत्तिं पडिलेहेमि । मुखवस्त्रिका प्रतिलिख्य क्षमा० द्वयपूर्वक भणति भगवन् पोसह पारउ भग० पोसह पारियउ । मुखवस्त्रिकापिहितवदनो न्यस्तशीर्षः पौषधपारण-गाथा पठति यथा–'सागरचंदो कामो चंदवडिंसो सुदंसणो धन्नो । जेहिं पोसहपडिमा न खंडिया जीवि-यंतेवि ॥ १ ॥ जो गब्भवासभीओ तासुल्लसिओ महामुणी अभओ । उम्मुक्कमणिसुवन्नो पडिपुन्न पोसह कुणइ ॥ २ ॥ पोसहसुहे भावे असुहाइ खवेइ नत्थि संदेहो । छिंदइ नरतिरियगइं इह भणिय पोसह कुणइ ॥ ३ ॥ पोसहसामाइयसठियस्स जीवस्स जाइ जो कालो । सो सफलो बोधव्वो सेसो संसारफलहेऊ ॥४॥ चक्कवट्टित्तमिदत्त मुक्खो कालओ विक्खिओ । इचेअ पोसहस्सेव फल बिंति महेसिणो ॥ ५ ॥' ततो नम-स्कार भणित्वा सामायिकपारणमुखवस्त्रिका प्रतिलिख्य पूर्ववत्सामायिक पारयति । ततः पोषधपारणके साधुषु सत्सु नियतमतिथिसविभागो विधेय एव । इत्याहोरात्रिकपौषधविधिः ॥ सामायिक च द्विघट्यन्त नमस्कारजापप्रतिक्रमणादिभिः पूरयेत् । केचित्स्थूलमतयः परमेष्ठिमन्त्रपञ्चशतीजपान्त ब्रुवते । तदनन्तर तत्पारयित्वा पुनः सामायिक गृह्णीयादिति रूढिः । इत्यावश्यके सामायिकयोजना संपूर्णा ॥

ओहीधविले पडिलेहेमि । ततो चक्रकम्बलादि प्रतिलिख्य पुनः शुभध्यानेन तिष्ठति । समासायां कालवे-
लायां चतुर्विंशतिस्थण्डिलानि प्रतिलेखयति उच्चारप्रस्रवणार्थं । ततस्तद्दिवसानुसारेण सांवत्सरिकं चातुर्मा
सिकं पाक्षिकं वा दैवसिकं वा प्रतिक्रमणं करोति । तदनन्तरं साधुविश्रामणां करोति । ततः स्वाध्यायेन
निशाप्रथमप्रहरमतिवाहयति । ततः शरीरचिन्तां कृत्वा ऐर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य मुखवस्त्रिकां प्रतिलिख्य क्ष-
मा० पूर्वं भणति भग० राईसंथारए संदिसावेमि राईसंथारए ठापमि इत्युक्त्वा शक्रस्तवं पठति । ततः
संस्तारकं शरीरं च प्रमृज्य जानूपरि संस्तारकोत्तरपट्टं मीलयित्वा भूमौ संस्थाप्य । अणुजाणह निस्सीही
नमो खमासमणाणं इत्युक्त्वा संस्तारकोपरि उपविशति । तत्र नमस्कारत्रयं भणित्वा त्रिवेलं चतुःशरणं च
पठित्वा गाथात्रयं त्रिः पठति यथा । 'अणुजाणह परमगुरू गुरुगुणरयणेहिं भूसियसरीरा । बहुपडिपुन्ना पो-
रसि राईसंथारए ठाएमि ॥ १ ॥ अणुजाणह संथारं बाहुवहाणेण वामपासेण । कुक्कुडपायपसारण अतरंतु
पमज्जए भूमिं ॥ २ ॥ संकोचियसंडासा उवट्टंते य कायपडिलेहा । दव्वाईअणुओगं ऊसासनिरुंभणा लोए
॥ ३ ॥' इति त्रिः पठित्वा संकोचितपाणिर्वामबाहूपधानो वामपार्श्वेन शेते । यद्युद्वर्तनां करोति तदा संस्ता-
रकं शरीरं च प्रतिलेखयेत् ॥ अथ शरीरचिन्तार्थमुत्तिष्ठति तदा शरीरचिन्तां कृत्वा ऐर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य
एकवेलं अणुजाणह प० इत्यादिगाथात्रयं पठति । पुनः शेते । सुप्तस्य चेन्निद्रा नायाति तदा शुभध्यानेन
धर्मजागर्यां करोति । ततो रजन्याः पश्चिमप्रहरे उत्थाय देहचिन्तादि विधाय ऐर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य कुसुमि-

ततः प्रतिक्रमणमध्ये यथायुक्त्या वन्दनकानि । स्वाध्यायकरणेपि वन्दनक कायोत्सर्गे च क्षामणे आलोचने गुरूपासनाया सर्वेष्वपि उत्तमार्थेषु वन्दनकदान । एकमुखवस्त्रिकाप्रतिलेखनेन त्रिर्द्वादशावर्तवन्दनक भवति । एकवेल द्वादशावर्तवन्दनकदाने आलोचन क्षामण प्रत्याख्यान क्रमेण विदध्यात् । वन्दनकादौ सर्वत्र ऐर्यापथिकीं प्रतिक्रमेत् । इत्यावश्यके वन्दनकयोजना संपूर्णा ॥

अथ प्रतिक्रमणम् ॥ यथा । गुर्वग्रे स्थापनाचार्याग्रे वा क्षमाश्रमणपूर्वं कथयति इच्छा० भग० इरियावहिय पडिक्कमामि यावत् अप्पाण वोसिरामि । चतुर्विंशतिस्तवचिन्तन पारयित्वा मुखेन चतुर्विंशतिस्तवन । 'चिइवदणमि तह वदणमि पडिक्कमणयमि सज्झाए । पडिलेहणाइ आहारसगहे तहय आलोए ॥ १ ॥ आगमपढणारभे लोए मलमुत्तमाइ उस्सग्गे । गमणागमणे भिक्खारियाइ आलोअणाकाले ॥ २ ॥ वसई उवहिज्झाणे आरभे लेवमाइए विहिए । कालग्गहणे सज्झायमाइपट्ठाणकालेय ॥ ३ ॥ अप्पडिलेहियमग्ग निसिसचरणे य वीसघणुगमणे । इरियावहिया साहूर्हि फासियव्वेवमाईर्हि ॥ ४ ॥' इति इर्यापथिकी ॥ ॥ अथ चैत्यवन्दनवन्दनक्षामण आलोचनकायोत्सर्गप्रत्याख्यानादिभिर्मिलितैः प्रतिक्रमणयुक्तिर्भण्यते । यथा । पूर्वं प्राभातिकप्रतिक्रमण यथा । 'इरियावहिया कुसमिण काउस्सग्गो गुरूणनमण च । पडिक्कमणगयण चिय सक्कच्छय कहण मह उवरिं ॥ १ ॥ सामाइयवदयकाउस्सग्गा चउवीसथयमि उस्सग्गो । सुयथयउस्सग्गो चिय सिद्धत्थय कहण मुहपत्ती ॥ २ ॥ वदणय आलोयण सयाच्चरण सुत्तकहणाइ । वंदणय खामण चिय

कृत्वा चरकनकआर्यां पठेत् । ततः शक्रस्तव पठित्वा । अरहत चेइयाण करेमि काउस्सग्ग अन्नत्थ० यावत् अप्पाण वोसिरामि । ततो नमस्कार विचिन्त्य नमो अरिहताण इति पारयित्वा नमोर्हत्सिद्धा० इति कथयित्वा प्रस्तुतजिनस्तुतिमेका पठेत् । पुनश्चतुर्विशति भणित्वा सव्वलोए अरिहत० वदणवत्तियाए जाव अप्पाण० पूर्ववत् । नमस्कार विचिन्त्य नमस्कारेण पारयित्वा सर्वजिनस्तुतिभणन । ततः श्रुतस्तव पठित्वा सुअस्स भगवओ करेमि काउ० वदणव० जाव अप्पाण वो० पूर्ववच्चिन्तन श्रुतस्तुतिभणन । ततः सिद्धस्तवपठन ततो वेयावच्चगराण सतिगराण सम्मद्दिट्ठिसमाहिगराण करेमि काउस्सग्ग अन्नत्थ ऊ० यावदप्पाण वो० पूर्ववच्चि-न्तन नमस्कारेण पारयित्वा नमोर्हत्सिद्ध० पूर्वक वैयावृत्यकरस्तुतिपाठः । पुनरुपविश्य शक्रस्तवपाठः । तत-श्चैत्यगाथासाधुगाथापाठः ततो नमोर्हत्सिद्धा० कथनपूर्वं प्रस्तुतजिनस्तोत्रपाठः ततः जयवीयरायगाथापठन ततः आचार्योपाध्यायगुरुसाधुवन्दन । इत्युत्कृष्टचैत्यवन्दना । इत्यावश्यके शक्रस्तवचतुर्विंशतिस्तवयोजना ॥

अथ वन्दनकयोजना ॥ यथा । तत्र वन्दनक द्वादशावर्तं । तदुक्त पूर्वं । 'पडिक्कमणे सज्झाए काउस्सग्गा वराहपाहुणए । आलोअणपडिसुणणे उत्तम अट्ठेय वदणय ॥ १ ॥' तत्र सामान्यवन्दनकं उत्कृष्टचैत्यव-न्दना विधाय मुखवस्त्रिकां प्रतिलिख्य द्वादशावर्तवन्दन दद्यात् । ततः इच्छा० भगव० देवसिय आलोएमि० पुनः द्वादशावर्तवन्दनक दत्वा इच्छा० भग० देवसिय खामेमि० इति क्षामणं पुनः द्वादशावर्तवन्दन दत्वा प्रत्याख्यानोच्चार कुर्यात् । ततः आचार्योपाध्यायगुरुसाधुवन्दन चैत्यवन्दनाभावेपि गुरुभक्त्यर्थं वन्दनक दत्वा ।

ततः प्रतिक्रमणमध्ये यथायुक्त्या वन्दनकानि । स्वाध्यायकरणेपि वन्दनक कायोत्सर्गे च क्षामणे आलोचने गुरूपासनाया सर्वेष्वपि उत्तमार्थेपु वन्दनकदान । एकमुखवस्त्रिकाप्रतिलेखनेन त्रिद्वादशावर्तवन्दनक भवति । एकवेल द्वादशावर्तवन्दनकदाने आलोचन क्षामण प्रत्याख्यान क्रमेण विदध्यात् । वन्दनकादौ सर्वत्र ऐर्यापथिकीं प्रतिक्रमेत् । इत्यावश्यके वन्दनकयोजना संपूर्णा ॥

अथ प्रतिक्रमणम् ॥ यथा । गुर्वग्रे स्थापनाचार्याग्रे वा क्षमाश्रमणपूर्वं कथयति इच्छा० भग० इरियावहिय पडिक्कमामि यावत् अप्पाण वोसिरामि । चतुर्विंशतिस्तवचिन्तन पारयित्वा मुखेन चतुर्विंशतिस्तवन । 'चिइवदणमि तह वदणमि पडिक्कमणयमि सज्झाए । पडिलेहणाइ आहारसगहे तहय आलोए ॥ १ ॥ आगमपढणारभे लोए मलमुत्तमाइ उस्सग्गे । गमणागमणे भिक्खारियाइ आलोअणाकाले ॥ २ ॥ वसई उवहिज्झाणे आरभे लेवमाइए विहिए । कालग्गहणे सज्झायमाइपट्ठाणकालेय ॥ ३ ॥ अप्पडिलेहियमग्ग निसिसचरणे य वीसघणुगमणे । इरियावहिया साहूहिं फासियचेघमाईहिं ॥ ४ ॥' इति ईर्यापथिकी ॥ ॥ अथ चैत्यवन्दनवन्दनक्षामण आलोचनकायोत्सर्गप्रत्याख्यानादिभिर्मिलितैः प्रतिक्रमणयुक्तिर्भण्यते । यथा । पूर्वं प्राभातिकप्रतिक्रमण यथा । 'इरियावहिया कुसमिण काउस्सग्गो गुरूणनमण च । पडिक्कमणागयण चिय सक्कच्छय कहण मह उवरिं ॥ १ ॥ सामाइयवदयकाउस्सग्गा चउवीसथयमि उस्सग्गो । सुयथयउस्सग्गो विय सिद्धत्थय कहण मुहपत्ती ॥ २ ॥ वदणय आलोयण सथारुवरण सुत्तकहणाइ । वदणय खामण चिय

कृत्वा वरकनकआर्यां पठेत् । ततः शक्रस्तव पठित्वा । अरहंत चेइयाणं करेमि काउस्सग्गं अन्नत्थ० यावत् अप्पाणं वोसिरामि । ततो नमस्कार विचिन्त्य नमो अरिहंताणं इति पारयित्वा नमोर्हत्सिद्धा० इति कथयित्वा प्रस्तुतजिनस्तुतिमेकां पठेत् । पुनश्चतुर्विंशति भणित्वा सव्वलोए अरिहंत० वंदणवत्तियाए जाव अप्पाणं० पूर्ववत् । नमस्कार विचिन्त्य नमस्कारेण पारयित्वा सर्वजिनस्तुतिभणन । ततः श्रुतस्तव पठित्वा सुअस्स भगवओ करेमि काउ० वंदणव० जाव अप्पाणं वो० पूर्ववच्चिन्तन श्रुतस्तुतिभणन। तत सिद्धस्तवपठन ततो वेयावच्चगराणं संतिगराणं सम्मद्दिट्ठिसमाहिगराणं करेमि काउस्सग्ग अन्नत्थ ऊ० यावदप्पाणं वो० पूर्ववच्चिन्तन नमस्कारेण पारयित्वा नमोर्हत्सिद्ध० पूर्वक वैयावृत्यकरस्तुतिपाठः । पुनरुपविश्य शक्रस्तवपाठः । ततश्चैत्यगाथासाधुगाथापाठः ततो नमोर्हत्सिद्धा० कथनपूर्वं प्रस्तुतजिनस्तोत्रपाठः ततः जयवीयरायगाथापठन तत आचार्योपाध्यायगुरुसाधुवन्दन । इत्युत्कृष्टचैत्यवन्दना । इत्यावश्यके शक्रस्तवचतुर्विंशतिस्तवयोजना ॥

अथ वन्दनकयोजना ॥ यथा । तत्र वन्दनक द्वादशावर्तं । तदुक्त पूर्वं । 'पडिक्कमणे सज्झाए काउस्सग्गावराहपाहुणए । आलोअणपडिसुणणे उत्तम अट्ठेय वंदणय ॥ १ ॥' तत्र सामान्यवन्दनक उत्कृष्टचैत्यवन्दनां विधाय मुखवस्त्रिका प्रतिलिख्य द्वादशावर्तवन्दनं दद्यात् । ततः इच्छा० भगव० देवसिय आलोएमि० पुन' द्वादशावर्तवन्दनक दत्वा इच्छा० भग० देवसिय खामेमि० इति क्षामण पुनः द्वादशावर्तवन्दनं दत्वा प्रत्याख्यानोच्चार कुर्यात् । तत आचार्योपाध्यायगुरुसाधुवन्दन चैत्यवन्दनाभावेपि गुरुभक्त्यर्थं वन्दनकं दत्वा ।

तत. प्रतिक्रमणमध्ये यथायुक्त्या वन्दनकानि । स्वाध्यायकरणेपि वन्दनक कायोत्सर्गे च क्षामणे आलोचने गुरूपासनाया सर्वद्यपि उत्तमार्थेपु वन्दनकदान । एकमुखवस्त्रिकाप्रतिलेखनेन त्रिर्द्वादशावर्तवन्दनक भपति । एकवेल द्वादशावर्तवन्दनकदाने आलोचन क्षामण प्रत्याख्यान क्रमेण विदध्यात् । वन्दनकादौ सर्वत्र ऐर्यापथिकीं प्रतिक्रमेत् । इत्यावश्यके वन्दनकयोजना संपूर्णा ॥

अथ प्रतिक्रमणम् ॥ यथा । गुर्वग्रे स्थापनाचार्याग्रे वा क्षमाश्रमणपूर्वं कथयति इच्छा० भग० इरियावहिय पडिक्कमामि यावत् अप्पाण वोसिरामि । चतुर्विंशतिस्तवचिन्तन पारयित्वा मुखेन चतुर्विंशतिस्तवन । 'चिइयवंदणमि तह वदणमि पडिक्कमणयमि सज्झाए । पडिलेहणाइं आहारसगहे तहय आलोए ॥ १ ॥ आगमपढणारंभे लोए मलमुत्तमाइ उस्सग्गे । गमणागमणे भिक्खारियाइ आलोअणाकाले ॥ २ ॥ वसई उवहिझाणे आरंभे लेवमाइए विहिए । कालग्गहणे सज्झायमाइपट्ठाणकालेय ॥ ३ ॥ अप्पडिलेहियमग्ग निसिसचरणे य वीसघणुगमणे । इरियावहिया साहूर्हि कासियवेवमाईर्हि ॥ ४ ॥' इति इर्यापथिकी ॥ ॥ अथ चैत्यवन्दनवन्दनक्षामण आलोचनकायोत्सर्गप्रत्याख्यानादिभिर्मिलितैः प्रतिक्रमणयुक्तिर्भण्यते । यथा । पूर्वं प्राभातिकप्रतिक्रमणं यथा । 'इरियावहिया कुसमिण काउस्सग्गो गुरूणनमण च । पडिक्कमणगयण चिय सघाच्छय कहण मह उवरिं ॥ १ ॥ सामाइयदडयकाउस्सग्गा चउवीसथयमि उस्सग्गो । सुयथयउस्सग्गो चिय सिद्धत्थय कहण मुहपत्ती ॥ २ ॥ वदणय आलोयण सघाक्खरण सुत्तकहणाइ । वंदणय खामण चिय

पडिलेहण संदिसावेमि पडि० करेमि इत्युक्त्वा मुखवस्त्रिकां प्रतिलेखयेत्। अत्र—'मुहपत्ति चोलपट्टो कप्प-तिग तइय चेव रयहरण। संथारुत्तरपट्टो दसपोहा उग्गए सूरे ॥ १ ॥ चउपेल पडिलेहण अंगोवहिवसहि इरियसज्झाय। उपओगकाउसग्गो मुनिगुरुवयणं च गुरुनमण ॥ २ ॥' ततो मुखवस्त्रिकाप्रतिलेखनानन्तर क्षमा० द्वयपूर्वक वदेत् भग० अगपडिलेहण संदि० अगप० करेमि। ततः स्थापनाचार्यं चोलपट्ट कल्पत्रय रजोहरण प्रतिलेखयेत्। एतेषां प्रतिलेखन साधुप्रतिलेखनाचेष्टितादवसेय। ततः क्षमाश्रमण दत्वा इच्छा० भगव० उपधिमुहपत्तिं पडिलेहेमि। ततः क्षमा० द्वयपूर्वक कथयेत् इच्छा० भग० उपधि संदिसावउ उपधि पडिलेहउ इत्युक्त्वा संस्तारकोत्तरच्छदादिप्रतिलेखयेत्। क्षमा० द्वयपूर्वं भणति भग० वसति संदिसावउँ वसति पडिलेखउ इत्युक्त्वा वसतिमात्रकप्रभृति दण्डप्रोञ्छनेन मार्जयेत्। तत ऐर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य गुर्वग्रे क्षमा० द्वयपूर्वं वदेत् इच्छा० भग० सज्झाय संदिसावेमि। नमस्कार पठित्वा दशवैकालिकादिमाध्ययनद्वय एकमध्ययनं वा। अथवा जयइ जगजी० गाथापञ्चविंशतिं गाथापञ्चकं वा उपविष्ट पठेत्। ततः क्षमा० पूर्वं भणति भग० उपयोग करेमि उपयोगस्स करावणत्थ करेमि काउस्सग्गं० अन्नत्थ० यावत् अप्पाणं वोसि० कायोत्सर्गः नमस्कारचिन्तनं पारयित्वा नमस्कारभणन ततः इच्छाकारेण संदिसह साधुभिरित्युक्ते गुरुः कथयति लाभु। पुनः साधवः कथयन्ति भग० कहलेसह गुरु० जह गहिय पुव्वसाहूहिं। पुनः साधु कथयति इच्छ आवस्सियाए जस्स जोगुग्गासि। ततः क्रमेण साधुवन्दन ततो धर्मव्याख्यान पठनपाठनकर्म साधवः

कुर्वन्ति । सप्राप्ते पादोनप्रहरे पुनः प्रतिलेखना तस्याः कालसूचन यथा सर्वत्र प्राग्वत् विशेषस्तूच्यते । पुरुष. प्रमाणमस्याः सा पौरुषी छाया । कथं कर्कसक्रान्तेः पूर्वाह्ने अपराह्ने वा यदा शरीरप्रमाणा छाया भवति तदा सर्वदिनेषु पौरुषी यथा । पुरुषस्योर्ध्वस्य दक्षिणकर्णनिवेशितार्कबिम्बस्य दक्षिणायनाद्यदिने । यदा तु छाया द्विपदी भवति तदा पौरुषी यथा । 'आसाढे मासे दुपया पोसे मासे चउप्पया चिसा । सोएसु मासेसु तिपया हवइ पोरसी ॥ १ ॥' हानिवृद्धिस्त्वे एव । अंगुल सत्तरत्तेण पक्खेण तु दुरंगुल । वड्ढए हावए वावि मासेण चतुरंगुलं ॥ २ ॥ साद्धयपणेणमित्यत्र पादोनप्रहरेणाप्यविकारोऽतस्तत्र पौरुषीछायोपरि प्रक्षेप । 'जिह्वामूले आसाढसावणे छहिं अंगुलेहिं पडिलेहा । अट्ठाहिं बीयतयमी तइए दस अट्ठहिं चउत्थे ॥ १ ॥' सार्धपौरुषत्वे एष । 'पोसे तणुछायाए नवहिं एएहिं तु पोरसी सड्ढा । ताविक्किक्कहाणी जावा साढे पया तिन्नि ॥ १ ॥' पूर्वार्धं अग्रे वक्ष्यमाणोपि प्रमाणविशेषप्रस्तावादेव विज्ञेय । 'पोसेवि इत्थछाया बारस अंगुलपमाण पुरिमड्ढे । मासि दुअंगुलहाणी आसाढे निट्ठिआ सव्वा ॥ १ ॥' सुखावबोधार्थं स्थापना चैषा । द्वादशार्थयन्त्रकन्यासः ॥ तदनन्तर क्षमा० पूर्वं साधवः कथयन्ति । भयव बहुपडिपुन्नापोरसी साहवो उय जहा होइ । इत्युक्त्वा मुखवस्त्रिका प्रतिलेख्य सर्वं मृन्नारिकेलकाष्ठालाबुमय पात्रनिचय प्रतिलेखयेत् । ततश्चैत्य परिपाटीप्रभृतिकर्म विधाय ऐर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य पारणा मुखवस्त्रिका प्रतिलेखयेत् । तत इति कथयेत् ।

१ यन्त्राकृतिरस्मिन्ग्रन्थेऽस्माभ पोक्षितास्ति ।

पडिलेहण सदिसावेमि पडि० करेमि इत्युक्त्वा मुखवस्त्रिकां प्रतिलेखयेत्। अत्र—'मुहपत्ति चोलपट्टो कप्प-तिग तइय चेव रयहरण। सथारुत्तरपट्टो दसपोहा उग्गए सूरे ॥ १ ॥ चउवेल पडिलेहण अंगोवहियसहि इरियसज्झाय। उपओगकाउसग्गो भुनिगुरुवयणं च गुरुनमण ॥ २ ॥' ततो मुखवस्त्रिकाप्रतिलेखनानन्तर क्षमा० द्वयपूर्वक वदेत् भग० अगपडिलेहण सदि० अंगप० करेमि। ततः स्थापनाचार्ये चोलपट्ट कल्पत्रय रजोहरण प्रतिलेखयेत्। एतेषां प्रतिलेखन साधुप्रतिलेखनाचेष्टितावसेय। ततः क्षमाश्रमण दत्वा इच्छा० भगव० उपधिमुहपत्तिं पडिलेहेमि। ततः क्षमा० द्वयपूर्वक कथयेत् इच्छा० भग० उपधि सदिसावउ उपधि पडिलेहउ इत्युक्त्वा सस्तारकोत्तरच्छदादिप्रतिलेखयेत्। क्षमा० द्वयपूर्व भणति भग० वसति सदिसावउँ वसति पडिलेहउ इत्युक्त्वा वसतिमात्रकप्रभृति दण्डोञ्छनेन मार्जयेत्। तत ऐर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य गुर्वग्रे क्षमा० द्वयपूर्व वदेत् इच्छा० भग० सज्झाय सदिसावेमि। नमस्कार पठित्वा दशवैकालिकादिमाध्ययनद्वय एकमध्ययनं वा। अथवा जयइ जगजी० गाथापचविंशतिं गाथापञ्चक वा उपविष्टः पठेत्। तत. क्षमा० पूर्व भणति भग० उपयोग करेमि उपयोगस्स करावणत्थ करेमि काउस्सग्ग० अन्नत्थ० यावत् अप्पाण वोसि० कायोत्सर्गः नमस्कारचिन्तन पारयित्वा नमस्कारभणन ततः इच्छाकारेण सदिसह साधुभिरित्युक्ते गुरु कथयति लाभु। पुनः साधवः कथयन्ति भग० कहलेसह गुरु० जह गहिय पुव्वसाहूहिं। पुन' साधु' कथयति इच्छ आवस्सियाए जस्स विजुग्गत्ति। ततः क्रमेण साधुवन्दन ततो धर्मव्याख्यान पठनपाठनकर्म साधव.

कुर्वन्ति । सम्प्राप्ते पादोनप्रहरे पुनः प्रतिलेखना तस्याः कालसूचन यथा सर्वत्र प्राग्वत् विशेषस्तूच्यते । पुरुष प्रमाणमस्याः सा पौरुषी छाया । कथं कर्कसङ्क्रान्तेः पूर्वाह्णे अपराह्णे वा यदा शरीरप्रमाणा छाया भवति तदा सर्वदिनेषु पौरुषी यथा । पुरुषस्योर्ध्वस्य दक्षिणकर्णनिवेशितार्कबिम्बस्य दक्षिणायनाद्यदिने । यदा तु छाया द्विपदी भवति तदा पौरुषी यथा । 'आसाढे मासे दुपया पोसे मासे चउप्पया चिसा । सोएसु मासेसु तिपया हवइ पोरसी ॥ १ ॥' हानिवृद्धित्वे एव । अगुल सत्तरत्तेण पक्खेण तु दुरगुल । वड्ढए हावए वावि मासेण चतुरगुल ॥ २ ॥ साद्धपयणेणमित्यत्र पादोनप्रहरेणाप्यधिकारोऽतस्तत्र पौरुषीछायोपरि प्रक्षेप । 'जिह्वामूले आसाढसावणे छहिं अगुलेहिं पडिलेहा । अट्ठाहिं बीयतयमी तइए दस अट्ठहिं चउत्थे ॥ १ ॥' सार्धपौरुषत्वे एव । 'पोसे तणुछायाए नवहिं एएहिं तु पोरसी सड्ढा । ताविक्किक्काहाणी जावा साढे पया तिन्नि ॥ १ ॥' पूर्वार्धे अग्रे वक्ष्यमाणोपि प्रमाणविशेषप्रस्तावादेव विज्ञेय । 'पोसेवि छत्यछाया बारस अगुलपमाण पुरिमड्ढे । मासि दुअगुलहाणी आसाढे निट्ठिआ सव्वा ॥ १ ॥' सुखावबोधार्थं स्थापना चैषा । द्वादशाद्यङ्कन्यासः ॥ तदनन्तर क्षमा० पूर्वं साधवः कथयन्ति । भयव बहुपडिपुन्नापोरसी साड्ढपो उय जट्ठा होह । इत्युक्त्वा मुखवस्त्रिका प्रतिलेख्य सर्वं मृन्नारिकेलकाष्ठालाबुमय पात्रनिचय प्रतिलेखयेत् । ततश्चैत्य परिपाटीप्रभृतिकर्म विधाय ऐर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य पारणा मुखवस्त्रिका प्रतिलेखयेत् । तत इति कथयेत् ।

१ अस्याकृतिरस्मिन्नपेऽन्यत्र योजितास्ति ।

घता वैरोट्यामभृतीनां कायोत्सर्गस्तुतयः। ततो नमस्कारपूर्वं मुखवस्त्रिकाप्रतिलेखन वंदनक। तत इच्छामो-णुसट्ठिय नमोऽर्हत्सिद्धा० पूर्वकं। 'नमोस्तु वर्धमानाय स्पर्धमानाय कर्मणा। तज्जयावाप्तमोक्षाय परोक्षाय कुतीर्थिना ॥ १॥ येषां विकचारविन्दराज्याज्याय' क्रमकमलावलिं दधत्या। सदृशैरिति सगत प्रशस्य कथित सन्तु शिवाय ते जिनेन्द्राः ॥ २ ॥ कषायतापार्जितजन्तुनिर्वृतिं करोतु यो जैनमुखाम्बुदोद्गतः। स शुक्रमासोद्भववृष्टिसन्निभो दधातु तुष्टिं मयि विस्तरो गिरां ॥ ३ ॥' इति स्तुतित्रयपाठः। शक्रस्तवपाठः। स्तोत्रकथन आचार्योपाध्यायगुरुसाधुनमन दैवसिकप्रायश्चित्तविशोधनाकायोत्सर्गः चतु० चतुष्टयचिन्तन चतु० भणन क्षमा० द्वयपूर्वं भणति भग० सज्झाय संदिसावेमि सज्झायं करेमि इत्युक्त्वा नमस्कारत्रयपाठः। ततः क्षुद्रोपद्रवोपशमनार्थं कायोत्सर्गः चतुष्टयचिन्तन मुखेन चतु० भणन०। ततः प्रव्रज्याविधानपाठः। इति दैवसिकप्रतिक्रमणविधिः॥

अथ पाक्षिके तु। 'मुहपत्ती वंदणय संबुद्धाखामण तहा लोए। वंदणपत्तेय खामणाणि वंदणय सुत्त च ॥ १ ॥ सुत्तं उब्भट्ठाण उस्सग्गो पुत्तिवंदण तहय। पज्जंतिय खामणय तह चउरो त्थोभवंदणय ॥ २ ॥' प्रतिक्रमणसूत्रकथन यावत् दैवसिकप्रतिक्रमणवत्। ततः क्षमा० पूर्वक इति वदेत् भग० पक्खियमुहपत्तिय प डिलेहेमि इत्युक्त्वा मुखवस्त्रिका प्रतिलेखयेत्। ततो वंदनक। ततः इच्छा० भग० संबुद्धाखामणेण अब्भुट्ठिओमि अब्भिंतरपक्खिय खामेमि। इत्थ खामेमि पक्खिय ज ,किंचि अपत्तिय पर० इत्यादि यावत् तस्स

1

मिच्छामि दुक्कडं। तत ऊर्ध्वीभूय भग० पक्खिअ आलोएमि इत्यं आलोएमि पक्खियं जो मे० इत्यादि। तदनन्तर गुरुः कथयति चउत्थेण पडिक्कमइ इच्छाकारि जीणिआलोयउ तेहरिहि एकउपवास लेखइ तपश्चरणु एकु उपवासु। अथवा बिआयिल अथवा ३ निवी अथवा ४ एकासणा अथवा २ सहस्र सज्झायए तलइ तपश्चरणि करी। यथाशक्ति पक्षदिवसमाहिं प्रवेश करिज्जउ। पुनर्वन्दनक। तत ऊर्ध्वीभूय इति वदेत् देवसिय आलोइय चइक्कत प्रत्येकखामणेणं अब्भुट्ठिओमि अब्भितरपक्खिय खामेमि इत्युक्त्वा पूर्वं गुरुः स्थापनाचार्यं क्षामयति इच्छा० भग० पक्खिय खामेमि इत्य खामेमि पक्खिय ज किंचि इति दण्डकमुक्त्वा पुनः क्षमा० पूर्वं भग० सुखतपु। पुनः क्षमाश्रमणेन भग० सुखपाक्षिकु। पुनः क्षमाश्रमणेन भग० पक्षदिवसमाहि अभक्तिआसातना मनवचनकायखण्डनाविराधना कीधी हुइए तस्स०। ततः शिष्याः गुरुं ज्येष्ठादिअनुक्रमेण क्षमयन्ति। शिष्यो यदा भणति भग० पक्खिय खामेमि तदा गुरुः क० अहमवि खामेमि तुब्भे। शिष्यः क्षामणदण्डक कथयति तदा गुरुः क० ज किंचि अपत्तिय परपत्तिय अविणया सारिया वारिया चोइया पडिचोइया तस्स०। यदा शिष्यः क्षमा० पूर्वं सुखत० पाक्षिकइतिक० तदा गुरुः क० देवगुरुप्रसादेन। यदा शिष्य. क्षमाश्रमणेन भग० पक्षदिवसमाहि अभक्तिआसातना इत्यादिक० तदा गुरुः क० पक्षदिवसमाहि अपत्तिअ समाधान उपजाव्यउ तस्स०। एव ज्येष्ठकनिष्ठानुक्रमेण यतिश्राद्धाना क्षमितिक्षामणा। ततो गुरुः कथयति इच्छाकारेण चउरासीलक्खजीवयोनिमध्ये पृथ्वीकायअप्कायतेजस्कायवायुकायवनस्प-

वता वैरोट्याप्रभृतीनां कायोत्सर्गस्तुतयः। ततो नमस्कारपूर्वं मुखवस्त्रिकाप्रतिलेखन वन्दनक। तत इच्छामो- णुसट्ठिय नमोऽर्हत्सिद्धा० पूर्वकं। 'नमोस्तु वर्धमानाय स्पर्धमानाय कर्मणा। तज्जयावाप्तमोक्षाय परोक्षाय कुतीर्थिनां ॥१॥ येषा विकचारविन्दराज्याज्याय' क्रमकमलावलिं दधत्या। सदृशैरिति सगत प्रशस्य कथित सन्तु शिवाय ते जिनेन्द्राः ॥ २ ॥ कषायतापार्जितजन्तुनिर्वृतिं करोतु यो जैनमुखाम्बुदोद्गतः। स शुक्रमासोद्भववृष्टिसंनिभो दधातु तुष्टिं मयि विस्तरो गिरां ॥ ३ ॥' इति स्तुतित्रयपाठः। शक्रस्तवपाठः। स्तोत्रकथन आचार्योपाध्यायगुरुसाधुनमन दैवसिकप्रायश्चित्तविशोधनाकायोत्सर्गः चतु० चतुष्टयचिन्तन चतु० भणन क्षमा० द्वयपूर्वं भणति भग० सज्झाय संदिसावेमि सज्झायं करेमि इत्युक्त्वा नमस्कारत्रयपाठः। ततः क्षुद्रोपद्रवोपशमनार्थं कायोत्सर्गः चतुष्टयचिन्तन मुखेन चतु० भणन०। ततः प्रव्रज्याविधानपाठः। इति दैवसिकप्रतिक्रमणविधिः ॥

अथ पाक्षिके तु। 'मुहपत्ती वंदणय संबुद्धाखामणं तहा लोए। वंदणपत्तेय खामणाणि वंदणय सुत्त च ॥ १ ॥ सुत्त अब्भुट्ठाण उस्सग्गो पुत्तिवंदण तहय। पज्जंतिय खामणय तह चउरो त्थोभवंदणय ॥ २ ॥' प्रतिक्रमणसूत्रकथन यावत् दैवसिकप्रतिक्रमणवत्। ततः क्षमा० पूर्वक इति वदेत् भग० पक्खियमुहपत्तिय पडिलेहेमि इत्युक्त्वा मुखवस्त्रिकां प्रतिलेखयेत्। ततो वन्दनक। ततः इच्छा० भग० संबुद्धाखामणेण अब्भुट्ठिओमि अब्भिंतरपक्खियं खामेमि। इत्थं खामेमि पक्खिय ज किंचि अपत्तिय पर० इत्यादि यावत् तस्स

मिच्छामि दुक्कड । तत ऊर्ध्वीभूय भग० पक्खिअ आलोएमि इत्थ आलोएमि पक्खियं जो मे० इत्यादि । तदनन्तर गुरुः कथयति चउत्थेण पडिक्कमह इच्छाकारि जीणिआलोयउ तेहरिहि एकउपवास लेखइ तपश्चरणु एकु उपवासु । अथवा बिआंबिल अथवा ३ निवी अथवा ४ एकासणा अथवा २ सहस्र सज्झायए तलइ तपश्चरणि करी । यथाशक्ति पक्षदिवसमाहिं प्रवेश करिज्जउ । पुनर्वन्दनक । तत ऊर्ध्वीभूय इति वदेत् देवसिय आलोइय वइक्कत प्रत्येकखामणेण अब्भुट्ठिओमि अब्भिंतरपक्खिय खामेमि इत्युक्त्वा पूर्वं गुरुः स्थापनाचार्यं क्षामयति इच्छा० भग० पक्खिय खामेमि इत्थ खामेमि पक्खिय ज किंचि इति दण्डकमुक्त्वा पुनः क्षमा० पूर्वं भग० सुखतपु । पुनः क्षमाश्रमणेन भग० सुखपाक्षिकु । पुन. क्षमाश्रमणेन भग० पक्षदिवसमाहि अभक्तिआसातना मनवचनकायखण्डनाविराधना कीधी हुइए तस्स० । ततः शिष्याः गुरुं ज्येष्ठादिअनुक्रमेण क्षमयन्ति । शिष्यो यदा भणति भग० पक्खिय खामेमि तदा गुरुः क० अहमवि खामेमि तुम्भे । शिष्य' क्षामणदण्डक कथयति तदा गुरुः क० ज किंचि अपत्तिय परपत्तिय अविणया सारिया वारिया चोइया पडिचोइया तस्स० । यदा शिष्यः क्षमा० पूर्वं सुखत० पाक्षिकइतिक० तदा गुरुः क० देवगुरुप्रसादेन । यदा शिष्य' क्षमाश्रमणेन भग० पक्षदिवसमाहि अभक्तिआसातना इत्यादिक० तदा गुरुः क० पक्षदिवसमाहि अमत्तउअ तमाधान उपजाव्यउ तस्स० । एव ज्येष्ठकनिष्ठानुक्रमेण यतिश्राद्धाना क्षमितिक्षामणा । गुरुः कथयति इच्छाकारेण चउरासीलक्खजीवयोनिमध्ये पृथ्वीकायअप्कायतेजस्कायवायुकायवनस्प-

प्रथमे यामे साधु कथयति भग० चउप्पडिपुन्ना पोरसी राइसथारए ठामि । मुखवस्त्रिकां प्रतिलिख्य शक्रस्तव
पठेत् । भव्यरीत्या चैत्यवन्दनक ॥ ॥ श्राद्धानां त्वग्रस्थे कदाचित्त प्रतिक्रमणसामग्री भवति तदा प्रभातस-
ध्ययोः श्राद्धा ऐर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य उत्कृष्टचैत्यवन्दनेन देववन्दन विधाय गुरोरग्रे मुखवस्त्रिका प्रतिलिख्य
वन्दनमालोचनं प्रत्याख्यान कुर्वन्ति ज्ञानपूजारात्रिकमङ्गलप्रदीपान्ते श्रुतकायोत्सर्ग यथा । तमतिमिरपडल-
विद्धसणस्स इत्यादिश्रुतस्तव पठित्वा पूर्ववत् श्रुतकायोत्सर्गं नमस्कार स्मृत्वा पारयित्वा श्रुतस्तुतिकथन ।
ततः 'निव्वुइपसासणयं जयइ सया सव्वभावदेसणय । कुसमयमयनासणय जिणदवरवीरसासणय ॥ १ ॥'
इत्यावश्यकोक्तप्रतिक्रमणयोजना ॥ ॥ अथ कायोत्सर्गयोजना । तत्र कायोत्सर्गं जिनचैत्यश्रुततीर्थज्ञान-
दर्शनचारित्रसमस्तपूआराधनार्थं क्रियमाणः कायोत्सर्गः वदणवत्तिया इत्यादिपूर्वक करणीयः । प्रायश्चित्तवि-
शोधनार्थं उपद्रवनिवारणार्थं श्रुतदेवताराधनार्थं समस्तचतुर्णिकायदेवताराधनार्थं वदणवत्तियाए इत्यादि न
करणीय किंतु अन्नत्थ० इत्याद्येव वाच्य । तथा च ऐर्यापथिकी कायोत्सर्गः सर्वत्रापि एकचतुर्विंशतिस्तवमय
प्रायश्चित्तविशोधनार्थं क्षुद्रोपद्रवोपशमनार्थं चतुर्णिकायदेवताराधनार्थं इष्टार्हत्प्रणमनार्थं कायोत्सर्गास्ते चतु-
र्वतु० मयाः कायोत्सर्गो चतु० चिन्तन । वन्दे सुनिम्मलयरा इतिपर्यन्त ये च उत्कृष्टदेववन्दने श्रुतदेवता-
द्याराधने सत्युत्तराः कायोत्सर्गाः ये च स्वाध्यायोपगतास्ते सर्वे एकनमस्कारचिन्तनरूपा. प्रतिक्रमणमध्य-
गताः कायोत्सर्गास्तत्रैव निवेदिताः । अन्ये च ये अभिग्रहैः साधुभिः कायोत्सर्गाः क्रियन्ते समनीपितचतु०

नमस्काराभिग्रहचिन्तनरूपाः । तथा सम्यक्त्वारोपणनन्दीयोगोद्दहनोद्देशादिषु ये कायोत्सर्गास्ते एकचतु० चिन्तनरूपाः । इत्यावश्यके कायोत्सर्गयोजना ॥ ॥ अथ प्रत्याख्यान । तत्र दशविधप्रत्याख्यानानि । उग्गए सूरे नमुक्कारसहिय पच्चक्खाहि चउव्विहंपि आहार असण पाण खाइम साइम अन्नत्थणाभोगेण सहसागारेण विगइसेसिआओ पच्चक्खाहि अन्न० सह० लेवालेवेण गिहत्थससट्ठेण उक्खित्तविवेगेण पडुच्चमक्खेण पारिट्ठावणियागारेण महत्तरागारेण सव्वसमाहिवत्तियागारेण बिआसण पच्चक्खा० दुविहंपि आहार असण खाइम अन्नत्थ० सह० सागारियागारेण आउंटणपसारणेण गुरुअब्भुट्ठाणेण पारि० मह० सव्व० द्रव्यसचित्तदेसावगासिय भोग परिभोग पच्च० अन्न० सह० मह० सव्व० वोसिरइ २ पोरसिय पच्च० उग्गए सूरे चउ० अ० पा० खा० सा० अन्न० सह० पच्छन्नकालेण दिसामोहेण साहुवयणेण सव्व० विगइसेसियाउ पच्च० अन्न० सह० लेवा० गिहत्थ० उक्खि० पडुच्चमक्खिएण पारि० मह० सव्वसमा० एकासण पच्च० त्रिविहंपि आहार असण खाइम साइम अन्नत्थ० सह० सागा० आउ० गुरु० पारि० मह० सव्व० द्रव्यसचित्तदेसावगासिय भोगपरिभोग पच्चक्खाहि अन्न० सह० मह० सव्व० वोसिरामि ४ साढपोरसहिय पच्च० उग्गए सूरे चउ० असण ४ अन्नत्थ० सह० पच्छ० दिसा० साहु० सव्व० निविगइय पच्च० अ० सहसा० लेवा० गिहत्थ० उक्खित्त० पडु० पारि० मह० सव्व० एकासण पच्च० त्रिविह० अ० खा० सा० अन्न० सह० सागा० आउ० गुरु० पारि० मह० सव्व० द्रव्यसचित्तनियमु० देसा० भोग० अन्न० सह० मह० सव्व० वोसिरइ ६ सूरेउग्गे

प्रथमे यामे साधुः कथयति भग० बहुपडिपुन्ना पोरसी राइसथारए ठामि । मुखवस्त्रिका प्रतिलिख्य शक्रस्तव
पठेत् । मध्यरीत्या चैत्यवन्दनक ॥ ॥ आद्धाना व्यग्रत्वे कदाचिन्न प्रतिक्रमणसामग्री भवति तदा प्रभातस-
ध्ययोः श्राद्धाः ऐर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य उत्कृष्टचैत्यवन्दनेन देववन्दन विधाय गुरोरग्रे मुखवस्त्रिकां प्रतिलिख्य
वन्दनमालोचनं प्रत्याख्यान कुर्वन्ति ज्ञानपूजारात्रिकमङ्गलप्रदीपान्ते श्रुतकायोत्सर्गे यथा । तमतिमिरपडल-
विद्धसणस्स इत्यादिश्रुतस्तव पठित्वा पूर्ववत् श्रुतकायोत्सर्गं. नमस्कार स्मृत्वा पारयित्वा श्रुतस्तुतिकथन ।
ततः 'निव्वुइपसासणय जयइ सया सव्वभावदेसणय । कुसमयमयनासणय जिणवरवीरसासणय ॥ १ ॥'
इत्यावश्यकोक्तप्रतिक्रमणयोजना ॥ ॥ अथ कायोत्सर्गयोजना । तत्र कायोत्सर्गं जिनचैत्यश्रुततीर्थज्ञान-
दर्शनचारित्रसमस्तपूआराधनार्थं क्रियमाणः कायोत्सर्गं वदणवत्तिया इत्यादिपूर्वक करणीयः । प्रायश्चित्तवि-
शोधनार्थं उपद्रवनिवारणार्थं श्रुतदेवताराधनार्थं समस्तचतुर्णिकायदेवताराधनार्थं वदणवत्तियाए इत्यादि न
करणीय किंतु अन्नत्थ० इत्याद्येव वाच्य । तथाच ऐर्यापथिकी कायोत्सर्गं सर्वत्रापि एकचतुर्विंशतिस्तवमयः
प्रायश्चित्तविशोधनार्थं क्षुद्रोपद्रवोपशमनार्थं चतुर्णिकायदेवताराधनार्थं इष्टार्हत्प्रणमनार्थं कायोत्सर्गास्ते चतु-
र्ध्रतु० मयाः कायोत्सर्गे चतु० चिन्तन । वन्दे सुनिम्मलयरा इतिपर्यन्त ये च उत्कृष्टदेववन्दने श्रुतदेवता-
आराधने सस्तुतयः कायोत्सर्गा ये च स्वाध्यायोपगतास्ते सर्वे एकनमस्कारचिन्तनरूपाः प्रतिक्रमणमध्य
गताः कायोत्सर्गास्तत्रैव निर्वेदिताः । अन्ये च ये अभिग्रहैः साधुभिः कायोत्सर्गाः क्रियन्ते समनीपितचतु०

नमस्काराभिग्रहचिन्तनरूपाः । तथा सम्यक्त्वारोपणनन्दीयोगोद्वहनोद्देशादिषु ये कायोत्सर्गास्ते एकचतु० चिन्तनरूपाः । इत्यावश्यके कायोत्सर्गयोजना ॥ ॥ अथ प्रत्याख्यान । तत्र दशविधप्रत्याख्यानानि । उग्गए सूरे नवकारसहिय पच्चक्खाहि चउव्विहंपि आहार असण पाण खाइम साइम अन्नत्थणाभोगेण सहसागारेण विगइसेसिआओ पच्चक्खाहि अन्न० सह० लेवालेवेण गिहत्थसंसट्ठेण उक्खित्तविवेगेण पडुच्चमक्खेण पारिट्ठावणियागारेण महत्तरागारेण सव्वसमाहिवत्तियागारेण बिआसण पच्चक्खा० दुविहंपि आहार असण खाइम अन्नत्थ० सह० सागारियागारेण आउंटणपसारणेण गुरुअब्भुट्ठाणेण पारि० मह० सव्व० द्रव्यसचित्तदेसावगासिय भोग परिभोग पच्च० अन्न० सह० मह० सव्व० वोसिरइ २ पोरसिय पच्च० उग्गए सूरे चउ० अ० पा० खा० सा० अन्न० सह० पच्छन्नकालेण दिसामोहेण साहुवयणेण सव्व० विगइसेसियाउ पच्च० अन्न० सह० लेवा० गिहत्थ० उक्खि० पडुच्चमक्खिएण पारि० मह० सव्वसमा० एकासण पच्च० त्रिविहंपि आहार असण खाइम साइम अन्नत्थ० सह० सागा० आउ० गुरु० पारि० मह० सव्व० द्रव्यसचित्तदेसावगासिय भोगपरिभोग पच्चक्खाहि अन्न० सह० मह० सव्व० वोसिरामि ४ सादपोरसहिय पच्च० उग्गए सूरे चउ० असण ४ अन्नत्थ० सह० पच्छ० दिसा० साहु० सव्व० निविगइय पच्च० अ० सहसा० लेवा० गिहत्थ० उक्खित्त० पडु० पारि० मह० सव्व० एकासण पच्च० त्रिविहं० अ० खा० सा० अन्न० सह० सागा० आउ० गुरु० पारि० मह० सव्व० द्रव्यसचित्तनियमु० देसा० भोग० अन्न० सह० मह० सव्व० वोसिरइ ६ सूरेउग्गे

मग० बहुपडिपुन्ना पोरसी राइसथारए ठामि । मुखवस्त्रिका प्रतिलिख्य शक्रस्तव
प्रथमे यामे साधुः कथयति भग० बहुपडिपुन्ना पोरसी राइसथारए ठामि । मुखवस्त्रिका प्रतिलिख्य शक्रस्तव-
पठेत् । मध्यरीत्या चैत्यवन्दनक ॥ ॥ श्राद्धाना व्यग्रत्वे कदाचिन्न प्रतिक्रमणसामग्री भवति तदा प्रभातस-
न्ध्ययोः श्राद्धा ऐर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य उत्कृष्टचैत्यवन्दनेन देववन्दन विधाय गुरोरग्रे मुखवस्त्रिका प्रतिलिख्य
वन्दनमालोचनं प्रत्याख्यान कुर्वन्ति ज्ञानपूजारात्रिकमङ्गलप्रदीपान्ते श्रुतकायोत्सर्गे यथा । तमतिमिरपडल-
विद्धंसणस्स इत्यादिश्रुतस्तव पठित्वा पूर्ववत् श्रुतकायोत्सर्गं नमस्कार स्मृत्वा पारयित्वा श्रुतस्तुतिकथन ।
ततः 'निव्वुइपसासणय जयइ सया सव्वभावदेसणय । कुसमयमयनासणय जिणिदवरवीरसासणय ॥ १ ॥'
इत्यावश्यकोक्तप्रतिक्रमणयोजना ॥ ॥ अथ कायोत्सर्गयोजना । तत्र कायोत्सर्गः जिनचैत्यश्रुततीर्थज्ञान-
दर्शनचारित्रसमस्तपूजाराधनार्थं क्रियमाणः कायोत्सर्गः वदणवत्तिया इत्यादिपूर्वक करणीयः । प्रायश्चित्तवि-
शोधनार्थं उपद्रवनिवारणार्थं श्रुतदेवताराधनार्थं समस्तचतुर्णिकायदेवताराधनार्थं वदणवत्तियाए इत्यादि न
करणीय किंतु अन्नत्थ० इत्याद्येव वाच्य । तथाच ऐर्यापथिकी कायोत्सर्गं सर्वत्रापि एकचतुर्विंशतिस्तवमयः
प्रायश्चित्तविशोधनार्थं क्षुद्रोपद्रवोपशमनार्थं चतुर्णिकायदेवताराधनार्थं इष्टार्हत्प्रणमनार्थं कायोत्सर्गास्ते चतु-
र्भतु० मयाः कायोत्सर्गे चतु० चिन्तन । चन्देसु निम्मलयरा इतिपर्यन्तं ये च उत्कृष्टदेववन्दने श्रुतदेवता-
राधने सत्युत्तराः कायोत्सर्गा ये च स्वाध्यायोपगतास्ते सर्वे एकनमस्कारचिन्तनरूपाः प्रतिक्रमणमध्य-
गताः कायोत्सर्गास्तत्रैव निवेदिताः । अन्ये च ये अभिग्रहैः साधुभिः कायोत्सर्गाः क्रियन्ते समनीपितचतु०

यथा। 'सचित्त १ दव्व २ विगई ३ वाहण ४ तंबोल ५ वत्थ ६ कुसमेसु ७। आसण ८ सयण ९ विलेवण १० बंभ ११ दिसि १२ न्हाण १३ भत्तेसु १४ ॥ १ ॥ सचित्तानि अप्रासुकभक्ष्याणि १ द्रव्याणि प्रासुकभक्ष्याणि २ विकृतयः पूर्वोक्ता दश ३ वाहनानि अश्वादीनि ४ ताम्बूलं क्रमुकपत्रादि ५ वस्त्राणि आच्छादनानि ६ कुसुमानि माल्यानि ७ आसनानि वेत्रासनपट्टप्रभृतीनि ८ शयनानि खट्वातूलिकादीनि ९ विलेपनानि चन्दनकस्तूरिकादीनि १० ब्रह्मव्रत ११ दिक्षु देशावकासिक १२ स्नान स्नेहोद्वर्तनजलमय १३ भक्त अन्न १४ एतेषां गृहिणो यथाशक्ति प्रतिदिन सङ्ख्या कुर्वन्ति। वोसिरामि वोसिरइ व्युत्सृजामि व्युत्सृज इति परित्यागवाचक पद। इत्यावश्यके प्रत्याख्यानयोजना ॥

नृपादीना नियोगिना परसेवकाना पशुव्यवसायाना च कृते आवश्यकविधिर्यथा। सर्ववस्त्रालङ्कारसहितोपि शुचिर्भूत्वा देवाग्रे शुचिस्थाने वा पूर्वोदङ्मुखः कृतोत्तरासङ्गः उपविष्टः सन् पूर्वं परमेष्ठिमन्त्र पठेत्। ततः। 'पचमहव्वयजुत्तो पचविहायारपालणसमत्थो। पञ्चसमिओ तिगुत्तो छत्तीसगुणो गुरू मज्झ' ॥१॥ ततः इच्छाका० भग० इरियावहिय इत्यारभ्य यावत्तस्स मिच्छामि दुक्कड इतिपर्यन्त ऐर्यापथिकीं पठेत्। ततः करेमि भंते सामाइय सावज्ज जोग पच्चक्खामि जाव आवस्सय पज्जुवासामि दुविह० शेषो दण्डकः पूर्ववत्। तदनन्तर शक्रस्तव सव्वेसिं तेसिं पुणो तिविहेण तिदण्डवीरियाण इतिपर्यन्त पठेत्। चतुर्विंशतिस्तव सिद्धा सिद्धिं मम दिसन्तु इतिपर्यन्त, श्रुतस्तव धम्मुत्तर वड्ढउ इतिपर्यन्तं, सिद्धस्तव सिद्धा सिद्धिं मम दिसतु

३ अ० न्ना० सा० अन्न० सह० मा-
उक्खिल० पडु० पारि० मह० सब० एकासणं एकलट्ठाण पच्च० त्रिवि० ३ अ० न्ना० सा० अन्न० सह० मह० सव० वोसिरइ । पच्छन्ना-
गारि० गुरु० पारि० मह० सब० द्र० स० नि० देसा० भोग० अन्न० सह० मह० सह० विगइसेसि० अन्न० सह० लेपा० गिह०
णापच्चक्खाण । गठि० चउ० असण ४ अन्न० सह० मह० सह० विगइसेसि० अन्न० सह० सागा०
उक्खि० पडु० पारि० मह० सब० एकासण अट्ठकवल पच० त्रिवि० ३ अ० न्ना० सा० अन्न० सह० मह०
आउ० गुरु० पारि० मह० सब० द्र० स० नि० देसावगासिय भोगपरिभोग पचक्खामि । अन्न० सह० मह०
सब० वोसिरई अट्ठकवल ॥ इति विविधतपच्चक्खाणानि ॥ ॥ 'पचक्खाइ परस्मैति पचक्खामि तथात्मन' ।
पाणस्सेति च साधूनां द्रव्यादि गृहिणा पुनः ॥ १ ॥' यथा साधूना पाणस्स लेपालेवेण वा अलेपालेवेण वा
अत्थेण वा बहुलेण वा ससित्थेण वा असित्थेण वा वोसिरइ । इति साधूना वाच्य कथ-
नीय ॥ ॥ गृहिणा यथा । द्रव्यसचित्तनियमेति । 'नवकारपोरसीए पुरिमड्ढेकासणे अभत्तट्ठे । उप्पो० सा०
सू० सू० सू० नेया पढमक्खरा कमसो ॥ १ ॥' सार्धपौरुषी अपार्धपौरुषी पूर्वार्धपोरन्तर्वर्तते तयोराकारादि
तद्वत् ॥ ॥ अभिग्रहास्तु मनःकल्पिताः यथा । 'अङ्गुट्ठमुट्ठिगठी घरसे उस्सास थिबुगजोइक्खे । भणिय
सकियसेय वीरेहिं अणतनाणीहिं ॥ १ ॥' तथाच मुनयः प्रत्याख्यानान्ते पाणस्स लेवालेवेण वा इत्यादि प-
ठन्ति । श्राद्धास्तु द्रव्यसचित्तदेसावगासिय इति । तत्रागारचतुष्क पूर्वमेवोक्तं यथा । इच्चाइ सेसेसु
चत्तारि इति वचनात् । तथाच श्राद्धा प्राभातिकप्रतिक्रमणमध्ये प्रत्याख्यानादौ सचित्तादिसक्षेपं कुर्वन्ति

यथा। 'सचित्त १ दव्व २ विगई ३ वाहण ४ तबोल ५ वस्थ ६ कुसमेसु ७। आसण ८ सयण ९ विलेवण १० बभ ११ दिसि १२ न्हाण १३ भत्तेसु १४ ॥ १ ॥ सचित्तानि अप्रासुकभक्ष्याणि १ द्रव्याणि प्रासुकभक्ष्याणि २ विकृतयः पूर्वोक्ता दश ३ वाहनानि अश्वादीनि ४ ताम्बूलं क्रमुकपत्रादि ५ वस्त्राणि आच्छादनानि ६ कुसुमानि माल्यानि ७ आसनानि वेत्रासनपट्टप्रभृतीनि ८ शयनानि खट्वातूलिकादीनि ९ विलेपनानि चन्दनकस्तूरिकादीनि १० ब्रह्मव्रत ११ दिक्षु देशावकासिक १२ स्नान स्नेहोद्वर्तनजलमय १३ भक्त अन्नं १४ एतेषा गृहिणो यथाशक्ति प्रतिदिन सख्या कुर्वन्ति । वोसिरामि वोसिरइ व्युत्सृजामि व्युत्सृज इति परित्यागवाचक पद । इत्यावश्यके प्रत्याख्यानयोजना ॥

नृपादीना नियोगिना परसेवकाना बह्वव्यवसायाना च कृते आवश्यकविधिर्यथा । सर्ववस्त्रालकारसहितोपि शुचिर्भूत्वा देवाग्रे शुचिस्थाने वा पूर्वोदङ्मुखः कृतोत्तरासङ्गः उपविष्टः सन् पूर्वं परमेष्ठिमन्त्र पठेत् । तत' । 'पचमहव्वयजुत्तो पचविहायारपालणसमत्थो। पञ्चसमिओ तिगुत्तो छत्तीसगुणो गुरू मज्झ' ॥१॥ ततः इच्छाका० भग० इरियावहिय इत्यारभ्य यावत्तस्स मिच्छामि दुक्कड इतिपर्यन्त ऐर्यापथिकीं पठेत् । ततः करेमि भते सामाइय सावज्ज जोग पच्चक्खामि जाव आवस्सय पज्जवासामि दुविह० शेषो दण्डकः पूर्ववत् । तदनन्तर शक्रस्तव सव्वेसिं तेसिं पुणो तिविहेण तिदण्डविरियाण इतिपर्यन्त पठेत् । चतुर्विंशतिस्तव सिद्धा सिद्धिं मम दिसन्तु इतिपर्यन्त, श्रुतस्तव धम्मुत्तर वड्ढउ इतिपर्यन्तं, सिद्धस्तव सिद्धा सिद्धिं मम दिसतु

इतिपर्यन्तं । ततः । 'अज्ञानतिमिरान्धानां ज्ञानाञ्जनशलाकया । नेत्रमुन्मीलितं येन तस्मै श्रीगुरवे नमः ॥१॥' इति पठित्वा आयरिउ उवज्झाए इति गाथात्रयं पठेत् । ततो ये मया क्रोधमानमायालोभा कषायाः शब्दरूपरसगन्धस्पर्शलालसतया कृताः तेषां मिथ्या मे दुष्कृतं । यद्देवस्य प्रतिमादि दुःस्थापनतच्छासनलङ्घननिन्दनोपहासादि कृतं तद्भगवन्तोऽर्हन्तः क्षम्यन्तां । यच्च गुरूणां त्रयस्त्रिंशदाशातनारूपं अविनयं कृतं तद्गुरवः क्षम्यन्तां । यच्च मिथ्यात्वहिंसानृतस्तेयमैथुनपरिग्रहार्तरौद्रैः धर्मलङ्घनं कृतं तद्भगवान् धर्मः क्षम्यतां । यत्पुस्तकादिदुःस्थापनेन अदेशकालादिपठनेन ज्ञानाशातनं कृतं तद्भगवानागमः क्षम्यतां । यच्च शङ्कादिभिः मिथ्यात्वपोषणेन दर्शनलङ्घनं कृतं तद्भगवद्दर्शनं क्षम्यतां । यावद्बन्धच्छविच्छेदात्यतिभारारोपणान्नपाननिरोधैः प्राणातिपाताणुव्रतलङ्घनं तस्य मिथ्या मे दुष्कृतं १ मिथ्योपदेशाभ्याख्यानकूटलेखन्यासापहारमन्त्रभेदैः मृषावादाणुव्रतलङ्घनं कृतं तस्य मिथ्या मे दुष्कृतं २ स्तेयानुज्ञातस्तदादानराज्यलङ्घनप्रतिरूपकरणकूटमानादिभिः यददत्तादानाणुव्रत० ३ इत्वरानात्तागमपरविवाहकरणतीव्ररागानङ्गक्रीडाभिः यन्मैथुनाणुव्रत० ४ धनधान्यरूप्यकुप्यक्षेत्रवास्तुद्विपदचतुष्पदसंख्यालङ्घनेन यत्परिग्रहाणुव्रत० ५ ऊर्ध्वाधस्तिर्यग्व्यतिक्रमस्मृत्यन्तर्धानक्षेत्रवृद्धिभिर्यद्दिग्विरतिगुणव्रत० ६ सचित्ततत्सम्बद्धतत्सम्मिश्रसन्धानदुःपक्वाहारैः अङ्गारवनशकटभाटकस्फोटजीविकाभिः दन्तलाक्षारसकेशविषवाणिज्यैः यन्त्रपीडानिर्लाञ्छनासतीपोषणदवदानसरःशोषैः खरकर्मभिर्यद्भोगोपभोगमानगुणव्रत० ७ संयुक्ताधिकरणोपभोगातिरेकमौखर्यकन्दर्पकौत्कुच्यैर्यदनर्थदण्डविरतिगुणव्रत० ८

मनोवाक्कायदुःप्रणिधानानादरस्मृत्यनुपस्थानैः सामायिकशिक्षाव्रत० ९ प्रयोगानयनपुद्गलक्षेपशब्दरूपानुपातैर्देशावकाशिकशिक्षाव्रत० १० अनादरस्मृत्यनुपस्थापनअदृष्टाप्रमार्जितोत्सर्गादानसंस्तरणैर्यत्पौषधगुणव्रत० ११ सचित्तक्षेपविधानकालातिक्रममत्सरान्यापदेशैर्यदतिथिसंविभागगुणव्रतलङ्घनं कृत तस्य मिथ्या मे दुष्कृत १२। सर्वमपि दिवारात्रौ यद्दुश्चरित (दुश्चिन्तित) दुर्भाषित दुश्चेष्टित तस्य मिथ्या मे दुष्कृत इति पठित्वा। ततः चत्तारिमङ्गल अरिहन्तामङ्गल सिद्धामङ्गल साहूमङ्गलं केवलिपन्नत्तो धम्मो मङ्गल १ चत्तारिलोगुत्तमा अरिहन्तालोगुत्तमा सिद्धालोगुत्तमा साहूलोगुत्तमा केवलिपन्नत्तो धम्मो लोगुत्तमो २ चत्तारिसरण पवज्जामि अरिहते सरण पवज्जामि ३ इति पठेत्। तदनन्तर जिनस्तोत्रपाठः। ततः। शिवमस्तु सर्वजगतः परहितनिरता भवन्तु भूतगणाः। दोषाः प्रयान्तु नाशं सर्वत्र सुखी भवतु लोकः ॥ १ ॥ इति कथन। ततः परमेष्ठिमन्त्र पठित्वा। मनोवाक्काययोगाना शुभसंस्थापनान्मया। शुभावश्यककार्येण पूर्णं सामायिक कृत ॥ १ ॥ अतीचारैरभग्न मे सामायिकमनुत्तर। अर्हद्गुरुप्रसादेन पुनरस्तु क्षणे क्षणे ॥ २ ॥ पुनः पुनरस्तु सामायिक इति सामायिकपारणश्लोकः। ततः प्रत्यक्षतया वा मनसा वा गुरुवन्दन। इति नृपतियोगिकार्यव्याक्षिप्ताना गृहिणा संक्षेपतः प्रतिक्रमणविधिः संपूर्णः ॥ ॥ कदाचित्कस्यचित्प्रज्ञामान्द्येन सामायिकप्रत्याख्यानदण्डक मुखपाठेन नायाति तेन चित्ताभिग्रहेणैव सामायिकप्रत्याख्याने करणीये पर चाय विशेषः दण्डकोच्चारणेनाहत सामायिक प्रत्याख्यान च। अतीचारागमनैरभग्न भवति तन्मध्याकारोच्चारणच-

शात् मनस्याहते तु दण्डकोच्चारवर्जिते सामायिके प्रत्याख्याने भग्ने भवत. तद्भङ्गे प्रायश्चित्तविधिप्रक्रमोक्त प्रायश्चित्तसमाचरणीय । तथा च । 'जिनार्चनगुरोः पूजा सिद्धान्तपठन तथा । वैयावृत्य मुनीना च बिम्बपुस्तकयोरपि ॥ १ ॥ धर्मोपदेशश्रवण व्याख्यानं धर्मशास्त्रक । प्रमार्जनादि वा कार्य प्रतिपत्तिर्गुरोरपि ॥ २ ॥ परमेष्ठिमन्त्रजापः स्तोत्रपाठोर्हतामपि । इत्यादिधर्मवैयग्र्य सर्वमावश्यक विदुः ॥ ३ ॥ मध्याह्नान्मध्यरात्र च यावद्दैवसिक विदुः । मध्यरात्राच मध्याह्न यावत्कर्म च रात्रिक ॥ ४ ॥' इत्याचार्यश्रीवर्धमानसूरिकृते आचारदिनकरे उभयधर्मस्तम्भे षड्विधावश्यककीर्तनो नामाष्टत्रिंशत्तम उदयः ॥ ३८ ॥ ग्रन्थाग्र २५०० ॥

एकोनत्रिंशत्तम उदयः ।

अथ तपोविधिरुच्यते ॥ तथाच । यद्दूरं यद्दुराराध्य यच्च दूरे व्यवस्थितम् । तत्सर्वं तपसा साध्य तपो हि दुरतिक्रमम् ॥ १ ॥ ततः शिवकुमारवदरति मन्दिरस्थोपि यः स देवपरिषद्यपि द्युतिमहत्त्वविस्फूर्तिभृत् । कृशाग्वकृशातापनोल्लसितकर्णक काञ्चन सुधातुषु विशिष्टता नृपतिमौलितामेति च ॥ २ ॥ ततः सकलकर्मभिर्विविधलब्धिकृन्निश्चित गृहे पुरि च दुर्मरोप्यहह नन्दिषेणो द्विजः । व्रते शमतपःपरः सुरनरैकवन्द्यो भवेद्विज्ञ्चलनतापितः भ्रयति वीसिमाप्यो घटः ॥ ३ ॥ यस्तपोविधिराम्नातो जिनैर्गीतार्थसाधुभि । तं तथा कुर्वता सन्तु मनोवाञ्छितसिद्धयः ॥ ४ ॥ असत्या दानशक्तौ च देहशक्तिमवेक्ष्य च । अनुष्ठेय पुण्यबद्धिस्त-

पःकर्म सुदुष्कर ॥ ५ ॥ तद्धि द्वादशरूप स्याद्वाह्याभ्यन्तरभेदतः । सयोज्य पाद्ेष बाह्यमुपवासादिकमाभः । ॥ ६ ॥ तपोविधिः श्रेणियुक्त्या प्रोक्तोऽर्हद्भिश्च साधुभिः । कश्चित्केवलिसंदिष्टः कश्चिद्गीतार्थभाषितः ॥ ७ ॥ कश्चित्फलादिभिश्चीर्णस्त्रिविधः स तपोविधिः । योगोपधानमुख्यो यः स विधिः केवलीरितः ॥ ८ ॥ कल्याणादिपुण्डरीकतपोमुख्यो मुनीरितः । रोहिणीकल्पवृक्षादिविधिः फलतपोमयः ॥ ९ ॥ एष समील्य विद्भिस्तपःश्रेणि. प्रदर्शिता । कार्यं न साधुसाध्वीभिः प्रतिमावाप्युपासकैः ॥१०॥ कृतोपधानैः सम्यक्त्वधारिभिः फलदं तपः । नोक्ता योगा गृहस्थैश्च शेष सर्वं तपोपि हि ॥११॥ विधेय श्रावकैः शान्तैः श्राविकाभिस्तथाविध । शान्तोऽल्पनिद्रोऽल्पाहारो निष्कामो निःकषायकः ॥ १२ ॥ धीरोऽन्यनिन्दारहितो गुरुशुश्रूषणे रतः । कर्मक्षयार्थी प्रायेण रागद्वेषविवर्जितः ॥ १३ ॥ दयालुर्विनयापेक्षी प्रेत्येहफलनिःस्पृहः । क्षमी नीरुक् निरुत्सेको जीवस्तपसि योज्यते ॥ १४ ॥ षाण्मासिके वार्षिके च मासोर्ध्वं तपसि स्फुटे । त्यक्त प्रतिष्ठादीक्षास्तु काल तस्मिन्नपि त्यजेत् ॥ १५ ॥ शुभे मुहूर्ते प्रारब्धे काण्डान्यायान्तु यान्तु वा । पक्षमासदिनाब्दानि न पश्येत्तत्र दूषण ॥ १६ ॥ मृदुध्रुवचरक्षिप्रैर्वारैर्भौम शनिं विना । आघाटनतपोनन्द्यालोचनादिषु भ शुभ ॥ १७ ॥ क्रियमाणे तपस्यन्तस्तपः पुण्यतिथौ यदि । आयाति नियमात्कार्यं दुर्लक्ष्यो नियमः सता ॥ १८ ॥ प्रवर्धमानः सस्थाप्य पश्चात्तत्क्रियतां तपः । तपोमध्ये तपः कार्यं गरिष्ठं तप आचरेत् ॥ १९ ॥ अवशेषं लघु तपः कार्यं पश्चात्ततोपि हि । अनाभोगादिभिर्भग्ने तपःकर्मणि मध्यतः ॥ २० ॥ आलोचनीय तत्तत्र कार्यं पश्चात्तपोऽथवा ।

शात् मनस्याहते तु दण्डकोच्चारवर्जिते सामायिके प्रत्याख्याने भग्ने भवतः तद्भङ्गे प्रायश्चित्तविधिप्रक्रमोक्तप्रायश्चित्तमाचरणीयं । तथा च । 'जिनार्चनगुरोः पूजा सिद्धान्तपठनं तथा । वैयावृत्त्यं मुनीनां च बिम्बपुस्तकयोरपि ॥ १ ॥ धर्मोपदेशश्रवणं व्याख्यानं धर्मशास्त्रकं । प्रमार्जनादि वा कार्यं प्रतिपत्तिर्गुरोरपि ॥ २ ॥ परमेष्ठिमन्त्रजापः स्तोत्रपाठोऽर्हतामपि । इत्यादिधर्मवैयग्र्यं सर्वमावश्यकं विदुः ॥ ३ ॥ मध्याह्नान्मध्यरात्रं च यावद्दैवसिकं विदुः । मध्यरात्राच्च मध्याह्नं यावत्कर्म च रात्रिकं ॥ ४ ॥' इत्याचार्यश्रीवर्धमानसूरिकृते आचारदिनकरे उभयधर्मस्तम्भे षडावश्यककीर्तनो नामाष्टत्रिंशत्तम उदयः ॥ ३८ ॥ ग्रन्थाग्र २५०० ॥

एकोनत्रिंशत्तम उदयः ।

अथ तपोविधिरुच्यते ॥ तत्राद्य । यद्दूरं यद्दुराराध्यं यच्च दूरे व्यवस्थितम् । तत्सर्वं तपसा साध्यं तपो हि दुरतिक्रमम् ॥ १ ॥ ततः शिवकुमारवच्चरति मन्दिरस्थोऽपि यः स देवपरिषद्यपि द्युतिमहत्त्वविस्फूर्तिभृत् । कृशानुकृशतापनोल्लसितवर्णकं काञ्चनं सुधातुषु विशिष्टतां नृपतिमौलितामेति च ॥ २ ॥ ततः सकलकर्मभिर्विविधलब्धिकृत्सिद्धित गृहे पुरि च दुर्मरोऽप्यहह नन्दिषेणो द्विजः । व्रते शमतपःपरः सुरनरैकवन्द्यो भवेद्भविज्वलनतापितः श्रयति शीतिसाम्यो भटः ॥ ३ ॥ यस्तपोविधिराम्नातो जिनैर्गीतार्थसाधुभिः । स तथा कुर्वतां सन्तु मनोवाञ्छितसिद्धयः ॥ ४ ॥ असत्या दानशक्तौ च देहशक्तिमवेक्ष्य च । अनुष्ठेयं पुण्यवद्भिस्त-

पःकर्म सुदुष्कर ॥ ५ ॥ तद्धि द्वादशरूप स्याद्बाह्याभ्यन्तरभेदतः । सयोज्य षड्विध बाह्यमुपवासादिकर्मभिः ।
॥ ६ ॥ तपोविधिः श्रेणियुक्त्या प्रोक्तोऽर्हद्भिश्च साधुभिः । कश्चित्केवलिसंदिष्टः कश्चिद्गीतार्थभाषितः ॥ ७ ॥
कश्चित्फलादिभिर्ज्ञीर्णस्त्रिविधः स तपोविधिः । योगोपधानमुख्यो यः स विधिः केवलीरितः ॥ ८ ॥ कल्याणा-
दिपुण्डरीकतपोमुख्यो मुनीरितः । रोहिणीकल्पवृक्षादिविधिः फलतपोमयः ॥ ९ ॥ एव समील्य विद्वद्भिस्तपः-
श्रेणिः प्रदर्शिता । कार्यं न साधुसाध्वीभिः प्रतिमावाद्युपासकैः ॥१०॥ कृतोपधानैः सम्यक्त्वधारिभिः फलद
तपः । नोद्वा योगा गृहस्थैश्च शेष सर्वं तपोपि हि ॥११॥ विधेय श्रावकैः शान्तैः श्राविकाभिस्तथाविध । शा-
न्तोऽल्पनिद्रोऽल्पाहारो निष्कामो निःकषायकः ॥ १२ ॥ धीरोऽन्यनिन्दारहितो गुरुशुश्रूषणे रतः । कर्मक्ष-
यार्थी प्रायेण रागद्वेषविवर्जितः ॥ १३ ॥ दयालुर्विनयापेक्षी प्रेत्येहफलनिःस्पृहः । क्षमी नीरुक् निरुत्सेको जी-
वस्तपसि योज्यते ॥ १४ ॥ षाण्मासिके वार्षिके च मासोर्ध्वं तपसि स्फुटे । त्यक्त प्रतिष्ठादीक्षासु काल तस्मि-
न्नपि त्यजेत् ॥ १५ ॥ शुभे मुहूर्ते प्रारब्धे काण्डान्यायान्तु यान्तु वा । पक्षमासदिनाब्दानि न पश्येत्तत्र दूषण
॥ १६ ॥ मृदुध्रुवचरक्षिप्रैर्वारैर्भौम शनिं विना । आघाटनतपोनन्द्यालोचनादिषु भ शुभ ॥ १७ ॥ क्रियमाणे
तपस्यन्तस्तपः पुण्यतिथौ यदि । आयाति नियमात्कार्यं दुर्लङ्घ्यो नियमः सता ॥ १८ ॥ प्रवर्धमानः सस्थाप्य
पश्चात्तत्क्रियता तपः । तपोमध्ये तपः कार्यं गरिष्ठ तप आचरेत् ॥ १९ ॥ अवशेष लघु तपः कार्यं पश्चात्त-
पोपि हि । अनाभोगादिभिर्भग्ने तपःकर्मणि मध्यतः ॥ २० ॥ आलोचनीय तत्तत्र कार्यं पश्चात्तपोऽथवा ।

क्रमजे तपसि प्रायो न गणेयस्तिथिक्रमः ॥ २१ ॥ तिथिजे तपसि श्रेष्ठा सूर्योदयगता तिथिः । तिथे पाते च
पूर्वस्मिन्नह्नि वृद्धौ परत्र वा ॥ २२ ॥ कार्यं तिथितपःकर्म प्राहेति भगवान् जिनः । कालवृद्धिरसत्यागाद्वृत्तिस-
क्षेपतस्तथा ॥ २३ ॥ कनोदर्यमनशनं कायक्लेशान्तरेषु च । अधिकं यत्तपस्तत्तु ज्ञेयं वृद्ध्योत्तरोत्तरं ॥ २४ ॥
मौहूर्तिकं प्राहरिकं सार्धप्राहरिकं तथा । मध्याह्नमापराह्णं च तपः कालोत्तरोत्तरं ॥ २५ ॥ सक्ष्पायिकृतिकं चैव
तथा नैर्विकृतं पुनः । आचाम्लमेकसिक्थं च रसत्यागोत्तरोत्तरं ॥ २६ ॥ द्विभक्तमेकभक्तं च सपादयदल्द-
त्तिकं । उपवासमनीरं च वृत्तिसंक्षेपणोत्तरं ॥ २७ ॥ तपःप्रारम्भणे कार्यमष्टधा जिनपूजनं । तपोनिर्याहसि
द्ध्यर्थं पौष्टिकं विधिसंयुतं ॥ २८ ॥ मद्दविघ्नपालयक्षाणां मुद्रानैवेद्यसत्फलैः । पदर्पनं गुरुः कुर्यात्तत्पौष्टिक-
मुवाहृतं ॥ २९ ॥ पुस्तकाम्बरपात्राशनं शुद्धगुरुष्वपि । सघार्चनं क्षेत्रदेवीपुरदैवतपूजनं ॥ ३० ॥ योगोप-
धानप्रतिमासु नन्द्यः कार्यो मुनीन्द्रैर्विधिसन्निवेदिताः । शेषे तपःकर्मणि वाक्सस्तयैरामदक्षादिर्मतया यना
विधिः ॥ ३१ ॥ शुद्धं तपः केवलमप्युदारं सोद्यापनस्यास्य पुनस्तुमः किं । इय पयो धेनुगुणेन तत्तु त्राक्षासि-
ताक्षोदयुतं सुधैव ॥ ३२ ॥ वृक्षो यथा दोहदपूरणेन कायो यथा सद्रसभोजनेन । विद्यायथोभ्या लभते यथो-
केनोद्यापनेनैव तथा तपोपि ॥ ३३ ॥ उपधानानि सर्वाणि श्रावकप्रतिमा यते. । एकादश गृहस्थस्य योगा
सैद्धान्तिका क्रमात् ॥ ३४ ॥ इन्द्रियाणां जयश्चैव कषायजय एव च । योगशुद्धिर्धर्मचक्र तथैवाष्टाह्निकाद्वय
॥ ३५ ॥ कर्मसूदनमन्तानि जिनोक्तानि तपांसि वै । वियोगानि गृहस्थस्य सर्वाण्यपीणि वै यते ॥ ३६ ॥

उपधानतप' १ आद्यप्रतिमातपः २ यतिप्रतिमातपः ३ योगतपः ४ इन्द्रियजयतपः ५ कषायजयतपः ६ योगशुद्धितप ७ धर्मचक्रतपः ८ अष्टाह्निकातपोद्वय ९।१० कर्मसूदनतपः ११ इति जिनोक्तानि तपासि ॥ ॥ कल्याणकानि ज्ञान च दर्शन चरण तथा । चान्द्रायण वर्धमान ततः परमभूषण ॥ १ ॥ दीक्षा च ज्ञाननिर्वाणे तथोनोदरिकातपः । सलेखना सर्ववीर तथा च कनकावली ॥२॥ मुक्तावली रत्नमाला सिंहनिःक्रीडितद्वय । भद्र चैव महाभद्र ततो भद्रोत्तर पुन' ॥ ३ ॥ ततश्च सर्वतोभद्र गुणरत्नमथाङ्कक । सावत्सर नन्दिसरः पुण्डरीक तथैव च ॥ ४ ॥ माणिक्यप्रस्तारी पद्मोत्तरसमवसरणयुगलानि । गणधरमशोकवृक्ष ससतिशतक नमस्कार ॥ ५ ॥ पूर्वचतुर्दशकमथो एकावलिका च दशविधो धर्मः । पञ्चपरमेष्ठिसज्ञा पञ्चम्याद्वितयमथ सघः ॥ ६ ॥ आचीयते च मनुजैः सर्गादिफलार्थिभिर्विमलवृत्तैः । तस्माद्धन महाधनमथ वर्गश्रेणिमेरुतपः ॥ ७ ॥ द्वात्रिंशत्कल्याणकमथच्यवनजन्मलोकनालीनि । कल्याणाष्टाह्निकमथ सूर्यायनमन्तरा वज्र ॥ ८ ॥ आचाम्ल वर्धमान ततस्तपः स्यान्महावीर । माघश्रेणिलेक्षप्रतिपद्गीतार्थकथिततपः ॥ ९ ॥ साधुसाध्वीश्रावकाणा श्राविकाणा महात्मना । तपास्याचरणीयानि गीतार्थकथितानि वै ॥ १० ॥ कल्याणकतपः १ ज्ञानतपः २ दर्शनतपः ३ चारित्रतपः ४ चान्द्रायणतपः ५ वर्धमानतपः ६ परमभूषणतपः ७ दीक्षातपः ८ ज्ञानतपः ९ निर्वाणतप' १० ऊनोदरीतपः ११ सलेखनातपः १२ सर्वसख्याश्रीमहावीरतपः १३ कनकावलीतपः १४ मुक्तावलीतपः १५ रत्नावलीतप. १६ लघुसिंहनिःक्रीडिततपः १७ बृहत्सिंहनिःक्रीडिततपः १८ भद्रतपः १९ महाभद्र-

तपः २० भद्रोत्तरतपः २१ सर्वतोभद्रतप' २२ गुणरत्नसंवत्सरतपः २३ अष्टतपः २४ संवत्सरतपः २५ नन्दीश्वरतपः २६ पुण्डरीकतप' २७ ॥ माणिक्यप्रस्तारिकातपः २८ पद्मोत्तरतपः २९ समवसरणतप' ३० द्वितीयसमवसरणतपः ३१ गणधरतप' ३२ अशोकवृक्षतपः ३३ सप्ततिशततपः ३४ नमस्कारतपः ३५ चतुर्दशपूर्वतपः ३६ एकावलीतपः ३७ दशविधयतिधर्मतपः ३८ पञ्चपरमेष्ठितपः ३९ लघुपञ्चमीतपः ४० बृहत्पञ्चमीतप' ४१ चतुर्विधसंघतपः ४२ घनतपः ४३ महाघनतपः ४४ वर्गतपः ४५ श्रेणितपः ४६ मेरुतपः ४७ द्वात्रिंशत्कल्याणकतपः ४८ च्यवनतपः ४९ जन्मतपः ५० लोकनालितपः ५१ कल्याणकाष्टाह्निकातपः ५२ सूर्यायनतपः ५३ आचाम्लवर्धमानतप' ५४ महावीरतप. ५५ माघमालातपः ५६ लक्षप्रतिपत्तपः ५७ इति गीतार्थाचीर्णानि तपांसि ॥ ॥ 'सर्वाङ्गसुन्दरतपो १ निरुजशिख २ सुभगता त्रिदशवृक्ष ३ । दमयन्त्या ४ यतिजनक ५ साक्षयनिधि ६ मुकुटसप्तमी ७ च तपः ॥ १ ॥ अम्बा ८ श्रुतदेवी ९ रोहिणी १० च मातरितपश्च ११ सुखसंपत् १२ । अष्टापदसोपान १३ निर्वृतिदण्ड १४ स्वदुःखदर्शियुग १५ ॥ २ ॥ गौतमपात्र १६ निर्वाण १७ दीपक १८ तदनु चामृताष्टमिका १९ । तस्मादखण्डदशमी २० परत्रपालिश्च २१ सोपान २२ ॥ ३ ॥ कर्मचतुर्थं २३ परमेष्ठिफल २४ मक्षेभ्यदशमिका २५ चैव । नन्द्यावर्तयुग २६।२७ पुनरेतत्फलतप इति ख्यात ॥ ४ ॥ दमयन्त्यादेर्दृष्टान्तदर्शनाद्रोहिणीगुणश्रवणात् । कार्यं फलार्थिभिरिव गृहिभिः फलतप इति ख्यात ॥ ५ ॥ सर्वाङ्गसुन्दरतपः १ निरुजशिखतपः २ सौभाग्यकल्पवृक्षतपः ३ दमयन्तीतपः ४ आयतिजनकतप. ५ अक्षयनि-

धितप ६ मुकुटसप्तमीतपः ७ अम्बातपः ८ श्रुतदेवीतपः ९ रोहिणीतपः १० मातोरतपः ११ सर्वसुखसम्पत्तितपः १२ अष्टापदपावडीतपः १३ मोक्षदण्डतपः १४ अदुःखदर्शितपोद्वय १६ गौतमपडिगहातपः १७ निर्वाणदीपतप १८ अमृताष्टमीतप १९ अखण्डदशमीतपः २० परतपालितपः २१ पावडीतपः २२ कर्मचतुर्थतपः २३ नवकारफलतपः २४ अविधवादशमीतपः २५ बृहन्नन्द्यावर्ततपः २६ लघुनन्द्यावर्ततपः २७ इति सप्तविंशतिफलतपासि ॥ तत्र उपधानतपो व्रतारोपाधिकाराद्वसेय १ गृहस्थस्यैकादशप्रतिमाव्रतारोपसंस्काराद्वसेयाः २ यतेर्द्वादशप्रतिमातपो यतिधर्मोत्तरायणात्प्रतिमाधिकाराद्वसेय ३ सैद्धान्तिकायोगाद्योगोद्वहनाधिकाराद्वसेयाः ४॥ ॥ अथावशेषा व्याख्यायन्ते चत्वारि व्याख्यातानि। तेषु पूर्वं जिनोक्ताना कथन। पञ्चममिन्द्रियजयतपः। 'पूर्वार्धमेकभक्त च विरसाम्ले उपोषित। प्रत्येकमिन्द्रियजयः पञ्चविंशतिवासरैः ॥ १ ॥' इन्द्रियाणा

५ इन्द्रियजयतप आगाढदिन २५					
स्पर्श	पु १	ए १	नि १	आं १	उप १
रस	पु १	ए १	नि १	आं १	उप १
घ्राण	पु १	ए १	नि १	आं १	उप १
चक्षु	पु १	ए १	नि १	आं १	उप १
श्रोत्र	पु १	ए १	नि १	आं १	उप १

स्पर्शनरसनघ्राणचक्षुःश्रोत्ररूपाणा जयार्थं तप इन्द्रियजयतपः। तत्र एकमेकमिन्द्रिय प्रति क्रमेण पूर्वार्ध १ एकभक्त २ निर्विकृतिक ३ आचाम्ल ४ उपवास ५ रूपाणि। एव पञ्चपञ्च प्रत्याख्यानानि पञ्चविंशत्या दिनैः पर्यन्ते तावद्भूमिशयन ब्रह्मचर्यं यज्ञकन्यासः। उद्यापने जिनाग्रतः सर्वपक्वान्नभक्ष्यफलप्रकारान्तराणा पञ्चविंशतिसंख्यया ढौकन। एतत्संख्यया साधुभ्योपि दान। एतत्करणे सर्वेन्द्रियाणा दुःप्रवृत्तिनिषेधः फलं। इति यतिश्राद्धकर-

तपः २० भद्रोत्तरतपः २१ सर्वतोभद्रतपः २२ गुणरत्नसंवत्सरतपः २३ अङ्गतपः २४ संवत्सरतपः २५ नन्दीश्वरतपः २६ पुण्डरीकतप २७ ॥ माणिक्यप्रस्तारिकातपः २८ पद्मोत्तरतपः २९ समवसरणतपः ३० द्वितीयसमवसरणतप. ३१ गणधरतपः ३२ अशोकवृक्षतपः ३३ सप्ततिशततपः ३४ नमस्कारतप ३५ चतुर्दशपूर्वतपः ३६ एकावलीतपः ३७ दशविधयतिधर्मतप ३८ पञ्चपरमेष्ठितपः ३९ लघुपञ्चमीतपः ४० बृहत्पञ्चमीतपः ४१ चतुर्विधसंघतपः ४२ घनतपः ४३ महाघनतपः ४४ वर्गतपः ४५ श्रेणितपः ४६ मेरुतपः ४७ द्वात्रिंशत्कल्याणकतपः ४८ च्यवनतपः ४९ जन्मतपः ५० लोकनालितपः ५१ कल्याणकाष्टाह्निकातपः ५२ सूर्यायनतपः ५३ आचाम्लवर्धमानतप ५४ महावीरतपः ५५ माघमालातपः ५६ लक्षप्रतिपत्तपः ५७ इति गीतार्थाचीर्णानि तपांसि ॥ ॥ 'सर्वाङ्गसुन्दरतपो १ निरुजशिख २ सुभगता त्रिदशवृक्ष ३ । दमयन्त्या ४ यतिजनक ५ साक्षयनिधि ६ मुकुटसप्तमी ७ च तपः ॥ १ ॥ अथा ८ श्रुतदेवी ९ रोहिणी १० च माउरितपश्च ११ सुखसपद् १२। अष्टापदसोपान १३ निर्वृतिदण्ड १४ स्वदुःखदर्शियुग १५ ॥ २ ॥ गौतमपात्र १६ निर्वाण १७ दीपक १८ तदनु चामृताष्टमिका १९। तस्मादखण्डदशमी २० परमपालिश्च २१ सोपान २२ ॥ ३ ॥ कर्मचतुर्थं २३ परमेष्ठिफल २४ मवेचव्यदशमिका २५ चैव । नन्द्यावर्तयुग २६।२७ पुनरेतत्फलतप इति ख्यात ॥ ४ ॥ दमयन्त्यादेर्दृष्टान्तदर्शनाद्रोहिणीगुणश्रवणात् । कार्यं फलार्थिभिरिद गृहिभिः फलतप इति ख्यात ॥ ५ ॥ सर्वाङ्गसुन्दरतपः १ निरुजशिखतपः २ सौभाग्यकल्पवृक्षतपः ३ दमयन्तीतपः ४ आयतिजनकतप. ५ अक्षयनि-

धितपः ६ मुकुटसप्तमीतपः ७ अम्बातपः ८ श्रुतदेवीतपः ९ रोहिणीतपः १० मातोरतपः ११ सर्वसुखसपत्तितपः १२ अष्टापदपावडीतपः १३ मोक्षदण्डतपः १४ अदुःखदर्शितपोद्वय १६ गौतमपडिग्रहतपः १७ निर्वाणदीपतपः १८ अमृताष्टमीतपः १९ अखण्डदशमीतपः २० परतपालितपः २१ पावडीतपः २२ कर्मचतुर्थतपः २३ नवकारफलतपः २४ अविधवादशमीतपः २५ बृहन्नन्द्यावर्ततपः २६ लघुनन्द्यावर्ततपः २७ इति सप्तविंशतिफलतपासि ॥ तत्र उपधानतपो व्रतारोपाधिकारादवसेय १ गृहस्थस्यैकादशप्रतिमाव्रतारोपसंस्कारादवसेयाः २ यतेर्द्वादशप्रतिमातपो यतिधर्मोत्तरायणात्प्रतिमाधिकारादवसेय ३ सैद्धान्तिकायोगायोगोद्वहनाधिकारादवसेयाः ४॥ ॥ अथावशेषा व्याख्यायन्ते चत्वारि व्याख्यातानि। तेषु पूर्व जिनोक्ताना कथन। पञ्चममिन्द्रियजयतपः। 'पूर्वार्धमेकभक्त च विरसाम्ले उपोषित। प्रत्येकमिन्द्रियजयः पञ्चविंशतिवासरैः ॥ १ ॥' इन्द्रियाणा

५ इन्द्रियजयतप आगाढदिन २५					
स्पर्श	पु १	ए १	नि १	आं १	उप १
रस	पु १	ए १	नि १	आं १	उप १
घ्राण	पु १	ए १	नि १	आं १	उप १
चक्षु	पु १	ए १	नि १	आं १	उप १
श्रोत्र	पु १	ए १	नि १	आं १	उप १

स्पर्शनरसनघ्राणचक्षुःश्रोत्ररूपाणा जयार्थं तप इन्द्रियजयतपः। तत्र एकमेकमिन्द्रियं प्रति क्रमेण पूर्वार्धं १ एकभक्त २ निर्विकृतिक ३ आचाम्ल ४ उपवास ५ रूपाणि। एव पञ्चपञ्च प्रत्याख्यानानि पञ्चविंशत्या दिनैः पर्यन्ते तावद्भूमिशयन ब्रह्मचर्यं यत्नकन्यासः। उद्यापने जिनाग्रतः सर्वपक्वान्नभक्ष्यफलप्रकारान्तराणा पञ्चविंशतिसख्यया ढौकन। एतत्सख्यया साधुभ्योपि दान। एतत्करणे सर्वेन्द्रियाणा दुःप्रवृत्तिनिषेधः फल। इति यतिश्राद्धकर-

णीयमागाढमिन्द्रियजयतप' ॥५॥ ॥ अथ कषायजतपः । 'एकभक्त निर्विकृति सजलान्नशने तथा । कषायजय एकस्मिन्कषायेऽन्येष्वपीदृश ॥ १ ॥' कषायाणा क्रोधमानमायालोभाना जयार्थं तपः कषायजयतपः । तथैकमेक कषाय प्रति एकभक्त १ निर्विकृतिक २ आचाम्लो ३ पवासौ ४ रूप प्रत्याख्यानचतुष्क दिनचतुष्टय । शेषेष्वप्येव षोडशभिर्दिनैः पूर्यते । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने षोडशसख्यसर्वफलजातिपक्वान्नषड्विकृतिढौकन देवाग्रे । यतिभ्योप्येतद्वस्तुदान । एतत्फल सर्वकषायविनाश ।

६ कषायजयतपआगाढं १६				
क्रोध	ए १	नि १	आं १	उप १
मान	ए १	नि १	आं १	उप १
माया	ए १	नि १	आं १	उप १
लोभ	ए १	नि १	आं १	उप १

इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढ कषायजतपः ॥६॥ ॥ अथ योगशुद्धितप.। 'योगे प्रत्येकमरसमाचाम्ल चाप्युपोषित । एव नवदिनैर्योगशुद्धिः सपूर्यते ततः ॥ १ ॥' योगाना मनोवाक्कायाना शुद्धिकारित्वाद्योगशुद्धि' । तत्र मनःप्रति प्रथमेह्नि निर्विकृतिक १ । द्वितीये आचाम्ल २ तृतीये उपवासः ३ एव वचःकायौ प्रत्यपि । एव नवभिर्दिनैः पूर्यते । यन्त्रन्यासः । उद्यापने जिनाग्रे षड्विकृतिढौकन । साधुभ्यस्तद्दान । एतत्फलं मनोवाक्कायाना शुद्धता भवति ।

७ योगशुद्धतपआगा ९			
मन	नि १	आं १	उ १
वचन	नि १	आं १	उ १
काया	नि १	आं १	उ १

इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढ योगशुद्धितपः ॥ ७ ॥ ॥ अथ धर्मचक्रतप'।' विधाय प्रथम षष्ठ षष्टिमेकान्तर तथा । उपवास धर्मचक्रे कुर्याद्ब्रह्मैकवासरे' ॥ १ ॥' धर्मस्य चक्र समूह । अथवा भगवतोऽर्हतोऽतिशयरूप धर्मचक्र तत्प्राप्तिहेतुत्वाद्धर्मचक्र । तत्र पूर्वं षष्ठतपः ततोऽनन्तर षष्टिरुपवासा एकान्तरिता । एव विंशत्यु-

8 धर्मचक्रतप आपाडदिन १२३ पर्यते

उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा
उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा
उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा
उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा
उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा
उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा

[illegible] न्यासः । उद्यापने स्वर्णमय रूप्यमय वा रत्नजडित धर्मचक्र निर्माय महापूजापूर्वक जिनाग्रे ढौकयेत् । तदनन्तर यथाशक्ति सघपूजा । एतत्फल निरतिचारबोधिप्राप्तिः। इति यतिश्राद्धकरणीयभागाद धर्मचक्रतप' ॥ ८ ॥ ॥अय लघुअष्टाह्निकातप.। 'अष्टमीभ्या समारभ्य शुक्लाश्वयुजचैत्रयो' । राका यावत्ससवर्षं स्वशक्त्याष्टाह्निकातपः ॥ १ ॥' सदैव पुण्यानां अष्टानामह्ना समाहारोष्टाह्निका । आश्वयुजशुक्लचैत्रशुक्लाष्टमीमारभ्य पूर्णिमा यावदष्टदिनानि स्वशक्त्या एकभक्तनिर्विकृतिकाचाम्लोपवासैः प्रत्याख्यानानि विधेयानि । तत्र बृहत्स्नात्रविधिना जिनस्नात्र यावत्तेषु दिनेषु ससवर्षं विदध्यात्। यन्त्रकन्यासः। उद्यापने षट्पञ्चाशत्सङ्ख्यया पुष्पफलनैवेद्यपक्वान्नैर्जिनपूजा साधुभ्यस्तद्दान च । यथा-

९।१० चैत्रशुक्लाष्टम्यादि दिन ८।१७ आसोजशुक्लाष्टम्यादि ८																	
ति	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	ति	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५
पि	पु	नि	भां	उ	पु	नि	भां	उ	मि	पु	नि	भां	उ	पु	नि	भां	उ

णीयमागाढमिन्द्रियजयतपः ॥ ५ ॥   ॥ अथ कषायजतपः । 'एकभक्त निर्विकृति सजलानशने तथा । कषाय-

६ कषायजयतपआगाढं १६				
क्रोध	ए १	नि १	आं १	उप १
मान	ए १	नि १	आं १	उप १
माया	ए १	नि १	आं १	उप १
लोभ	ए १	नि १	आं १	उप १

जय एकस्मिन्कषायेऽन्येष्वपीदृश ॥ १ ॥' कषायाणा क्रोधमानमायालोभाना जयार्थं तपः कषायजयतपः । तथैकमेक कषाय प्रति एकभक्त १ निर्विकृतिक २ आचाम्लो ३ पवासौ ४ रूप प्रत्याख्यानचतुष्क दिनचतुष्टय । शेषेष्वप्येव षोड-शभिर्दिनैः पूर्यते । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने षोडशसङ्ख्यसर्वफलजातिपक्वान्नषड्-विकृतिढौकन देवाग्रे । यतिभ्योऽप्येतद्वस्तुदान । एतत्फल सर्वकषायविनाश । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढ कषायजतपः ॥ ६ ॥   ॥ अथ योगशुद्धितपः। 'योगे प्रत्येकमरसमाचाम्ल याप्यु-

७ योगशुद्धतपआगा ९			
मन	नि १	आं १	उ १
वचन	नि १	आं १	उ १
काया	नि १	आं १	उ १

पोषित । एव नवदिनैर्योगशुद्धि' सपूर्यते ततः ॥ १ ॥' योगाना मनोवाक्कायानां शुद्धि-कारित्वाद्योगशुद्धि' । तत्र मनःप्रति प्रथमेह्नि निर्विकृतिक १ । द्वितीये आचाम्ल २ तृ-तीये उपवासः ३ एव वचःकायौ प्रत्यपि । एव नवभिर्दिनैः पूर्यते । यन्त्रन्यासः । उद्यापने जिनाग्रे षड्विकृतिढौकन । साधुभ्यस्तद्दान । एतत्फल मनोवाक्कायाना शुद्धता भवति । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढ योगशुद्धितपः ॥ ७ ॥   ॥ अथ धर्मचक्रतपः।' विधाय प्रथम षष्ठ षष्टिमेकान्तर तथा । उपवास धर्मचक्रे कुर्याद्ब्रह्मचर्यकवासरे ॥ १ ॥' धर्मस्य चक्र समूह' । अथवा भगवतोऽर्हतोऽतिशयरूप धर्मचक्र तस्मात्सिद्धेतुत्वाद्धर्मचक्र । तत्र पूर्वं षष्ठतपः ततोऽनन्तर षष्टिरुपवासा एकान्तरिता । एव विंशत्यु-

धेय यत्तदागाढ जगौ जिनः ॥ २ ॥' इति जिनोक्तानि तपांसि ॥ ॥ अथ गीतार्थाचीर्णानि तपांस्यभिधीयन्ते । यथा । तत्र प्रथम कल्याणकतपः । उपजातिः—'यस्मिन्दिने तीर्थकरस्य गर्भावतारजन्मव्रतकेवलानि । मोक्षो वभूवात्र दिने तपो यत्कल्याणक तत्समुदाहरन्ति ॥ १ ॥ कल्याणक एकस्मिन्नेकाशनमेतयोर्द्वये चिरस । आचाम्ल त्रितयेपि हि चतुष्टयेप्यनशन प्राहुः ॥ २ ॥ एव कृत्वा प्रतिवर्षं पूर्यते वर्षसप्तकात् । कल्याणतप एतद्धि तद्दिनान्यागमाद्बदेत् ॥ ३ ॥'—सम्म नमिऊण जिणे चउवीस तेसि चेव पत्तेय । वुच्छं चुइजम्मणदिक्खानाणनिव्वाणकल्लाणे ॥ १ ॥ कत्तियबहुले पचमि सभवनाण दुवालसीएऊ । नेमि चुइ पउमजम्मो तेरसि पउमप्पहे दिक्खा ॥ २ ॥ पनरसि मुक्खो वीरे सिअबारसि तइअ अरसुविहिनाण । मग्गसिरकसिणपचमि जम्मो सुविहिस्स छट्ठचय ॥ ३ ॥ दसमीइ वीरदिक्खा इक्कारसि पउमनाहनिव्वाणो । सिअदसमि जम्म मुक्खो अरस्स इक्कारसीइ पुणो ॥ ४ ॥ अरदिक्खा नमिनाण मल्लिजिणे जम्मदिक्खनाणाइं । चउद्दसि जम्मो पुन्निम निक्खमणं सभवजिणस्स ॥ ५ ॥ पोसाइदसमिगारसि पासे बारसीतेरसीससिणो । जइसंख जम्मवया सीयलनाण चउद्दसीए ॥ ६ ॥ सुद्धेलट्ठी विमले नवमी संतिस्सि कारसी अजिए । अभिनन्दणे चउद्दसि पुन्निमधम्मे अ नाणाइं ॥ ७ ॥ माहाइछट्ठि पउमचुइ बारसी सीअलस्स जम्मवया । तेरसि मुक्खाउसभे सिज्जसेऽमावसा नाण ॥ ८ ॥ सियबीयनाणजम्मा वसुपुज्जभिनदणाण अह जम्मो । तइआइ विमलधम्माण चउत्थि दिक्खाइ विमलस्स ॥ ९ ॥ अट्ठमि जम्मो अजिए नवमीबारसीतेरसीसु वय । अजि-

शक्तिसंघपूजा । एतत्फलं दुर्गतेरभाव । इति यतिश्राद्धविधेयं आगाढं लघुअष्टाह्निकातपोद्वयं ॥ १० ॥ ॥ अथ कर्मसूदनतप । 'प्रत्याख्यानान्यष्टौ प्रत्येकं कर्मणां विघाताय । इति कर्मसूदनतपः पूर्णं स्याद्युगरसं ६४

११ कर्मसूदनतपः आगाढं दिन ६४								
ज्ञाना	उ	ए	सी	एग	एद	नि	आं	अ॰
दर्शना	उ	ए	सी	एग	एद	नि	आं	अ॰
वेद	उ	ए	सी	एग	एद	नि	आं	अ॰
मोह	उ	ए	सी	एग	एद	नि	आं	अ॰
आयु	उ	ए	सी	एग	एद	नि	आं	अ॰
नाम	उ	ए	सी	एग	एद	नि	आं	अ॰
गोत्र	उ	ए	सी	एग	एद	नि	आं	अ॰
अंत	उ	ए	सी	एग	एद	नि	आं	अ॰

मिताहोभि' ॥ १ ॥ उपवास १ मेकभक्तं २ तथैकसिक्थं ३ कस्थिती ४ दत्ति ५ । निर्विकृतिकं ६ माचाम्लं ७ चाष्टग्रासं ८ क्रमात्कुर्यात् ॥ २ ॥' कर्माणि ज्ञानावरण १ दर्शनावरण २ वेदनीय ३ मोहनीय ४ आयु ५ नाम ६ गोत्र ७ अन्तराय ८ रूपाणि सूदयति सर्वथा छिनत्तीति कर्मसूदन । तत्रैकं कर्म १ प्रति उपवास २ एकसिक्थ ३ एकस्थान ४ एकदत्ति ५ निर्विकृतिक ६ आचाम्ल ७ अष्टकवल ८ रूप । दिनाष्टकं प्रत्याख्यानाष्टकं कुर्यात् । एवं कर्माष्टकेपि । एवं चतुःषष्ट्या दिनैः पूर्यन्ते । यत्रकन्यासः । उद्यापने रूप्यमय वृक्ष स्वर्णमय कुठार मोदकचतुःषष्टिं पुस्तकाग्रे ढौकयेत् । वृहत्स्नात्रविधिना जिनस्नात्र संघपूजा च । एतत्फलं कर्मक्षयः । इति यतिश्राद्धविधेयमागाढं कर्मसूदनतपः ॥ ११ ॥ इत्येवं यतिश्राद्धकरणीयानि जिनोक्तान्येकादशतपांसि संपूर्णानि ॥ ॥ 'उद्यापने च गृहिभिः कार्यं कर्म यथोदितं । कारायं यतिभिः श्राद्धास्तदभावे च मानसं ॥ १ ॥ यद्दिनान्तरितं कार्यं तदनागाढमुच्यते । एकश्रेण्या वि-

धेय यत्तद्वागाद जगौ जिनः ॥ २ ॥' इति जिनोक्तानि तपासि ॥ ॥ अथ गीतार्थाचीर्णानि तपास्यभिधीयन्ते । यथा । तत्र प्रथम कल्याणकतपः । उपजातिः—'यस्मिन्दिने तीर्थकरस्य गर्भावतारजन्मव्रतकेवलानि । मोक्षो बभूवात्र दिने तपो यत्कल्याणक तत्समुदाहरन्ति ॥ १ ॥ कल्याणक एकस्मिन्नेकाशनमेतयोर्द्वये चिरस । आचाम्ल त्रितयेपि हि चतुष्टयेप्यनशन प्राहुः ॥ २ ॥ एवं कृत्वा प्रतिवर्षं पूर्यते वर्षसप्तकात् । कल्याणतप एतद्धि तद्दिनान्यागमाद्विदेत् ॥ ३ ॥'—सम्म नमिऊण जिणे चउवीस तेसि चेव पत्तेय । वुच्छं चुइजम्मणदिक्खानाणनिव्वाणकल्लाणे ॥ १ ॥ कत्तियबहुले पचमि समवनाण दुवालसीएऊ । नेमि चुइ पउमजम्मो तेरसि पउमप्पहे दिक्खा ॥ २ ॥ पनरसि मुक्खो वीरे सिअबारसि तइअ अरसुविहिनाण । मग्गसिरकसिणपचमि जम्मो सुविहिस्स छट्ठचय ॥ ३ ॥ दसमीइ वीरदिक्खा इक्कारसि पउमनाहनिव्वाणो । सिअदसमि जम्म मुक्खो अरस्स इक्कारसीइ पुणो ॥ ४ ॥ अरदिक्खा नमिनाण मल्लिजिणे जम्मदिक्खनाणाइ । चउद्दसि जम्मो पुन्निम निक्खमण समवजिणस्स ॥ ५ ॥ पोसाइदसमिगारसि पासे बारसीतेरसीससिणो । जइसख जम्मवया सीयलनाण चउद्दसीए ॥ ६ ॥ सुद्धेछट्टी विमले नवमी संतिस्सि कारसी अजिए । अभिनन्दणे चउद्दसि पुन्निमधम्मे अ नाणाइ ॥ ७ ॥ माहाइछट्टि पउमचुइ बारसी सीअलस्स जम्मवया । तेरसि मुक्खाउसभे सिज्जसेऽमावसा नाण ॥ ८ ॥ सियबीयनाणजम्मा वसुपुज्जभिनदणाण अह जम्मो । तइआइ विमलधम्माण चउत्थि दिक्खाइ विमलस्स ॥ ९ ॥ अट्ठमि जम्मो अजिए नवमीबारसीतेरसीसु वय । अजि-

शक्तिसघपूजा । एतत्फल दुर्गतेरभाव । इति यतिश्राद्धविधेय आगाढ लघुअष्टाह्निकातपोद्वय ॥ १० ॥ ॥

अथ कर्मसूदनतप । 'प्रत्याख्यानान्यष्टौ प्रत्येक कर्मणा विघाताय । इति कर्मसूदनतप पूर्णं स्याद्युगरस ६४ मिताहोभिः ॥ १ ॥ उपवास १ मेकभक्त २ तथैकसिक्थै ३ कस-स्थिती ४ दत्तिं ५ । निर्विकृतिक ६ माचाम्ल ७ चाष्टग्रास ८ कमा-त्कुर्यात् ॥ २ ॥' कर्माणि ज्ञानावरण १ दर्शनावरण २ वेदनीय ३ मोहनीय ४ आयु ५ नाम ६ गोत्र ७ अन्तराय ८ रूपाणि सूदयति सर्वथा छिनत्तीति कर्मसूदन। तत्रैकं कर्म १ प्रति उपवास २ एकसिक्थ ३ एकस्थान ४ एकदत्ति ५ निर्विकृतिक ६ आचाम्ल ७ अष्टकवल ८ रूप । दिनाष्टके प्रत्याख्यानाष्टक कुर्यात् । एव कर्माष्टकेपि । एव च-तुःषष्ट्या दिनैः पूर्यन्ते । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने रूप्यमय वृक्ष स्वर्ण-मय कुठार मोदकचतुःषष्टिं पुस्तकाग्रे ढौकयेत् । बृहत्स्नात्रविधिना

११ कर्मसूदनतपः आगाढ दिन ६४								
ज्ञाना	उ	ए	सी	एग	एद	नि	आं	अट
दर्शना	उ	ए	सी	एग	एद	नि	आं	अ०
वेद	उ	ए	सी	एग	एद	नि	आं	अ०
मोह	उ	ए	सी	एग	एद	नि	आं	अ०
आयु	उ	ए	सी	एग	एद	नि	आं	अ०
नाम	उ	ए	सी	एग	एद	नि	आं	अ०
गोत्र	उ	ए	सी	एग	एद	नि	आं	अ०
अत	उ	ए	सी	एग	एद	नि	आं	अ०

जिनस्नात्र सघपूजा च । एतत्फल कर्मक्षयः । इति यतिश्राद्धविधेयमागाढं कर्मसूदनतपः ॥ ११ ॥ इत्येव यति-श्राद्धकरणीयानि जिनोक्तान्येकादशतपांसि सपूर्णानि ॥ ॥ 'उद्यापने च गृहिभिः कार्यं कर्म यथोचित । कारम्यं यतिभिः श्राद्धाप्तद्माबे च मानस ॥ १ ॥ यद्दिनान्तरितं कार्यं तदनागाढमुच्यते । एकश्रेण्या दि-

धेय यत्तदागाढ जगौ जिनः ॥ २ ॥' इति जिनोक्तानि तपांसि ॥ ॥ अथ गीतार्थाचीर्णानि तपास्यभिधीयन्ते । यथा । तत्र प्रथम कल्याणकतपः । उपजातिः–'यस्मिन्दिने तीर्थकरस्य गर्भावतारजन्मव्रतकेवलानि । मोक्षो चमूवात्र दिने तपो यत्कल्याणक तत्समुदाहरन्ति ॥ १ ॥ कल्याणक एकस्मिन्नेकाशनमेतयोर्द्वये विरस । आचाम्ल त्रितयेपि हि चतुष्टयेप्यनशन प्राहुः ॥ २ ॥ एव कृत्वा प्रतिवर्षं पूर्यते वर्षसप्तकात् । कल्याणतप एतद्धि तद्दिनान्यागमाद्भवेत् ॥ ३ ॥'–सम्म नमिऊण जिणे चउवीस तेसि चेव पत्तेय । वुच्छं चुइजम्मणदिक्खानाणनिवाणकल्लाणे ॥ १ ॥ कत्तियबहुले पचमि संभवनाण दुवालसीएऊ । नेमि चुइ पउमजम्मो तेरसि पउमप्पहे दिक्खा ॥ २ ॥ पनरसि मुक्खो वीरे सिअबारसि तइअ अरसुविहिनाणं । मग्गसिरकसिणपचमि जम्मो सुविहिस्स छट्ठचय ॥ ३ ॥ दसमीइ वीरदिक्खा इक्कारसि पउमनाहनिवाणो । सिअदसमि जम्म मुक्खो अरस्स इक्कारसीइ पुणो ॥ ४ ॥ अरदिक्खा नमिनाण मल्लिजिणे जम्मदिक्खनाणाइ । चउद्दसि जम्मो पुन्निम निक्खमण संभवजिणस्स ॥ ५ ॥ पोसाइदसमिगारसि पासे बारसीतेरसीससिणो । जहसंख जम्मवया सीयलनाण चउद्दसीए ॥ ६ ॥ छुट्ठेलट्ठी विमले नवमी संतिस्सि कारसी अजिए । अभिनन्दणे चउद्दसि पुन्निमधम्मे अ नाणाइं ॥ ७ ॥ माहाइछट्ठि पउमचुइ बारसी सीअलस्स जम्मवया । तेरसि मुक्खाउसभे सिज्जसेऽमावसा नाण ॥ ८ ॥ सियबीयनाणजम्मा वसुपुज्जभिनदणाण अट्ठ जम्मो । तइआई विमलधम्माण चउत्थि दिक्खाइ विमलस्स ॥ ९ ॥ अट्ठमि जम्मो अजिए नवमीबारसीतेरसीसु वय । अजि

शक्तिसघपूजा । एतत्फल दुर्गतेरभाव । इति यतिश्राद्धविधेय आगाढ लघुअष्टाह्निकातपोद्वय ॥ १० ॥ ॥

अथ कर्मसूदनतपः । 'प्रत्याख्यानान्यष्टौ प्रत्येक कर्मणां विघाताय । इति कर्मसूदनतपः पूर्ण स्याद्गुरस ६४ मिताहोभिः ॥ १ ॥ उपवास १ मेकभक्तं २ तथैकसिक्थं ३ कसस्थिती ४ दत्ति ५ । निर्विकृतिक ६ माचाम्ल ७ चाष्टग्रास ८ क्रमात्कुर्यात् ॥ २ ॥' कर्माणि ज्ञानावरण १ दर्शनावरण २ वेदनीय ३ मोहनीय ४ आयु ५ नाम ६ गोत्र ७ अन्तराय ८ रूपाणि सूदयति सर्वथा छिनत्तीति कर्मसूदन। तत्रैक कर्म १ मति उपवास २ एकसिक्थ ३ एकस्थान ४ एकदत्ति ५ निर्विकृतिक ६ आचाम्ल ७ अष्टकवल ८ रूप । दिनाष्टके प्रत्याख्यानाष्टक कुर्यात् । एष कर्माष्टकेपि । एव चतुःषष्ट्या दिनैः पूर्यन्ते । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने रूप्यमय वृक्ष स्वर्णमय कुठार मोदकचतुःषष्टि पुस्तकाग्रे ढौकयेत् । बृहत्स्नात्रविधिना

११ कर्मसूदनतपः आगाढं दिन ६४								
ज्ञाना	उ	ए	सी	एग	एद	नि	आं	अष्ट
दर्शना	उ	ए	सी	एग	एद	नि	आं	अ०
वेद	उ	ए	सी	एग	एद	नि	आं	अ०
मोह	उ	ए	सी	एग	एद	नि	आं	अ०
आयु	उ	ए	सी	एग	एद	नि	आं	अ०
नाम	उ	ए	सी	एग	एद	नि	आं	अ०
गोत्र	उ	ए	सी	एग	एद	नि	आं	अ०
अंत	उ	ए	सी	एग	एद	नि	आं	अ०

जिनस्नात्र सघपूजा च । एतत्फल कर्मक्षयः । इति यतिश्राद्धविधेयमागाढं कर्मसूदनतपः ॥ ११ ॥ इत्येव यतिश्राद्धकरणीयानि जिनोक्तान्येकादशतपांसि सपूर्णानि ॥ ॥ 'उद्यापने च गृहिभिः कार्यं कर्म यथोदित । काराप्यं यतिभिः श्राद्धाभावे च मानस ॥ १ ॥ यद्दिनान्तरितं कार्यं तदनागाढमुच्यते । एकश्रेण्या वि-

अट्ठमि नमिजम्मु नवमि कुंथुचुई । सिअवीअ मुओ सुमई पचमि छट्ठि नेमिजम्मवया ॥ २४ ॥ पासस्सट्ठमि मुक्खो सुव्वयजुइ पुन्निमाइ भद्दवए । संतिससि चवणमुक्खो सत्तमि अट्ठमि सुपासचुई ॥ २५ ॥ सियनवमि सुविहिमुक्खो नेमिस्सा सोअवमावसानाण । पुन्निम पुनअनमिजिनवल्लह पयवेसु पणयाण ॥ २६ ॥ नारकाणामपि मुहूर्तप्रमोदकारित्वाद्भिश्वत्रयस्य कल्याणकराणीति कल्याणकानि । तानिच शुभदिने कल्याणकदिने मारभ्यन्ते । यस्या यस्यां तिथौ आगमवचनेन जिनाना कल्याणकमायाति तत्र च्यवनजन्मदीक्षाज्ञाननिर्वाणलक्षण । तद्दिने एकस्मिन्कल्याणके एकभक्त द्वयोर्निर्वृत्तिक त्रिष्वाचाम्ल चतुर्पूपवासः । पञ्चकल्याणकसगमे प्रथमदिने उपवासो द्वितीयदिने एकभक्त ॥ एंग उववासो दो अंबिलाइ निविआइ तेरस हवंति । एगासणाइ चुलसी कल्लाणतवस्स परिमाण ॥ १ ॥ एव वर्ष सपूर्य वर्षसप्तकमेवमेव कुर्यात् । तदन्ते उद्यापने जिनाग्रतश्चतुर्विंशतिसख्यया स्नानपट्टस्नात्रकलशवन्दनपात्रधूपदहनपात्रपरिधापनिकानैवेद्यपात्रकुम्पिकाप्रभृतिपूजोपकरणाना बृहत्स्नात्रविधिना जिनस्नात्र चतुर्विंशतिसख्यया सर्वपक्वान्नजातिफलजातिढौकनं चतुर्विंशतिस्वर्णमयरत्नजटिततिलकदान साधुभ्यो वस्त्रान्नपात्रदान सघवात्सल्य सघपूजा च । अथवा जिनाना च्यवनजन्मदिनेषु प्रत्येकमेकैकोपवासः । दीक्षाज्ञाननिर्वाणेषु येन तीर्थकरेण यादृक् तपो रचित तादृगेवैकान्तरोपवासरीत्या विधीयते । इय द्वितीया कल्याणकतपोरीतिः ॥ यन्त्रकन्यासः । उद्यापन पूर्ववत् । एतत्फल तीर्थंकर-

---

१ उपवास एकना चार एकासणा २ आयम्बिल एकना त्रण गणतां ३ निविना बेगणतां २१-८४ एकासणा सर्व मळीने १२० एकासणानि० ।

अभिनदणधम्माण फग्गुणे कसिणछट्ठीए ॥ १० ॥ नाणसुपासे सत्तमि सुपासमुक्खो ससिस्स नाण च । सुविहिजुईनवमीए इक्कारसि नाणमुसमस्स ॥ ११ ॥ सिज्जसजम्मसुधय नाण वारसदिदिक्खसेअसे । तेरसि चउदसि जम्मो पनरसि दिक्खाइ वसुपुज्जे ॥ १२ ॥ सियथीय चउत्थि अट्ठमि चवण अरमल्लिसभवजिणाण । बारसि मुक्खो मल्लिस्स जयइ मुणिसुवयवय च ॥ १३ ॥ चित्ताइचउत्थि पासे चवण नाण च पचमी चवण । ससिणो छसमे अट्ठमि जन्मवया सुद्धतइयाए ॥ १४ ॥ कुथूनाण पचमि सिद्धीसभव अणतअजियाण । नवमिहि मुक्खो सुविहस्स नाण सिक्कारसीए उ ॥ १५ ॥ तेरसिजम्मो वीरे पुन्निमपउमस्स नाणमह पढ़ते । वइसाइपडिवबीआ कुथु तह सीअले मुक्खो ॥ १६ ॥ पचमीहि कुथुदिक्खा सीअलचुइ छट्ठि दसमि नमि-मुक्खो । तेरसि जम्मो चउदसि दिक्खा नाण अणतस्स ॥ १७ ॥ चउदसि जाओ कुथु सिअचउत्थिचुओभि-नदणो जयइ । सत्तमि धम्मोवि चुओ अट्ठमि अभिनदणो सिद्धो ॥ १८ ॥ जम्मट्ठमि नवमियव सुमइ जिणे दसमि केवल वीरे । बारसि तेरसि चुअ विमल अजिय अह जिट्ठबहुलमि ॥ १९ ॥ छट्ठि चुई सेअसे सुवय-जम्मट्ठमी नवमिमुक्खो । तेरसि जम्म मुक्खो चउदसि दिक्खा य सतिस्स ॥२०॥ सिअपचमी य मुक्खो धम्मे नवमीइ वासपुज्जचुई । बारसि सुपासजम्मो तेरसि दिक्खा सुपासस्स ॥ २१ ॥ आसाढाइचउत्थी उसभचुई सत्तमी विमलमुक्खो । नमिदिक्खा नवमीए सिअछट्ठिहि वीरजिणचवण ॥ २२ ॥ अट्ठमि सिद्धो नेमी वसुपुज्जो निव्वुओ चउदसीए । सावणबहुले तइआ सिद्धिगओ जयइ सेअसो ॥ २३ ॥ सत्तमि चवणमणते

अट्ठमि नमिजम्मु नवमि कुथुचुई । सिअपीअ चुओ सुमई पचमि छट्ठि नेमिजम्मवया ॥ २४ ॥ पासस्सट्ठमि मुक्खो सुधयचुइ पुन्निमाइ मद्दवए । सत्तिससि चवणमुक्खो सत्तमि अट्ठमि सुपासचुई ॥ २५ ॥ सियनवमि सुविहिमुक्खो नेमिस्सा सोअधमावसानाण । पुन्निम मुनअनमिजिनवल्लह पयदेस्रु पणयाण ॥ २६ ॥ नारकाणामपि मुहूर्तप्रमोदकारित्वात्त्रिश्वत्रयस्य कल्याणकराणीति कल्याणकानि । तानिच शुभदिने कल्याणकदिने प्रारम्यन्ते । यस्यां यस्यां तिथौ आगमवचनेन जिनाना कल्याणकमायाति तत्र च्यवनजन्मदीक्षाज्ञाननिर्वाणलक्षण । तद्दिने एकस्मिन्कल्याणके एकभक्त द्वयोर्निर्वृत्तिक त्रिष्वाचाम्ल चतुर्षूपवासः । पञ्चकल्याणकसगमे प्रथमदिने उपवासो द्वितीयदिने एकभक्त ॥ एग उववासो दो अंबिलाइ निविआइ तेरस हवति । एगासणाइं चुलसी कल्लाणतपस्स परिमाण ॥ १ ॥ एव सर्वं सपूर्य वर्षसप्तकमेवमेव कुर्यात् । तदन्ते उद्यापने जिनाग्रतश्चतुर्विंशतिसख्यया स्नानपट्टस्नात्रकलशवन्दनपात्रधूपदहनपात्रपरिधापनिकानैवेद्यपात्रकुम्पिकाप्रभृतिपूजोपकरणाना बृहत्स्नात्रविधिना जिनस्नात्र चतुर्विंशतिसख्यया सर्वपक्वान्नजातिफलजातिढौकनं चतुर्विंशतिस्वर्णमयरत्नजटिततिलकदान साधुभ्यो वस्त्रान्नपात्रदान सघवात्सल्य सघपूजा च । अथवा जिनाना च्यवनजन्मदिनेषु प्रत्येकमेकैकोपवास. । दीक्षाज्ञाननिर्वाणेषु येन तीर्थकरेण यादृक् तपो रचित तादृगेवैकान्तरोपवासरीत्या विधीयते । इय द्वितीया कल्याणकतपोरीतिः ॥ यन्त्रकन्यासः । उद्यापन पूर्ववत् । एतत्फल तीर्थकर-

१ उपवास एकमा चार एकासणा २ आचाम्ल एकमा त्रण गणवां ३ निविना बेगणसो २१—८४ एकासणा सर्व मळीने १२० एकासणानि० ।

नामकर्मयन्त्र. । इति यतिश्राद्धविधेयमागाढ कल्याणकतप' ॥ १ ॥ ॥ अथ ज्ञानतप' । एकान्तरोपवासैश्च त्रिभिर्वापि निरन्तरैः । कार्यं ज्ञानतपश्चोद्यापने ज्ञानस्य पूजन ॥ १ ॥ ज्ञानाराधनार्थं तपः ज्ञानतपः। तत्रोपवासत्रय एकान्तरं निरन्तर वा यथाशक्ति विधीयते। उद्यापने साधुभ्यः वस्त्रान्नपात्रदान । इति श्राद्धकरणीयमागाढ ज्ञानतपः ॥ २ ॥

४ ज्ञानादित्रीणि तपांसि आगाढानि ३										
ज्ञान	उ	उ	उ	अप	उ	पा	उ	पा	उ	पा
दर्श	उ	उ	उ	अप	उ	पा	उ	पा	उ	पा
चारि	उ	उ	उ	अप	उ	पा	उ	पा	उ	पा

॥ दर्शनतपोपि ज्ञानवत् । नवर उद्यापने वृहत्स्नात्रविधिना स्नात्र जिनप्रतिमाग्रे पक्कृतिढौकन साधुभ्यो वस्त्रान्नपात्रदान सम्यक्त्वोद्भावनाश्रवण । एतत्फल विमलबोधिप्राप्तिः । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं दर्शनतपः ॥ ३ ॥ ॥ चारित्रतपोपि ज्ञानवत् ॥ यत्रकन्यासः । नवर उद्यापने यतिभ्य' पक्कृतिवस्त्रान्नपात्रदान । एतत्फल विमलचारित्रप्राप्ति' । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढ चारित्रतपः ॥ ४ ॥ ॥ अथ चान्द्रायणतपः ॥ चान्द्रायण च द्विविध प्रथम यवमध्यम । द्वितीय वज्रमध्य तु तयोश्चर्या विधीयते ॥ १ ॥ यवमध्ये प्रतिपद शुक्लामारभ्य वृद्धितः । एकैकयोर्ग्रासदत्त्यो राका यावत्समानयेत् ॥ २ ॥ ततः कृष्णप्रतिपदमारभ्यैकैकहानितः । अमावास्यां तदेकत्वे यवमध्य च पूर्यते ॥ ३ ॥ वज्रमध्ये कृष्णपक्षमारभ्य प्रतिपत्तिथिः । कार्या पञ्चदशग्रासदत्तिभ्यां हानिरेकत' ॥ ४ ॥ अमावास्याश्च परतो ग्रासदत्ती विवर्धयेत् । यावत्पञ्चदशैव स्यु. पूर्णमास्यां च मासतः ॥ ५ ॥ एव मासद्वयेन स्यात्पूर्णं च यववज्रकं । चान्द्रायणं यतेर्दत्तेः सख्या ग्रासस्य

अथ चान्द्रायणतपः

१ मास	६ कार्तिकवदि		
प ५	नाण संभवजिणस्स	उप	१
मि १२	चवण नेमिजिणस्स	उप	१
१२	जम्मो पउमप्पहस्स	उप	१
प १३	दिक्खा पउमप्पहस्स	उप	२
प १५	मुक्खो वीरजिणस्स	उप	२
	कार्तिकसुदि		
प ३	नाण सुविहिजिणस्स	उप	१
प १२	नाण अरनाहस्स	उप	२
२ मास	मार्गसिरवदि		
प ५	जम्मो सुविहिनाहस्स	उ	१
प ६	दिक्खा सुविहिनाहस्स	उ	२
प १०	दिक्खा वीरजिणस्स	उ	२
प ११	मुक्खो पउमप्पहस्स	उ	१०

	मार्गसिरसुदि		
नि १०	जम्मो अरजिणस्स	उ	१
१०	मुक्खो अरजिणस्स	उ	१०
उ ११	दिक्खा अरजिणस्स	उ	२
११	नाण नमिजिणस्स	उ	२
११	जम्मो मल्लिजिणस्स	उ	१
११	दिक्खा मल्लिजिणस्स	उ	३
प ११	नाण मल्लिजिणस्स	उ	३
प १४	जम्मो संभवजिणस्स	उ	१
प १५	दिक्खा संभवजिणस्स	उ	२
३ मास	पौषवदि		
प १०	जम्मो पासजिणस्स	उ	१
प ११	दिक्खा पासजिणस्स	उ	३
प १२	जम्मो चंदप्पहस्स	उ	१
प १३	दिक्खा चंदप्पहस्स	उ	२
प १४	नाण सीयलजिणस्स	उ	२

	पोषसुदि		
प ६	नाण विमलजिणस्स	उ	२
प ९	नाण अजिअजिणस्स	उ	२
प ११	नाण अभिनंदणस्स	उ	२
प १४	नाण धम्मनाहस्स	उ	२
प १५	नाण धम्मनाहस्स	उ	२
४ मास	माघवदि		
प ६	चवण पउमप्पहस्स	उ	१
नि १२	जम्मो सीअलजिणस्स	उ	१
१२	दिक्खा सीअलजिणस्स	उ	२
प १३	मुक्खो रिसहजिणस्स	उ	६
प १५	नाण सेयंसजिणस्स	उ	२
	माघसुदि		
नि २	नाण वासुपुज्जस्स	उ	१
२	जम्मो अभिणंदणस्स	उ	१

नामकर्मयन्ध । इति यतिश्राद्धविधेयमागाढ कल्याणकतप ॥ १ ॥ ॥ अथ ज्ञानतप । एकान्तरोपवासैश्च
त्रिभिर्वापि निरन्तरे । कार्यं ज्ञानतपश्चोद्यापने ज्ञानस्य
पूजन ॥ १ ॥ ज्ञानाराधनार्थं तपः ज्ञानतपः। तत्रोपवासत्रय
एकान्तर निरन्तर वा यथाशक्ति विधीयते। उद्यापने सा-
धुभ्यः वस्त्रान्नपात्रदान । इति श्राद्धकरणीयमागाढ ज्ञान-
तप ॥ २ ॥ ॥ दर्शनतपोपि ज्ञानवत् । नवर उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिना स्नात्र जिनप्रतिमाग्रे पक्किकृतिढौकन साधुभ्यो वस्त्रान्नपात्रदान सम्यक्त्वोद्भावनाश्रवण । एतत्फलं विमलबोधिप्राप्तिः । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढ दर्शनतप ॥ ३ ॥ ॥ चारित्रतपोपि ज्ञानवत् ॥ यन्नकन्यासः । नवर उद्यापने यतिभ्य पक्किकृतिव-स्त्रान्नपात्रदान । एतत्फल विमलचारित्रप्राप्तिः । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढ चारित्रतपः ॥ ४ ॥ ॥ अथ चान्द्रायणतपः ॥ चान्द्रायण च द्विविध प्रथम यवमध्यम । द्वितीय वज्रमध्य तु तयोश्चर्या विधीयते ॥ १ ॥ यव-मध्ये प्रतिपद शुक्लामारभ्य वृद्धितः । एकैकयोर्ग्रासदत्त्यो राका यावत्समानयेत् ॥ २ ॥ ततः कृष्णप्रतिपद-मारभ्यैकैकहानितः । अमावास्या तदेकस्वे यवमध्य च पूर्यते ॥ ३ ॥ वज्रमध्ये कृष्णपक्षमारभ्य प्रतिपत्तिथिः । कार्या पञ्चदशग्रासदत्तिभ्यां हानिरेकतः ॥ ४ ॥ अमावास्याश्च परतो ग्रासदत्ती विवर्धयेत् । यावत्पञ्चदशैव स्युः पूर्णमास्यां च मासतः ॥ ५ ॥ एव मासद्वयेन स्यात्पूर्णं च यववज्रकं । चान्द्रायण यतेर्दत्तैः सस्या ग्रासस्य

४ ज्ञानादित्रीणि तपांसि आगाढानि ३										
ज्ञान	उ	उ	उ	अथ	उ	पा	उ	पा	उ	पा
दर्शं	उ	उ	उ	अथ	उ	पा	उ	पा	उ	पा
चारि	उ	उ	उ	अथ	उ	पा	उ	पा	उ	पा

		वैशाखसुदि		
प	४	चवण अभिनंदनस्स	ठ	१
प	७	चवण धम्मस्सजिणस्स	ठ	१
मि	८	मुक्खो अभिनंदनस्स	ठ	१०
	८	जम्मो सुमइजिणस्स	ठ	१
प	९	दिक्खा सुमइ० "	ठ	१
प	१०	नाण वीरजिणस्स	ठ	२
प	१२	चवण विमलजिणस्स	ठ	१
प	१३	चवण अजियजिणस्स	ठ	१
८मास		ज्येष्ठवदि		
प	६	चवण सेयंसस्स	ठ	१
प	८	जम्मो मुणिसुव्वय	ठ	१
९	९	मुक्खो मुणिसुव्वय	ठ	१०
मि	१३	जम्मो संतिना०	ठ	१
	१३	मुक्खो संतिना०	ठ	१०
प	१४	दिक्खा संतिना०	ठ	२

		ज्येष्ठसुदि		
प	५	मुक्खो धम्मनाहस्स	ठ	१०
प	९	चवण वासुपुज्जस्स	ठ	१
प	१२	जम्मो सुपासस्स	ठ	१
प	१३	दिक्खा सुपासस्स	ठ	२
९मास		आषाढवदि		
प	४	चवण रिसहस्स	ठ	१
प	७	मुक्खो विमलस्स	ठ	१०
प	९	दिक्खा नमिनाहस्स	ठ	२
		आषाढसुदि		
प	६	चवण वीरजिणस्स	ठ	१
प	८	मुक्खो नेमिजिणस्स	ठ	१०
प	१४	मुक्खो वासुपुज्जस्स	ठ	१०

१०मास		श्रावणवदि		
प	३	मुक्खो सेयंसस्स	ठ	१०
प	७	चवण अणंतस्स	ठ	१
प	८	जम्मो नमिनाहस्स	ठ	१
प	९	चवण कुंथुनाहस्स	ठ	१
		श्रावणसुदि		
प	२	चवण सुमति०	ठ	१
प	५	जम्मो नेमि०	ठ	१
प	६	दिक्खा नेमि०	ठ	२
प	८	मुक्खो पास०	ठ	१०
प	१५	च० मुनिसु०	ठ	१
११मास		भाद्रवावदि		
प	७	चवण संतिस्स	ठ	१
प	७	मु० चंदप्पभस्स	ठ	१
प	८	चवण सुपासस्स	ठ	१

मि	३	जम्मो विमलस्स	उ	१
	३	जम्मो धम्मनाहस्स	उ	१
प	४	दिक्खा विमलस्स	उ	२
प	८	जम्मो अभिणंदणस्स	उ	१
प	९	दिक्खा अभिणंदणस्स	उ	२
प	१२	दिक्खा धम्मनाहस्स	उ	२
प	१३	दिक्खा धम्मस्स	उ	२

५ मास	फागुणवदि		
प	६	नाण सुपासस्स	उ	२
मि	७	मुक्खो सुपासस्स	उ	१०
	७	नाण चंदप्पहस्स	उ	२
प	९	चवणं सुविहिस्स	उ	१
प	११	नाण रिसहस्स	उ	३
मि	१२	जम्मो सेअंसस्स	उ	१
	१२	नाण सुव्वयस्स	उ	२
प	१३	दिक्खा सेअंसस्स	उ	२
प	१४	जम्मो वासुपुज्जस्स	उ	१
प	१५	दिक्खा वासुपुज्जस्स	उ	१

	फागुणसुदि			
प	२	चवण अरजिणस्स	उ	१
प	४	चवण मल्लिजिणस्स	उ	१
प	८	चवण संभवजिणस्स	उ	१
नि	१२	मुक्खो मल्लिजिणस्स	उ	१०
	१२	दिक्खा मुणिसुव्वयस्स	उ	२

६ मास	चैत्रवदि			
नि	४	चवण पासजिणस्स	उ	१
	४	नाण पासजिणस्स	उ	३
प	५	चवण चंदप्पहस्स	उ	१
	८	जम्मो रिसहजिणस्स	उ	१
नि	८	दिक्खा रिसहजिणस्स	उ	२

	चैत्रसुदि			
प	३	नाण कुंथुजिणस्स	उ	२
जो	५	मुक्खो संभवजिणस्स	उ	१०
	५	मुक्खो अणंतजिणस्स	उ	१०
	५	मुक्खो अजियजिणस्स	उ	१०
प	९	मु० सुमइजिणस्स	उ	१०
प	११	नाण सुमइजिणस्स	उ	२
प	१३	जम्मो महावीरस्स	उ	१
प	१५	नाण पउमप्पहस्स	उ	२

७ मास	वैशाखवदि			
प	१	मुक्खो कुंथुनाहस्स	उ	१०
प	२	मुक्खो सीयलजिणस्स	उ	१०
प	५	दिक्खा कुंथुनाहस्स	उ	२
प	६	चवण सीयलजिणस्स	उ	१
प	१०	मुक्खो नमिजिणस्स	उ	१०
प	१३	जम्मो अणंतजिणस्स	उ	१
पुणो १४	दिक्खा अणंतजिणस्स	उ	२
	१४	नाण अणंतजिणस्स	उ	२
	१४	जम्मो कुंथुजिणस्स	उ	१

		वैशाखसुदि		
प	४	चवणं अभिनंदनस्स	उ	१
प	७	चवण धम्मस्सजिनस्स	उ	१
मि	८	मुक्खो अभिनंदनस्स	उ	१०
	८	जम्मो सुमइजिणस्स	उ	१
प	९	दिक्खा सुमइ० "	उ	१
प	१०	नाण वीरजिणस्स	उ	२
प	१२	चवण विमलजिणस्स	उ	१
प	१३	चवण अजियजिणस्स	उ	१

८ मास		ज्येष्ठवदि		
प	६	चवण सेयसस्स	उ	१
प	८	जम्मो मुणिसुव्वय	उ	१
प	९	मुक्खो मुणिसुव्वय	उ	१०
मि	१३	जम्मो संतिना०	उ	१
	१३	मुक्खो संतिना०	उ	१०
प	१४	दिक्खा संतिना०	उ	२

		ज्येष्ठसुदि		
प	५	मुक्खो धम्मनाहस्स	उ	१०
प	९	चवण वासुपुज्जस्स	उ	१
प	१२	जम्मो सुपासस्स	उ	१
प	१३	दिक्खा सुपासस्स	उ	२

९ मास		आषाढवदि		
प	४	चवण रिसहस्स	उ	१
प	७	मुक्खो विमलस्स	उ	१०
प	९	दिक्खा नमिनाहस्स	उ	२

		आषाढसुदि		
प	६	चवण वीरजिणस्स	उ	१
प	८	मुक्खो नेमिजिणस्स	उ	१०
प	१४	मुक्खो वासुपुज्जस्स	उ	२०

१० मास		श्रावणवदि		
प	३	मुक्खो सेयसस्स	उ	१०
प	७	चवण अणतस्स	उ	१
प	८	जम्मो नमिनाहस्स	उ	१
प	९	चवण कुंथुनाहस्स	उ	१

		श्रावणसुदि		
प	२	चवण सुमति०	उ	१
प	५	जम्मो नेमि०	उ	१
प	६	दिक्खा नेमि०	उ	२
प	८	मुक्खो पास०	उ	१०
प	२५	च० मुनिसु०	उ	१

११ मास		भाद्रपदवदि		
प	७	चवण सतिस्स	उ	१
प	७	मु० चंदप्पभस्स	उ	१
प	८	चवण सुपासस्स	उ	१

प ९	भाद्रवासुदि सु० सुविधि	च १०
१२मास प ११ प १५	आश्विनवदि गा० गर्भोपहारस्य गा० नेमिविमस्य	च ३ च १
प १५	आश्विनसुदि चवन नमिनाहस्य	च १

वेदिनाम् ॥ ६ ॥ चन्द्रस्य अयन हानिवृद्धिभिस्तद्भव तचान्द्रायण । यव-वन्मध्य स्थूलमाद्यन्तहीन मध्य यस्य तद्यवमध्यं । वज्रवन्मध्य सूक्ष्म-माद्यन्तस्थूल मध्य यस्य तद्वज्रमध्य । अत्र स्थूलहीनते दत्तिग्रासपद्धु स्वस्तोकस्वप्रसिद्धे । पूर्वं यवमध्यचान्द्रायणे शुक्ले प्रतिपदमारभ्य एकै-कग्रासवृत्तिवृद्ध्या पूर्णिमायावत्पञ्चदशसङ्ख्ये कवलदत्ती जायेते आद्य-यत्योः । ततः कृष्णप्रतिपदमारभ्यैकैकहान्या यावदमावास्या आद्यय-त्योरेकैकग्रासदत्ती जायेते । इति यवमध्यचान्द्रायण ॥ वज्रमध्ये तु कृष्णप्रतिपदमारभ्य पञ्चदशसङ्ख्यग्रासदत्तिभ्यामेकैकहान्या आद्ययत्यो-रमावास्यामेकैकग्रासदत्ती जायेते । ततः शुक्लप्रतिपदमारभ्यैकैकग्रासद-

	यवमध्यचान्द्रायणतपः शुक्लपक्षेवृद्धिः															यवमध्यचान्द्रायणतप कृष्णपक्षेहानिः।															
शुक्ल तिथि	१ क	२ क	३ क	४ क	५ क	६ क	७ क	८ क	९ क	१० क	११ क	१२ क	१३ क	१४ क	१५ क	१५ क	१४ क	१३ क	१२ क	११ क	१० क	९ क	८ क	७ क	६ क	५ क	४ क	३ क	२ क	१ क	कृष्णपक्षः
	वज्रमध्यचान्द्रायणतपः कृष्णपक्षेहानिः															वज्रमध्यचान्द्रायणतपः शुक्लपक्षेवृद्धिः															
कृष्ण तिथि	१५ क	१४ क	१३ क	१२ क	११ क	१० क	९ क	८ क	७ क	६ क	५ क	४ क	३ क	२ क	१ क	१ क	२ क	३ क	४ क	५ क	६ क	७ क	८ क	९ क	१० क	११ क	१२ क	१३ क	१४ क	१५ क	शुक्लपक्षः

त्तिवृद्ध्या आद्यपत्यो पूर्णिमां यावत्पञ्चदशग्रासवृत्ती भवतः । एवं वज्रमध्यचान्द्रायणमपि मासेन पूर्यते । यन्त्रन्यासः । एवं मासद्वयं पूरयित्वा उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिना स्नात्रं विधाय पङ्क्तिकृतिनैवेद्यसहितं रूप्यमयं चन्द्रं सुवर्णमयं वज्रं सुवर्णमयांश्च षष्टिकावत्कवलसंख्यया मोदकाश्चाशीत्यधिकचतु:शतसंख्यानि ४८० जिनप्रतिमाग्रे ढौकयेत् । साधुभ्यो वस्त्रान्नपात्रदानं संघपूजा च । एतत्फलं सर्वपापापगमः पुण्यवृद्धिश्च । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं द्विविधं चान्द्रायणतपः ॥ ९ ॥ ॥ अथ वर्धमानतपः । ऋषभादेर्जिनसंख्यावृद्ध्या

६ वर्धमानतपदिन ६२५ अथैकैक जिनप्रति संख्यादि ६२५ आगाढंदिन २५

ऋषभ	अ	सं	अ	सु	प	सु	चं	सु	शी	श्रे	वा	वि	अ	ध	शां	कुं	अ	म	मु	न	ने	पा	वर्ध
१ प	२ प	३ प	४ प	५ प	६ प	७ प	८ प	९ प	१० प	११ प	१२ प	१३ प	१४ प	१५ प	१६ प	१७ प	१८ प	१९ प	२० प	२१ प	२२ प	२३ प	२४ प
वर्ध	पा	ने	न	मु	म	अ	कु	शां	ध	अ	वि	वा	श्रे	शी	सु	च	सु	प	सु	अ	सं	अ	ऋ
१ प	२ प	३ प	४ प	५ प	६ प	७ प	८ प	९ प	१० प	११ प	१२ प	१३ प	१४ प	१५ प	१६ प	१७ प	१८ प	१९ प	२० प	२१ प	२२ प	२३ प	२४ प
ऋष	अ	सं	अ	सु	प	सु	च	सु	शी	श्रे	वा	वि	अ	ध	शां	कु	अ	म	मु	न	ने	पा	वर्ध
२५ प	२५ प	२५ प	२५ प	२५ प	२५ प	२५ प	२५ प	२५ प	२५ प	२५ प	२५ प	२५ प	२५ प	२५ प	२५ प	२५ प	२५ प	२५ प	२५ प	२५ प	२५ प	२५ प	२५ प

प ९	भाद्रवासुदि मु० सुविधि	द १०
१२मास प ११ प १५	आश्विनवदि मा० गर्भापहारस्स मा० नेमिनिष्क्रमस्स	द ३ द ३
प १५	आश्विनसुदि चवर्म नमिनाहस्स	द १

देहिनाम् ॥ ६ ॥ चन्द्रस्य अयन हानिवृद्धिभिस्तद्रव तचान्द्रायण । यव-
वन्मध्य स्थूलमाद्यन्तहीन मध्य यस्य तद्यवमध्यं । वज्रवन्मध्य सूक्ष्म-
माद्यन्तस्थूल मध्य यस्य तद्वज्रमध्य । अत्र स्थूलहीनते वृत्तिग्रासयुक्त
स्वस्तोकस्वप्रतिपदे । पूर्वं यवमध्यचान्द्रायणे शुक्ले प्रतिपदमारभ्य एके-
कग्रासवृत्तिवृद्ध्या पूर्णिमांयावत्पञ्चदशसंख्ये कवलवृत्ती जायेते आद्य-
यत्योः । ततः कृष्णप्रतिपदमारभ्यैकैकहान्या यावदमावास्या आद्यप-
त्योरेकैकग्रासवृत्ती जायेते । इति यवमध्यचान्द्रायण ॥ वज्रमध्ये तु
कृष्णप्रतिपदमारभ्य पञ्चदशसंख्यग्रासवृत्तिभ्यामेकैकहान्या आद्ययो-
रमावास्यामेकैकग्रासवृत्ती जायेते । ततः शुक्लप्रतिपदमारभ्यैकैकग्रासद-

	यवमध्यचान्द्रायणतपः शुक्लपक्षेवृद्धिः															यवमध्यचान्द्रायणतपः कृष्णपक्षेहानिः															
शुक्ल तिथि	१ क	२ क	३ क	४ क	५ क	६ क	७ क	८ क	९ क	१० क	११ क	१२ क	१३ क	१४ क	१५ क	१५ क	१४ क	१३ क	१२ क	११ क	१० क	९ क	८ क	७ क	६ क	५ क	४ क	३ क	२ क	१ क	कृष्णपक्षः
	वज्रमध्यचान्द्रायणतपः कृष्णपक्षेहानिः															वज्रमध्यचान्द्रायणतपः शुक्लपक्षेवृद्धिः															
कृष्ण तिथि	१५ क	१४ क	१३ क	१२ क	११ क	१० क	९ क	८ क	७ क	६ क	५ क	४ क	३ क	२ क	१ क	१ क	२ क	३ क	४ क	५ क	६ क	७ क	८ क	९ क	१० क	११ क	१२ क	१३ क	१४ क	१५ क	शुक्लपक्ष

तावन्ति चैकभक्तानि । वीरादेरप्येव चलमान वर्धमानतप ॥ १ ॥ अथवैकैकमर्हन्त प्रत्येकाशनकानि च । पश्च
विंशतिसख्यानि षट्शतार्धेन पूर्यते ॥ २ ॥ वर्धते तद्वर्धमान । तत्र ऋषभनाथस्यैकमेकभक्त अजितस्य द्वे एव
क्रमेण यावच्छ्रीवर्धमानस्य चतुर्विंशतिः पुनर्चलमानरीत्या श्रीवर्धमानस्यैकभक्त पार्श्वनाथस्य द्वे यावदृप-
भस्य पश्चानुपूर्व्या पश्चविंशतिः इतिपरिवर्तनद्वायनैका रीतिः । अथवैकैक जिनप्रति पश्चविंशतिसख्यान्येक-
भक्तानि विधेयानि । इय द्वितीया रीतिः । रीतिद्वयमपि षट्शताद्यात्पश्चविंशत्युत्तरात् ६२५ समाप्यते ।
तपःकारिणा द्वयोर्मध्यादेका रीतिः षट्शतार्धेन पश्चविंशत्युत्तरेण समाप्या । यन्त्रकन्यास । उद्यापने चतु-
र्विंशतिजिनानां बृहत्स्नात्रविधिना स्नात्र चतुर्विंशतिसख्यपुष्पफलपकान्नजातिढौकन । सघवात्सल्य सघ
पूजा च । एतत्फल तीर्थकरनामकर्मबन्धः । इति श्राद्धकरणीयमागाढ वर्धमानतप ॥ ६ ॥ ॥ अथ परमभूषण-
तपः । द्वात्रिंशदाचाम्लैरेकभक्तैस्तदन्तरे । वासराणा चतुष्षष्ट्या तप. परमभूषण ॥१॥ परमाणि भूषणानि

७ परमभूषणतपः आगाढ दिनसख्या ६४

आं	ए	आं	प	आं	प	आं	प	आं	प	आं	प	आं	प	आं	प
आं	प	आं	प	आं	प	आं	प	आं	प	आं	प	आं	प	आं	प
आं	ए	आं	प	आं	प	आं	प	आं	प	आं	प	आं	प	आं	प
आं	प	आं	प	आं	प	आं	प	आं	प	आं	प	आं	प	आं	प

ज्ञानदर्शनचारित्रादीनि यस्मात्तत्परमभूषण । अत्रैकाशनैकान्तरितानि द्वात्रिंशदाचाम्लानि कुर्यात् । चतु-पष्टिदिनै पूर्यते । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिपूर्वकं जिनप्रतिमायां सुवर्णमयरत्नजटितसर्वाङ्गी-णाभरणदान द्वात्रिंशत्सख्यया सर्वपक्वान्नफलढौकन । एतत्फल परमसपद्गुणप्राप्तिः ॥ दीक्षातपसि चार्ह-

८ दीक्षातप अनागाढं दिन ७२

ऋ	अ	सं	अ	सु	प	सु	च	सु	सी	श्रे	वा	वि	अ	ध	शां	कु	अ	म	मु	न	ने	पा	वीर
उ ८	उ ८	उ ८	उ ८	उ ८	उ ८	उ ए	उ ए	उ ए	उ ए	उ ए	उ ए	उ ए	उ ए	उ ए	उ ए	उ ए	उ ए	उ ए	उ ए	उ ए	उ ए	उ ए	उ ए
२ १	२ १	२ २	१	२ १	२ १	२ १	२ १	२ १	२ १	१ १	२ १	२ १	२ १	२ १	२ १	२ १	१ १	२ १	१ १	१ १	१ १	१ १	२ १

द्भिर्यैव तपसा मत । जगृहे तत्तथा कार्यमेकान्तरितयुक्तितः ॥ १ ॥ तद्यथा । सुमइत्थ निच्चभत्तेण वासु-पुज्जो जिणो चउत्थेण । सो मल्लीवि अ अट्ठमेण सेसा उ छट्ठेण ॥ १ ॥ अर्हता दीक्षयानुकरणीय तपः दी-क्षानन्तर सुमतिर्नित्यभक्तेन दीक्षा जगृहे तत्रैकभक्त कार्य । वासुपूज्यो जिनोपि चतुर्थेन पार्श्वो मल्लि-रष्टमेन शेषा षष्ठेन एवमेकैकान्तरितैकभक्तैरुपवासा विधीयन्ते । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने एकभक्त बृहत्स्ना-त्रविधिना जिनस्नात्र अष्टप्रकारपूजा षड्विकृतिढौकन । एतत्फल विमलव्रताद्याप्तिः । इति यतिश्राद्धकरणीय-दीक्षातपः ॥ ८ ॥ ॥ अथ ज्ञानतपः । 'येन तीर्थकृता येन तपसा ज्ञानमाप्यते । तत्तत्तथा विधेय

९ केवलज्ञानतपः अनागाढ दिन ७५।९

ऋ		अ		सं		अ		सु		प		सु		चं		सु		शी		श्रे		वा		वि		अ		ध		शां		कु		अ		म		मु		न		ने		पा		वीर	
उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए
१	१	१	१	१	१	१	१	२	१	२	१	२	१	२	१	२	१	२	१	२	१	२	१	२	१	२	१	२	१	२	१	२	१	२	१	१	१	२	१	२	१	१	१	१	१	२	१

स्यादेकान्तरितभुक्तिः ॥ १ ॥' यथा । अट्ठमभत्तवसणे पासो सह मल्लिरिट्ठनेमीण । वासुपुज्जचउत्थेण छट्ठभत्तेण सेसाण ॥ १ ॥ ज्ञानेनोपलक्षित तपो ज्ञानतपः तत्र श्रीऋषभमल्लिनेमिपार्श्वानामष्टमेन वासुपूज्यस्य चतुर्थेन शेषाणां षष्ठेन एव मनुष्येणाप्येकान्तरितोपवासैकभक्तैः कार्यं । यन्त्रकन्यास. । उद्यापन दीक्षावत् । एतत्फल विशुद्धिज्ञानावाप्तिः । इति यतिश्राद्धकरणीयमनागाढ केवलज्ञानतपः ॥ ९ ॥ ॥ अथ निर्वाणतप. ।

१० निर्वाणतपः अनागाढ दिन ६५।२

ऋ		अ		सं		अ		सु		प		सु		चं		सु		शी		श्रे		वा		वि		अ		ध		शां		कु		अ		म		मु		न		ने		पा		वीर	
उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए
१	१	१०	१	१०	१	१०	१	१०	१	२	१	२	१	१०	२	१	१	२	१	२	१	२	१	१०	१	१०	१	१०	१	१०	१	१०	१	१०	१	१०	१	१०	१	२	१	१	१	१०	१	२	१

येन तीर्थकृता येन तपसा मुक्तिराप्यते । तत्तत्तथा विधेय स्यादेकान्तरितघ्रांसतः ॥१॥' यथा—निर्वाणभत-
फिरिया सा चउदसमेण पढमनाहस्स । सेसाण मासिएण वीरजिणंदस्स छट्टेण ॥ १ ॥ निर्वाणेनोपलक्षित
तप' प्रथमजिनेन्द्रस्य चतुर्दशमभक्तेन शेषाणा मासोपवासेन वीरस्य पष्ठेन एवमेकान्तरिकैकभक्तैर्विधेयानि ।
यक्षकन्यासः । उद्यापने बृहत्स्नात्रपूर्वं चतुर्विंशतिसख्यया सर्वं फलनैवेद्यपक्वान्नढौकन साध्वर्चेन सघपूजा
च । एतत्फल भवाष्टकान्तमोक्षप्राप्तिः । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढ निर्वाणतपः ॥ अत्र दीक्षाज्ञाननिर्वा-
णतपसा कल्याणकतपस्यप्यन्तर्भावोस्ति । परस्वेष विशेषः कल्याणकतपसा आगाढतया कल्याणकदिनाना
प्रत्याख्यानस्पर्शेन सपद्यते । एतानि यथायोगमनागाढतया तत्कृततपःसख्यया यथायोगेन सपद्यन्ते । एकस्मि-
न्दिने च्यवनादिकल्याणकद्वये एकैकस्य जिनस्य वा दिनद्वयस्य वा आराधन कृत्वा भोक्तव्य पारणक कर्त-
व्यमित्यर्थे नियमो नास्ति। पर दीक्षाज्ञाननिर्वाणकल्याणकत्रयेपि दिनत्रयस्याराधन कृत्वा ततः पारण विधेय।
एकस्याराधन कृत्वा न करणीय। एतानि तपास्येकान्तरोपवासैः कर्तव्यानि ॥ १० ॥ ॥ अथ ऊनोदर्यतपः ।
तच पञ्चविधमागमे । यथा । अप्पाहार १ अवड्ढा २ दुभाग ३ पत्ता ४ तहेव देसूणा ५ । अट्ठ ८ दुवालस १२
सोलस १६ चउवीस २४ तहिक्कतीसाय ३१ ॥ १ ॥ ऊनोदरस्य भाव ऊनोदर्यं १ । अथ यथासख्यसम्बन्धः ।
स यथा । एकादिभिरष्टान्तैः कवलैरल्पाहारा १ नवादिभिर्द्वादशान्तैः कवलैरपार्धा २ त्रयोदशादिभिः षोड-
शान्तैर्द्विभागा ३ सप्तदशादिभिश्चतुर्विंशत्यन्तैः प्राप्ता ४ पञ्चविंशत्यादिभिरेकत्रिंशदन्तैः किंचिदूना ५ । इय

९ केवलज्ञानतप अनागाढं दिन ७५९																																															
ऋ		अ		सं		अ		सु		प		सु		च		सु		शी		श्रे		वा		वि		अ		ध		शां		कु		अ		म		मु		न		ने		पा		वीर	
उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए
१	१	२	१	२	१	२	१	२	१	२	१	२	१	२	१	२	१	२	१	२	१	२	१	२	१	२	१	२	१	२	१	२	१	२	१	२	१	२	१	२	१	२	१	२	१	२	१

स्यादेकान्तरितपूसित ॥ १ ॥' यथा । अट्ठमभत्तवसणे पासो सह मल्लिरिट्ठनेमीण । वासुपुज्जचउत्थेण छट्टभत्तेण सेसाण ॥ १ ॥ ज्ञानेनोपलक्षितं तपो ज्ञानतप' तत्र श्रीऋषभमल्लिनेमिपार्श्वानामष्टमेन वासुपूज्यस्य चतुर्थेन शेषाणां षष्ठेन एव मनुष्येणाप्येकान्तरितोपवासैकभक्तैः कार्यं । यन्त्रकन्यासः । उद्यापनं दीक्षावत् । एतत्फलं विशुद्धिज्ञानावाप्तिः । इति यतिश्राद्धकरणीयमनागाढं केवलज्ञानतपः ॥ ९ ॥ ॥ अथ निर्वाणतपः ।

१० निर्वाणतप अनागाढं दिन ६४२																																															
ऋ		अ		सं		अ		सु		प		सु		च		सु		शी		श्रे		वा		वि		अ		ध		शां		कु		अ		म		मु		न		ने		पा		वीर	
उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए
१	२	१०	१	१०	१	१०	१	१	१	२	१	१	१	१	१	१०	१	१०	१	१०	१	१०	१	२	१	१	१	१०	१	१०	१	१०	१	१०	१	१०	१	१०	१	२	१	२	१	१०	१	२	१

शातिग्रासा उत्कृष्टा ५ । पञ्चदशाभिर्दिनैः पूर्यते । यन्त्रकन्यासः । एषा द्रव्योनोदरिका ॥ ॥ भाषोनोदारेका

११पुरुषस्तोनोदरिका तप आताव ग्रा०		अधम्यमध्यमो त्कृष्टे	क्षोकप्रवाहोनोद रितपः		स्त्रियमत्यूनोदर्यंसपः	आराव		अ म उ ग्रासः	स्त्रियो	क्षोकप्रभा होणोदरी
असा-हारा	११२।३।४। ५।६।७।८	अ ३। म २।३।४।५ उ ६।७।८	प्रथमदिने	कवछ ८	१।२।३।४।५।६।७	असा	अ १।२। म	३।४।५।६। ६।७	प्रथम दिने	कवछ ७
उपा र्धा	९।१०।११ १२	अ ९। म १०।११ उ १२	द्वितीयदिने	कव छ१२	८।९।१०।११	उपा	अ ८ म ९	उ० १०।११	द्वितीय दिने	कव छ११
द्विभा गा	१३।१४।१५ १६	अ१३। म १४।उ १५। १६	तृतीयदिने	कव छ१६	१२।१३।१४	द्विभा	अ १२ म १३	उ० १४	तृतीय दिने	कव छ१४
प्रासा	१७।१८।१९ २०।२१।२२ २३।२४	अ १७।१८ म१९।२० २१।२२ उ २३।२४	चतुर्थदिने	कव छ२४	१५।१६।१७।१८।१९ २०।२१	प्रासा	अ १५।१६	म१७।१८।१९ उ २०।२१	चतुर्थ दिने	कव छ२१
किंचि-दूना	२५।२६।२७ २८।२९।३० ३१	अ २५।२६। म २७। २८।२९ उ ३०।३१	पञ्चमदिने	कव छ३१	२२।२३।२४।२५। २६।२७	किंचि	अ २२।२३। २६।२७	म २४।२५ उ	पञ्चम दिने	कव छ२७

च पञ्चविधाप्यूनोदरिका प्रत्येकं त्रिभेदा भावनीया । सा यथा । एकादिभिः कवलैर्जघन्या द्व्यादिभिर्मध्यमा अष्टादिभिरुत्कृष्टा । एवं पञ्चविधापि तत्तद्भागकवलैस्त्रिविधा ज्ञेया । तत्राल्पाहारा एकग्रासेन जघन्या द्वित्रिचतुःपञ्चग्रासैर्मध्यमा षट्सप्ताष्टग्रासैरुत्कृष्टा १ । उपार्धा नवग्रासैर्जघन्या दशैकादशग्रासैर्मध्यमा द्वादशभिरुत्कृष्टा २ । द्विभागा त्रयोदशभिर्ग्रासैर्जघन्या चतुर्दशपञ्चदशभिर्मध्यमा षोडशभिरुत्कृष्टा ३ । प्राप्ता सप्तदशाष्टादशभिर्ग्रासैर्जघन्या एकोनविंशतिविंशत्येकविंशतिद्वाविंशतिभिर्मध्यमा त्रयोविंशतिचतुर्विंशतिभिरुत्कृष्टा ४ । किंचिदूना पञ्चविंशतिषड्विंशतिग्रासैर्जघन्या । सप्तविंशत्यष्टाविंशत्येकोनत्रिंशद्भिर्मध्यमा । त्रिंशदेकत्रिंशद्भिरुत्कृष्टा ५ । एवं द्वात्रिंशत्कवलसंख्यया पुरुषस्यैवमूनोदरिका पञ्चदशादिनैः पूर्यते । स्त्रियास्तु सप्तविंशतिकवलानुसारेण तत्तद्भागैः पञ्चविधाप्यूनोदरिका । सा यथा । एकादिसप्तान्तैरल्पाहारा १ । अष्टाद्येकादशान्तैरुपार्धा २ । द्वादशादिचतुर्दशान्तैर्द्विभागा ३ । पञ्चदशाद्येकविंशत्यन्तैः प्राप्ता ४ । द्वाविंशत्यादिसप्तविंशत्यन्तैः किंचिदूना ५ । एभिरपि जघन्यमध्यमोत्तमभागैः प्रत्येकं त्रिधा । यथा । अल्पाहारा एकद्विग्रासा जघन्या त्रिचतुःपञ्चग्रासा मध्यमा षट्सप्तग्रासा उत्कृष्टा १ । उपार्धा अष्टग्रासा जघन्या नवग्रासा मध्यमा दशैकादशग्रासा उत्कृष्टा २ । द्विभागा द्वादशग्रासैर्जघन्या त्रयोदशभिर्मध्यमा चतुर्दशभिरुत्कृष्टा ३ । प्राप्ता पञ्चदशषोडशभिर्ग्रासैर्जघन्या सप्तदशाष्टादशैकोनविंशतिग्रासैर्मध्यमा विंशत्येकविंशतिग्रासा उत्कृष्टा ४ । किंचिदूना द्वाविंशतित्रयोविंशतिग्रासा जघन्या चतुर्विंशतिपञ्चविंशतिग्रासा मध्यमा षड्विंशतिसप्तविं-

शतिभासा उत्कृष्टा ५ । पञ्चदशभिर्दिनैः पूर्यते । यन्त्रकन्यासः । एषा द्रव्योनोदरिका ॥ ॥ भावोनोदरिका

११पुरुषस्रोनोदरिका तप आगार प्रा०		अघन्यमध्यमो त्कृष्टे	स्रोकप्रवाहोनोद रीतपः		स्त्रियमस्मृनोदर्यतपः	आगार		ज म उ प्रासः	स्त्रियां	स्रोकप्रवा होनोदरी
अल्पा- हारा	१।२।३।४। ५।६।७।८	ज १। म २।३।४।५ उ ६।७।८	प्रथमदिने	कवल ८	१।२।३।४।५।६।७	अल्पा	ज १।२। स	३।४।५।६। ६।७	प्रथम दिने	कवल ७
उपा र्धा	९।१०।११ १२	ज ९। म १०।११ उ १२	द्वितीयदिने	कव ल१२	८।९।१०।११	उपा	ज ८ म ९	उ० १०।११	द्वितीय दिने	कव ल११
द्विभा गा	१३।१४।१५ १६	ज१३। म १४।उ १५। १६	तृतीयदिने	कव ल१६	१२।१३।१४	द्विभा	ज १२ म १३	उ० १४	तृतीय दिने	कव ल१४
प्राप्ता	१७।१८।१९ २०।२१।२२ २३।२४	ज १७।१८ म१९।२० २१।२२ उ २३।२४	चतुर्थदिने	कव ल२४	१५।१६।१७।१८।१९ २०।२१	प्राप्ता	ज १५।१६	स१७।१८।१९ उ २०।२१	चतुर्थ दिने	कव ल२१
किंचि- दूना	२५।२६।२७ २८।२९।३० ३१	ज २५।२६। म २७। २८।२९ उ ३०।३१	पञ्चमदिने	कव ल३१	२२।२३।२४।२५। २६।२७	किंचि	ज २२।२३। २६।२७	म २४।२५ उ	पञ्चम दिने	कव ल२७

पुनरागमे यथा । कोहाईण निरोहो चाओ जिणवयणभावणाओ अ । भावेनोणोदरिआ पन्नत्ता वीयराएहिं ॥ १ ॥ लोकवाहोनोदरी पुन' प्रथमदिने ग्रासानामष्टक ८ द्वितीये दिने द्वादशक १२ तृतीये षोडशक १६ चतुर्थे चतुर्विंशतिक २४ पञ्चमे एकत्रिंशतिक ३१ स्त्रिया पुनः प्रथमदिने ग्रासाना सप्तक ७ द्वितीये एकादशक ११ तृतीये चतुर्दशक १४ चतुर्थे एकविंशतिक २१ पञ्चमे सप्तविंशतिक २७ पञ्चभिर्दिनै पूर्यते ॥ ज्ञानादित्रिकस्योनोदरिकाप्रमाणमागमोक्त यथा । नवचउसट्ठीपणवीससोलनवछसयसट्ठि तह सोल । चउसट्ठी-

१२ संलेखनातप आगार्द एतानि तपांसि यथोकैकान्तरितानि वर्षं १२
वर्षे ४ यावत् उ १। प । उ १। प । उ १। प । उ ५ प । उ १। प उ १५।प।उ १०प।पूरणीयो
वर्षे ४ यावत् प २ नि । उ १ नि । उ ३ नि । उ ५ नि । प १। नि । उ १५ नि । उ १०नि
वर्षे २ यावत् उ २ नि । आं । नि । इत्यादिपूरणीया
मास ६। यावत् उ १ आं । उ १। आं । उ १ आं । पूरणीया
मास ६ यावत् उ ४ आं । उ ३। आं । पूरणीया
वर्षे १ यावत् । मासास्क्रमि कर्तव्यानि

चउसट्ठी तीसा चउसयअसीअहिआ ॥ १ ॥ अडयालइक्कवण्णा छसयाअडसमहिया पच । नाणतिगाई ऊणोदर तु तघदिणपमाणमिण ॥ २ ॥ उद्यापने जिनस्याष्टविधपूजा सघवात्सल्य सघपूजा च । एतत्फल विशिष्टभोगमोक्षप्राप्तिः । इति श्रीपतिश्राद्धकरणीयमागाढमौनोदर्यतपः ॥ ११ ॥ ॥ अथ सलेखनतपः । चत्तारि विचित्ताइ विगइनिजूहियाइ चत्तारि । सवच्छराइ दुन्नि उ एगतरिय च आयाम ॥ १ ॥ नाइविगिट्ठो

अ तवो छम्मासे परिमिय तु आयामं। अवरे वि अद्धमासे होइ विगिट्ठ तवोकम्म ॥ २ ॥ वास कोडीसहिय आयामाय तु आणुपुव्वीए । एसो बारसवरिसाइ होइ सलेहणाइ तवो ॥ ३ ॥ सलिखितसर्वभावकृत

१६ सर्वसंख्याश्रीमहावीरतपः अनागाढ							
उप	१०८०	उप	६०	उप	१२०	उप	१६
"	३६०	"	६०	"	१२०	"	१
"	४५	"	६०	"	१२०		
"	४५	"	९०	"	१२०		
"	७५	"	९०	"	१८०		
"	७५	"	११०	"	१०५	एवं दिन ४५	
"	६०	"	१२०	"	४५८	१५ वर्ष १२	
"	६०	"	१२०	"	३६	मास ६ दिन	
"	६०	"	१२०	"	३४९	१५ एकान्तरेः पूर्वसे इति	

७२	पक्ष पक्ष
१२	मास पक्ष
२	मास १॥
२	मास २॥
६	मास २
२	मास ३
२२९	छठ
९	मास ४
१२	अठम
१	मास ६
१	मास ६ ऊ ५
१६	प्रतिमा
१	भद्रादिम
३४९	पारणासर्व
	संख्या तपः
	१२ वर्ष
	६॥ मास

पाप विशोषयतीति सलेखना। एतद्व्याख्यान यतिधर्मान्त्याधिकारादवसेय। एतत्फल सद्गतिः। यन्त्रन्यासः ॥ इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढ सलेखनातपः ॥ १२ ॥ ॥ अथ सर्वसंख्याश्रीमहावीरतपः । महावीरेण कृत तपो महावीरतपः । तथेव । नवकिरचाउम्मासे छक्किरदोमासिए उवासी अ । बारस य मासिआई बावत्तरिअद्धमासाइ ॥ १ ॥ इक्क किर छम्मास दो किर तेमासिए उवासीय। अड्ढाइज्जाइ दुवे दो चेव दुविड्ढमासाई ॥ २ ॥ भद्द च महाभद्द पडिम

तत्तो अ सवओ भव । वोषसारिवसेव य विवसे ठासी भ अणुयद्द ॥ ३ ॥ गोअरमभिग्गहजुअ खमणं छम्मासिय च कासी य । पचविवसेहिं ऊण अववहिओ वच्छनयरीऐ ॥ ४ ॥ दसदोअकिरमहप्पा ठाइमुणी- एगराइअ पडिमा । अट्ठमभत्तेण जई इक्कि चरमरयणीयं ॥ ५ ॥ दो चेव य छट्ठसए अउणातीसे उवासिओ भयवं । कायाइ निचभत्त चउत्थभत्तं च से आसि ॥ ६ ॥ तिण्णिसए दिवसाण अउणापण्णे उ पारणा- कालो । उक्कुडुअरिसिज्जमाण पि अ पडिमाण सए बहुए ॥ ७ ॥ सवपि तवोकम्म अप्पाणय आसि वीरना- हस्स । पव्वज्जाए दिवसे पढमे खित्तमि सवमिण ॥ ८ ॥ बारस चेव य वासा मासा छचेव अद्धमासो अ । वीरवरस्स भगवओ एसो छउमत्थपरियाओ ॥ ९ ॥ बावत्तरिअद्धमासा बारमासिअ दुविहुय दोअढाइ य छव्विमासा दुति नवचउमासि अ, दो छम्मासा पचदिनऊण छठदोस यगुणतीस य बारठम पारणाए तिसय एगुणपचास य इह सिवट्ठ सोल पडिमा दिवस वयदिवसेण सिउ मेलविओ पक्खहिअसट्ठबारस वरिस अति वीरकेवलिलहिओ ॥ १ ॥ भगवान् श्रीमहावीरो द्वासप्ततिपक्षक्षपणानि द्वादशमासक्षपणानि द्वे सार्ध- मासक्षपणे द्वे सार्धद्विमासक्षपणे षट् द्विमासक्षपणानि द्वे त्रिमासक्षपणे नव चतुर्मासक्षपणानि एक षण्मा- सक्षपण द्वितीय च षण्मासक्षपण पञ्चदिवसोनं कौशाम्ब्यां एकोनत्रिंशदधिक षट्शतद्वय द्वादशाष्टमानि एकोनपञ्चाशदधिक पारणादिनशतत्रय षोडश प्रतिमादिनानि व्रतग्रहण दिवस च अकार्षीत् । एवं द्वाद- शवर्षाणि अपोवधापक्षा श्रीमहावीरस्य छद्मस्थे तपांसि । एतानि यथाशक्ति यथाम्नायितोपवासैः कार्यी-

पानि । पञ्चकल्यासः । उद्यापने श्रीमहावीरस्य बृहत्स्नात्रविधिना स्नात्र पाड्कूातफलढाकन सघवात्सल्य सघपूजा च । सर्वतपसोऽशक्तिस्वे एकमपि किंचित्तपः स्वशक्तिकालानुसारेण विधीयते । उद्यापन च पूर्ववत् । एतत्फल तीर्थंकरनामकर्मबन्धः । इति यतिश्राद्धकरणीयमनागाढ सर्वसख्याश्रीमहावीरतपः ॥ १३ ॥
॥ अथ कनकावलीतप' । तपसः कनकावल्याः काहलादाडिमे अपि । लता च पदक चान्यलता दाडिमकाहले ॥ १ ॥ एक १ द्वि २ त्र्यु ३ पवासतः प्रगुणित सपूरिते काहले तत्राष्टाष्टमितैश्च षष्ठकरणैस्सपादयेद्दाडिमे । एकाद्यैः खलु षोडशान्तगणितै' श्रेणी उभे युक्तितः षष्ठैस्तैः कनकावलौ किल चतुस्त्रिंशन्मितैर्नायकः

काहली			२	२	२	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	
पा	पा	पा	२		२	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	
१	२	३	२	२	२																	
१४ । ६० कनकावलीतपसि दिन २८४ पारणकदिन ८८ आगाढ																						
१	२	३	२	२	२	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	
उ	उ	उ	२		२																	
काहर्लाक			२	२	२	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	पारणांसरित

			पा			पा			
				२	२				
			२	२	२	२			
		२	२	२	२	२	२		
२	२	२	२	२	२	२	२	२	२
		२	२	२	२	२	२		
			२	२	३	३			
				२	२				
			पा			पा ~			

तत्तो अ सवओ भद्द । दोचत्तारिदसेव य दिवसे ठासी अ अणुबद्ध ॥ ३ ॥ गोअरमभिग्गहजुअं खमणं छम्मासियं च कासी य । पंचदिवसेहिं ऊणं अव्वहिओ वच्छनयरीए ॥ ४ ॥ दसदोअकिरमहप्पा ठाइमुणी-एगराइअं पडिमा । अट्ठमभत्तेण जई इक्किक्क चरमरयणीयं ॥ ५ ॥ दो चेव य छट्ठसए अउणातीसे उवासिओ भयवं । कयाइ निच्चभत्तं चउत्थभत्तं च से आसि ॥ ६ ॥ तिण्णिसए दिवसाण अउणापण्णे उ पारणा-कालो । उक्कुडुअनिसिज्जाण पि अ पडिमाण सए बहुए ॥ ७ ॥ सव्वं पि तवोकम्मं अप्पाणय आसि वीरना-हस्स । पव्वज्जाए दिवसे पढमे खित्तंमि सव्वमिण ॥ ८ ॥ बारस चेव य वासा मासा छच्चेव अद्धमासो अ । वीरवरस्स भगवओ एसो छउमत्थपरियाओ ॥ ९ ॥ बावत्तरिअद्धमासा बारमासिअ दुद्दिवहुय दोअहाइ य छद्दिमासा दुति नवचउमासि अ दो छम्मासा पंचदिनऊण छठदोस यगुणतीस य बारठम पारणाय तिसय एगुणपचास य इह खिवसु सोल पडिमा दिवस वयदिवसेण सिउ मेलविओ पक्खहिअसट्ठबारस वरिस-अंति वीरकेवलिलद्धिओ ॥ १ ॥ भगवान् श्रीमहावीरो द्वासप्ततिपक्षक्षपणानि द्वादशमासक्षपणानि द्वे सार्ध-मासक्षपणे द्वे सार्धद्विमासक्षपणे षट् द्विमासक्षपणानि द्वे त्रिमासक्षपणे नव चतुर्मासक्षपणानि एकं षण्मास-क्षपणं द्वितीयं च षण्मासक्षपणं पञ्चदिवसोनं कौशाम्ब्यां एकोनत्रिंशदधिक षट्शतद्वय द्वादशाष्टमानि एकोनपञ्चाशदधिक पारणादिनशतत्रयं षोडश प्रतिमादिनानि व्रतग्रहण दिवसं च अकार्षीत् । एवं द्वाद-शवर्षाणि तपोधनवता श्रीमहावीरस्य छद्मस्थत्वे तपांसि । एतानि यथाशक्ति यथाम्नायितोपवासैः [illegible]

वलीतपः । मुक्तावल्या चतुर्थादिषोडशान्तावलीद्वय । पूर्वानुपूर्व्यापश्चानुपूर्व्याज्ञेय यथाक्रम ॥१॥ एकद्व्येकगुणे-कषेदवसुधापाणैकषड्भूमितिः ससैकाष्टमहीनवैकदशभिर्भूरुद्रभूमानुभिः । भूविश्वेशशिमन्विलातिथिवरा-विद्याश्रुरीभिर्मतैरेतद्व्युत्क्रमणोपवासगणितैर्मुक्तावली जायते ॥२॥ तपस्विना कण्ठाभरणत्वे निर्मला मुक्ता-वलीव मुक्तावली । तत्र पूर्वं चतुर्थं तपःपारणकं । पुनः षष्ठ कृत्वा पारणक पुनश्च अष्टम कृत्वा पारणक पुनश्चतुर्थ कृत्वा पारणक पुनर्दशम पुनः पारणक । पुनश्चतुर्थ पुनः पारणक पुनर्द्वादशक पुनः पारणक पुनश्चतुर्थ पुनः पारणक पुनश्चतुर्दशमक पुनः पारणक पुनश्चतुर्थ पुनः पारणक पुनः ससोपवासाः पारणक पुनश्चतुर्थं पुन. पारणक पुनरष्टोपवासाः पुनः पारणक पुनश्चतुर्थं पुनः पारणक पुनर्नवोपवासाः पुनः पारणक पुनश्चतुर्थं पुनः पारणक पुनर्दशोपवासाः पुनः पारणक पुनश्चतुर्थं पुन. पारणक पुनरेकादश उपवासाः पुनः पारणक पुनश्चतुर्थं पुनः पारणक पुनर्द्वादशोपवासाः पुनः पारणक पुनश्चतुर्थं पुनः पारणक पुनस्त्रयोदशोपवासाः पुनः पारणक पुन-

पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	•
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	•

५।१५ मुक्तावलीतपः दिन ३०० पार दि ६० आ० सर्वदिनसंख्या ३६० ० ७७

१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	०
पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	•

एवं द्वितीयदाडिमकस्मादष्टमानि विधेयानि । पुनर्द्विश्चिरेकोपवासैः पूर्ववत् द्वितीयदाडिमकाद्यष्टिका पूर्णा इति तपोदिनानि चतुःशतानि चतुस्त्रिंशदधिकानि ४३४

॥ २ ॥ तपस्विना हृदयभूषणकारित्वात्कनकावली। तस्या प्रथम चतुर्थ कृत्वा पारण ततः षष्ठ कृत्वा पारण तत अष्टम कृत्वा पारण इत्येका काहलिका पूर्यते। ततोष्टौ षष्ठानि कुर्यात्। इत्येक दाडिमक पूर्यते। तत एकमुपवास कृत्वा पारयेत्। ततो द्वावुपवासौ कृत्वा पारयेत् ततस्त्रीन् ततश्चतुरः पञ्च षट् सप्त अष्टौ नव दश एकादश द्वादश त्रयोदश चतुर्दश पञ्चदश षोडशोपवासान् क्रमेण कृत्वा पारयेत्। इत्येका लता पूर्यते। ततश्चतुस्त्रिंशत्यष्ठानि विदध्यात्। एतावता पदक पूर्यते। ततः षोडशोपवासान्कृत्वा पारयेत्। ततः पञ्चदशचतुर्दशत्रयोदशद्वादशएकादशदशनवअष्टसप्तषट्पञ्चचतुरस्त्रीन्द्वौएक उपवासान्कृत्वा पारयेत् इत्येव द्वितीया लता पूर्यते। ततोष्टौ षष्ठानि विदध्यात्। इति द्वितीय दाडिमक पूर्यते। ततोऽष्टम ततः षष्ठ ततश्चतुर्थं कुर्यात्। इति द्वितीया काहलिका पूर्यते॥ एककाहलिकादाडिमकलतासमासौ पदक कृत्वा तत प्रतिलोमगत्या लतादाडिमककाहला विधीयन्ते। एते चोपवासा, चतुर्थाष्टमषष्ठाद्याअपि उक्तमासपारणकाः निरन्तरा एव विधेयाः। एतन्मध्ये पारणका अष्टाशीतिः उपवासाश्चतुरशीत्युत्तराणि त्रीणि शतानि सर्वाग्रेण एकोनवर्षेण त्रिभिर्मासैः द्वाविंशत्यादिनै, पूर्यते। एतन्मध्ये पारणक चतुर्धा सर्वकामिताहारैर्वा निर्विकृतिकेन वा अलेपद्रव्येण वा आचाम्लेन वा। यत्रकन्यास। उद्यापने उपवाससंख्यया सुवर्णटकावलिमालया बृहत्स्नात्रविधिं विधाय प्रतिमाकण्ठ भूषयेत्। चक्रिकृतिढौकन यतिभ्यो वस्त्रान्नपात्रदान संघवात्सल्य संघपूजा च। एतत्फल स्वर्गभोगमोक्षप्राप्तिः। इति श्राद्धकरणीयमागार कनकावलीतपः॥ १४ ॥ ॥ अथ मुक्ता-

वलीतपः । मुक्तावल्या चतुर्थादिषोडशान्तावलीद्वय । पूर्वानुपूर्व्या पश्चानुपूर्व्या ज्ञेय यथाक्रम ॥१॥ एकद्व्येकगुणे-कवेदवसुधावाणैकषड्भूमिति' ससैकाष्टमहीनवैकदशभिर्भूरुद्रभूमानुभिः । भूविश्वेशशिमन्विलातिथिधरा-विश्वाशुरीभिर्मतैरेतद्युत्क्रमणोपवासगणितैर्मुक्तावली जायते ॥२॥ तपस्विना कण्ठाभरणत्वे निर्मला मुक्ता-वलीव मुक्तावली । तत्र पूर्वं चतुर्थं तपःपारणक। पुनः षष्ठ कृत्वा पारणक पुनश्चतुर्थं कृत्वा पारणक पुनश्च अष्टमं कृत्वा पारणक पुनश्चतुर्थं कृत्वा पारणक पुनर्दशम पुनः पारणक। पुनश्चतुर्थं पुनः पारणक पुनर्द्वादशक पुनः पारणक पुनश्चतुर्थं पुनः पारणक पुनश्चतुर्दशमक पुनः पारणक पुनश्चतुर्थं पुनः पारणक पुनः ससोपवासाः पारणक पुनश्चतुर्थं पुन. पारणक पुनरष्टोपवासा. पुनः पारणक पुनश्चतुर्थं पुनः पारणक पुनर्नवोपवासाः पुनः पारणक पुनश्चतुर्थं पुनः पारणक पुनर्दशोपवासाः पुनः पारणक पुनश्चतुर्थं पुन. पारणकं पुनरेकादश उपवासाः पुनः पारणक पुनश्चतुर्थं पुनः पारणक पुनर्द्वादशोपवासाः पुनः पारणक पुनश्चतुर्थं पुनः पारणक पुनस्त्रयोदशोपवासाः पुनः पारणक पुन-

पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	०
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	०
४।१५ मुक्तावलीतपः दिन ३०० पार दि ६० आ० सर्वदिनसंख्या ३६०																० ७७
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	०
उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	०

यत्र द्वितीयादिषोडशान्तानि विधेयानि । पुनर्द्विषोडशैकोपवासैः पूर्ववत् द्वितीयादिषोडशान्तिका पूर्णा इति तपोदिनानि षट्शतानि षट्त्रिंशदधिकानि ४१७

श्चतुर्थं पुनः पारणकं पुनश्चतुर्दशोपवासाः पुनः पारणकं पुनश्चतुर्थं पुनः पारणकं पुनः पञ्चदशोपवासाः पुनः पारणकं पुनश्चतुर्थं पुनः पारणकं पुनः षोडशोपवासाः पुनः पारणकं । एतदेव प्रतिलोमगत्या द्वितीयश्रेण्यां क्रियते । यथा षोडशोपवासाः पारणकं पुनश्चतुर्थं पुनः पारणकं पुनः पञ्चदशोपवासाः पुनः पारणकं इत्यादि यावच्चतुर्थं पुनः पारणकं । इति मुक्तावलीतपोऽत्र विधिपूर्वकं जिनप्रतिमायाः स्थूलमुक्तावलीरोपणं संघवात्सल्यं संघपूजा च । एतत्फलं विविधगुणसंतानावाप्तिः । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं मुक्तावलीतपः ॥१५॥

॥ अथ रत्नावलीतपः । काहलिका दाडिमकं लता तरल एव च । अन्या लता दाडिमकं काहली चेति च क्रमात् ॥ १ ॥ एकद्वित्र्युपवासैः स्तः काहल्यौ दाडिमे पुनः । तरलश्चाष्टममथो रत्नावल्यां तले न्यसेत् ॥ २ ॥

पा	पा	पा	१	१	१	१	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	क्रमा २
३	२	१	१ / १	१ / १	१ / १	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	

काहलादाडिमौ ॥ १६ ॥ रत्नावलीतपसि दिन ४३४ पारणक ८८ आगाढं

			१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	
	—	— —	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	क्रमा १

				१	१				
			१	१	१	१			
		१	१	१	१	१	१		
१	१	१	१	१	१	१	१	१	१
		१	१	१	१	१	१		
			१	१	१	१			
				१	१				पदकं

एकद्विन्त्र्युपवासतो ध्रुम इमे सपादिते काहले अष्टाष्टाष्टमसपदा विरचयेत् युक्त्या पुनर्दाडिमे । एकाद्यैः खलु षोडशान्तगणितैः श्रेणीद्वय च क्रमात् पूर्यं स्यात्तरलोऽष्टमैरपि चतुस्त्रिंशन्मितैर्निर्मलैः ॥ ३ ॥ रत्नानां गुणमयानामावली रत्नावली । तत्र प्रथमकाहलिकायां एक उपवासः ततः पारणक द्वौ उपवासौ पारणक त्रय उपवासाः पारणक । ततो दाडिमके अष्टाष्टमानि कुर्यात् । ततो लतायां एक उपवासः पारणक द्वौ उपवासौ पारणक एव क्रमेण पारणकान्तरिताः षोडशपर्यन्ता निरन्तरा उपवासाः । ततः पदके चतुस्त्रिंशदष्टमानि ततो विलोमतया षोडशाद्येकान्त उपवासाः पारणान्तरिता निरन्तराः इति द्वितीया लता पूर्यते । पारणक दिनानि अष्टाशीतिः ८८ । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिपूर्वक बहुमूल्यनिर्भासनिर्मलनानाप्रकार-रत्नजातिमयी रत्नमाला जिनप्रतिमाकण्ठे समारोप्या सघवात्सल्य सघपूजा च । एतत्फल विविधसतानल-क्ष्मीप्राप्ति । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढ रत्नावलीतपः ॥१६॥ ॥ अथ लघुसिंहनिःक्रीडिततपः । गच्छन्सिंहो यथा नित्य पश्चाद्भागं विलोकयेत् । सिंहनिःक्रीडिताख्य च तथा तप उदाहृत ॥ १ ॥ एकद्व्येकत्रियुग्मैर्युगगुणविशिखैर्वेदषट्पञ्चसाश्वैः षट्कुम्भ्यश्वैर्निधानाष्टनिधिहयगजैः षट्हयैः पञ्चषड्भिः । वेदैर्बाणैर्युगद्वित्रिशशिभुजकुभिश्चोपवासैश्च मध्ये कुर्वाणानां समन्तादशनमिति तपः सिंहनिःक्रीडित स्यात् ॥ २ ॥ सिंहवन्निःक्रीडित पश्चादवलोकन तथैव तपसा परिवृत्त्योपवासकरण सिंहनिःक्रीडित । तत्र प्रथममेकोपवासः पुनः पारणक द्वौ उपवासौ पारणक पुनरेकोपवासः पारणक त्रय उपवासाः पारणक द्वौ उपवासौ पारणक चत्वार

चतुर्थं पुन' पारणक पुनश्चतुर्दशोपवासा' पुनः 'पारणक पुनश्चतुर्थं पुन' पारणकं पुनः पञ्चदशोपवासा' पुनः पारणक पुनश्चतुर्थं पुनः पारणक पुन' षोडशोपवासा' पुन' पारणक । एतदेव प्रतिलोमगत्या द्वितीयश्रेणपा क्रियते । यथा षोडशोपवासा' पारणक पुनश्चतुर्थं पुनः पारणक पुन' पञ्चदशोपवासा. पुनः पारणक इत्यादियावच्चतुर्थं पुन' पारणक । इति मुक्तावलीतपोऽत्र विधिपूर्वक जिनप्रतिमायाः स्थूलमुक्तावलीरोपण सघवात्सल्य सघपूजा च । एतत्फल विविधगुणसंतानावाप्तिः । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढ मुक्तावलीतपः ॥१५॥
॥ अथ रत्नावलीतपः । काहलिका दाडिमकं लता तरल एव च । अन्या लता दाडिमक काहली चेति च क्रमात् ॥ १ ॥ एकद्वित्र्युपवासैः स्तः काहल्यौ दाडिमे पुनः । तरलश्चाष्टमयो रत्नावल्या तले न्यसेत् ॥ २ ॥

पा	पा	पा	२	२	२	२	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	श्रा २
१	२	३	२ २	२ २	२ २	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	

काहलादाडिमौ ॥ १६ ॥ रत्नावलीतपसि दिन ४३४ पारणक ८८ आगाढं

	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६
श्रा १	च	च	च	च	च	च	च	च	च	च	च	च	च	च	च	च

					२	२				
				२	२	२	२			
			२	२	२	२	२	२		
	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२
			२	२	२	२	२	२		
				२	२	२	२			
पदक					२	२				

लजातिनैवेद्यढौकन सघवात्सल्य सघपूजा च । एतत्फल कर्मक्षयावासिः । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढ
लघुसिंहनिःक्रीडित तप. ॥ १७ ॥ ॥ अथ बृहत्सिंहनिःक्रीडित तपः । एकद्व्येकयुगपीटयोनियमलैर्वेदत्रिवी-
णाब्धिभि' षट्पञ्चाश्च रसाष्टसप्तनवभिर्नागैश्च विभन्दकैः । रुद्राशारविरुद्रविश्वविबुधैर्मातण्डमन्वन्वितैर्विश्वे-

१	पा
२	पा
१	पा
३	पा
२	पा
४	पा
३	पा
५	पा
४	पा
६	पा
५	पा
७	पा
६	पा
८	पा
७	पा
९	पा
८	पा
१०	पा
९	पा
११	पा
१०	पा
१२	पा
११	पा
१३	पा
१२	पा
१४	पा
१३	पा
१५	पा
१४	पा
१६	पा

१८ बृहत्सिंहनि क्रीडिततपोदिन ४९७ पारणकदिन ६१ सर्वदिन ५५७ आगाढ

उ	१
उ	२
उ	१
उ	३
उ	२
उ	४
उ	३
उ	५
उ	४
उ	६
उ	५
उ	७
उ	६
उ	८
उ	७
उ	९
उ	८
उ	१०
उ	९
उ	११
उ	१०
उ	१२
उ	११
उ	१३
उ	१२
उ	१४
उ	१३
उ	१५
उ	१४
उ	१६
०	३
पा	१५

देवतिथिप्रमाणमनुभिश्चाष्टिप्रतिथ्यान्विते ॥ १ ॥ कलामनुतिथित्रयोदशचतुर्दशाङ्कान्वितैस्त्रयोदशशिवाशु-
भिर्दशगिरीशनन्दैरपि । दशाष्टनवसप्तभिर्गजरसाश्च बाणै रसैश्चतुर्विशिखवह्निभिर्युगभुजत्रिभूर्वीन्दुभिः ॥२॥
उपवासैः क्रमात्कार्याः पारणा अन्तरान्तराः । सिंहनि क्रीडित नाम बृहत्सजायते तपः ॥ ३ ॥ अत्र बृहत्सिं-
हनि क्रीडिते एकोपवास' पारणक द्वौ उपवासौ पारणक एकोपवासः पारणक त्रय उपवासाः पारणक द्वौ
उपवासौ पारणक चत्वार उपवासाः पारणक त्रय उपवासाः पारणक पञ्चोपवासाः पारणक चत्वार उपवासाः

उ	•	उ	•	उ	•	उ	•	उ	•	उ	•	उ	•	उ	•	उ	•	•	•	उ	•	उ	•	उ	•	उ	•	उ	•	उ	•
१	पा	२	पा	१	पा	३	पा	२	पा	४	पा	३	पा	५	पा	४	पा	६	पा	५	पा	७	पा	६	पा	८	पा	७	पा	९	पा

१७ क्षुल्लसिंहनिष्क्रीडिततपोदिन १५४ पारणकदिन ३३ आगाढ । सर्वदिन १८७

१	पा	२	पा	१	पा	३	पा	२	पा	४	पा	३	पा	५	पा	४	पा	६	पा	५	पा	७	पा	६	पा	८	पा	७	पा	९	पा
उ	•	उ	•	उ	•	उ	•	उ	०	उ	•	उ	•	उ	•	उ	०	उ	•	उ	•	उ	०	उ	•	उ	०	उ	•	उ	•

उपवासा' पारणक त्रय उपवासा' पारणक पञ्च उपवासाः पारणक चत्वार उपवासाः पारणक षट् उपवासाः पारणकं पुन' पञ्चोपवासा' पारणक सप्तोपवासाः पारणक पुन' षडुपवासा. पारणक अष्टोपवासा. पारणक पुन' सप्तोपवासाः पारणक नव उपवासाः पारणक पुनरष्टोपवासाः पारणक एतावता गतिभङ्ग । पुनर्द्वितीया गतिर्विलोमतया यथा । नवोपवासाः पारणक सप्तोपवासाः पारणक अष्टोपवासा' पारणक षट् उपवासा. पारणक सप्तोपवासाः पारणक पञ्चोपवासाः पारणक षट् उपवासा' पारणक चत्वार उपवासाः पारणक पञ्चोपवासाः पवाणक त्रय उपवासाः पारणक चत्वार उपवासाः पारणक द्वौ उपवासौ पारणक त्रय उपवासा' पारणक एकोपवास' पारणक द्वौ उपवासौ पारणक एकोपवासः पारणक इति उपवासाश्चतुःपञ्चाशदुत्तर शत १५४ पारणकदिनानि त्रयस्त्रिंशत् । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिपूर्वक उपवाससंख्यया पुष्पक-

लजातिनैवेद्यढौकन सघवात्सल्य सघपूजा च। एतत्फल कर्मक्षयावाप्तिः । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढ
लघुसिंहनि'क्रीडित तप' ॥ १७ ॥ ॥ अथ बृहत्सिंहनिःक्रीडित तपः । एकद्व्येककूपीटयोनिधमलैर्वेदत्रिषी-
णाब्धिभि' षट्पञ्चाश्च रसाष्टसप्तनवभिर्नागैश्च दिग्भिर्नवैः । रुद्राशारविरुद्रविश्वविबुधैर्मार्तण्डमन्वन्वितैर्विश्वे-

१	पा
२	पा
१	पा
३	पा
२	पा
४	पा
३	पा
५	पा
४	पा
६	पा
५	पा
७	पा
६	पा
८	पा
७	पा
९	पा
८	पा
१०	पा
९	पा
११	पा
१०	पा
१२	पा
११	पा
१३	पा
१२	पा
१४	पा
१३	पा
१५	पा
१४	पा
१६	पा

१८ बृहत्सिंहनिःक्रीडिततपोदिन ४९७ पारणकदिन ६१ सर्वदिन ५५७ आगाढ

उ	१
उ	२
उ	१
उ	३
उ	२
उ	४
उ	३
उ	५
उ	४
उ	६
उ	५
उ	७
उ	६
उ	८
उ	७
उ	९
उ	८
उ	१०
उ	९
उ	११
उ	१०
उ	१२
उ	११
उ	१३
उ	१२
उ	१४
उ	१३
उ	१५
उ	१४
उ	१६
•	१
पा	१५

देवतिथिप्रमाणमनुभिश्चाष्टिप्रतिथ्यान्वितै ॥ १ ॥ कलामनुतिथित्रयोदशचतुर्दशाङ्कान्वितैस्त्रयोदशशिवाशु-
भिर्दशगिरीशनन्दैरपि । दशाष्टनवसप्तभिर्गजरसाश्च बाणै रसैश्चतुर्भिशिखवह्निभिर्युगभुजाग्निभूर्वीन्दुभिः ॥२॥
उपवासैः क्रमात्कार्याः पारणा अन्तरान्तराः । सिंहनि क्रीडित नाम बृहत्सजायते तपः ॥ ३ ॥ अत्र बृहत्सिं-
हनि क्रीडिते एकोपवास. पारणक द्वौ उपवासौ पारणक एकोपवासः पारणक त्रय उपवासा. पारणक द्वौ
उपवासौ पारणक चत्वार उपवासाः पारणक त्रय उपवासा. पारणक पञ्चोपवासाः पारणक चत्वार उपवासाः

उ	१	१	उ
•	पा	पा	•
उ	२	२	उ
•	पा	पा	•
उ	१	१	उ
•	पा	पा	•
उ	३	३	उ
•	पा	पा	•
उ	२	२	उ
•	पा	पा	•
उ	४	४	उ
•	पा	पा	•
उ	३	३	उ
•	पा	पा	•
उ	५	५	उ
•	पा	पा	•
उ	४	४	उ
•	पा	पा	•
उ	६	६	•
•	पा	पा	०
उ	५	५	उ
•	पा	पा	०
उ	७	७	उ
•	पा	पा	०
उ	६	६	उ
•	पा	पा	•
उ	८	८	उ
•	पा	पा	•
उ	७	७	उ
•	पा	पा	•
उ	९	९	उ
•	पा	पा	•

१७ लघुसिंहनिःक्रीडिततपोदिन १५४ पारणकदिन ३३ आगाढ। सर्वदिन १८७

उपवासाः पारणक त्रय उपवासा' पारणक पञ्च उपवासाः पारणक चत्वार उपवासाः पारणक षट् उपवासा' पारणकं पुनः पञ्चोपवासा' पारणक सप्तोपवासाः पारणक पुनः षडुपवासा. पारणक अष्टोपवासाः पारणक पुनः सप्तोपवासाः पारणक नव उपवासाः पारणक पुनरष्टोपवासाः पारणक एतावता गतिभङ्ग। पुनर्द्वितीया गतिर्विलोमतया यथा। नवोपवासाः पारणक सप्तोपवासाः पारणक अष्टोपवासा' पारणक षट् उपवासाः पारणक सप्तोपवासाः पारणक पञ्चोपवासा' पारणक षट् उपवासाः पारणक चत्वार उपवासाः पारणक पञ्चोपवासाः पत्राणकं त्रय उपवासा' पारणक चत्वार उपवासाः पारणक द्वौ उपवासौ पारणक त्रय उपवासा पारणक एकोपवास' पारणक द्वौ उपवासौ पारणक एकोपवासः पारणक इति उपवासाश्चतु'पञ्चाशदुत्तर शत १५४ पारणकदिनानि त्रयस्त्रिंशत्। यन्त्रकन्यासः। उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिपूर्वकं उपवाससंख्यया पुष्पक-

वात्सल्य संघपूजा च । एतत्फलं उपशमश्रेणिप्राप्तिः । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं वृहत्संसारनिःक्रीडितं तपः ॥ १८ ॥ ॥ अथ भद्रतपः । एकद्वित्रिचतुःपञ्चत्रिचतुःपञ्चभूद्वयैः । पञ्चैकद्वित्रिवेदैश्च द्वित्रिवेदेपुभूमिभिः ॥ १ ॥ पञ्चैकद्वित्रिभिश्चोपवासकैः श्रेणिपञ्चकं । भद्रे तपसि मध्यस्थपारणाश्रेणिसंयुतं ॥ २ ॥ भद्रकारित्वाद्भद्रं । तत्र प्रथमश्रेणौ क्रमात् एकद्वित्रिचतुःपञ्चोपवासैर्निरन्तरैः पारणकानि द्वितीयश्रेणौ त्रिचतुःपञ्चैकद्व्युपवासैर्निरन्तरैः पारणकानि । तृतीयश्रेणौ पञ्चैकद्वित्रिचतुरुपवासैर्निरन्तरैः पारणकानि चतुर्थश्रेणौ द्वित्रिचतुःपञ्चैकोपवासैर्निरन्तरैः पारणकानि पञ्चमश्रेणौ चतुःपञ्चैकद्वित्रिरुपवासैर्निरन्तरैः पारणकानि एव उपवासाः पञ्चसप्तति ७५ पारणकदिनानि पञ्चविंशतिः २५ सर्वसंख्या शतं । यन्त्रन्यासः । उद्यापने जिनस्नात्रं संघवात्सल्य संघपूजा च । एतत्फलं कल्याणं । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं भद्रतपः ॥ १९ ॥ ॥ अथ महाभद्रतपः । एकद्वित्रिचतुःपञ्चषट्सप्तनिरुपोषणैः । निरन्तरैः पारणकमाद्यश्रेणौ प्रजायते ॥ १ ॥ द्वितीयपाल्या वेदेषुषट्सप्तैकद्विवह्निभिः । तृतीयपाल्या सप्तैकद्वित्रिवेदशरैः रसैः ॥ २ ॥ चतुर्थपाल्या त्रिचतुःपञ्चषट्सप्तभूभुजैः । पञ्चम्या रससप्तैकद्वित्रिवेदशिलीमुखैः ॥ ३ ॥ षष्ठ्या द्वित्रिचतुःपञ्चषट्सप्तैकैरुपोषणैः । सप्तम्या

१९ भद्रतप आगाढ दिन १००									
उ १	पा	उ २	पा	उ ३	पा	उ ४	पा	उ ५	पा
उ ३	पा	उ ४	पा	उ ५	पा	उ १	पा	उ २	पा
उ ५	पा	उ १	पा	उ २	पा	उ ३	पा	उ ४	पा
उ २	पा	उ ३	पा	उ ४	पा	उ ५	पा	उ १	पा
उ ४	पा	उ ५	पा	उ १	पा	उ २	पा	उ ३	पा

पारणक षडुपवासाः पारणक पञ्चोपवासाः पारणक सप्तोपवासाः पारणक षडुपवासाः पारणक अष्टोपवासा' पारणक सप्तोपवासा' पारणक नवोपवासाः पारणक अष्टोपवासाः पारणक दशोपवासा. पारणक नवोपवासा' पारणक एकादशोपवासा' पारणक दशोपवासा. पारणक द्वादशोपवासा पारणक एकादशोपवासा' पारणक त्रयोदशोपवासा' पारणक द्वादशोपवासाः पारणक चतुर्दशोपवासाः पारणक त्रयोदशोपवासा पारणक पञ्चदशोपवासा' पारणक चतुर्दशोपवासा' पारणक षोडशोपवासाः पारणक पञ्चदशोपवासाः पारणक एतावता मध्ये पुनर्द्वितीया गतिर्विलोमतया षोडशोपवासाः पारणक चतुर्दशोपवासा' पारणक पञ्चदशोपवासाः पारणक त्रयोदशोपवासा' पारणक चतुर्दशोपवासाः पारणक द्वादशोपवासा. पारणक त्रयोदशोपवासा पारणक एकादशोपवासाः पारणक द्वादशोपवासाः पारणक दशोपवासाः पारणक दशोपवासा. पारणक एकादशोपवासाः पारणक नवोपवासाः पारणक दशोपवासाः पारणक अष्टोपवासाः पारणक नवोपवासा पारणक सप्तोपवासा पारणक अष्टोपवासाः पारणक षडुपवासाः पारणक सप्तोपवासा पारणक पञ्चोपवासा' पारणक षडुपवासाः पारणक चत्वार उपवासा' पारणक पञ्चोपवासा पारणक त्रय उपवासा पारणक चत्वार उपवासाः पारणक द्वौ उपवासौ पारणक त्रय उपवासाः पारणक एक उपवास' पारणक द्वौ उपवासौ पारणक एक उपवास' पारणक । एवमुपवासानां सप्तनवत्युत्तरा चतुःशती ४९७ पारणाविंशत्यधिकषष्टि ११ । यन्त्रकन्यास । उद्यापने बृहत्स्नानविधिपूर्वक उपवाससंख्यया पुष्पफलनैवेद्यप्रादौकनं संब-

तपो भवेत् ॥ ३ ॥ अत्र उपवासाः पञ्चसप्तत्युत्तर शत १७५ पारणकदिनानि पञ्चविंशतिः २५ । पञ्च कन्यासः। तपो भवेत् ॥ ३ ॥ अत्र उपवासाः पञ्चसप्तत्युत्तर शत १७५ पारणकदिनानि पञ्चविंशतिः २५ । यत्र कन्यासः।

२२ सर्वतोभद्रतप आगाढ उ० ३९२ पा० ४९ सर्व० ४४१													
उ ५	पा	उ ६	पा	उ ७	पा	उ ८	पा	उ ९	पा	उ१०	पा	उ११	पा
उ ८	पा	उ ९	पा	उ१०	पा	उ११	पा	उ ५	पा	उ ६	पा	उ ७	पा
उ११	पा	उ ५	पा	उ ६	पा	उ ७	पा	उ ८	पा	उ ९	पा	उ१०	पा
उ ७	पा	उ ८	पा	उ ९	पा	उ१०	पा	उ११	पा	उ ५	पा	उ ६	पा
उ१०	पा	उ११	पा	उ ५	पा	उ ६	पा	उ ७	पा	उ ८	पा	उ ९	पा
उ ६	पा	उ ७	पा	उ ८	पा	उ ९	पा	उ१०	पा	उ११	पा	उ ५	पा
उ ९	पा	उ१०	पा	उ११	पा	उ ५	पा	उ ६	पा	उ ७	पा	उ ८	पा

२० महाभद्रतप आगाढ उपवासाः १९६ पारणानि ४९ सर्व २४५													
उ १	पा	उ २	पा	उ ३	पा	उ ४	पा	उ ५	पा	उ ६	पा	उ ७	पा
उ ४	पा	उ ५	पा	उ ६	पा	उ ७	पा	उ १	पा	उ २	पा	उ ३	पा
उ ७	पा	उ १	पा	उ २	पा	उ ३	पा	उ ४	पा	उ ५	पा	उ ६	पा
उ ३	पा	उ ४	पा	उ ५	पा	उ ६	पा	उ ७	पा	उ १	पा	उ २	पा
उ ६	पा	उ ७	पा	उ १	पा	उ २	पा	उ ३	पा	उ ४	पा	उ ५	पा
उ २	पा	उ ३	पा	उ ४	पा	उ ५	पा	उ ६	पा	उ ७	पा	उ १	पा
उ ५	पा	उ ६	पा	उ ७	पा	उ १	पा	उ २	पा	उ ३	पा	उ ४	पा

पञ्चषट्सप्तभूयुग्मत्रिचतुष्टयोः ॥ ४ ॥ एव सपूर्यते सप्तश्रेणिभिर्मध्यपारणैः । महाभद्र तपः ससमस्तारपरिवारित ॥ ५ ॥ महाभद्रकारित्वान्महाभद्र । यन्त्रकन्यास. । अत्रोपवासाः षण्णवत्युत्तर शत १९६ पारणकदिनान्येकोनपञ्चाशत् ४९ । उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिना जिनपूजा सघवात्सल्य सघपूजा च । एतत्फल सर्वविघ्नविनाश पुण्यप्राप्तिः । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढ महाभद्रतप ॥ २० ॥

२१ भद्रोत्तरतप आगाढ दिन २००									
उ ५	पा	उ ६	पा	उ ७	पा	उ ८	पा	उ ९	पा
उ ७	पा	उ ८	पा	उ ९	पा	उ ५	पा	उ ६	पा
उ ९	पा	उ ५	पा	उ ६	पा	उ ७	पा	उ ८	पा
उ ६	पा	उ ७	पा	उ ८	पा	उ ९	पा	उ ५	पा
उ ८	पा	उ ९	पा	उ ५	पा	उ ६	पा	उ ७	पा

॥ अथ भद्रोत्तरतप । भद्रेण कल्याणेन उत्तर भद्रोत्तर । आद्यश्रेणौ पञ्चषड्भिः सप्ताष्टनवभिस्तथा । द्वितीयाया च सप्ताष्टनवपाणरसैरपि ॥ १ ॥ तृतीयाया नन्दबाणषट्सप्ताष्टभिरुत्तमे । चतुर्थ्यां रससप्ताष्टनवबाणमितैः क्रमात् ॥ २ ॥ पञ्चम्यामष्टनन्देषुषट्सप्तभिरुपोषणैः । निरन्तर पारणाभिर्भद्रोत्तर-

२३ गुणरत्नसंवत्सरतप मास १६ आगाढ

१ मास	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा
२ मास	२	पा	२	पा	२	पा	२	पा	२	पा	२	पा	२	पा	२	पा	२	पा	२	पा	उ २० पा १० सर्व ३०											
३ मास	३	पा	३	पा	३	पा	३	पा	३	पा	३	पा	३	पा	उ २४ पा ८ सर्व ३२																	
४ मास	४	पा	४	पा	४	पा	४	पा	४	पा	उ २४ पा ६ सर्व ३०																					
५ मास	५	पा	५	पा	५	पा	५	पा	५	पा	उ २५ पा ५ सर्व ३०																					
६ मास	६	पा	६	पा	६	पा	६	पा	उ २४ पा ४ सर्व २८																							
७ मास	७	पा	७	पा	७	पा	उ २१ पा ३ सर्व २४																									
८ मास	८	पा	८	पा	८	पा	उ २४ पा ३ सर्व २७																									
९ मास	९	पा	९	पा	९	पा	उ २७ पा ३ सर्व ३०																									
१० मास	१०	पा	१०	पा	१०	पा	उ ३० पा ३ सर्व ३३																									
११ मास	११	पा	११	पा	११	पा	उ ३३ पा ३ सर्व ३६																									
१२ मास	१२	पा	१२	पा	उ २४ पा २ सर्व २६																											
१३ मास	१३	पा	१३	पा	उ २६ पा २ सर्व २८																											
१४ मास	१४	पा	१४	पा	उ २८ पा २ सर्व ३०																											
१५ मास	१५	पा	१५	पा	उ ३० पा २ सर्व ३२																											
१६ मास	१६	पा	१६	पा	उ ३२ पा २ सर्व ३४																											

घश्चकन्यास' । उद्यापन भद्रवत् । कश्चिदेतेषा चतुर्णामप्युद्यापने उपवाससख्यया पुष्पफलपक्वान्नादिढौकन जिनाग्रे उदीर्यते । एतत्फल सर्वशान्ति कर्मक्षयान्मोक्षावाप्तिः । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढ सर्वतोभद्र-तप' ॥ २२ ॥ ॥ अथ गुणरत्नसंवत्सरतप' । गुणरत्न षोडशभिर्मासैस्सपूर्यते पुनस्तत्र । मासे मासे चैकादि-षोडशान्ता' स्युरुपवासाः ॥ १ ॥ गुणरत्नाना प्राप्तिहेतुत्वाद्गुणरत्न तच्च षोडशमासैः पूर्यते । तत्र प्रथममासे एकैकेनोपवासेन पारणकानि तत्रोपवासाः पञ्चदश पारणकानि पञ्चदश सर्वदिनानि त्रिंशत् । द्वितीयमासे उपवासद्वयान्तरितानि पारणकानि तत्रोपवासा विंशतिः पारणकानि दश सर्वदिनानि त्रिंशत् । तृती यमासे उपवासत्रयान्तरितानि पारणकानि तत्रोपवासाश्चतुर्विंशतिः पारणकान्यष्टौ सर्वदिनानि द्वात्रिंशत् । चतुर्थमासे चतुरुपवासान्तरितानि पारणकानि तत्रोपवासाश्चतुर्विंशति पारणकानि षट् सर्वदिनानि त्रिं-शत् । पञ्चममासे पञ्चोपवासान्तरितानि पारणकानि तत्रोपवासाः पञ्चविंशति' पारणकानि पञ्च सर्वदिनानि त्रिंशत् । षष्ठमासे षडुपवासान्तरितानि पारणकानि तत्रोपवासाश्चतुर्विंशतिः पारणकानि चत्वारि सर्वदि-नान्यष्टाविंशति' । सप्तममासे सप्तोपवासान्तरितानि पारणकानि तत्रोपवासा एकविंशति' पारणकानि त्रीणि सर्वदिनानि चतुर्विंशति' । अष्टममासे अष्टोपवासान्तरितानि पारणकानि तत्रोपवासाश्चतुर्विंशति' पारणकानि त्रीणि सर्वदिनानि सप्तविंशतिः । नवमे मासे नवोपवासान्तरितानि पारणकानि तत्रोपवासाः सप्तविंशति' पारणकानि त्रीणि सर्वदिनानि त्रिंशत् । दशममासे दशोपवासान्तरितानि पारणकानि तत्रो-

२६ गुणरत्नसंवत्सरतपः मास १६ आगाढ

	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा
१ मास	१		१		१		१		१		१		१		१		१		१		१		१		१		१		१		१	
२ मास	२	पा	२	पा	२	पा	२	पा	२	पा	२	पा	२ पा २ पा २ पा २ पा उ २० पा १० सर्व ३०																			
३ मास	३	पा	३	पा	३	पा	३	पा	३	पा	३	पा	३ पा उ २४ पा ८ सर्व ३२																			
४ मास	४	पा	४	पा	४	पा	४	पा	४	पा	उ २४ पा ६ सर्व ३०																					
५ मास	५	पा	५	पा	५	पा	५	पा	५	पा	उ २५ पा ५ सर्व ३०																					
६ मास	६	पा	६	पा	६	पा	६	पा	उ २४ पा ४ सर्व २८																							
७ मास	७	पा	७	पा	७	पा	उ २१ पा ३ सर्व २४																									
८ मास	८	पा	८	पा	८	पा	उ २४ पा ३ सर्व २७																									
९ मास	९	पा	९	पा	९	पा	उ २७ पा ३ सर्व ३०																									
१० मास	१०	पा	१०	पा	१०	पा	उ ३० पा ३ सर्व ३३																									
११ मास	११	पा	११	पा	११	पा	उ ३३ पा ३ सर्व ३६																									
१२ मास	१२	पा	१२	पा	उ २४ पा २ सर्व २६																											
१३ मास	१३	पा	१३	पा	उ २६ पा २ सर्व २८																											
१४ मास	१४	पा	१४	पा	उ २८ पा २ सर्व ३०																											
१५ मास	१५	पा	१५	पा	उ ३० पा २ सर्व ३२																											
१६ मास	१६	पा	१६	पा	उ ३२ पा २ सर्व ३४																											

पञ्चकन्यास । उद्यापन मप्यस्त् । कश्चिदेतेषां चतुर्णामप्युद्यापने उपवाससङ्ख्यया पुष्पफलपक्वान्नादिढौकन
जिनाग्रे उदीर्यते । एतत्फल सर्वशान्ति कर्मक्षयान्मोक्षावाप्ति । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढ सर्वतोभद्र-
तप ॥ २२ ॥ ॥ अथ गुणरत्नसंवत्सरतपः । गुणरत्न षोडशभिर्मासैस्सपूर्यते पुनस्तत्र । मासे मासे चैकादि-
षोडशान्ता स्युरुपवासाः ॥ १ ॥ गुणरत्नाना प्राप्तिहेतुत्वाद्गुणरत्न तच षोडशमासैः पूर्यते । तत्र प्रथममासे
एकैकेनोपवासेन पारणकानि तत्रोपवासा पञ्चदश पारणकानि पञ्चदश सर्वदिनानि त्रिंशत् । द्वितीयमासे
उपवासद्वयान्तरितानि पारणकानि तत्रोपवासा विंशतिः पारणकानि दश सर्वदिनानि त्रिंशत् । तृती
यमासे उपवासत्रयान्तरितानि पारणकानि तत्रोपवासाश्चतुर्विंशतिः पारणकान्यष्टौ सर्वदिनानि द्वात्रिंशत् ।
चतुर्थमासे चतुरुपवासान्तरितानि पारणकानि तत्रोपवासाश्चतुर्विंशति पारणकानि षट् सर्वदिनानि त्रिं-
शत् । पञ्चममासे पञ्चोपवासान्तरितानि पारणकानि तत्रोपवासाः पञ्चविंशतिः पारणकानि पञ्च सर्वदिनानि
त्रिंशत् । षष्ठमासे षडुपवासान्तरितानि पारणकानि तत्रोपवासाश्चतुर्विंशतिः पारणकानि चत्वारि सर्वदि-
नान्यष्टाविंशतिः । सप्तममासे सप्तोपवासान्तरितानि पारणकानि तत्रोपवासा एकविंशति पारणकानि
त्रीणि सर्वदिनानि चतुर्विंशति । अष्टममासे अष्टोपवासान्तरितानि पारणकानि तत्रोपवासाश्चतुर्विंशति
पारणकानि त्रीणि सर्वदिनानि सप्तविंशतिः । नवमे मासे नवोपवासान्तरितानि पारणकानि तत्रोपवासाः
सप्तविंशतिः पारणकानि त्रीणि सर्वदिनानि त्रिंशत् । दशममासे दशोपवासान्तरितानि पारणकानि तत्रो-

यथाशक्ति पूर्यतेऽङ्गतपः स्फुटं ॥१॥ अङ्गाना आचारादीनामेकादशाना तप अङ्गतपः । तत्र शुभे मासे चन्द्र-पले शुक्लैकादश्या यथाशक्ति एकाशननिर्विकृतिकाचाम्लोपवासैस्तप आरमेन । पक्षे पक्षे एकादश्या तदेव तप कुर्वीत यावदेकादशमासै पूर्यते । उद्यापन ज्ञानपञ्चमीवत् । पञ्चकन्यासः । एतत्फल आगमावाप्ति. । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढमङ्गतप ॥ २४ ॥ ॥ अथ सवत्सरतप । सांवत्सरतपः सांवत्सरिके पाक्षि-

२५ सवत्सरतपः अनागाढ	
पक्ष २४ वर्षमध्ये	उ २४
कार्तिकचतुर्मासे	उ २
फागणचतुर्मासे	उ २
आषाढचतुर्मासे	उ २
पर्यूषणपर्वणि	उ ३

केपि च । चातुर्मासे कृतलोचे क्रियते तदु-दीर्यते ॥ १ ॥ सवत्सरे निश्चयेन कृते सांवत्सर तत्र पाक्षिकालोचन । प्रत्येकमे-कैकोपवासकरणे उपवासाश्चतुर्विंशतिः । चातुर्मासिकालोचने प्रत्येक द्व्युपवास-करणे उपवासाः षट् सवत्सरालोचने उ-पवासत्रय एव वत्सरे उपवासास्त्रयस्त्रि-शत् । पञ्चकन्यासः । उद्यापन पूर्ववत् । एतत्फल सवत्सरकृतपापक्षयः । इति य-

२६ नन्दीश्वर तप आगाढ वर्ष ७												
१ पर्वे	उ	○	○	○	●	●	○	○	●	●	●	●
२ पर्वे	उ	○	●	○	○	○	●	○	●	●	○	●
३ पर्वे	उ	●	●	○	○	●	●	○	○	●	●	○
४ पर्वे	उ	○	○	○	○	○	●	○	●	●	●	●
५ पर्वे	उ	○	○	○	○	○	○	○	○	●	○	○
६ पर्वे	उ	●	●	●	○	●	●	○	○	○	○	○
७ पर्वे	उ	○	○	●	○	○	○	○	●	●	○	●
११	उ	○	●	●	○	○	○	○	○	○	●	○

तिश्राद्धकरणीयमनागाढ सांवत्सरतप ॥ २५ ॥ ॥ अथ नन्दीश्वरतपः । नन्दीश्वरतपो दीपोत्सवदर्शाद्दी

पवासास्त्रिंशत् पारणकानि त्रीणि सर्वदिनानि त्रयस्त्रिंशत्। एकादशमासे एकादशोपवासान्तरितानि पारणकानि तत्रोपवासास्त्रयस्त्रिंशत् पारणकानि त्रीणि सर्वदिनानि षट्त्रिंशत्। द्वादशममासे द्वादशोपवासान्तरितानि पारणकानि तत्रोपवासाश्चतुर्विंशति पारणके द्वे सर्वदिनानि षड्विंशति। त्रयोदशममासे त्रयोदशोपवासान्तरितानि पारणकानि तत्रोपवासा षड्विंशतिः पारणे द्वे सर्वदिनान्यष्टाविंशति। चतुर्दशममासे चतुर्दशोपवासान्तरितानि पारणकानि तत्रोपवासा अष्टाविंशतिः पारणे द्वे सर्वदिनानि त्रिंशत्। पञ्चदशममासे पञ्चदशोपवासान्तरितानि पारणकानि तत्रोपवासास्त्रिंशत् पारणे द्वे सर्वदिनानि द्वात्रिंशत्। षोडशमासे षोडशोपवासान्तरितानि पारणकानि तत्रोपवासा द्वात्रिंशत् पारणे द्वे सर्वदिनानि चतुस्त्रिंशत्। एतत्तप समनुष्ठितशुद्धिदिनै षोडशमासैरेव पूर्यते। उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिपूर्वक जिनपूजा सघवात्सल्य सघपूजा च। एतत्फल गुणस्थानारोह। यन्त्रकन्यास। इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढ गुणरत्नसंवत्सरतप. ॥ २३ ॥

२४ मास ११ एकादशी २२ आगार						
प्रथमेमा	उ	छ	११	छ	११	ति
द्वितीये	उ	छ	११	छ	११	ति
तृतीये	उ	छ	११	छ	११	ति
चतुर्थे	उ	छ	११	छ	११	ति
पञ्चमे	उ	छ	११	छ	११	ति
षष्ठेमा	उ	छ	११	छ	११	ति
सप्तमे	उ	छ	११	छ	११	ति
अष्टमे	उ	छ	११	छ	११	ति
नवमे	उ	छ	११	छ	११	ति
दशमे	उ	छ	११	छ	११	ति
एकादशे	उ	छ	११	छ	११	ति

॥ अथाङ्गतपः। एकादश्या समारभ्य शुक्लायां क्रमसस्यया। मासैस्तपो

... पश्चात्तस्या हारप्रारोग कौसुम्भवस्त्रयुगल ...

नान्दपुष्प्या पुरुषः पुष्प्या अगणितमण्डकभोजन दद्यात् । साधुसाध्वीना रजोहरणमुखवस्त्रिकावस्त्रपात्राद्यगणितमण्डकदान ससस्तु श्राद्धगृहेषु कङ्कणनूपुरादि दद्यात् । इति श्राद्धकरणीयमागाढ पुण्डरीकतपः ॥ २७ ॥ ॥ अथ अगणितमण्डकैर्भोजन । एतत्फल सिद्धिप्राप्तिः । आरभ्यैकादशिका राका यावद्विद-

माणिक्यप्रस्तारिकातप । माणिक्यप्रस्तारी चाश्विनशुक्लस्य पक्षसंयोगे । तत्र आश्विनशुक्लैकादश्यामुपवासः द्याद्य ॥ १ ॥ माणिक्यवस्तपसः प्रस्तारो यस्या सा माणिक्यप्रस्तारी । द्वादश्यामेकमक्त त्रयोदश्या निर्विकृतिक चतुर्दश्यामाचाम्ल पूर्णिमास्यां द्विभुक्त । अथवा एकादश्यामुपवासः द्वादश्यामाचाम्ल त्रयोदश्या निर्विकृतिक चतुर्दश्यामेकभक्त पूर्णिमाया द्विभक्त । पर प्रभाते सूर्ये अनुदिते पञ्चस्वपि दिनेषु स्नानपूर्वक अविधवायाः सुभगाया मुखमण्डन उद्वर्तन च कुर्यात् । ततः स्वयमपि शुचिमव्यवस्त्राणि कौसुम्भवस्त्रयुगुल वा परिधाय यथासपत्ति भूषणानि च धृत्वा अखण्डाक्षताञ्जलिं भृत्वा उपरि जातीफलमेक न्यस्य मङ्गलाचारपूर्वक चैत्यस्य प्रदक्षिणा दत्वा जिनाग्रे न्यसेत् । द्वितीयप्रदक्षिणाया नालिकेर तृतीयप्रदक्षिणाया सपत्र सवृन्त बीजपूर अक्षताञ्जलिमुपरिकरण पूगीफल देवाग्रे स्थापयेत् । चतुर्थप्रदक्षिणाया अक्षताञ्जलिमुपरि न्यस्य स्थालं देवाग्रे स्थापयेत् । चतुर्थप्रदक्षिणा दत्वा ततः

२८ माणिक्यप्रस्तारिकातप आगाढ

१	वर्षे	११उ	१२ए	१३नि	१४आं	१५द्वि	पारणोष्ठ
२	वर्षे	११उ	१२ए	१३नि	१४आं	१५द्वि	ऽषशु
३	वर्षे	११उ	१२ए	१३नि	१४आं	१५द्वि	ऽषशु
३	वर्षे	११उ	१२ए	१३नि	१४आं	१५द्वि	ऽषशु

रित'। सप्तवर्षाणि वर्षं वा क्रियते च तद्वर्षने ॥ १ ॥ नन्दीश्वरचैत्यानामाराधनार्थं तपो नन्दीश्वरतपः। तत्र दीपोत्सवोमावास्या पटलिखित नन्दीश्वर पूरयित्वा उपवासैर्वा स्वशक्तित आचाम्लैकभक्तनिर्विकृतिकैर्वा तप आरभ्यते। अमावास्याममावास्या समागतायां तदेव तपः क्रियते यावत्सप्तवर्षाणि। साम्प्रत प्रवाहाद्वेकवर्षं वा। यन्त्रकन्यास'। उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिना जिनपूजा कृत्वा स्वर्णमयकारितनन्दीश्वराग्रे द्विपञ्चाशत्सख्यया द्वापञ्चाशत् फलजातयः द्वापञ्चाशत् पक्वान्नजातयः द्वापञ्चाशत्सख्यया पुष्पजातयो ढौक्यन्ते। सघवात्सल्य सघपूजा च। एतत्फल भवाष्टकान्ते मोक्षः। इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढ नन्दीश्वरतप' ॥२६॥

२७ पुण्डरीकतप आगाढं वर्ष ७ चैत्राद्यारभ्यते

१ वर्षे	उ १	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू
२ वर्षे	उ १	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू
३ वर्षे	उ १	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू
४ वर्षे	उ १	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू
५ वर्षे	उ १	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू
६ वर्षे	उ १	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू
७ वर्षे	उ १	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू

॥ अथ पुण्डरीकतपः। सप्तवर्षाणि वर्षं वा पूर्णमास्या यथायल। कुर्वता पुण्डरीकाख्य तपस्तत्सज्ञयोच्यते ॥ १ ॥ पुण्डरीकस्य श्रीऋषभप्रथमगणधरस्य आराधनार्थं तप. पुण्डरीकतप.। स च चैत्रपूर्णिमास्या श्रीविमलाद्रौ सिद्धस्तद्दिने श्रीपुण्डरीकप्रतिमापूजापूर्वक यथाशक्ति एकाशनादिभिस्तप प्रारभ्यते। पुण्डरीकपूजा तु कुसुम्भरक्तपरिधापनिकया कुसुम्भरक्तपट्या च नेत्राञ्जनेन सुरभिहरिद्रारागेण। ततः पूर्णिमाया यथाशक्ति तपो विदध्यात्। एव सप्तवर्षान्ते वर्षान्ते वा। यन्त्रकन्यास'। उद्यापने श्रीम-

विदध्यात्। षोडशदिनानि नित्य समवसरणपूजा। एव वर्षचतुष्टय सपूर्य उद्यापने समवसरणस्य बृहत्स्नात्रविधिपूर्वक स्थालचतुष्टये पक्विकृतिढौकन सघवात्सल्य सघपूजा च। यन्त्रकन्यासः। एतत्फल साक्षादर्हद्दर्शन। इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढ समवसरणतपः ॥ ३० ॥ ॥ अथ द्वितीय समवसरणतपः। भाद्रपदकृष्णचतुर्थीमारभ्य शुक्लचतुर्थीं यावत् यथाशक्ति तपो विधीयते। शेष पूर्ववत् ॥ इति समवसरणतपोद्वय ॥३१॥ ॥ अथ एकादशगणधरतपः। चरमजिनस्यैकादश शिष्या गणधारिणस्तदर्थं च। प्रत्येकमनशनान्यथा चाम्लान्यथा विदध्याद्य ॥१॥ गणधराराधनार्थं तपो गणधरतपः। आराधनार्थं प्रत्येकमेकादशोपवासानेकान्तरान् आचाम्लानि वा विदधीत। यन्त्रकन्यासः। उद्यापने

३२ एकादशगणधरतपः आगाढ उ० ११ पा० ११											
इंद्रभूति	उ १	पा	अग्निभूति	उ १	पा	वायुभूति	उ १	पा	श्रीव्यक्त	उ १	पा
मण्डित	उ १	पा	अकम्पित	उ १	पा	मैतार्य	उ १	पा	प्रभास	उ १	पा
सुधर्मा	उ १	पा	मण्डिक	उ १	पा	मौर्यपुत्र	उ १	पा			

गणधरमूर्तिपूजन सघवात्सल्य संघपूजा च। एतत्फलं केवलावाप्तिः। इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढ गणधरतपः ॥ ३२ ॥ ॥ अथ अशोकवृक्षतपः। आश्विनशुक्लप्रतिपदमारभ्य तिथिश्च पञ्चजिनशक्त्या। कुर्यात्तपसा सहिताः पञ्चसमा इदमशोकतपः॥ १ ॥ अशोकवृक्षवन्मङ्गलरूपमशोकवृक्षतपः। तत्र आश्विनशुक्लप्रतिपदमारभ्य पञ्चमीं यावत् पञ्च दिनानि अशोकद्रुमसहितजिनपूजापूर्वक यथाशक्ति तपो विदधीत यावत्पञ्च वर्षाणि।

सप्तधान्यानि लवण च। अष्टोत्तरशतहस्तप्रमाण वस्त्र रक्तगुञ्जा अष्टोत्तरशत कौसुम्भवस्त्र देवाग्रे ढौकयेत्। एव वर्षचतुष्टय कुर्यात्। उद्यापने अष्टोत्तरशतप्रमाण सुकुमारिका पूर्णकुम्भप्रदीपादेया एक रूप्यमय दीप स्वर्णवर्तिसहित च दद्यात्। सघवात्सल्य सघपूजा च। एतत्फल विमलगुणावाप्ति। इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढ माणिक्यप्रस्तारिकातपः ॥ २८ ॥ ॥ अथ पद्मोत्तरतप[1]। प्रत्येक नवपद्मेष्वष्टाष्टप्रत्येकसख्यया। उपवासा मीलिताः स्युर्द्वासप्ततिरनुत्तराः ॥ १ ॥ पद्मवत् श्रिया उत्तर उत्कृष्ट पद्मोत्तर। तत्र नव पद्मानि तेषु प्रत्येकमष्टावष्टौ दलानि तत्सख्यया द्वासप्तत्युपवासा एकान्तरा विधीयन्ते ॥ यन्त्रकन्यास। उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिपूर्वक अष्टदलस्वर्णमयकमलनवक ढौकनीयं सघवात्सल्य सघपूजा च। एतत्फल महालक्ष्मीप्राप्तिः। इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढ पद्मोत्तरतपः ॥ २९ ॥ ॥ अथ समवसरणतपः। श्रावणमथ भाद्रपद कृष्णप्रतिपदमिहादिता नीत्वा। षोडशदिनानि कार्यं वर्षचतुष्क स्वशक्तितपः ॥ १ ॥ समवसरणस्य आराधनार्थं तप. समवसरणतप। तत्र श्रावणकृष्णप्रतिपद भाद्रपदकृष्णप्रतिपद वा प्रारभ्य स्वशक्त्या द्विभक्तैकभक्तादि

३० समवसरणतप आगाढं भाद्रपदे कार्यश्रावण

१श्रा	उ१	ति	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१
२श्रा	उ१	ति	१६	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	छु१
३श्रा	उ१	ति	१६	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	छु१
४श्रा	उ१	ति	१६	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	छु१

१ पद्मोत्तरतप॰ २९ अस्याकृतिरस्मिन्ग्रन्थेऽन्यत्र योजिताखि।

न्यष्टषष्टिः । षष्ठकन्यासः । उद्यापने रूप्यमयपट्टिकाया सुवर्णलेखिन्या पञ्चपरमेष्ठिमन्त्र लिखित्वा ज्ञानपूजा सङ्घवात्सल्य सङ्घपूजा च । एतत्फल सर्वसुख-
प्राप्तिः । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढ नमस्कारतपः ॥ ६५ ॥ ॥ अथ चतुर्दशपूर्वतपः । शुक्लपक्षे तपः कार्य विधेयात् । अष्टषष्टिसंख्यया फलपुष्पमुद्रापक्वान्नढौकनं

६५ नमस्कारतपः आगाढ तपोदिन ६८									
१ पदेऽक्ष ७।	● म	मो	अ	रि	हं	ता	णं	ए	=७
२ पदेऽक्षर	५	न	मो	सि	दा	ण	ए	५	=
३ पदेऽक्षर	●	न	मो	आ	य	रि	पा	पं	ए ७
४ पदेऽक्षर	● म	मो	उ	व	ज्झा	या	णं	।	ए ७
५ पदेऽक्षर	९ म	मो	लो	ए	स	व्व	सा	हूण	ए ९
६ पदेऽक्षर	८ ए	सो	पं	च	न	मु	क्का	रो	ए ८
७ पदेऽक्षर	८ स	व्व	पा	व	प्प	णा	स	णो	ए ८
८ पदेऽक्षर	८ म	ग	ला	ण	च	स	व्व	सिं	ए ८
९ पदेऽक्षर	५८ प	ह	सं	ह	व	इ	म	ग	लए ९

६६ चतुर्दशपूर्वतप आगाढ ।				
कुल	अनुपूर्वी	१४	२ अग्रायणीय	१४
पू	उत्पादपू १	१४	अस्तिप्रवाद ४	पू
पू	वीर्यप्रवाद ३	१४	सत्यप्रवाद ६	पू
पू	ज्ञानप्रवाद ५	१४	कर्मप्रवाद ८	पू
पू	आत्मप्रवाद ७	१४	विद्याप्रवाद १०	पू
पू	प्रत्याख्यान ९	१४	प्राणावाय १२	पू
पू	कल्याणनाम ११	१४	लोकबिंदुसार	पू
पू	क्रियाविशाल १३	१४	पू	पू

६३ अशोकवृक्षतपः आगाढ						
१ अष्टु	१	२	३	४	५	शि	उ
१ अष्टु	१	२	३	४	५	शि	उ
१ अष्टु	१	२	३	४	५	शि	उ
१ अष्टु	१	२	३	४	५	शि	उ
१ अष्टु	१	२	३	४	५	शि	उ

यन्त्रकन्यासः । उद्यापने अशोकवृक्षसहित नव्य जिनबिम्ब कारयित्वा विधिना प्रतिष्ठाप्य षड्विकृतिपूगफलादिभिः पूजयेत् । सघवात्सल्य सघपूजा च । एतत्फल सर्वसुखप्राप्तिः । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढ अशोकवृक्षतप ॥ ६३ ॥

॥ ॥ अथ सप्तत्युत्तरशततपः । सप्ततिशत जिनानामुद्दिश्यैकैकमेकभक्त च । कुर्वाणानामुद्यापनात्तपः पूर्यते सम्यक् ॥ १ ॥ सप्ततिशतजिनानामाराधनार्थं तपः सप्ततिशततपः । तत्र सप्ततिशतजिनानुद्दिश्य सप्ततिशतमेकभक्तानि कुर्यादेकश्रेण्या अथवा विंशत्येकभक्तानि कृत्वा पारणकानि । यन्त्रन्यासः । उद्यापने बृहत्स्नात्रविधि विधाय सप्ततिशतसख्यया सर्वपक्वान्नपुष्पफलढौकन सघवात्सल्यं सघपूजा च । एतत्फल आर्यदेशजन्म । इति यतिश्राद्धकरणीयमनागाढं सप्ततिशततप. ॥६४॥ ॥

६४ सप्ततिशततपः अनागाढ			
एकभक्त	२०	पारणक	१
एकभक्त	२०	पारणक	१
एकभक्त	२०	पारणक	१
एकभक्त	२०	पारणक	१
एकभक्त	२०	पारणक	१
एकभक्त	२०	पारणक	१
एकभक्त	२०	पारणक	१
एकभक्त	२०	पारणक	१
एकभक्त	२०	पारणक	१

॥ अथ नमस्कारतपः । नमस्कारतपश्चाष्टषष्टिसख्यैकभक्तकैः । विधीयते च तत्पादसंख्यायाश्च प्रमाणतः ॥ १ ॥ नमस्कार आराधनार्थं तपः नमस्कारतपः । तत्र प्रथमपदे वर्णसंख्यासप्तैकभक्तानि द्वितीयपदे पञ्च तृतीये सप्त चतुर्थे सप्त पञ्चमे नव षष्ठे सप्तमेऽष्टौ अष्टमेऽष्टौ नवमे नव वाष्टौ वा गुर्वाम्नायविशेषात् । एवं एकभक्ता-

उद्यापने रूप्यमयपट्टिकायां सुवर्णलेखिन्या पञ्चपरमेष्ठिमन्त्रं लिखित्वा ज्ञानपूजा अष्टषष्टि । पञ्चकन्यासः । एतत्फलं सर्वसुखसिद्ध्यात् । अष्टषष्टिसंख्यया फलपुष्पप्रमुखप्रापकाग्रढौकनं संघवात्सल्यं संघपूजा च । शुक्लपक्षे तपः कार्यं प्राप्तिः । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढ नमस्कारतपः ॥ ३५ ॥ ॥ अथ चतुर्दशपूर्वतपः ।

३५ नमस्कारतपः आगाढ तपोदिन ६८									
१ पदेऽक्षर ७	७ न	मो	अ	रि	हं	ता	णं	पद	=७
२ पदेऽक्षर	५	न	मो	सि	द्धा	णं	पद	५	=
३ पदेऽक्षर	७	न	मो	आ	य	रि	या	णं	पद ७
४ पदेऽक्षर	७ न	मो	उ	व	ज्झा	या	णं	।	पद ७
५ पदेऽक्षर	९ न	मो	लो	ए	स	व्व	सा	हूणं	पद ९
६ पदेऽक्षर	८ ए	सो	पं	च	न	मु	क्का	रो	पद ८
७ पदेऽक्षर	८ स	व्व	पा	व	प्प	णा	स	णो	पद ८
८ पदेऽक्षर	८ मं	ग	ला	णं	च	स	व्वे	सिं	पद ८
९ पदेऽक्षर	९।८ प	ढ	मं	ह	व	इ	मं	ग	लंपद ९

३६ चतुर्दशपूर्वतप आगाढ ।				
शुद्ध	चतुर्दशी	१७	२ अग्रायणीय	१५
पू	उत्पादपू १	१४	अस्तिप्रवाद ४	पू
पू	वीर्यप्रवाद ३	१५	सत्यप्रवाद ६	पू
पू	ज्ञानप्रवाद ५	१४	कर्मप्रवाद ८	पू
पू	आत्मप्रवाद ७	१४	विद्याप्रवाद १०	पू
पू	प्रत्याख्यान ९	१४	प्राणायाय १२	पू
पू	कल्याणनाम ११	१४	लोकबिंदुसार	पू
पू	क्रियाविशाल १३	१४	पू	पू

चतुर्दशचतुर्दशीः । चतुर्दशानां पूर्वाणां तपस्तेन समाप्यते ॥ १ ॥ चतुर्दशाना पूर्वाणामाराधनार्थं तप. चतुर्दशपूर्वतपः । तत्र शुभसयोगे । शुक्लचतुर्दशीं प्रारभ्य चतुर्दशमासेषु शुक्लचतुर्दशीषु यथाशक्ति एकाशनादि तपो विधेय । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने ज्ञानपञ्चमीवत् चतुर्दशसंख्यैः पुस्तकादिभिर्ज्ञानपूजा सघवात्सल्य सघपूजा च । एतत्फल सम्यक्श्रुतज्ञानावाप्तिः । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढ चतुर्दशपूर्वतपः ॥२६॥

॥ अथ एकावलीतपः । एकद्वित्र्युपवासैः काहलके द्वे तथा च दाडिमके । चतुसंख्यैश्च चतुर्थैः श्रेणी कनकावलीवत् ॥ १ ॥ चतुस्त्रिंशचतुर्थैश्च पूर्यते तरलः पुनः । समाप्तिमेति साधूनामेवमेकावलीतपः ॥ २ ॥ एकावलीचतुपवासैस्तप एकावलीतपः । तत्र प्रथमकाहलिकायां एकद्वित्र्युपवासैर्निरन्तरैः क्रमात्पारणकानि । ततो

पा	पा	पा	१	१	१	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा
पा	पा	पा	१		१	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६
१	२	३	१	१	१																
काहली दाडिमो ६० । ३७। एकावलीतपसि दिन ३३४ पारणा ८८ आगाढ																					
१	२	३	१	१	१	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६
ब	ब	ब	१		१																
			१	१	१	ब	ब	ब	ब	ब	ब	ब	ब	ब	ब	ब	ब	ब	ब	ब	ब

आवली २									पदकं
				१	१				
			१	१	१	१			
		१	१	१	१	१	१		
१	१	१	१	१	१	१	१	१	१
		१	१	१	१	१	१		
			१	१	१	१			
				१	१				
आवली १									पारणांतरं

दाडिमकस्याष्टमचतुर्थानि पारणान्तरितानि । तत एकद्वित्र्यादिभिः षोडशान्तैः पारणकान्तरैर्निरन्तरैरुप-
वासैरेका आवलिका पूर्यते । ततः पदकस्य चतुस्त्रिंशच्चतुर्थानि पारणान्तरितानि । ततो विलोमक्रमेण षोड-
शादिभिरेकान्तैः पारणान्तरितैर्निरन्तरोपवासैर्द्वितीयावलिका पूर्यते । पुनरष्टचतुर्थैः पारणान्तरैर्द्वितीयदा-
डिमकं पूर्यते । ततस्त्रिछेकोपवासैर्द्वितीया काहलिकां पूरयेत् । अत्रोपवासाना त्रिशती चतुस्त्रिंशदुत्तरा ३३४
पारणकदिनान्यष्टाशीतिः ८८ । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिना पूजा विधाय प्रतिमाया बृहन्मुक्ता-
वल्येकावलीहार समारोपयेत् संघवात्सल्य संघपूजा च । एतत्फल विमलगुणावाप्तिः । इति यतिश्राद्धकर-
णीयमागाढमेकावलीतपः ॥ ३७ ॥ ॥ अथ दशविधयतिधर्मतपः । संयमादौ दशविधे धर्मे एकान्तरा अपि ।
क्रियन्त उपवासा यत्तत्तपः पूर्यते हि तैः ॥ १ ॥
दशविधस्य यतिधर्मस्याराधनार्थं तपः दशवि-
धयतिधर्मतपः । तत्र त्रयोदशोपवासा एका-
न्तरिता विधेयाः । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने
बृहत्स्नात्रविधिपूर्वक कुर्यात् संघवात्सल्य सं-

३८ यतिधर्मतपः आगाढ											
संयम	उ १	पा	सूनृत	उ १	पा	शौच	उ १	पा	मस	उ १	पा
क्षांति	उ १	पा	मार्दव	उ १	पा	ऋजुता	उ १	पा	मुक्ति	उ १	पा
						आकिंचन्य	उ १	पा			

घपूजा च । एतत्फल विशुद्धधर्मप्राप्तिः । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढ यतिधर्मतपः ॥३८॥ ॥ अथ पञ्चपर-
मेष्ठितपः । उपवासैकस्थाने आचाम्लैकाशने च निर्विकृतिः । प्रतिपरमेष्ठि च पञ्च प्रत्याख्यानस्य भवतीद ॥१॥

चतुर्दशचतुर्दशीः । चतुर्दशानां पूर्वाणां तपस्तेन समाप्यते ॥ १ ॥ चतुर्दशाना पूर्वाणामाराधनार्थं तपः चतुर्दशपूर्वतपः । तत्र शुभसयोगे । शुक्लचतुर्दशीं प्रारभ्य चतुर्दशमासेषु शुक्लचतुर्दशीषु यथाशक्ति एकाशनादि तपो विधेय । यन्त्रकन्यास । उद्यापने ज्ञानपञ्चमीवत् चतुर्दशसंख्य पुस्तकादिभिर्ज्ञानपूजा सघवात्सल्य सघपूजा च । एतस्फल सम्यक्श्रुतज्ञानावाप्तिः । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढ चतुर्दशपूर्वतपः ॥३६॥

॥ अथ एकावलीतपः । एकद्वित्र्युपवासैः काहलके द्वे तथा च दाडिमके । चतुःसंख्यैश्च चतुर्थे श्रेणी कनकावलीवत् ॥ १ ॥ चतुस्त्रिंशच्चतुर्थैश्च पूर्यते तरलः पुनः । समाप्तिमेति साधूनामेवमेकावलीतपः ॥ २ ॥ एकावलीवदुपवासैस्तप एकावलीतप । तत्र प्रथमकाहलिकायां एकद्वित्र्युपवासैर्निरन्तरैः क्रमात्पारणकानि । ततो

पा	पा	पा	१	१	१	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	
पा	पा	पा	१		१	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	
१	२	३	१	१	१																	

काहलौ दाडिमौ १० । ३७ । एकावलीतपसि दिन ३३४ पारणा ८८ आगाढ

१	२	३	१	१	१	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	
ब	ब	ब	१		१																	
			१	१	१	ब	ब	ब	ब	ब	ब	ब	ब	ब	ब	ब	ब	ब	ब	ब	ब	

भावली २									पदकं
				१	१				
			१	१	१	१			
		१	१	१	१	१	१		
१	१	१	१	१	१	१	१	१	१
		१	१	१	१	१	१		
			१	१	१	१			
				१	१				
भावली १									पारणांतरं

कुसुमाविर्चं: शुभतन्दुलैः पूरिततव्म: चारुस्वस्तिकोपरिघृतपरिपूर्णप्रदीपितपञ्चवर्तिप्रदीप: फलादिबलिवि-धानपूर्वं शिरःप्रक्षिपितगन्धाक्षतचन्दन: गुरुसमीपे शुक्लपञ्चमीं प्रारभ्य तथा पञ्चमासीं शुक्लपञ्चमीषु द्विभ-क्तानि पञ्चमासीं एकभक्तानि पञ्चमासीं निर्विकृतिकानि पञ्चमासीमाचाम्लानि पञ्चमासीमुपवासाः एव मा-सपञ्चविंशत्या पूर्यते । केष्वपि गच्छान्तरेषु मासपञ्चविंशत्यामपि एकमेव यथारब्ध द्विभक्तमेकभक्त वा नि-र्विकृतिक वा आचाम्ल वा उपवासो वा विधीयते । चत्रकन्यासः । उद्यापने जिनस्य बृहत्स्नात्रविधिः पञ्च-सङ्ख्यया विविधपक्वान्नफलमुद्राढौकन पुस्तकाग्रे पुस्तकस्य च वर्तिकादोरक उत्तरीयक वेष्टनक पिंछिका निः-क्षपण जपमाला वासकुपक लेखिनी मषीभाजन मुखवस्त्रिका छुरी कर्तरी नखहृत्री दण्डप्रोंछनक कमली ठव-णीदोरी पाटुला दावडी दीवी अगलूहणाश्रीखण्डीवासपुडी वीजणीप्रभृति ज्ञानोपकरण । अष्टप्रकारपूजापू-र्वक पञ्चपञ्चसङ्ख्यढौकनीय । सघवात्सल्यं सघपूजा च । एतत्फल ज्ञानलाभ' । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं लघुपञ्चमीतपः ॥ ४० ॥ ॥ अथ बृहत्पञ्चमीतपः । एवमेव तपो वर्षपञ्चक कुर्वता नृणां । बृहत्पञ्चमिकायास्तु तपः सपूर्यतेऽखिल ॥ १ ॥ समास्यारम्भौ लघुपञ्चमीवत् शुक्ल २ पञ्चमीषु वर्षमेक द्व्यशनानि वर्षमेकमेकभ-क्तानि वर्षमेकं निर्विकृतिकानि वर्षमेकमाचाम्लानि वर्षमेकमुपवासाः शुक्लपञ्चमीषु एव पञ्चसवत्सराः पूर्यन्ते । चत्रकन्यासः । उद्यापने लघुपञ्चमीवत् पर वस्तुसङ्ख्या पञ्चविंशतिपञ्चविंशतिरूपा । एतत्फलं महा-ज्ञानावाप्तिः । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढ बृहज्ज्ञानपञ्चमीतपः ॥ ४१ ॥ ॥ अथ चतुर्विधसघतपः । उपवा-

पञ्चानां परमेष्ठिनामाराधनार्थं तपः परमेष्ठितपः । तत्र प्रथमपरमेष्ठिनं प्रति प्रथममुपवास । ततः एकाशन ततः आचाम्ल ततः एकाशन ततो निर्विकृतिक ततोपि पूर्वार्धं अष्टग्रास । एवं परेषा चतुर्णामपि परमेष्ठिना इति पञ्चत्रिंशद्दिनैः पूर्यते । यन्त्रकन्यास । उद्यापने ज्ञानपञ्चमीवत् पञ्चभिः पञ्चभिः पुस्तकादिभिर्विधिर्विधेयः । सङ्घवात्सल्य सङ्घपूजा च । एतत्फल सर्वविघ्नोपशमः । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढ पञ्चपरमेष्ठितप ॥ ३९ ॥ ॥ अथ लघुपञ्चमीतपः । लघुपञ्चम्या द्व्यशनादिपञ्चमासोत्तर तपः कृत्वा । तत्पञ्चविधसमाप्तौ स-

३९। पञ्चपरमेष्ठितपः आगाढ							
नमोअरि०	उ	ए	आं	ए	नि	पु	अठक०
नमोसिद्धा०	उ	ए	आं	ए	नि	पु	अठक०
नमोआय०	उ	ए	आं	ए	नि	पु	अठक०
नमोउवज्झा०	उ	ए	आं	ए	नि	पु	अठक०
नमोलोएस०	उ	ए	आं	ए	नि	पु	अठक०

४० लघुपञ्चमीतप आगा० । ४१ बृहत्पञ्चमीतपमा०				
मास ५	द्विभक्त	वर्षे	द्वि	शुक्ल ५
मास ५	एकभक्त	वर्षे	ए	शुक्ल ५
मास ५	निभक्त	वर्षे	नि	शुक्ल ५
मास ५	आंबिल	वर्षे	आं	शुक्ल ५
मास ५	उपवास	वर्षे	उ	शुक्ल ५

माप्यते मासपञ्चविंशत्या ॥ १ ॥ पञ्चम्यां तप तत्र चतुर्मासी श्रावणभाद्रपदआश्विनकार्तिकपौषचैत्रान्वर्जयित्वा पुरुषो महिला वा जिनभवने आत्मादिपुष्पैर्विरचितजिनपूजां तत्र विधिवेदय पुस्तकं तत्र विधि-

४२ चतुर्विधसंघतप आगाढ दिन १२२									
उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा
उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा
उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा
उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा
उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा
उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा
उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा
उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा
उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा
उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा
उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा
उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा

सद्वय कृत्वा ततो वत्सर ६० सख्यया। एकान्तरोपवासैश्च पूर्णे सघतपो भवेत् ॥ १ ॥ चतुर्विधस्य सघस्याराधनार्थं तपश्चतुर्विधसघतपः। तत्र उपवासद्वय निरन्तर विधाय पारण कृत्वा षष्टिरुपवासा एकान्तरा विधेया। यन्त्रकन्यासः। उद्यापने सघवात्सल्य सघपूजा च। एतत्फलं तीर्थंकरनामकर्म। इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढ चतुर्विधसघतपः ॥ ४२ ॥ ॥ अथ घनतपः। एकद्व्येकद्व्येकयुग्मशशिसख्ययोपवासैश्च। पारणकान्तरितैरपि निरन्तरैः पूर्यतेऽत्र घन ॥ १ ॥ अङ्काना घनयुक्त्या तपो घनतपः। तत्र एकोपवासः पारणक द्वौ उपवासौ पारणक एकोपवास' पारणक द्वौ उपवासौ पारणक पुनः द्वौ उपवासौ पारणक एकोपवासः पारणक द्वौ उपवासौ पारणक एकोपवासः पारणक एव उपवासाः द्वादश पारणकान्यष्टौ।

४३ घनतप आगाढ			
उ १	पा	उ २	पा
उ १	पा	उ २	पा
उ २	पा	उ १	पा
उ २	पा	उ १	पा

पञ्चकन्यासः । उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिपूर्वकं उपवाससङ्ख्यया फलपुष्पपक्वान्नजातिढौकनं संघवात्सल्य संघपूजा च । एतत्फलं महालक्ष्मीः । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं घनतपः ॥ ४३ ॥ ॥ अथ महाघनतपः । महाघनतपः श्रेष्ठमेकद्वित्रिभिरेव हि । उपवासैर्नवकृत्वः पृथक्श्रेणिमुपागतैः ॥ १ ॥ घनाद्बाहुल्यान्महाघनं । तत्र प्रथमश्रेणौ एकद्वित्रिउपवासा निरन्तराः पारणान्तरिताः द्वितीयश्रेणौ द्वित्र्येकोपवासाः । तृतीयाया त्र्येकद्व्युपवासाः चतुर्थ्यां द्वित्र्येकोपवासाः पञ्चम्या त्र्येकद्व्युपवासाः षष्ठ्यामेकद्वित्रिउपवासाः सप्तम्या द्वित्र्येकोपवासाः अष्टम्या त्र्येकद्व्युपवासाः नवम्या द्वित्र्येकोपवासाः एवं उपवासाश्चतुःपञ्चाशत् पारणकानि सप्तविंशतिः सर्वदिनान्येकाशीतिः । पञ्चकन्यासः । उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिपूर्वकमेकाशीतिसङ्ख्यया पक्वान्नफलजातिढौकनं संघवात्सल्य संघपूजा च । एतत्फलं सार्वभूमर्द्धिप्राप्तिः । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं महाघनतपः ॥ ४४ ॥ ॥ अथ वर्गतपः । एकद्व्येककयुग्मभूमियमलैरेकद्विभूमिद्विकैर्द्व्येकद्वीन्दुयुगैकयुग्मधरणीयुग्मेन्दुयुग्मैककैः । एकद्व्येकभुजद्विचन्द्रधरणीयुग्मैकयुग्मे-

४४ महाघनतप आगाढ

उ १	पा	उ	२	पा	उ ३	पा
उ २	पा	उ	३	पा	उ १	पा
उ ३	पा	उ	१	पा	उ २	पा
उ २	पा	उ	३	पा	उ १	पा
उ ३	पा	उ	१	पा	उ २	पा
उ १	पा	उ	२	पा	उ ३	पा
उ २	पा	उ	३	पा	उ १	पा
उ ३	पा	उ	१	पा	उ २	पा
उ २	पा	उ	३	पा	उ १	पा

द्विद्व्येकद्विमहीद्विभूमियुगलद्व्याख्याद्विभूमिद्वयैर्द्व्यन्दुभिर्द्व्येकद्व्येकयुगैर्युगेन्दुधरणीयुग्मैकयुग्मेन्दुभिः ॥ १ ॥ द्विद्व्येकद्विमहीद्विभूमियुगलद्व्याख्याद्विभूमिद्वयैर्द्व्य-

कद्व्येकमहीद्विचन्द्रयुगलैः श्रेण्यष्टकस्य गतैः ।
वर्गाख्य तप उच्यते घनशनैर्मध्योह्लसत्पारणे
सर्वत्रापि निरन्तरैरपि दिनान्यस्मिन्खपट्भू-
मयः ॥ २ ॥ वर्गाङ्कैस्तपः वर्गतपः । तत्र एक-
द्विएकद्विएकद्विएकद्विएकउपवासैर्निरन्तरैः पा-
रणान्तरितैः प्रथमा श्रेणिः । एकद्विद्विएक-
द्विएकद्विएकउपवासैर्द्वितीया श्रेणिः । द्विएक-
द्विएकएकद्विएकद्विउपवासैस्तृतीया श्रेणिः ।
द्विएकएकद्विएकद्विएकद्विउपवासैश्चतुर्थी श्रे-

८५ वर्गतप आगाढ दिनसंख्या १६०

उ	१	पा	२	पा	१	पा	२	पा	१	पा	२	पा	१	पा	२
उ	१	पा	२	पा	२	पा	१	पा	२	पा	१	पा	२	पा	१
उ	२	पा	१	पा	२	पा	१	पा	१	पा	२	पा	१	पा	२
उ	२	पा	१	पा	१	पा	२	पा	१	पा	२	पा	१	पा	२
उ	१	पा	२	पा	१	पा	२	पा	२	पा	१	पा	१	पा	२
उ	१	पा	२	पा	१	पा	२	पा	२	पा	१	पा	२	पा	१
उ	२	पा	१	पा	२	पा	१	पा	१	पा	२	पा	२	पा	१
उ	२	पा	१	पा	२	पा	१	पा	२	पा	१	पा	२	पा	१

णिः । एकद्विएकद्विद्विएकएकद्विउपवासैः पञ्चमी श्रेणिः । एकद्विएकद्विद्विएकद्विएकउपवासैः षष्ठी श्रेणिः । द्विएकद्विएकएकद्विद्विएकउपवासैः सप्तमीश्रेणिः । द्विएकद्विएकद्विएकद्विएकउपवासैरष्टमी श्रेणिः । एवं श्रेण्यष्टकेन षण्णवतिउपवासैः पूर्यते । पारणकानि चतुःषष्टिः । सर्वदिनानि षष्ठ्युत्तर शतं । उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिपूर्वकं षष्ठ्युत्तरशतसंख्यया पक्वान्नफलादिढौकनं संघवात्सल्यं संघपूजा च । एतत्फलं महर्द्धय । एवमा-

न्यासः । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढ वर्गतपः ॥ ४५ ॥

४६ श्रेणितप आगाढ उ० ८४ पा० २७ दिन ११०										
							उ १	पा	उ २	पा
					उ १	पा	उ २	पा	उ ३	पा
				१०	२	पा	३	पा	४	पा
		पा	उ २	पा	३	पा	४	पा	५	पा
उ १	पा	पा२	३	पा	४	पा	५	पा	६	पा
पा १	पा २	पा३	४	पा	५	पा	६	पा	७	पा

४७ पञ्चमेरुतप आगाढ				
प्रथममेरुतपः	उ	५	पा	५
द्वितीयमेरुतप०	उ	५	पा	५
तृतीयमेरु०	उ	५	पा	५
चतुर्थमेरु०	उ	५	पा	५
पञ्चममेरु०	उ	५	पा	५

॥ अथ श्रेणितपः । श्रेणौ षट् श्रेणयः प्रोक्ता एको द्वौ प्रथमे क्षणे । द्वितीयादिषु चैकाङ्कक्रमवृद्ध्याभिजायते ॥ १ ॥ श्रेण्यङ्कैस्तपः श्रेणितपः । तत्र प्रथमश्रेणौ एकद्विउपवासा निरन्तराः पारणान्तरिताः । द्वितीयायां एकद्वित्रिउपवासाः तृतीयाया एकद्वित्रिचतुरुपवासाः चतुर्थ्यां एकद्वित्रिचतुःपञ्चोपवासाः । पञ्चम्या एकद्वित्रिचतुःपञ्चषडुपवासाः एव षडुपवासाः षष्ठ्या एकद्वित्रिचतुःपञ्चषट्सप्तोपवासाः एव त्र्यशीत्युपवासैः सप्तविंशतिपारणैर्दशोत्तरशतदिनैः षड्भिः श्रेणिभिः पूर्यते । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने वृषोत्तरशतसङ्ख्यया पक्वान्नफलजातिढौकन बृहत्स्नात्रविधिः । सघवात्सल्य सघपूजा च । एतत्फलं क्षपणकश्रेणिः । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढ श्रेणितपः ॥ ४६ ॥ ॥ अथ मेरुतपः । प्रत्येकं पञ्चमेरूणामुपोषणकपञ्चक । एकान्तर मेरुतपस्तेन सजायते शुभ ॥ १ ॥ मेरुसङ्ख्यया तपः

न्दुभिर्द्व्येकद्व्येकयुगैर्युगेन्दुधरणीयुग्मैकयुग्मेन्दुभिः ॥ १ ॥ द्विद्व्येकद्विमहीद्विभूमियुगलस्पाप्याद्विभूमिद्वयैद्व्य-

४५ वर्गतपः आगाढ दिनसंख्या १६०

उ	१	पा	२	पा	१	पा	२	पा	१	पा	२	पा	१	पा	२
उ	१	पा	२	पा	२	पा	१	पा	२	पा	१	पा	२	पा	१
उ	२	पा	१	पा	२	पा	१	पा	१	पा	२	पा	१	पा	२
उ	२	पा	१	पा	१	पा	२	पा	१	पा	२	पा	१	पा	२
उ	१	पा	२	पा	१	पा	२	पा	२	पा	१	पा	१	पा	२
उ	१	पा	२	पा	१	पा	२	पा	२	पा	१	पा	२	पा	१
उ	२	पा	१	पा	२	पा	१	पा	१	पा	२	पा	२	पा	१
उ	२	पा	१	पा	२	पा	१	पा	२	पा	१	पा	२	पा	१

कद्व्येकमहीद्विचन्द्रयुगलैः श्रेण्यष्टकस्य गतैः । वर्गाख्य तप उच्यते ह्यनशनैर्मध्योल्लसत्पारणै सर्वत्रापि निरन्तरैरपि दिनान्यस्मिन्खषट्चन्द्र-मयः ॥ २ ॥ वर्गाङ्कैस्तपः वर्गतपः । तत्र एक-द्विएकद्विएकद्विएकद्विएकउपवासैर्निरन्तरैः पा-रणान्तरितै प्रथमा श्रेणिः । एकद्विद्विएक-द्विएकद्विएकउपवासैर्द्वितीया श्रेणि । द्विएक-द्विएकएकद्विएकद्विउपवासैस्तृतीया श्रेणि. । द्विएकएकद्विएकद्विएकद्विउपवासैश्चतुर्थी श्रे-णिः । एकद्विएकद्विद्विएकएकद्विउपवासैः पञ्चमी श्रेणिः । एकद्विएकद्विद्विएकद्विएकउपवासै षष्ठी श्रेणि । द्विएकद्विएकएकद्विद्विएकउपवासैः सप्तमीश्रेणिः । द्विएकद्विएकद्विएकद्विएकउपवासैरष्टमी श्रेणि । एवं श्रेण्य-ष्टकेन षण्णवतिउपवासैः पूर्यते । पारणकानि चतुःषष्टिः । सर्वदिनानि षष्ठ्युत्तर शतं । उद्यापने बृहत्स्नात्रवि-धिपूर्वक षष्ठ्युत्तरशतसंख्यया पक्वान्नफलादिढौकनं संघवात्सल्यं संघपूजा च । एतत्फलं महद्वेव । एतत्क-

तितीर्थंकरानुद्दिश्य तद्दिनानि-
विनापि यथाशक्ति एकान्तरा-
श्चतुर्विंशत्युपवासा विधीयन्ते ।
उद्यापने वृहत्स्नात्रविधिपूर्वक
जिनाग्रे चतुर्विंशतिसंख्यया, प-

५० च्यवनजन्मतपोद्वय अनागाढ यंत्रकाकृतिः											
उ १ ऋ	पा	उ १ अ	पा	उ १ सं	पा	उ १ अ	पा	उ १ सु	पा	उ १ प	पा
उ १ सु	पा	उ १ च	पा	उ १ सु	पा	उ १ शी	पा	उ १ श्र	पा	उ १ वा	पा
उ १ वि	पा	उ १ अ	पा	उ १ ध	पा	उ १ शां	पा	उ १ कु	पा	उ १ अ	पा
उ १ म	पा	उ १ मु	पा	उ १ न	पा	उ १ म	पा	उ १ पा	पा	उ १ व	पा

क्वाफलजातिढौकन संघवात्सल्य संघपूजा च । एतत्फल सद्गतिः । जन्मतपोप्येवमेव । यन्त्रकन्यासः । इति यतिश्राद्धकरणीयमनागाढ च्यवनजन्मतपोद्वय ॥ ५० ॥ ॥ अथ सूरायणतपः । सूरवदयनं हानिवृद्ध्या यस्य

५१ यवमध्ये सूरायणतपः कृष्णपक्षे हानिः २																यवमध्ये सूरायणतपः शुक्लपक्षे वृद्धिः															
कृष्ण तिथि	१५ आ	१४ आ	१३ आ	१२ आ	११ आ	१० आ	९ आ	८ आ	७ आ	६ आ	५ आ	४ आ	३ आ	२ आ	१ आ	शुक्ल तिथि	१ आ	२ आ	३ आ	४ आ	५ आ	६ आ	७ आ	८ आ	९ आ	१० आ	११ आ	१२ आ	१३ आ	१४ आ	१५ आ

५१ वज्रमध्ये सूरायणतपः कृष्णपक्षे हानिः																वज्रमध्ये सूरायणतप शुक्लपक्षे वृद्धि २															
कृष्ण तिथि	१५ आ	१४ आ	१३ आ	१२ आ	११ आ	१० आ	९ आ	८ आ	७ आ	६ आ	५ आ	४ आ	३ आ	२ आ	१ आ	शुक्ल तिथि	१ आ	२ आ	३ आ	४ आ	५ आ	६ आ	७ आ	८ आ	९ आ	१० आ	११ आ	१२ आ	१३ आ	१४ आ	१५ आ

तत्सूरायन । तत्र सूरायणतपो वज्रमध्ययवमध्यचान्द्रायणवत् । नवरं कृष्णप्रतिपदि प्रारम्भः । यन्त्रकन्यासः ।

मेरुतपः । तत्र पञ्चमेरूनुद्दिश्य पञ्चविंशत्युपवासा एकान्तरा विधीयन्ते । पञ्चकन्यासः । उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिपूर्वकं स्वर्णमयपञ्चमेरुढौकनं संघवात्सल्यं संघपूजा च । एतत्फलं उत्तमप्राप्तिः । इति यतिश्राद्धकरणीयमनागाढं पञ्चमेरुतपः ॥ ४७ ॥ ॥ अथ द्वात्रिंशत्कल्याणकतपः । उपवासत्रयं कृत्वा द्वात्रिंशदुपवासकाः । एकभक्तान्तरास्तस्मादुपवासत्रयं वदेत् ॥ १ ॥ द्वात्रिंशदुपवासैरुपलक्षितानि कल्याणकानि द्वात्रिंशत्कल्याणकानि । तत्र प्रथमं निरन्तरं उपवासत्रयं ततः एकाशनं ततो द्वात्रिंशदुपवासा एकाशनान्तरिताः ततो निरन्तरं उपवासत्रयं ततः पारणकं एवमुपवासा अष्टत्रिंशत् पारणकानि चतुस्त्रिंशत् सर्वदिनानि द्वासप्ततिः । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिपूर्वकं द्वात्रिंशत्संख्यया पक्वान्नफलजातिढौकनं संघवात्सल्यं संघपूजा च । एतत्फलं तीर्थंकरनामकर्म । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं द्वात्रिंशत्कल्याणकतपः ॥ ४८ ॥

४८ द्वात्रिंशत्कल्याणकतप आगाढ

उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा
उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा
उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा
उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा
उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा
उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा
उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा
उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा

॥ अथ च्यवनतपः । चतुर्विंशतितीर्थंकरानुद्दिश्य च्यवनात्मकं । दिनाः कल्याणकदिने कार्यानशनपद्धतिः ॥ १ ॥ च्यवनार्थं तपश्च्यवनतपः । तत्र चतुर्विंश-

वेषाग्रे पुरुषप्रमाणतण्डुलपुञ्जोपरि ढौकनीयः नानाविधपक्वान्न च संघवात्सल्य सघपूजा च । एतत्फल परम ज्ञान । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं लोकनालितप ॥ ५२ ॥ ॥ अथ कल्याणकाष्टाह्निकातपः । नेवभक्ताष्टक कार्यमर्हत्कल्याणपञ्चके । प्रत्येक पूर्यते तच्च वृहद्दष्टाह्निकातपः ॥ १ ॥ कल्याणकैश्च नवजन्मव्रतकेवलज्ञाननिर्वाणरूपैः संयुक्तानि अष्टाष्टावह्नानि कल्याणाष्टाह्निका । तत्र ऋषभाद्येकस्यैकस्यार्हत एकैक कल्याणक प्रति अष्टाष्टावेकभक्तानि चत्वारिंशदेकभक्तैरेकस्यार्हतः कल्याणकानि पूर्यन्ते । एव परेषामपि षष्ट्यधिकनवशतदिनैः पूर्यते । कदाचिद्विनान्तरविच्छेदेन निजान्तरतपसि क्रियमाणे न दोषः ।

५३ अष्टाह्निकातप अनागाढ एकस्य जिनस्य									
अन्यजिनानामपि एवैव युक्तिः कल्प्या									
ऋषभस्य	च्य०	ए १	ए १	ए १	ए १	ए १	ए १	ए १	ए १
ऋषभस्य	ज०	ए १	ए १	ए १	ए १	ए १	ए १	ए १	ए १
ऋषभस्य	व्र०	ए १	ए १	ए १	ए १	ए १	ए १	ए १	ए १
ऋषभस्य	ज्ञा०	ए १	ए १	ए १	ए १	ए १	ए १	ए १	ए १
ऋषभस्य	नि०	ए १	ए १	ए १	ए १	ए १	ए १	ए १	ए १

उद्यापने जिनाग्रे विंशत्युत्तरशतसङ्ख्यया सर्वफलजातिस्सर्वपक्वान्नजातिढौकनं बृहत्स्नात्रविधिपूर्वक यतिभ्यो वस्त्रान्नपात्रपानदान संघवात्सल्य सघपूजा च । एतत्फल तीर्थकरनामकर्मबन्धः । यन्त्रकन्यासः । इति यतिश्राद्धकरणीयमनागाढ कल्याणकाष्टाह्निकातपः ॥ ५३ ॥ ॥ अथ आचाम्लवर्धमानतपः । उपवासान्तरितानि

१ एकभक्ताष्टकमिति पाठः ।

उपापने चन्द्रस्थाने सूर्यः। शेष तथैव । एतत्फल महाराज्यप्राप्तिः। इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढ द्वरापण-तपः ॥ ५१ ॥ ॥ अथ लोकनालितपः ॥ सप्त पृथ्व्यो मध्यलोक कल्पा ग्रैवेयका अपि । अनुत्तरा मोक्षशिला

५२ लोकनालितपः	कं १
मुक्तिशिला	उ १
सर्वार्थसिद्धि	आं १
अपराजित	आं १
जयंत	आं १
वैजयंत	आं १
विजय	आं १
पञ्चानुत्तर	५
सुदर्शन	नि १
सुप्रतिबन्ध	नि १
मनोरम	नि १
सर्वतोभद्र	नि १
सुविशाल	नि १
सौमनस	नि १
सुमनस	नि १
प्रीतिकर	नि १
आदित्य	नि १
ग्रैवेयक	९
द्वादशकल्पा	१२
अच्युत	ए १
आरण	ए १
प्राणत	ए १
आनत	ए १
सहस्रार	ए १
शुक्र	ए १
लांतक	ए १
ब्रह्म	ए १
माहेन्द्र	ए १
सनत्कुमार	ए १
ईशान	ए १
सौधर्म	ए १
मध्यमाद	ए १
महातम	ए १
तमःप्रभा	ए १
धूमप्रभा	ए १
पंकप्रभा	ए १
वालुका	ए १
शर्करा	ए १
रत्नप्रभा	ए १
तप	०
पूर्णी	•

लोकनालिरितीर्यते ॥ १ ॥ एकभक्तान्युपवास एकभक्तानि नीरसा' । आचाम्लान्युपवासाश्च क्रमात्तेषु तप' स्मृत ॥ २ ॥ लोकनालिक्रमेण तप' लोकनालितपः । तत्र रत्नप्रभादिसप्तपृथ्वीरुद्दिश्य निरन्तराणि सप्तैकभ कानि ततो मध्यलोकमुद्दिश्य उपवासः । ततो द्वादशकल्पानुद्दिश्य द्वादशैकभक्तानि । ततो नवग्रैवेयका-नुत्तरानुद्दिश्य नव निर्विकृतिकानि । पञ्चानुत्तरानुद्दिश्य पञ्चाम्लानि । ततो मुक्तिशिलामुद्दिश्य एकोपवास एव पञ्चविंशतिदिनैः पूर्यते । यन्त्रकन्यास' । उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिपूर्वक रूप्यमयसप्तपृथ्व्य' सुवर्णमयो मध्यलोकः नानामणिमया' कल्पग्रैवेयकानुत्तराः स्फटिकमयी मुक्तिशिला तदुपरि काञ्चनरत्नन्यास' । स च

देवाग्रे पुरुषप्रमाणतण्डुलपुञ्जोपरि ढौकनीयः नानाविधपक्वान्न च सघवात्सल्य सघपूजा च । इति ... नवभक्ता-शन । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं लोकनालितपः ॥ ५२ ॥ ॥ अथ कल्याणकाष्टाह्निकातपः । प्रत्येक पूर्यते तच्च वृत्त-छक कार्यमर्हत्कल्याणपञ्चके । वृष्टाह्निकातपः ॥ १ ॥ कल्याणकैश्च नवजन्मव्रतकेव-लज्ञाननिर्वाणरूपैः सयुक्तानि अष्टाष्टावह्नानि कल्या-णाष्टाह्निका । तत्र ऋषभाद्येकस्यैकस्यार्हत एकैक क-ल्याणक प्रति अष्टाष्टावेकभक्तानि चत्वारिंशदेक-भक्तैरेकस्यार्हतः कल्याणकानि पूर्यन्ते । एव परेषा-मपि षष्ट्यधिकनवशतदिनैः पूर्यते । कदाचिद्दिना-न्तरविच्छेदेन निजान्तरतपसि क्रियमाणे न दोषः ।

५३ अष्टाह्निकातप अनागाढ एकस्य जिनस्य									
अन्यजिनानामपि एवैव युक्ति कल्प्या									
ऋषभस्य	च्य०	ए १	ए १	ए १	ए १	ए १	ए १	ए १	ए १
ऋषभस्य	ज०	ए १	ए १	ए १	ए १	ए १	ए १	ए १	ए १
ऋषभस्य	व्र०	ए १	ए १	ए १	ए १	ए १	ए १	ए १	ए १
ऋषभस्य	ज्ञा०	ए १	ए १	ए १	ए १	ए १	ए १	ए १	ए १
ऋषभस्य	नि०	ए १	ए १	ए १	ए १	ए १	ए १	ए १	ए १

उद्यापने जिनाग्रे विंशत्युत्तरशतसङ्ख्यया सर्वफलजातिसर्वपक्वान्नजातिढौकन वृहत्स्नात्रविधिपूर्वक यतिभ्यो वस्त्रान्नपात्रपानदान संघवात्सल्य सघपूजा च । एतत्फल तीर्थंकरनामकर्मबन्धः । पञ्चकन्यासः । इति यति-श्राद्धकरणीयमनागाढ कल्याणकाष्टाह्निकातपः ॥ ५३ ॥ ॥ अथ आचाम्लवर्धमानतपः । उपवासान्तरितानि

१ एकभक्ताष्टकमिति पाठः ।

५४ आचाम्लवर्धमानतपः आगाढ वर्ष १४ मास ३ दिन २० पूर्यते																			
आं	उ	आं	उ	आं	उ	आं	उ	आं	उ	आं	उ	आं	उ	आं	उ	आं	उ	आं	उ
१	१	२	१	३	१	४	१	५	१	६	१	७	१	८	१	९	१	१०	१
११	१	१२	१	१३	१	१४	१	१५	१	१६	१	१७	१	१८	१	१९	१	२०	१
२१	१	२२	१	२३	१	२४	१	२५	१	२६	१	२७	१	२८	१	२९	१	३०	१
३१	१	३२	१	३३	१	३४	१	३५	१	३६	१	३७	१	३८	१	३९	१	४०	१
४१	१	४२	१	४३	१	४४	१	४५	१	४६	१	४७	१	४८	१	४९	१	५०	१
५१	१	५२	१	५३	१	५४	१	५५	१	५६	१	५७	१	५८	१	५९	१	६०	१
६१	१	६२	१	६३	१	६४	१	६५	१	६६	१	६७	१	६८	१	६९	१	७०	१
७१	१	७२	१	७३	१	७४	१	७५	१	७६	१	७७	१	७८	१	७९	१	८०	१
८१	१	८२	१	८३	१	८४	१	८५	१	८६	१	८७	१	८८	१	८९	१	९०	१
९१	१	९२	१	९३	१	९४	१	९५	१	९६	१	९७	१	९८	१	९९	१	१००	१

च शतपर्यन्त तथैकमारभ्य। वृद्ध्या निरन्तरतया भवति तदाचाम्लवर्धमान च ॥ ८ ॥ आचाम्लैर्वर्धमान आचाम्लवर्धमान तत्रैकमाचाम्ल उपवासः द्वे आचाम्ले उपवास एव शतमाचाम्लाना एकादिवृद्ध्या उपवासान्तरितविधेय चतुर्दशभिर्वर्षैस्त्रिभिर्मासैर्विंशत्यादिनै. पूर्यते। तन्मध्ये पारणक। चक्रकन्यास। उद्यापने वृहत्स्नात्रविधिपूर्वक चतुर्विंशतिजिनपूजा सघवात्सल्य सघपूजा च। एतत्फल तीर्थंकरनामकर्मबन्धः। इति यतिश्रावककरणीयमनागाढमाचाम्लवर्धमानतप ॥ ५४ ॥ ॥ अथ माघमालातप । आरभ्य पौषदशमीपर्यन्ते माघशुक्ल-

५५ माघमालातप आगाढ प्रथम वर्षे पौषवदि दशमी १०	प	११	१२	प	१३	प	१४	प	०	माघसुदि पडिया	१	प	२	प	३	प	०
४	५	६	७	८	९	१०	प	का	११	प	१२	प	१३	प	१४	प	१५	प	एवं द्वितीयवर्षे तृतीयचतुर्थेपि एवमेव तिथयः

पूर्णाया । स्नात्वार्हन्तं सपूज्य चैकभक्तं विदध्याच्च ॥ १ ॥ माघमासे मालारूपं करणीयं माघमाला । तत्र पौषकृष्णदशमीमारभ्य माघपूर्णिमापर्यन्तं स्नात्वा जिनार्चनं एकभक्तं च कुर्यात् । एवं वर्षचतुष्टयं कृत्वा उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिपूर्वकं जिनाग्रे घृतमयं मेरुं सुवर्णमणिगर्भितं ढौकयेत् । संघवात्सल्यं संघपूजा च । एतत्फलं परमसुखप्राप्तिः । यन्त्रकन्यासः । इति श्राद्धकरणीयमागाढं माघमालातपः ॥ ५५ ॥ ॥ अथ महावीरतपः । महावीरतपो ज्ञेयं वर्षाणि द्वादशैव च । त्रयोदशैव पक्षाश्च पञ्चकल्याणपारणे ॥१॥ महावीरस्य छद्मस्थकालतपः महावीरतपः । तत्र द्वादशवर्षत्रयोदशपक्षपर्यन्तं निरन्तरं दशोपवासान्तरितानि पारणकानि । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिपूर्वकं श्रीमहावीरप्रतिमाग्रे स्वर्णमयं न्यग्रोधतरुं ढौकयेत् । संघवात्सल्यं संघपूजा च । एतत्फलं कर्मक्षयः । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं

५६ महावीरतप आगाढ प्रथमवर्ष										उ १०	पा	१०	पा	१०	पा	१०	पा
उ १०	पा	१०	पा	१०	पा	१०	पा	१०	पा	१०	पा	१०	पा	१०	पा	१०	पा
१०	पा	१०	पा	१०	पा	१०	पा	१०	पा	१०	पा	१०	पा	१०	पा	१०	पा
१०	पा	१०	पा	१०	पा	१०	पा	१०	पा	१०	पा	१०	पा	१०	पा	१०	पा
१०	पा	१०	पा	१०	पा	१	पा	१०	पा	१०	पा	१०	पा	१०	पा	१०	पा

महावीरतप ॥ ५६ ॥ ॥ अथ लक्षप्रतिपत्तपः । शुक्लप्रतिपदः सूर्यसंख्या एकाशनादिभि । समर्थनीयास्तपसि लक्षप्रतिपदाख्यके ॥ १ ॥ शुक्लप्रतिपदमारभ्य प्रतिपत् १२ वर्षमेक यावद्यथाशक्त्येकाशनादितपः लक्षप्रतिपच्छ्रावकश्राविकाभिः कार्या । उद्यापने पूजापूर्वं लक्षधान्य ढौकनीय । लक्षसंख्याधान्याना नियन्धो यथा । चोखामाणा ५ पाइली १ मुगसेइ १ पाइली २ मोठसेइ १ पाइली २ जवसेइ २ तिलपाइ ७ गोधूमसेइ ८ चवलासेइ ३ चणासेइ १ कांगुमाणा ३ कोद्रवमाणा ३ वल्लमाणा ५ तूवरिसेइ ४ जुवारिमाणा ५ । एतत्फल अगण्यलक्ष्मीप्राप्तिः । इति श्राद्धकरणीयमागाढ लक्षप्रतिपत्तप. ॥ ५७ ॥ इति तपोधिकारे गीतार्थोक्तानि तपांसि सपूर्णानि ॥

अथ फलतपांसि । यथा । तत्र प्रथम सर्वाङ्गसुन्दरतपः । शुक्लपक्षेष्टोपवासा आचाम्लान्तरिताः क्रमात् । विधीयन्ते तेन तपो भवेत्सर्वाङ्गसुन्दर ॥ १ ॥ सर्वाङ्गाणि सुन्दराणि जायन्ते यस्मात्तत्सर्वाङ्गसुन्दर । तत्र शुक्लपक्षे प्रतिपदुपवास विधाय अष्टोपवासा. सप्ताचाम्लान्तरिता विधेया यथाशक्ति सयमाविदयाविधधर्मपालनं कषायपरिहारोपि पूर्णिमायां उद्यापयेत् । यत्रकन्यास । उद्यापने बृहत्स्नात्रविधि वि-

१ सर्वाङ्गसुन्दरतपः आगाढ दिन १५ पारणक प्रतिपदायां															
शुक्ल	१ प्र	२ द्वि	३ तृ	४ च	५ पं	६ ष	७ स	८ अ	९ न	१० द	११ ए	१२ द्वा	१३ त्र	१४ च	१५ पू
तिथि	उ १	आं	उ	आं	उ	आं	उ	आं	उ	आं	उ	आं	उ	आं	उ

धाय जिनाग्रे स्वर्णमयपुरुष रत्नजटित ढौकयेत् । सघवात्सल्य सघपूजा च । एतत्फल सर्वाङ्गसुन्दरता । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढ सर्वाङ्गसुन्दरतपः ॥ १ ॥ ॥ अथ निरुजशिखतपः । तपो निरुजशिख्यास्य विधेय तद्वदेव हि । नवर कृष्ण पक्षे तु करण तस्य श-स्यते ॥ १ ॥ निरुजा रोगरहिता शिखा चूला

२ निरुजशिखातपः आगाढ दिन १५ कृष्णपक्षप्रतिपदात															
कृष्ण	१ प्र	२ द्वि	३ तृ	४ च	५ पं	६ ष	७ स	८ अ	९ न	१० द	११ ए	१२ द्वा	१३ त्र	१४ च	१५ पू
तिथि	उ १	आं	उ	आं	उ	आं	उ	आं	उ	आं	उ	आं	उ	आं	उ

यस्य तन्निरुजशिख । तत्र कृष्णपक्षे सर्वाङ्गसुन्दरवद्विधिः । यन्त्रकन्यासः । एतत्फल आरोग्य । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढ निरुजशिखतपः ॥ २ ॥ ॥ अथ सौभाग्यकल्पवृक्षतपः । सौभाग्यकल्पवृक्षस्तु चैत्रेऽनशनसचयैः । एकान्तरैः पर कार्यास्तिथौ चन्द्रादिके शुभे ॥ १ ॥ सौभाग्यस्य दाने कल्पवृक्ष

३ सौभाग्यकल्पवृक्षतप आगाढ चैत्रशुक्लप्रतिपदात																
च शु	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा
चै कृ	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा

इव सौभाग्यकल्पवृक्षः । तत्र चैत्रमासे सर्वस्मिन् एकान्तरोपवासा विधेयाः । यन्त्रकन्यास्तः । उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिपूर्वक सुवर्णरूप्यमयसाङ्गोपाङ्गकल्पवृक्षढौकन सघवात्सल्यं सघपूजा च । एतत्फल सौभाग्य-

महावीरतपः ॥ ५६ ॥ ॥ अथ लक्षप्रतिपत्तपः । शुक्लप्रतिपदः सूर्यसख्या एकाशनादिभिः । समर्थनीयास्तपसि लक्षप्रतिपदाख्यके ॥ १ ॥ शुक्लप्रतिपदमारभ्य प्रतिपत् १२ वर्षमेक यावद्यथाशक्त्येकाशनादितपः लक्षप्रतिपच्छ्रावकश्राविकाभिः कार्या । उद्यापने पूजापूर्वं लक्षधान्य ढौकनीय । लक्षसख्याधान्याना निमन्धो यथा । घोषामाणा ५ पाइली १ मुगसेइ १ पाइली २ मोठसेइ १ पाइली २ जवसेइ २ तिलपाइ ७ गोधूमसेइ ८ चउलासेइ ३ चणासेइ १ कांगुमाणा ३ कोद्रवमाणा ३ उडदमाणा ५ तूवरिसेइ ४ जुवारिमाणा ५ । एतस्फल अगण्यलक्ष्मीप्राप्ति । इति श्राद्धकरणीयमागाढ लक्षप्रतिपत्तपः ॥ ५७ ॥ इति तपोधिकारे गीतार्थोक्तानि तपांसि सपूर्णानि ॥

अथ फलतपांसि । यथा । तत्र प्रथम सर्वाङ्गसुन्दरतप' । शुक्लपक्षेऽष्टोपवासा आचाम्लान्तरिताः क्रमात् । विधीयन्ते तेन तपो भवेत्सर्वाङ्गसुन्दर ॥ १ ॥ सर्वाङ्गाणि सुन्दराणि जायन्ते यस्मात्तत्सर्वाङ्गसुन्दर । तत्र शुक्लपक्षे प्रतिपदुपवास विधाय अष्टोपवासाः ससाचाम्लान्तरिता विधेया यथाशक्ति संयमादिदयाविषयधर्मपालनं कषायपरिहारोपि पूर्णिमायां उद्यापयेत् । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिं वि-

१ सर्वांगसुन्दरतपः आगाढ दिन १५ पारणक प्रतिपदायां

शुक	१ प्र	२ द्वि	३ तृ	४ च	५ प	६ ष	७ स	८ अ	९ न	१० द	११ ए	१२ द्वा	१३ त्र	१४ च	१५ पू
तिथि	उ १	आं	उ	आं	उ	आं	उ	आं	उ	आं	उ	आं	उ	आं	उ

य जिनाग्रे स्वर्णमयपुरुषं रत्नजटितं ढौकयेत्। संघवात्सल्यं संघपूजा च। ... तपो निरुजशिखाख्य विधेयं यतिश्राद्धकरणीयमागाढं सर्वाङ्गसुन्दरतपः ॥ १ ॥ ॥ अथ निरुजशिखतपः । तद्वदेव हि। नवरं कृष्णपक्षे तु करणं तस्य शस्यते ॥ १ ॥ निरुजा रोगरहिता शिखा चूला

२ निरुजशिखातपः आगाढ दिन १५ कृष्णपक्षप्रतिपदात्															
कृष्ण	१ प्र	२ द्वि	३ तृ	४ च	५ प	६ ष	७ स	८ अ	९ न	१० द	११ ए	१२ द्वा	१३ त्र	१४ च	१५ पू
तिथि	उ १	आं	उ	आं	उ	आं	उ	आं	उ	आं	उ	आं	उ	आं	उ

यस्य तन्निरुजशिखं। तत्र कृष्णपक्षे सर्वाङ्गसुन्दरवद्विधिः। पञ्चकन्यासः। एतत्फलं आरोग्यं। इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं निरुजशिखतपः ॥ २ ॥ ॥ अथ सौभाग्यकल्पवृक्षतपः । सौभाग्यकल्पवृक्षस्तु चैत्रेऽनशनसंचयैः। एकान्तरैः परं कार्योस्तिथौ चन्द्रादिके शुभे ॥ १ ॥ सौभाग्यस्य दाने कल्पवृक्ष

३ सौभाग्यकल्पवृक्षतप आगाढ चैत्रशुक्लप्रतिपदात																
चै शु	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा
चै कृ	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा

इव सौभाग्यकल्पवृक्षः। तत्र चैत्रमासे सर्वस्मिन् एकान्तरोपवासा विधेयाः। पञ्चकन्यास्त०। उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिपूर्वकं सुवर्णरूप्यमयसाङ्गोपाङ्गकल्पवृक्षढौकनं संघवात्सल्यं संघपूजा च। एतत्फलं सौभाग्य-

प्राप्तिः । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढ सौभाग्यकल्पवृक्षतपः ॥ ३ ॥ ॥ अथ दमयन्तीतपः । दमयन्त्या प्रति-

४ दमयन्तीतप आगाढं अन्येषामपि जिनानामेव विधिः आ २१ पा त पा

क्षपमस्व	आं	आं	आं	आं	आं	आं	आं	आं	आं	आं	आं	आं	आं	आं	आं	आं	आं	आं	आं	आं	आं
	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१

जिनमाषाम्लान्येकविंशतिः । कृतानि सन्ततान्येव दमयन्तीतपो हि तत् ॥ १ ॥ दमयन्त्या नलवियुक्तया कृत तपः दमयन्तीतपः । तत्र जिनजिनप्रति विंशतिर्विंशतिराचाम्लानि एकैक शासनदेवतायाः एव निरन्तरतया विधीयन्ते । शक्त्यनुसारेण एकैकजिनस्याचाम्लपूरणे पारणकान्यपि भवन्ति साम्प्रतिककालापेक्षया । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने सर्वसङ्ख्यया चतुरुत्तरा पञ्चशती फलपक्वान्नजातिमुद्राढौकन बृहत्स्नात्रविधिपूर्वक आचाम्लाना सर्वसङ्ख्यया चतुरुत्तरा पञ्चशती । सङ्घवात्सल्य सङ्घपूजा च । एतत्फल आपन्निगमः । इति श्राद्धकरणीयमनागाढं दमयन्तीतपः ॥ ४ ॥ ॥ अथायतिजनकतपः । कार्यं द्वात्रिंशदाचाम्लैः स्वसत्त्वेन

५ आयतिजनकतप आगाढ । तत्र द्वात्रिंशदाचाम्लानि निरन्तराणि एकश्रेण्या करणीयानि

आं	आं	आं	आं	आं	आं	आं	आं	आं	आं	आं	आं	आं	आं	आं	आं	आं	आं	आं	आं	आं	आं	आं	आं	आं	आं	आं	आं	आं	आं	आं	आं
१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१

निरन्तरैः । एव स्यादायतिशुभ तप उद्यापनान्वित ॥ १ ॥ आयति उत्तरकाल शुभ जनयति आयतिजनक । यन्नकन्यासः । उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिपूर्वक चतुर्विंशतिसख्यया पुष्पफलपक्वान्नढौकन सघवात्सल्य सघपूजा च । एतत्फल उत्तरकाले शुभ । इति श्राद्धकरणीयमागाढ आयतिजनकतपः ॥ ५ ॥ ॥ अथाक्षयनिधितप. । घट सस्थाप्य देवाग्रे गन्धपुष्पादिपूजितं । तपो विधीयते पक्ष तदक्षयनिधि स्फुट ॥ १ ॥ अक्षयनिधिवदक्षयनिधि । तत्र भाद्रपदकृष्णचतुर्थ्यां जिनबिम्बाग्रे गोमयलेपन विधाय स्थापनकोपरि चित्रित गन्धपुष्पपूजित स्वर्णमणिमुद्राफलक्रमुकादिगर्भित घट स्थापयेत् । पक्ष यावत्तस्य नित्यपूजन जिनस्य प्रदक्षिणात्रयपूर्वक अक्षताञ्जलिक्षेपः नैवेद्यढौकन यथाशक्ति द्विभक्तैकभक्तादिप्रत्याख्यान नृत्यगीतोत्सवादि । एव पर्युषणापर्यन्त वर्षचतुष्टय विधेय । यन्नकन्यासः । उद्यापने बृहद्विधिपूर्वक नानापक्वान्नबलिढौकन सघवात्सल्य सघपूजा च । एतत्फल सर्वसपत् । अथवा अक्षतमुष्टिं प्रतिदिन घटे निक्षिपेत् यावत्स घटः पूर्यते तावद्दिनानि प्रतिदिनमेकाशनानि विदध्यात् । इति श्राद्धकरणीयमागाढ अक्षयनिधितपः ॥ ६ ॥ ॥ अथ मुकुटसप्तमीतपः । आषाढादि च पौषान्त सप्तमासान् शितिष्वपि । सप्तमीषूपवासाश्च विधेयाः सप्त निश्चित ॥ १ ॥ मुकुटोद्यापनेन उपलक्षिता सप्तमी मुकुटसप्तमी । तत्र आ-

६ अक्षयनिधितप आगाढं भाद्रपाबदि						
ब	प	न	प	व	प	०

चतु	प	पं	प	प	प	स	प	०	
स्थाप	ना	प	ध	प	च	प	भ	•	
भाद्रसुदि	प	द्वि	प	तृ	प	च	प	स्वा	श

७ मुकुटसप्तमीतप आगाढ			
आषाढवदि	विमलनाथ	०	उ
श्रावणवदि	अनन्तनाथ	०	उ
भाद्रपदवदि	चन्द्रप्रभशान्ति	०	उ
आश्विनवदि	नेमिनाथ	०	उ
कार्तिकवदि	ऋषभनाथ	०	उ
मार्गशिरवदि	महावीर	०	उ
पौषवदि	पार्श्वनाथ	०	उ

षाढश्रावणभाद्रपदआश्विनकार्तिकमार्गशीर्षपौषकृष्णसप्तमीषूपवासाः। तासु क्रमेण विमलनाथ १ अनन्तनाथ २ चन्द्रप्रभशान्ति ३ नेमि ४ ऋषभ ५ महावीर ६ पार्श्वनाथ ७ तीर्थकृतां बृहत्स्नात्रविधिना पूजा। यन्त्रकन्यासः। उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिपूर्वक रूप्यमयलोकनालेरुपरि सस्थित सुवर्णमय रत्नजटित मुकुट ढौकयेत्। सप्तसख्यया पक्वान्नफलजातिं च सघवात्सल्य सघपूजा च। एतत्फल वाञ्छितप्राप्तिः। इति श्राद्धकरणीयमागाढ मुकुटसप्तमीतपः ॥ ७ ॥ ॥ अथ अम्बातप। शुक्लादिपञ्चमीष्वेव पञ्चमासेषु वै तपः। एकभक्तादि वै कार्यमम्बापूजनपूर्वक ॥ १ ॥

८ अम्बातप आगाढ मास ५		
शुक	पं	उ
शुक	प	उ
शुक	प	उ
शुक	प	उ
शुक	प	उ

अम्बाराधनार्थं तपः अम्बातपः। तत्र पञ्चसु शुक्लपञ्चमीषु नेमिजिनाम्बापूजनपूर्वक यथाशक्ति तपो विधेयं। यन्त्रकन्यासः। उद्यापने विमलधातुभिर्यथोक्त अम्बामूर्तिविधापन तत्प्रतिष्ठापन कल्पोक्तविधिना नित्य तत्पूजन सघवात्सल्य सघपूजा च। तत्फल अम्बावरप्राप्तिः। इति श्राद्धकरणीयमागाढ अम्बातपः ॥ ८ ॥ ॥ अथ श्रुतदेवतातपः। एकादशीषु शुक्लेषु पक्षेष्वेकादशेषु च। यथाशक्ति तपः कार्यं वाग्देव्यर्च-

९ श्रुतदेवीतप आगाढं		
श्रुतदेवता	शुक्लएकाद	उप
श्रुतदेवता	शुक्लएकाद	उप
श्रुतदेवता	शुक्लएकाद	उप
श्रुतदेवता	शुक्लएकाद	उप
श्रुतदेवता	शुक्लएकाद	उप
श्रुतदेवता	शुक्लएकाद	उप
श्रुतदेवता	शुक्लएकाद	उप
श्रुतदेवता	शुक्लएकाद	उप
श्रुतदेवता	शुक्लएकाद	उप
श्रुतदेवता	शुक्लएकाद	उप

नपूर्वक ॥ १ ॥ श्रुतदेव्याराधनार्थं तपः श्रुतदेवीतपः । तत्र एकादशीषु शुक्लैकादशीषु श्रुतदेवीपूजापूर्वक यथाशक्ति तपो विधेय । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने श्रुतदेवीमूर्तिनिर्मापण तत्प्रतिष्ठापन विधिना पूजा सघवात्सल्य सघपूजा च । एतत्फल श्रुतप्राप्तिः । इति श्राद्धकरणीयमागाढ श्रुतदेवीतपः ॥ ९ ॥ ॥ अथ रोहिणीतपः । रोहिण्या च तपः कार्यं वासुपूज्यार्चनायुत । सप्तवर्षं सप्तमासीमु पवासादिभि' पर ॥ १ ॥ रोहिणीनक्षत्रे तपः रोहिणीतपः । तत्राक्ष(य)ततृतीयासन्नरोहिण्यां वासुपूज्यजिनपूजापूर्वक तत्प्रारम्भः । ततो रोहिणीनक्षत्रे समागते सप्तवर्षाणि सप्तमासानि यावदुपवासाचाम्लानि निर्विकृतिकादि यथारब्ध तपो

१० रोहिणीतप आगाढ			
रो	वर्ष ७	मास ७	उपवा

विधेय । यद्येकापि रोहिणी विस्मरति तदा तपसः पुनः प्रारम्भः । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने श्रीवासुपूज्यप्रतिमाग्रे बृहत्स्नात्रविधिपूर्वक स्वर्णमयमशोकवृक्ष ढौकयेत् सघवात्सल्य सघपूजा च । एतत्फल अवैधव्यसौभाग्यसुखप्राप्तिः । इति श्राद्धकरणीयमागाढ रोहिणीतपः ॥ १० ॥ ॥ अथ मातरतपः । माद्रस्य शुक्लपक्षे तु प्रारभ्य सप्तमीं तिथिं । त्रयोदश्यन्तमाधेय तपो मातरिसञ्ज्ञक ॥ १ ॥ मात्राराधनार्थं तपः मातरतपः ।

७ मुकुटसप्तमीतप आगाढ			
आषाढवदि	विमलनाथ	•	उ
श्रावणवदि	अनन्तनाथ	•	उ
भाद्रपदवदि	चन्द्रप्रभशान्ति	•	उ
आश्विनवदि	नेमिनाथ	•	उ
कार्तिकवदि	आदिनाथ	•	उ
मार्गशिरवदि	महावीर	•	उ
पौषवदि	पार्श्वनाथ	•	उ

षाढश्रावणभाद्रपदआश्विनकार्तिकमार्गशीर्षपौषकृष्णसप्तमीषूपवासाः। तासु क्रमेण विमलनाथ १ अनन्तनाथ २ चन्द्रप्रभशान्ति ३ नेमि ४ ऋषभ ५ महावीर ६ पार्श्वनाथ ७ तीर्थकृतां बृहत्स्नात्रविधिना पूजा। पञ्चकन्यासः। उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिपूर्वकं रूप्यमयलोकनालेरुपरि सस्थितं सुवर्णमयं रत्नजडितं मुकुटं ढौकयेत्। सप्तसंख्यया पक्वान्नफलजातिं च संघवात्सल्यं संघपूजा च। एतत्फलं वाञ्छितप्राप्तिः। इति श्राद्धकरणीयमागाढं मुकुटसप्तमीतपः॥ ७॥ ॥ अथ अम्बातपः। शुक्लादिपञ्चमीष्वेव पञ्चमासेषु वै तपः। एकभक्तादि वै कार्यमम्बापूजनपूर्वकं॥ १॥

८ अम्बातप आगाढ मास ५		
शुक्ल	पं	उ
शुक्ल	पं	उ
शुक्ल	पं	उ
शुक्ल	पं	उ
शुक्ल	पं	उ

अम्बाराधनार्थं तपः अम्बातपः। तत्र पञ्चसु शुक्लपञ्चमीषु नेमिजिनाम्बापूजनपूर्वकं यथाशक्ति तपो विधेयं। पञ्चकन्यासः। उद्यापने विमलधातुभिर्यथोक्तं अम्बामूर्तिविधापनं तत्प्रतिष्ठापनं कल्पोक्तविधिना नित्यं तत्पूजनं संघवात्सल्यं संघपूजा च। तत्फलं अम्बावरप्राप्तिः। इति श्राद्धकरणीयमागाढं अम्बातपः॥ ८॥ ॥ अथ श्रुतदेवतातपः। एकादशीषु शुक्लेषु पक्षेष्वेकादशोषु च। यथाशक्ति तपः कार्यं वाग्देव्यर्च-

तिथिषु तप एकाशनादिक । विधेय सर्वसपत्ति सुखे तपसि निश्चितं ॥ १ ॥ सर्वसुखसंपत्तिहेतुत्वात्सर्वसु-
खसपत्ति । तत्र प्रतिपत्सत्कमेकमक्त द्वितीयाया द्वे एव वृद्ध्या यावत्पूर्णिमायाः पञ्चदश । पर यदि कापि
तिथिर्विस्मरति तदा सा पुनरादितो विधेया । एवं विंशत्युत्तरशतदिनैः पूर्यते । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने
बृहत्स्नात्रविधिपूर्वकं विंशत्युत्तरशतसख्यया फलपक्वान्नजातिढौकन सघवात्सल्य सघपूजा च । एतत्फलं
सुखप्राप्तिः । इति श्राद्धकरणीयमागाढ सर्वसुखसपत्तितपः ॥ १२ ॥ ॥ अथाष्टापदपावडीतपः । आश्विना-

१३ अष्टापदपावडीतप आगाढ										
व १	आसु	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	प
व २	आसु	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	प
व ३	आसु	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	प
व ४	आसु	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	प
व ५	आसु	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	प
व ६	आसु	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	प
व ७	आसु	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	प
व ८	आसु	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	प

ष्टाह्निकास्वेव यथाशक्तितपःक्रमैः । विधेयमष्टवर्षाणि तप अष्टापदः
पर ॥ १ ॥ अष्टापदारोहार्थं तपः अष्टापदपावडीतपः । तत्र आश्वि-
नाष्टाह्निकासु यथाशक्ति तपो विधेय । देवाग्रे स्वर्णमय सोपान स-
स्थाप्य अष्टप्रकारपूजाभिः पूजयेत् । एव अष्टवर्षाण्यष्टसोपानानि
विदध्यात् । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने चतुर्विंशतिसख्यया पक्वान्नफ-
लजातीना बृहत्स्नात्रविधिपूर्वक ढौकनं । सघवात्सल्य सघपूजा च ।
एतत्फल दुर्लभप्राप्तिः ॥ इति श्राद्धकरणीयमागाढं अष्टापदपावडी-
तपः ॥ १३ ॥ ॥ अथ मोक्षदण्डतपः । यावन्मुष्टिप्रमाण स्याद्गुरुद-
ण्डस्य तावतः । विदधीतैकान्तराश्चोपवासान्सुसमाहितः ॥ १ ॥ मोक्ष-

११ मातरतप आगाढ			
१ व	भाद्रशुक्ल	स० आग० द० पु० द्वा० त्र०	पु
२ व	भाद्रशुक्ल	७।८।९।१०।११।१२।१३	पु
३ व	भाद्रशुक्ल	७।८।९।१०।११।१२।१३	पु
४ व	भाद्रशुक्ल	७।८।९।१०।११।१२।१३	पु
५ व	भाद्रशुक्ल	७।८।९।१०।११।१२।१३	पु
६ व	भाद्रशुक्ल	७।८।९।१ ।११।१२।१३	पु
७ व	भाद्रशुक्ल	७।८।९।१ ।११।१२।१३	पु

तत्र भाद्रपदशुक्लसप्तमीमारभ्य त्रयोदशीपर्यन्तं दुग्धदधिघृतकरम्भपायसलपनश्रीघृतपूरैर्जिनमातृका पूजयित्वा यथाशक्ति एकभक्तादितपो विधेयं। तच्च सप्तवर्षपर्यन्तं। परं वर्षद्वये वर्षद्वये उद्यापनं अनया रीत्या विधेयं। भाद्रपदशुक्लचतुर्दश्यां चतुर्विंशतिसंख्ययापूपकादाडिमादिफलजातिं क्षिप्रचटीपात्राणि जिनमातृणामग्रे ढौकयेत्। सपुत्रश्राविकायाश्च वस्त्राङ्गराग–ताम्बूलादि देयं। सप्तमवर्षोद्यापने च जिनमातृणामग्रे सप्तम्यां तैलढौकनं अष्टम्यां घृतढौकनं नवम्यां पक्वान्नढौकनं दशम्यां गोदुग्धढौकनं एकादश्यां दधिढौकनं द्वादश्यां गुडढौकनं त्रयोदश्यां क्षिप्रचटी कणिकाहरीतकी धान्याका मेथी शुद्ध अजन शलाका सप्तसप्तसंख्यगतपत्रकमुकढौकनं सपुत्रश्राविकाया नालिकेरदानं संघवात्सल्यं संघपूजा च। एतत्फलं पुत्रप्राप्तिः। यच्च कन्यासं। इति श्राद्धकरणीयमागाढं मातरतपः ॥ २१ ॥ ॥ अथ सर्वसुखसंपत्तितपः। एकाविंशत्या

१२ सर्वसुखसंपत्ति तप आगाढ			
ति ति	प १	पु	१
ति	२	पु	२
ति	३	पु	३
ति	४	पु	४
ति	५	पु	५
ति	६	पु	६
ति	७	पु	७
ति	८	पु	८
ति	९	पु	९
ति	१०	पु	१०
ति	११	पु	११
ति	१२	पु	१२
ति	१३	पु	१३
ति	१४	पु	१४
ति	१५	पु	१५

सर्वसुखसंपत्तिहेतुत्वात्सर्वसुखसंपत्ति सुखे तपसि निश्चितं ॥ १ ॥ सर्वसुखसंपत्तिहेतुत्वात्सर्वसु-
तिथिषु तप एकाशनादिक । विधेय सर्वसपत्ति सुखे तपसि निश्चितं ॥ १ ॥ ... पर यदि कापि
ससपत्ति । तत्र प्रतिपत्सक्तमेकमक्त द्वितीयाया द्वे एव वृद्ध्या यावत्पूर्णिमायाः पञ्चदश । पर यदि कापि
तिथिर्विस्मरति तदा सा पुनरावृत्तो विधेया । एवं विंशत्युत्तरशतदिनैः पूर्यते । यक्षकन्यासः । उद्यापने
बृहत्स्नात्रविधिपूर्वक विंशत्युत्तरशतसख्यया फलपकान्नजातिढौकनं सघवात्सल्य सघपूजा च । एतत्फलं
सुखप्राप्तिः । इति श्राद्धकरणीयमागाढ सर्वसुखसपत्तितपः ॥ १२ ॥ ॥ अथाष्टापदपावडीतपः । आश्विना-

१३ अष्टापदपावडीतप आगाढ										
व १	अष्ट	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	ए
व २	अष्ट	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	ए
व ३	अष्ट	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	ए
व ४	अष्ट	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	ए
व ५	अष्ट	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	ए
व ६	अष्ट	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	ए
व ७	अष्ट	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	ए
व ८	अष्ट	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	ए

ष्टाह्निकास्वेव यथाशक्तितपःक्रमैः । विधेयमष्टवर्षाणि तप अष्टापदः
पर ॥ १ ॥ अष्टापदारोहार्थं तपः अष्टापदपावडीतपः । तत्र आश्वि-
नाष्टाह्निकासु यथाशक्ति तपो विधेय । देवाग्रे स्वर्णमय सोपान स-
स्थाप्य अष्टप्रकारपूजाभिः पूजयेत् । एव अष्टवर्षाण्यष्टसोपानानि
विदध्यात् । यक्षकन्यासः । उद्यापने चतुर्विंशतिसख्यया पक्वान्नफ-
लजातीनां बृहत्स्नात्रविधिपूर्वक ढौकनं । सघवात्सल्य सघपूजा च ।
एतत्फल दुर्लभप्राप्तिः ॥ इति श्राद्धकरणीयमागाढं अष्टापदपावडी-
तपः ॥ १३ ॥ ॥ अथ मोक्षदण्डतपः । यावन्मुष्टिप्रमाण स्याद्गुरुद-
ण्डस्य तावतः । विदधीतैकान्तराश्चोपवासान्सुसमाहितः ॥ १ ॥ मोक्ष-

११ मासरतप आगाढ			
१ व	मासशुक्ल	स भाग० द० ए० द्वा० त्र०	ए
२ व	मासशुक्ल	७।८।९।१०।११।१२।१३	ए
३ व	मासशुक्ल	७।८।९।१०।११।१२।१३	ए
४ व	मासशुक्ल	७।८।९।१०।११।१२।१३	ए
५ व	मासशुक्ल	७।८।९।१०।११।१२।१३	ए
६ व	मासशुक्ल	७।८।९।१०।११।१२।१३	ए
७ व	मासशुक्ल	७।८।९।१०।११।१२।१३	ए

तत्र भाद्रपदशुक्लसप्तमीमारभ्य त्रयोदशीपर्यन्तं दुग्धदधिघृतकरम्बपायसलपनश्रीघृतपूरैर्जिनमातृका पूजयित्वा यथाशक्ति एकभक्तादितपो विधेय । तच्च सप्तवर्षपर्यन्तं । परं वर्षद्वये वर्षद्वये उद्यापनं अनया रीत्या विधेयं । भाद्रपदशुक्लचतुर्दश्यां चतुर्विंशतिसंख्ययापूपकादाडिमादिफलजातिं क्षिप्रचटीपात्राणि जिनमातृणामग्रे ढौकयेत् । सपुत्रश्राविकायाश्च वस्त्राङ्गराग–ताम्बूलादि देयं । सप्तमवर्षोद्यापने च जिनमातृणामग्रे सप्तम्यां तैलढौकनं अष्टम्यां घृतढौकनं नवम्यां पक्वान्नढौकनं दशम्यां गोदुग्ध ढौकनं एकादश्यां दधिढौकनं द्वादश्यां शुद्धढौकनं त्रयोदश्यां क्षिप्रचटी कणिकाहरीतकी धान्याका मेथी शुद्ध अजन शलाका सप्तसप्तसंख्यगतपत्रकमुकढौकनं सपुत्रश्राविकाया नालिकेरदानं संघवात्सल्यं संघपूजा च । एतत्फलं पुत्रप्राप्तिः । यत्र-कन्यास । इति श्राद्धकरणीयमागाढं मातरतपः ॥ ११ ॥ ॥ अथ सर्वसुखसंपत्तितपः । एकादिवृद्ध्या

१२ सर्वसुखसंपत्ति तप आगाढ			
ति ति	प १	प	१
ति	२	प	२
ति	३	प	३
ति	४	प	४
ति	५	प	५
ति	६	प	६
ति	७	प	७
ति	८	प	८
ति	९	प	९
ति	१०	प	१०
ति	११	प	११
ति	१२	प	१२
ति	१३	प	१३
ति	१४	प	१४
ति	१५	प	१५

निश्चितं ॥ १ ॥ सर्वसुखसंपत्तिहेतुत्वात्सर्वसु-
तिथिषु तप एकाशनादिक । विधेय सर्वसपत्ति सुखे तपसि
खसपत्ति । तत्र प्रतिपत्सत्कमेकमक्त द्वितीयाया द्वे एव वृद्ध्या यावत्पूर्णिमाया: पञ्चदश । परं यदि कापि
तिथिर्विसरति तदा सा पुनरावृत्तो विधेया । एवं विंशत्युत्तरशतदिनैः पूर्यते । यस्त्रकन्यासः । उद्यापने
वृहत्स्नात्रविधिपूर्वकं विंशत्युत्तरशतसख्यया फलपकान्नजातिढौकनं सघवात्सल्य सघपूजा च । एतत्फलं
सुखप्राप्तिः । इति श्राद्धकरणीयमागाढ सर्वसुखसपत्तितपः ॥ १२ ॥ ॥ अथाष्टापदपावडीतपः । आश्विना-
ष्टाह्निकास्वेव यथाशक्तितपःक्रमैः । विधेयमष्टवर्षाणि तप अष्टापदः
पर ॥ १ ॥ अष्टापदारोहार्थं तपः अष्टापदपावडीतपः । तत्र आश्वि-
नाष्टाह्निकासु यथाशक्ति तपो विधेय । देवाग्रे स्वर्णमय सोपान स-
स्थाप्य अष्टप्रकारपूजाभिः पूजयेत् । एव अष्टवर्षाण्यष्टसोपानानि
विदध्यात् । यस्त्रकन्यासः । उद्यापने चतुर्विंशतिसख्यया पकान्नफ-
लजातीना वृहत्स्नात्रविधिपूर्वकं ढौकनं । सघवात्सल्य सघपूजा च ।
एतत्फल दुर्लभप्राप्तिः ॥ इति श्राद्धकरणीयमागाढं अष्टापदपावडी-
तपः ॥ १३ ॥ ॥ अथ मोक्षदण्डतपः । यावन्मुष्टिप्रमाण स्याद्गुरुद-
ण्डस्य तावतः । विदधीतैकान्तराश्चोपवासान्सुसमाहितः ॥ १ ॥ मोक्ष-

१३ अष्टापदपावडीतप आगाढ

व १	ऽभ्युसु	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	प
व २	ऽभ्युसु	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	प
व ३	ऽभ्युसु	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	प
व ४	ऽभ्युसु	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	प
व ५	ऽभ्युसु	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	प
व ६	ऽभ्युसु	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	प
व ७	ऽभ्युसु	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	प
व ८	ऽभ्युसु	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	प

१४ मोक्षदण्डतप आगाढ																									
१४	उ	उ १	उ १	उ १	उ १	उ १	उ १	उ १	उ १	उ १	उ १	उ १	उ १	उ १	उ १	उ १	उ १	उ १	उ १	उ १	उ ०	उ ०	उ ०	उ ०	उ ०
मुष्टि		पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा

वण्डस्य तपः मोक्षदण्डतपः । तत्र यावन्मुष्टिप्रमाणो गुरुदण्डो भवति तावत उपवासानेकान्तरान्विदध्यात् । पर्यन्तोपवासे गुरुदण्डस्य चन्दनचर्चितस्य परिधापनिकादान नालिकेराक्षतदान । यावन्मुष्टिप्रमाणता तावत्सङ्ख्यया फलमुद्रापकाक्षरजातिदान संघवात्सल्य संघपूजा च । यक्षकन्यास' । एतत्फलसिषद्धः । इति श्राद्धकरणीयमागाढ मोक्षदण्डतपः ॥ १४ ॥

॥ अथ अदुःखदर्शितपः । शुक्लपक्षेषु कर्तव्या' क्रमात्पञ्चदशस्वपि । उपवासास्तिथिष्वेव पूर्यते विधिनैव तत् ॥ १ ॥ न दुःखानि प्रभु पीक्षस्य तद्वु'-

१५ अदुःखदर्शितप आगाढ			१६ द्वितीय अदुःखदर्शितप आगाढ									
प्रथममासे शुक्ल	१	उ १	अष्टमेमासे शुक्ल	८	उ	१	प्र	उ	पा	अ	उ	पा
द्वितीयमासे शुक्ल	२	उ १	नवमेमासे शुक्ल	९	उ	१	द्वि	उ	पा	न	उ	पा
तृतीयमासे शुक्ल	३	उ १	दशमेमासे शुक्ल	१०	उ	१	तृ	उ	पा	द	उ	पा
चतुर्थमासे शुक्ल	४	उ १	एकादशेमासेशुक्ल	११	उ	१	च	उ	पा	ए	उ	पा
पञ्चममासे शुक्ल	५	उ १	द्वादशेमासे शुक्ल	१२	उ	१	पं	उ	पा	द्वा	उ	पा
षष्ठमासे शुक्ल	६	उ १	त्रयोदशेमासेशुक्ल	१३	उ	१	ष	उ	पा	त्र	उ	पा
सप्तममासे शुक्ल	७	उ १	चतुर्दशेमासे शुक्ल	१४	उ	१	स	उ	पा	च	उ	पा
०	८	उ १	पंचदशेमासे शुक्ल	१५	उ	१	०	०	०	पं	उ	पा

१७ गौतमपडिगह्यातपः			
शुक	पू	उ	१
शुक	पू	उ	१
शुक	पू	उ	१
शुक	पू	उ	१
शुक	पू	उ	१
शुक	पू	उ	१
शुक	पू	उ	१
शुक	पू	उ	१
शुक	पू	उ	१
शुक	पू	उ	१
शुक	पू	उ	१
शुक	पू	उ	१
शुक	पू	उ	१
शुक	पू	उ	१
शुक	पू	उ	१

स्वर्शि । तत्र एकस्या शुक्लप्रतिपद्युपवासः । द्वितीयमासे शुक्लाद्वितीयायामुपवासः । एव पञ्चदशसु मासेषु शुक्लपक्षेषु यावत्पूर्णिमाया उपवासाः पञ्चदश संख्यया भवन्ति । यद्येकापि तिथिर्विस्मरति तदा पुनरपि तिथिरारभ्यते । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने श्रीऋषभदेवस्य पूजन रूप्यमयवृक्षः तच्छाखाया सुवर्णमयपालनक पट्टसूत्रग्रन्थित पट्टसूत्रमयतूलिका तदुपरि सुवर्णमयपुत्तलिका पञ्चदशसंख्यया पक्वान्नफलजाति-ढौकनं । पर तिथौ तिथौ नव नव नैवेद्य फल च ढौकनीय संघवात्सल्य सघपूजा च । एतत्फल सर्वदुःखप्रणाशः । इति श्राद्धकरणीयमागाढ अदुःखदर्शितपः ॥ १५ ॥ ॥ द्वितीयादुःखदर्शितपसि पञ्चदशोपवासा एकान्तरिताः तिथिंविनापि विधेयाः शेष तथैव । इति द्वितीय अदुःखदर्शितप आगाढ ॥ १६ ॥ ॥ अथ गौतमपडिगह्यातपः । एकासु पञ्चदशसु स्वशक्तेरनुसारतः । तपः कार्यं गौतमस्य पूजाकरणपूर्वक ॥ १ ॥ गौतमपात्रोपलक्षित तपः गौतमपात्रतपः । तत्र पञ्चदशपूर्णिमा यावत् श्रीगौतम-मूर्तिपूर्वक यथाशक्ति प्रत्याख्यान विधेय । उद्यापने श्रीगौतमस्य श्रीमहावीरस्य च बृहत्स्नात्रविधिपूजा । रूप्यमयपात्र काष्ठमय च द्वे पायसपूरिते गुरवे दद्यात्

वेष्टनकक्षोलिकासहिते

। सघवात्सल्य सघपूजा च । एतत्फल विविधलब्धयः । यन्त्रकन्यासः इति

श्राद्धकरणीयमागाढ गौतमपडिगहतप: ॥ १७ ॥ ॥ अथ निर्वाणदीपतप: । वर्षत्रय दीपमाला पूर्वे श्रुद्ये दिनद्वये । उपवासद्वय कार्यं दीपप्रस्तारपूर्वक ॥ १ ॥ निर्वाणमार्गे दीप इव निर्वाणदीप: । तत्र दीपमालिकायाश्चचतुर्दश्यमावास्ययो' उपवासद्वय विधेय । तत्र हि रात्रद्वयेपि श्रीमहावीराग्रे अखण्डाक्षतदीपदान । यन्त्रकन्यास: । उद्यापने वर्षत्रयान्ते बृहत्स्नात्रविधिपूर्वक महावीरपूजा दीपसहस्रदान सघवात्सल्य सघपूजा च । एतत्फल मोक्षमार्गप्राप्ति' । इति श्राद्धकरणीयमागाढ निर्वाणदीपतप' ॥ १८ ॥

१८ निर्वाणदीपतप आगाढ

१ वर्ष	कार्तिकवदि	१४ ०	उ	उ
२ वर्ष	कार्तिकवदि	१४	उ	उ
३ वर्ष	कार्तिकवदि	१४ ०	उ	उ

॥ अथामृताष्टमीतप: । शुक्लाष्टमीषु षाष्टासु आचाम्लादितपांसि च । विदधीत स्वशक्त्या च ततस्तत्पूरण भवेत् ॥ १ ॥ अमृताभिषेकेणोपलक्षिता अष्टमी अमृताष्टमी । तत्र अष्टसु शुक्लाष्टमीषु आचाम्लान्येव विधेयानि । यन्त्रकन्यास' । उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिपूर्वक घृतदुग्धभृत कलश माणकमात्रमोदकसहित ढौकयेत् । सघवात्सल्य सघपूजा च । एतत्फल आरोग्यं । इति श्राद्धकरणीयमागाढ अमृताष्टमीतप: ॥ १९ ॥ ॥ अथ खण्डदशमीतप: । शुक्लासु दशसक्यासु निजशक्त्या तपोविधिं । विदधीत तत: पूर्तिस्तस्य संपद्यते क्रमात् ॥ १ ॥ अखण्डायां दशम्यां

१९ अमृताष्टमीतप आगाढ

शुक्ल	८	उ	शुक्ल	८	उ	शुक्ल	८	उ
शुक्ल	८	उ	शुक्ल	८	उ	शुक्ल	८	उ
शुक्ल	८	उ	शुक्ल	८	उ	शुक्ल	८	उ

...ो विधेय ।
तपः अखण्डदशमीतपः । तत्र दशसु शुक्लदशमासु यथाशक्ति ... अखण्डिताक्ष-
यभ्रकन्यासः । उद्यापने दशसंख्यया अखण्डफलआतिढौकन अखण्डघृतधाराक्षयदान चैत्यपरिधौ । सघ-
तैनैवेद्य अखण्डपटेन परिधापनिका अखण्डघृतधाराक्षयदान चैत्यपरिधौ । इति श्राद्धकरणीयमागाढ अख-
वात्सल्य सघपूजा च । एतत्फल अखण्डसुख । इति श्राद्धकरणीयमागाढ अख-
ण्डदशमीतपः ॥ २० ॥ ॥ अथ परत्रपालितपः । पञ्चवर्षाणि वीरस्य कल्याणि-
कसमासितः । उपवासत्रय कृत्वा द्वात्रिंशदरसांश्चरेत् ॥ १ ॥ परलोके पालिरिव

२० अखण्डदशमीतप आगाढ							
शुक	१०	उ	१	शुक	१०	उ	१
शुक	१०	उ	१	शुक	१०	उ	१
शुक	१०	उ	१	शुक	१०	उ	१
शुक	१०	उ	१	शुक	१०	उ	१
शुक	१०	उ	१	शुक	१०	उ	१

परत्रपालिः । तत्र दीपोत्सवादारभ्य निरन्तर तप उपवासत्रय कृत्वा
निरन्तराणि द्वात्रिंशन्निर्विकृतिकानि विदध्यात् । एव पञ्चवर्षाणि । के-
चित्त्रोपवासान्येकान्तराण्याहुः । यभ्रकन्यासः । उद्यापने प्रतिवर्ष
सेईसत्कलपनश्रीपालि स्थाले विधाय सुरभिघृतेनापूरयेत् । चरमोद्या-
पने बृहत्स्नात्रविधिः सघवात्सल्य संघपूजा च । एतत्फल परत्र स-
द्गतिः । इति श्राद्धकरणीयमागाढ परत्रपालितपः ॥ २१ ॥ ॥ अथ

२१ परत्रपालितप आगाढ दिन ३५						
उ १	नि १	नि १	नि १	नि १	नि १	नि १
नि १	नि १	नि १	नि १	नि १	नि १	नि १
नि १	नि १	नि १	नि १	नि १	नि १	नि १
नि १	नि १	नि १	नि १	नि १	नि १	
नि १	नि १	नि १	नि १	नि १	नि १	

सोपान(पावडी)तपः । ससाष्टनवदशभिस्त्वद्गुणैस्तिथिसक्रमैः । दत्तिभिः पूर्यते चैव सोपानतप उत्तम ॥ १ ॥

श्राद्धकरणीयमागाढ गौतमपडिगहतपः ॥ १७ ॥ ॥ अथ निर्वाणदीपतपः । वर्षत्रय दीपमाला पूर्वे मुदये विनद्वये । उपवासद्वय कार्यं दीपप्रस्तारपूर्वक ॥ १ ॥ निर्वाणमार्गे दीप इव निर्वाणदीपः । तत्र दीपमालिकायाश्चतुर्दश्यमावास्ययो उपवासद्वय विधेय । तत्र हि रात्रद्वयेपि श्रीमहावीराग्रे अखण्डाक्षतदीपदान । पञ्चकन्यासः । उद्यापने वर्षत्रयान्ते बृहत्स्नात्रविधिपूर्वक महावीरपूजा दीपसहस्रदान संघवात्सल्य संघपूजा च । एतत्फल मोक्षमार्गप्राप्ति । इति श्राद्धकरणीयमागाढ निर्वाणदीपतप ॥ १८ ॥ ॥ अथामृताष्टमीतपः । शुक्लाष्टमीषु चाष्टासु आचाम्लादितपांसि च । विदधीत स्वशक्त्या च ततस्तत्पूरण भवेत् ॥ १ ॥ अमृताभिषेकेणोपलक्षिता अष्टमी अमृताष्टमी । तत्र अष्टसु शुक्लाष्टमीषु आचाम्लान्येव विधेयानि । पञ्चकन्यास । उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिपूर्वक घृतदुग्धभृत कलशमाणकमात्रमोदकसहितं ढौकयेत् । संघवात्सल्य संघपूजा च । एतत्फल आरोग्यं । इति श्राद्धकरणीयमागाढ अमृताष्टमीतपः ॥ १९ ॥ ॥ अथ अखण्डदशमीतप । शुक्लासु दशसंख्यासु निजशक्त्या तपोविधिं । विदधीत ततः पूर्तिस्तस्य संपद्यते क्रमात् ॥ १ ॥ अखण्डायां दशम्यां

१८ निर्वाणदीपतप आगाढ

१ वर्षे	कार्तिकवदि	१४ ०	उ	उ
२ वर्षे	कार्तिकवदि	१४	उ	उ
३ वर्षे	कार्तिकवदि	१४ ०	उ	उ

१९ अमृताष्टमीतप आगाढ

शुक्ल	८	उ	शुक्ल	८	उ	शुक्ल	८	उ
शुक्ल	८	उ	शुक्ल	८	उ	शुक्ल	८	उ
शुक्ल	८	उ	शुक्ल	८	उ	शुक्ल	८	उ

ग्रते। द्वितीयाष्टके द्वे एवमेकैकदत्तिवृद्ध्या नेयं। यावदष्टमेऽष्टके प्रतिदिनमष्टौ दत्तयो गृह्यन्ते। तृतीया नवनवमिकाया नवनवकान्विधीयते। एकाशीतिदिनानीत्यर्थः। अत्रापि प्रथमनवके प्रतिदिनमेकादत्तिः एकै-
कवृद्ध्या च नवके प्रतिदिनं नव दत्तयः चतुर्थी दशदशमिका दशदशकान् यावत्क्रियते शतं दिनानीत्यर्थः।

२२ सोपानतप आगाढ नवनवमिका

१ नवके	दत्ति	१	१	१	१	१	१	१	१	१	दि ९
२ नवके	दत्ति	२	२	२	२	२	२	२	२	२	दि ९
३ नवके	दत्ति	३	३	३	३	३	३	३	३	३	दि ९
४ नवके	दत्ति	४	४	४	४	४	४	४	४	४	दि ९
५ नवके	दत्ति	५	५	५	५	५	५	५	५	५	दि ९
६ नवके	दत्ति	६	६	६	६	६	६	६	६	६	दि ९
७ नवके	दत्ति	७	७	७	७	७	७	७	७	७	दि ९
८ नवके	दत्ति	८	८	८	८	८	८	८	८	८	दि ९
९ नवके	दत्ति	९	९	९	९	९	९	९	९	९	दि ९

२२ सोपानतप आगाढ दशदशमिका

१ दशके	दत्ति	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	दि १०
२ दशके	दत्ति	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२	दि १०
३ दशके	दत्ति	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	दि १०
४ दशके	दत्ति	४	५	४	४	४	४	४	४	४	४	दि १०
५ दशके	दत्ति	५	५	५	५	५	५	५	५	५	५	दि १०
६ दशके	दत्ति	६	६	६	६	६	६	६	६	६	६	दि १०
७ दशके	दत्ति	७	७	७	७	७	७	७	७	७	७	दि १०
८ दशके	दत्ति	८	८	८	८	८	८	८	८	८	८	दि १०
९ दशके	दत्ति	९	९	९	९	९	९	९	९	९	९	दि १०
१० दशके	दत्ति	१०	१०	१०	१०	१०	१०	१०	१०	१०	१०	दि १०

मोक्षारोहे सोपानमिव सोपानतपः । तत्र सप्तमिकाद्याश्चतस्रः प्रतिमाः प्रतिपाद्यन्ते यथा सप्तसप्तमिका अष्टाष्टमिका नवनवमिका दशदशमिका चेति । अत्राद्या सप्तसप्तमिका एकोनपञ्चाशद्दिनानीत्यर्थः । तत्राद्यसप्तके प्रतिदिनमेकैका दत्तिर्गृह्यते । द्वितीयसप्तके प्रतिदिन दत्तिद्वय । तृतीयसप्तके प्रतिदिन दत्तित्रिक । चतुर्थे प्रतिदिन दत्तिचतुष्टय । एवमेकैकदत्तिवृद्ध्या ज्ञेय । यावत्सप्तमसप्तके प्रत्यह दत्तिसप्तक ग्राह्य । द्वितीयाष्टाष्टमिका अष्टौ अष्टकान् क्रियते । चतुःषष्टिदिनानीत्यर्थः । अत्रापि प्रथमाष्टके प्रतिदिनमेकैका दत्तिर्गृ-

२२ सोपानतप आगाढ सप्तसप्तमिका तपः

१ सप्तके	दत्ति	१	१	१	१	१	१	१	दि ७
२ सप्तके	दत्ति	२	२	२	२	२	२	२	दि ७
३ सप्तके	दत्ति	३	३	३	३	३	३	३	दि ७
४ सप्तके	दत्ति	४	४	४	४	४	४	४	दि ७
५ सप्तके	दत्ति	५	५	५	५	५	५	५	दि ७
६ सप्तके	दत्ति	६	६	६	६	६	६	६	दि ७
७ सप्तके	दत्ति	७	७	७	७	७	७	७	दि ७

२२ सोपानतप आगाढ अष्टाष्टमिकातपः

१ अष्टके	दत्ति	१	१	१	१	१	१	१	१	दि ८
२ अष्टके	दत्ति	२	२	२	२	२	२	२	२	दि ८
३ अष्टके	दत्ति	३	३	३	३	३	३	३	३	दि ८
४ अष्टके	दत्ति	४	४	४	४	४	४	४	४	दि ८
५ अष्टके	दत्ति	५	५	५	५	५	५	५	५	दि ८
६ अष्टके	दत्ति	६	६	६	६	६	६	६	६	दि ८
७ अष्टके	दत्ति	७	७	७	७	७	७	७	७	दि ८
८ अष्टके	दत्ति	८	८	८	८	८	८	८	८	दि ८

नमस्कारफलतपः । कृत्वा नवकभक्तानि तदुद्यापनमेव च । शक्तिहीनैर्विधेय च पूर्वघस्तत्समापन ॥ १ ॥
नमस्कारफलदायितपः नमस्कारफलतपः । तत्र अष्टषष्ट्यैकाशनेष्वसमर्थः पदसख्यया नवैकाशनानि विद्-

२४ नवकारफलतपः		
ममोअरिहंताणं १	५	१
ममोसिद्धाण २		
ममोआयरियाण ३		
ममोउपज्झायाणं ४		
ममोलोएसव्वसाहूणं ५		
एसोपचनमुक्कारो ६		
सव्वपावप्पणासणो ७		
मगलाणचसव्वेसिं		
पढमहवइमगल ९		

ध्यात् । यन्त्रकन्यासः । उद्यापन च पूर्ववत् । एतत्फलं पूर्ववत् । इति श्राद्धकरणीयमागाढ नमस्कारफलतपः ॥ २४ ॥ ॥ अथ अविधवादशमीतप । भाद्रपदशुक्लदशमी दिन एकाशनमथो निशायां च । अम्बापूजनजागरणकर्मणी सुविधिना कुर्यात् ॥ १ ॥ अवैधव्यार्थं दशमी अविधवादशमी । तत्र भाद्रपदशुक्लदशम्यामेकभक्त विदध्यात् निशि जागरण अम्बापूजन नालिकेरादि फलथानी १० पक्वान्नथानी १० ढौकन एव तावत्कर्तव्य यावद्दशवर्षाणि । उद्यापने इन्द्राणीपूजा सघवात्सल्य सघपूजा च ।

२५ अविधवादशमी तप आगाढ			
१ वर्षे	भाद्रपदसुदि	१०	उ
२ वर्षे	भाद्रपदसुदि	१०	उ
३ वर्षे	भाद्रपदसुदि	१०	उ
४ वर्षे	भाद्रपदसुदि	१०	उ
५ वर्षे	भाद्रपदसुदि	१०	उ
६ वर्षे	भाद्रपदसुदि	१०	उ
७ वर्षे	भाद्रपदसुदि	१०	उ
८ वर्षे	भाद्रपदसुदि	१०	उ
९ वर्षे	भाद्रपदसुदि	१०	उ
१०वर्षे	भाद्रपदसुदि	१०	उ

एतत्फल अवैधव्यं । यन्त्रकन्यासः । इति श्राद्धकरणीयमागाढ अविधवादशमीतपः ॥ २५ ॥ ॥ अथ बृहन्-

अत्रापि प्रथमदशके प्रतिदिनमेका दत्तिः । ततश्चैकैकदत्तिवृद्ध्या दशमदशके प्रतिदिनं दशदत्तयः । यन्त्रकाणि यथा । एवं नवभिर्मासैश्चतुर्विंशत्यादिनैश्चतस्रोपि प्रतिमाः समर्थ्यन्ते । उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिपूर्वकं नानापक्वान्नफलढौकनं संघवात्सल्यं संघपूजा च । एतत्फलं मोक्षमार्गः । इति श्राद्धकरणीयमागाढं सोपानतपः ॥ २२ ॥ ॥ अथ कर्मचतुर्थं तपः । उपवासत्रयं कुर्यादादावन्ते निरन्तरं । मध्ये षष्टिमितान्कुर्यादुपवासांश्च सान्तरान् ॥१॥ कर्मणां चतुर्थं खण्डनरूपं कर्मचतुर्थं । तत्र पूर्वं निरन्तरमुपवासत्रयं ततः षष्टिरुपवासा एकाशनान्तरिताः पुनरुपवासत्रयं निरन्तरं । उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिपूर्वकं रूप्यमयं वृक्षं स्वर्णकुठारं च ढौकयेत् । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने संघवात्सल्यं संघपूजा च । एतत्फलं कर्मच्छेदः। इति श्राद्धकरणीयमागाढं कर्मचतुर्थतपः ॥ २३ ॥ ॥ अथ

२३ कर्मचतुर्थतप आगाढ

उ १	पा १	उ १	प	उ १	प	उ	प	उ १	प	उ	प	उ	प
उ १	प	उ	प	उ	प	उ	प	उ	प	उ	प	उ	प
उ	प	उ	प	उ	प	उ	प	उ	प	उ	प	उ	प
उ	प	उ	प	उ	प	उ	प	उ	प	उ	प	उ	प
उ	प	उ	प	उ	प	उ	प	उ	प	उ	प	उ	प
उ	प	उ	प	उ	प	उ	प	उ	प	उ	प	उ	प
उ	प	उ	प	उ	प	उ	प	उ	प	उ	प	उ	प
उ	प	उ	प	उ	प	उ	प	उ	प	उ	प	उ	प
उ	प	उ	प	उ	प	उ	प	उ	प	उ	प	उ	प

घत् ॥ १ ॥ तत्र प्रथम नन्द्यावर्ताराधनार्थमुपवासः । ततो धरणेन्द्राम्बिका श्रुतदेवीश्रीगौतमाराधनार्थ आचा-
म्लचतुष्टय । ततः परमेष्ठिरत्नत्रयाराधनार्थं आचाम्लाष्टक । ततः षोडशविद्यादेव्याराधनार्थं षोडशैकम-
क्तानि । ततश्चतुर्विंशतिशासनयक्षिण्याराधनार्थं चतुर्विंशत्येकभक्तानि । ततो दशदिक्पालाराधनार्थं दशै ।
कमक्तानि । ततो ग्रहक्षेत्रपालाराधनार्थं दशैकमक्तानि । ततश्चतुर्णिकायदेवताराधनार्थं चत्वार्येकमक्तानि-
ततः सर्वाराधनार्थमुपवासः एवमुपवासत्रय द्वादशाचाम्लानि चतुःषष्ट्येकभक्तानि सर्वदिनान्यष्टाविंशतिः ।
स्थापने चैत्ये बृहत्स्नात्रविधिः । धर्मागारे लघुनन्द्यावर्तपूजन पूर्ववत् । सघवात्सल्य संघपूजा च । एतत्फल
परत्र तीर्थकरनामगोत्र इह च सर्वदेवसान्निध्य । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढ लघुनन्द्यावर्ततपः ॥ २७ ॥
इति फलतपांसि सप्तविंशतिः । इति त्रिविधान्यपि तपासि सपूर्णानि ॥

अथ विंशतिस्थानकानि । अर्हत्पूजा १ सिद्धपूजा २ प्रवचनपूजा ३ गुरुपूजा ४ स्थविरपूजा ५ बहुश्रुत-
पूजा ६ तपस्विपूजा ७ ज्ञानोपयोग ८ सम्यक्त्वपालन ९ विनयकरणं १० आवश्यककरण ११ ब्रह्मचर्य १२
धर्मध्यान १३ यथाशक्तितपः १४ वैयावृत्य १५ समाधिः १६ अपूर्वज्ञानपाठः १७ श्रुतभक्तिः १८ ज्ञानपूजा
१९ सघपूजादिकरण २० इति विंशतिस्थानकाराधन ॥ एतेषु तपःकरणस्य न निश्चयः किंत्वेषा मुक्ताना आ-
राधनमेव करणीय ॥ अरहत १ सिद्ध २ पवयण ३ गुरु ४ थेर ५ बहुस्सु ए ६ तवस्सी ७ य । वत्सलया य
एसिं अभिक्खनाणोवउगे ८ य ॥ १ ॥ दसण ९ विणए १० आवस्सए ११ य सील घए १२ निरइयारो ।

न्यावर्ततपः । बृहन्नन्द्यावर्तविधिसंस्थयैकाशनादिभिः । पूरणीय तपश्चोद्यापने तत्पूजनं महत् ॥ १ ॥ नन्द्यावर्ताराधनार्थं तपः नन्द्यावर्ततपः । तत्र प्रथममुपवासो नन्द्यावर्ताराधनाय । ततः सौधर्मेन्द्रईशानेन्द्रश्रुतदेवतानामाचाम्लत्रय । ततोऽर्हदादि अष्टकाना आराधनार्थं अष्टाचाम्लानि । ततश्चतुर्विंशतिजिनमात्राराधनार्थं चतुर्विंशतिरेकभक्तानि । ततः षोडशविद्यादेव्याराधनार्थं षोडशैकभक्तानि । ततश्चतुर्विंशतिलोकान्तिकाराधनार्थं चतुर्विंशतिरेकभक्तानि । ततश्चतुःषष्टीन्द्राराधनार्थं चतुःषष्टिरेकभक्तानि । ततश्चतुष्षष्टीन्द्रदेव्याराधनार्थं चतुष्षष्टिरेकभक्तानि । ततश्चतुर्विंशतिशासनयक्षाराधनार्थं चतुर्विंशतिरेकभक्तानि । ततश्चतुर्विंशतिशासनयक्षिण्याराधनार्थं चतुर्विंशतिरेकभक्तानि । ततो दशदिक्पालाराधनार्थं दशैकभक्तानि । ततो ग्रहक्षेत्रपालाराधनार्थं दशैकभक्तानि । ततश्चतुर्णिकायदेवताराधनार्थं चत्वार्येकभक्तानि । ततः सर्वाराधनार्थमुपवासः । अत्रोपवासद्वय एकादशाचाम्लानि द्विशती चतुःपञ्चुत्तरा एकभक्तानां । एवं सप्तसप्तत्यधिकेन दिनशतद्वयेन पूर्यते । यन्त्रकन्यासः[1] । उद्यापने चैत्ये बृहत्स्नात्रविधिः धर्मागारे नन्द्यावर्तपूजा प्रतिष्ठाविधिवत् । संघपूजा संघवात्सल्य । एतत्फल परलोके तीर्थंकरनामकर्म इहलोके सर्वर्द्धय सर्वदेवतसान्निध्य । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढ बृहन्नन्द्यावर्ततपः ॥ २६ ॥ ॥ अथ लघुनन्द्यावर्ततपः । नन्द्यावर्ताराधनार्थं तपः नन्द्यावर्ततप । लघोश्च नन्द्यावर्तस्य तपः कार्यं विशेषत । तदाराधनसंख्याभिरुद्यापनमिहादि-

१ पद्मोत्तरतपः २१ यन्त्राकृतिरस्मिन्ग्रन्थेऽस्मात्र बोधितास्ति । २ यन्त्राकृतिरप्यत्र बोधितास्ति ।

वत् ॥ १ ॥ तत्र प्रथम नन्द्यावर्ताराधनार्थमुपवासः । ततो धरणेन्द्राम्बिका श्रुतदेवीश्रीगौतमाराधनार्थं आचाम्लचतुष्टय । ततः परमेष्ठिरत्नत्रयाराधनार्थं आचाम्लाष्टक । ततः षोडशविद्यादेव्याराधनार्थं षोडशैकभक्तानि । ततश्चतुर्विंशतिशासनयक्षिण्याराधनार्थं चतुर्विंशत्येकभक्तानि । ततो दशदिक्पालाराधनार्थं दशैकभक्तानि । ततो ग्रहक्षेत्रपालाराधनार्थं दशैकभक्तानि । ततश्चतुर्णिकायदेवताराधनार्थं चत्वार्येकभक्तानि-ततः सर्वाराधनार्थमुपवासः एवमुपवासद्वय द्वादशाचाम्लानि चतुःषष्ट्येकभक्तानि सर्वदिनान्यष्टाविंशतिः । उद्यापने चैत्ये बृहत्स्नात्रविधिः । धर्मागारे लघुनन्द्यावर्तपूजन पूर्ववत् । सघवात्सल्य सघपूजा च । एतत्फल परत्र तीर्थंकरनामगोत्र इह च सर्वदेवसान्निध्य । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढ लघुनन्द्यावर्ततपः ॥ २७ ॥
इति फलतपासि सप्तविंशतिः । इति त्रिविधान्यपि तपासि सपूर्णानि ॥

अथ विंशतिस्थानकानि । अर्हत्पूजा १ सिद्धपूजा २ प्रवचनपूजा ३ गुरुपूजा ४ स्थविरपूजा ५ बहुश्रुतपूजा ६ तपस्विपूजा ७ ज्ञानोपयोग ८ सम्यक्त्वपालन ९ विनयकरणं १० आवश्यककरण ११ ब्रह्मचर्यं १२ धर्मध्यान १३ यथाशक्तितपः १४ वैयावृत्त्य १५ समाधिः १६ अपूर्वज्ञानपाठः १७ श्रुतभक्तिः १८ ज्ञानपूजा १९ सघपूजादिकरण २० इति विंशतिस्थानकाराधन ॥ एतेषु तपःकरणस्य न निश्चयः किंत्वेषा मुक्ताना आराधनमेव करणीय ॥ अरहत १ सिद्ध २ पवयण ३ गुरु ४ थेर ५ बहुस्सु ए ६ तवस्सी ७ य । वच्छलया य एसिं अभिक्खनाणोवओगे ८ य ॥ १ ॥ दसण ९ विणए १० आवस्सए ११ य सील व्वए १२ निरइयारो ।

न्यावर्ततपः । बृहन्नन्द्यावर्तविधिसंख्ययैकाशनादिभिः । पूरणीय तपश्चोद्यापने तत्पूजन महत् ॥ १ ॥ नन्द्यावर्ताराधनार्थं तपः नन्द्यावर्ततपः । तत्र प्रथममुपवासो नन्द्यावर्ताराधनाय । ततः सौधर्मेन्द्रईशानेन्द्रश्रुतदेवतानामाचाम्लत्रयं । ततोऽर्हदादि अष्टकाना आराधनार्थं अष्टाचाम्लानि । ततश्चतुर्विंशतिजिनमात्राराधनार्थं चतुर्विंशतिरेकभक्तानि । ततः षोडशविद्यादेव्याराधनार्थं षोडशैकभक्तानि । ततश्चतुर्विंशतिलोकान्तिकाराधनार्थं चतुर्विंशतिरेकभक्तानि । ततश्चतुःषष्टीन्द्राराधनार्थं चतुःषष्टिरेकभक्तानि । ततश्चतुष्षष्टीन्द्रदेव्याराधनार्थं चतुष्षष्टिरेकभक्तानि । ततश्चतुर्विंशतिशासनयक्षाराधनार्थं चतुर्विंशतिरेकभक्तानि । ततश्चतुर्विंशतिशासनयक्षिण्याराधनार्थं चतुर्विंशतिरेकभक्तानि । ततो दशदिक्पालाराधनार्थं दशैकभक्तानि । ततो ग्रहक्षेत्रपालाराधनार्थं दशैकभक्तानि । ततश्चतुर्णिकायदेवताराधनार्थं चत्वार्येकभक्तानि । ततः सर्वाराधनार्थमुपवासः । अत्रोपवासद्वय एकादशाचाम्लानि द्विशती चतुःपञ्चुत्तरा एकभक्तानां । एवं सप्तसप्तत्यधिकेन दिनशतद्वयेन पूर्यते । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने चैत्ये बृहत्स्नात्रविधिः धर्मागारे नन्द्यावर्तपूजा प्रतिष्ठाविधिवत् । संघपूजा सघवात्सल्य । एतत्फल परलोके तीर्थंकरनामकर्म इहलोके सर्वर्द्धय सर्वदेवतसान्निध्य । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं बृहन्नन्द्यावर्ततपः ॥ २६ ॥ ॥ अथ लघुनन्द्यावर्ततप. । नन्द्यावर्ताराधनार्थं तपः नन्द्यावर्ततपः । लघोश्च नन्द्यावर्तस्य तपः कार्यं विशेषतः । तदाराधनसकथाभिरुद्यापनमिहादि-

१ पञ्चोत्तरपा: ११ चकाकृतिरस्मिन्नन्येऽप्यत्र बोधितानि । २ चकाकृतिरन्यत्र बोधितानि ।

आचार्यपदोचितलग्ने स्वगुरुरन्यो वा कश्चिद्वयोवृद्धो ज्ञानवृद्धो गीतार्थाचार्यः पूर्ववद्वासाभिमन्त्रणं विधाय वासक्षेपं कृत्वा गणधरविषयया तिलकं करोति तदन्वये आचार्योपाध्यायसाधुसाध्वीश्रावकश्राविका अपि परमेष्ठिमन्त्रपाठपूर्वं तथैव श्रीखण्डेन तिलकं कुर्वन्ति । ततो वृद्धगुरुः पूर्ववदभिमन्त्रितवासाक्षतदान साधुश्राद्धेभ्यः करोति । ततो वृद्धाचार्य—क्षमासमणाणं सुत्तेण अत्थेण तदुभयेण गुरुगुणेहिं वुड्ढाहि नित्थारगपारगो होहि इत्युक्ते सर्वेपि वासाक्षतक्षेपं कुर्वन्ति । ततो वन्दनकविधिः पूर्ववत् । अन्येषामुपाध्यायसाध्वीनां गणानुज्ञा गणमुख्यत्वकथनं वाचनानुज्ञाधिकाराद्वसेयं । इति पदारोपाधिकारे यतिपदारोपविधिः ॥

॥ अथ विप्राणां । तेषां च आचार्योपाध्यायस्थानपतिकर्माधिकारिभेदाच्चतुर्धा पदक्रमः । तत्राचार्याः शुद्धसम्यग्दृष्टयो द्वादशव्रतधरा अन्यदैवतलिङ्गिप्रणामसंभाषणसंस्तवविवर्जितास्त्यक्तसावद्याः दुष्प्रतिग्रहरहिता नित्यं कृतप्रत्याख्याना भवन्ति । तद्यथा—स्वभावादल्पसंतुष्टा अल्पभाषणतत्पराः । जिनागमात्परं नैव पठन्ति श्रुतमादरात् ॥ १ ॥ नित्यं धौतवस्त्रभाजो द्वादशव्रतधारिणः । सम्यगभ्यस्ततत्त्वार्थाः प्रमाणग्रन्थवेदिनः ॥ २ ॥ प्रायः सावद्यविरता मिथ्यादृक्सङ्गवर्जिताः । धीराः शान्ता गुणोपेताः सर्वशास्त्रविदस्तथा ॥ ३ ॥ प्रतिष्ठादिसर्वकर्मकरणाभ्यासशालिनः । प्रत्याख्यानरताः प्रायः प्रायः प्राशुकभोजिनः ॥४॥ नित्यस्नानरता दान्ता वाग्मिनो मन्त्रवेदिनः । षट्कर्मसाधनाढ्यप्रहृदयास्ते द्विधैव हि ॥ ५ ॥ साधूपास्तिपरा नित्यं शुद्धवंशसमुद्भवाः । प्रायः कनकहस्ताश्च दुष्प्रतिग्रहवर्जिताः ॥ ६ ॥ प्राणात्ययेपि शूद्रान्नभोजनेऽतिपराङ्मुखाः । वार्ताकमू-

खण ११ लव १४ त षक्रियाण वेया वचे १५ समा ही १६ य ॥ २ ॥ अपुधनाणग १७ सुणे सुयभत्ती १८ पवयणे १९ पभावणया २० । एएहिं कारणेहिं तित्थयरत्तं लहइ जीवो ॥ ३ ॥ एतत्फल तीर्थंकरनामकर्मैव । इति विंशतिस्थानकानि ॥ यत्कल्पना च यत्संख्या क्रियते तपसामपि । सिद्धान्तस्याविरोधेन ज्ञेय तत्कल्पनातपः ॥ १ ॥ उद्यापनीयतपसा साधुभिः श्रावकैः सह । आरम्भः क्रियते येनोद्यापन श्राद्धसमत ॥ २ ॥ उद्यापन च सामर्थ्य तपस्तेषु विधीयते । कालान्तरेपि सामर्थ्याः सभवे निश्चयेन तु ॥ ३ ॥ इत्याचार्यश्रीवर्धमानसूरिकृते आचारदिनकरे उभयधर्मस्तम्भे तपोविधिकीर्तनो नाम एकोनचत्वारिंशत्तम उदयः ॥ ३९ ॥

अथ चत्वारिंश उदयः ।

अथ पदारोपविधिः । तत्राद्य । ऐहिकामुष्मिकाणां च तपसा पुण्यकर्मणा । फल तदेव यत्संसमारोहन्ति पद जनाः ॥ १ ॥ तत्र प्रथम यतीनां पदारोपणमुच्यते । ततः क्रमेण ब्राह्मणक्षत्रियवैश्यशूद्रमहाशूद्रकारूणां पशूना च । अथ यतः विशुद्धकुलजातिरूपचरित्रस्य विधिमिर्गृहीतचारित्रस्य उद्योद्योगस्य षट्त्रिंशद्गुणोपेतस्य विधिक्रमप्राप्ताचार्यपदस्य गच्छनायकस्यपदारोपण यथा । पूर्वगुरु अथवा परलोक गते पूर्वगुरौ यथोक्तगुणसहितं आचार्यं स्तोकजलेन सस्नाप्य धूतमृतनरजोहरणमुखवस्त्रधारयमासम सदशश्वेतवस्त्रप्रावरण सिंहासने निवेशयेत् । तत्र बहव आचार्योपाध्याय साधुसाध्वीश्रावकश्राविकाएकत्र मिलन्ति । सजाते लग्नसमये

आचार्यपदोचितलग्ने स्वगुरुरन्यो वा कश्चिद्वयोवृद्धो ज्ञानवृद्धो गीतार्थाचार्यः पूर्ववद्वासाभिमन्त्रण विधाय वासक्षेप कृत्वा गणधरविद्यया तिलक करोति तदन्वये आचार्योपाध्यायसाधुसाध्वीश्रावकश्राविका अपि परमेष्ठिमन्त्रपाठपूर्वं तथैव श्रीखण्डेन तिलक कुर्वन्ति । ततो वृद्धगुरुः पूर्ववदभिमन्त्रितवासाक्षतदान साधु-श्राद्धेभ्य करोति । ततो वृद्धाचार्यः—क्षमासमणाण हत्थेण सुत्तेण अत्थेण तदुभयेण गुरुगुणेहिं वुड्ढाहि नित्थारग पारगो होहि इत्युक्ते सर्वेऽपि वासाक्षतक्षेप कुर्वन्ति । ततो वन्दनकविधिः पूर्ववत् । अन्येषामुपाध्यायसाध्वादीना गणानुज्ञा गणमुख्यत्वकथन वाचनानुज्ञाधिकाराद्वसेय । इति पदारोपाधिकारे यतिपदारोपविधिः ॥

॥ अथ विप्राणा । तेषा च आचार्योपाध्यायस्थानपतिकर्माधिकारिभेदाच्चतुर्धा पदक्रमः । तत्राचार्याः शुद्धसम्यग्दृष्टयो द्वादशव्रतधरा अन्यदैवतलिङ्गिप्रणामसंभाषणसंस्तवविवर्जितास्त्यक्तसावद्याः कुप्रतिग्रहरहिता नित्य कृतप्रत्याख्याना भवन्ति । तद्यथा—क्षमावादल्पसंतुष्टा अल्पभाषणतत्पराः । जिनागमात्पर नैव पठन्ति श्रुतमादरात् ॥ १ ॥ नित्य धौतवस्त्रभाजो द्वादशव्रतधारिणः । सम्यगभ्यस्ततत्त्वार्थाः प्रमाणग्रन्थवेदिनः ॥ २ ॥ प्रायः सावद्यविरता मिथ्यादृक्सङ्गवर्जिताः । धीराः शान्ता गुणोपेताः सर्वशास्त्रविदस्तथा ॥ ३ ॥ प्रतिष्ठादिसर्वकर्मकरणाभ्यासशालिनः । प्रत्याख्यानरताः प्रायः प्राय प्रासुकभोजिनः ॥४॥ नित्यस्नानरता दान्ता वाग्मिनो मन्त्रवेदिनः । षट्कर्मसाधनाध्यग्रहद्वयास्ते द्विधैव हि ॥ ५ ॥ साधूपास्तिपरा नित्य शुद्धवंशसमुद्भवाः । प्रायः कनकहस्ताश्च कुप्रतिग्रहवर्जिताः ॥ ६ ॥ प्राणात्ययेऽपि शूद्रान्नभोजनेऽतिपराङ्मुखाः । वार्ताकसू-

स्सण १३ छय १४ त चवियाण वेया वच्चे १५ समा ही १६ य ॥ २ ॥ अपुव्वनाणग १७ हणे सुयभत्ती १८ पव-यणे १९ पभावणया २० । एएहिं कारणेहिं तित्थयरत्त लहइ जीवो ॥ ३ ॥ एतत्फल तीर्थंकरनामकर्मैव । इति विंशतिस्थानकानि ॥ यत्कल्पना च यत्सख्या क्रियते तपसामपि । सिद्धान्तस्याविरोधेन ज्ञेय तत्कल्पनातपः ॥ १ ॥ उद्यापनीयतपसा साधुभिः श्रावकैः सह । आरम्भः क्रियते येनोद्यापन श्राद्धसमत ॥ २ ॥ उद्यापन च सामग्र्य तपस्तेषु विधीयते । कालान्तरेपि सामग्र्याः समवे निश्चयेन तु ॥ ३ ॥ इत्याचार्यश्रीवर्धमानसूरिकृते आचारदिनकरे उभयधर्मस्तम्भे तपोविधिकीर्तनो नाम एकोनचत्वारिंशत्तम उदयः ॥ ३९ ॥

अथ चत्वारिंश उदयः ।

अथ पदारोपविधिः । तत्राय । ऐहिकामुष्मिकाणा च तपसां पुण्यकर्मणा । फल तदेव यत्स्वंसमारोहन्ति पद जनाः ॥ १ ॥ तत्र प्रथम यतीनां पदारोपणमुच्यते । ततः क्रमेण ब्राह्मणक्षत्रियवैश्यशूद्रमहाशूद्रकारूणां पशूनां च । अथ यतः विशुद्धकुलजातिरूपचारित्रस्य विधिभिर्गृहीतचारित्रस्य कृतोद्योगस्य षट्त्रिंशद्गुणोपेतस्य विधिक्रमप्राप्ताचार्यपदस्य गच्छनायकस्यपदारोपण यथा । पूर्वगुरुः अथवा परलोकं गते पूर्वगुरौ यथोक्तगुणसहितं आचार्यं स्तोकजलेन स्नाप्य भूतमूतनरजोहरणमुखवस्त्रिकास्थापनासम सदशश्वेतवस्त्रप्रावरण सिंहासने निवेशयेत् । तत्र बहव आचार्योपाध्यायसाधुसाध्वीश्रावकश्राविकाएकत्र मिल न्ति । संजाते लग्नसमये

च जयाय च विजयाय च स्थिराय च अक्षयाय च प्रघोषाय च सुघोषाय च सुतत्वाय च सुमङ्गलाय च नमोनमः सर्वार्हत्सिद्धाचार्योपाध्यायसाधुभ्यः सर्वस्मिन्प्राणिनि सुप्रतिष्ठितानि अणुव्रतानि षट्कर्मनिरतोस्त्वय जन्तुः सत्क्रियोस्तु सद्गुणोस्तु षड्व्रतोस्तु सन्मतोस्तु सद्गतिरस्तु अर्हं ॐ इति मन्त्र वासक्षेपपूर्वं त्रिः पठेत्। ततः सघस्य वासाक्षतदान पूर्ववत् पौष्टिकदण्डकपठन च। ततः शिष्य पुरः सस्थाप्य सघप्रत्यक्षमित्यनुज्ञां दद्यात्। यथा। कार्यं वत्स त्वया नित्य दृढसम्यक्त्वधारण। उपासन च साधूना द्वादशव्रतपालन ॥ १ ॥ षट्कर्माणि विधेयानि वेदागमसुशीलन। यद्वर्जित जिनमते कार्यं प्राणात्यये न तत् ॥ २ ॥ कार्याः षोडश सस्कारा गृहिणां भवता सता। अभावे व्रतिना चैव विधेय व्रतरोपण ॥ ३ ॥ शान्तिक पौष्टिकं चैव प्रतिष्ठोद्यापन तथा। बलिरावश्यकं चैव योगोज्झिततपोविधिः ॥ ४ ॥ गृहिणा च तथाचार्ये पदाद्यारोपण पुनः। प्रायश्चित्तविचारस्य कर्माण्येतानि सर्वदा ॥ ५ ॥ कार्याणि यतियोग्य च नान्यत्कर्म समाचरेः। इत्यनुज्ञाप्य त शिष्य तिलकेनापि विवर्धयेत् ॥ ६ ॥ एवमनुज्ञा दत्वा शिष्य गुरुः स्वय नमस्कुर्यात्। सघोपि नमोस्तु वचनपूर्वक नव्याचार्यं नमस्कुर्यात्। अत्रोत्सवोपि सर्वः सूरिपदसदृशः। शिष्यो गुरु स्वर्णकङ्कणमुद्रावस्त्रैः पूजयेत्। इति पदारोपे आचार्यपदारोपविधिः ॥ ॥ उपाध्यायपदयोग्यो यथा। वेदपारगतः शान्तो द्वादशव्रतधारकः। जितश्रम क्षमी दाता दयालुः सर्वशास्त्रवित् ॥ १ ॥ गुरुभक्तः प्रजामान्यः कुशलः सरलः सुधीः। कुलीन ईदृशो विप्र उपाध्यायपदेऽर्हति ॥ २ ॥ ॥ अथोपाध्यायपदारोपणविधिः। तत्र पौष्टिक वि-

लकादीनां पक्षोदुम्बरकस्य च ॥ ७ ॥ परित्यागपरा नित्य प्राञ्जलाः प्रियवादिनः । विद्याप्रवादपूर्वोत्थ माश्रिक कल्पमार्हत ॥ ८ ॥ जानन्तो जीवसघाते सर्वत्रापि कृपापराः । आचार्यपदमर्हन्ति ईदृशा ब्राह्मणोत्तमाः ॥९॥ तेषामाचार्यपदस्थापनविधिरुच्यते यथा । सूरिपदोचिते लग्ने यतिराचार्य उपाध्यायो वा विशुद्धागमार्थज्ञ साधुर्वा प्राप्ताचार्यपदो ब्राह्मणो वा पूर्वोक्तगुणसयुत धृतमाघब्रह्मचर्य गृहिण विप्र कृतभद्राकरण धृतशिख पौष्टिककरणपूर्वक शुभे चैत्ये धर्मागारे गृहे आरामे तीर्थे वा वामपार्श्वे सस्थाप्य धृतैकपरिधानोत्तरासङ्ग समवसरणाग्रतः प्रदक्षिणात्रयं कारयेत् । ततो द्वावपि शक्रस्तवपाठ कुरुतः वर्धमानस्तुतिभिः । ततः श्रुत १ शान्ति २ क्षेत्र ३ भुवन ४ शासन ५ वैयावृत्त्यकर ६ देवताकायोत्सर्गस्तुतिकथनानि । ततः सम्यक्त्वदण्डकद्वादशव्रतोच्चारण । ततो गुरुर्निषद्यायामुपविशति । भाव्याचार्यस्तु त्यक्तनिषद्यो विनयनामनो गुरोरग्रे उपविशेत् । ततो गुरुः प्राप्ते लग्नसमये तस्य दक्षिणकर्णे षोडशाक्षरीं परमेष्ठिमहाविद्या श्रीगौतममन्त्रसहिता त्रिर्दद्यात् । ततः शिष्यो गुरुं समवसरण त्रिःप्रदक्षिणयित्वा सक्षिप्तशक्रस्तव पठित्वा यदि यतिगुरुर्भवति तदा द्वादशावर्तवन्दनक दद्यात् । गृहिणि च गुरौ नमोस्तु २ कथनपूर्वक दण्डवत्प्रणाम कर्तव्यः । ततो गुरुः शिष्य निजार्धासने स्वदक्षिणपार्श्वे सनिवेश्य पूर्वोक्तरीत्याभिमन्त्रितवासान्क्षिपन् प्रकटस्वरेणाशु वेदमन्त्र पठेत् । यथा । ॐ अर्हं नमोऽर्हतेऽर्हत्प्रवचनाय सर्वसंसारपारदाय सर्वपापक्षयंकराय सर्वजीवरक्षकाय सर्वजगज्जन्तुहिताय भव्यानुकम्पास्तु सुप्रतिष्ठित जिनमतं नमोस्तु तीर्थंकराय तीर्थाय च शिवाय च प्रभाय

केवल मन्त्रप्रदानं नास्ति । तत्रानुज्ञा यथा—विधेयो
दारोपे विधिः सर्वोपि उपाध्यायपदस्थापनविधिवत् । केवल मन्त्रप्रदानं नास्ति ॥ १ ॥ शान्तिक पौष्टिक चैव
वत्स भवता विवाहादिक्रियाक्रमः । संस्कारपाददशक गृहिणा व्रतवर्जित ॥ १ ॥ शान्तिक पौष्टिक चैव
यत्स भवता विवाहादिक्रियाक्रमः । सस्कारपाददशक गृहिणा व्रतवर्जित ॥ २ ॥ इति ब्राह्मणपदारोपे स्थानपतिपदा-
वल्यावश्यककर्म च । कुरुष्व न प्रतिष्ठां च प्रायश्चित्तानुयोजन ॥ २ ॥ इति ब्राह्मणपदारोपे स्थानपतिपदा-
रोपः ॥ ॥ कर्माधिकारिलक्षण यथा—द्वादशव्रतसम्यक्त्वधारको वेदपारगः । दक्षः सर्वशास्त्रवेदी प्रमाद-
रहितो गुणी ॥ १ ॥ साधुभक्त सर्वकर्मकुशलश्च कलानिधिः । शूरः कृतज्ञो दाता च मन्त्रविद्राजरञ्जकः ॥२॥
पटुः प्रवक्ता धीरश्च साधुभक्तिपरायणः । विनीतो देशकालज्ञो विप्रः कर्माधिकारकृत् ॥ ३ ॥ अस्य पदारो-
पणविधिः स्थानपतिपदवत् । मन्त्रदान नास्ति । अस्यानुज्ञा । “शान्तिक पौष्टिक चैव सस्कारव्रतवर्जित ।
नृपसेवामपापा च तथाधिकृतमेव च ॥ १ देशग्रामपालन च नृपमन्त्रिविसर्जन । कुरुष्व सर्वकर्माणि पापमु-
क्तानि वत्स हे ॥२॥” इति ब्राह्मणपदारोपे कर्माधिकारपदारोपविधिः ॥ ॥ अत्र जैनब्राह्मणाना पूर्वमनन्ताः
शाखा अभूवन् वेदचतुष्क चानन्तशाखमभूत् अधुना च शाखाचतुष्टय विप्राणा वेदस्य चतुष्क तथैव ।
यथा । इक्ष्वाकुशाखा १ गौतमशाखा २ प्राच्योदीच्यशाखा ३ नारदशाखा ४ एव चतुःशाखा विप्रैः क्रमा-
च्चत्वारो वेदाः संहितापदक्रमादिभिः पठनीयाः इत्यावश्यकसिद्धान्तोक्तिः । इति पदारोपणाधिकारे ब्राह्म-
णपदारोपविधिः ॥

अथ क्षत्रियपदारोपविधिः ॥ तत्र नृपत्व १ सामन्तत्वं २ मण्डलेश्वरत्व ३ देशमण्डलाधिपत्य ४ ग्रामाधि-

धाय गुरुः सर्वविधिमाचार्यपदवत्कुर्यात् । विशेषश्चाय । केवल श्रीगौतममन्त्रदान । अत्र स्वार्धासनारोपो न वासक्षेपश्च । अमु चेवमन्त्र पठेत् । ॐ अर्हं नमोऽर्हतेऽर्हद्वागमाय जगदुद्योतनाय जगच्चक्षुपे जगत्पापहराय जगदानन्दनाय श्रेयस्कराय यशस्कराय प्राणिन्यस्मिन् स्थिर भवतु प्रवचन अर्हं ॐ इति मन्त्र त्रि'पठित्वा पौष्टिकदण्डक पठेत् । गुरु' स्वय न प्रणमति सघस्य वासाक्षतदान पूर्ववत् । सघस्तु त सर्वः प्रणमति । ततो गुरुस्तस्मै अनुज्ञां दद्यात् । अत्र गुरुर्यत्याचार्योपाध्यायस्तुसाधुगृहस्थाचार्यरूपः । अनुज्ञा यथा । "वत्स धार्य व्रतयुतं सम्यक्त्व भवता दृढ । अर्हन्मते वर्जित यत्कार्यं प्राणात्यये न तत् ॥ १ ॥ व्रतारोप परित्यज्य सस्कारा गृहिणा च ये । विधेयाश्चैव नि'शङ्क त्वया पञ्चदशापि ते ॥ २ ॥" आचार्यादीनामभावे शान्तिक पौष्टिक तथा । ··· ·· ··· ··· ··· ·· ·· ·· ॥ ३ ॥ ·· ·· ·· ······ । ·· - ··· ·· ··············· ·· ·· ·· "दण्डवान् ॥ ४ ॥ एतान्येव हि कर्माणि विधेयानि त्वया सदा । इत्यनुज्ञाप्य त शिष्य तिलकेनापि वर्धयेत् । तत्रोत्सवविधिराचार्यपदवत् । इति पदारोपे उपाध्यायपदारोपविधिः ॥ ॥ स्थानपतिलक्षण यथा । शान्तो जितेन्द्रियो मौनी षट्कर्मनिरतः सदा । द्वादशव्रतधारी च प्राज्ञः सर्वप्रजाप्रिय' ॥ १ ॥ सर्वत्रापि हि सस्कारे निपुणः सर्वरञ्जकः । प्राञ्जलः सदयः सौम्यः सर्वं कुर्वन्समजस ॥ २ ॥ बलिपूजादिकार्येषु कुशलो बोधिवासितः । ईदृशो योग्यतामेति स्थानपाल्य(१)द्विजोत्तमः ॥ ३ ॥ स्थानपतिप-

---

१ स्थानपतेरित्यपि कश्चित्पाठोऽनुमीयते ।

करपुष्यरोहिणीवैष्णवेषु तिसृषूत्तरासु च । रेवतीमृगशिरोश्विनीष्वपि क्ष्मासुजा समभिषेक इष्यते ॥ १ ॥ अन्यच्च । पुष्यार्द्राश्रवणोत्तराशतभिषग्ब्राह्मश्रविष्ठाह्वयान्पूर्वाषाढानि नवोदितानि मुनिभिर्धिष्ण्यान्यथैतेषु च । प्रासादध्वजचर्मवारणगृहप्राकारसत्तोरणोच्छ्रायारामविधिर्हितो नरपतेः पट्टाभिषेकादि च ॥ २ ॥ विलग्नजन्मेशदशाधिनाथमार्तण्डधात्रीतनयैर्बलिष्ठैः । गुर्विन्दुशुक्रैः स्फुरदंशुजालैर्महीपतीनामभिषेक इष्टः ॥ ३ ॥ सुहृत्त्रिकोणस्वगृहोच्चसंस्थाः श्रियं च कीर्तिं च दिशन्ति खेटाः । अस्तंगताः शत्रुमनीचगास्तु भयाय शोकाय भवन्ति राज्ञा ॥ ४ ॥ जन्मभाधुपचये तथा स्थिरे लग्नवर्तिनि च मस्तकोदये । सद्ग्रहैश्च सहिते विलोकिते क्रूरदृष्टिसमुपास्तिवर्जिते ॥ ५ ॥ तारकाशशभृतोर्बले दिने सद्ग्रहस्य च तिथावरिक्तके । सग्रुतो व्ययत्रिकोणकण्टकस्वाष्टमेषु रहितेषु साधुभिः ॥ ६ ॥ धनान्त्यस्थैः क्रूरैर्भवति निधनो रोगभाग्लग्नसंस्थैश्चतुर्थद्यूनस्थैस्त्रितजिनपदः पुत्रगैः सौख्यहीनः । निरुद्योगः स्वस्थैः शुभविरहितो धर्मगैः स्यान्नरेन्द्रो निरायुर्मृत्युस्थैः सुखधनयुतरुचायशत्रुस्थितैश्च ॥ ७ ॥ निधनरिपुगृहस्थे शीतगोपाप्यदृष्टे यमसदनमुपैति प्राङ् नृपः सद्ग्रहैश्च । व्ययमृतिरिपुवर्ज्जे सत्फल दृष्टुरिष्टाः सकलभवनसंस्थास्तेऽप्यनिष्टाश्च ते स्युः ॥ ८ ॥ यस्याभिषेके सुरराजमन्त्री भवेद्विलग्ने यदि वा त्रिकोणे । शुक्रोऽम्बरे शत्रुगृहे महीजः स मोदतेऽवाप्य चिराय लक्ष्मीं ॥ ९ ॥ त्रिलाभसंस्थौ शनितिग्मरश्मी मेषूरण बन्धुगृहे गुरुश्च । यस्यात्र योगे क्रियतेऽभिषेकः संपत्स्थिरा तस्य चिरायुषः स्यात् ॥ १० ॥" तथात्र राजपुत्र पूर्वोक्तगुणयुक्त बृहत्स्नात्रविधिकृतजिनस्नानोदकेन सर्वौषधिवर्गेण मङ्गल-

पत्य ५ मन्त्रित्वं ६ सेनापतित्व ७ कर्माधिकारित्व चेति ८। तत्र प्रथम नृपत्वपदारोपविधि । नृपलक्षण यथा —"विशुद्धक्षत्रियकुले जातो राज्यक्रमान्विते । अहीनपटुसर्वाङ्गः क्षमी दाता च धीरधीः ॥ १ ॥ शूर कृतज्ञो व्युत्पन्नो विद्याष्टादशके रतः । यशःप्रतापसंयुक्तो भक्तो देवे गुरौ दृढ ॥ २ ॥ न्यायप्रियः स्वपरयोरपक्षपातविवर्जितः । प्राञ्जलश्च गुणग्राही परनिन्दाविवर्जितः ॥ ३ ॥ सूक्ष्मन्यायदृष्टिपरः परचित्तोपलक्षक । स्वभावाल्पभाषी च गम्भीरः पण्डितप्रियः ॥ ४ ॥ दृढप्रतिज्ञो धर्मात्मा सर्वव्यसनवर्जित. । अतिमानी विनीतश्च मृदुभाषी विवेकवान् ॥ ५ ॥ सर्वत्र दाने दण्डे च प्रमाण रचयन्सदा । उपायाना चतुष्केपि देशकाल प्रकल्पयन् ॥ ६ ॥ संपूर्णसप्तराज्याङ्गः षड्गुणान्वितशक्तिभाक् । वृद्धोपसेवी लोक च पितृवत्परिपालयन् ॥ ७ ॥ अप्रमादपरो नित्य सुरक्षितगृहादिकः । सर्वदर्शनभक्तश्च समानः सर्वलिङ्गिषु ॥ ८ ॥ सुरूपस्त्यक्तकपटः सलज्जः सौम्य एव च । स्थाने स्थाने निजं चित्तं रक्षन्व्यापारयन्नपि ॥ ९ ॥ सपत्नापदि तुल्यश्च बद्धवैरस्तु शत्रुषु । अविषादी सत्क्रियश्च सुजनोऽमेयपौरुषः ॥ १० ॥ गूढमन्त्र प्रसन्नश्च मर्यादावान्समुद्रवत् । यथार्हनीतिशास्त्रोक्त दण्डं विरचयन्नपि ॥ ११ ॥ कवचे वाहने शस्त्रे योधे कृतघनव्यय । नानाकौतुकसंसक्तो दीने दुःस्थे दयाधिकः ॥ १२ ॥ योजयन्कायरक्षार्थे भिषजश्चाप्तपूरुषान् । इत्यादिगुणसंयुक्त क्षत्रियो राज्यमर्हति ॥ १३ ॥ इति ॥ तत्राभिषेकविधि । तत्र पूर्वं शान्तिकं पौष्टिक च विदध्यात् । तत्र कर्म्मशुभमहूर्तेषु [illegible] विशिष्टोचितवर्षमासतिथिनक्षत्रलग्नादिषु राज्याभिषेकं रचयेत् । तत्र नक्षत्राणि लग्नानि च । "मैत्रकाश-

बध्नीयात् सुवर्णमयं रत्नजटित यतिगुरुः सूरिमन्त्रेण
ॐ इति तिलकमन्त्र । ततः पट्ट त्रिरेख भाले मुकुटाधो बध्नीयात् सुवर्णमयं रत्नजटित यतिगुरुः सूरिमन्त्रेण
गृह्यगुरुस्तु वेदमन्त्रेण । स यथा । ॐ अर्हं नमोऽर्हते समवसरणस्थाय सिंहासनस्थाय चैत्यद्रुमच्छायाप्रतिष्ठाय
निःकल्मषाय निःकर्मकाय प्रियप्रबोधाय स्थिराय तवस्तु पट्टबन्धेनानेन भगवान् अर्हन् सुप्रतिष्ठितः सुपू-
जित अर्हं ॐ इति पट्टबन्धमन्त्रः । ततोऽन्ये नृपाः सामन्ताः राजानका मण्डलाधिपा ग्रामाधिपाः धर्माधि-
कारिसेनानीमन्त्रिब्राह्मणक्षत्रियवैश्यशूद्रास्तिलक कुर्वन्ति । सर्वेपि प्रणम्य स्वस्वोचितामुपदा गजतुरगभूष-
णसिंहासनशस्त्रवस्त्रकवचपुस्तकद्रव्यफलप्रभृतिका समर्पयन्ति तेषा सर्वेषा तिलककरणे गुरुर्गृह्यगुरुर्वा पौष्टि-
कदण्डकमेव पठेत् । ततः श्वेत मुक्ताजालाङ्कित छत्र तद्गृह्यकरेणानाययेत् । ततो गुरुर्गृह्यगुरुर्वा पुष्पाक्षतान्
क्षिपन् इति मन्त्र पठेत् । ॐ अर्हं नमो रत्नत्रयाय विमलाय निर्मलाय ऊर्ध्वोर्ध्वाधिकाय भुवनत्रयदुर्लभाय
दुर्गतिच्छादनाय कामितप्रदाय विश्वप्रशस्याय भगवन् रत्नत्रय इहातपत्रे स्थिरो भव शान्तितुष्टिपुष्टिधृतिकी-
र्तिमतीः प्रवर्धय अर्हं ॐ इति छत्रपूजनमन्त्रः । ततः—सर्वोपि लोको दिननाथपादाभिधाय शीर्षे लभते
प्रमूर्ति । छत्रान्तरालेन महीश्वरोय छितीयता तस्य दधाति भूमौ ॥ १ ॥ इति काव्य पठित्वा तद्गृह्यहस्तेन
नृपशीर्षे छत्र समुल्लासयेत् । ततश्चामरे समानीय पुष्पाक्षतै पूजयन् गुरुर्गृह्यगुरुर्वा इति मन्त्र पठेत् । यथा
ॐ अर्हं नमोऽर्हते भगवते अष्टमहाप्रातिहार्यकलिताय ललिताय चतुःषष्टिसुरासुरेन्द्रपूजिताय सर्वसपत्क-
राय सर्वोपद्रवनिवारणाय सर्वविश्वत्रयधारणाय जगच्छरण्याय स्थिरोस्तु भगवन्नत्र तव प्रभावः अर्हं ॐ

गीतवादित्रसहस्रोल्लासपूर्वकं स्नापयित्वा महार्घश्वेतवस्त्रपरिधान कृतोत्तरासङ्ग सर्वाङ्गाभरणभूषित आबद्ध-
मुकुट अविधवासपुत्रनारीभिर्धृत समानीय पूर्वाभिमुख मणिमये स्वर्णमये वा रूप्यमये वा शुभकाष्ठमये
वा पुरुषप्रमाणे सिंहासने कटीप्रमाणपादपीठसहिते सार्धहस्तद्वयचतुःकोणविस्तरे कनककलशाङ्कितसदशश्वे-
तवस्त्राधृते पर्यङ्कासनेन निवेशयेत् । ततः सजलजलदस्वनानि वाद्यानि ढक्काहुडुक्कपटहझल्लरीभेरीताम्र-
चूडझर्झरप्रभृतीन्वादयेत् । ततश्च सप्रासे लग्नसमये समस्ततीर्थोदकैः गुरुर्गृहिगुरुर्वाभिषिञ्चेत् । यतिगुरु
सूरिमन्त्रवलयमन्त्रैः गृहिगुरुस्तु वेदमन्त्रैः । वेदमन्त्रो यथा । ॐ अर्हं ध्रुवोसि जीवोसि नानाकर्मफलभागसि
शूरोसि पूज्योसि मान्योसि रक्षकोसि प्रबोधकोसि शासकोसि पालकोसि प्रियोसि सदयोसि यशोमयोसि
विभयोसि वीतशङ्कोसि तदत्र ध्रुवो भूयात् स्थिरो भूयात् दुःसहोसि जयोसि इन्द्रोसि धातासि संहर्तासि
हवितोसि सर्वेतुकामोसि अनिन्द्यो सि प्रभुरसि प्रभूष्णुरसि तेजोमयोसि भूयात्ते दीर्घमायुरारोग्य राज्य
यशश्च सन्तु ते विपुलाः श्रियो बलानि वाहनानि च अर्हं ॐ इति । अभिषेकमन्त्रः । ततश्चन्दन सकुङ्कुमक-
स्तूरीमृगमद प्रसिद्धपरमेष्ठिमन्त्रेणाभिमन्त्र्य यतिगुरुः सूरिमन्त्रेणैव तिलक कुर्यात् । गृहिगुरुस्तु वेदमन्त्रेण ।
स यथा । ॐ अर्हं नमोऽर्हते भगवते रुद्राय शिवाय तेजोमयाय सोमाय मङ्गल्याय सर्वशुभमयाय दयाम-
याय सर्वर्द्धिदाय सर्वसिद्धिदाय सर्वशुभदाय सर्वगुणात्मकाय सिद्धाय बुद्धाय पूर्णकामाय पूरितकामाय
तदत्र भाले स्थिरीभव भगवन् प्रसादं देहि प्रताप देहि यशो देहि बलं देहि बुद्धिं देहि वाञ्छितं देहि अर्हं

ॐ इति तिलकमन्त्रः । ततः पट्ट शिरेख भाले मुकुटाधो पश्नीयात् सुवर्णमय रत्नजटित यतिगुरुः सूरिमन्त्रेण गृहगुरुस्तु वेदमन्त्रेण । स यथा । ॐ अर्हं नमोऽर्हते समवसरणस्थाय सिंहासनस्थाय चैत्यद्रुमच्छायाप्रतिष्ठाय निःकल्मषाय निःकर्मकाय प्रियप्रबोधाय स्थिराय तवस्तु पट्टबन्धेनानेन भगवान् अर्हन् सुप्रतिष्ठितः सुपूजितः अर्हं ॐ इति पट्टबन्धमन्त्र' । ततोऽन्ये नृपाः सामन्ताः राजानका मण्डलाधिपा' ग्रामाधिपाः धर्माधिकारिसेनानीमन्त्रिब्राह्मणक्षत्रियवैश्यशूद्रास्तिलक कुर्वन्ति । सर्वेपि प्रणम्य स्वस्वोचितामुपदां गजतुरगभूषणसिंहासनशस्त्रवस्त्रकवचपुस्तकद्रव्यफलप्रभृतिका समर्पयन्ति तेषा सर्वेषा तिलककरणे गुरुर्गृहगुरुर्वा पौष्टिकदण्डकमेव पठेत् । ततः श्वेत मुक्ताजालाङ्कित छत्र तद्वश्यकरेणानाययेत् । ततो गुरुर्गृहगुरुर्वा पुष्पाक्षतान् क्षिपन् इति मन्त्र पठेत् । ॐ अर्हं नमो रत्नत्रयाय विमलाय निर्मलाय ऊर्ध्वोर्ध्वाधिकाय भुवनत्रयदुर्लभाय दुर्गतिच्छादनाय कामितप्रदाय विश्वप्रशस्याय भगवन् रत्नत्रय इहातपत्रे स्थिरो भव शान्तितुष्टिपुष्टिधृतिकीर्तिमतीः प्रवर्धय अर्हं ॐ इति छत्रपूजनमन्त्रः । ततः—सर्वोपि लोको दिननाथपादाभिधाय शीर्षे लभते प्रवृत्तिं । छत्रान्तरालेन महीश्वरोय द्वितीयतां तस्य ददाति भूमौ ॥ १ ॥ इति काव्य पठित्वा तद्वश्यहस्तेन नृपशीर्षे छत्र समुल्लासयेत् । ततश्चामरे समानीय पुष्पाक्षतैः पूजयन् गुरुर्गृहगुरुर्वा इति मन्त्र पठेत् । यथा ॐ अर्हं नमोऽर्हते भगवते अष्टमहाप्रातिहार्यकलिताय ललिताय चतुःषष्टिसुरासुरेन्द्रपूजिताय सर्वसपत्कराय सर्वोपद्रवनिवारणाय सर्वविश्वभयधारणाय जगच्छरण्याय स्थिरोस्तु भगवन्नत्र तव प्रभावः अर्हं ॐ

इति चामरे अभिमन्त्र्य। ततः भूपादस्य पदन्यासः सर्वेष्वपि हि जन्तुषु। अन्यस्यापि पदन्यासो नास्मिन्कस्यापि आयतां ॥ १ ॥ इति पठित्वा वरकामिनीकराभ्यां तत्सेवककराभ्यां वा चामरे चालयेत्। ततः इन्द्रध्वजमत्स्यध्वजप्रभृतीन्ध्वजान् पुर ऊर्ध्वीकृत्य पुष्पाक्षतपूजनपूर्वं गुरुरिति मन्त्रं पठेत्। ॐ अर्हं नमो नमो जगन्मूर्धस्थिताय स्थिराय परमेष्ठिने भगवतेऽर्हते अर्हं ॐ इति ध्वजान्सपूज्य नृपस्य दक्षिणहस्तेन संस्पर्शयेत्। ततो पुष्करप्रमुखप्रभृतिवाद्यगण समानीय विविधपूजोपकरणैः सपूज्य इति पठेत्। यशःप्रतापौ नरनायकस्य महीतले पन्नगविष्टपेपि। सुरेन्द्रलोके भवतामुदास्तौ निःस्वानशब्दानुगतौ स चैव ॥ १ ॥ मनाक् नृपहस्तेन वाद्यानि वादयेत्। एवं विधाय नृपस्य शिक्षा दद्यात्। यथापूर्वं नियमाः—देवान्गुरून्द्विजांश्चैव कुलज्येष्ठांश्च लिङ्गिनः। विहाय भवतान्येषां न विधेया नमस्कृतिः ॥ १ ॥ न स्पृष्टं क्वापि भोक्तव्यं नान्येन सह भोजनं। न श्राद्धभोजनं कार्यं भोक्तव्यं नान्यवेश्मनि ॥ २ ॥ अगम्यास्पृश्यनारीणां विधेयो नैव संगमः। परेण धारितं वस्त्रं न धार्यं भूषणं तथा ॥ ३ ॥ शयनं परशय्यायां आसनं च परासने। परपात्रे भोजनं च वर्जयेः सर्वदा नृप ॥ ४ ॥ नैवारोप्या गुरून्मुक्त्वा स्वशय्यासनवाजिषु। स्वरथे वारणे चैव पर्याणे क्रोड एव च ॥ ५ ॥ काञ्जिकं कथिताश्च च यवाश्च तैलमेव च। न भोक्तव्यं कश्चिद्राजा पञ्चोदुम्बरजं फलं ॥ ६ ॥ इति नियमाः ॥ ॥ अथ नीतिशिक्षा। अपराधसहस्रेपि योषिद्द्विजतपस्विनां। न वधो नाङ्गविच्छेदस्तेषां कार्यं प्रवासनं ॥ ७ ॥ देवद्विजगुरूणां च लिङ्गिनां च सदैव हि। अभ्युत्थाननमस्कारप्रभृत्या मानमाचरेः ॥ ८ ॥

मन्त्रिभिः धर्मार्थकामान्सदृश्या अन्योन्यमविरोधितान्। पालयस्व प्रजाः सर्वाः स्मृत्वा स्मृत्वा क्षणे क्षणे ॥९॥ अङ्गरक्षान्सौविदल्लान्म सेवकैश्चैव पीड्यमाना प्रजां नृप। क्षणे क्षणे पालयेथाः प्रमाद तत्र माचरेः ॥ १० ॥ वर्जयेर्मृगया द्यूत वेश्यादासीपरस्त्रिणो दण्डनायकान्। सूपकारान्द्वारपालान्कुर्यांद्वशक्रमागतान् ॥ ११ ॥ नृत्यावस्त्रिय.। सुरा वचनपारुष्य तथा चैवार्थदूषण ॥ १२ ॥ मृगाद्या दण्डपारुष्य वाद्य गीत तथाधिक। लोकन भूयो क्रियानिम्रां च सतत ॥ १३ ॥ परोक्षनिन्दा व्यसनान्येतानि परिवर्जयेः। न्यायान्यायपरामर्शो नीरक्षीरविवेचने ॥ १४ ॥ न पक्षपातो नोद्वेगस्त्वया कार्यः कदाचन। स्त्रीणा श्रीणा विपक्षाणा नीचाना रसितागसा ॥ १५ ॥ मूर्खाणा चैव लुब्धाना मा विश्वास कृथा' क्वचित्। देवगुर्वोराधने च स्वप्रजाना च पालने ॥ १६ ॥ पोष्यपोषणकार्ये च मा कुर्याः प्रतिहस्तकान्। कार्यः सपदि नोत्सेको धैर्यच्छेदो नचापदि ॥ १७ ॥ एतद्द्वय निगदित बुधैरुत्तमलक्षण। शास्त्रैर्दानैः कृपा भोज्यै. प्रासादैश्च जलाशयैः ॥ १८ ॥ यशस्कारे रमाभिश्च पूरयेः सकलामिला। घातयेः शत्रुवशाना पोषयेः सुहृदन्वय ॥ १९ ॥ पालयेश्च प्रजाः सर्वाः स्वपरापेक्षयोज्झितः। दुष्टान्प्रजापीडकाश्च तथा राज्यपदैषिणः ॥ २० ॥ गुरुद्वेषभिदः शत्रून् चौरान्प्राणैर्वियोजयेः। इत्येता भवता शिष्या करणीया दृढात्मना ॥ २१ ॥ दुष्टस्य दण्डः सजनस्य पूजा न्यायेन कोशस्य च सम्प्रवृद्धिः। अपक्षपातोऽरिषु राज्यरक्षा पञ्चैव यज्ञाः कथिता नृपाणा ॥ २२ ॥" इत्येव शिष्ययित्वा नृप पट्टाश्व पट्टहस्तिन पट्टरथं समारोपयेत्। पट्टाश्वादीना अभिषेकविधिः पुरोऽभिधारयते। ततो दिग्विजयादि कर्म

इति चामरे अभिमन्त्र्य । ततः भूयादस्य पदन्यासः सर्वेष्वपि हि जन्तुषु । अन्यस्यापि पदन्यासो नास्मिन्कस्यापि जायतां ॥ १ ॥ इति पठित्वा वरकामिनीकराभ्यां तत्सेवककराभ्यां वा चामरे चालयेत् । ततः इन्द्रध्वजमत्स्यध्वजप्रभृतीन्ध्वजान् पुरः ऊर्ध्वीकृत्य पुष्पाक्षतपूजनपूर्वं गुरुरिति मन्त्रं पठेत् । ॐ अर्हं नमो नमो जगन्मूर्धस्थिताय स्थिराय परमेष्ठिने भगवतेऽर्हते अर्हं ॐ इति ध्वजान्संपूज्य नृपस्य दक्षिणहस्तेन संस्पर्शयेत् । ततो मुक्तामृदङ्गप्रभृतिवाद्यगणं समानीय विविधपूजोपकरणैः संपूज्य इति पठेत् । यशःप्रतापौ नरनायकस्य महीतले पन्नगविष्टपेऽपि । सुरेन्द्रलोके भवतामुदात्तौ निःस्वानशब्दानुगतौ स चैव ॥ १ ॥ मनाक् नृपहस्तेन वाद्यानि वादयेत् । एवं विधाय नृपस्य शिक्षां दद्यात् । यथापूर्वं नियमाः—देवान्गुरून्द्विजांश्चैव कुलज्येष्ठांश्च लिङ्गिनः । विहाय भवतान्येषां न विधेया नमस्कृतिः ॥ १ ॥ न स्पृष्टं क्वापि भोक्तव्यं नान्येन सह भोजनं । न श्राद्धभोजनं कार्यं भोक्तव्यं नान्यवेश्मनि ॥ २ ॥ अगम्यास्पृश्यनारीणां विधेयो नैव संगमः । परेण धारितं वस्त्रं न धार्यं भूषणं तथा ॥ ३ ॥ शयनं परशय्यायां आसनं च परासने । परपात्रे भोजनं च वर्जयेः सर्वदा नृप ॥ ४ ॥ नैवारोप्या गुरून्मुक्त्वा स्वशय्यासनवाजिषु । स्वरथे वारणे चैव पर्याणे क्रोड एव च ॥ ५ ॥ काञ्जिकं कपिताक्षं च यवाक्षं तैलमेव च । न भोक्तव्यं कचिद्राज्ञा पञ्चोदुम्बरजं फलं ॥६॥ इति नियमाः ॥ ॥ अथ नीतिशिक्षा । अपराधसहस्रेऽपि योषिद्द्विजतपस्विनां । न वधो नाङ्गविच्छेदस्तेषां कार्यं प्रवासनं ॥ ७ ॥ देवद्विजगुरूणां च लिङ्गिनां च सदैव हि । अभ्युत्थाननमस्कारप्रमुखा मानमाचरेः ॥८॥

वत्परिपालयेत् । तदपत्यान्यौरसवत्पोषयेः करुणापरा ॥ १० ॥ अत्यन्तविषयासक्तिं हृदि कुर्यां न कर्हिचित् । राज्यव्यापारविषये न खेद नित्यमाचरे ॥ ११ ॥ त्रिवर्गसाधन कुर्या अविरोधात्परस्पर । इत्यादिशिक्षादानेन शिक्षयेन्महिषीं गुरुः ॥ १२ ॥" अस्या उपकरणानि—"चामरे स्वर्णभृङ्गारश्छत्र शिखिकलापज । किरीट पञ्चशिखर वेत्रासनमनुत्तर ॥ १३ ॥ चलने चामरमयी पताका मत्स्यकेतन । गजारोहश्च पुरतो गीत वाद्य नरेन्द्रवत् ॥ १४ ॥ इति पट्टारोपाधिकारे राज्ञीपट्टारोपविधिः ॥

अथ सामन्तपट्टारोपः । तत्र सामन्ता महीश्वरस्य सोदरास्तद्भूमिभागभुजो राजकुला इति प्रसिद्धा । अथवा किंचिद्भूमिमण्डलस्वामिनो राजशब्दधारिणो मध्यस्थसप्तराज्याङ्गभृतो मुद्राश्वेतच्छत्रादिवर्जिता महाभूपत्याज्ञावशवर्तिनः सामन्ताः कथ्यन्ते तेषा पट्टारोपविधिः । तेषा वस्तुस्तोमः—सिंहासनश्वेतच्छत्रस्वर्णभृङ्गारुइन्द्रध्वजचुक्कासिंहनादाश्वेतपर्याणरक्तपटमण्डपामुद्रावर्जितो भूपतिवत् । अभिषेको नास्ति । तिलक एव विधेयः । स्वगुरुपितृभगिनीकरात् ततो महाभूपतिकरात् । एतत्कर्ममन्त्रास्त एव । शिक्षाविधिः स एव । स्वदेशानुसारेण विशेषश्चाय । "आज्ञा महामहीशस्य खण्डयेन्न कदाचन । अत्यन्तबलिना नैव विरोध क्वापि चर्चयेः ॥ १ ॥" अस्योपकरणानि—"चतुरङ्गबल चैव धवल पटमण्डप । वेत्रासन चामरे च छत्र शिखिकलापज ॥ २ ॥ केचिद्रक्त च हरित महाभूपसमर्पित । छत्र सामन्तवृन्दस्य कथयन्ति विचक्षणाः ॥ ३ ॥ मत्स्यध्वजादयः सर्वे केतनास्तस्य चाग्रतः । बुक्कवर्जितमातोद्य पर्याण श्वेतवर्जित ॥ ४ ॥ आज्ञा स्वमण्डले चापि

समाविशेत् । अनन्ययोग्यानि नृपचिह्नानि यथा—"श्वेत छत्र चामरे च सिते रक्त स्थूलादि च । रक्ताशुकधृता शय्या कनकालङ्कृतपासनं ॥ १ ॥ पादपीठ तथा श्वेतौ पर्याणशरधी अपि । इन्द्रध्वजो मुखवाद्यं जयकारोऽन्यपक्षतः ॥ २ ॥ मुद्रास्तुवर्णरूप्यादेरेतच्चिह्न महीपतेः । स एव जायते सम्राट् राजसूयविधानतः ॥ ३ ॥ विजित्य सकलां पृथ्वीं यो शास्ति नृपमण्डल । तस्याप्ययं विधिः कार्योऽभिषेके चक्रिणोपि हि ॥ ४ ॥ शेषा युद्धादिसंधिवित्तिर्विज्ञेया नीतिशास्त्रतः । इदमाचारशास्त्र तु वर्धतेऽन्यकथापथे ॥ ५ ॥" इति पदारोपाधिकारे क्षत्रियपदारोपे नृपपदारोपः सपूर्णः ॥ ॥ राज्ञीपदारोपस्तु भद्रासनाधिरोपणतिलककरणेन चामरचालनेन । तच्छिक्षा यथा—"वत्से कुलत्रयस्यापि भूयाः कीर्तिप्रकाशिनी । परमेश्वरवद्भक्त्या दृष्या. स्वीये च भर्तरि ॥१॥ सुरेन्द्रपदलाभेपि प्राणनाशेपि वर्णिनि । पतिव्रतामतस्यास्य मा चिदध्याद्विघातन ॥ २ ॥ स्वबन्धून्स्वसुतांश्चैव तथा सर्वजनानपि । पश्येः समानदृष्ट्या यत् त्व जनस्याम्बिकासमा ॥ ३ ॥ दीनेषु कारसस्थेषु याचमानेषु जन्तुषु । नृपेण निगृहीतेषु दयां कुर्यान्निरन्तर ॥ ४ ॥ लोकोत्तरेषु सर्वेषु तथा वै लौकिकेषु च । महेषु तत्क्षिप्रमोत्सवादि परिभावयेः ॥ ५ ॥ पत्यौ च व्यसनासक्ते मध्यस्थमपि धारयेः । कोशस्य च परां रक्षां विदध्याः सुकृतस्य च ॥ ६ ॥ पान्थेषु साधुषु तथा विद्वत्सु गुणवत्सु च । विशेष पालन कुर्यान्नृपेषु मार्गतेषु च ॥ ७ ॥ अवरोधजनस्यापि पालनं शासनं तथा । विदधीथा यथा तस्य स्यान्नक्त सभय मन ॥ ८ ॥ रसवत्यादिकार्येषु यत्न कार्य सदाऽऽत्मने । दानं च प्रवरं दृष्या यशो विपुलमर्जये ॥ ९ ॥ सपत्नीमण्डलं सर्वं स्वस-

कादि नास्ति किंतु महान्नृपसामन्तमण्डलेश्वरादिदत्तं यत्र दण्ड खड्गादि तत्पदारोपहेतु । अस्योपकरणानि —"तुरगारोहण चैव दण्डादि क्षितिपार्पित । पत्तिभिः सैन्यसयोगो वाद्य डिण्डिम एकक: ॥ १ ॥" अस्य शिक्षा—"स्वामिभक्ति' सदा कार्या कार्यं न्यायविचारण । सर्वोपि ग्राम्यलोकस्तु ज्ञातव्यो निजबन्धुवत् ॥ २ ॥ सर्वैश्च विनय' कार्यः प्रियवादित्वमेव च । क्रुद्धेषु कार्यो ग्राम्येषु न कार्यो भवता क्रुधा ॥ ३ ॥ नृपादौ स्वानुदानेन रक्षणीयो जनस्त्वया । दण्ड्या अदण्ड्या ग्राम्याश्च वाच्याः स्वामिपुरस्त्वया ॥ ४ ॥ अहर्निश रक्षणीया ग्राम्या जागरणात्त्वया । पान्थाना यात्रिकाणा च न विधाप्य उपद्रवः ॥ ५ ॥ कर्षणात्पाशुपाल्याच भृतिर्ग्राम्यकरास्तथ । इत्यादिशिक्षणीयोसौ गुरुणा ग्रामचिन्तकः ॥ ६ ॥" इति पदारोपे ग्रामाधिपतिपदारोप' ॥ ॥ अथ मन्त्रित्व । मन्त्रिणोपि सर्वकार्यकारिणः शौण्डीर्यमतिमन्तो नृपस्य जीवितमिव भवन्ति । मन्त्रिपदयोग्यपुरुषलक्षण यथा—"कुलीनः कुशलो धीरो दाता सत्यसमाश्रितः । न्यायैकनिष्ठो मेधावी शूरः शास्त्रविचक्षणः ॥ १ ॥ सर्वव्यसननिर्मुक्तो दण्डनीतिविशारदः । पुरुषान्तरविज्ञाता सत्यासत्यपरीक्षकः ॥ २ ॥ कृतापराधे सोदर्ये शत्रावपि समाशयः । धर्मकर्मरतो नित्यमनागतविमर्शकः ॥ ३ ॥ अस्त्यस्तिक्यादिमतिषु चतसृष्वपि बद्धधीः । भक्तः षड्दर्शनेष्वेव गुरुदेवाद्युपासकः ॥ ४ ॥ नित्यमाचारनिरतः पापकर्मपराङ्मुखः । सदा विचारयन्न्याय नीरक्षीरविवेचन ॥ ५ ॥ कुलक्रमागत मन्त्र नृपयोग्यमुदीरयन् । ईदृशः पुरुषो मन्त्री जायते राज्यवृद्धिकृत् ॥ ६ ॥ ॥ अथ मण्डलाधिपतिदेशमण्डलाधिपतिग्रामाधिपतिमन्त्रिसेनापतिकर्माधि-

तस्यैव परिकीर्तिता। किरीटं पञ्चशिखरमाढ्यं रूप्यमयी तथा ॥ ५ ॥" सामन्तपत्नीनामपि पदारोपं साम-
न्तवदेव। शिष्याविधिः स एव। छत्रचामरवर्जितान्युपकरणानि सामन्तवत्। ब्धिप्पाविधिः स एव। इति
पदारोपाधिकारे सामन्तपदारोपविधिः ॥ ॥ अथ मण्डलेश्वरस्य। तत्र मण्डलेश्वराः कियन्नगरग्रामाधिप-
तयो महानृपसामन्ताज्ञावशवदाः राजानका इति प्रसिद्धाः तेषां पदारोपो गुरुजनमहाभूपतिसामन्तकृत
तिलकमात्रमेव। शिष्या सामन्तवत्। तस्योपकरणानि यथा—"अश्वपत्तिमयं सैन्यं तथा वेत्रासनं पुनः।
पटहो दुन्दुभिर्घोषं केतनं चामराङ्कितं ॥ १ ॥ पटगेहानि शुभ्राणि रथमेकं स्ववाहने। मण्डलेशस्य वस्तूनि
कल्पयेत्प्रभुतागमे ॥ २ ॥ गजा रथाश्चामरे च सर्वछत्राणि चुम्बकं। ताम्रवाद्य मत्स्यकेतुः प्रणामो जयपूर्वकं
॥ ३ ॥ पट्टाभिषेको नारीणां मण्डलेशपदार्पणं। आरोहश्चैव हस्त्यादौ गीतं वाद्यं नृपान्तिके ॥ ४ ॥ भोजने
जलपानादौ सुधावचनकीर्तनं। इत्यादि मण्डलेशानां न कदाचन विद्यते ॥ ५ ॥ इति पदारोपाधिकारे मण्ड-
लेशपदस्थापनविधिः ॥ ॥ अथ देशमण्डलाधिपस्य। तत्र देशमण्डलाधिपतयो राजधानीनगराधिपत्यव-
र्जितं कियद्ग्रामाधिपतयं ठक्कुरा इति लोकप्रसिद्धास्तेषां पदारोपविधिः मण्डलेश्वरवत्। किंच मण्डलेश्वर-
कृतेपि तिलके तेषां पदारोपो भवति। तेषामुपकरणानि ध्वजवेत्रासनरथारोहवर्जितानि मण्डलेश्वरवत्।
तेषां पर्यङ्कबन्ध एव पर्षदि नतु वेत्रासनादि। शिष्या मण्डलेश्वरवत्। इति पदारोपो देशमण्डलाधिपप-
दारोपविधिः ॥ ॥ ग्रामाधिपतयस्तु तदेकग्रामवासिनः सामन्तमण्डलाधिपतीनां ग्रामाधिपत्ये तु तिल-

सैन्यसंवाहक धर्माधिकारी मा-
नीकाधिपति गजानीकाधिपति तुरगानीकाधिपतिः पदात्यनीकाधिपतिः सैन्यसंवाहक धर्माधिकारी मा-
नीकाधिपति गजानीकाधिपति तुरगानीकाधिपतिः पदात्यनीकाधिपतिः
ण्डागारिकः कोष्ठागारिक पुरोहितसससकप्रमृतयो भवन्ति । तेषा सर्वेषा लक्षणानि यथा—"कुलीनाः
कुशला धीराः शूराः शास्त्रविशारदाः । स्वामिभक्ता धर्मरताः पूजावात्सल्यशालिनः ॥ १ ॥ सर्वव्यसननि-
र्मुक्ताः शुचयो लोभवर्जिताः । समाशयाश्च सर्वेषु नृपवस्तुसुरक्षकाः ॥ २ ॥ परापेक्षाविनिर्मुक्ता गुरुभक्ताः
प्रियवदा. । महाशया महाभाग्या धर्मे न्याये सदा रता ॥ ३ ॥ अप्रमादाः प्रसन्नाश्च प्रायः कीर्तिप्रिया अपि ।
कर्माधिकारे योग्याः स्युरीदृशा पुरुषाः पर ॥ ४ ॥" एतेषा सर्वेषा कर्माधिकारिणा पदारोपो नृपादेशात्तद्-
त्तखड्गदण्डाङ्कुशकशावीरमुष्टिभिर्वचनमात्रैर्वा भवति । तेषां सर्वेषा शिक्षा यथा—"स्वामिना यदिद कर्म
न्यस्त विश्वासतस्त्वयि । अत्र प्रमादो नो कार्यो विधेय स्वामिवाञ्छित ॥ १ ॥ प्रजा न पीडनीयास्तु स्वण्ड्य
पत्युर्न कर्म च । अर्जनीय नयाद्वित्त न हेय सत्त्वमुत्तम ॥ २ ॥ प्रजाधने नृपधने न कार्या कर्हिचित्स्पृहा ।
एव शिक्षा सदा देया सर्वकर्माधिकारिषु ॥ ३ ॥" इति पदारोपाधिकारे कर्माधिकारिपदारोपविधिः ॥ ॥
अथ वैश्यवर्णयो मन्त्रिसेनाधिपतिकर्माधिकारिपदानि प्रसन्नन्तृपदत्तानि भवन्ति । तेषा विधिः पुरातन एव
किंतु श्रेष्ठिसार्थवाहगृहपतिपदान्यधिकानि । तत्र श्रेष्ठिनस्सर्ववणिग्वर्गश्रेष्ठा नृपपूज्याः कार्यकारिणो भव-
न्ति । सार्थवाहा सर्वदेशेषु सर्वभूपतिमानिताः विविधवाणिज्याः सार्थस्वामिनो भवन्ति । गृहपतयस्तु
नृपाणा सर्वद्रव्याधिकारनिरता विश्वासपात्र भवन्ति । तेषा पदारोपो नृपादेश एव । शिक्षा कर्माधिकारि-

कारिप्रभृतय तिलकमुद्राप्राप्तिः पूर्वं पश्चाच्च शान्तिकं पौष्टिकं कारयन्तीति सर्वयुक्ति । मन्त्रिपदे नृपहस्तात् मुद्राधवात्तिर्यक्षिरेव पदारोप । अस्योपकरणानि नृपादेशप्रसादलभ्यानि न तत्र नियम । तस्य शिष्या सविस्तरा—सामनीतिकामन्दकीनीतिचाणक्यनीतिश्रावणेन गुरुणा देया । इति पदारोपाधिकारे मन्त्रिपदारोपविधि ॥ ॥ अथ सेनापतित्व । तत्र सेनापतय समस्तनृपकटकयोधननिवर्तनपद्दकक्षाः नृपस्य प्राणा इव भवन्ति । सेनापतिलक्षण यथा—"शूरः प्रियवदो मानी बुद्धिमान्बहुबन्धुभाक् । सपक्षो बहुभृत्यश्च सर्वदेशपथानुगः ॥ १ ॥ दाता सौभाग्यवान्वाग्मी विश्वासपरिवर्जितः । कृतास्त्र कृतयुद्धश्च सैन्यावेशकृतश्रम ॥ २ ॥ अहर्निशं निःप्रमादः सर्वव्यसनवर्जितः । सेनाधिपत्ये योग्यः स्यादीदृशः पुरुष सुधी. ॥ ३ ॥" सेनाधिपतीनां पदारोपः नृपदत्तवस्त्रसुवर्णदण्डरूपः । केचिच्च सेनापतीना स्वामिहस्तात्तिलकमप्युदीरयन्ति । तस्य शिष्या यथा—"त्वया परबलावेशो बुद्ध्या बाहुबलेन च । भञ्जनीयो नो विधेयो विश्वासः कस्यचित्पर ॥ १ ॥ परस्य मण्डल प्राप्य कार्या नाऽनवधानता । अल्पेपि परसैन्ये च महान्कार्य उपक्रमः ॥ २ ॥ देश काल बल पक्ष षाड्गुण्य शक्तिसंगम । विलोक्य भवता शत्रुरभियोज्यो न चान्यथा ॥ ३ ॥ स्वस्वामिनो जयो देय कार्य सभाणरक्षण । दण्डनायकमुत्कृष्टमित्येव शिक्षयेद्गुरुः ॥ ४ ॥ इति पदारोपाधिकारे सेनापतिपदारोपविधिः ॥ ॥ अथ कर्माधिकारिपदं । तत्र कर्माधिकारिण । प्रतीहार कोट्टपतिः दण्डपतिः नलरक्षकः शुल्काधिपतिः रूप्याधिपति स्वर्णाधिपतिः कारुकाधिपति अन्तःपुराधिपति शय्याधिपति, किंकराधिपतिः रथा-

नीकाधिपतिः गजानीकाधिपतिः तुरगानीकाधिपतिः पदात्यनीकाधिपतिः सैन्यसंवाहकः धर्माधिकारी भाण्डागारिकः कोष्ठागारिकः पुरोहितसप्तकप्रभृतयो भवन्ति । तेषां सर्वेषां लक्षणानि यथा—"कुलीनाः कुशला धीराः शूराः शास्त्रविशारदाः । स्वामिभक्ता धर्मरताः प्रजावात्सल्यशालिनः ॥ १ ॥ सर्वव्यसननिर्मुक्ताः शुचयो लोभवर्जिताः । समाशयाश्च सर्वेषु नृपवस्तुसुरक्षकाः ॥ २ ॥ परापेक्षाविनिर्मुक्ता गुरुभक्ताः प्रियंवदाः । महाशया महाभाग्या धर्मे न्याये सदा रताः ॥ ३ ॥ अप्रमादाः प्रसन्नाश्च प्रायः कीर्तिप्रिया अपि । कर्माधिकारे योग्याः स्युरीदृशाः पुरुषाः परं ॥ ४ ॥" एतेषां सर्वेषां कर्माधिकारिणां पदारोपो नृपादेशात्तत्तत्खड्गदण्डाङ्कुशकशावीरमुष्टिभिर्वचनमात्रैर्वा भवति । तेषां सर्वेषां शिक्षा यथा—"स्वामिना यदिदं कर्म न्यस्तं विश्वासतस्त्वयि । अत्र प्रमादो नो कार्यो विधेयं स्वामिवाञ्छितं ॥ १ ॥ प्रजा न पीडनीयास्तु स्वर्णद्यपस्तुनं कर्म च । अर्जनीयं नयाल्लिप्सुं न हेयं सत्वमुत्तमं ॥ २ ॥ प्रजाधने नृपधने न कार्या कर्हिचित्स्पृहा । एषा शिक्षा सदा देया सर्वकर्माधिकारिषु ॥ ३ ॥" इति पदारोपाधिकारे कर्माधिकारिपदारोपविधिः ॥ ॥

अथ वैश्यशूद्रयोः मन्त्रिसेनाधिपतिकर्माधिकारिपदानि प्रसन्ननृपदत्तानि भवन्ति । तेषां विधिः पुरातन एव किंतु श्रेष्ठिसार्थवाहगृहपतिपदान्यधिकानि । तत्र श्रेष्ठिनस्सर्ववणिग्वर्गश्रेष्ठा नृपपूज्याः कार्यकारिणो भवन्ति । सार्थवाहाः सर्वदेशेषु सर्वभूपतिमानिताः विविधवाणिज्याः सार्थस्वामिनो भवन्ति । गृहपतयस्तु नृपाणां सर्वद्रव्याधिकारनिरता विश्वासपात्रं भवन्ति । तेषां पदारोपो नृपादेश एव । शिक्षा कर्माधिकारि-

कारिप्रभृतय तिलकमुद्राप्रासितः पूर्वं पश्चाच्च शान्तिकं पौष्टिकं कारयन्तीति सर्वयुक्ति । मन्त्रिपदे नृपहस्तात् मुद्रावस्त्राविभासिरेव पदारोप । अस्योपकरणानि नृपादेशप्रसादलभ्यानि न तत्र नियम । तस्य शिष्या सविस्तरा—सामनीतिकामन्दकीनीतिचाणक्यनीतिश्रावणेन गुरुणा देया । इति पदारोपाधिकारे मन्त्रिपदारोपविधिः ॥ ॥ अथ सेनापतिस्व । तत्र सेनापतय समस्तनृपकटकयोधननिवर्तनपद्दकक्षाः नृपस्य प्राणा इव भवन्ति । सेनापतिलक्षण यथा—"शूरः प्रियवदो मानी बुद्धिमान्बहुबन्धुमाक् । सपक्षो बहुभृत्यश्च सर्वदेशपर्यानुगः ॥ १ ॥ दाता सौभाग्यवान्वाग्मी विश्वासपरिवर्जितः । कृतास्त्रः कृतयुद्धश्च सैन्यावेशकृतश्रम ॥ २ ॥ अहर्निश निःप्रमादः सर्वव्यसनवर्जितः । सेनाधिपत्ये योग्यः स्यादीदृश पुरुष सुधीः ॥ ३ ॥" सेनाधिपतीना पदारोपः नृपदत्तवस्त्रसुवर्णदण्डरूप । केचिच्च सेनापतीना स्वामिहस्तात्तिलकमप्युदीरयन्ति । तस्य शिष्या यथा—"त्वया परबलावेशो बुद्ध्या बाहुबलेन च । भञ्जनीयो नो विधेयो विश्वास कस्यचित्पर ॥ १ ॥ परस्य मण्डल प्राप्य कार्या नाऽनवधानता । अल्पेऽपि परसैन्ये च महान्कार्य उपक्रम ॥ २ ॥ देश काल बलं पक्ष षाड्गुण्य शक्तिसगम । विलोक्य भवता शत्रुरभियोज्यो न चान्यथा ॥ ३ ॥ स्वस्वामिनो जयो देय कार्यं सप्राणरक्षण । दण्डनायकमुत्कृष्टमित्येव शिक्षयेद्गुरुः ॥ ४ ॥ इति पदारोपाधिकारे सेनापतिपदारोपविधिः ॥ ॥ अथ कर्माधिकारिपर्व । तत्र कर्माधिकारिणः । प्रतीहारः कोट्टपति दट्टपतिः नलरक्षक शुल्काधिपतिः रूप्याधिपति स्वर्णाधिपतिः कारुकाधिपतिः अन्तःपुराधिपति भाण्डाधिपति, किंकराधिपतिः रथा-

समक्ष गुरुर्गुरुवों सघपतिं पीठे निवेशयेत् सभार्य याजितमान्य च । ततस्तच्छरीर...
विमश्रै शरीररक्षा कुर्यात् सभार्यस्य । ततः परिधृतमनोज्ञवस्त्राभरण सघपर्ति सभार्यं शान्तिकजलैः कुशाग्रगृहीतैरभिषिञ्चेत् । ततः ॐ शिरसि श्रीं भाले ह्रीं नयनयोः श्रीं कर्णयोः ज मुखे व कण्ठे ह्रीं स्कन्धयोः भ्र भुजयोः क्ष्म्ल्यूँ हृदि ऐं नाभौ ब्रू ऊर्वोः एव चन्दनार्चनपूर्व सघपतेः सभार्यस्य शरीरे वर्णन्यास कुर्यात् । ततश्चन्दन पौष्टिकदण्डक पठन् सघपतेः सभार्यस्य तिलक कुर्यात् । अक्षतान्यारोपयेत् । अष्टविधमर्घं च दद्यात् । वासक्षेप व्रतारम्भविधिना कुर्यात् । ततो गुरौ पुनर्निषद्या निषण्णे सर्वेऽप्यन्ये तपोधनाः श्रावकश्राविकाद्यस्तिलक कुर्वन्ति । ततः सघपतिर्गुरवे श्वेतकौशेय स्वर्णमणिकङ्कण मुद्रासहित दद्यात् । ततः सर्वसाधुभ्यो वस्त्रदान । सघपूजा महाविस्तरेण विधेया । ततः सघपतिः माण्डलिकमहाधरमाण्डागारिककोट्टपतिपाणिग्रहप्रभृतीन् सघानुसारेण तिलककरणैः परिकल्पयेत् । एव सघपतिपदारोपण । तस्योपकरणानि यथा । "देवालयो बिम्बसमन्वितश्च तथातपत्र चमरौ च कुम्भाः । ध्वजा महातोद्यसमुच्चयस्य चतुर्विध सैन्यमनुत्तर च ॥ १ ॥ देवालयार्थं शकटाश्च शुभ्रवर्णौ च तस्मिन्बलिनौ महोक्षौ । कौसुम्भवस्त्र धूपतूणिकासु देवालयस्यावरण विशिष्ट ॥ २ ॥ सघुर्घुर नूपुरमण्डल च महोक्षभूषाकरण प्रशस्त । घण्टास्तथा काञ्चनकुम्भयुक्तिचतुष्टय हेममय च पीठ ॥ ३ ॥ कुम्भाक्षतादेश्च विशिष्टपीठान्यारात्रिक षोडश धातुकुम्भाः । श्रीखण्डकर्पूरनिघर्षहेतोः पाषाणपात्रे घरचन्दनं च ॥ ४ ॥ सतालवृन्त शुभधूपपात्र निर्माजन कुम्भपिधा-

सदृशी । इति पदारोपाधिकारे वैश्यशूद्रपदारोपविधिः ॥ ॥ अथ महाशूद्रा आभीराः तेषां पदारोपो ग्रामाध्यक्षत्वं । स च नृपादेशादेव । शिक्षा तेषां ग्रामाधिपतित्वसदृशी पूर्वोक्तैव ॥ ॥ कारूणां च पदारोपः स्वस्वजातिमुख्यत्वकरणं स च नृपदत्तैर्वस्त्रादिभिः स्वर्णमयरूप्यमयैश्च तत्तत्कारूपकरणैर्भवति । तेषां शिक्षा कर्माधिकारिसदृशी । इति पदारोपाधिकारे महाशूद्रकारुपदारोपविधिः ॥ ॥ अथ पशूनां पदारोपः । तत्र हस्त्यश्ववृषभादयो मुख्यत्वमानीताः श्रेष्ठाः पदमाप्नुवन्ति । ते च पूर्वं पञ्चगव्यतीर्थोदकगन्धोदकैः स्नापिताः प्रशस्यवस्त्राच्छादिताः यक्षकर्दमपुष्पमालादिपूजिताः गुर्वग्रे स्थाप्याः । गुरुश्च प्रतिष्ठाधिकारोक्तैस्तदधिवासनमन्त्रैस्तानधिवासयेत् । ततश्च नृपादिस्तान्सम्यक्संपूज्य अध्यास्ते । इति पशूनां पदारोपणविधिः ॥

अथ चातुर्वर्ण्यप्रशस्या तीर्थंकरनामकर्मकृतानुचरा भोगमोक्षदायिनी सर्ववाञ्छितफलप्रदा चक्रवर्तिपदाद्प्युत्कृष्टा सत्या संघपतिपदारोपयुक्तिरभिधीयते । तत्र सर्वर्द्धिसम्पन्नः पुरुषः सर्वविशिष्टगृहस्थगुणश्रावकगुणसहितो विशुद्धवासनावान् संपूर्णधनः मीलितचतुर्विधसंघो विमुक्तक्रोधमानमायालोभो गुरुदेवभक्तोऽनादितीर्थयात्रायै कल्पादितीर्थयात्रायै वा संघपतिपदं गृह्णाति तस्य चायं विधिः । तत्र लग्नं विवाहदीक्षाप्रतिष्ठासमं प्रास्थानिकनक्षत्रयुक्तं च । तत्र वर्षमासदिनलग्नानि सर्वाणि विवाहवत् शुद्धानि गवेष्यन्ते पदारोपप्रस्थानयोग्यानि नक्षत्राणि च । तथा पूर्वं तद्गृहे शान्तिकं पौष्टिकं च विदध्यात् । ततो लग्नवेलायां समासायां महावाद्येषु वाद्यमानेषु महादानेषु दीयमानेषु मङ्गलेषु गीयमानेषु बन्दिचारणेषु पठत्सु चतुर्विधसंघ-

जीर्णोद्धारनवचैत्यकरण महाध्वजारोपण अनिवारितान्नदान महासंघपूजा इन्द्रपदमालारोपण इत्यादि कर्माणि परश्रावकैः कार्याणि । इन्द्रमहाधरमालाधरपाणिग्राहादिभिरपि महापूजाध्वजारोपसंघपूजा विधेया । इति तीर्थे संघपतिकार्याणि । ततस्तथैव रीत्या गृहे समागत्य देवभोज्यदान संघवात्सल्य संघपूजा च । इति पदारोपाधिकारे संघपतिपदारोपविधिः ॥

अथ मुद्राविचारः । प्रतिष्ठायां पूजने च पदारोपे समस्तके । ध्याने मन्त्रोपासने च तथा वासाभिमन्त्रणे ॥ १ ॥ सर्वासु नन्दिषु पुनर्मुद्राकरणमिष्यते । तदर्थं सम्प्रत्तासां प्रसंगादभिधीयते ॥ २ ॥ परमेष्ठिमयीमुद्रा १ मौद्गरी २ वज्रमुद्रिका ३ । तथा गरुडमुद्रा च ४ जिनमुद्रा ५ तथैव च ॥ ३ ॥ ततो मुक्ताशुक्तिमुद्रा ६ ऽञ्जलिमुद्रा ७ च सौरभी ८ । पद्ममुद्रा ९ चक्रमुद्रा १० मुद्रा सौभाग्यनामका ११ ॥ ४ ॥ यथाजाता १२ ऽऽरात्रिकी च १३ वीरमुद्रा १४ विनीतिका १५ । प्रार्थना १६ पर्शुमुद्रा च १७ छत्रमुद्रा १८ प्रियकरी १९ ॥ ५ ॥ तथा गणधरीमुद्रा २० योगमुद्रा २१ तथैव च । ततः कच्छपमुद्रा २२ च धनुःसंधानमुद्रिका २३ ॥ ६ ॥ योनिमुद्रा २४ दण्डमुद्रा २५ सिंहमुद्रा २६ च शक्तिजा २७ । शङ्ख २८ पाश २९ खड्ग ३० कुन्त ३१ वृक्ष ३२ शाल्मलिमुद्रिका ३३ ॥ ७ ॥ दीप ३४ कन्दुक ३५ मुद्राश्च मुद्रा नागफणाभिधा ३६ । माला ३७ पताका ३८ घण्टा ३९ च प्रायश्चित्तविशोधिनी ४० ॥८॥ ज्ञानकल्पलता नाम ४१ मोक्षकल्पलता ४२ तथा । व्याख्यानमासां निर्दिष्ट क्रमेण श्रूयतां पुरः ॥ ९ ॥ उत्तानहस्तद्वयेन वेणीबन्धं विधायाङ्गुष्ठाभ्यां कनिष्ठिके तर्जनीभ्यां मध्यमे संगृह्याना-

नचक्र । करण्डिकामेरुरथाम्बुकुण्ड भृङ्गारदर्पाकरमानुपाश्च ॥ ५ ॥ नैवेद्यपात्राणि चतुष्किकाश्च चन्द्रोदया
प्रोन्नतदीपकाश्च । तदर्थगर्भी लघुदीपकाश्च वाद्यानि सर्वाणि मनोहराणि ॥ ६ ॥ तद्वादका आर्हतगायनाश्च
महाध्वजाः सद्गुरुविष्टराश्च । दौवारिका' सत्पटमण्डपाश्च नानाप्रकारा धवला निवासे ॥ ७ ॥ प्रस्थानकाले
बहुसघपूजा जिनार्चनं बन्दिविमोचनं च । सत्साधुयोग्याः शकटाश्च तेषां भक्ताम्बुचिन्ताभृशसेवनं च ॥ ८ ॥
महाधरा माण्डलिका अमात्या दौवारिकाः पार्ष्णिधरा भटाश्च । वाचयमार्थे पटमण्डपाश्च कोद्दालिका कारु
जनाश्च सर्वे ॥ ९ ॥ महाधरस्ताम्रकटाहिकाश्च सत्सूपकारा वणिजः सहट्टाः । पानीयशाला तुरगोपयोगिव-
स्तूनि वैद्या बहुबन्दिनश्च ॥ १० ॥ पट्टालया वस्तुषु भिन्नरूपा मनुष्यवाह्यानि सुखासनानि । भोज्यार्थपा-
त्राणि च शुष्कशाकास्तथा च ताम्बूलविशेषयुक्ति' ॥ ११ ॥ लघुप्रयाण सजले सवृक्षे बहिर्वने भूमिपदे
निवास' । मयूरपिच्छातपवारणानि मार्गे च चैत्यानि विलोक्य सम्यक् ॥ १२ ॥ महापूजा ध्वजारोप महः
सघार्चन महत् । विधाय तत्रासिमुनीन्सार्थे कृत्वा ततश्चलेत् ॥ १३ ॥ एव पुरेषु ग्रामेषु येषु येषु जिनालयाः ।
तेषु तेषु ध्वजारोपं महापूजा विधापयेत् ॥ १४ ॥” कुलक । इति सघपतेरुपकरणानि ॥ ततोऽभ्यवसिततीर्थं
सघपतिः समाप्य तीर्थदर्शनमात्रेण महोत्सव महादान कुर्यात् । तत' सघपतिः समस्तसघसहितो गुरुस्सा-
धूनग्रे कृत्वा महार्घ्यरत्नस्वर्णमुद्राफलोपायनहस्तोऽर्थग्रे ढौकनिकां कृत्वा दण्डवत्प्रणाम विधाय शक्रस्तवपा-
ठेन तीर्थेशान्वन्देत । ततो बृहत्स्नात्रविधिना स्नात्र महापूजा चैत्यपरिपाटी जिनमूर्तौ बहुमूल्याभरणारोपण

योजितकरभौ प्रार्थनामुद्रा वाञ्छितप्रदा १६, आकुञ्चिते दक्षिणहस्ते प्रसारिते भूसम्मुखं कृते वामहस्तेन धृते पर्शुमुद्रा विघ्नापहारिणी १७, मुकुलीकृतपञ्चाङ्गुलौ वामहस्ते प्रसारितदक्षिणकरस्थापन छत्रमुद्रा प्रभुत्वकरी १८, वज्राकारकृतयोर्भुजयोः स्कन्धद्वये हस्तस्थापन प्रियकरी मुद्रा स्तम्भनकरी १९, पद्मासनस्थितस्य वामहस्तस्य उत्सङ्गस्थापन दक्षिणहस्तस्य सजापस्य हृदि निधानं गणधरमुद्रा सर्वलब्धिकरी २०, योगपट्टासनस्थस्य वामहस्तकरौ जानुस्थ वा स्थिरो योगमुद्रा २१, स्वेच्छासुखासनासीनस्य वामहस्ते प्रसारिते उत्सङ्गधृते तदुपरि दक्षिणहस्ते कच्छपाकारधृते कच्छपमुद्रा स्तम्भनकरी २२, पद्मासनस्थस्य वामपार्श्वे प्रलम्बिते भूमावलग्ने दक्षिणे करे च दक्षिणाशागते बद्धमुष्टौ ऊर्ध्वस्थितस्य वा सैव स्थितिः धनुःसंधानमुद्रा सर्वभयहरी २३, सौभाग्यमुद्रैव मध्यमाद्वयमध्ये स्थापितया कनिष्ठिकया योनिमुद्रा वाञ्छितार्थकरी २४, सुखासनस्थस्य दक्षिणकरे बद्धमुष्टौ ऊर्ध्वीकृते दण्डमुद्रा कुलवृद्धिकरी २५, उत्कटिकासनस्थस्य वामकरे भूमौ स्थापिते दक्षिणकरे च अभयवत्कृते सिंहमुद्रा भयहरी २६, करद्वयमध्यमासावित्र्योरग्राग्रयोजितयोः शक्तिमुद्रा प्रतिष्ठोपयोगिनी २७, तर्जनीमध्यमयोरङ्गुष्ठावस्थापितयोः सावित्रीकनिष्ठिकाप्रसारणात् शङ्खमुद्रा सर्वार्थजयदायिनी २८, कनिष्ठातर्जन्योर्वंशाकृतीकृतयोर्मध्यमासावित्र्योरेकीकरण पाशमुद्रा स्तम्भकरी २९, हस्तौ मीलिताङ्गुली सरलीकृतौ खड्गवत्स्थापितौ खड्गमुद्रा विघ्नविच्छेदिनी ३०, कर्णपार्श्वे बद्धमुष्टौ दक्षिणकरे धारिते कुन्तमुद्रा जनरक्षाकरी ३१, दक्षिणपार्श्वे आकुञ्चिते प्रसारिताङ्गुलौ पाणौ वृक्षमुद्रा शान्तिकरी ३२, बाहुद्वये परस्पर वल्लीवद्वेष्टिते कराङ्गु-

मिके समीकुर्याविति परमेष्ठिमुद्रा १, वामकलाचिकाया उपरि दक्षिणकलाचिका निधाय पराङ्मुखहस्ताभ्याम-ङ्गुली विदर्भ्य तथास्थितावेव हस्तौ परिवर्त्य अङ्गुलीमध्ये विदध्यात्सामुद्गरमुद्रा दुष्टभञ्जनी २, वामहस्तोपरि दक्षिणकरं कृत्वा कनिष्ठाङ्गुष्ठाभ्यां मणिबन्धं संवेष्ट्य शेषाङ्गुलीनां विस्फारितप्रसारणेन वज्रमुद्रा विघ्नहरी ३, आत्मनोभिमुखदक्षिणहस्तकनिष्ठिकया वामकनिष्ठिकां संगृह्याध:परावर्तितहस्ताभ्यां गरुडमुद्रा ४, चतुरङ्गुलमग्रतः पादयोरन्तरं किंचिन्न्यूनं च पृष्ठतः कृत्वा समपादकायोत्सर्गेण जिनमुद्रा सुप्रतिष्ठाकरी ५, किंचिद्गर्भितौ हस्तौ समौ विधाय ललाटदेशयोजनेन मुक्ताशुक्तिमुद्रापुण्यवृद्धिकरी ६, किंचिदाकुञ्चितकरशाखौ पाणी विधाऽपयेदित्यञ्जलिमुद्रा विनयकरी ७, अन्योन्यग्रथिताङ्गुलीषु कनिष्ठिकानामिकयोर्मध्यमातर्जन्योश्च संयोजनेन गोस्तनाकारा सुरभिमुद्रा वाञ्छितकरी ८, पद्माकारौ करौ कृत्वा मध्येऽङ्गुष्ठौ कर्णिकाकारौ विन्यस्येति पद्ममुद्रा लक्ष्मीप्रदा ९, वामहस्ततले दक्षिणहस्ततलं निवेश्य करशाखौ विरलीकृत्य प्रसारयेदिति चक्रमुद्रा सर्वरक्षाकरी १०, परस्पराभिमुखौ ग्रथिताङ्गुलीकौ करौ कृत्वा तर्जनीभ्यामनामिके गृहीत्वा मध्यमे प्रसारयन् तन्मध्येऽङ्गुष्ठद्वयं निक्षिपेदिति सौभाग्यमुद्रा सौभाग्यकरी ११, हस्तद्वयस्य शिप्राकारकृतस्य यमलरीत्या स्थापितस्य मुखोपरि स्थापनं बन्दनवत् यथाजाता मुद्रा कर्मक्षयकरी १२, करद्वयाङ्गुल्योः परस्परमीलितयोः पञ्चसु स्थानेषु शिखावस्थापनं आराधिकमुद्रा पूजाप्रापणकरी १३, सुखासनस्थस्य वरदाकारौ हस्तौ वीरमुद्रा सर्वरक्षाकरी १४, नम्रशिरस क[illegible]ाजने कृते विमीलमुद्रा पूजाप्रपयो[illegible]नी १५, प्रसारितौ करौ

योजितकरभौ प्रार्थनामुद्रा वाञ्छितप्रदा १६, आकुञ्चिते दक्षिणहस्ते प्रसारिते भूसमुख कृते वामहस्तेन धृते पर्शुमुद्रा विघ्नापहारिणी १७, मुकुलीकृतपञ्चाङ्गुलौ वामहस्ते प्रसारितदक्षिणकरस्थापन छत्रमुद्रा प्रमुखकरी १८, वज्राकारकृतयोर्भुजयोः स्कन्धद्वये हस्तस्थापन प्रियकरी मुद्रा स्तम्भनकरी १९, पद्मासनस्थितस्य वामहस्तस्य उत्सङ्गस्थापन दक्षिणहस्तस्य सजापस्य हृदि निधान गणधरमुद्रा सर्वलब्धिकरी २०, योगपट्टासनस्थस्य वामहस्तकरौ जानुस्थ वा शिरो योगमुद्रा २१, स्वेच्छासुखासनासीनस्य वामहस्ते प्रसारिते उत्सङ्गधृते तदुपरि दक्षिणहस्ते कच्छपाकारधृते कच्छपमुद्रा स्तम्भनकरी २२, पद्मासनस्थस्य वामबाहौ प्रलम्बिते भूमावलम्बे दक्षिणे करे च दक्षिणाशागते बद्धमुष्टौ ऊर्ध्वस्थितस्य वा सैव स्थितिः धनुःसधानमुद्रा सर्वभयहरी २३, सौभाग्यमुद्रेव मध्यमाद्वयमध्ये स्थापितया कनिष्ठिकया योनिमुद्रा वाञ्छितार्थकरी २४, सुखासनस्थस्य दक्षिणकरे बद्धमुष्टावूर्ध्वीकृते दण्डमुद्रा कुलवृद्धिकरी २५, उत्कटिकासनस्थस्य वामकरे भूमौ स्थापिते दक्षिणकरे च अभयवत्कृते सिंहमुद्रा भयहरी २६, करद्वयमध्यमासावित्र्योरग्राग्रयोजितयोः शक्तिमुद्रा प्रतिष्ठाशुभयोगिनी २७, तर्जनीमध्यमयोरङ्गुष्ठाधःस्थापितयोः सावित्रीकनिष्ठिकाप्रसारणात् शङ्खमुद्रा सर्वार्थजयदायिनी २८, कनिष्ठातर्जन्योर्वज्राकृतीकृतयोर्मध्यमासावित्र्योर्वक्रीकरण पाशमुद्रा स्तम्भकरी २९, हस्तौ मीलिताङ्गुली सरलीकृतौ खड्गवत्स्थापितौ खड्गमुद्रा विघ्नविच्छेदिनी ३०, कर्णपार्श्वे बद्धमुष्टौ दक्षिणकरे धारिते कुन्तमुद्रा जनरक्षाकरी ३१, दक्षिणबाहौ आकुञ्चिते प्रसारिताङ्गुलौ पाणौ वृक्षमुद्रा शान्तिकरी ३२, बाहुद्वये परस्पर वल्लीवद्वेष्टिते कराङ्गु-

मिके समीकुर्यादिति परमेष्ठिमुद्रा १, वामकलाचिकाया उपरि दक्षिणकलाचिका निधाय पराङ्मुखहस्ताभ्यामङ्गुली विदर्भ्य तथास्थितावेव हस्तौ परिवर्त्य अङ्गुलीमध्ये विदध्यात्साम्मुद्गरमुद्रा दुष्टमर्दनी २, वामहस्तोपरि दक्षिणकर कृत्वा कनिष्ठाङ्गुष्ठाभ्यां मणिबन्ध सवेष्ट्य शेषाङ्गुलीना विस्फारितप्रसारणेन वज्रमुद्रा विघ्नहरी ३, आत्मनोभिमुखदक्षिणहस्तकनिष्ठिकया वामकनिष्ठिका सगृह्याध पराचर्तितहस्ताभ्या गरुडमुद्रा ४, चतुरङ्गुलमग्रतः पादयोरन्तरं किंचिन्न्यून च पृष्ठत कृत्वा समपादकायोत्सर्गेण जिनमुद्रा सुप्रतिष्ठाकरी ५, किंचिद्गर्भितौ हस्तौ समौ विधाय ललाटदेशयोजनेन मुक्ताशुक्तिमुद्रापुण्यवृद्धिकरी ६, किंचिदाकुञ्चितकरशाखौ पाणी विधाऽपयेदित्यञ्जलिमुद्रा विनयकरी ७, अन्योन्यग्रथिताङ्गुलीषु कनिष्ठिकानामिकयोर्मध्यमातर्जन्योश्च सयोजनेन गोस्तनाकारा सुरभिमुद्रा वाञ्छितकरी ८, पद्माकारौ करौ कृत्वा मध्येऽङ्गुष्ठौ कर्णिकाकारौ विन्यस्येति पद्ममुद्रा लक्ष्मीप्रदा ९, वामहस्ततले दक्षिणहस्ततल निवेश्य करशाखौ विरलीकृत्य प्रसारयेदिति चक्रमुद्रा सर्वरक्षाकरी १०, परस्पराभिमुखौ ग्रथिताङ्गुलीकौ करौ कृत्वा तर्जनीभ्यामनामिके गृहीत्वा मध्यमे प्रसारयत् तन्मध्येऽङ्गुष्ठद्वय निक्षिपेदिति सौभाग्यमुद्रा सौभाग्यकरी ११, हस्तद्वयस्य शिखाकारकृतस्य यमलरीत्या स्थापितस्य मुखोपरि स्थापन वन्दनवत् यथाजाता मुद्रा कर्मक्षयकरी १२, करद्वयाङ्गुल्यो. परस्परमीलितयोः पञ्चसु स्थानेषु शिखावस्थापनं आराधिकमुद्रा पूजाप्रापणकरी १३, सुखासनस्थस्य वरदाकारौ हस्तौ वीरमुद्रा सर्वरक्षाकरी १४, मन्त्रशिरस क[illegible]ीजने कृते विनीतमुद्रा पूजासपप्यो[illegible]मी १५, प्रमाजिनो [illegible]

सर्वजीवेषु कार्येषु सर्वसंयोजनेष्वपि
अथ नामकरणविधिः । नाम स्यात्सर्वलोकेषु सर्ववस्तुषु सस्थित । सर्वजीवेषु कार्येषु सर्वसंयोजनेष्वपि ॥ २ ॥ तानि
॥ १ ॥ शब्दरूपरसस्पर्शगन्धा वै येषु सस्थिताः । तथा प्रभावास्ते सर्वे ख्यातिमायान्ति नामभिः ॥ ३ ॥ उक्ता या नामसं-
नामानि शब्देषु शास्त्रेषु त्रिविधानि च । रूढयौगिकमिश्राणि तद्वृत्तेषां च कीर्तन ॥ ४ ॥ येषा च वस्तुवृन्दाना
पत्तिः शास्त्रेषु सुखदायिनी । शिष्याणा सेवकाना च न शुभा तद्विपर्ययात् ॥ ५ ॥ पूर्व हि जैनसाधुत्वे सूरित्वेपि समागते ।
स्वभावात्ताम पूर्वज । वेशकार्यादिभेदेन परिवर्त्यं न तत्कचित् ॥ ६ ॥ सांप्रत गच्छसयोगः क्रियते शुद्धिहेतवे । महालेहायायुषे
न नाम्ना परिवर्तोमून्मुनीनां मोक्षगामिनां ॥ ७ ॥ ततस्तेन कारणेन नामराश्यनुसारतः । गुरु प्रधानता नीत्वा विनयेनानुकी-
च लाभाय गुरुशिष्ययोः ॥ ८ ॥ अश्वेभाजफणिद्वय श्वमूकसुमेषोतुकौ मूषकश्चाखुगौः क्रमशस्ततोपि महिषी व्याघ्री पुनः सौ-
र्तयेत् ॥ ८ ॥ अश्वेभाजफणिद्वय श्वमूकसुमेषोतुको मूषकश्चाखुगौः क्रमशस्ततोपि महिषी व्याघ्री पुनः सौ-
रभी । व्याघ्रेणौ मृगमण्डलौ कपिरथो वभ्रुद्वयं वानरः सिंहोऽश्वो मृगराट् पशुश्च करटी योनिस्तु भानामिय
॥ ९ ॥ गोव्याघ्र गजसिंहमश्वमहिषी श्वैण च वभ्रूरग वैर वानरमेषक च सुमहत्तद्वद्विडालोन्दुर । लोकाना
॥ १० ॥ अकचटतपय-
व्यवहारतोऽन्यदपि च ज्ञात्वा प्रयत्नादिद दपत्योर्नृपमृत्ययोरपि सदा वर्ज्यं गुरुक्षुल्लयोः ॥ ११ ॥ पूर्ववद्वैर चिन्त्य ।
शवर्गेष्वष्टौ गरुडो विडालसिंहाख्यौ । कुक्कुरसर्पौ मूषकहरिणौ मेषाधिपाः क्रमशः ॥ १२ ॥ ते चोत्त-
रुपभृत्याद्याद्यक्षरवर्गाङ्कस्य क्रमाक्रमगतस्य । अष्टाभिरपहृतस्योद्धरिताङ्कार्धं विशोपकाश्च स्युः ॥१३॥ हस्तस्वात्यनुराधाः
राङ्कविशुना लभ्याः प्राच्यार्थेकवर्गेषु । पूर्वोत्तराक्षराङ्कः स्याच्यः स्याच्छेष आयविधिः ॥ १३ ॥ हस्तस्वात्यनुराधाः

लीनां कङ्कतीकरण शाल्मलीमुद्रा ज्ञानप्रकाशिनी ३३, दक्षिणकरे अधोमुखे प्रसारिताङ्गुलौ निरालम्बे स्थापिते कन्दुकमुद्रा विद्वेषणकरी ३४, दक्षिणहस्तस्य ऊर्ध्वीकृतस्य किंचिदाकुञ्चिताङ्गुलीयोजन नागफणमुद्रा विपल्लतादिहरी ३५, दक्षिणे करे योजितप्रदेशिन्यङ्गुष्ठे निरालम्बधारिते मालामुद्रा पूजाकर्मोपयोगिनी ३६, ऊर्ध्वीकृते दक्षिणे भुजे करतले च लम्बिते पताकामुद्रा सर्वविघ्नोपशान्तये ३७, बद्धमुष्टे करस्य कम्पन घण्टामुद्रा पूजाद्युपयोगिनी ३८, दक्षिणकरस्य वामकराच्छोटन प्रायश्चित्तविशोधिनी मुद्रा यथाजाताभिधाना ३९, नासाग्रे दक्षिणाङ्गुष्ठतर्जन्यो स्थापन नाभौ वा भाले वा भ्रूमध्ये वा ज्ञानकल्पलतामुद्रा योगसिद्धिकरी ४०, अङ्गुष्ठे अङ्गुलीसमूहात्पृथक्कृते अङ्गुलीसमूहे चलिते नाभेरारभ्य द्वादशान्तनयन मोक्षकल्पलतामुद्रा यथार्थाभिधाना ४१, भुजयोः कूर्परादारभ्य मीलितयोरङ्गुलीप्रसारण कल्पवृक्षमुद्रा सर्ववाञ्छितप्रदा ४२। द्विचत्वारिंशदाख्याता एव मुद्रा महागमे। कार्यकार्योपयोगिन्य इतराः कल्पिता बुधै ॥ १ ॥ अन्तर्धान पुनस्तासामेतास्वेव प्रजायते। तेन कर्मान्तराण्येव मुद्रास्थापिवितानि च ॥२॥ अङ्कुशाकारकरणादाङ्कुशी पाशमध्यगा। स्नानमाकुञ्चित चैव तत्तत्कर्मवदीरित ॥३॥ समाधानस्य मुद्रास्तु स्वसमाधानतोऽखिलाः। मुद्राकवचसज्ञा तु देहरक्षाविधानतः ॥४॥ तर्जन्यागममुद्रास्तु तत्तच्चेष्टाविधानत । आच्छोटनादिकर्माणि तथा दिग्बन्धनानि च ॥ ५ ॥ कर्मान्तरैरस्थानि विज्ञेयानि मनीषिभि । एव मुद्रा समस्तास्तु कथिता शान्तिकादिषु ॥ ६ ॥ कर्मान्तरेषु सर्वेषु यदिच्छ्यनुसारिषु । तयोमयोष्वितेष्वेव मुद्रा एव हि कारण ॥ ७ ॥ इति पवारोपाधिकारे मुद्राकीर्तन सपूर्ण ॥

यस्तुगुरुः साधूना नामकीर्तन ॥ ३० ॥
तानि च ॥ २९ ॥ मूर्णा तान्युत्तमपदैर्भूषा यद्रूतवानत । एष विद्व्यात्तुगुरुः साधूना नामकीर्तन ॥ ३१ ॥ उपाध्यायवाचनार्य-
एतेष्वेव पर सूरिपदं स्यात्तत्पदागमे । गच्छस्वमावसज्ञासु न विभेदोऽभिधानतः ॥ ३२ ॥ स्युरुत्तरपदैरेभिरनन्तरसमीरितैः ।
नामानि खलु साधुवत् । व्रतिनीनां तु नामानि यतिवत्पूर्वगे पदैः ॥ ३३ ॥ प्रवर्तिनीनामप्येवं नामानि परिकीर्तयेत् । महत्तराणा तैः
मतिभूलाभभावेषीलब्धिसिद्धिवतीमुखैः ॥ ३४ ॥ श्रीरुत्तरपदे कार्या नान्यासु व्रतिनीषु च । मुनिनामानि सर्वाणि क्रियामादावि-
पूर्वैः सर्वैः पूर्वपदैरपि ॥ ३५ ॥ जायन्ते व्रतिनीसज्ञा, श्रान्तैः कैश्चिन्महत्तरा । विशेषाश्नन्द्विसेनान्ताः सज्ञाः स्युर्जिनक-
योजनात् ॥ ३६ ॥ शेषनामानि तुल्यान्युभयोरपि सर्वदा । विप्राणामपि नामानि शुद्धार्हद्विष्णुवेधसा ॥ ३७ ॥
ल्पिना ॥ ३६ ॥ शेषनामानि तुल्यान्युभयोरपि सर्वदा । विप्राणामपि नामानि शुद्धार्हद्विष्णुवेधसा ॥ ३८ ॥ समानान्युत्तमाना च
गणेशकार्तिकेयार्कचन्द्रशकरधीमतां । विद्याधरसमुद्रादिकल्पद्रुजययोगिना ॥ ३८ ॥ समानान्युत्तमाना च
नामानि परिकल्पयेत् । ब्रह्मचारिक्षुल्लकयोर्न नाम्ना परिवर्तन ॥ ३९ ॥ क्षत्रियाणां तु सज्ञासु भवेत्पूर्वपद क-
मात् । पृथ्वीविजयषिश्वाब्दगजाश्वबहुहेतुभिः ॥ ४० ॥ पराक्रममल्लायुद्धवीररघुरवल्लभैः । याद्भानन्तकल्या-
णप्रतापगुणभास्करैः ॥ ४१ ॥ देवदानवदुर्हत्कसिंहकन्दर्पविष्णुभिः । पूर्वैः पदैः परपद योज्य चानन्तरो-
दित ॥ ४२ ॥ सिंहसेनदेवपालचन्द्रसूर्याब्धिशाल्यकाः । मल्लकोटीरसंघट्टा दुःसहव्याघ्रमण्डनैः ॥ ४३ ॥ जनो-
तवर्मविद्वेपिहस्तशत्रुकरैरपि । इत्येवमादिभिश्चान्यैः पदैरुत्तरधारितैः ॥ ४४ ॥ सज्ञा छिपदसयोगाज्जायन्ते

१ वेमुसि इति पाठः ।

श्रवणपुनर्वसुमृगाश्विनीपुष्याः। रेवत्यपि देवगणः पूर्वोत्तरायात्रये भरण्यार्द्रा ॥ १४ ॥ रोहिण्यपि मर्त्यगणो ज्येष्ठा मूलद्वय धनिष्ठायाः। आश्लेषाकृत्तिकाचित्रा मघाविशाखा पलादगणः ॥ १५ ॥ स्वकुले परमा प्रीतिर्मध्यमा देवमर्त्ययो'। देवराक्षसयोर्वैर मरणं मर्त्यरक्षसोः ॥ १६ ॥ मकरवृषमीनकन्यावृश्चिककर्काष्टमे रिपुत्व स्यात्। अजमिथुनधन्विहरिघटतुलाष्टमे मित्रतावश्यम् ॥१७॥ शत्रुषट्काष्टके मृत्यु, कलहो नवपञ्चमे। द्विर्द्वादशेऽथ दारिद्र्य शेषेषु प्रीतिरुत्तमा ॥ १८ ॥ त्रिपञ्चसप्तमी तारा चान्योन्य गुरुशिष्ययोः। वर्जनीया शुभाय स्यादेकनाडीगतं तु म ॥ १९ ॥ तथा योनि १ वर्ग २ लभ्यालभ्य ३ गण ४ राशिभेद ५ शुद्ध नाम दद्यात्। नाम स्यात्पूर्वतः साधोः शुभो देवगुणागमैः। जिनकीर्तिरमाचन्द्रशीलोदयधनैरपि ॥ २० ॥ विद्याविमलकल्याणैर्जीवमेघदिवाकरैः। मुनित्रिभुवनाम्भोजैः सुधातेजोमहान्वयैः ॥ २१ ॥ दयाभावक्षमासूरैः सुवर्णमणिकर्मभिः। आनन्दानन्तधर्मैश्च जयदेवेन्द्रसागरैः ॥ २२ ॥ सिद्धिशान्तिलब्धिबुद्धिसहजज्ञानदर्शनैः। चारित्रवीरविजयधारुरामसृगाधिपैः ॥ २३ ॥ महीविशालविबुधविनयैर्नयसयुतैः। सर्वप्रबोधरूपैश्च गणमेरुवरैरपि ॥ २४॥ जयन्तयोगताराभिः कलापृथ्वीहरिप्रियैः। एतत्प्रभृतिभि' पूर्वपदै' स्यादभिधा पुन' ॥ २५ ॥ शशाङ्ककुम्भशैलाब्धिकुमारप्रभवल्लभैः। सिंहकुञ्जरदेवैश्च दत्तकीर्तिप्रियैरपि ॥ २६ ॥ प्रवरानन्दनिधिभी राजसुन्दरशेखरैः। वर्धनाकरहंसैश्च रत्नमेरुसमूर्तिभि' ॥ २७ ॥ सारभूषणधर्मैश्च केतुपुंगवपुण्डरीकैः। ज्ञानदर्शनवीरैश्च पदैरेभिस्तथोत्तरै' ॥ २८ ॥ जायन्ते साधुनामानि स्थितैः पूर्वपदान्यैः। अन्यानि यानि नामानि [illegible]

तानि च ॥ २९ ॥ नृणां तान्युत्तमपदैर्नृषा यद्गलवानतः । एव विदध्यात्सुगुरुः साधूना नामकीर्तन ॥ ३० ॥
एतेष्वेव पर सूरिपदं स्यात्तत्पदागमे । गच्छस्य माघसञ्ज्ञास्तु न विभेदोऽभिधानतः ॥ ३१ ॥ उपाध्यायवाचनार्य-
नामानि खलु साधुवत् । व्रतिनीनां तु नामानि यतिवत्पूर्वगैः पदैः ॥ ३२ ॥ स्युरुत्तरपदैरेभिरनन्तरसमीरितैः ।
मतिभूलाप्रभादेवीलब्धिसिद्धियतीमुखैः ॥ ३३ ॥ प्रवर्तिनीनामप्येव नामानि परिकीर्तयेत् । महत्तराणा तैः
पूर्वैः सर्वैः पूर्वपदैरपि ॥ ३४ ॥ श्रीरुत्तरपदे कार्या नान्यासु व्रतिनीषु च । मुनिनामानि सर्वाणि स्त्रियामावादि-
योजनात् ॥ ३५ ॥ जायन्ते व्रतिनीसञ्ज्ञाः श्रान्तैः कैश्चिन्महत्तराः । विशेषान्नन्दिसेनान्ताः सञ्ज्ञाः स्युर्जिनक-
ल्पिना ॥ ३६ ॥ शेषनामानि तुल्यान्युभयोरपि सर्वदा । विप्राणामपि नामानि बुद्धार्हद्विष्णुवेधसा ॥ ३७ ॥
गणेशकार्तिकेयार्कचन्द्रशङ्करधीमता । विद्याधरसमुद्रादिकल्पद्रुजययोगिना ॥ ३८ ॥ समानान्युत्तमाना च
नामानि परिकल्पयेत् । ब्रह्मचारिक्षुल्लकयोर्न नाम्ना परिवर्तन ॥ ३९ ॥ क्षत्रियाणा तु सञ्ज्ञासु भवेत्पूर्वपदक्र-
मात् । पृथ्वीविजयविश्वाब्धगजाश्वमहाहेतुभिः ॥ ४० ॥ पराक्रममहायुद्धवीरदुर्धरवल्लभैः । बाहुभानन्तकल्या-
णप्रतापगुणभास्करैः ॥ ४१ ॥ देवदानवशुद्धैत्कसिंहकन्दर्पविष्णुभिः । पूर्वैः पदैः परपद योज्य चानन्तरो-
दित ॥ ४२ ॥ सिंहसेनदेवपालचन्द्रसूर्याब्धिशाल्यकाः । मल्लकोटीरसंघट्टा दुःसहव्याघ्रमण्डनैः ॥ ४३ ॥ जनो
त्तवर्मविद्विषिहस्तशक्रकरैरपि । इत्येवमादिभिश्चान्यैः पदैरुत्तरधारिभैः ॥ ४४ ॥ सञ्ज्ञा त्रिपदसंयोगाज्जायन्ते

१ पेतुसिः इति पाठः ।

श्रवणपुनर्वसुमृगाश्विनीपुष्याः । रेवत्यपि देवगण' पूर्वोत्तरात्रयाणि भरण्यार्द्रा ॥ १४ ॥ रोहिण्यपि मर्त्यगणो
ज्येष्ठा मूलद्वय धनिष्ठायाः । आश्लेषाकृत्तिकाचित्रा मघाविशाखा पलादगणः ॥ १५ ॥ स्वकुले परमा प्रीतिर्म-
ध्यमा देवमर्त्ययोः । देवराक्षसयोर्वैर मरणं मर्त्यरक्षसो. ॥ १६ ॥ मकरवृषमीनकन्यावृश्चिककर्काष्टमे रिपुत्व
स्यात् । अजमिथुनधन्विहरिघटतुलाष्टमे मित्रतावश्यम् ॥१७॥ शत्रुषट्काष्टके मृत्युः कलहो नवपञ्चमे । द्विर्द्वा-
दशेऽथ दारिद्र्य शेषेषु प्रीतिरुत्तमा ॥ १८ ॥ त्रिपञ्चसप्तमी तारा चान्योन्य गुरुशिष्ययोः । वर्जनीया शुभाय
स्यादेकनाडीगत तु भ ॥ १९ ॥ तथा योनि १ वर्ग २ लभ्यालभ्य ३ गण ४ राशिभेद ५ शुद्ध नाम दद्यात् ।
नाम स्यात्पूर्वत' साधोः शुभो देवगुणागमैः । जिनकीर्तिरमाचन्द्रशीलोदयधनैरपि ॥ २० ॥ विद्याविमलकल्या
णोर्जीवमेघदिवाकरैः । मुनित्रिभुवनाम्भोजै' सुधातेजोमहानृपैः ॥ २१ ॥ दयाभावक्षमासूरैः सुवर्णमणिक-
र्मभिः । आनन्दानन्तधर्मैश्च जयदेवेन्द्रसागरैः ॥ २२ ॥ सिद्धिशान्तिलब्धिबुद्धिसहजज्ञानदर्शनैः । चारित्रवी-
रविजयचारुरामसृगाधिपैः ॥ २३ ॥ महीविशालविबुधविनयैर्नयसयुतै । सर्वप्रबोधरूपैश्च गणमेरुवरैरपि
॥ २४॥ जयन्तयोगताराभिः कलापृथ्वीहरिप्रियैः । एतत्प्रमृतिभिः पूर्वपदै' स्यादभिधा पुन' ॥ २५ ॥ शशाङ्क-
कुम्भशैलाब्धिकुमारप्रमधपङ्कजैः । सिंहकुञ्जरवेषैश्च दत्तकीर्तिप्रियैरपि ॥ २६ ॥ प्रभरानन्दनिधिभी राजसुन्द-
रशेखरैः । वर्धनाकरहंसैश्च रत्नमेरुसमूर्तिभि ॥ २७ ॥ सारभूषणधर्मैश्च केतुपुगवपुण्डरीकैः । ज्ञानदर्शनवीरैश्च
पदैरेभिस्तपोत्तरै' ॥ २८ ॥ जायन्ते साधुना/नामि स्थितै' पूर्वपदात्परै' । अम्यानि यानि सहजनामानि विवि-

स्याद्वादयुक्तं यस्मादार्हतं मतमुत्तमम् । तेनानेकान्तशब्देन सामान्यं सर्वमुच्यते ॥ ८ ॥ ततः केवलिनिर्दिष्टमाचाराणां च कारणम् । वेषाणां व्यवहाराणां भूमोऽनुमततः सता ॥ ९ ॥ दानं तपो ब्रह्मचर्यं करुणाशुद्धभावनाः । कर्मक्षयाय पुण्याय जायन्ते सर्वसमते ॥ १० ॥ आचारवेषौ यौ तत्र तयोः कारणमुच्यते । तौ स्तो यत्कर्मसंलग्नौ कथं वा कार्यसाधकौ ॥ ११ ॥ यथा—गर्भाधाने च यत्कर्म तत्स्याद्गर्भप्रसिद्धिकृत् । आनन्दनं स्वकुल्यानां शान्तिकाद्गर्भरक्षणम् ॥ १२ ॥ मन्त्रप्रयोगो यो बीजी विघ्नत्राणकृच्च सः । यतोऽक्षराणां महिमाख्यानन्यायेन दृश्यते ॥ १३ ॥ वेदाः पुनर्ये चत्वारस्तेप्याचारस्य कारणम् । न पाठेन विना किंचित्कर्म सौंदर्यमश्नुते ॥ १४ ॥ अधीतिहीनं सत्कर्म क्रियमाणं न शोभते । कारुकर्मसमं सर्वं कर्तव्यं पाठवर्जितम् ॥ १५ ॥ इति गर्भाधाननिर्यासः ॥ ॥ यद्वै पुंसवनं प्रोक्तं तन्मलापनयावहम् । गर्भस्य परिपूर्णत्वे तद्व्यापनसंनिभम् ॥ १६ ॥ इति पुंसवननिर्यासः ॥ ॥ जातकर्म यदुद्दिष्टं तज्जन्मोत्सवमादिशेत् । आनन्दहेतुः सर्वत्र वित्तव्ययकरं हि तत् ॥ १७ ॥ इति जातकर्मनिर्यासः ॥ ॥ चन्द्रार्कदर्शनं यद्वा तौ हि प्रत्यक्षदेवते । विश्वप्रकाशौ तत्पूर्वं विलोक्यौ सर्वदा नरैः ॥ १८ ॥ इति चन्द्रार्कदर्शननिर्यासः ॥ ॥ क्षीराशनं यदेवस्य[1] आहारारम्भ एव सः । तस्मिन् जन्मनि तेनैव स्यात्प्राणी प्रीतितः पुरा ॥ १९ ॥ इति क्षीराशननिर्यासः ॥ ॥ षष्ठीजागरणं यच्च तत्तद्भागस्य पूजनम् । तत्कायाधिष्ठिता देवी पूज्या स्यात्षष्टिकात्मिका ॥ २० ॥ भ्रमन्ति मातरो याश्च भुवने प्राणिरक्षणे । तासां

---

१ यदेव साक्षादाहारारम्भ इति पाठः ।

क्षत्रियेष्वपि । पुरातनोत्तमनृणां नामभिः क्षत्रियाभिधाः ॥ ४५ ॥ वैश्याना चैव शूद्राणा कारूणां गुरुताजुपा । नामान्येकपदानि स्युस्तद्देशप्रथितानि तु ॥ ४६ ॥ नीचानामपि कारूणा नीचवृक्षादिसंश्रयाः । हीनवस्तुप्रयुक्ता स्यु संज्ञा एकपदाश्रयाः ॥ ४७ ॥ हस्त्यश्वादिपशूना च नामानि जययोगत. । उत्तमान्येव कार्याणि युद्धशत्रु जयादिभिः ॥ ४८ ॥ इत्येष नामकरण निर्दिष्ट पदारोपणे । सर्वत्र पूर्वं नामैव पदारोपाय जायते ॥ ४९ ॥ इति पदारोपाधिकारे नामकरणविधिः ॥ इत्याचार्यश्रीवर्धमानसूरिकृते आचारदिनकरे उभयधर्मस्तम्भे पदारोपकीर्तनो नाम चत्वारिंशत्तम उदय ॥ ४० ॥

अथ व्यवहारपरमार्थः ।

व्यवहारोऽखिलो लोके संस्कार इव कथ्यते । स केन कारणेनेति ब्रूमस्तत्परमार्थतां ॥ १ ॥ आचाराविक्रियायोगाद्विशेषो न नृणां कश्चित् । रूपसौन्दर्ययोगस्य प्रतिमास्फीतितेजसा ॥ २ ॥ दाहपाकक्षमो वह्निर्यथा मन्त्रैर्विना कृतः । तथा नरोऽप्यसंस्कारः कार्यकारित्वमर्हति ॥ ३ ॥ यथेन्धनादिभिः पुष्टो वह्निर्दाहक्षमो भवेत् । तथाहारादिपुष्टात्मा देही स्यात्कार्यभाजन ॥ ४ ॥ तत. प्रमाण संस्कारो न च काप्यबलोत्पते । विधीयते किमर्थं स नृपा वित्तव्ययास्पद ॥ ५ ॥ पुराणैर्विहितो चार्यं क्रियते तदल नृपा । उत्तमैर्विहित कर्म केन कर्तुं हि पार्यते ॥ ६ ॥ तत' कर्मपरीपाकमैहिकं पारलौकिक । विदुः केवलिनः सम्यक् प्रमाणं तद्वचस्तत ॥ ७ ॥

न करोति निषेध
सा सूत्रमात्रेणालभ्या जायते पुण्यचेतसां ॥ ३६ ॥ मर्यादारहिताना च बन्धन शृङ्खलैरपि । न करोति निषेध
तु तस्मात्सर्वं मनोगत ॥ ३७ ॥ एतदर्थं हृदि पर स्थापन सूत्रसमत । तस्य यद्वैपरीत्य तदनिष्टे पितृकर्मणि
॥ ३८ ॥ शरीरे सावधानत्व सर्वत्रापि हि कर्मणि । व्रतबन्धोऽयमादिष्टो व्रतादेश. सुधीमतां ॥ ३९ ॥ अन्यस्य
व्रतदानाज्ञा ततो व्रतविसर्जन । ब्रह्ममुद्रापरित्यागैस्तदाधारस्य पालन ॥ ४० ॥ आशातनाभयाज्जैव मुद्रा
सस्थाप्यते चिर । उपवीतशिखामात्र तत्क्रियायुक्तस्थिर पुनः ॥ ४१ ॥ गोदान यत्पुनस्तत्र स दानारम्भ
उच्यते । दान वर्णप्रविष्टस्य सफल ज्ञानयोगतः ॥ ४२ ॥ अज्ञानत्वकृत च स्याद्विफल कर्म सत्तम । यज्ञोप्रदान
प्रथम तस्य कारणमुच्यते ॥ ४३ ॥ गौ. सर्वोत्तमतामासा सर्वत्राप्युपकारकृत् । स्यादन्यवस्तु चैकत्र कर्मण्ये-
वोपकारक ॥ ४४ ॥ शिक्षा तु वर्णाचारस्य कथन धर्मबोधन । शूद्राणामुत्तरीयादिरत्नत्रयविवर्जित ॥ ४५ ॥
आचाराधानवत्सूत्रयुक्त्या पाल्य तदेव हि । ब्रह्मत्व पूज्यतारूप न कर्मोद्देशमर्हति ॥ ४६ ॥ नापमान न
नीचाज्ञा न पर कुमतिग्रहम् । न श्लाघा न प्रशसा च कर्तुमन्यस्य कस्यचित् ॥ ४७ ॥ अत. स्वलक्रियाभाजा
भट्टादीना चट्टकृतिः । रत्नत्रयस्य तन्मुद्राधारण नाममात्रतः ॥ ४८ ॥ इत्युपनयननिर्यासः ॥ ॥ पाठारम्भो
दीक्षितस्य वर्णिनो नापरस्य च । अवर्णः पाठ्यते किंवा स स्याद्वासर उत्तमे ॥ ४९ ॥ इति पाठारम्भनिर्यास. ॥
विवाहो नाम दम्पत्योर्लोकप्रत्यक्षसगमः । कृत जनसमक्ष स्यात्कर्म निर्वादहेतवे ॥ ५० ॥ प्रच्छन्न यत्कृतं कर्म-
तदन्याय्य जनो वदेत् । अतो विवाहप्रारम्भ उत्सवेन विधीयते ॥ ५१ ॥ अन्यगोत्रभवाना च यः सबन्धो

सपूजन तत्र तद्रक्षार्थं विधीयते ॥ २१ ॥ इति षष्ठीनिर्यासः ॥ ॥ शुचिकर्म यदादिष्ट तद्गर्भक्लेदनिर्गमात् । जाता कुत्सितता हन्ति नखस्नानादिकर्मभिः ॥ २२ ॥ चातुर्वर्ण्यस्य विप्रादेर्दिनैर्यदधिकाधिकैः । शौच तद्गुण-नीचत्वक्रमशसनहेतवे ॥ २३ ॥ इति शुचिकर्मनिर्यास ॥ ॥ यन्नामकरण तच्च प्रेषणाह्वानहेतवे । ननु मर्त्यै-र्विना नाम कथमालाप उच्यते ॥ २४ ॥ लग्नससाधन तत्र भाविभाग्यस्य तस्य तत् । कीर्तन नान्यथोपायैरन्यै-र्विज्ञायते कश्चित् ॥ २५ ॥ सतत मण्डलीपूजा गृहिणा साधुवेश्मनि । सा तत्साभिध्यदेवाना प्रीणनाय विर-च्यते ॥ २६ ॥ इति नामकर्मनिर्यासः ॥ ॥ अन्नप्राशनकर्मापि भोजनारम्भहेतवे । आरोग्य सुमुहूर्ते तद्गुक्त यच्छति देहिनां ॥ २७ ॥ इति अन्नप्राशननिर्यासः ॥ ॥ से कर्णवेधो न कथ श्लाघ्यते कार्यवेदिभिः ॥ २९ ॥ इति कर्णवेधनिर्णयः ॥ ॥ व्रतबन्धादिकर्म स्यान्न केशापनय विना । विपरीतस्य वृक्षस्य निर्मूल कुन्तला-वली ॥ ३० ॥ तस्मात्तच्छेदतो देहार्पण देवादिकाम्रतः । व्रतबन्धे स्वधर्मे च प्रमज्याधारणे तथा ॥ ३१ ॥ मुण्डने देहमूलानां छेदन तत्सहाहर । तस्मात्कचापनयन कार्यमग्रेऽपि धर्मिणा ॥ ३२ ॥ तदारम्भो हि सस्कारो भोजनारम्भवद्भवेत् । तेन मुण्डनसस्कारकारण प्रादुराविमाः ॥ ३३ ॥ इति मुण्डननिर्यास[1] ॥ ॥ व्रतबन्धो हि वर्णस्य मर्यत्सस्कारयोगत[1] । पुरुष तत्र यत्सूत्र कारण तस्य कथ्यते ॥ ३४ ॥ ज्ञानदर्शनचारित्राण्याहुर्मो-क्षपथ बुधाः । तद्धारण हि सूत्रेण मर्यादाया[1] प्रकाशक ॥ ३५ ॥ गुरुवाक्यस्य मर्यादा या चित्तस्य कुलस्य च ।

1 अत्र मध्ये सार्धश्लोकः श्लोकेऽर्धश्लोके वा [illegible] पतिमाति ।

सा सूत्रमात्रेणालघ्या जायते पुण्यवत्तसा ॥ ३६ ॥ मर्यादारहितानां च बन्धन शृङ्खलैरपि । न करोति निषध तु तस्मात्सर्व मनोगत ॥ ३७ ॥ एतदर्थं हृदि पर स्थापन सूत्रसमत । तस्य यद्वैपरीत्य तदनिष्टे पितृकर्मणि ॥ ३८ ॥ शरीरे सावधानस्य सर्वत्रापि हि कर्मणि । व्रतबन्धोऽयमादिष्टो व्रतादेशः सुधीमता ॥ ३९ ॥ अन्यस्य व्रतदानाज्ञा ततो व्रतविसर्जन । ब्रह्मसुद्रापरित्यागैस्तदाचारस्य पालन ॥ ४० ॥ आशातनाभयात्सैव मुद्रा सस्थाप्यते चिर । उपवीतशिखामात्र तत्क्रियायुक्तस्थिर पुनः ॥ ४१ ॥ गोदान यत्पुनस्तत्र स दानारम्भ उच्यते । दान वर्णप्रविष्टस्य सफल ज्ञानयोगतः ॥ ४२ ॥ अज्ञानत्वकृत च स्याद्विफल कर्म सत्तम । यज्ञोपवान प्रथम तस्य कारणमुच्यते ॥ ४३ ॥ गौः सर्वोत्तमतामाप्ता सर्वत्राप्युपकारकृत् । स्यादन्यवस्तु चैकत्र कर्मण्येवोपकारक ॥ ४४ ॥ शिक्षा तु वर्णाचारस्य कथन धर्मबोधन । शूद्राणामुत्तरीयादिरत्नत्रयविवर्जित ॥ ४५ ॥ आचाराधानवत्सूत्रयुक्त्या पाल्य तदेव हि । ब्रह्मत्व पूज्यतारूप न कर्मादेशमर्हति ॥ ४६ ॥ नापमान न नीचाज्ञा न पर कुमतिग्रहम् । न श्लाघा न प्रशसा च कर्तुमन्यस्य कस्यचित् ॥ ४७ ॥ अत' स्थलक्रियाभाजा भट्टादीना चट्टकृतिः । रत्नत्रयस्य तन्मुद्राधारण नाममात्रतः ॥ ४८ ॥ इत्युपनयननिर्यासः ॥ ॥ पाठारम्भो दीक्षितस्य वर्णिनो नापरस्य च । अवर्णः पाठ्यते किंवा स स्याद्दासर उत्तमे ॥ ४९ ॥ इति पाठारम्भनिर्यासः ॥ विवाहो नाम दम्पत्योर्लोकप्रत्यक्षसगमः । कृत जनसमक्ष स्यात्कर्म निर्वादहेतवे ॥ ५० ॥ प्रच्छन्न यत्कृतं कर्म-तदन्याय्य जनो वदेत् । अतो विवाहप्रारम्भ उत्सवेन विधीयते ॥ ५१ ॥ अन्यगोत्रभवाना च यः सबन्धो

सपूजन तत्र तद्रक्षार्थं विधीयते ॥ २१ ॥ इति षष्ठीनिर्यासः ॥ ॥ शुचिकर्म यदादिष्ट तद्गर्भक्लेदनिर्गमात् । जातां कुत्सिततां हन्ति नखस्नानादिकर्मभिः ॥ २२ ॥ चातुर्वर्ण्यस्य विप्रादेर्दिनैर्यदधिकाधिकैः । शौच तदुच्चनीचत्वक्रमशसनहेतवे ॥ २३ ॥ इति शुचिकर्मनिर्यास. ॥ ॥ यन्नामकरण तच्च प्रेषणाह्वानहेतवे । ननु मर्त्यैर्विना नाम कथमालाप उच्यते ॥ २४ ॥ लग्नससाधन तत्र भाविभाग्यस्य तस्य तत् । कीर्तन नान्यथोपायैरन्यैर्विज्ञायते क्वचित् ॥ २५ ॥ सतत मण्डलीपूजा गृहिणा साधुवेश्मनि । सा तत्सान्निध्यदेवाना प्रीणनाय विरच्यते ॥ २६ ॥ इति नामकर्मनिर्यास' ॥ ॥ अन्नप्राशनकर्मापि भोजनारम्भहेतवे । आरोग्य सुमुहूर्ते तत्कुर्वन्ति देहिनां ॥ २७ ॥ इति अन्नप्राशननिर्यासः ॥ ॥ स कर्णवेधो न कथ श्लाघ्यते कार्यवेदिभि' ॥ २९ ॥ इति कर्णवेधनिर्णयः ॥ ॥ व्रतबन्धादिकर्म स्यान्न केशापनय विना । विपरीतस्य वृक्षस्य निर्मूल कुन्तलावली ॥ ३० ॥ तस्मात्तच्छेदतो देहार्पण देवादिकाग्रत' । व्रतबन्धे स्वधर्मे च प्रव्रज्याधारणे तथा ॥ ३१ ॥ मुण्डने देहमूलानां छेदन तत्स्वहारर । तस्मात्कचापनयन कार्यमग्रेऽपि धर्मिणा ॥ ३२ ॥ तदारम्भो हि सस्कारो भोजनारम्भवद्भवेत् । तेन मुण्डनसस्कारकारण प्राहुराद्रिमा' ॥ ३३ ॥ इति मुण्डननिर्यास' ॥ ॥ व्रतबन्धो हि वर्णस्य नयेत्ससस्कारयोगतः । पुरुष तत्र यत्सूत्र कारण तस्य कथ्यते ॥ ३४ ॥ ज्ञानदर्शनचारित्राण्याहुर्मोक्षपथ बुधाः । तद्धारण हि सूत्रेण मर्यादाया' प्रकाशक ॥ ३५ ॥ गुरुवाक्यस्य मर्यादा या पितृस्य कुलस्य च ।

---

१ अत्र मध्ये सार्धश्लोकः श्लोकेऽर्धश्लोको वा त्रुटित प्रतिभाति ।

ग्यमेपर्जं । प्रदक्षिणा दैवतानां युतयोर्लाजमोक्षण ॥ ६७ ॥ आजन्म सहचारित्व तन चैव प्रतीयत । यत्स्य युतयोर्दान तत्प्रेम्णो यशसेपि वा ॥ ६८ ॥ गणिकाना विवाहो यः कन्दर्पेण स वै वृणा । सर्वसामान्यतारूपः कामिना भोगयुक्तये ॥ ६९ ॥ इति विवाहनिर्यासः ॥ ॥ व्रतारोपे च नन्यादिदीक्षाकर्म प्रशस्यते । सम्यक्त्यारोपण तत्वज्ञानस्यानुमतिर्गुरोः ॥ ७० ॥ व्रतोचारा सर्वपापनिवृत्तौ नियमग्रहः । प्रतिमोद्वाहन तत्सत्कर्मणा निश्चयावह ॥ ७१ ॥ उपधान नमस्कारप्रभृतेः सेवनातपः । कर्मक्षयार्थं तत्पाठाराधनार्थं च शस्यते ॥७२॥ यन्मालारोपण सर्वव्रतोद्यापनमेव तत् । या माला सा पर मुद्रा प्रमोस्तीर्थकरस्य च ॥ ७३ ॥ परिग्रहप्रमाण यद्गुणकः स्मरणाय सः । दिनकृत्य श्रावकाणा व्रतपालनहेतवे ॥ ७४ ॥ अर्हत्पूजा शुभध्यान सिद्धार्हत्सर्पण न तत् । दिक्पालग्रहपूजा च तेषा सतर्पणाय सा ॥ ७५ ॥ इति व्रतारोपनिर्यासः ॥ ॥ या चान्त्याराधना शान्तेः शुभध्यानाय कल्पिता । यान्ते मतिः प्राणिना स्यात्सा गतिः परजन्मनि ॥ ७६ ॥ यद्वै शवस्य दहन देहसस्कृतिहेतु तत् । देहो हि शाटमाप्नोति तस्मात्सस्कारमर्हति ॥ ७७ ॥ या क्रिया स्नात्रपूजाद्या तदर्थं क्रियते शुभैः । सनाथतायै स्यात्तस्य कर्तुं पुण्यचयाय च ॥ ७८ ॥ इत्यन्तकर्मनिर्यासः ॥ ॥ प्रथम ब्रह्मचर्यं यद्व्रतास्तत्कारण बुधे । व्रते कामविरागार्थमभ्यासस्तत्परीक्षण ॥ ७९ ॥ ब्रह्मचर्यं भवेन्मूल सर्वस्य व्रतकर्मणः । ब्रह्मचर्येण भग्नेन व्रतमन्यन्निरर्थकं ॥ ८० ॥ अब्रह्मचर्ये सुरत सुरते स्त्री गवेष्यते । स्त्रियः परिग्रहः प्राप्तिरारम्भाप्तिः परिग्रहात् ॥ ८१ ॥ आरम्भात्प्राणिपातश्च तस्माद्धतकसग्रहः । अतो मैथुनमूलानि पाप-

नृणा स्त्रियां । गुह्यिन्वे सापराधे तत्रागाविविचारण ॥ ५२ ॥ सयन्धिनां न कलहक्षारणादिकथोचिता । तेनान्यैश्च वधूपुंसोर्योजन गृहवासकृत् ॥ ५३ ॥ समानकुलशीलत्व दम्पत्योस्तुल्यकर्मणे । नानाकर्मकृता नैव गृहबन्धः प्रशस्यते ॥ ५४ ॥ भोजने वेषकरणे कथासु सहकर्मणि । समानकुलता नैव दोषमावहति कचित् ॥ ५५ ॥ पितृमातृसमक्ष योगसाम्या समतो मुदा । प्रत्यक्षः सर्वलोकाना विवाहो धर्म एव सः ॥५६॥ यस्तयोरसमक्ष तु ताभ्यां नानुमतश्च यः । यो हठेन कृतो गूढ विवाहः पाप एव सः ॥ ५७ ॥ यचोपायदृठा-चैव यच लोकोपतापनम् । क्रियते कर्म तत्पाप धर्म्यं तदपर मतम् ॥५८॥ यत्तैलादिकृत स्नान मण्डनाय तदेव हि । तद्यास्या भूयता तद्धै कार्यं कुलकरार्चन ॥ ५९ ॥ एतस्यामवसर्पिण्या मार्गः सांसारिकश्च तैः । निर्दि-ष्टोऽर्हत आद्यस्य जन्मस्थान यतो हि ते ॥ ६० ॥ वेदीनुक्षेत्रसंस्कारे माङ्गल्यस्यापि कर्मण. । यतः सा भूषिता भूमिरानन्दाय शिवाय च ॥ ६१ ॥ यत्तत्र स्तम्भकलशस्थापना मङ्गलाय सा । सर्व यत्पूर्णकुम्भादि माङ्गल्य-शकुन हि तत् ॥ ६२ ॥ यदग्निस्थापन तत्र ज्योतिरुद्योतकृच्च तत् । स सर्वतोमुखः सर्वसाक्षी स्यात्तत्र कर्मणि ॥ ६३ ॥ यस्तत्र होमो देवादिसतर्पणकर' पर । स मन'शुद्धये वह्नि' प्रत्यक्षग्राहको यत. ॥ ६४ ॥ परमार्थेन देवानां संतुष्टिर्बलिकल्पनात् । वस्तुनो भुक्तितो नृणां चित्तस्य प्रत्ययोऽनलात् ॥ ६५ ॥ यद्देवतास सा पूजा कृता माङ्गल्यवस्तुभिः । यो हस्तबन्ध' स तपोर्वाचावन्धाय चाभवत् ॥ ६६ ॥ यद्कुम्बरादिकद्दीनां लेप' सौभा-

1 वेदी च देव इति पाठः ।

ग्यमेपर्ज । मवक्षिणा वैषताना युतयोर्लोजमोक्षण ॥ ६७ ॥ आजन्म सहचारित्व तेन चैव प्रतायत । पत्न
युतयोर्व्रानं तत्प्रेम्णे यशसेपि वा ॥ ६८ ॥ गणिकानां विवाहो य कन्दर्पेण स वै घृणा । सर्वसामान्यतारूपः
कामिनां भोगयुक्तये ॥ ६९ ॥ इति विवाहनिर्यास ॥ ॥ व्रतारोपे च नन्द्यादिर्दीक्षाकर्म प्रशस्यते । सम्य-
क्त्वारोपण तत्त्वज्ञानस्यानुमतिर्गुरोः ॥ ७० ॥ व्रतोच्चारा सर्वपापनिवृत्तौ नियमग्रहः । प्रतिमोद्वाहन तत्तत्क-
र्मणां निश्चयावह ॥ ७१ ॥ उपधान नमस्कारप्रभृते. सेवनातपः । कर्मक्षयार्थं तत्पाठाराधनार्थं च शस्यते ॥७२॥
यन्मालारोपण सर्वव्रतोत्थापनमेव तत् । या माला सा पर मुद्रा प्रभोस्तीर्थंकरस्य च ॥ ७३ ॥ परिग्रहप्रमाण
यद्दण्डकः स्मरणाय सः । विनकृत्य श्रावकाणा व्रतपालनहेतवे ॥ ७४ ॥ अर्हत्पूजा शुभध्यान सिद्धार्हत्तर्पण
न तत् । दिक्पालग्रहपूजा च तेषां सतर्पणाय सा ॥ ७५ ॥ इति व्रतारोपनिर्यासः ॥ ॥ या चान्त्याराधना
शान्त्यै शुभध्यानाय कल्पिता । यान्ते मतिः प्राणिना स्यात्सा गति. परजन्मनि ॥ ७६ ॥ यद्वै शवस्य
दहन देहसस्कृतिहेतु तत् । देहो हि शाटमाप्नोति तस्मात्सस्कारमर्हति ॥ ७७ ॥ या क्रिया स्नात्रपूजाद्या
तदर्थं क्रियते शुभैः । सनाथतायै स्यात्तस्य कर्तुं पुण्यचयाय च ॥ ७८ ॥ इत्यन्तकर्मनिर्यासः ॥ ॥ प्रथम ब्रह्म-
चर्यं यद्व्रतास्त्कारण मुखे । व्रते कामविरागार्थमभ्यासस्तत्परीक्षण ॥ ७९ ॥ ब्रह्मचर्यं भवेन्मूल सर्वस्य व्रत-
कर्मणः । ब्रह्मचर्येण भग्नेन व्रतमन्यन्निरर्थक ॥ ८० ॥ अब्रह्मचर्ये सुरत सुरते स्त्री गवेष्यते । स्त्रियः परिग्रहः
ाद्भिरारम्भाद्भिः परिग्रहात् ॥ ८१ ॥ आरम्भात्प्राणिपातश्च तस्माद्धतकसग्रहः । अतो मैथुनमूलानि पाप-

कर्माणि संस्कृतौ ॥ ८२ ॥ ततो व्रतस्यादानार्थं ब्रह्मचर्यपरीक्षणं । विनैव ब्रह्मचर्येण गृहिधर्मश्च भावतः ॥ ८३ ॥
इति ब्रह्मचर्यनिर्यासः ॥ ॥ क्षुल्लकत्वे यदादान तस्यैव कारण स्मृत । महाव्रताना पञ्चाना धारणार्थं परी-
क्षण ॥ ८४ ॥ दीक्षां गृहीत्वा यदि या न व्रताचरणे प्रभुः । ततस्तस्य कृत पापकर चाप्ययशस्कर ॥ ८५ ॥ अतः
पूर्वं परीक्षा स्यात् क्षुल्लकत्वे व्रतेषु च । गृहिसंस्कारकरणमदीक्षाया च तद्विधिः ॥८६॥ इति क्षुल्लकत्वनिर्यास ॥
प्रव्रज्याग्रहण यत्र स सामायिकसंग्रहः । यावज्जीव सर्वविरत्युच्चारेऽवद्यवर्जन ॥८७॥ अदीक्षणीया ये प्रोक्ता
एतदर्थं तदुल्लङ्घने । न तैः स्याद्व्रतनिर्वाहः कौलीन च जने महत् ॥ ८८ ॥ यः शिखासूत्रकक्षाणां त्यागः स्याद्व्र-
तधारणे । तेन त्याज्याः सर्वथा व्यवहारक्रिया अपि ॥ ८९ ॥ इति प्रव्रज्यानिर्यासः ॥ ॥ य स्यादुत्थाप-
नानन्दिः सा व्रतोच्चाररूपिणी । महाव्रतानामुच्चारः पालन व्रतमुच्यते ॥ ९० ॥ दीक्षा सामायिकोच्चारो व्रतमु-
त्थापना पुनः । यो मण्डलप्रवेशोऽत्र तत्कारणमुदीर्यते ॥ ९१ ॥ जातयः पूर्वमेव स्युर्यतित्वे सति तां पुनः ।
सर्वैकत्वमायान्ति समाने व्रतसंग्रहे ॥ ९२ ॥ व्यवहारपरित्यागाद्विकल्पादिविवर्जनात् । समानधर्मतश्चैका
पङ्क्तिः स्याद्भोजने यतेः ॥ ९३ ॥ इति उत्थापनानिर्यासः ॥ ॥ अतः परं प्रवक्ष्यामो योगोद्वहनकारणं । योगा
मनोवाक्कायाः स्युस्तेषां निग्रहहेतवे ॥ ९४ ॥ कालग्रहणजापाद्यैर्मनस शुभधारणात् । तत्र मौनादिकरणैर्व-
चसो निग्रहः पुन ॥ ९५ ॥ नितरां चिरसाहारे तपोभिः क्षीणता चिरं । कायस्य निग्रहस्तेन योगे स्याद्योगनि-
ग्रहः ॥ ९६ ॥ योगोद्वहनसंजातकर्मक्षयविशोधनाः । मुनयः [illegible]

स्कन्धाध्ययनादावुद्देशादिश्च च यत् । तच्छ्रुतादानदानादौ गुर्वादेशावधारणं ॥ ९८ ॥ तत्र वैनयिकं कर्म वन्दनाविधिनिर्दिशेत् । स्वाध्यायकालग्रहणे शुभध्यानार्थमीरिते ॥ ९९ ॥ इति योगोद्वहननिर्यासः ॥ ॥ वाचनाग्रहणं ज्ञेयं गुरुवक्त्राच्छ्रुतग्रहः । गुरुं विनाखिलं ज्ञानं खपुष्पसदृशं विदुः ॥ १०० ॥ इति वाचनाग्रहण-निर्यासः ॥ ॥ या पुनर्वाचनानुज्ञा सा चार्योद्पदं विना । आज्ञा स्याद्वाचनादाने गुरुणा सर्वदेरिता ॥१०१॥ इति वाचनाचार्यनिर्यासः ॥ ॥ उपाध्यायपदारोपः समग्रस्तस्य कारणं । पाठना द्वादशाङ्ग्यास्तु शिष्याणां तस्य कर्म तत् ॥१०२॥ इति उपाध्यायपदनिर्यासः ॥ ॥ यदाचार्यपदं तच्च तस्य निर्देश उच्यते । सर्वप्रभुत्वं ज्ञानित्वं तपस्वित्वं सुसाधुता ॥३॥ गुणित्वं बोधकत्वं च लब्धिभाजनता तथा । शमित्वं सर्वयोग्यत्वं सामर्थ्यं तत्र कारणं ॥४॥ यस्तत्रैव पदारोपः स प्रभुत्वाय जायते । मन्त्राद्याराधनायैषा जिनशासनसंविदे ॥ ५ ॥ इत्याचार्यपदनि-र्यासः ॥ ॥ प्रतिमोद्वहनं साधुसाध्वीनां योगसिद्धये । नीरागतायै विषयपरित्यागाय सर्वथा ॥ ६ ॥ इति प्रतिमोद्वहननिर्यासः ॥ ॥ व्रतिनीव्रतदानं च तत्पदद्वयरोपणं । तत्सर्वं साधुवज्ज्ञेयं कारणं चरणादिवत् ॥७॥ इति व्रतिनीव्रतप्रवर्तिनीपदमहत्तरापदनिर्यासः ॥ ॥ व्रतिनीव्रतिनोर्यश्च दिनरात्रिस्थितिक्रमः । स संयमस्य निर्वाहहठोपायापघातनः ॥ ८ ॥ तेषां च उपधिर्धर्मध्वजादिः पूर्वमीरितः । स व्रतस्याराधनार्थं न विज्ञेयः परि-ग्रहः ॥ ९ ॥ इति साधुसाध्वीदिनरात्रिचर्यानिर्यासः ॥ ॥ ऋतुचर्या साधुसाध्व्योर्या पुनः परिकीर्तिता । सा कषायेन्द्रियाणां च निग्रहायाभिधीयते ॥ ११० ॥ विहारयुक्तिर्विज्ञेया रागद्वेषादिहारिणी । कायक्लेशाय

कर्माणि सस्मृतौ ॥ ८२ ॥ ततो व्रतस्याधानार्थं ब्रह्मचर्यपरीक्षण । विनैव ब्रह्मचर्येण गृहिधर्मश्च भावतः ॥८३॥
इति ब्रह्मचर्यनिर्यासः ॥ ॥ क्षुल्लकत्वे यदादान तस्यैवं कारण स्मृत । महाव्रताना पञ्चाना धारणार्थं परी-
क्षण ॥ ८४ ॥ दीक्षां गृहीत्वा यदि वा न व्रताचरणे प्रभुः । ततस्तस्य कृत पापकरं चाप्ययशस्कर ॥ ८५ ॥ अतः
पूर्वं परीक्षा स्यात् क्षुल्लकत्वे व्रतेषु च । गृहिसंस्कारकरणमदीक्षाया च तद्विधिः ॥८६॥ इति क्षुल्लकत्वनिर्यासः ॥
प्रव्रज्याग्रहण यत्र स सामायिकसंग्रहः । यावज्जीव सर्वविरत्युच्चारेऽवद्यवर्जन ॥८७॥ अदीक्षणीया ये प्रोक्ता
एतदर्थं तदुज्झनं । न तैः स्याद्धृतनिर्वाहः कौलीन च जने महत् ॥ ८८ ॥ च. शिखासूत्रकक्षाणा त्यागः स्याद्व्र-
तधारणे । तेन त्याज्याः सर्वबन्धा व्यवहारक्रिया अपि ॥ ८९ ॥ इति प्रव्रज्यानिर्यासः ॥ ॥ य' स्यादुत्थाप-
नानन्दिः सा व्रतोच्चाररूपिणी । महाव्रतानामुच्चारः पालन व्रतमुच्यते ॥ ९० ॥ दीक्षा सामायिकोच्चारो व्रतमु-
त्थापना पुनः । यो मण्डलप्रवेशोऽत्र तत्कारणमुदीर्यते ॥ ९१ ॥ जातयः पूर्वमेव स्युर्यतित्वे सति ता पुन' ।
सर्वैकत्वमायान्ति समाने व्रतसंग्रहे ॥ ९२ ॥ व्यवहारपरित्यागाद्विकल्पादिविवर्जनात् । समानधर्मतश्चैका
पङ्क्ति' स्याद्भोजने यतेः ॥ ९३ ॥ इति उत्थापनानिर्यासः ॥ ॥ अतः परं प्रवक्ष्यामो योगोद्वहनकारणं । योगा
मनोवाक्कायाः स्युस्तेषां निग्रहहेतवे ॥ ९४ ॥ कालग्रहणआपायैर्मनसः शुभधारणात् । तत्र मौनादिकरणैर्व-
चसो निग्रहः पुनः ॥ ९५ ॥ नितरां विरसाहारैः सर्वाङ्ग क्षीणता विधे' । कायस्य निग्रहस्तेन योगे स्याद्योगनि-
ग्रहः ॥ ९६ ॥ योगोद्वहनसजातकर्मक्षयविशोधना' । मुनय' श्रुतचरिता अर्हन्त्यागमवाचनम् ॥ ९७ ॥ श्रुत-

॥ २६ ॥ इति प्रतिष्ठानिर्यास ॥ ॥ यच्छान्तिकर्म तद्विघ्नशान्तये परिकीर्तितम् । चतुर्णिकायदेवाना पूजन
तत्प्रसादकृत् ॥ २७ ॥ भवेत्तेषु प्रसन्नेषु सर्वविघ्नपरिक्षयः । उत्पातादावनिष्टे च शान्तिक यद्विधीयते ॥ २८॥
तज्जिनस्नात्रविधिना सर्वदोषनिकृन्तन । शान्तिपातोद्घोषणेन दुष्टाना प्रलयो भवेत् ॥ २९ ॥ इति शान्ति-
कनिर्यासः ॥ ॥ पौष्टिक कर्म यत्तत्स्यात्सर्वारम्भेषु पुष्टिद् । सुपूजिता देवताः स्युर्नियत कार्यसिद्धये ॥१३०॥
इति पौष्टिकनिर्यासः ॥ ॥ बलिदान हि देवानामुक्ताना कर्तृतोषकृत् । अमुक्ताना प्रीणनाय जायते मङ्गलाय
च ॥३१॥ इति बलिकर्मनिर्यास' ॥ ॥ 'यत्प्रायश्चित्तस्मरण प्रमादात्कृतपाप्मना । विशुद्धये तज्जायेत न शुद्धि-
र्हसपाप्मना ॥३२॥ यद्वाद्यानां दुराचारकृतं शुद्धिरुदीरिता । लोकव्यवहृतेः सा तु परमार्थो हि चान्तरः ॥३३॥
इति प्रायश्चित्तनिर्यासः ॥ ॥ आवश्यक षड्विध यन्मीलित वा विधीयते । दिवा रात्रौ पक्षमासवत्सरेषु
विशुद्धये ॥ ३४ ॥ तदावश्यकयोग्याना कर्मणां घातहेतवे । शुभध्यानसविदे च निर्दिष्ट परमेश्वरैः ॥ ३५ ॥
इत्यावश्यकनिर्यासः ॥ ॥ तपोविधान षोढा यद्वाह्य स्यान्निर्जराकृते । तद्वै नित्य न कोपि स्यात्कर्तुं सामर्थ्य-
भाजन ॥ ३६ ॥ अवधेः कल्पनात्तेन विहिता तपसा बुधैः । स्वशक्तितः कोपि किंचित्करोतु तपसो विधिं
॥ ३७ ॥ इति तपोविधिनिर्यासः ॥ ॥ पदारोपो हि सर्वेषा मुख्यत्वस्य प्ररूपण । एकः प्रभुर्हि सर्वेषा योगक्षे-
मादिकारकः ॥ ३८ ॥ अप्रभुत्वेन सर्वे स्युर्दुःखिनः स्वामिन विना । बहुप्रभुत्वे न पुनः सर्वेषा स्यात्प्रतिक्षयः
॥ ३९ ॥ मुद्रादीनां तु निर्यासो मन्त्रशास्त्राद्विलोक्यताम् । यन्त्रामकरण युक्त तत्तत्सविधिसिद्धेतवे ॥ १४० ॥

तपसे स्थितिर्लोचमलादिका ॥ ११ ॥ भाषासमितये ज्ञेयमव्यास्येयविवर्जनं । सर्वं मनोवाक्कायानां विमदाय
मत पर ॥ १२ ॥ इति साधुसाध्वीऋतुचर्यानिर्यासः ॥ ॥ यदसं साधुसाध्व्योः स्यात्क्षामणादिक्रियाक्रम ।
कर्मक्षयाय सुमतिशुभध्यानादिहेतु तत् ॥ १३ ॥ मुनेः शवस्य यत्कर्म साधुश्राद्धैर्विधीयते । सनाथतायै
तत्सर्वमपुनस्तक्रणाय च ॥ १४ ॥ इत्यन्त्यकर्मनिर्यासः ॥ ॥ प्रतिष्ठा नाम यत्कर्म साप्यचेतन्यवस्तुनः । मन्त्रा-
दिना देवतस्य तस्य मध्ये प्रवेशिनी ॥ १५ ॥ पाषाणकाष्ठरत्नादिकृता मूर्तिरचेतना । मन्त्रन्यासाद्भवेदवत-
स्स्थापनादेषत भवेत् ॥ १६ ॥ नामाकृतिद्रव्यभावैः स्युर्जिना इति वाक्यत. । तथैव सर्वतत्त्वाना रूपन तस्य-
शास्त्रतः ॥ १७ ॥ वेदीप्रदीपकल्पादि मुद्राकर्म च तत्र यत् । तत्सर्वं सकलीकारहेतुर्देवतवेशन ॥ १८ ॥
कङ्कणादिकबन्धो यो विघ्नेभ्यो रक्षणाय सः । मणिमन्त्रौषधादीनि प्रभावाख्यानि सर्वथा ॥ १९ ॥ या चक्र-
पाणकैः पूजा साप्यौषधिसमाश्रिता । कश्चित्कश्चित्कापि कापि प्रभाव यत्त ओषधिः ॥ १२० ॥ तत्प्रभाव-
प्रवेश स्याद्बिम्बे पूजकसिद्धिद. । नन्द्यावर्तस्थापन यत्तभिधानमुदीर्यते ॥२१॥ प्रतिमाया आसन तज्ज्ञकोऽर्थ
विलिख्यते । नवतत्त्वोपरिस्थायी स पूज्यो भगवान्यतः ॥ २२ ॥ तत्पार्श्वे दैवतानां च सर्वेषां यच्च पूजनं ।
तत्तत्प्रसादहेतुः स्यादर्हत्सामवकारि च ॥ २३ ॥ यच्च बलिफलादीनि वस्तून्येषां पुरः पुनः । ढौकयन्ते तत्त-
र्यमेव रूप्य देय हि पूजके ॥ २४ ॥ एष वेदीगृहादीनां प्रतिष्ठाकार्यनिर्णयः । पञ्चाधिवासनं तत्र वस्तुनो
देवतात्मता ॥ २५ ॥ अर्हतो या च पूजा स्यात्पञ्चामविधिसंयुतं । तन्मन्त्रमध्यावरोपेण ...

च्यास्ति तथा सख्यातानष्टता । एकस्य ।धगमादेव स्यादन्यस्य महोदय' ॥ ५६ ॥ द्वयोरवगमाय स्यात्पन्थाः सविघ्न एव स' । जीवा भ्राम्यन्ति सर्वत्र कर्मसूत्रविवेष्टिताः ॥ ५७ ॥ कुकर्मोन्मोचनादेव बन्ध' सत्कर्मणो भवेत् । सत्कर्मोन्मोचनात्तत्र बन्धः स्याच्च कुकर्मज' ॥ ५८ ॥ एव सति कथ कर्मक्षयः सभाव्यते बुधैः । कथ तेन विना मोक्ष इत्येष सशयो महान् ॥ ५९ ॥ अदेवागुर्वधर्माणा त्यागाचेत्कर्मणा क्षयः । किं देवगुरुधर्मा स्युः समर्थास्तत्र कर्मणि ॥ १६० ॥ कोऽर्हता सुगतेनापि विष्णुना शम्भुनाथ वा । सूर्येण ब्रह्मणा वापि नीतो मोक्षपद जनः ॥ ६१ ॥ कः पापकारी गुरुणा स्वशक्त्या मोचितोंऽहस. । तस्योपदेशदाता स कर्मणा स्वेन गृह्यते ॥ ६२ ॥ को वा जटावान्कर्मन्दी मुमुक्षुर्वा दिगम्बरः । शुक्लध्यानविनाभूतो वेषमात्रेण निर्वृतः ॥ ६३ ॥ अथ केवलिनोक्तेन मोक्षः स्याद्धर्मकर्मणा । तदा तदाचारयुक्तिः कथमेवानुमीयते ॥ ६४ ॥ दयया सत्यवादेन शुभमशुभवर्जनैः । तपसा प्राप्य किं कोपि सर्वथा कर्मनिर्जराम् ॥ ६५ ॥ तदेव गुरुधर्माणा सग्रह: कर्मबन्धहृत् । यत्ते शुभाशुभ कर्म बन्धयन्त्यशुभ परे ॥ ६६ ॥ तस्मात्केन पथा मोक्षः साध्यते मोक्षकाङ्क्षिभि' । ज्ञानदर्शनचारित्ररत्नत्रयविनाकृतः ॥६७॥ एतद्रत्नत्रय कैश्चिदेकान्तत्वेन गृह्यते । ऐकान्त्यादेव मिथ्यात्व मिथ्यात्वे नास्ति निर्वृतिः ॥ ६८ ॥ ज्ञानमेकान्तता नीत मूढै' कुग्रहवादिभिः । ऐक्येपि सर्वतत्त्वाना तद्भेदान्तरसग्रहात् ॥ ६९ ॥ सर्वत्र सर्वं व्याख्येयमेकमन्यत्कदाचन । कल्पनानामयुक्तीना विबुधा विबुधैरिता ॥ १७० ॥ तस्मात्स्याद्वाद एवास्ति ज्ञान नान्यद्विमर्शने । तत्त्वादीना विचारेऽत्र येन स्यादप्यनुष्ठितः ॥ ७१ ॥ जगत्तु

यत्सर्वकार्येषु पुनः सुमुहूर्तावलोकनं । तत्सत्कालविपाकाय वीतरागैरुदीरित ॥ ४१ ॥ जीवेन विहित कर्म कालात्पाकमुपैति च । अतो जीवकर्मकालाः कारण सर्ववस्तुषु ॥ ४२ ॥ इति पदारोपनिर्यास ॥ ॥ एव गृहस्थाचारस्य यत्याचारस्य सर्वथा । विदित्वा परमार्थं हि कर्म तत्सर्वमाचरेत् ॥ ४३ ॥ अमुना कर्मयोगेन धर्मनिर्वहणस्थितेः । प्राणी सर्वत्र जीयेत चक्रित्वेन्द्रत्वभाजन ॥ ४४ ॥ अथ कर्मनियोगस्तु शुभ' शुभफलप्रद' । अतोपि विपरीतो यः सोऽशुभं ददते फल ॥ ४५ ॥ इति सर्वशुभाचारनिर्यास ॥ ॥ एव कृत्वा सदाचार प्राणी प्राप्नोति वाञ्छित । यन्मोक्षहेतु तत्किंचिदन्यद्गम्य गुरोर्मुखात् ॥ ४६ ॥ कर्मक्षयात्पञ्चमोक्षो न शुभात्कर्मणः क्वचित् । किं स्वर्णनिगडैर्युक्तो यच्छितो नाभिधीयते ॥ ४७ ॥ दुष्कर्मणा फल दुष्ट शुभ स्याच्छुभकर्मणा । अतस्तुल्यफलप्राप्तौ क मोक्षस्यावकाशिता ॥ ४८ ॥ अथ वा निर्जरा मोक्षा तपसो द्वादशात्मकात् । दुष्कर्म निर्जराय स्याच्छुभकर्माभिवेष्टन ॥ ४९ ॥ स्याद्यामतुस्तटीन्यायो जन्तोर्मोक्षस्य साधने । शुभकर्मविघाते स्यादुदयो दुष्टकर्मणा ॥ १५० ॥ दुष्कर्मणां विघाते स्यादुदय' शुभकर्मणां । एव सति च किं त्वास्य किं कार्यं मोक्षकाङ्क्षिभिः ॥ ५१ ॥ उष्णाशनाद्भवेत्पित्त मरुच्छीताशनादिभि' । समाशनाद्द्वयोर्वैरिं भवेत्किं मुच्यते हि तत् ॥ ५२ ॥ अथ द्वयोर्विघाति स्याद्यौषध वस्तुन' सम । समभाव एवपति वेदे किं तद्विधीयते ॥ ५३ ॥ एकस्य विपरीत हि विधते यत्समातमं । जल स्थलं तृष पाप्मा सज्जनो जैनकाव्या ५ ॥ स्वैरोऽमृत दुर्गतिश्च सुगतिर्दुखिता सुखं । साधुः कलो विशुद्धिजन्मेवमादि द्वयं ॥

... एकस्य विगमावन स्यादन्यस्य ...

ध्यस्ति तथा सद्गतिनिर्वृती । एकस्य विगमाद्य स्यादन्यस्य ... ॥ ५७ ॥ कुकर्मोन्मोचनादेव बन्ध सत्कर्मणा

सविघ्न एव स । जीवा भ्राम्यन्ति सर्वत्र कर्मसूत्रविवेष्टिताः ॥ ५७ ॥ एव सति कथ कर्मक्षय समाख्यते बुधैः । कथ

भवेत् । सत्कर्मोन्मोचनात्तत्र बन्ध स्याच्च कुकर्मज ॥ ५८ ॥ एव सति कथ कर्मक्षय समाख्यते बुधैः । किं देवगुरुधर्मा.

तेन विना मोक्ष इत्येव सशयो महान् ॥ ५९ ॥ अदेवागुरुधर्माणा त्यागाद्वेत्कर्मणा क्षय । सूर्येण ब्रह्मणा चापि नीतो

यु समर्थास्तत्र कर्मणि ॥ १६० ॥ कोऽर्हता सुगतेनापि विष्णुना शम्भुनाथ वा । तस्योपदेशदाता स कर्मणा स्वेन

मोक्षपद जनः ॥ ६१ ॥ क. पापकारी गुरुणा स्वशक्त्या मोचितोऽहस । शुक्लध्यानविनाभूतो येपमात्रेण निर्धूत. ॥ ६३ ॥

यते ॥ ६२ ॥ को वा जटावान्कर्मन्दी मुमुक्षुर्वा दिगम्बरः । तदा तदाचारयुक्ति कथमेवानुमीयते ॥ ६४ ॥ दयया सत्यवा-

र केवलिनोक्तेन मोक्षः स्याच्छुभकर्मणा । तपसा प्राप्य किं कोपि सर्वथा कर्मनिर्जराम् ॥ ६५ ॥ तदेव गुरुधर्माणा सम्यग कर्म-

शुभमशुभवर्जने । तस्मात्केन पथा मोक्ष साध्यते मोक्षकाङ्क्षिभि. ।

कृत् । यते शुभाशुभ कर्म बन्धयन्त्यशुभ परे ॥ ६६ ॥ तस्मात्केन पथा मोक्ष साध्यते मोक्षकाङ्क्षिभि. ।

दर्शनचारित्ररत्नत्रयविनाकृत ॥६७॥ एतद्रत्नत्रय कैश्चिदेकान्तत्वेन गृह्यते । ऐकान्त्यादेव मिथ्यात्व मिथ्यात्वे

न निर्वृति ॥ ६८ ॥ ज्ञानमेकान्तता नीत मूढै कुमतवादिभि. । ऐक्येपि सर्वतत्त्वाना तद्भेदान्तरस-

॥ ६९ ॥ सर्वत्र सर्वं व्याख्येयमेकमन्यत्कदाचन । कल्पनानामयुक्तीना विबुधा विबुधेरिता ॥ १७० ॥

स्याद्वाद एवास्ति ज्ञान नान्यद्विमर्शने । तत्त्वादीना विचारेऽत्र येन स्यादप्यनुष्ठित. ॥ ७१ ॥ जगत्तु

जन्तव सन्ति स्वस्वकर्मानुसारिणः । कर्मणा प्रेरितास्ते स्युः स्वस्वप्रकृतिभागिन ॥ ७२ ॥ विधास्ति रुचिर-
स्वेपामिन्द्रियैर्विषयान्तरैः । एव मतानि धर्मादौ तेषा स्युर्विविधानि च ॥ ७३ ॥ ज्ञानदृष्ट्या यदा दोषत्त-
द्भवीना विधीयते ॥ तदा तदेव तत्र स्यात्प्रमावान्तरसग्रहात् ॥ ७४ ॥ अत स्याद्वादमालम्ब्य कार्यं तत्त्व-
विमर्शन । नान्यः पन्था कश्चिज्ज्ञाने कदाचन विलोक्यते ॥ ७५ ॥ मतानि विविधान्येव षड्दर्शनगतानि च ।
प्रत्यक्षादिप्रमाणौघैः स्थापितोत्थापितानि च ॥ ७६ ॥ तत्त्वाद्विमृश्यमानानि न तान्यायान्ति गोचर । द्रव्य-
क्षेत्रकालभावैर्भिन्न तेषा विमर्शन ॥ ७७ ॥ खण्डित हेतुदृष्टान्तैः प्रमाण नोपलभ्यते । तेन प्रमाणीकार्य
स्यात्तत्त्वान्तरविनिर्णयः ॥ ७८ ॥ यथैव विविधा वाञ्छा देहिना चेतनावता । तथा मतानि भिन्नानि प्रमा-
णीक्रियते च किं ॥ ७९ ॥ अचेतनेष्वजीवेषु तथा जीवेषु सर्वतः । विविध प्रीणन तेषु विविध चापि लक्षण
॥ १८० ॥ पुरातनैश्च मुनिभिः परामर्शो निजैर्निजैः । तदेव विश्व विविध व्याख्याभिरुररीकृत ॥ ८१ ॥ यथै-
कोपि गिरिर्भूमिनिरूपस्था परिभिद्यते । कथ तथैक विविधवक्तृत्वैर्विविध कृत ॥ ८२ ॥ यथैकया रचनाना
विभेदे भिन्ननामता । रथस्यैक्य तथा सर्ववस्तुष्वन्वस्य भिन्नता ॥ ८३ ॥ यथैवैकस्य सरसो जल नानाविधै-
र्जनैः । पीयते तत्त्वजा व्याख्या तथा स्याद्दर्शनाख्यभिः ॥ ८४ ॥ प्रामाणिकैश्च विद्वद्भिर्यदनूद्य विभज्यते ।
सत्याप्यते तस्मात्स्यात्प्रमाणप्रमाणक ॥८५॥ किं सत्य किमसत्य वा किं न विभाव्यते हि तत् । येन
रागस्तु भवद्यो मर्तान्तरे ॥ ८६ ॥ तत्पुर्क येन धर्म प्रमाणीक्रियते क्वचित् । किंचित्

नाग्निः ॥ ८७ ॥ ततः स्याद्वादमीमांसा मोक्षहेतुर्विलोक्यते । एकान्त यत्र यत्र स्यात्तत्र मूढत्वमुन्नता ॥८८॥
तत्त्वालोको ह्यनेकान्त्य बुद्धेः फलमनाग्रहः । मूढैरपि प्रमाण यत्क्रियते तद्यथातथ ॥ ८९ ॥ अप्रमाण प्रमाण
स्याद्बुद्धिमद्भिस्त्वीरित । स्याद्वाद' सर्वलोकेपि दृश्यते प्रत्ययावहः ॥१९०॥ यतो ह्यनेकधर्मत्व पदार्थानां जग-
त्रये । सशयः सर्वभावेषु गुणानैक्याद्विलोक्यते ॥ ९१ ॥ तेन प्रमाणं स्याद्वादो लक्ष्यते सर्ववस्तुषु । हेतुदृष्टा-
न्तसघातो यतो लोकेपि दृश्यते ॥ ९२ ॥ सतमस्त्व दिनेशस्य क्रूरत्व शशिनोपि हि । विषस्य प्राणदायित्व
जीवनस्याशुघातन ॥ ९३॥ अचलायाश्च चलन शैत्य हुतवहस्य च। घृतस्य ज्वरनाशित्व मरोः सजलता तथा
॥ ९४ ॥ निर्जलत्व समुद्रस्य सामर्षत्व मुनेरपि । बन्धन विहगाना च शङ्खस्यापि सरागता ॥ ९५ ॥ स्थिरत्व
पवमानस्य घनत्व सलिलस्य च । कार्तस्वरस्य वैवर्ण्यं वज्राणामपि चूर्णता ॥ ९६ ॥ त्यक्तप्राणस्य देहस्य पुनः
प्राणसमागमः । शोषणत्व पयोदस्य हिमान्या दाहकारिता ॥ ९७ ॥ एव दृष्टान्तलक्षैश्च वस्तुनो नैकधर्मता ।
ततः प्रामाण्यमायाति स्याद्वादो निश्चित जने ॥ ९८ ॥ यावच्च केवलज्ञानमुन्मीलति च देहिनां । तावदेव पर
ज्ञान स्याद्वादो निर्मलोदयः॥ ९९ ॥ अनेकान्तमतं यच्च तदेव ज्ञानमुत्तम । शेषमज्ञानमाख्येय चातुर्यं वचसा
वचः ॥२००॥ सर्वं प्रतीतिमायाति स्याद्वादकलित वचः ॥ एकान्तकथितस्यापि व्यभिचारो विलोक्यते ॥ १ ॥
नमस्कारे तपःकार्ये तथा चावश्यके जले । साधूपकरणे चैव व्यभिचारो न ईक्ष्यते ॥ २ ॥ स कोपि नाममा-
णोस्ति स्याद्वादो जिनशासने । तस्मान्निवारणीयो हि मत्सरः शास्त्रवेदिभिः ॥ ३ ॥ अन्येषु दर्शनेष्वेव

अन्तश्च सन्ति स्वस्वकर्मानुसारिणः । कर्मणा प्रेरितास्ते स्युः स्वस्वप्रकृतिभागिनः ॥ ७२ ॥ चिपास्ति रुचिर-
स्तेषामिन्द्रियैर्विषयान्तरैः । एव मतानि धर्माद्ौ तेषा स्युर्विविधानि च ॥ ७३ ॥ ज्ञानदृष्ट्या यदा लोकन्त-
द्रुचीना विधीयते। तदा तदेव तत्र स्यात्प्रमादान्तरसंग्रहात् ॥ ७४ ॥ अतः स्याद्वादमालम्ब्य कार्यं तत्त्व-
विमर्शनं । नान्यः पन्था कश्चिज्ज्ञाने क्वाचन विलोक्यते ॥ ७५ ॥ मतानि विविधान्येव षड्दर्शनगतानि च ।
प्रत्यक्षादिप्रमाणौघैः स्थापितोत्थापितानि च ॥ ७६ ॥ तत्त्वाद्विमृश्यमानानि न तान्यायान्ति गोचरं । द्रव्य-
क्षेत्रकालभावैर्भिन्नं तेषा विमर्शनं ॥ ७७ ॥ खण्डितं हेतुदृष्टान्तैः प्रमाणं नोपलभ्यते । तेन प्रमाणीकार्यं
स्यात्स्वान्तरविनिर्णयः ॥ ७८ ॥ यथैव विविधा वाञ्छा देहिना चेतनावता । तथा मतानि भिन्नानि प्रमा-
णीक्रियते च किं ॥ ७९ ॥ अचेतनेष्वजीवेषु तथा जीवेषु सर्वतः । विविधं प्रीणनं तेषु विविधं चापि [illegible]
॥ १८० ॥ पुरातनैश्च मुनिभिः परामर्शो निजैर्निजैः । तदेव विश्व विविधं व्याख्याभिरुररीकृतं ॥ ८१ ॥ यथै-
कोऽपि गिरिर्भूमिनिरूपत्या परिभिद्यते। कथं तथैकं विविधप्रकृत्यैर्विविधं कृतं ॥ ८२ ॥ [illegible]
विभेदे भिन्ननामता । रसस्यैक्यं तथा सर्ववस्तुष्वस्य भिन्नता ॥ ८३ ॥ यथैवैकस्य सरसो जलं [illegible]
जनैः । पीयते तत्त्वजा व्याख्या तथा स्याद्दर्शनाध्वभिः ॥ ८४ ॥ ग्रामाभिमुखं त्रिपुरैर्वहुला विलक्ष्यते ।
संप्राप्यते तत्क्रमात्स्यादप्रमाणप्रमाणकं ॥८५॥ किं सत्यं किमसत्यं वा किं न विधीयते हि तत् । येन [illegible]
रागस्तु प्रभवो दर्शनान्तरे ॥ ८६॥ तत्तदुक्तं तेन तत् प्रमाणीक्रियते हृदि । [illegible]

नाश्रिनः ॥ ८७ ॥ ततः स्याद्वादमीमासा मोक्षहेतुर्विलोक्यते । एकान्त यत्र यत्र स्यात्तत्र मूढत्वमुन्नतां ॥८८॥
तत्त्वालोको ह्यनेकान्त्य बुद्धेः फलमनाग्रहः । मूढेरपि प्रमाण परिकृयते तथ्यथातथ्य ॥ ८९ ॥ अप्रमाण प्रमाण
स्याद्बुद्धिमद्भिरुदीरितं । स्याद्वादः सर्वलोकेपि दृश्यते प्रत्ययावहः ॥ १९० ॥ यतो ह्यनेकधर्मत्व पदार्थानां जग-
त्रये । संशयः सर्वभावेषु गुणानैक्याद्विलोक्यते ॥ ९१ ॥ तेन प्रमाणं स्याद्वादो लक्ष्यते सर्ववस्तुषु । हेतुदृष्टा-
न्तसंघातो यतो लोकेपि दृश्यते ॥ ९२ ॥ सतमस्त्व दिनेशस्य क्रूरत्व शशिनोपि हि । विषस्य प्राणदायित्व
जीवनस्याशुघातन ॥ ९३ ॥ अचलायाश्च चलन शैत्य हुतवहस्य च । घृतस्य ज्वरनाशित्व मरोः सजलता तथा
॥ ९४ ॥ निर्जलत्व समुद्रस्य सामर्षत्व मुनेरपि । घनघन विहगाना च शङ्खस्यापि सरागता ॥ ९५ ॥ स्थिरत्व
पवमानस्य घनत्व सलिलस्य च । कार्तस्वरस्य वैवर्ण्यं वज्राणामपि चूर्णता ॥ ९६ ॥ त्यक्तप्राणस्य देहस्य पुनः
प्राणसमागमः । शोषणत्व पयोदस्य हिमान्या दाहकारिता ॥ ९७ ॥ एव दृष्टान्तलक्षैश्च वस्तुनो नैकधर्मता ।
ततः प्रामाण्यमायाति स्याद्वादो निश्चित जने ॥ ९८ ॥ यावन्न केवलज्ञानमुन्मीलति च देहिना । तावदेव पर
ज्ञानं स्याद्वादो निर्मलोदयः ॥ ९९ ॥ अनेकान्तमत यत्र तदेव ज्ञानमुत्तम । शेपमज्ञानमाख्येय चातुर्यं वचसा
यत्र ॥२००॥ सर्वं प्रतीतिमायाति स्याद्वादकलित वचः । एकान्तकथितस्यापि व्यभिचारो विलोक्यते ॥ १ ॥
नमस्कारे तपःकार्ये तथा चावश्यके जले । साधूपकरणे चैव व्यभिचारो ह्य ईक्ष्यते ॥ २ ॥ स कोपि नाप्रमा-
णोस्ति स्याद्वादो जिनशासने । तस्मान्निवारणीयो हि मत्सरः शास्त्रवेदिभिः ॥ ३ ॥ अन्येषु दर्शनेष्वेव

व्याख्यास्तस्त्वस्य याः पर । स्याद्वाद् ताः समायान्ति सरित' सागर यथा ॥ ४ ॥ तत' स्याद्वादमालम्ब्य राग-
द्वेषौ विवर्जयेत् । मतानि चापि सर्वेषा न निन्द्याम्न स्तुयादपि ॥५॥ ज्ञान स्याद्वाद्मालम्ब्य दर्शन चाहरेद्दृदि ।
मिथ्यात्वमिश्रसम्यक्त्ववर्जित क्षायकादिक ॥ ६ ॥ यच्छ्रद्धानमनेकान्त्ये या भृश निःकषायता । विपयोपशमो
यस्तु तद्दर्शनमुदीरित ॥ ७ ॥ कदाग्रहो न सम्यक्त्व मिथ्यादर्शनमेव तत् । यच्च स्याद्वादमालम्ब्य श्रद्धान
तद्धि दर्शन ॥ ८ ॥ तस्मादेकग्रहं मुक्त्वा रागद्वेषविवर्जितः । मन'शुद्धिसमायुक्तो मोक्षार्थी दर्शन श्रयेत्
॥ ९ ॥ चारित्र नाम यत्तत्र मुण्डने लुञ्चनेपि वा । न नाग्न्ये चीवरादाने जटाना बन्धने न च ॥ २१० ॥ न
रक्तश्वेतवस्त्रे नैव वल्कलधारणे । न भिक्षाभोजने नाग्निजलाद्यै' स्वाङ्गतापने ॥ ११ ॥ या दया सर्वभूतेषु
यत्सत्यं च हित वचः । यच्चास्तेय भावेषु ब्रह्मचर्यं त्रिधा च यत् ॥ १२ ॥ शत्रौ मित्रे भवे मोक्षे स्वर्णे
पाषाण एव च । वने पुरे गृहे वृक्षे तृणे स्त्रैणे विषेऽमृते ॥ १३ ॥ रूपे रङ्के सुजने च दुर्जने चालिशे बुधे । चन्द-
नेऽग्नौ यत्समत्वं यत्सर्वेषामनिन्दन॥ १४ ॥ यदात्मनिन्दन चैव परापेक्षाविवर्जित । सर्वजीवहितत्वं यच्चग्राम-
द्वेषघातन ॥ १५ ॥ या सान्तता पर गाढा यदन्यरतिवर्जन । भयशोकजुगुप्सानामभाव' परमार्जव ॥ १६ ॥
क्षमाया गतमोहस्य यस्तावत्योज्झित मन' । एतदेव हि चारित्रं मोक्षाप्त्या सरलो मत ॥ १७ ॥ जटिलो
मुण्डितो वापि गृही वा म्लेच्छ एव वा । एतच्चारित्रमासाद्य मोक्ष प्राप्नोति निश्चित ॥ १८ ॥ ज्ञानमार्गे
प्राप्येव मोक्षपथ' पर । अन्यस्तु सरलः पन्था' भूयते नास्मर्त्याततः ॥ १९ ॥

र्वासित मनः । समाधानेन सपृक्त मोक्षदानाय कल्पते ॥ २२० ॥ मोक्ष कर्मक्षयादेव स चात्मज्ञानतो भवेत् । न
ध्यानसाध्य मत तच्च तद्ध्यान हितमात्मनः ॥ २१ ॥ न साम्येन विना ध्यान न ध्यानेन विना च तत् । न
कर्म्यं जायते तस्माद्द्वयमन्योन्यकारण॥ २२ ॥ तस्मात्समाधिमासाद्य प्राप्नुवन्ति शिव जनाः । तपोभिर्दुष्करैर्जी-
नैर्न समाधिं विना कश्चित् ॥ २३ ॥ औदासीन्य हि सर्वत्र देहिना मोक्षकारण । प्रतिबन्धस्तु यस्तत्र मानसो
बन्धकृच्च सः ॥२४॥ शब्दरूपरसस्पर्शगन्धैर्युक्तो मनोहरैः । औदासीन्यसमाधिस्थो न लेपं प्राप्नुयाज्जन ॥२५॥
मनः सर्वेषु भावेषु प्रसरत्तु निरर्गल । औदासीन्यसमासीन न बन्धाय प्रकल्पते ॥ २६ ॥ विहाय सर्वतत्त्वानि
भावानि विबुधो जन । आत्मज्ञाने पर चेतः स्थापयेत्स्थिरतां गत ॥ २७ ॥ जन्मकोटिगतैर्दानैस्तपोभिरति-
सत्तमैः । आत्मज्ञान विना नैव मोक्षो भवति देहिना ॥ २८ ॥ सगृह्णन्सर्वविषयान्सर्वकर्मकरोपि हि । आत्म-
ज्ञानी न बन्धेन बध्यते भवहेतुना ॥ २९ ॥ न पुण्य नैव वा पाप जायते विदितात्मना ॥ शुभाशुभे कृते
कार्यैर्धानामिष्टकर्मणा ॥ २३० ॥ यथा घृतप्लुते कुम्भे जलक्लेदो न जायते । तथात्मज्ञातरि पर कर्मबन्धो
न कुत्रचित् ॥ ३१ ॥ भवेदात्मविदः सर्व तृणवद्विष्टप श्रुत । आत्मानन्दविनिर्मग्नो नान्यज्जानाति किंचन
॥ ३२ ॥ ततः सद्गुरुयोगेन ज्ञात्वात्मान नरोत्तम । समाधान पर चेतो निदधीत क्रमोऽप्यल ॥ ३३ ॥ यथा
गृहस्थधर्मेषु सुभार्या सारमुत्तम । तथा यतीनां सर्वेषा समाधिर्मोक्षकारण ॥ ३४ ॥ परित्यज्याखिल जाल
व्यर्थ वाग्वैभवोदित । आत्मज्ञानात्समाधाने स्थाप्य मोक्षार्थिभिर्मन ॥ ३५ ॥ आचारसपादितसर्वकार्या

कृत्पट्टेऽभयदेवप्रभुर्गुरोः । तस्य स्तम्भनकाधीशमाविश्चक्रे सम गुणै ॥ १३ ॥ आद्यमपोपमवणस्तत्पट्टे जिनव-
ल्लभः । सूरिर्वल्लभतां भेजे त्रिदशाना नृणामपि ॥ १४ ॥ तत श्रीरुद्रपल्लीयगच्छसञ्ज्ञाल्लसपदा । नृपशेखरता
भेजे सूरीन्द्रो जिनशेखरः ॥१५॥ दुर्वादिपद्मचन्द्रामा पद्मचन्द्रगणाग्रणी. । यभार तत्पदे पद्मा मुद्रा निच्छ्रता
गत ॥ १६ ॥ श्रीमान्विजयचन्द्राख्य सूरिर्विजयमादधे । ततस्तस्य पदे रेजेऽभयदेवगणाधिप. ॥ १७ ॥
देवभद्रस्ततो भद्रकरसूरिरजायत । प्रभानन्दो महानन्द ततः सघेऽप्यधधंयत् ॥ १८ ॥ श्रीश्रीचन्द्रगणाधीश
श्रीवोऽजनि ततो गुरु । तत्पट्टे जिनभद्राख्यः सूरिर्भद्र ततान च ॥ १९ ॥ जगत्सर्वमता प्राप्तो जगत्सिद्ध-
कसूरिराट् । सिद्धा तपःसमृद्ध्या च द्योतयामास भूतल ॥ २० ॥ गुणचन्द्रगुरुस्तस्माद्गुणैश्चन्द्रकरोज्ज्वल ।
तत्पट्टेऽभयदेवाख्यः प्रख्यातोऽजनि सूरिराट् ॥ २१ ॥ तत्पट्टे सांप्रत विश्वविश्वविख्यातसद्गुण । श्रीमान्सू-
रिर्जयानन्दो जयानन्दमहास्पद ॥ २२ ॥ दुर्वादिमदसहर्ता हर्ता च सकलांहसा । विभाति सर्वदेवाख्य विहर्ता
गणनायकः ॥ २३ ॥ युग्म । स गच्छ शासतस्तस्य तत्पट्टेऽभयसद्गुरो । शिष्य श्रीवर्धमानाख्य सूरिरस्ति
प्रशान्तधी ॥ २४ ॥ तेनालोक्यागमार्थं च श्रीमदावश्यकोविद । दिगम्बरश्वेतवस्त्राणां शास्त्राचार विचार्य च
॥ २५ ॥ हिताय सर्वसाधूनामाचारस्थापनाय च । निर्ममे शास्त्रमेतच्च दुष्टकर्मक्षयाय च ॥ २६ ॥ युग्मम् । पुरे
नन्दवनाख्ये च श्रीजालन्धरभूषणे । अनन्तपालभूपस्य राज्ये कल्पद्रुमोपमे ॥ २७ ॥ [illegible]
णमनु १४६८ संख्यके । वर्षे कार्तिकराकायां ग्रन्थोयं पूर्तिमापयौ ॥ २८ ॥ [illegible]

साहायकमहर्निशम् ॥ २९ ॥ अज्ञानाद्गनाभरम्...

लिखनकर्मणि । तेजःकीर्तिमुनिश्चक्रे साहायकमहर्निशम् ॥ ३० ॥ दुरुक्त शोधनीय च निरसूयैर्मुनीश्वरै । सदुक्तमनुमोद्य च
अशुद्धमत्र यत्तत्र मिथ्यादु कृतमस्तु मे ॥ ३० ॥ यावद्धराधरधराशशिसूर्यमेरुधारीश्वरा भुवनमेव विभूषयन्ति । तावत्सुसाधु-
पाठ्य शिष्यगणस्य च ॥ ३१ ॥ यावद्धराधरधराशशिसूर्यमेरुधारीश्वरा भुवनमेव विभूषयन्ति । तावत्सुसाधु- ॥
निकरैः परिपठ्यमान शास्त्र तनोतु हृदये कृतिना प्रमोदम् ॥ ३२ ॥ इति शास्त्रकारप्रशस्तिः सपूर्णा ॥

इति श्रीमण्डलाचार्यकमलसूरिविकासित—खरतरगच्छमालाद्वितीयपुष्परूपे श्रीवर्धमान-
सूरिविरचित आचारदिनकरस्य द्वितीयविभाग सपूर्ण. ।

इति आचारदिनकरस्य द्वितीयविभागः संपूर्णः ॥